Nauəuə Asim Rəha
Uhgɨn Nəmtətiən Vi

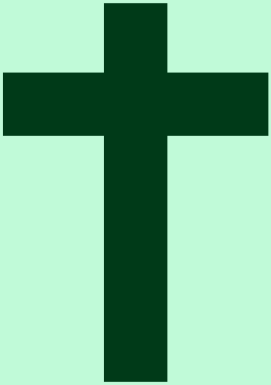

The New Testament in the Whitesands language of Tanna Island, Vanuatu

Nauəuə Asim Rəha Uhgɨn Nəmtətiən Vi
The New Testament in the Whitesands language of Tanna Island, Vanuatu
Niutesteman long Nərak, lanwis blong Whitesands Tanna, Vanuatu

Copyright © 2014 Wycliffe Bible Translators, Inc.

℗ Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Whitesands

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.
You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2022-03-11

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 31 Aug 2023
913a182a-255f-5344-b6b0-0294ba221e87

Contents

MATIU 1
MAK 101
LUK 161
JON 262
UƏK MƗN 345
ROM 436
1 KORƏN 481
2 KORƏN 522
KƏLESIƏ 548
EFƏSƗS 566
FƗLƖPAI 580
KOLOSI 591
1 TƏSALONAIKƏ 602
2 TƏSALONAIKƏ 611
1 TIMOTI 616
2 TIMOTI 630
TAITƏS 639
FƗLIMON 646
HIPRUS 649
JEMƗS 688
1 Pitə 700
2 PITƏ 714
1 JON 721
2 JON 734
3 JON 736
JUT 738
NƏHAN-ƏHANIƏN 742

Matiu
Nanusiən Təuvɨr Rəha Iesu Krɨsto Iətəm Matiu Təmətei
Nəghatiən əkuəkɨr rəha nauəuə u Matiu

? Pəh təmətei nauəuə u? Matiu təmətei nauəuə u. In iətəmi tueləf kəti rəha Iesu. Nərgɨn kəti mɨn u Lifai. Matiu in iətəm Isrel iətəm tatos məni rəha takɨs rəha kəpmən rəha Rom. Mətəu Iesu təmauɨn lan məmə in otuva rəhan kəti iətəmimi.

?Təmətei tatuvən kəm pəh? Təmətei nauəuə u tatuvən o nətəm Isrel, mətəu təmətei e nəghatiən Kris iətəm təhmen e Bislama rəha nətəmimi mɨn rəfin ikɨn əha. (Afin-to "Nəghatiən Kris" e tiksɨnəri.)

? Natɨgiən təhro lanu nian təmətei? Nauəuə u tatɨlpɨn Oltestɨmɨn mɨne Niutestɨmɨn mətəu-inu in tətəghati tepət e nəghatiən rəha iəni mɨn rəha Uhgɨn aupən iətəm kəmətei e Oltestɨmɨn. Kəməutəhtahnin iətəmi kəti iətəm otuva mosmiəgəh ilah. Kəutauɨn e iətəmi u məmə Krɨsto, uə Məsaiə. E nian rəha Iesu, nətəm Isrel kəmautatɨg ahgəl kəpmən rəha Rom.

? Təmətei nauəuə u o nak? Matiu təmətei nauəuə u məmə otəni pətɨgəm vivi məmə Iesu in Krɨsto (Məsaiə), iətəmi iətəm Uhgɨn təməni rəkɨs məmə otəpanahli=pa məmə otuva mosmiəgəh Isrel. Matiu təməghati e nəghatiən tepət rəha Uhgɨn e Oltestɨmɨn iətəm iəni mɨn kəmotəghati lan e Iesu, kəni mətəgətun məmə nəghatiən mɨn u kohiet=pa e nəmiəgəhiən rəha Iesu. Kəni Matiu tolkeikei məmə nətəmimi okotəhrun məmə Iesu in Kig iətəm in ilɨs e kig mɨn rəfin.

Tɨpɨ Iesu Krɨsto tərah mɨn
(Luk 3:23-38)

1 Ilah mɨn u nərgɨ tɨpɨ Iesu Krɨsto tərah mɨn nəuvein. Kig
Tefɨt in tɨpɨn tərah asoli kəti. Kəni tɨpɨn tərah asoli mɨn kəti u
tətaupən in Epraham.
2 Epraham in tatə rəha Aisək,
kəni Aisək in tatə rəha Jekəp,
kəni Jekəp in tatə rəha Juta mɨne pian mɨn,
3 kəni Juta in tatə rəha Peres mɨne Serə, rəhalau mamə u
Temar,
kəni Peres in tatə rəha Hesron,
kəni Hesron in tatə rəha Ram,
4 kəni Ram in tatə rəha Aminatap,
kəni Aminatap in tatə rəha Nason,

1:1 Jen 22:18; 1Kron 17:11 **1:3** Jen 38:29-30; Rut 4:18-22

kəni Nason in tatə rəha Salmon,
5 kəni Salmon in tatə rəha Poas u rəhan mamə Rehap,
kəni Poas in tatə rəha Opet u rəhan u mamə Rut,
kəni Opet in tatə rəha Jese,
6 kəni Jese in tatə rəha Kig Tefɨt.
Kəni Kig Tefɨt in tatə rəha Solomən u rəhan mamə in pətan rəha Uraiə aupən,
7 kəni Solomən in tatə rəha Rehopom,
kəni Rehopom in tatə rəha Apia
kəni Apia in tatə rəha Asa,
8 kəni Asa in tatə rəha Jehosəfat,
kəni Jehosəfat in tatə rəha Jehorəm,
kəni Jehorəm in kəha tərah rəha Usaiə,
9 kəni Usaiə in tatə rəha Jotəm,
kəni Jotəm in tatə rəha Ahas,
kəni Ahas in tatə rəha Hesɨkaiə,
10 kəni Hesɨkaiə in tatə Mənase,
kəni Mənase in tatə rəha Amon,
kəni Amon in tatə rəha Josaiə,
11 kəni Josaiə in tatə rəha Jekonaiə mɨne pian mɨn, kəni uərisɨg lan, tɨkɨmɨr mɨn rəha nəuanɨləuɨs mɨn rəha Isrel kəmotəmki ilah məhuvən Papilon məmə ilah okəhuva slef mɨn rəhalah.
12 Kəni inu nərgɨ kəha mɨn iətəm təmətuəuin e nian nəuanɨləuɨs mɨn rəha Isrel kəməhuvən Papilon.
Jekonaiə in tatə rəha Sealtiel,
kəni Sealtiel in kəha rəha Serupapel,
13 kəni Serupapel in tatə rəha Apiut,
kəni Apiut in tatə rəha Eliakim,
kəni Eliakim in tatə rəha Asor,
14 kəni Asor in tatə rəha Satok,
kəni Satok in tatə rəha Akim,
kəni Akim in tatə rəha Eliut,
15 kəni Eliut, in tatə rəha Eleasar,
kəni Eleasar in tatə rəha Matən,
kəni Matən in tatə rəha Jekəp,
16 kəni Jekəp in tatə rəha Josɨp u iərman rəha Meri.
Kəni Meri təmələs Iesu, kəni kətauɨn lan məmə Krɨsto iətəm Uhgɨn təməni məmə otahli=pa.
17 Təmətuəuin e Epraham mətəuarus=pən Kig Tefɨt, kəha tərah mɨn əmə u nəuvein kəmətei rəkɨs nərgɨlah, ilah fotin. Kəni təmətuəuin mɨn e Kig Tefɨt mətəuarus=pən nəuanɨləuɨs mɨn rəha Isrel kəməhuvən Papilon, kəha tərah mɨn ilah rəfin fotin. Kəni təmətuəuin mɨn e nəuanɨləuɨs mɨn rəha

1:5 Rut 4:13-17 **1:6** 2Saml 12:24 **1:11** 2King 22–24; 2Kron 36:10; Jer 27:20
1:12 Esra 3:2

Isrel kəməhuvən Papilon mətəuarus=pən Kristo iətəm Uhgin
təməni məmə otahli=pa, kəha tərah min ilah rəfin fotin.

Nairiən rəha Iesu Kristo
(Luk 2:1-7)

18 Inu nanusiən təuvir rəha nairiən rəha Iesu Kristo.
Mamə rəha Iesu, nərgin u Meri, kinəni rəkis məmə okos
rəhan kətim kan məmə otitəu=pən suah kəti, nərgin u Josip.
Mətəu e nian kəsiəuva əhanəhiən muatig pəti kətiəh, kəni Josip
təsuvən əhanəhiən meruh, mətəu Narmin Rəha Uhgin tinol
məmə Meri, iəpəou tinatig rəkis lan.
19 Kəni rəhan iauəhli Josip in iətəmi əhruahru, kəni tətəlig
lan məmə otəpəh Meri, mətəu in təsolkeikeiən məmə otol Meri
taulis, kəni nikin təhti məmə otəsəni pətigəmiən kəm nətəmimi.
20 Mətəu nian nikin təmatəhti məmə in otol nətəligiən
əha, kəni agelo kəti rəha Iərmənig tuva ohni e nəməhlairiən
məni=pən kəm in məmə, "Josip, mipi Tefit tərah. Onəsəginiən
məmə onəkit Meri məmə in rəham pətan, mətəu-inu suakəku
əha tətatig lan, in təmsipən əmə e Narmin Rəha Uhgin.
21 Kəni in otələs nətin kəti iərman, kəni onəkauin e nərgin
məmə Iesu* mətəu-inu in otosmiəgəh rəhan min nətəmimi e
noliən tərah min rəhalah."
22 Natimnati min rəfin əha kəməhuva motol əmə
nipəhriəniən e nəghatiən rəha Iərmənig iətəm rəhan kəti
iəni təməni aupən ikin məmə,
23 "Pətan mitə kəti iətəm iərman təsuvən əhanəhiən ohni,
otəpəh məuig, kəni məpanələs nətin kəti iərman, kəni okauin e
nərgin məmə Imaniuel," inu nipətin təni məmə, "Uhgin tətatig
kitah min."
24 Kəni nian Josip təmair, kəni təmitəu=pən əmə nəghatiən
rəha agelo rəha Iərmənig. Kəni təmuvən mit Meri muva e
rəhan lahuənu məmə rəhan pətan,
25 mətəu in təməsuvən əhanəhiən meh matuvən
mətəuarus=pən Meri tələs nətin iərman. Kəni Josip təmauin e
nərgin məmə Iesu.

2

Nətəmi asoli kəmotəsal e Iesu

1 Iesu təmair əpəha nitəni Jutiə e taun Petlehem e nian Kig
Herot Asoli in təmətarmənig lan. Kəni uərisig lan, nətəmi asoli
min nəuvein kəmotsipari isəu məhuva Jerusiləm. Koteinatig
vivi e nəniən nipəti məhau min. Kəni məhuva motətapuəh
məmə, 2 "? Suakəku u in iə, iətəm təmair məmə in kig rəha
nətəm Isrel? Iəmoteh rəhan məhau təməri əpəha pari, kəni
iəkəhuva məmə iəkotəfən nisiaiən kəm in."

1:18 Luk 1:27,35 * **1:21** Nərgin u Iesu, nipətin tətəni məmə, "Iərmənig tatosmiəgəh" **1:21** Luk 1:31; 2:21 **1:23** Aes 7:14 **1:25** Luk 2:21 **2:2** Nam 24:17

3 Nian Kig Herot Asoli təmətəu nəghatiən əha, ilah nətəm
Jerusiləm nikilah rəfin təmərah.*
4 Kəni tuhapumin pris asoli min mine nəgətun min rəha Lou
rəha nəfakiən rəha nətəm Isrel, kəni mətapuəh o lah məmə, “?
Kristo iətəm Uhgin təməni rəkis məmə otahli=pa, in otair iə?”
5 Kəni kəmotəni=pən kəm in məmə, “In otair əpəha taun
Petlehem e nitəni rəha Jutiə. Mətəu-inu iəni kəti rəha Uhgin
aupən, təmətei tol lanu lan məmə,
6 ‘Ik Petlehem əpəha e nitəni Juta,† ko kəsəniən məmə ik nati
əpnapin e nətəmi asoli min əpəha ikin Juta, mətəu-inu iətəmi
asoli kəti otsipən lam, kəni in otateh vivi rəhak min nətəm Isrel
təhmen=pən e iətəmi tətəsal vivi o rəhan min sipsip min.’ ”
7 Kəni Kig Herot Asoli təmauin e nətəmi min u koteinatig vivi
e nəniən nipəti məhau min kəhuva tuhapumin oneuən ilah,
mətapuəh o lah məmə məhau əha təməri əhruahru e nian nak,
kəni kəmotəni=pən nian rəha məhau kəm in.
8 Kəni in təməni=pən kəm lah məmə, “Əhuvən Petlehem
motəsal vivi e suakəku. Nian onəkoteruh, kəni nəkotos
nəghatiən lan məhuva məmə iəu min iəkuvən məfən min
nisiaiən kəm in.”
9-10 Nian kəmotətəu nəghatiən əha, kəmohiet məhuvən, kəni
moteh məhau əpələ iətəm kəmoteh əpəha pari, kəni nikilah
təmagiən təmagiən ohni. Kəni məhau u təmaupən e lah muvən
məhtul əhruahru əha suakəku əpələ tətapili ikin.
11 Kəni kəməhuvən əha imə, moteh suakəku ilau rəhan
mamə Meri. Kəni kəmotəsiəulin mautəfən nisiaiən kəm
suakəku əha. Kəni kəmotiəlgi nautə e rəhalah kətim min iətəm
nəhmtilah tiəkis, motəfən kəm in. Kəmotəfən aiən u kol toraip-
oraip, mine nati kəti min iətəm nəmiəvin təuvir nian kuvan
e nigəm, nərgin u frankinsens, mine fomat iətəm nəmiəvin
təuvir, nərgin u mir.
12 Kəni Uhgin təmənəiəhu ilah e nəməhlairiən məmə
okəsohtəlig-pəniən o Kig Herot Asoli. Kəni inəha ilah
kəmotauvlək e Kig Herot məhuvən=pən e suaru pisin
mautəhuvən imalah ikin.

Josip mine Meri kəmuos Iesu mihlagim mihluvən Ijip

---

* **2:3** Herot nikin təmauit məgin mətəu təmətəu məmə kig kəti min tinair. Kəhrun nəniən məmə “niki Jerusiləm rəfin təmauit,” nipətin u məmə nətəmi asoli min rəha Herot kəmotəgin. Uə məta nətəmimi min rəfin nəuvein kəmotəhrun məmə nəmə kig kəti min təri, kəni okəkeikei kol nəluaginiən kəti kəm nətəm Rom, mətəu-inu Rom in təmətarmənig e Isrel e nian əha. † **2:6** Aupən ikin, nətəmimi rəha Isrel kəmotatig e profens tepət, kəni nitəni Juta in təhmen e profens kəti rəha Isrel. Mətəu kəməhuva slef min rəha Asiria minəhuvən ikin əha, kəni uərisig lan, kəməhuva slef min rəha Papilon məhuvən məutatig ikin. Nian nətəm Isrel kəmohtəlig=pa Isrel, mətəu kəməhuvən ikin kətiəh əmə, iuəkir o Jerusiləm. Kətauin ikin əha məmə Jutiə. **2:6** Maeka 5:2; Jon 7:42 **2:11** Sam 72:10-15; Aes 60:6

13 Nian nətəm koteinatɨg vivi mɨn u kəmohiet rəkɨs
mɨnautəhuvən, kəni agelo kəti rəha Uhgɨn təmuva miet
pətɨgəm o Josɨp e nəməhlairiən mətəni=pən kəm in məmə,
"Əhtul uəhai, mələs suakəku ilau rəhan məmə, onəklagɨm
mɨhluvən əpəha Ijɨp. Kəni onəklatɨg əha ikɨn mɨlətəuarus=pən
iəu əmə iəkəni=pɨnə mɨn kəm ik məmə onəklɨtəlɨg=pa mɨn,
mətəu-inu otəsuvəhiən, Kig Herot Asoli otəsal e suakəku u
məmə otohamu."
14 Kəni əmeiko e nian əmə əha lapɨn, Josɨp təməhtul mələs
suakəku ilau rəhan məmə mɨhlagɨm mɨhluvən əpəha Ijɨp.
15 Kəni kəməhlatɨg e nɨtəni əha mɨlətəuarus Kig Herot Asoli
tɨmɨs. Nati u tɨnuva məmə otol nɨpəhriəniən e nəghatiən iətəm
Iərmənɨg təməni rəkɨs aupən e nəghatiən rəha iəni kəti tətəni
lanu lan məmə, "Iəmauɨn e nətɨk iərman məmə otiet rəkɨs Ijɨp."

Soldiə mɨn rəha Kig Herot Asoli kəmotohamu nəpəou mɨn nəman

16 Kəni e nian Kig Herot Asoli təməhrun məmə nətəm
koteinatɨg vivi e məhau mɨn kəməsotoliən nəuian motauvlək
e suaru pɨsɨn motagɨm, kəni nɨkin təmahmə pɨk agɨn. Kəni in
təmahli=pən rəhan mɨn soldiə mɨn məmə okəhuvən Petlehem
mɨne ikɨn mɨn rəfin tɨtəlau lan, məmə okotəsal e nəpəou mɨn
nəman rəhalah nu təsapirəkɨsiən nu keiu, kəni okotohamu
rəfin ilah. In təmɨtəpɨn nu keiu lanəha mətəu-inu nɨkin təməhti
məmə nian əhruahru əha iətəm nətəm koteinatɨg kəmoteh
məhau lan.
17 Natimnati mɨn u təmol nəghatiən u tuva mol nɨpəhriəniən
lan iətəm iəni Jerɨmaiə təməni rəkɨs aupən ikɨn məmə,
18 "Nətəm Ramə kəmotətəu pətan kəti tətasək mətasək mətəu-
inu tətətəu tərah agɨn. Pətan əha in Reijel, in tətasək o nenətɨn
mɨn. Kəni məsolkeikeiən məmə iətəmi kəti otuva məghati
məfəri mɨn rəhan nətəlɨgiən mətəu-inu nenətɨn mɨn kɨnohmɨs
rəfin."‡

Josɨp mɨne Meri mɨne suakəku kəmhliet Ijɨp mɨhlɨtəlɨgpən Nasərɨt

19 Uərisɨg e nian Kig Herot Asoli təmɨmɨs, mətəu Josɨp mɨne
Meri mɨne suakəku kəhlatɨg əhanəh əpəha Ijɨp, kəni agelo kəti
rəha Uhgɨn təmuva o Josɨp e nəməhlairiən kəti mətəni=pən
kəm in məmə,
20 "Josɨp. Əhtul mələs suakəku mɨne rəhan mamə kəni
mɨhlɨtəlɨg=pən e nɨtəni Isrel, mətəu-inu nətəmi mɨn u
kəmotolkeikei məmə okotohamu suakəku, ilah kɨnohmɨs
rəkɨs."
21 Kəni Josɨp təməhtul mələs suakəku əha mɨne rəhan mamə,
kəni mɨhlɨtəlɨg=pən mɨn e nɨtəni əha Isrel.

2:15 Hos 11:1 **2:18** Jer 31:15 ‡ **2:18** E fes u, nərgɨn u Reijel, tətəhtul o mamə mɨn rəfin rəha Isrel.

22 Mətəu nian Josip təmətəu məmə Akeleas təmos nimei
rəhan tatə Kig Herot Asoli mətarmənig e Jutiə, kəni in təməgin
e nitəlig-pəniən Jutiə. Kəni Uhgin təməghati kəm Josip e
nəməhlairiən kəti min məmə in otəsuvəniən Jutiə, kəni təmiet
muvən ikin pisin e nitəni asoli Kaləli.
23 Kəni kəmhluvən məhlatig e nitəni əha Kaləli e taun u
Nasərit. Nati u tinuva məmə otol nəghatiən rəha iəni min
rəha Uhgin aupən otuva mol nipəhriəniən. Ilah kəmotəni=pən
məmə, "Okotəni məmə in iətəm Nasərit."

3

Jon Bəptais təmanus pətigəm nəghatiən rəha Uhgin
(Mak 1:1-8; Luk 3:1-9,15-17; Jon 1:19-28)

1 Nu min nəuvein tinuva minuvən rəkis, kəni Jon Bəptais
təmiet pətigəm, kəni mətəni pətigəm nəghatiən rəha Uhgin
əpəha Jutiə ikin təpiə-məpiə ikin,
2 mətəni məmə, "Otəuhlin itəmah e rəhatəmah noliən tərah
min, kəni məhuvən o Uhgin, mətəu-inu, nian iətəm Uhgin
otarmənig e nətəmimi rəfin tinuva iuəkir."
3 Jon Bəptais u, iətəm Aiseə, iəni rəha Uhgin aupən, təmətəghati
lan məmə, "Suah kəti tətauin əpəha təpiə-məpiə ikin mətəni
məmə, 'Itəmah, otol əpenə-penə e suaru rəha Iərmənig, kəni
motol rəhan suaru təhruahru.' "*
4 Jon tatuvən e napən iətəm kəmol e nimeimei nati miəgəh
kəti kətəni məmə kaməl, kəni rəhan kətəuti kəmol e nilosi kau,
kəni nigin nauəniən, tatun pitu mine nəhu sukəpak.†
5 Kəni nətəmimi tepət kəmotsipən Jerusiləm, mine ikin min
e nitəni Jutiə, mine ikin min iuəkir o nəhu əha Jotən, kəməhuva
məmə okoteruh Jon.
6 Kəni kəmotəni pətigəm rəhalah noliən tərah min, kəni in
təmol bəptais e lah e nəhu əha Jotən.
7 Mətəu nian Jon təmafu məmə Farəsi min mine Satusi min
tepət kəməhuva məmə otol bəptais e lah, kəni təməni=pən kəm
lah məmə, "!Itəmah nəkotəhmen e təgəluə min! Rəhatəmah

2:23 Aes 11:1; 53:2; Luk 2:39; Jon 1:45 **3:2** Mat 4:17; Mak 1:15 * **3:3** Nipətin rəha nəghatiən u məmə, "Nian iətəmi asoli kəti tuva, itəmah nəkotələhu əhruahru suaru mine motol vivi. Mine itəmah motol əpenə-penə natimnati rəfin. Kəni təhmen əmə, itəmah nəkotəkeikei motələhu əhruahru nətəligiən rəhatəmah kəni motol əpenə-penə nikitəmah məmə nian Iərmənig otuva, mətəu itəmah ninotol əpenə-penə rəkis o nətəuiən in mine nuərisigiən lan." **3:3** Aes 40:3 † **3:4** Jon tatuvən e napən iətəm təhmen e rəha iəni Elaijə təmatuvən lan aupən. (2King 1:8, Sek 13:4). Nətəm Isrel, nikilah təmatəhti məmə Elaijə otitəlig=pa min e nəhue niftəni nian kəti min məmə otol əpenə-penə nətəmimi o nuvaiən rəha Kristo (Mal 4:5-6). Uərisig, Iesu təməni əpu vivi məmə Jon in iəni kəti təhmen e Elaijə iətəm niki nətəmimi tətəhti məmə otuva min. (Mat 11:14; 17:10-13) **3:4** 2King 1:8

noliən tekəu-ekəu. Nikitəmah təsəhtiən məmə, nəmə nautol əmə bəptais u, kəni onəkotagim rəkis e nalpiniən mine niəməha rəha Uhgin iətəm otuva. !Kəpə!

8 Otol natimnati iətəm kautəgətun məmə nəmotəlali e nətəligiən rəhatəmah, motəpəh pəhriən noliən tərah min, kəni məhuvən o Uhgin.

9 “Kəni sotəni aruiən kəm təmah e nəfəriən məmə itəmah nəkotəhruahru əmə mətəu-inu itəmah nəuaniləuis min rəha Epraham. !Kəpə! Inu nati əpnapin əmə. Iətəni kəm təmah məmə nati əpnapin kəpiel min əmə, mətəu Uhgin təhrun nəuhliniən ilah kəhuva nəuaniləuis min rəha Epraham.‡

10 Mətəu-inu rəueiu mine, Uhgin tinəhtul maru rəkis məmə otəuahli nigi iətəm təsəuəiən e nəuan iətəm təuvir. Kəni in otəuahli=pən nigi əpəha e nəukətin məraki=pən lan e nigəm.

11 “Rəueiu, iatol bəptais e təmah e nəhu mətəu-inu, itəmah nəmotəuhlin rəhatəmah nətəligiən e noliən tərah min rəhatəmah. Mətəu iətəmimi kəti otuva iətəm rəhan nəsanəniən mine nepətiən tapirəkis iəu. Kəni iəuləhtəni agin, iəsəhmen-pəniən məmə iəkos rəhan put təhmen e iol əhruin. Kəni suah kəha, in otol bəptais e təmah e Narmin Rəha Uhgin mine nigəm.

12 In tətəhtul maru o nakiliən noliən rəha nətəmimi məmə otəuəri nətəmimi, təhmen=pən e iətəmi tətasum mətəuəri rəkis nəua wit təuvir mine nilosi wit tərah. Tatos nəua wit təuvir matuvən lahuənu. Mətəu tətəraki=pən e nilosi wit tərah e nigəm asoli iətəm tatuəu naunun tikə.”§

Jon təmol bəptais e Iesu
(Mak 1:9-11; Luk 3:21-22)

13 Kəni Iesu təmiet e nitəni Kaləli muva e nəhu Jotən məmə Jon otol bəptais lan.

14 Mətəu Jon tətəniəhu əskasik in məni=pən məmə, “Təhruahru əmə məmə ik onəkol bəptais lak. ?Təhro nətuva məmə iəkol bəptais lam?”

15 Mətəu Iesu təməni=pən kəm in məmə, “Kəpə. Pəh otol lan u rəueiu. E noliən əha, kilau okuol nati kəti iətəm Uhgin tolkeikei.” Kəni Jon təmegəhan lan.

16 Kəni Jon təmol bəptais e Iesu, kəni rəueiu agin Iesu təməri e nəhu, kəni əmeiko negəu e neai təməuag, kəni təmeruh Narmin Rəha Uhgin təmeiuaiu=pa təhmen e mak, kəni məharəg-pəri lan.

3:7 Mat 12:34; 23:33 ‡ **3:9** Nətəm Isrel, nikilah təhti məmə in nati asoli məmə ilah nəuaniləuis pəhriən rəha Isrel, mətəu nati asoli e nəhmti Uhgin məmə nətəmimi okotəkeikei motəuhlin motəlali e rəhalah nətəligiən kəni motol nəuian. **3:9** Jon 8:33,39; Rom 4:12 **3:10** Mat 7:19; Luk 13:6-9 **3:11** Jon 1:26-27,33; Uək 1:5

§ **3:12** Nipəti nəghatiən u məmə Uhgin otəuəri nətəmimi. Nətəmimi u kəutəhatətə e Iesu okəhuvən e negəu e neai, mətəu nətəmimi u kəsotəhatətəiən, otəraki=pən e nigəm asoli, inəha “hell.” **3:16** Jon 1:32

17 Kəni nəuia Uhgin təmsipəri e neai mətəni məmə, “Inu nətik
keikei iətəm iəkolkeikei pik, kəni nikik tagiən pik ohni.”

4

Setən təməfən-əfən kəm Iesu
(Mak 1:12-13; Luk 4:1-13)

1 Kəni Narmin Rəha Uhgin təməghati=pən e niki Iesu məmə
in otuvən əpəha ikin təpiə-məpiə ikin məmə Setən otəfən-əfən
kəm in. Kəni Iesu təmuvən ikin.
2 Kəni Iesu təməpəh nauəniən o nian fote, e nərauiə mine lapin,
kəni uərisig lan nəumis təmus pik.
3 Kəni Setən təmuva minatəfən-əfən kəm Iesu məni=pən kəm
in məmə, “Nəmə ik Nəti Uhgin, əni=pən kəm kəpiel min pəh
kotəuhlin ilah məhuva motol piret lan.”
4 Mətəu Iesu təmuhalpin nəghatiən rəha Setən məmə,
“Kəmətei e Nauəuə Rəha Uhgin məmə, ‘Nətəmimi ko
kəsotəmiəgəhiən e nauəniən əmə, mətəu okotatig e nəghatiən
min rəfin iətəm tatsipən o Uhgin.’ ”
5 Kəni Setən təmit Iesu mian əpəha Jerusiləm, e nəhue nimə
əpəha ilis agin e Nimə Rəha Uhgin,
6 kəni məni=pən kəm Iesu məmə, “Nəmə ik Nəti Uhgin, iuvig
pətigəm, mətəu-inu Nauəuə Rəha Uhgin tətəni məmə, ‘Uhgin
otəni=pən kəm rəhan nagelo min məmə okotəsal vivi lam,
kəni motələs ik əpə ilis e nəhlmilah məmə nəsoriniən nəhlkəm
nəuvetin e kəpiel.’ ”
7 Kəni Iesu təmuhalpin nəghatiən rəha Setən məmə,
“Nauəuə Rəha Uhgin tətəni min məmə, ‘Ko nəsəfən-əfəniən
kəm rəhatəmah Iərmənig Uhgin matol məmə in tətatig itəmah
min, uə kəpə.’ ”
8 Kəni Setən təmit min Iesu mian əpəha ilis e nitəuət asoli,
kəni məgətun in e nitənimtəni min rəfin, mine nepətiən
rəhalah, mine natimnati təuvir agin min rəfin iətəm kəutatig
lan,
9 kəni təməni=pən kəm Iesu məmə, “Natimnati min rəfin
min əha, iəkəfinə kəm ik məmə onətarmənig e lah, nəmə
nəkasiəulin=pa kəni məfaki=pa kəm iəu.”
10 Kəni Iesu təmuhalpin rəhan nəghatiən məmə, “!Amərəkis
muvən isəu, Setən! Nauəuə Rəha Uhgin tətəni məmə,
‘Onəkotəfaki əmə kəm rəhatəmah Iərmənig Uhgin, kəni in əmə,
onautol əmə rəhan nətəligiən.’ ”
11 Kəni Setən təmagim məpəh Iesu, kəni nagelo min
kəməhuva motasiru lan.

3:17 Sam 2:7; Aes 42:1; Mat 12:18; 17:5; Luk 9:35 **4:1** Hip 2:18; 4:15 **4:2** Eks 34:28 **4:4** Dut 8:3; Kol 1:16-17 **4:6** Sam 91:11-12 **4:7** Dut 6:16 **4:10** Dut 6:13

Iesu təmətuəuin mətəni pətigəm nəghatiən rəha Uhgin e nitəni Kaləli
(Mak 1:14-15; Luk 4:14-15)

12 Kəni e nian əha, kəmaskəlim Jon Bəptais kləfən e kaləpus.
Kəni nian Iesu təmətəu nəghatiən lan, kəni in təmiet muvən e
taun Nasərit e nitəni Kaləli.
13 Kəni ko uərisig, təməpəh natigiən Nasərit, kəni miet
muvən əpəha ləuahtəni e taun kəti, nərgin u Kapeniəm, iuəkir
o nəhu Lek Kaləli, kəni mətatig ikin əha e nitəni asoli rəha
nəuaniləuis min rəha Sepulun mine Naptali aupən.
14 Təmuvən ikin əha məmə nəghatiən rəha iəni Aiseə otuva
mol nipəhriəniən lan iətəm təməni aupən məmə,
15 "Niftəni rəha nəuaniləuis rəha Sepulun, mine niftəni rəha
nəuaniləuis rəha Naptali tətəməhli e suaru tatuvən e nəhu Lek
Kaləli, nəven=pən e nəhu Jotən. Inu nitəni asoli Kaləli, ima
Nanihluə min.
16 Nətəmi ikin kəmotatig e napinəpuiən, mətəu kəmoteruh
nəhagəhagiən asoli kəti. Kəni tinatian, kəni nəhagəhagiən
asoli təmasiəgəpin ilah nətəm kəmotatig e napinəpuiən rəha
nimisiən u tətəhtərain ilah nian rəfin."
17 Kəni mətuəuin e nian əha, Iesu təmətəni pətigəm
nəghatiən rəha Uhgin mətəni məmə, "Otəuhlin itəmah e
rəhatəmah noliən tərah min, kəni mohtəlig=pən o Uhgin,
mətəu-inu Narmənigiən Rəha Uhgin tinatuva iuəkir."

Iesu təmauin e nətəmimi kuvət məmə okotohtəupən in
(Mak 1:16-20; Luk 5:1-11)

18 Iesu təmətaliuək e nikali nəhu Lek Kaləli, kəni meruh
suah mil keiu ilau pian, Antiru mine Saimon, u nərgin kəti
min u Pitə. Ilau kətuatu e net e nəhu Lek Kaləli mətəu-inu
ilau iətəmimi mil rəha niuviən nəmu min. 19 Kəni təməni=pən
kəm lau məmə, "Iəuva, muitəu=pa iəu, miəuva rəhak iətəmimi
mil, kəni iəu iəkol itəlau nəkiəuva iətəmimi mil rəha niuviən
nətəmimi məmə okəhuva rəhak min nətəmimi."
20 Kəni rəueiu agin, ilau kəmuəpəh rəhalau net, kəni
muitəu=pən.
21 Kəni Iesu təmaliuək muvən nəuan nəuvetin min, kəni
meruh suah mil keiu min ilau pian, nərgilau u Jemis mine Jon,
nəti Səpəti mil. Kətuəharəg e nipəgnəua bot ilahal rəhalau tatə
mətuəhli vivi rəhalau min net. Kəni Iesu təmauin e lau məmə
okiəuva miauərisig lan.
22 Kəni rəueiu agin, ilau kəmuəhtul muəpəh bot mine tatə
rəhalau, kəni miatəu=pən Iesu.

Iesu təməgətun nətəmimi kəni matol vivi nətəmimi
e nimisiən
(Luk 6:17-19)

4:12 Mat 14:3; Mak 6:17; Luk 3:19-20 **4:16** Aes 9:1-2 **4:17** Mat 3:2; 19:27

23 Kəni Iesu təmaliuək ikɨn mɨn rəfin e nɨtəni Kaləli,
mətəgətun nətəmimi əpəha e nimə mɨn rəha nuhapumɨniən,
kəni mətəni pətɨgəm nanusiən təuvɨr rəha Uhgɨn kəm
nətəmimi, kəni matol vivi nətəmimi nətəm kautohmɨs
e nɨmɨsiən rəfin, mɨne nətəmimi nətəm nɨpətɨlah tərah o
nɨmɨsiən rəfin.
24 Kəni nanusiən e Iesu təmɨtəlau rəfin e profens ikɨn
Sɨriə, kəni nətəmimi kəmotos nətəmimi rəfin nətəm kautohmɨs
məhuva o Iesu, rəhalah nɨmɨsiən tol mɨn lanu: nəuvein
kautohmɨs, nəuvein nɨpətɨlah tətahmə, nəuvein narmɨn tərah
tətatɨg e lah, nəuvein kautos nɨmɨsiən rəha mənɨg məutauɨt,
kəni nəuvein nɨpətɨlah nəuvetɨn təmɨmɨs. Mətəu Iesu təmol
vivi ilah.
25 Kəni nɨmənin nətəmimi kəmohiet e ikɨn mɨn rəfin. Mohiet
e nɨtəni Kaləli, mɨne ikɨn Tekapolɨs, mɨne Jerusɨləm əpəha
Jutiə, mɨne ikɨn pɨsɨn mɨn nəuvein əpəha Jutiə, mɨne ikɨn mɨn
nəven=pən e nəhu Jotən kəni ilah rəfin kəməhuarɨsɨg e Iesu.

5

Əpəha ilɨs e nɨtəuət, Iesu təməgətun rəhan nətəmimi nətəm kautəhuərɨsɨg lan

1 Nian Iesu təmeruh nɨmənin nətəmimi nətəm kəutohtəu=pən
in, kəni in təmuvən əpəha ilɨs e nɨtəuət, kəni mətəharəg, kəni
rəhan nətəmimi nətəm kautəhuərɨsɨg lan, ilah kəməhuva.
2 Kəni mɨnətuəuin mətəgətun ilah.

Nətəmimi nətəm kəutatɨg e nəuvɨriən pəhriən

Iesu təməni məmə,
3 "Nəkəutatɨg e nəuvɨriən pəhriən nian nautosiahu itəmah,
məutəni e nɨkitəmah məmə nəutəhtul=pən əmə e Uhgɨn.
In nəuvɨriən pəhriən mətəu-inu, itəmah nətəmimi rəha
Uhgɨn, kəni in tətarmənɨg e təmah.
4 Nəkotatɨg e nəuvɨriən pəhriən nian nəutasək kəni nɨkitəmah
tətahmə.* In nəuvɨriən pəhriən mətəu-inu, Uhgɨn otosi-
ahu nɨkitəmah.
5 Nəkotatɨg e nəuvɨriən pəhriən nian nəsotəfəri aruiən itəmah.
In nəuvɨriən pəhriən mətəu-inu, o nian kəti Uhgɨn
otəfɨnə nəhue nɨftəni kəm təmah u rəhan mɨn.
6 Nəkotatɨg e nəuvɨriən pəhriən nian nəkotolkeikei pɨk e
nɨkitəmah rəfin agɨn məmə nəmiəgəhiən rəhatəmah
otəhruahru e nəhmtɨ Uhgɨn. In nəuvɨriən pəhriən
mətəu-inu, Uhgɨn otol itəmah nəkotəhruahru.

4:23 Mat 9:35; Mak 1:39; Uək 10:38 **4:24** Mak 6:55 **4:25** Mak 3:7-8 **5:3** Aes 57:15 * **5:4** Iesu təsəniən əhruahru u ikɨnu məmə iətəmi kəti təməhro nɨkin tahmə. Nəmə təhro nɨkin tətahmə o noliən tərah rəhan, uə kəmə təhro nɨkin tətahmə mətəu-inu iətəmi kəti təmɨmɨs, uə nəmə təhro in nati kəti mɨn. **5:4** Aes 61:2-3; Nəh 7:17 **5:5** Sam 37:11 **5:6** Aes 55:1-2

7 Nəkotatig e nəuvɨriən pəhriən nian nəkotasəkəhruin
nətəmimi. In nəuvɨriən pəhriən mətəu-inu, Uhgɨn
otasəkəhruin itəmah.
8 Nəkotatig e nəuvɨriən pəhriən nian nɨkitəmah təhruahru
məuvɨr. In nəuvɨriən pəhriən mətəu-inu, onəkoteruh
Uhgɨn.
9 Nəkotatig e nəuvɨriən pəhriən nian itəmah nətəmimi rəha
nələhuiən nəmə̇linuiən. In nəuvɨriən pəhriən mətəu-
inu, okauɨn e təmah məmə nenətɨ Uhgɨn.
10 Nəkotatig e nəuvɨriən pəhriən nian nautol natimnati iətəm
kotəhruahru e nəhmtɨ Uhgɨn, kəni nətəmimi kautol
tərah kəm təmah ohni. In nəuvɨriən pəhriən mətəu-
inu, itəmah nətəmimi rəha Uhgɨn, kəni in tətarmənɨg e
təmah.
11 "Nəkotatig e nəuvɨriən pəhriən nian nətəmimi kautol
natimnati mɨn tərah kəm təmah mətəu-inu itəmah nətəmimi
rəhak, inəha kəutəni rah itəmah, kəni məutərəkɨn itəmah, kəni
məuteiuə e təmah məutəni nəghatiən tərah mɨn məutərəkɨn
itəmah lan.
12 Nɨpəhriəniən, nətəmimi kəmautol noliən əhmen mɨn əmə
kəm iəni mɨn aupən ikɨn iətəm ilah kautol kəm təmah. Kəni
otagiən pɨk, mətəu-inu nətəouiən asoli rəhatəmah tətatig əpah
e negəu e neai.

Sol mɨne nəhagəhagiən
(Mak 9:50; Luk 14:34-35)

13 "Itəmah nəkotəhmen e sol o nətəmimi rəfin e nəhue
nɨftəni.† Mətəu nəmə rəhan nətəhiən tɨnɨkə, otəhro muva
mətəhiən mɨn? !Təsəuvɨr mɨniən o nati kəti mɨn! Okəraki lan,
kəni nətəmimi okotaliuək lan.‡
14 "Itəmah nəhagəhagiən rəha nətəmimi e nəhue nɨftəni.
Taun iətəm kəmol əpəha ilɨs e nɨtəuət, ko təsəhluaigiən.
15 Kəni iətəmimi kəti tɨkə məmə otasiəpən e lait, kəni
masuəpəpɨm lan e bəkɨt. Kəpə, nian tasiəpən e lait, kəni in
otəkeikei maharu-pəri ilɨs, ikɨn lait tətəharəg ikɨn məmə lait
otasiəgəpɨn rəfin nɨpəgnəua nimə o nətəmimi rəfin.
16 Kəni e noliən əhmen mɨn əmə, otol rəhatəmah lait e
nəmiəgəhiən rəhatəmah tasiə məmə nətəmimi okoteruh uək
təuvɨr mɨn iətəm itəmah nautol, kəni ilah okotəfəri nərgɨ tatə
Uhgɨn iətəm tətatig e negəu e neai."

5:10 1Pitə 3:14 **5:11** 1Pitə 4:14 **5:12** 2Kron 36:16; Uək 7:52 † **5:13** Sol tatol nauəniən tətəhiən vivi, kəni məsərahiən. Təuvɨr məmə noliən rəhatah otətasiru e nətəmimi məmə ilah kəhuva nətəmimi nətəm kotəhruahru. Mətəu tərah okəmə noliən rəhatah tatiuvi=pən nətəmimi e noliən tərah. ‡ **5:13** Kitah kotəhmen e nɨpəti nien nian kakiəh kəni kauərin nati lan, nətəmimi kotun motətəu təuvɨr. Mətəu nəmə noliən rəhatah tatiuvi=pən nətəmimi e noliən tərah, kəni kitah kotəhmen əmə nɨpat e nien ko kəsoliən nati kəti mɨn lan. Təuvɨr əmə məmə kəraki lan. **5:14** Jon 8:12; 9:5 **5:15** Mak 4:21; Luk 8:16; 11:33 **5:16** Efəs 5:8-9; 1Pitə 2:12

Lou rəha Mosɨs

17 Kəni Iesu təmətəkeikei mətəni=pən kəm lah məmə, “Məta
nɨkitəmah təhti məmə iəmuva məmə iəkərəkɨn Lou iətəm
Uhgɨn təməfən kəm Mosɨs mɨne iəni mɨn aupən. ! Kəpə!
Iəməsuvaiən məmə iəkərəkɨn ilah, mətəu iəmuva məmə iəkol
nɨpəti nəghatiən pəhriən mɨn əha okəhuva motol nɨpəhriəniən.
18 Pəhriən, iatəni kəm təmah məmə nian nɨftəni mɨne neai
kətuatɨg, kəni Lou, in mɨn otətatɨg. Kəni ko nati kəti otəsɨkəiən
lan, nati əpnapɨn in letə əkəku agɨn, kəni Lou otəhtul matol
uək mətəuarus=pa nəghatiən mɨn rəfin rəha Lou kəhuva motol
nɨpəhriəniən lan.
19 Kəni, o nati əha inəha, iətəmi kəti iətəm təpəh Lou
mətəgətun nətəmimi mɨn məmə ilah mɨn okotəpəh, nati
əpnapɨn in Lou kəti ləhtəni agɨn, kəni okotauɨn e iətəmi əha
məmə in ləhtəni agɨn e Narmənɨgiən Rəha Uhgɨn. Mətəu iətəmi
kəti iətəm tatol Lou mɨn əha, mətəgətun nətəmimi lan, kəni
okotauɨn e iətəmi əha məmə in ilɨs agɨn e Narmənɨgiən Rəha
Uhgɨn.
20 Iatəni lanəha kəm təmah mətəu-inu, rəhatəmah noliən
otəkeikei məhruahru vivi agɨn e nəhmtɨ Uhgɨn, tapirəkɨs
noliən mɨn rəha Farəsi mɨn mɨne nəgətun mɨn rəha Lou nətəm
nɨkilah əmə təhti məmə kotəhruahru vivi. Nəmə rəham noliən
təsəhruahru viviən lanəha lan, kəni ko nəsuvəniən matɨg ahgəl
Narmənɨgiən Rəha Uhgɨn.”

Nəniən rəha Iesu
o noliən niəməha
(Luk 12:57-59)

21 Kəni Iesu təməni mɨn məmə, “Itəmah nəmotətəu rəkɨs
nəghatiən iətəm nəgətun mɨn kəmotəni kəm kəha mɨn
rəhatəmah aupən. Ilah kəmotəni məmə, ‘Sotohamuiən itəmi,’
kəni ‘Iətəmimi iətəm təmohamu iətəmi, otəkeikei məhtul e
nəhmtɨ kot mos nalpɨniən.’
22 Mətəu iəu iətəni kəm təmah məmə,§ nəmə iətəmi kəti
niəməha tatol əmə o nati kəti pian təmol, kəni təhruahru məmə
iətəmi əha iətəm niəməha təmol, otəhtul e nəhmtɨ kot. Kəni
nəmə iətəmi kəti tətəni rah pian, kəni təhruahru məmə in
otəhtul e nəhmtɨ kaunsɨl asoli. Kəni nəmə iətəmi kəti təuiakən
e iətəmi kəti, * kəni təhruahru məmə iətəmi təməni nəghatiən
əha otuvən e nɨgəm asoli.
23 “Kəni o nati əha inəha, nəmə nian natuvən e oltə e Nimə
Rəha Uhgɨn məmə onəkəfən nati kəm Uhgɨn, mətəu ikɨn əha,

5:17 Rom 3:31 **5:18** Luk 16:17; 21:33 **5:19** Jem 2:10 **5:21** Eks 20:13; Dut 5:17 § **5:22** Iesu təməsəniən məmə Lou tərah. Mətəu in tətəni pətɨgəm lou iətəm təuvɨr pɨk, kəni matek nɨki nətəmimi. * **5:22** Nəghatiən u “təuiakən e iətəmi kəti,” tətəghati e nəghatiən mɨn təhmen e “Ik iərmɨs,” uə “Ik ialməli,” uə “Rəhm-kapə tɨkə,” uə “Ik nəti iərmɨs.” **5:22** 1Jon 3:15

nikim tinəhti piam iətəm tatol niəməha kəm ik o nati kəti
nəmol lan təsəhmeniən,
24 əpəh pipim rəham nati əha, kəni muvən meruh piam
muələhu əhruahru nətəligiən rəhatəlau, muəpəh noliən
tikimir, miəuva matuol kətiəh, kəni uərisig nəpanitəlig muvən
məfən nati kəti rəham kəm Uhgin e oltə əpəha e Nimə Rəha
Uhgin.
25 "Kəni nəmə nəmol nati kəti təsəhmeniən e iətəmimi kəti,
kəni iətəmi u tolkeikei məmə otələs ik nəkian e kot, təuvir
məmə nəkuvən uəhai əmə, nian nəsian əhanəhiən e kot,
kəni muələhu əhruahru pipim nipəgnəmtin rəhatəlau. Nəmə
nəkəpəh, iətəmimi u otləfən ik e nəhlmi iətəm tətakil nəghatiən,
kəni iətəm tətakil nəghatiən otləfən ik e nəhlmi polis, kəni polis
otləfən ik e kaləpus.
26 Nipəhriəniən iatəni kəm təmah məmə, nəmə tol lanəha, ko
nəsietiən e kaləpus mətəuarus nəkəkeikei mətəou e məni rəfin
agin o nalpiniən rəham."

Iətəmimi iətəm tətakləh e pətan

27 Kəni Iesu tətəkeikei mətəni=pən kəm lah məmə, "Itəmah
nəmotətəu rəkis nəghatiən u məmə, 'Itəmah nətəm nəmotol
rəkis marit, nəsotakləhiən e nipətan pisin min.'
28 Mətəu iəu, iəu iətəni kəm təmah məmə nian suah kəti iətəm
tinol rəkis marit tateruh pətan pisin kəti matolkeikei məmə
otakləh lan, kəni in tinol rəkis təfagə tərah e nikin, təhmen əmə
məmə in tinakləh pəhriən lan.
29 Nəmə nəhmtəm tol ik natol təfagə, kəni təuvir məmə
nəkələs rəkis məraki lan. Təməuvir məmə nipətim nəuvetin
tikə, tapirəkis agin nəmə nipətim rəfin okəraki=pən e nigəm
asoli u naunun tikə.
30 Kəni nəmə nəhlməm tol ik natol təfagə, kəni təuvir
məmə nəkətahtuv rəkis məraki lan. Təməuvir məmə nipətim
nəuvetin tikə, tapirəkis agin məmə nipətim rəfin okəraki=pən
lan e nigəm asoli u naunun tikə."†

Iətəmimi iətəm tətəpəh
rəhan pətan
(Mat 19:9; Mak 10:11-12; Luk 16:18)

31 Kəni Iesu təməni min məmə, "Itəmah nəmotətəu rəkis
nəghatiən u məmə, 'Iətəmimi iətəm otəpəh rəhan pətan, in

5:23 Mak 11:25; 1Jon 4:20-21; Hos 6:6; Aes 1:10-17; 1Saml 15:22 **5:27** Eks 20:14; Dut 5:18 **5:29** Mat 18:9; Mak 9:47 † **5:30** Inu nəghatiən əuhlin iətəm tətəgətun məmə Iesu tolkeikei məmə kitah okotəkeikei motol uək əskasik o nəpəhiən rəhatah noliən tərah min. Təhmen əmə məmə kəutətahtuv rəkis noliən tərah min. Mətəu Iesu təsolkeikeiən məmə okotərəkin nipətitah, mətəu tolkeikei məmə kəutaliuək e noliən əhruahru, kəni molkeikei məmə nikitah kəutəhruahru. **5:30** Mat 18:8; Mak 9:43

otəkeikei məfən nauəuə kəti kəm in iətəm tətəgətun məmə in tinəpəh.'
32 Mətəu iəu, iəu iətəni kəm təmah məmə, nəmə iərman kəti
iətəm təmol marit tatol tifos mətəpəh rəhan pətan, mətəu pətan
u təsapiliən ilau suah pisin kəti, kəni rəhan iərman tatol təfagə
tərah. Kəni nəmə pətan əha tatitəu=pən suah pisin, kəni pətan
əha tatol təfagə, mətəu nəmkarəpəniən rəha iərman rəhan
aupən. Kəni suah u iətəm tatit pətan əha, in min tatol təfagə."

Nonauvil min

33 Kəni Iesu təməni min məmə, "Nəmotətəu rəkis nəghatiən
kəti min iətəm nəgətun min kəmotəni kəm rəhatah kəha
min aupən məmə, 'Nəsotatgəhliən nonauvil min rəhatəmah
iətəm nəmotos, mətəu nəkotəkeikei motol nati nak nəmotos
nonauvil lan kəm Uhgin məmə nəkotol.'
34 Mətəu iəu, iəu iətəni kəm təmah məmə, sotos əməiən
nonauvil e nati kəti məmə otol rəhatəmah nəghatiən təskasik.
Sotosiən nonauvil e negəu e neai mətəu inu ikin əha Uhgin
tətarmənig lan, kəni noliən əha təhmen məmə nautos nonauvil
e Uhgin.
35 Kəni sotosiən nonauvil e nəhue niftəni mətəu-inu ikin əha
Uhgin tətarmənig lan, kəni noliən əha təhmen məmə nautos
nonauvil e Uhgin. Kəni sotosiən nonauvil e Jerusiləm mətəu-
inu ikin əha in taun rəha Uhgin, u in Kig asoli ikin, kəni noliən
əha təhmen məmə nautos nonauvil e Uhgin.
36 Kəni sotosiən nonauvil e rəhn-kapə təmah, mətəu-inu
rəhatəmah nəsanəniən tikə lan. Nəkotəruru nəuhliniən
nəuanutəmah kətiəh əmə tuva məruən uə mapin. Uhgin əmə
tətarmənig e natimnati e nəmiəgəhiən rəhatəmah. Kəni noliən
əha təhmen məmə nautos nonauvil e Uhgin.
37 Mətəu nian rəfin onəkotəni əmə nipəhriəniən, nati kəti min
tikə. Kəni nəmə rəhatəmah nətəligiən e nati kəti in 'əuəh,' kəni
nəkotəni əmə məmə, 'əuəh.' Kəni nəmə rəhatəmah nətəligiən e
nati kəti in 'kəpə,' kəni nəkotəni əmə məmə, 'kəpə.' Nəghatiən
min iətəm kotapirəkis 'əuəh' uə 'kəpə,' kautsipən e Setən."

Nalpiniən
(Luk 6:29-30)

38 Kəni Iesu təmətəkeikei mətəni məmə, "Nəmotətəu rəkis
nəghatiən kəti məmə, 'Nəmə iətəmi kəti tərəkin nəhmtəm kəti,
kəni nətəmimi okotərəkin min nəhmtin kəti. Kəni nəmə
iətəmi kəti tərəkin nəhluvm kəti, kəni nətəmimi okotərəkin min
nəhluvn kəti.'
39 Mətəu iəu, iəu iətəni kəm təmah məmə, nəsalpiniən
nərahiən iətəm iətəmimi kəti təmol kəm ik. Nəmə iətəmi kəti

5:31 Dut 24:1-4; Mak 10:4 **5:33** 1Kor 7:10-11 **5:33** Lev 19:12; Nam 30:2; Dut 23:21 **5:34** Aes 66:1; Mat 23:22; Jem 5:12 **5:35** Sam 48:2; Aes 66:1 **5:38** Eks 21:24; Lev 24:20; Dut 19:21

tahi ik mem nikapim maru, kəni nəkəkeikei malelin=pən min
nikapim məuil pəh tem min.
40 Kəni nəmə iətəmi kəti tələs ik nəkian e kot, kəni mətəkeikei
ohnik məmə nəkəfən rəham sot əkəku kəm in məmə otol vivi
rəhatəlau nərahiən, kəni nəkəkeikei məfən min rəham sot
asoli.
41 Kəni nəmə soldiə kəti rəha nətəm Rom tətəkeikei ohnik
məmə nəkələs rəhan kətim muvən kilomitə kətiəh, mətəu ik
nəkəkeikei mələs min muvən kilomitə kəti min tol keiu.
42 Nəmə iətəmi kəti təteasiə ohnik, kəni ik nəkəkeikei məfən
kəm in. Kəni nəmə iətəmi kəti tolkeikei məmə in otos rəham
nati kəti muvən konu mos mitəlig min muva, kəni nəsəniən
məmə nəkəpəh. Nəkəkeikei məfən."

Noliən rəha nolkeikeiən tikimir min
(Luk 6:27-28,32-36)

43 Kəni Iesu təməni min məmə, "Nəmotətəu rəkis məmə,
'Onəkotolkeikei nətəmi min u iuəkir o təmah, kəni mətəməki
e tikimir min rəhatəmah.'
44 Mətəu iəu, iəu iətəni kəm təmah məmə onəkotolkeikei
rəhatəmah tikimir min, kəni motəfaki o nətəmimi min u nətəm
kautol nərahiən kəm təmah,
45 kəni noliən əha otəgətun məmə itəmah nenəti Uhgin
rəhatəmah iətəm tətatig ilis e negəu e neai. Kəni otol
lanəha mətəu-inu rəhatəmah Uhgin tatol mitigar tətasiəgəpin
nətəmimi nətəm kotəuvir mine nətəmimi nətəm kotərah, kəni
in mətahli=pa nuhuən kəm nətəmimi min u nətəm rəhalah
nəmiəgəhiən təhruahru, mine nətəmimi min u nətəm rəhalah
nəmiəgəhiən təsəhruahruiən.
46 "? Nəmə nəkotolkeikei əmə nətəmimi min u nətəm ko-
tolkeikei itəmah, kəni nikitəmah təhti məmə Uhgin otətəou
itəmah o noliən kəti iətəm təuvir? !Kəpə! !Nətəmimi min u
nətəm kautos məni rəha takis, iətəm kətəni məmə nətəmimi
ilah kotərah, ilah min kotolkeikei ilah min!
47 "?Kəni nəmə nəkotos əmə itəmah min nəuvein məutəghati
kəm lah min, mətəu təhro? ?Nikitəmah təhti məmə nautol nati
kəti iətəm təuvir tapirəkis nətəmimi əpnapin? Kəpə. Nətəmimi
min nətəm kəsotəhruniən Uhgin, ilah min kautol lanəha.
48 Tol lanəha, itəmah nenəti Uhgin nəkotəkeikei motol noliən
iətəm in təuvir məhruahru nian rəfin, təhmen=pən əmə məmə
rəhatəmah Tatə Uhgin in tatol."

6

Noliən min iətəm təuvir kəm Uhgin

1 Kəni Iesu təməni min məmə, "Sotoliən məmə nəkotol noliən
təuvir min məmə nətəmimi okoteruh itəmah ohni. Nəmə

5:43 Lev 19:18 **5:44** Eks 23:4-5; Luk 23:34; Uək 7:60; Rom 12:14,20 **5:48** Lev 19:2; Dut 18:13

nəkotol məmə nətəmimi okoteh, kəni Uhgɨn əpəha e negəu e neai otəsətəouiən itəmah ohni.

Noliən iətəm təuvɨr
o nəfəniən kəm nanrah mɨn

2 “Tol lanəha, nəmə nəkotəfən nati kəti kəm nanrah mɨn
məmə nəkotasiru e lah, nəsotahliən təui lan məmə nətəmimi
okotəhrun. Inu təhmen e noliən rəha nəfaki eiuə mɨn. Nian
ilah kotasiru e nanrah mɨn, rəhalah noluək mɨn kəutəni
pətɨgəm e nimə rəha nuhapumɨniən mɨne ihluə e suaru asoli.
Kautol lanəha məmə nətəmimi okotɨsiai ilah. Nɨpəhriəniən
iətəni kəm təmah məmə, ilah kɨnotos rəkɨs nətəouiən rəhalah,
inəha nɨsiaiən rəha nətəmimi.
3 Mətəu itəmah, nəmə nəkotəfən nati kəti kəm nanrah mɨn
məmə nəkotasiru e lah, nəkotəkeikei motol məmə nətəmimi
okəsoteruhiən, nati əpnapɨn rəhatəmah mɨn nətəmimi.
4 Otol lanəha məmə nətəmimi okotəruru rəhatəmah noliən
təuvɨr mɨn, kəni rəhatəmah Tatə iətəm tateruh rəhatəmah
noliən təuvɨr mɨn nati əpnapɨn nətəmimi kəsoteruhiən, in
otətəou itəmah o noliən mɨn əha.”

Noliən rəha nəfakiən
(Luk 11:2-4)

5 Kəni Iesu təmətəkeikei mətəni məmə, “Nian nəkotəghati
kəm Uhgɨn e nəfakiən, kəni sotoliən e noliən rəha nəfaki eiuə
mɨn. Nətəmimi mɨn əha, ilah kotolkeikei məmə okotəhtul
əpəha e nimə rəha nuhapumɨniən, mɨne ihluə e suaru
asoli, kəni motəfaki məmə nətəmimi okotafu motətəu ilah.
Nɨpəhriəniən iətəni kəm təmah məmə ilah kɨnotos rəkɨs
nətəouiən rəhalah, inəha nɨsiaiən rəha nətəmimi.
6 Mətəu nian nəkotəghati kəm Uhgɨn e nəfakiən, nəkəhuvən
əpəha e nɨpəgnəua nimə rəhatəmah, kəni motahtɨpəsɨg, kəni
motəfaki kəm Uhgɨn iətəm tətatɨg ikɨn əha iətəm nətəmimi
kəsoteruhiən itəmah. Kəni rəhatəmah Tatə iətəm tateh
rəhatəmah noliən oneuən mɨn, in otətəou itəmah o rəhatəmah
noliən təuvɨr mɨn.
7 “Kəni nian nəkotəghati kəm Uhgɨn e nəfakiən, sotori-
aruniən nəghatiən mɨn tepət pɨk u nɨpətɨn tɨkə, təhmen e
nətəm kotəruru Uhgɨn. Nɨkilah təhti məmə rəhalah uhgɨn mɨn
okotətəu ilah o nəghatiən mɨn tepət iətəm kəutəfaki məutəni.
8 Sotoliən məmə ilah mɨne, mətəu-inu uərisɨg nəkotətapuəh
ohni, mətəu rəhatəmah Tatə Uhgɨn tɨnəhrun rəkɨs nati nak
iətəm nəkotolkeikei.
9 “Kəni tol mɨn lanəha, nian nəkotəghati kəm Uhgɨn e
nəfakiən, kəni nəkotəfaki lanu lan:
‘Tatə rəhatɨmah iətəm nətatɨg e negəu e neai, pəh nətəmimi
kotɨsiai ik.

6:1 Mat 23:5 **6:5** Mat 23:5; Luk 18:10-14 **6:7** 1King 18:26-29 **6:8** Mat 6:32

10 Pəh narmənɨgiən rəham tuva, kəni pəh nati iətəm ik
nəkolkeikei in otuva mol nɨpəhriəniən lan u ikɨnu e
nəhue nɨftəni, təhmen=pən əmə mə inko ilɨs e negəu e
neai.
11 Əfa-to nauəniən kəm tɨmah təhmen o nian rəueiu.
12 Kəni alu məsalpɨniən, noliən tərah mɨn rəhatɨmah,
təhmen=pən əmə məmə itɨmah iəsotalpɨniən motalu
lan kəni məsotaskəlɨm əskasɨkiən e nɨkitɨmah noliən
tərah mɨn rəha nətəmimi nətəm kautol nərahiən kəm
tɨmah.
13 Kəni segəhaniən e tɨmah iəkəhuvən ima nəfeifeiən, məta
oiəkotəkeikei motol noliən tərah. Mətəu os rəkɨs itəmah
e nəhlmɨ Setən.'
14 "Nəmə itəmah nəkotalu e noliən tərah mɨn rəha nətəmimi
iətəm kautol e təmah məsotaskəlɨm iəkɨsiən e nɨkitəmah
məsotalpɨniən, kəni rəhatəmah Tatə Uhgɨn e negəu e neai, in
otalu məsalpɨniən rəhatəmah noliən tərah mɨn.
15 Mətəu nəmə itəmah nəsotaluiən, motaskəlɨm iəkɨs e
nɨkitəmah noliən tərah mɨn rəha nətəmimi iətəm kautol e
təmah, motalpɨn, kəni ko rəhatəmah Tatə Uhgɨn otəsaluiən
kəni malpɨn noliən tərah mɨn rəhatəmah."

Noliən rəha nətuakəmiən

16 Kəni Iesu təmətəni mɨn məmə, "Nian nəkotətuakəm
motəpəh nauəniən motəfaki kəm Uhgɨn, sotoliən nəhmtɨtəmah
təpəou təhmen=pən e nəfaki eiuə mɨn. Ilah kautol nəhmtɨlah
tol pɨsɨn, məmə nətəmimi okoteruh ilah məmə nəumɨs tɨnus
ilah, kəni nətəmimi okotɨsiai ilah. Nɨpəhriəniən iətəni kəm
təmah məmə ilah kɨnotos rəkɨs nətəouiən rəhalah, inəha
nɨsɨaiən rəha nətəmimi.
17 Mətəu nian nəkotətuakəm motəpəh nauəniən məutəfaki
kəm Uhgɨn, onəkoteikuas e nəhmtɨtəmah, kəni motol məmə
okeruh məmə nəkotəuvɨr.
18 Nautol lanəha məmə nətəmimi okəsoteruhiən məmə
nəutətuakəm məutəpəh nauəniən mautəfaki kəm Uhgɨn. Kəni
rəhatəmah Tatə iətəm tateruh rəhatəmah noliən oneuən mɨn,
in otətəou itəmah o rəhatəmah noliən təuvɨr mɨn."

Nati təuvɨr əpəha
e negəu e neai
(Luk 11:34-36)

19 Kəni Iesu təmətəni mɨn məmə, "Təsəuvɨriən məmə
nəkotoriarun rəhatəmah natimnati təuvɨr mɨn e nəhue nɨftəni
u məmə rəhatəmah nautə otepət, mətəu-inu e nəhue nɨftəni
u, uvni mɨn kotəhrun noarehreiən, kəni namrəiən təhrun
nərəkɨniən natimnati mɨn əha, kəni nakləh mɨn kotəhrun
nəhapuiən nimə məhuvən imə motakləh e rəhatəmah
natimnati.

6:10 Luk 22:42 **6:12** Mat 6:14-15; 18:21-35 **6:13** Luk 22:40; Jem 1:13; Jon 17:15; 2Təs 3:3; 2Tim 4:18 **6:14** Mak 11:25-26 **6:16** Aes 58:5-9 **6:19** Jem 5:1-3

20 Mətəu təuvɨr məmə nəkotoriarun rəhatəmah natimnati
təuvɨr mɨn əpəha e negəu e neai. Ikɨn əha uvni mɨn
kəsotoarehreiən, kəni namrəiən ko təsərəkɨniən natimnati
mɨn əha, kəni nakləh mɨn ko kəsotakləhiən lan.
21 Nəukəti nətəligiən u məmə onəsotaluiən lan məmə, ikɨn
pəhruvən rəhatəmah natimnati təuvɨr mɨn kəutəməhli ikɨn,
mətəu nian rəfin nɨkitəmah otəkeikei mətəhti natimnati mɨn
əha ikɨn əha.
22 "Nəhmtəm in təhmen e lait iətəm tətəfɨnə nəhagəhagiən
kəm nɨpətɨm. Nəmə nəhmtəm mil kuəuvɨr, təhmen əmə məmə
nɨpətɨm təriauəh e nəhagəhagiən.
23 Mətəu nəmə nəhmtəm mil kuərah, təhmen əmə məmə
nɨpətɨm in təriauəh e napinəpuiən. !Kəni nəmə nəhagəhagiən
e nɨpətɨm in napinəpuiən əmə, təhmen əmə məmə ik nətatig e
napinəpuiən asoli agɨn!*
24 "Iətəmimi tɨkə iətəm təhrun nuvaiən in slef rəha iətəmi
asoli keiu. Nəmə in tətalkut məmə otol lanəha, kəni otolkeikei
kəti mol nəuian, kəni məməki e kəti məsoliən nəuian. Ko
nəsoliən slef rəha Uhgɨn mɨne məni e nian kətiəh əmə."

Təsəuvɨriən məmə
nəkotətəlig pɨk
(Luk 12:22-31)

25 Kəni Iesu təməni məmə, "Kəni o natimnati mɨn əha, iəu
iətəni kəm təmah məmə, təsəuvɨriən məmə nəkotətəlig pɨk e
rəhatəmah nəmiəgəhiən məmə onəkotun nak, kəni motəmnɨm
nak. Kəni təsəuvɨriən məmə nəkotətəlig pɨk e nɨpətɨtəmah
məmə onəkotos iə rəhatəmah napən. ?Nəukəti nəmiəgəhiən
rəhatəmah tətəmiəgəh əmə e nauəniən, uə kəpə? Kəpə. ?Kəni
nati nak in nati asoli o nɨpətɨtəmah? ?Napən, uə kəpə? Kəpə.
26 Oteruh-to mənig mɨn iətəm kautiuvig məutan. Ilah
kəsotasumiən, kəni məsotəuləkiən, kəni ilah kəsotələhu viviən
nauəniən e nɨpəgnəua nimə, mətəu Tatə rəhatəmah e negəu e
neai, in tətəfən nauəniən kəm lah. ?Kəni e nəhmtɨn, nɨkitəmah
təhti məmə in tolkeikei pɨk itəmah tapirəkɨs mənig mɨn? !
Əuəh! 27 ?Nɨkitəmah təhti məmə rəhatəmah nətəlig pɨkiən
təhrun noliən rəhatəmah nəmiəgəhiən təfəməh? !Kəpə! Noliən
rəha nətəlig pɨkiən təsəfɨnəiən auə kətiəh mɨn e rəhatəmah
nəmiəgəhiən.
28 "?Kəni təhro nɨkitəmah tətəhti pɨk napən onəkəhuvən lan?
Nɨkitəmah təhti-to nəugɨ nɨgi mɨn iətəm kauteviə əpnapɨn əmə.
Ilah kəsotol pɨkiən uək o nəhliən rəhalah napən.

6:20 Mat 19:21; Luk 18:22 * **6:23** Nɨpətɨn kəti rəha "nəhmtəm mil kuəuvɨr" təni
məmə, ik iətəmi kəti iətəm nɨkim tagiən o nasiruiən e nətəmimi e rəham məni. Kəni
nɨpətɨn kəti mɨn rəha "nəhmtəm mil kuərah" təni məmə, ik iavərəs kəti. **6:25** Fil
4:6; 1Tim 6:6-8; 1Pitə 5:7 **6:26** Mat 10:29-31; Luk 12:6-7

29 Mətəu iəkəni kəm təmah məmə aupən Kig Solomən, in
iətəmimi rəhan nautə tepət, kəni rəhan napən iətəm tatuvən
lan, ilah kotəuvɨr motapirəkɨs. Mətəu nəugɨ nɨgi əpnapɨn mɨn
kotəuvɨr tapirəkɨs agɨn rəhan napən.
30 Uhgɨn təmol nɨmanuvehli əpnapɨn əmə təuvɨr pɨk e nəugɨ
nɨgi mɨn əha. Mətəu nɨmanuvehli əha in rəha nian kətiəh
əmə, kəni olauɨg kuvan e nɨgəm. ?Kəni nəmə Uhgɨn tatol vivi
nɨmanuvehli əha, kəni nɨkitəmah təhti məmə Uhgɨn otəfɨnə
napən iətəm nəkotəkeikei məhuvən lan? !Əuəh! In otol lanəha.
!Ei, rəhatəmah nəhatətəiən in təkəku agɨn!
31 “Tol lanəha, təsəuvɨriən məmə itəmah nəkotətəlɨg pɨk
məmə, ‘?Iəkotun nak?’ uə ‘?Iəkotəmnɨm nak?’ uə ‘?Iəkotos iə
napən məhuvən lan?’
32 Sotətəlɨg pɨkiən. Nətəmimi nətəm kotəruru Uhgɨn, ilah
kautətəlɨg pɨk e natimnati iətəm tol lanəha. Mətəu itəmah
nenətɨ Uhgɨn mɨn, kəni rəhatəmah Tatə əpəha e negəu e neai,
in təhrun məmə nəkotəkeikei motos natimnati mɨn əha.
33 Mətəu pəh onəkotol Narmənɨgiən Rəha Uhgɨn, mɨne
nəmiəgəhiən əhruahru iətəm Uhgɨn tolkeikei, ilau okuəhtul
aupən e nəmiəgəhiən rəhatəmah. Nian nəkotol lanəha, kəni
Uhgɨn otəfɨnə mɨn natimnati mɨn əha kəm təmah o natɨgiən.
34 Tol lanəha, təsəuvɨriən məmə nəkotətəlɨg pɨk e natimnati
iətəm onəkotəkeikei motos olauɨg, mətəu-inu natimnati mɨn
rəha olauɨg, ilah rəha olauɨg. Nərahiən rəha nian kətiəh, in
tɨnəhmen rəkɨs rəha nian kətiəh.

7

Sotakiliən noliən rəha iətəmi kəti mɨn
(Luk 6:37-38,41-42)

1 Nəmə nəutakil rah nətəmimi, kəni Uhgɨn otələhu nəghatiən
rəha nalpɨniən rəhatəmah.
2 Tol lanəha mətəu-inu, nəghatiən əskasɨk iətəm nəutəni məmə
iətəmi kəti in iətəmi tərah, kəni Uhgɨn otɨtəu=pən əmə o nəniən
rəhatəmah noliən tərah mɨn. Nəmə nəkotakil iətəmimi e
noliən iətəm təhruahru, kəni Uhgɨn otakil itəmah e noliən
iətəm təhruahru. Mətəu nəmə nəkotakil rah nətəmimi e noliən
əskasɨk, kəni Uhgɨn otakil itəmah e noliən əhmen mɨn əmə.
3 ?Təhro nəutəni nɨpɨspɨsɨ nɨgi iətəm tətatɨg e nəhmtɨ piatəmah
mɨn, mətəu itəmah nəsoteruhiən nɨgi asoli iətəm tətatɨg e
nəhmtɨtəmah?
4 ? Kəni təhro nəutəni məmə, ‘Ei piak, pəh iəkos rəkɨs
nɨpɨspɨsɨ nɨgi e nəhmtəm,’ mətəu nəsoteruhiən nɨgi asoli e
nəhmtɨtəmah?

6:29 1King 10:4-7; 2Kron 9:3-6 **6:32** Mat 6:8 **6:33** 1King 3:11-14; Sam 37:4,25; Rom 14:17 **7:1** Rom 2:1; 1Kor 4:5; Jem 4:11-12 **7:2** Mak 4:24

5 !Itəmah nəfaki eiuə min! Otaupən, motos rəkis nigi asoli
e nəhmtitəmah, kəni nəkotəhrun neruh viviən noh rəkisiən
nipispisi nigi iətəm tətatig e nəhmti piatəmah min.
6 “Sotəfəniən natimnati rəha Uhgin kəm kuri min, kəni
sotəraki-pəniən natimnati təuvir min kəm pikəh min. * Okəmə
nəkotol lanəha, kəni pikəh min okotaliuək lan kəni motəlali
motus itəmah.”

Noliən əhruahru
o nətapuəhiən e nati kəti
o Uhgin
(Luk 11:9-13; 6:31)

7 Kəni Iesu təmətəkeikei mətəni məmə, “Iəkəni kəm təmah
məmə, otətapuəh=pən kəm Uhgin o natimnati, kəni in otəfinə
kəm təmah. Kəni otəsal lan kəni onəkoteruh. Kəni otəhti-əhti
doə, kəni doə oterəh o təmah.
8 Iəkəni lanu mətəu-inu nətəmimi rəfin nətəm kəutətapuəh,
ilah okotos. Kəni nətəmimi min u nətəm kəutəsal, ilah
okoteruh. Kəni nətəmimi min u kəutəhti-əhti doə, kəni doə
oterəh o lah.
9 “?Itəmah pəh, nian nətin tətapuəh o piret, mətəu in tətəfən
kəpiel? !Kəpə!
10 ?Uə, nian in tətapuəh e nəmu, mətəu in tətəfən sineik? !
Kəpə!
11 Nati əpnapin itəmah nətəmimi nəkotərah, mətəu nəutəfən
natimnati təuvir min kəm nenətitəmah min. !Mətəu Tatə
Uhgin e negəu e neai, noliən rəhan in təuvir pik mapirəkis
agin noliən rəhatəmah, kəni nipəhriəniən, in otəfən natimnati
təuvir min kəm nətəmimi min u ilah kəutətapuəh ohni!
12 “Kəni tol lanəha, otol təuvir kəm nətəmimi rəfin e noliən
min rəfin iətəm nəkotolkeikei məmə nətəmimi okotol kəm
təmah. Inu nipəti Lou iətəm Uhgin təməfən kəm Mosis, mine
nəukəti nəghatiən iətəm təməfən kəm iəni min aupən.”

Suaru keiu
(Luk 13:24)

13 Iesu təməni min məmə, “Itəmah onəkotəkeikei
məhuvən=pən e ket iətəm təkəku, mətəu-inu ket iətəm iahgin
mine suaru iətəm timətig əmə tatuvən o nərəkiniən, kəni
nətəmimi tepət kautəhuvən=pən e ket əha.
14 Mətəu ket iətəm təkəku, mine suaru iətəm tiəkis tatuvən
o nəmiəgəhiən, kəni nətəmimi nəuan nəuvein əmə okoteruh
kəni motohtəu=pən.”

---

* **7:6** Nəghatiən Kris əhruahru tətəni məmə, “sotəraki-pəniən rəhatəmah perəl kəm pikəh min.” Perəl u, in kəpiel kəti iətəm nəhmtin tiəkis. Təmsipən e niki kəuvin kəti. Kəmə təhro, “kuri” mine “pikəh” kətuəpsen=pən nətəm kotərah. **7:7** Mak 11:24; Jon 14:13; 15:7; 16:23-24 **7:8** Jon 15:7; Jem 4:3; 1Jon 3:22 **7:11** Jem 1:17 **7:12** Mat 22:39-40; Luk 6:31; Rom 13:8-10

Nɨgi ilau nəuan
(Luk 6:43-44)

15 Kəni Iesu təməni məmə, “Autətəu vivi itəmah o iəni eiuə mɨn. Ilah kəutəhuva məutəghati mətɨg e noliən əpəou təhmen e sipsip, mətəu əpəha imə e nɨkilah, ilah kotəhmen e kuri arpɨn.
16 Kəni e nəmiəgəhiən rəhalah, nəkoteruh nəuan, kəni nəkotəhrun nak tətatɨg e nɨkilah. Nətəmimi ko kəsəhuvəniən motəhli nəua krep e nɨləuɨs arfu, uə nəua fik e təliluə.
17 Tol mɨn lanu, nɨgi iətəm təuvɨr tətəuə e nəuan iətəm təuvɨr, mətəu nɨgi iətəm tərah tətəuə e nəuan iətəm tərah.
18 Kəni nɨgi iətəm təuvɨr ko təsəuəiən e nəuan iətəm tərah, kəni nɨgi iətəm tərah, ko təsəuəiən e nəuan iətəm təuvɨr.
19 Nɨgi mɨn rəfin iətəm kəsotəuəiən e nəualah iətəm təuvɨr, okətei rəkɨs ilah, kəraki=pən e lah e nɨgəm.
20 Tol lanəha, e nəmiəgəhiən rəha iəni eiuə mɨn əha, onəkoteruh nəua lah, kəni nəkotəhrun nak tətatɨg e nɨkilah.
21 “Səniəmə nətəmimi rəfin nətəm kəutauɨn lak məutəni məmə, ‘Iərmənɨg, Iərmənɨg,’ nətəm ilah kotəhrun nuvəniən motatɨg ahgəl Narmənɨgiən Rəha Uhgɨn, mətəu ilah mɨn əmə u, nətəm kautol nəuia rəhak Tatə iətəm tətatɨg e negəu e neai.
22 E nian Uhgɨn otakil nətəmimi rəfin, nətəmimi tepət okotəni=pən kəm in məmə, ‘!Iərmənɨg, Iərmənɨg! ?Təhro? ?Nəkəhrun uə kəpə məmə, itɨmah iəmautəni pətɨgəm nəghatiən rəham iətəm nəməfa kəm tɨmah, kəni motəhgi pətɨgəm narmɨn tərah mɨn e nərgəm, kəni mautol natimnati apɨspɨs mɨn e nərgəm?’
23 Kəni oiəkəni=pən əhruahru kəm lah məmə, ‘Aupən iəkəruru, kəni rəueiu mɨn iəkəruru itəmah. Itəmah səniəmə rəhak mɨn nətəmimi. !Əhuvən isəu ohniəu, itəmah nətəm nautol noliən tərah!’ ”

Iətəmimi keiu kəmuol nimə
(Mak 1:22; Luk 6:47-49)

24 Kəni Iesu təmol naunun e rəhan nəghatiən məmə, “Nəmə itəmah u nətəm nəmotətəu nəghatiən mɨn u rəhak mautol, kəni onəkotəhmen e iətəmimi iətəm teinatɨg, təmuvləkɨn rəhan nimə təskasɨk, mel pos mɨn kəuteiuaiu məhuvən isəu məgərain tiəkɨs.†
25 Kəni nuhuən təməfuv, kəni naruəh taiu, kəni nɨmətagi asoli talɨfu moh nimə. Mətəu nimə təsəmeiən mətəu-inu təmuvləkɨn rəhan nimə təskasɨk.

7:15 Mat 24:24; Uək 20:29; 2Pitə 2:1 **7:16** Kəl 5:19-22; Jem 3:12 **7:19** Mat 3:10; Luk 3:9; Jon 15:6 **7:20** Mat 12:33 **7:21** Luk 6:46; Jem 1:25 **7:23** Luk 13:25-27; Sam 6:8; 2Tim 2:19 † **7:24** Nəghatiən əhruahru rəha Kris tətəni məmə, “in təmuvləkɨn=pən nəukətɨ rəhan nimə e kəpiel.” E nian əha ilah kəmautol rəhalah nimə mɨn e kəpiel, mɨne nəukətɨ nimə okəkeikei kol təskasɨk e kəpiel. Nəmə kəsotoliən lanəha, nimə təsəskasɨkiən kəni təhrun nəmeiən.

26 Nəmə itəmah u nətəm nəmotətəu nəghatiən mɨn u rəhak
kəni məsotoliən, kəni onəkotəhmen e iətəmimi iətəm təsətəlɨg
viviən e noliən natimnati, kəni in ialməli, təməseliən rəhan
pos mɨn kəhuvən əpəha isəu, maharu rəkɨs əmə əpə ilɨs, kəni
rəhan nimə təsəskasɨkiən.‡
27 Kəni nuhuən təməfuv, kəni naruəh taiu, kəni nɨmətagi
asoli talɨfu moh nimə. Kəni nimə təməmei. E nian təməmei,
kəni mərah agɨn."

Nəghatiən rəha Iesu, nəsanəniən tətatɨg lan

28 Kəni nian Iesu təmol naunun e nəghatiən rəhan, kəni
nətəmimi narmɨlah təmiuvɨg pɨk ohni,
29 mətəu-inu nian tətəgətun, səniəmə təhmen e rəhalah
nəgətun mɨn rəha Lou, mətəu rəhan nəghatiən təfɨgəm,
nepətiən əha ikɨn.

8

Iesu təmol vivi iətəmi kəti təmos nɨmɨsiən u leprosi
(Mak 1:40-45; Luk 5:12-16)

1 Nian Iesu təmeiuaiu=pa e nɨtəuət, nətəmimi tepət
kəmohtəu=pən.
2 Kəni suah kəti nɨmɨsiən u leprosi * təmol təmuva ohni,
masiəulɨn=pən o Iesu, kəni məni məmə, "Iərmənɨg, nəmə
nəkolkeikei, kəni nəkəhrun nol viviən iəu kəni mafəl rəkɨs
namɨkmɨkiən lak."
3 Kəni Iesu təmuahru e nəhlmɨn mələhu=pən lan, məni
məmə, "Əuəh. Iəkolkeikei. !Əuvɨr-tə!" Kəni rəueiu agɨn mɨn,
nɨmɨsiən u leprosi təmɨkə lan.
4 Kəni Iesu təməni=pən kəm in məmə, "Səni pətɨgəmiən
natimnati mɨn u kəm nətəmimi, mətəu uvən əmə meruh pris
kəti pəh in teruh məmə nɨpətɨm tɨnəuvɨr lankonu lan, kəni
əfən kəm in nati u iətəm Lou rəha Mosɨs təməni o iətəmi kəti
iətəm rəhan leprosi tɨnɨkə, kəni nətəmimi okotəhrun məmə
nɨpəhriəniən nɨnəuvɨr, kəni rəham namɨkmɨkiən tɨnɨkə."

Nəhatətəiən rəha iətəmi asoli kəti rəha soldiə mɨn
(Luk 7:1-10)

5 Kəni Iesu təmuvən miet pətɨgəm əpəha e taun Kapeniəm,
kəni iətəmi asoli kəti rəha soldiə mɨn rəha nətəm Rom təmuva
meruh Iesu, kəni mətasək=pən ohni mətəni məmə,
6 "Iərmənɨg, rəhak ioluək tatɨmɨs, kəni mətapɨli əpəha e nimə
rəhak, nɨpətɨn rəfin təmɨmɨs, kəni tətətəu tərah pɨk."

---

‡ **7:26** Nəghatiən əhruahru rəha Kris tətəni məmə, "in təmuvləkɨn=pən nəukəti rəhan nimə e nɨpəkɨl əmə." **7:29** Mak 1:22; Luk 4:32 * **8:2** E Nauəuə Rəha Uhgɨn, nəghatiən u "leprosi" tətəghati e nɨmɨsiən pɨsɨn pɨsɨn mɨn rəha nɨlosɨtəmi. Nɨmɨsiən mɨn u tətərəkɨn nɨlosɨtəmi, kəni Lou rəha Mosɨs tətəni məmə iətəmi kəti iətəm təmos nɨmɨsiən lanəha, in tamɨkmɨk e nəhmtɨ Uhgɨn. Afin Lev 13-14. **8:4** Lev 14:1-32; Mat 9:30; Luk 17:14

7 Kəni Iesu təməni=pən kəm in məmə, “Oiəkuvnə mol in
təuvɨr mɨn.”
8 Kəni iətəmi asoli rəha soldiə mɨn təməni=pən kəm in
məmə, “Iərmənɨg, iəu iətəmi kəti iətəm iəsəhruahruiən, kəni
iəsəhmeniən məmə ik onəkuva e rəhak nɨpəgnəua nimə. Əni
əmə nəghatiən kəti, kəni iəkəhrun məmə in otətəu təuvɨr
mɨn. 9 Iəkəhrun məmə ik natos narmənɨgiən məmə nɨmɨsiən
otəkeikei mol nəuiam. Iəkəhrun mətəu-inu iəu mɨn, rəhak
nətəmi asoli mɨn kəutarmənɨg lak, kəni iatol nəuialah. Kəni
soldiə mɨn nəuvein əha ikɨn nətəm iəu iətarmənɨg e lah. Nəmə
iəkəni kəm kəti məmə, ‘Uvən,’ kəni tuvən. Kəni nəmə iəkəni
kəm kəti məmə, ‘Va,’ kəni tuva. Kəni nəmə iəkəni kəm rəhak
slef məmə, ‘Ol nati u,’ kəni tol nati əha.”
10 Nian Iesu təmətəu nəghatiən əha, kəni narmɨn təmiuvɨg
pɨk ohni, mətəu-inu nati əpnapɨn səniəmə in iətəm Isrel, mətəu
rəhan nəhatətəiən təskasɨk e Uhgɨn. Kəni təməni=pən kəm
nətəmimi nətəm kautəhuərisɨg lan məmə, “Nɨpəhriəniən iətəni
kəm təmah məmə, iətəmi u səniəmə iətəm Isrel, mətəu in
rəhan nəhatətəiən e Uhgɨn in təskasɨk. Kəni nati əpnapɨn
nəuanɨləuɨs mɨn rəha Isrel, mətəu iəsehiən ilah kəti iətəm
rəhan nəhatətəiən təskasɨk təhmen=pən lan.
11 Iatəni kəm təmah məmə nətəmimi tepət okotsɨpən e
nɨkalɨn mɨn rəfin rəha nəhue nɨftəni, məhuva motauən kətiəh
e tepɨl ilah Epraham, mɨne Aisək, mɨne Jekəp əpəha e
narmənɨgiən əpəha e negəu e neai.
12 Mətəu itəmah nəuanɨləuɨs rəha Isrel tepət nətəm Uhgɨn
təmaupən mɨtəpɨn itəmah məmə in otarmənɨg e təmah, in
otəraki=pən e təmah ihluə e napinəpuiən, kəni ikɨn əha,
nətəmimi okotasək kəni motətəu tərah, kəni mautɨgət-ərain
nəhluvlah mɨn.”
13 Kəni Iesu təməni=pən kəm iətəmi asoli rəha soldiə mɨn
məmə, “Atuvən. Rəham ioluək otəuvɨr tol əmə məmə inu mɨne
nəməhatətə məmə Uhgɨn otol lanko.” Kəni e nian əhruahru
əha, nɨpətɨ ioluək rəha iətəmi asoli rəha soldiə mɨn təmuva
məuvɨr mɨn.

Iesu təmol nɨmɨsiən tepət kotəuvɨr mɨn
(Mak 1:29-34; Luk 4:38-41)

14 Kəni təmuvən e nimə rəha Pitə, kəni muvən imə meruh
uhu Pitə tətətəpu ətəpu mətapɨli.
15 Kəni təmuahru e nəhlmɨn mek nəhlmɨ pətauəhli u, kəni
nətəpu ətəpuiən tɨkə rəkɨs lan magɨm, kəni təhtul. Kəni mɨnatol
nauəniən nɨg Iesu.
16 Tɨnapinəpu mɨtɨgar tɨnatiuvɨg, nətəmimi kəmotos
nətəmimi tepət nətəm narmɨn tərah tətatɨg e lah məhuva o

8:11 Luk 13:29 **8:12** Mat 22:13; 25:30; Luk 13:28

Iesu, kəni Iesu təməhgi pətigəm narmin tərah min e nəghatiən əmə rəhan, kəni mol vivi nətəmimi rəfin nətəm kautohmis.
17 Natimnati min əha təmol lanəha məmə otol nəghatiən rəha iəni Aiseə tuva mol nipəhriəniən lan, iətəm təməni aupən ikin məmə,
"In təmos rəkis nimisiən min rəhatah,
kəni mol nipətitah min u kəutahmə, kotəuvir."

Iətəmimi keiu kəmuəkeikei məmə okiauərisig e Iesu
(Luk 9:57-62)

18 Kəni nian Iesu təməsal=pən meruh nimənin nətəmimi kautəhuərisig məhuva mohtəlau lan, kəni təməni=pən kəm rəhan min nətəmimi məmə okəhuvən e nikali lek e nitəni=pən.
19 Kəni iəgətun kəti rəha Lou təmuva məni=pən kəm in məmə, "Iəgətun. Onəkuvən=pən iə ikin, iəkitəu=pən ik."
20 Kəni Iesu təməni=pən kəm in məmə, "Kuri rarpin min, rəhalah nipəg tatig məmə okotapili ikin. Kəni mənig min, nimaalah tatig məmə okotapili ikin. Mətəu iəu Nəti Iətəmimi, † nimə rəhak tikə o napiliən."
21 Kəni iətəmimi kəti min rəha Iesu təmuva məni=pən kəm in məmə, "Iərmənig. Oiəkitəu=pən ik mətəu, pəh iəkuvən pipim mitənim rəhak tatə."
22 Mətəu Iesu təməni=pən kəm in məmə, "Itəu=pa iəu. Nətəmimi nətəm kəsotoliən nəuia Uhgin, təhmen əmə məmə ilah kinohmis rəkis e nikilah. Pəh ilah okəhuvən mohtənim rəhalah nətəmimi nətəm kəmohmis."

Iesu təmənəhu nimətagi asoli
e nəhu Lek Kaləli
(Mak 4:35-41; Luk 8:22-25)

23 Kəni Iesu təmuvən e bot, kəni rəhan min nətəmimi kəhuvən ilah min.
24 Kəni təsuvəhiən, nimətagi asoli kəti təhtul kəni minol peau-peau asoli min e lek, kəni nəhu tətəri=pən e bot, iuəkir əmə bot tətamnim, mətəu Iesu tətapili.
25 Kəni kəməhuvən motəhgi-pəri Iesu motəni=pən məmə, "!Iərmənig! !Osmiəgəh itah! !Otəsuvəhiən kotamnim!"
26 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, "?Təhro nəutəgin pik? Rəhatəmah nəhatətəiən təkəku agin." Kəni təməhtul məniəhu nimətagi mine peau-peau asoli min. Kəni nimətagi təmeiuaiu, kəni mol nəməlinuiən asoli.
27 Kəni nətəmimi rəha Iesu narmilah təmiuvig pik mautəni məmə, "!Ei! ?Iətəmimi nak u? Nati əpnapin nimətagi mine nəhu, mətəu ilau kəmuol nəuian."

8:17 Aes 53:4 † **8:20** Nian Iesu təməni nərgin u "Nəti Iətəmimi," tətəghati aru lan. Nərgin u təmiet e Nauəuə rəha Daniel mine nauəuə pisin pisin min e Oltestimin. Kəni nipətin təni məmə iətəmi kəti iətəm təmsipən e Uhgin kəni matos nepətiən rəha Uhgin. **8:20** 2Kor 8:9 **8:24** Sam 4:8 **8:26** Mat 14:31; Sam 89:9

Iesu təməhgi pətigəm narmin
tərah e iətəmimi keiu
(Mak 5:1-20; Luk 8:26-39)

28 Kəni nian Iesu təmuva miet=pa e nitəni=pən e lek, ikin
Katara, kəni iətəmimi keiu narmin tərah min kəutatig e lau
kəmiaiet pətigəm=pa məmə okueruh Iesu. Ilau kəmiasipən e
nipəg kəpiel min, ikin katitənim nətəmimi ikin. Ilau kuəsanən
matuoh nətəmimi, kəni nətəmimi kəutəgin e nuvən-pəniən
ikin.
29 Kəni əmeiko narmin tərah min u kəutatig e lau kəmotagət
əfəməh motəni məmə, "! Ik Nəti Uhgin! ? Nəmuva məmə
nəkəhro itimah? ?Nəmuva məmə nəkol uəhai əmə nalpiniən
kəm timah iətəm təsol əhanəhiən nian əhruahru rəhan?"
30 Iuəkir əmə o lah, pikəh min tepət əha ikin kəutauən,
31 kəni narmin tərah min kotasək=pən o Iesu motəni məmə,
"Nəmə nəkəhgi pətigəm itimah, ahli=pən itimah iəkəhuvən e
pikəh min əha."
32 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, "Əhuvən." Kəni
narmin tərah min kəmohiet e lau, motaiu məhuvən e pikəh
min. Kəni pikəh min ilah rəfin kəmotaiu məuteiuaiu e nipatu,
kəni motiuvig=pən e nəhu motamnim.
33 Kəni nətəmimi nətəm kəutaugin pikəh min, kəmotagim
məhuvən e taun motəni pətigəm natimnati rəfin, mine natim-
nati iətəm Iesu təmol e suah mil u narmin tərah min kəutatig
e lau.
34 Kəni əmeiko nətəmimi rəfin rəha taun kəməhuva məmə
okotafu Iesu. Kəni nian kəmoteruh in, kəni kəməutəkeikei
əskasik kəm in məmə otəkeikei miet əha ikin əha.

9

Iesu təmol vivi
iətəm nipətin təmimis
(Mak 2:1-12; Luk 5:17-26)

1 Kəni Iesu təmuvən e bot muvən e nitəni=pən e lek, kəni miet
pətigəm iman ikin, e taun Kapeniəm.
2 Kəni nətəmimi nəuvein kəmotələs iətəmimi kəti məhuva
ohni. Nipətin nəuvetin təmimis, kəni tətapili e rəhan nimahan.
Kəni nian Iesu təmeruh rəhalah nəhatətəiən, kəni təməni=pən
kəm iətəmimi əha məmə, "Nətik, səginiən. Rəham noliən tərah
min iəmos rəkis rəkis."
3 Kəni nian kəmotətəu nəghatiən əha, nəgətun min nəuvein
rəha Lou kotəni=pən kəm lah min məmə, "Nəghatiən əha tərah.
Suah kəha tətəghati təhmen məmə in Uhgin."
4 Mətəu Iesu təhrun nətəligiən rəhalah kəni təməni=pən kəm
lah məmə, "?Təhro itəmah nəutos nətəligiən iətəm tərah min
lanu lan?

8:29 Mak 1:24; Luk 4:41 **9:1** Mat 4:13 **9:4** Luk 9:47; Jon 2:25

5 ?In pəhruvən tɨmətɨg məmə oiəkəni, məmə, ‘Iəmafəl rəkɨs
rəham noliən tərah mɨn,’ uə ‘Əhtul maliuək’?
6 Kəni rəueiu iəkol nati kəti məmə nəkotəhrun məmə Nəti
Iətəmimi tatos nepətiən ikɨnu e nəhue nɨftəni məmə otafəl
rəkɨs təfagə tərah mɨn.” Kəni in təməni=pən kəm suah kəha
tatɨmɨs məmə, “Əhtul mos rəham nɨmahan maliuək matuvən
lahuənu.”
7 Kəni suah u tatɨmɨs təməhtul maliuək matuvən lahuənu.
8 Kəni nian nɨmənin nətəmimi kəmotafu nati əha, kəni
kəmotəgɨn, kəni motəni-vivi nərgɨ Uhgɨn iətəm təməfən
nepətiən kəm iətəmimi məmə otol lanəha.

Iesu təmauɨn e Matiu
(Mak 2:13-17; Luk 5:27-32)

9 Kəni Iesu təmaliuək muvən nəuvetɨn mɨn, mafu suah kəti,
nərgɨn u Matiu. In iətəmimi iətəm tatos məni rəha takɨs, kəni
tətəharəg ikɨn kətətəou=pən takɨs ikɨn. Kəni Iesu təməni=pən
kəm in məmə, “Uərisɨg lak, muva iətəmimi rəhak.” Kəni in
təməhtul muərisɨg e Iesu.
10 Kəni Iesu təmuvən mətauən e nimə rəha Matiu, kəni
nətəmimi tepət rəha nosiən məni rəha takɨs kəməhuva, kəni
nətəmimi tepət nətəm kautol təfagə tərah* kəməhuva, kəni
ilah kəməhuva motəharəg motauən ilah Iesu mɨne rəhan mɨn
nətəmimi.
11 Kəni nian Farəsi mɨn kəmotafu nati əha, kəni
kəmotəni=pən kəm nətəmimi rəha Iesu məmə, “? Təhro
rəhatəmah iəgətun tətauən pəti ilah nətəm kautos məni rəha
takɨs mɨne nətəm kautol təfagə?”
12 Mətəu Iesu təmətəu rəhalah nəghatiən kəni təməni=pən
kəm lah məmə, “Iətəmimi iətəm təsɨmɨsiən təsuvəniən o toktə.
Mətəu iətəmi u iətəm tatɨmɨs, in otəkeikei muvən o toktə.
13 Əhuvən moteruh-to kəni motətəlɨg əhruahru lan məmə
nɨpəti nəghatiən u iətəm Nauəuə Rəha Uhgɨn tətəni məmə,
‘Nati kəti tatol nɨkik tətagiən, inu məmə onəkotasəkəhruin
nətəmimi, mətəu səniəmə rəhatəmah sakrifais mɨn
iətəm nautol məutəfa kəm iəu iətəm tatol nɨkik
tətagiən.’†
Iətəni tol lanu lan mətəu iəu iəməsuvaiən məmə iəkauɨn e
nətəmimi mɨn u kotəni məmə kɨnotəhruahru rəkɨs. Mətəu

9:6 Jon 17:2 * **9:10** Farəsi mɨn, ilah kəmautohtəu=pən vivi agɨn Lou rəfɨn iətəm Uhgɨn təməfən kəm Mosɨs məmə Mosɨs otəfən kəm nətəm Isrel. Kəni ilah kautohtəu=pən vivi mɨn nəghatiən mɨn iətəm kəmotsɨpən e Lou rəha Mosɨs, mətəu nətəmimi əmə kəmotol, səniəmə Lou əhruahru mɨn rəha Uhgɨn. Kəni Farəsi mɨn, kəutəni məmə nətəmimi rəfɨn nətəm kəsotohtəu-pəniən lou əlkələh mɨn əha, ilah nol təfagə. **9:11** Luk 15:2 **9:13** Hip 10:8; Hos 6:1-6; Maeka 6:6-8; 1Saml 15:22 † **9:13** Nian Uhgɨn təməni lanəha, nɨpətɨn u məmə in otəpəh sakrifais mɨn mətəu-inu nərahiən tətatɨg e nɨkilah. Uhgɨn təməni məmə ilah kotəkeikei motasəkəhruin nətəmimi.

iəmuva məmə iəkauin e nətəmimi min u kotəhrun əmə məmə ilah kautol noliən tərah min.”

Noliən rəha nəpəhiən nauəniən o Uhgin
(Mak 2:18-22; Luk 5:33-39)

14 Kəni nətəmimi rəha Jon Bəptais kəməhuva moteruh Iesu motəni=pən kəm in məmə, “Eruh-to. Itimah iəutətuakəm məutəpəh nauəniən məutəfaki kəm Uhgin, kəni Farəsi min, ilah min kautol lanəha. ? Mətəu təhro rəham nətəmimi kəsotoliən lanəha?”
15 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “? Nian nətəmimi kautol marit rəha suah kəti, kəni in tətan e nauəniən rəhan ilah in min nəuvein, nikitəmah təhti məmə in min nəuvein okotasək? ! Kəpə! Mətəu nian əha ikin iətəm tətuva məmə nətəmimi okotələs rəkis iətəmimi iətəmi katol nauəniən rəhan. Kəni e nian əha, in min nəuvein kotəhrun nəpəhiən nauəniən.
16 “Kəni iətəmimi kəti tikə məmə otos nəuveti napən vi kəti, kəni məhli-ərain=pən e napən əmnəmit rəhan iətəm təməhapu, mətəu-inu nəmə tol lanəha, kəni nəuveti napən vi təhrun nauviniən məhapuiən napən əmnəmit, kəni ikin təməhapu ikin aupən təhrun nuvaiən mol iahgin pik agin.
17 “Kəni iətəmimi kəti tikə məmə otos wain iətəm kəmol vi, kəni miuvi=pən e pətəl əuas u təskasik iətəm kəmol e nilosi nəni. Nəmə tol lanu lan, kəni nahgi wain otahlifu, kəni pətəl otəhapu, kəni wain otauvəregin, kəni pətəl otərah.‡ Mətəu wain kəmol vi okəkeikei kiuvi=pən e pətəl iətəm kəmol timətmətig, kəni wain mine pətəl kətuəməhli vivi.”§

Pətauəhli kəti iətəm tatimis mine pətəkəku kəti iətəm təmimis
(Mak 5:21-43; Luk 8:40-56)

18 Nian Iesu tətəni=pən natimnati min əha kəm lah, iətəmi asoli kəti tuva masiəulin=pən nəulin o Iesu məmə, “Nətik pətəkəku təmimis rəueiu əmə. Mətəu va, mələhu=pən nəhlməm lan, kəni otəmiəgəh min.”
19 Kəni Iesu təməhtul mine rəhan min nətəmimi, məhuərisig e suah u məhuvən.
20 Kəni əmeiko pətan kəti əha ikin iətəm tatos nimisiən rəhalah nipətan nian rəfin əmə, minos nu tueləf.* Kəni pətan əha təmsipən e nəmtah Iesu ikin, kəni meapən mek nififi napən rəhan,
21 təmol lanəha mətəu-inu tətəni aru əmə kəm in məmə, “Nəmə iəkek əmə nififi napən rəhan, kəni rəhak nimisiən otol naunun.”

9:14 Luk 18:12 ‡ **9:17** Afin futnot e Luk 5:37. § **9:17** Iesu təməni lanəha məmə in otəgətun ilah e nəgətuniən vi kəti tol pisin e nəgətuniən rəha Farəsi min mine nəgətun min rəha Lou. * **9:20** Lou təməni məmə nimisiən u təmol pətan əha tamikmik, kəni nəmə tatek iətəmi kəti, kəni in min otamikmik. **9:21** Mat 14:36

22 Kəni Iesu təmeirair meruh pətan əha, kəni məni=pən kəm
in məmə, “Nətiɨk pətan, səgiɨniən. E rəham nəhatətəiən lak,
niɨnuva miɨnəuviɨr.” Kəni e nian əha, rəhan niɨmiɨsiən təmiɨkə.
23 Kəni nian Iesu təmuva miet pətiɨgəm=pa e nimə rəha
iətəmi asoli əha, kəni təmuvən imə meruh nətəmimi kau-
tahli nau məutani nəpuən lan rəha niɨmiɨsiən, kəni nətəmimi
kəməutasək piɨk.
24 Kəni Iesu təməni=pən məmə, “Ohiet məhuvən isəu, mətəu-
inu pətəkəku u təsiɨmiɨsiən, mətəu in tətapiɨli əmə.” Kəni ilah
kəmotaləh əuvsan lan.
25 Mətəu nian nətəmimi kəmohiet məhuvən ihluə, kəni
tuvən imə, maskəliɨm nəhlmiɨ pətəkəku, kəni pətəkəku u
təməhtul.
26 Kəni nanusiən rəha nati u təmaiu miɨtəlau rəfin e niɨtəni
əha.

Iesu təmol vivi
iəmnəu tərah mil keiu

27 Kəni nian Iesu təmiet ikiɨn əha, mətəu iəmnəu mil tərah
keiu kəmuiɨtəu=pən in, kəni mətuagət əfəməh məmə, “!Mipiɨ Kig
Tefiɨt, asəkəhruin itiɨmlau!”
28 Nian Iesu tiɨnuvən əpəha imə, kəni iəmnəu tərah mil
kiəuva ohni. Kəni Iesu təməni=pən kəm lau məmə, “?
Itəlau nətuəhatətə məmə iəkəhrun nol viviən nəhmtiɨtiɨmlau, uə
kəpə?”
Kəni ilau kuəni=pən məmə, “Əuəh, Iərməniɨg.”
29 Kəni Iesu təmələhu=pən nəhlmiɨn e nəhmtiɨlau məni=pən
məmə, “Uhgiɨn otol vivi nəhmtiɨtəlau mətəu-inu nəmuəhatətə
lan.”
30 Kəni nəhmtiɨlau təuviɨr kəni kiɨnatueruh nati. Kəni Iesu
təməni=pən əskasiɨk kəm lau məmə, “Onəsuəni pətiɨgəmiən na-
timnati miɨn u kəm nətəmimi.”
31 Mətəu ilau kəmiaiet mian, kəni muəni pətiɨgəm nanusiən
rəha Iesu tuvən miɨtəlau ikiɨn miɨn rəfin e niɨtəni u.

Iesu təməhgi pətiɨgəm
narmiɨn tərah
e iətəm təruru nəghatiən

32 Nian suah mil u kəmiaiet, nətəmimi kotələs iətəmi kəti
təruru nəghatiən məhuva o Iesu. Suah kəha in təruru
nəghatiən mətəu-inu narmiɨn tərah tətatiɨg lan.
33 Kəni Iesu təməhgi pətiɨgəm narmiɨn tərah e suah kəha, kəni
tiɨnətəghati. Kəni niɨmənin nətəmimi narmiɨlah təmiuviɨg piɨk
ohni, kəni motəni məmə, “Suah kəti təsehiən nati kəti tol lanu
u ikiɨnu Isrel nian kəti miɨne.”
34 Mətəu Farəsi miɨn kəmotəni məmə, “Tatos nəsanəniən
o iətəmi asoli rəha narmiɨn tərah miɨn məmə otəhgi pətiɨgəm
narmiɨn tərah miɨn lan.”

9:27 Mat 20:29-34 **9:30** Mat 8:4 **9:33** Mak 2:12 **9:34** Mat 12:24; Mak 3:22; Luk 11:15

Iesu nɨkin təmahmə
pɨk o nətəmimi

35 Kəni Iesu təmaliuək matuvən e taun mɨne lahuənu mɨn
rəfin, kəni mətəgətun əpəha e nɨpəgnəua nimə mɨn rəha nuha-
pumɨniən, mətəni pətɨgəm nanusiən təuvɨr rəha Narmənɨgiən
Rəha Uhgɨn, kəni matol vivi nətəmimi rəfin nətəm kautohmɨs,
mɨne nətəmimi rəfin nətəm nɨpətɨlah tərah kautəuvɨr.
36 Nian təmeruh nɨmənin nətəmimi tɨnepət pɨk, kəni nɨkin
təmepət pɨk o lah mətəu-inu kɨnotos pɨk nahməiən, kəni
motəruru nasiru aruiən e rəhalah nəmiəgəhiən, kɨnotəhmen
e sipsip mɨn rəhalah iətəmimi tɨkə o neruh viviən ilah.
37 Kəni Iesu təməni=pən kəm rəhan mɨn nətəmimi məmə, "!
Oteruh-to! Nauəniən tepət əpəha e nasumiən tɨnɨməhtə, mətəu
noluək mɨn təkəku əmə kəutəulək lan.
38 Otətapuəh o iətəmi asoli rəha nasumiən məmə otahli=pa
noluək mɨn tepət məmə okəhuvən motəulək e nasumiən
rəhan."

10

Nətəmi tueləf rəha Iesu
(Mak 3:13-19; Luk 6:12-16)

1 Kəni Iesu təmauɨn e nətəmi tueləf rəhan kəhuva kətiəh,
kəni məfən nəsanəniən kəm lah məmə ilah kəhuvən motəhgi
pətɨgəm narmɨn tərah mɨn e nətəmimi, kəni motəhrun nol
viviən nɨmɨsiən mɨn rəfin, mɨne nətəmimi mɨn u nɨpətɨlah
təmərah.
2 Kəni inu nərgɨ nətəmi tueləf rəha Iesu: in aupən Saimon, u
nərgɨn kəti mɨn u Pitə; mɨne notəhan Antɨru; mɨne Jemɨs mɨne
pian Jon, nətɨ Səpəti mil;
3 mɨne Fɨlɨp mɨne Patolomiu; mɨne Toməs mɨne Matiu,
iətəmimi rəha nosiən məni rəha takɨs; mɨne Jemɨs nətɨ Alfiəs;
mɨne Tateas;*
4 mɨne Saimon u kətauɨn lan məmə Selot;† mɨne Jutəs Iskar-
iot u təmegəhan=pən e Iesu tuvən e nəhlmɨ rəhan mɨn tɨkɨmɨr.‡

Iesu təmahli pətɨgəm
rəhan nətəmimi tueləf
(Mak 6:7-13; Luk 9:1-6)

9:35 Mat 4:23; Mak 1:39 **9:36** Nam 27:17; 1King 22:17; Sek 10:2; Mat 14:14; Mak 6:34 **9:37** Luk 10:2 **10:1** Mak 6:7; Luk 9:1 * **10:3** E nauəuə mil rəha Mak mɨne Luk, kətauɨn pɨsɨn e nərgɨ Tateas məmə Jutəs nətɨ Jemɨs. Mətəu in iətəmi kətiəh əmə. † **10:4** Selot in suah kəti iətəm in tətəhtul əskasɨk o kəntri rəhan. Eruh e tɨksɨnəri. ‡ **10:4** Iətəmi keiu rəha Iesu kətauɨn e lau məmə Saimon, ilau u Saimon Pitə mɨne Saimon u kətauɨn lan məmə Selot. Kəni iətəmi keiu rəha Iesu kətauɨn e lau məmə Jemɨs, ilau u Jemɨs nətɨ Səpəti mɨne Jemɨs nətɨ Alfiəs. Kəni iətəmi keiu rəha Iesu kətauɨn e lau məmə Jutəs, inu Jutəs Iskariot mɨne Jutəs nətɨ Jemɨs u kətauɨn pɨsɨn məmə Tateas e nauəuə u rəha Matiu.

5 Kəni nian Iesu təmahli pətigəm rəhan nətəmimi tueləf
məmə okəhuvən motol rəhan uək, təmaupən məghati kəm
lah məmə, “Itəmah onəsəhuvəniən o nətəmi min u səniəmə
nəuaniləuis min rəha Isrel, kəni məsəhuvəniən e taun kəti rəha
nətəm Səmeriə,
6 mətəu onəkəhuvən o nəuaniləuis min rəha Isrel nətəm
kotəhmen e sipsip min kəutəluei.
7 Kəni nian nəkəhuvən, nəkotəkeikei motəni pətigəm məmə,
‘Nian iətəm Uhgin otarmənig e nətəmimi rəfin lan, tinuva
iuəkir.’
8 “Kəni itəmah nəkotəkeikei motol nətəm kautohmis
kotəuvir min. Kəni itəmah nəkotəkeikei motol nətəm
kəmohmis kotəmiəgəh min. Kəni nətəmimi nətəm leprosi
tatol ilah, nəkotəkeikei motol nipətilah tuva məuvir min.
Kəni nətəmimi nətəm narmin tərah tətatig e lah, itəmah
nəkotəkeikei motəhgi pətigəm narmin tərah min kəhuvən isəu
o lah. Kəni nəsanəniən iətəm nəmotos, nəməsotosiən nəhmtin.
Kəni onəkotəkeikei motol əmə uək, nətəmimi okəsotətəouiən
itəmah lan.
9 Nian nəkəhuvən, nəsotosiən məni e rəhatəmah pauis.
10 Kəni məsotəmkiən rəhatəmah kətim min. Kəni napən
iətəm nautəhuvən lan, in əmə ko, məsotosiən inəuau kəti min.
Kəni məsotosiən put, mine kasikin rəhatəmah min. Iətəni lanu
lan mətəu-inu təhruahru əmə məmə kətəfən kəm noluək min
natimnati iətəm təhruahru o natigiən rəhalah.
11 “Nian nəkəhuvən e taun kəti uə lahuənu kəti, nəkotəkeikei
moteh iətəmimi kəti iətəm nikin tagiən məmə nəkəhuvən mo-
tatig itəmah min, kəni nəutatig ikin əha mətəuarus=pən nian
nəkohiet min.
12 Nian nəkəhuvən motatig e nimə kəti, nəkotəkeikei
motəghati vivi kəm lah məmə, ‘Nəməlinuiən tətatig o təmah.’
13 Kəni nəmə nətəmimi e nipəgnəua nimə u, nikilah tagiən
məmə okotos itəmah, kəni pəh rəhatəmah nəghatiən rəha
nəməlinuiən tətatig o lah. Mətəu nəmə nikilah təsagiəniən
o təmah, nəkotəkeikei motos nəghatiən rəha nəməlinuiən
mautəhuvən.
14 “Kəni nəmə nətəmimi nəuvein kəsotolkeikeiən məmə
okotit itəmah nəkəhuvən e rəhalah nipəgnəua nimə,
uə kəsotətəligiən e rəhatəmah nəghatiən, kəni nian
nautohiet e nimə rəhalah, uə rəhalah lahuənu, nəkotəkeikei
motohrapispis rəkis niməulul e nəhlkitəmah məmə ilah
okotəhrun məmə nəmotəuhlin=pən pəhriən nəmtahtəmah
o lah motəpəh agin ilah.
15 Nipəhriəniən iətəni kəm təmah, e nian iətəm Uhgin otakil
nətəmimi, nalpiniən rəha nətəmi min əha in otəskasik pik

10:6 Jer 50:6 **10:7** Mat 3:2; 4:17; Luk 10:9,11 **10:9** Luk 10:4 **10:10** Luk 10:7; 1Kor 9:14 **10:12** Luk 10:5-6 **10:14** Luk 10:10-12; Uək 13:51

mapirəkis nalpiniən rəha nətəm kotərah aupən e taun mil əha,
Sotəm mine Kəmorə.”§

Nətəmimi okotol tərah kəm nətəmimi rəha Iesu

16 Kəni Iesu təmətəkeikei mətəni məmə, “Otətəlig-to.
Iətahli=pən itəmah nautəhuvən təhmen e sipsip min iətəm
kəməhuvən e nəlugi kuri rarpin min. Onəkotəkeikei
moteinatig vivi təhmen e məlikim, kəni itəmah motan mətig
təhmen e mənig mak.
17 Onəutətəu vivi itəmah o nətəmimi. Ilah okotələs itəmah
məhuvən məmə nəkotəhtul e nəhmti kaunsil rəhalah mətəu-
inu itəmah nətəmimi rəhak. Kəni okotalis itəmah əpəha e nimə
rəha nuhapuminiən.
18 “Kəni okoteikəpan itəmah nəkəhuven motəhtul e nəhmti
nətəmi asoli min rəha kəpmən min, mine kig min məmə
onəkotəni pətigəm nəghatiən təuvir rəhak e nəhmtilah, kəni
mine e nəhmti Nanihluə min.
19 Nian ilah okəhuva motələs itəmah, kəni nikitəmah təsəhti
pikiən məmə onəkəhuvən motəni məmə nak, uə nəkotəhro
lanu lan motəghati. Nəsotəginiən mətəu-inu Narmin Rəha
Uhgin, in otəfinə nəghatiən iətəm onəkotəni e nian əhruahru
əha.
20 Nəsotəginiən mətəu-inu səniəmə itəmah onəkotəghati,
mətəu Narmin Rəha rəhatəmah Tatə Uhgin, otəfinə nəghatiən
kəm təmah məmə nəkotəni pətigəm.
21 “Nətəmimi okotegəhan=pən e pialah əhruahru min kəm
rəhalah tikimir min məmə okotohamu ilah, kəni tatə min
okotol min lanəha kəm nenətilah əhruahru min, kəni kəlkələh
min okotəhtul motol noliən əhmen min əmə kəm rəhalah tatə
min mine mamə min məmə okotohamu ilah.
22 Nətəmimi rəfin okotəməki e təmah o nərgək. Mətəu iətəmi
otəhtul əskasik mətəuarus=pən natimnati min u okotol nau-
nun, kəni Uhgin otosmiəgəh.
23 Nian okotol tərah kəm təmah e taun kəti, kəni nəkohiet
motagim məhuvən e taun pisin kəti min. Iətəni pəhriən kəm
təmah məmə ko nəsəhuvən rəfiniən e taun min rəha Isrel
mətəuarus=pən Nəti Iətəmimi in otuva min.
24 “Nətəmimi nətəm kətəgətun ilah, ko kəsotapirəkisiən
rəhalah iəgətun. Kəni noluək min, ko kəsotapirəkisiən rəhalah
iətəmi asoli.
25 Nətəm kətəgətun ilah, kotəkeikei motagiən məmə okəhuva
motəhmen e iəgətun rəhalah, kəni noluək min kotəkeikei
motagiən məmə okəhuva motəhmen e iətəmi asoli rəhalah.

---

§ **10:15** Sotəm mine Kəmorə, ilau taun mil aupən ikin iətəm təfagə tərah tepət tepət əha ikin. Kəni Uhgin təmol nalpiniən kəm lau mahli=pən nigəm məmə otus ilau.

10:15 Mat 11:24; Jaj 7 **10:16** Luk 10:3; Rom 16:19 **10:20** Mak 13:9-11; Luk 12:11-12; 21:12-15 **10:20** Jon 14:26 **10:21** Maeka 7:6; Mat 10:35; Mak 13:12; Luk 21:16 **10:24** Luk 6:40; Jon 13:16; 15:20

Iəu, iəu iətəmi asoli rəha nimə. Nəmə nətəmimi nəuvein kotəni rah iəu məmə iəu Pielsepul, u nərgin kəti rəha Setən, kəni ko təhmen min əmə e noluək min rəha nimə rəhak. Inəha, nətəmimi okotəni rah ilah min tapirəkis.”

Iətəmimi rəha Iesu
təsəginiən e nətəmimi
(Luk 12:2-7)

26 Kəni Iesu təməni məmə, “Tol lanəha, sotəginiən e nətəmimi. Natimnati iətəm nətəmimi kautəht-ərain, Uhgin otəfətigəm ikin təhagəhag ikin, kəni natimnati iətəm nətəmimi kəutəhluaig lan, Uhgin otəfətigəm, nətəmimi rəfin okotafu.
27 Natimnati iətəm iətəni kəm təmah əmə əha rəueiu, itəmah onəkotəkeikei motəni pətigəm min təhagəhag kəm nətəmimi rəfin. Kəni təhmen əmə, natimnati iətəm iətəni oneuən, itəmah onəkotəkeikei motəni pətigəm e nəhmti nətəmimi.
28 “Sotəginiən e nətəmimi nətəm kotəhrun nohamuiən nipətitəmah, mətəu ko kotəruru nohamuiən narmitəmah. Mətəu nəkotəgin e Uhgin iətəm təhrun nərəkiniən nipətitəmah mine narmitəmah e nigəm asoli.
29 Oteruh-to. Nimənig əlkələh min, nətəmimi kautos nəhmtilah e məni əkəku əmə. Mətəu nəmə rəhatəmah Tatə Uhgin təsegəhaniən e lah, ko kəti təsimisiən.
30 Kəni Uhgin təhrun vivi agin itəmah mine. Kəni nati əpnapin nəuanutəmah ko e rəhn-kapə təmah in səniəmə nati agin kəti, mətəu Uhgin in tətafin rəfin ilah.
31 ! Tol lanəha, sotəginiən! Uhgin tolkeikei pik itəmah tapirəkis mənig əlkələh min əha.
32 “Tol lanəha, nəmə iətəmimi otəni pətigəm nərgək e nəhmti nətəmimi, kəni iəu min, iəkəni pətigəm nərgin e nəhmti rəhak Tatə e negəu e neai.
33 Mətəu nəmə iətəmimi otəni pətigəm e nəhmti nətəmimi məmə in səniəmə rəhak, kəni iəkəni pətigəm e nəhmti rəhak Tatə e negəu e neai məmə in səniəmə rəhak.
34 “Nikitəmah təsəhtiən məmə iəmuva məmə iəkələhu nəmə̇linuiən e nəhue niftəni. Iəməsuvaiən məmə iəkələhu nəmə̇linuiən, mətəu iəmuva məmə iəkol nətəmimi kotərgəhu.
35 Iətəni lanəha mətəu-inu iəmuva məmə iəkol iərman mine rəhan tatə okətuərah o lau min, kəni pətan mine uhun okətuərah o lau min,
36 kəni iətəmimi otol tikimir ilah aru rəhan min.*
37 “Kəni iətəmimi iətəm tolkeikei pik rəhan tatə mine mamə tapirəkis iəu, in təsəhmeniən məmə otuva rəhak iətəmimi.

10:25 Mat 9:34; 12:24; Mak 3:22; Luk 11:15 **10:26** Mak 4:22; Luk 8:17 **10:28** Rom 8:31; Jem 4:12 **10:31** Mat 6:26 **10:33** Luk 12:8-9 **10:36** Maeka 7:6; Luk 12:51-53 * **10:36** Famli nəuvein okotəhapu ilah min mətəu-inu nəuvein e famli min okəhuərisig e Iesu, kəni nəuvein e famli əmə əha okotəməki e Iesu.

Kəni iətəmimi iətəm tolkeikei pɨk nətɨn iərman uə pətan tapirəkɨs iəu, in təsəhmeniən məmə otuva rəhak iətəmimi.
38 Kəni iətəmimi iətəm təsələsiən rəhan nɨgi kəməluau muərisɨg lak,† in təsəhmeniən məmə otuva rəhak iətəmimi.
39 Kəni iətəmimi iətəm tatol pɨk uək əmə məmə rəhan nəmiəgəhiən e nəhue nɨftəni u in otəuvɨr, otəmkarəpən e nəmiəgəhiən pəhriən. Mətəu iətəmimi iətəm otɨmɨs o nərgək, in otos nəmiəgəhiən itulɨn.
40 "Kəni iətəmimi iətəm tatos itəmah e nɨkin agiən kəni təhmen əmə məmə tatos iəu e nɨkin agiən. Kəni iətəmimi iətəm tatos iəu e nɨkin agiən, kəni təhmen əmə məmə tatos iətəmi u iətəm təmahli=pa iəu.
41 Kəni iətəmimi iətəm təhrun məmə suah kəti in iəni kəti rəha Uhgɨn, kəni tatos e nɨkin agiən, in otos nətəouiən lan, təhmen əmə e iətəm iəni mɨn kautos. Kəni iətəmimi iətəm tatos e nɨkin agiən iətəmi əhruahru, in otos nətəouiən lan, təhmen e iətəmi əhruahru.
42 Kəni nəmə iətəmimi kəti tətəfən nati kəti kəm suah kəti mətəu-inu təhrun məmə in rəhak iətəmimi, nɨpəhriəniən Uhgɨn otətəou in o rəhan noliən təuvɨr u, nati əpnapɨn rəhan nəfəniən in nati əkəku əmə təhmen e nəhu ətəpu nəuan nəuvetɨn əmə, uə rəhak iətəmimi in ləhtəni agɨn."

11

Iesu mɨne Jon Bəptais
(Luk 7:18-35)

1 Nian Iesu tɨnol naunun nəgətuniən rəhan nətəmimi tueləf, təmiet ikɨn əha muvən e taun mɨn e nɨtəni Kaləli, mətəgətun nətəmimi kəni mətəni pətɨgəm nəghatiən rəha Uhgɨn kəm lah.
2 E nian əha, Jon Bəptais tətatɨg e kaləpus, kəni in təmətəu nanusiən e uək iətəm Iesu tatol. Kəni təmahli=pən rəhan nəuvein nətəmimi kəhuvən motətapuəh ohni məmə,
3 "? Təhro? ? Ik u iətəm kəmətəni aupən məmə suah kəti otuva, uə itɨmah iəutəhtahnin iətəmimi kəti mɨn məmə otəpanuva mɨn?"
4 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, "Əhuvən moteruh Jon motəni=pən nati nak iətəm nəməhuva motətəu kəni moteruh:

10:37 Luk 14:26-27 † **10:38** Nɨpəti nəghatiən rəha Iesu səniəmə rəhan nətəmimi okotəkeikei mohmɨs e nɨgi kəməluau təhmen əmə lan. Nɨpəti nəghatiən u məmə kitah rəfɨn kətiəh kətiəh kotəkeikei motegəhan lan məmə Uhgɨn otol nəuian e nəmiəgəhiən rəhatah nati əpnapɨn məmə rəhan nətəligiən məmə kəutatɨg e nian iəkɨs mɨn. Nəmə təhro nətəmimi okotol nərahiən kəm tah, nəmə təhro kitah okohmɨs o nərgɨn, uə nəmə təhro nərahiən mɨn əha otəsuvaiən e nəmiəgəhiən rəhatah. Kitah kotəruru, mətəu kotəhtul maru əmə o natigiən e nəmiəgəhiən iətəm Uhgɨn tolkeikei. **10:39** Mat 16:24-25; Mak 8:34-35; Luk 9:23-24; 17:33; Jon 12:25 **10:40** Mak 9:37; Luk 10:16; Jon 13:20

5 nətəmi nəhmtilah təpis kinauteruh nati. Kəni nətəmimi
nətəm nəhlkilah tərah kinotətəu təuvir kəni minəutaliuək.
Kəni nətəmimi min u kəmotos nimisiən leprosi, nilosilah
tinəuvir. Kəni nətəmimi min u nipəgtəlgilah təmalu, rəueiu
əha kinautətəu nati. Kəni nətəmimi min u kəmohmis,
kinotəmiəgəh min. Kəni rəueiu, iətəmi kəti tinatəni pətigəm
nanusiən təuvir kəm nanrah min.
6 Iətəmimi otatig e nəuviriən pəhriən nəmə in təsəhlmaniən
e nəhatətəiən lak o natimnati min iətəm iəu iatol uə iəsoliən."

Iesu təməghati e Jon Bəptais

7 Nian nətəmimi rəha Jon kautohtəlig, kəni Iesu tinətuəuin
mətəghati e Jon kəm nətəmimi min u kəutəharəg əha ikin,
mətəni məmə, "? Aupən, nəmautəhuvən ikin təpiə-məpiə
ikin məmə nəkoteh nak? ? Nəməhuvən məmə nəkotafu
iətəmi əpnapin əmə kəti təhmen e nimanuvehli əfəməh iətəm
nimətagi tətalifu alifu əpnapin əmə? Kəpə.
8 ?Kəni təhro itəmah nəmohiet, məmə nəkotafu iətəmi kəti
iətəm tatuvən e napən təuvir nəhmtin tiəkis? Kəpə. Nətəmimi
kautəhuvən e napən təuvir tol lanəha, nian rəfin kəutatig e
nimə rəha kig.
9 ?Mətəu nati nak əha nəməhuvən məmə nəkoteruh, iəni
kəti, uə? Əuəh, pəhriən, mətəu iətəni kəm təmah məmə in ilis
tapirəkis iəni.
10 Suah u inu Nauəuə Rəha Uhgin təmətəghati lan. Uhgin
təməni məmə,
'Otafu-to. Iətahli=pinə iahləpis iətəm otos rəhak nəghatiən.
In otaupən lam məmə otol əpenə-penə e rəham suaru.'
11 Nipəhriəniən iətəni kəm təmah məmə, nətəmi u kəmotair
e niftəni u, kəti təsapirəkisiən suah kəha Jon Bəptais. Kəni
mətəu iətəmi in ləhtəni agin e Narmənigiən Rəha Uhgin, in ilis
tapirəkis Jon.*
12 E nian Jon Bəptais təmətuəuin mətəni pətigəm nəghatiən
rəha Uhgin mətəuarus=pa rəueiu, Narmənigiən Rəha Uhgin
in təskasik məmə otol uək matuvən. Kəni nətəmimi nətəm
kotəskasik kotalkut pik məmə okəhuvən motatig ahgəl.†
13 Iətəni lanəha mətəu-inu, aupən agin mətəuarus=pa nian
rəha Jon, nəghatiən min rəha Lou iətəm Uhgin təməfən kəm

11:5 Aes 35:5-6; 61:1 **11:10** Mal 3:1; Luk 1:76 * **11:11** Fes u tətəni məmə uək rəha Jon, in uək iətəm tatos nisiaiən. In tatol əpenə-penə suaru rəha Kristo iətəm Uhgin otahli=pa, kəni in tətəni pətigəm məmə Kristo tinatuva. Uək u in uək asoli. Kəni Jon in iətəmi asoli mətəu-inu in tatos uək əha. Mətəu nati kəti iətəm in təuvir tapirəkis uək rəha Jon, inu nəmə suah kəti tətuva iətəmi rəha Uhgin nian in tətəhatətə e Iesu Kristo. † **11:12** Suaru kəti min o nəuhliniən fes u tol lanko lan məmə: E nian Jon Bəptais təmətuəuin mətəni pətigəm nəghatiən rəha Uhgin mətəuarus=pa rəueiu, mətəu nətəmimi kəutəluagin ilah nətəmimi nətəm kəutatig ahgəl Narmənigiən Rəha Uhgin. Kəni nətəmimi rəha nəluaginiən kəutalkut məmə okotiuvi rəkis nətəmimi rəha Uhgin məmə kəhuva nətəmimi rəhalah.

Mosis, mine nəghatiən min rəha iəni min rəha Uhgin, kautəni pətigəm Narmənigiən Rəha Uhgin.
14 Kəni nəmə nikitəmah tagiən məmə nəkotos nətəligiən u, iəkəni məmə Jon in Elaijə iətəm in iəni kəti aupən kəmətəni məmə otuva mol əpenə-penə e suaru rəha Məsaiə.
15 Itəmah rəfin matəlgitəmah tatig, otətəlig vivi, kəni motəhrun nəghatiən min u.
16 "? Nətəmimi min u nətəm kəutatig rəueiu, ilah kotəhro lanu lan? Ilah kotəhmen=pən e kəlkələh min kəutəharəg ikin katol makit ikin məutahkul məutauin e lah min nəuvein məmə,
17 'Itimah iəmotahli nau kəm təmah məmə onəkautol danis rəha nagiəniən lan, mətəu itəmah nəsotoliən danis. Kəni itimah iəməutasək eiuə rəha nimisiən, mətəu nəsotasəkiən kitah min itəmah.'
18 "Kəni təhmen əhmen əmə, itəmah nəsotolkeikeiən Jon, kəni məsoltolkeikeiən iəu. Iətəni lanəha lan mətəu-inu Jon təmuva, kəni mətətuakəm mətəpəh nauəniən mətəfaki kəm Uhgin, kəni məsəmnimiən wain. Kəni nəmotəpəh in motəni məmə, 'Suah kəha narmin tərah kəti tətatig lan.'
19 "Mətəu nian iəu, Nəti Iətəmimi, iəmuva kəni mətauən kəni mətəmnim wain, mətəu nəmotəpəh min iəu motəni məmə, 'Otafu-to, suah kəha in iətəmimi rəha nauən pikiən mine iətəmimi rəha napisiən, kəni mətan pəti ilah nətəmimi rəha nosiən məni rəha takis, mine nətəmimi nətəm nol təfagə tərah.' Mətəu nətəmimi min u kəutətəlig e noliən rəhak mine rəha Jon, kotəhrun nehiən məmə nati iətəm iəmuol təhmen vivi pəhriən."

Nahməiən asoli otuva
(Luk 10:13-15)

20 Kəni Iesu təməghati əskasik e natigiən rəha nətəmimi e taun min əha iətəm in təmol nati apispis tepət ikin e nəhmtilah. Təməghati lanəha mətəu-inu ilah kəməsotəuhliniən nətəligiən rəhalah o rəhalah noliən tərah min.
21 Təməni məmə, "Itəmah nətəm Korasin, kəsi, nərahiən asoli otuva o təmah! !Itəmah nətəm Petsaitə, kəsi, nərahiən asoli otuva o təmah! Mətəu-inu iəmol pau nati apispis tepət e taun mil rəhatəmah mətəu itəmah nəsotəuhliniən nətəligiən rəhatəmah! Kəni nəmə iəmol natimnati min əha əpəha Taea mine Saedon aupən, ko nətəmimi əha ikin əha kəmotəuhlin rəhalah nətəligiən e noliən tərah min, kəni ilah məhuvən e napən əuas min məhuvən məutəharəg e nəhmtahu e nigəm məutəgətun məmə kautətəu tərah agin o noliən tərah min rəhalah.

11:13 Luk 16:16 **11:14** Mal 4:5; Mat 17:10-13; Mak 9:11-13; Mak 1:1-8 **11:19** Mat 9:14

22 “Mətəu iətəni kəm təmah məmə e nian əha iətəm Uhgɨn
otol nalpɨniən kəm nətəmimi, nalpɨniən rəhatəmah otəskasɨk,
mapirəkɨs nalpɨniən rəha nətəm Taea mɨne Saedon u aupən.
23 ? Kəni itəmah nətəm Kapeniəm, nɨkitəmah təhti məmə
Uhgɨn otəfəri=pən itəmah əha ima nɨsiaiən əpəha e negəu e
neai? ! Kəpə! Mətəu Uhgɨn otəhlman e təmah nəkoteiuaiu
ləhtəni agɨn, ima naulɨsiən, mətəu-inu iəmol nati apɨspɨs
tepət e taun rəhatəmah. Kəni nəmə iəmol natimnati mɨn u
əpəha Sotəm, iətəm taun əha təfagə tərah mɨn tepət ikɨn, kəni
nətəm ikɨn kəmotəuhlin rəhalah nətəligiən, kəni nəmə Uhgɨn
təməsərəkɨniən Sotəm, kəni təmətatɨg əmə mətəuarus=pa u
rəueiu.
24 Mətəu iətəni kəm təmah məmə e nian əha iətəm Uhgɨn
otol nalpɨniən kəm nətəmimi, nalpɨniən rəhatəmah otəskasɨk,
mapirəkɨs nalpɨniən rəha nətəm Sotəm aupən ikɨn.”

Itəmah nətəm nɨnotəpəou
(Luk 10:21-22)

25 Kəni e nian əha, Iesu təmətəfaki mətəni məmə, “Tatə
Uhgɨn, ik Iərmənɨg rəha natimnati rəfin ilɨs e neai mɨne
ləhtəni e nəhue nɨftəni. Iətəni-vivi ik mətəu-inu nəməhluaig
e nɨpəti natimnati mɨn u e nəhmtɨ nətəmimi nətəm koteinatɨg
motəhrun vivi nati. Kəni nəmol əpu kəm nətəmimi nətəm
kotəhmen=pən əmə e kəlkələh mɨn məmə okotəhrun vivi.
26 Əuəh, Tatə, inu nati kəti iətəm ik nəkolkeikei.”
27 Kəni Iesu təmətəkeikei mətəni kəm lah məmə, “Rəhak
Tatə təmegəhan=pa rəkɨs natimnati rəfin e nəhlmək. Kəni
iətəmi kəti tɨkə iətəm təhrun vivi iəu u Nəti Uhgɨn, məmə iəu
pəh əhruahru. Mətəu Tatə Uhgɨn əmə təhrun. Kəni iətəmi
kəti tɨkə iətəm təhrun vivi Uhgɨn, mətəu iəu pɨsɨn əmə u Nəti
Uhgɨn, iəkəhrun, mɨne nətəmimi nətəm iəu iəmɨtəpɨn məmə
iəkol pətɨgəm Tatə Uhgɨn kəm lah.
28 “Əhuva ohniəu, itəmah nətəm nahgitəmah nɨkə kəni
nɨnotəpəou e natipəiən e katipə fɨgəm mɨn, kəni iəkəfɨnə
nəmeigiən.‡
29 Itəmah otos uək iətəm iəkəfɨnə kəm təmah, kəni pəh
iəkaupən məgətun itəmah lan. Iətəni lanəha mətəu-inu iəu
iətəmi mətɨg, kəni rəhak nətəligiən in ləhtəni. Kəni onəkotos
nəmeigiən e nɨkitəmah.

11:22 Aes 23; Esik 26–28; Joel 3:4-8; Amos 1:9-10; Sek 9:2-4 **11:23** Jen 19:24-28; Aes 14:13-15 **11:24** Mat 10:15; Luk 10:12 **11:25** 1Kor 1:26-29 **11:27** Mat 28:18; Jon 1:18; 3:35; 10:15; 17:2 ‡ **11:28** Nəghatiən u “natipəiən e katipə fɨgəm mɨn” tətəghati e Lou rəha nətəm Isrel iətəm kotəhmen e nati fɨgəm mətəu-inu Lou mɨn u, ilah kotəskasɨk pɨk, kəni tiəkɨs o noliən. **11:28** Jer 31:25

30 Tol lanəha mətəu-inu rəhak uək iəkəfinə kəm təmah in
timətig, kəni rəhak katipə in təhvevig.”§

12

Iərmənig rəha Sapət
(Mak 2:23-3:6; Luk 6:1-11)

1 Kəni e nian əha e Sapət kəti, Iesu mine rəhan min nətəmimi
kəməutaliuək məutohapumin e nasumiən rəha wit,* kəni
rəhan min nətəmimi nəumis təmus ilah, kəni kəmautəhli nəua
wit kəni mautun.
2 Mətəu nian Farəsi min kəmotafu ilah, kəni kəmotəni=pən
kəm Iesu məmə, “!Ei, afu-to! Rəham nətəmimi kautol nati kəti
iətəm kəutatgəhli Lou rəha Sapət.”†
3 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “?Nəmotafin uə kəpə,
nati nak iətəm Kig Tefit təmol aupən, nian in mine rəhan min
nətəmimi nəumis təmus ilah?
4 In təmuvən imə e Nima Tapolin Rəha Uhgin, kəni mos piret
mun iətəm pris min kinotəfən rəkis kəm Uhgin. Kəni noliən əha
tətatgəhli Lou, mətəu-inu piret əha, Lou tətəni məmə pris min
əmə kotəhrun nuniən.
5 ?Kəni nəmotafin e Lou uə kəpə, məmə nian rəfin e Sapət,
pris min əpəha e Nimə Rəha Uhgin, ilah kautol uək rəhalah
iətəm tətatgəhli Lou rəha Sapət? Mətəu Uhgin tateruh məmə
nati əha in təhruahru əmə.
6 Mətəu iətəni kəm təmah məmə iətəmi kəti u ikinu in ilis
tapirəkis Nimə Rəha Uhgin.
7 E Nauəuə Rəha Uhgin, in tətəni məmə,
‘Nati kəti tatol nikik tətagiən, inu məmə onəkotasəkəhruin
nətəmimi, mətəu səniəmə rəhatəmah sakrifais min
iətəm nautol məutəfa kəm iəu iətəm tatol nikik tətagiən.’

11:30 1Jon 5:3 § **11:30** Nian Iesu təməni “rəhak katipə in təhvevig,” nəghatiən əhruahru rəha katipə, in “iok.” In nati kəti kəmol e nigi iətəm kəmələhu=pən e nentəui nati miəgəh əsanən kəti, kətəni məmə “okis,” nati miəgəh u təhmen e kau. Nətəm Isrel kəutələhu=pən iok e nentəui okis, kəni motəlis=pən nati kəti lan məmə okis otiuvi, təhmen e “kat” uə “plau,” nati iətəm tətahlu e niftəni. Nətəm Isrel kəmotəni məmə nitəu-pəniən Lou rəha Mosis in təhmen e iok kəti mətəu-inu in uək əskasik. Mətəu iok iətəm Iesu tətəfa kəm tah in təhvevig mətəu-inu, nian təmimis e nigi kəməluau mos nalpiniən o təfagə tərah min rəhatah, kəni in tinol rəkis uək rəhatah. In təni məmə kitah kotəkeikei məutəhatətə əmə lan. Kəni in otasiru e tah məmə okotaliuək e suaru əhruahru rəha Uhgin. * **12:1** Wit in nati kəti təhmen e rais. Afin-to e tiksinəri. **12:1** Dut 23:25 † **12:2** Lou rəha nətəm Isrel tategəhan məmə iətəmimi təhrun nosiən nəua wit e nasumiən rəha nətəmimi nian tətaliuək mətohapumin e lah (Dut 23:25). Farəsi min nikilah təmərah mətəu inko nətəmimi min rəha Iesu kəmautol uək rəha nəuləkiən, u in kəti rəha tate-nain noliən min kəməniəhu agin məmə okəsoliən e nian rəha Sapət. (Eks 20:8-11; 34:21; Dut 5:12-15)
12:4 1Saml 21:1-6 **12:4** Lev 24:5-9 **12:5** Nam 28:9-10 **12:6** Mat 12:41-42
12:7 Hos 6:6; Mat 9:13

Nəmə nəkotəhrun nipəti nəghatiən u, kəni nətəmimi min u
nətəm kotəhruahru, ko nəsotakiliən ilah motəni məmə ilah
kautol noliən tərah.
8 Iətəni lanu lan mətəu-inu iəu, Nəti Iətəmimi, iəu iətarmənig e
nian rəha Sapət."
9 Kəni Iesu təmiet ikin əha, maliuək matuvən əpəha imə e
nimə rəha nuhapuminiən rəhalah.
10 Kəni əmeiko ikin əha, iətəmi kəti əha ikin nəhlmin təmimis,
təsuahruiən lan. Kəni kəmotətapuəh o Iesu məmə, "?Təhro?
?In təhruahru e Lou məmə e Sapət, iətəmi təhrun nol viviən
iətəmimi iətəm tatimis?" Ilah kəmotətapuəh ohni mətəu-inu
kəutəsal e nətəligiən tərah kəti rəha Iesu uə noliən kəti rəhan
təhmen e nol viviən iətəmi e Sapət, iətəm ilah okotləfən in e
kot ohni.
11 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, "?Okəmə itəmah
kəti rəhan kəti sipsip, kəni sipsip u tiuvig=pən e nimil e Sapət,
nikitəmah təhti məmə iətəmi əha otuvən miuvi-pəri=pa min? !
Əuəh! Otəkeikei muvən miuvi-pəri.
12 !Mətəu iətəmimi, in nati keikei tapirəkis sipsip! Konu,
in təhruahru əmə e Lou məmə natol nati təuvir min əmə kəm
nətəmimi e Sapət."
13 Kəni təməni=pən kəm iətəmi nəhlmin təmimis məmə,
"Uahru-to e nəhlməm." Kəni təmuahru e nəhlmin, kəni
nəhlmin tuva minəuvir agin min, məhmen e nəhlmin u kəti
min.
14 Mətəu Farəsi min kəmohiet məhuvən ihluə minəutətei
nəuə ohni məmə okotohamu Iesu.

Ioluək iətəm Uhgin təmitəpin

15 Kəni Iesu təməhrun nətəligiən rəhalah, kəni təmiet ikin
əha. Kəni nətəmimi tepət kəmohuərisig lan. Kəni in təmol vivi
nimisiən rəfin rəhalah kəutəhuva məutəuvir min.
16 Kəni təməniəhu ilah məmə okəsotəni pətigəmiən in kəm
nətəmimi min.
17 Natimnati min əha kəmohiet məmə nəghatiən rəha
Nauəuə Rəha Uhgin otuva mol nipəhriəniən lan. Uhgin
təməfən kəm iəni Aiseə u aupən o nəni pətigəmiən məmə,
18 "Inu ioluək rəhak iətəm iəu initəpin rəkis,
iəkolkeikei pik in, kəni nikik tagiən pik ohni.
Kəni iəu iəkol məmə Narmin Rəhak otuva məriauəh lan.
Kəni in otəni pətigəm noliən əhruahru rəhak mine
nosmiəgəhiən rəhak e nəhmti nətəmimi e nitəni pisin
pisin min.
19 Ko in təsorgəhuiən kəni məsagət əfəməhiən,
məsəghati pikiən ikin nətəmimi kəutuhapumin ilah min ikin.
20 In iətəmi mətig,

12:10 Luk 14:3 **12:12** Luk 14:5 **12:14** Jon 5:16 **12:16** Mat 8:4; Mak 3:12
12:18 Mat 3:17

kəni in otol təuvɨr kəm nətəmimi nətəm kəutəpəou kəni rəhalah nəsanəniən tɨkə.‡
In otol lanəha mətəuarus=pa noliən iətəm in təhruahru otol win e noliən iətəm tərah.
21 Kəni nətəmimi mɨn u səniəmə nəuanɨləuɨs mɨn rəha Isrel,
ilah okotələhu=pən əskasɨk rəhalah nətəlɨgiən tətatɨg lan,
məmə in otosmiəgəh ilah."

Iesu mɨne Pielsepul
(Mak 3:20-30; Luk 11:14-23; 12:10)

22 Kəni nətəmimi kəmotos iətəmi kəti məhuva kəm Iesu iətəm nəhmtɨn təpɨs kəni təsəghatiən mətəu-inu narmɨn tərah kəti tətatɨg lan. Kəni Iesu təmol vivi mɨn, kəni iətəmi kəha tɨnateruh nati kəni mɨnətəghati.
23 Kəni nətəmimi rəfin narmɨlah təmiuvɨg motəni məmə, "? Nəmə təhro suah u in Mipɨ Kig Tefɨt iətəm Uhgɨn təməni məmə otahli=pa?"
24 Kəni nian Farəsi mɨn kəmotətəu nati əha mɨne nəghatiən lan, kəni kəmotəni məmə, "Suah kəha tətəhgi pətɨgəm narmɨn tərah mɨn e nəsanəniən əmə rəha Pielsepul u iətəmi asoli rəha narmɨn tərah mɨn."
25 Mətəu Iesu təhrun nətəlɨgiən rəhalah, kəni təməni=pən kəm lah məmə, "Nəmə nətəmimi e kəntri kəti kautəhapu ilah mɨn, kəni okotərəkɨn rəhalah kəntri. Kəni təhmen=pən əmə e taun kəti uə lahuənu kəti, nəmə nətəmimi kautəhapu ilah mɨn, kəni okotərəkɨn taun u uə lahuənu u.
26 "Kəni nəmə Setən tətəhgi pətɨgəm narmɨn tərah mɨn rəhan e nətəmimi, kəni tatol aru əmə tɨkɨmɨr kəm in. ? Kəni otəhro lanu, rəhan narmənɨgiən otəhtul?
27 ? Kəni nəmə iəu iətəhgi pətɨgəm narmɨn tərah mɨn e nəsanəniən rəha Pielsepul, kəni təhro e rəhatəmah mɨn nətəmimi? Ilah kautəhgi pətɨgəm narmɨn tərah mɨn e nəsanəniən rəha pəh? ? Rəha Setən? Kəpə. Kəni tərah məmə nautəni məmə iəu iatol lanəha. Tol lanəha, rəhatəmah nətəmimi okotakil nəghatiən mɨn rəhatəmah, motəni məmə in neiuəiən.
28 Mətəu nəmə iətəhgi pətɨgəm narmɨn tərah mɨn e nəsanəniən rəha Narmɨn Rəha Uhgɨn, kəni Narmənɨgiən Rəha Uhgɨn tɨnuvnə rəkɨs o təmah.
29 "Kəni iəkəni e suaru kəti mɨn tol lanəha məmə, iətəmimi kəti tɨkə məmə təhrun nuvəniən e nimə rəha iətəmimi kəti iətəm nahgin tepət təhmen e Setən məmə otəmki rəhan natimnati. Mətəu iətəmimi kəti iətəm nahgin tepət agɨn otaupən

‡ **12:20** Nəghatiən Kris əhruahru rəha fes 20 tətəni məmə, "Ko təsatgəhliən nɨuig kəti iətəm təməgəu, kəni ko təsəmkəpɨs agɨniən wɨk rəha lait iətəm tətənah əmə."
12:21 Aes 42:1-4 **12:24** Mat 9:34; 10:25 **12:28** Uək 10:38; 1Jon 3:8

məlis-ərain iətəmimi u iətəm nahgin tepət, uərisig təpanuvən imə məmki rəkis rəhan natimnati.
30 "Iətəmi u in təsuərisigiən lak, in rəhak tikimir. Kəni iətəmi
u in təsoriaruniən sipsip min, in tatol ilah kəutagim atiti.
31 Tol lanəha iətəni kəm təmah məmə, Uhgin otafəl rəkis
noliən tərah pisin pisin min rəfin,§ mine nəghatiən tərah
pisin pisin min rəfin iətəm nətəmimi kəutəni lan, mətəu
otol nalpiniən, kəni məsaluiən e nəghatiən tərah min iətəm
nətəmimi kautəni e Narmin Rəhan.
32 Kəni nəmə iətəmimi tətəni rah iəu, Nəti Iətəmimi, kəni
Uhgin otalu kəni məsalpiniən. Mətəu iətəmimi iətəm tətəni rah
Narmin Rəha Uhgin, Uhgin ko təsaluiən lan e nian kəti, e nəhue
niftəni u, mine e nian iətəm tətuva.*
33 "Nəmə nigi in təuvir, kəni nəuan in otəuvir; nəmə nigi
in tərah, kəni nəuan in otərah. Tol lanəha mətəu-inu itəmah
nəkoteruh əmə e nəua nigi məmə nigi in təuvir uə nigi in tərah.†
34 !Itəmah nəkotəhmen e sineik! Itəmah nautol noliən ekəu-
ekəu, kəni itəmah nətəm nəkotərah. Ko nəsotəniən nati təuvir
kəti, mətəu-inu nian iətəmimi tətəghati, tətəni əmə nati nak
iətəm təriauəh e nikin.
35 Iətəmimi iətəm nətəligiən təuvir təriauəh e nikin, nian
rəfin in tətəni nati iətəm in təuvir. Kəni iətəmimi iətəm
nətəligiən tərah təriauəh e nikin, nian rəfin in tətəni nati iətəm
tərah.
36 Iətəni kəm təmah məmə e nian Uhgin otakil nətəmimi lan,
nətəmimi okotəkeikei motəni pətigəm kəm in məmə təhro ilah
kəmautəni nəghatiən tərah əpnapin min rəfin agin rəhalah.
37 Tol lanəha, in otakil rəfin nəghatiən pisin min rəhatəmah,
məmə itəmah nətəm nəkotəhruahru uə nətəm nəkotərah."

Nəmtətiən rəha Jonə
(Mak 8:12; Luk 11:29-32)

38 Kəni nəgətun min nəuvein rəha Lou mine Farəsi min
kəmotəni=pən kəm in məmə, "Iəgətun. Iəkotolkeikei məmə
iəkoteruh nəmtətiən kəti iətəm tapispis ik onəkol."
39 Mətəu təməni=pən kəm lah məmə, "Itəmah nətəmimi
rəueiu mine, nəkotərah, nəmotəpəh rəhatəmah nəhatətəiən e
Uhgin, təhmen e pətan kəti tətəpəh rəhan iərman mətitəu=pən

12:30 Mak 9:40; Luk 9:50 § **12:31** Uhgin tətafəl rəkis noliən tərah min nian nətəmimi kotəuhlin rəhalah nətəligiən kəni məutətapuəh ohni məmə in otalu məsalpiniən rəhalah noliən tərah min. **12:31** Hip 6:4-6 * **12:32** Nətəmimi nəuvein kotəni məmə nəghatiən u tətəghati e nətəmi min u nətəm kəmautəni məmə Iesu tatol vivi nətəmimi e nəsanəniən rəha Setən. Təhmen əmə məmə ilah kotauin lan məmə Narmin Rəha Uhgin in Setən. Nətəmimi nəuvein min kotəni məmə nəghatiən u tətəghati e nətəmimi nətəm kəsotəhatətə əhanəhiən e Iesu, kəni motəpəh uək rəha Narmin Rəha Uhgin. † **12:33** Nipəti nəghatiən rəha Iesu məmə in iətəmi təuvir mətəu-inu tatol əmə natimnati təuvir min. **12:33** Mat 7:16-20 **12:34** Mat 3:7; 15:18; Luk 3:7; 6:43-45 **12:38** Mat 16:1; Luk 11:16; Jon 6:30

suah pisin. Kəni rəueiu nəkotolkeikei məmə iəkol nəmtətiən kəti iətəm otəgətun məmə iəmsipən e Uhgin. Mətəu Uhgin otəfinə əmə nəmtətiən kətiəh əmə, kəni inəha nəmtətiən rəha iəni əha Jonə.

40 Təhmen əmə məmə Jonə təməməhli o nian kisil lapin mine lənian e nərfi nəmu asoli təfla, kəni Nəti Iətəmimi, in otəməhli o nian kisil lapin mine lənian əpəha e niki niftəni.

41 "E nian əha iətəm Uhgin otakil nətəmimi rəfin, kəni nətəm Ninivə aupən, ilah okotəhtul motəni pətigəm məmə itəmah nəuaniləuis rəha Isrel nəkotərah. Okotəhrun nəniən lanəha mətəu-inu nian ilah kəmotətəu nəghatiən rəha iəni əha Jonə, ilah kəmotəuhlin rəhalah nətəligiən e rəhalah noliən tərah min. Kəni oteruh-to, iətəmi kəti iətəm ilis tapirəkis Jonə tinuva, mətəu itəmah nəsotəuhliniən rəhatəmah nətəligiən e rəhatəmah noliən tərah min.

42 Kəni e nian əha Uhgin otakil nətəmimi rəfin, kəni kwin rəha nitəni pesi ikin, otəhtul məni pətigəm məmə itəmah nətəm nəkotərah. Otəhrun nəniən lanəha mətəu-inu, in təmiet e nikali nitəni əpəha isəu agin, kəni maliuək muva məmə otətəu nəghatiən rəha Kig Solomən u iətəm teinatig pik. Kəni oteruh-to, suah kəti iətəm in ilis agin mapirəkis Kig Solomən tinuva, mətəu itəmah nəsotətəligiən.

43 "Nian narmin tərah tiet e iətəmimi, kəni in otuvən maliuək mətan əpəha ikin nigi mine nian mitə tikə ikin, kəni nəhu tikə ikin, mətəsal ikin otatig məmeig ikin, mətəu təsehiən.

44 Kəni təni aru əmə kəm in məmə, 'Iəkitəlig=pən e rəhak nimə‡ iətəm iəmsipən ikin.' Kəni nian tuva meruh nimə, iətəmimi tikə ikin, kəni kəmafəl, kəni kəməlin vivi natimnati.

45 Kəni tuvən mit narmin tərah səpin min u kotərah pik motapirəkis in, kəni məhuvən imə motatig. Kəni natigiən rəha iətəmi əha rəueiu tərah pik tapirəkis rəhan natigiən iətəm aupən. Kəni kotəhmen əmə e təmah nətəm nəkotərah nətəm nəutatig rəueiu."

Mamə rəha Iesu
mine pian min
(Mak 3:31-35; Luk 8:19-21)

46 Nian Iesu tətəghati əhanəh kəm nətəmimi, kəni rəhan mamə mine pian min kautəhtul əpəha ihluə məutətapuəh lan məmə okotəghati kəm in.

47 Kəni iətəmimi kəti təməni=pən kəm Iesu məmə, "Rəham mamə mine piam min əpəha ihluə kəutəhtul. Ilah kotolkeikei məmə okotəghati kəm ik."§

12:39 Jona 1:17; Mat 16:4; Mak 8:12 **12:40** Jona 1:17 **12:41** Jona 3:5 **12:42** 1King 10:1; 2Kron 9:1 ‡ **12:44** Nəghatiən u "nimə" tətəghati e iətəmi u iətəm narmin tərah təmiet rəkis lan. **12:45** Luk 11:24-26; 2Pitə 2:20 § **12:47** E kopi əuas min nəuvein rəha Niutestimin iətəm kəmətei e nəghatiən Kris aupən, fes 47 tikə.

48 Kəni Iesu təməni=pən kəm iətəmi təməni pətigəm məmə, “?
Pəh u rəhak mamə, kəni pəh u piak min?”
49 Kəni muahru=pən e nəhlmin məgətun=pən rəhan
nətəmimi, kəni məni məmə, “! Inu rəhak mamə mine piak
min!
50 Iatəni lanəha lan mətəu-inu pəh u tatol nəuia rəhak Tatə
əpəha ilis e negəu e neai, in piak, mine nəuvinik, mine rəhak
mamə.”

13

Nəghatiən əuhlin e niftəni
(Mak 4:1-20; Luk 8:4-15)

1 E nian əmə kəha, Iesu təmiet e nimə muvən mətəharəg əpəha
iuəkir e nikali nəhu Lek Kaləli.
2 Mətəu-inu nətəmimi tepət kəməhuva motəhtul titəlau lan,
kəni in təmuvən e bot kəti u tətəhtul iuəkir əmə o nipəkil, kəni
mətəharəg. Kəni nətəmimi kəmautəhtul ipari.
3 Kəni in təməni=pən natimnati min tepət kəm lah e nəghatiən
əuhlin min.
Təməni məmə, “Iətəmimi kəti təmuvən məmə otearəgrəg
nikiti wit rəhan əpəha e rəhan nasumiən.*
4 Kəni nian təmətearəgrəg nikiti wit rəhan, nəuvein
kəmotəmei=pən e suaru, kəni mənig min kəməhuva motun
rəfin ilah.
5 Kəni nikiti wit nəuvein kəmohmərəgrəg=pən e niftəni iətəm
kəpiel iuəkir əmə. Kəmoteviə uəhai əmə mətəu-inu niftəni
nəuan nəuvetin əmə.
6 Nian mitigar təri, kəni məhgi ilah kotaukei-aukei mətəu-
inu nokilah təseiuaiu pikiən.
7 Kəni nikiti wit nəuvein kəmotəmei=pən e niki niləuis u tol
nihlin, kəni nian nikiti wit min koteviə mətəu niləuis tətatu-atu
ilah kəni kohmis.
8 Kəni nikiti wit nəuvein min kəmotəmei=pən e niftəni
iətəm təuvir, kəni kəmotəuə e nəualah. Nəuvein nəualah tate,
nəuvein nəualah sikiste, nəuvein nəualah uan-hanrit.
9 Itəmah rəfin matəlgitəmah tatig, otətəlig vivi, kəni
motəhrun nəghatiən min u.”
10 Kəni nətəmimi rəha Iesu kəməhuva motətapuəh ohni
məmə, “? Təhro nətəghati kəm nətəmimi e nəghatiən əuhlin
min?”
11 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Iətəni lanəha
mətəu-inu itəmah u, Uhgin təmerəh e suaru o təmah məmə
itəmah onəkotəhrun nəghatiən oneuən min rəha Narmənigiən
Rəha Uhgin. Mətəu ilah, Uhgin təməserəhiən e suaru lanu o
lah.

12:50 Rom 8:29 **13:2** Luk 5:1-3 * **13:3** Afin-to “wit” e tiksinəri.

12 Tol lanəha mətəu-inu, iətəmi u iətəm rəhan əha ikɨn
nəhruniən, Uhgɨn otəfən mɨn nəhruniən kəm in, kəni rəhan
nəhruniən in otepət pɨk. Mətəu iətəmi u iətəm rəhan nəhruniən
tɨkə, Uhgɨn otos rəkɨs rəfin rəhan nəhruniən iətəm nɨkin təhti
məmə in tatos.
13 Iətəghati e nəghatiən əuhlin kəm lah mətəu-inu ilah
kautafu pau mətəu kəsotəhruniən, kəni ilah kautətəu pau
mətəu kəsotəhrun viviən.
14 Nəmiəgəhiən rəhalah tatol nəghatiən rəha iəni Aiseə
tətuva matol nɨpəhriəniən lan. In təməni məmə,
‘Okautətəu, mautətəu, mautətəu,
mətəu ko kəsotəhruniən.
Kəni okauteruh, mauteruh, mauteruh,
mətəu ko kəsotəhruniən nian kəti.
15 In tol lanəha mətəu-inu nɨkilah tɨniəkɨs rəkɨs.
Kəmotasisɨg e matəlgɨlah mɨne nəhmtɨlah.
Mətəu kəmautol lanəha məmə,
okəsoteruhiən e nəhmtɨlah,
kəni okəsotətəuiən e matəlgɨlah,
kəni nɨkilah təruru nəhruniən.
Kəni məsəhuvaiən ohniəu məmə iəkosmiəgəh ilah.’
16 Mətəu itəmah u, Uhgɨn təməfɨnə rəhan nəuvɨriən kəm
təmah, kəni nian nəkoteruh, motəhrun, kəni nian nəkotətəu
motəhrun.
17 Nɨpəhriəniən iətəni kəm təmah məmə, iəni mɨn tepət
mɨne nətəm kotəhruahru mɨn tepət kəmotolkeikei pɨk məmə
okoteruh nati nak iətəm nauteruh, mətəu kəməsoteruhiən.
Kəni motolkeikei pɨk məmə okotətəu nati nak iətəm nautətəu,
mətəu kəməsotətəuiən.”
18 Kəni Iesu təmətəkeikei mətəni məmə, “Itəmah otətəlɨg vivi-
to məmə nəkotəhrun nɨpəti nəghatiən əuhlin rəha iətəmi u
iətəm təmearəgrəg nɨkiti wit.
19 Nɨkiti wit iətəm təməmei e suaru, tətəgətun=pən iətəmimi
iətəm tətəu nəghatiən rəha Narmənɨgiən Rəha Uhgɨn, mətəu in
təsəhruniən. Kəni Setən tuva mos rəkɨs uəhai əmə nəghatiən
əha iətəm təmuvən e nɨkin.
20 “Kəni nɨkiti wit iətəm təməmei=pən e nɨftəni iətəm kəpiel
iuəkɨr əmə, tətəgətun=pən iətəmimi iətəm tətətəu nəghatiən
rəha Uhgɨn, kəni mos e nɨkin agiən,
21 mətəu nokɨn təseiuaiu pɨkiən, kəni tətəhtul o nian əkuəkɨr
əmə. Nian nəsəsauiən, uə nərahiən tuva e nəmiəgəhiən rəhan
o nəghatiən əha, kəni təmei uəhai əmə e rəhan nəhatətəiən.
22 “Kəni nɨkiti wit iətəm təməmei=pən e nɨki nɨləuɨs tol
nihlɨn, tətəgətun=pən iətəmimi iətəm tətəu nəghatiən rəha
Uhgɨn, mətəu rəhan nətəlɨgiən tatuvən pɨk o natimnati rəha
nəhue nɨftəni, kəni in tolkeikei məmə rəhan nautə otepət;

13:12 Mat 25:29; Mak 4:25; Luk 8:18; 19:26 **13:15** Aes 6:9-10; Jon 12:40; Uək 28:26-27 **13:17** Luk 10:23-24

kəni nətəlıgiən mın əha kotatu-atu nəghatiən rəha Uhgın, kəni nəghatiən əha təsəuəiən e nəuan.
23 “Mətəu nıkıtı wit iətəm təməmei=pən e nıftəni təuvır,
tətəgətun=pən iətəmimi iətəm tətəu nəghatiən rəha Uhgın kəni
məhrun nıpətın. Kəni e nəmiəgəhiən rəhan, in otəuə e nəuan,
nian nəuvein nəuan tate, nian nəuvein nəuan sikıste, kəni
nian nəuvein nəuan uan-hanrıt.”

Nəghatiən əuhlin
e manuvehli iətəm tərah

24 Kəni Iesu təməni nəghatiən əuhlin kəti mın kəm lah mətəni
məmə, “Nəghatiən əuhlin u tətəgətun=pən Narmənıgiən Rəha
Uhgın. Iətəmimi kəti təmearəgrəg e nıkıtı wit təuvır e rəhan
nasumiən.
25 Mətəu nian in mıne rəhan mın nətəmimi kəmautapıli,
rəhan kəti tıkımır təmuvən məraki e nıkıtı nımanuvehli tərah
mın e rəhan nasumiən, kəni magım.
26 Kəni nıkıtı wit təuvır mıne nıkıtı manuvehli tərah koteviə
kəni kotəhmen əhmen əmə. Mətəu wit təmaupən mol nəuan,
kəni e nian əha, noluək mın kotəhrun neruhiən məmə manu-
vehli tərah, ilah mın əha ikın.
27 “Kəni noluək mın rəha iətəmimi əha, kəməhuva moteruh
in, motəni məmə, ‘Iətəmi asoli. ? Nıkıtı wit mın iətəm
nəmearəgrəg e rəham nasumiən, ilah nıkıtı wit təuvır mın əmə,
uə kəpə? ?Mətəu təhro nıkıtı manuvehli tərah mın kınotəri?’
28 Kəni təməni=pən kəm lah məmə, ‘Tıkımır kəti təmol nati
əha.’
“Kəni rəhan mın noluək mın kotəni=pən kəm in məmə, ‘?
Mətəu təhro? ?Nəkolkeikei məmə ıtımah iəkəhuvən moteuvi
rəkıs manuvehli tərah mın əha?’
29 “Mətəu təməni=pən kəm lah məmə, ‘Kəpə. Otəpəh. Nəmə
itəmah nəkəhuvən moteuvi rəkıs manuvehli tərah mın, kəni
məta nəkoteuvi rəkıs mın wit təuvır mın.
30 Pəh kotəri pəti əmə mətəuarus=pən wit tıməhtə. Kəni
iəkəni=pən kəm nətəmimi nətəm okotəulək e wit məmə ilah
okotaupən moteuvi rəkıs manuvehli iətəm tərah motəlis o
nəraki-pəniən e nıgəm. Uərisıg okotəulək e wit təuvır mın
motəmki məhuvən e nimə rəhak iətəm kətəlın nauəniən ikın.’ ”

Nəghatiən əuhlin
e nıkıtı mastət
(Mak 4:30-32; Luk 13:18-19)

31 Kəni Iesu təməni nəghatiən əuhlin mın kəti kəm lah məmə,
“Narmənıgiən Rəha Uhgın in otəkeikei mepət təhmın, təhmen
e nıkıtı mastət† iətəm iətəmimi təmos muvən mərfei e rəhan
nasumiən.

13:22 Luk 12:16-21; 1Tim 6:9-10,17 † **13:31** Mastət in nıgi iətəm katol=pən nıkıtın e nauəniən məmə təpien vivi. Nıkıtın in natiəkəku agın, mətəu tateviə matol nıgi asoli lan.

32 Nikiti mastət əha in natiəkəku agin, mətəu nian in oteviə,
in otuva iahgin təhmen e nigi kəti, kəni mənig min iətəm
kautiuvig ilis okəhuva motol nimaalah e nəhlmin min.”‡

Nəghatiən əuhlin e is
(Mak 4:33-34; Luk 13:20-21)

33 Kəni Iesu təməni nəghatiən əuhlin kəti min məmə,
“Narmənigiən Rəha Uhgin in otəkeikei mepət təhmin,
təhmen=pən e is nəuan nəuvetin iətəm pətan kəti tətalkin
e flauə tepət iətəm kəmol=pən e pesin asoli, kəni təhgi flauə
rəfin tətasisi matol iahgin.”

34 Natimnati min rəfin əha, Iesu təməghati əuhlin lan kəm
nətəmimi. In təmatəgətun əmə nətəmimi e nəghatiən əuhlin.

35 Noliən əha təmol nəghatiən rəha iəni aupən tətuva matol
nipəhriəniən lan. Təməni məmə,
“Iəkəni pətigəm rəhak nəghatiən e nəghatiən əuhlin min.
Iəkəni pətigəm natimnati iətəm iəməhluaig e lah e nian
iəmətuəuin matol niftəni mətəuarus=pa u rəueiu.”

Iesu təməni nipəti
nəghatiən əuhlin e manuvehli

36 Kəni Iesu təmiet rəkis e nətəmimi, kəni muvən min e
nipəgnəua nimə kəti. Kəni rəhan min nətəmimi kəməhuva
ohni motətapuəh məmə, “Əni-to kəm timah nipəti nəghatiən
əuhlin e manuvehli iətəm təməri e nasumiən.”

37 Kəni Iesu təməni=pən məmə, “Iətəmimi iətəm təmearəgrəg
nikiti wit təuvir min e nasumiən, tətəgətun=pən iəu, Nəti
Iətəmimi.

38 Kəni nasumiən, tətəgətun=pən nəhue niftəni. Kəni nikiti
wit təuvir min, ilah u kəutəgətun=pən nətəmimi rəha Uhgin
nətəm tətarmənig e lah. Kəni manuvehli tərah min, ilah
kəutəgətun=pən nətəmimi rəha Setən.

39 Kəni tikimir iətəm təmuvən mearəgrəg manuvehli
tərah, tətəgətun=pən Setən. Kəni nian okəulək e nasumiən,
tətəgətun=pən naunun nian, kəni nətəmimi nətəm kautəulək
e nasumiən, kəutəgətun=pən nagelo min.

40 Okotəmki manuvehli tərah motuvan əhtuv e nigəm,
noliən əha təhmen e naunun nian.

---

‡ **13:32** Nəghatiən əuhlin e mastət mine piret u is tikə lan tətəgətun=pən Narmənigiən Rəha Uhgin tətətuəuin mətig əmə, kəsəni pikiən nepətiən rəhan məmə nətəm Isrel min kotolkeikei mine. Nəghatiən əuhlin min u kəutəgətun itah e: (1) məmə təhro lanu Narmənigiən Rəha Uhgin tətarmənig vivi agin e nəmiəgəhiən rəha nətəmimi kətiəh kətiəh u ilah rəhan min, (2) məmə təhro lanu Narmənigiən Rəha Uhgin e nəhue niftəni, mətəfa nətəmimi tepət kəutəhuva e nəhatətəiən lan. Suaru rəha Narmənigiən Rəha Uhgin tətarmənig e nətəmimi e nəmiəgəhiən mine nimisiən rəha Iesu, keruh məmə təkəku, məpəou məsəhmeniən o nati kəti (məmə in əha nətəm Isrel nikilah tətəhti mine), mətəu nian kəti nətəmimi rəfin okoteruh nepətiən mine nəhagəhagiən asoli rəhan. **13:35** Sam 78:2

41 “Iəu Nəti Iətəmimi, iəkahli=pən nagelo min rəhak
okəhuvən ikin iətarmənig ikin, motos rəkis natimnati rəfin
mine nətəmimi rəfin nətəm kautiuvi=pən nətəmimi o noliən
təfagə tərah min mine nətəmimi rəfin nətəm kautol noliən
tərah min.
42 Ilah okotəraki=pən e lah e nigəm asoli, kəni ikin əha
nətəmimi okotasək kəni mautigət-ərain nəhluvlah min ikin.
43 Kəni nətəm kotəhruahru okotasiə təhmen e mitigar
e narmənigiən rəha rəhalah Tatə Uhgin. Itəmah rəfin
matəlgitəmah tatig, otətəlig vivi, kəni motəhrun nəghatiən min
u.”

Nəghatiən əuhlin
e bokis məni iətəm tətəhluaig

44 Kəni Iesu təmətəkeikei mətəni məmə, “Nəghatiən əuhlin
u tətəgətun=pən Narmənigiən Rəha Uhgin. Bokis məni kəti
tətəhluaig e niftəni kəti. Kəni iətəmimi kəti təmətan mafu bokis
məni əha, kəni tatig mitənim min. Nikin təmagiən pik, kəni
təmuvən mol səlim e natimnati rəfin rəhan, kəni mos nəhmti
niftəni əha.”

Nəghatiən əuhlin e kəpiel perəl

45 Kəni Iesu təməni məmə, “Nəghatiən əuhlin u
tətəgətun=pən Narmənigiən Rəha Uhgin. Iətəmimi kəti tətəsal
e natimnati, kəni matol səlim min lan. Kəni in tətəsal e kəpiel
təuvir min nəhmtilah tiəkis, kətəni məmə perəl.
46 Nian təmeruh perəl kəti iətəm təuvir pik agin, kəni in
təmuvən mol səlim e rəhan natimnati min rəfin, kəni muvən
mos nəhmti perəl əha, kəni mələs rəhan.”§

Nəghatiən əuhlin e net rəha niuviən nəmu

47 Kəni Iesu təmətəkeikei mətəni məmə, “Nəghatiən əuhlin
u tətəgətun=pən Narmənigiən Rəha Uhgin. Nətəmimi
kəutəraki=pən e net əpəha itəhi mautos nəmu pisin pisin
min lan.
48 Nian net tinəriauəh e nəmu, kəni kotiuvi-pari net, kəni
motəuəri nəmu min motaipei=pən nəmu təuvir min e kətim
asoli min rəhalah, mətəu okotəraki e nəmu min iətəm kotərah.
49 Kəni e naunun nian, nagelo min okəhuva motos rəkis
nətəmimi nətəm kotərah e nətəmimi nətəm kotəhruahru,
50 kəni motəraki=pən e nətəmimi kotərah e nigəm asoli, kəni
ikin əha nətəmimi okotasək mautigət-ərain nəhluvlah ikin.
51 “?Itəmah nəkotəhrun natimnati min u, uə kəpə?” Kəni ilah
kəmotəni kəm in məmə, “Əuəh.”

13:41 Mat 24:31; 25:31; Mak 13:27 **13:42** Mat 8:12 **13:43** Dan 12:3 § **13:46** Nipəti nəghatiən əuhlin mil u məmə, Narmənigiən Rəha Uhgin in təuvir pik agin. In təhruahru məmə kitah kotəfən rəfin natimnati min rəhatah məmə kotəhrun nosiən. **13:50** Mat 13:42; Luk 13:28

52 Kəni təməni=pən kəm lah məmə, “Tol lanəha, nəgətun min
rəfin rəha Lou iətəm kəməgətun vivi ilah e Narmənigiən Rəha
Uhgin, kotəhmen e iətəmi asoli rəha nimə iətəm rəhan nautə
tepət. Kəni nian kəti in tatos rəkis nati vi e rəhan nautə, kəni
nian kəti min tatos rəkis nati əuas.”*

Iəni iətəm kəsisiaiən
(Mak 6:1-6; Luk 4:16-30)

53 Nian Iesu tinol naunun nəghatiən e nəghatiən əuhlin min
əha, kəni təmiet ikin əha,
54 muvən iman ikin. Kəni təmətəgətun nətəmimi əpəha
e nimə rəha nuhapuminiən, kəni narmilah təmiuvig,
kəni kotəni məmə, “Suah u təmos iə neinatigiən əha mine
nəsanəniən əha o noliən nati apispis min?
55 Suah kəha, kitah kotəhrun vivi in. ?In nəti iətəmimi iətəm
tatol nimə, uə kəpə? ?Kəni rəhan mamə, in Meri, kəni pian min
ilah Jemis, mine Josip, mine Saimon, mine Jutəs, uə kəpə?
56 ?Kəni rəhan kakə min kitah min ilah, uə kəpə? ?Təmos iə
nəhruniən o noliən natimnati min əha?”
57 Kəni nikilah təsagiəniən ohni kəni motəuhlin nəmtahlah
ohni.
Mətəu Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Nəmə iətəmi kəti
in iəni, nətəmimi rəfin kautisiai. Mətəu rəhan min nətəmimi
əpəha lahuənu mine rəhan min nətəmimi e nipəgnəua nimə
rəhan, ilah əmə kəsotisiaiən.”
58 Kəni təməsoliən nati apispis tepət ikin əha, mətəu-inu ilah
kəsotəhatətəiən lan.

14

Kig Herot Antipas
təməghati o Iesu
(Mak 6:14-29; Luk 9:7-9)

1 E nian əha, Kig Herot Antipas* u tətarmənig e nitəni Kaləli,
təmətəu nanusiən rəha Iesu.
2 Kəni təməni=pən kəm rəhan min nətəmimi asoli məmə, “Suah
u in Jon Bəptais iətəm təməmiəgəh min e nimisiən. Tol lanəha
tatos nəsanəniən əha o noliən nati apispis min.”

Nimisiən rəha Jon Bəptais

3-4 Herot Antipas təməghati lanəha mətəu-inu in təmohamu
rəkis Jon Bəptais. Inu nanusiən e nimisiən rəha Jon Bəptais, tol
lanu lan.
Aupən ikin, Kig Herot Antipas təmakləh e Herotiəs u
pətauəhli rəha pia Herot u, Filip Kətiəh. Kəni Jon təməni=pən

---

* **13:52** Kəmə təhro nəghatiən u “nati əuas” tətəghati e nəghatiən rəha Uhgin iətəm kəmətei e Nauəuə Rəha Uhgin əpəha Oltestimin, kəni nəghatiən u “nati vi e rəhan nautə” tətəghati e nəgətuniən vi rəha Iesu. **13:54** Jon 7:15 **13:55** Jon 6:42 **13:57** Jon 4:44 * **14:1** Afin-to “Herot” e tiksinəri meruh famli rəha Herot.

kəm in məmə, “Təsəhruahruiən məmə nəkos pətan u, mətəu-inu nətatgəhli Lou.” Kəni Herot Antipas təmaskəlim Jon o Herotiəs, məlis-ərain, miləfən e kaləpus.

5 Herot Antipas tolkeikei məmə in otohamu Jon, mətəu təməsoliən mətəu-inu tətəgin e nətəmimi. Ilah kautisiai Jon məutəni məmə in iəni kəti.

6 Mətəu nian kəti, Herot Antipas təmol lafet kəti rəha nian təmair lan, kəni pətan mitə, nəti Herotiəs, təmol danis aupən e nəhmti nətəmimi rəfin. Kəni rəhan noliən danis təmol Herot Antipas nikin təmuvən pik lan,

7 kəni tol lanəha, in təməni əskasik mos nonauvil məmə in otəfən nati nak iətəm pətan mitə əha tolkeikei.

8 Kəni Herotiəs təməghati kəm nətin, kəni nətin təməni=pən nəghatiən rəha Herotiəs kəm Herot Antipas məmə, “Os rəhn-kapə Jon Bəptais e pilet kəti muva u ikinu məfa kəm iəu rəueiu.”

9 Kəni kig, nikin təpəou. Mətəu təməni=pən kəm rəhan nətəmimi məmə ilah okotol nəuia nəti Herotiəs, mətəu-inu o rəhan nonauvil mine nəniəskasikiən iətəm təmol e nəhmti nətəmimi.

10 Kəni təmahli=pən nətəmimi nəuvein kəhuvən e kaləpus, kəni ilah kəmotəuahtuv rəkis rəhn-kapə Jon ikin əha,

11 motələhu=pən e pilet kəti, motos məhuva, motəfən kəm nəti Herotiəs, kəni in təməfən kəm rəhan mamə.†

12 Kəni nətəmimi rəha Jon kəməhuvən motos nipətin məhuvən mohtənim, kəni məhuvən motəni=pən kəm Iesu.

Iesu təmaugin
nətəmimi faif-tausin
(Mak 6:30-44; Luk 9:10-17; Jon 6:1-14)

13 Nian Iesu təmətəu nanusiən əha, kəni təmuvən e bot kəti muvən əpəha ikin nətəmimi kohkə ikin. Mətəu nian nimənin nətəmimi kəmotəhrun ikin təmuvən ikin, kəni ilah kəmohiet e rəhalah lahuənu min motaliuək ipari məhuərisig e Iesu.

14 Nian Iesu təmuvari, mafu məmə nimənin nətəmimi tepət, kəni nikin təmepət o lah, molkeikei ilah, kəni mol vivi nimisiən min rəhalah.

15 Kəni ləhnaiuv iuəkir o napinəpuiən, rəhan min nətəmimi kəməhuva ohni mautəni məmə, “Ikinu, ikin nətəmimi kohkə ikin, kəni otəsuvəhiən tapinəpu. Ahli=pən nimənin nətəmimi məmə okəhuvən lahuənu min motos nəhmti niglah nəuvein nauəniən.”

16 Kəni Iesu təməni=pən məmə, “Kəpə. Otəpəh əmə ilah kautol u ikinu, kəni itəmah əmə otaugin ilah.”

14:3-4 Lev 18:16; 20:21; Luk 3:19-20 **14:5** Mat 21:26 † **14:11** Herotiəs təmolkeikei məmə kəməfən rəhn-kapə Jon e pilet məmə təgətun məmə Jon in təmimis pəhriən. In tətəgətun min məmə Herotiəs in iərmis e pətan.

17 Mətəu kotəni=pən kəm in məmə, “Itimah iautos əmə piret
faif mine nəmu keiu.”
18 Kəni təni məmə, “Otos məhuva kəm iəu.”
19 Kəni məni=pən kəm nətəmimi məmə okotəharəg ləhtəni
e nimanuvehli. Kəni təmos piret faif mine nəmu keiu əha,
məsal-pəri əpəha e neai, məfaki=pən lan, kəni məhapu piret.
Kəni məfən kəm rəhan min nətəmimi, kəni kotəfən kəm
nimənin nətəmimi.
20 Kəni ilah rəfin kəmotauən, nərfilah tasisi. Kəni
nipispisi nauəniən iətəm kəmotəpəh, nətəmimi rəha Iesu
kəmotaipei=pən e kətim asoli ilah tueləf kotəri vivi.
21 Kəni nətəmimi nətəm kəmotauən, nəman əmə təhmen e
faif-tausin, mətəu kəsafiniən nipətan mine kəlkələh min.

Iesu təmaliuək e nəhue nəhu
(Mak 6:45-52; Jon 6:16-21)

22 Kəni Iesu təməni kəm rəhan nətəmimi məmə ilah
okəhuvən e bot məhuvən e nəven=pən əpəha e lek, mətəu
in otahli=pən nətəmimi kohtəlig=pən imalah min ikin.
23 Nian tinahli=pən rəkis nətəmimi, kəni muvən əpəha ilis e
nitəuət kəti in pisin əmə, məmə otəfaki. Nian tinapinəpu, Iesu
pisin əmə əha ikin,
24 mətəu bot tinuvən rəkis e nəlugi lek, kəni minətələs pikin
nimətagi, kəni peau-peau min kinəutoh bot.
25 Kəni lapin iuəkir o nianiən, Iesu təmaliuək e nəhue nəhu
mətuva o lah.
26 Mətəu nian nətəmimi rəha Iesu kəmotafu in tətaliuək e
nəhue nəhu, kəni kəmotəgin pik mautəni məmə, “!Ei, narmi
iətəmimi kəti!” Kəni kəmotasək əfəməh mətəu-inu kəutəgin.
27 Mətəu uəhai əmə, Iesu təməghati kəm lah məmə, “! Ei,
nikitəmah təhtul məha-məha. Mə iəu əpə. Sotəginiən!”
28 Kəni Pitə təni məmə, “Iərmənig, nəmə ik pəhriən, kəni auin
lak iəkaliuək e nəhue nəhu muvnə.”
29 Kəni Iesu təməni=pən kəm in məmə, “Va.”
Kəni Pitə təmeiuaiu e nəhue bot, kəni maliuək e nəhue nəhu
matuvən o Iesu.
30 Mətəu nian nikin təməhti nimətagi asoli, kəni nikin
təməgin pik, kəni minətamnim mətasək=pən o Iesu mətəni
məmə, “!Iərmənig, asiru lak!”
31 Kəni rəueiu agin Iesu təmeapən maskəlim Pitə, kəni
məni=pən kəm in məmə, “Ik rəham nəhatətəiən təkəku agin. ?
Təhro rəham nəhatətəiən təkəku ohniəu?”
32 Kəni nian kəmuəri=pən e bot, kəni nimətagi təmeiuaiu.
33 Kəni ilah əha e nəhue bot kəmotəfən nisiaiən asoli kəm in
mautəni məmə, “Pəhriən, ik Nəti Uhgin.”

14:19 Mat 15:35-39; Mak 8:6-10 **14:23** Luk 6:12; 9:28 **14:26** Luk 24:37
14:31 Mat 8:26; Mak 4:39

34 Nian kɨnəhuvən e nəve nɨtəni=pən, kəməhuvari=pən e
nɨtəni Kenesəret.
35 Kəni nian nətəmimi əha ikɨn əha kinotəhrun Iesu, mo-
tahli=pən nəghatiən tuvən mɨtəlau o nətəmimi e lahuənu mɨn
rəfin əha ikɨn. Kəni kəmotos rəhalah mɨn nətəmimi nətəm
kautohmɨs məhuva o Iesu,
36 kəni kəmotəkeikei o Iesu məmə ilah nətəm kautohmɨs
okotek əmə nɨfɨfɨ napən rəhan. Kəni ilah rəfin nətəm kəmotek
nɨfɨfɨ napən rəhan, rəhalah nɨmɨsiən təmɨkə, kəni kəmotəuvɨr.

15

Nati ɨətəm tatol ɨətəmimi tətamɨkmɨk
(Mak 7:1-23)

1 Kəni Farəsi mɨn nəuvein mɨne nəgətun mɨn nəuvein rəha Lou
kəmotsɨpən Jerusɨləm məhuva o Iesu. Kəni motətapuəh ohni
məmə,
2 “? Təhro rəham mɨn nətəmimi kəutatgəhli kastɨm rəhatah
ɨətəm rəhatah kəha mɨn aupən kəmotəgətun itah lan? Ilah
kəutauən mətəu kəsotaupəniən moteikuas e nəhlmɨlah.”
3 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “?Mətəu təhro itəmah
mɨn nəutatgəhli Lou rəha Uhgɨn o naskəlɨm əskasɨkiən kastɨm
pɨsɨn pɨsɨn mɨn rəhatəmah?
4 Iətəni lanəha mətəu-inu, Uhgɨn təməni məmə, ‘Nəkotɨsiai
rəhatəmah tatə mɨne mamə,’ kəni təməni mɨn məmə, ‘Iətəmimi
ɨətəm otəghati rah e rəhan tatə uə mamə, okəkeikei kohamu.’
5 Mətəu itəmah nəkotəni məmə, nəmə ɨətəmi kəti rəhan kəti
məni əha ikɨn ɨətəm ɨn təhrun nasiruiən e rəhan tatə mɨne
mamə, ɨn təhrun nəniən kəm lau məmə, ‘Kəsi, ɨəmələhu pɨsɨn
məni u məmə rəha Uhgɨn,’
6 kəni təsəfəniən məni u kəm rəhan tatə, kəni noliən əha
tətəgətun məmə ko ɨn təsɨsiaiən ɨn. E noliən əha, itəmah nautol
nəghatiən rəha Uhgɨn tatol nati əpnapɨn lan, mətəu-inu itəmah
nəkotolkeikei məmə nəkotaskəlɨm kastɨm mɨn əmə rəhatəmah.
7 !Itəmah nəfaki eiuə mɨn. Nəkotəhmen e kəhvitei. Inu ihluə
nəkotəuvɨr, mətəu nəkəutamɨkmɨk e nɨkitəmah. Iəni Aiseə
təməghati əhruahru e təmah nian təməni pətɨgəm nəghatiən
rəha Uhgɨn iətəm tətəni məmə,
8 ‘Nətəmimi mɨn u kautɨsiai iəu e nohlɨlah əmə,
mətəu nɨkilah isəu ohniəu,
9 Rəhalah noliən rəha nəfakiən kəm iəu ɨn nati əpnapɨn əmə,
kəni nian kəutəgətun, kəutəni məmə nəghatiən mɨn rəhak,
mətəu ɨn nəghatiən mɨn rəha nətəmimi əmə.’ ”
10 Kəni Iesu təmauɨn e nətəmimi məmə okəhuva ohni, kəni
məni=pən kəm lah məmə, “Otətəlɨg-to, kəni motəhrun nati u.

14:36 Mat 9:20-21; Mak 6:53-56 **15:4** Eks 20:12; Dut 5:16 **15:4** Eks 21:17; Lev 20:9 **15:9** Aes 29:13

11 Nati nak iətəm nətəfən e nohlim matun, təsoliən ik
nəkamikmik e nəhmti Uhgin, mətəu nati nak iətəm tatiet e
nohlim, in tatol ik nəkamikmik e nəhmti Uhgin.”
12 Kəni rəhan min nətəmimi kəməhuva ohni məutətapuəh
məmə, “? Nəkəhrun məmə Farəsi min, nikilah tərah nian
kəmotətəu nəghatiən əha?”
13 Kəni təməni=pən məmə, “Nigi min rəfin iətəm rəhak Tatə
əpəha e negəu e neai təməsərfeiən, okeuvi-pəri ilah nokin.
14 Əpəh ilah. Ilah kautit nətəmimi, mətəu nəhmtilah təpis.
Nəmə iətəmimi, iətəm nəhmtin təpis tit iətəmimi kəti iətəm
nəhmtin təpis, kəni ilau pəti okiauvig=pən e nimil.”
15 Kəni Pitə təməni=pən kəm in məmə “Əni-to nipəti
nəghatiən əuhlin u kəm timah.”
16 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “?Itəmah rəhak min
nətəmimi, mətəu itəmah min nəsotəhrun əhanəhiən?
17 ?Nəkotəhrun uə kəpə məmə, nati nak iətəm tatuvən e nohli
iətəmimi meiuaiu e nərfin, kəni miet min e nipəti iətəmimi?
18 Mətəu natimnati min iətəm kautohiet e nohli iətəmimi,
ilah kautsipən e niki iətəmimi. Kəni natimnati min tərah əpəha
e niki iətəmimi kautol iətəmimi u tətamikmik e nəhmti Uhgin.
19 Tol lanəha mətəu-inu, natimnati iətəm kautsipən e niki
iətəmimi kotol lanu lan: nətəligiən tərah min; nohamuiən
iətəmimi; nakləhiən e pətan; nipətan mine nəman mine, kautit
oneuən ilah min; nakləhiən; nəghati eiuəiən e nətəmimi; nəni
rahiən nərgi iətəmimi.
20 Inu natimnati iətəm tol iətəmimi tətamikmik e nəhmti
Uhgin. Mətəu nəmə iətəmi kəti təseikuasiən e nəhlmin kəni
mauən, inu təsoliən in tamikmik e nəhmti Uhgin.”

Nəhatətəiən
rəha pətan Ianihluə
(Mak 7:24-30)

21 Kəni Iesu təmiet ikin əha, kəni muvən ikin iətəm taun keiu
əha, Taea mine Saedon kətuəməhli ikin.
22 Kəni pətan kəti əha ikin, Ianihluə pətan Kenan, təmuva
ohni mətasək əfəməh məmə, “Iərmənig, Mipi Tefit, asiru lak.
Narmin tərah kəti təskasik tətatig e nətik pətan mətərəkin in.”
23 Mətəu Iesu təsəni=pən aginiən nəghatiən kəti kəm in. Kəni
rəhan nətəmimi kəməhuva mautəkeikei ohni, motəni məmə,
“Ahli=pən in isəu, mətəu-inu tətasək əfəməh matuərisig e tah.”
24 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Kəmahli=pa əmə
iəu o sipsip min rəha nəuaniləuis rəha Isrel nətəm kəmotəluei.”
25 Mətəu pətan əha təmuva misin nəulin aupən e Iesu mətəni
məmə, “Iərmənig, asiru lak.”

15:11 Mat 12:34 **15:14** Luk 6:39; Rom 2:19 **15:24** Mat 10:6

26 Kəni Iesu təməni=pən məmə, “Təsəhruahruiən məmə
iəkos nauəniən nig kəlkələh min, kəni məraki=pən kəm kuri
min.”*
27 Kəni pətan u təməni=pən məmə, “Əuəh, Iərmənig. Mətəu
kuri min kautun nipispisi nauəniən iətəm tətəmei e tepil rəha
narmənig min rəhalah.”
28 Kəni Iesu təməni=pən məmə, “Ei, pətan. ! Rəham
nəhatətəiən in iahgin! Nati nak iətəm nəkolkeikei, otuva mol
nipəhriəniən.” Kəni rəueiu agin, nətin pətan təuvir min.

Iesu təmol vivi nimisiən tepət

29 Kəni Iesu təmiet ikin əha maliuək e nikali nəhu Lek Kaləli.
Kəni məri muvən əpəha ilis e nitəuət kəti kəni mətəharəg.
30 Nimənin nətəmimi kəməhuva ohni, mautos nətəmi
min u nətəm nəhlkilah təməpaiu-əpaiu, mine nətəmi min
u nəhmtilah təpis, mine nətəmi min u nipətilah nəuvetin
təmimis, mine nətəmi min u kotəruru nəghatiən, mine
nimisiən pisin pisin min. Kəni motəlin=pən ilah iuəkir o
Iesu, kəni tol vivi ilah.
31 Kəni nimənin nətəmimi narmilah təmiuvig nian
kəmotafu nətəmimi kotəruru nəghatiən kəmotəghati, mine
nətəm nipətilah nəuvetin təmimis kotəuvir, mine nətəm
nəhlkilah təməpaiu-əpaiu kotaliuək, mine nətəm nəhmtilah
təpis koteruh nati. Kəni mautəni-vivi Uhgin rəha Isrel.

Iesu təmaugin
nətəmimi fo-tausin
(Mak 8:1-10)

32 Kəni Iesu təmauin e rəhan min nətəmimi kəhuva ohni,
təməni=pən kəm lah məmə, “Nikik nahmə pik o nətəmimi min
u. Kitah min ilah o nian kisil əha rəueiu, kəni nati tikə məmə
okotun. Iəsolkeikeiən məmə iəkahli=pən ilah kautəhuvən,
nəumis tus ilah, məta nəuvein kohmiseah e suaru.”
33 Kəni rəhan nətəmimi kotəni=pən kəm in məmə, “?Okotos
iə piret u ikinu, ikin təpiə-məpiə ikin iətəm təhmen məmə
okotaugin nimənin nətəmimi lan?”
34 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “?Piret ko kuvəh u
nautos?”
Kəni kotəni=pən məmə, “Iautos piret səpin mine nəmu əkəku
nəuan nəuvein əmə.”
35 Kəni Iesu təməni=pən kəm nimənin nətəmimi məmə
okotəharəg e niftəni.

---

* **15:26** Nəghatiən u “kəlkələh” tətəghati e nətəm Isrel, kəni nəghatiən u “kuri” tətəghati e Nanihluə min. Nəghatiən u səniəmə nəghatiən təuvir agin. Iesu in tətəni əmə nəghatiən rəha nətəm Isrel mine rəhan min nətəmimi kəutəni. Kəni rəueiu in tolkeikei məmə otəgətun ilah e nati kəti məmə nəhatətəiən rəha pətan u tətəgətun məmə səniəmə in nati əpnapin əmə e nəhmti Uhgin. **15:31** Mak 7:37 **15:32** Mat 14:14

36 Kəni təmos pɨret ilah səpɨn, mɨne nəmu əlkələh, kəni
məfaki məni tagkiu kəm Uhgɨn ohni, kəni məhapu ilah, məfən
kəm rəhan mɨn nətəmimi, kəni kotəfən kəm nətəmimi.
37 Kəni ilah rəfin kəmotun nərfɨlah tasisi. Kəni nətəmimi
rəha Iesu kəmotaipei=pən nɨpɨspɨsɨ nauəniən iətəm kəmotun
motəpəh e kətɨm asoli ilah səpɨn, kəmotəri vivi.
38 Nətəmimi nətəm kəmotun, nəman ilah fo-tausɨn, mətəu
kəsafiniən nɨpətan mɨne kəlkələh mɨn.
39 Kəni Iesu tahli=pən nɨmənin nətəmimi kautəhuvən, kəni
in təmuvən e bot muvən ikɨn Makatən.

16

Farəsi mɨn mɨne Satusi mɨn kəutətapuəh o nəmtətiən kəti.
(Mak 8:11-13; Luk 12:54-56)

1 Kəni Farəsi mɨn mɨne Satusi mɨn kəməhuva o Iesu, kəni
kəmotəghati əuhlin kəm in məmə otol kəm lah nəmtətiən kəti
rəha negəu e neai, inu nati apɨspɨs asoli iətəm otəgətun məmə
Uhgɨn təmahli=pa in.
2 Kəni təməni=pən kəm lah məmə, "Nian tɨnəhnaiuv, nəkotəni
məmə, 'olauɨg tərauiə, mətəu-inu nəpuə tətərəuvarəuv.'
3 Kəni ləplapɨn nəkotəni məmə, 'Nuhuən otəfuv, mətəu-
inu nəpuə tɨnərəuvarəuv mɨtəlau.'* Nəkotəhrun nəniən
məmə nɨpətɨ nəmtətiən mɨn e nɨmalɨ nəpuə iətəm tatiet,
mətəu nəkotəruru nəniən nɨpətɨ nəmtətiən iətəm nəuteruh əha
rəueiu, inəha nati agɨn mɨn iətəm kəutəhuva e nəmiəgəhiən
rəhatəmah rəueiu.
4 "Itəmah nətəmimi rəueiu mɨne, nəkotərah, itəmah nətəm
Isrel nəmotəpəh rəhatəmah nəhatətəiən e Uhgɨn, təhmen e
pətan kəti tətəpəh rəhan iərman mətɨtəu=pən suah pɨsɨn. Kəni
rəueiu nəkotolkeikei məmə iəkol nəmtətiən kəti iətəm otəgətun
məmə iəmsɨpən e Uhgɨn. Mətəu Uhgɨn otəfɨnə əmə nəmtətiən
kətiəh əmə, kəni inəha nəmtətiən rəha iəni Jonə."† Kəni in
təməpəh ilah matuvən.

Is rəha Farəsi mɨn
mɨne Satusi mɨn
(Mak 8:14-21)

5 Nian Iesu mɨne rəhan mɨn nətəmimi kəmautəhuvən e nəve
nəhu=pən e nəhu Lek Kaləli, rəhan nətəmimi kəmotalu məmə
okotos pɨret nəuvein. Kəni nian kɨnəhuvən e nəve nəhu=pən,

16:1 Mat 12:38; Luk 11:16 * **16:3** Inu e Nɨtəni kotəni məmə, "Nəmə nəpuə apɨn tɨnəri, kəni otəsuvəhiən təfuv." † **16:4** Nian təfla təmərgei Jonə, in təhmen məmə təmɨmɨs, kəni nərfɨ təfla u təhmen e suvət rəhan. Təmatɨg e nərfɨ təfla o nian kɨsɨl. Nian təfla təmeuə e Jonə, təhmen məmə təməmiəgəh mɨn e rəhan nɨmɨsiən. Iesu təni məmə in otɨmɨs, kəni nətəmimi okohtənɨm e suvət kəti. In otatɨg e suvət o nian kɨsɨl, kəni otəmiəgəh mɨn. Tol lanəha, nəmtətiən rəha Jonə məmə Iesu otɨmɨs matɨg e suvət o nian kɨsɨl məmiəgəh mɨn e nɨmɨsiən. Afin-to Mat 12:40 mɨne Jona 1:17.

6 kəni təməni=pən kəm rəhan nətəmimi məmə, “Onəutətəu
itəmah o is rəha Farəsi min mine Satusi min.”
7 Kəni nəruruiən tinos ilah, kəni kəmotəni=pən kəm lah min
məmə, “Tətəghati lanəha mətəu-inu kəmotalu e nəmkiən piret
nəuvein.”
8 Mətəu Iesu tinəhrun rəhalah nətəligiən, kəni təməni=pən
kəm lah məmə. “Ei, rəhatəmah nəhatətəiən təkəku agin. ?
Təhro nəutəni=pən kəm təmah min məmə piret tikə o təmah?
Mətəu təhro nəutətəlig pik məmə piret tikə?
9 ? Nəsotəhrun əhanəhiən, uə kəpə? ? Ninotalu e piret
faif u iətəm iəmaugin nətəmimi faif-tausin lan, kəni uərisig,
nauəniən tepət əha ikin kəməpəh, kəni nəməhuveipei=pən
nipispisi nauəniən e kətim asoli tepət?
10 ?Kəni ninotalu e piret səpin u iətəm iəmaugin nətəmimi
fo-tausin? Kəni kəpəh nipispisi nauəniən tepət əha ikin, kəni
nəmotaipei=pən e kətim asoli tepət.
11 ? Təhro itəmah nəsotəhruniən məmə iəu iəsəghatiən e
piret? Autətəu itəmah o is rəha Farəsi min mine Satusi min.”
12 Təməni lan əha, kəni e nian əha, ilah kəmotəhrun məmə
in təsəghatiən e is rəha noliən piret məmə okautətəu ilah ohni,
mətəu okotətəu ilah o nəghatiən min iətəm Farəsi min mine
Satusi min kautəgətun nətəmimi lan.

Pitə təməni məmə
Iesu in Kristo
(Mak 8:27-30; Luk 9:18-21)

13 Nian Iesu təmuva ikin Sisəriə Filipai, məni=pən kəm rəhan
min nətəmimi məmə, “?Nətəmimi kautəni iəu məmə iəu pəh,
Nəti Iətəmimi?”
14 Kəni kotəni=pən məmə, “Nəuvein kautəni məmə ik Jon
Bəptais, nəuvein kautəni məmə ik iəni Elaijə, kəni nəuvein
kautəni məmə ik iəni Jerimaiə, uə iəni kəti aupən ikin.”
15 Kəni təməni=pən kəm lah məmə, “?Mətəu təhro e təmah?
?Nəkotəni məmə pəh u iəu?”
16 Kəni Saimon Pitə təməni=pən məmə, “Ik Kristo iətəm
Uhgin təməni məmə otahli=pa. Ik Nəti Uhgin iətəm tətatig
mətəmiəgəh.”
17 Kəni Iesu təməni=pən məmə, “Uhgin təməfinə rəhan
nəuviriən kəm ik, Saimon nəti Jonə, mətəu-inu səniəmə
iətəmimi əmə təmol pətigəm nati u kəm ik, mətəu rəhak Tatə
əpəha e negəu e neai iətəm təmol əpu nati u kəm ik.
18 Kəni iəkəni=pinə kəm ik Pitə, u nipətin təni məmə kəpiel.
Kəni iəkuvləkin rəhak niməfaki e kəpiel u, kəni ko nəsanəniən
rəha nimisiən otəsapirəkisiən.

16:6 Luk 12:1 **16:9** Mat 14:17-21 **16:10** Mat 15:34-38 **16:14** Mat 14:1-2; Mak 6:14-15; Luk 9:7-8 **16:16** Jon 6:69 **16:17** Kəl 1:15-16 **16:18** Jon 1:42; Efəs 2:20

19 Iəkəfinə kəm ik nepətiən iətəm tatsipən o Uhgin əpəha e
negəu e neai. Kəni əpəha e negəu e neai, Uhgin tinegəhan rəkis
e nəuiam iətəm onəkəni e nəhue niftəni. Nian onəkahtipəsig e
nati kəti, uə nəkegəhan e nati kəti, kəni otol.”
20 Kəni məni=pən əskasik kəm rəhan nətəmimi məmə
okəsotəni-pəniən kəm iətəmi kəti məmə in Kristo iətəm Uhgin
təməni məmə otahli=pa.

Iesu təməni pətigəm
rəhan nimisiən
(Mak 8:31-9:1; Luk 9:22-27)

21 E nian əha, Iesu təmətuəuin mətəni pətigəm kəm rəhan
nətəmimi məmə in otəkeikei muvən Jerusiləm, kəni pris asoli
min, mine nəgətun min rəha Lou, mine nətəmi asoli min rəfin
rəha nətəm Isrel okotol in tətəu nahməiən e nərahiən tepət,
kəni okotohamu in. Kəni uərisig e nian kisil lan, in otəmiəgəh
min e nimisiən.
22 Kəni Pitə tos pisin Iesu, kəni mətuəuin mətəniəhu mətəni
məmə, “Iərməniig, Uhgin otəkeikei mahtipəsig e nati əha. !Nati
əha ko təsuvaiən mol nipəhriəniən lan!”
23 Kəni Iesu təlali məni=pən kəm Pitə məmə, “!Setən! !Uvən
isəu ohniəu! Ik nətəhtul-pəsig lak. Rəham nətəligiən səniəmə
nətəligiən rəha Uhgin, mətəu in nətəligiən rəha nətəmimi əmə.”
24 Kəni Iesu təməni=pən kəm rəhan nətəmimi məmə,
“Iətəmimi iətəm tolkeikei məmə otuərisig lak, otəkeikei malu
aru lan, kəni mələs rəhan nigi kəməluau mitəu=pa iəu.
25 Tol lanəha mətəu-inu, iətəmimi iətəm tatol pik uək
əmə məmə rəhan nəmiəgəhiən e nəhue niftəni u in otəuvir,
otəmkarəpən e nəmiəgəhiən pəhriən. Mətəu iətəmimi iətəm
otimis o nərgək, in otos nəmiəgəhiən itulin.
26 ?Nəmə iətəmimi kəti tatos rəfin natimnati e nəhue niftəni,
mətəu təsosiən nəmiəgəhiən itulin, in təmol win e nati təuvir,
uə kəpə? Kəpə. Ko iətəmi əha təsəfəniən nati kəti rəha nəhue
niftəni kəm Uhgin məmə Uhgin otəfən nəmiəgəhiən itulin kəm
in.
27 Tol lanəha mətəu-inu, iəu Nəti Iətəmimi iəpanuva itimah
nagelo min e nəsanəniən mine nepətiən əhagəhag asoli rəha
Tatə rəhak, kəni iəkəfən nətəouiən kəm nətəmimi rəfin e uək
əhruahru iətəm kəmotol.
28 Iətəni=pinə nipəhriəniən məmə nətəmimi nəuvein
kautəhtul u ikinu nətəm kəsohmisiən motəmiəgəh əmə
moteruh Nəti Iətəmimi u in kig, nian tətuva e narmənigiən
rəhan.”

16:24 Jon 19:17; Fil 2:8; Mat 10:38; Luk 14:27 **16:25** Mat 10:39; Luk 17:33; Jon 12:25 **16:26** Mat 4:8-9 **16:27** Sam 62:12; Prov 24:12; Mat 25:31; Rom 2:6; Nəh 22:12

17

Nɨpəti Iesu təmuva mol pɨsɨn
(Mak 9:2-13; Luk 9:28-36)

1 Nian sikɨs tɨnuva mɨnuvən rəkɨs, Iesu tit Pitə, mɨne Jemɨs,
mɨne Jon u pia Jemɨs, mit ilahal məhuvən əpəha ilɨs e nɨtəuət
əfəməh, ilah pɨsɨn əmə.
2 Kəni ikɨn əha, nɨpəti Iesu təməuhlin muva mol pɨsɨn. Rəhn-
kapə təmasiə məhagəhag təhmen e mɨtɨgar, kəni rəhan napən
tɨnuva məruən məhagəhag.
3 Rəueiu agɨn, Mosɨs mɨne Elaijə kəmiaietɨgəm=pa məhləghati
ilahal Iesu.
4 Kəni Pitə təməni=pən kəm Iesu məmə, "!Iərmənɨg! Təuvɨr
məmə itɨmahal u iəmluva u ikɨnu. Nəmə nəkolkeikei, iəkol
nɨmauvluvl kəti u ikɨnu, rəham kəti, rəha Mosɨs kəti, kəni rəha
Elaijə kəti."
5 Nian Pitə təmətəghati əhanəh, nəpuə əhagəhag kəti təmuva
məuveg ilah, kəni kəmotətəu nəuia iətəmi kəti təmiet e nəpuə
mətəni məmə, "Inu nətɨk iətəm iəkolkeikei pɨk. Nɨkik tagiən pɨk
ohni. !Nəklətəlɨg lan!"
6 Nian suah milahal əha kəmhlətəu nəghatiən əha,
mɨhləmei=pən mɨhlɨtənɨm=pən rəhn-kapə lahal e nɨftəni
məhləgɨn pɨk.
7 Mətəu Iesu təmuva mek ilahal mətəni məmə, "Ləhtul.
Sləgɨniən."
8 Nian kəmhləsal-pəri, məsleruh mɨniən iətəmi kəti, mətəu
Iesu pɨsɨn əmə.
9 Nian kəmoteiuaiu=pa e nɨtəuət, Iesu təni kəm lahal məmə,
"Nəsləniən kəm iətəmimi kəti nati nak iətəm nəmhleruh
mətəuarus=pən Nəti Iətəmimi otəmiəgəh mɨn e nɨmɨsiən."
10 Kəni kɨhləni=pən məmə, "?Mətəu təhro nəgətun mɨn rəha
Lou kəutəni məmə Elaijə otəkeikei maupən muva mɨn?"*
11 Kəni Iesu təməni=pən məmə, "Nɨpəhriəniən məmə Elaijə
otəkeikei maupən muva məmə otol vivi mɨn natimnati rəfin.
12 Mətəu iəkəni=pɨnə kəm təmahal məmə, Elaijə tɨnuva rəkɨs,
mətəu nətəmimi kəsotəhruniən in, kəni motol tərah lan. E
noliən əhmen mɨn əmə, Nəti Iətəmimi otətəu nahməiən e
nəhlmɨlah."
13 Kəni rəhan nətəmimi kɨnotəhrun məmə tətəghati e Jon
Bəptais kəm lah nian tətəghati e iəni Elaijə.

17:2 2Pitə 1:16-18 **17:5** Dut 18:15; Sam 2:7; Aes 42:1; Mat 3:17; Mak 1:11; Luk 3:22 * **17:10** Nian Uhgɨn təməghati kəm lahal əpəha e nɨtəuət, ilahal kɨləhrun məmə Iesu in Krɨsto iətəm otuva. Kəni kɨləhrun məmə Elaijə otəkeikei maupən muva mɨn, mətəu kəmsleruhiən məmə Elaijə təmuva mol əpenə-penə natimnati rəfin. Tol lanəha, rəhalah nətəligiən tɨnol nəruruiən, mətəu-inu Iesu iətəm in Krɨsto tɨnuva rəkɨs, mətəu Elaijə təməsuvaiən. **17:10** Mal 4:5 **17:11** Mal 4:5-6 **17:12** Mat 11:14 **17:13** Luk 1:17

Iesu təməhgi pətiɡəm
narmin tərah e suakəku kəti
(Mak 9:14-32; Luk 9:37-45)

14 Nian kinohiet=pa o nimənin nətəmimi, suah kəti tuva
misin nəulin aupən e Iesu,
15 kəni məni məmə, “Iərməniɡ, asiru e nətik. Tətauit, kəni
mətətəu pik nahməiən lan. Nian tepət tətəmei=pən e niɡəm,
mətəmei=pən e nəhu.
16 Iəmələs muvən o rəham min nətəmimi, mətəu kotəruru
nol viviən.”
17 Kəni Iesu təməni=pən məmə, “!Ei! Itəmah nətəmi rəueiu
nəsotəhatətəiən, kəni ninəhuvən isəu o suaru rəha Uhɡin. !?
Kərmə oiəkatiɡ kitah min itəmah mətəuarus=pən nian nak
nəmanotəhatətə lak!? !? Kəni kərmə onəhɡin iəpanəmeiɡ e
təmah!? !Otit suakəku ko məhuva kəm iəu!”
18 Kəni Iesu təməɡhati əskasik kəm narmin tərah, kəni tiet e
suakəku, kəni rəueiu aɡin suakəku təməuvir.
19 Kəni rəhan nətəmimi kəməhuva motəhtul pisin ilah Iesu,
kəni motətapuəh ohni məmə, “?Təhro itimah iəkotəruru nəhɡi
pətiɡəmiən narmin tərah?”
20 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Mətəu-inu
rəhatəmah nəhatətəiən təkəku əmə, təsəhmeniən. Mətəu iətəni
pəhriən kəm təmah məmə, nəmə rəhatəmah nəhatətəiən əha
ikin, nati əpnapin təhmen e nikiti mastət u təkəku aɡin, kəni
nəkotəhrun nəni-pəniən kəm nitəuət u məmə, ‘Iet u e nimeim,
muvən ikin əha,’ kəni nitəuət otiet, kəni nati kəti tikə iətəm
itəmah nəkotəruru noliən.”†
22 Nian kəməhuva kətiəh əpəha Kaləli, Iesu təməni=pən kəm
lah məmə, “Iəu Nəti Iətəmimi, suah kəti otegəhan=pən lak e
nəhlmi tikimir min.
23 Nətəmimi okotohamu iəu, kəni uərisiɡ e nian kisil, Uhɡin
otosmiəɡəh min iəu e nimisiən.” Kəni rəhan min nətəmimi
kəmotətəu tərah pik aɡin o nəɡhatiən əha.

Takis rəha Nimə Rəha Uhɡin

24 Nian Iesu mine rəhan nətəmimi kəməhuva Kapeniəm,
nətəmimi rəha nosiən məni rəha takis rəha Nimə Rəha Uhɡin,
kəməhuva o Pitə motəni məmə, “? Təhro? ? Rəham iəɡətun
tatətəou takis u, uə kəpə?”
25 Kəni Pitə təməni=pən məmə, “Əuəh, tatətəou.”
Nian Pitə təmuvən e nipəɡnəua nimə, kəni Iesu təmaupən
məɡhati mətəni kəm in məmə “? Saimon, nikim təhti məmə

17:19 Mat 10:1 † **17:20** E kopi əuas min nəuvein rəha Niutestimin iətəm kəmətei e nəɡhatiən Kris aupən, nəɡhatiən pisin kəti min əha ikin iətəm tatilpin nəɡhatiən u mətəni məmə, “21 Mətəu suah kəti iətəm tolkeikei məmə otəhɡi pətiɡəm narmin tərah min lanəha, in otəkeikei mətəfaki kəni mətətuakəm.” **17:20** Mat 21:21; Mak 11:23; Luk 17:6; 1Kor 13:2 **17:22** Mat 16:21 **17:24** Eks 30:13; 38:26

nak? ?Kig min rəha nəhue niftəni kautos takis o pəh, kautos o rəhalah min nətəmimi, uə nətəmimi pisin min?”

26 Pitə təməni=pən məmə, “Kautos o nətəmimi pisin min.”

Kəni Iesu təməni=pən məmə, “Kəni tol lanəha, nətəmimi rəha kig kəsotətəouiən.‡

27 Mətəu kitah kəsotolkeikeiən məmə kotol ilah kotətəu tərah o tah. Kəni tol lanəha, təuvir məmə ik onəkuvən əpəha ləuahtəni e lek, məraki rəham nipien o niuviən nəmu. Nəmu iətəm nəkaupən miuvi, məhapu nipəgnəuan, kəni meruh məni silfə kəti təhmen o nətəouiən takis. Mos muvən məfən kəm lah o nətəouiən rəhalau takis.”

18

Iətəmi asoli
e Narmənigiən Rəha Uhgin
(Mak 9:33-37; Luk 9:46-48)

1 E nian əha, nətəmimi rəha Iesu kəməhuva ohni motətapuəh ohni məmə, “? Pəh u in iətəmi asoli e Narmənigiən Rəha Uhgin?”

2 Kəni Iesu tauin e suakəku kəti tuva məhtul e nəlugin e lah,

3 kəni məni məmə, “Pəhriən iətəni kəm təmah məmə nəmə nəsotəuhliniən itəmah məhuva motəhmen e kəlkələh min, ko nəsəhuvəniən motatig ahgəl Narmənigiən Rəha Uhgin.

4 Tol lanəha, pəh u otosiahu in təhmen e suakəku u, in iətəmi asoli e Narmənigiən Rəha Uhgin.

5 “Nəmə iətəmi kəti in ləhtəni təhmen e suakəku u, kəni iətəmimi kəti nikin tagiən o nosiən iətəmimi u muvən e nipəgnəuan nimə rəhan, kəni nəmə tatol e nərgək, kəni in təhmen məmə tatos iəu min e nikin agiən.

6 “Rəhak iətəmimi u tətəhatətə lak təhmen e suakəku əha. Kəni nəmə iətəmimi kəti tatiuvi=pən suakəku kəti əha məmə tatol təfagə tərah, kəni iətəmimi əha, Uhgin otol nalpiniən asoli kəm in. Kəni nalpiniən əha otəskasik tapirəkis nəmə kətu=pən kəpiel kəti e nentəui, kəni kəraki=pən lan əpəha ləuantəhi lokamnim təmnim.

7 “Kəsi, nahməiən asoli otuva o nətəmimi rəha nəhue niftəni, nətəm kautəfən-əfən kəm nətəmimi məmə okotol təfagə tərah. Nəfən-əfəniən min əha okotəkeikei məhuva. Mətəu kəsi, nahməiən asoli otuva o iətəmimi u iətəm in suaru rəha nərahiən əha.

---

‡ **17:26** Inu tol lanu məmə nətəm Rom ilah kəutarmənig e nitəni u Isrel. Kəni nətəm Isrel ilah kəutətəou takis tatuvən o Rom. Mətəu nətəm Rom, ilah kəsotətəouiən takis. Mətəu e fes u, in tətəghati e takis pisin kəti o Nimə Rəha Uhgin u nətəm Isrel ilah kəutətəou. Mətəu Iesu tətəni məmə, in Nəti Uhgin pəhriən. Kəni Nimə Rəha Uhgin in rəhan min. Ko ilah kəsotətapuəhiən o Iesu məmə in otətəou takis u. **18:1** Luk 22:24 **18:3** Mat 19:14; Mak 10:15; Luk 18:17 **18:5** Mat 10:40; Luk 10:16; Jon 13:20 **18:6** Mak 9:42; Luk 17:1-2

8 Nəmə nəhlməm uə nəhlkəm tol ik natol təfagə, kəni nəkətei
rəkis məraki lan. Mətəu-inu təuvir pik məmə nian nəkuvən e
negəu e neai, nəhlkəm kəti uə nəhlməm kəti tikə, tapirəkis agin
məmə ik nətaskəlim nəhlməm pəti mil mine nəhlkəm pəti mil
əha ikin, kəni kəraki=pən lam e nigəm iətəm tatuəu naunun
tikə.
9 Nəmə nəhmtəm tol ik natol təfagə, kəni isul rəkis məraki
lan. Mətəu-inu təuvir pik məmə nian nəkuvən e negəu e
neai, nəhmtəm kəti tikə, tapirəkis agin inu məmə ik nətaskəlim
nəhmtəm pəti mil, kəni kəraki=pən lam e nigəm asoli iətəm
tatuəu naunun tikə."*

Nəghatiən əuhlin e sipsip iətəm təməluei
(Luk 15:3-7)

10 Kəni Iesu təməni=pən məmə, "Nəkotəkeikei motəhrun vivi
məmə nəsotehauiən nətəmimi rəhak min nətəm kotəhmen e
kəlkələh min, mətəu-inu iətəni kəm təmah məmə nagelo min
nətəm kauteh ilah, nian rəfin ilah kautəhtul e nəhmti rəhak
Tatə u tətatig əpəha e negəu e neai məmə okotəni pətigəm ilah
kəm in.†
12 "?Nikitəmah təhti məmə nak? ?Nəmə iətəmimi kəti rəhan
sipsip uan-hanrit, kəni kətiəh təluei mətan, kəni iətəmi əha otol
nak? In otəpəh nainti-nain əpəha nitəuət, kəni muvən məsal e
inu iətəm təməluei.
13 Kəni nəmə təmeruh, iətəni pəhriən kəm təmah məmə,
nikin otagiən o sipsip u kətiəh əmə, tapirəkis min ilah u nainti-
nain u kəməsotəlueiən.
14 E noliən əhmen min əmə, rəhatəmah Tatə əpəha e negəu e
neai, in təsolkeikeiən məmə nətin kəti otuvən məluei."

Piam iətəm tatol nərahiən kəm ik
(Luk 17:3)

15 Kəni Iesu təməni məmə, "Nəmə piam kəti tol noliən tərah
kəti kəm ik, uvən meruh itəlau pisin əmə, kəni nəkəni=pən nati
nak iətəm təmol təsəhruahruiən. Nəmə tətətəlig lam, rəham
nəghatiən otol in titəlig=pa min muəuvir o təlau min.
16 Mətəu nəmə təsətəligiən lam, os iətəmimi kətiəh uə keiu
mihluvən min mihleruh məmə nəghatiən min rəfin onəkotəni,
okotəhrun məmə ilah rəfin nipəhriəniən əmə.
17 Mətəu nəmə təsətəlig miniən e təmah, nəkəni=pən kəm
niməfaki kəni pəh iətəmi kəti rəha niməfaki otəghati kəm

18:8 Mat 5:29-30 * **18:9** Inu nəghatiən əuhlin iətəm tətəgətun məmə Iesu tolkeikei məmə kitah okotəkeikei motol uək əskasik o nəpəhiən rəhatah noliən tərah min. Təhmen məmə kəutətahtuv rəkis noliən tərah. Mətəu in təsolkeikeiən məmə okotərəkin nipətitah. **18:9** Mak 9:43-48 † **18:10** E kopi əuas min nəuvein rəha Niutestimin iətəm kəmətei e nəghatiən Kris aupən, nəghatiən pisin kəti min əha ikin iətəm tatilpin nəghatiən u mətəni məmə, "11 Kəni iəu, Nəti Iətəmimi, iəmuva məmə iəkosmiəgəh ilah u kəmotəluei." **18:10** Hip 1:14 **18:15** Luk 17:3; Kəl 6:1 **18:16** Dut 19:15; Jon 8:17

in. Mətəu nəmə təsətəlıgiən e niməfaki, kəni niməfaki otol in
məmə Ianihluə uə iətəmimi rəha nosiən məni rəha takıs.
18 "Iətəni pəhriən kəm təmah məmə, əpəha e negəu
e neai, Uhgın tınegəhan rəkıs məmə nəuiatəmah iətəm
nəkotəni e nəhue nıftəni. Nian nəkautahtıpəsıg e nati kəti
uə nəkautegəhan e nati kəti, kəni otol məmə inu mıne.
19 "Kəni iətəni pəhriən mın kəm təmah məmə, nəmə itəlau
keiu nəkuəni əskasık nəghatiən kəti o nati kəti kəni muətapuəh
ohni e nəfakiən kəm Uhgın, kəni rəhak Tatə əpəha e negəu e
neai otol nati nak iətəm nəkotətapuəh ohni.
20 Tol lanəha mətəu-inu, ikın pəhruvən iətəmimi keiu uə kısıl
kıhluva kətiəh e nərgək, iəu əha ikın e nəlugın."

Nəghatiən əuhlin
e iətəmimi iətəm təsaluiən e kauın rəha iətəmi kəti.
21 Kəni Pitə təmuva o Iesu kəni mətapuəh ohni məmə,
"Iərmənıg. ?Nəmə piak kəti tatol tərah kəm iəu, kəni oiəkalu
məsalpınıən e noliən tərah rəhan mau kuvəh? ?Mau səpın?"
22 Kəni Iesu təməni=pən məmə, "Iəkəni=pınə kəm ik məmə,
səniəmə mau səpın əmə, mətəu mau səpınte-səpın."‡
23 "Nəkəkeikei mol lanəha mətəu-inu Narmənıgiən Rəha
Uhgın təhmen e nəghatiən əuhlin u. Kig kəti tolkeikei məmə
oteruh-to kauın mın iətəm rəhan nətəmimi kəmotol kəm in
məmə ilah okotətəou.
24 Nian tınətuəuin uək əha, kotələs rəhan kəti ioluək məhuva
ohni iətəm təmol rəhan kauın iahgin agın, təhmen e fifti-
tausın-miliən vatu (50,000,000,000 vatu).
25 Mətəu suah kəha tınəruru nətəouiən, kəni tol lanəha, kig
təməni məmə okotol səlım lan, mıne rəhan pətan, mıne rəhan
mın kəlkələh mın, mıne rəhan natimnati mın rəfin məmə
otətəou rəhan kauın.§
26 "Kəni rəhan ioluək təmeiuaiu mısin nəulın aupən lan.
Kəni mətəkeikei ohni mətəni=pən kəm in məmə, 'Pale. ?
Nəkəhrun nəfaiən nian əkuəkır nəuvetın kəm iəu məmə
iəkətəou rəfin rəhak kauın?'
27 Kəni rəhan iətəmi asoli təmasəkəhruin in, kəni məpəh
rəfin rəhan kauın məmə otəsətəouiən nian kəti mıne, kəni
megəhan lan məmə tuvən.
28 "Mətəu nian ioluək u təmuvən, kəni meruh iətəmimi
kəti u təmol kauın kəm in, təhmen e uan-hanrıt tausın vatu
(100,000 vatu). Ilau pəti ioluək mil katuol uək kətiəh əmə rəha
iətəmi asoli u. Kəni ioluək iətəm iətəmi asoli təmalu e rəhan
kauın, in təmaskəlım iətəmimi u kəti kəmatuol pəti uək, kəni

18:18 Mat 16:19; Jon 20:23 **18:19** Mak 11:24; Jon 15:7 ‡ **18:22** Nıpəti "mau səpınte-səpın" məmə kitah kotəkeikei motalu e nərahiən rəha iətəmi kəti nian rəfin, naunun tıkə. **18:22** Luk 17:4 § **18:25** Inu noliən əskasık rəhalah e nian mın əha.

mətəmkəhtuv nentəui, mətəni məmə, ‘!Ətəou=pa rəham kauɨn
iətəm nəmol kəm iəu!’
29 “Kəni ioluək əha iətəm təmol kauɨn kəm in, teiuaiu mɨsin
nəulɨn mətəkeikei ohni mətəni məmə, ‘Pale. ? Nəkəhrun
nəfaiən nian əkuəkɨr nəuvetɨn kəm iəu məmə iəkətəou rəhak
kauɨn?’
30 “Mətəu in təni məmə, kəpə. Kəni təmuvən məni məmə
okələs suah u kan kləfən e kaləpus mətəuarus otətəou rəfin
rəhan kauɨn iətəm təmol.
31 Mətəu noluək mɨn nəuvein mɨn kəmoteruh nati əha,
nɨkilah təmahmə pɨk ohni, kəni məhuvən motəni=pən kəm
iətəmi asoli natimnati rəfin iətəm kəmoteruh.
32 “Kəni iətəmi asoli təmauɨn e ioluək əha tuva təni=pən kəm
in məmə, ‘Ik ioluək tərah agɨn. Iəməpəh rəfin rəham kauɨn
mətəu-inu nəmatəkeikei ohniəu.
33 ?Təhro nəsasəkəhruiniən iətəmi u natuol pəti uək itəlau
min, təhmen=pən əmə e iətəm iəmol kəm ik?’
34 ?Kəni niəməha təmol iətəmi asoli, kəni təni məmə okələs
kan kləfən e kaləpus məmə iətəm tətəhtul o kaləpus otaskəlɨm
in mətəuarus=pən otətəou rəfin rəhan kauɨn iətəm təmol.”
35 Kəni nian Iesu təmol naunun e nəghatiən əuhlin,
təməni=pən kəm lah məmə, “Kəni e suaru kətiəh əmə, rəhak
Tatə əpəha e negəu e neai, otol kəm təmah rəfin, nəmə
nəutalpɨn məsotalu pəhriəniən e nərahiən iətəm piatəmah
mɨn kautol kəm təmah.”

19

Iərman mɨne pətan
kətuəpəh ilau mɨn
(Mak 10:1-12; Luk 16:18)

1 Nian Iesu təmol naunun e nəniən natimnati mɨn u, kəni miet
Kaləli muvən e nɨtəni Jutiə e nɨtəni=pən e nɨkalɨ nəhu Jotən.
2 Kəni nɨmənin nətəmimi kəmautəhuərisɨg lan məhuvən əha
ikɨn əha, kəni təmol vivi ilah e nɨmɨsiən mɨn.
3 Kəni Farəsi mɨn nəuvein kəmotol nəniən ekəu-ekəu
məmə otiuvi=pən Iesu e nəghatiən kəti iətəm təsəhruahruiən.
Kəməhuva o Iesu motəni məmə, “?Lou tətəni məmə iərman
təhrun nəpəhiən rəhan pətan mol difos lan o nati əpnapɨn əmə
kəti uə kəpə?”
4 Kəni təmol aulɨs ilah məni=pən məmə, “?Nəmotafin uə
kəpə məmə, e nətuəuiniən nian muva mətəuarus=pa u rəueiu,
Uhgɨn u iətəm təmol nətəmimi rəfin, təmol iərman mɨne pətan?
5 Kəni Uhgɨn u inu, u təməni məmə, ‘O nati əha in əha, iərman
otəpəh rəhan tatə mɨne mamə, kəni mətuatɨg ilau rəhan pətan.
Kəni ilau okiəuva nɨpətɨlau kətiəh.’

18:34 Mat 5:25-26 **18:35** Mat 6:15; Mak 11:25; Efəs 4:32; Kol 3:13 **19:4** Jen 1:27; 5:2 **19:5** Jen 2:24; Efəs 5:31

6 Kəni rəueiu, ilau səniəmə keiu, mətəu kətiəh əmə. Uhgɨn
tɨnɨlpɨn ilau kɨniəuva mɨnuol kətiəh, kəni o nati əha, pəh
iətəmimi əpnapɨn əmə kəti ko təsətahtuviən rəhalau natɨgiən.”
7 Kəni Farəsi mɨn kotəni=pən məmə, “? Mətəu təhro Mosɨs
təməni məmə iətəmimi təhrun nəfəniən nauəuə kəti kəm rəhan
pətan o nəpəhiən mol difos lan, kəni mahli=pən tatuvən?”
8 Kəni Iesu təməni=pən məmə, “Mosɨs təmegəhan e təmah
nətəm Isrel məmə onəkotəpəh rəhatəmah nɨpətan mɨn motol
difos e lah mətəu-inu rəhn-kapə təmah təskasɨk pɨk. Mətəu
aupən, e nətuəuiniən nian muva mətəuarus=pa u rəueiu
təməsoliən lanu.
9 Mətəu iətəni kəm təmah məmə, nəmə suah kəti tatol tifos
mətəpəh rəhan pətan mətəu pətan u təsapɨliən ilau suah pɨsɨn
kəti, kəni suah u in mit pətan pɨsɨn, təhmen əmə məmə in tatol
təfagə mətakləh e pətan əha.”
10 Kəni nətəmimi rəha Iesu kotəni məmə, “Nəmə natɨgiən
rəha iərman mɨne pətan təskasɨk pɨk lanu, təuvɨr məmə iərman
mɨne pətan okəsuoliən marɨt.”
11 Kəni Iesu təməni=pən məmə, “Səniəmə nətəmimi rəfin
okotəhrun nosiən nəghatiən u, mətəu nətəmimi əmə mɨn konu
nətəm kəməfən nəghatiən u kəm lah, məmə rəhalah əmə.
12 Tol lanəha mətəu-inu, nətəmimi nəuvein okəsotoliən
marɨt o nati pɨsɨn pɨsɨn mɨn. Kəti ko təsoliən marɨt mətəu-
inu nɨpətɨn nəuvetɨn tərah nian təmair. Kəti ko təsoliən
marɨt mətəu-inu nətəmimi kəmotərəkɨn nɨpətɨn nəuvetɨn. Kəni
kəti tətəni aru məmə in otəsoliən marɨt məmə otol uək rəha
Narmənɨgiən Rəha Uhgɨn. Iətəmimi iətəm təhrun nosiən
nəghatiən u, in təkeikei mos.”

Iesu təməfaki o kəlkələh mɨn
(Mak 10:13-16; Luk 18:15-17)

13 Kəni nətəmimi kəmotos kəlkələh mɨn məhuva o Iesu məmə
otələhu=pən nəhlmɨn e lah, kəni məfaki o lah. Mətəu nətəmimi
rəha Iesu kəmotəniəhu ilah.
14 Mətəu Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Pəh kəlkələh mɨn
kəhuva ohniəu, sotəniəhuiən ilah, mətəu-inu Narmənɨgiən
Rəha Uhgɨn in rəha nətəmimi mɨn u kotol lanu.”
15 Kəni təmələhu=pən nəhlmɨn e lah məfaki o lah, kəni miet
ikɨn əha.

Iətəm aluə iətəm
rəhan nautə tepət
(Mak 10:17-31; Luk 18:18-30)

16 Kəni suah kəti təmuva o Iesu məni=pən məmə, “Iəgətun.
? Iəu oiəkəkeikei mol uək nak iətəm in təuvɨr məmə iəkos
nəmiəgəhiən itulɨn?”

19:7 Dut 24:1-4; Mat 5:31 **19:9** Mat 5:32; 1Kor 7:10-11 **19:14** Mat 18:2-3

17 Kəni Iesu təməni=pən məmə, “?Təhro nətətapuəh ohniəu
o nati nak iətəm təuvɨr? Iətəmi kətiəh əmə iətəm in təuvɨr.
Nəmə nəkolkeikei məmə nəkos nəmiəgəhiən itulɨn, ɨtəu=pən
nəghatiən mɨn rəha Lou.”
18 Kəni suah u təməni=pən məmə, “?Lou mɨn pəhruvən?”
Kəni Iesu təməni=pən məmə, “Sohamuiən iətəmimi, kəni
məsakləhiən e pətan, kəni məsakləhiən, kəni məseiuəiən e kot,
19 kəni mɨsiai rəham tatə mɨne mamə, kəni molkeikei ik kəti
təhmen əmə məmə nəkolkeikei aru ik.”
20 Kəni iətəm aluə u təməni=pən məmə, “Natimnati rəfin ko
iatol. ?Nati nak mɨn əha ikɨn iətəm iəsoliən?”
21 Kəni Iesu təməni=pən məmə, “Nəmə nəkolkeikei məmə
rəham noliən otəhruahru agɨn, uvən mol nətəmimi kotos
nəhmtɨ rəham nautə, kəni məfən məni lan kəm nanrah mɨn.
Kəni ik onəkos nəuvɨriən tepət əpəha e negəu e neai. Kəni
muva, muərisɨg lak, mol məmə rəhak iətəmimi.”
22 Nian iətəm aluə təmətəu nəghatiən əha, kəni təmagɨm
matuvən. Nɨkin təpəou mətəu-inu rəhan nautə tepət.
23 Kəni Iesu təməni=pən kəm rəhan mɨn nətəmimi məmə,
“Iətəni pəhriən məmə, tiəkɨs o iətəmimi iətəm rəhan nautə tepət
məmə otuvən matɨg ahgəl Narmənɨgiən Rəha Uhgɨn.
24 Kəni iətəni mɨn kəm təmah məmə, tiəkɨs məmə kaməl*
otuvən=pən e nɨpəg nitɨl, mətəu tiəkɨs pɨk məmə iətəmimi
rəhan nautə tepət otuvən matɨg ahgəl Narmənɨgiən Rəha
Uhgɨn.”
25 Nian nətəmimi rəha Iesu kəmotətəu nəghatiən əha,
narmɨlah təmiuvɨg pɨk, mətəu nɨkilah təhti məmə ilah u nətəm
rəhalah nautə tepət, konu Uhgɨn tolkeikei pɨk agɨn ilah, mətəu
in tətasiru e lah. Kəni motəni=pən məmə, “?Kəni pəh təhrun
nosiən nəmiəgəhiən itulɨn?”
26 Kəni Iesu təməsal=pən əhruahru meruh ilah kəni məni
məmə, “Nati u, ko iətəmimi təsoliən. Mətəu Uhgɨn, in təhrun
noliən natimnati rəfin.”
27 Kəni Pitə təməni=pən məmə, “Iəmotəpəh natimnati rəfin
məmə iəkotohtəu=pɨnə ik. ? Nati nak u, o nian kəti in
rəhatəmah?”
28 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Iətəni pəhriən
kəm təmah məmə, e nian iətəm natimnati rəfin okotəuhlin
məhuva motiuvi, kəni Nəti Iətəmimi otəharəg e rəhan jeə
rəha kig iətəm in təhagəhag məuvɨr agɨn, kəni itəmah ko
nətəm nəmotohtəu=pa iəu, onəkotəharəg mɨn e jeə rəha kig
ilah tueləf, kəni məutakil məutarmənɨg e nəuanɨləuɨs mɨn ilah
tueləf rəha Isrel.

19:17 Lev 18:5; Luk 10:28 **19:18** Eks 20:13-16; Dut 5:17-20 **19:19** Eks 20:12; Lev 19:18 * **19:24** Kaməl in nati miəgəh kəti iətəm in iahgin tapirəkɨs hos mɨne kau. Afin-to e tiksɨnəri. **19:26** Job 42:2 **19:28** Mat 25:31; Luk 22:30; Nəh 3:21

29 Kəni nətəmimi rəfin u nətəm kəmotəpəh rəhalah nimə min, uə pialah min, uə nəuvinilah min, uə rəhalah tatə uə məmə, uə nenətilah min, uə rəhalah nipətan min o nərgək, Uhgin otəfən natimnati min əha tepət pik agin kəm lah, kəni məfən nəmiəgəhiən itulin kəm lah.

30 Mətəu nətəmimi tepət nətəm kautəhtul aupən e nəhue niftəni rəueiu, okəhuva motəhtul uərisig e nəmiəgəhiən iətəm otuva. Kəni nətəmimi tepət kautəhtul uərisig e nəhue niftəni rəueiu, okəhuva motəhtul aupən e nəmiəgəhiən iətəm otuva."

20

Nəghatiən əuhlin
e noluək min
əpəha e nasumiən

1 "Tol lanəha mətəu-inu Narmənigiən Rəha Uhgin təhmen e nəghatiən əuhlin u. Iətəmi asoli kəti rəha nasumiən təmiet ləplapin agin məmə otəsal e nətəmimi məmə okəhuva motol uək e rəhan nasumiən.

2 Kəni in təməni məmə otətəou ilah kətiəh kətiəh uan tənariəs* e nian kətiəh, kəni mahli=pən ilah kəhuvən e rəhan nasumiən.

3 "Iuəkir o nain klok ləplapin, təmiet muvən e makit meruh nətəmimi nəuvein kəutəhtul məsotoliən nati kəti.

4 Kəni təməni=pən kəm lah məmə, 'Itəmah min, əhuvən motol uək əpəha e rəhak nasumiən, kəni iəkətəou itəmah e məni iətəm təhruahru.'

5 Kəni kəməhuvən.

"Kəni iuəkir o tinə, təmiet muvən mol nati kətiəh əmə, kəni mol min e tri klok ləhnaiuv.

6 Kəni iuəkir e faif klok ləhnaiuv, təmiet muvən meruh nətəmimi nəuvein min kautəhtul əpnapin əmə. Kəni təməni=pən kəm lah məmə, '? Təhro nəutəhtul u ikinu nian apiəpiə kəti, məsotoliən nati kəti?'

7 Kəni kotəni=pən məmə, 'Mətəu-inu iətəmi kəti təsəsaliən e timah məmə iəkotol uək rəhan.' Kəni təməni=pən kəm lah məmə, 'Itəmah min əhuvən motol uək e rəhak nasumiən.' Kəni ilah kəməhuvən.

8 "Nian tinəhnaiuv, iətəmi asoli rəha nasumiən təməni=pən kəm rəhan iətəmimi iətəm tətəsal o noluək min məmə, 'Auin e noluək min kəhuva, nəkəfən rəhalah məni. Nəkətuəuin mətəou nətəmimi nətəm kəməhuva uərisig muvən mətəuarus nətəmimi kəmotaupən motol uək.'

9 "Kəni noluək min nətəm kəməhuva motol uək e faif klok, kəməhuva kəni təmətəou ilah uan tənariəs kətiəh kətiəh.

19:30 Mat 20:16; Luk 13:30 * **20:2** "Tənariəs," inu məni rəhalah, təhmen e vatu rəha Vanuatu. Tənariəs kətiəh in təhmen e nətəouiən rəha uək o nian kətiəh. Rəueiu, 1 tənariəs təhmen e 1,000 vatu. **20:8** Lev 19:13; Dut 24:15

10 Tol lanəha, nətəmimi min u nətəm kəmotaupən motol
uək, nikilah təhti məmə okotos məni tapirəkis nətəmi min u
kəmotol uək uərisig. Mətəu ilah kətiəh kətiəh kəmotos min əmə
uan tənariəs.
11 Nian kəmotos məni, kəni nikilah tinərah minəutəni nikali
iətəmi asoli rəha nasumiən, kəni motəni=pən kəm in məmə,
12 'Nətəmimi min u nətəm kəmotol uək uərisig, kəmotol uək
əmə e auə kətiəh əmə, mətəu ik nəmətəou itimah təhmen-
əhmen əmə. Mətəu itimah iəmotol uək asoli e nərauiə əskasik
e nian apiəpiə.'
13 "Mətəu iətəmi asoli təməni=pən kəm lah məmə, 'Iəu kəti.
Iəsakləhiən kəm ik. ?Nəməni məmə nəkol uək o uan tənariəs,
uə kəpə?
14 Os rəham məni matuvən. Iəkolkeikei məmə iəkətəou
iətəmimi u iətəm təmol uək uərisig təhmen əmə lam.
15 Rəhak u məni. ?Iəkəhrun noliən lanəha nati nak iətəm
iəkolkeikei, uə kəpə? ?Nətəməki lak mətəu-inu iatol təuvir?' "
16 Kəni nian Iesu təmol naunun e nəghatiən əuhlin,
təməni=pən kəm lah məmə, "Tol lanəha, iətəmi tatuərisig
otaupən, kəni iətəmi tətaupən otuərisig."

Iesu təməni pətigəm
rəhan nimisiən
(Mak 10:32-34; Luk 18:31-34)

17 Kəni nian Iesu təmatuvən Jerusiləm, təmos rəhan
nətəmimi tueləf motəhtul pisin, kəni təməni=pən kəm lah
məmə,
18 "Kautəhuvən əpəha ilis Jerusiləm, kəni iəu Nəti Iətəmimi,
okegəhan=pən lak kəm pris asoli min mine nəgətun min rəha
Lou. Kəni okotiuvi pətigəm iəu məmə iəkimis,
19 kəni motəfən iəu kəm Nanihluə min məmə okotəuvsan
lak, kəni motalis motoh, kəni motətu-pəri iəu e nigi kəməluau
məmə iəkimis. Kəni uərisig e nian kisil, kəni Uhgin otosmiəgəh
min iəu e nimisiən."

Nətapuəhiən rəha mamə kəti o Iesu
(Mak 10:35-45)

20 Kəni pətan rəha Səpəti, tos nətilau mil muva misin=pən
nəulin o Iesu, mətətapuəh e nati kəti ohni. (Ilau iətəmimi mil
rəha Iesu.)
21 Kəni Iesu təməni=pən məmə, "?Nəkolkeikei nak?"
Kəni pətan təməni=pən məmə, "Pəh nəkegəhan lan məmə
nətik mil u, ilau pəti kəti otəharəg e nikalim maru, kəni kəti
təharəg e nikalim məuil, ikin ima nəsanəniən mine nisiaiən,
nian onəkarmənig lan."
22 Kəni Iesu təməni=pən kəm lau məmə, "Nəkuəruru nati
iətəm nətuətapuəh ohniəu. ?Təhro? ?Itəlau, nikitəlau təhti

20:16 Mat 19:30; Mak 10:31 **20:18** Mat 16:21; 17:22-23 **20:21** Mat 19:28; Luk 22:30

məmə nəkuəhrun məmə ko nəkuos nahməiən u oiəkos məmə
oiəkətəu tərah?”† Kəni kuəni=pən kəm Iesu məmə, “Əuəh,
iəkuəhrun.”
23 Kəni Iesu təməni=pən kəm lau məmə, “Pəhriən,
onəkuəmnɨm=pən e rəhak kap rəha nətəuiən nahməiən. Mətəu
o nəharəgiən e nɨkalɨk maru mɨne məuɨl, səniəmə rəhak məmə
iəkəni. Ikɨn mil əha, ilau rəha nətəmimi mɨn u iətəm Uhgɨn
təmol əpenə-penə o lah.”
24 Nian nətəmimi ten mɨn rəha Iesu kəmotətəu nəghatiən
əha, kəni niəməha təmol pɨk ilah o suah mil ilau pian mətəu
ilah mɨn kotolkeikei məmə kəhuva motepət.
25 Mətəu Iesu təmauɨn e lah kəhuva kətiəh, kəni məni=pən
kəm lah məmə, “Nəkotəhrun rəkɨs noliən rəha nətəmi asoli
rəha Nanihluə mɨn. Ilah kautol təskasɨk pɨk kəm rəhalah mɨn
nətəmimi. Kəni rəhalah kəpmən mɨn kautol ilah kəutəməhli
ləhtəni e narmənɨgiən rəhalah.
26 Mətəu itəmah, ko nəsotoliən lanəha. Mətəu nəmə itəmah
kəti tolkeikei məmə otuva in iətəmi asoli kəti rəhatəmah, in
otəkeikei muva məhmen e ioluək kəti rəhatəmah,
27 kəni nəmə itəmah kəti tolkeikei məmə otəhtul aupən e
təmah, in otəkeikei muva slef rəhatəmah.
28 Noliən əha təhmen əmə lak, Nəti Iətəmimi. Iəməsuvaiən
məmə nətəmimi okotol uək rəhak, mətəu iəmuva məmə iəkol
uək rəhalah, kəni iəkəfən rəhak nəmiəgəhiən məmə iəkɨtɨs ilah
e rəhalah noliən tərah mɨn.”

Iəmnəu mil kəmueruh nati
(Mak 10:46-52; Luk 18:35-43)

29 Nian Iesu mɨne rəhan mɨn nətəmimi kəmohiet e taun
Jeriko, nɨmənin nətəmimi kəmohtəu=pən.
30 Kəni iəmnəu mil keiu kətuəharəg e nɨkalɨ suaru, kəni nian
kəmuətəu məmə Iesu tətaliuək e suaru mətuva, kəni kəmuagət
əfəməh muəni məmə, “! Iərmənɨg, Mipɨ Kig Tefɨt, asəkəhruin
itɨmlau!”
31 Kəni mətəu, nɨmənin nətəmimi kautəniəhu ilau,
motəni=pən məmə kəsuagət pɨkiən, mətəu ilau kuagət pɨk
agɨn mɨn məmə, “! Iərmənɨg, Mipɨ Tefɨt, asəkəhruin masiru
itɨmlau!”
32 Kəni Iesu təhtul mauɨn e lau, məni=pən məmə, “?
Nəkuolkeikei məmə iəkol nak kəm təlau?”
33 Kəni kuəni=pən məmə, “Iərmənɨg, iəkuolkeikei məmə
iəkueruh nati.”
34 Kəni Iesu təmasəkəhruin ilau, kəni mek nəhmtɨlau. Kəni
rəueiu agɨn, kɨnatueruh nati, kəni matuɨtəu=pən Iesu.

---

† **20:22** Nəghatiən Kris əhruahru tətəni məmə, “?Itəlau, nɨkitəlau təhti məmə nəkuəhmen məmə kitahal okɨhləmnɨm pəti e kap rəha nətəuiən nahməiən iətəm iəu iəkəkeikei məmnɨm lan?” **20:22** Mat 26:39; Jon 18:11 **20:25** Luk 22:25-26 **20:26** Mat 23:11; Mak 9:35 **20:28** Luk 22:27; Fil 2:7

21

Iesu təmuvən əpəha Jerusiləm mol əpu məmə in Kig
(Mak 11:1-11; Luk 19:28-40; Jon 12:12-19)

1 Nian kinəhuva iuəkir o Jerusiləm, minəhuva Petfas e Nitəuət
Rəha Nigi U Olif, kəni Iesu təmahlirəkis rəhan mil iətəmimi
keiu,
2 kəni məni=pən kəm lau məmə, "Ian əpəha e lahuənu aupən
e tah, kəni ikin əha nəkueruh uəhai əmə togki kəti kəmohrain
ilau nətin. Kəni nəkiatis ilau muasig miəuva kəm iəu.
3 Nəmə iətəmi kəti təni nati kəti kəm təlau, nəkuəni=pən kəm in
məmə Iərmənig tolkeikei ilau, kəni otəpanahli=pa uəhai əmə
ilau."
4 Nati u təmuva məmə otol nəghatiən nak iətəm iəni təməni
otuva mol nipəhriəniən. Iəni təməni məmə,
5 "Otəni=pən kəm nətəmimi əha Jerusiləm* məmə,
'Oteruh-to, rəhatəmah kig tətuva o təmah,
rəhan nətəligiən in ləhtəni,
kəni mətasuə e togki,
mine togki u in nətin əmə.' "
6 Kəni iətəmimi mil rəha Iesu kəmian muol nati nak iətəm
Iesu təməni məmə okuol.
7 Kəmuasig togki mine nətin, kəni muələhu-pəri rəhalau kot
min e togki mil, kəni Iesu təməharəg-pəri lan.
8 Nimənin nətəmimi tepət kautepin rəhalah min kot əpəha e
suaru, kəni nəuvein kotətei nimali nigi min, kəni motepin ilah
e suaru e nisiaiən.
9 Kəni nimənin nətəmimi nətəm kəutaupən e Iesu, mine
nimənin nətəmimi nətəm kautəhuərisig e Iesu, kəutagət
əfəməh mautəni məmə,
"!Hosanə† o Mipi Tefit!
!Iərmənig Uhgin tətatig ilau iətəmimi u iətəm tətuva e nərgin!
!Hosanə o Uhgin əpəha ilis e negəu e neai!"
10 Nian Iesu təmiet=pən Jerusiləm, nətəmimi rəfin əha ikin
nikilah təmauit, kəni mautəni nəghatiən tepət məutətapuəh
məmə, "?Pəh u?"
11 Kəni nimənin nətəmimi kotəni məmə, "Inu iəni Iesu, rəha
Nasərit, əpəha e nitəni Kaləli."

Iesu əpəha e Nimə Rəha Uhgin
(Mak 11:15-19; Luk 19:45-48; Jon 2:13-22)

---

* **21:5** Nəghatiən əhruahru rəha Kris təni məmə, "Nətin Pətan Saion" kəni nipəti nəghatiən u məmə "nətəmimi rəha Jerusiləm." Saion in nərgin kəti min rəha Jerusiləm. **21:5** Sek 9:9 † **21:9** Nipəti nəghatiən u "Hosanə" təni məmə, "əni-vivi." Nətəmimi kəməutəni pətigəm məmə Iesu in Məsaiə, iətəmimi u Uhgin təməni məmə in otahli=pa məmə otosmiəgəh ilah. **21:9** Sam 118:26

12 Kəni Iesu təmuvən əpəha imə e Nimə Rəha Uhgɨn, kəni
məhgi pətɨgəm nətəmimi nətəm kautol səlɨm mɨne mautos
nəhmtɨn natimnati əha ikɨn məmə okotol sakrifais lan. Kəni
mahuvihin tepɨl mɨn iətəm kətəuhlin məni ikɨn, kəni mahuvi-
hin jeə mɨn rəha nətəmimi mɨn u kautol səlɨm e iəuein mɨn.‡
13 Kəni məni=pən kəm lah məmə, "Kəmətei e Nauəuə Rəha
Uhgɨn məmə, 'Rəhak nimə, okauɨn lan məmə nimə rəha
nəfakiən kəm Uhgɨn,' mətəu itəmah nəmotol məmə in 'nimə
rəha iakləh mɨn.' "
14 Kəni nətəmimi nətəm nəhmtɨlah tərah mɨne nətəmimi
nəhlkɨlah təməpaiu-əpaiu kəməhuva ohni əpəha e Nimə Rəha
Uhgɨn, kəni tol vivi ilah.
15 Kəni pris asoli mɨn mɨne nəgətun mɨn rəha Lou
kəmoteruh nati təuvɨr mɨn iətəm in təmol, kəni moteruh
mɨn kəlkələh mɨn kəutagət əfəməh əpəha e Nimə Rəha Uhgɨn,
mautəni məmə, "!Hosanə o Mipɨ Tefɨt!"

Mətəu nətəmi asoli əha, niəməha təmol ilah.

16 Kəni kotəni=pən kəm Iesu məmə, "? Nətətəu nati nak
kəlkələh mɨn kəutəni, uə kəpə?"

Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, "Əuəh. Nəmotafin, uə
kəpə, nəghatiən iətəmi kəti təməni kəm Uhgɨn iətəm tətəni lanu
lan məmə,
'E nohlɨ kəlkələh agɨn mɨn mɨne nəpəou mɨn agɨn,
nəmol məmə ilah okotəni-vivi ik'."
17 Kəni təməpəh ilah miet Jerusɨləm muvən e taun Petəni,
mapɨli ikɨn.

Nɨgi kəti fik təmaukei-aukei
(Mak 11:12-14,20-26)

18 Ləplapɨn agɨn, Iesu təmɨtəlɨg=pən mɨn Jerusɨləm, kəni
nəumɨs tɨnus.
19 Kəni təmafu nɨgi u fik e nɨkalɨ suaru, kəni təmuvən ohni
mətəu təsehiən nəuan kəti, mafu əmə nɨmalɨn. Kəni təni=pən
kəm nɨgi u məmə, "!Ko nəsəuə mɨniən!" Kəni rəueiu agɨn, nɨgi
təmaukei-aukei.
20 Nian rəhan nətəmimi kəmoteruh nati əha, kəni narmɨlah
təmiuvɨg, kəni motəni=pən kəm Iesu məmə, "?Təhro nɨgi əha
fik təmaukei-aukei uəhai əmə lanəha?"§

---

‡ **21:12** Afin-to e tiksɨnəri "Nimə Rəha Uhgɨn" o nəhruniən natimnati nian Iesu təmuvən məhgi pətɨgəm nətəmimi e Nimə Rəha Uhgɨn. **21:13** Aes 56:7 **21:13** Jer 7:11 **21:16** Sam 8:2 § **21:20** E Oltestɨmɨn, nɨgi u fik tatol nəmtətiən e nətəm Isrel. Iesu in təmol nɨgi u fik taukei-aukei məmə otəgətun nətəmi asoli rəha Isrel, okol nalpɨniən kəm lah. Uə təhmen əmə lanu məmə Uhgɨn otol nalpɨniən kəm nətəmimi mɨn u kəsotoliən nəuan uə məsotəfakiən kəm in (Aiseə 5:1-7 mɨne Jeremaea 8:4-13 rəhalau nəghatiən təhmen əhmen; eruh mɨn Matiu 24:2 mɨne futnot). Mɨne Iesu təməgətun mɨn lanu məmə otəgətun rəhan mɨn nətəmimi o rəhalah nəhatətəiən, u inu, rəhalah nəhtuliən e Uhgɨn.

21 Mətəu Iesu təməni=pən məmə, “Iətəni=pɨnə nɨpəhriəniən
məmə nəmə nautos nəhatətəiən, kəni rəhatəmah nətəlɨgiən
təsoliən keiu, nəkotəhrun noliən nati nak iətəm iəmol e nɨgi u
fik. Mətəu səniəmə in əmə əha, nəkotəhrun nəni-pəniən kəm
nɨtəuət əha məmə ‘Uvən miuvɨg mamnɨm əpəha ləuantəhi,’
kəni otol nəuiatəmah.
22 Nəmə nəkotəhatətə, kəni onəkotos nati nak iətəm
nəutətapuəh lan e nəfakiən.”

Nətapuəhiən o nepətiən
rəha Iesu
(Mak 11:27-33; Luk 20:1-8)

23 Iesu təmuvən e Nimə Rəha Uhgɨn, kəni nian təmətəgətun,
pris asoli mɨn mɨne nətəmi asoli rəha nətəm Isrel, kəhuva ohni
motəni=pən məmə, “?Natol natimnati mɨn u e nepətiən rəha
pəh? ?Kəni pəh təməfɨnə nepətiən ko?”
24 Kəni Iesu təməni=pən məmə, “Iəkətapuəh=pɨnə mɨn e
nəghatiən kəti kəm təmah. Nəmə nəkotəfa nəghatiən kəti,
kəni iəkəni=pɨnə kəm təmah məmə nepətiən nak iətəm iatol
natimnati mɨn u lan.
25 ? Nepətiən rəha Jon təmsɨpən iə o noliən bəptais? ?
Təmsɨpən e negəu e neai, uə rəha nətəmimi əmə?”
Kəni kəmotəni=pən kəm lah mɨn məmə, “Nəmə kotəni məmə,
‘Nepətiən rəha Jon təmsɨpən e negəu e neai,’ kəni otəni məmə,
‘?Mətəu təhro nəsotəniən nɨpəhriəniən lan?’
26 Mətəu nəmə kotəni məmə, ‘Rəha nətəmimi əmə,’ kitah
kəutəgɨn e nɨmənin nətəmimi ikɨnu rəueiu mətəu-inu nɨkilah
təhti məmə Jon in iəni kəti rəha Uhgɨn.”
27 Tol lanəha, kəmotəni=pən kəm Iesu məmə, “Itɨmah
iəkotəruru.”
Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Kəni iəu mɨn, ko
iəsəniən kəm təmah məmə e nepətiən nak iatol natimnati mɨn
u lan.”

Nəghatiən əuhlin
e suah mil keiu.

28 Kəni Iesu təməni=pən məmə, “?Təhro? ?Nɨkitəmah tətəhti
məmə nak? Suah kəti, nətɨn iərman keiu. Kəni təmuvən
məni=pən kəm iətəm iahgin lan məmə, ‘Nətɨk, uvən mol uək
rəueiu əpəha e nasumiən.’
29 Mətəu nətɨn təməni=pən məmə, ‘Iəkəpəh.’ Kəni matɨg
məuhlin mɨn rəhan nətəlɨgiən, kəni muvən e nasumiən.
30 “Kəni tatə təmuvən o nətɨn iətəm təkəku, məni=pən mɨn
kəm in nati kətiəh əmə. Kəni nətɨn təməni=pən məmə, ‘Əuəh,
tatə, iəkuvən,’ mətəu təməpəh=pən e nasumiən.

21:21 Mat 17:20; Luk 17:6; Jon 14:12; 1Kor 13:2 **21:22** Mat 7:7-11; 18:19
21:26 Mat 14:5

31 “?Otəni-to məmə suakəku mil u in pəhruvən, təmol nəuia
rəhan tatə?”
Kəni kəmotəni=pən məmə, “Suakəku iətəm iahgin lan.”
Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Əuəh, in əhruahru.
Kəni iətəni=pɨnə nɨpəhriəniən məmə, nətəmi kautos məni rəha
takɨs, mɨne nɨpətan rəha suaru kautəhuvən e Narmənɨgiən
Rəha Uhgɨn aupən e təmah,
32 mətəu-inu Jon təmuva o təmah məmə otəgətun suaru rəha
noliən əhruahru, kəni mətəu itəmah nəsotəniən nɨpəhriəniən
lan. Nətɨ suah u iətəm təkəku tətəgətun=pən itəmah. Mətəu
nətəm kautos məni rəha takɨs, mɨne nɨpətan rəha suaru
kəmotəni nɨpəhriəniən lan. Nətɨ suah iətəm tepət lan
tətəgətun=pən ilah. Kəni nəmoteruh pau nati əha, mətəu
nəməsotəuhliniən itəmah e rəhatəmah noliən tərah mɨn, kəni
məsotəniən nɨpəhriəniən lan.”*

Nəghatiən əuhlin e nətəmimi tərah nətəm kəutasum e nasumiən
(Mak 12:1-12; Luk 20:9-19)

33 Kəni Iesu tətəkeikei mətəni məmə, “Otətəlɨg-to e nəghatiən
əuhlin kəti mɨn. Iətəmi asoli kəti rəha nasumiən, təmol na-
sumiən kəti e nɨləuɨs kəti kətəni məmə krep, u katol wain lan.
Kəni mol kəlkəl e kəpiel muvən mɨtəlau lan. Kəni mol ikɨn
kəti o noliən nɨmei nevɨg-evɨgiən e nəua krep məmə nəhu krep
otaiu kəni mol wain lan. Kəni mol nimə kəti iətəm in ilɨs məmə
iətəmi otəri lan mətəsal vivi o nasumiən o nati miəgəh mɨn
mɨne nətəmimi.†
“Kəni təmegəhan=pən e nasumiən kəm nətəmimi məmə
okotasum lan, kəni məuəri nəua krep, nəuvein rəhan, nəuvein
rəhalah. Kəni miet muvən e naliuəkiən ikɨn pɨsɨn pɨsɨn kəti.
34 “Nian krep tɨnɨmarəg, kəni tahli=pən rəhan ioluək
mɨn məmə okəhuvən e nasumiən rəha krep, motətapuəh o
nətəmimi nətəm kautol uək e nasumiən məmə okotəfən rəhan
krep nəuvetɨn kəm lah.
35 “Mətəu nətəm kautol uək e nasumiən kəmotaskəlɨm rəhan
ioluək mɨn, kəni motoh kəti, motohamu kəti, motəhti e kəpiel
iətəm tatol kɨsɨl lan.
36 Kəni tahli=pən mɨn ioluək mɨn nəuvein kəhuvən o lah, ilah
tepət tapirəkɨs in mɨn aupən. Kəni nətəmimi nətəm kautol uək
e nasumiən kotol tərah e lah e noliən əhmen mɨn əmə məmə
kəmotol e in mɨn aupən.

---

* **21:32** Nətəmimi rəha nosiən takɨs mɨne nɨpətan rəha suaru, ilah kautol təfagə tərah, kəni ilah kotəhmen e suakəku u iətəm tepət lan. Aupən kəmotəhti nəuia Uhgɨn, mətəu uərisɨg ko kotol nati nak təməni. Nətəmi asoli rəha nətəm Isrel mɨne nətəm u kəsotəhatətəiən e Iesu kotəhmen e suakəku u iətəm təkəku. Kəutəni əmə e nohlɨlah məmə kotolkeikei Uhgɨn kəni motol nəuian, mətəu nɨkilah isəu o Uhgɨn.
21:32 Luk 3:12; 7:29-30 † **21:33** Natimnati iətəm Iesu tətəghati lan e fes 33 tətəghati e noliən rəha noliən wain **21:33** Aes 5:1-2

37 Naunun agiṇ, tahli=pən nətiṇ iərman tuvən o lah, kəni
məni məmə, ‘Ilah okotəkeikei motisiai nətik.’
38 “Mətəu nian nətəmimi miṇ kautol uək e nasumiən
kəmotafu nətiṇ, kəni kotəni=pən kəm lah miṇ məmə, ‘Inu
nəti iətəmi asoli iətəm otarmənig e nasumiən nian rəhan tatə
otimis. Pəh kəhuvən motohamu miṇ, kəni motos nasumiən
məmə rəhatəmah motarmənig lan.’
39 Kəni kəmotaskəlim motatu pətigəm lan e nasumiən, kəni
motohamu.”
40 Kəni nian Iesu təmol naunun e nəghatiən əuhlin, kəni
məni məmə, “?Tol lanu lan, nian iətəmi asoli rəha nasumiən
otuva, kəni otol nak e nətəmimi nətəm təmegəhan=pən e
nasumiən kəm lah?”
41 Kəni kəmotəni=pən məmə, “Otərəkiṇ agiṇ nətəm kotərah
miṇ əha, mohamu ilah. Kəni uərisig, təpanegəhan e rəhan
nasumiən əha tuvən e nəhlmi nətəmimi pisiṇ nəuvein, kəni e
nian əhruahru iətəm krep tatimarəg, ilah okotəfən nəuvetiṇ
rəhan.”
42 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “? Nəmotafin e
Nauəuə Rəha Uhgiṇ u, uə kəpə? Tətəni məmə,

‘Pos u iətəm nətəmimi rəha nuvləkiniən nimə kəsotolkeikeiən
motəpəh,
in tinuva pos iətəm tol nəhgiṇ o noliən nimə.‡
Iərmənig təmol nati u,
kəni in nati təuvir agiṇ e nəhmtitah.’

43 Tol lan əha, iətəni kəm təmah məmə Narmənigiən Rəha
Uhgiṇ okos rəkis o təmah, kəni kəfən kəm nətəmimi miṇ u
nətəm okotol nəuialah.
44 Nəmə iətəmi kəti otaiu mələs pikiṇ pos u, nikilkilin titəgit əgit.
Uə nəmə pos u otəmei məməhli-ərain in, otauvtəuvtə mərah
agiṇ.”§
45 Nian pris asoli miṇ miṇe Farəsi miṇ kəmotətəu nəghatiən
əuhlin iətəm Iesu təməni, kəni kəmotəhrun məmə tətəghati e
lah.
46 Kəni kinəutəsal e suaru kəti məmə okotaskəlim Iesu
motləfən e kaləpus, mətəu kautəgiṇ e nimənin nətəmimi,
mətəu-inu nətəmimi kəutəni məmə in iəni kəti.

21:38 Mat 27:18 **21:39** Hip 13:12 ‡ **21:42** “pos” — Nəghatiən Kris əhruahru tətəni məmə, “kəpiel.” E nian əha, nətəmimi kəmotol nimə e kəpiel. Kəni kəpiel keikei in kəpiel ləhtəni agiṇ u tətaskəlim nimə mətuvləkiṇ nimə lan. Rəueiu u Tanna, nətəmimi tepət kautol nimə e pos miṇe napət. Kəni pos iətəm in nati keikei in pos u iətəm tol nəhgiṇ maskəlim nəhgi nimə. Iesu tətəghati aru lan məmə in pos iətəm tol nəhgiṇ. **21:42** Sam 118:22-23; Rom 9:33; 1Pitə 2:6-8 § **21:44** E kopi əuas miṇ nəuvein rəha Niutestimiṇ təuvir agiṇ iətəm kəmətei e nəghatiən Kris aupən, nəghatiən rəha fes 44 u tikə.

22

Nəghatiən əuhlin
e nauəniən asoli rəha marɨt

1 Kəni Iesu təməni mɨn nəghatiən əuhlin kəti mɨn məmə,
2 “Nəghatiən əuhlin u tətəgətun=pən Narmənɨgiən Rəha Uhgɨn.
Kig kəti iətəm təmol əpenə-penə e nauəniən asoli o marɨt rəha
nətɨn.
3 Kəni mahli=pən rəhan noluək mɨn məmə okəhuvən o
nətəmimi mɨn u nətəm təmahli=pən rəkɨs nəghatiən o lah
məmə okəhuva o nauəniən rəha marɨt. Mətəu kotəni məmə ko
kəsəhuvaiən.
4 “Kəni tahli=pən rəhan noluək nəuvein mɨn, məni=pən kəm
lah məmə, ‘Əhuvən motəni=pən kəm nətəmimi mɨn u nətəm
iəmahli=pən rəkɨs nəghatiən o lah məmə, inol əpenə-penə rəkɨs
e rəhak nauəniən. Rəhak kau mɨn mɨne nətɨ kau mɨn u kotasisi
vivi, iəmoh rəkɨs ilah, kəni natimnati rəfin tɨnəhmen. Əhuva e
nauəniən rəha marɨt.’
5 “Mətəu kəsotətəlɨgiən e noluək mɨn, kəni motaiu atiti, kəti
tatuvən e rəhan nasumiən, kəti tatuvən e rəhan bɨsnɨs.
6 Kəni nəuvein kotaskəlɨm noluək mɨn rəhan, motol tərah e
lah, kəni motohamu ilah.
7 Kəni kig, niəməha təmol pɨk. Kəni tahli=pən rəhan
soldiə mɨn kəhuvən, kəni motohamu nətəmimi mɨn u nətəm
kəmotohamu rəhan noluək mɨn, kəni motasiəpən e rəhalah
taun asoli.
8 “Kəni məni=pən kəm rəhan noluək mɨn məmə, ‘Kɨnol
əpenə-penə rəkɨs e nauəniən rəha marɨt, mətəu nətəmimi
mɨn u iəmahli=pən rəkɨs nəghatiən o lah, noliən rəhalah
təsəhmeniən məmə okəhuva.
9 Tol lanəha, əhuvən əpəha e suaru asoli mɨn kəni
motəni=pən kəm nətəmimi əpnapɨn rəfin nətəm nəkoteruh
məmə okəhuva e nauəniən rəha marɨt.’
10 Kəni noluək mɨn kəməhuvən əpəha e suaru asoli mɨn,
kəmotuhapumɨn nətəmimi rəfin u kəmoteruh ilah, nətəmimi
nətəm kotəuvɨr mɨne nətəmimi mɨn u nətəm kotərah, kəni ikɨn
kətauən ikɨn təmərіauəh e nətəmimi.
11 “Mətəu nian kig təmuva meruh nətəmimi, təmeruh mɨn
iətəmimi kəti əha ikɨn iətəm təsuvəniən e napən rəha marɨt.
12 Kəni kig təməni=pən məmə, ‘?Iəu kəti, nəməhro? ?Nəmuva
imə mətəu nəməsuvəniən e napən rəha marɨt?’ Kəni suah u
tɨnəruru nuhalpɨniən nəghatiən rəhan. *

22:6 Mat 21:35 * **22:12** Nətəmimi nəuvein rəha noliən stadi e Baebol ilah nɨkilah təhti məmə kig təməfən napən rəha marɨt kəm nətəmimi rəfin məmə okəhuvən lan, mətəu inkonu kəmos əpnapɨn əmə nətəmimi nətəm kəmafu ilah e suaru mɨn. Mətəu iətəmimi u nɨkin təməhti məmə otəsuvəniən e rəhan napən əha kəməfən məmə otuvən lan, inu noliən u tətəgətun məmə in təsisiaiən kig mɨne nətɨn.

13 “Kəni kig təməni=pən kəm rəhan mɨn nətəmimi məmə,
‘Otəlis-ərain nəhlmɨn mɨne nəhlkɨn, kəni motəraki pətɨgəm
əpəha e napinəpuiən ikɨn kətasək ikɨn, kəni katɨgət-ərain
nəhluvtəmi ikɨn.’ ”
14 Kəni Iesu təmətəkeikei mətəni məmə, “Tol lanəha mətəu-
inu nətəmimi tepət, kətahli=pən nəghatiən o lah, mətəu nəuan
nəuvein əmə nətəm katɨtəpɨn ilah.”

Takɨs rəha Kig Sisə
(Mak 12:13-17; Luk 20:20-26)

15 Kəni Farəsi mɨn kəmohiet məhuvən motol nəghatiən ekəu-
ekəu mɨn məmə otiuvi=pən Iesu o nəniən nəghatiən kəti iətəm
təsəhruahruiən.
16 Kəni kotahli=pən rəhalah nətəmimi kəhuvən o Iesu
ilah nətəmimi rəha pati rəha Herot. Kəni motəni=pən
məmə, “Iəgətun. Iəkotəhrun məmə ik iətəmi əhruahru, kəni
mətəgətun pəhriən suaru əhruahru rəha Uhgɨn. Nəsoliən
məmə nətəlɨgiən rəha nətəmimi okotiuvi rəkɨs rəham
nətəlɨgiən, mətəu-inu natol təhmen-əhmen əmə kəm nətəmimi
rəfin, nəmə in iətəmi asoli uə iətəmi əpnapɨn əmə.
17 Kəni əni-to kəm tɨmah rəham nətəlɨgiən e nati u. ?
Təhruahru məmə okətəou=pən takɨs kəm Kig Sisə, uə kəpə?”
18 Mətəu Iesu tɨnəhrun rəhalah nətəlɨgiən tərah mɨn, kəni
təməni=pən kəm lah məmə, “!Itəmah kəuɨt kəsuə mɨn! ?Təhro
nəutalkut məmə nəkotol kekəu-ekəu ohni iəu?
19 Otəgətun-to məni iətəm katətəou takɨs lan.” Kəni kotos
məni † məhuva kəm in,
20 kəni təməni=pən kəm lah məmə, “?Narmɨ pəh u, kəni nərgɨ
pəh u e məni u?”
21 Kəni kəmotəni=pən məmə, “Kig Sisə.”
Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Narmɨn tətəgətun
məmə inu in nati kəti rəhan pəhriən. Kəni tol lanko, nak u rəha
Kig Sisə, otəfən kəm Kig Sisə. Kəni nak u rəha Uhgɨn, otəfən
kəm Uhgɨn.”
22 Nian kəmotətəu nəghatiən əha, narmɨlah təmiuvɨg. Kəni
kəmotəpəh Iesu motagɨm.‡

Nian Uhgɨn otosmiəgəh nətəmimi e nɨmɨsiən.
(Mak 12:18-27; Luk 20:27-40)

22:13 Mat 8:12; 25:30; Luk 13:28 **22:15** Mak 3:6 † **22:19** Məni iətəm kəmotos məhuva in koin kəti, nərgɨn u “tənariəs,” iətəm təhmen e 1,000 vatu. **22:21** Rom 13:7 ‡ **22:22** Nəmə Iesu tuhalpɨn kəni məni məmə okəsotətəouiən takɨs, in otol nati kəti nətəm Rom nɨkilah otəsagiəniən ohni, kəni ko kotəhrun nələsiən in. Nəmə in tuhalpɨn məni məmə okotəkeikei motətəou takɨs, kəni in otol nati kəti nətəm Isrel nɨkilah otəsagiəniən ohni, kəni okotələs in. Mətəu rəhan nuhalpɨniən in tol pɨsɨn, rəhan nəghatiən təməu nɨkilah e nati əha: u nɨki iətəmimi. Kəni ilah kəməsotələsiən in mɨne ilah kəmotauɨt pəhriən e nəghatiən əha.

23 E nian əha inəha, Satusi min kəməhuva o Iesu. Ilah
kəutəni məmə nətəmimi okəsotəmiəgəh miniən e nimisiən.
Kəni kotəni=pən kəm Iesu məmə,
24 “Iəgətun. Mosis təməni kəm tah məmə, nəmə iərman kəti
otimis, kəni məpəh rəhan pətan, kəni məsuələsiən nətilau kəti
mine, kəni pian otəkeikei mit pətalimis əha, məmə okuələs
nətilau kəti ko, kəni suakəku u otos nimei rəhan tatə asoli
əpəha tinimis rəkis.
25 “Kəni ikin əha imatimah ikin, nəman ilah səpin, u rəhalah
tatə kətiəh. Kəni iətəm tepət e lah təmaupən mit pətan kəti, kəni
məsuələsiən nətilau kəti, kəni mimis. Kəni pian iətəm tatol keiu
lan tit pətalimis.
26 Kəni in min təmimis məsələsiən nətin kəti, kəni iətəm tatol
kisil lan mine ilah rəfin məhuvən mətəuarus=pən iətəm tatol
səpin, kəmotol nati kətiəh əmə.
27 Kəni əmeiko, pətalimis timis.
28 ?Tol lanəha, əni-to kəm timah məmə, e nian iətəm Uhgin
otosmiəgəh nətəmimi lan e nimisiən, pətan əha in rəha pəh,
mətəu-inu ilah rəfin əha səpin kəmotol marit e pətan əha?”
29 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Itəmah nəmotəni
arəpən rəhatəmah nəghatiən mətəu-inu nəsotəhruniən
Nauəuə Rəha Uhgin mine nəsanəniən rəhan.
30 Nian Uhgin otosmiəgəh nətəmimi e nimisiən, kəni
nətəmimi okəsotoliən marit, okotəhmen e nagelo min əpəha e
negəu e neai.
31 ?Nəmotafin uə kəpə, Nauəuə Rəha Uhgin iətəm tətəghati e
nian Uhgin otosmiəgəh nətəmimi e nimisiən? Tətəni məmə,
32 ‘Iəu Uhgin rəha Epraham, iəu Uhgin rəha Aisək, kəni
iəu Uhgin rəha Jekəp.’ In səniəmə Uhgin rəha nətəm
kəmohmis, mətəu in Uhgin rəha nətəmimi nətəm kəutəmiəgəh,
təhmen=pən min e suah milahal, u nati əpnapin nipətilahal
təmimis nuvəh rəkis, mətəu narmilahal tətatig əhanəh u
rəueiu.”
33 Nian nimənin nətəmimi kəmotətəu nəghatiən əha,
narmilah təmiuvig o nəgətuniən rəhan.

Lou iətəm in ilis pik
(Mak 12:28-34)

34 Nian Farəsi min kəmotətəu məmə Iesu təmasisig e nohli
Satusi min e rəhan nəghatiən, kəni Farəsi min kəməhuva
kətiəh.
35 Kəni kəti iətəm təhrun pik Lou, təməni=pən nəghatiən
kəti kəm Iesu məmə Iesu otəni nəghatiən kəti təsəhruahruiən,
məmə
36 “Iəgətun. ?Lou pəhruvən rəha Uhgin u in ilis pik?”

22:23 Uək 23:8 **22:24** Dut 25:5 **22:32** Eks 3:6

37 Kəni Iesu təməni=pən məmə, “Nəkəkeikei molkeikei
Iərmənig Uhgin rəham e nikim rəfin rəham, mine nətəligiən
rəfin rəham, mine nəmiəgəhiən rəfin rəham.
38 Inu in Lou iətəm tətaupən kəni in ilis pik.
39 Kəni Lou iətəm tatol keiu lan, in iuəkir təhmen əmə, məmə,
‘Nəkəkeikei molkeikei ik kəti təhmen əmə məmə nəkolkeikei
aru ik.’
40 Kəni Lou mil u keiu, ilau nəukəti Lou rəfin, mine nauəuə
rəha iəni min rəfin aupən.”

Kristo in nəti pəh
(Mak 12:35-37; Luk 20:41-44)

41 Kəni e nian Farəsi min kəutuhapumin ilah min, Iesu
təməni=pən məmə,
42 “?Nikitəmah təhti məmə nak, e Kristo iətəm Uhgin təməni
məmə otahli=pa? ?In tatsipən e nəuaniləuis rəha pəh?”
Kəni ilah kotəni=pən məmə, “In mipi Kig Tefit.”
43 Kəni Iesu təməni=pən məmə, “Mətəu təhro e Tefit, iətəm
tətəghati e Narmin Rəha Uhgin, tətauin e Kristo məmə
‘Iərmənig.’ Mətəu-inu tətəni məmə,
44 ‘Iərmənig Uhgin təməni=pən kəm rəhak Iərmənig məmə,
“Əharəg u e rəhak maru, ikin ima nəsanəniən mine nisiaiən,
mətəuarus=pən iəu iəkələs iahu rəham tikimir min
məlin=pən ilah əpəha ləhtəni e nəhlkəm,
məmə nətarmənig e lah.” ’
45 ?Kəni nəmə Tefit tətauin e Kristo məmə ‘rəhak Iərmənig,’ kəni
otəhro məmə Kristo in mipi Tefit tərah?”
46 Kəni iətəmimi kəti təruru nuhalpiniən nəghatiən rəha
Iesu. Kəni e nian əha matuvən, kəmotəgin e nətapuəhiən e
nəghatiən kəti min.

23

Iesu təmagət əskasik
e nəgətun min rəha Lou
mine Farəsi min
(Mak 12:38-40; Luk 11:37-54; 20:45-47)

1 Kəni Iesu təməni=pən kəm nimənin nətəmimi, mine rəhan
min nətəmimi məmə,
2 “Nəgətun min rəha Lou mine Farəsi min kautos nepətiən
məmə okotəni pətigəm Lou rəha Mosis kəm təmah.
3 Tol lanəha, nəkotəkeikei motohtəu=pən kəni motol natimnati
min rəfin iətəm kəutəni kəm təmah. Mətəu nəsotoliən kəmə
ilah u kəutəni əmə nati, mətəu ilah kəsotoliən nati iətəm
kəutəni pətigəm.

22:37 Dut 6:5 **22:39** Lev 19:18; Mat 7:12 **22:40** Rom 13:10; Kəl 5:14 **22:42** Jon 7:42 **22:44** Sam 110:1; Mat 26:64

4 Kautəkeikei o nətəmimi məmə okotohtəu=pən lou əskasɨk mɨn iətəm kotəhmen e katipə fɨgəm, mətəu ko ilah kəsotəfəniən
nəuanəhlmɨlah məmə okotasiru e lah.
5 "Natimnati rəfin iətəm ilah kautol, kautol əmə məmə
nətəmimi okoteruh. Nəkotəhrun pauɨs kəti kətəni məmə
failaktri iətəm nətəmimi kəmotaipei=pən nəghatiən rəha
Nauəuə Rəha Uhgɨn ikɨn, konu motəlis rəhn-kapə lah mɨne
nəhlmɨlah lan.* Mətəu rəha nəgətun mɨn rəha Lou mɨne
Farəsi mɨn, rəhalah pauɨs in iahgin tapirəkɨs. Kəni nəkotəhrun
nɨləuɨs əlkələh mɨn iətəm kəutəhkul=pən e nɨpəgnəmtɨ kot mɨn,
iətəm tətəgətun məmə iətəmimi in tətəhtul əskasɨk o nɨtəu-
pəniən Lou. Mətəu rəha nəgətun mɨn rəha Lou mɨne Farəsi
mɨn, rəhalah nɨləuɨs təfəməh pɨk.
6 Kəni e lafet mɨn, ilah kotolkeikei ima nɨsiaiən, kəni e nimə
rəha nuhapumɨniən, ilah kotolkeikei məmə okotəharəg e jeə
aupən.
7 Kəni e ikɨn katol makɨt ikɨn, ilah kotolkeikei məmə
nətəmimi kotəni təuvɨr kəm lah, kəni məutauɨn e lah məmə
'Rapai' u nɨpətɨn təni məmə 'iəgətun katɨsiai.'†
8 "Mətəu sotoliən məmə nətəmimi okotauɨn e təmah məmə
'Rapai,' mətəu-inu rəhatəmah Iəgətun katɨsiai kətiəh əmə, kəni
itəmah piatəmah mɨn.
9 Kəni sotauɨniən e iətəmi kəti u e nəhue nɨftəni məmə, 'Tatə,
iətəm katɨsiai,' mətəu-inu Tatə rəhatəmah kətiəh əmə əpəha ilɨs
e negəu e neai.
10 Kəni sotoliən məmə nətəmimi okotauɨn e təmah məmə,
'Iəgətun,' mətəu-inu rəhatəmah Iəgətun kətiəh əmə, Krɨsto
iətəm Uhgɨn təməni məmə otahli=pa.
11 Iətəmimi u in tepət e təmah, in təkeikei muva ioluək
rəhatəmah.
12 Tol lanəha mətəu-inu, iətəmimi iətəm otəfəri aru in, Uhgɨn
otosiahu, kəni iətəmimi iətəm otosiahu aru in, Uhgɨn otəfəri.
13 "!Kəsi, itəmah mɨn u nəgətun mɨn rəha Lou mɨne Farəsi
mɨn, nərahiən asoli otuva o təmah! !Itəmah nəfaki eiuə
mɨn! Nəutasisɨg e suaru o nətəmimi o nuvəniən matɨg ahgəl

---

* **23:5** "pauɨs" – inu bokɨs əkəku kəti kəmol e nɨlosɨ kau. Kəmətei rəkɨs=pən nəghatiən rəha Nauəuə Rəha Uhgɨn e letə əkəku agɨn motaipei=pən lan (Eks 13:1-10,11-16; Dut 6:4-9; 11:13-21). Nətəmimi kəmotol lanəha mətəu-inu kəmotolkeikei məmə otol nəghatiən iətəm tətatɨg e Dut 6:8 mɨne 11:18. Kəni nəman mɨn u nətəm Isrel mɨn rəfin nətəm kɨnotos rəkɨs nu tatin, ilah okotəfən pauɨs mɨn əha nian tepət, kəni nian rəfin e nian rəha nəfakiən. Kətəlis e nɨpənəgɨn mɨne nəhlmɨn məuɨl e nɨləuɨs kəmol e nɨlosɨ kau. E nəghatiən Inglɨs, kətəni pauɨs mɨn əha məmə, "Phylacteries." **23:5** Eks 13:9; Nam 15:38-39; Dut 6:8; Mat 6:1 † **23:7** Nəmə iəgətun rəha Lou təmaliuək mətuvən iuəkɨr ohnik, nəkəhtul e nɨsiaiən, kəni nəkəni təuvɨr kəm in, mauɨn lan məmə, "iətəmi asoli," uə "Rapai." Kəni nətəm Isrel kəutauɨn e rəhalah nəgətun asoli mɨn nətəm ilah ilɨs pɨk məmə, "Rapai," u nɨpətɨn təni məmə "iətəmimi in ilɨs" uə "iətəmimi tətəmki nətəmimi" uə "iəgətun katɨsiai."
23:11 Mat 20:26; Mak 9:35; Luk 22:26 **23:12** Job 22:29; Prov 29:23; Luk 14:11; 18:14

Narmənigiən Rəha Uhgin. Mətəu itəmah nəsəhuvəniən, kəni
nəsotegəhaniən məmə nətəmimi kəhuvən ikin, nati əpnapin
ilah kotolkeikei məmə okəhuvən.‡
15 “!Kəsi, itəmah min u nəgətun min rəha Lou mine Farəsi
min, nərahiən asoli otuva o təmah! !Itəmah nəfaki eiuə min!
Nikitəmah tagiən əmə məmə nəkəhuvən isəu e negəu, uə e
naliuəkiən əmə o nuvəniən e niftəni pisin pisin min məmə
nəkotiuvi=pa iətəmimi kətiəh əmə e nəfakiən rəhatəmah.
Mətəu nian iətəmimi kəti tatos noliən min əha rəhatəmah, kəni
tətuva iətəmi tərah tapirəkis itəmah, kəni nəmotol məmə in
otəkeikei mos nalpiniən e nigəm asoli tapirəkis itəmah.
16 “! Kəsi, nərahiən asoli otuva o təmah nətəm nautit
nətəmimi mətəu nəhmtitəmah təpis! Itəmah nəutəni məmə,
‘Nəmə iətəmi kəti tatos nonauvil e Nimə Rəha Uhgin məmə otol
rəhan nəghatiən tətəhtul əskasik, nəmə təsoliən, mətəu in nati
əpnapin əmə. Mətəu nəmə iətəmi kəti tatos nonauvil e aiən u
kol tətoraip-oraip rəha Nimə Rəha Uhgin, kəni in otəkeikei mol
nəuian iətəm təmos nonauvil ohni.’
17 !Itəmah nətəm nəkotalməli, nəhmtitəmah təpis! ?Naku u
in ilis, aiən u kol tətoraip-oraip, uə Nimə Rəha Uhgin iətəm tatol
aiən u tətasim?
18 Kəni nəkotəni min məmə, ‘Nəmə iətəmi kəti tatos nonauvil
e oltə, in nati əpnapin əmə. Mətəu nəmə iətəmi kəti tatos
nonauvil e sakrifais iətəm tətəharəg lan, kəni in otəkeikei mol
nəuian iətəm təmos nonauvil ohni.’
19 !Itəmah nətəm nəkotalməli, nəhmtitəmah təpis! ?Nak u in
ilis, sakrifais uə oltə iətəm tatol sakrifais tətasim?
20 Tol lanəha, iətəm tatos nonauvil e oltə, pəhriən, tatos
nonauvil e oltə mine natimnati rəfin iətəm tətəharəg lan.
21 Kəni iətəm tatos nonauvil e Nimə Rəha Uhgin, pəhriən
tatos nonauvil e Nimə Rəha Uhgin mine Suah u tətatig ikin.
22 Kəni iətəmi tatos nonauvil e negəu e neai, pəhriən tatos
nonauvil e jeə rəha kig u in rəha Uhgin, kəni tatos nonauvil e
Suah u tətəharəg-pəri lan.
23 “!Kəsi, itəmah min u nəgətun min rəha Lou mine Farəsi
min, nərahiən asoli otuva o təmah! ! Itəmah nəfaki eiuə
min! Nautəfən tait rəhatəmah e natimnati rəfin muvən
mətəuarus=pən e nimali nigi əlkələh min agin nəmiəvilah
tətəpien u kətəfən e nauəniən, kətəni məmə minit, mine til,
mine kumin. Mətəu nəutəpəh nati asoli e Lou, inu iətəmimi
tatol təhruahru kəni məhmen-əhmen əmə kəm nətəmimi,

‡ **23:13** E kopi əuas min nəuvein rəha Niutestimin iətəm kəmətei e nəghatiən Kris aupən, nəghatiən pisin kəti min əha ikin iətəm tatilpin nəghatiən u mətəni məmə, “14 Kəsi, nahməiən asoli otuva o təmah nəgətun min rəha Lou, mine Farəsi min. !Itəmah nəfaki eiuə min! Nəutakləh e natimnati rəha pətalimis min, mətəu nian kətiəh əmə, nautol nəfakiən əfəməh min məmə nətəmimi okotisiai itəmah. E noliən əha, rəhatəmah nalpiniən otəskasik təhmin min.” **23:16** Mat 15:14 **23:22** Aes 66:1; Mat 5:34

kəni mətasəkəhruin nətəmimi, kəni tatol nian rəfin nati iətəm təkeikei matol. Təuvɨr nautol lou əlkələh mɨn, mətəu nəkotəkeikei mautol lou asoli mɨn, mətəu kəpə, nəsotoliən.
24 ! Itəmah nautit nətəmimi mətəu nəhmtɨtəmah təpɨs! ! Itəmah nətəmimi nəutəsal e mənman e rəhatəmah kap məmə o nəsotərgeiən, mətəu nautərgei nati miəgəh asoli u kau!
25 “! Kəsi, itəmah mɨn u nəgətun mɨn rəha Lou mɨne Farəsi mɨn, nərahiən asoli otuva o təmah! ! Itəmah nəfaki eiuə mɨn! Nautol noliən mɨn nəuvein məmə nətəmimi nɨkilah otəhti məmə itəmah nəkotəhruahru kəni rəhatəmah noliən mɨn kotəuvɨr. Mətəu əpəha imə e nɨkitəmah, itəmah nəumɨs mɨn, kəni nian rəfin nautol əmə natimnati tərah mɨn iətəm tətatɨg e rəhatəmah nətəlɨgiən. Itəmah nəkotəhmen e kap mɨne pɨlet mɨn. Nəutafəl vivi ihluə e kap mɨne pɨlet, mətəu əpəha imə tamɨkmɨk məriauəh e nəpieniən rəha nəmnəmɨtiən.
26 !Itəmah Farəsi mɨn, nəhmtɨtəmah təpɨs! Otaupən motafəl əpəha imə e kap mɨne pɨlet, kəni ihluə mɨn e kap mɨne pɨlet, in təuvɨr təsamɨkmɨkiən, u nɨpətɨn tol lanu lan. Otaupən motol nɨkitəmah təhruahru, kəni uərisɨg, rəhatəmah noliən mɨn otəhruahru mɨn.
27 “! Kəsi, itəmah mɨn u nəgətun mɨn rəha Lou mɨne Farəsi mɨn, nərahiən asoli otuva o təmah! !Itəmah nəfaki eiuə mɨn! Nəkotəhmen e suvət rəha nətəm kəmohmɨs iətəm kəmuh e pen ruən. Ihluə nətəmimi koteruh məmə təuvɨr, mətəu əpəha imə təriauəh e nɨkɨlkɨli nətəm kəmohmɨs, mɨne natimnati rəfin iətəm tamɨkmɨk.§
28 E noliən əhmen mɨn əmə, ihluə, e noliən rəhatəmah, nətəmimi, nɨkilah tətəhti məmə itəmah nəkotəhruahru. Mətəu imə, e nɨkitəmah, nəkotəriauəh e nəghatiən nəkotəni məsotoliən, mɨne noliən tərah agɨn mɨn.
29 “! Kəsi, itəmah mɨn u nəgətun mɨn rəha Lou mɨne Farəsi mɨn, nərahiən asoli otuva o təmah! !Itəmah nəfaki eiuə mɨn! Nəutuvləkɨn nimə e kəpiel rəha suvət rəha iəni aupən mɨne nətəm kotəhruahru, kəni mautol nahlu e kəpiel, kəni mautol malə-malə lan.
30 Kəni nəkotəni=pən məmə, ‘Nəmə itɨmah iəmotatɨg e nian mɨn rəha tɨpɨtah mɨn, ko itɨmah iəməsotasiruiən e lah moto-hamu iəni mɨn.’
31 E nəghatiən əha, nautəni pətɨgəm məmə itəmah nəuanɨləuɨs əhruahru rəha tɨpɨtəmah mɨn aupən nətəm kəmotohamu iəni mɨn əha, kəni nəkotəhmen əhmen əmə e lah.

23:23 Lev 27:30; Maeka 6:8 **23:25** Mak 7:4 § **23:27** Lou rəha nətəmi Isrel təni məmə, nian iətəmimi kəti tatek nɨpəti iətəmi kəti tɨnɨmɨs, kəni tamɨkmɨk e nəhmti Uhgɨn o nian səpɨn. Kəni təkeikei mɨtəu=pən noliən rəha neikuasiən məmə rəhan namɨkmɨkiən otɨkə. Nəmə təsoliən noliən əha, kəni nətəm Isrel kotəkeikei motəpəh in. In səniəmə iətəmi Isrel u rəueiu. Afin e nauəuə u Namba japtə 19. **23:27** Uək 23:3 **23:28** Luk 16:15 **23:31** Uək 7:52

32 Kəni təuvir əmə, itəmah nəkotəkeikei motol naunun e uək
iətəm tipitəmah min kəmotətuəuin.
33 “! Itəmah sineik min, mine nəti sineik min! ? Nikitəmah
təhti məmə ko nəkotagim e nalpiniən e nigəm asoli? !Kəpə!
34 Tol lanəha, iəkahli=pinə iəni min, mine nətəm koteinatig,
mine nəgətun min. Nəuvein, itəmah onəkotohamu ilah
motətu-pəri ilah e nigi kəməluau, nəuvein onəkotalis mo-
toh ilah əpəha e nimə rəha nuhapuminiən rəhatəmah, kəni
nəuvein nəkotəgəu rəkis ilah kohiet e taun kəti mohiet
məhuvən e kəti.
35 Kəni tol lanəha, itəmah onəkotos nalpiniən rəha nətəmimi
nətəm kəmotohamu nətəmimi rəfin nətəm kotəhruahru, iətəm
tətuəuin e Epil iətəm təhruahru, muvən mətəuarus=pən
Səkaraea, nəti Perekaea, iətəm tipitəmah min kəmotohamu e
Nimə Rəha Uhgin nəlugin e oltə mine nimə.*
36 Iətəni pəhriən kəm təmah məmə, nalpiniən rəfin u otuva o
nətəm Isrel nətəm kəutatig u rəueiu.
37 “! Əui, kəsi, nətəm Jerusiləm! Itəmah nəutohamu iəni
min rəha Uhgin, kəni nətəmimi nətəm Uhgin təmahli=pa kəm
təmah, nəutahtimu ilah e kəpiel apin, inəha nətəmimi u rəha
Uhgin nətəm kautos nəghatiən rəhan. Nian tepət iətigaru
əfəməh e nəhlmək məmə iəkos vivi itəmah, təhmen=pən
e mənig iətəm tatuu nenətin min e nikəuvkəuvin, mətəu
nikitəmah təsagiəniən, kəni məutəpəh iəu.
38 Otafu-to. Uhgin tinəpəh itəmah, rəhatəmah nimə
nərahiən otələs, kəni nati tikə ikin.
39 Kəni iəkəni kəm təmah məmə, nati əha in nipəhriəniən
mətəu-inu onəsoteruh miniən iəu mətəuarus nəkotəni məmə,
‘!Iərmənig Uhgin tətatig ilau suah u iətəm tətuva e nərgin.’ ”†

24

Nəmtətiən min
rəha naunun nian
(Mak 13:1-37; Luk 21:5-36)

23:33 Mat 3:7; 12:34; Luk 3:7 **23:35** Jen 4:8; Hip 11:4 **23:35** Sek 1:1
* **23:35** E nauəuə rəha nətəm Isrel, Epil in iətəmimi əhruahru iətəm kəmaupən agin kohamu, kəni Səkaraea in naunun. **23:35** 2Kron 24:21 **23:38** 1King 9:7-8; Jer 22:5 **23:39** Sam 118:26; Luk 13:34-35 † **23:39** 1. Nipilga nətəmimi u kəmotol stadi vivi e Baebol, kotəni məmə nəghatiən u, u təmietigəm e Oltestimin in tətəni lanu: Nətəmimi nəuvein ko kəsotəuhliniən ilah məmə kəhuva o Uhgin mine ko kəsotəhatətəiən e Iesu məmə in otosmiəgəh ilah. Nati əpnapin nəmə ilah kəmotol noliən min tol lanəha, kəni e nian Uhgin o takil nətəmimi, ilah min okotəkeikei motəni məmə, nipəhriəniən, Iesu in Iərmənig, kəni okotəfəri nərgin, Kol 2:9-11. 2. Mətəu nətəmimi min nəuvein u kəmotol vivi stadi e Baebol ilah kotəni məmə Iesu in tətəghati e nian kəti u in otəpanuva e nəhue niftəni. Kəni e nian əha, nətəm Isrel ilah okəhuva nəkəlasi min e lah kəni okotəhatətə e Iesu məmə in Iosmiəgəh rəhalah.

1 Iesu təmiet e Nimə Rəha Uhgɨn maliuək matuvən, kəni rəhan mɨn nətəmimi kəhuva motəni=pən kəm in məmə oteruh-to
nimə mɨn u kəmol e kəpiel mɨn əpəha e Nimə Rəha Uhgɨn.
2 Kəni Iesu təməni=pən məmə, “Əuəh, oteruh-to nimə mɨn əha.
Nɨpəhriəniən iətəni kəm təmah məmə nimə mɨn əha nətəmimi okotoharəg-rəg kəpiel mɨn e lah. Ko kəpiel kəti təsəməhliən e
nɨmein.”
3 Kəni uərisɨg lan, Iesu təmaliuək ilah rəhan mɨn nətəmimi
məhuvən əpəha e Nɨtəuət Rəha Nɨgi U Olif kəni mətəharəg. Kəni
rəhan mɨn nətəmimi kotagɨm rəkɨs e nətəmimi məhuva pɨsɨn
əmə ohni motəni=pən məmə, “?Əni-to məmə natimnati mɨn u
okəhuva e nian nak, kəni nəmtətiən nak otol əpu məmə rəham
nuvaiən mɨne naunun nian tɨnuva iuəkɨr?”
4 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Oteh vivi itəmah
məmə iətəmimi kəti otəseiuəiən e təmah,
5 mətəu-inu nətəmimi tepət okəhuva motos nərgək motəni
məmə, ‘Iəu Krɨsto iətəm Uhgɨn təməni məmə otahli=pa,’ kəni
okoteiuə e nətəmimi tepət.
6 Onəkotətəu nanusiən mɨn rəha nəluagɨniən mɨn,
kəni onəkotətəu nəghatiən əpnapɨn mɨn məmə nətəmimi
kəutəluagɨn. Mətəu onauteh vivi itəmah məmə nəsotəgɨniən.
Natimnati mɨn əha okotəkeikei məhuva motol nɨpəhriəniən
lan, mətəu naunun nian otəpanuva.
7 Negəu mɨn okotoh negəu mɨn, kəni nɨtəni mɨn okotoh nɨtəni
mɨn. Nəumɨs otan, kəni nəmig otəlauəl e ikɨn mɨn tepət.
8 Natimnati mɨn əha, ilah nətuəuiniən əmə rəha nərahiən,
təhmen e pətan iətəm tɨnətuəuin mətətəu nahməiən o
neməkiən.
9 “E nian mɨn əha, nətəmimi okotegəhan=pən e təmah
məmə okol nərahiən kəm təmah, kəni kohamu itəmah, kəni
nətəmimi rəha nɨtəni mɨn rəfin okotəməki e təmah mətəu-inu
o nərgək.
10 Kəni e nian mɨn əha, nətəmimi tepət okotəpəh rəhalah
nəhatətəiən, kəni okotegəhan=pən e lah mɨn e nəhlmɨ tɨkɨmɨr
mɨn rəhalah, kəni motəməki e lah mɨn,
11 kəni iəni eiuə mɨn tepət okəhuva moteiuə e nətəmimi
tepət.
12 Mətəu-inu nərahiən tɨnepət, iuəkɨr nətəmimi rəfin rəhalah
nolkeikeiən o Uhgɨn otɨkə,
13 mətəu iətəmimi iətəm tətəhtul əskasɨk mətəuarus naunun
nian, Uhgɨn otosmiəgəh in.
14 Kəni nanusiən təuvɨr əha rəha Narmənɨgiən Rəha Uhgɨn,
okəni pətɨgəm ikɨn mɨn rəfin e nəhue nɨftəni, məmə suaru əha
ikɨn rəha nɨtəni mɨn rəfin o nətəlɨgiən, kəni naunun nian otuva.

24:2 Luk 19:44 **24:5** Mat 24:23-24; 1Jon 2:18 **24:9** Mat 10:22 **24:11** Mat 24:5,24; 1Jon 4:1 **24:13** Mat 10:22 **24:14** Mat 28:19

15 “Iəni u Daniəl təməghati e nati kəti kətəni məmə, ‘nati
iətəm Uhgɨn təsolkeikeiən, kəni matol Nimə Rəha Uhgɨn
təsasimiən’ *(nian iətəmi kəti tafin nati u, pəh otətəlɨg e nɨpətɨn).*
Tol lanəha, nian nati tərah əha tətəhtul e Nimə Rəha Uhgɨn,
16 kəni itəmah nətəm nəutatɨg Jutiə, nəkotaiu motagɨm
məhuvən motəhluaig e nɨtəuət mɨn.
17 Nəmə iətəmimi tətəmeig ihluə e rəhan nimə, ko təsuvəniən
imə mos mɨn rəhan natimnati.
18 Nəmə iətəmimi əpəha e nasumiən rəhan, ko təsɨtəlɨg-
pəniən lahuənu mos rəhan kot.
19 !Kəsi! Nahməiən asoli o nɨpətan nətəm kəmotol nərfɨlah
mɨne nɨpətan kəutəfən nah kəm nəpəou mɨn. E nian əha okotos
pɨk nahməiən.
20 Təuvɨr nəkotəfaki məmə onəsotagɨmiən e nərahiən əha e
nian rəha nətəpuiən, uə e nian rəha Sapət,
21 mətəu-inu e nian əha, nərahiən asoli otuva iətəm iətəmimi
təsafuiən tol lanəha aupən mətəuarus=pa u rəueiu, kəni ko
nərahiən asoli kəti mɨn tol lanəha otəsuva mɨniən nian kəti
təhmen e inəha.
22 Kəni nəmə Uhgɨn təsətei əkuəkɨriən nian rəha nərahiən
əha, ko iətəmimi kəti təsəmiəgəhiən. Mətəu Uhgɨn təmətei
əkuəkɨr rəkɨs nian əha o rəhan mɨn nətəmimi nətəm tɨnɨtəpɨn
rəkɨs ilah.
23 “E nian əha, nəmə iətəmi kəti otəni=pɨnə kəm təmah
məmə, ‘! Otafu-to, inu Krɨsto iətəm Uhgɨn təməni məmə
otəpanahli=pa!’ uə ‘!In əpəha!’ sotəniən nɨpəhriəniən lan,
24 mətəu-inu nətəmimi nəuvein okəhuva motəni məmə ilah
Krɨsto, mɨne iəni eiuə mɨn okəhuva, kəni ilah okotol nəmtətiən
asoli mɨn, mɨne nati apɨspɨs mɨn məmə okoteiuə e nətəmimi
nətəm Uhgɨn təmɨtəpɨn rəkɨs ilah, nəmə ilah kotəhrun noliən.
25 Nɨkitəmah otəkeikei mətəhti vivi nəghatiən mɨn u iətəm
iəməni rəkɨs kəm təmah, uərisɨg natimnati mɨn u okəhuva
motol nɨpəhriəniən lan.
26 “Tol lanəha, nəmə iətəmi kəti təni kəm təmah məmə, ‘In
əpəha, ikɨn təpiə-məpiə ikɨn,’ səhuvəniən. Uə iətəmi kəti təni
məmə, ‘In əpə imə,’ nəsotəniən nɨpəhriəniən lan,
27 mətəu-inu nian Nəti Iətəmimi otɨtəlɨg=pa mɨn, otuva uəhai
əmə, kəni nətəmimi rəfin okoteruh in, təhmen e noraipiən
iətəm təmoraip masiə mɨsɨpesi muva məsəu-pahav rəfin əpə
ilɨs e nɨmagəuagəu.
28 Nian tiapɨn mɨn tepət kɨnotəri, kəni nəkotafu mənɨg mɨn
ləuantəhi kəhuva.* E noliən əhmen mɨn əmə, nian nəkoteruh

24:15 Dan 9:27; 11:31; 12:11 **24:17** Luk 17:31 **24:21** Dan 12:1 **24:23** Mat 24:5 **24:24** Dut 13:1-3; 2Təs 2:8-9; Nəh 13:13-14 **24:26** Luk 17:23-24 **24:27** Mat 24:37-39 * **24:28** Nəghatiən əhruahru rəha Kris tətəni məmə, “Nian nati miəgəh kəti təmɨmɨs, nəkotafu kueriə mɨn kəhuva məmə okoton.”

nəmtətiən min əha, nəkotəhrun məmə otəsuvəhiən iəkuva min.
29 “Nian əhruahru nərahiən əha otol naunun, kəni
‘mitigar otəpis agin,
kəni məuig otəsasiə miniən,
kəni məhau min okotəmei e neai,
kəni Uhgin otəlauəl e nəsanəniən e nati iəkis min əpəha e neai.’†‡
30 “E nian əha, nəmtətiən rəha Nəti Iətəmimi okeruh pətigəm əmə e neai, nətəmimi e negəu min rəfin e nəhue niftəni okotasək e nəginiən. Kəni okoteruh iəu, Nəti Iətəmimi iəkuva e nəpuə e neai e nəsanəniən mine nepətiən əhagəhag asoli rəha Uhgin iətəm otasiə mitəlau lak.
31 Kəni iəkahli=pən rəhak nagelo min kohiet nian okotətəu təui otasək əfəməh, kəni ilah okəhuvən ikin min rəfin e nəhue niftəni, motos rəkis rəhak min nətəmimi nətəm Uhgin təmitəpin rəkis ilah, kəni motuhapumin ilah kətiəh.
32 “Nikitəmah otəkeikei mətəhti nigi u fik.§ Nian əhruahru iətəm nəhlmin min kinəutətuəuin mauteviə, kəni nimalin min kinəutapilpil, itəmah nəkotəhrun məmə nian əha inəha iətəm nəkotasum lan rəhatəmah.
33 Kəni e noliən əhmen min əmə, nian nəkoteruh nəmtətiən min əha, onəkotəhrun məmə otəsuvəh aginiən iəkuva min.
34 Iatəni pəhriən kəm təmah məmə nətəmimi nətəm kəutatig u rəueiu, ko kəsohmis rəfiniən mətəuarus natimnati min əha okəhuva motol nipəhriəniən lan.*
35 Neai mine niftəni okiakə, mətəu nəghatiən min rəhak ko kəsohkəiən.” †

Iətəmimi tikə iətəm təhrun nuvaiən rəha Iesu Kristo

36 Kəni Iesu təmətəkeikei mətəni məmə, “Iətəmimi kəti təsəhruniən nian uə auə əhruahru rəha natimnati min əha.

24:28 Luk 17:37 **24:29** Aes 13:10; 34:4; Esik 32:7; Joel 2:10,31; 2Pitə 3:10; Nəh 6:12-13 † **24:29** Məta “nəsanəniən min əpəha e neai” tətəgətun=pən narmin min, uə nəmə təhro natimnati təhmen=pən e mitigar mine məuig əpəha e neai. ‡ **24:29** Aupən aupən agin, nian Uhgin təmol natimnati min rəfin, e nian təm tatol kuvət lan, in təmələhu=pən mitigar mine məuig mine məhau e neai (Jen 1:14-19). Mətəu e fes 29, koteruh məmə təmos rəkis min ilah. Nəghatiən əhmen min u tətatig min e ikin min tepət e Oltestimin, nian Uhgin tətəghati e nian in otakil nətəmimi lan. Afin-to fes min u: Aes 13:9-13; 24:21-23; 34:4; Esik 32:7-8; Joel 2:10,31; 3:15; Amos 8:9; 2Pitə 3:10; Nəh 6:12-13. **24:30** Dan 7:13; Sek 12:10; Nəh 1:7 **24:31** 1Kor 15:52; 1Təs 4:16 § **24:32** Nigi u fik təhmen e niməh. * **24:34** Suaru kəti min rəha nəuhliniən fes 34 tətəni məmə, “Iatəni pəhriən kəm təmah məmə nəuaniləuis u rəha Isrel otəsikəiən mətəuarus natimnati min əha okəhuva motol nipəhriəniən lan.” **24:34** Mat 16:28 **24:35** Mat 5:18 † **24:35** Nəghatiən u e japtə u təmuva rəkis nu 40 uərisig e nian Iesu təmimis kəni mair min lan. Nati u təmuva nian nətəm Isrel kəmotəməu ilah nətəm Rom, kəni soldiə min rəha Rom kəməhuva motoh motərəkin kəntri rəha Isrel. Mətəu nəghatiən rəha Iesu tətəghati əhanəh min e nuvaiən min e Nian Uərisig məmə otəpanuva.

Nagelo mɨn əpəha e neai kotəruru, kəni iəu mɨn Nəti Iətəmimi iəkəruru. Mətəu Tatə Uhgɨn əmə in təhrun nian əhruahru əha.
37 E nian iəu, Nəti Iətəmimi, iəkuva lan, otəhmen=pən əmə e
nian rəha Noa aupən, iətəm nətəmimi kəmotol natimnati mɨn
məsotəhruniən məmə Uhgɨn otol nati kəti lan, məsotol əpenə-
penəiən.
38 E nian əha, iətəm naruəh təsaiu əhanəhiən, nətəmimi
kəutauən, məutəmnɨm, mautol marɨt, inəha natimnati mɨn
rəfin kəmautol e nəmiəgəhiən rəhalah, mətəuarus=pən nian
Noa təmuvən imə e nɨpəgnəua negəu asoli rəhan,
39 kəni ilah məsotəhruniən nati nak otuva mətəuarus=pa
naruəh təmaiu məmki ilah rəfin. In əha otol təhmen əmə e
nian Nəti Iətəmimi otuva lan.
40 Iətəmimi keiu e nasumiən, kəni okos kətiəh, kəpəh kətiəh.
41 Pətan keiu kətuəharəg pəti matuol nauəniən, kəni okos
kətiəh, kəpəh kəti.
42 "Tol lanəha, nəkotəkeikei motair, mətəu-inu nəkotəruru
nian nak rəhatəmah Iərmənɨg otuva lan.
43 Mətəu nəkotəkeikei motəhrun nati u. Nəmə iətəmi asoli
rəha nimə təhrun nian əhruahru lapɨn iətəm iakləh otuva lan,
kəni in otəkeikei mətair mateh vivi rəhan nimə məmə iakləh
otəsəhapuiən muvən imə.
44 Kəni itəmah mɨn onəkotəkeikei mautəhtul maru, mətəu-
inu Nəti Iətəmimi otuva e auə əmə iətəm nɨkitəmah təsəhtiən.
45 "Nɨkitəmah otəkeikei mətəhti vivi noliən rəha ioluək iətəm
in teinatɨg kəni tətaskəlɨm vivi uək rəhan kəni məsəpəhiən.
Iətəmi asoli təmələhu məmə ioluək əha otarmənɨg e rəhan mɨn
rəfin noluək mɨn məmə in otəfən nauəniən kəm lah e nian
əhruahru.
46 Kəni nəmə iətəmi asoli otuva meruh iətəm tətarmənɨg
e noluək mɨn rəhan, kəni matol vivi rəhan uək, kəni otəfən
nətəouiən kəti kəm iətəmi əha.
47 Nɨpəhriəniən iəkəni kəm təmah məmə, iərmənɨg in otəfəri
ioluək əha tuva mol iətəmi asoli lan məmə in otarmənɨg e
natimnati rəfin rəhan.
48 Mətəu nəmə ioluək əha, in iətəmi tərah, kəni nɨkin otəhti
məmə, 'Rəhak iətəmi asoli təsuvaiən nuvəh,'
49 kəni mətuəuin matoh noluək mɨn nəuvein, kəni muvən
mətauən mətəmnɨm ilah nətəm kəutapɨs.
50 Kəni iətəmi asoli rəha noluək mɨn əha otuva e nian mɨne
auə iətəm ioluək nɨkin təsəhtiən məmə rəhan iətəmi asoli otuva
lan.
51 Iətəmi asoli əha otol nalpɨniən asoli kəm ioluək əha kəni
məraki=pən lan ima nəfaki eiuə mɨn. Ikɨn əha, nətəmimi
okotasək mautɨgət-ərain nəhluvlah ikɨn."

24:36 Uək 1:7; 1Təs 5:1-2 **24:37** Jen 6:5-8 **24:39** Jen 7:21-23; Luk 17:26,27
24:42 Mat 25:13 **24:43** Luk 12:39-40; Nəh 16:15 **24:47** Mat 25:21,23

25

Nəghatiən əuhlin
e nipətan əlkələh ten

1 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Nəghatiən əuhlin
u tətəgətun=pən Narmənigiən Rəha Uhgin e nian iətəm
rəhatəmah Iərmənig otuva min lan. Nipətan mitə* ilah
ten kəmohiet lapin məmə okəhuvən e marit kəti, kəni
məutəhtahnin iətəmi otol marit otuva mos rəhan pətan
muvən e rəhan nimə, əpəha ikin katol lafet ikin. Ilah ten
kəmotos rəhalah lait.
2 Faif kotalməli, kəni faif koteinatig.
3 Nipətan min u ilah faif nətəm kotalməli kəmotos rəhalah lait
min, mətəu kəsotosiən kərəsin nəuvetin min o niuvi-pəniən e
lait.
4 Mətəu nipətan min u ilah faif nətəm koteinatig kəmotos
rəhalah lait min, kəni motos min kərəsin nəuvetin min o niuvi-
pəniən e rəhalah lait.
5 Kəni iətəmi otol marit təsuva uəhaiən, kəni napiliən tinos ilah,
kəni minəutapili.
6 “Kəni lapin agin, iətəmi təmagət əfəməh məmə, ‘!Iətəmimi
iətəm tatol marit tinatuva əha rəueiu! !Əhuva moteruh!’
7 “Kəni nipətan mitə min u ilah ten kəmotair motuerin asoli
rəhalah min lait.
8 Kəni nipətan nətəm kotalməli kotəni=pən kəm nipətan
nətəm koteinatig məmə, ‘! Əui! Otəfa rəhatimah nəuvetin
kərəsin mətəu-inu rəhatimah kərəsin e rəhatimah lait
kinotamir, okotəpis rəueiu.’
9 “Mətəu nipətan nətəm koteinatig kotəni=pən kəm lah
məmə, ‘!Kəpə! Kərəsin min u kəsotəhmeniən e tah rəfin. Mətəu
ohtəlig məhuvən motos nəhmti rəhatəmah kəti kərəsin əpəha e
stəuə.’
10 “Mətəu nian nipətan nətəm kotalməli kəmohtəlig
məhuvən o kərəsin, kəni iətəmi iətəm otol marit təmuva.
Kəni nipətan mitə nətəm kautəhtul maru, kəməhuvən ilah
min e nauəniən rəha marit, kəni məhuvən imə. Kəni kasisig e
doə.
11 “Uərisig, nipətan mitə nətəm kotalməli kəmohtəlig=pa
motauin motəni məmə, ‘!Iətəmi asoli, iətəmi asoli! !Egəhan e
timah iəkəhuvnə imə!’
12 “Mətəu iətəmi otol marit təməni=pən kəm lah məmə,
‘Iətəni=pinə pəhriən məmə, iəu iəkəruru itəmah.’ ”
13 Kəni nian Iesu təmol naunun e nəghatiən əuhlin,
təməni=pən kəm lah məmə, “Tol lanu lan, itəmah nəkotəkeikei

---

* **25:1** Nipətan əha, kəsotol əhanəhiən marit. Rəhalah nu tuenti mine. **25:1** Luk 12:35; Nəh 19:7 **25:11** Luk 13:25-27 **25:12** Mat 7:23

məutair, mətəu-inu nəkotəruru nian mine auə rəha rəhatəmah
Iərmənig otuva lan.”

Nəghatiən əuhlin
e noluək min kisil

14 Kəni Iesu təməni nəghatiən əuhlin kəti min məmə, “Iəkəni
min nəghatiən əuhlin u tətəgətun=pən Narmənigiən Rəha
Uhgin e nian iətəm rəhatəmah Iərmənig otuva min lan. Iətəmi
asoli kəti təmol əpenə-penə məmə otaliuək muvən isəu e nitəni
pisin kəti. Kəni mauin e rəhan noluək min kəhuva, kəni
tələhu=pən e nəhlmilah rəhan məni məmə okotol nati kəti lan.
15 Təməfən titəu=pən rəhalah nəhruniən məmə okotol uək
lan. Iətəmimi kətiəh təfən faif-miliən vatu. Kəni kəti min
təməfən tu-miliən vatu. Kəni naunun lanko təməfən uan-
miliən vatu.† Kəni iətəmi asoli təmiet muvən e rəhan
naliuəkiən.
16 “Kəni ioluək iətəm təmos faif-miliən vatu təmuvən uəhai
əmə mol bisnis tepət lan, kəni mos min faif-miliən vatu.
17 Kəni təhmen əmə e iətəm təmos tu-miliən vatu, təmuvən
mol bisnis tepət min lan, kəni mos min tu-miliən vatu.
18 Mətəu ioluək iətəm təmos uan-miliən vatu, in təmuvən mil
nimil məhluaig=pən e məni rəha rəhan iətəmi asoli ikin.
19 “Kəni nu tepət tinuva minuvən, kəni iətəmi asoli rəha
noluək min u təmitəlig=pa, kəni mauin e rəhan noluək min
məmə oteruh-to məmə ilah kəmotol nak e məni min iətəm
təməfən kəm lah.
20 Ioluək iətəm təmos faif-miliən vatu, təmos min faif-miliən
vatu muva məhtul e nəhmti iətəmi asoli kəni məni məmə,
‘Iətəmi asoli. Aupən nəmələhu=pa faif-miliən e nəhlmək. Kəni
iəmol bisnis lan, kəni mos min inəuau faif-miliən u.’
21 “Kəni iətəmi asoli təməni=pən kəm in məmə, ‘Nəmol təuvir,
kəni ik ioluək təuvir iətəm nətaskəlim vivi uək rəham kəni
məsəpəhiən. Nəmol təuvir lanu e natimnati min əha nəuan
nəuvetin, kəni iəkələhu ik nəkarmənig e natimnati tepət. !Va
imə matig ahgəl nagiəniən rəha iətəmi asoli rəham!’
22 “Ioluək iətəm təməfən tu-miliən vatu kəm in, təmuva
məni=pən məmə, ‘Iətəmi asoli. Aupən nəmələhu=pa-tu miliən
vatu e nəhlmək. Kəni iəmol bisnis lan, kəni mos min inəuau
tu-miliən u.’
23 “Kəni iətəmi asoli təməni=pən kəm in məmə, ‘Nəmol təuvir,
kəni ik ioluək təuvir iətəm nətaskəlim vivi uək rəham kəni
məsəpəhiən. Nəmol təuvir lanu lan e natimnati min əha nəuan
nəuvein, kəni iəkələhu ik nəkarmənig e natimnati tepət. !Va
imə matig ahgəl nagiəniən rəha iətəmi asoli rəham!
24 “Ioluək iətəm kəməfən uan-miliən vatu kəm in, təmuva
məni=pən məmə, ‘Iətəmi asoli. Ik iətəmi nətəkeikei pik

25:13 Mat 24:42 † **25:15** E Nəghatiən Kris əhruahru tətəni məmə, təməfən “talən” pisin pisin min kəm lah, faif talən, mine tu talən, mine uan talən. **25:15** Rom 12:6 **25:21** Mat 24:45-47; Luk 16:10

kəm nətəmimi. Kəni ik natos nauəniən e nasumiən iətəm
nəməsasumiən lan, kəni mətəhli nəua nigi e nigi iətəm
nəməsərfeiən.
25 Kəni iəməgin lam, məmə nəmə iəmərəkin rəham məni,
kəni onəkol nalpiniən asoli kəm iəu, kəni iəmos rəham məni
muvən məhluaig e niftəni. Ah, inu rəham məni.'
26 "Kəni rəhan iətəmi asoli təməni=pən məmə, '! Ik ioluək
tərah, ik iəlpah! Ik ninəhrun rəkis məmə iatos nauəniən e
nasumiən iətəm iəsasumiən lan, kəni mətəhli nəua nigi e nigi
iətəm iəsərfeiən.
27 ?Təhro nəsuvəniən əmə mələhu=pən rəhak məni e bank?
Nəmə nəmol lanəha, nian iəmitəlig=pa, iəkuvən mos rəhak
məni, kəni iəkos məni nəuvetin min iətəm bank otəfa.'
28 Kəni iətəmi asoli təməni=pən kəm rəhan ioluək pisin
məmə, 'Os rəkis məni ohni məfən kəm ioluək u iətəm təmos
faif-miliən,
29 mətəu-inu iətəmimi u iətəm tinos rəkis nati kəti mol
uək lan tuva mepət, kəni okəfən min nəuvein min, rəhan
natimnati tepət. Mətəu iətəmimi iətəm təsoliən uək e rəhan
natimnati tuva mepət, okos rəkis rəfin natimnati ohni.
30 Kəni ioluək u iəlpah iətəm təruru noliən nati təuvir kəti,
əraki=pən lan ihluə e napinəpuiən, ikin əha kətasək ikin
katigət-ərain nəhluvtəmi ikin.' "

Sipsip min mine nəni min

31 Kəni Iesu təməni=pən məmə, "Nəti Iətəmimi otuva e
nepətiən əhagəhag mine nəsanəniən rəhan, ilah nagelo min
rəfin. In Kig, kəni in otəharəg e rəhan jeə rəha Kig mətarmənig
e nəsanəniən mine nepətiən əhagəhag rəhan.
32 Nətəmimi rəfin e nəuaniləuis min rəfin e nəhue niftəni,
okotuhapumin ilah min e nəhmtin, kəni in otəuəri nətəmimi
təhmen e iətəmimi iətəm tateh sipsip min tatəuəri sipsip min
mine nəni min.
33 In otəuəri sipsip min kəhuva e nəhlmin maru, kəni nəni
min okəhuvən e nəhlmin məuil.‡
34 "Kəni Kig otəni=pən kəm nətəmimi min əha e nəhlmin
maru məmə, 'Əhuva-tə, itəmah u nətəm rəhak Tatə Uhgin
təməfinə rəkis nəuviriən rəhan kəm təmah. Əhuva-tə motos
nati nak u iətəm Uhgin təmələhu pisin rəhatəmah. Əhuva
motatig ahgəl narmənigiən rəhan iətəm təmol əpenə-penə lan
uərisig təmanol nitəni.

25:29 Mat 13:12; Mak 4:25; Luk 8:18 **25:30** Mat 8:12; Luk 13:28 **25:31** Mat 16:27; 19:28 **25:32** Esik 34:17; Nəh 20:11-13 ‡ **25:33** Nətəmimi rəha Iesu kotəhrun məmə lapin, nətəmimi rəha nəsaliən e sipsip min, okotəkeikei motəuəri sipsip min mine nəni min mətəu inko nəni min kotəkeikei motapili pisin u nətəpuiən təsepət pikiən ikin. Təuvir min məmə kəhrun məmə nətəm Isrel ilah kotolkeikei sipsip min tapirəkis nəni min.

35 Əhuva motos, mətəu-inu nian nəumis təmatus iəu,
nəkotəfa nauəniən iəkun; kəni iəmətəuauə, nəkotəfa nəhu
iəkəmnim; kəni iəu iapispis, nəmotit iəu kəhuvən e rəhatəmah
lahuənu;
36 kəni rəhak napən tikə, kəni nəkotəfa napən kəm iəu; kəni
matimis, nəkoteh vivi iəu; kəni iəmətatig e kaləpus, nəkəhuva
motəsal=pa lak.'
37 "Kəni nətəmimi nətəm kotəhruahru okotəni=pən kəm in
məmə, '?Iərmənig, nian nak iəmoteruh ik nəumis təmus ik,
kəni iəkotaugin ik; uə nəməuauə, kəni iəkotəfinə nəhu məmə
nəkəmnim?
38 ?Nian nak iəmoteruh ik iapispis, kəni iəkotit ik məhuvən
lahuənu; uə rəham napən tikə, kəni iəkotəfinə napən kəm ik?
39 ?Nian nak iəmoteruh ik natimis, uə nətatig e kaləpus, kəni
iəkəhuvnə motəsal=pinə lam?'
40 "Kəni Kig otəni=pinə məmə, 'Iətəni=pinə nipəhriəniən
məmə nati nak iətəm nəmotol kəm piak min u kəti, nati
əpnapin in ianrah, mətəu nəmotol kəm iəu.'
41 "Kəni in otəni=pən kəm nətəmimi min u e nəhlmin məuil
məmə, 'Əhuvən isəu ohniəu. Uhgin tinələhu rəkis rəhatəmah
nalpiniən. Əhuvən e nigəm asoli iətəm tatuəu naunun tikə u
Uhgin təmol rəha Setən min nagelo min rəhan.
42 Əhuvən isəu mətəu-inu nian nəumis təmus iəu, nəsotəfaiən
nauəniən kəti məmə iəkun; kəni iəmətəuauə, nəsotəfaiən nəhu
məmə iəkəmnim;
43 kəni iəu iapispis, nəsotauiniən lak məmə iəkuva lahuənu;
kəni rəhak napən tikə, nəsotəfaiən napən kəti rəhak; kəni
iəmatimis, mətatig e kaləpus, nəsotuvaiən motəsal=pa lak.'
44 "Kəni ilah min okotəni=pən məmə, '! Iərmənig! ? Nian
nak iətəm iəmoteruh ik nəumis təmus ik, uə mətəuauə, uə ik
iapispis, uə rəham napən tikə, uə nəmatimis, uə nəmətatig e
kaləpus kəni iəsəhuvnəiən motəsal=pinə lam?
45 "Kəni in otəni=pən kəm lah məmə, 'Iətəni=pinə pəhriən
kəm təmah məmə, nəmə nəməsotasiruiən e piak min u kəti,
nati əpnapin in ianrah, mətəu nəməsoliən kəm iəu.'
46 "Kəni ilah okəhuvən motos nalpiniən iətəm naunun
tikə. Mətəu nətəmimi nətəm kotəhruahru okotos nəmiəgəhiən
itulin."

26

Nəlpəkauiən
o nohamuiən Iesu
(Mak 14:1-2; Luk 21:1-2; Jon 11:45-53)

25:35 Aes 58:7 **25:40** Prov 19:17; Mat 10:42; Mak 9:41 **25:41** Mat 7:23
25:46 Dan 12:2; Jon 5:29

1 Nian Iesu təmol naunun e nəghatiən min əha kəm rəhan
nətəmimi, kəni məni=pən kəm lah məmə,
2 “Nəkotəhrun məmə lafet rəha Pasova otuva, nian keiu əmə
əha ikin. Kəni iəu, Nəti Iətəmimi, okegəhan=pən lak məmə
okətu-pəri iəu e nigi kəməluau.”
3 Kəni pris asoli min mine nətəmi asoli rəha nəuaniləuis rəha
Isrel kəmotuhapumin ilah min e nimə rəha pris asoli agin u
nərgin u Kaiəfəs.
4 Kəni motəlpəkau məmə okotaskəlim Iesu e noliən ekəu-
ekəu, məmə okotohamu in.
5 Mətəu kəmotəni məmə, “Səniəmə e nian rəha lafet rəha
Pasova, okotol məta nətəmimi kotoh ilah min motoh min
itah.”

Pətan kəti təməueiu Iesu
e nati pien-pien min
(Mak 14:3-9; Jon 12:1-8)

6 Nian Iesu əpəha Petəni e nimə rəha iətəmi əha, nərgin u
Saimon u aupən leprosi təmol,
7 kəni pətan kəti təmuva ohni mos səntə kəti u nəhmtin tiəkis,
kəmiuvi=pən e pətəl kəmol e kəpiel iətəm nəhmtin tiəkis, kətəni
məmə alapastə. Nian Iesu tətəharəg e tepil mətauən, kəni
pətan u təməueiu rəhn-kapə e səntə əha.
8 Nian nətəmimi rəha Iesu kəmotafu nati əha, niəməha
təmol ilah, kotəni məmə, “?Təhro katərəkin nati u?
9 Səntə u, kəhrun noliən səlim lan, kəni kos məni asoli lan,
kəfən kəm nanrah min.”
10 Mətəu Iesu tinəhrun nəghatiən iətəm kəutəni, kəni
təni=pən kəm lah məmə, “?Təhro nəutəni rah pətan u? In
təmol nati təuvir agin kəm iəu.
11 Nanrah min nian rəfin kəutatig itəmah min ilah. Mətəu
iəu, iəsatigiən kitah min itəmah nian rəfin.
12 Nian təməueiu nipətik, təmol məmə otol əpenə-penə o
nitənimiən iəu.
13 Iətəni pəhriən kəm təmah məmə, ikin min rəfin e nəhue
niftəni iətəm okəni pətigəm nanusiən təuvir u, kəni okəkeikei
kəni pətigəm min nati nak iətəm pətan u təmol, kəni nikilah
otətəhti min in.”

Pris asoli min kəmotətəou Jutəs
məmə otegəhanpən e Iesu
e nəhlmi rəhan tikimir min
(Mak 14:10-11; Luk 22:3-6)

14 Kəni iətəmimi tueləf u kəti rəha Iesu, nərgin u Jutəs
Iskariot, təmuvən meruh pris asoli min,

26:2 Eks 12:1-27; Mat 20:18 **26:7** Luk 7:37-38 **26:11** Dut 15:11

15 kəni məni=pən məmə, “? Onəkotəfa nak kəm iəu nəmə
iəkegəhan=pɨnə e Iesu kəm təmah?” Kəni kəmotafin məni ilah
rəfin tate iətəm kəmol e sɨlfə.
16 Kəni tətuəuin e nian əha, Jutəs təmətəsal e suaru məmə
otegəhan=pən Iesu e nəhlmɨ rəhan mɨn tɨkɨmɨr mɨn.

Naunun nauəniən
(Mak 14:12-25; Luk 22:7-23; Jon 13:21-30; 1Kor 11:23-26)

17 E nian əha e nətuəuiniən nian iətəm lafet rəha Pɨret u
Is Tɨkə Lan, nətəmimi rəha Iesu kəməhuva motəni=pən kəm
in məmə, “? Nəkolkeikei məmə itɨmah iəkotol əpenə-penə iə
rəham nauəniən rəha lafet rəha Pasova məmə nəkauən ikɨn?”*
18 Kəni Iesu təməni=pən məmə, “Əhuvən əpəha e taun.
Iətəmi kəti əha ikɨn inɨtəpɨn rəkɨs, kəni onəkoteruh in. Kəni
nəkotəni=pən kəm in məmə, ‘Iəgətun tətəni məmə: Nian iətəm
Uhgɨn təmɨtəpɨn rəkɨs məmə rəhak, tɨnuva iuəkɨr. Kəni iəkol
lafet rəha Pasova kitah min itɨmah rəhak mɨn nətəmimi e
rəham nimə.’ ”
19 Tol lanəha rəhan nətəmimi kəmotol nati nak iətəm Iesu
təməni məmə okotol o nol əpenə-penəiən o nauəniən rəha lafet
rəha Pasova.
20 Nian tɨnapinəpu, Iesu tətəharəg ilah rəham nətəmimi
tueləf əpəha e tepɨl. 21 Kəni nian kəməutauən, kəni təməni=pən
kəm lah məmə, “Iatəni pəhriən kəm təmah məmə itəmah kəti
otegəhan=pən lak e nəhlmɨ tɨkɨmɨr mɨn rəhak.”
22 Kəni nɨkilah tɨnəpəou, kəni ilah rəfin kətiəh kətiəh
kəmotəni=pən kəm Iesu məmə, “?Eh, Iərməniɡ, pəh u? ?Iəu?”
23 Kəni Iesu təməni=pən məmə, “Iətəmimi iətəm
otegəhan=pən lak e nəhlmɨ tɨkɨmɨr mɨn rəhak, in rəhak kəti
iətəm tatos nɨgɨn pɨret məfən məuveri e pɨlet pəti əmə itɨmlau
min.†
24 Kəni iəu Nəti Iətəmimi oiəkəkeikei mɨmɨs məmə inu
Nauəuə Rəha Uhgɨn təməni lak mɨne. !Mətəu kəsi, nərahiən
asoli o iətəmi u iətəm otegəhan=pən e Nəti Iətəmimi e nəhlmɨ
rəhan tɨkɨmɨr mɨn! Təuvɨr pɨk agɨn nəmə təməsair əməiən.”
25 Kəni Jutəs u iətəmi otegəhan=pən e Iesu e nəhlmɨ rəhan
tɨkɨmɨr mɨn təməni=pən məmə, “Iəgətun. ?Pəh kəha? ?Iəu?”
Mətəu Iesu təməni=pən kəm in məmə, “Əuəh, ik. Ik aru
nəməni.”
26 Nian kəməutauən, Iesu təmos pɨret, məfaki məni tagkiu
ohni, məhapu, məfən kəm rəhan mɨn nətəmimi, məni=pən
məmə, “Otos motun, inu nɨpətɨk.”

26:15 Sek 11:12; Jon 11:57 * **26:17** Lafet rəha Pasova katol pəti ilau lafet rəha Pɨret u Is Tɨkə Lan. **26:17** Eks 12:14-20 † **26:23** E nian rəha Iesu, nian nətəmimi kotauən pəti, in nəmtətiən məmə rəhalah niəli in təuvɨr. **26:23** Sam 41:9

27 Kəni mos kap wain, məfaki məni tagkiu ohni, məfən
kəm rəhan min nətəmimi, məni=pən məmə, “Otəmnim, itəmah
rəfin.
28 Inu nirak iətəm tatol məmə nəniəskasikiən rəha nasiruiən
in tətəhtul mətəmiəgəh. Nirak u otaiu o nimənin nətəmimi
tepət məmə otafəl rəkis rəhalah noliən tərah min.
29 Iətəni pəhriən kəm təmah məmə iəsəmnim miniən wain
u mətəuarus=pən nian iətəm iəkəmnim wain vi kitah min
itəmah əpəha e negəu rəha Tatə rəhak.”
30 Kəni kəmotani nəpuən əfaki kəti, uərisig kohiet məhuvən
əpəha e Nitəuət Rəha Nigi U Olif.

Iesu təməni pətigəm məmə Pitə otəpəh in
(Mak 14:26-31; Luk 22:31-34; Jon 13:36-38)

31 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “O lapin əmə u,
nəkotəhlman e rəhatəmah nəhatətəiən lak o nati iətəm okol
lak. Nauəuə Rəha Uhgin iətəm təkeikei mol nipəhriəniən,
təməni məmə,
‘Iəu iəkohamu iətəmimi iətəm tətəsal o sipsip min,
kəni sipsip min okotaiu kətiəh kətiəh.’
32 Mətəu nian iəkəmiəgəh min e nimisiən, iəkaupən muvən
əpəha Kaləli, kəni itəmah nəmanəhuərisig.”
33 Kəni Pitə təməni=pən məmə, “Məta, ilah rəfin okotəpəh
rəhalah nəhatətəiən lam, mətəu iəu, kəpə, iəsəpəhiən rəhak
nəhatətəiən lam nian kəti mine.”
34 Kəni Iesu təməni=pən kəm Pitə məmə, “Iətəni=pinə
pəhriən kəm ik məmə, lapin əmə u, mənig otəsəkakə əhanəhiən,
onəkəni mau kisil məmə nəkəruru iəu.”
35 Mətəu Pitə təməni məmə, “!Nati əpnapin iəkəkeikei mimis
kilau min ik, ko iəsəniən məmə iəkəruru ik!” Kəni rəhan min
rəfin nətəmimi kəmotəni min təhmen e Pitə.

Iesu təməfaki
əpəha Ketsəməni
(Mak 14:32-42; Luk 22:39-46)

36 Kəni Iesu mine rəhan min nətəmimi kəməhuvən ikin
kəti kətəni kəmə Ketsəməni, kəni təməni=pən kəm lah məmə,
“Əutəharəg u ikin u, pəh iəu iəkuvən ikin əha məfaki=pən kəm
Uhgin.”
37 Kəni təmit Pitə mine nəti Səpəti mil ilah min, nikin
tinahmə pik, kəni tinətəu tərah.
38 Kəni təməni=pən kəm lahal məmə, “Iəkətəu nikik tinahmə
pik, iuəkir iəkimis lan. Itəmahal ələharəg u ikin u, məhlair
kitah min iəu.”

26:28 Eks 24:8; Jer 31:31-34; Sek 9:11; 1Kor 10:16 **26:30** Luk 22:39; Jon 18:1 **26:31** Sek 13:7; Jon 16:32 **26:32** Mat 28:7,16 **26:34** Mat 26:69-75 **26:38** Jon 12:27

39 Kəni muvən nəuan nəuvetɨn əmə, meiuaiu mɨsin=pən
rəhan kapə e nɨftəni mətəfaki, mətəni məmə, “Rəhak Tatə,
nəmə suaru kəti mɨn əha ikɨn o rəham nəlpəkauiən, pəh nəkoh
rəkɨs ohniəu nərahiən iətəm tətuva.” Matəkeikei məmə, “Mətəu
səniəmə nəkol nəuiak, mətəu nəkol nəuiam.”
40 Kəni təmɨtəlɨg=pa meruh ilahal kəhlapɨli. Kəni
təməni=pən kəm Pitə məmə, “!? Təhro nəslairiən kitah min
iəu o auə kətiəh əmə mɨne!?
41 Łhlair kəni mɨhləfaki məmə nəhləhtul əskasɨk nian
nəfən-əfəniən tuva o təmahal. Nɨkitəmahal tolkeikei, mətəu
nɨpətɨtəmahal təpəou.”‡
42 Kəni mɨtəlɨg=pən mɨn mətəfaki mau keiu, mətəni məmə,
“Rəhak Tatə, nəmə iəkəkeikei mos nərahiən iətəm tətuva, kəni
pəh nəkol nəuiam.”
43 Kəni nian təmɨtəlɨg=pa, təmeruh ilahal kɨnlapɨli mətəu
napɨliən təmos ilahal.
44 Kəni təpəh ilahal mɨtəlɨg=pən mɨn mətəfaki mau kɨsɨl,
mətəni əmə nəghatiən kətiəh əmə.
45 Kəni mɨtəlɨg=pa məni=pən kəm lahal məmə, “? Nəhlapɨli
əhanəh məhləmeig? Lahfu-to, nian tɨnuva iuəkɨr əha rəueiu,
kəni iəu Nətɨ Iətəmimi, okegəhan=pən lak e nəhlmɨ nətəm nol
təfagə tərah.
46 ! Łhləhtul-tə, kautəhuvən! Lahfu-to, iətəmimi u
tətegəhan=pən lak e nəhlmɨ tɨkɨmɨr mɨn, əpəha tətuva.”

Tɨkɨmɨr mɨn
kəmotaskəlɨm Iesu
(Mak 14:43-50; Luk 22:47-53; Jon 18:2-11)

47 Nian Iesu təmətəghati əhanəh, Jutəs, in iətəmi tueləf
kəti rəha Iesu, təmietɨgəm=pa ilah nɨmənin nətəmimi nətəm
kautəmki nau asoli rəha nəluagɨniən mɨne neim. Pris
asoli mɨn mɨne nətəmi asoli rəha nəuanɨləuɨs mɨn rəha Isrel
kəmotahli=pa ilah.
48 Jutəs təməni=pən rəkɨs nəghatiən kəm lah məmə, “Pəh
u iətəm iəkol nəmtətiən kəti rəha nolkeikeiən lan, kəni
nəkotaskəlɨm.”§
49 Kəni rəueiu agɨn, Jutəs təmaliuək muvən o Iesu məni=pən
kəm in məmə, “!Təuvɨr, Iəgətun!” Kəni təmol nəmtətiən rəha
nolkeikeiən kəm in.
50 Kəni Iesu təməni=pən kəm in məmə, “Iəu kəti, ol nati nak
iətəm nəmuva ohni.”
Kəni nətəmimi kəməhuva motaskəlɨm Iesu məmə okotləfən
e kaləpus.

---

‡ **26:41** Iesu tolkeikei məmə ilahal okəhləhtul əskasɨk məsləhlmaniən e rəhalahal nəhatətəiən lan. Afin mɨn fes 31-35. **26:46** Jon 14:31 § **26:48** E nəghatiən Kris əhruahru, Jutəs təməni məmə “Iətəmi u iətəm iəkəpah nɨkapɨn, kəni nəkotaskəlɨm.” E noliən rəha nətəm Isrel aupən, nəpahiən in nəmtətiən rəha nolkeikeiən.

51 Kəni iətəmimi kəti rəha Iesu təmeapən meuvi rəkis nau
rəha nəluaginiən, kəni mauəh lan mohatuv rəkis matəlgi
ioluək rəha pris asoli agin.
52 Kəni Iesu təməni=pən kəm in məmə, “Əfən rəham nau e
nimein, mətəu nətəmi min kəutauəh e nau, okohmis e nau.
53 ?Nəkəhrun uə kəpə məmə iəkəhrun nauiniən e rəhak Tatə,
kəni rəueiu agin min otahli=pa nagelo min tausin tepət tepət*
məmə okotasiru lak?
54 Mətəu nəmə iəkol lanəha, ko Nauəuə Rəha Uhgin
otəsuvaiən mol nipəhriəniən lan, iətəm tətəni məmə otuva
tol lanu lan.”
55 E nian əha, Iesu təməni=pən kəm nimənin nətəmimi
məmə, “?Təhro nəməhuva motəmki nau asoli min mine neim
min? ?Nikitəmah təhti məmə iəu iohamu itəmi kəti matol
nəluaginiən o nələs iahuiən kəpmən, uə? !Kəpə! Nian rəfin
iətəharəg əpəha e Nimə Rəha Uhgin mətəgətun nətəmimi, kəni
nəsəhuvaiən motaskəlim iəu.
56 Mətəu natimnati rəfin min u tinuva minol nipəhriəniən
lan məmə Nauəuə Rəha Uhgin iətəm iəni min aupən kəmotətei
otuva mol nipəhriəniən lan.” Kəni rəhan min nətəmimi
kəmotəpəh in motagim.

Iesu təməhtul e nəhmti kaunsil
(Mak 14:53-65; Luk 22:54-55,63-71; Jon 18:12-14,19-24)

57 Nətəmimi min u kəmotaskəlim Iesu, kəmotələs məhuvən
o Kaiəfəs u in pris asoli agin. Ikin əha, iəgətun min rəha
Lou mine nətəmi asoli rəha nəuaniləuis rəha Isrel, kəutəhuva
motohapumin ikin.
58 Mətəu Pitə tətan təlig-təlig matuərisig e Iesu, muvən əpəha
lahuənu rəha pris asoli agin. Kəni təmuvən əpəha e iat
mətəharəg ilah soldiə min məmə oteruh-to məmə okol nak e
Iesu.
59 Pris asoli min mine nətəmimi rəfin rəha kaunsil kəutəsal
e nəghatiən eiuə min e Iesu məmə okohamu o nəghatiən min
əha.
60 Mətəu kəsoteruhiən noliən tərah kəti rəhan e nəghatiən
eiuə min rəha nətəmimi, nati əpnapin nəghatiən eiuə min tepət
kəmohiet.
Kəni əmeiko, iətəmimi keiu kiəuva aupən,
61 kəni muəni pətigəm məmə, “Suah u təmətəni məmə təhrun
nərəkiniən Nimə Rəha Uhgin, kəni muvləkin min e nian kisil
əmə.”
62 Kəni pris asoli agin təhtul məni=pən kəm Iesu məmə, “?
Təhro nəsəghatiən? ?Təhro e nəghatiən min əha iətəm kətəni
pətigəm tətələs pikin ik?”

26:51 Jon 18:26 **26:52** Jen 9:6; Nəh 13:10 * **26:53** Nəghatiən Kris əhruahru tətəni məmə, “Kəmpəni rəha nagelo tueləf,” iətəm təhmen e nagelo səpinte-tu-tausin. **26:55** Luk 19:47; 21:37 **26:61** Jon 2:19-21

63 Mətəu Iesu təpnapɨn əmə məsəghatiən.

Kəni pris asoli agɨn təməni=pən kəm in məmə, “Onəkəkeikei mos nonauvɨl kəti e Uhgɨn iətəm tətəmiəgəh, kəni məni pətɨgəm nɨpəhriəniən kəm tɨmah məmə ik Nəti Uhgɨn mɨne Krɨsto iətəm Uhgɨn təməni məmə otahli=pa, uə kəpə.”

64 Kəni Iesu təməni=pən məmə, “Əuəh, tol əmə məmə inu nəməni mɨne. Mətəu iəkəni=pɨnə kəm təmah rəfin məmə, e nian iətəm otuva, onəkoteruh iəu Nəti Iətəmimi iəkəharəg e nɨkalɨn maru e Uhgɨn u iətəm rəhan nəsanəniən iahgin, kəni məteiuaiu=pa e neai e nəpuə.”

65 Kəni pris asoli agɨn tearɨs rəhan napən mətəu-inu niəməha təmol o nəghatiən rəha Iesu,† kəni məni məmə, “!Tətəghati rah e Uhgɨn!‡ ?Təhro məmə suah kəti mɨn təkeikei məghati mɨn lan? Otətəlɨg-to, nəmotətəu nəghatiən tərah kəha.

66 ?Nɨkitəmah təhti məmə nak?”

Kəni kəmotəni=pən məmə, “Otəkeikei mɨmɨs.”

67 Kəni kəmotagəh əpnapɨn əmə nəhmtɨn, kəni motəhti e nəhlmɨlah. Nəuvein kotem e nəhlmɨlah,

68 kəni motəni=pən məmə, “Ei, Krɨsto. ? Əni pətɨgəm e nəsanəniən rəha Uhgɨn məmə pəh təmoh ik?”

Pitə təməni məmə tərurу Iesu
(Mak 14:66-72; Luk 22:56-62; Jon 18:15-18,25-27)

69 E nian əha, Pitə tətəharəg ihluə e iat rəha nimə, kəni pətan mɨtə kəti u in ioluək tuva ohni məni=pən kəm in məmə, “Ik mɨn u, nəmatuərisɨg e Iesu, iətəm Kaləli.”

70 Mətəu Pitə təmeiuə e lah rəfin məmə, “Iəkəruru nati ko iətəm nətəni.”

71 Kəni maliuək muvən e ket rəha iat, kəni ikɨn əha pətan mɨtə kəti mɨn təmeruh in, kəni təməni=pən kəm nətəmimi ikɨn əha məmə, “suah u kəti u təmatuərisɨg e Iesu Iətəm Nasərɨt.”

72 Mətəu Pitə təmeiuə əskasɨk mɨn mos nonauvɨl məmə, “! Iəkəruru suah kəha!”

73 Təsuvəhiən, nətəmimi mɨn u kautəhtul ikɨn əha kəməhuvən o Pitə motəni=pən məmə, “Pəhriən məmə ik kəti əha, mətəu-inu noliən rəha nəghatiən rəham təhmen əmə e lah.”§

26:63 Aes 53:7; Mat 27:12 **26:64** Sam 110:1; Dan 7:13; Mat 24:30 † **26:65** Nətəmimi rəha kaunsɨl, kəsotəniən nɨpəhriəniən məmə Iesu in Məsaiə, nəti Uhgɨn. Iətəmi asoli rəha pris mɨn təməhapu rəhan napən mətəu-inu niəməha təmol o nəghatiən rəha Iesu. Lou rəha Mosɨs e Lev 10:6 mɨne 21:10 tətəni məmə iətəmi asoli rəha pris mɨn otəsəhapuiən napən rəhan. ‡ **26:65** Iətəmi asoli rəha pris mɨn təməni məmə Iesu təməni rah Uhgɨn mətəu-inu Iesu tətəni məmə in təhmen əmə e Uhgɨn. **26:65** Mat 9:3; Jon 10:33 **26:66** Lev 24:16; Jon 19:7 **26:67** Aes 50:6; 53:5 § **26:73** Pitə in iətəm Kaləli, kəni nəghatiən rəhan tol pɨsɨn nəuan nəuvetɨn e nətəm Jerusɨləm.

74 Kəni təni məmə nəmə təteiuə pəh nərahiən rəha Uhgɨn
otuva ohni. Kəni təmos nonauvɨl məmə, “! Iəkəruru suah
kəha!”
Kəni rəueiu agɨn, mənɨg təkakə. 75 Kəni Pitə nɨkin təhti
nəghatiən iətəm Iesu təməni kəm in məmə, “Uərisɨg mənɨg
təkakə, onəkəni mau kɨsɨl məmə nəkəruru iəu.” Kəni Pitə
təmiet muvən ihluə, nɨkin tɨtəgɨt kəni təmasək pɨk.

27

Jutəs təmarin aru in
(Mak 15:1; Luk 23:1-2; Jon 18:28-32)

1 Ləplapɨn agɨn, pris asoli mɨn rəfin mɨne nətəmi asoli mɨn
rəha nətəmimi kəmotuhapumɨn mɨn motətei nəuə məmə oko-
tohtəu=pən suaru nak o nohamuiən Iesu.
2 Kəmotəlis in, kəni motələs məhuvən motəhlman=pən lan e
nəhlmɨ Pailət, kəpmən rəha Rom.
3 Nian Jutəs u iətəm təmegəhan=pən e Iesu e nəhlmɨ rəhan
mɨn tɨkɨmɨr, təmafu məmə kəmotiuvi pətɨgəm Iesu məmə
otɨmɨs, nɨkin tɨnahmə pɨk o nati iətəm təmol, kəni təmki məni
əha kəmol e silfə ilah tate, məmə otəfən kəm pris asoli mɨn
mɨne nətəmimi asoli mɨn rəha nətəm Isrel.
4 Kəni məni=pən məmə, “Inol təfagə tərah mətəu-inu
iəmegəhan=pən e nəhlmɨ tɨkɨmɨr mɨn iətəmi kəti iətəm təsoliən
nati kəti tərah.”
Kəni kotəni=pən məmə, “Inu nati əpnapɨn əmə o tɨmah. !In
nati kəti rəham əmə!”
5 Tol lanəha, Jutəs təməmki məni morin=pən əpəha e Nimə
Rəha Uhgɨn, kəni in miet magɨm muvən marin aru in.
6 Kəni pris asoli mɨn kəməhuvən motəuəri-əuəri məni, kəni
motəni məmə, “Təsəhruahru-pəniən e rəhatah Lou məmə
okotələhu=pən məni u ilah məni rəha Nimə Rəha Uhgɨn,
mətəu-inu kəmotos nəhmtɨ nɨra iətəmimi lan.”
7 Kəni kautəni məmə okotos məni kəha məhuvən mo-
tos nəhmtɨ nɨftəni kəti u aupən kətəni məmə, “nɨftəni rəha
iətəmi kəti iətəm tatol sospən e nɨftəni,” kəni kautəni məmə
okatɨtənɨm napɨspɨs mɨn ikɨn.
8 Tol lanəha, muva mətəuarus=pa u rəueiu, nətəmimi
kəutauɨn e nɨftəni əha məmə, “Nɨftəni E Nɨrə.”
9 Kəni nəghatiən nak iətəm iəni Jerɨmaiə təməni aupən,
təmuva mol nɨpəhriəniən lan. Təməni məmə, “Kəmotos məni
tate əha iətəm kəmol e silfə, inu nəhmtɨn iətəm nətəm Isrel
kəmotəni o iətəmi u,
10 kəni kautos məni əha məmə okotos nəhmtɨn ‘nɨftəni o
noliən sospən,’ təhmen əmə məmə Iərmənɨg təməni kəm iəu.”

26:75 Mat 26:34 **27:5** Mat 26:14-15; Uək 1:18-19 **27:10** Sek 11:12-13

Iesu təməhtul e nəhmtɨ Pailət
(Mak 15:2-15; Luk 23:3-5,13-25; Jon 18:33-19:6)

11 Kəni Iesu təmuvən məhtul e nəhmtɨ Pailət, kəni Pailət
təmətapuəh ohni məmə, "Ik kig rəha nətəm Isrel?"
Kəni Iesu təməni=pən məmə, "Əuəh, tol əmə məmə inu
nəməni mɨne."
12 Nian pris asoli mɨn mɨne nətəmi asoli mɨn rəha
Isrel kautəni pətɨgəm nəghatiən mɨn e Iesu, mətəu Iesu
təsuhalpɨniən rəhalah nəghatiən.
13 Kəni Pailət təməni=pən kəm in məmə, "?Natətəu nəghatiən
mɨn iətəm kəutəni tatələs pɨkɨn ik, uə kəpə?"
14 Mətəu Iesu təpnapɨn əmə məsəghatiən, kəni məsuhalpɨn
mɨniən nəghatiən kəti ilah kəutəni, kəni Pailət, narmɨn
təmiuvɨg pɨk.
15 Kəni e nian rəha lafet rəha Pasova, in noliən rəha kəpmən
məmə otahli pətɨgəm iətəmimi kəti e kaləpus iətəm nɨmənin
nətəmimi kəmotəni.
16 E nian əha, iətəmi kəti tətəməhli e kaləpus, nərgɨn u
Parəpəs. Kəni nətəmimi rəfin kotəhrun məmə in təmol tərah
pɨk agɨn.
17 Kəni nian nɨmənin nətəmimi kɨnəhuva, kəni Pailət
təmətapuəh o lah məmə, "? Nəkotolkeikei məmə iəkahli
pətɨgəm pəh e kaləpus tiet matuvən, Parəpəs, uə Iesu, kətauɨn
lan məmə Krɨsto?"
18 Təməni lanəha mətəu-inu in təhrun məmə
kəmotegəhan=pən e Iesu e nəhlmɨn mətəu-inu kautetet Iesu.
19 Nian Pailət tətəharəg e jeə rəha nakiliən nəghatiən, rəhan
pətan tahli=pən nəghatiən kəm in məmə, "Suah konu təsoliən
nati tərah kəti. Soliən nati kəti lan, mətəu iəməməhlair lan,
kəni rəueiu iətətəu tərah agɨn ohni."
20 Mətəu pris asoli mɨn mɨne nətəmi asoli rəha nətəm Is-
rel kəmotəghati kəm nɨmənin nətəmimi məmə okotəuhlin
nətəlɨgiən rəhalah. Kəni ilah kəmotətapuəh o Pailət məmə
otahli pətɨgəm Parəpəs, kəni kotohamu Iesu.
21 Kəni Pailət təmətapuəh o lah məmə, "? Suah mil u, in
pəhruvən lan iəkahli pətɨgəm?"
Mətəu nɨmənin nətəmimi kəmotəni=pən məmə, "Parəpəs."
22 Kəni Pailət təməni=pən məmə, "? Kəni oiəkəhro Iesu u
kətəni məmə Krɨsto?"
Kəni nɨmənin nətəmimi rəfin kəmotəni=pən məmə, "!Okətu-
pəri e nɨgi kəməluau otɨmɨs!"
23 Kəni Pailət təməni=pən kəm lah məmə, "?O nak? ?Təmol
nati tərah nak?"
Mətəu nɨmənin nətəmimi kəmotagət əfəməh, motəni məmə,
"!Okətu-pəri in e nɨgi kəməluau otɨmɨs!"

27:12 Aes 53:7 **27:18** Jon 11:47-48; 12:19

24 Kəni nian Pailət təmeruh məmə ko təsələhuiən nəghatiən
rəhalah, kəni ilah kinəutəhtul maru o norgəhuiən, kəni tos
nəhu meikuas e nəhlmin e nəhmti nimənin nətəmimi, kəni
məni=pən kəm lah məmə, “Nəghatiən kəti rəhak tikə o suah u,
məmə niran otəməhli=pa lak. !Nimisiən rəhan tətəməhli=pinə
e nəhlmitəmah!”
25 Kəni nətəmimi rəfin kəmotəni məmə, “! Pəh niran
təməhli=pa o timah mine kəlkələh min rəhatimah min!”
26 Kəni Pailət təmahli pətigəm megəhan=pən e Parəpəs kəm
lah. Mətəu təməni məmə okalis Iesu, kəni təmegəhan=pən lan
məmə okətu-pəri e nigi kəməluau məmə otimis.

Soldiə min kəməutəuvsan e Iesu

27 Kəni soldiə min rəha Pailət kotələs Iesu məhuvən əpəha
imə e nimə asoli rəha kəpmən, kətəni məmə Praetoriəm. Kəni
kəmotauin rəfin e soldiə min kəhuva mohtəlau lan.
28 Kəni motəmkirəkis rəhan natimnati, məhuvən=pən e kot
ərarəuv kəti kəm in, təhmen e kot rəha kig kəti.
29 Kəni motol niləuis iətəm nihlin əha ikin motol kəfəfau lan,
motəfəfau=pən e rəhn-kapə Iesu motaləh əuvsan lan məmə in
hat rəha kig kəti. Kəni motələhu=pən nəuanigi kəti e nəhlmin
maru məmə in nigi rəha kig, kəni motisin nəulilah aupən lan,
motaləh əuvsan, motəni=pən kəm in məmə, “!Iəkotisiai ik, kig
rəha nətəm Isrel!”
30 Kəni motagəh lan, kəni motələs nəuanigi motoh rəhn-kapə
lan motau tepət.
31 Nian kinotol əuvsan rəkis lan, kəni motəpeg rəkis kot
ərarəuv, məhuvən=pən min e rəhan natimnati. Kəni motələs
məhuvən məmə okotətu-pəri e nigi kəməluau məmə otimis.

Kəmətu-pəri Iesu
e nigi kəməluau
(Mak 15:21-32; Luk 23:26-43; Jon 19:17-27)

32 Nian kəmautəhuvən, motafu iətəm Sairəni kəti, nərgin
u Saimon, kəni kəmotəni=pən əskasik ohni məmə otələs nigi
kəməluau.*
33 Kəməhuva ikin kəti kətəni məmə, Kolkotə, u nipətin tətəni
məmə Louipil-uipil.
34 Ikin əha kəmotəfən wain kəm Iesu iətəm kəmalkin ilau
nati tarfu. Mətəu nian Iesu təməmnim askəuvin, kəni məpəh
nəmnimiən.†

27:24 Dut 21:6-9 **27:25** Uək 5:28 **27:28** Luk 23:11 **27:30** Aes 50:6 * **27:32** Iesu tinəpəou rəkis mətəu kəmotalis pik kəni motoh pik. † **27:34** Məta nati tarfu u in nati kəti təhmen e mərsin məmə otol təsətəu pikiən nahməiən, məmə otol iətəmimi təsətəlig viviən. Mətəu Iesu in təsolkeikeiən məmə otəsətəuiən nahməiən, kəni molkeikei məmə rəhan nətəligiən otətəuvir əmə. Tol lanəha in təməsəmnimiən mərsin u. **27:34** Sam 69:21

35 Nian kəmətu-pəri e nɨgi kəməluau, kəni moturin tais o
rəhan napən.
36 Kəni məutəharəg mauteruh Iesu ikɨn əha məmə otɨmɨs
agɨn.
37 Ilɨs e rəhn-kapə, kəmətei=pən nɨpəgnəmtɨ nəniən tətəni
məmə,
INU IESU,
KIG RƏHA NƏTƏM ISREL.
38 Kəni iətəmimi keiu iətəm katuoh nətəmimi mətuakləh e
rəhalah natimnati, kəmətu-pəri ilau e nɨgi kəməluau, kəti e
nɨkalɨn maru, kəti e nɨkalɨn məuɨl.
39 Kəni nətəmimi mɨn u kəməutaliuək məutəhuva
mautəhuvən, məutəni=pən nəghatiən tərah kəm Iesu,
mauturin-urin rəhn-kapə lah,
40 mautəni məmə, "Nəmətəni məmə onəkərəkɨn Nimə Rəha
Uhgɨn kəni ik pɨsɨn əmə muvləkɨn o nian kɨsɨl. !Osmiəgəh aru
ik! !Kəni eiuaiu e nɨgi kəməluau nəmə ik Nətɨ Uhgɨn pəhriən!"
41 E noliən əhmen mɨn əmə, pris asoli mɨn, mɨne iəgətun asoli
mɨn rəha Lou, mɨne nətəmimi asoli mɨn rəha nətəm Isrel kotol
əuvsan,
42 motəni məmə, "Təmosmiəgəh nətəmimi, mətəu ko təruru
nosmiəgəh aruiən in. In kig rəha Isrel. Nəmə teiuaiu aru e nɨgi
kəməluau, kəni okotəni nɨpəhriəniən lan.
43 Tətəhatətə e Uhgɨn. Təməni məmə in Nətɨ Uhgɨn, kəni pəh
Uhgɨn tos rəkɨs in əha rəueiu nəmə in tolkeikei."
44 E noliən əhmen mɨn əmə, iakləh mil iətəm kəmətu-pəri ilau
ilahal min e nɨgi kəməluau, kətuəni=pən nəghatiən tərah tepət
kəm in.

Iesu tɨnɨmɨs
(Mak 15:33-41; Luk 23:44-49; Jon 19:28-30)

45 Kəni e tueləf klok mətəuarus=pən tri klok, napinəpuiən
təmeiuaiu mɨrəuei rəfin natimnati.
46 Kəni iuəkɨr e tri klok ləhnaiuv, Iesu təmasək əfəməh e
rəhan nəghatiən məni məmə, *"! Eli, Eli! ? Lema sapaktəni?"*
Nɨpətɨ rəhan nəghatiən təni məmə, "! Uhgɨn rəhak, Uhgɨn
rəhak! ?Təhro nətəpəh iəu?"‡
47 Nian nətəmimi nəuvein nətəm kəmautəhtul əha ikɨn
kəmotətəu təmasək əfəməh lanəha, kəni kotəni məmə, "In
tətauɨn e Elaijə."
48 Kəni rəueiu agɨn mɨn, kəti təmaiu muvən mələs nati kəti
təhmen e kotɨn,§ kəni məueiu wain u tarfu, məu e nɨgi, kəni
məfən məmə Iesu otəmnɨm.

27:35 Sam 22:18 **27:38** Aes 53:12 **27:39** Sam 22:7; 109:25 **27:40** Mat 26:61; Jon 2:19 **27:43** Sam 22:8 **27:46** Sam 22:1 ‡ **27:46** "Eli, Eli" in nəghatiən Hipru, kəni "lema sapaktəni" in nəghatiən Aramaik (nəghatiən u in iuəkɨr əmə o nəghatiən Hipru). Iesu mɨne rəhan mɨn nətəmimi kətəghati pɨk e nəghatiən mil u mɨne nəghatiən Kris. § **27:48** Nati u təhmen nɨpɨspɨsɨ matrɨs. **27:48** Sam 69:21

49 Kəni ilah min nəuvein kotəni=pən məmə, “Əpəh əmə. Pəh
kauteh-to nəmə Elaijə otuva mosmiəgəh in, uə kəpə.”
50 Kəni Iesu təmasək əfəməh min, megəhan aru lan məmə
otimis, kəni rəhan nehagiən tiet.
51 E nian əhruahru əha, napən iətəm tətəhkul e Nimə Rəha
Uhgin təməhapu mol nəuvetin keiu, təmətuəuin əpəha ilis
muva mol naunun əpəha ləhtəni. Nəmig təmələuəl, kəni kəpiel
min kəmotəhapu.
52 Kəni suvət min u kəmol e nipəg kəpiel kəmotəuag, kəni
nətəmimi nətəm kotəhruahru tepət nətəm kəmohmis rəkis,
kəmotəmiəgəh min.
53 Kəmohiet e suvət min, kəni uərisig Iesu təmanəmiəgəh
min e nimisiən, kəni ilah kəməhuvən əpəha Jerusiləm mo-
hiet=pən o nətəmimi tepət.
54 Kəni iətəmi asoli rəha soldiə min rəha nətəm Rom ilah
rəhan soldiə min nətəm kəmoteruh Iesu, kəmotafu nəmig
mine natimnati min əha. Kəni kəmotəgin pik, kəni motəni
əfəməh məmə, “!Nipəhriəniən, inu Nəti Uhgin pəhriən!”
55 Nipətan tepət kəmautəhtul isəu məutarfu. Ilah
kəmotsipən ikin Kaləli mautohtəu=pən Iesu məutasiru lan
e nati pisin pisin min.*
56 Ilah min nəuvein u Meri Maktələ, kəni Meri u mamə rəha
Jemis mine Josis, kəni mamə rəha nəti Səpəti mil.

Kəmitənim Iesu
(Mak 15:42-47; Luk 23:50-56; Jon 19:38-42)

57 Iətəm Aramatiə u rəhan nautə tepət, nərgin u Josip, in
iətəmimi kəti rəha Iesu. Nian tinətuva iuəkir o napinəpuiən,
58 təmuvən meruh Pailət, kəni mətapuəh o nipəti Iesu, kəni
Pailət təmegəhan e nipəti Iesu kəm in.
59 Kəni Josip təmos nipəti Iesu muvən məuveg e napən ruən
vi kəti, nərgin u linən,
60 kəni mələs muvən mələhu=pən e suvət vi kəmol e nipəg
kəpiel. Suvət u rəha Josip. Kəni misuə=pən e kəpiel asoli kəti
mahtipəsig e nipəg kəpiel lan, kəni matuvən.†
61 Meri Maktələ, mine Meri kəti min kətuəharəg əha iuəkir o
suvət.

Soldiə min nətəm kəmoteh nipəg kəpiel

62 Nian əha, in nian katol əpenə-penə o Sapət lan, kəni
kəməni lauig lan e Sapət, pris asoli min mine Farəsi min
kəməhuvən moteruh Pailət.

27:51 Eks 26:31-33; Hip 10:19-20 * **27:55** Nipətan min əha kəmotasiru e Iesu e nati pisin təhmen e nauəniən, mine nəhu, mine ikin rəha napiliən. **27:55** Luk 8:2-3 **27:58** Dut 21:22-23 † **27:60** Kəpiel u kətahtipəsig=pən lan e nipəg suvət lan, kəmətei təharəg əharəg təhmen e whil rəha loto asoli kəti, təhmen e uan mitə mine e nəharəg əharəgiən rəhan. **27:60** Aes 53:9

63 Motəni=pən məmə, “Iətəmi asoli. Nɨkitɨmah tɨnəhti məmə,
nian suah kəha, iətəmi rəha neiuəiən, təmətəmiəgəh əhanəh,
mətəni məmə, ‘Nian kɨsɨl otuva muvən, kəni Uhgɨn otosmiəgəh
mɨn iəu e nɨmɨsiən.’
64 Tol lanəha, ahli=pən rəham nəuvein soldiə okəhuvən
məuteh nɨpəg kəpiel suvət motətəuarus=pən nian kɨsɨl tuva
muvən. Məta rəhan mɨn okəhuva motakləh e nɨpətɨn, kəni
motəni=pən kəm nətəmimi məmə təməmiəgəh mɨn e nɨmɨsiən.
Kəni neiuəiən u, in otərah tapirəkɨs iətəm aupən.”
65 Kəni Pailət təməni=pən məmə “Otos soldiə mɨn, kəni
məhuvən motol natimnati rəfin iətəm nəkotolkeikei məmə
okotol e neh viviən suvət e nɨpəg kəpiel.”
66 Kəni soldiə mɨn kəməhuvən mauteh vivi nɨpəg kəpiel,
motələhu=pən nəmtətiən kəti e kəpiel.‡ Kəni kəmotələhu soldiə
mɨn məmə okauteh ikɨn əha.

28

*Iesu təməmiəgəh mɨn
e nɨmɨsiən*
(Mak 16:1-8; Luk 24:1-12; Jon 20:1-10)

1 E Sante* ləplapɨn agɨn, təmətian məsian viviən, Meri Maktələ
mɨne Meri kəti mɨn kəmian məmə okuəsal=pən e suvət e nɨpəg
kəpiel.
2 Kəni əmeiko, nəmig asoli kəti təmə̈lauəl mətəu-inu agelo
kəti rəha Iərmənɨg təmsɨpəri e negəu e neai muvən e nɨpəg
kəpiel, kəni mɨsuə rəkɨs e kəpiel, kəni mətəharəg-pəri lan.
3 In tətasiə təhmen e noraipiən, kəni rəhan napən mɨn
kotəruən təhmen e nəuaui nɨtəhi.
4 Soldiə mɨn kəmotəgɨn pɨk, kəni motərəmrumɨn, narmɨlah
təmɨkə təhmen e nətəm kəmohmɨs.
5 Kəni agelo təməni=pən kəm pəta mil məmə, “Suəgɨniən,
mətəu-inu iəkəhrun məmə nətuəsal e Iesu iətəm kəmətu-pəri
e nɨgi kəmə̈luau.
6 Tɨkə u ikɨn inu. In təməmiəgəh mɨn e nɨmɨsiən təhmen əmə
e inu təməni mɨne aupən. Iəuva mueruh ikɨn təmətəməhli ikɨn.
7 Kəni ian uəhai, kəni muəni=pən kəm rəhan mɨn nətəmimi
məmə, ‘In təməmiəgəh mɨn e nɨmɨsiən, kəni in tətaupən e
təmah matuvən əpəha Kaləli. Kəni ikɨn əha, onəkoteruh in
ikɨn.’ Intələh, rəhak u nəghatiən inəni kəm tə̈lau.”

27:63 Mat 12:40; 16:21; Mak 9:31; 10:33-34; Luk 9:22; 18:31-33; Jon 2:19-21
‡ **27:66** Rəueiu, kitah kəsotəhrun əhruahruiən məmə kəmol nəmtətiən əha e noliən nak. Kəmə təhro kəmə̈lis nɨləuɨs kəti iətəm təmol mak lan, uə kəmə təhro, kəmol plastə. Mətəu nətəmimi rəfin kotəhrun məmə iətəmi kəti otəsekiən nati əha məsələs rəkɨsiən. Kəni nəmə kauteruh nəmtətiən kəti məmə təməhapu=pən, uə təmiet rəkɨs, kəni soldiə mɨn okotəhrun məmə iətəmi kəti təmahuvihin rəkɨs kəpiel. * **28:1** Nəghatiən Kris əhruahru tətəni məmə, “Nian Sapət tɨnol naunun, e nian iətəm tətaupən e wik” **28:6** Mat 12:40; 16:21

8 Kəni pəta mil kəmuagɨm uəhai əmə e suvət e nɨpəg kəpiel,
mətuəgɨn, mətəu nɨkilau tagiən, mətian məmə okuəni=pən kəm
nətəmimi mɨn rəha Iesu.
9 Kəni əmeiko, Iesu tiet pətɨgəm o lau, məni=pən kəm lau
məmə, "Təuvɨr." Kəni kəmiəuva o Iesu, muaskəlɨm nəhlkɨn,
kəni muəfaki kəm in.
10 Kəni Iesu təməni=pən kəm lau məmə, "Suəgɨniən. Ian
muəni=pən kəm piak mɨn məmə okəhuvən Kaləli. Ikɨn əha
okoteruh iəu ikɨn."

Nəghatiən rəha soldiə mɨn

11 Nian pəta mil kəmualiuək mətian, kəni soldiə mɨn əha
nəuvein kəməhuvən e taun, kəni motəni=pən kəm pris asoli
mɨn natimnati rəfin iətəm kəmoteruh.
12 Nian pris asoli mɨn kəməhuvən moteruh nətəmimi asoli
rəha nətəm Isrel, kəni motol nəuə kəti motəlis nəghatiən lan.
Kəni motəfən məni asoli kəm soldiə mɨn,
13 motəni=pən kəm lah məmə, "Nəkotəni=pən kəm nətəmimi
məmə, 'Rəhan mɨn nətəmimi kəməhuva lapɨn nian itɨmah
iəmotapɨli, motakləh e nɨpətɨn motələs motagɨm.'
14 Nəmə kəpmən otətəu nanusiən u, kəni itɨmah iəkəhuvən
motəni nəghatiən kəti kəm in. Kəni itɨmah onəsotosiən
nərahiən kəti lan."
15 Tol lanəha, soldiə mɨn kəmotos məni, kəni motol
təhmen=pən əmə məmə kəməni mɨne kəm lah. Kəni nəghatiən
eiuə u təmuvən mɨtəlau e nətəm Isrel muva mətəuarus=pa
rəueiu.

Iesu təmiet pətɨgəm
o rəhan mɨn nətəmimi
(Mak 16:14-18; Luk 24:36-49; Jon 20:19-23)

16 Kəni nətəmi lepɨn rəha Iesu kəməhuvən Kaləli, məhuvən e
nɨtəuət iətəm Iesu təməni kəm lah məmə okəhuvən ikɨn.
17 Nian kəmoteruh in, kəni kəmotəfaki kəm in, mətəu
nəuvein rəhalah nətəlɨgiən tatol keiu.
18 Kəni Iesu tuva o lah, kəni məni=pən kəm lah məmə,
"Nepətiən rəfin rəha negəu e neai mɨne nəhue nɨftəni o
narmənɨgiən, Uhgɨn təməfa kəm iəu.
19 Tol lanu, onəkəhuvən motiuvi nətəmimi e nəuanɨləuɨs
mɨn rəfin e nɨtəni mɨn rəfin məmə okəhuva rəhak nətəmimi,
kəni motol bəptais e lah e nərgɨ Tatə Uhgɨn, mɨne Nətɨn, mɨne
Narmɨn,
20 kəni motəgətun ilah məmə okotohtəu=pən rəfin nəghatiən
mɨn iətəm iəməni kəm təmah. Kəni nɨpəhriəniən, iətatɨg kitah
min itəmah nian mɨn rəfin mətəuarus naunun nian."

28:10 Mat 26:32 **28:16** Mat 26:32 **28:18** Jon 13:3; Efəs 1:20-22 **28:19** Mak 16:15-16; Uək 1:8

Mak
Nanusiən Təuvɨr Rəha Iesu Krɨsto Iətəm Mak Təmətei
Nəghatiən əkuəkɨr rəha nauəuə u Mak

? Pəh təmətei nauəuə u? Jon Mak təmətei nauəuə u. In səniəmə iətəmi tueləf kəti rəha Iesu. Mətəu kətəni məmə in niəli təuvɨr kəti rəha Pitə iətəm ilau kətian ikɨn mɨn tepət. Nauəuə rəha Uək Mɨn tətəni məmə in təmuvən ilau Pol e rəhan naliuəkiən iətəm təmaupən mol, kəni uərisɨg lan, təmuvən ilau Panəpəs.

? Təmətei tatuvən kəm pəh? Kəmotəni məmə Mak təmətatɨg Rom nian in təmətei nauəuə u, kəni nəmə təhro ilau Pitə, uərisɨg kohamu Pitə. Mak təmətei nauəuə u tatuvən o nəfaki mɨn əpəha Rom u ilah Nanihluə mɨn. Kitah kotəhrun lanəha mətəu-inu in tətəni pətɨgəm nɨpəti noliən mɨn rəha nətəm Isrel iətəm kautol. Kəni e nauəuə u, təmətei nəghatiən nəuvein e nəghatiən Aramaik iətəm nətəm Isrel kɨnotəhrun rəkɨs. Mətəu in təməuhlin nəghatiən mɨn u tuva e nəghatiən Kris iətəm Nanihluə mɨn əpəha Rom kəutəghati lan.

? Natɨgiən təhro lanu nian təmətei? E nian Mak təmətei nauəuə u, kəni nətəm Rom kəutarmənɨg e nɨtəni asoli iətəm tɨtəlau e Nɨtəhi Metitereniən. Rəhalah nəghatiən kətiəh əmə, kəni rəhalah suaru kotəuvɨr, kəni rəhalah noliən o nahli-pəniən nəghatiən mɨn in təuvɨr. Nian əha, in nian təuvɨr o nəni pətɨgəmiən Nanusiən Təuvɨr rəha Iesu Krɨsto. E nian əha, Nanusiən Təuvɨr təmaiu uəhai əmə e nɨtəni pɨsɨn pɨsɨn mɨn e suaru mɨn rəha Rom.

? Təmətei nauəuə u o nak? Mak tolkeikei məmə otəni pətɨgəm əhruahru nanusiən rəfin rəha Iesu, məmə in pəh, kəni in təmol nak, kəni mətəgətun nak. Nəmə təhro in tolkeikei məmə otəfəri nətəlɨgiən rəha nəfaki mɨn əpəha Rom, mətəu-inu nətəmimi tepət kəmol nərahiən kəm lah. Mak təmətei nətəlɨgiən tepət o nian iəkɨs mɨn iətəm otəpanuva e nəmiəgəhiən rəha nətəmimi rəha Iesu. Kəni in təməni pətɨgəm noliən rəha Iesu məmə in mɨn təmətatɨg e nian iəkɨs mɨn.

Jon Bəptais təmol əpenə-penə e suaru
(Mat 3:1-12; Luk 3:1-18; Jon 1:19-28)

1 Inu nətuəuiniən rəha Nanusiən Təuvɨr rəha Iesu Krɨsto, Nəti Uhgɨn.

2 Iəni rəha Uhgɨn, nərgɨn u Aiseə təmətei lanu e nauəuə aupən. Uhgɨn təməni məmə,

"Otafu-to. Iətahli=pɨnə iahləpis iətəm otos rəhak nəghatiən. In
otaupən lam məmə otol əpenə-penə e rəham suaru."
3 "Iətəmimi u tətauɨn əpəha ikɨn təpiə-məpiə ikɨn mətəni məmə,
'Itəmah, otol əpenə-penə e suaru rəha Iərmənɨg, kəni
motol rəhan suaru təhruahru.' "
4 Kəni iahləpis u in Jon Bəptais. Tol lanəha, təmiet=pa ikɨn
təpiə-məpiə ikɨn matol bəptais e nətəmimi, kəni mətəni pətɨgəm
nəghatiən rəha Uhgɨn kəm lah məmə okotəkeikei motəuhlin
nəmtahlah o noliən tərah mɨn rəhalah, kəni məhuvən o Uhgɨn,
məmə in otafəl noliən tərah mɨn rəhalah. Kəni nəmtətiən kəti
o nati u, okol bəptais e lah.
5 Nətəmimi tepət pɨk e nɨtəni Jutiə mɨne taun əha Jerusɨləm,
kəməhuva motətəlɨg e rəhan nəghatiən, kəni motəni pətɨgəm
rəhalah noliən tərah mɨn, kəni Jon təmol bəptais e lah əpəha e
nəhu Jotən.
6 Jon təməsuvəniən e napən təuvɨr. Rəhan napən təhmen əmə
e rəha iəni u Elaijə aupən. Rəhan napən kəmol e nɨmeimei
kaməl, kəni rəhan kətəuti kəmol e nɨlosɨ kau, kəni matun əmə
pitu mɨne nəhu sukəpak e nɨkinati.
7 Kəni təməni pətɨgəm kəm nətəmimi məmə, "Iətəmi kəti u
tatuərisɨg lak, rəhan nəsanəniən mɨne nepətiən tapirəkɨs iəu.
Kəni iəu ləhtəni agɨn, iəsəhmen mɨniən məmə iəkeiuaiu mɨtɨs
rəkɨs nɨləuɨs e rəhan put.
8 Iatol bəptais e təmah e nəhu, mətəu in otəpanol bəptais e
təmah e Narmɨn Rəha Uhgɨn."

Jon təmol bəptais e Iesu əpəha e nəhu Jotən
(Mat 3:13-17; Luk 3:21-22)

9 E nian əha, Iesu təmiet əpəha Nasərɨt, lahuənu kəti əpəha
Kaləli muva. Kəni Jon təmol bəptais lan əpəha e nəhu Jotən.
10 Nian Iesu təməri əpəha e nəhu, kəni məsal-pəri mafu
negəu e neai təməuag, kəni Narmɨn Rəha Uhgɨn təmeiuaiu=pa
ohni təhmen=pən e mak.
11 Kəni nəuia Uhgɨn təmsɨpəri əpəha e negəu e neai mətəni
lanu lan məmə, "Ik nətɨk keikei, iəkolkeikei pɨk ik, kəni nɨkik
tagiən pɨk agɨn ohnik."

Setən təməfən-əfən kəm Iesu
(Mat 4:1-11; Luk 4:1-13)

12 Kəni rəueiu agɨn mɨn, Narmɨn Rəha Uhgɨn təmiti=pən Iesu
əpəha ikɨn təpiə-məpiə ikɨn,
13 ima nati rarpɨn mɨn. Təmatɨg ikɨn mos nian fote. E
nian mɨn əha Setən tətəfən-əfən kəm in. Kəni nagelo mɨn
kəmotasiru lan.

1:2 Mal 3:1 **1:3** Aes 40:3 **1:4** Uək 13:24; 19:4 **1:6** 2King 1:8; Mat 11:8
1:7 Uək 13:25 **1:11** Sam 2:7; Aes 42:1; Mat 12:18; Mak 9:7 **1:13** Sam 91:11-13

Iesu tɨnətuəuin mətəni pətɨgəm Nanusiən Təuvɨr
(Mat 4:12-17; Luk 4:14-15)

14 Nian kɨnləfən rəkɨs Jon e kaləpus, Iesu təmuvən əpəha
Kaləli mətəni pətɨgəm Nanusiən Təuvɨr rəha Uhgɨn kəm
nətəmimi.
15 Təməni məmə, “! Nian tɨnuva əhruahru əha rəueiu! !
Rəhan nian tɨnuva! ! Nian rəha Narmənɨgiən Rəha Uhgɨn
tɨnatuva iuəkɨr! ! Otəuhlin nətəlɨgiən rəhatəmah, motəpəh
pəhriən noliən tərah mɨn, kəni məhuvən o Uhgɨn, kəni
motəhatətə e Nanusiən Təuvɨr!”

Iesu təmauɨn e nətəmimi kuvət rəha niuviən nəmu
(Mat 4:18-22; Luk 5:1-11)

16 Nian Iesu təmətaliuək e nɨkalɨ nəhu Lek Kaləli, kəni meruh
suah mil keiu, rəha niuviən nəmu mɨn, nərgɨlau u Saimon
mɨne pian Antɨru. Kətuatu e net.
17 Kəni Iesu təməni=pən kəm lau məmə, “Iəuva, muɨtəu=pa
iəu, miəuva rəhak iətəmimi mil, kəni iəu iəkol itəlau nəkiəuva
iətəmimi mil rəha niuviən nətəmimi məmə okəhuva rəhak mɨn
nətəmimi.”
18 Kəni əmeiko kuəpəh rəhalau net, kəni muɨtəu=pən.
19 Kəni Iesu təmaliuək muvən təhmɨn mɨn nəuvetɨn, kəni
meruh nətɨ Səpəti mil Jemɨs mɨne pian Jon kətuəharəg e
rəhalau bot mətuəhli vivi rəhalau net.
20 Kəni e nian əmə kəha inəha, Iesu təmauɨn e lau lan, kəni
kuəhtul muəpəh rəhalau tatə Səpəti mɨne rəhan noluək mɨn
kəutəharəg e nɨpəg nəua bot, kəni muɨtəu=pən Iesu.

Iesu təməhgi pətɨgəm
narmɨn tərah mɨn e iətəmi kəti
əpəha Kapeniəm.
(Luk 4:31-37)

21 Kəni Iesu mɨne rəhan mɨn nətəmimi kəməhuvən əpəha
lahuənu Kapeniəm. Kəni e nian rəha Sapət, Iesu təmuvən
əpəha e nimə rəha nuhapumɨniən mətəgətun nətəmimi.
22 Kəni nətəmimi kəmotətəu rəhan nəghatiən, narmɨlah
təmiuvɨg pɨk ohni mətəu-inu rəhan nəghatiən təfɨgəm,
nepətiən əha ikɨn, kəni mapirəkɨs rəha nəgətun mɨn rəha
Lou.
23 Kəni e nian əha, iətəmi kəti narmɨn tərah tətatɨg lan
təmuva imə mətagət əfəməh məmə,
24 “! Ik Iesu iətəm Nasərɨt! ? Nəmuva məmə onəkəhro e
tɨmah? ! Nəmə təhro nəmuva məmə onəkərəkɨn itɨmah! Iəu
inəhrun rəkɨs ik, ik Iətəmi Asim rəha Uhgɨn!”
25 Kəni mətəu Iesu təməni=pən əskasɨk kəm narmɨn tərah
kəha məmə, “!Ah! Səghatiən, miet e suah u.”

1:14 Mak 6:17 **1:15** Mat 3:2 **1:22** Mat 7:28-29 **1:24** Mak 5:7

26 Kəni narmɨn tərah təmol nɨpəti suah kəha tərəmrumɨn,
magət əfəməh miet lan.
27 Kəni nətəmimi kəmotauɨt motəni=pən kəm lah mɨn məmə,
“!Ei, nak u! Nəgətuniən vi kəti u. !Suah u tatos nəsanəniən o
nəghatiən kəm narmɨn tərah mɨn, kəni kautətəlɨg lan mautol
nəuian!”
28 Kəni kəmanus ueiuəhai əmə Iesu, tuvən mapəkol əpəha e
nɨtəni Kaləli.

Iesu təmol vivi
nətəmimi tepət
(Mat 8:14-17; Luk 4:38-41)

29 Nian Iesu mɨne Jemɨs, Jon, Saimon, mɨne Antɨru kəmohiet
e nimə rəha nuhapumɨniən, kəni motaiu əhruahru məhuvən
əpəha lahuənu ima Saimon mɨne Antɨru ikɨn.
30 Nian kəməhuvən, mətəu uhu Saimon tətətəpu-ətəpu, kəni
mətapɨli pəri e rəhan pet, kəni kəmotəni=pən kəm Iesu məmə
pətan əha tatɨmɨs.
31 Kəni Iesu təmuvən meapən o nəhlmɨn kəni masiru lan
təhtul. Kəni nətəpu-ətəpuiən tagɨm lan. Kəni tuvən matol
nɨglah nauəniən.
32 Tɨnapinəpu mɨtɨgar tɨnatiuvɨg, nian rəha Sapət tɨnol nau-
nun, kəni nətəmimi mɨn u kautohmɨs, mɨne nətəmimi narmɨn
tərah tətatɨg e lah, pialah mɨn kəmotos ilah məhuva o Iesu.
33 Nətəmimi rəfin e lahuənu əha kəməhuva motuhapumɨn
əmə ilah mɨn əpəha e namtɨhluə e nimə əha rəha Saimon mɨne
Antɨru.
34 Kəni Iesu təmol vivi nətəmimi tepət u kautos nɨmɨsiən
pɨsɨn pɨsɨn mɨn kotəuvɨr, kəni məhgi pətɨgəm narmɨn tərah
tepət e nətəmimi, mətəu təməniəhu narmɨn tərah mɨn məmə
okəsotəghatiən, mətəu-inu kɨnotəhrun rəkɨs məmə pəh u Iesu.

Iesu təmətanus pətɨgəm rəhan nəghatiən əpəha Kaləli
(Luk 4:42-44)

35 Kəni ləplapɨn agɨn, fətukai təsəri əhanəhiən, Iesu təmiet
muvən əpəha ikɨn nətəmimi kohkə ikɨn mətəfaki.
36 Kəni Saimon mɨne in mɨn nəuvein kəməhuvən məutəsal
lan.
37 Nian kəmoteruh, kəni kəmotəni=pən kəm in məmə,
“Nətəmimi rəfin kəutəsal lam.”
38 Mətəu Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Kəpə. Pəh
kəhuvən əpəha e lahuənu pɨsɨn mɨn nəuvein, iəkanus pətɨgəm
rəhak nəghatiən kəm nətəmimi mapəkol mətəu-inu, nati u inu
iəmuva ohni məmə iəkol.”

1:26 Mak 9:26 **1:28** Mat 4:24 **1:34** Mak 3:10-12 **1:35** Mat 14:23; Mak 6:46

39 Kəni muvən mapəkol rəfin e nɨtəni əpəha Kaləli, mətanus pətɨgəm rəhan nəghatiən əpəha e nimə rəha nuhapumɨniən mɨn, kəni məhgi pətɨgəm narmɨn tərah mɨn e nətəmimi.

Iesu təmol vivi suah kəti leprosi təmol
(Mat 8:1-4; Luk 5:12-16)

40 Suah kəti leprosi təmol, təmuva mɨsin=pən nəulɨn o Iesu mətasək=pən e nəuvɨriən ohni məmə, "Nəmə nəkolkeikei, kəni nəkəhrun nol viviən iəu kəni mafəl rəkɨs namɨkmɨkiən lak."
41 Kəni Iesu nɨkin təmahmə pɨk ohni, kəni təmuahru e nəhlmɨn mələhu=pən lan, məni məmə, "Əuəh. Iəkolkeikei. ! Əuvɨr-tə!"
42 Kəni rəueiu agɨn mɨn, nɨmɨsiən leprosi təmagɨm mɨkə lan, kəni nɨpətɨn təuvɨr, namɨkmɨkiən tɨkə.
43-44 Kəni Iesu təməni=pən əskasɨk kəm suah kəha məmə, "Nəsəni pətɨgəmiən natimnati mɨn u kəm nətəmimi, mətəu uvən əmə meh pris kəti pəh in teh məmə nɨpətɨm tɨnol lanu lan, kəni əfən kəm in nati u iətəm Lou rəha Mosɨs təməni o suah kəti iətəm rəhan leprosi tɨnɨkə, kəni nətəmimi okotəhrun məmə nɨpəhriəniən nɨnəuvɨr, kəni rəham namɨkmɨkiən tɨnɨkə." Kəni mahli=pən tatuvən.
45 Mətəu suah u təmuvən kəni məni pətɨgəm nati u kəm nətəmimi mɨn rəfin mol məmə Iesu təsuvəniən e lahuənu mɨn məghati mətəu-inu nɨmənin nətəmimi tepət pɨk kautəhtul pəsɨg lan. Kəni o nati əha inəha, təmətan ikɨn nətəmimi kohkə ikɨn. Kəni nətəmimi kotsɨpən ikɨn mɨn rəfin məutəhuva ohni.

2

Iesu təmol vivi suah kəti nɨpətɨn nəuvetɨn təmɨmɨs
(Mat 9:1-8; Luk 5:17-26)

1 Nian nəuvein kɨnəhuva rəkɨs mɨnəhuvən, Iesu təmɨtəlɨg=pən mɨn əpəha Kapeniəm, kəni nəghatiən təmaiu muvən kəm nətəmimi mɨn məmə Iesu əpəha e rəhan nimə.
2 Kəni nətəmimi tepət kəməhuva motəriauəh vivi əpəha imə, mɨne ihluə mɨne, kəni nəua nɨmahan kəti tɨkə o iətəmimi kəti mɨn. Kəni Iesu tətəni pətɨgəm rəhan nəghatiən kəm lah.
3 Kəni nətəmimi kuvət kəmotəlis pialah kəti məhuva o Iesu iətəm nɨpətɨn nəuvetɨn təmɨmɨs mətapɨli-pəri əmə e rəhan nɨmahan.
4 Nian kəməhuva, mətəu nətəmimi nəri əpəha imə, kəni ko kəsəhuvəniən imə moteruh Iesu. Kəni kotələs məhuvən əpəha ilɨs e nəhue nimə motos rəkɨs nəhgɨ nimə nəuvetɨn əhruahru əmə əha Iesu tətəhtul ikɨn imə,* kəni motəhlman-əhlman e iətəmi u teiuaiu e nɨmahan rəhan muvən iuəkɨr əmə o Iesu.

1:39 Mat 4:23; 9:35 **1:43-44** Lev 14:1-32 * **2:4** E nian əha, kəmol nəhgɨ nimə e tael. Kəni nətəmimi mɨn u kəmotos rəkɨs tael mɨn nəuvein məmə kotol nɨpəg təhmen e iətəmi u iətəm tatɨmɨs.

5 Nian Iesu təmeruh nəhatətəiən rəhalah, kəni təni=pən kəm
iətəm tatimis əha məmə, “Nətik, iəu inos rəkis rəkis noliən tərah
rəham.”
6 Mətəu nəgətun min nəuvein rəha Lou kəutəharəg əpəha
imə, kəni nikilah təməhti məmə,
7 “?Təhro suah u tətəni rah Uhgin? Nəghatiən əha tərah.
Uhgin əmə təhrun nos rəkisiən noliən tərah rəha iətəmimi. !
Pəh min təhrun nos rəkisiən!”
8 Kəni rəueiu agin min, Iesu təhrun rəhalah nətəligiən, kəni
məni məmə, “?Təhro nikitəmah tətəhti pik natimnati min lanu
lan?
9 ?In pəhruvən timətig, iətəm inu məmə iəkəni=pən kəm suah
u məmə, ‘Inos rəkis rəkis rəham noliən tərah,’ uə inu timətig
məmə, ‘Əhtul, mələs rəham nimahan matuvən’?
10 Mətəu iəkol nati kəti məmə onəkotəhrun məmə iəu Nəti
Iətəmimi, iatos nepətiən u ikinu e nəhue niftəni o nos rəkisiən
noliən tərah rəha nətəmimi.” Kəni məni=pən kəm suah kəha
məmə,
11 “Iətəni=pinə kəm ik məmə, əhtul, mələs rəham nimahan
matuvən imam ikin.”
12 Kəni əmeiko suah u təməhtul, mələs rəhan nimahan,
maliuək matuvən, kəni ilah rəfin kəmoteruh, motauit,
narmilah təmiuvig ohni, kəni motəni-vivi Uhgin motəni
məmə, “Iəsoteh əhanəhiən nati kəti tol lanu lan nian kəti
mine.”

Iesu təmauin e Lifai məmə otuva muərisig lan.
(Mat 9:9-13; Luk 5:27-32)

13 Iesu təmuvən min mətaliuək əpəha e nikali nəhu Lek
Kaləli, kəni nimənin nətəmimi kəməhuva ohni, kəni tətəgətun
ilah.
14 Kəni təmaliuək matuvən kəni meruh Lifai nəti Alfiəs, in
iətəmimi rəha nosiən məni rəha takis, tətəharəg imə matol uək.
Kəni Iesu təməni=pən kəm in məmə, “Itəu=pa iəu, muva rəhak
iətəmimi.” Kəni əmeiko təhtul muərisig lan.
15 Kəni nian kəti, Iesu təmuvən mətauən əpəha ima Lifai ikin
ilah nətəmimi rəha nosiən məni rəha takis, mine nətəmi kətəni
məmə nol təfagə tərah nəuvein.† Məutauən pəti ilah Iesu mine
rəhan min nətəmimi mətəu-inu nətəmimi tepət kotol təfagə
tərah lanəha mautəhuərisig e Iesu.
16 Iəgətun min nəuvein rəha Lou, ilah Farəsi min. Kəni
nəuvein kəmoteh məmə Iesu tətauən pəti əmə ilah nol təfagə
min əha, mine nətəmimi rəha nosiən məni rəha takis, kəni

† **2:15** Farəsi min, kəutəni e nətəmimi tepət məmə ilah nol təfagə tərah. Nəmə təhro ilah kəsotəfaki viviən, uə nəmə təhro ilah nanihluə min, uə nəmə təhro nətəmimi kəsotolkeikeiən ilah, uə nəmə təhro ilah nipətan rəha suaru uə nətəmi rəha nosiən takis, uə nəmə təhro ilah kəsotohtəu=pən viviən nipilga lou əlkələh min e Lou asoli rəha Mosis.

kotətapuəh o nətəmimi rəhan min məmə, “?Təhro Iesu tətauən
pəti əmə ilah nətəm kautol lanəha?”
17 Kəni Iesu təmətəu rəhalah nəghatiən kəni təməni=pən kəm
lah məmə, “Nətəmimi min u kəsohmis-ohmisiən kəsəhuvəniən
o toktə, mətəu nətəmimi min u kautohmis-ohmis, toktə
təkeikei muvən meruh ilah. Iəu iəməsuvaiən məmə iəkauin
e nətəmimi min u kotəni məmə kinotəhruahru rəkis. Mətəu
iəmuva məmə iəkauin e nətəmimi min u kotəhrun əmə məmə
ilah kautol noliən tərah min.”‡

Kotəpəh nauəniən o nəfakiən
(Mat 9:14-17; Luk 5:33-39)

18 Kəni e nian əha, nətəmimi min rəha Jon Bəptais mine
Farəsi min kəmotəpəh nauəniən məutətuakəm o nəfakiən kəm
Uhgin. Kəni nətəmimi nəuvein kəməhuva motəni=pən kəm
Iesu məmə, “Afu-to, nətəmimi rəha Jon Bəptais minə Farəsi
min kəutətuakəm o nəfakiən. ? Mətəu təhro rəham min
kəsotoliən lanəha?”
19 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “?Nian katol lafet
lan rəha iətəm tatol marit, kəni iərman u otol marit tətatig
əhanəh ilah in min nəuvein mautol lafet, nikitəmah təhti
məmə otətuakəm məpəh nauəniən? ! Kəpə! Nian tətatig
əhanəhiən ilah min, kəni nikilah tətagiən, məutauən əmə.
20 Mətəu nian əpəha ikin məmə okəpanələs rəkis suah kəha
lan, kəni e nian əha in əha, in min nəuvein nikilah otahmə
ohni, kəni kəpanotətuakəm motəpəh nauəniən lan.”
21 Kəni təmatig məni məmə, “Suah kəti min ko təsəhli-pəniən
nəuveti napən vi kəti e napən əmnəmit iətəm təməhapu. Nəmə
otəhli=pən, kəni napən vi u təhrun nəhapu asoliən napən
əmnəmit u.
22 “Iətəmi kəti min ko təsiuvi-pəniən wain vi kəti e nilosi nati
əuas kəti, mətəu-inu nəmə otiuvi=pən wain vi e nilosi nəni əuas
iətəm təskasik, kəni wain otahlifu kəni nilosi nəni əuas u otasisi
kəni məhapu, kəni wain mine nilosi nəni u okuərah. Mətəu
wain vi okiuvi=pən əmə e nilosi nəni vi iətəm timətmətig.”§

Nətəmimi min rəha Iesu kəmotəhli wit e Sapət
(Mat 12:1-8; Luk 6:1-5)

23 E nian kəti e Sapət, Iesu mine rəhan min nətəmimi
kəməutaliuək məutohapumin e niki nasumiən rəha wit, kəni
nətəmimi min rəha Iesu kəmotəhli wit məmə okotun.

2:16 Mat 11:19 ‡ **2:17** Farəsi min mine nətəmi asoli rəha nətəm Isrel, nikilah təhti məmə ilah kotəhruahru e nəhmti Uhgin mətəu-inu kəutohtəu=pən Lou Rəha Mosis. Uhgin təhrun nikilah məhrun məmə ilah nol təfagə pəhriən. Mətəu Iesu təruru nasiruiən e lah mətəu-inu ilah kəsotegəhaniən məmə ilah nol təfagə. Mətəu nətəmimi tepət kəmotəhrun məmə ilah nol təfagə motolkeikei məmə kotəpəh noliən tərah min rəhalah motolkeikei məmə Uhgin otafəl rəkis təfagə tərah min rəhalah. Iesu təni məmə in təmuva məmə otasiru e lah. § **2:22** Afin futnot e Luk 5:37

24 Kəni Farəsi min u kəutaskəlim əskasik Lou rəha Mosis
kəmotəni=pən kəm Iesu məmə, “! Ei, afu-to! E Sapət,
kəsəuləkiən e nasumiən mine kəsoliən natimnati min lanəha
kotərəkin Lou. ?Təhro rəham min nətəmimi kautol lanəha?”
25-26 Iesu təmuhalpin rəhalah nəghatiən məmə, “Nəmə təhro
itəmah nəsotafin əhanəhiən nati u Tefit təmol aupən nian
Apiətə in pris asoli agin rəha Uhgin. Itəmah ninotafin rəkis
məmə Tefit nəumis təmus, kəni tuvən əpəha e Nima Tapolin
rəha Uhgin, kəni mələs piret asim u pris min əmə kautun, kəni
in mələs muva mun ilah in min nəuvein.”
27 Kəni təmatig məni=pən min kəm lah məmə, “!Kəməsoliən
Sapət məmə in nati figəm kəm nətəmimi, mətəu kəmol Sapət
məmə otasiru e lah kotəmeig!*
28 Tol lanəha, iəu Nəti Iətəmimi iətarmənig rəfin e natimnati
min, kəni mətarmənig min e Sapət.”

3

Iesu təmol vivi
nəhlmi suah kəti təməpaiu
(Mat 12:9-14; Luk 6:6-11)

1 E Sapət kəti min, Iesu təmitəlig=pən min əpəha e nimə
rəha nuhapuminiən kəni meruh suah kəti nəhlmin təmimis,
təsuahruiən lan.
2 Nian Iesu təmuvən imə, kəni nətəmimi nəuvein kəmauteruh
vivi məmə otol vivi iətəmi u e Sapət, uə kəpə. Nəmə in tatol,
kəni okotəni məmə in tətərəkin Lou rəha Sapət.
3 Kəni Iesu təməni=pən kəm suah u məmə, “Əhtul muva u
aupən,” kəni təhtul muvən əpəha aupən.
4 Kəni Iesu təmahi ilah məmə, “Iəkolkeikei məmə iəkətapuəh
nati kəti o təmah. ?Təhro? ?E nian rəha Sapət, noliən nak
in təhruahru e Lou məmə okol, kəhrun noliən nati təuvir uə
kəhrun noliən nati tərah? ?Okosmiəgəh iətəmi, uə okuhamu
itəmi?” Mətəu kotəpnapin əmə.
5 Kəni Iesu təməsal=pən meruh ilah, kəni niəməha tol, kəni
nikin tahmə o lah mətəu-inu rəhn-kapə lah tiəkis pik. Kəni
məni=pən kəm suah u məmə, “Uahru-to e nəhlməm.” Kəni
suah u təmuahru e nəhlmin, əmeiko nəhlmin təuvir.
6 Kəni Farəsi min əha kəmohiet motaiu əhruahru əmə
məhuvən moteruh rəhalah tikimir min e pati rəha Herot,
motol məhuva əmə kətiəh motəsal e suaru məmə okotələs Iesu
motohamu.

Nimənin nətəmimi kəmautəhuərisig e Iesu

2:24 Dut 23:25 **2:25-26** 1Saml 21:1-6 **2:25-26** Lev 24:5-9 **2:27** Dut 5:14
* **2:27** Farəsi min kəmotol lou əlkələh min tepət tepət rəha Sapət, kəni tiəkis məmə nətəmimi okotol rəfin ilah. Inu tatol məmə Sapət in nati figəm. Mətəu nətəligiən rəha Uhgin məmə Sapət in nian kəti iətəm nətəmimi okotəmeig magiən lan. **3:4** Luk 14:3 **3:6** Mat 22:15-16

7 Iesu mine rəhan min nətəmimi kəmohiet moteiuaiu
məhuvən əpəha e nəhu Lek Kaləli. Nimənin nətəmimi
kəmautəhuərisig e lah. Nətəmimi min u nəuvein kəmotsipən
e lahuənu rəhalah e nitəni Kaləli,
8 nəuvein kotsipən əpəha e lahuənu əlkələh min e nitəni
əpəha Jutiə; nəuvein kotsipən Jerusiləm. Nəuvein min
kəmotsipən e nəuvetin min əpəha nitəni Itumiə mine nəve
nəhu Jotən e nitəni=pən matuvən. Nəuvein min kəmotsipən
pahav əpəha ikin min e taun mil u Taea mine Saedon.
Nətəmimi min u kinotətəu rəkis natimnati min u Iesu tatol
ilah, kəni kəməhuva məmə okoteruh.
9 Kəni nimənin nətəmimi kəməhuva pik, kəni Iesu
təməni=pən kəm rəhan min nətəmimi məmə okotol əpenə-
penə e bot kəti məmə otuvən məharəg lan, məmə nimənin
nətəmimi okəsotəhgi-əhgi pikiən in.
10 Mətəu-inu tinol vivi rəkis nətəmimi tepət, kəni nətəmimi
min u kautohmis əhanəh kəutəhgi-əhgi ilah min məmə
okəhuva iuəkir motek Iesu.
11 Kəni nian nətəmimi nətəm narmin tərah min kəutatig e
lah kəmotafu Iesu, kəmotaiu aupən lan motəmei=pən ohni
motagət əfəməh məmə, "Ik Nəti Uhgin!"
12 Mətəu Iesu təməniəhu əskasik narmin tərah min u məmə
kəsotəni pətigəmiən in kəm nətəmimi.

Iesu təmauin e rəhan nətəmimi ilah tueləf məmə okəhuərisig lan.
(Mat 10:1-4; Luk 6:12-16)

13 Kəni Iesu mine kəməhuvən əpəha e nəhue nitəuət, kəni
tətauin e nətəmimi nəuvein əmə okəhuva ohni.
14 Nian kəməhuvən, kəni təmitəpin rəkis ilah tueləf kəni
məfəri ilah məmə aposil min. In təməni min məmə nətəmimi
min əha, ilah əha okotaliuək ilah min, kəni in otahli rəkis ilah
kəhuvən motəni pətigəm nanusiən təuvir kəm nətəmimi əpəha
ikin min,
15 kəni okotos nepətiən mine nəsanəniən o nəhgi pətigəmiən
narmin tərah min e nətəmimi.
16 Nətəmi min u ilah u təmitəpin ilah, ilah u, Saimon u Iesu
təmauin=pən min nərgin kəti min məmə Pitə,
17 mine Jemis mine pian Jon nəti Səpəti mil u Iesu təməfən
min nərgilau notəhan məmə, "Poanejes," nipəti nəghatiən əha
təni məmə nəti kaluəluə mil, mətəu-inu niəməha tatol uəhai
ilau.
18-19 Kəni mine Antiru, Filip, Patolomiu, Matiu, Toməs, Jemis
u nəti Alfiəs, Taitəs, Saimon u kətauin lan məmə, Selot,* mine

---

3:10 Mat 14:36 **3:11** Luk 4:41 **3:12** Mak 1:34 **3:16** Jon 1:42 **3:17** Luk 9:54 * **3:18-19** Selot in suah kəti iətəm in tətəhtul əskasik o kəntri rəhan. Afin-to e tiksinəri.

Jutəs Iskariot u otegəhan=pən e Iesu e nəhlmɨ tɨkɨmɨr mɨn. Nətəmi mɨn əha ilah kəha tueləf, Iesu təməfəri ilah.†

Iesu mɨne Pielsepul
(Mat 12:22-32; Luk 11:14-23; 12:10)

20 Uərisɨg, təmɨtəlɨg=pən mɨn lahuənu, kəni nɨmənin nətəmimi kəməhuva mɨn ohni, kəni Iesu mɨne rəhan mɨn nətəmimi kɨnotəruru nəmeigiən mɨne nauəniən mɨne.
21 Nian rəhan mamə mɨne kəmotətəu nəghatiən u kətəni e Iesu, kəni məhuva məmə okotit rəkɨs o nətəmimi, mətəu-inu nətəmimi nəuvein kəutəni məmə Iesu in nətalməli.
22 Nəgətun mɨn nəuvein rəha Lou kəmotsɨpən əpəha Jerusɨləm məhuva kəni motəni məmə Pielsepul (nərgɨn kəti mɨn rəha Setən), u in iətəmi asoli rəha narmɨn tərah mɨn, in tətatɨg e Iesu, kəni motəni məmə in tətəfən nəsanəniən kəm Iesu məmə otəhgi pətɨgəm narmɨn tərah mɨn e nətəmimi.
23 Kəni Iesu təmauɨn e lah kəhuva iuəkɨr ohni kəni məni nəghatiən əuhlin kəti kəm lah, məmə, “? Nɨkitəmah tətəhti məmə ko Setən təhgi pətɨgəm aru Setən? !Kəpə!
24 Nəmə nətəmimi e kəntri kəti kəutəhapu ilah mɨn, kəni okotərəkɨn rəhalah kəntri, kəni narmənɨgiən rəhan otəmei mɨkə.
25 Kəni təhmen=pən əmə, e lahuənu kəti, nəmə nətəmimi lan kəutəhapu ilah mɨn, kəni okotərəkɨn agɨn lahuənu u.
26 Kəni nəmə Setən tətəhgi pətɨgəm narmɨn tərah mɨn rəhan e nətəmimi, kəni tatol aru əmə tɨkɨmɨr kəm in. ?Kəni otəhro lanu, rəhan narmənɨgiən otəhtul? Uək rəhan otəmei mɨkə.
27 “Kəni ko iakləh kəti təsuvən əpnapɨniən e nimə rəha iətəmi kətəgɨn lan kəti, mə takləh e natimnati rəhan, mətəu otəkeikei məlis e nɨləuɨs, mələhu, kəni ko məpanuvən makləh e rəhan natimnati.
28 “Iətəni pəhriən kəm təmah məmə təfagə tərah rəfin rəha nətəmimi, mɨne nəghatiən tərah mɨn iətəm ilah kautəni, Uhgɨn təhrun nos rəkɨsiən.
29 Mətəu iətəmi tətəni rah Narmɨn Rəha Uhgɨn, ko Uhgɨn təsos rəkɨsiən rəhan təfagə tərah. Təfagə tərah əha otətatɨg kətiəh lan mətatɨg, ko təsɨkəiən.”‡

---

† **3:18-19** Iətəmi keiu rəha Iesu kətauɨn e lau məmə Saimon, ilau u Saimon Pitə mɨne Saimon u kətauɨn lan məmə Selot. Kəni iətəmi keiu rəha Iesu kətauɨn e lau məmə Jemɨs, ilau u Jemɨs nəti Səpəti mɨne Jemɨs nəti Alfiəs. Kəni iətəmi keiu rəha Iesu kətauɨn e lau məmə Jutəs, inu Jutəs Iskariot mɨne Jutəs nəti Jemɨs u kətauɨn pɨsɨn məmə Tateas e nauəuə rəha Matiu. **3:22** Mat 9:34; 10:25 ‡ **3:29** “Təfagə tərah əha otətatɨg iəkɨs lan, ko təsɨkəiən.” Təfagə tərah u təsəghatiən o noliən rəha nətəmimi nəuvein o nəniən nərgɨ Iesu nian niəməha tatol ilah. Uhgɨn təhrun nafəl rəkɨsiən təfagə tərah u nəmə ilah kəutəni noliən tərah rəhalah məutətapuəh o Uhgɨn məmə in otafəl rəkɨs. Təfagə tərah u tətəghati e suah kəti iətəm tətəuhlin nəmtahn e Iesu Krɨsto məsolkeikeiən məmə nɨmɨsiən rəhan e nɨgi kəməluau otafəl rəkɨs təfagə tərah mɨn rəhan. Inəha, suah u təsəhatətəiən e Iesu Krɨsto.

30 Iesu təməni lanəha mətəu-inu kəmotaupən motəni məmə
narmɨn tərah kəti tətatɨg lan.

Mamə rəha Iesu
mɨne pian mɨn
(Mat 12:46-50; Luk 8:19-21)

31 Kəni e nian əha, mamə rəha Iesu mɨne pian mɨn
kəməhuva, kəni mautəhtul əmə əpəha ihluə kəni motahli=pən
nəghatiən o Iesu məmə tuva-to meh ilah.
32 Kəni nɨmənin nətəmimi kəmotəharəg kan kekəu e Iesu,
kəni motəni=pən kəm Iesu məmə, "Ei, mamə rəham mɨne piam
mɨn əpəha ihluə, kotolkeikei məmə okoteh-to ik."
33 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, "?Pəh u rəhak mamə
mɨne piak mɨn?"
34 Kəni məsal=pən meruh rəfin ilah kəni məni məmə,
"Oteruh-to. Itəmah u piak mɨn mɨne rəhak mamə əhruahru
mɨn.
35 Nətəmimi mɨn u kautol nəuia Uhgɨn, ilah u piak mɨn, mɨne
rəhak kakə mɨn, mɨne rəhak mamə."

4

Iətəm tətərfei
nɨkɨtɨ natimnati
(Mat 13:1-9; Luk 8:4-8)

1 Kəni Iesu təmɨtəlɨg=pən mɨn əpəha e nəhu Lek Kaləli
mətəgətun nətəmimi, mətəu nɨmənin nətəmimi kəməhuva
ohni, motol məmə Iesu tuvən e bot. Kəni bot u tətəməhli=pən
e lek, ipari əmə o nɨpəkɨl, kəni Iesu tətəharəg=pən lan. Kəni
nɨmənin nətəmimi kəmotəharəg əpəha ipari e nɨkalɨ lek.
2 Kəni Iesu təməghati e nəghatiən əuhlin kəm lah mətəgətun
ilah e natimnati tepət.
3 Təməni=pən kəm lah məmə, "Otətəlɨg-to. Suah kəti
təmuvən məmə otearəgrəg rəhan nɨkɨtɨ natimnati əpəha e
rəhan nasumiən.
4 Nian təmətearəgrəg rəhan nɨkɨtɨ natimnati, kəni nəuvein
kotəmei=pən ikɨn kətaliuək ikɨn, kəni mənɨg mɨn kəhuva mo-
tun rəkɨs.
5 "Kəni nɨkɨtɨ wit nəuvein kəmohmərəgrəg=pən e nɨftəni
iətəm kəpiel iuəkɨr əmə. Kəmoteviə uəhai əmə mətəu-inu
nɨftəni nəuan nəuvetɨn əmə.
6 Nian mɨtɨgar təri, kəni məhgi ilah kotaukei-aukei mətəu-
inu nokɨlah təseiuaiu pɨkiən.
7 "Kəni nɨkɨtɨ wit nəuvein kəmotəmei=pən e nɨki nɨləuɨs u tol
nihlɨn, kəni nian nɨkɨtɨ wit mɨn koteviə mətəu nɨləuɨs tətatu-atu
ilah kəni kohmɨs məsotəuəiən.

3:31 Mak 6:3; Jon 2:12; Uək 1:14 **4:1** Mak 3:7-9; Luk 5:1-3 **4:2** Mat 13:34; Mak 4:33-34

8 “Kəni nəuvein min kəmotəmei=pən e niftəni təuvir, kəni
moteviə vivi motol iahgin, kəni motəuə e nəualah, nəuvein
nəualah tate, nəuvein nəualah sikiste, nəuvein nəualah uan
hanrit.”
9 Kəni Iesu təmatig məni=pən min kəm lah məmə, “Itəmah
rəfin matəlgitəmah tatig, otətəlig vivi, kəni motəhrun
nəghatiən min u.”

Nətəmimi min rəha Iesu kotəni məmə otəni
nipəti nəghatiən əuhlin u
(Mat 13:10-17; Luk 8:9-10)

10 Nian Iesu pisin əmə mine rəhan nətəmimi tueləf mine
nətəmimi nətəm kautəhuərisig lan, kəmotətapuəh ohni o
nəghatiən əuhlin min.
11 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Itəmah u, Uhgin
tətəni=pinə nəghatiən oneuən rəhan kəm təmah məmə in
tətuva məmə otarmənig e rəhan min nətəmimi. Mətəu nətəmi
min u nanihluə min, kəutətəu əmə nəghatiən rəha Uhgin e
nəghatiən əuhlin.
12 Noliən u tol lanu lan məmə,
‘Kəutafu pau mətəu kəsotehiən,
mautətəu pau, mətəu kəsotəhruniən,
rəhn-kapə lah tiəkis, mətəu-inu ko kəsotolkeikei aginiən məmə
okotəuhlin ilah e rəhalah nətəligiən motəpəh noliən
təfagə tərah min rəhalah,
məmə Uhgin otos rəkis rəhalah təfagə tərah.’ ”

Iesu təməni pətigəm nipəti nəghatiən əuhlin
(Mat 13:18-23; Luk 8:11-15)

13 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “? Nəmə təhro
itəmah nəkotəruru əhanəh nəghatiən u? ? Onəkotəhra
motəhrun min nipəti nəghatiən pisin pisin min rəfin? Otətəlig
vivi-to məmə nəkotəhrun.
14 “Nipəti nəghatiən əuhlin u məmə, nikiti natimnati əha
tətəgətun=pən nəghatiən rəha Uhgin iətəm kətəni pətigəm kəm
nətəmimi. Kəni niftəni tətəgətun=pən niki nətəmimi.
15 “Nikiti natimnati u təməmei=pən e suaru tətəgətun=pən
nətəmimi nəuvein nətəm kautətəu nəghatiən rəha Uhgin. Nian
kəutətəu, mətəu Setən tuva mos rəkis uəhai əmə o lah.
16-17 “Nikiti natimnati u tətəmei=pən e niki kəpiel nokilah
təseiuaiu pikiən tətəgətun=pən nətəmimi nəuvein nətəm
kəutətəu nəghatiən rəha Uhgin, mautos uəhai əmə e nagiəniən,
mətəu təsatigiən tuvəh e nikilah. Nian kotatig rah, uə nətəmimi
kautol tərah e lah o nəghatiən rəha Uhgin, kəni kəutəmei uəhai
əmə e rəhalah nəmiəgəhiən.

4:12 Aes 6:9-10

18 “Kəni nikiti natimnati u təməmei=pən e niki niləuis
tətəgətun=pən nətəmimi nəuvein min nətəm kautətəu
nəghatiən rəha Uhgin, mətəu nian kautətəu,
19 rəhalah nətəligiən tatuvən pik o natimnati rəha nəhue
niftəni, kəni nautə mine natimnati təuvir min rəha nəhue
niftəni kotiuvi rəkis rəhalah nətəligiən, motatu-atu e nikilah,
mol kotəpəou e noliən nəghatiən rəha Uhgin, kəni məsotəuəiən
e nəualah təuvir e nəmiəgəhiən rəhalah.
20 “Kəni nikiti natimnati u təməmei=pən e niftəni təuvir
tətəgətun=pən nətəmimi nəuvein min nətəm kautətəu
nəghatiən rəha Uhgin, kəni mautos e nikilah pəhriən, kəni
motəuə e nəualah təuvir e nəmiəgəhiən rəhalah, nəuvein tate,
nəuvein sikiste, kəni nəuvein uan-hanrit.”

Otələhu-pəri lait e tepil
(Luk 8:16-18)

21 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “?Pəh tətasiəpən e
lait kəni masuəpəpim lan e bəkit, uə tətəfən e nipəg pet? !Kəpə!
Kəsoliən lan əha. Nian nəkotasiəpən e lait, kəni motələhu-pəri
e tepil məmə nətəmimi okoteh nati lan.
22 Nati kətəhtərain okəkeikei kauvis, kəni nati tətəhluaig
otəkeikei miet=pa ikin təhagəhag ikin.
23 Itəmah rəfin matəlgitəmah tatig, otətəlig vivi, kəni
motəhrun nəghatiən min u.”
24 Kəni matig məni=pən min kəm lah məmə, “Otətəlig vivi-to.
Iətəmimi iətəm tətalkut məmə otəhrun rəhak nəghatiən, Uhgin
otegəhan məmə otəhrun. Kəni otegəhan məmə in otəhrun
pik.*
25 Tol lanəha mətəu-inu, iətəmi u iətəm rəhan əha ikin
nəhruniən, kəni in tatitəu=pən molkeikei min məmə otəhrun
pik, kəni Uhgin otəfən min nəhruniən kəm in, kəni rəhan
nəhruniən otepət pik. Mətəu iətəmi u iətəm rəhan nəhruniən
tikə məsolkeikeiən məmə otəhrun, Uhgin otos rəkis rəfin rəhan
nəhruniən iətəm nikin təhti məmə in tatos.”

Nəghatiən əuhlin
e nisuviən nikiti natimnati

26 Kəni Iesu təməni min məmə, “Nəghatiən əuhlin u
tətəgətun=pən Narmənigiən Rəha Uhgin. Iətəmi kəti təmisuv
nikiti natimnati əpəha e rəhan nasumiən.

4:19 Mat 19:23-24 **4:21** Mat 5:15; Luk 11:33 **4:22** Mat 10:26; Luk 12:2

4:24 Mat 7:2 * **4:24** Suaru kəti min o nəuhliniən fes u: Nəkotəhrun nosiən nipəti nəghatiən rəhak təhmen əmə e nalkutiən iətəm nəkotalkut motəhrun lan. Nəmə nəkos kətim əkəku əmə molkeikei məmə Uhgin otəri e nəhruniən, in otəfinə nəhruniən əkəku əmə lanəha. Kəni nəmə nəkos kətim asoli agin kəti molkeikei məmə Uhgin otəri lan e nəhruniən tepət, in otəfinə nəhruniən tepət lanəha, kəni otəfinə nəhruniən tapirəkis kəm ik. **4:25** Mat 13:12; 25:29; Luk 19:26

27-28 Lapɨn mɨn tuvən mətapɨli, kəni e nərauiə mɨn tuvən
maliuək mətan, kəni məsol mɨniən nati kəti lan mɨne, mətəu-
inu nɨftəni əmə tətəfən neamtəiən kəm in məmə otəuə e nəuan.
Mətəu nɨkɨtɨ nati u tɨneviə mɨnuva mɨnol iahgin, mətəu suah
u təruru məmə təməhro lanu lan meviə. Kəni təməgeiət mol
iahgin, kəni mol=pən nɨmalɨn, kəni məuə mətuvən matuvən,
kəni mɨnɨməhtə.
29 Kəni nian tɨnɨməhtə, e nian əmə kəha inəha, iətəmi əha
tuvən mələs rəhan nisə muvən matətei rəkɨs mətəuləк lan,
mətəu-inu nian əhruahru rəhan tɨnuva."

Nəghatiən əuhlin
e nɨkɨtɨ mastət
(Mat 13:31-32; Luk 13:18-19)

30 Kəni Iesu təməni mɨn məmə, "Pəh iəkəni nəghatiən əuhlin
kəti məmə otəgətun itəmah e Narmənɨgiən Rəha Uhgɨn.
31 Nɨkɨtɨ mastət tətəgətun=pən Narmənɨgiən Rəha Uhgɨn.
Mastət u in nɨgi kəti nɨkɨtɨn təkəku agɨn uəha. In təkəku e nɨkɨtɨ
nɨgi mɨn rəfin.
32 Mətəu nian kəmərfei, kəni teviə mol iahgin mapirəkɨs nɨgi
mɨn iətəm katərfei e nasumiən, mol nəhlmɨn iahgin mɨn, kəni
mənɨg ilɨs mɨn kəhuva motol=pən nimaalah e nɨkəmkəmɨn."

Iesu təmatəgətun nətəmimi
e nəghatiən əuhlin
(Mat 13:34-35)

33 Iesu təmatəgətun lanəha nətəmimi e nəghatiən əuhlin
tepət, mətəu təmatəni əmə təhmen o nəhruniən.
34 In təmatəgətun əmə nətəmimi e nəghatiən əuhlin tepət.
Mətəu nian kotan pɨsɨn əmə ilah rəhan mɨn nətəmimi, kəni
tətəni pətɨgəm nɨpətɨ nəghatiən əuhlin kəm lah.

Iesu təmənɨəhu nɨmətagɨ asoli mɨne nəhu mɨne
(Mat 8:23-27; Luk 8:22-25)

35 Tɨnəhnaiuv, kəni Iesu təməni=pən kəm rəhan mɨn
nətəmimi məmə, "Pəh-to kəhuvən-to e nɨkalɨ lek e nɨtəni=pən."
36 Kəni kəmotəpəh nətəmimi, kəni rəhan mɨn nətəmimi
kəməhuvən e bot mətəu Iesu tɨnuvən rəkɨs mətəharəg.
Kəni kəmotələs Iesu e bot məhuvən ilah bot nəuvein mɨn
kautəhuərisɨg e lah.
37 Kəmautəhuvən əmeiko nɨmətagɨ asoli kəti nahgin təhmen
e nəliu təmuva. Kəni peau-peau asoli mɨn kɨnəutorasɨlig=pən
e nɨpəgnəua bot, kəni nəhu tɨnətəri=pən e bot, kəni bot tɨnatol
o namnɨmiən.
38 Mətəu Iesu əpəha uərisɨg təmapɨli alu mətəsauə. Kəni
rəhan mɨn nətəmimi kəmotaiu məhuva motəhgi-pəri, motəni
məmə, "! Ei, Iəgətun! ! Təhro nɨkim təsəhtiən itɨmah mɨne,
iuəkɨr əmə iəkohmɨs!"

39 Kəni Iesu təmair məhtul mətəniəhu nɨmətagi mɨne nəhu
məmə, “! Nəhmen! ! Uəmeig-tə!” Kəni nɨmətagi təmohrahli
nəhlmɨn, kəni peau-peau asoli mɨn əha kəmohkə, kəni
təməməlinu asoli.
40 Kəni Iesu təməni=pən kəm rəhan mɨn nətəmimi məmə,
“? Təhro nəutəgɨn pɨk lanəha? Nəmə təhro rəhatəmah
nəhatətəiən tɨkə əhanəh lak.”
41 Mətəu rəhan mɨn nətəmimi kɨnotəgɨn pɨk, kəni
motəni=pən kəm lah mɨn məmə, “! Ei nəman! ? Iətəmimi
nak u? Nati əpnapɨn nɨmətagi mɨne nəhu, mətəu ilau katuol
nəuian.”

5

Iesu təməhgi pətɨgəm
narmɨn tərah e suah kəti
(Mat 8:28-34; Luk 8:26-39)

1 Iesu mɨne rəhan mɨn nətəmimi kəməhuvən məhuvari əpəha
e nɨtəni=pən e nəhu Lek Kaləli, əpəha ima nətəm Kerasa.
2 Nian Iesu təmeiuaiu e bot, kəni meruh suah kəti təmsɨpən
əpəha e nɨpəg kəpiel mɨn, ikɨn katɨtənɨm nətəmimi ikɨn. Suah u
narmɨn tərah tətatɨg lan.
3 Suah u tətatɨg əmə əpəha e suvət. Ko kəsaskəlɨmiən, kəni
kəruru mɨn nəlisiən e nɨləuɨs uə sen.
4 Nian tepət kotəlis nəhlmɨn mɨne nəhlkɨn mɨne e sen. Mətəu
nian rəfin təteatuv-eatuv sen, kəni matohratuv-ohratuv sen e
nəhlmɨn mɨne nəhlkɨn mɨne, kəni məsanən pɨk məsəhmeniən
e iətəmi kəti məmə otaskəlɨm.
5 Kəni lapɨn mɨne nərauiə mɨn mɨne nian rəfin, in tətan əpəha e
suvət, mɨne əpəha e nɨtəuət mɨn, in pɨsɨn əmə, mətagət əfəməh,
kəni matətei aru in e kəpiel asɨlə mɨn.
6 Nian suah u təmafu Iesu əpəha isəu tətuva əhanəh, kəni
təmaiu muvən meiuaiu mɨsin=pən nəulɨn ohni.
7-8 Iesu təni məmə, “! Ik narmɨn tərah, iet e suah u!” Mətəu
narmɨn tərah kəha təmagət əfəməh məmə, “! Iesu, ik Nəti Uhgɨn
Ilɨs! ? Nəmuva məmə onəkəhro lak? ! Upəh əmə iəu! ! Iatɨsiai ik
e nərgɨ Uhgɨn məmə onəsoliən nalpɨniən kəm iəu!”
9 Kəni Iesu təmətapuəh ohni məmə, “? Ik nərgəm pəh?” Mətəu
təni məmə, “Nərgək u, Nɨmənin Tepət, mətəu-inu itɨmah tepət.”
10 Kəni kəmotəni=pən əskasɨk kəm Iesu motɨsimaru
motɨsimaru məmə otəsahli pətɨgəmiən ilah əha ikɨn əha.
11 Ikɨn əha, pɨkəh mɨn tepət pɨk kəutahlu əpəha e nɨkalɨ
nɨtəuət u.
12 Kəni narmɨn tərah mɨn əha kəməutasək=pən o Iesu
məmə, “Kəsi, ahli=pən-to itɨmah iəkəhuvən o pɨkəh mɨn əpəha,
megəhan e tɨmah iəkəhuvən motatɨg əpəha e lah.”

5:7-8 Mak 1:24

13 Kəni Iesu təmegəhan e lah məmə okəhuvən, kəni narmɨn
tərah mɨn əpəha kəmohiet e suah kəha məhuvən əpəha e pɨkəh
mɨn. Pɨkəh mɨn əha kotəhmen e tu-tausɨn. Kəni pɨkəh mɨn
ilah rəfin kəmotaiu məuteiuaiu e nɨpatu, kəni motiuvɨg=pən
e nəhu motamnɨm.
14 Kəni nətəmimi nətəm kəutaugɨn pɨkəh mɨn u, kəmotaiu
məhuvən motəni pətɨgəm nati u kəm nətəmimi mɨn əpəha e
taun rəhalah, kəni motəni tuvən mapəkol əpəha lahuənu mɨn.
Kəni nətəmimi tepət kəməhuva məmə okotafu-to nati u məmə
kəməhro lanu.
15 Nian kəməhuva o Iesu, kəni motafu suah u narmɨn tərah
mɨn kəmautatɨg lan aupən, tɨnəpəh nalməliən kəni mɨnuvən e
napən mətəharəg, kəni narmɨlah təmiuvɨg ohni kəni motəgɨn.
16 Kəni nətəmimi mɨn u kəmoteh nati əhruahru e nəhmtɨlah,
kəmotanus kəm ilah mɨn nəuvein nati u kəmoteh Iesu təmol e
suah u mɨne pɨkəh mɨn.
17 Mətəu nətəmimi mɨn u e nɨtəni u kəmotəni=pən əskasɨk
kəm Iesu məmə otatuvən məsatɨgiən əha imalah ikɨn.
18 Kəni nian Iesu tɨnɨtəlɨg=pən mɨn məmə otuvən e bot, mətəu
suah u narmɨn tərah mɨn kəməutatɨg lan, təmolkeikei pɨk
məmə otuvən ilah Iesu mɨne, kəni mətəni=pən kəm Iesu məmə,
“Egəhan lak, pəh iəkuvnə kitah min itəmah.”
19 Mətəu Iesu təməsegəhaniən, mətəu təməni=pən kəm in
məmə, “Ɨtəlɨg=pən imam ikɨn, kəni manus kəm nətəmi imam
ikɨn nati nak iətəm Uhgɨn ilɨs agɨn təmol kəm ik, kəni məmə in
təmasəkəhruin ik.”
20 Kəni təmuvən əpəha ikɨn Tekapolɨs mətəni pətɨgəm natim-
nati iətəm Iesu təmol kəm in. Kəni nian nətəmimi kəmotətəu,
kəni kəmotauɨt pɨk ohni.

Pətauəhli kəti iətəm tatɨmɨs mɨne pətəkəku kəti
iətəm təmɨmɨs
(Mat 9:18-26; Luk 8:40-56)

21 Kəni Iesu mɨne kəməhuvən mɨn e bot mohtəlɨg=pən e
nəve nɨtəni=pa e lek, mətəu nɨmənin nətəmimi kəməhuva ohni
mohtəlau lan e nɨkalkalɨ lek.
22 Kəni iətəmi kəti, nərgɨn u Jaerəs, in iətəmi asoli kəti rəha
nimə rəha nuhapumɨniən, təmeruh Iesu kəni tuva mɨsin=pən
nəulɨn ohni.
23 Kəni mətapuəh o Iesu mətəkeikei kəm in o nasiruiən
məmə, “Nətɨk pətəkəku tatɨmɨs pɨk otəsuvəhiən tɨmɨs. !Pale, va-
to kian nəkələhu=pən nəhlməm lan pəh təsanən”
24 Kəni Iesu təmɨtəu=pən suah u mian, kəni nɨmənin
nətəmimi tepət kəmohuərisɨg mohtəlau lan məutəhgi ilah mɨn.
25 Kəni pətan kəti təmuva o Iesu iətəm tatos nɨmɨsiən rəhalah
nɨpətan nian rəfin əmə, mɨnos nu tueləf.

26 Kəni təmuvən o toktə tepət, kəni mərəkɨn rəfin rəhan məni
e lah, mətəu uək rəhalah kəmotol tətəu pɨk nahməiən. Mətəu
rəhan nɨmɨsiən təməseiuaiuiən, nɨmɨsiən təməri nəuvetɨn mɨn.
27-28 In təmos nəghatiən e Iesu, kəni nɨkin təməhti məmə,
"Nəmə iəkek əmə rəhan nɨfɨfɨ napən, kəni rəhak nɨmɨsiən otol
naunun." Kəni tol lanəha, təmuva maliuək muərisɨg e lah,
mɨsɨpən e nəmtah Iesu ikɨn, kəni meapən mek rəhan nɨfɨfɨ
napən.
29 Nian təmek nɨfɨfɨ napən rəha Iesu lanəha, kəni rəueiu agɨn
mɨn rəhan nɨmɨsiən təməhtul, kəni təmətəu əmə e nɨpətɨn məmə
in tɨnəuvɨr.
30 Kəni rəueiu agɨn mɨn əmə, Iesu təmətəu məmə nəsanəniən
nəuvetɨn təmiet lan, kəni təmeirair mətapuəh məmə, "? Pəh
təmek rəhak napən?"
31 Mətəu rəhan mɨn nətəmimi kotəni məmə, "Ei, afu-to.
Nətəmimi kəutəhgi-əhgi rəkɨs pɨkɨn ik. ?Təhro nətəni lanko
məmə 'pəh təmek iəu'?"
32 Mətəu Iesu təmətəsal məmə oteh-to məmə pəh təmek.
33 Kəni əmeiko pətan u tɨnəhrun məmə nian in təmek
napən rəha Iesu, rəhan nɨmɨsiən tɨnɨkə. Kəni tɨnəhrun məmə
Iesu tətəsal lan. Tol lanəha, tɨnatəgɨn mətərəmrumɨn muva
meiuaiu mɨsin=pən nəulɨn o Iesu mətəni=pən natimnati rəfin
kəm in.
34 Kəni Iesu təməni=pən kəm in məmə, "Nətɨk pətan, e
rəham nəhatətəiən lak, nɨnuva mɨnəuvɨr. Kəni atuvən, pəh
nəməlinuiən rəha Uhgɨn tətatɨg ohnik. Rəham nɨmɨsiən tɨnɨkə!"
35 Nian Iesu təmətəghati əhanəh kəm pətan u, kəni
nətəmimi nəuvein kəmotsɨpən əpəha ima Jaerəs ikɨn məhuva
motəni=pən kəm Jaerəs məmə, "Nətɨm pətəkəku tɨnɨmɨs rəkɨs.
Mə iəgətun təsuvaiən, məsoliən namuliən kəm in."
36 Mətəu Iesu təməsətəlɨgiən e rəhalah nəghatiən, kəni
məni=pən kəm Jaerəs məmə, "Səgɨniən, məsoliən nɨkim tərah.
Əhatətə əmə lak."
37 Kəni Iesu təmənɨəhu nətəmimi məmə okəsohuərisɨgiən e
lau, kəni mit əmə Pitə mɨne Jemɨs mɨne pian Jon məhuvən.
38 Kəni kəməhuvən əpəha ima Jaerəs ikɨn motafu nətəmimi
tepət kəməhuva məutasək əuiləuɨl.
39 Kəni Iesu təmuvən əpəha imə məni=pən kəm lah məmə, "?
Nəutagət pɨk lanu o nak? ?Kəni məutasək pɨk o nak? Pətəkəku
u təsɨmɨsiən, tətapɨli əmə."
40 Kəni nətəmimi kəmotaləh əuvsan lan. Mətəu Iesu tətahli
pətɨgəm ilah məmə okohiet məhuvən əpəha ihluə. Kəni mit
əmə rəhan iətəmimi milahal mɨne mamə mɨne tatə rəha
pətəkəku u məhuvən əha tətapɨli ikɨn.

5:30 Luk 6:19 **5:34** Mak 10:52; Luk 7:50; 17:19

41 Kəni Iesu təmos nəhlmiṅ, məni e rəhalah nəghatiən məmə,
"Talitə kum." Niṗəti nəghatiən u təni məmə, "! Pətəkəku,
iətəni=piṅə kəm ik məmə onəkəhtul!"
42 Kəni rəueiu miṅ əmə, pətəkəku əha təməhtul miṅətaliuək.
(Pətəkəku u tiṅos nu tueləf.) Nian kəmotafu nati u Iesu təmol,
kəni narmilah təmiuvig piḳ ohni.
43 Kəni Iesu təməni=pən əskasiḳ kəm nətəmi miṅ u məmə,
"Onəsotəni pətigəmiən nati u kəm iətəmi kəti." Kəni matig
məni=pən miṅ kəm lah məmə okotəfən nauəniən kəti kəm
pətəkəku u tun.

6

Nətəm Nasərit
kəməsotisiaiən Iesu
(Mat 13:53-58; Luk 4:16-30)

1 Iesu təmiet ikiṅ əha kəni rəhan miṅ nətəmimi kəməhuərisig
lan məhuvən əpəha iman ikiṅ.
2 Kəni e nian rəha Sapət, Iesu təmuvən əpəha e nimə rəha
nuhapuminiən mətəgətun nətəmimi. Kəni nətəmimi tepət
nətəm kəmotətəu rəhan nəghatiən, kəmotauit piḳ ohni motəni
məmə, "? Ei nəman, kəruru məmə suah əpəha təmos iə na-
timnati miṅ əpəha? ?Kəruru məmə təmos iə neinatigiən tol
lanəha? ?Uə kəruru məmə təməhro lanəha matol nati apispis
miṅ əpəha?
3 Kitah kotəhrun əmə məmə suah kəha iol əmə nimə. In nəti
Meri, pia Jemis, Josis, Jutəs miṅe Saimon. Kəni kitah rəhan
miṅ kakə miṅ kəutan." Kəni nikilah təsagiəniən ohni kəni
motəuhlin nəmtahlah ohni.
4 Mətəu Iesu təni məmə, "Iəni rəha Uhgiṅ kətisiai piḳ in ikiṅ
miṅ rəfin. Mətəu rəhan miṅ əmə, miṅe nətəmi iman ikiṅ
kəsotisiaiən."
5 Kəni ikiṅ əha, ko təsoliən nati apispis kəti ikiṅ, mətəu
təmələhu=pən əmə nəhlmiṅ e nətəm kautohmis nəuvein, kəni
kotəmiəgəh miṅ.
6 Kəni Iesu narmiṅ təmiuvig piḳ o nətəm iman ikiṅ mətəu-
inu kəsotolkeikeiən məmə okotəni nipəhriəniən lan. Kəni
təmaliuək muvən lahuənu miṅ rəfin, mətəgətun nətəmimi.

Iesu təmahlipən
rəhan nətəmimi tueləf
məmə okəhuvən e nitəni miṅ
(Mat 10:5-15; Luk 9:1-6)

7 Kəni matig mauiṅ miṅ e rəhan tueləf nətəmimi kəhuva
ohni, kəni mahli=pən ilah keiu-keiu. Təməfən nəsanəniən kəm
lah o nəhgi pətigəmiən narmiṅ tərah miṅ e nətəmimi.

5:41 Luk 7:14 **6:4** Jon 4:44

8 Kəni məni=pən nəghatiən u kəm lah məmə, “Onəsotosiən
nati kəti e rəhatəmah naliuəkiən, mətəu onəkotos əmə kasikin
rəhatəmah. Onəsotosiən məni kəti e pauis rəhatəmah, kəni
məsotosiən piret, uə kətim, uə nati kəti.
9 Onəkəhuvən e put, mətəu onəsotosiən sot keiu.
10 Nəmə onəkəhuvən əpəha ima iətəmi kəti ikin, kəni otapili
əmə e rəhan nimə motatig motətəuarus mohiet lahuənu əha.
11 Kəni nəmə onəkəhuvən e lahuənu kəti, mətəu nətəmimi
nəuvein kəsotolkeikeiən məmə okotit itəmah nəkəhuvən
e rəhalah nipəgnəua nimə, uə okəsotətəligiən e rəhatəmah
nəghatiən, kəni nian nautohiet e rəhalah lahuənu,
nəkotəkeikei motohrapispis rəkis niməulul e nəhlkitəmah
məmə ilah okotəhrun məmə nəmotəuhlin=pən pəhriən
nəmtahtəmah o lah motəpəh agin ilah.”
12 Kəni kəmohiet məhuvən motəni=pən kəm nətəmimi
məmə okotəuhlin nətəligiən rəhalah, motəpəh pəhriən noliən
tərah min, kəni məhuvən o Uhgin.
13 Kəni motəhgi pətigəm narmin tərah min tepət e nətəmimi,
kəni motol=pən oiel e nətəmimi min u kautohmis, kəni motol
vivi ilah.

Kig Herot Antipas
təməni məmə Jon Bəptais
tinəmiəgəh min
(Mat 14:1-2; Luk 9:7-9)

14 Kəni Kig Herot Antipas təmətəu nəghatiən rəha Iesu
tinuvən minapəkol e nitəni min rəfin. Kəni nətəmimi nəuvein
kotəni məmə in Jon Bəptais əpə tinair=pa min mol tatos
nəsanəniən o noliən nati apispis min.
15 Mətəu nətəmimi nəuvein min kotəni məmə in Elaijə,
nəuvein min kotəni məmə in iəni kəti rəha Uhgin mətəu
təhmen e iəni min rəha Uhgin aupən.
16 Mətəu Kig Herot Antipas təmətəu, kəni məni məmə, “!Jon
Bəptais əpəha! Iəməuahtuv rəkis rəhn-kapə, mətəu tinəmiəgəh
min.”

Noliən iətəm Kig Herot Antipas
təmohamu Jon Bəptais lan.
(Mat 14:3-12; Luk 3:19-20)

17-19 Kig Herot Antipas təməni lanəha mətəu-inu in təmol
nati kəti təsəhmeniən. Pian Filip təmatit pətan kəti nərgin u
Herotiəs muol marit, kəni Kig Herot Antipas titirəkis pətan
u ohni muol min marit. Kəni Jon təmətəni=pən kəm in
məmə, “Nətatgəhli Lou. Təsəhmeniən məmə onəkit pətan rəha
piam.” Kəni Herotiəs təmətəu nəghatiən u kəni mətəməki e Jon

6:11 Luk 10:4-11 **6:11** Uək 13:51 **6:13** Jem 5:14 **6:14** Mat 16:14; Mak 8:28; Luk 9:19-20

ohni, kəni molkeikei məmə okohamu, mətəu kəpə, Kig Herot
təsegəhaniən.
Mətəu təmolkeikei məmə otol rəhan pətauəhli nɨkin tagiən,
kəni mahli=pən rəhan mɨn nətəmimi kəhuvən motaskəlɨm Jon
motəlis-ərain, kəni motələs məhuvən motləfən e kaləpus.
20 Mətəu Kig Herot Antipas tatɨsiai Jon məhrun məmə in
iətəmi asim, kəni in iətəmi əhruahru kəti mol tateh vivi kəni
məsohamuiən. Nian tepət tətəu nəghatiən rəha Jon, kəni
tɨnəruru əfəməh, mətəu tolkeikei məmə otətəlɨg lan.
21 Matuvən matuvən Herotiəs tɨnos rəhn maru Jon e nian
kəmatol lafet lan rəha Kig Herot Antipas e nian təmair lan.
Kig təmauɨn ərəfin e nətəmi asoli rəhan mɨn, mɨne nətəmi asoli
rəha rəhan soldiə mɨn, mɨne nətəmi asoli rəha nətəm Kaləli,
məmə okəhuva moteh motauən.
22 Kəni e nian əha, pətan mɨtə u nəti Herotiəs təmuva imə
matol danɨs e nəhmtɨlah. Kəmoteruh təmol danɨs kəni nɨkilah
təmagiən pɨk ohni. Kəni kig əha təməni=pən kəm pətan mɨtə
əha məmə, "Nəmə nəkolkeikei nak, nəkətapuəh lan ohniəu,
kəni iəkəfɨnə kəm ik."
23 In təməni əskasɨk kəni mos nonauvɨl ohni məmə, "Nati
nak nəkolkeikei kəni nəkeasiə lan ohniəu, iəkəfɨnə. Nati
əpnapɨn nəmə iahgin təhmen e nɨpɨlga rəhak natimnati, mətəu
iəkəkeikei məfɨnə."
24 Kəni pətan mɨtə əha təmuvən əpəha ihluə mətapuəh
o rəhan mamə məmə, "? Mamə, oiəkeasiə o nak e kig?"
Mətəu rəhan mamə təni məmə, "Uvən measiə o rəhn-kapə Jon
Bəptais."
25 Kəni pətan mɨtə əha təmaiu ueiuəhai əmə muvən əpəha
imə o kig kəni məni məmə, "Iəkolkeikei rəhn-kapə Jon Bəptais
u rəueiu əmə, kələhu=pən e pɨlet kəti."*
26 Kəni nati u təmol kig nɨkin təpəou pɨk, mətəu ko
təsəpəhiən, mətəu-inu təmos rəkɨs nonauvɨl e nəhmti nətəmimi
u kəməhuva o lafet.
27 Kəni mahli=pən rəhan kəti soldiə məmə otaiu əmə muvən
mələs rəhn-kapə Jon Bəptais muva. Kəni soldiə əha təmuvən
əpəha e kaləpus, kəni mohatuv rəhn-kapə Jon Bəptais,
28 kəni mələhu=pən e pɨlet kəti mələs muva, kəni məfən kəm
pətan mɨtə kəha, kəni tələs muvən kəm rəhan mamə.
29 Nian nətəmimi mɨn rəha Jon Bəptais kəmotətəu nətəmimi
kəmotanus nati u kəmol e Jon, kəni kəməhuvən motələs
nɨpətɨn məhuvən mohtənɨm e nɨpəg kəpiel kəti.

Nətəmi tueləf rəha Iesu kəmohtəlɨgpa mɨn ohni
(Luk 9:10)

6:17-19 Lev 18:16 * **6:25** ?Pətan u təmətapuəh o rəhn-kapə Jon e pɨlet o nak? Məmə okəhrun əhruahru məmə tɨnɨmɨs, mɨne o nol əuvsaniən in.

30 Kəni aposɨl mɨn rəha Iesu kəmohtəlɨg=pa mɨn ohni, kəni
motəni=pən natimnati rəfin iətəm kəmotol, mɨne nəghatiən
mɨn iətəm kəmotəgətun nətəmimi lan.
31 Mətəu nətəmimi tepət kəutəhuva mautəhuvən, kəni
Iesu mɨne rəhan mɨn nətəmimi kɨnotəruru nauəniən mɨne
nəmeigiən mɨne. Kəni Iesu təni=pən kəm lah məmə, "Pəh-
to kəhuvən-to əpəha ikɨn kəti nətəmimi kohkə ikɨn, kəni
nəkotəmeig nəuvetɨn."
32 Kəni ilah əmə məhuvən e bot kəti mɨnautəhuvən əpəha
ikɨn nətəmimi kohkə ikɨn.

Iesu təmaugɨn
nəman faif tausɨn
(Mat 14:13-21; Luk 9:11-17; Jon 6:1-14)

33 Mətəu nətəmimi tepət kəmotafu ilah nian kəmohiet, kəni
motəhrun ilah. Kəni kəmohiet e lahuənu mɨn motaiu mo-
taupən e lah, məhuvən əpəha kautəhuvən ikɨn.
34 Nian Iesu təmuvari e bot mafu nɨmənin nətəmimi tepət
kəməhuva rəkɨs, kəni nɨkin təmepət pɨk o lah, mətəu-inu
kotəhmen əmə e sipsip mɨn nətəm iətəmimi tɨkə o neruh viviən
ilah. Kəni təməhtul mətəgətun ilah e natimnati tepət.
35 Kəni mətəuarus tɨnəhnaiuv, kəni nətəmimi rəha Iesu
kəməhuva motəni=pən kəm in məmə, "Napinəpu, kəni ikɨnu
ikɨn nətəmimi kohkə ikɨn.
36 Təuvɨr məmə onəkahli=pən-tə nətəmimi kautəhuvən e
lahuənu mɨn, mɨne əpəha ikɨn mɨn, məmə okotos nəhmtɨ
nɨglah nauəniən."
37 Mətəu in təməni=pən kəm lah məmə, "Kəpə, itəmah əmə.
Nəkotaugɨn nətəmimi mɨn əha." Mətəu kotəni məmə, "!Nak!
?Nəkəmə oiəkəhuvən motəraki e məni asoli agɨn u tu-hanrɨt
tənariəs o nosiən pɨret lan u o naugɨniən nɨmənin nətəmimi
u?"†
38 Mətəu Iesu təni məmə, "?Nautos pɨret kuvəh? Əhuvən-to
moteh-to." Kəməhuvən moteh məmə, "Pɨret faif, kəni nəmu
keiu."
39 Kəni Iesu təni=pən kəm rəhan mɨn nətəmimi məmə okotol
nətəmimi kotəharəg e nɨmanuvehli fifti-fifti mɨne uan-hanrɨt-
uan-hanrɨt,
40 kəni kəmotəharəg lanəha fifti-fifti mɨne uan-hanrɨt-uan-
hanrɨt.
41 Kəni Iesu təmos pɨret faif mɨne nəmu mil u keiu, kəni
məsal-pəri əpəha e neai məfaki=pən lan, kəni məhapu pɨret u
məfən kəm rəhan mɨn nətəmimi məmə okotəuəri e nətəmimi.
Kəni matɨg mos mɨn nəmu mil u keiu məhapu məuəri kəm
nətəmimi.

6:30 Luk 10:17 **6:34** Nam 27:17; Mat 9:36 † **6:37** "Tənariəs," inu
məni rəhalah, təhmen e vatu rəha Vanuatu. Rəueiu, tu-hanrɨt tənariəs təhmen e
tu-hanrɨt-tausɨn vatu (200,000 vatu).

42 Kəni nətəmimi rəfin kəmotauən nərfilah tasisi,
43 kəni motəpəh nipispisi piret u mine nəmu mil u, kəni
nətəmimi min rəha Iesu kəmotaipei=pən e kətim asoli tueləf
kotəri vivi.
44 Kəni nətəmimi min u kəmotauən, nəman e lah kotəhmen
e faif-tausin.

Iesu təmaliuək e nəhue nəhu
(Mat 14:22-33; Jon 6:15-21)

45 Kəni rəueiu agin min, Iesu təməni=pən kəm rəhan min
nətəmimi məmə okotələs bot kəti motaupən məhuvən e nəve
nitəni=pən əpəha ikin kəti nərgin u Petsaitə, mətəu in otatig
mahli=pən pipim nətəmimi kautəhuvən imalah min ikin.
46 Nian tinauiəhruin rəkis nətəmimi, mahli=pən ilah
kautəhuvən, kəni muvən əpəha e nitəuət məmə otəfaki.
47 Kəni tinapinəpu, bot tinuvən əpəha e nəlugin əhruahru
əpəha e lek, mətəu Iesu tətan pisin əmə əpəha ipari.
48 Kəni mafu ilah kəutasuə məutasuə mətəu kinotəpəou
mətəu-inu nimətagi tatoh ilah. Kəni lapin iuəkir o nianiən,
kəni taliuək e nəhue nəhu mətuva. Təmaliuək muva, məmə
otapirəkis ilah.
49-50 Kəni nian nətəmimi min rəha Iesu kəmotafu tətaliuək e
nəhue nəhu mətuva, kəni nikilah təhti məmə narmi iətəmi kəti.
Kəni ilah rəfin kəmoteruh, kəni motəgin məutearəg əfəməh.
Mətəu rəueiu agin əmə, Iesu təməni=pən kəm lah məmə, "!Ei,
nikitəmah təhtul məha-məha. Iəu əmə u. Sotəginiən!"
51 Kəni məri e bot ilah min ilah, kəni nimətagi təmeiuaiu,
kəni kəmotauit pik ohni,
52 mətəu-inu rəhn-kapə lah tiəkis. Kəmotafu pau Iesu
təmaugin nətəmimi tepət e piret nəuan nəuvetin əmə, mətəu
ilah kotəruru əhanəh məmə in pəh.

Iesu təmol vivi nətəm kautohmis əpəha Kenesəret
(Mat 14:34-36)

53 Kəməhuvən e nəve nitəni=pən məhuvari əpəha ikin kəti
nərgin u Kenesəret, kəni motiuvi-ərain bot ikin.
54 Nian kəməhuvari ikin əha, nətəmimi min ikin
kəmotəhrun uəhai əmə məmə in Iesu.
55 Kəni kəmotaiu məhuvən əpəha lahuənu min mautəni=pən
kəm nətəmimi. Kəni nian kotətəu məmə Iesu əha ikin əha,
kotəmki nətəm kautohmis e rəhalah min pet məhuva ohni.
56 Kəni ikin min rəfin Iesu tatuvən=pən ikin e lahuənu
əlkələh min, mine lahuənu asoli min, mine ikin min rəfin
titəlau, nətəmimi kotəmki nətəm kautohmis mohiet motəlin
əmə ilah əpəha e makit ikin. Kəni kəmotəkeikei məutəni=pən
kəm Iesu məmə otegəhan e lah kotek əmə nififi napən rəhan.

6:44 Mak 8:1-9 **6:46** Luk 5:16 **6:49-50** Luk 24:37 **6:51** Mak 4:39

Kəni nətəmimi rəfin u kəmotek rəhan kot kəmotəuvir e rəhalah nimisiən.

7

Nətəmi asoli min kəmotəməki e Iesu o kastim rəhalah (Mat 15:1-9)

1 Kəni Farəsi nəuvein mine nəgətun nəuvein rəha Lou, kəmotsipən əha Jerusiləm, məutəharəg ilah Iesu.
2 Kəni kəmotafu məmə nətəmimi min rəha Iesu nəhlmilah tamikmik kəni məsoteikuasiən e noliən rəha Farəsi min, kəni motauən.
3 Farəsi min, mine nətəm Isrel tepət, kəmautohtəu=pən əhruahru kastim rəha tipilah nuvəh min. Kəutəkeikei moteikuas e nəhlmilah e noliən kəti, kəni uərisig lan, kotəhrun nauəniən.
4 Kəni nian kotsipən e makit məhuva, məsotauən pipimiən, motaupən moteikuas e nəhlmilah, uərisig kəmanotauən. Kəni mautohtəu=pən natimnati tepət min lanəha iətəm kəmotos o tipilah nuvəh min. Kəni kastim əhruahru əha ikin rəha neikuasiən e sospən, mine kap, mine pesin u kəmol e aiən.
5 Kəni inu Farəsi min mine nəgətun min rəha Lou kotətapuəh o Iesu məmə, "!? Təhro rəham min nətəmimi kəsotohtəu-pəniən kastim rəha tipitah nuvəh min!? !?Təhro kəsoteikuasiən e nəhlmilah ko məpanotauən, kəni mautol lanəha!?"
6 Mətəu Iesu təməni=pən kəm lah məmə, "Aupən Aiseə təməni pəhriən nian təməni pətigəm əhruahru nəghatiən rəha Uhgin mətəni e təmah məmə itəmah nəfaki eiuə min. In təməni məmə,
'Uhgin təni məmə nətəmimi min u kautisiai iəu e nəghatiən əmə rəhalah,
mətəu nikilah tətan=pən əpəha isəu.
7 Məutəfaki kəm iəu o nati əpnapin əmə,
mətəu-inu ilah kəutəgətun nətəmimi e lou iətəm iətəmimi əmə təmol
məutəni məmə lou rəha Uhgin, mətəu kəpə.' "
8 Kəni Iesu təməni min kəm lah məmə, "Itəmah nəutəpəh Lou rəha Uhgin mautohtəu=pən əmə kastim rəha iətəmimi."
9 Kəni məni=pən kəm lah məmə, "Nəutəfəri pik o noliən əpətu rəhatəmah məmə nəkotəpəh Lou rəha Uhgin kəni məutohtəu=pən aru əmə kastim rəhatəmah.
10 Mosis təməni məmə, 'Onəkisiai rəham tatə mine mamə. Nəmə iətəmi kəti tətəghati rah e rəhan tatə mine mamə, okəkeikei kohamu.'
11 Mətəu itəmah nəkotəni məmə, iətəmi kəti nəmə təpəh nasiruiən e rəhan tatə mine rəhan mamə kəni məni=pən kəm

7:2 Luk 11:38 **7:4** Mat 23:25 **7:7** Aes 29:13 **7:10** Eks 20:12; 21:17; Dut 5:16

lau məmə, ‘Rəhak u nati u iəkəmə iəkasiru e təlau lan, mətəu iəmələhu əmə məmə rəha Uhgɨn. Kəni nati kətəfən kəm Uhgɨn ko kəsoliən nati kəti lan.’
12 “Kəni kastɨm rəhatəmah tətegəhan məmə suah kəti təhrun nəpəhiən nasiruiən e rəhan tatə mɨne rəhan mamə e noliən əha. Kəni inu təsɨsiaiən ilau.
13 Mətəu e noliən əha, nəutəgətun nətəmimi e rəhatəmah kastɨm məmə in nati agɨn, kəni motol nəghatiən rəha Uhgɨn tatol əmə nati əpnapɨn lan. Kəni natimnati mɨn tepət mɨn lanəha itəmah nautol.”

Nati tol nətəmimi kotərah
e nəhmtɨ Uhgɨn
(Mat 15:10-20)

14 Kəni Iesu təmauɨn e nɨmənin nətəmimi məmə okəhuva iuəkɨr ohni kəni təni=pən kəm lah məmə, “Otətəlɨg vivi-to lak məmə nəkotəhrun noliən rəha nauəniən mɨne neikuasiən.
15 Nati iətəmimi tatun təsoliən iətəmimi tamɨkmɨk e nəhmtɨ Uhgɨn, mətəu nati tatsɨpən e nɨki iətəmimi tatol iətəmimi tətamɨkmɨk e nəhmtɨ Uhgɨn.”*
17 Nian Iesu təmiet rəkɨs e nɨmənin nətəmimi u, kəni muvən əpəha imə, kəni rəhan mɨn nətəmimi kotətapuəh o nɨpətɨ nəghatiən mɨn u kəm in.
18 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Nəmə təhro itəmah mɨn rəhn-kapə təmah tɨkə. Onəkotəkeikei motəhrun məmə natimnati iətəm iətəmimi tatun in təhmen əmə e nati ihluə təsoliən iətəmimi tətərah e nəhmtɨ Uhgɨn.
19 Mətəu-inu tun kəni təsuvəniən e nɨkin, mətəu tatuvən e nɨsɨgan, kəni matiet mɨn.” (E nəghatiən əha Iesu təməni pətɨgəm məmə nauəniən rəfin katun təuvɨr e nəhmtɨ Uhgɨn.)
20 Kəni təni məmə, “Mətəu nati iətəm tatiet e nɨki iətəmimi, in tol iətəmimi tətamɨkmɨk e nəhmtɨ Uhgɨn.
21 Mətəu-inu nɨki iətəmimi tətəhti natimnati tərah tepət, kəni nətəmimi kautol noliən tərah mɨn u: nɨpətan mɨne nəman mɨne, kautit oneuən ilah mɨn; kəutakləh; kautohamu iətəmi;
22 kəutakləh e pətan rəha iətəmi pɨsɨn; kəutaumɨs pɨk o natimnati; kautol təfagə tərah mɨn; kəuteiuə; kautit əpnapɨn əmə nɨpətan mɨne nəman; kautetet; kəutəni nɨkalɨ iətəmi; kəutəfəri ilah; kəutalməli.
23 Noliən tərah mɨn əha, ilah kəha kautsɨpən e nɨki nətəmimi kəni mautol ilah kotamɨkmɨk e nəhmtɨ Uhgɨn.”

Iesu təməhgi pətɨgəm
narmɨn tərah e nətɨ pətan kəti
(Mat 15:21-28)

---

* **7:15** E kopi əuas mɨn nəuvein rəha Niutestɨmɨn iətəm kəmətei e nəghatiən Kris aupən, nəghatiən pɨsɨn kəti mɨn əha ikɨn iətəm tatilpɨn nəghatiən u mətəni məmə, “16 Itəmah rəfin matəlgɨtəmah tatɨg, otətəlɨg vivi, kəni motəhrun nəghatiən mɨn u.” **7:15** Uək 10:14-15

24-26 Kəni Iesu təmiet u ikɨnu kəni məsəu-pahav muvən əpəha Fonisiə, ima Nanihluə mɨn e nɨtəni rəha Sɨriə, mətatɨg e nimə kəti iuəkɨr o taun u Taea, mətəhluaig məsolkeikeiən məmə nətəmimi okotəhrun məmə in tətatɨg əha ikɨn əha, mətəu ko təsəhluaigiən.

Mətəu pətan kəti əha ikɨn, narmɨn tərah tətatɨg e rəhan pətəkəku. Pətan u təmair ikɨn əha, kəni in təsəfakiən, in Ianihluə. (Nətəm Isrel kotəni məmə Nanihluə mɨn kotəhmen e kuri.) Nian təmətəu natimnati təuvɨr mɨn iətəm Iesu tatol ilah, kəni tasək muva mɨsin=pən nəulɨn ohni məmə otəhgi pətɨgəm narmɨn tərah e rəhan pətəkəku.

27 Mətəu Iesu təni məmə, “Kəpə. Pəh kotaupən motaugɨn kəlkələh mɨn. Təsəuvɨriən məmə okəraki=pən e nauəniən nɨg kəlkələh mɨn kəm ‘kuri mɨn.’ ”†

28 Mətəu pətan u təni məmə, “Nɨpəhriəniən iətəmi asoli, mətəu nati əpnapɨn kuri mɨn, mətəu kegəhan məmə ilah kautun nɨpɨspɨsɨ nauəniən nɨg kəlkələh mɨn iətəm tatɨmərəgrəg=pən e nɨpəg tepɨl.”

29 Kəni Iesu təməni=pən kəm in məmə, “Mətəu-inu nəmuhalpɨn vivi rəhak nəghatiən, uvən-to əpəha imam ikɨn mafu narmɨn tərah tɨniet rəkɨs e rəham pətəkəku.”

30 Pətan u təmaiu muvən iman lahuənu mafu rəhan pətəkəku tətapɨli-pəri vivi əmə e rəhan pet, kəni narmɨn tərah tɨniet rəkɨs lan.

Iesu təmol vivi
iətəmimi kəti matəlgɨn talu məruru nəghatiən

31 Kəni Iesu təmiet ikɨn əha ima nətəm Taea kəni muvən=pən əpəha Saedon muvən=pən əpəha Tekapolɨs ikɨn matuvən əpəha e nəhu Lek Kaləli.

32 Kəni nətəmimi kəmotit iətəmimi kəti nɨmatəlgɨn talu kəni məruru nəghatiən məhuva məmə Iesu otələhu=pən nəhlmɨn lan pəh tətəu təuvɨr mɨn e nɨmɨsiən.

33 Kəni Iesu təmit suah u mian əpəha isəu nəuvetɨn o nətəmimi, kəni məfən nəuanəhlmɨn e nɨmatəlgɨn kəni magəh nəhlmɨn ‡ mələhu=pən e namɨn.

34 Kəni məsal pəri əpəha e neai, kəni meəhagəhli ohni e rəhan nəghatiən məmə, *“!Efata!”* Nɨpətɨn təni məmə, “!Əuvɨr-tə!”

35 Kəni əmeiko iətəmi u tɨnatətəu nati, kəni namɨn tɨnəuvɨr mɨnatəghati vivi.

---

† **7:27** “Kəlkələh mɨn” tətəgətun nətəm Isrel, kəni “kuri mɨn” tətəgətun Nanihluə mɨn. Nian koteruh nəghatiən u “kuri” mak u tətatɨg lan, tətəgətun məmə Iesu in tətəni nəghatiən rəha nətəmimi nəuvein nətəm kəutəni e Nanihluə mɨn məmə “kuri mɨn.” ‡ **7:33** E nian mɨn əha, nətəmimi nɨkilah təhti məmə nəunəhuatəmi in təhmen e mərsɨn kəni tətasiru e nɨmɨsiən.

36 Kəni Iesu təməniəhu ilah məmə okəsotəniən nati u kəm
nətəmimi. Mətəu nian Iesu təmətəkeikei kəm lah, mətəu ilah
kəmotəkeikei motəni pətigəm pik min kəm nətəmimi.
37 Kəmotauit pik ohni motəni məmə, "Natimnati rəfin iətəm
tatol, mətəu in təuvir pik agin. Nətəmimi min u nimatəlgilah
talu kinautətəu nati, mine nətəmimi min u kotəruru nəghatiən
kinautəghati."

8

Iesu təmaugin
nətəmimi fo-tausin
(Mat 15:32-39; Mak 6:35-44)

1 E nian kəti min, nətəmimi tepət kəməhuva min ohni, kəni
mətəu niglah nauəniən tinikə. Kəni Iesu təmauin e rəhan min
nətəmimi kəhuva kəni təni=pən kəm lah məmə,
2 "Nikik tinahmə pik o nətəmimi min əpəha mətəu-inu,
kəməhuərisig lak minotos rəkis nian kisil, kəni rəueiu əha,
niglah nauəniən tinikə.
3 Nəmə iəkahli=pən ilah kautəhuvən əha rəueiu, kəni
sueiuei otoh ilah, kəni nəhmtilah otapin e suaru, mətəu-
inu kəməsotauəniən nuvəh, kəni nəuvein kəmotsipən əpəha
isəu."
4 Kəni rəhan min nətəmimi kəmotətapuəh ohni məmə, "?
Okos iə piret təhmen o nauginiən ilah? In u ikinu nati tikə ikin,
nətəmimi kəsotatigiən ikin."
5 Kəni Iesu təmətapuəh o lah məmə, "?Nautos piret kuvəh?"
Mətəu kotəni məmə "Səpin."
6 Kəni təməni=pən kəm nətəmimi məmə okotəharəg, kəni
tos piret u məfaki məni tagkiu kəm Uhgin ohni, kəni məhapu
məfən kəm rəhan min nətəmimi məmə okotəuəri e nətəmimi,
kəni ilah kəmotol lanəha.
7 Kəni kəmotos min nəmu əlkələh nəuvein motəfən kəm Iesu,
kəni Iesu təfaki kəm Uhgin ohni kəni məfən min kəm lah məmə
okotəuəri kəm nətəmimi.
8-9 Kəni nətəmimi min u Iesu təmaugin ilah kotəhmen e
fo-tausin, kəmotun nauəniən nərfilah tasisi, kəni motəpəh
nipispisi nauəniən, kəni kaipei=pən e kətim asoli səpin kotəri.
10 Kəni Iesu tahli=pən nətəmimi kautəhuvən imalah min
ikin. Kəni ilah rəhan min nətəmimi kəməhuvən e bot məhuvən
əpəha e nitəni Talmanutə.

Farəsi min kəmotəni məmə okoteh nəmtətiən kəti
(Mat 16:1-4)

11 Kəni Farəsi min nəuvein kəməhuva o Iesu mautorgəhu
kəm in motəni=pən kəm in məmə otol-to nəmtətiən asoli kəti
pəh kotəhrun məmə in təmsipən pəhriən o Uhgin, uə kəpə.

7:36 Mak 1:43-45 **7:37** Aes 35:5

12 Kəni Iesu nɨkin təməpəou, kəni təmeəhagəhli o lah kəni
məni məmə, “?Kərmə təhro nətəmimi mɨn u rəueiu mɨne kotəni
məmə okotafu-to nəmtətiən kəti? Mətəu iətəni pəhriən kəm
təmah məmə ko kəsoliən nəmtətiən kəti kəm təmah.”
13 Kəni məpəh ilah məhuvən e bot məhuvən əpəha e nɨkalɨ
nəhu nəven=pən.

Is rəha Farəsi mɨn mɨne
is rəha Kig Herot Antipas
(Mat 16:5-12)

14 Rəhan mɨn nətəmimi kəmotalu e nəmkiən pɨret təhmen
mətəu kəmotos əmə kətiəh əmə məhuvən e bot.
15 Kəni Iesu təməuvahag kəm lah məmə, “Onauteh vivi
itəmah o is rəha Farəsi mɨn mɨne is rəha Herot Antipas.”
16 Kəni kəmotəni=pən kəm lah mɨn məmə, “Tətəni lanəha
mətəu-inu kəməsotəmkiən pɨret.”
17 Kəni mətəu Iesu tɨnəhrun rəhalah nətəlɨgiən kəni məni
məmə, “?Təhro nəutəni nəghatiən əha məmə nəməsotəmkiən
pɨret? ?Təhro itəmah nəsoteruh əhanəhiən kəni məsotəhrun
əhanəhiən? !Rəhn-kapə təmah tiəkɨs!
18 Nəhmtɨtəmah u ikɨn. ?Təhro nəsotehiən nati? Kəni
nɨpəgtəlgɨtəmah u ikɨn. ?Təhro nəsotətəuiən nati? Iəkəhrun
məmə nəmə təhro nɨnotalu e natimnati iətəm kɨnəhuva rəkɨs.
19 ?Nian iəmos pɨret mɨn əha faif məfən kəm nətəmimi əha
faif-tausɨn kotun, kəni uərisɨg nəmotaipei nɨpɨspɨsɨn e kətɨm
asoli kuvəh?” Mətəu kotəni məmə, “Tueləf.”
20 Kəni təmətapuəh mɨn o lah məmə, “?Kəni nian iəmos pɨret
əha səpɨn məmə iəkəfən kəm nətəmimi mɨn əpəha fo-tausɨn
kotun, kəni uərisɨg nəməhuveipei=pən nɨpɨspɨsɨn e kətɨm asoli
kuvəh?” Mətəu kotəni məmə, “səpɨn.”
21 Kəni təmətapuəh o lah məmə, “?Mətəu itəmah nəkotəruru
əhanəh iəu?”

Iesu təmol vivi
iətəmi kəti nəhmtɨn tərah

22 Kəni kəməhuvari əpəha ikɨn kəti kətəni məmə Petsaitə,
kəni nətəmimi ikɨn kəmotit suah kəti nəhmtɨn tərah məhuva
kəni məutəkeikei o Iesu məmə otələhu=pən nəhlmɨn lan.
23 Kəni Iesu təmos nəhlmɨ suah u mian isəu nəuvetɨn o
lahuənu kəni magəh nəhmtɨ suah u* kəni mələhu=pən nəhlmɨ
mil lan, kəni mətapuəh ohni məmə, “?Nɨnəhrun neruhiən nati
uə kəpə?”
24 Mətəu suah u təməsal pəri kəni məni məmə, “Iətafu
nətəmimi mətəu kotəhmen əmə e nɨgi mɨn mətəu in əmə u
kəutaliuək.”

8:12 Mat 12:39; Luk 11:29 **8:15** Luk 12:1 **8:17** Mak 6:52 **8:19** Mak 6:41-44 * **8:23** Afin-to e futnot e Mak 7:33.

25 Kəni Iesu təmatɨg mələhu=pən mɨn nəhlmɨn mil e nəhmtɨ
suah u, kəni nəhmtɨn tɨnəhrun neruh viviən natimnati
mɨnəpəh nəuau-əuauiən.
26 Kəni Iesu təmahli=pən məmə otatuvən iman ikɨn mətəu
təməniəhu məmə otəsuvən-pəniən əha lahuənu əha ikɨn.

Pitə təməni pətɨgəm məmə Iesu in Məsaiə əpələ
(Mat 16:13-20; Luk 9:18-21)

27 Kəni Iesu mɨne rəhan mɨn nətəmimi kəmohiet motəsəu
pahav məhuvən e lahuənu mɨn u iuəkɨr o nati əpəha Sisəriə
Fɨlɨpai. Nian kəmautəhuvən e suaru kəni tətapuəh o lah məmə,
"?Otəni-to məmə nətəmimi kotəni iəu məmə iəu pəh?"
28 Mətəu rəhan mɨn nətəmimi kotəni məmə, "Nətəmimi
nəuvein kotəni məmə ik Jon Bəptais. Nəuvein kotəni məmə
ik Elaijə. Nəuvein mɨn kotəni məmə ik iəni kəti rəha Uhgɨn
aupən."
29 Kəni təmətapuəh o lah məmə, "?Mətəu itəmah nəkotəni
məmə iəu pəh?" Kəni Pitə təni məmə, "!IK u Məsaiə† əpələ!"
30 Kəni Iesu təməniəhu əskasɨk ilah məmə, okəsotəni
pətɨgəmiən in kəm iətəmi kəti.

Iesu təməghati
e rəhan nɨmɨsiən
(Mat 16:21-23; Luk 9:22)

31 Kəni təmatəgətun ilah kəni mətəni məmə, "Iəu Nətɨ
Iətəmimi oiəpanətəu nahməiən o natimnati tepət. Nətəmi asoli
rəha nətəm Isrel, mɨne pris asoli mɨn, mɨne nəgətun mɨn rəha
Lou okotəməki lak, kəni motohamu iəu, mətəu oiəkos nian
kɨsɨl ko, kəni məpanəmiəgəh mɨn."
32 Təməni-vivi pau kəm lah, mətəu Pitə təmit Iesu
mian əpəha e nɨkalɨ suaru kəni mətəniəhu əskasɨk məmə
otəsəghatiən lanəha.
33 Kəni mətəu Iesu təməsal=pən meruh rəhan mɨn nətəmimi,
kəni məni=pən kəm Pitə məmə, "!Ik iərmɨs Setən asoli, agɨm
muvən isəu ohniəu! Rəham nətəlɨgiən səniəmə rəha Uhgɨn,
mətəu rəha iətəmimi əmə."

Naulɨsiən e nəni pətɨgəmiən Iesu kəm nətəmimi
(Mat 16:24-28; Luk 9:22-27)

34 Kəni Iesu təmauɨn rəfin e nətəmimi, mɨne rəhan mɨn
nətəmimi, məmə okəhuva ohni, kəni məni məmə, "Nəmə
iətəmi kəti təni məmə otuərisɨg lak, otəkeikei malu aru lan,
kəni mələs rəhan nɨgi kəməluau muərisɨg lak.‡
35 Iətəmimi iətəm tolkeikei məmə otosmiəgəh rəhan
nəmiəgəhiən e nəhue nɨftəni u, kəni otəmkarəpən e rəhan

8:28 Mak 6:15 † **8:29** Afin-to e tiksɨnəri o nəghatiən u "Məsaiə." **8:29** Jon 6:68-69 **8:30** Mak 9:9 ‡ **8:34** Nian nəmə okətu-pəri iətəmimi kəti e nɨgi kəməluau, in otəkeikei mələs rəhan nɨgi kəməluau muvən ikɨn okətu-pəri ikɨn. **8:34** Mat 10:38-39; Luk 14:27

nəmiəgəhiən itulɨn. Mətəu iətəmi otɨmɨs ohniəu mɨne
Nanusiən Təuvɨr rəhak, in otos nəmiəgəhiən itulɨn.
36 ?Nəmə iətəmimi kəti tatos rəfin natimnati e nəhue nɨftəni,
mətəu uərisɨg lan otɨmɨs kəni təsosiən nəmiəgəhiən itulɨn, in
təmol win e nati təuvɨr kəti, uə kəpə? Kəpə.
37 Ko iətəmi təsəfəniən nati kəti kəm Uhgɨn məmə Uhgɨn
otəfən nəmiəgəhiən itulɨn kəm in.
38 "Nəmə nətəmimi kəutaulɨs e nəni pətɨgəmiən iəu mɨne
rəhak nəghatiən kəm nətəmi kəsotəfakiən mautol təfagə tərah,
kəni o nian iəu Nətɨ Iətəmimi oiəkuva lan, iəu mɨn oiəkaulɨs
e nəni pətɨgəmiən məmə ilah u rəhak mɨn nətəmimi. O nian
əha iəkuva itɨmah nagelo asim mɨn e noraipiən əhagəhag asoli
rəha rəhak tatə."

9

1 Kəni Iesu təməni məmə, "Iətəni pəhriən kəm təmah
məmə, itəmah nəuvein u nəutəhtul u ikɨnu rəueiu, ko
kəsohmɨsiən motətəuarus koteruh Narmənɨgiən Rəha Uhgɨn
otuva e nəsanəniən asoli."

Nɨpətɨ Iesu təmuva mol pɨsɨn
(Mat 17:1-13; Luk 9:28-36)

2 Kəni nian sikɨs kɨnəhuva mɨnəhuvən rəkɨs, kəni Iesu tit Pitə,
Jemɨs, mɨne Jon, kəni ilahal pɨsɨn əmə kɨluərisɨg lan məhuvən
əpəha e nɨtəuət əfəməh kəti, kəni ilah pɨsɨn əmə əha ikɨn. Kəni
kəmlafu nɨpətɨ Iesu təməuhlin muva mol pɨsɨn.
3 Rəhan napən təmuva məruən mətoraip-oraip, ko iətəmi
kəti təseikuasiən e napən kəti təruən lanəha.
4 Kəni suah milahal əha kəmlafu Elaijə mɨne Mosɨs kəmiaiet
pətɨgəm=pa məhləghati ilahal Iesu.
5 Kəni Pitə təməni=pən kəm Iesu məmə, "Iəgətun, təuvɨr
məmə iəkluva u ikɨn u. Pəh mɨhlol nɨmauvluvl kɨsɨl, rəham
kəti, rəha Mosɨs kəti, kəni rəha Elaijə kəti."
6 Pitə tɨnətəghati əpnapɨn əmə mətəu-inu kɨnləgɨn pɨk
məhlərəmrumɨn.
7 Kəni nəpuə təmuva məuveg ilah, kəni kəmotətəu nəuia
iətəmi kəti təmsɨpən əpəha e nəpuə məmə, "Inu nətɨk keikei u
iəkolkeikei pɨk. Onəklətəlɨg lan."
8 Kəni rəueiu agɨn mɨn, kəmleirair, mətəu kəsleruhiən mɨn
suah mil, mətəu kəmleruh əmə Iesu tətəhtul ilahal min.
9 Nian kəməuteiuaiu e nɨtəuət məhuvən əpəha ləhtəni,
kəni Iesu təməniəhu əskasɨk ilahal məmə, "Natimnati
mɨn u nəmleh əpəha ilɨs e nɨtəuət, onəslənian kəm iətəmi
kəti mɨlətəuarus=pən iəu Nətɨ Iətəmimi oiəkəmiəgəh mɨn e
nɨmɨsiən."

8:38 Mat 10:33 **9:1** Mak 13:30 **9:7** Uək 3:22; 2Pitə 1:17-18

10 Kəni ilahal kəmlisiai nəghatiən rəha Iesu, mətəu
kəməhləni əmə kəm lahal min məmə, “Nəghatiən əha təməni
məmə otəmiəgəh min e nimisiən, kəruru məmə nipətin təni
məmə nak.”
11 Kəni kəmlətapuəh o Iesu məmə, “?Təhro iəgətun min rəha
Lou kotəni məmə Elaijə otəkeikei maupən muva?”
12 Kəni Iesu təməni=pən kəm lahal məmə, “Nipəhriəniən,
Elaijə otaupən muva məmə otol vivi natimnati rəfin. ?Mətəu
təhro Nauəuə Rəha Uhgin təməni məmə iəu Nəti Iətəmimi
oiəpanətəu nahməiən o natimnati tepət, kəni nətəmimi
okoteruh iəu motəuhlin nəmtahlah ohniəu motəpəh iəu?*
13 Mətəu iətəni pəhriən kəm təmahal məmə Elaijə tinuva
rəkis, kəni kəmol nati tərah lan təhmen e Nauəuə Rəha Uhgin
təməni məmə okəpanol lanəha.”

Iesu təməhgi pətigəm
narmin tərah e suakəku kəti
(Mat 17:14-21; Luk 9:37-43)

14 Nian kəmohtəlig=pa min, moteruh nətəmimi nəuvein
min rəha Iesu, mətəu nimənin nətəmimi kəmohtəlau e lah,
kəni iəgətun nəuvein rəha Lou mine nətəmimi min rəha Iesu
kautorgəhu.
15 Nian nətəmimi kəmoteruh Iesu, narmilah təmiuvig pik
ohni, kəni motaiu məhuva məmə okotəghati kəm in.
16 Kəni Iesu təmətapuəh o lah məmə, “?Nakəha nautorgəhu
ohni itəmah nətəmimi min əpəha?”
17 Mətəu nətəmimi min u kəti təni məmə, “Iəgətun, iəu iəmit
nətik muva ohnik məmə onəkol vivi, mətəu-inu narmin tərah
kəti tətatig lan kəni mol təruru nəghatiən.
18 Kəni nian narmin tərah əpə taskəlim in, kəni moh
mələs iahu morin e niməulul, kəni nəhun nəuan ruən tatiet,
təhmen e nəuaui nitəhi, kəni matigət-ərain nəhluvn, nipətin
tatikimkim. Kəni iəmətapuəh o rəham nətəmimi məmə
okotəhgi pətigəm narmin tərah u lan, mətəu kotəruru nəhgi
pətigəmiən.”
19 Mətəu Iesu təni məmə, “Kəsi, itəmah u nətəmimi rəueiu
mine nəsotəhatətəiən lak. Kərmə oiəkatig kitah min itəmah
mətəuarus=pən nian nak nəmanotəhatətə lak. Kəni kərmə
onəhgin iəpanəmeig e təmah. !Otit suakəku ko məhuva kəm
iəu!”
20 Kəni kəmotələs məhuvən o Iesu. Kəni narmin tərah əpəha
təmafu Iesu kəni tol suakəku u tauit nipətin tərəmrumin pik,

9:11 Mal 3:1 * **9:12** Nətəm Isrel rəhalah nətəligiən məmə nəmə Məsaiə tuva, in otepət e nətəm Rom mine marmənig e nətəmimi. Mətəu ilah kəsotətəligiən lanu e Məsaiə məmə otimis o lah, kəni mosmiəgəh ilah o nos rəkisiən nalpiniən o təfagə tərah, kəni məfən nəmiəgəhiən itulin, kəni kotol win e nimisiən. **9:12** Sam 22:1-18; Aes 53:3; Mal 4:5-6 **9:13** Mat 11:14

kəni məmei morin əpə ləhtəni e nɨməulul məsəuəsəu mətan,
kəni nəunəhuan tiet təhmen e sop.
21 Kəni Iesu təmətapuəh o rəhan tatə məmə, “Təmol lanəha
mɨnos nu kuvəh?”
Mətəu rəhan tatə təni məmə, “Təmətuəuin e nian təmatəkəku
mətəuarus=pa əha rəueiu.
22 Kəni nian tepət narmɨn tərah kəha tatoh mətləfən əpəha e
nɨgəm mɨne nəhu məmə otohamu. Nəmə nəkəhrun noliən, pəh
nəkasəkəhruin itɨmlau masiru e tɨmlau.”
23 Mətəu Iesu təni məmə, “Nak əha, nəghatiən u məmə, ‘Nəmə
nəkəhrun noliən’? Uhgɨn təhrun noliən natimnati rəfin kəm
iətəmimi iətəm tətəhatətə lan.”
24 Kəni rəueiu agɨn, tatə rəha suakəku u təmagət əfəməh
məmə, “Iəkəhatətə lam, mətəu in əmə u rəhak nəhatətəiən
təkəku əmə. !Asiru lak məmə rəhak nəhatətəiən otəri mepət!”
25 Kəni nian Iesu təmeruh məmə nətəmimi nəuvein mɨn
kɨnəutaiu mɨnəutuva iuəkɨr ohni məmə okotafu-to, kəni
təni=pən əskasɨk uəhai əmə kəm narmɨn tərah əpəha məmə,
“Ik narmɨn tərah iətəm natol nɨmatəlgɨtəmi tətalu, kəni mol
iətəmi təruru nəghatiən. ! Iəkəni=pɨnə əhruahru u rəueiu
məmə onəkiet e suakəku u, kəni məsuva mɨniən muvən lan!”
26 Kəni narmɨn tərah əha təmagət əfəməh mol suakəku əpəha
tauɨt mərəmrumɨn mɨn u iuəkɨr agɨn tɨmɨs, kəni miet lan. Ko
nakafu məmə tɨnɨmɨs rəkɨs, kəni nətəmimi tepət kotəni məmə
tɨnɨmɨs.
27 Mətəu Iesu təmeapən maskəlɨm nəhlmɨn miuvi-pəri, kəni
təhtul.
28 Iesu təmuvən imə, kəni ilah pɨsɨn əmə rəhan mɨn nətəmimi
kəutəharəg, kəni kotətapuəh ohni məmə, “? Kərmə təhro
iəkotəruru nəhgi pətɨgəmiən narmɨn tərah əpəha?”
29 Mətəu Iesu təni məmə, “Nəfakiən əmə təhrun nəhgi
pətɨgəmiən narmɨn tərah mɨn əha lanəha.”

Iesu təməni pətɨgəm mɨn rəhan nɨmɨsiən
(Mat 17:22-23; Luk 9:43-45)

30 Kəni Iesu mɨne rəhan nətəmimi kəmohiet u ikɨnu
kəni məhuvən=pən əpəha e nɨtəni Kaləli ikɨn, mətəu Iesu
təsolkeikeiən məmə okəhrun məmə in əha ikɨn əha.
31 Təmol lanəha mətəu-inu tətəgətun rəhan mɨn nətəmimi.
Təməni məmə, “Iəu Nəti Iətəmimi, okegəhan=pən lak kəm
nətəmimi kotohamu iəu iəkɨmɨs. Mətəu oiəkos nian kɨsɨl, kəni
məpanəmiəgəh mɨn.”
32 Kəni mətəu rəhan mɨn nətəmimi kəsotəhrun viviən
rəhan nəghatiən, kəni nɨkilah tɨnətəgɨn o nətapuəhiən e nɨpəti
nəghatiən rəhan.

9:23 Mat 21:21; Mak 11:23 **9:26** Mak 1:26 **9:30** Jon 7:1 **9:31** Mak 8:31; 10:32-34 **9:32** Luk 9:45

?Pəh in tepət e lah?
(Mat 18:1-5; Luk 9:46-48)

33 Kəmohiet=pa əpəha Kapeniəm, kəni mɨnautəhuvən imə kəti. Kəni Iesu təmətapuəh o lah məmə, “?Nak əha nəmautəni e suaru?”
34 Mətəu kɨnotaulɨs o nuhalpɨniən motəpnapɨn əmə mətəu-inu, e suaru kəmautəni məmə pəh in tepət e lah.
35 Kəni Iesu təməhtiahu məharəg, kəni mauɨn e rəhan nətəmimi tueləf məmə okəhuva-to ohni, kəni təni=pən kəm lah məmə, “Iətəmi tolkeikei məmə in otepət e nətəmimi, in otəkeikei meiuaiu e lah kəni muva məmə in ioluək əmə kəti rəhalah.”
36 Kəni mələs suakəku kəti muva mem aupən e lah, kəni maskəlɨm məmə,
37 “Kəni iətəmimi iətəm tatos e nɨkin agiən suakəku təhmen e inu, kəni tatol e nərgək, kəni təhmen əmə məmə tatos iəu e nɨkin agiən. Kəni iətəmimi iətəm tatos iəu e nɨkin agiən, kəni təhmen əmə məmə tatos iətəmi u iətəm təmahli=pa iəu.”

Suah kəti təmol nati apɨspɨs
e nərgɨ Iesu
(Luk 9:49-50)

38 Kəni Jon təməni=pən kəm Iesu məmə, “Iəgətun iəmotafu suah kəti tətəhgi pətɨgəm narmɨn tərah mɨn e nərgəm, kəni iəmotəniəhu mətəu-inu səniəmə kitah kəti.”
39 Mətəu Iesu təni məmə, “Sotəniəhuiən, mətəu-inu nətəmimi rəfin nətəm kautol nati apɨspɨs mɨn e nərgək, ko kəsotəni uəhaiən nəghatiən tərah lak.
40 Iətəmimi iətəm səniəmə rəhatah tɨkɨmɨr, in tolkeikei itah.
41 Iətəni pəhriən kəm təmah məmə, nəmə iətəm tətasiru e təmah, mətəu-inu rəhak u itəmah, kəni Uhgɨn otətəou in o rəhan noliən təuvɨr u, nati əpnapɨn rəhan nasiruiən in nati əkəku əmə təhmen e nəhu tətəfɨnə kəm təmah məmə nəkotəmnɨm.”

Nati tol iətəmimi tətəmei
e rəhan nəmiəgəhiən
(Mat 18:6-9; Luk 17:1-2)

42 Kəni Iesu təmətəkeikei mətəni məmə, “Kəlkələh mɨn u kəutəhatətə lak, nəmə iətəmi kəti tol kəti təmei e rəhan nəmiəgəhiən uə rəhan nəhatətəiən, kəni iətəmi əha, Uhgɨn otol nalpɨniən asoli kəm in. Kəni nalpɨniən əha otəskasɨk tapirəkɨs nəmə kətu=pən kəpiel kəti e nentəuin, kəni kahtiuvət lan əpəha ləuantəhi lokamnɨm məmə otamnɨm.

9:35 Mat 20:25-27; Mak 10:43-44; Luk 22:24-26 **9:37** Mat 10:40 **9:40** Mat 12:30; Luk 11:23 **9:41** Mat 10:42

43-44 “Kəni nəmə nəhlməm tol ik natol təfagə, kəni təuvɨr
məmə nəkətahtuv rəkɨs məraki lan.† Nəmə nəhlməm kətiəh
əmə mətəu onəkos nəmiəgəhiən itulɨn, inu təuvɨr pɨk mapirəkɨs
agɨn məmə nəhlməm keiu mətəu okəraki=pən lam e nɨgəm
asoli u naunun tɨkə.”‡
45-46 Kəni nəmə nəhlkəm kəti tol ik nətəmei e rəham
nəmiəgəhiən, nəkətahtuv rəkɨs. Nəmə nəhlkəm kətiəh əmə
mətəu onəkos nəmiəgəhiən itulɨn, inu təuvɨr pɨk mapirəkɨs
agɨn məmə nəhlkəm keiu mətəu okəraki=pən lam e nɨgəm
asoli.§
47 Kəni nəmə nəhmtəm kəti tol ik nətəmei e rəham
nəmiəgəhiən, nəkələs rəkɨs. Nəmə nəhmtəm kətiəh əmə mətəu
onəkuvən ikɨn Uhgɨn tətarmənɨg ikɨn, inu təuvɨr pɨk mapirəkɨs
agɨn məmə nəhmtəm keiu mətəu okəraki=pən lam e nɨgəm
asoli.
48 Kəni ikɨn əha, uhrəl mɨn okotətu e nɨpətɨ nətəmimi ikɨn
məsohmɨsiən, kəni nɨgəm tatus ilah kəni matuəu əmə kɨlpɨn ko
kəsohapɨsiən nian kəti.
49 “Uhgɨn tətearəgrəg=pən nɨgəm e nətəmimi təhmen əmə e
sol kətearəgrəg=pən e nauəniən.
50 “? Sol təuvɨr, mətəu nəmə otɨsiu, kəni kəruru məmə
okəfən mɨn nak pəh tətəhiən? Onəkotəkeikei motos sol u
təhmen e nolkeikeiən e rəhatəmah nəmiəgəhiən, kəni motatɨg
e nəməlinuiən nian rəfin.”

10

?Təuvɨr məmə nɨpətan mɨne nəman okotəpəh ilah mɨn,
uə kəpə?
(Mat 19:1-12; Luk 16:18)

1 Kəni Iesu təmiet ikɨn əha kəni muvən miet=pən əpəha e
nɨtəni əpəha Jutiə e nəven nɨtəni=pən e nəhu Jotən. Kəni
nɨmənin nətəmimi kəmotuhapumɨn=pən mɨn ilah mɨn ohni,
kəni tətəgətun ilah məmə inu tətəgətun ilah mɨne nian mɨn.
2 Kəni Farəsi nəuvein kəməhuva moteiuə əmə motətapuəh
ohni məmə, “?Təhro? ?Rəhatah Lou tətegəhan məmə iərman
təhrun nəpəhiən rəhan pətan mol difos lan, uə kəpə?”
3 Mətəu Iesu təmətapuəh o lah məmə, “?Lou nak u Mosɨs
təmələhu aupən kəm təmah?”

---

† **9:43-44** Inu nəghatiən əuhlin iətəm tətəgətun məmə Iesu tolkeikei məmə kitah okotəkeikei motol uək əskasɨk o nəpəhiən rəhatah noliən tərah mɨn. Təhmen məmə kəutətahtuv rəkɨs noliən tərah. Mətəu in təsolkeikeiən məmə okotərəkɨn nɨpətitah.
‡ **9:43-44** E kopi əuas mɨn nəuvein rəhan Niutestɨmɨn iətəm kəmətei e nəghatiən Kris aupən, katɨlpɨn nəghatiən kəti mɨn e fes 44 iətəm təhmen=pən əmə e fes 48.

9:43-44 Mat 5:30 § **9:45-46** E kopi əuas mɨn nəuvein rəha Niutestɨmɨn iətəm kəmətei e nəghatiən Kris aupən, katɨlpɨn nəghatiən kəti mɨn e fes 46 iətəm təhmen=pən əmə e fes 48. **9:47** Mat 5:29 **9:48** Aes 66:24 **9:50** Mat 5:13; Luk 14:34

4 Kəni mətəu kotəni məmə, “Mosɨs təmegəhan lan məmə
nəmə iərman tətəpəh rəhan pətan, kəni təkeikei mətei nauəuə
kəti məfən kəm rəhan pətan məmə in tɨnəpəh mɨnol difos lan,
kəni ko mənahli pətɨgəm.”
5 Mətəu Iesu təni məmə, “Mosɨs təmətei lou ko mətəu-inu
rəhn-kapə təmah tiəkɨs pɨk.
6 Mətəu e nətuəuiniən, Uhgɨn təmol natimnati, kəni mol
iərman mɨne pətan.
7 O nati əha in əha, iərman otəpanəpəh rəhan tatə mɨne
mamə, kəni mətuatɨg ilau rəhan pətan.
8 Kəni ilau okiəuva nɨpətɨlau kətiəh. Kəni rəueiu, ilau
səniəmə keiu, mətəu kətiəh əmə.
9 Uhgɨn tɨnɨlpɨn ilau kɨniəuva mɨnuol kətiəh, kəni o nati əha,
pəh iətəmimi kəti ko təsətahtuviən rəhalau natɨgiən.”
10 Kəni Iesu mɨne rəhan nətəmimi kəməhuvən əpəha imə,
kəni rəhan mɨn nətəmimi kotətapuəh ohni o nati u.
11 Kəni təməni=pən kəm lah məmə, “Iətəmi tatol tifos
mətəpəh rəhan pətan kəni matit mɨn in pɨsɨn kəti, in tatol təfagə
tərah e rəhan əhruahru pətan.
12 Kəni təhmen mɨn əmə, nəmə pətan kəti tətəpəh rəhan
iərman kəni matɨtəu=pən in pɨsɨn kəti, in mɨn tatol təfagə tərah
e rəhan əhruahru iərman.”

Iesu təməfaki o kəlkələh mɨn
(Mat 19:13-15; Luk 18:15-17)

13 Kəni nətəmimi nəuvein kəmotəmki kəlkələh mɨn məhuva
o Iesu məmə otələhu=pən nəhlmɨn e lah məfən nəuvɨriən rəha
Uhgɨn kəm lah. Mətəu rəhan mɨn nətəmimi kəmautəniəhu
ilah.
14 Mətəu nian Iesu təmeruh, kəni niəməha tol, mətahi ilah
məmə, “Pəh kəlkələh mɨn okəhuva ohniəu. Sotəniəhuiən
kəlkələh mɨn u, mətəu-inu nətəmimi mɨn u nɨkilah təhmen əmə
e nɨki kəlkələh mɨn, ilah u Uhgɨn tətarmənɨg e lah.
15 Iatəni pəhriən kəm təmah məmə, nəmə iətəmi kəti
təsolkeikeiən məmə oteiuaiu məhmen e kəlkələh mɨn u kəti
mupəh Uhgɨn tarmənɨg lan, ko in təsatɨg ahgəliən Narmənɨgiən
Rəha Uhgɨn.”
16 Kəni mos kəlkələh mɨn e nəhlmɨn, kəni mələ̇hu=pən
nəhlmɨn e lah məmə, “Pəh Uhgɨn otəfɨnə rəhan nəuvɨriən kəm
təmah.”

Suah kəti rəhan nautə tepət
(Mat 19:16-22; Luk 18:18-23)

17 Nian Iesu tɨnətaliuək matuvən, kəni suah kəti təmaiu
muva mɨsin=pən nəulɨn ohni məmə, “Iəgətun təuvɨr,
oiəkəkeikei mol nak u məmə iəkos nəmiəgəhiən itulɨn?”

10:4 Dut 24:1-4; Mat 5:31 **10:6** Jen 1:27; 5:2 **10:8** Jen 2:24; Efəs 5:31-33
10:11 Mat 5:32 **10:15** Mat 18:3

18 Mətəu Iesu təni məmə, “?Təhro nətəni məmə iəu iətəmi
təuvɨr? Uhgɨn pɨsɨn əmə u in təuvɨr, iətəmi kəti mɨn tɨkə məmə
in təuvɨr.
19 Ik nɨnəhrun rəkɨs lou mɨn rəha Mosɨs məmə
onəsohamuiən iətəmi, məsakləhiən, məseiuəiən, məsakləhiən
e pətan, onəkəkeikei mɨsiai rəham tatə mɨne mamə.”
20 Mətəu suah u təni məmə, “Iəgətun, lou mɨn u, iatol rəfin
ilah nian iəmatəkəku mətəuarus=pa u rəueiu mɨne.”
21 Kəni Iesu təməsal=pən əhruahru meh suah u molkeikei
pɨk, kəni məni məmə, “Nati kəti mɨn əmə əha ikɨn onəkol.
Uvən mol nətəmimi kotos nəhmtɨ rəham nautə rəfin agɨn, kəni
məfən məni lan kəm nanrah mɨn, kəni ik onəkos nəuvɨriən
tepət əpəha e negəu e neai. Kəni muva, muərisɨg lak, mol
məmə rəhak iətəmimi.”
22 Kəni nian suah u təmətəu nəghatiən u, kəni nəhmtɨn
təməpəou, kəni nɨkin təməpəou pɨk ohni, matuvən mətəu-inu
rəhan nautə tepət.

*Tiəkɨs o iətəmi rəhan
nautə tepət məmə otuvən
ima Uhgɨn
(Mat 19:23-30; Luk 18:24-30)*

23 Kəni Iesu təməsal=pən meruh nətəmi mɨn əha ikɨn, kəni
məni=pən kəm rəhan mɨn nətəmimi məmə, “!Nəman! Tiəkɨs
pəhriən o nətəm rəhalah nautə tepət məmə okəhuvən motatɨg
ahgəl e Narmənɨgiən Rəha Uhgɨn.”
24 Kəni rəhan mɨn nətəmimi kəmotauɨt pɨk o nəghatiən
rəhan, mətəu Iesu təməni mɨn məmə, “Nenətɨk mɨn, tiəkɨs
pəhriən məmə iətəmi kəti otuvən matɨg ahgəl e Narmənɨgiən
Rəha Uhgɨn.
25 Tiəkɨs o kaməl* asoli məmə otuvən=pən e nɨpəg nitɨl,
mətəu tiəkɨs pɨk agɨn o iətəm rəhan nautə tepət məmə otuvən
matɨg ahgəl e Narmənɨgiən Rəha Uhgɨn.”
26 Kəni rəhan mɨn nətəmimi kəmotauɨt pɨk ohni motəni
məmə, “?Ei, mətəu pəh təhrun nosiən nəmiəgəhiən itulɨn?”†
27 Kəni Iesu təməsal=pən meruh ilah, kəni məni məmə,
“Nak u, ko iətəmimi təsoliən. Mətəu Uhgɨn, in təhrun noliən
natimnati rəfin.”
28 Mətəu Pitə təni məmə, “Itɨmah iəmotəpəh rəfin rəhatɨmah
natimnati məmə oiəkohuərisɨg lam.”
29 Mətəu Iesu təni məmə, “Iətəni pəhriən, iətəmimi iətəm
otəpəh rəhan nimə, uə pian mɨn, uə kakə mɨn, uə mamə, uə

10:19 Eks 20:12-17; Dut 5:16-20 * **10:25** Kaməl in nati miəgəh kəti iətəm in iahgin tapirəkɨs hos mɨne kau. Afin-to e tiksɨnəri. † **10:26** Narmɨlah təmiuvɨg pɨk, mətəu-inu nɨkilah təhti məmə ilah u nətəm rəhalah nautə tepət, konu Uhgɨn tolkeikei pɨk agɨn ilah, mətəu-inu in tətasiru e lah e nautə rəhalah.

tatə, uə kəlkələh min, uə rəhan niftəni ohniəu mine Nanusiən Təuvir,
30 e nəmiəgəhiən rəha nəhue niftəni u, in otos nitailah uan-
hanrit, inu nimə min, mine pian min, mine kakə min, mine
mamə min, mine kəlkələh min, mine niftəni min — kəni in
otos min nərahiən min iətəm nətəmimi okotol kəm in. Kəni e
nəmiəgəhiən vi iətəm otəpanuva, in otos nəmiəgəhiən itulin.
31 Mətəu nətəmimi tepət u kautaupən u rəueiu,
okəpanəhuərisig, kəni nətəmi u kautəhuərisig u rəueiu
okəpanotaupən."

Iesu təməni min məmə otəpanimis
(Mat 20:17-19; Luk 18:31-34)

32 Kəni Iesu mine kəmotaliuək e suaru məutəri=pən
əpəha Jerusiləm, kəni Iesu təmətaupən e rəhan min
nətəmimi, əmeiko narmilah təmiuvig pik ohni, kəni nətəmi
kəmautəhuərisig e lah kəmotəgin. Kəni Iesu tit rəkis rəhan
min nətəmi tueləf məhuvən, kəni mətəni=pən nati nak iətəm
okəpanol lan,
33 məni məmə, "Otətəlig vivi-to lak. Rəueiu kinautəri
minautəhuvən əpəha Jerusiləm, kəni okegəhan=pən lak iəu
Nəti Iətəmimi e nəhlmi pris asoli min mine nəgətun min rəha
Lou. Kəni okotəni məmə oiəkimis, kəni okotəhlman=pən lak e
nəhlmi Nanihluə min.
34 Kəni okotəuvsan lak, kəni motagəh iəu, motalis iəu, kəni
motohamu iəu. Mətəu e nian tatol kisil lan u, iəpanəmiəgəh
min."

Jemis mine Jon kəmuətapuəh məmə Iesu otol nati kəti
kəm lau
(Mat 20:20-23)

35 Kəni Jemis mine Jon, nəti Səpəti mil, kəmiəuva o Iesu, kəni
muəni=pən ohni məmə, "Iəgətun, iəkuolkeikei nati kəti məmə
onəkol kəm timlau."
36 Kəni Iesu təni məmə, "?Nəkuolkeikei nak məmə iəkol kəm
təlau?"
37 Mətəu kuəmə, "O nian nəkuva məmə onəkarmənig
e nəhagəhagiən rəha nəsanəniən rəham, kəni iəkuolkeikei
məmə onəkegəhan e timlau kəti təharəg e nəhlməm maru kəni
kəti təharəg e nəhlməm məuil, ikin mil ko ima nəsanəniən
mine nisiaiən ikin."
38 Kəni Iesu təməni=pən kəm lau məmə, "Itəlau nəkuəruru
nati nətuəni. ? Təhro? ? Itəlau, nikitəlau təhti məmə
nəkuəhmen o nəmnimiən e kap rəha nahməiən iəu oiəkəmnim
lan? ? Kəni muəhmen min məmə okol bəptais e təlau e
nahməiən məmə inu okol lak?"

10:31 Mat 20:16; Luk 13:30 **10:34** Mak 8:31; 9:31 **10:38** Mak 14:36; Luk 12:50

39 Kəni kuəmə, “! Əuəh, iəkuəhmen lan!” Mətəu Iesu təni
məmə, “Pəhriən, onəkuəkeikei nəmnɨmiən e kap iəu iəkəmnɨm
lan. Kəni okol bəptais e təlau e bəptais iətəm okol bəptais lak
lan.
40 Mətəu o nəharəgiən e nəhlmək maru mɨne məuɨl, səniəmə
rəhak məmə iəkəni. Ikɨn mil əha, ilau rəha nətəmimi u iətəm
Uhgɨn təmol əpenə-penə o lah.”

Iətəmi iətəm otepət
e nətəmimi
(Mat 20:24-28)

41 Uərisɨg lan, rəhan nətəmi ten kəmotətəu nəghatiən u, kəni
niəməha təmol ilah o Jemɨs mɨne Jon.
42 Kəni Iesu təmauɨn e rəhan mɨn nətəmimi kəhuva, kəni
təni=pən kəm lah məmə, “Itəmah nəkotəhrun məmə nətəmimi
mɨn u kotəni məmə okotepət e Nanihluə mɨn, kautəfəri aru
ilah, kəni nətəmi asoli rəhalah kautol nalkutiən asoli kəm
rəhalah mɨn nətəmimi.
43 “Mətəu itəmah onəsotoliən lanəha. Nəmə itəmah kəti
tolkeikei məmə in otepət e təmah, in otəkeikei muva məmə in
ioluək əmə kəti rəhatəmah.
44 Kəni nəmə itəmah kəti tolkeikei məmə in otit itəmah, kəni
in otəkeikei muva məmə in iol əhruin kəti rəhatəmah.
45 Kəni iəu mɨn, Nəti Iətəmimi, iəməsuvaiən məmə nətəmimi
okotol uək kəm iəu, mətəu iəmuva məmə iəkol uək kəm
nətəmimi kəni məfən rəhak nəmiəgəhiən məmə iəkɨtɨs ilah e
rəhalah noliən tərah mɨn.”

Iesu təmol vivi nəhmtɨ Patimiəs
(Mat 20:29-34; Luk 18:35-43)

46 Kəni Iesu mɨne rəhan mɨn nətəmimi, kəməhuva əpəha
Jeriko. Kəni nian kɨnohiet mautəhuvən, kəni nətəmimi tepət
kəməhuərisɨg e lah. Kəni suah kəti nəhmtɨn tərah, tətəharəg e
nɨkalɨ suaru, nərgɨn u Patimiəs nətɨ Timiəs. Nian rəfin təteasiə
e məni o nətəmimi.
47 Nian təmətəu məmə Iesu iətəm Nasərɨt tətaliuək e suaru
mətuva, kəni təmagət əfəməh məmə, “! Əui, Iesu Mipɨ Tefɨt,
asəkəhruin iəu masiru lak!”
48 Kəni nətəmimi nəuvein kotearəg lan motəni məmə, “! Ei,
sagətiən!” motəni pau mətəu in təməha magət əfəməh pɨk mɨn
məmə, “!Mipɨ Tefɨt, asəkəhruin iəu masiru lak!”
49 Kəni Iesu təhtul kəni məni məmə, “Otauɨn-pən-to e suah
u məmə tuva.” Kəni motəni=pən kəm in məmə, “Ei, agiən,
məhtul, mətəu-inu Iesu tətauɨn lam.”
50 Kəni suah u təmərаki e rəhan kot, miuvɨg-pəri məhtul
muvən o Iesu.

10:39 Uək 12:2; Nəh 1:9 **10:42** Luk 22:25-26 **10:43** Mat 23:11; Mak 9:35

51 Kəni Iesu tətapuəh ohni məmə, “?Nəkolkeikei nak?” Mətəu
təni məmə, “Iəgətun, iəkolkeikei məmə nəkol vivi nəhmtək pəh
iəkeh nati.”
52 Kəni Iesu təni məmə, “Atuvən. Rəham nəhatətəiən tinol
vivi ik.” Kəni rəueiu agin min nəhmtin təməuvir, tinateh nati.
Kəni minatitəu=pən Iesu məutan.

11

Iesu təmasuə e togki
mətuvən Jerusiləm
(Mat 21:1-11; Luk 19:28-40; Jon 12:12-19)

1 Kəməhuvən iuəkir o Jerusiləm, iuəkir o lahuənu mil u Petfas
mine Petəni, mautəhuvən əpəha e Nitəuət Rəha Nigi U Olif, kəni
Iesu təmahli=pən rəhan keiu iətəmimi mil kuaupən.
2 Təməni=pən nəghatiən u kəm lau məmə, “Onəkian əpəha e
lahuənu əha kəutəsal=pən ikin. O nian nəkian əha ikin, kəni ko
mueruh min nəti togki kəti kəsasuə əhanəhiən lan kəmohrain.
Kəni nəkiatis muasig miəuva.
3 Kəni nəmə iətəmi kəti tətəni məmə, ‘?Onəkuəhro e nəti togki?’
kəni nəkuəmə, ‘Iərmənig tolkeikei, kəni otəpanahli=pa min
tuva uəhai əmə.’ ”
4 Ilau kəmian kəni mueruh nəti togki u kəmohrain e nikali
suaru əpah iuəkir o namtihluə e nimə, kəni kiatis.
5 Mətəu nətəmimi nəuvein kəməutəhtul əha ikin kəni
motətapuəh o lau məmə, “!Ei! !Nətiatis nəti togki u o nak?”
6 Kəni kəmuəni=pən nəghatiən rəha Iesu kəm lah, kəni
kəmotegəhan=pən e nəti togki kəm lau.
7 Kəni kəmuasig togki mian o Iesu, kəni muəpeg rəhalau kot
muəhtərain nəhue togki u lan, kəni Iesu təmasuə lan.* 8 Kəni
nətəmimi tepət kəmotepin rəhalah kot əpah e suaru, kəni
nəuvein kəmotaiu məhuvən əpəha e nikinati motətei nimənati
motəmki məhuva motepin əpah e suaru.†
9 Nətəm kəutaupən mine nətəm kautəhuərisig kəmotagət
əfəməh məmə,
“!Hosanə,‡ əni-vivi Uhgin!
!Iərmənig Uhgin tətatig ilau iətəmimi u iətəm tətuva e nərgin!
10 !Pəh Uhgin otəfən rəhan nəuviriən kəm suah u tətuva məmə
iərmənig təhmen e Tefit u tipitimah aupən!
!Hosanə o Uhgin əpəha ilis e negəu e neai!”

10:52 Mak 5:34 * **11:7** Togki in nati miəgəh kəti təhmen e əhos əkəku. Iətəmi rəha nəluaginiən otasuə e əhos kəti, mətəu iətəmi rəhan nətəligiən ləhtəni otasuə e togki. Nian Iesu təmasuə e togki, tətəgətun məmə in tətuva e nəməlinuiən təhmen e Kig iətəm rəhan nətəligiən ləhtəni. Sek 9:9 tətəni məmə nian Məsaiə otuva Jerusiləm, in otasuə e nəti togki kəti. † **11:8** Kəmotol lanəha tətəgətun=pən məmə kəutəfən nisiaiən. ‡ **11:9** Aupən nipəti nəghatiən u “Hosanə” təni məmə, “osmiəgəh.” Kəni mətəu uərisig lanko, nipətin tinuva min, “əni-vivi.” **11:9** Sam 118:25-26

11 Kəni Iesu təmuvən əpəha Jerusiləm e Nimə Rəha Uhgin
meruh rəfin natimnati mitəlau. Mətəu mitigar tinalelin rəkis,
kəni tiet ilah rəhan min tueləf nətəmimi mautəhuvən min
Petəni.

Nigi kəti fik iətəm nəuan tikə
(Mat 21:18-19)

12 Kəni kəməni pa lauig lan, kohiet min Petəni
minautəhuvən Jerusiləm, kəni nəumis tinus Iesu.
13 Kəni təsal=pən e nigi kəti fik tətəhtul əpəha isəu nəuvetin
nimalin tepət. Tuvən məmə otəhli nəuan kəti, mətəu nəuan
tikə, nimalin əmə, mətəu-inu səniəmə nian rəha nigi fik tətəuə
lan.
14 Kəni Iesu təməni=pən kəm nigi fik əha məmə, "Pəh
nətəmimi kəsotun miniən nəuam e nu min rəfin." Kəni rəhan
min nətəmimi kəmotətəu rəhan nəghatiən əha təməni.§

Iesu təmahli pətigəm nətəmimi e Nimə Rəha Uhgin
(Mat 21:12-17; Luk 19:45-48; Jon 2:13-22)

15 Kəni kəməhuvən mohiet=pən əpəha Jerusiləm, kəni Iesu
tuvən əpəha imə e Nimə Rəha Uhgin məhgi pətigəm nətəmimi
kautol makit, kəni mahuvihin tepil rəha nətəm kautol senis e
məni, mine stul rəha nətəmi kautol səlim e mak min.*
16 Kəni məhtul pəsig e nətəmimi məmə okəsotəmkiən
rəhalah natimnati məhuvən əpəha e Nimə ikin Rəha Uhgin.
17 Kəni təməgətun ilah məmə, "Kəmətei=pən e Nauəuə Rəha
Uhgin məmə Uhgin təni məmə, 'Rəhak nimə, in nimə rəha
nəfakiən məmə nətəmimi e nitəni min rəfin okotəfaki=pa ikin
kəm iəu.' Mətəu itəmah nəmotol məmə in 'nimə rəha iakləh
min.' "
18 Kəni pris asoli min mine nəgətun min rəha Lou kəmotətəu
rəhan nəghatiən. Kəni kinotəgin e Iesu mətəu-inu nian
nimənin nətəmimi kəmotətəu rəhan nəgətuniən, narmilah
tiuvig pik ohni. Kəni pris asoli min mine nəgətun min rəha Lou
kinotətuəuin məutəsal e suaru kəti məmə okotohamu in.
19 Kəni nian tinəhnaiuv, Iesu mine rəhan min nətəmimi
kohiet Jerusiləm minautəhuvən.

Nigi fik təmimis mətəgətun nəhatətəiən rəha nətəmimi
(Mat 21:20-22)

20 Kəni kəməni lauig lan, kəməhuva min e suaru motafu nigi
fik əha tinaukei rəkis muvən mətəuarus əpəha e nəukətin.

11:13 Luk 13:6 § **11:14** E Oltestimin mine Niutestimin, nigi fik tətəgətun nətəm Isrel. * **11:15** Afin-to e tiksinəri "Nimə Rəha Uhgin" o nəhruniən natimnati nian Iesu təmuvən məhgi pətigəm nətəmimi e Nimə Rəha Uhgin. **11:15** Sek 14:21; Jer 26:1-15; Hos 9:15-16; Mal 3:1-5 **11:17** Aes 56:7 **11:17** Jer 7:11 **11:18** Mak 14:1

21 Kəni Pitə nikin tinəhti nəghatiən rəha Iesu e nigi əha, kəni
təni=pən kəm in məmə, “!Iəgətun, afu-to nigi fik əpələ nəməni
rah, kəni tinaukei rəkis!”
22 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Otəhatətə əmə e
Uhgin.
23 Iətəni pəhriən kəm təmah məmə nəmə iətəmi kəti
tətəhatətə pəhriən e Uhgin, kəni otəni=pən kəm nitəuət əpəha
məmə, ‘Uvən, miuvig pətigəm əpəha ləuantəhi mamnim,’ kəni
nəmə təsəniən e nikin keiu, məhatətə əmə e Uhgin, kəni nati u
otol nipəhriəniən.
24 Kəni o nati u inu, iəkəni kəm təmah məmə, nəmə
nəkotəfaki o nati kəti kəni motəhatətə məmə onəkotos pəhriən,
kəni onəpanotos rəfin nati u nəmotəfaki ohni.
25 “! E nian nəkotəhtul məutəfaki, mətəu nikitəmah
nəuvetin əha ikin tərah mətəu-inu iətəmi kəti təmol nati
kəti təsəhmeniən e təmah, kəni otalu e rəhan noliən tərah
məsotalpiniən nitai təfagə tərah rəhan. Otol lanəha pəh Uhgin
əpəha e negəu e neai in otalu kəni mafəl rəhatəmah təfagə
tərah min.”†

?Pəh təmegəhan e Iesu məmə otol natimnati min əha?
(Mat 21:23-27; Luk 20:1-8)

27 Kəni Iesu mine rəhan tueləf nətəmimi kəmohtəlig=pa min
əpah Jerusiləm. Kəni Iesu taliuək mətan əpəha e Nimə Rəha
Uhgin, kəni pris asoli nəuvein, mine nəgətun min rəha Lou,
mine nətəmi asoli rəha nətəm Isrel kəməhuva ohni.
28 Kəni kəutətapuəh məmə, “? Əni-to kəm timah məmə
pəh təmegəhan lam natol natimnati min əha? ? Kəni pəh
təmegəhan e nepətiən əha, Uhgin uə iətəmimi əmə?”
29 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Oiəkətapuəh-pinə-
to nəghatiən kəti kəm təmah, kəni nəmə nəkotuhalpin ko, kəni
iəkəni=pinə məmə pəh təmegəhan e nepətiən u məmə iəkol
natimnati min əha.
30 ? Otəni-to məmə pəh təməni məmə Jon otol bəptais e
nətəmimi? ?Uhgin, uə iətəmimi əmə kəti?”
31 Kəni əmeiko kinotəni-əni kəm lah min məmə, “?Ei, okotəni
məmə nak? Nəmə okotəni məmə Uhgin əha rəueiu, kəni otəni
min məmə, kəni təhro kəməsotəhatətəiən e Jon.
32 Mətəu, ko kəsotəniən məmə iətəmimi əmə kəti.” Kəmotəni
lanəha mətəu-inu ilah kəmotəgin e nətəmimi iətəm kinotəni
rəkis nipəhriəniən e Jon məmə in iəni kəti rəha Uhgin.

11:23 Mat 17:20 **11:24** Mat 7:7 † **11:25** E kopi əuas min nəuvein rəha Niutestimin iətəm kəmətei e nəghatiən Kris aupən, nəghatiən pisin kəti min əha ikin iətəm tatilpin nəghatiən u mətəni məmə, “26 Mətəu nəmə itəmah nəsotaluiən, motaskəlim iəkis e nikitəmah noliən tərah min rəha nətəmimi iətəm kautol e təmah, motalpin, kəni ko rəhatəmah Tatə Uhgin əpəha e negəu e neai otəsaluiən kəni malpin noliən tərah min rəhatəmah.” **11:25** Mat 6:14-15

33 Kəni kəmotəni=pən kəm Iesu məmə, “Itimah iəkotəruru.”
Mətəu Iesu təni məmə, “Kəni iəu min, ko iəsəni pətigəmiən kəm
təmah məmə pəh təmegəhan e nepətiən məmə iəkol natimnati
min əha.”

12

Nəghatiən əuhlin e nətəmimi kəutasum o nəua krep
(Mat 21:33-46; Luk 20:9-19)

1 Kəni Iesu təməni nəghatiən əuhlin kəti kəm lah məmə,
“Suah kəti təmasum e nəua krep, u niləuis katol wain e
nəuan. Kəni mol kəlkəl e kəpiel tuvən mitəlau lan, kəni
mol ikin kəti o noliən nimei naliuək-aliuəkiən e nəua krep
məmə nəhuin otaiu kəni kol wain lan. Kəni mol nimə kəti
iətəm in ilis məmə iətəmi otəri lan mətəsal vivi o nasumiən
o nati miəgəh min mine nətəmimi. Kəni təmegəhan=pən e
nasumiən kəm nətəmimi məmə okotasum lan, kəni məuəri
nəua krep, nəuvetin rəhan, nəuvetin rəhalah. Kəni miet
muvən e naliuəkiən iki pisin kəti.*†

2 “Matuvən, matuvən, kəni nian niləuis u krep təmol nəuan
kəni minimarəg, iətəmi asoli təmahli=pən rəhan kəti ioluək
məmə in otuvən meh nətəm kautol uək e rəhan nasumiən
məmə okotəhli nəua krep, kəni motəuəri motəfən rəha iətəmi
asoli nəuvein.

3 Mətəu nətəmimi min əha kəmotəhtul motəhti ioluək əha,
kəni motahli=pən titəlig məsotəfəniən nəua krep nəuvein mine
kəm in.

4 “Kəni iətəmi asoli u tahli=pən min rəhan kəti ioluək tuvən,
kəni kotoh rəhn-kapə motol aulis in.

5 Kəni tahli=pən min rəhan kəti ioluək tuvən, kəni kotohamu
timis. Ilah tepət kəməhuvən, kəni nətəmimi min u kotohaein
nəuvein, kəni motohamu nəuvein.

6 “Kəni kətiəh əmə əha ikin ilau min kətuatig, inu nətin
keikei. Naunun, təmahli=pən nətin, kəni nikin təhti məmə,
‘Ilah okotəkeikei motisiai nətik.’

7 Mətəu təmuvən kəni nətəmimi min u kotəni məmə, ‘Inu
nəti iətəmi asoli iətəm otarmənig e nasumiən nian rəhan tatə
otimis. ! Pəh kəhuvən motohamu min, kəni motarmənig e
nasumiən rəhan!’

8 Kəni kəmotaskəlim motohamu, kəni motələs nipətin
məhuvən motəraki=pən lan əpəha ihluə e nasumiən.”

9 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “?Iətəmi asoli u otol
nak? Otuvən mohamu ilah kəni məfən min nasumiən u kəm
nətəpisin min nəuvein.”

10-11 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “? Nəmotafin e
Nauəuə Rəha Uhgin u, uə kəpə? Tətəni məmə,

---

* **12:1** E Oltestimin, nasumiən rəha krep in tatol nəmtətiən rəha Isrel. † **12:1** Afin-to e tiksinəri “nasumiən rəha krep.” **12:1** Aes 5:1-2 **12:8** Hip 13:12

‘Kəpiel u iətəm nətəmimi rəha nuvləkiniən nimə
kəsotolkeikeiən motəpəh,
in tinuva kəpiel keikei o noliən nimə.
Iərmənig təmol nati u,
kəni in nati təuvir agin e nəhmtitah.’ ”

12 Kəni nətəmimi asoli kotolkeikei məmə okotaskəlim Iesu motləfən e kaləpus, mətəu-inu tətəghati rah e lah e nəghatiən əuhlin u. Mətəu kinotəgin e nimənin nətəmimi kəni motəpəh, motagim.‡

?Təhruahru o nətəuiən takis kəm Sisə, uə kəpə?
(Mat 22:15-22; Luk 20:20-26)

13 Farəsi min nəuvein mine nətəmimi nəuvein e pati rəha Kig Herot Antipas, rəhalah min nətəmi asoli kəmotahli=pən ilah məmə okəhuva moteiuə e Iesu pəh təmei aru e rəhan nəghatiən.

14 Kəməhuva ohni kəni motəni=pən kəm in məmə, “Iəgətun, iəkotəhrun məmə ik iətəmi əhruahru. Noliən rəham o nətəmimi təhmen əhmen əmə o nətəmi asoli mine nətəmimi əpnapin min rəfin əmə. Mətəni nipəhriəniən mətəgətun nətəmimi e suaru rəha Uhgin. ?Əni-to məmə təhruahru məmə iəkotətəou=pən takis kəm Kig Sisə, kəpmən asoli rəha nətəm Rom, uə kəpə? ?Oiəkotəkeikei motətəou=pən, uə kəpə?”

15 Mətəu Iesu tinəhrun əmə məmə kəutəni əmə e nohlilah mətəu nikilah tol pisin, kəni məni məmə, “?Təhro nəkotəni məmə onəkotol məmə iəkəmei e rəhak nəghatiən? Otos-to məni kəti məhuva-to pəh iəkeh.”

16 Kəni kəmotos kəti məhuva, kəni təmətapuəh o lah məmə, “?Narmi pəh u, kəni nərgi pəh u e məni u?” Mətəu kotəni məmə, “Sisə, iətəmi asoli rəha Rom.”

17 Kəni Iesu təni məmə, “Natimnati rəha Sisə, okəfən kəm Sisə. Mətəu natimnati rəha Uhgin okəfən kəm Uhgin.”§ Kəni narmilah təmiuvig mətəu-inu təmuhalpin vivi rəhalah nəghatiən.

?Təhro iətəmimi timis
kəni məmiəgəh min?
(Mat 22:23-33; Luk 20:27-40)

18 Kəni Satusi min nəuvein kəməhuva o Iesu. E rəhalah nətəligiən, nətəmimi kəmohmis məsotəmiəgəh miniən.

12:10-11 Sam 118:22 ‡ **12:12** E nəghatiən əuhlin u, iətəmi rəha nasumiən tətəgətun=pən Uhgin. Kəni nətəmimi nətəm kəutasum tətəgətun=pən nətəmi asoli rəha Isrel. Kəni noluək min kəutəgətun=pən iəni min rəha Uhgin. Kəni nətin tətəgətun=pən Iesu məmə otəmanimis. Kəni nalpiniən tətəgətun=pən nalpiniən iətəm otəpanuva o nətəmi asoli rəha Isrel. **12:13** Luk 11:53-54 § **12:17** Nətəligiən rəha nətəmimi məmə məni rəfin rəha Rom, in rəha iətəmi asoli rəha Rom. Kəni nətəligiən rəhatah məmə nəmiəgəhiən rəhatah mine natimnati rəfin rəhatah, ilah rəha Uhgin. **12:17** Rom 13:7

Kəməutalkut o noliən məmə rəhalah nətəligiən in təhruahru,
kəni tol lanəha, kəmotəni kəm Iesu məmə,
19 “Iəgətun, Mosis təmətei rəkis lou kəti u təni məmə, ‘Nəmə
iərman kəti otimis, kəni məpəh rəhan pətan, kəni məsuələsiən
nətilau kəti mine, kəni pian otəkeikei mit pətalimis əha, məmə
okuələs nətilau kəti ko, kəni suakəku u otos nimei rəhan tatə
asoli əpəha tinimis rəkis.’
20 “Kəni nəman ilah səpin, u rəhalah tatə kətiəh. Kəni iətəm
tepət e lah təmaupən mit pətan kəti, kəni məsuələsiən nətilau
kəti, kəni mimis.
21 Kəni iətəm təmuərisig tit pətalimis u, kəni məsuələsiən
nətilau kəti mine, kəni timis min. Kəni pialau iətəm tatuərisig
e lau tol əmə nati kətiəh.
22 Mətuvən, matuvən kəni nətəmi min u səpin ilah pialah
min kəmotit pətan u kəni ilah rəfin mohmis, kəni məsotələsiən
nətilah kəti mine. Kəni pətan əpəha təmimis min.
23 ? Kəni o nian nətəmimi okotəmiəgəh min e rəhalah
nimisiən, kəni pətan əha rəha pəh, u ilah rəfin səpin kəmotit?”
24 Mətəu Iesu təni məmə, “Itəmah nəmotəmkarəpən. ?
Nəkotəhrun məmə onak? Mətəu-inu itəmah nəkotəruru
Nauəuə Rəha Uhgin, kəni mautəruru min nəsanəniən rəha
Uhgin.
25 Nian nətəmimi nətəm kəmohmis okotəmiəgəh min, ilah
okotəhmen e nagelo min əpəha e neai, kəni məsotit miniən
pətan, mine məsotohtəu=pən miniən iərman.
26 Kəni oiəkəgətun itəmah e iətəm tətəmiəgəh min e rəhan
nimisiən. Kəni nəmə təhro itəmah nəsotafin əhanəhiən
nəghatiən əha kəmətei=pən e nauəuə rəha Mosis, tətəni
nanusiən rəha Mosis nian nigi kəti nigəm təmatus. Kəni e
nian əha, Epraham, mine Aisək, mine Jekəp kinohmis rəkis
nuvəh. Kəni Uhgin təməni=pən kəm Mosis məmə, ‘Rəueiu əha,
iəu Uhgin rəha Epraham, mine Uhgin rəha Aisək, mine Uhgin
rəha Jekəp.’
27 Tol lanəha, kəmləmiəgəh e narmilahal, nati əpnapin
kəmlimis e nipətilahal. Kəni tol pəhriən lanu mətəu-inu
Uhgin, in Uhgin rəha nətəm kəutəmiəgəh, səniəmə rəha nətəm
kəmohmis agin. Itəmah nəmotəmkarəpən pəhriən.”

?Lou nak in tepət e lou min?
(Mat 22:34-40; Luk 10:25-28)

28 Kəni iəgətun kəti rəha Lou təmətəharəg mətətəu ilah
kəutəghati, kəni Iesu tətuhalpin vivi nəghatiən rəha Satusi
min. Kəni tuva o Iesu mətətapuəh ohni məmə, “? Lou əhro
pəhruvən u in ilis agin kəni in məuvir məmə okotohtəu=pən?”

12:18 Uək 23:8 **12:19** Dut 25:5 **12:26** Eks 3:2,6 **12:28** Luk 10:25-28

29 Kəni Iesu təməni=pən kəm in məmə, “Lou u in ilis agin
u okotohtəu=pən təni məmə, ‘! Otətəlig vivi-to itəmah nətəm
Isrel! Uhgin u in rəhatah Iərmənig, in əmə in Uhgin.
30 Onəkolkeikei Uhgin u rəham Iərmənig e nikim rəfin, mine
nəmiəgəhiən rəfin rəham, mine nətəligiən rəfin rəham, mine
nəsanəniən rəfin rəham.’
31 Kəni lou iətəm tatuərisig lan təni məmə, ‘Onəkolkeikei ik
min nəuvein təhmen=pən əmə məmə natolkeikei aru ik.’ Lou
kəti tikə min tapirəkis lou mil əha.”
32 Kəni iəgətun əha rəha Lou təni məmə, “Iəgətun, rəham
nəghatiən təhruahru. Nəməni pəhriən məmə Iərmənig əmə in
Uhgin. Uhgin kəti min tikə.
33 Kəni okotolkeikei Uhgin e nikitah rəfin, mine nətəligiən
rəfin rəhatah, mine nəsanəniən rəfin rəhatah, kəni mo-
tolkeikei kitah min nəuvein məmə kotolkeikei aru kitah min.
Təuvir pik məmə okotohtəu=pən lou mil əha tapirəkis nuvan
əhtuviən nati miəgəh mine sakrifais min rəfin iətəm Lou
tətəni.”
34 Kəni Iesu təmeh məmə rəhan nəghatiən teinatig pik, kəni
təni=pən ohni məmə, “Ik ninuva iuəkir o Narmənigiən Rəha
Uhgin.” Kəni uərisig lan, ilah rəfin kinotəgin e nətapuəh
miniən nəghatiən ohni.

Məsaiə səniəmə mipi Tefit əmə,
mətəu rəhan min iətəmi asoli
(Mat 22:41-46; Luk 20:41-44)

35 Nian Iesu təmətəgətun nətəmimi əpəha e Nimə Rəha
Uhgin, kəni mətətapuəh o nəghatiən kəti o lah məmə, “?Təhro
iəgətun min rəha Lou kotəni məmə Məsaiə u in mipi Kig Tefit?
36 Narmin Rəha Uhgin təməfən neinatigiən kəm Tefit məmə
otəni məmə,
‘Iərmənig Uhgin təməni=pən kəm rəhak Iərmənig məmə,
Əharəg u e rəhak maru, ikin ima nəsanəniən mine nisiaiən,
mətəuarus=pən iəu iəkələs iahu rəham tikimir min məlin=pən
ilah əpəha ləhtəni e nəhlkəm, məmə nətarmənig e lah.’
37 Tefit aru təməni məmə Məsaiə in rəhan Iərmənig. ?Kəni
nəmə mipi Tefit aru əmə, kəni təhro matol rəhan Iərmənig?”
Kəni nətəmimi min u kəmautətəlig e Iesu kəmotagiən pik e
rəhan nəghatiən.

Nətəmimi okotətəu vivi ilah o nəgətun min rəha Lou
(Mat 23:1-36; Luk 20:45-47)

38 Nian Iesu təmətəgətun ilah, kəni məni məmə, “Itəmah
onəkotəkeikei məutətəu vivi itəmah kəni məsotohtəu-pəniən
noliən min rəha nəgətun min rəha Lou. Ilah kotolkeikei məmə
okəhuvən e napən əfəməh min rəha nəfəriən məmə nətəmimi

12:30 Dut 6:4-5 **12:31** Lev 19:18 **12:33** 1Saml 15:22; Hos 6:6 **12:36** Sam 110:1

okoteruh=pən ilah lan. Kəni nikilah tətagiən nian nətəmimi
kəutəfəri nəhlmi lah kəm lah e nisiaiən əpəha e makit.
39 Kəni əpəha imə e nimə rəha nuhapuminiən, kotolkeikei
məmə okotəharəg aupən əpəha təuvir ikin. Kəni e nian rəha
lafet, ilah kotolkeikei məmə okəhuvən motəharəg aupən ikin
nisiaiən ikin.
40 Kəni motakləh e nimə min rəha pətalimis min, kəni
moteiuə əmə məutəfaki əfəməh məmə okotol pəh nətəmimi
kotisiai ilah, mətəu okəmanol nalpiniən kəm lah tapirəkis."

Məni rəha pətalimis
(Luk 21:1-4)

41 Kəni Iesu təmətəharəg əpəha e Nimə Rəha Uhgin
iuəkir o bokis kətəfən məni ikin, materuh nətəmimi tepət
kəutəraki=pən e məni rəhalah. Kəni nətəmi rəhalah nautə
tepət kəutəraki=pən e məni asoli min.
42 Kəni pətalimis kəti ianrah təməfən məni əkəku keiu əmə.*
43 Kəni Iesu təmauin e rəhan min nətəmimi kəhuva kəni
məni məmə, "Iətəni=pinə kəm təmah məmə pətalimis əha ian-
rah pəhriən, mətəu təməraki=pən e məni asoli tapirəkis rəha
nətəmimi min rəfin.
44 Ilah kəmotəraki=pən e rəhalah məni, mətəu tepət min
əpəha lahuənu. Mətəu pətalimis u iətəm in ianrah pəhriən, in
təməfən rəfin məni rəhan o nosiən nəhmti nigin nauəniən, kəni
tikə min əha ikin."

13

Iesu təni məmə
Nimə Rəha Uhgin otəmei
(Mat 24:1-2; Luk 21:5-6)

1 Nian Iesu təmatiet e Nimə Rəha Uhgin, kəni rəhan kəti nətəmi
tueləf təməni=pən ohni məmə, "! Iəgətun, afu-to kəpiel asoli
min mine nimə min kotəuvir!"*
2 Kəni mətəu Iesu təni məmə, "Itəmah nauteh natimnati
min əha, mətəu nian otətuva iətəm nimə min əha, nətəmimi
okotoharəg-rəg kəpiel min e lah. Ko kəpiel kəti təsəməhliən e
nimein."

Nahməiən asoli otuva
(Mat 24:3-14; Luk 21:7-19)

3 Uərisig lan, Iesu təmuvən mətəharəg əpəha e Nitəuət
Rəha Nigi U Olif ikin kəhrun neruhiən Nimə Rəha Uhgin e
nitəni=pən. Kəni Jemis, Jon, Pitə mine Antiru kəməhuva ohni
ilah pisin əmə.

---

* **12:42** Məni u təhmen=pən e tuenti vatu. **12:43** 2Kor 8:12 * **13:1** Inəha Nimə Rəha Uhgin ikin, kəmol nimə min e kəpiel asoli min. Nəuvein rəhalah nəfigəmiən təhmen e fote-faif-tausin kilo. **13:2** Luk 19:44

4 Kəni kəmotətapuəh ohni məmə, “?Əni-to məmə natimnati
min əha okəhuva nəhgin? ?Kəni nəmtətiən əhro u otol pəh
iəkotəhrun məmə tinol nian əhruahru əha rəueiu rəha natim-
nati min əha?”
5 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Onəutətəu vivi
itəmah o nətəmimi, məsotegəhaniən məmə koteiuə e təmah.
6 Kəni mətəu nətəmimi tepət okəpanəhuva e nərgək, kəti
otəni məmə in Məsaiə, kəti otəni məmə in, kəni moteiuə e
nətəmimi tepət.
7 “Kəni nəmə nəkotətəu məmə nətəmimi nəuvein kəutəməu
əpəha iuəkir o təmah, kəni motətəu min nəuvein min əpəha
isəu kautoh ilah min, mətəu nəgənməpitəmah otəsəginiən. Na-
timnati min əha okotaupən məhuva pəhriən, mətəu səniəmə
naunun nian əha tinətuva.
8 Nitəni asoli min okotəluagin, kəni kəntri min okotoh min
ilah min, kəni nəmig asoli otəlauəl ikin min rəfin, kəni nəumis
asoli otus nətəmimi; mətəu natimnati min əha nətuəuiniən
əmə rəha nahməiən iətəm otəmanuva, kotəhmen əmə e pətan
iətəm təmol nərfin, kəni minətuəuin mətətəu nahməiən məmə
otəsuvəhiən temək.
9 “Onəutətəu vi itəmah. Okələs itəmah kan nəkotəhtul e
nəhmti kaunsil, kəni okoh itəmah əpəha imə e nimə rəha
nuhapuminiən min, kəni onəkotəhtul aupən e kig min mətəu-
inu rəhak min u nətəmimi itəmah. Kəni onəkotəni pətigəm iəu
kəm lah.
10 Mətəu okaupən kəni pətigəm Nanusiən Təuvir kəm
nətəmimi ikin min rəfin ko, kəni naunun nian təmanuva.
11 “Nəmə kəhuva motələs itəmah kətan məmə onəkotəhtul e
kaunsil, kəni nikitəmah təsəhti pikiən məmə onəkotəni nak. E
nian əhruahru əha, onəkotəni pətigəm əmə nəghatiən u Uhgin
otəfinə kəm təmah, mətəu-inu nəghatiən u onəkotəni, səniəmə
rəhatəmah nəghatiən, mətəu rəha Narmin Rəha Uhgin otəfinə.
12 “Nətəmimi okotegəhan=pən e pialah əhruahru min kəm
rəhalah tikimir min məmə okotohamu ilah, kəni tatə min
okotol min lanəha kəm nenətilah əhruahru min, kəni kəlkələh
min okotəhtul motol noliən əhmen min əmə kəm rəhalah tatə
mine mamə min məmə okotohamu ilah.
13 Nətəmimi rəfin okotəməki e təmah o nərgək. Mətəu iətəmi
otəhtul əskasik mətəuarus=pən natimnati min əha okotol nau-
nun, kəni Uhgin otosmiəgəh.”

Nahməiən asoli əpəha Jerusiləm
(Mat 24:15-28; Luk 21:20-24)

14 “Nian əha, onəkoteruh ‘nati iətəm Uhgin tətəməki lan
əpəha e Nimə Rəha Uhgin, kəni nati u tatol Nimə Rəha Uhgin
təsasimiən.’ (Iətəmi tətafin nəghatiən u, in otəkeikei məsal

13:9 Mat 10:17-20 **13:11** Luk 12:11-12 **13:12** Mat 10:21 **13:13** Mat 10:22; Jon 15:21

lan məhrun nipətin.) Kəni e nian əha, nətəm Jutiə okotəkeikei
motaiu motagim=pən e nitəuət min.
15 Iətəmi tətəmeig ihluə e rəhan nimə ko təsuvən miniən e
nipəgnəua nimə məmki rəhan natimnati. Otaiu əmə magim.
16 Nəmə iətəmi tətasum, kəni ko təsuvəniən lahuənu o rəhan
napən mos. Otaiu əmə magim.
17 "!Kəsi! Nahməiən asoli o nipətan nətəm kəmotol nərfilah
mine nipətan kəutəfən nah kəm nəpəou min. E nian əha okotos
pik nahməiən.
18 Otəfaki əsanən kəm Uhgin məmə natimnati min əha
okəsəhuvaiən e nian rəha nətəpuiən, inəha nian rəha nimətagi
asoli mine nuhuən mine,
19 mətəu-inu e nian əha, nahməiən asoli kəseruh əhanəhiən
kəti mine tol lanəha e nian Uhgin təmətuəuin mol natim-
nati mətəuarus=pa u rəueiu mine. Kəni okəseruh miniən
nahməiən asoli kəti tol min lanəha.
20 Mətəu Uhgin təmətei əkuəkir nian əha. Nəmə təməsətei
əkuəkiriən, kəni ko iətəmi kəti təsəmiəgəhiən. In təmətei
əkuəkir rəkis nian əha o rəhan min nətəmimi nətəm tinitəpin
rəkis ilah məmə rəhan min.
21 "E nian əha, nəmə iətəmi kəti otəni məmə, '!Afu-to Məsaiə
əpəha!' uə '!Afu-to in əpə!' mətəu onəsotəhatətəiən lan.
22 Onəsotəhatətəiən lan mətəu-inu, Məsaiə eiuə nəuvein,
mine iəni eiuə min, ilah okəhuva motol nəmtətiən min mine
nati apispis min. Nəmə ilah kotəhrun noliən, okotalkut məmə
okotiuvi rəkis nətəmimi min u nətəm Uhgin təmitəpin rəkis
ilah.
23 !O natimnati min əha, onəkotətəu! Mətəu iəmaupən rəkis
məni pətigəm rəfin natimnati min əha kəm təmah."

Nian rəha
Nəti Iətəmimi otuva
(Mat 24:29-31; Luk 21:25-28)

24 "Kəni e nian nahməiən asoli əha otikə,
'kəni mitigar otəpis,
kəni məuig otəsasiəiən,
25 kəni məhau min e neai okotəmei
kəni natimnati asoli min ikin e neai okotəlauəl.'
26 Kəni nətəmimi okotafu iəu Nəti Iətəmimi oiəkuva e nəpuə e
rəhak nəsanəniən mine nepətiən əhagəhag asoli rəhak iətəm
otasiəgəpin rəfin iəu.†
27 Kəni e nian əha, iəkahli=pən nagelo min rəhak kəhuvən
motəmki nətəmi min u Uhgin təmitəpin ilah məhuva motori-
arun əmə ilah kətiəh. Nagelo min okəhuvən e nətəni min rəfin
agin e nəhue niftəni məmə okotəmki ilah.

13:14 Dan 9:27; 11:31; 12:11 **13:15** Luk 17:31 **13:17** Luk 23:29 **13:19** Dan 12:1; Nəh 7:14 **13:22** Nəh 13:13 **13:25** Aes 13:10; 34:4; Joel 2:10 † **13:26** Afin-tu Dan 7:13 **13:26** Nəh 1:7 **13:27** Mat 13:41

Kəruru nian iətəm
Nəti Iətəmimi otuva lan
(Mat 24:32-36; Luk 21:29-33)

28 "Nikitəmah otəkeikei mətəhti nigi u fik. Nian əhruahru
iətəm nəhlmin min kinəutətuəuin mauteviə, kəni nimalin min
kinəutapilpil, itəmah nəkotəhrun məmə nian əha inəha iətəm
nəkotasum lan rəhatəmah.
29 Kəni e noliən əhmen min əmə, nian nəkoteruh məmə
natimnati min u kinəutəhuva, kəni nəkotəhrun əmə məmə
otəsuvəhiən agin iəkuva min.
30 "Iatəni pəhriən kəm təmah məmə nətəmimi nətəm
kəutatig u rəueiu, ko kəsohmis rəfiniən mətəuarus natimnati
min əha okəhuva motol nipəhriəniən lan.‡
31 Neai mine niftəni okiakə, mətəu nəghatiən min rəhak ko
kəsohkəiən.
32 Iətəmi kəti təsəhruniən nian uə auə əhruahru rəha natim-
nati min əha. Nagelo min əpəha e neai kotəruru, kəni iəu min
Nəti Iətəmimi iəkəruru. Mətəu Tatə Uhgin əmə in təhrun nian
əhruahru əha.

Itəmah onəkotətəu vivi itəmah
(Mat 24:42-44)

33 "Onəutətəu vivi itəmah məutair, mətəu-inu itəmah
nəkotəruru nian əha rəhak oiəkuva lan məmə otuva nəhgin.
34 Otəhmen e iətəmi asoli kəti tatuvən məmə otaliuək əpəha
iki pisin kəti, kəni məlin rəhan min noluək məmə okəutatig
o rəhan min natimnati, kəni məfən rəhalah min uək kətiəh
kətiəh. Kəni məni=pən kəm iətəmi e namtihluə məmə otətair.
35 "Kəni itəmah onəutatig məutair məutəsal mətəu-inu
itəmah nəkotəruru nian iətəmi asoli rəha nimə u otuva lan.
Kəruru məmə otuva ləhnaiuv, uə o lapin, uə o fətukai tinətəri,
uə mitigar tinətəri.
36 Kəruru, kəmə təhro otuva ueiuəhai əmə. ! Təsəuviriən
məmə nəkotapili nian in otuva!
37 ! Mətəu nəghatiən min u iətəm iətəni=pinə kəm təmah,
iətəni min kəm nətəmimi min rəfin məmə okəutair məutəsal!"

14

Nətəmi asoli kəməutəsal
e suaru o Iesu məmə okotoh
(Mat 26:1-5; Luk 22:1-2; Jon 11:45-53)

1 Nian keiu əmə əha ikin kəmanol lafet mil lan rəha Pasova
mine Piret U Is Tikə Lan. Kəni pris asoli min, mine nəgətun

‡ **13:30** Woning u e japtə 13 kəməhuva pəhriən təhmen e nu fote nian Iesu təmimis rəkis nian nətəm Isrel kəmotəməu ilah nətəm Rom. Kəni Rom təmos rəhan soldiə min tepət tepət məhuva motoh rəhalah kəntri. (Mətəu nətəm kəutəfaki, ilah kəmotəhrun woning rəha Iesu e fes 14-16 kəni ilah kotagim.) Mətəu nəghatiən rəha Iesu tətəghati min o Naunun Nian min u kəmanəhuva. **13:35** Luk 12:38

min rəha Lou kəməutəsal e suaru o Iesu məmə okotələs oneuən motohamu.
2 Kəni kotəni məmə okəsotoliən e nian rəha lafet mətəu-inu
məta nimənin nətəmimi okotorgəhu nəmə kotəhrun məmə
kəmotol nati kəti tərah kəm Iesu.

Pətan kəti təməueiu
rəhn-kapə Iesu e səntə
(Mat 26:6-13; Jon 12:1-8)

3 Kəni Iesu təmətatig əpəha Petəni ima Saimon u leprosi
təmatol aupən. Nian təmətauən, kəni pətan kəti təmos səntə
kəti təməri e pətəl u kəmol e kəpiel iətəm nəhmtin tiəkis, kətəni
məmə alapastə. Səntə u, nəmiəvin təuvir, kəni nəhmtin tiəkis,
kəmol e noki nard, nigi kəti. Kəni pətan əha təməhti rəkis,
məueiu rəhn-kapə Iesu e səntə əha.
4 Kəni nətəmimi nəuvein kəməutəharəg əha ikin, niəməha
təmol ilah, kəni mautəni=pən kəm lah min məmə, "? Təhro
tətərəkin səntə?
5 !Nəmə tol səlim lan təhrun nosiən məni asoli təhmen e tri-
hanrit tənariəs,* məhrun nəfəniən kəm nanrah min!" Kəni
məutahi pətan u.
6 Mətəu Iesu təni məmə, "! Otəpəh-tə! ? Nəutahi onak? In
təmol nati təuvir kəm iəu.
7 Nian min rəfin itəmah nanrah min nəutatig, kəni nəmə
nəkotolkeikei, nəkotəhrun nasiruiən e lah. Mətəu iəu
iəsatigiən nian rəfin kitah min itəmah.
8 Pətan u təmol nati u in təhrun. Təməueiu nipətik məmə otol
əpenə-penə o nian okitənim iəu.
9 Iətəni pəhriən kəm təmah məmə, ikin min rəfin okətanus
pətigəm Nanusiən Təuvir, kəni okətanus min nati u pətan u
təmol məmə okəsaluiən lan."

Jutəs təməni məmə otegəhan e Iesu
(Mat 26:14-16; Luk 22:3-6)

10 Kəni Jutəs Iskariot in e nətəmi tueləf rəha Iesu, təmuvən
meruh pris asoli min məmə otegəhan=pən e Iesu kəm lah.
11 Nian kəmotətəu rəhan nəghatiən, kəni kəmotagiən ohni,
motəni məmə okəmanotəfən məni kəm in. Kəni Jutəs
təmətəhtahnin əmə nian təuvir məmə otuva kəni tegəhan e
Iesu lan kəm lah.

Nol əpenə-penəiən
o lafet rəha Pasova
(Mat 26:17-19; Luk 22:7-13)

12 Nian tinuva o noliən lafet rəha Piret U Is Tikə Lan, kəni
kinatətuəuin noliən lafet, kəni noliən rəhalah katoh sipsip

14:3 Luk 7:37-38 * **14:5** "Tənariəs," inu məni rəhalah, təhmen e vatu rəha Vanuatu. Rəueiu, tri-hanrit tənariəs təhmen e tri-hanrit-tausin vatu (300,000 vatu).
14:7 Dut 15:11 **14:8** Jon 19:40

o lafet rəha Pasova. E nian əha, nətəmimi min rəha Iesu kəməhuva ohni motəni məmə, “?Nəkolkeikei məmə iəkəhuvən iə motol əpenə-penə ikin məmə onəkol lafet ikin rəha Pasova?”
13 Kəni Iesu təmahli=pən rəhan keiu iətəmimi mil məmə, “Onəkian əha taun mueruh iətəmi kəti tətaharu pəri pətəl asoli kəti təmətu=pən nəhu lan, kəni nəkuitəu=pən.
14 Əpəha e nimə iətəm tatuvən=pən ikin, kəni nəkuətapuəh o iətəmi asoli rəha nimə ko məmə, ‘?Iəgətun təni məmə nəuan u in pəhruvən məmə itimah in, mine rəhan min nətəmimi iəkotauən ikin e lafet rəha Pasova?’
15 Kəni in otəgətun nəuan asoli u in ilis agin kinəlin vivi rəkis natimnati ikin. Onəkian əmə muol nigtah ikin nauəniən.”
16 Kəni kəmian e taun mueruh natimnati təhmen=pən əmə məmə inu Iesu təməni mine. Kəni ilau kəmuol əpenə-penə nauəniən ikin məmə rəha lafet rəha Pasova.

Iesu təməni pətigəm məmə Jutəs otegəhanpən lan
(Mat 26:20-25; Luk 22:14,21-23; Jon 13:21-30)

17 Tinəhnaiuv, Iesu mine rəhan min nətəmimi tueləf kəməhuva,
18 məutauən e tepil. Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Iətəni pəhriən kəm təmah məmə itəmah kəti u ikinu rəueiu kəutauən pəti kitah min, otegəhan=pən lak kəm rəhak min tikimir.”
19 Kəni rəhan min nətəmimi nikilah təməpəou agin, kəni məutətapuəh kətiəh kətiəh ohni məmə, “?Ei, Iərmənig, pəh u? !?Iəu!?”
20 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Itəmah əmə kəti u nətəmi tueləf u in tətəuveri pəti piret e dis kətiəh matun.
21 Kəni iəu Nəti Iətəmimi oiəkəkeikei mimis məmə inu Nauəuə Rəha Uhgin təməni lak mine, mətəu kəsi o iətəmi u iətəm tatol kəuit kəsuə iətəm otegəhan=pən lak Nəti Iətəmimi. !Təməuvir əmə məmə in təməsair=paiən!”

Iesu mine kəmotauən
e lafet rəha Pasova
(Mat 26:26-30; Luk 22:15-20; 1Kor 11:23-25)

22 E nian kəməutauən, Iesu təmos piret məfaki məni tagkiu ohni kəm Uhgin, kəni məhapu məfən kəm lah məni məmə, “Otos, inu nipətik.”†
23 Matig mos min kap wain məfaki məni tagkiu ohni kəm Uhgin, məfən kəm lah, kəni ilah rəfin kəmotəmnim=pən lan.
24 Kəni təməni=pən kəm lah məmə, “Inu nirak iətəm tatol məmə nəniəskasikiən rəha nasiruiən in tətəhtul mətəmiəgəh.

14:12 Eks 12:6 **14:18** Sam 41:9 † **14:22** Piret mine wain uə jus in nəmtətiən e nipəti Iesu mine nira Iesu, kəni mətasiru e tah məmə kautətəlig e nati nak Iesu təmol kəm tah e nigi kəməluau. Mətəu niməfaki min nəuvein kotəni məmə piret u mine wain kətiəuva nipəti Iesu mine nira Iesu agin.

Nɨrak u otaiu o nətəmimi tepət məmə otafəl rəkɨs rəhalah
təfagə tərah mɨn.
25 Iətəni pəhriən kəm təmah məmə oiəsəmnɨm mɨniən wain
u mətəuarus=pən oiəmanəmnɨm mɨn ikɨn Uhgɨn otarmənɨg
ikɨn.”
26 Kəni kəmotani nəpuən əfaki kəti, uərisɨg kohiet məhuvən
əpəha e Nɨtəuət Rəha Nɨgi U Olif.

Iesu təməni pətɨgəm məmə Pitə otəni məmə in təruru in
(Mat 26:31-35; Luk 22:31-34; Jon 13:36-38)

27 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Itəmah rəfin u
onəpanotagɨm motəpəh iəu mətəu-inu Nauəuə Rəha Uhgɨn
tɨnəni rəkɨs aupən məmə Uhgɨn otəmanoh iətəmi rəha nəsaliən
e sipsip mɨn, kəni sipsip mɨn okotaiu kətiəh kətiəh.
28 Mətəu nian iəkəmiəgəh mɨn e nɨmɨsiən, iəkaupən muvən
əpəha Kaləli, kəni itəmah nəmanəhuərisɨg.”
29 Mətəu Pitə təni məmə, “Nati əpnapɨn ilah rəfin okotagɨm
rəkɨs lam, mətəu iəu əmə ko iəsagɨm rəkɨsiən lam.”
30 Kəni Iesu təməni=pən kəm in məmə, “Iətəni pəhriən kəm
ik məmə o lapɨn əmə u, nian mənɨg otəsəkakə əhanəhiən mau
keiu, kəni ik onəkəni mau kɨsɨl məmə nəkəruru iəu.”
31 Mətəu Pitə təməni əskasɨk məmə, “Nati əpnapɨn iəkəkeikei
mɨmɨs kilau mɨn ik, ko iəsəniən məmə iəkəruru ik.” Kəni rəhan
rəfin nətəmimi kotəni mɨn təhmen e Pitə.

Iesu təmuvən mətəfaki
əpəha Ketsəməni
(Mat 26:36-46; Luk 22:39-46)

32 Kəni lapɨn kəməhuvən əpəha ikɨn kəti nərgɨn u Ketsəməni,
kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Otəharəg u ikɨn u, pəh
iəkuvən məfaki.”
33 Kəni mit Pitə, Jemɨs mɨne Jon məhuvən, kəni nɨkin
tɨnətahmə pɨk, kəni tɨnətəu tərah agɨn.
34 Kəni təni məmə, “Nɨkik tətahmə pɨk, kəni iuəkɨr iəkɨmɨs
lan. Ələharəg u ikɨnu kəni məhlair əmə.”
35 Kəni muvən mɨn nəuvetɨn meiuaiu məmei e nɨftəni
mətəfaki məmə, “Nəmə suaru kəti mɨn əha ikɨn, pəh nian
əfɨgəm u otəsuvaiən ohniəu.”
36 Kəni mətəfaki məmə, “Apə,” (u nɨpətɨn u təni məmə rəhak
tatə), “ik nəkəhrun noliən natimnati mɨn rəfin. Əui, os rəkɨs
nahməiən mɨn u iətəm okəmanəhuva. Mətəu nəsoliən rəhak
nətəligɨən, mətəu ol nati nak iətəm ik əmə nəkolkeikei.”
37 Kəni mɨtəlɨg=pa. Mətəu rəhan iətəmimi milahal kəhlapɨli.
Kəni təni=pən kəm Pitə məmə, “?Saimon, nətapɨli, uə? ?Təhro
nəsairiən-to auə kətiəh əmə?”

14:24 Eks 24:8; Jer 31:31-34; Sek 9:11; 1Kor 10:16; Hip 9:20 **14:27** Sek 13:7 **14:28** Mat 28:16; Mak 16:7 **14:31** Jon 11:16 **14:32** Jon 18:1 **14:34** Jon 12:27 **14:36** Mak 10:38; Jon 6:38

38 Kəni məni=pən kəm lahal məmə, “Onəklair məhləfaki
maleh vivi məmə onəsləmei-pəniən e nəfeifeiən. Nɨkitəmahal
tolkeikei, mətəu nɨpətɨtəmahal təpəou.”
39 Kəni təməpəh mɨn ilahal, mɨtəlɨg=pən mɨn mətəfaki mətəni
əmə nati kətiəh.
40 Kəni mɨtəlɨg=pa mɨn, mətəu kɨnlapɨli mɨn, mɨnləruru
nairiən, kəni mɨnləruru məmə okɨhləni=pən nak kəm in.
41 Təmuvən mɨn kəni mɨtəlɨg=pa mau kɨsɨl, mətəu kəhlapɨli,
kəni təməni=pən kəm lahal məmə, “? Nəhlapɨli əhanəh
məhləmeig? !Nəhmen! Nian tɨnuva məmə iəu Nətɨ Iətəmimi
okegəhan=pən lak e nəhlmɨ nətəm nol təfagə tərah.
42 ! Łhləhtul-tə, kautəhuvən! Lahfu-to, iətəmimi u
tətegəhan=pən lak e nəhlmɨ tɨkɨmɨr mɨn, əpəha tətuva.”

Tɨkɨmɨr mɨn rəha Iesu kəmotaskəlɨm in
(Mat 26:47-56; Luk 22:47-53; Jon 18:3-12)

43 Iesu təmətəghati əhanəh, kəni Jutəs in e nətəmi tueləf
rəhan mɨn‡ tətaupən e nɨmənin nətəmimi. Nəuvein kotəmki
nau rəha nəluagɨniən, mɨne neim məhuva. Nətəmi mɨn u, pris
asoli mɨn, mɨne nəgətun mɨn rəha Lou, mɨne nətəmi asoli rəha
nətəm Isrel kəmotahli=pa ilah.
44 Iətəmi u tətegəhan e Iesu kəm lah təməni rəkɨs kəm lah
məmə, “Iətəmi əha iəkol nəmtətiən kəti rəha nolkeikeiən lan,
nəkotəhrun əmə məmə iətəmi əha in əha. !Nəkotaskəlɨm motos
məhuvən motaskəlɨm vivi!”
45 Kəni əmeiko Jutəs təmuva iuəkɨr o Iesu, kəni məni məmə,
“Iəgətun,” kəni mol nəmtətiən rəha nolkeikeiən lan.
46 Kəni nətəmimi mɨn əha kəməhuva motaskəlɨm tiəkɨs.
47 Mətəu ilah kəti rəha Iesu təmatəhtul iuəkɨr o lah təmeuvi
nau rəha nəluagɨniən e nɨmein maut-aut əmeiko mauəh e nau
mohatuv rəkɨs matəlgɨ ioluək kəti lan rəha pris asoli agɨn.
48 Kəni Iesu təni məmə, “? Təhro nəutəmki nau asoli rəha
nəluagɨniən mɨne neim məutəhuva məmə onəkotələs iəu? ?
Nɨkitəmah təhti məmə iəu iohamu itəmi kəti matol nəluagɨniən
o nələs iahuiən kəpmən, uə? !Kəpə!
49 Nian mɨn rəfin kitah min itəmah əpəha e Nimə Rəha Uhgɨn
iətəgətun nətəmimi ikɨn. ? Kəni nəkotəhro məsotaskəlɨmiən
iəu? Mətəu nati Nauəuə Rəha Uhgɨn təməni otəkeikei muva
mol nɨpəhriəniən lan.”
50 Kəni rəhan mɨn rəfin nətəmimi kɨnotəpəh in, kəni mo-
tagɨm.
51 Kəni iətəm aluə kəti iətəm təməlkahu əmə e napən
kəti matuərisɨg e Iesu, kəni nətəmimi nəuvein kəmotələs,
motəmkarəpən lan,

‡ **14:43** Inu Mak təmsɨmaru mɨn, məni məmə Jutəs in mɨn iətəmimi tueləf kəti rəha Iesu. In tolkeikei məmə təgətun əhruahru məmə noliən rəha Jutəs in tərah pəhriən agɨn. In tatol kəuɨt kəsuə. **14:49** Luk 19:47; 21:37; Jon 18:20 **14:50** Sam 31:11

52 kəni rəhan napən tiṭiṣ, taiu piəpiə əmə magiṃ.§

Iesu təməhtul
e nəhmtɨ kaunsɨl mɨn
(Mat 26:57-68; Luk 22:54-55,63-71; Jon 18:13-14,19-24)

53 Kəni tətapinəpu əhanəh, kəmotos Iesu məhuvən əpəha ima pris asoli agɨn u kətuhapumɨn rəfin pris asoli mɨn, mɨne nəgətun mɨn rəha Lou, mɨne nətəmi asoli rəha nətəm Isrel ikɨn.
54 Kəni Pitə tətan təlɨg-təlɨg matuərisɨg e lah muvən əpəha lahuənu ima pris asoli agɨn ikɨn. Kəni təmuvən əpəha e iat mətəharəg ilah soldiə mɨn rəha pris asoli agɨn mətətogəm e nɨgəm.
55 Kəni pris asoli mɨn mɨne nətəmimi rəfin rəha kaunsɨl kəməutəsal e nəniən mɨn nəuvein rəha Iesu məmə okotohamu ohni. Mətəu kəsotehiən kəti mɨne.
56 Kəni nətəmimi tepət kəmoteiuə e Iesu, mətəu rəhalah nəghatiən tətaiu pɨsɨn pɨsɨn.
57 Kəni nəuvein kotəhtul moteiuə lan məmə,
58 “Iəmətəu təməni məmə otərəkɨn Nimə Rəha Uhgɨn u nətəmimi əmə kəmotol e nəhlmɨlah. Mətəu e nian tatol kɨsɨl lan, təmanuvləkɨn mɨn nɨtain u kəsoliən e nəhlmɨtəmi.”
59 Kəmotəni lanəha mətəu ilah mɨn, rəhalah nəghatiən tətaiu pɨsɨn pɨsɨn.
60 Kəni pris asoli agɨn təməhtul aupən e lah kəni məni=pən kəm Iesu məmə, “?Təhro nəsəghatiən? ?Təhro e nəghatiən mɨn əha iətəm kautəni pətɨgəm tətələs pɨkɨn ik?”
61 Mətəu Iesu təpnapɨn əmə məsəghatiən. Kəni pris asoli agɨn əpəha təməni=pən mɨn məmə, “?Təhro? ?Ik Məsaiə u Nətɨ Iətəmi kətəni-vivi?”
62 Kəni Iesu təni məmə, “!Əuəh, iəu u! Onəpanoteruh iəu Nətɨ Iətəmimi iətəharəg e nəven maru rəha Uhgɨn u iətəm rəhan nəsanəniən iahgin, kəni manoteh mɨn iəu e nəpuə e neai iətuva.”
63 Kəni pris asoli agɨn tearɨs rəhan napən mɨn mətəu-inu in tolkeikei məgətun kəm nətəmimi məmə nɨkin təmərah o nəghatiən rəha Iesu, kəni məni məmə, “Okəsotəsal mɨniən iətəmi kəti məmə otəni mɨn nati kəti lan.
64 !Nɨnotətəu rəkɨs tətəghati rah e Uhgɨn! ?Nəutəhrətəlɨg? ?Okotəhro e suah u?” Kəni ilah rəfin kəmotəni məmə otəkeikei mɨmɨs.
65 Kəni kəmotol əuvsan Iesu, kəni nəuvein kəmotagəh lan, nəuvein kotəlis nəhmtɨn motoh kəni motəni məmə, “!Ei, ik iəni rəha Uhgɨn! !Əni-to məmə pəh u təmoh ik!” Kəni soldiə mɨn rəha pris asoli agɨn kəmotem.

---

§ **14:52** Nətəmimi tepət kotəni məmə iətəm aluə u in Mak, in iətəmimi u təmətei nauəuə u. **14:58** Jon 2:19-21 **14:64** Lev 24:16; Jon 19:7

Pitə təməni məmə
in təruru Iesu
(Mat 26:69-75; Luk 22:56-62; Jon 18:15-27)

66 Kəni Pitə təmətan əhanəh əpəha ləhtəni e iat. Kəni pətan
mɨtə kəti u in ioluək rəha pris asoli agɨn təmuva.
67 Kəni mafu tətətogəm e nɨgəm, kəni təmeruh mətɨg Pitə kəni
məni məmə, "Ik mɨn itəlau Iesu iətəm Nasərɨt nəmətuan."
68 Mətəu Pitə təmeiuə, kəni məni məmə, "Iəkəruru nati ko
nətəni," kəni muvən mətəhtul əpəha e ket rəha iat. Kəni mənɨg
kəti təkakə.
69 Kəni pətan əha təmeruh mɨn in ikɨn əha, kəni məni=pən
kəm nətəm kəutəhtul əha ikɨn məmə, "Suah u in mɨn in ilah
kəti."
70 Mətəu Pitə təmeiuə mɨn.
Kəni təsuvəhiən, nətəmimi nətəm kəutəhtul əha ikɨn əha
kəmotəni=pən mɨn kəm in məmə, "Nɨpəhriən, ik mɨn ilah kəti
mətəu-inu iəkotəhrun məmə ik iətəm Kaləli."
71 Mətəu Pitə təməni məmə, "Nəmə iəteiuə, pəh Uhgɨn otol
nalpɨniən əskasɨk kəm iəu," kəni mos mɨn nonauvɨl məmə, "!
Iəkəruru suah kəha nəutəni!"
72 Kəni rəueiu agɨn mɨn mənɨg təkakə mɨn, kəni nɨkin təhti
nəghatiən rəha Iesu məmə, "Mənɨg otəsəkakə əhanəhiən mau
keiu, kəni ik onəkəni mau kɨsɨl məmə nəkəruru iəu." Kəni Pitə
tɨnətəu tərah əmeiko mətasək.

15

Iesu təməhtul e nəhmtɨ Pailət
(Mat 27:1-2,11-14; Luk 23:1-5; Jon 18:28-38)

1 Kəni ləplapɨn agɨn pris asoli mɨn, mɨne nətəmi asoli rəha
nətəm Isrel, mɨne nəgətun mɨn rəha Lou, mɨne nətəmimi mɨn
rəfin rəha kaunsɨl kəmotuhapumɨn ilah mɨn, kəni mautələhu
nəghatiən məmə okotohamu Iesu. Kəmotəni=pən kəm
nətəmimi nəuvein məmə okotəlis Iesu kəni motit məhuvən
motəhlman=pən lan e nəhlmɨ Pailət, u kəpmən asoli rəhalah.
2 Kəni Pailət təmətapuəh ohni məmə, "?Ik kig rəha nətəm
Isrel?" Kəni mətəu Iesu təni məmə, "Ik nətəni məmə tol lanko."
3 Kəni pris asoli mɨn kəmotəni pətɨgəm noliən tepət lan.
4 Kəni Pailət təmətapuəh ohni məmə, "? Təhro
nəsuhalpɨniən? ? Nəmətəu kəmotəni pətɨgəm nɨpəgnəmtɨn
tepət lam?"
5 Mətəu Iesu təsəghati mɨniən, məpnapɨn əmə, kəni Pailət
narmɨn təmiuvɨg ohni.

Pailət təməni məmə
Iesu otəkeikei mɨmɨs
(Mat 27:15-26; Luk 23:13-25; Jon 18:39-19:16)

15:1 Luk 22:66 **15:5** Aes 53:7; Mak 14:61

6 E nu min rəfin, nian katol lafet lan rəha Pasova, noliən rəha
kəpmən u Pailət məmə in otahli pətigəm iətəmi kəti e kaləpus
iətəm nətəm Isrel kəmotəni.
7 Kəni suah kəti, nərgin u Parəpəs, tətatig e kaləpus ilah
in min nəuvein, mətəu-inu kəmotohamu iətəmimi e nian
kəməutəluagin ilah kəpmən.
8 Kəni nimənin nətəmimi kəməhuva o Pailət motəni=pən
kəm in məmə otol əmə nati kətiəh təhmen=pən e iətəm tatol
nian min, mahli pətigəm iətəmi kəti e kaləpus.
9 Kəni Pailət təmətapuəh o lah məmə, "?Nəkotolkeikei məmə
iəkahli pətigəm kig rəha nətəm Isrel?"
10 Təməni lanəha mətəu-inu in tinəhrun rəkis məmə pris
asoli min kəmotəfən Iesu e nəhlmin mətəu-inu kautetet.
11 Mətəu pris asoli min kəmotəkeikei kəm nimənin nətəmimi
məmə okotəuhlin nətəligiən rəhalah. Kəni ilah kəmotətapuəh
o Pailət məmə otahli pətigəm Parəpəs, mətəu səniəmə Iesu.
12 Kəni Pailət təmətapuəh o lah məmə, "? Mətəu iəkəhro e
suah u itəmah nəmotəni məmə in kig rəha nətəm Isrel?"
13 Kəni kəmotagət əfəməh məmə, "! Okətu-pəri e nigi
kəməluau!"
14 Kəni Pailət təmətapuəh min o lah məmə, "?O nak? ?Noliən
tərah nak u suah u təmol?" Mətəu kəmotagət əfəməh min
məmə, "!Okətu-pəri e nigi kəməluau!"
15 Kəni Pailət təmolkeikei məmə otol nikilah, kəni mahli
pətigəm Parəpəs, kəni məhlman=pən e Iesu e nəhlmi rəhan
soldiə min məmə okotalis kəni motətu-pəri e nigi kəməluau.

Soldiə min kəmautol
mirə Iesu
(Mat 27:27-31; Jon 19:2-3)

16 Kəni soldiə min rəha Pailət kotələs Iesu məhuvən əpəha
imə e nimə asoli rəha kəpmən, kətəni məmə Praetoriəm. Kəni
kəmotauin rəfin e soldiə min kəhuva mohtəlau lan.
17 Kəni məhuvən=pən e kot ərarəuv təhmen əmə e kot
rəha kig, kəni motuerin-uerin niləuis iətəm tol nihlin nihlin
motol kəfəfau lan iətəm təhmen e kəfəfau rəha kig, kəni
motəfəfau=pən lan kəm in.
18 Kəni motol mirə kəni məutəuvsan lan məutəni məmə,
"Itimah iəkotəfinə nisiaiən kəm ik, kig rəha nətəm Isrel."
19 Kəni motoh rəhn-kapə e nəuanigi, motagəh lan, mo-
tasiəulin e nəulilah məutəfən nisiaiən eiuə kəm in.
20 Nian kəmotol əuvsan rəkis lan, kəni motəpeg rəkis kot
ərarəuv əha, kəni məhuvən=pən əhanəh e rəhan napən, kəni
motit məhuvən məmə okotətu-pəri e nigi kəməluau.

15:11 Uək 3:13-14

Kəməhtipən Iesu
e nɨgi kəməluau
(Mat 27:32-44; Luk 23:26-43; Jon 19:17-27)

21 Nian əha, e suaru, kəmoteruh suah kəti iətəm Sairəni,
nərgɨn u Saimon. (In tatə rəha Aleksantə mɨne Rufəs.)*
Tatuvən Jerusɨləm, kəni kotəkeikei kəm in məmə otələs nɨgi
kəluau.
22 Kəni kəmotit Iesu məhuvən əpəha ikɨn kəti kətəni məmə,
Kolkotə, u nɨpətɨn təni məmə Louipɨl-uipɨl.
23 Kəni kəmotəfən wain u kəmol fɨləh-fɨləh ilau mərsɨn u
mɨr məmə otəmnɨm pəh təsətəuiən nahməiən e nɨpətɨn, mətəu
təpəh nəmnɨmiən.
24 Kəni kəmotələs Iesu məhuvən motətu-pəri e nɨgi
kəməluau. Kəni motəuəri rəhan napən moturin tais ohni
məmə pəh otos.
25 Kəmotətu-pəri Iesu e nɨgi kəməluau e nain klok ləplapɨn,
26 kəni motətei rəkɨs nɨpəgnəmtɨn u kəmoteh lan məmə,

IN KIG RƏHA NƏTƏM ISREL

kəni motəhti=pən nəghatiən u e rəhan nɨgi kəməluau.
27 Kəni iətəmimi mil keiu iətəm kətuəluagɨn kəm kəpmən
matuoh nətəmimi, kəmətu-pəri ilau e nɨgi kəməluau, kəti e
nɨkalɨn maru, kəti e nɨkalɨn məuil.†
29 Kəni nətəmimi nətəm kəutaliuək e suaru, məuturin-urin
rəhn-kapə lah kəm in məutəuvsan lan məutəni məmə, "Ei, ik
nəməni məmə onəkərəkɨn Nimə Rəha Uhgɨn kəni nian tatol
kɨsɨl lan, nəmanuvləkɨn mɨn in pɨsɨn.
30 !Eiuaiu-to e nɨgi kəməluau ko, mosmiəgəh aru-to ik!"
31 Pris asoli mɨn mɨne nəgətun mɨn rəha Lou kəmotol
əmə nati kətiəh motol əuvsan motəni məmə, "! Təmasiru e
nətəmimi tepət, mətəu ko təsasiru aruiən lan!
32 Təuvɨr pəh kitah koteruh-to Məsaiə u, kig rəha nətəm
Isrel, oteiuaiu e nɨgi kəməluau pəh kitah koteruh motəhatətə
lan." Kəni iətəmimi mil u kətuəhkul ilahal Iesu kɨnatuəni mɨn
nəghatiən tərah lan.

Iesu tɨnɨmɨs
(Mat 27:45-56; Luk 23:44-49; Jon 19:28-30)

33 Kəni e tueləf klok mətəuarus=pən tri klok, napinəpuiən
təmeiuaiu mɨrəuei nati.

---

* **15:21** Kateruh lanu lan məmə nətəmimi mɨn u Mak təmətei nauəuə u tatuvən kəm lah, ilah kɨnotəhrun rəkɨs Aleksantə mɨne Rufəs. Məta Rufəs pəhriən u Pol təməni e Rom 16:3. **15:21** Rom 16:13 **15:24** Sam 22:18 † **15:27** E kopi əuas mɨn nəuvein rəha Niutestɨmɨn iətəm kəmətei e nəghatiən Kris aupən, nəghatiən pɨsɨn kəti mɨn əha ikɨn iətəm tatilpɨn nəghatiən u mətəni məmə, "28 Kəni nəghatiən iətəm Aiseə təmətei e Nauəuə Rəha Uhgɨn tɨnuva pəhriən. Tətəni məmə, 'Kətəni məmə in iətəmi rəha nəhtiən lou.' " (Aes 53:12) **15:29** Sam 22:7; 109:25; Mak 14:58

34 Kəni e tri klok ləhnaiuv, Iesu təmasək əfəməh e rəhan
nəghatiən məni məmə, *"!Eli, Eli! ?Lema sapaktəni?"*‡ Nipəti
rəhan nəghatiən təni məmə, "!Uhgin rəhak, Uhgin rəhak! ?
Təhro nətəpəh iəu?"
35 Nətəmimi nəuvein kəməutəhtul əha ikin kəməsotətəu
viviən nəghatiən u, kəmotəni məmə, "Otətəu-to. Tətauin e
Elaijə."
36 Kəni ilah kəti təmaiu muvən miuvi=pən wain u tarfu e
nati kəti timətmətig təhmen e kotin, məu-pəri e nəuanigi tuvən
o Iesu məmə otəmnim. Kəni məni məmə, "Pəh-to koteh-to
məmə Elaijə otuva mələs iahu, uə kəpə."
37 Mətəu Iesu təmagət əfəməh min, kəni rəhan nehagiən tiet.
38 Kəni əpəha e Nimə Rəha Uhgin, napən iətəm tətəhkul pəsig
e Ikin Tasim Agin Ikin, təməhapu nəuvetin keiu təmətuəuin
əpəha ilis mətəuarus=pa əpəha ləhtəni.
39 Kəni iətəmi asoli rəha soldiə min iətəm təmatəhtul e nikali
Iesu, təmeh məmə təmimis lanəha, kəni in təməni məmə, "!
Nipəhriəniən, suah u in Nəti Uhgin pəhriən!"
40 Nipətan nəuvein kəməutəhtul isəu məutəsal=pa
mauteruh. Ilah nəuvein u Meri Maktələ, mine iahuni mamə
rəha Jemis əkəku mine Josis, mine Səlome.
41 Ilahal kəməhlitəu=pən Iesu nian təmətatig Kaləli,
məhlasiru lan. Ilah nipətan tepət kəmotəri məhuvən əpəha
Jerusiləm ilah Iesu.

Josip təməhluaig e Iesu
(Mat 27:57-61; Luk 23:50-56; Jon 19:38-42)

42 Kəni nian əha Iesu təmimis lan, in nian rəha nol əpenə-
penəiən natimnati rəha Sapət, kəni olauig nian rəha Sapət,
kəsoliən uək lan. Tinapinəpu,
43 Josip in iətəm Aramatiə tinuva. In iətəmi kəti rəha kaunsil
iətəm kətisiai in. In nikin təməhti pik Narmənigiən Rəha Uhgin.
Kəni təməsəginiən, muvən o Pailət mətapuəh o nipəti Iesu.
44 Nian Pailət təmətəu məmə Iesu tinimis rəkis, kəni təmauit
mauin e iətəmi asoli rəha soldiə min mətapuəh ohni məmə, "?
Kətəni pəhriən məmə Iesu tinimis rəkis uəhai əmə?"§
45 Mətəu iətəmi asoli rəha soldiə min təni məmə,
"Nipəhriəniən, tinimis rəkis." Pailət təmətəu nəghatiən u
kəni megəhan=pən e nipəti Iesu kəm Josip.
46 Kəni Josip təmuvən mos nəhmti napən ruən kəti, nərgin
u linən, muva mələs iahu Iesu e nigi kəməluau məuveg
lan, mələs muvən mələhu=pən e nipəg kəpiel u kəmel rəkis

‡ **15:34** Afin-to e futnot e Mat 27:46 **15:34** Sam 22:1 **15:36** Sam 69:21 **15:40** Luk 8:2-3 § **15:44** Nian nətəm Rom kəutətu-pəri nətəmimi e nigi kəməluau, kəutəhrun nəmiəgəhiən o nian kətiəh uə keiu uə kisil mine, kautol məmə nətəmimi okotos pik nahməiən, uərisig ko kəmanohmis.

məmə okol suvət ikɨn. Kəni mɨsuə=pən e kəpiel asoli kəti mahtɨpəsɨg=pən e nɨpəg kəpiel u lan.
47 Kəni Meri Maktələ mɨne Meri mamə rəha Josɨs, ilau kəmueruh ikɨn əha kəmələhu=pən Iesu ikɨn.

16

Iesu tɨnəmiəgəh
e rəhan nɨmɨsiən
(Mat 28:1-8; Luk 24:1-12; Jon 20:1-10)

1 Nian rəha Sapət tɨnuva mɨnuvən rəkɨs, kəni Meri Maktələ mɨne Meri mamə rəha Jemɨs, mɨne Sələome kəmlos nəhmtɨ nati pien-pien mɨn u nəmiəvɨlah təuvɨr məmə okɨlol=pən e nɨpətɨ Iesu.
2 Ləplapɨn agɨn mɨtɨgar tɨnətəri e Sante, pəta milahal u kəmhluvən e suvət.
3 Nian kəmhluvən e suaru kəni məhləni kəm lahal mɨn məmə, “?Kərmə pah otasiru e tahal mɨsuə rəkɨs kəpiel asoli əpəha e nɨpəg kəpiel?”
4 Mətəu-inu kəpiel əha kəpiel asoli.

Mətəu nian kəmhluvən iuəkɨr, mɨləsal=pən mɨlafu kɨnɨsuə rəkɨs e kəpiel.
5 Kəmhluvən imə e nɨpəg kəpiel mɨlafu iətəm aluə kəti tətəharəg əha e nɨpəg kəpiel e nɨkalɨn maru ikɨn rəhalahal, təmuvən e kot əfəməh ruən kəti, kəni ilahal kəmhlauɨt pɨk ohni.
6 Kəni təməni=pən kəm lahal məmə, “Sləgɨn pɨkiən. Nələsal e Iesu iətəm Nasərɨt, iətəm kəmətu-pəri e nɨgi kəməluau, mətəu in tɨkə u ikɨnu rəueiu. In tɨnəmiəgəh rəkɨs e rəhan nɨmɨsiən. Leruh-to nɨmein u kəmələhu=pən ikɨn.
7 Kəni rəueiu onəkluvən mɨhləni=pən kəm rəhan mɨn nətəmimi mɨne Pitə, məmə in otaupən matuvən Kaləli, kəni onəkohuərisɨg lan məhuvən moteh əha ikɨn məmə inu təməni rəkɨs mɨne kəm təmah.”
8 Kəmlaiu mɨhliet e suvət məhlagɨm, mətəu-inu kɨnləgɨn pɨk məhlərəmrumɨn. Kəni mɨhluvən məslənian nati kəti mɨne kəm nətəmimi mətəu-inu kɨnləgɨn pɨk.*

16:7 Mat 26:32; Mak 14:28 * **16:8** E kopi əuas mɨn tepət rəha Niutestɨmɨn iətəm kəmətei e nəghatiən Kris aupən, fes 9-20 kohkə, kəni nəghatiən rəha Mak təmol naunun u ikɨnu. Kəni nətəmi asoli nətəm kotəhrun vivi Baebol, nɨkilah təhti məmə nətəpisɨn kotɨlpɨn fes 9-20. E kopi əuas mɨn nəuvein mɨn rəha Niutestɨmɨn, nəghatiən u tatos nɨmei fes 9-20: Nɨpətan mɨn u kəməhuva, motəfa nəniən mɨn u kəm Pitə mɨne in mɨn nəuvein u ilah min ilah, e natimnati mɨn u iətəmi u təməni kəm lah. Konu uərisɨg e natimnati mɨn u, Iesu əmə təməfən nəghatiən kəm lah u tasim, tətəmiəgəh, məruru məsɨkəiən nian kəti. Nəghatiən u tətəni məmə Uhgɨn təhrun nosmiəgəhiən nətəmimi, in təhrun naskəlɨmiən iətəmimi mətəuarus naunun nian. Kəni Iesu təmahli pətɨgəm nətəmimi mɨn rəhan məmə okotos rəhan nəghatiən məhuvən e nɨtəni mɨn rəfɨn rəha nəhue nɨftəni.

Iesu təmietpa o Meri Maktələ
(Mat 28:9-10; Jon 20:11-18)

9 Nian Iesu təməmiəgəh min e Sante ləplapin agin, kəni maupən miet=pa o Meri Maktələ. Aupən təməhgi pətigəm narmin tərah səpin lan.
10 Kəni Meri təmuvən məni=pən kəm rəhan min nətəmimi nətəm kəməutan ilah min ilah aupən, mətəu nikilah tətahmə pik kəni məutasək.
11 Mətəu nian kəmotətəu məmə Iesu tinəmiəgəh rəkis e rəhan nimisiən, kəni miet=pa o pətan əha, mətəu ilah kəməsotəniən nipəhriəniən lan.

Iesu təmietpa o rəhan iətəmimi mil keiu
(Luk 24:13-35)

12 Uərisig, Iesu təmiet=pa o iətəmimi mil keiu kəmiasipən Jerusiləm mətian e suaru, mətəu e nian əha nipətin təmol pisin.
13 Kəni ilau kəmiatəlig min mian muəni=pən kəm ilau min nəuvein, mətəu ilah kəməsotəni miniən nipəhriəniən e lau.

Iesu təmietpa o rəhan nətəmimi lepin
(Mat 28:16-20; Luk 24:36-49; Jon 20:19-23; Uək 1:6-8)

14 Kəni uərisig, Iesu təmiet=pa min o rəhan nətəmimi lepin nian kəməutauən. Kəni mətahi ilah məmə, "Itəmah nəsotəhatətəiən lak, rəhn-kapə təmah tiəkis pik." Təmahi ilah mətəu-inu kəsotəhatətəiən e nətəm kəmoteh məmə tinəmiəgəh rəkis e rəhan nimisiən.
15 Kəni məni=pən kəm lah məmə "Əhuvən motəni pətigəm Nanusiən Təuvir kəm nətəmimi min e nəuaniləuis min rəfin e nitəni min rəfin.
16 Iətəmi otətəu Nanusiən Təuvir təhatətə lan kəni mol bəptais, Uhgin otosmiəgəh. Mətəu iətəmi təsəhatətəiən lan, Uhgin otol nalpiniən asoli kəm in.
17 Kəni nətəmi okotəhatətə lak, Uhgin otol ilah kotol nati apispis min. Okotəhgi pətigəm narmin tərah tepət e nərgək, kəni motəghati e nəghatiən iki pisin min.
18 Ilah kotəhrun naskəlimiən sineik u tatus itəmi, motəhrun nəmnimiən nati kətakonə lan, mətəu ko təsərəkiniən ilah. Ilah motəhrun nələhu-pəniən nəhlmilah e nətəm kautohmis kotəmiəgəh."

Iesu tinəri matuvən e neai
(Luk 24:50-53; Uək 1:9-11)

19 Kəni nian Iərməniig Iesu tinəghati rəkis kəm rəhan min nətəmimi, kəni Uhgin tos minatuvən e neai, kəni in tətəharəg e nikali Uhgin maru, ikin ima nəsanəniən mine nisiaiən.

16:14 1Kor 15:5 **16:15** Uək 1:8 **16:16** Uək 2:38 **16:17** Uək 2:4; 8:7 **16:18** Luk 10:19; Uək 28:3-6 **16:19** Uək 1:9-11; 2:33-34

20 Kəni rəhan mɨn nətəmimi kəmohiet məhuvən motanus
pətɨgəm rəhan nəghatiən əpəha ikɨn mɨn rəfin. Kəni Iərmənɨg
tətasiru e lah matol nəmtətiən tepət. Kəni nəmtətiən mɨn əha
kautol nəfɨgəmiən məmə rəhalah nəghatiən in nɨpəhriəniən.

16:20 Uək 14:3; Hip 2:3-4

LUK
Nanusiən Təuvɨr Rəha Iesu Krɨsto Iətəm Luk Təmətei
Nəghatiən əkuəkɨr rəha nauəuə u Luk

?Pəh təmətei nauəuə u? Luk təmətei nauəuə u. Səniən mə in iətəmi tueləf kəti rəha Iesu, mətəu in niəli kəti rəha Pol, in təman pɨk ilau Pol. In səniən mə in iətəm Isrel, in Ianihluə əmə kəti, mətəu in iəfaki kəti. In toktə kəti təmol pɨk skul. In təməhrun vivi natimnati e nəmiəgəhiən rəha Iesu. In təmətei nauəuə mil u: Nanusiən Təuvɨr Iətəm Luk Təmətei, mɨne Uək Mɨn Rəha Aposɨl Mɨn.

? Təmətei tatuvən kəm pəh? Luk təmətei nauəuə u tatuvən kəm rəhan kəti niəli u Teofɨləs. Nɨpəti nərgɨn u məmə, "Iətəmimi iətəm tolkeikei Uhgɨn." Luk təmətei nauəuə u tatuvən kəm suah u, mətəu in təhrun məmə Nanihluə* mɨn tepət okotafin.

? Natɨgiən təhro lanu nian təmətei? Nətəmimi tepət, nɨkilah təhti məmə Luk təmətatɨg Rom uə Sisəriə nian təmətei nauəuə u. E nian əha, nəniən tepət o Iesu təmɨtəlau-təlau.

?Təmətei nauəuə u o nak? Luk təmolkeikei məmə otətei nəniən kəti təm təhruahru kəni məhagəhag e nəmiəgəhiən rəha Iesu. Kəni in təməghati ilah nətəmimi mɨn kəmotaliuək ilah Iesu mauteruh rəhan mɨn noliən mɨne nəniən mɨn. Nian in təmos nəghatiən rəha Iesu o lah kəni Luk təmətei nauəuə u. In tolkeikei məmə otəgətun məmə Iesu in iətəmi pəhriən kəti, mətəu in təməsoliən nati kəti tərah. Kəni in Uhgɨn, mɨne in Iosmiəgəh.

1-2 Teofɨləs, ik iətəmi asoli katɨsiai ik, kəni iəkətei nauəuə u tatuvən kəm ik.
Aupən, Uhgɨn təməni natimnati nəuvein, kəni rəueiu e nian rəhatah, in tɨnol ilah kɨnəhuva mɨnautol nɨpətɨn. Nətəmimi tepət kəməutatɨg e nian əha, mauteruh natimnati mɨn əha e nəhmtɨlah əhruahru, kəni məutəni. Kəni nətəmi nəuvein kəməutətəu rəhalah nəghatiən, kəni məutalkut pɨk məmə okotətei rəkɨs əhruahru natimnati mɨn əha.
3 Kəni iəu iəmɨtəu vivi nəghatiən mɨn əha məmə iəkəhrun əhruahru mə təmətuəuin əhro, kəni iəu rəhak nətəlɨgiən məmə təuvɨr iəu mɨn iəkətei rəkɨs əhruahru natimnati ərəfin mɨn əha məmə onəkafin. Iətətei əhruahru natimnati mɨn u nəukəti nəniən mɨne natimnati iətəm kautəhuərisɨg.
4 Iəkolkeikei məmə iəkəni natimnati mɨn əha kəm ik məmə nəkəhrun əhruahru məmə nəniən iətəm kəməni rəkɨs kəm ik, in nɨpəhriəniən.

---

* **:** Nanihluə, Ianihluə — Afin-to e tiksɨnəri. **1:1-2** Uək 1:1

Agelo təməghati e nairiən rəha Jon Bəptais

5 E nian rəha suah kəti, nərgin u Herot Asoli, kig rəha Jutiə,
e nian əha pris kəti nərgin u Səkaraea. In kəti min e pris min u
kətəni nərgi lah məmə, Pris min rəha Apia. Aupən rəkis, suah u
Apia tatsipən e pris u Eron. Rəhan pətauəhli nərgin u Ilesəpet,
kəni in min tatsipən e pris u Eron.
6 Kəni ilau kuəhruahru e nəhmti Uhgin, nian rəfin
kətuitəu=pən vivi noliən rəha Lou rəhan mine nəghatiən
min rəhan, kəni məsuərəkiniən kəti.
7 Nati əpnapin kuəhruahru, mətəu ilau nətilau tikə.
Ilesəpet, in təseməkiən mətəuarus minəpətauəhli kəni ilau
pəti kinuauəhli.
8 Kəni nian tinuva əhruahru, məmə pris min rəha Apia
okəhuvən e Nimə Rəha Uhgin motol rəhalah natimnati min.
Kəni Səkaraea, in min təmuvən mə tol pisəpis rəha Uhgin.
9 E noliən rəha pris min, ilah kəmotatu e kəpiel əkəku min
mə otəgətun pəh mə otol nati e Nimə Rəha Uhgin məmə otuvan
nati pien-pien tuvən kəm Uhgin. E nian ilah kəmotol lanəha in
təməgətun Səkaraea.
10 Kəni e nian in təmuvən imə mətuvan nati pien-pien,
nətəmimi tepət kəmautəhtul ihluə mautəfaki.
11 Kəni agelo kəti rəha Uhgin təmietigəm=pən ohni mətəhtul
əha e nəven maru ikin, əha kətuvan nati pien-pien ikin.
12 Kəni nian Səkaraea təmeruh, kəni narmin təmiuvig
mətərəmrumin minəruru əfəməh nati, kəni nəginiən
təmərіauəh e nikin.
13 Mətəu agelo təməni=pən kəm in məmə, “Səkaraea,
səginiən, mətəu rəueiu Uhgin tinətəu rəham nəfakiən. Kəni
rəham pətauəhli Ilesəpet otos nətin kəti iərman. Kəni
onəkəkeikei mauin e nərgin məmə Jon.
14 Kəni onəkətəu təuvir magiən min, kəni nətəmimi tepət
okotagiən o nairiən rəhan,
15 mətəu-inu in otuva iətəmi asoli e nəhmti Iərmənig. Kəni in
otəsəmnim aginiən wain mine nəmnimiən əskasik min. Kəni
Narmin Rəha Uhgin otəriauəh lan, nian otətatig əhanəh e nərfi
rəhan mamə, matuvən əmə lanəha nian rəfin.
16 Kəni in otiuvi=pa nətəm Isrel tepət okohtəlig=pa o
Iərmənig, Uhgin rəhalah.
17 “Uərisig Iərmənig otuva, mətəu in otaupən muva mətan e
narmin mine e nəsanəniən təhmen e Elaijə məmə in otəuhlin
nətəligiən rəha tatə min kohtəlig=pən min o rəhalah kəlkələh
min, kəni in otəuhlin min nətəm kəutəhti nəuia Uhgin okotos
min neinatigiən rəha nətəmi kotəhruahru. E noliən əha, in

1:9 Eks 30:7 **1:15** Nam 6:2-3

otol əpenə-penə o nəmiəgəhiən rəha nətəmimi o nuvaiən rəha
Iərmənig.”
18 Kəni Səkaraea təməni=pən kəm agelo məmə, “?Oiəkəhro
lanu məhrun məmə nati u otuva mol nipəhriəniən lan? Mətəu-
inu iəu inauəhli rəkis, kəni rəhak pətan min tinəpətauəhli.”
19 Kəni agelo təməni=pən kəm in məmə, “Iəu, nərgək u
Kapriel, kəni iəu iətəhtul e nəhmti Uhgin e nian ərəfin. Kəni in
təmahli=pa iəu məmə iəkuva məghati kəm ik, kəni məni=pinə
nanusiən təuvir u.
20 ! Ətəlig-to lak! Naməm otekəu kəni onəsəghatiən
mətəuarus=pa nəkeruh nipəti nəghatiən u, mətəu-inu
nəməsəniən nipəhriəniən e rəhak nəghatiən. Nati u in otuva
mol nipəhriəniən lan e nian əhruahru rəhan.”
21 Kəni e nian əha, nətəmimi kəməutəhtahnin Səkaraea,
nikilah təhti məmə təhro tinan tinuvəh əha e Nimə Rəha Uhgin.
22 Mətəu nian in təmuva ihluə, mətəu tinəruru nəghatiən,
kəni ilah kəmotəhrun məmə in təmeruh nati kəti təhmen e
nəməhlairiən əpəha imə. In təməghati əmə e nəhlmin kəm lah,
məsəghatiən mətəu namin təmekəu.
23 Nian rəhan uək rəha pris e Nimə Rəha Uhgin təmol nau-
nun, kəni in təmitəlig=pən lahuənu.
24 Kəni təsuvəhiən, rəhan pətauəhli təməpəh məuig e iəpəou.
Kəni e məuig faif, pətauəhli u in təmətəhluaig əmə lahuənu,
25 kəni in təməni məmə, “Inu uək rəha Iərmənig. Aupən ikin,
nətik tikə kəni iətaulis. Mətəu rəueiu u, Uhgin tinol təuvir kəm
iəu, kəni nikin tagiən məmə iəkələs nətik, kəni iəu oiəsaulis
miniən e nəhmti nətəmimi.”

Agelo təməni pətigəm mə Iesu otair

26 Nian Ilesəpet iəpəou tinatig lan minos məuig sikis, Uhgin
təmahli=pən rəhan agelo, nərgin u Kapriel, məmə in otuvən e
nitəni Kaləli e taun kəti nərgin u Nasərit.
27 In təmos nəghatiən kəti matuvən rəha pətan mitə kəti
iətəm təruru əhanəh iərman, mətəu kinəni rəkis məmə okitipən
mə rəha suah kəti, nərgin u Josip. In mipi Kig Tefit tərah. Kəni
pətan əha, nərgin u Meri.
28 Kəni agelo təmuvən miet=pən, kəni məni=pən kəm in
məmə, “Təuvir, Meri. Uhgin təmələhu rəhan nəuviriən kəm ik,
kəni in mətatig itəlau min.”
29 Mətəu Meri tinəruru əfəməh nəghatiən əha, kəni nikin
tinəhti pik məmə nipəti nəghatiən əha təhro lanu.
30 Kəni agelo təməni=pən kəm in məmə, “Səginiən, Meri,
mətəu-inu Uhgin təməni rəkis məmə in otətuati e rəhan
nəuviriən kəm ik.

1:17 Mal 3:1; 4:5-6; Mat 17:11-13 **1:19** Dan 8:16; 9:21 **1:27** Mat 1:16,18

31 Kəni inəha, ik onəkəpəh məuig e nətim kəti, kəni onəkələs
iərman. Kəni onakauin e nərgin mə Iesu.
32 In otuva iətəmi asoli kəni in iətəmi keikei, kəni okauin lan
məmə Nəti Uhgin Ilis Agin. Kəni Iərmənig Uhgin otol in tuva
Kig təhmen=pən əmə e tipin tərah Tefit.
33 Kəni in otarmənig e nətəmimi min rəfin nətəm kautsipən e
Jekəp, kəni rəhan narmənigiən otatig itulin matuvən naunun
tikə."
34 Kəni Meri təməni=pən kəm agelo məmə, "? Iəsəhruniən
məmə oiəkəhro lanu mələs suakəku kəti nəmə iəsitəu-pəniən
iərman kəti?"
35 Kəni agelo təməni=pən kəm in məmə, "Narmin Rəha Uhgin
otuva matig lam, kəni nəsanəniən rəha Uhgin Ilis Agin otəuveg
ik. Kəni in ko, suakəku asim ko onəkələs, okauin lan məmə in
nəti Uhgin.
36 Kəni iətəni=pinə kəm ik məmə ik kəti Ilesəpet tinamki-
amki rəkis e nətin kəti iərman, nati əpnapin in tinəpətauəhli
rəkis. Kəmətəni lan məmə ko təseməkiən, mətəu rəueiu əha
tinəpəh rəkis məuig sikis e nətin.
37 Natimnati min u tatitəu=pən əmə nəghatiən rəha Uhgin
məmə, 'Uhgin təhrun noliən natimnati ərəfin, kəni nati kəti
təsiəkisiən ohni.' "
38 Kəni Meri təməni=pən məmə, "Əuəh, iəu pətan iol əhruin
əmə rəha Iərmənig. Pəh in otol lak nati nak iətəm ik ninəni
rəkis." Kəni agelo təpəh in, kəni mitəlig.

Meri təmuvən məmə otəsalpən e Ilesəpet

39 Uərisig lan təsuvəhiən, kəni Meri təmiet iman ikin kəni
maliuək uəhai mətuvən e taun e nitəuət e Jutiə mə otəsal=pən
e Ilesəpet,
40 kəni in təmuvən e lahuənu rəha Səkaraea, kəni muvən
imə mətəni təuvir kəm Ilesəpet. 41 Kəni nian Ilesəpet təmətəu
nəghatiən rəha Meri, suakəku u iətəm tətatig e nərfin təmauit,
kəni Narmin Rəha Uhgin təməri e niki Ilesəpet.
42 Kəni in təmagət əfəməh məmə, "!Uhgin tinol təuvir ohnik
tapirəkis nipətan ərəfin, kəni in tinol təuvir min kəm suakəku
u onəkələs!
43 Nikik tagiən. Kəni təhro Uhgin təmol nati təuvir asoli kəm
iəu, məmə mamə rəha Iərmənig rəhak tuva məsal=pa lak.
44 Iətəni lanu mətəu e nian iəmətəu rəham nəghatiən, kəni
suakəku u e nərfək təmagiən mauit.
45 Uhgin otol təuvir kəm ik mətəu-inu nəməni nipəhriəniən
e nəghatiən u Iərmənig təməni tinuva lam məmə otol
nipəhriəniən lan."

Nəpuən rəha Meri

1:31 Aes 7:14; Mat 1:21-23 **1:33** 2Saml 7:12,13,16; Aes 9:7 **1:37** Mat 19:26; Job 42:2; Jer 32:17

46 Kəni Meri təməni məmə,
“E nəmiəgəhiən rəfin rəhak, iatləfəri nərgɨ Iərmənɨg ilɨs,
47 Kəni nɨkik tətagiən pɨk o Uhgɨn Iosmiəgəh rəhak,
48 mətəu-inu iəu pətan iol əhruin əmə u iəu nati əpnapɨn əmə, mətəu nɨkin tətəhti iəu.
Kəni rəueiu mɨne matuvən, nətəmimi rəfin okotəni məmə Uhgɨn təmol təuvɨr kəm iəu;
49 mətəu-inu Uhgɨn u nəsanəniən rəhan in iahgin,
in təmol nati apɨspɨs mɨn təuvɨr pɨk agɨn kəm iəu,
kəni in nərgɨn tasim.
50 In tatolkeikei nətəmimi mɨn u kəutɨsiai in, inu nətəmimi e nəuanɨləuɨs aupən ikɨn mətəuarus=pa nəuanɨləuɨs mɨn nətəm kəutəhuva əhanəh.
51 In təmol nati apɨspɨs mɨn e nəsanəniən e nəhlmɨn.
In təməhgi-atiti nətəm kəutəfəri ilah e nətəlɨgiən rəhalah.
52 In tatosiahu narmənɨg mɨn e rəhalah narmənɨgiən,
kəni in tətəfəri nətəmi mɨn u rəhalah nətəlɨgiən teiuaiu.
53 Nətəmi nəumɨs tatus ilah, in tətaugɨn ilah e nauəniən təuvɨr,
Kəni nətəmi rəhalah nautə tepət, in tahli pətɨgəm ilah, kəni nati tɨkə e nəhlmɨ lah.
54 Uhgɨn təmasiru e nəuanɨləuɨs mɨn rəha Isrel u rəhan iol əhruin mɨn,
kəni təməsaluiən e rəhan nolkeikeiən e
55 Epraham mɨne rəhan mɨn nəuanɨləuɨs,
matuvən əmə lanko naunun tɨkə məmə inəha təməni kəm tɨpɨlah mɨn nuvəh.”
56 Kəni Meri təmatɨg ilau Ilesəpet mətəuarus=pən məuɨg kɨsɨl, kəni in təmɨtəlɨg=pən əpəha iman ikɨn.

Nairiən rəha Jon Bəptais

57 Kəni nian əhruahru rəha Ilesəpet tɨnuva məmə otemək lan, kəni təmələs nətɨn iərman.
58 Kəni nətəmimi nətəm kəutatɨg iuəkɨr ohni mɨne rəhan mɨn nəuanɨləuɨs, kəmotətəu nanusiən əha məmə Iərmənɨg təmol nəuvɨriən asoli kəm in, kəni ilah kəməhuva motol kətiəh ilah min məmə okotagiən pəti.
59 Nian suakəku əha tɨnos nian eit, ilah kəməhuva məmə okotəhgi=pən. Kəni iuəkɨr kotauɨn e nərgɨn məmə iahuni rəhan tatə Səkaraea,
60 mətəu rəhan mamə təni məmə, “Kəpə. Okauɨn e nərgɨn məmə Jon.”
61 Kəni ilah kəmotəni kəm in məmə, “?Onak? Rəham nərgɨn u Jon tɨkə.”
62 Kəni kəmotəghati e nəhlmɨlah məutətapuəh o Səkaraea mə in otəkeikei məni-to mə okauɨn e nərgɨn mə pəh.

1:46 1Saml 2:1-10 **1:50** Sam 103:13,17 **1:52** Job 12:19; 5:11; Sam 147:6 **1:53** Sam 34:10 **1:54** Sam 98:3 **1:55** Jen 17:7; Maeka 7:20 **1:59** Jen 17:12; Lev 12:3; Luk 2:21

63 Kəni in təmətapuəh o nati kəti mə otətei rəkis nati kəti
lan, kəni in təmətei=pən məmə, “Nərgin u Jon.” Nian kəmoteh,
narmilah təmiuvig pik.
64 Kəni e nian əmə əha, nami Səkaraea tinimətig kəni
tinəhrun nəghatiən mətəni-vivi Uhgin.
65 Kəni nətəmimi rəfin u kəutatig iuəkir kəmotəgin. Kəni
nətəmimi kəmotəni pik natimnati min u titəlau-təlau əha ilis
e nitəni Jutiə.
66 Kəni nətəmimi min ərəfin nətəm kəmotətəu nanusiən əha,
kəni məutətəlig lan, məutətapuəh məmə, “?Suakəku əha, otuva
iətəmi əhro?” Kəməutəni lanəha mətəu-inu kəmoteruh əmə
məmə nəsanəniən rəha Iərmənig tətatig lan.

Səkaraea təməni pətigəm nəghatiən Uhgin təməfən kəm in

67 Kəni Narmin rəha Uhgin təməri e niki Səkaraea, tatə rəha
Jon, kəni in təməni pətigəm nəghatiən iətəm Uhgin təməfən
kəm in. Kəni təməni lanu məmə,
68 “Pəh kotəni-vivi Iərmənig, u in Uhgin rəha nətəm Isrel,
mətəu-inu in təmuva məmə otasiru e rəhan min nətəmimi,
kəni in təmos rəkis ilah e nəhlmi tikimir min rəhalah.
69 Uhgin u təməfəri iosmiəgəh əsanən iətəm otosmiəgəh kitah.
Iosmiəgəh u təmsipən e nəuaniləuis rəha iol əhruin rəhan u
Tefit.
70 Kəni in təhmen=pən əmə e nəghatiən iətəm Uhgin təməni
rəkis kəm tah nəghatiən rəha iəni min rəhan aupən.
71 In təməni-əskasik rəkis məmə otosmiəgəh itah o tikimir min
rəhatah mine nətəmimi rəfin nətəm kəutəməki e tah.
72 In tətləfəri iosmiəgəh əha məmə otol nəuviriən u in təməni
kəm kəha tərah min,
kəni təsaluiən e rəhan nəghatiən iətəm in aru təməni e rəhan
nəniəskasikiən rəha nasiruiən,
73 inu nəniəskasikiən iətəm in təməni kəm kəha Epraham.
74 In təmləfəri iosmiəgəh əha məmə otosmiəgəh itah,
kəni mələs rəkis itah e nəhlmi tikimir min rəhatah
məmə nian min rəfin e nəmiəgəhiən rəhatah,
kitah okotəhrun noliən rəhan uək e nəhmti Uhgin, kəni
məsotəginiən,
75 kəni kitah okotasim, kəni nəmiəgəhiən rəhatah otəhruahru
e nian min rəfin.

76 “Kəni ik, nətik, okauin lam məmə ik iəni rəha Uhgin Ilis Agin,
mətəu-inu ik onəkaupən e Iərmənig məmə onəkol əpenə-penə
rəhan suaru.

1:68 Sam 72:18 **1:69** Sam 18:2 **1:71** Sam 106:10 **1:72** Jen 17:7; Sam 105:8-9 **1:73** Jen 22:16-17 **1:75** Tait 2:12-14 **1:76** Aes 40:3

77 Ik onəkəni pətigəm kəm rəhan min nətəmimi məmə Uhgin
otosmiəgəh ilah nian in otafəl rəkis rəhalah təfagə tərah
min.
78 In otol mətəu-inu, in tolkeikei itah matol təuvir kəm tah.
E nolkeikeiən rəhan, Kristo otuva o tah təhmen=pən e mitigar
tətəri e neai,
79 mətasiəgəpin itah nətəmimi kəutatig e napinəpuiən mine
əpəha ikin nimisiən tatoh itəmi ikin,
kəni matit vivi nəhlkitah e suaru rəha nəmənlinuiən."

80 Kəni suakəku təmepət e nipətin, kəni narmin rəhan
təsanən. Kəni nian rəfin in tətatig əpəha ikin təpiə-məpiə ikin
mətəhtahnin nian rəhan otuva iətəm otətuəuin uək lan kəni
nətəm Isrel okoteruh.

2

Nairiən rəha Iesu
(Mat 1:18-25)

1 E nian min əha uərisig Iesu tair, suah kəti iətəm Rom, nərgin
u Sisə Okastas, in iətəmi asoli təmətarmənig e nitənimtəni
min rəfin rəha Rom. In təmələhu lou kəti məmə okafin rəfin
nətəmimi iətəm kəutatig rəfin əha ikin.
2 Inu nafiniən nətəmimi kəmaupən kol, kəni Kuarinias in
kəpmən rəha Siriə.
3 E nian əha, nətəmimi rəfin okotəkeikei mohtəlig=pən imalah
min ikin kəmotair ikin məmə okafin ilah, kəni kətei rəkis
nərgilah e nauəuə rəha kəpmən.
4 Kəni Josip mine Meri kəmiaiet e nitəni Kaləli e taun kəti,
nərgin u Nasərit, mian əpəha nitəni Jutiə e taun kəti, nərgin u
Petlehem, ima Kig Tefit aupən. Ilau kəmian ikin əha mətəu-inu
Josip in mipi Tefit tərah.
5 Ilau Meri kətian məmə okos nərgilau. Kinəni rəkis mə Meri
otitəu=pən Josip, kəni Meri in namki-amki rəkis e iəpəou.
6 Nian ilau əpəha Petlehem, nimə tikə məmə okuapili ikin,
kəni kətuapili e nimə rəha natimiəgəh min. Kəni nian rəha
Meri tinuva məmə otemək e nətin.
7 Kəni iəpəou iətəm in təmaupən mair, in iərman. Kəni in
təuveg e napən, mələ̇hu=pən e bokis kəti iətəm kətələhu=pən
manvehli u natimiəgəh min kəutauən=pən ikin.

Nətəmimi rəha sipsip min
mine nagelo min

8 Kəni e nikali Petlehem, nətəmimi rəha sipsip min
kəməutəsal o rəhalah min sipsip min lapin.

1:77 Jer 31:34 **1:78** Aes 60:1-2

9 Kəni agelo kəti rəha Iərmənig təmietigəm=pən o lah, kəni
nəhagəhagiən asoli rəha Iərmənig təmasiəgəpin ilah, kəni
kəmotəgin pik.
10 Mətəu agelo təni=pən kəm lah məmə, “Sotəginiən, mətəu-
inu iəu iətuva məmə iəkəfinə nəniən təuvir kəti iətəm otol niki
nətəmimi kotagiən pik, kəni nəniən u in rəha nətəmimi ərəfin.
11 Əpəha e taun rəha Kig Tefit, suakəku kəti təmair=pa u
rəueiu. In Iosmiəgəh, kəni in Kristo iətəm Uhgin təməni aupən
məmə otahli=pa o təmah, kəni in Iərmənig.
12 Inu nəmtətiən rəhatəmah: onəkoteruh suakəku
kəməuveg e napən, kəni kələhu=pən e bokis kətaugin=pən
nati miəgəh min ikin.”
13 Kəni rəueiu agin, nagelo min tepət kəmohietigəm=pa
məutəhtul ilah min, məutəni-vivi Uhgin, məutəni məmə,
14 “Kətəni-vivi Uhgin əpəha ilis ilis agin e neai.
Kəni əpəha ləhtəni e nəhue nitəni u, nətəmimi iətəm niki Uhgin
tətagiən o lah, ilah okotatig e nəmə̇linuiən.”

Nətəmimi min rəha sipsip min
kəməhuvən moteh Iesu

15 Nian nagelo min kinotəpəh nətəmimi rəha sipsip min
minotohtəlig=pən e negəu e neai, kəni nətəmimi rəha sipsip
min kəmotəni kəm lah min məmə, “Pəh kəhuvən Petlehem
moteh-to nati u Iərmənig təməni=pa kəm tah.”
16 Kəmotəhrəmlin uəhai əmə məhuvən moteh Meri mine
Josip mine suakəku iətəm kəmələhu=pən e bokis iətəm
kətaugin=pən nati miəgəh min ikin.
17 Nian kəməhuvən rəkis moteh suakəku u, kəni kəmotanus
nəghatiən e suakəku u iətəm kəmotos o agelo.
18 Kəni nətəmimi rəfin nətəm kəmotətəu nəghatiən əha rəha
nətəmimi rəha sipsip min, ilah kəmotauit, narmilah təmiuvig
pik.
19 Mətəu Meri təmatos əmə e nikin natimnati rəfin min u,
kəni mətətəlig lan nian min.
20 Kəni nətəmimi rəha sipsip min kəmohtəlig, məutəfəri
nərgi Uhgin məutəni-vivi in o natimnati rəfin iətəm kəmotətəu
kəni moteh, təhmen=pən əmə e nati u agelo təməni=pən kəm
lah.

Kəmauin e nərgi Iesu.

21 Nian suakəku təmair minos nian eit, kəni kəhgi=pən
titəu=pən Lou rəhalah, kəni kauin e nərgin məmə Iesu, nərgin
u iətəm agelo təməni=pən kəm Meri aupən rəkis, nian in
təməsəpəh əhanəhiən məuig lan.

Josip mine Meri kəmuos Iesu mian e Nimə Rəha Uhgin

2:14 Luk 19:38 **2:19** Luk 2:51 **2:21** Luk 1:31

22 Kəni tɨnuva əhruahru e nian rəha Josɨp mɨne Meri məmə
okuələs suakəku u mian əpəha Jerusɨləm məmə okuəfən kəm
Iərmənɨg. Kəni ilau kəmian.
23 Inu tatɨtəu=pən əhruahru Lou rəha Iərmənɨg u tətəni
məmə, "Suakəku iərman mɨn u kəmaupən kələs ilah, okəkeikei
kətəfən ilah kəm Uhgɨn məmə rəhan."
24 Kəni ilau kəmian Jerusɨləm o nati kəti mɨn, məmə ilau
okuos mak keiu uə iəuein keiu, kəni miohamu mətuəfən kəm
Uhgɨn o nafəliən namɨkmɨkiən rəha Meri, tatɨtəu=pən əmə Lou
rəha Iərmənɨg u Mosɨs təmətei.*

Sɨmion təmeruh Iesu

25 Kəni inu iətəmimi kəti əha Jerusɨləm nərgɨn u Sɨmion.
Rəhan nəmiəgəhiən təhruahru, kəni nian rəfin tatɨtəu=pən
nəghatiən rəha Uhgɨn. Kəni in tətəhtahnin nuvaiən rəha Krɨsto
iətəm otuva mosmiəgəh mol nəunəhmtɨlah nətəm Isrel. Kəni
Narmɨn Rəha Uhgɨn təmuva məriauəh e nɨkin.
26 Narmɨn Rəha Uhgɨn tɨnəni rəkɨs kəm in məmə otəsɨmɨsiən
mətəuarus in oteh Krɨsto iətəm Iərmənɨg təməni mə otahli=pa.
27 Narmɨn Rəha Uhgɨn təməuhlin nɨkin məmə in otuvən e
Nimə Rəha Uhgɨn. Kəni Josɨp mɨne Meri kəmuələs suakəku u
Iesu mian e nimə Rəha Uhgɨn məmə ilau okuol natimnati rəfin
iətəm Lou tətəni.
28 Kəni Sɨmion təmeruh Iesu, kəni in təmələs=pa e nərfɨn,
kəni mətəni-vivi Uhgɨn, mətəni=pən məmə,
29 "Iərmənɨg, nəmol rəfin rəham nəghatiən o nəniəskasɨkiən
kəm iəu, iol əhruin əmə rəham.
Kəni rəueiu, inategəhan lak məmə iəkɨmɨs-tə e nəmə̇linuiən,
30 mətəu-inu ineruh e nəhmtək suakəku u iətəm otosmiəgəh
nətəmimi.
31 Ik nəmol əpenə-penə məmə in Iosmiəgəh, kəni nətəmimi
rəfin okoteruh.
32 In otuva nəhagəhagiən, kəni otəgətun rəhan suaru kəm
Nanihluə† mɨn,
kəni nətəmimi okotləfəri rəham mɨn nətəm Isrel o Iosmiəgəh
əha."
33 Kəni tatə mɨne mamə rəha suakəku u, narmɨlau təmiuvɨg
o nəghatiən mɨn əha Sɨmion təməni lan.
34 Kəni Sɨmion təməfaki məmə nəuvɨriən rəha Uhgɨn otuvən
o lau. Kəni in təməni kəm Meri u mamə rəha suakəku məmə,
"Onakateh, Uhgɨn təməni rəkɨs məmə suakəku u otol məmə
nətəmimi tepət əpəha Isrel okoteiuaiu motorin, kəni tepət

2:22 Lev 12:1-8 **2:23** Eks 13:2,12 * **2:24** Lou təməni məmə nian suakəku kəti otair, rəhan mamə nɨpətɨn otamɨkmɨk e nəhmtɨ Uhgɨn o nian fote. Rəkɨs ko, rəhan mamə mɨne tatə okuəkeikei muol sakrifais rəha naruətuəhiən tətɨtəu=pən Lou rəha Mosɨs. **2:24** Lev 12:8 **2:30** Aes 52:10; Luk 3:6; Tait 2:11 † **2:32** Nanihluə, Ianihluə — Afin-to e tiksɨnəri. **2:32** Aes 42:6; 49:6; 52:10

min okotəri. Kəni in otuva nəmtətiən kəti nətəmimi tepət
okotəghati rah lan məmə,
35 nətəmimi okoteruh nətəligiən min e niki nətəmimi tepət.
"Kəni Meri, nikim otitəgit təhmen e suah kəti təməu nikim e
nau asilə."

Ana təmeruh Iesu

36 Kəni pətauəhli kəti əha ikin, nərgin u Ana, kəni in iəni
kəti. In nəti Fanuel, iətəmi kəti in təmsipən e Aser aupən ikin.
Pətauəhli u, rəhan nu tepət. Nian in pətan mitə əmə kəti, kəni
mitəu=pən rəhan iauəhli. Kəni ilau kəmuan o nu səpin əmə,
kəni rəhan iauəhli timis.
37 Kəni pətan u təmətatig əmə lanəha mətəuarus=pa in
pətauəhli kəti. Kəni rəueiu minos nu eiti-fo. Nian rəfin
in tətatig e Nimə Rəha Uhgin mətəfaki, inəha ləplapin mine
ləhnaiuv tətətuakəm mətəpəh nauəniən mətəfaki kəm Uhgin.
38 Kəni in təmuva ikin əha e nian əhruahru Simion
tətəghati e suakəku. Kəni pətauəhli u tətəni-vivi Uhgin
ohni, kəni mətəghati e suakəku əha kəm nətəmimi rəfin u
kəməutəhtahnin məmə Kristo in otitis nətəm Isrel.‡

Josip mine Meri kəmian Nasərit

39 Nian Josip mine Meri, ilau kəmuol natimnati u lou
rəha Iərmənig tətəni, kəni kəmlitəlig=pən nitəni Kaləli e taun
Nasərit, imalahal ikin.
40 Kəni suakəku təmepət muva məskasik, kəni in teinatig
vivi, kəni nian rəfin nəuviriən rəha Uhgin tətəriauəh e rəhan
nəmiəgəhiən.

Iətəm aluə Iesu əpəha e Nimə Rəha Uhgin

41 E nu min rəfin, tatə mine mamə rəha Iesu kətian Jerusiləm
məmə okotol lafet rəha Pasova.
42 Nian Iesu tinos nu tueləf, in təmitəu=pən ilau mihluvən
əpəha ilis e lafet əha, təhmen=pən əmə e noliən rəha nətəm
Isrel.
43 Nian lafet tinol naunun, kəni nətəmimi kinotohtəlig
mautəhuvən imalah min ikin, mətəu iətəm aluə Iesu in
təməsitəu-pəniən rəhan tatə mine mamə, in matol əmə əpəha
Jerusiləm, mətəu ilau kuəruru.
44 Nikilau təhti mə in təmuvən ilah nətəmimi min nəuvein
motaupən, kəni ilah kəmotaliuək o nian apiəpiə kətiəh. Kəni
ilau kinətuəsal lan o rəhalau min nətəmimi, mine nətəmimi
iətəm kuəhrun ilah.

2:34 Aes 8:14; Mat 21:42; 1Pitə 2:8 ‡ **2:38** Nəghatiən Kris əhruahru tətəni məmə, "Kristo in otitis Jerusiləm," kəni Jerusiləm tatəpsen=pən nətəm Isrel ərəfin. Kəni nəghatiən u rəhan suaru keiu. Nətəmimi nəuvein iətəm kəutatig e nian rəha Iesu, nikilah təhti məmə Kristo otos rəkis nətəm Isrel e nəhlmi tikimir min u nətəm Rom. Mətəu nipətin asoli məmə Kristo otitis nətəm Isrel e təfagə tərah min rəhalah. **2:39** Mat 2:23 **2:41** Eks 12:24-27; 23:14-17; Dut 16:1-8

45 Mətəu nian ilau kəməsueruhiən in, kəni kəmiatəlɨg muəsal
lan mian Jerusɨləm.
46 Kəni e nian kɨsɨl, kəni mueruh e Nimə Rəha Uhgɨn,
tətəharəg ilah nəgətun mɨn matətəlɨg e lah, kəni mətətapuəh o
lah o natimnati nəuvein.
47 Kəni nətəmimi rəfin nətəm kəmotətəu nati u, narmɨlah
təmiuvɨg pɨk o rəhan nəhruniən mɨne rəhan nuhalpɨniən
nəghatiən mɨn.
48 Kəni nian rəhan tatə mɨne mamə kəmueh, kəni narmɨlau
təmiuvɨg pɨk ohni. Kəni rəhan mamə təməni=pən kəm in
məmə, "Nətɨk. ? Nəkəhro matol lanu lan e tɨmlau. Itɨmlau
rəham tatə nɨkitɨmlau təhti pɨk ik, kəni iətuəsal pɨk lam."
49 Kəni in təməni=pən kəm lau məmə, "?Nətuəsal lak onak? ?
Nəsuəhruniən məmə iəu iəkəkeikei mətuva e nimə rəha rəhak
Tatə?"
50 Mətəu ilau kəsuəhruniən nɨpəti nəghatiən tətəni kəm lau.
51 Kəni in təmɨtəu=pən ilau mɨhleiuaiu mɨhluvən əpəha
Nasərɨt. Kəni in təmɨsiai ilau matol nəuialau. Mətəu nian rəfin
rəhan mamə tətətəlɨg e natimnati rəfin mɨn əha e nɨkin.
52 Kəni Iesu təmatepət e nɨpətɨn, kəni rəhan nəhruniən tatol
iahgin, kəni e nian mɨn rəfin, Uhgɨn mɨne nətəmimi nɨkilah
tətagiən ohni.

3

Jon Bəptais təməni pətɨgəm nəghatiən rəha Uhgɨn
(Mat 3:1-12; Mak 1:1-8; Jon 1:19-28)

1 Kəni e nian rəha iətəm Rom, nərgɨn u Sisə Taipiriəs, in
təmətarmənɨg e nɨtəni mɨn rəfin rəha Rom. Kəni e nian
in təmətarmənɨg mətəuarus=pa nu fiftin, kəni nətəmi asoli
nəuvein mɨn kəutarmənɨg ləhtəni e Sisə e nɨftəni əlkələh mɨn
rəha Rom, inu Herot tətarmənɨg əpəha Kaləli, mɨne pian Fɨlɨp
in tətarmənɨg əpəha Ituria mɨne Trakonaetas, mɨne Lisanias
tətarmənɨg əpəha Apilin, mɨne Pontiəs Pailət u iətəm Rom in
kəpmən rəha Jutiə.
2 Inu e nian əhruahru rəha Anəs mɨne Kaiəfəs ilau pris asoli
agɨn mil rəha Isrel.
E nian əha, Jon nəti Səkaraea, in tɨnepət rəkɨs, in mətan
əpəha təpiə-məpiə ikɨn, kəni Uhgɨn təməfən nəghatiən kəti kəm
in.
3 Kəni in təmuvən mətan rəfin əha iuəkɨr o nəhu Jotən
mətəni pətɨgəm nəghatiən rəha Uhgɨn. In mətəni məmə
nətəmimi okotəkeikei mohtəlɨg e noliən tərah mɨn rəhalah,
kəni məhuvən o Uhgɨn, məmə in otafəl noliən tərah mɨn
rəhalah. Kəni nəmtətiən lanko, okol bəptais e lah.

2:51 Luk 2:19 **2:52** 1Saml 2:26; Prov 3:4 **3:3** Uək 13:24

4 In təhmen əmə e nəghatiən rəha iəni u Aiseə iətəm təmətei e
nauəuə rəhan məmə, “Suah kəti tətauin əpəha ikin təpiə-məpiə
ikin mətəni məmə, ‘itəmah, nəkotol əpenə-penə e suaru rəha
Iərmənig, kəni mautol rəhan suaru təhruahru.
5 Nipəgləuahtəni min otirəuei vivi, kəni nitəuət min
mine narit min rəfin okosiahu, kəni suaru ekəu-ekəu min
okəgəhruahru, kəni suaru u tapəhri-apəhri okol təpiə.
6 Kəni nətəmimi rəfin okoteh suaru rəha Uhgin o
nosmiəgəhiən nətəmimi.’ ”
7 Kəni e nian əha, nətəmimi tepət kəməhuva o Jon məmə
in otol bəptais e lah, mətəu in təməni=pən kəm lah məmə, “!
Itəmah nəkohtəhmen əmə e təgəluə min! !Nikitəmah təsəhtiən
məmə onəkotagim rəkis e niəməha mine nalpiniən rəha Uhgin
iətəm tətuva!
8 Onəkotəkeikei motol nati kəti pəh kəhrun məmə ninotəpəh
pəhriən noliən tərah min rəhatəmah kəni məhuva o Uhgin.
Kəni sotəni aruiən kəm təmah e nəfəriən məmə itəmah
nəkotəhruahru mətəu-inu itəmah namipi Epraham min. !
Kəpə! Inu nati əpnapin əmə. Iətəni kəm təmah məmə, Uhgin
təhrun noliən kəpiel min u kəhuva namipi Epraham min.
9 Kəni rəueiu əha, Uhgin tinəhtul maru o nətahli-pəniən nigi
e nəukətin. Kəni nəmə nigi kəti təsəuəiən e nəuan iətəm təuvir,
kəni in otəuahli məraki=pən e nigəm.”
10 Kəni nimənin nətəmimi kəmotətapuəh o Jon məmə, “?Kəni
oiəkotol nak?”
11 Kəni Jon təməni=pən kəm lah məmə, “Okəmə rəham napən
keiu, əfən kəti kəm suah kəti u rəhan tikə. Nəmə nəgəm
nauəniən tatig, əfən kəti kəm nətəmimi u niglah tikə.”
12 Nətəmimi nəuvein rəha nosiən məni rəha takis kəməhuva
məmə otol bəptais e lah, kəni motətapuəh o Jon məmə, “?Kəni
oiəkotol nak?”
13 Kəni Jon təməni=pən kəm lah məmə, “Sotos əuauiən məni
o nətəmimi tapirəkis inu təhmen əmə mə onəkotos.”
14 Kəni soldiə min nəuvein kəmotətapuəh min, “Kəni itimah?
?Itimah o iəkotəhro?” Kəni in təməni=pən kəm lah məmə, “So-
toliən nəginiən kəm nətəmimi məmə, ‘Okəmə nəsotəfaiən məni,
kəni iəkotol nahməiən kəm təmah.’ Kəni sotoliən nəginiən kəm
nətəmimi məmə, ‘Okəmə nəsotəfaiən məni, kəni iəkotəni=pən
kəm nətəmi asoli məmə nəmotol nati kəti tərah.’ Nikitəmah
otəkeikei magiən o nos əhruahruiən nətəouiən rəhatəmah
kəni in əmə ko.”
15 Kəni nətəmi u kəməutəhtahnin Kristo u Uhgin təməni
məmə otahli=pa, nikilah təhti məta Jon in Kristo.
16 Mətəu Jon təməni=pən kəm lah məmə, “Iatol bəptais e
təmah e nəhu, mətəu iətəmi kəti tətuva rəhan nəsanəniən mine

3:6 Aes 40:3-5 **3:7** Mat 12:34; 23:33 **3:8** Jon 8:33,39 **3:9** Mat 7:19 **3:12** Luk 7:29

nepətiən tapirəkɨs iəu. Kəni iəu ləhtəni agɨn, iəsəhmeniən
məmə iəkuva iəu iol əhruin kəti rəhan o noliən rəhan uək.*
Kəni suah kəha, in otol bəptais e təmah e Narmɨn Rəha Uhgɨn
mɨne nɨgəm.
17 In tətəhtul maru o neruhiən noliən rəha nətəmimi məmə
otəuəri ilah, nətəm kotəuvɨr mɨne nətəm kotərah təhmen e
iətəm tətasum. Tətələs fok o nafəl rəkɨsiən nɨlosɨ wit məmə otos
nɨpətɨn iətəm təuvɨr. Nətəm kotəuvɨr kotəhmen e nɨpətɨ wit,
tatos ilah matuvən lahuənu. Mətəu nətəm kotərah kotəhmen e
nɨlosɨ wit, təraki=pən e lah e nɨgəm asoli iətəm tatuəu naunun
tɨkə."
18 Kəni Jon təməni pətɨgəm nəniən təuvɨr e nəghatiən tepət
məmə otiuvi=pa nətəlɨgiən rəha nətəmimi kəhuvən o Uhgɨn.

Herot təmləfən Jon e kaləpus

19 E nian əha, Herot Antipas təmitirəkɨs Herotiəs inu pətan
rəha pian, kəni in təmol natimnati tepət tərah. Kəni noliən mɨn
əha, Jon təməni əskasɨk mahi Herot Antipas o noliən tərah mɨn
rəhan.
20 Kəni Herot Antipas təmatɨg mol mɨn noliən tərah kəti mɨn
tapirəkɨs, in təmələs Jon muvən mahtɨpəsɨg lan e kaləpus.

Jon təmol bəptais e Iesu
(Mat 3:13-17; Mak 1:9-11)

21 Mətəu nian Jon təməsuvən əhanəhiən e kaləpus, kəni in
təmatol bəptais e nətəmimi mɨn, kəni Iesu mɨn təmuva, kəni
Jon tol bəptais lan. Kəni nian Iesu təmətəfaki, Uhgɨn təmerəh
e neai,
22 kəni Narmɨn Rəha Uhgɨn təmsɨpəri meiuaiu, nɨpətɨn
təhmen e mak muva məharəg pəri e Iesu, kəni nəuia Uhgɨn
təmsɨpəri e negəu e neai mətəni məmə, "Ik nətɨk keikei,
iəkolkeikei pɨk ik, kəni nɨkik tagiən pɨk agɨn ohnik."

Kəha tərah mɨn rəha Iesu
(Mat 1:1-17)

23 Nian Iesu təmətuəuin rəhan uək, rəhan nu təhmen=pən e
tate.
Nətəmimi nɨkilah təhti məmə in nətɨ Josɨp.
Kəni Josɨp in nətɨ Heli,
24 Heli in nətɨ Matat,
Matat in nətɨ Lifai,
Lifai in nətɨ Melki,
Melki in nətɨ Janae,
Janae in nətɨ Josɨp,
25 Josɨp in nətɨ Matatias,
Matatias in nətɨ Amos,

---

* **3:16** Nəghatiən əhruahru rəha Jon tətəni məmə, "iəsəhmeniən məmə iəkɨtɨs rəkɨs nɨləuɨs e rəhan put." Uək u, in uək rəha slef. **3:16** Uək 13:25 **3:19** Mat 14:3-4; Mak 6:17-18 **3:22** Jon 1:32 **3:23** Luk 4:22; Jon 6:42

Amos in nəti Neham,
Neham in nəti Esli,
Esli in nəti Nagae,
26 Nagae in nəti Mahat,
Mahat in nəti Matatias,
Matatias in nəti Semein,
Semein in nəti Josek,
Josek in nəti Jota,
27 Jota in nəti Joanan,
Joanan in nəti Resa,
Resa in nəti Serupapel,
Serupapel in nəti Sealtiel,
Sealtiel in nəti Neri,
28 Neri in nəti Melki,
Melki in nəti Ati,
Ati in nəti Kosam,
Kosam in nəti Elmatam,
Elmatam in nəti Er,
29 Er in nəti Josuə,
Josuə in nəti Eliesa,
Eliesa in nəti Jorim,
Jorim in nəti Matat,
Matat in nəti Lifai,
30 Lifai in nəti Simion,
Simion in nəti Juta,
Juta in nəti Josip,
Josip in nəti Jonam,
Jonam in nəti Eliakim,
31 Eliakim in nəti Melea,
Melea in nəti Mena,
Mena in nəti Matata,
Matata in nəti Natan,
Natan in nəti Tefit,
32 Tefit in nəti Jese,
Jese in nəti Opet,
Opet in nəti Poas,
Poas in nəti Salmon,
Salmon in nəti Nason,
33 Nason in nəti Aminatap,
Aminatap in nəti Atmin,
Atmin in nəti Ani,
Ani in nəti Hesron,
Hesron in nəti Peres,
Peres in nəti Juta,
34 Juta in nəti Jekəp,
Jekəp in nəti Aisək,

3:32 Rut 4:17-22

Aisək in nəti Epraham,
Epraham in nəti Tera,
Tera in nəti Nahor,
35 Nahor in nəti Seruk,
Seruk in nəti Rehu,
Rehu in nəti Pelek,
Pelek in nəti Eper,
Eper in nəti Sela,
36 Sela in nəti Kaenan,
Kaenan in nəti Apaksat,
Apaksat in nəti Sem,
Sem in nəti Noa,
Noa in nəti Lamek,
37 Lamek in nəti Metusela,
Metusela in nəti Inok,
Inok in nəti Jaret,
Jaret in nəti Mahalalel,
Mahalalel in nəti Kenan,
38 Kenan in nəti Enos,
Enos in nəti Set,
Set in nəti Atəm,
kəni Atəm in nəti Uhgin.†

4

Setən təməfən-əfən kəm Iesu
(Mat 4:1-11; Mak 1:12-13)

1 Narmin Rəha Uhgin təmərіauəh e nəmiəgəhiən rəha Iesu,
kəni nian in təmsipən e nəhu Jotən, kəni Narmin Rəha Uhgin
təməghati=pən e niki Iesu məmə in otuvən əpəha təpiə-məpiə
ikin.
2 Kəni e nian fote, Setən təməfən-əfən kəm Iesu. E nian min
rəfin əha, in təsauəniən, kəni e naunun nian min əha, nəumis
təmus agin in.
3 Kəni Setən təni=pən kəm Iesu məmə, “Okəmə ik Nəti Uhgin,
əni=pən kəm kəpiel u məmə otəuhlin mol piret lan.”
4 Kəni Iesu təmuhalpin nəghatiən rəha Setən məmə, “Kəmətei
e Nauəuə Rəha Uhgin məmə, ‘Nətəmimi ko kəsotəmiəgəhiən e
nauəniən əmə.’ ”
5 Kəni Setən təmit Iesu mian əpəha e nitəuət əfəməh kəti,
kəni məgətun uəhai əmə in e nitənimtəni min rəfin, mine e
nəuviriən rəhalah,
6 kəni in təməni=pən kəm in məmə, “Iəu o iəkəfinə e nəhlməm
narmənigiən min mine nepətiən min rəfin, mine nəmemtəhiən
rəhalah, mətəu-inu natimnati rəfin tətatig e nəhlmək, kəni

3:36 Jen 11:10-26 † **3:38** Kətəni mə Atəm in nəti Uhgin mətəu-inu, Uhgin in təmol Atəm. **3:38** Jen 4:25-26 **4:4** Dut 8:3

iəkəhrun negəhan-pəniən kəm iətəmi-pəh iəkolkeikei məmə iəkəfən kəm in.
7 Mətəu nəmə nəkəfaki=pa kəm iəu, kəni natimnati min rəfin u rəham.”
8 Kəni Iesu təni=pən kəm in məmə, “Nauəuə Rəha Uhgin tətəni məmə, ‘Onəkotəfaki əmə kəm rəhatəmah Iərmənig Uhgin, kəni in əmə, onautol əmə rəhan nətəligiən.’ ”
9 Kəni Setən təmit in mian əpəha Jerusiləm e nəhue nimə əpəha ilis agin e Nimə Rəha Uhgin. Kəni məni=pən kəm in məmə, “Okəmə ik Nəti Uhgin, iuvig-to u ikinu, 10 mətəu-inu kəmətei e Nauəuə Rəha Uhgin məmə, ‘In otahli=pa nagelo min rəhan kəhuva motəsal vivi ohnik,
11 kəni ilah okotos əmə ik ilis e nəhlmilah məmə onəsoriniən nəhlkəm e kəpiel.’ ”
12 Kəni Iesu təmuhalpin nəghatiən rəha Setən məmə, “Nauəuə Rəha Uhgin tətəni min məmə, ‘Onəsotoliən nəfən-əfəniən kəm rəhatəmah Iərmənig Uhgin məmə otol nati kəti, məmə nəkoteruh məmə in tətatig itəmah min, uə kəpə.’ ”
13 Nian Setən təmol naunun e nəfən-əfəniən rəhan, in təmagim muvən isəu o Iesu mətəhtahnin mə nian təuvir kəti min rəhan otəpanuva min.

Iesu təmətuəuin rəhan uək əpəha Kaləli
(Mat 4:12-17; Mak 1:14-15)

14 Kəni Iesu təmitəlig=pən nitəni Kaləli, kəni nəsanəniən rəha Uhgin təmərianuəh e nəmiəgəhiən rəhan. Kəni nəghatiən ohni təmitəlau-təlau e lahuənu min tepət e nitəni əha.
15 Kəni Iesu in təmətəgətun e nimə rəha nuhapuminiən min, kəni nətəmimi min rəfin kəməutəni-vivi in.

Nətəm Nasərit
kəmotəpəh Iesu
(Mat 13:53-58; Mak 6:1-6)

16 Kəni Iesu təmuvən Nasərit, ikin əha in təmepət ikin aupən. Kəni e nian rəha Sapət, in təmuvən e nimə rəha nuhapuminiən təhmen əmə mə in tatol nian min. Kəni in təməhtul məmə otafin Nauəuə Rəha Uhgin.
17 Kəni kəməfən nauəuə iətəm kəmaiu-aiu rəha iəni u Aiseə. Kəni in təmuahru=pən e iətəm Aiseə təmətei tətəni lanəha məmə,
18 “Narmin Rəha Uhgin tətatig lak mətəu-inu təmitəpin iəu məmə iəkəni pətigəm nəniən təuvir kəm nanrah min. Kəni təmahli=pa iəu məmə iəkuvən məni=pən kəm nətəmi kəutatig e kaləpus məmə iəkitis ilah, kəni mahli pətigəm ilah, kəni məni=pən kəm nətəmimi min nəhmtilah təpis məmə okoteruh nati. Kəni təmahli=pa iəu məmə iəkuvən mitis niki nətəmimi,

---

4:8 Dut 6:13 **4:11** Sam 91:11-12 **4:12** Dut 6:16; 1Kor 10:9 **4:13** Hip 2:18; 4:15

19 kəni məni pətigəm məmə nian tinuva rəkis məmə Iərmənig
otəgətun rəhan nəuviriən kəni mosmiəgəh nətəmimi.”
20 Nian təmafin rəkis nauəuə u, kəni maiu-aiu min məfən
nauəuə u kəm iətəm tətələhu nauəuə u, kəni mətəharəg məmə
otəgətun nətəmimi. Kəni nəhmti nətəmimi rəfin əha imə
təməhtul əmə lan.
21 Kəni in təmətəghati kəm lah mətəni məmə, “Rəueiu u e
nian u nəutətəlig lan e Nauəuə Rəha Uhgin, Uhgin tinol əpu
nəghatiən min əha tinuva matol nipəhriəniən lan.”
22 Nətəmimi rəfin kəmotəni-vivi in, kəni narmilah təmiuvig
o nəghatiən təuvir min in tətəni, kəni məutəni kəm lah min
məmə, “?Nəti Josip u, uə kəpə?”
23 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Iəkəhrun məmə
onəkotəni=pa nəghatiən əuas u kəm iəu u tətəni məmə, ‘Toktə,
ol vivi aru-to nipətim,’ u nipətin məmə, ‘Natimnati min əha
u kətəni mə nəmol rəkis ilah əpəha Kapeniəm, təuvir məmə
nəkuva mol min ilah u ikinu imam ikin.’
24 Pəhriən, iəkəni kəm təmah məmə ko nətəmimi kəsotisiaiən
iəni kəti iətəm tatsipən e lah.
25 E nian rəha Elaijə, nuhuən təməsəfuviən o nu kisil mine
məuig sikis, nəumis təman kəni nauəniən tikə. Kəni iətəni
pəhriən kəm təmah məmə, e nian əha, pətalimis min tepət u
ikinu Isrel,
26 mətəu Uhgin təməsahli-pəniən Elaijə məmə otuvən masiru
e lah. Kəpə. In təmahli=pən məmə otasiru e pətalimis kəti
əpəha Saedon e taun Sarefat, kəni pətan u in pətan Ianihluə
kəti.
27 Kəni e nian rəha iəni Elisa, nətəmimi tepət kəməutatig
Isrel u kəmautos nimisiən u leprosi e nipəti lah, kəni Elisa
təməsol viviən kəti mine. Mətəu in təmol vi əmə Neman u iətəm
Siriə, in iətəm Ianihluə kəti.”
28 Kəni e nian nətəmimi u e nimə rəha nuhapuminiən
kəmotətəu nəghatiən əha niəməha təmol pik ilah.
29 Kəni kəmotəhtul uəhai əmə motaskəlim Iesu, motələs
mohiet itaun, məhuvən əpəha e kiəkis e nikali taun məmə
kotəraki pətigəm lan.
30 Mətəu Iesu təmaliuək rəkis e lah miet e nəlugin e lah kəni
matuvən.

Iesu təmahli pətigəm
narmin tərah e iətəmimi kəti
(Mak 1:21-28)

31 Kəni Iesu təmeiuaiu muvən əpəha Kapeniəm, taun kəti
min rəha Kaləli. Kəni e nian rəha Sapət in təmətəgətun
nətəmimi.

4:19 Aes 61:1,2 **4:22** Luk 3:23; Jon 6:42 **4:24** Jon 4:44 **4:25** 1King 17:1,7
4:26 1King 17:8-16 **4:27** 2King 5:1-14

32 Kəni nətəmimi iətəm kəmotətəu rəhan nəghatiən,
narmilah təmiuvig pik ohni mətəu-inu rəhan nəghatiən
təfigəm, nepətiən tatig lan.
33 Kəni in əpəha imə e nimə rəha nuhapuminiən, kəni suah
kəti əha ikin iətəm narmin tərah kəti tətatig lan. Kəni in
təmagət əfəməh məmə,
34 "!Ei, Iesu iətəm Nasərit! ?Təhro? ?Nəmuva məmə nəkol
nərahiən kəm timah? Inəhrun rəkis ik. Ik Iətəmi Asim rəha
Uhgin!"
35 Mətəu Iesu təmagət əskasik lan məmə, "!Aaah, sagətiən! !
Iet magim rəkis e suah u!" Kəni narmin tərah əha təmol suah
u tisipəri morin e niftəni e nəlugilah, əmeiko magim rəkis lan,
mətəu təməsərəkiniən suah u.
36 Kəni nətəmimi rəfin ikin əha narmilah təmiuvig kəni
məutəni=pən kəm lah min məmə, "Ei! ?Nəghatiən nak u?
Suah u, təmagət əskasik e narmin tərah min e nəghatiən rəha
nepətiən mine nəsanəniən, kəni ilah kəmohiet e nətəmimi."
37 Kəni nəniən rəha Iesu təmaiu mitəlau e nitəni əha.

Iesu təmasiru
e nətəmimi tepət
(Mat 8:14-17; Mak 1:29-34)

38 Iesu təməhtul kəni miet e nimə rəha nuhapuminiən
muvən əpəha e nimə rəha Saimon.* E nian əha, uhu Saimon
tatimis matətəpu-ətəpu pik, kəni ilah kəmotəni=pən kəm Iesu
məmə oteruh.
39 Kəni Iesu təməhtul=pən iuəkir ohni kəni magət əskasik
e nimisiən, kəni pətan u təsanən. Əmeiko in təhtul kəni mol
nauəniən niglah.
40 Nian mitigar tiniuvig rəkis, nətəmimi kəmotos nətəmimi
min rəfin u nətəm kautohmis e nimisiən pisin pisin min
məhuva o Iesu. Kəni in təmələhu=pən nəhlmin e lah kətiəh
kətiəh, kəni ilah rəfin kəmotəsanən.†
41 Kəni iərmis min kəmohiet motagim e nətəmimi tepət
məutagət əfəməh məmə, "!Ik Nəti Uhgin!" Mətəu Iesu təmagət
əskasik e lah mahtipəsig e lah o nəghatiən mətəu-inu ilah
kotəhrun məmə in Kristo iətəm Uhgin təmahli=pa.
42 Kəni kəməni lauig lan, Iesu təmiet əha ikin əha muvən
əpəha ikin kəti iətəm nətəmimi kohkə ikin. Mətəu nətəmimi
kəmotəsal lan, kəni nian kəmoteruh in, ilah kəməhuva ohni
məutalkut məmə okotəniəhu məmə in təsagimiən məpəh ilah.

4:32 Mat 7:28-29 * **4:38** Nian min nəuvein, kətauin e Saimon Pitə məmə, "Saimon," kəni nian nəuvein, kətauin lan məmə, "Pitə." † **4:40** Lou kəti rəha nətəm Isrel tətəni məmə iətəmimi ko təsələsiən iətəm tatimis e nian rəha Sapət. Mətəu nian mitigar tiniuvig rəkis, kəni Sapət tinol naunun, kəni nətəmimi kotəhrun nələsiən nətəmimi. **4:41** Mat 8:29; Mak 3:11-12

43 Mətəu in təməni=pən kəm lah məmə, “Kəpə. Iəu iəkəkeikei
muvən lahuənu pisin min nəuvein, məni pətigəm nəniən təuvir
rəha Narmənigiən Rəha Uhgin, mətəu-inu Uhgin təmahli=pa
iəu məmə iəkol lanu.”
44 Kəni in təmatuvən mətan e nitəni Jutiə mətəni pətigəm
nəghatiən rəha Uhgin e nimə rəha nuhapuminiən min.

5

Natətəlig min iətəm Iesu təmaupən mauin e lah
(Mat 4:18-22; Mak 1:16-20)

1 Nian kəti, Iesu təmətəhtul e nikali nəhu asoli, nərgin u Lek
Kaləli.* Kəni nimənin nətəmimi kəməhuva motəhtul mo-
tohtəlau lan məutatətə kəni məutəhgi ilah min məmə okotətəu
nəghatiən rəha Uhgin.
2 Kəni in təmeh bot keiu rəha nətəm kautos nəmu e nipəkil
mətəu ilah kəutafəl nopin min rəhalah.
3 Kəni Iesu təmuvən e bot rəha Saimon,† kəni mətapuəh ohni
məmə otiuvi-pah bot tuvən ihluə nəuvetin. Nian Saimon
təməharəg pətigəm e bot, kəni Iesu təməharəg lan mətəgətun
nətəmimi.
4 Nian Iesu təməghati rəkis kəm nətəmimi, kəni məni=pən
kəm Saimon məmə, “Saimon, otasuə kotəsəu-pah lokamnim,
kəni ko motəraki e nopin motos nəmu nəuvein.”
5 Kəni Saimon təni məmə, “Iətəmi asoli, iəmotalkut pik lapin
mətəuarus=pa u, məsotosiən nəmu kəti mine. Mətəu ik ninəni
min mə okəhuvən, təuvir pəh kəhuvən motəraki min e nopin.”
6 Kəni nian ilah kəmotol, kəmotos pik nəmu tepət e rəhalah
nopin, kəni nopin min rəhalah kəmotəri kəni motasisi e nəmu
min, kəni nopin min təsuvəhiən kotəhapu.
7 Kəni ilah kəmotauin=pən min e nətəmimi e bot pisin mə
kəhuva motasiru e lah. !Kəni ilah kəməhuva motəmki=pən
nəmu e bot pəti mil kuəri muəriauəh e nəmu, kəni iuəkir bot
mil kuamnim!
8 Nian Saimon Pitə təmeruh nati u, kəni təmasiəulin=pən
kəm Iesu e nisiaiən mətəni məmə, “! Iərmənig, uvən isəu
ohniəu, iəu iəsəhmeniən, iəu iol təfagə tərah!”
9 In təməghati lanu mətəu-inu in mine nətəmi min əha e
bot mil, kəmotauit pik narmilah təmiuvig o nəmu min u tepət
lanəha.
10 Kəni Jemis mine Jon, nəti Səpəti mil u katiavi nəmu min
ilahal Saimon, ilau min kəmuauit pik narmilau tiuvig o nəmu
min u.

4:44 Mak 1:35-39; Mat 4:23 * **5:1** Nəghatiən Kris əhruahru təni məmə, “Lek Kenesəret” u nərgin kəti min rəha Lek Kaləli. **5:1** Mat 13:1-2; Mak 3:9-10 † **5:3** Inu Saimon Pitə. **5:5** Jon 21:3-8

Mətəu Iesu təməni=pən kəm Saimon məmə, “Səginiən. Ik iətəm rəha niuviən nəmu, mətəu rəueiu əha matuvən, ik onəkiuvi=pa nətəmimi.”
11 Kəni nian ilah kəmotiuvi-pari rəhalah bot min, kəni motəpəh ərəfin natimnati kəni məhuərisig e Iesu, kəni məhuva rəhan min nətəmimi.

Iesu təmol vivi iətəm tatos nimisiən u leprosi
(Mat 8:1-4; Mak 1:40-45)

12 Nian Iesu təmətaliuək e taun kəti, suah kəti iətəmi təmos nimisiən u leprosi‡ təmaliuək muva. Nimisiən u leprosi təmaiu ərəfin e nipətin. Kəni nian in təmeruh Iesu, təmeiuaiu masiəulin=pən nipənəgin e niftəni mətəfən nisiaiən kəm in, mətasək mətəkeikei kəm in mətəni kəm in məmə, “Iərmənig, okəmə nəkolkeikei, kəni nəkəhrun nol viviən iəu, kəni mafəl rəkis namikmikiən lak.”
13 Kəni Iesu təmuahru e nəhlmin mələhu=pən lan məni məmə, “Əuəh. Iəkolkeikei. !Əuvir-tə!” Əmeiko rəueiu agin, nimisiən u leprosi tikə lan.
14 Kəni Iesu təmənəiəhu məmə otəsəni pətigəmiən natimnati min u kəm nətəmimi, mətəu təməni kəm in məmə, “Uvən meruh pris kəti pəh in oteh məmə nipətim tinol lanko, kəni ko ik mol sakrifais kəm Uhgin iətəm Lou rəha Mosis tətəni məmə nəmə suah kəti iətəm rəhan leprosi tinikə, kəni nətəmimi okotəhrun məmə ninəuvir pəhriən, kəni rəham namikmikiən tinikə.”
15 Mətəu nanusiən rəha Iesu təmiet muvən ikin min rəfin, kəni nətəmimi tepət kəməhuva məmə okotətəlig e rəhan nəgətuniən, kəni məmə in otol vivi nimisiən min rəhalah.
16 Mətəu nian tepət, in tatuvən təpiə-məpiə ikin, in pisin əmə, məmə otətəfaki.

Iesu təmol vi iətəmi nipətin nəuvetin təmimis
(Mat 9:1-8; Mak 2:1-12)

17 Nian kəti, Iesu təmətəgətun əpəha ima e nimə kəti, kəni Farəsi min, mine nəgətun min rəha Lou, ilah min əpəha ikin kəutəharəg, kəmotsipən əpəha lahuənu min e nitəni Kaləli, mine nitəni Jutiə, mine taun Jerusiləm. Kəni nəsanəniən rəha Iərmənig tətatig o Iesu məmə in otol vi nətəmimi min u kautohmis.
18 E nian əha, nətəmimi nəuvein kəmotələs suah kəti məhuva, in tətapili əmə e nimahan rəhan mətəu-inu nipətin nəuvetin təmimis. Kəni ilah kəmotolkeikei məmə okotələs məhuva motələhu=pən e nəhlki Iesu.

5:11 Mat 19:27 ‡ **5:12** E Nauəuə Rəha Uhgin, nəghatiən u “leprosi” tətəghati e nimisiən pisin pisin min e nilositəmi. Nimisiən min u tətərəkin nilositəmi, kəni Lou rəha Mosis tətəni məmə iətəmi kəti təmos nimisiən lanəha, in tamikmik e nəhmti Uhgin. Afin Levitikas iətəm tepət 13-14. **5:14** Lev 14:1-32

19 Mətəu ilah kotəruru nuvəniən ima mətəu nətəmimi tepət
əha ikin. Kəni kəməhuvən əpəha ilis e nəhue nimə motos
rəkis nəhgi nimə nəuvetin,§ kəni motəhlman-əhlman e suah
u teiuaiu e nimahan rəhan muvən iuəkir əmə o Iesu.
20 Nian Iesu təmeruh rəhalah nəhatətəiən, kəni təni məmə,
"Niəli. Rəham nolrahiən min, iəu inos rəkis rəkis."
21 Kəni nəgətun min rəha Lou mine Farəsi min nikilah təhti
məmə, "?Iətəmi nak u tətəghati əuvsan məmə in Uhgin? Uhgin
əmə in təhrun nos rəkisiən noliən tərah min rəha nətəmimi."
22 Iesu in tinəhrun rəkis rəhalah nətəligiən, kəni in
təməni=pən kəm lah məmə, "?Təhro nəutətəlig lanko?
23 ? Nikitəmah təhti məmə nəghatiən u timətig o nəniən,
'Iəkos rəkis rəham təfagə tərah min,' uə nəghatiən u, 'Əhtul
maliuək'?
24 Kəni rəueiu onəkoteruh məmə Nəti Iətəmimi in tatos
nepətiən o nos rəkisiən təfagə tərah min u ikinu e nəhue
nitəni." Kəni in təməni=pən kəm suah u təmatimis məmə,
"Əhtul, mos rəham nimahan maliuək matuvən imam ikin."
25 Kəni əmeiko təsuvəhiən agin, suah u təhtul mələs rəhan
nimahan minətaliuək mətəni-vivi Uhgin matuvən.
26 Kəni ilah rəfin kəmotauit pik ohni narmilah təmiuvig, kəni
mautəni-vivi nərgi Uhgin, kəni məutərəmrumin kəni məutəgin
nəuvetin məutəni məmə, "Nəman, rəueiu kitah kauteruh nati
apispis agin."

Iesu təmauin e Lifai
(Mat 9:9-13; Mak 2:13-17)

27 Uərisig e natimnati min u, Iesu təmiet maliuək matuvən,
kəni in təmeruh suah kəti iətəm tatos məni rəha takis, nərgin
u Lifai, tətəharəg ikin kətətəou=pən takis ikin. Kəni Iesu
təməni=pən kəm in məmə, "Va, muərisig lak muva rəhak
iətəmimi."
28 Kəni in təməpəh natimnati min rəfin rəhan, məhtul
muərisig e Iesu.
29 Kəni Lifai təmol nauəniən asoli kəti rəha Iesu əpəha e
rəhan nimə. Kəni nətəmimi tepət nətəm kautos məni rəha
takis, mine nətəmi əpnapin min kəməhuva məutəharəg pəti
ilah min ilah məmə okotauən.
30 Kəni Farəsi min mine nətəmimi nəuvein min u rəhalah
nəgətun min rəha Lou, nikilah təsagiəniən kəni məutəni=pən
kəm nətəmimi rəha Iesu məmə, "?Təhro itəmah nəutauən pəti
əmə itəmah nətəmi kautos məni rəha takis mine nətəm nol
təfagə tərah?"

---

§ **5:19** E nian əha, kəmol nəhgi nimə nəuvein e tael. Kəni nətəmi min u kəmotos rəkis tael min nəuvein məmə otol nipəg təhmen e suah u iətəm in tatimis. **5:20** Aes 43:25; Luk 7:48 **5:24** Jon 5:8 **5:30** Luk 15:1-2

31 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Iətəmimi u in
təsimisiən, təsarəriəiən e toktə. Mətəu iətəm tatimis, in otarəriə
e toktə.
32 Iəu iəməsuvaiən məmə iəkauin e nətəmimi min u kotəni
məmə kinotəhruahru rəkis. Mətəu iəmuva məmə iəkauin e
nətəmimi min u kotəhrun əmə məmə ilah kautol noliən tərah
min, məmə okotəuhlin rəhalah nətəligiən.”

Noliən rəha nəpəhiən nauəniən o Uhgin
(Mat 9:14-17; Mak 2:18-22)

33 Kəni ilah kəmotəni=pən kəm Iesu məmə, “Nətəmimi rəha
Jon Bəptais, nian rəfin kəutəpəh nauəniən məutətuakəm o
nəfakiən kəm Uhgin, kəni nətəmimi rəha Farəsi min ilah min
kautol əmə nati kətiəh, mətəu rəham nətəmimi min kəutauən
əmə katilpin. ?Təhro?”
34 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “? Nian itəmah
nautol nauəniən rəha iətəm təmol əmə marit, mətəu okotəni
kəm rəhan min məmə okotəkeikei motəpəh nuniən nauəniən,
uə kəpə? !Kəpə!
35 Mətəu nian tətuva nətəmimi okotələs rəkis suah u təmol
əmə marit motələs məhuvən isəu o rəhan min nətəmimi. Kəni
e nian əha, ilah okotəpəh nauəniən lan.”*
36 Kəni Iesu təməni min nəghatiən əuhlin kəti tol lanu məmə,
“Ko suah kəti təsosiən napən vi rəhan məhapu nəuvetin, kəni
məhli=pən e napən əmnəmit məmə otol pəsig e iətəm tərah.
Mətəu təni məmə otol lanəha, kəni otərəkin rəhan napən vi,
kəni napən vi nəuvetin ko təsəməhli viviən ilau napən əuas.
37 “Kəni ko suah kəti təsosiən wain vi miuvi=pən e pətəl əuas
u təskasik, pətəl u kəmol e nilosi nəni.† Nəmə suah kəti tol
lanəha, kəni wain vi otahlifu kəni miməhrehreh, kəni wain
taiəh rəfin, kəni pətəl min, otərah.
38 Mətəu wain vi okəkeikei kiuvi=pən e pətəl vi ətmətig.
39 Kəni iətəmi iətəm təməmnim rəkis wain əuas, ko in
təsolkeikeiən məmə otəmnim min wain vi, mətəu in otəni
məmə, ‘Wain əuas in təuvir.’ ”

6

Nətəmimi rəha Iesu kəməutəhli wit
e nian rəha Sapət
(Mat 12:1-8; Mak 2:23-28)

1 Nian kəti e Sapət, Iesu mine rəhan min nətəmimi
kəməutaliuək məutohapumin e nasumiən min rəha wit,

5:34 Jon 3:29 * **5:35** “Iətəmimi iətəm təmol əmə marit” tətəgətun=pən Iesu, kəni “rəhan min nətəmimi” tətəgətun=pən nətəmimi min rəha Iesu. † **5:37** E nian əha, kəmol pətəl rəha wain e nilosi nəni. Pətəl vi in timətmətig o nahgigiən. Mətəu pətəl əuas in təskasik ko təsahgigiən. Nian nəhu krep tuva mol wain lan, kəni nahgin tətalifu pətəl tətasisi.

nati kəti təhmen e rais, kəni rəhan min nətəmimi kəutəhli wit
nəuvein məutauig rəkis nilosin, kəni mautun.
2 Mətəu Farəsi min nəuvein kəmotagət məmə, “!Ei! Sapət u
rəueiu, kəni noliən u nautol təsəhmen-pəniən e Lou. ?Təhro
itəmah nautol lanko?”
3 Mətəu Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “? Itəmah
nəsotafiniən e Nauəuə Rəha Uhgin, natimnati min əha Kig
Tefit təmol aupən? Ilah rəhan min nətəmimi nəumis təmus
ilah.
4 Kəni in təmuvən imə e Nima Tapolin rəha Uhgin, təmos
piret u iətəm pris min kinotəfən rəkis kəm Uhgin. Kəni Lou
tətəni məmə pris min əmə kotəhrun nuniən, mətəu Tefit in
təmun kəni məfən nəuvein kəm rəhan min nətəmimi məmə
okotun.”
5 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Iəu, Nəti Iətəmimi,
iəu iətarmənig e nian rəha Sapət.”

Iesu təmol vi iətəmimi
e nian rəha Sapət
(Mat 12:9-14; Mak 3:1-6)

6 Kəni e nian pisin kəti min rəha Sapət, Iesu təmuvən
əpəha imə e nimə rəha nuhapuminiən, mətəgətun nətəmimi.
Kəni ikin əha, suah kəti əha ikin nəhlmin maru təmimis, ko
təsegaruiən lan.
7 Kəni nəgətun min rəha Lou, mine Farəsi min, ilah kəutəsal
məmə okoteruh mə Iesu otol vi suah u e nian rəha Sapət, pəh
ilah kotəhrun nəniən mə Iesu təmatgəhli Lou.
8 Mətəu Iesu təməhrun əmə nətəligiən rəhalah, kəni
təməni=pən kəm suah u nəhlmin təmimis məmə, “Va, məhtul
aupən.” Kəni tuvən məhtul=pən əha aupən.
9 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Iəkolkeikei məmə
iəkətapuəh nati kəti o təmah. ?Təhro? ?E nian rəha Sapət,
noliən nak in təhruahru e Lou məmə okol, kəhrun noliən nati
təuvir uə kəhrun noliən nati tərah? ?Okosmiəgəh iətəmi, uə
okuhamu itəmi?”
10 Kəni Iesu təməsal=pən meruh nətəmimi mitəlau, kəni
məni=pən kəm suah u nəhlmin təmimis məmə, “Uahru-to e
nəhlməm.” Kəni in təmuahru e nəhlmin, kəni nəhlmin təuvir.
11 Mətəu Farəsi min mine nəgətun min rəha Lou, nikilah
nərah pik agin, kəni məutəghati-əghati kəm lah min məmə
okotəhro e suah kəha Iesu.

Iesu təmauin
e tueləf aposil min rəhan
(Mat 10:1-4; Mak 3:13-19)

12 Kəni e nian min əha, Iesu təmuvən əpəha ilis e nitəuət
məmə otəfaki, kəni mətəfaki lapin mətəuarus tian.

6:1 Dut 23:25 **6:2** Jon 5:10 **6:3** 1Saml 21:1-6 **6:4** Lev 24:5-9

13 Kəni tinian, in təmauin e rəhan min nətəmimi məmə
okəhuva moteruh in. Kəni in təmitəpin rəkis tueləf, mauin e
nərgin lah məmə aposil min.
14 Nərgi aposil min u tol lanu: Saimon iətəm Iesu təmauin e
nərgi vi mə Pitə, mine pian Antiru, mine Jemis mine Jon, mine
Filip, mine Patolomiu,
15 mine Matiu, mine Toməs, mine Jemis nəti Alfiəs, mine
Saimon u kətauin lan məmə Selot,*
16 mine Jutəs nəti Jemis, mine Jutəs Iskariot u iətəm
təmegəhan e Iesu kəm rəhan min tikimir min.†

Iesu təməgətun nətəmimi kəni mosmiəgəh
nətəm kautohmis
(Mat 4:23-25)

17 Kəni Iesu mine rəhan aposil min kəmoteiuaiu e nitəuət
məhuva ikin kəti təməhli ikin, ilah nətəmimi rəhan min tepət,
mine nətəmimi əpnapin min tepət, kəmotsipən nitəni Jutiə,
mine Jerusiləm, mine nikalkali nitəhi Taea mine Saedon.
18 Ilah kəməhuva məmə okotətəu nəghatiən rəha Iesu, kəni
məmə otol vi nimisiən min rəhalah. Kəni in təmol vi nimisiən
min rəhalah. Kəni in təmol vi min nətəmimi narmin tərah min
kəmotərəkin ilah.
19 Kəni nətəmimi nətəm kəməutəhtul təlau-təlau lan,
kəmotalkut məmə okotek mətəu-inu nəsanəniən tatsipən
lan matol vi ilah rəfin.

Nagiəniən mine nərahiən
(Mat 5:1-12)

20 Kəni Iesu təməsal=pən meruh rəhan min nətəmimi, kəni
təni=pən kəm lah məmə,
"Itəmah u nanrah min, nəutatig e nəuviriən pəhriən. In
nəuviriən pəhriən mətəu-inu, itəmah nətəmimi rəha
Uhgin, kəni in otarmənig e təmah.
21 Itəmah nətəm nəumis tatus itəmah rəueiu, nəutatig e
nəuviriən pəhriən. In nəuviriən pəhriən mətəu-inu,
onəkotəni məmə, 'Əuəh, təhmen.'
Itəmah nətəm nəutasək u rəueiu, nəutatig e nəuviriən pəhriən.
In nəuviriən pəhriən mətəu-inu onəkotaləh.
22 Onəkotatig e nəuviriən pəhriən nian nətəmimi kəutəməki e
təmah, kəni kəsegəhaniən e təmah məmə onəkotol nati
kətiəh itəmah min ilah, kəni kətəni rah itəmah, kəni
kətərəkin nərgi təmah məmə itəmah rəha iərmis min,

---

* **6:15** Afin-to futnot e Mat 10:4. † **6:16** Iətəmi keiu rəha Iesu kətauin e lau məmə Saimon, ilau u Saimon Pitə mine Saimon u kətauin lan məmə Selot. Kəni iətəmi keiu rəha Iesu kətauin e lau məmə Jemis, ilau u Jemis nəti Səpəti mine Jemis nəti Alfiəs. Kəni iətəmi keiu rəha Iesu kətauin e lau məmə Jutəs, inu Jutəs Iskariot mine Jutəs nəti Jemis u kətauin pisin məmə Tateas e nauəuə rəha Matiu. **6:21** Sam 126:5-6; Aes 61:3; Nəh 7:16-17

kəni ilah kautol noliən min əha kəm təmah mətəu-inu
iəu Nəti iətəmimi, kəni itəmah rəhak min.
23 E nian min əha, nəkotagiən, kəni motəmako e nagiəniən
mətəu-inu nətəouiən asoli rəhatəmah rəha natimnati min əha
tətatig e negəu e neai. Nikitəmah otagiən mətəu tipilah min
kəmotol noliən kətiəh əmə kəm iəni min aupən ikin.
24 Mətəu, kəsi, nərahiən asoli otuva o təmah u rəhatəmah nautə
tepət rəueiu mətəu-inu, ninotos rəkis nagiəniən rəfin
iətəm onəkotos,
25 Kəsi, nərahiən asoli otuva o təmah nətəm nəutauən pik
məutətəu təuvir lanəha rəueiu mətəu-inu, nəumis
otəpanus itəmah.
Kəsi, nahməiən asoli otuva o təmah nətəm nəutaləh əha rəueiu
mətəu-inu, onəpanotasək agin.
26 Kəsi, nərahiən asoli otuva o təmah nian nətəmimi
min kautləfəri nərgi təmah mətəu-inu, tipilah min
kəməutləfəri lanəha nərgi iəni eiuə min aupən ikin."

Otolkeikei rəhatəmah min tikimir min
(Mat 5:38-48; 7:12)

27 Kəni təməni min məmə, "Mətəu iətəni kəm təmah nətəm
nəutətəlig lak motəhrun məmə, onəkotəkeikei məutolkeikei
rəhatəmah tikimir min, kəni məutol təuvir kəm nətəm
kəutəməki e təmah,
28 kəni nian nətəmimi kəutəuiakən e təmah, mətəu itəmah
onəkotəni=pən kəm Uhgin məmə otəfən rəhan nəuviriən kəm
lah, kəni onəkotəfaki o nətəmimi u kautol tərah e təmah.
29 "Okəmə suah kəti tem nikapim, əfən min nəven tem.
Okəmə suah kəti tos rəham kot, kəni ətəhtul maru min o nəfən
miniən rəham sot.
30 Kəni əfən min nati nak kəm iətəmimi kəti nəmə teasiə lam,
kəni iətəmimi kəti təmos rəham nəuvein natimnati, əpəh əmə,
məsətapuəhiən lan.
31 Kəni otol təuvir kəm nətəmimi rəfin e noliən min rəfin
iətəm nəkotolkeikei məmə nətəmimi okotol kəm təmah.
32 "Nikitəmah təsəhtiən məmə okləfəri itəmah nəmə itəmah
nautolkeikei əmə nətəmimi min u kotolkeikei əmə itəmah
mətəu-inu, nətəmi kotərah min, ilah min kotolkeikei ilah min.
33 Nikitəmah təsəhtiən məmə okləfəri itəmah nəmə itəmah
nautol təuvir əmə kəm nətəmi min u kautol təuvir əmə kəm
təmah. Mətəu-inu nətəm kotərah min kautol min nati kətiəh.
34 Nikitəmah təsəhtiən məmə okəni-vivi itəmah nəmə
nautegəhan e natimnati kəm nətəmi nəuvein nətəm ilah
kotəhrun nalpin-pinəiən nitain kəm təmah. Mətəu-inu
nətəmimi kotərah, ilah min kəutegəhan e natimnati kəm
lah min məmə nian kəti kəpanos=pən min nitain.
35 "Mətəu onəkotəkeikei məutolkeikei rəhatəmah
min tikimir min, kəni mautol təuvir kəm lah, kəni

6:22 Jon 15:19; 16:2; 1Pitə 4:14 **6:31** Mat 7:12

mautegəhan=pən e natimnati u kəmotos məmə okəsotalpiniən. Okəmə onautol lanəha, rəhatəmah nətəouiən asoli tətatig, kəni nəkəhuva nenəti Uhgin Ilis Agin, mətəu-inu in tatol təuvir kəm nətəm kəutaumis min, kəni matol təuvir min kəm nətəmi u kəsotəniən məmə nikilah tagiən o natimnati təuvir u in tatol kəm lah.
36 Mətəu onəkotolkeikei nətəmimi təhmen əmə e rəhatəmah
Tatə tatolkeikei nətəmimi."

Səniən noliən rəha iətəmimi
(Mat 7:1-5,17-27; 12:34-35)

37 Kəni Iesu təməni məmə, "Onəsəniən noliən rəha iətəmimi
məmə tərah, pəh kəsəniən rəham noliən məmə tərah;
onəsəniən məmə suah kəti otəkeikei mos nalpiniən o təfagə
tərah rəhan, kəni pəh okəsəniən məmə ik onəkəkeikei mos
nalpiniən o təfagə tərah kəti rəham; salpiniən malu e noliən
tərah rəha iətəmimi u tatol kəm ik, kəni pəh kəsalpiniən kalu
e noliən tərah rəham.
38 Ətuati, məfən kəm nətəmimi, kəni Uhgin otəfinə natimnati
tepət tepət kəm ik, təhmen e kətim u təməri kasin-asin kargin
təri məriauəh kəni mətauvəregin u okəfinə e nəhlməm. Okəmə
nəkəfən tepət, okəfinə tepət kəm ik, mətəu nəmə nəkəfən təkəku
əmə, okəfinə əmə təkəku kəm ik."
39 Kəni in təməni nəghatiən əuhlin kəti kəm lah məmə,
"Iətəmi nəhmtin təpis ko təsitiən iətəmi kəti min u nəhmtin
təpis min. !Kəsi, okiauvig=pən e nipəg asoli!
40 Iətəm kətəgətun, in təsapirəkisiən rəhan iəgətun, mətəu
iətəmi u tətətəlig vivi mətitəu=pən iəgətun e nətəligiən min
rəfin, in otuva məhmen e rəhan iəgətun.
41 "?Təhro nətəni nipispisi nigi e nəhmti piam, mətəu nikim
təsəhtiən nigi asoli agin e nəhmtəm?
42 ?Nəmə nəsəhruniən nigi asoli e nəhmtəm, kəni onəkəhro
mos rəkis nipispisi nigi e nəhmti piam? !Itəmah nəfaki eiuə
min! Aupən mos rəkis nigi asoli e nəhmtəm, kəni məhrun
neruhiən niftəni e nəhmti piam kəti."
43 Mətəu Iesu təkeikei mətəni məmə, "Ko nigi katun kəti
kotəsəuəiən e nigi kəsuniən, təhmen=pən əmə e nigi kəsuniən
ko təsəuəiən e nigi katun,
44 mətəu kəhrun neruhiən nigi e nəuan. Ko iətəmi təsəhliən
nəua nigi katun e nigi akonə, kəni ko iətəmi təsəhliən nəua nigi
ətəhiən e nəuaniləuis arfu.
45 Iətəmi təuvir, nikin təriauəh e natimnati təuvir min, kəni
in tatol natimnati təuvir. Kəni iətəm tərah, nikin təriauəh əmə
e noliən tərah min, kəni in tatol əmə noliən tərah; mətəu-inu e
nian in tətəghati, kəni natimnati min əha e nikin kautohiet."

6:37 Mat 6:14 **6:38** Mak 4:24 **6:39** Mat 15:14 **6:40** Mat 10:24-25 **6:45** Mat 7:17-20; 12:34-35

46 Kəni Iesu təməni məmə, “? Təhro nəutauiṅ lak məmə
‘Iərməniṅg, Iərməniṅg,’ mətəu nəsotoliən nati iətəni?
47 Pəh iəkəgətun itəmah e noliən rəha suah kəti iətəm təmuva
ohniəu, kəni mətətəu nəghatiən miṅ rəhak, kəni matol natim-
nati miṅ iətəm iətəni ilah.
48 “Kəni in təhmen əmə e iətəmimi u təmol rəhan nimə.
Təmaupən mel niftəni meiuaiu muvən mafəl vivi kəpiel əpəha
ləhtəni, kəni mol pən rəhan nimə ikiṅ. Nian nuhuən təməfuv
maiu mahruəh muva mələs piḱiṅ, mətəu təsəlauəliən lan,
mətəu-inu təmol təskasiḱ.
49 Mətəu iətəmi iətəm tətətəu nəghatiən rəhak kəni məsoliən,
in təhmen=pən e iətəm təmol pəri rəhan nimə əmə e niftəni.
Nian nuhuən təməfuv maiu mahruəh muva mələs piḱiṅ nimə,
kəni əmeiko təmei morin məhapu-əhapu.”

7

Nəhatətəiən rəha iətəmi asoli kəti rəha soldiə miṅ
(Mat 8:5-13)

1 Nian Iesu təməghati rəkiṡ kəm nətəmimi, kəni in təmuvən
əpəha e taun Kapeniəm.
2 Kəni ikiṅ əha, iətəmi asoli kəti rəha soldiə miṅ rəha nətəm
Rom tətatiṅg, kəni slef kəti əha ikiṅ rəhan iətəmimi in tolkeikei
piḱ, mətəu slef əha tatimiṡ piḱ, rəhan nahməiən tepət.
3 Kəni e nian iətəmi asoli əha təmətəu nəniən rəha Iesu, kəni
in təmahli rəkiṡ nətəmi asoli nəuvein rəha nətəm Isrel məmə
okəhuvən motəni=pən kəm Iesu məmə otuvən mol vi rəhan
slef.
4 Kəni nətəmi asoli miṅ əha kəməhuva moteh Iesu,
məutətapuəh əskasiḱ ohni mautəni məmə, “Iərməniṅg,
təhruahru əmə məmə nəkasiru e suah kəha,
5 mətəu-inu in tolkeikei piḱ kitah nətəm Isrel, kəni in təmasiru
mol nimə rəha nuhapumiṅniən.”
6 Kəni Iesu təmitəu=pən ilah. Kəni nian kiṅəhuva iuəkir
o nimə, iətəmi asoli rəha soldiə miṅ tahli=pən rəhan miṅ
nətəmimi kəhuvən moteruh Iesu məutəni rəhan nəghatiən u
məmə, “Iərməniṅg, suvaiən nahgim təsiḱəiən, mətəu-inu iəu
iəsəhmeniən məmə nəkuva imak ikiṅ.
7 Kəni tol lanu, iəu iəsəhmeniən mə iəkuva meh ik. Ik iətəmi
asoli kəti, mətəu iəu iətəmi əkəku əmə. Mətəu əghati əmə, kəni
rəhak iol əhruin, in otətəu təuvir miṅ.
8 Iəkəhrun məmə ik natos narməniṅgiən məmə nimisiən
otəkeikei mol nəuiam. Iəkəhrun mətəu-inu iəu miṅ, rəhak
nətəmi asoli miṅ kəutarməniṅ lak, kəni iatol nəuialah. Kəni
soldiə miṅ nəuvein əha ikiṅ nətəm iəu iətarməniṅ e lah. Nəmə
iəkəni kəm kəti məmə, ‘Uvən,’ kəni tuvən. Kəni nəmə iəkəni

6:46 Mat 7:21

kəm kəti məmə, ‘Va,’ kəni tuva. Kəni nəmə iəkəni kəm rəhak slef məmə, ‘Ol nati u,’ kəni tol nati əha.”
9 Nian Iesu təmətəu nəghatiən u, narmɨn təmiuvɨg pɨk o nəghatiən rəha suah u. Kəni in təmeirair məni=pən kəm nəhlin nətəmimi u kəutəhtul uərisɨg lan məmə, “Iəkəni kəm təmah məmə, suah u səniəmə in iətəm Isrel. Kəni nati əpnapɨn nətəm Isrel, mətəu iəseruhiən ilah kəti rəhan nəhatətəiən iahgin təhmen=pən lan.”
10 Kəni e nian iahlirəkɨs mɨn rəha iətəmi asoli kəmohtəlɨg=pən imə, kəni moteruh iol əhruin əha tɨnəsanən rəkɨs.

Iesu təmosmiəgəh nəti pətalɨmɨs kəti

11 Kəni təsuvəhiən e natimnati mɨn u, Iesu təmuvən e taun kəti nərgɨn u Nain, ilah rəhan mɨn nətəmimi mɨne nɨmənin nətəmimi tepət kautəhuərisɨg lan.
12 Kəmol nɨpai e kəpiel tɨtəlau e taun əha, kəni nian Iesu təmuva iuəkɨr o namtɨhluə rəha taun, meruh nətəmimi kautsɨpən e taun mautələs iətəm təmɨmɨs kəti. In iətəm aluə iərman, nəti pətalɨmɨs kəti in kətiəh əmə. Kəni nɨmənin nətəmimi tepət e taun əha kəutaliuək pəti ilah pətalɨmɨs əha.
13 Mətəu nian Iərmənɨg təmeh pətalɨmɨs əha, nɨkin tahmə pɨk ohni, kəni məni=pən kəm in məmə, “Sasəkiən.”
14 Kəni in təmuvən mek uvləuvlə u kətəlis suah u təmɨmɨs lan, kəni kəmotəhtul. Kəni Iesu təməni=pən məmə, “! Iətəm aluə! !Iətəni kəm ik məmə, əhtul!”
15 Kəni iətəm təmɨmɨs təməmiəgəh kəni məhtul, kəni mɨnətəghati. Kəni Iesu təfən iətəm aluə əha kəm rəhan mamə.
16 Nətəmimi rəfin kəmotəgɨn məutərəmrumɨn, kəni mautəni-vivi Uhgɨn məmə, “! Iəni asoli kəti tɨnuva u rəueiu kəutatɨg kitah min!” Kəni məutəni mɨn məmə, “!Uhgɨn təmuva məmə otasiru e rəhan mɨn nətəmimi!”
17 Kəni nanusiən rəha Iesu təmaiu mɨtəlau ikɨn mɨn rəfin e nɨtəni Jutiə kəni e nɨftəni mɨn rəfin mɨn iuəkɨr ohni.

Iesu mɨne Jon Bəptais
(Mat 11:2-19)

18 Nətəmimi rəha Jon Bəptais kəmotəni=pən kəm in natimnati rəfin iətəm Iesu təmol ilah. Kəni Jon Bəptais təmauɨn e rəhan keiu iətəmimi mil kiəuva ohni,
19 kəni tahli rəkɨs ilau məmə okian mueruh Iərmənɨg muətapuəh ohni məmə, “?Təhro? ?Ik u iətəm kəmətəni aupən məmə suah kəti otuva, uə itɨmah iəutəhtahnin iətəmimi kəti mɨn məmə otəpanuva mɨn?”
20 Kəni nian suah mil kəmiəuva mueruh Iesu, kəmuəni=pən kəm in məmə, “Jon Bəptais təmahli=pa itɨmlau iəkiəuva məmə iəkuətapuəh ohnik məmə, ‘?Təhro? ?Ik u iətəm kəmətəni aupən

7:15 1King 17:23; 2King 4:36 **7:16** Luk 1:68

məmə suah kəti otuva, uə itimah iəutəhtahnin iətəmimi kəti min məmə otəpanuva min?' "
21 Kəni e nian əmə əha ilau kəmiəuva mueruh Iesu lan,
mətəu Iesu tatol nimisiən tepət kotəuvir. Nəuvein kautos
nimisiən pisin pisin min, nəuvein narmin tərah tətatig e lah.
Kəni nətəmimi tepət nəhmti lah tərah, mətəu Iesu təmol vivi
ilah.
22 Kəni Iesu təməni=pən kəm lau məmə, "Iatəlig mian
muəni=pən natimnati min ərəfin u kəm Jon, nati iətəm
nəmuətəu kəni mueruh. Nətəmi nəhmtilah təpis kinauteruh
nati. Kəni nətəmimi nətəm nəhlkilah tərah kinotətəu təuvir
kəni minəutaliuək. Kəni nətəmimi min u kəmotos nimisiən
leprosi, nilosilah tinəuvir. Kəni nətəmimi min u nipəgtəlgilah
təmalu, rəueiu əha kinautətəu nati. Kəni nətəmimi min u
kəmohmis, kinotəmiəgəh min. Kəni rəueiu, iətəmi kəti tinatəni
pətigəm nanusiən təuvir kəm nanrah min.
23 Iətəmimi otatig e nəuviriən pəhriən nəmə in təsəhlmaniən
e nəhatətəiən lak o natimnati min iətəm iəu iatol uə iəsoliən."
*
24 Nian iahləpis mil rəha Jon ilau kəmiatəlig min, kəni Iesu
tinətuəuin mətəghati e Jon kəm nətəmimi min u kəutəharəg
əha ikin, mətəni məmə, "?Aupən, nəmautəhuvən ikin təpiə-
məpiə ikin məmə nəkoteh nak? ?Nəməhuvən məmə nəkotafu
iətəmi əpnapin əmə kəti təhmen e nimanuvehli əfəməh iətəm
nimətagi tətalifu alifu əpnapin əmə? Kəpə.
25 ?Kəni təhro itəmah nəmohiet, məmə nəkotafu iətəmi kəti
iətəm tatuvən e napən təuvir nəhmtin tiəkis? Kəpə. Nətəmimi
kautəhuvən e napən təuvir, məutagiən əmə o rəhalah nautə,
ilah kəutatig e nimə təuvir min təhmen e rəha kig.
26 ?Mətəu nati nak əha nəməhuvən məmə nəkoteruh, iəni
kəti, uə? Əuəh, pəhriən, mətəu iətəni kəm təmah məmə in ilis
tapirəkis iəni.
27 Suah u inu Nauəuə Rəha Uhgin təmətəghati lan. Uhgin
təməni məmə, 'Otafu-to. Iətahli=pinə iahləpis iətəm otos rəhak
nəghatiən. In otaupən lam məmə otol əpenə-penə e rəham
suaru.'
28 Iətəni kəm təmah məmə, nətəmi u kəmotair e niftəni u, kəti
təsapirəkisiən suah kəha Jon. Kəni mətəu iətəmi in ləhtəni agin
e Narmənigiən Rəha Uhgin, in ilis tapirəkis Jon."
29 Nian nətəmi əpnapin, mine nətəmimi rəha nosiən takis
kəmotətəu nəghatiən rəha Iesu, ilah kəmotəni məmə suaru
rəha Uhgin in suaru əhruahru. Kəutəni lanəha mətəu-inu Jon
təmol bəptais rəkis e lah.

7:20 Sam 40:7; Mal 3:1; Nəh 1:8 **7:22** Aes 35:5-6; 61:1; Luk 4:18 * **7:23** E nian rəha Iesu, nətəmimi tepət kəutəsal=pən o Kristo iətəm otəpanuva. Mətəu nikilah təhti məmə in otol noliən pisin e noliən rəha Iesu. Nikilah təhti məmə Kristo otos nəsanəniən o nəluaginiən o kəpmən rəha Rom. **7:26** Luk 1:76 **7:27** Mal 3:1 **7:29** Luk 3:12

30 Mətəu Farəsi min mine nəgətun min rəha Lou, ilah
kəməsotosiən bəptais rəha Jon, kəni inəha ilah kəmotəpəh
suaru rəha Uhgin e nəmiəgəhiən rəhalah.
31 Kəni Iesu təməghati min məmə, “? Oiəkəni noliən rəha
nətəmimi u rəueiu, məmə təhmen e nak? ? Kəni rəhalah
nətəligiən təhro?
32 Ilah kotəhmen=pən e kəlkələh min kəutəharəg ikin katol
makit ikin məutahkul məutauin e lah min nəuvein məmə,
‘Itimah iəmotahli nau kəm təmah məmə onəkautol danis rəha
nagiəniən lan, mətəu itəmah nəsotoliən danis. Kəni itimah
iəməutasək eiuə rəha nimisiən, mətəu nəsotasəkiən kitah min
itəmah.’
33 “Iatəni lanu mətəu-inu nian Jon Bəptais təmuva,
mətətuakəm məsuniən nauəniən nian tepət o nəfakiən,
məsəmnimiən wain. Kəni itəmah nəutəni məmə, ‘Suah kəha,
narmin tərah kəti tətatig lan.’
34 Mətəu iəu, Nəti Iətəmimi, iəmuva mətauən mətəmnim
wain, kəni itəmah nəutəni məmə, ‘! Otafu-to, suah kəha in
iətəmimi rəha nauən pikiən mine iətəmimi rəha napisiən, kəni
mətan pəti ilah nətəmimi rəha nosiən məni rəha takis, mine
nətəmimi nətəm nol təfagə tərah!’
35 Mətəu neinatigiən rəha Uhgin mine nəlpəkauiən rəhan
in təhruahru məmə itimlau Jon iatuol nati in tolkeikei. Kəni
nəmiəgəhiən rəha nətəmimi u kəutəhatətə lanəha tətəgətun
məmə inu nipəhriəniən.”

Pətan tərah kəti təməueiu nəhlki Iesu e səntə

36 Kəni Farəsi kəti, nərgin u Saimon, in təmauin e Iesu məmə
otuvən mauən e rəhan nimə. Kəni Iesu təmuvən lahuənu, kəni
muvən imə e nimə rəha Farəsi u mətəharəg məmə otauən.†
37 Kəni pətan kəti e taun əha in iol təfagə tərah, təmətəu
məmə Iesu tətauən əpəha ima Farəsi ikin. Kəni in təmos səntə
kəti muva iətəm nəhmtin tiəkis. Səntə u e pətəl kəmol e kəpiel
iətəm nəhmtin tiəkis, kətəni kəmə alapastə.
38 Kəni in təmuva iuəkir o Iesu məhtul e nikali nəhlkin
mətasək, nəhu nəhmtin tahli=pən e nəhlki Iesu mol nəhlkin
təpirig. Kəni təmafəl nəhu nəhmtin e nəhlki Iesu e nəuanun,
kəni matek nəhlki Iesu e nikapin mətəfən nisiaiən kəm in,‡ kəni
mol=pən səntə e nəhlkin.

7:30 Mat 21:32 **7:34** Luk 15:2 † **7:36** Nian min nəuvein, nətəm Isrel kəutohtəu=pən noliən rəha nətəm Kris mine nətəm Rom nian kəutauən. Mətəu tepil rəhalah in ləhtəni agin, kəni nətəmimi kəutəməhli e nikali lah motol nəhlmilah tatəu pəri kəugə lah, kəni nəhlmi lah maru tatos nauəniən mautun. Kəni mautuahru əmə e nəhlkilah kateruh əmə. Inu Iesu təmol lanu nian pətan əha təmuva məueiu nəhlkin. Eruh narmin e Mat 26. **7:37** Mat 26:7; Mak 14:3; Jon 12:3 ‡ **7:38** Nəghatiən Kris əhruahru tətəni məmə, pətan əha təmek nəhlki Iesu e nohlin, kəni inu nəmtətiən rəha nisiaiən, kəni nikin tagiən o natimnati iətəm Iesu təmol kəm in.

39 Kəni Farəsi u təmeh nati u, kəni məni aru e nɨkin məmə,
"Nəmə suah u in iəni pəhriən, ko in təhrun əmə noliən rəha
pətan əha iətəm tatek nəhlkɨn, məmə in iol təfagə tərah."
40 Kəni Iesu təməni=pən kəm in məmə, "Saimon, iəkolkeikei
məmə iəkəni nati kəti kəm ik."
Kəni Saimon təni məmə, "Əuəh, Iəgətun, nati nak?"
41 Kəni Iesu təni məmə, "Suah keiu, rəhalau məni
təsəhmeniən, kəni iərmənɨg kəti təməfən məni nəuvein kəm
lau, mə nian kəti kəmənuhalpɨn rəhan məni. Kəti təmos
faif-hanrɨt tənariəs, kəni kəti tos fifti tənariəs.§
42 Nian ilau kɨnuəruru nalpɨniən, kəni iərmənɨg təməni
məmə, 'uəpəh əmə nalpɨniən məni u nəmuos.' ?Kəni suah mil
u in pəhruvən lan otolkeikei pɨk iərmənɨg?"
43 Kəni Saimon in təni məmə, "Nɨkik təhti məmə iətəm u in
təmos məni tepət, iərmənɨg in nɨkin təmepət ohni, in otolkeikei
pɨk iərmənɨg." Kəni Iesu təməni məmə, "Nəməni pəhriən."
44 Kəni Iesu təmeirair meruh pətan u, kəni məni=pən kəm
Saimon məmə, "? Saimon, nəmeh pətan u, uə kəpə? Nian
iəmuva imam ikɨn, ik nəsəfaiən nəhu kəti o nəueiuiən nəhlkək,
mətəu pətan u, in təməueiu nəhlkək e nəhu nəhmtɨn mafəl e
nəuanun.
45 Nian iəmuva, kəni Saimon, ik nəməsoliən nəmtətiən kəti
məmə nəkolkeikei iəu. Mətəu pətan u, tatek əmə nəhlkək e
nɨkapɨn lanko, kəni noliən rəhan tətəgətun məmə in tolkeikei
iəu.
46 Saimon, ik nəməsəueiuiən rəhk-kapə e kalɨku nəuvetɨn,
mətəu pətan u, in təməueiu nəhlkək e səntə iətəm nati kəti
nəhmtɨn tiəkɨs.
47 Kəni tol lanu iətəni kəm ik məmə, inafəl rəkɨs rəhan təfagə
tərah mɨn u tepət pɨk, kəni tol lanu, noliən mɨn əha iətəm təmol,
tətəgətun məmə tolkeikei pɨk iəu. Mətəu nian iətos rəkɨs təfagə
tərah rəha iətəmimi nəuan nəuvetɨn əmə, kəni kəsi, rəhan
nolkeikeiən in natiəkəku ohniəu."
48 Kəni Iesu təməni=pən kəm pətan u məmə, "Rəham təfagə
tərah mɨn, iəu inafəl rəkɨs."
49 Kəni nətəmimi nəuvein mɨn iətəm kəməutauən ilah min,
kəutəni kəm lah mɨn məmə, "?Iətəmimi naku təni məmə tatos
rəkɨs təfagə tərah rəha iətəmimi?"
50 Mətəu Iesu təməni=pən kəm pətan u məmə, "Uhgɨn
tɨnosmiəgəh ik mətəu-inu nəməhatətə lak. Kəni uvən, pəh
nəmə̌linuiən rəha Uhgɨn tətatɨg ohnik."

8

Nɨpətan mɨn u kəmautasiru e Iesu

§ **7:41** "Tənariəs," inu məni rəhalah, təhmen e vatu rəha Vanuatu. Rəueiu, faif-hanrɨt (500) tənariəs təhmen e faif-hanrɨt-tausɨn vatu (500,000 vatu), kəni fifti (50) tənariəs təhmen e fifti-tausɨn vatu (50,000 vatu). **7:50** Luk 8:48; 18:42

1 Uərisiɡ e natimnati miṅ əha, Iesu in tətaliuək matuvən e taun
miṅ nəuvein miṅe lahuənu miṅ nəuvein. In mətəni pətiɡəm
nəɡhatiən rəha Uhɡiṅ kəni mətanus pətiɡəm nanusiən təuvir
rəha Narmənigiən Rəha Uhɡiṅ. Kəni e nian əha, tueləf aposil
miṅ rəhan kəməutohtəu=pən.
2 Kəni nipətan nəuvein miṅ kəmautuərisiɡ e Iesu, inu aupən
ilah kəmautohmis, uə kəmautos narmiṅ tərah miṅ e lah,
mətəu Iesu in təməhgi pətiɡəm narmiṅ tərah miṅ kəni mol vi
rəhalah nimisiən. Nərgi nipətan miṅ u Meri u kətəni məmə
Maktələ u Iesu təməhgi pətiɡəm narmiṅ tərah səpiṅ lan;
3 miṅe Joana pətauəhli rəha Jusa iətəm in tepət e nətəmimi
nətəm kautol uək e nimə rəha kig Herot Antipas; miṅe Susana;
miṅe nipətan tepət miṅ. Nipətan miṅ u kəutəfən rəhalah məni
o nosiən nəhmti natimnati o nasiruiən e Iesu miṅe rəhan
tueləf nətəmimi miṅ.

Nəɡhatiən əuhlin e niftəni
(Mat 13:1-23; Mak 4:1-20)

4 Nətəmimi miṅ tepət kəmotsipən e taun miṅ tepət məhuva
o Iesu. Nian kəməhuva məutəhtul titəlau lan, kəni təməni
nəɡhatiən əuhlin u kəm lah,
5 “Suah kəti, rəha nərfeiən nikiti wit, təmuvən mətearəɡrəɡ
e nikiti wit əpəha e nasumiən. Kəni nəuvein timərəɡrəɡ e
suaru, mətəu nətəmimi kəməhuva motaliuək lan, kəni mənig
miṅ kəməhuva motun rəkis ilah.
6 Kəni nikitin nəuvein kohmərəɡrəɡ=pən e niftəni nəuan
nəuvetin iətəm kəpiel əha ləhtəni lan. Nian koteviə, kəni
motaukei mətəu-inu nəhu tikə ləhtəni ikiṅ.
7 Kəni nikiti wit nəuvein kəmotəmei=pən e niki niləuis u tol
nihliṅ, kəni nian nikiti wit miṅ koteviə mətəu niləuis tətatu-atu
ilah kəni kohmis.
8 Mətəu nikiti wit nəuvein kəmotəmei=pən e niftəni təuvir
kəni moteviə kəni motəuə e nəua lah tepət pik təhmen=pən e
uan-hanrit.”
Nian Iesu təməni rəkis nəɡhatiən u, kəni məɡhati, məni kəm
lah məmə, “Itəmah rəfin matəlɡitəmah tatiɡ, otətəliɡ vivi, kəni
motəhrun nəɡhatiən miṅ u.”
9 Kəni nətəmimi rəha Iesu kəmotətapuəh ohni məmə,
“Əni=pa nipəti nəɡhatiən u kəm timah.”
10 Kəni in təməni=pən kəm lah məmə, “Itəmah, Uhɡiṅ
tinerəh rəkis e rəhatəmah suaru məmə itəmah onəkotəhrun
nəɡhatiən rəha Narmənigiən Rəha Uhɡiṅ iətəm tətəhluaiɡ.
Mətəu nətəmimi miṅ nəuvein, ilah kautos əmə e nəɡhatiən
əuhlin miṅ, məmə ilah okoteh, mətəu kotəruru, kəni ilah
okəutətəu, mətəu ko kəsotəhruniən.”

8:2 Mat 27:55-56; Mak 15:40-41; Luk 23:49 **8:10** Aes 6:9

11 Kəni Iesu in təməni məmə, “Nɨpəti nəghatiən u tol lanu.
Nɨkɨti wit tətəgətun=pən nəghatiən rəha Uhgɨn.
12 Nɨkɨti wit iətəm təməmei e suaru tətəgətun=pən nətəmimi
mɨn u kəutətəu nəghatiən rəha Uhgɨn, mətəu Setən tatos rəkɨs
nəghatiən rəha Uhgɨn e rəhalah nətəligiən məmə okəsotosiən
nɨpəhriəniən lan, mə Uhgɨn otəsosmiəgəhiən ilah.
13 “Nɨkɨti wit mɨn u kəmotəmei=pən nɨftəni u təkəku kəpiel
əha ləhtəni, kəutəgətun=pən nətəmimi u kəutətəu nəghatiən
rəha Uhgɨn, nɨkilah tətagiən ohni. Mətəu nokɨlah təseiuaiuiən
isəu, ilah kəutəhatətə e nian əkuəkɨr əmə. Mətəu nian
nəfeifeiən tuva, uə nərahiən tuva e nəmiəgəhiən rəhalah, kəni
ilah kotəmei e rəhalah nəhatətəiən.
14 “Kəni nɨkɨti wit mɨn u kəmotəmei=pən e nɨki nɨləuɨs,
kəutəgətun=pən nətəmimi u kəmotətəu nəghatiən rəha Uhgɨn,
mətəu natimnati tepət tətatu-atu=pən e nəmiəgəhiən rəhalah,
mətəu ilah kəutətəlɨg pɨk e natimnati rəha nəmiəgəhiən
rəhalah, uə ilah kotolkeikei nautə tepət, uə ilah kotolkeikei
məmə okotətəu təuvɨr e rəhalah nəmiəgəhiən. Kəni
nəmiəgəhiən rəhalah təsəuəiən e nati təuvɨr kəti e nəghatiən
rəha Uhgɨn.
15 “Mətəu nɨkɨti wit mɨn u kəmotəmei e nɨftəni təuvɨr,
kəutəgətun=pən nətəmimi u kəmotətəu nəghatiən rəha Uhgɨn,
kəni nɨkilah təhruahru kəni məuvɨr, kəni ilah kəmotaskəlɨm
nəghatiən rəha Uhgɨn tiəkɨs e nɨkilah. Kəni ilah kotəuə e
nəmiəgəhiən təuvɨr.”

Otaharu pəri lait e tepɨl
(Mak 4:21-25)

16 Kəni Iesu təməni=pən məmə, “?Pəh tətasiəpən e lait kəni
masuəpəpɨm lan e bəkɨt, uə taharu=pən e nɨpəg pet? !Kəpə!
Kəsoliən lanəha. Nian nəkotasiə e lait, kəni motaharu pəri e
tepɨl məmə nətəmimi okoteruh nati lan.
17 Kəni tol mɨn lanəha, nəmə suah kəti tətəhluaig e nati kəti,
mətəu Uhgɨn in otol əpu in, kəni nəmə suah kəti tatos oneuən
nəghatiən kəti, mətəu Uhgɨn in otəni əpu.
18 Nəghatiən u nəutətəu, otətəlɨg vivi lan. Iətəmi u in
tɨnəhrun rəkɨs nɨpəti nəghatiən rəhak, in təhrun nosiən tepət
təhmɨn. Mətəu iətəmi u təsəhruniən, in otəmkarəpən e nati
iətəm nɨkin tətəhti məmə tatos.”

Mamə rəha Iesu mɨne pian mɨn
(Mat 12:46-50; Mak 3:31-35)

19 Kəni e nian əha, mamə rəha Iesu mɨne pian mɨn kəməhuva
məmə okoteh, mətəu ko kəsəhuvəniən iuəkɨr moteh mətəu
nətəmimi tepət kəutətəlɨg lan.

8:16 Mat 5:15; Luk 11:33 **8:17** Mat 10:26; Luk 12:2 **8:18** Mat 25:29; Luk 19:26

20 Kəni nətəmimi kəmotəni=pən kəm in məmə, “Mamə
rəham mine piam min ilah əpəha ihluə kəutəhtul, ilah ko-
tolkeikei məmə okoteruh ik.”
21 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Nətəmimi rəfin
u nətəm kəutətəu nəghatiən rəha Uhgin kəni məutohtəu=pən,
ilah u rəhak nətəmimi min, ilah rəhak min mamə min mine
piak min.”

Iesu təmənəiəhu nimətagi asoli e nəhu Lek Kaləli
(Mat 8:23-27; Mak 4:35-41)

22 Nian kəti Iesu mine rəhan min nətəmimi kəməhuvən e bot
kəti, kəni in təməni=pən kəm lah məmə, “Pəh kəhuvən e nikali
lek e nitəni=pən.” Kəni kəmotiuvi nivən mohiet.
23 Nian bot tinətaiu, kəni Iesu təmuvən mətapili. Kəni
nimətagi asoli kəti təmeiuaiu=pən e nəhu əha, kəni nəhu
tinatuvən e nipəgnəua bot, kəni iuəkir əmə bot tamnim.
24 Kəni kəmotəhgi-pəri Iesu kəni motəni, “!Ei, Iətəmi asoli! !
Ei, Iətəmi asoli! Air-tə, okohmis rəueiu!”
Kəni Iesu təmair magət məniəhu nimətagi mine peau-
peau asoli min. Kəni nimətagi təmohrahli nəhlmin, kəni
təməməlinu.
25 Kəni Iesu təməni kəm lah məmə, “Təhro? ?Rəhatəmah iə
nəhatətəiən?”
Mətəu ilah kinotəgin, kəni narmilah təmiuvig min, kəni
minautəni=pən kəm lah min məmə, “!Ei! ?Iətəmimi nak u?
Nati əpnapin nimətagi mine nəhu, mətəu kətuətəlig e rəhan
nəghatiən matuol.”

Iesu təməhgi pətigəm
narmin tərah e suah kəti
(Mat 8:28-34; Mak 5:1-20)

26 Kəni ilah kəməhuva mohietigəm=pa ima nətəm Kerasa
ikin, inəha e nitəni=pən e nəhu u, kəni məhuvari.
27 Nian Iesu təmuvari, kəni əmeiko iətəmimi kəti əha ikin
təmuva meh. Suah u, narmin tərah min kəutatig lan, kəni in
aupən in təsuvəniən e napən, kəni in təsapiliən imə, mətəu in
tətatig əmə əha e nipəg kəpiel min, ikin katitənim nətəmimi
ikin.
28-29 Aupən ikin, nian tepət, narmin tərah əha tatol in
tətalməli pik, kəni nətəmimi kəutəlis nəhlkin mine nəhlmin
e sen məmə otaskəlim tiəkis mauteh məmə otəsərəkiniən na-
timnati. Mətəu nian rəfin təteatuv-eatuv sen min əha, kəni
narmin tərah tətəkeikei kəm in məmə otiet magim muvən
əpəha ikin təpiə-məpiə ikin.
Mətəu nian ialməli u təmeh Iesu, təmearəg əfəməh, muva
morin=pən e nəhlki Iesu, kəni mətagət məmə, “!Iesu, Nəti
Uhgin Ilis Agin! ?Nəmə nəkəhro lak? !Əui, iətətapuəh ohnik
məmə onəsoliən nalpiniən asoli kəti kəm iəu!” Narmin tərah u

təməni lanu mətəu-inu Iesu təməni rəkɨs məmə in otiet magɨm e suah u.
30 Kəni Iesu təmətapuəh ohni məmə, “?Nərgəm pəh?” Kəni in təməni məmə, “Nɨmənin Tepət.” Təməni lanəha mətəu-inu narmɨn tərah mɨn tepət kəməutatɨg lan.
31 Kəni narmɨn tərah mɨn kəmotətapuəh əskasɨk o Iesu məmə, “Onəsahli-pəniən itɨmah e nɨpəg iətəm naunun tɨkə tapinəpu ikɨn, u imə nalpɨniən.”
32 Kəni ikɨn əha e nɨkalɨ nɨtəuət, pɨkəh mɨn tepət kəutauən məutan əha ikɨn. Kəni narmɨn tərah mɨn kəməutasək=pən məutəni=pən kəm Iesu məmə, “Əui, egəhan e tɨmah iəkəhuvən e pɨkəh mɨn əha.” Kəni Iesu təmegəhan e lah kəhuvən.
33 Kəni narmɨn tərah mɨn u kəmohiet e suah u məhuvən e pɨkəh mɨn, kəni pɨkəh mɨn ilah rəfin kəmotaiu məuteiuaiu e nɨpatu, kəni motiuvɨg=pən e nəhu motamnɨm.
34 Nian nətəmimi nətəm kəutaugɨn pɨkəh mɨn kəmoteh nati u, kohiet motagɨm məhuvən məutəni pətɨgəm nanusiən rəha natimnati mɨn u e taun rəhalah mɨne ikɨn mɨn rəfin tɨtəlau-təlau.
35 Kəni nətəmimi kəmohiet e taun məhuvən məmə okoteruh natimnati mɨn əha. Kəni kəməhuva moteruh Iesu, kəni moteh mɨn suah u narmɨn tərah mɨn kəmohiet rəkɨs lan, in tətəharəg e nəhlkɨ Iesu kəni nəpəh nalməliən, kəni mɨnəfən rəkɨs rəhan napən. Kəni nətəm e taun u kəmotəgɨn.
36 Kəni nətəmimi u kəmoteh əhruahru nati u e nəhmtɨlah, ilah kəmotanus tatuvən kəm nətəmimi nəuvein mɨn məutəni pətɨgəm məmə Iesu təməhrol lanu mol vivi suah kəha, u aupən narmɨn tərah mɨn kəməutatɨg lan.
37 Kəni nətəmimi rəfin u kəutatɨg iuəkɨr o Kerasa, kəmotəni=pən kəm Iesu məmə otiet əha imalah ikɨn mətəu-inu ilah kɨnəutəgɨn pɨk. Kəni əmeiko in təmuvən e bot məmə okotasuə məhuvən nəve nəhu=pən.
38 Mətəu suah u narmɨn tərah mɨn kəmohiet lan, in təmətapuəh o Iesu məmə, “!Pale, pəh iəkuvnə kitah!” Mətəu Iesu təni=pən kəm in məmə,
39 “Ɨtəlɨg muvən imam ikɨn, muvən məni pətɨgəm natimnati mɨn u Uhgɨn təmol kəm ik.” Kəni suah u təmuvən ikɨn rəfin e taun u iman ikɨn mətəni pətɨgəm natimnati mɨn iətəm Iesu təmol kəm in.

Pətauəhli kəti iətəm tatɨmɨs mɨne pətan kəti iətəm təmɨmɨs (Mat 9:18-26; Mak 5:21-43)

40 Nian Iesu təmɨtəlɨg=pa mɨn e nɨtəni=pa e nəhu u, nətəmimi nɨkilah təmagiən məmə koteruh mɨn Iesu, mətəu-inu ilah kəmautəhtahnin.
41 Kəni iətəmi kəti təmuva meh, nərgɨn u Jaerəs, suah u in iətəmi asoli kəti rəha nimə rəha nuhapumɨniən. Təmuva

meiuaiu mɨsin nəulɨn e nɨsiaiən, mətəkeikei e nətapuəhiən
kəm Iesu məmə in otuvən əpəha iman ikɨn,
42 mətəu-inu nətɨn pətəkəku tatɨmɨs pɨk rəhan nahməiən
tepət, kəni təsuvəhiən rəueiu tɨmɨs. In nəuan kətiəh əmə, rəhan
nu tueləf.
Kəni Iesu təmaliuək matuvən o pətəkəku əha, kəni nɨmənin
nətəmimi tepət kəmotəhtul təlau lan məutatətə əmə e lah mɨn.
43 Kəni pətan kəti təmuva o Iesu iətəm tatos nɨmɨsiən rəhalah
nɨpətan nian rəfin əmə mɨnos nu tueləf, kəni in təmuvən o
nətəmimi tepət iətəm kautol mərsɨn, mətəu ko kəti təsol viən.
44 Kəni pətan əha in təmsɨpən e nəmtah Iesu ikɨn, kəni
meapən mek nɨfɨfɨ napən rəha Iesu, kəni əmeiko rəueiu agɨn
mɨn, rəhan nɨmɨsiən təmol naunun.
45 Kəni Iesu təni məmə, “?Ei, pəh təmek iəu?”
Mətəu nətəmimi kotəni məmə, “Kəti təsekiən ik,” kəni Pitə
təni məmə, “!Iətəmi asoli, nətəmimi tepət kəutələs pɨkɨn ik.”
46 Mətəu Iesu təni məmə, “Kəpə. Iəkəhrun məmə iətəmi kəti
təmek iəu mətəu-inu iəmətəu nəsanəniən təmiet lak.”
47 Kəni nian pətan əha tɨnəhrun məmə ko təsəhluaigiən, in
təmuva mətərəmrumɨn pɨk kəni mɨsin nəulɨn mətəfən nɨsiaiən
kəm Iesu. Kəni e nəhmtɨ nətəmimi rəfin, təni pətɨgəm kəm Iesu
məmə təmek in o nak, kəni mətəni pətɨgəm mɨn məmə nian
təmek in, kəni rəueiu agɨn mɨn, rəhan nɨmɨsiən təmol naunun.
48 Kəni Iesu təməni=pən kəm in məmə, “Nətɨk pətan, e
rəham nəhatətəiən lak, nɨnuva mɨnəuvɨr. Kəni atuvən, pəh
nəməlinuiən rəha Uhgɨn tətatɨg ohnik.”
49 Nian Iesu təmətəghati əhanəh, kəni iətəmi kəti təmsɨpən
ima Jaerəs ikɨn tiet=pa, kəni məni kəm Jaerəs məmə, “Nətɨm
pətəkəku tɨnɨmɨs rəkɨs. Mə iəgətun nahgin təsɨkəiən məmə
tuva.”
50 Mətəu nian Iesu təmətəu nəghatiən əha, in təməni=pən
kəm Jaerəs məmə, “Səgɨniən. Əhatətə əmə lak, kəni pətəkəku
rəham, in otəmiəgəh mɨn.”
51 Nian Iesu təmuvən mietɨgəm=pən lahuənu ima suah kəha,
kəni mit rəkɨs əmə Pitə mɨne Jon, mɨne Jemɨs, mɨne mamə mɨne
tatə rəha pətəkəku u iətəm təmɨmɨs, məmə ilah əmə okəhuvən
imə.
52 Nətəmimi rəfin kəutasək əfəməh məutauɨn e pətəkəku əha,
mətəu Iesu təni=pən kəm lah məmə, “Sotasəkiən. Pətəkəku u in
təsɨmɨsiən. In tətapɨli əmə.”
53 Kəni ilah kəmotaləh əuvsan lan mətəu-inu ilah kotəhrun
məmə pətəkəku əha tɨnɨmɨs rəkɨs.
54 Mətəu Iesu təmuvən imə, kəni meapən mos nəhlmɨ
pətəkəku u kəni mauɨn lan məmə, “Pətəkəku, əhtul.”

8:48 Luk 7:50

55 Kəni əmeiko pətəkəku əha təməmiəgəh min məhtul. Kəni
Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Otəfən nati kəti tun.”
56 Kəni rəhan mamə mine tatə, narmilau təmiuvig pik, mətəu
Iesu təni=pən kəm lau məmə, “Onəsuəni pətigəmiən natimnati
min u kəm iətəmimi kəti.”

9

Iesu təmahli pətigəm
rəhan nətəmi tueləf
məmə okotəni pətigəm
Narmənigiən Rəha Uhgin
(Mat 10:5-15; 14:1-2; Mak 6:7-16)

1 Kəni Iesu təmoriarun rəhan min tueləf nətəmimi, kəni məfən
nəsanəniən kəm lah kəni mətegəhan=pən e rəhan nepətiən
kəm lah məmə ilah kotəhrun nəhgi pətigəmiən narmin tərah
min, kəni mə ilah okotol vivi nimisiən min.
2 Kəni Iesu təmahli pətigəm ilah məmə okotəni pətigəm
Narmənigiən Rəha Uhgin, kəni məmə okotol vivi nətəmimi
iətəm kəutohmis.
3 Kəni in təməni=pən kəm lah məmə, “Nian onəkəhuvən,
məsotosiən natimnati nəuvein rəha naliuəkiən rəhatəmah,
natimnati iətəm təhmen e kasikin, uə kətim, uə nauəniən, uə
məni, kəni məsotosiən napən keiu.
4 Kəni nian itəmah nəkəhuvən e lahuənu kəti məutatig e
nimə kəti, nimə u inu onəkotatig əmə lan mətəuarus nian
itəmah onəkohiet lan.
5 Kəni ikin pəhruvən onəkəhuvən ikin, nəmə nətəmimi
nikilah təsəginiən məmə nəkəhuva motatig itəmah milah, kəni
onəkotohrapispis rəkis niməulul e nəhlki təmah kəni mohiet.
Inu nəmtətiən kəti tətəgətun məmə nəkotəpəh ilah, kəni niki
Uhgin tərah o lah.”
6 Kəni ilah kəmohiet motaliuək mautəhuvən lahuənu
min məutanus pətigəm nanusiən təuvir, kəni ikin min
rəfin kautəhuvən ikin, məutəfaki kəm nətəmimi tepət, kəni
kotəmiəgəh.
7 Kəni Kig Herot Antipas u in iərmənig e nitəni Kaləli, in
təmətəu nanusiən rəha natimnati min u iətəm Iesu tatol ilah.
In təmətəlig lan muvən, mətəu tinəruru əfəməh mətəu-inu
nətəmimi nəuvein kəutəni məmə Jon Bəptais tinəmiəgəh min,
8 kəni nətəmimi nəuvein min kəutəni məmə Elaijə tinuva
min, kəni nətəmimi nəuvein kəutəni məmə in iəni kəti rəha
Uhgin aupən ikin iətəm təməmiəgəh min.
9 Kəni Herot Antipas təməni məmə, “Jon u, iəu iəməuahtuv
rəkis rəhn-kapə. ?Mətəu iətəmi pəh u iətətəu rəhan nanusiən?”
Kəni in mətəsal e Iesu məmə oteruh.

9:5 Luk 10:4-11 **9:7** Mat 16:14; Mak 8:28; Luk 9:19 **9:9** Luk 23:8

Iesu təmaugɨn
nətəmimi faif-tausɨn
(Mat 14:13-21; Mak 6:30-44; Jon 6:1-14)

10 Kəni aposɨl mɨn rəha Iesu kəmohtəlɨg=pa mɨn ohni, kəni
motəni=pən kəm in natimnati rəfin iətəm kəmotol. Kəni in
təmit ilah mohiet rəkɨs e nətəmimi, məhuvən əpəha taun pɨsɨn
kəti mɨn, nərgɨn u Petsaitə.
11 Mətəu nian nətəmimi kəmotətəu nanusiən məmə Iesu
tɨnuva, kəni kəməhuva mautəhuərisɨg e lah. Kəni Iesu nɨkin
təmagiən əmə nian təmeruh ilah, kəni in təməgətun ilah e
Narmənɨgiən Rəha Uhgɨn, kəni mətol vivi nətəmi kautohmɨs
kəutəmiəgəh mɨn.
12 Kəniləhnaiuv iuəkɨr tapinəpu, nətəmi tueləf rəha Iesu
kəməhuva ohni məutəni məmə, "Iərmənɨg. Ahli=pən nətəmimi
rəfin kautəhuvən əpəha lahuənu mɨn məmə okotəsal ikɨn kəti
o napɨliən kəni motəsal e nauəniən kəti kotun mətəu-inu, ikɨnu
nətəmimi kohkə ikɨn, in lɨminan."
13 Mətəu Iesu təməni=pən kəm lah məmə, "Kəpə, itəmah əmə.
Onəkotaugɨn nətəmimi mɨn əha." Mətəu ilah kəmotəni məmə,
"Itɨmah iəutos əmə pɨret faif mɨne nəmu keiu. ?Təhro? ?
Nəkolkeikɨi məmə iəkəhuvən motos nəhmtɨ nauəniən kəti mɨn
nɨg nɨmənin nətəmimi mɨn rəfin əha?"
14 Kəmotəghati lanəha mətəu nətəmimi tepət pɨk u
kəməhuva ikɨn əha, nəmə kafin nəman əmə, kəni ilah rəfin
faif-tausɨn.
Mətəu Iesu təni=pən kəm rəhan mɨn nətəmimi məmə,
"Əhuvən motəuəri ilah fifti fifti motəni məmə okotəharəg."
15 Kəni rəhan mɨn nətəmimi kəmotəuəri ilah mɨn lanəha,
kəni nətəmimi rəfin kəmotəharəg.
16 Kəni Iesu təmos pɨret əha faif mɨne nəmu u keiu, məsal-
pəri əpəha e neai, kəni məfaki=pən lan, kəni məmkərɨs məfən
kəm rəhan mɨn nətəmimi məmə okotəfən kəm nətəmimi.
17 Kəni nətəmimi rəfin kəmotauən məhuvən nərfɨlah tasisi.
Kəni kotəpəh nɨpɨspɨsɨ nauəniən, kəni nətəmimi rəha Iesu
kəmotaipei=pən e kətɨm asoli ilah tueləf kotəri vivi.

Pɨtə təməni məmə
Iesu in Krɨsto
(Mat 16:13-20; Mak 8:27-9:1)

18 Kəni nian kəti, Iesu mɨne rəhan mɨn əmə nətəmimi kau-
tatɨg, kəni Iesu tətəfaki kəm Uhgɨn. Kəni in təmətapuəh e lah
məmə, "?Nətəmimi kəutəni iəu məmə iəu pəh?"
19 Mətəu kotəni məmə, "Nəuvein kəutəni məmə ik Jon
Bəptais. Kəni nəuvein kəutəni məmə ik iəni Elaijə. Kəni
nəuvein kəutəni məmə ik iəni kəti rəha Uhgɨn u aupən ikɨn
iətəm tɨnəmiəgəh mɨn."

9:19 Luk 9:7-8

20 Kəni Iesu təmətapuəh e lah məmə, “? Mətəu itəmah
nəkotəni məmə iəu pəh?” Kəni Pitə təni məmə, “Ik Kriſto iətəm
Uhgin təməni məmə otahli=pa.”

21 Mətəu Iesu təmənіəhu əskasik ilah məmə okəsotəniən
nəghatiən min əha kəm nətəmimi.
22 Kəni in təmatig məni min kəm rəhan min nətəmimi məmə,
“Nati kəti otəkeikei muva mol nipəhriəniən lan, məmə iəu, Nəti
Iətəmimi, oiəkətəu nahməiən e natimnati tepət. Kəni nətəmi
asoli u nəhlin rəha Isrel, mine pris asoli min, mine nəgətun
min rəha Lou, ilah okotəməki lak, kəni motuhamu iəu, kəni
iəkimis. Mətəu nian tatol kisil lan, Uhgin otol iəkəmiəgəh min
e nimisiən.”
23 Kəni Iesu təməni=pən kəm rəhan min nətəmimi məmə,
“Iətəmi u tolkeikei məmə otuva muərisig lak, in otəkeikei
məpəh natimnati min nikin tolkeikei, kəni mələs rəhan nigi
kəməluau muərisig lak,
24 mətəu-inu nəmə iətəmimi tolkeikei məmə otosmiəgəh
rəhan nəmiəgəhiən e niftəni u, in otəmkarəpən e rəhan
nəmiəgəhiən itulin. Mətəu iətəmimi u otimis o nərgək, kəni in
otos nəmiəgəhiən itulin.
25 ?Nəmə suah kəti otos rəfin natimnati rəha niftəni u, kəni
mimis ohni, in otos nati təuvir nak?
26 Okəmə nəkaulis o nəniən nərgək mine rəhak nəghatiən,
kəni Nəti Iətəmimi in min otaulis min ohnik e nian in otuva
e nepətiən əhagəhag mine nəsanəniən rəhan, mine e nepətiən
əhagəhag mine nəsanəniən rəha Tatə rəhan mine nagelo min
asim.
27 Mətəu iətəni nipəhriəniən kəm təmah məmə, itəmah
nəuvein u nəutəhtul u ikinu, onəkoteruh Narmənigiən Rəha
Uhgin uərisig nəpanohmis.”

Iesu mine Mosis mine Elaijə
(Mat 17:1-8; Mak 9:2-8)

28 Nian Iesu təməghati rəkis, iuəkir o nəfakiən kətiəh, kəni
Iesu təmit Pitə, mine Jon, mine Jemis kəməhuvən əpəha ilis e
nitəuət məmə in otəfaki.
29 Kəni nian in təmətəfaki, kəni rəhn-kapə təməuhlin muva
mol pisin, kəni napən rəhan təmuva məruən matoraip-oraip.
30 Kəni əmeiko Mosis mine Elaijə kəmiaiet=pa muəhtul
məhləghati ilahal Iesu,
31 Kəni nəhagəhagiən asoli kəti təmasiə mitəlau e lau, ilahal
kəməhləghati e nimisiən rəha Iesu əpəha Jerusiləm iətəm otol

9:20 Jon 6:68-69 **9:22** Luk 9:44; 18:32-33 **9:23** Mat 10:38; Luk 14:27 **9:24** Mat 10:39; Mak 8:35; Luk 17:33; Jon 12:25 **9:26** Mat 10:33; Luk 12:9

nəghatiən rəha iəni min rəha Uhgin mə tuva mol nipəhriəniən lan.*
32 Mətəu Pitə mine suah mil, napiliən tinos rəkis ilahal,
kəni kəmhlapili nəuvetin. Mətəu nian kəmhlair, mihlafu
nəhagəhagiən asoli titəlau e Iesu, kəni kəmhleruh Mosis mine
Elaijə kətuəhtul ilahal Iesu.
33 Kəni nian suah mil kinətuagim rəkis e Iesu, kəni Pitə
təməni=pən kəm Iesu məmə, "Iərmənig, təuvir məmə itimahal
iəkluva məhlatig u ikinu. Pəh iəklol nimauvluvl kisil, rəham
kəti, rəha Mosis kəti, kəni rəha Elaijə kəti." Mətəu in
təmətəghati əpnapin əmə, məsəhruniən məmə nəghatiən nak
u in tətəni.
34 Mətəu nian təmətəghati əhanəh, kəni nəpuə kəti təmuva
məuveg ilahal, nian kəmhleruh nəpuə təməuveg ilahal, kəni
kəmhləgin pik.
35 Kəni ilahal kəhlətəu nəuia suah kəti təmsipən e nəpuə,
mətəni məmə, "Inu nətik iətəm iəu iəmitəpin. !Əhlətəlig vivi
lan!"
36 Nian kinotətəu rəkis nəuia Uhgin təməghati, kəni Pitə mine
Jon mine Jemis kəmleruh pisin əmə Iesu. Kəni e nian min əha,
kəsləniən natimnati min əha kəm suah kəti min, kəməsləniən
natimnati min u iətəm kəmhleruh.

Iesu təmahli pətigəm
narmin tərah e suakəku kəti
(Mat 17:14-23; Mak 9:14-32)

37 Kəni kəməni lauig lan, nian Iesu mine rəhan iətəmi
milahal kəmotsipəri ilis e nitəuət moteiuaiu=pa, kəni moteh
nətəmimi tepət kəməhuva ohni.
38 Kəni nətəmimi min əha kəti təmauin əfəməh e Iesu məmə,
"Iəkolkeikei məmə nəkuva masiru e rəhak suakəku iərman,
mətəu-inu in nəuan kətiəh əmə.
39 Nian tepət, narmin tərah kəti tətuva lan, kəni mol in
tətagət pik, kəni mol nipətin tətərəmrumin pik, nəhun nəuan
ruən tatiet, təhmen e nəuaui nitəhi. Narmin tərah əha tatorin
pik in, kəni mətaskəlim in, kəni məsəpəhiən nian kəti.
40 Kəni iəu iəmətapuəh o rəham min nətəmimi məmə
okotəhgi pətigəm narmin tərah u, mətəu ilah kotəruru nəhgi
pətigəmiən."
41 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, "Itəmah u nətəmi
rəueiu mine, rəhatəmah nəhatətəiən tikə. Kəni rəhatəmah
nətəligiən təsəhruahruiən. Kərmə oiəkatig kitah min itəmah
mətəuarus=pən nian nak nəmanotəhatətə lak. Kəni kərmə
onəhgin iəpanəmeig e təmah. It nətim muva u ikinu."

---

* **9:31** Nəghatiən Kris əhruahru təni məmə, "kəni kəhləghati e nian in otiet magim əpəha Jerusiləm." **9:31** Luk 9:22 **9:32** 2Pitə 1:16-18 **9:35** Luk 3:22

42 Nian suakəku u təmətuva əhanəh o Iesu, kəni narmɨn
tərah tətgəpis təmei morin=pən e nɨftəni, mol nɨpətɨn
tərəmrumɨn pɨk. Mətəu Iesu təmagət əskasɨk e narmɨn tərah
u, kəni məhgi pətɨgəm narmɨn tərah tiet, kəni mol vi suakəku.
Kəni məfən suakəku u kəm rəhan tatə.
43 Kəni ilah rəfin, narmɨlah təmiuvɨg o nəsanəniən asoli rəha
Uhgɨn. Mətəu nian nətəmimi narmɨlah təmiuvɨg o natimnati
mɨn rəfin u Iesu təmol ilah, kəni in təməni=pən kəm rəhan mɨn
nətəmimi məmə,
44 "Otos nəghatiən u teiuaiu mamnɨm e nɨkitəmah kəni
məsotaluiən lan. Iəu Nəti Iətəmimi, suah kəti otegəhan=pən
lak e nəhlmɨ tɨkɨmɨr mɨn rəhak."
45 Mətəu rəhan mɨn nətəmimi kəsotəhruniən nɨpəti
nəghatiən u mətəu-inu Uhgɨn təməhluaig e nɨpəti nəghatiən u
məmə ilah okəsotəhruniən, kəni ilah kɨnotəgɨn o nətapuəhiən
o nɨpəti nəghatiən u o Iesu.

?Pəh in tepət?
(Mat 18:1-5; Mak 9:33-40)

46 Kəni nətəmimi rəha Iesu kɨnautol nɨkilah mɨn məmə pəh
in otepət mapirəkɨs ilah rəfin.
47 Mətəu Iesu təməhrun rəkɨs nati nɨkilah tətəhti, kəni in
təmos suakəku kəti kəni mit muva kəni təhtul e nɨkali lah,
48 kəni məni=pən kəm lah məmə, "Nəmə iətəmi kəti, nɨkin
tagiən məmə otos suakəku kəti meruh vivi, kəni in tatol lanəha
e nərgək, kəni in təhmen=pən məmə in tatos iəu, mateh vivi
iəu. Kəni iətəmi tatos iəu e nɨkin agiən, in tatos Uhgɨn u iətəm
təmahli=pa iəu. Nəniən pəhriən u mətəu-inu iətəmi tatosiahu
inləhtəni agɨn, in otuva iətəmi asoli."
49 Kəni Jon təməni məmə, "Iərmənɨg. Itɨmah iəmoteruh
suah kəti tətəhgi pətɨgəm narmɨn tərah mɨn e nərgəm, kəni
iəmotəniəhu məmə otəsoliən lanəha mətəu səniəmə in rəhatah
kəti iətəmimi."
50 Mətəu Iesu təməni=pən kəm in məmə, "Səniəhuiən mətəu-
inu, nəmə suah kəti təsoliən tɨkɨmɨr itəmah min, kəni in
tolkeikei itəmah."

Nətəm Səmeriə nəuvein nɨkilah təməsagiəniən o Iesu

51 Kəni tɨnuva iuəkɨr o nian Uhgɨn otos Iesu lan muvən əpəha
e negəu e neai, kəni Iesu tɨnolkeikei məmə otəkeikei muvən
Jerusɨləm.
52 Kəni in təmahli=pən nətəmimi nəuvein mə kotos rəhan
nəghatiən motaupən məhuvən əpəha lahuənu kəti e nɨtəni
Səmeriə məmə okotol əpenə-penə ohni.

9:44 Luk 9:22 **9:45** Luk 18:34 **9:46** Luk 22:24 **9:48** Mat 10:40 **9:50** Mat 12:30; Luk 11:23

53 Mətəu nətəmi ikɨn əha, kəsotolkeikeiən məmə in otuvən
matɨg əha imalah ikɨn, mətəu ilah kotəhrun vivi məmə in
tatuvən Jerusɨləm.†
54 Kəni nian rəhan iətəmimi mil, Jemɨs mɨne Jon, ilau
kəmueruh nati mɨn u, kəni kəmuəni məmə, “? Iərmənɨg,
nəkolkeikei məmə iəkuauɨn e nɨgəm tɨsɨpən əpəha ilɨs e negəu
e neai meiuaiu muva mus ilah?”‡
55 Mətəu Iesu təmeirair mahi ilau.
56 Kəni ko məhuvən mɨn lahuənu pɨsɨn kəti mɨn.

Nətəmimi nəuvein kəmotəni mə okohuərisɨg e Iesu
(Mat 8:19-22)

57 Kəni e nian Iesu mɨne rəhan mɨn nətəmimi kəməutaliuək
mautəhuvən e suaru, kəni suah kəti təməni=pən kəm in məmə,
“Onəkuvən=pən iə ikɨn, iəkɨtəu=pən ik.”
58 Kəni Iesu təməni=pən kəm in məmə, “Kuri rarpɨn mɨn,
rəhalah nɨpəg tatɨg məmə okotapɨli ikɨn. Kəni mənɨg mɨn,
nimaalah tatɨg məmə okotapɨli ikɨn. Mətəu iəu Nəti Iətəmimi,
nimə rəhak tɨkə o napɨliən.”
59 Kəni Iesu təməni=pən kəm suah kəti mɨn məmə, “Va, kilau
min ik, nəkuva ik rəhak iətəmimi.” Mətəu suah u təni=pən
məmə, “Iərmənɨg, əui. Oiəkɨtəu=pən ik mətəu pəh iəkuvən
pɨpɨm mɨtənɨm rəhak tatə.”
60 Mətəu Iesu təməni=pən kəm in məmə, “Kəpə, əpəh=pən.
Pəh nətəmi kɨnohmɨs rəkɨs e nɨkilah, kohtənɨm aru ilah mɨn.
Mətəu ik, uvən məni pətɨgəm Narmənɨgiən Rəha Uhgɨn.”
61 Kəni kəti mɨn təni məmə, “Iərmənɨg, iəkətəu=pɨnə ik muva
iətəmimi rəham, mətəu əui, pəh pɨpɨm iəkɨtəlɨg=pən imak ikɨn
mauiəhruin rəhak mɨn nətəmimi.”
62 Mətəu Iesu təməni=pən kəm in məmə, “Nəmə suah kəti
tɨnətuəuin matol uək rəha Uhgɨn, mətəu rəhan nətəlɨgiən
tatuvən o natimnati pɨsɨn pɨsɨn mɨn nəuvein, kəni suah u
təsəhmen-pəniən məmə Uhgɨn otarmənɨg lan.”

10

Iesu təmahlipən
rəhan nətəmimi səpɨnte-tu
o nəniən nanusiən təuvɨr

1 Uərisɨg e natimnati mɨn əha, Iərmənɨg təmɨtəpɨn rəkɨs səpɨnte-
tu nətəmimi nəuvein mɨn rəhan, kəni mahli=pən ilah keiu-
keiu kotaupən lan məhuvən e taun mɨn, mɨne ikɨn mɨn
nəuvein mɨn iətəm Iesu təpanuərisɨg muvən ikɨn.

---

† **9:53** Nətəm Səmeriə kəutəfaki e nɨtəuət Kerasim əpəha Səmeriə. Tol lanəha, ilah kəsotolkeikeiən nətəm Isrel u kautəhuvən=pən əha imalah ikɨn mautəhuvən Jerusɨləm məutəfaki e Nimə Rəha Uhgɨn. ‡ **9:54** E kopi əuas mɨn nəuvein rəha Niutestɨmɨn iətəm kəmətei e nəghatiən Kris aupən, kətilpɨn nəghatiən u məmə, “təhmen e Elaijə.” Afin-to e 2King 1:9-16 **9:54** 2King 1:9-16 **9:61** 1King 19:20 **10:1** Mak 6:7

2 Kəni təməni=pən kəm lah məmə, “!Oteruh-to! Nauəniən
tepət əpəha e nasumiən tiniməhtə, mətəu noluək min təkəku
əmə kəutəulək lan. Otətapuəh o iətəmi asoli rəha nasumiən
məmə otahli=pa noluək min tepət məmə okəhuvən motəulək
e nasumiən rəhan.
3 Əhuvən, mətəu onəkotəkeikei motəhrun məmə iəu
iətahli=pən itəmah nautəhuvən təhmen e sipsip əlkələh min
məutaliuək mautəhuvən e nəlugin kuri rarpin min.
4 Kəni onəsotosiən kətim əkəku rəha məni, mine kətim, mine
put, kəni məsotəmeigiən e suaru məutəghati kəm nətəmimi.
5 “Nimə nak o nəkəhuvən ikin, nəkotaupən motəni pətigəm
məmə, ‘!Pəh nəməlinuiən otətatig ikin!’
6 Nəmə iətəmi rəha nəməlinuiən əha ikin, kəni rəhatəmah
nəfakiən otuva mol nipəhriəniən lan, kəni nəməlinuiən
otətatig ohni. Mətəu nəmə iətəmimi kəti tol lanəha tikə, kəni
nəua nəfakiən rəhatəmah otitəlig=pa min o təmah.
7 Kəni onəkotatig əmə e nimə kətiəh, sotapiliən e nimə pisin
pisin min. Kəni nauəniən nak okotəfinə kəm təmah, nəkotun.
Kəni nəmnimiən nak okotəfinə, nəkotəmnim. Mətəu-inu nəmə
suah kəti tatol uək, kəni təhruahru məmə in otos nətəouiən lan.
8 “Nian itəmah nəkəhuvən e taun kəti, nəmə nikilah tagiən o
təmah, kəni nəkotun nauəniən nak kotəfinə kəm təmah,
9 kəni itəmah onəkotəkeikei motol vi nətəmi kəutohmis
məutatig ikin, kəni motəni=pən kəm lah məmə, ‘Narmənigiən
Rəha Uhgin tətuva iuəkir o təmah.’
10 Mətəu nəmə nəkəhuvən e taun kəti, kəni nətəmimi nikilah
təsagiəniən o təmah, kəni əhuvən məutaliuək e suaru asoli
min, kəni motəni məmə,
11 ‘Niməulul rəha niftəni e nəhlkitimah, iəkotohrapispis
rəkis, inu in nəmtətiən tətəgətun məmə nəmotol təsəhmeniən,
kəni Uhgin təpəh itəmah. Mətəu onəkotəkeikei motəhrun
məmə Narmənigiən Rəha Uhgin tinatuva iuəkir rəkis.’
12 Kəni iətəni pəhriən kəm təmah məmə, Uhgin otəfən
nalpiniən asoli kəm lah tapirəkis nalpiniən rəha taun əha
Sotəm aupən.
13 “! Itəmah nətəm Korasin, kəsi, nahməiən asoli otuva
o təmah! ! Itəmah nətəm Petsaitə, kəsi, nahməiən asoli
otuva o təmah! Mətəu-inu iəmol pau nati apispis tepət e
taun mil rəhatəmah mətəu itəmah nəsotəuhliniən nətəligiən
rəhatəmah! Kəni nəmə iəmol natimnati min əha əpəha Taea
mine Saedon aupən, ko nətəmimi əha ikin əha kəmotəuhlin
rəhalah nətəligiən e noliən tərah min, kəni ilah məhuvən e
napən əuas min məhuvən məutəharəg e nəhmtahu e nigəm

10:2 Mat 9:37-38; Jon 4:35 **10:3** Mat 10:16 **10:4** Mat 10:7-14; Mak 6:8-11; Luk 9:3-5 **10:7** 1Kor 9:6-14; 1Tim 5:18 **10:8** 1Kor 10:27 **10:11** Uək 13:51; 18:6 **10:12** Jen 19:24-25; Mat 10:15; 11:24

məutəgətun məmə kautətəu tərah agɨn o noliən tərah mɨn
rəhalah.
14 Mətəu e nian əha iətəm Uhgɨn otol nalpɨniən kəm
nətəmimi, nalpɨniən rəhatəmah in otəskasɨk, mapirəkɨs
nalpɨniən rəha nətəm Taea mɨne Saedon u aupən.
15 ?Kəni itəmah nətəm Kapeniəm, nɨkitəmah təhti məmə
Uhgɨn otəfəri=pən itəmah əha ima nɨsiaiən əpəha e negəu e
neai? !Kəpə! Mətəu Uhgɨn otəhlman e təmah nəkoteiuaiu
ləhtəni agɨn, ima naulɨsiən."
16 Kəni Iesu təməni=pən kəm rəhan mɨn nətəmimi məmə,
"Nətəmimi u kəutətəlɨg e təmah, kəutətəlɨg lak. Kəni nətəmimi
mɨn u kəutəuhlin=pən nəmtahlah e təmah, kautəuhlin=pa
nəmtahlah kəm iəu, kəni məutəuhlin=pən nəhmtɨlah kəm
suah u iətəm təmahli=pa iəu."

Səpɨnte-tu nətəmimi
rəha Iesu kəmohtəlɨg

17 Kəni nətəmimi mɨn rəha Iesu ilah səpɨnte-tu
kəmohtəlɨg=pa mɨn, kəni nɨkilah təmagiən məutəni kəm Iesu
məmə, "!Iərmənɨg, nati əpnapɨn narmɨn tərah mɨn, mətəu nian
itɨmah iəkotəghati e nərgəm, kəni ilah kautol nəuiatɨmah!"
18 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, "Iəu iəmeh Setən
təmsɨpəri ilɨs e neai meiuaiu təhmen=pən e noraipiən.
19 Otətəlɨg-to. Iəu inəfɨnə rəkɨs nəsanəniən kəm təmah, u
itəmah nəkotəhrun nevɨg-ərainiən sɨneik mɨn mɨne skopion*
mɨn. Kəni nəsanəniən u iətəfɨnə kəm təmah, in tapirəkɨs
nəsanəniən rəha tɨkɨmɨr rəhatah, Setən. Kəni ko nati kəti
təsərəkɨniən itəmah.
20 Inu nɨpəhriəniən. Mətəu onəsotagiəniən məmə narmɨn
tərah mɨn kautol nəuiatəmah, mətəu onəkotagiən əmə mətəu-
inu Uhgɨn tɨnətei rəkɨs nərgɨtəmah əpəha e negəu e neai."
21 Kəni e nian əha, Narmɨn Rəha Uhgɨn təmol nɨki Iesu
tətagiən pɨk, kəni in təməfaki məni məmə, "Tatə Uhgɨn, ik
Iərmənɨg rəha natimnati rəfin ilɨs e neai mɨne ləhtəni e nəhue
nɨftəni. Iətəni-vivi ik mətəu-inu nəməhluaig e nɨpəti natimnati
mɨn u e nəhmti nətəmimi nətəm koteinatɨg motəhrun vivi nati.
Kəni nəmol əpu kəm nətəmimi nətəm kotəhmen=pən əmə e
kəlkələh mɨn məmə okotəhrun vivi. Əuəh, Tatə, inu nati kəti
iətəm ik nəkolkeikei."
22 Kəni Iesu təkeikei mətəghati kəm lah məmə, "Rəhak Tatə
təmegəhan=pa rəkɨs natimnati rəfin e nəhlmək. Kəni iətəmi
kəti tɨkə iətəm təhrun vivi iəu u Nəti Uhgɨn, məmə iəu pəh
əhruahru. Mətəu Tatə Uhgɨn əmə təhrun. Kəni iətəmi kəti tɨkə

10:15 Mat 11:20-24 **10:16** Mat 10:40; Luk 9:48; Jon 5:23 **10:18** Aes 14:12; Nəh 12:7-10,13; Luk 10:15; Jon 12:31; Nəh 20:1-3,10 * **10:19** Skopion in nati kəti təhmen e tupə əkəku kəti u tətəlkəu e nɨftəni. Tatus itəmi, kəni tətahmə, tapirəkɨs nilpat uə pɨtɨmar. **10:20** Fil 4:3; Nəh 3:5

iətəm təhrun vivi Uhgin, mətəu iəu pisin əmə u Nəti Uhgin, iəkəhrun, mine nətəmimi nətəm iəu iəmitəpin məmə iəkol pətigəm Tatə Uhgin kəm lah.”

23 Kəni Iesu təmeirair məghati əmə kəm rəhan min nətəmimi
məmə, “! Onəkotatig e nəuviriən pəhriən mətəu-inu itəmah
nauteh e nəhmtitəmah natimnati min u!
24 Iətəni kəm təmah məmə, iəni min tepət aupən, mine
kig min tepət, kəmotolkeikei pik məmə okoteh natimnati
min u itəmah nauteruh, mətəu kəməsoteruhiən. Kəni
ilah kəmotolkeikei məmə okotətəu natimnati min u itəmah
nautətəu, mətəu kəməsotətəuiən.”

Iesu təməghati əuhlin e iətəmi təuvir kəti rəha Səmeriə

25 Kəni e nian əha, ieinatig kəti rəha Lou təməhtul meiuə
əmə e nətapuəhiən kəti kəm Iesu məmə oteh-to məmə Iesu in
teinatig pəhriən uə kəpə. In təməni məmə, “?Iəgətun, oiəkəhro
lanu mos nəmiəgəhiən itulin?”
26 Kəni Iesu təməni=pən kəm in məmə, “?Lou rəha Mosis
tətəni məmə nak? ?Nian ik nətafin, nipətin tətəni nak kəm ik?”
27 Kəni suah u təməni=pən məmə, “Onəkəkeikei molkeikei
Iərmənig rəham Uhgin e nikim rəfin, mine nəmiəgəhiən rəfin
rəham, mine nəsanəniən rəfin rəham, mine nətəligiən rəfin
rəham, kəni molkeikei min ik min nəuvein məmə natolkeikei
aru ik mine.”
28 Kəni Iesu təməni=pən kəm in məmə, “In əhruahru ko.
Okəmə natol lanəha, kəni ik onəkos nəmiəgəhiən itulin.”
29 Mətəu suah kəha, in tolkeikei əmə məmə otəgətun rəhan
noliən məmə in iətəmi əhruahru, kəni in təmətapuəh o Iesu
məmə, “?Mətəu nipəh min ilah iəu min nəuvein?”
30 Kəni Iesu təməni=pən kəm in məmə, “Suah kəti təmsipən
Jerusiləm kəni maliuək meiuaiu matuvən əpəha Jeriko. Kəni
e suaru, nakləh min nəuvein kəmotaskəlim motəmki rəkis
rəhan napən, kəni motoh motələhu timiseiah mətəməhli e
suaru, kəni motagim motəpəh.
31 “Kəni əmeiko təuvir agin, pris kəti tatitəu min suaru əha
mətuva, mətəu nian in təmeruh suah kəha, in təmaliuək mos
nikali suaru matuvən.
32 Kəni Lifait† kəti titəu min suaru kətiəh muva, mətəu nian
in təmeruh suah kəha in tətəməhli, təmol əmə nati kətiəh min
maliuək mos nikali suaru.
33 Mətəu iətəm Səmeriə kəti, iətəm kautol tikimir ilah nətəm
Isrel, in min tatitəu suaru əha mətuva, kəni meruh suah kəha
tətəməhli. Nian təmeruh, nikin təmahmə ohni,

10:22 Jon 3:35; 10:15 **10:24** Mat 11:25-27; 13:16-17 **10:25** Mat 22:35-40; Luk 18:18 **10:27** Dut 6:5 **10:27** Lev 19:18 **10:28** Lev 18:5 † **10:32** Lifait, ilah nətəmimi min u kəutasiru e pris min e uək rəhalah, kəni kautol uək pisin pisin min əpəha e Nimə Rəha Uhgin.

34 kəni in təmaliuək muvən ohni, mafəl rəhan nɨməgɨm e
oiel mɨne wain, kəni məuveg vivi ilah. Kəni mɨləfəri suah u
maharu-pəri e rəhan togki, kəni mələs mian əpəha e hotel kəni
mateh vivi.
35 Kəni kəməni lauɨg lan, in təmos məni‡ muvən məfən kəm
iətəmi rəha hotel, kəni məni=pən kəm in məmə, 'Onateh vivi
suah u, kəni nəmə nəkəraki e rəham kəti məni lan, kəni nian
iəu iəkɨtəlɨg=pa mɨn, kəni nəkəni=pa, kəni iəu iəpanalpɨn.' "
36 Kəni nian Iesu təmol naunun e nəghatiən u, kəni
mətapuəh o ieinatɨg e Lou məmə, "?E rəham nətəlɨgiən, suah
milahal əha, nəkəhrun məmə ilahal pəh təmol təuvɨr kəm suah
kəha kəmoh, təhmen məmə in in kəti?"
37 Kəni ieinatɨg e Lou təməni=pən məmə, "Iətəmimi iətəmi
in təmolkeikei pɨk suah kəha." Kəni Iesu təməni=pən kəm in
məmə, "Intəh. Ik uvən mol mɨn təhmen=pən əmə məmə inu
suah kəha təmol."

Iesu təmuvən e lahuənu rəha Matə mɨne Meri

38 Nian Iesu mɨne rəhan mɨn nətəmimi kəməutaliuək e
suaru, kəni kəmohiet=pən lahuənu kəti. Kəni pətan kəti,
nərgɨn u Matə, in təmos Iesu e nɨkin agiən muvən əpəha e
rəhan nimə.
39 Pətan əha, pian kəti əha ikɨn, nərgɨn u Meri. Kəni
Meri təmuva məharəg iuəkɨr e nəhlkɨ Iərmənɨg mətətəlɨg e
nəgətuniən mɨn rəhan.
40 Mətəu Matə, rəhan nətəlɨgiən tatuvən pɨk o noliən
nauəniən, kəni uək tɨnatoh in. Kəni təmuvən o Iesu məni=pən
kəm in məmə, "? Iərmənɨg, təhro? ? Nɨkim təhti məmə
təhruahru əmə, uə kəpə, məmə pətan u piak təsasiruiən lak
mɨne o noliən uək u, kəni iəu pɨsɨn əmə iatol? Ahli=pa məmə
otuva masiru lak."
41 Mətəu Iərmənɨg təməni=pən kəm in məmə, "Ei, Matə.
Sətəlɨg pɨkiən e natimnati mɨn tepət lanko.
42 Mətəu nati kətiəh əmə in nati agɨn, kəni Meri in tɨnɨtəpɨn
rəkɨs nati u iətəm in təuvɨr tapirəkɨs, kəni ko iəu iəsos rəkɨsiən
nati əha ohni."

11

Iesu təmətəgətun rəhan mɨn nətəmimi e suaru rəha nəfakiən kəm Uhgɨn

(Mat 6:9-15; 7:7-11)

1 Nian kəti, Iesu təmətəfaki kəm Uhgɨn ikɨn kəti. Nian
təmol naunun nəfakiən rəhan kəm Uhgɨn, kəni rəhan kəti
iətəmimi təmətapuəh ohni məmə, "Iərmənɨg, əgətun-to itəmah

‡ **10:35** Nəghatiən Kris əhruahru tətəni məmə, "Tənariəs keiu." "Tənariəs," inu məni rəhalah, təhmen e vatu rəha Vanuatu. Nian suah kəti tatol uək nian kətiəh, kəni kətətəou in tənariəs kətiəh. **10:39** Jon 11:1; 12:2-3 **10:42** Mat 6:33

e suaru rəha nəfakiən kəm Uhgɨn, təhmen=pən e Jon Bəptais
in təməgətun rəhan mɨn nətəmimi.”
2 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Nian nəmə
nəkotəfaki kəm Uhgɨn, nəkotəni məmə,
‘Tatə Uhgɨn, nərgəm ilɨs agɨn, pəh nətəmimi okotɨsiai.
Pəh rəham narmənɨgiən tuva mətatɨg.
3 Nian rəfin, onəkəfa nauəniən nɨgtəmah təhmen o nian
rəueiu.
4 Kəni mafəl rəkɨs rəhatɨmah noliən tərah mɨn mətəu-inu
itɨmah mɨn iəsotaplɨniən motəpəh rəkɨs naskəlɨm
iəkɨsiən e nɨkitɨmah noliən tərah mɨn rəha nətəmimi
iətəm kautol e tɨmah.
Kəni məsegəhan-pəniən e tɨmah iəkəhuvən ima nəfeifeiən,
məta iəkotəmkarəpən motol təfagə tərah.’ ”
5-6 Kəni təməni=pən kəm lah məmə, “? Nəmə suah kəti
tuva imam ikɨn lapɨn, mətəu nauəniən tɨkə, kəni onəkəhro?
Onəkuvən e nimə rəha ik kəti, kəni məni=pən məmə, ‘Pale,
suah kəti əha təmsɨpən isəu muva imak ikɨn rəueiu lapɨn,
mətəu nauəniən təmɨkə mə iəkəfən kəm in. Əfa nauəniən kəti,
iəkos muvən məfən kəm in.’
7 Kəni nəmə, in otəni=pɨnə kəm ik məmə, ‘!Aaah! Atuvən,
səhgi-pəriən itɨmah, inotapɨli rəkɨs itɨmah kəlkələh mɨn rəhak.
Ko iəsəhtul mɨniən məfɨnə nauəniən kəm ik.’
8 Iəkəni kəm təmah məmə, nati əpnapɨn ik in kəti, mətəu
suah u təsolkeikeiən məmə in otəfɨnə nauəniən kəm ik. Mətəu
iətəni pəhriən, nian nətəkeikei mətətapuəh ohni, kəni in
otəhtul məfɨnə natimnati mɨn rəfin iətəm ik nəkolkeikei.
9 “Kəni tol lanu iəkəni kəm təmah məmə, otətapuəh=pən kəm
Uhgɨn o natimnati, kəni in otəfɨnə kəm təmah. Kəni otəsal lan,
kəni onəkoteruh. Kəni otəhti-əhti doə, kəni doə oterəh o təmah.
10 Iəkəni lanu mətəu-inu nətəmimi rəfin nətəm kəutətapuəh,
ilah okotos. Kəni nətəmimi mɨn u nətəm kəutəsal, ilah
okoteruh. Kəni nətəmimi mɨn u kəutəhti-əhti doə, kəni doə
oterəh o lah.
11 “Itəmah tatə mɨn. ? Itəmah kəti, nian nətɨn tətapuəh o
nəmu, kəni in otəfən sɨneik? !Kəpə!
12 ? Uə nian in tətapuəh o nonalɨ mənɨg, kəni in otəfən
skopion?* !Kəpə!
13 Nati əpnapɨn itəmah nətəmimi nəkotərah, mətəu nəutəfən
natimnati təuvɨr mɨn kəm nenətɨtəmah mɨn. Mətəu Tatə Uhgɨn
e negəu e neai, noliən rəhan in təuvɨr pɨk mapirəkɨs agɨn noliən
rəhatəmah, kəni nɨpəhriəniən, in otəfən Narmɨn Rəhan kəm
nətəmimi mɨn u ilah kəutətapuəh ohni.”

Nətəmimi nəuvein kəmotəni məmə Iesu tatol uək
e nəsanəniən rəha Setən
(Mat 12:22-30,43-45; Mak 3:20-27)

---

* **11:12** Skopion — afin-to futnot e Luk 10:19

14 Kəni e nian kəti, suah kəti əha ikin iətəm narmin tərah
tətatig lan, kəni in təruru nəghatiən. Kəni Iesu təməhgi pətigəm
narmin tərah əha, kəni suah kəha təmətuəuin məghati, kəni
nətəmimi narmilah təmiuvig pik ohni.
15 Mətəu nətəmimi min əha nəuvein kəutəni məmə,
"Pielsepul u in iətəmi asoli rəha narmin tərah min, in əmə
əha təməfən nəsanəniən kəm suah u məmə in otəhgi pətigəm
narmin tərah min e nətəmimi."
16 Kəni nətəpisin min nəuvein kəmotətapuəh o Iesu məmə in
otol-to nəmtətiən asoli kəti e nəsanəniən iətəm tatsipən e negəu
e neai mətəu-inu, ilah kotolkeikei məmə okotəhrun-to məmə
Iesu in iətəmi pəh.
17 Mətəu Iesu tinəhrun rəkis nətəligiən rəhalah, kəni təni
məmə, "Nəmə nətəmimi e kəntri kəti kautəhapu ilah min,
kəni okotərəkin rəhalah kəntri, kəni narmənigiən otearis mikə.
Kəni təhmen=pən əmə, e lahuənu kəti, nəmə nətəmimi lan
kautəhapu ilah min, kəni okotərəkin agin lahuənu u.
18 ?Kəni nəmə nətəmimi rəha Setən kautəhapu ilah min, kəni
otəhro lanu e rəhan narmənigiən otatig? Iətəni lanu mətəu-
inu nəutəni lanu məmə iətəhgi pətigəm narmin tərah min e
nəsanəniən rəha Pielsepul.
19 ? Kəni nəmə iəu, iətəhgi pətigəm narmin tərah min
e nəsanəniən rəha Pielsepul, kəni itəmah nəutəni məmə
rəhatəmah min nətəmimi kəutəhgi pətigəm narmin tərah min
e nəsanəniən rəha Pielsepul. Təmə tol lanəha, ilah okotakil
rəhatəmah min nəghatiən məmə in neiuəiən.
20 Mətəu nəmə iəu iətəhgi pətigəm narmin tərah min e
nətəmimi e nəsanəniən rəha Uhgin, kəni tətəgətun məmə
Narmənigiən Rəha Uhgin tinuvnə rəkis o təmah.
21 "Nian iətəmi rəhan nəsanəniən tepət tətəmki natimnati
rəha nəluaginiən, in otətəhtul maru mətəsal vi o rəhan nimə,
in ko rəhan natimnati kəutəməhli vi əmə.
22 Mətəu nian iətəpisin kəti min iətəm rəhan nəsanəniən
tapirəkis in, in otuva muəluagin mətian-mətian tehpahu in,
kəni mos rəkis rəfin rəhan natimnati rəha nəluaginiən iətəm
təmələhu=pən rəhan nətəligiən lan, kəni in otəuəri natimnati
rəfin rəha suah kəha kəm rəhan min nətəmimi.
23 "Iətəmi u in təsuərisigiən lak, in rəhak tikimir. Kəni iətəmi
u in təsoriaruniən sipsip min, in tatol ilah kəutagim atiti."
24 Kəni təməni əskasik məmə, "Nian narmin tərah tatiet e
suah kəti, kəni in tuvən mətan əpəha ikin kikə-kikə ikin, ikin
nəhu tikə lan mətəsal ikin otəmeig ikin, mətəu təseruhiən. Kəni
in otəni məmə, 'Pəh iəkitəlig=pən e rəhak nimə u iəmsipən ikin
aupən.'

11:15 Mat 9:34; 10:25 **11:16** Mat 12:38 **11:22** Kol 2:15 **11:23** Luk 9:50

25 Kəni nian in təmɨtəlɨg=pa, meh rəhan nimə kəmafəl təpiə
vivi, kəni natimnati rəfin kəutəməhl-məhli vi əmə.
26 Kəni in otuvən mit mɨn narmɨn tərah səpɨn mɨn məhuva
u kotərah pɨk motapirəkɨs in. Kəni okəhuvən mɨn imə mo-
tatɨg e nəmiəgəhiən rəha suah u. Kəni suah u, aupən rəhan
nəmiəgəhiən tərah, mətəu rəueiu tɨnərah pɨk agɨn."
27 Nian Iesu təməni nəghatiən əha, pətauəhli kəti tagət
əfəməh məmə, "Uhgɨn təmətuati pəhriən e rəhan nəuvɨriən
kəm pətan u iətəm təmemək lam, kəni məfɨnə nah kəm ik."
28 Kəni Iesu təni məmə, "Nɨpəhriəniən, mətəu Uhgɨn otətuati
e rəhan nəuvɨriən kəm nətəmimi mɨn u kəutətəu rəhan
nəghatiən tapirəkɨs agɨn, kəni mautol."

Nəmtətiən rəha Jonə
(Mat 12:38-42; Mak 8:12)

29 Kəni nian nətəmimi kəməhuva məmə okotətəu nəghatiən
rəha Iesu, kəməhuva tepət nəuvetɨn mɨn, kəni Iesu təni məmə,
"Itəmah nətəmi rəueiu mɨne, itəmah nol təfagə tərah agɨn mɨn.
Itəmah nəkotolkeikei məmə nəkoteh nati apɨspɨs u nəmtətiən
kəti. Mətəu Uhgɨn ko təsəfɨnəiən nəmtətiən kəti kəm təmah tol
lanu. Mətəu Uhgɨn otəfɨnə əmə nəmtətiən kətiəh kəm təmah,
inəha nəmtətiən rəha iəni Jonə.
30 Təhmen əmə e Jonə mə in nəmtətiən kəti tatuvən o nətəm
Ninivə u aupən, kəni tol lanu, iəu Nəti Iətəmimi iəu mɨn
nəmtətiən rəha nətəmimi u rəueiu mɨne.
31 "Kəni e nian əha Uhgɨn otakil nətəmimi rəfin, kəni kwin
rəha nɨtəni pesi ikɨn, otəhtul məni pətɨgəm məmə itəmah nətəm
nəkotərah. Otəhrun nəniən lanəha mətəu-inu, in təmiet e
nɨkalɨ nɨtəni əpəha isəu agɨn, kəni maliuək muva məmə otətəu
nəghatiən rəha Kig Solomən u iətəm teinatɨg pɨk. Kəni oteruh-
to, suah kəti iətəm in ilɨs agɨn mapirəkɨs Kig Solomən tɨnuva,
mətəu itəmah nəsotətəlɨgiən.
32 "Kəni nətəm Ninivə okotəhtul e nian Uhgɨn otakil
nətəmimi ərəfin lan, kəni ilah okotəni məmə itəmah nəmotol
noliən tərah. Kəni ilah okotəhrun nəniən lanəha mətəu-inu,
nian ilah kəmotətəu nəghatiən rəha Jonə, ilah kəmotəuhlin
ilah e noliən tərah mɨn rəhalah. Kəni rəueiu u, suah kəti u
ikɨnu in ilɨs pɨk tapirəkɨs Jonə."

Nəhagəhagiən rəha lait
(Mat 5:15; 6:22-23)

33 Kəni Iesu təməni məmə, "Ko suah kəti təsasiəpəniən e
lait, kəni ko matɨg məhluaig lan uə təfən e nɨpəg nati kəti.
Kəpə. Mətəu nian iətəmi tasiəpən e lait, otəkeikei maharu pəri
e nɨgi rəha lait məmə nətəmimi u kəutəhuva e nɨpəg nəuan

11:27 Luk 1:28,42,48 **11:29** Mat 16:4 **11:31** 1King 10:1-10 **11:32** Jona 3:5-10

nimə, kəni ko mauteruh nəhagəhagiən rəha lait kəni kotəhrun neruhiən nati lan.
34 Nəhmtəm təhmen e lait u tətəfən nəhagəhagiən kəm nɨpətɨm. Nian nəhmtəm mil kuəuvɨr, təhmen əmə məmə nɨpətɨm təriauəh e nəhagəhagiən. Mətəu nian nəhmtəm mil kuərah, təhmen əmə məmə nɨpətɨm təriauəh e napinəpuiən.†
35 Kəni tol lanəha, ik onəkəkeikei mateh vivi məmə rəham nəhagəhagiən in səniən məmə napinəpuiən.
36 Kəni nəmə rəham nəmiəgəhiən təriauəh vivi e nəhagəhagiən, napinəpuiən otɨkə agɨn lam, kəni nəhagəhagiən tasiəgəpɨn vivi rəfin rəham nəmiəgəhiən, təhmen=pən əmə e nəhagəhagiən rəha nəuanɨsiə tətasiəgəpɨn ik."

Iesu təmagət əskasɨk
e Farəsi mɨn mɨne
nəgətun mɨn rəha lou
(Mat 23:1-36; Mak 12:38-40; Luk 20:45-47)

37 Kəni nian Iesu təməghati rəkɨs, kəni Farəsi kəti təmuva məni=pən kəm in məmə okian muauən əpəha e rəhan nimə. Kəni Iesu təmaliuək muvən əpəha imə məharəg e nɨkalɨ tepɨl o nauəniən.
38 Kəni Farəsi əpəha təmauɨt ohni narmɨn təmiuvɨg nian təmeruh məmə Iesu təməsəueiuiən nəhlmɨn e nəhu uərisɨg təpanauən.
39 Kəni Iərmənɨg təməni=pən kəm in məmə, "Itəmah u Farəsi mɨn, nəkotəhmen əmə e kap mɨne pɨlet iətəm nəutafəl ilah əpəha ihluə əmə, mətəu in əpəha e nɨpəgnəualah, kotapɨn. Itəmah nəkotəriauəh e navərəsiən mɨne nərahiən.
40 !Itəmah nəutalməli pɨk! ?Nɨkitəmah təhti uə kəpə məmə, Uhgɨn iətəm təmol nɨpətɨtəmi, in mɨn təmol nɨkitəmi? !Əuəh!
41 Mətəu onəkotəfən kəm nanrah mɨn e nɨkitəmah agiən, kəni natimnati rəfin ihluə mɨne imə okotəhruahru motəuvɨr.
42 "!Mətəu itəmah Farəsi mɨn, nərahiən asoli otuva o təmah! Itəmah nəutohtəu=pən vivi nɨpɨspɨsɨ Lou mɨn. Itəmah nəkotəni məmə nautol tait rəhatəmah e nɨmalɨ mɨnɨt mɨne ru mɨne nəuvein mɨn kotol lanəha, u iətəmimi tətəfən e nauəniən. Inu təhruahru e Lou, mətəu itəmah nɨnotəpəh nɨtəu-pəniən suaru əhruahru rəha nakiliən iətəmimi, mɨne suaru rəha nolkeikeiən Uhgɨn. Onəkotəkeikei motol noliən təuvɨr asoli əha, kəni məsotaluiən məmə nəkotol tait rəhatəmah.
43 "Itəmah u Farəsi mɨn, nərahiən asoli otuva o təmah, mətəu-inu nəkotolkeikei məmə nəkəhuvən məutəharəg aupən e nimə rəha nuhapumɨniən. Kəni e makɨt, nəkotolkeikei məmə

11:33 Mak 4:21; Luk 8:16 † **11:34** Nɨpətɨn kəti rəha "nəhmtəm mil kuəuvɨr" təni məmə, ik kəti u nɨkim tagiən o nasiruiən e nətəmimi e rəham məni. Kəni nɨpətɨn kəti rəha "nəhmtəm mil kuərah" təni məmə, ik iəumɨs kəti. Nɨpətɨn kəti mɨn rəha "nəhmtəm mil kuəuvɨr" təni məmə, rəham nətəlɨgiən kətiəh əmə o Uhgɨn.

nətəmimi okotəfəri=pinə nəhlmi lah kəm təmah o nisiaiən
itəmah.
44 “Itəmah u Farəsi min, nərahiən asoli otuva o təmah,
mətəu-inu itəmah nəkotəhmen e suvət u kotamikmik,
mətəu kəsəhrun əhruahruiən məmə in iə, kəni nətəmimi
kəutaliuək pikin lan motəruru, məutol rəhalah nəmiəgəhiən
tətamikmik.”‡
45 Kəni iəgətun kəti rəha Lou təməni=pən kəm Iesu məmə,
“Iəgətun. Nian nətəni nəghatiən min u, kəni tətərəkin min
itimah.”
46 Kəni Iesu təni məmə, “!Nəgətun min rəha Lou! Nərahiən
asoli otuva o təmah mətəu-inu, itəmah nəutəlin-pəri nati figəm
min u tiəkis məmə nətəmimi okotos.§ Kəni məsotasiruiən
nəuvetin e nəuanəhlmitəmah məmə onəkotasiru e lah o nosiən
natimnati min əha.
47 “Nərahiən asoli otuva o təmah mətəu-inu itəmah
nəutuvləkin nimə təuvir min o suvət rəha iəni min rəha Uhgin
aupən, kəni məutəni məmə nəutisiai ilah. Mətəu nəuteiuə.
Tipitəmah min əmə kəmotohamu ilah.*
48 Tol lanu, itəmah nəutəni pətigəm məmə itəmah
nəutegəhan e natimnati min əha tipitəmah min kəmotol
aupən, u kəmotohamu iəni min, kəni itəmah nikitəmah tagiən
o noliən rəhalah, kəni ko nautuvləkin suvət min rəhalah.
49 “Kəni tol lanəha, Uhgin u iətəm teinatig pik təməni
məmə, ‘Iəu oiəkahli=pən rəhak iəni min mine aposil min
okəhuvən motəghati kəm lah, kəni ilah okotəgəu rəkis ilah
motol nərahiən kəm nəuvein, kəni motuhamu nəuvein.’
50 Tol lanəha, Uhgin otakil itəmah təhmen məmə itəmah əmə
nəmotohamu iəni min rəfin rəhan, kəni in otol nalpiniən kəm
təmah o nimisiən rəhalah, ilah u kəməutatig e nətuəuiniən e
niftəni mətəuarus=pa u rəueiu,
51 iəni min rəfin u kəmotuhamu əpəha e Epil mətəuarus=pən
Səkaraea, u iətəm təmimis e Nimə rəha Uhgin e nəlugin e oltə
mine nimə.† Kəni nipəhriəniən, itəmah u rəueiu mine, Uhgin
otol nalpiniən kəm təmah.
52 “Kəsi, itəmah min u nəgətun min rəha Lou, nərahiən
asoli otuva o təmah mətəu-inu suaru kəti əha ikin iətəm
tətəgətun nak Uhgin tolkeikei. Itəmah nəkotəhrun suaru əha,
mətəu nəutəhluaig lan məmə nətəmimi kotəruru. Itəmah

---

‡ **11:44** Lou rəha nətəm Isrel tətəni məmə, nəmə suah kəti otek iətəmi təmimis, kəni in tamikmik e Lou. Tol lanəha, ilah okotəkeikei motol əpətin uə nəmtətiən kəti ikin kəmol suvət ikin məmə nətəmimi okəsotaliuək pikiniən lan. § **11:46** “Nati figəm” u Iesu tətəghati lan, in lou əlkələh min tepət pik rəha nətəm Isrel. * **11:47** Iesu tətahi Farəsi min mətəu-inu kəutəni məmə kəutisiai iəni aupən min. Mətəu ilah kəsotoliən natimnati min u iəni min kəmautəni. † **11:51** E Nauəuə Rəha Uhgin u e Oltestimin, Epil in iəni aupən agin, kəni Səkaraea, in naunun. Afin-to e Jen 14 mine 2Kron 24:22.

nəsotəgətun-pəniən, kəni məutasisig e nətəmimi məmə ilah min kotəruru nitəu-pəniən.”

53 Nian Iesu təmiet e nimə əha minətaliuək minatuvən, kəni nəgətun min rəha Lou mine Farəsi min, niəməha təmol ilah. Təmətuəuin əha ikin əha, ilah kəməhuva məmə tikimir min rəhan. Kəni ilah kəməutərakipən e nəghatiən əskasik tepət kəm in

54 məmə okoteruh-to nəniən kəti rəhan u iətəm təsəhmeniən.

12

Nəghatiən min
rəha nem əskasikiən
(Mat 10:19-20,26-33; 12:32)

1 Kəni e nian əha, nətəmimi tepət kəməhuva kətiəh, ko kafin kəruru. Mətəu nətəmimi tinepət pik, kəni məutəhgi-əhgi rəkis ilah min. Kəni ko Iesu tətuəuin mətəghati kəm rəhan min nətəmimi məmə, “Itəmah, onəutətəu itəmah o is rəha Farəsi min, is u in noliən rəhalah u rəhalah nəniən təuvir, mətəu nikilah tamikmik.

2 Natimnati u iətəmimi tatol oneuən, Uhgin otəpanəfətigəm, tagəhag ikin. Kəni natimnati iətəm iətəmimi tətəhluaig lan, kəni Uhgin otəpanəfətigəm, nətəmimi okoteruh.

3 Natimnati u nautəni e napinəpuiən, nətəmimi okotətəu e nərauiə asoli. Kəni natimnati u nəutəni oneuən e nipəgnəua nimə, nətəmimi kəpanotəni pətigəm əpə ihluə, nətəmimi rəfin okotətəu.

4 “Rəhak min nətəmimi, iəkəni kəm təmah məmə, nəsotəginiən e nətəmimi u kotəhrun nuhamuiən nipətitəmah, mətəu uərisig, ko kəsotol miniən nati kəti tərah e təmah.

5 Mətəu iəkəni pətigəm kəm təmah iətəmi u təhruahru məmə onəkotəgin lan. Onəkotəkeikei motəgin e Uhgin, mətəu-inu nian in otohamu suah kəti, in təhrun nərəki-pəniən in e nigəm asoli. Əuəh, nipəhriəniən, iəkəni kəm təmah məmə onəkotəkeikei motəgin e Uhgin.

6 Mənig əlkələh uəha kotəhmen e kəuviəguvehli u kos nəhmti lah məni əkəku əmə, mətəu Uhgin təsaluiən agin e kəti.

7 Sotəginiən, mətəu-inu Uhgin tolkeikei itəmah tapirəkis mənig min tepət. Nipəhriəniən, Uhgin təmafin məhrun vivi nəuanutəmah rəfin.

8 “Iəkəni kəm təmah məmə, nəmə iətəmi tətəni pətigəm e nəhmti nətəmimi məmə in rəhak kəti, kəni iəu Nəti Iətəmimi, iəu min iəkəni pətigəm e nəhmti nagelo min rəha Uhgin məmə in rəhak iətəmimi.

9 Mətəu nəmə iətəmi tətəni pətigəm e nəhmti nətəmimi məmə in səniəmə məmə iətəmimi kəti rəhak, kəni iəu iəkəni pətigəm

---

12:2 Luk 8:17 **12:7** Luk 12:24; Uək 27:34

e nəhmtɨ nagelo mɨn məmə suah u in səniəmə iətəmimi kəti rəhak.
10 Kəni iətəmimi tətəni nəghatiən tərah e Nətɨ Iətəmimi,
Uhgɨn otafəl rəkɨs rəhan təfagə tərah. Mətəu iətəmimi tətəghati
rah e Narmɨn Rəha Uhgɨn, ko Uhgɨn təsafəl rəkɨsiən rəhan
təfagə tərah.*
11 "Kəni nian kotiuvi pətɨgəm itəmah e nimə rəha nuha-
pumɨniən, mɨne e nəhmtɨ iərmənɨg mɨn, mɨne nətəmi asoli
mɨn məmə okotiuvi pətɨgəm itəmah məutakil rəhatəmah
nəghatiən, kəni nɨkitəmah otəsəhti pɨkiən məmə onəkotəhro
lanu motuhalpɨn rəhalah nəghatiən,
12 mətəu-inu e nian əhruahru əha, Narmɨn Rəha Uhgɨn
otəgətun itəmah e nəghatiən nak onəkotəghati lan kəni motəni
kəm lah."

Nəghatiən əuhlin
e iətəmi u rəhan nautə tepət mətəu rəhn-kapə tɨkə

13 Kəni nətəmi mɨn əha kəti təməni=pən kəm Iesu məmə,
"Iəgətun. Rəhak tatə tɨnɨmɨs rəkɨs. Pale, əni=pən kəm piak
məmə otəuəri natimnati rəha tatə rəhatɨmlau məmə təfa rəhak
nəuvein, u iətəm tatə təmələhu məmə rəhak."
14 Mətəu Iesu təməni kəm in məmə, "Iəu kəti, iəu iəkɨkə e
nətəlɨgiən u rəhatəlau o nəuəriən rəhatəlau natimnati."
15 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, "Onəutətəu vivi
itəmah. Onəkotasisɨg vivi e təmah məmə nəsotoliən məmə
itəmah navərəs mɨn, mətəu nəukətɨ nəmiəgəhiən təsɨsɨpəniən
e nautə tepət."
16 Kəni təməni nəghatiən əuhlin u məmə, "Suah kəti, rəhan
nautə tepət, kəni rəhan nasumiən təuvɨr pɨk.
17 Kəni məni=pən aru kəm in məmə, '?Kəsi, oiəkəhro əha
rəueiu, mətəu-inu rəhak nimə mɨn kɨnotəpəh nəhmeniən
məmə iəkəfən nauəniən nəgək mɨn ikɨn?'
18 "Kəni in təməni məmə, 'Təuvɨr məmə iəkol lanu lan.
Iəkəmki rəkɨs nimə mɨn u, kəni mol nimə asoli mɨn nəuvein
iətəm iahgin mɨn nəuvetɨn. Kəni məlɨn=pən nəgək nauəniən,
mɨne nautə mɨn rəhak ikɨn.
19 Kəni iəkəhrun nəniən aru kəm iəu məmə, rəhak natimnati
tepət pəhriən təhmen o nu tepət. Kəni rəueiu əha iəkəmeig,
mətauən, mətəmnɨm, kəni mətətəu nagiəniən təuvɨr əmə lanu
rəha nian rəfin.'
20 "Mətəu Uhgɨn təməni=pən kəm in məmə, '!Ik ialməli! Iəu
iəməfɨnə nəmiəgəhiən u kəm ik, mətəu rəueiu əmə u lapɨn, iəkos
rəkɨs, nəkɨmɨs. ?Kəni okəhro e natimnati mɨn u rəham ik
nəmoriarun=pa tepət pɨk, kəni pəh otarmənɨg e natimnati mɨn
əha?' "

---

* **12:10** Afin-to futnot mɨn əpəha Mat 12:32 mɨne Mak 3:29. **12:11** Mak 13:11; Luk 21:12-15 **12:15** 1Tim 6:9-10

21 Kəni Iesu təməni məmə, “Uhgɨn otol əmə lanəha kəm
nətəmimi u kəutoriarun nautə mɨn tepət məmə rəhalah, kəni
nɨkin təsəhti pɨkiən noliən təuvɨr mɨn u Uhgɨn tolkeikei.”

Nəsotətəlɨg pɨkiən
e natimnati rəha nɨpətɨtəmi
(Mat 6:19-21,25-34)

22 Kəni Iesu təməni kəm rəhan mɨn nətəmimi məmə, “Mətəu-
inu noliən əha, iətəni kəm təmah məmə, nəsotətəlɨg pɨkiən e
natimnati rəha nəmiəgəhiən rəhatəmah məmə onəkotun nak,
kəni məsotətəlɨg pɨkiən e natimnati rəha nɨpətɨtəmah məmə
onəkəhuvən e nak.
23 Nəsotətəlɨg pɨkiən mətəu-inu nəmiəgəhiən rəhatəmah
tapirəkɨs nauəniən, kəni nɨpətɨtəmah tapirəkɨs napən mɨn rəha
nuvəniən lan.
24 Oteruh-to mənɨg mɨn, ilah kəsotasumiən, kəni
məsotəuləkiən, kəni rəhalah nimə rəha nauəniən tɨkə, mətəu
Uhgɨn in tətaugɨn ilah. ! Mətəu Uhgɨn tolkeikei pɨk itəmah
tapirəkɨs mənɨg mɨn!
25 “?Nɨkitəmah təhti məmə rəhatəmah nətəlɨg pɨkiən təhrun
noliən rəhatəmah nəmiəgəhiən təfəməh? ! Kəpə! Noliən
rəha nətəlɨg pɨkiən təsəfɨnəiən auə kətiəh mɨn e nəmiəgəhiən
rəhatəmah.
26 ?Mətəu nəmə itəmah nəsotəhruniən noliən nati əkəku kəti
tol lanəha, kəni təhro nəutətəlɨg pɨk e natimnati pɨsɨn pɨsɨn mɨn
e nəmiəgəhiən rəhatəmah?
27 “Nɨkitəmah təhti-to noliən rəha nəugɨnɨgi mɨn u kəutəugɨn.
Ilah kəsotoliən nati kəti, məsotəhliən rəhalah napən. Mətəu
iəkəni kəm təmah məmə aupən, Kig Solomən, in iətəmimi
rəhan nautə tepət, kəni rəhan napən iətəm tatuvən lan, ilah
kotəuvɨr motapirəkɨs. Mətəu nəugɨ nɨgi əpnapɨn mɨn kotəuvɨr
tapirəkɨs agɨn rəhan napən.
28 Nəugɨnɨgi mɨn əha kəutəhtul o nian kətiəh əmə, kəni olauɨg,
kuvan e nɨgəm, mətəu Uhgɨn in tatol ilah kotəuvɨr pɨk. ?Kəni
nɨkitəmah təhti məmə in otəfɨnə napən kəm təmah uə kəpə? !
Əuəh! Rəhak nətəmimi, rəhatəmah nəhatətəiən təkəku agɨn.
29 “Təsəuvɨriən məmə nɨkitəmah təhti pɨk natimnati o
nəmiəgəhiən rəhatəmah, kəni nian rəfɨn nəutəsal e nauəniən
nɨgtəmah mɨne nəmnɨmiən nɨmtəmah.
30 Nɨkitəmah təsəhti pɨkiən natimnati mɨn əha, mətəu-inu
nətəm kəsotəhatətəiən e Uhgɨn, ilah kəutəsal e natimnati mɨn
əha. Rəhatəmah Tatə in təhrun natimnati iətəm nəkotəkeikei
motos o nəmiəgəhiən rəhatəmah.
31 Mətəu onəkotətəlɨg pɨk əmə e natimnati rəha Narmənɨgiən
Rəha Uhgɨn motol təhtul aupən e nəmiəgəhiən rəhatəmah, kəni

12:21 Mat 6:19-20

in otəfinə min kəm təmah natimnati min rəha nəmiəgəhiən u
ikinu e nəhue niftəni.
32 “Nəsotəginiən, itəmah rəhak min sipsip itəmah təkəku
əmə, mətəu-inu Tatə rəhatəmah nikin tətagiən pik o təmah
məmə onəkotatig ahgəl rəhan narmənigiən, kəni in oteh vivi
itəmah, kəni onəkotarmənig itəmah min.
33 Onəkotəfətigəm rəhatəmah natimnati nətəmimi kotos
nəhmtin, kəni motəfən məni kəm nanrah min. Nian nəkotol
təuvir lanu, in təhmen məmə ikin nautə rəhatəmah otətəməhli
ikin ko təsərahiən nian kəti, kəni itəmah onəkotələhu pən
rəhatəmah natimnati iətəm təuvir əpəha e negəu e neai iətəm
ko təsikəiən. Kəni ikin əha, ko nakləh min kəsotərəkiniən, kəni
ko uvni min kəsotərəkiniən natimnati min əha.
34 Iətəni lanu mətəu-inu, ikin pəhruvən rəhatəmah natim-
nati təuvir min kəutəməhli ikin, kəni nikitəmah otəkeikei
məhti-əhti natimnati min əha ikin əha.”

Nətəmimi rəha Iesu okotəkeikei mautol əpenə
rəhan nuvaiən

35 Kəni Iesu təməni məmə, “Nian min ərəfin, onəutəhtul
maru, təhmen e iətəmi təfən napən rəha uək, meargin rəhan
kətəuti, kəni masiəpən e rəhan nəuanisiə nian rəfin.
36 Onəkotəkeikei motəhmen e noluək min rəha iərmənig kəti
təmsipən e lafet kəti rəha marit kəti. Kəni nian in təmuva
məhti-əhti doə, kəni əmeiko, ilah koterəh e doə məmə otuvən
imə.
37 Noluək min u kəutair məutəhtul maru nian iərmənig
tətuva, ilah kəmoteh kəni motos nəuviriən rəha iərmənig.
Nipəhriəniən u iəkəni kəm təmah məmə, in otuvən e napən
rəha uək, kəni mauin e lah məmə okəhuva motəharəg, kəni in
oteh vivi ilah kəni maugin ilah.
38 Kəni nəmə iərmənig otətuva lapin e napinəpuiən, uə e nian
mənig nətəkakə lan, mətəu noluək min kəutair mautol əpenə
əmə, kəni in otol təuvir agin kəm lah.
39 Kəni itəmah nəkotəkeikei motəhrun məmə, nəmə suah
kəti təhrun nian əhruahru iətəm iakləh otuva e rəhan nimə
məmə otakləh, kəni ko in təsapiliən, in otətəhtul maru mateh
vivi rəhan nimə məmə iakləh otəsuvaiən imə.
40 Kəni itəmah, nian rəfin nəkotəkeikei məutəhtul maru
mətəu-inu iəu Nəti Iətəmimi iəkuva min e nian iətəm itəmah
nəsotəhruniən.”
41 Kəni Pitə təməni=pən kəm in məmə, “Iərmənig. ?Nəghatiən
əuhlin u nətəni rəhatimah əmə, uə rəha nətəmimi ərəfin?”
42 Kəni Iərmənig təni məmə, “?Pəh u in ioluək kəni meinatig
min matol rəhan uək e nian min rəfin e noliən iətəm təuvir? ?
Kəni iərmənig kəti otəfəri pəh otuva iətəmi asoli rəha noluək

12:33 Luk 18:22 **12:35** Mat 25:1-13 **12:39** Mat 24:43-44; 1Təs 5:2

min e nimə rəhan məmə in təuəri nauəniən nig noluək min
rəfin e nian əhruahru rəhan?
43 Kəni nian iərmənig rəha suah kəha titəlig=pa, kəni meruh
məmə in tatol vivi rəhan uək, kəni in otol təuvir kəm ioluək
əha.
44 Nipəhriəniən iəkəni kəm təmah məmə, iərmənig in otəfəri
ioluək əha tuva mol iətəmi asoli lan məmə in otarmənig e
natimnati rəfin rəhan.
45 ? Mətəu nəmə ioluək u nikin təhti məmə, 'Rəhak iətəmi
asoli təsuvaiən nuvəh. Ko təsuva uəhaiən.' Kəni ioluək əha
tinətuəuin minatoh noluək min nipətan mine nəman, kəni
muvən mətauən mətəmnim mətapis. ?Kəni iərmənig otol nak?
46 Iərmənig rəha suah u otitəlig=pa ohni e nian kəti iətəm
in təsəhruniən kəni məsəhtul maruiən ohni. Kəni iərmənig
otəfən nalpiniən asoli kəm in, kəni in otəfən in tuvən matig ilah
nətəmi min u kəsotoliən rəhan nəghatiən.
47 "Ioluək əha iətəm tinəhrun rəkis nəghatiən rəha iərmənig
rəhan, mətəu in təsəhtul maruiən məmə otol uək min əha, kəni
okoh in tətəu nahməiən.
48 Mətəu ioluək iətəm in təsəhruniən nəghatiən min rəha
iərmənig, kəni in matol natimnati iətəm in təsəhruahruiən
iətəm in otəkeikei mos nalpiniən ohni, kəni okoh mətig ioluək
u. Iətəmimi u Uhgin tətəfən natimnati tepət kəm in, in
otəkeikei mol natimnati tepət. Kəni iətəmimi u kətələhu=pən
natimnati tepət e nəhlmin, okətapuəh e natimnati tepət ohni."

Iesu tatol nətəmimi kəutəuəri ilah min

49 Kəni Iesu təməni məmə, "Iəmuva məmə iəkəhlman e
nigəm e nəhue niftəni, kəni nəmə rəueiu əha nigəm əha
tinatuəu rəkis, kəni nikik tagiən.
50 Nian əskasik kəti otuva e rəhak nəmiəgəhiən, təhmen e
noliən bəptais kəti, kəni nikik tətahmə lan mətəuarus otol
naunun.
51 ? Nikitəmah təhti məmə iəmuva u məmə iəkələhu
nəmə̇linuiən e nəhue niftəni? ! Kəpə! Iəməsuvaiən məmə
iəkələhu nəmə̇linuiən, mətəu iəmuva məmə iəkol nətəmimi
kotaiu atiti.
52 Kəni rəueiu əha, nəmə nətəmimi faif e lahuənu kəti, kəni
okotəuəri ilah min, kisil oklahi keiu, kəni keiu okuahi kisil.
53 Tatə mine nətin iərman okətuərah o lau min. Kəni mamə
mine nətin pətan, okətuərah o lau min. Kəni pətan mine uhun,
okətuərah o lau min."

Nətəmimi okotəkeikei motəhrun nəmtətiən min
(Mat 16:1-4; Mak 8:11-13)

12:44 Mat 25:21,23 **12:46** Mat 24:45-51 **12:47** Jem 4:17 **12:48** Mat 10:34-36 **12:50** Mak 10:38-39 **12:53** Maeka 4:6

54 Kəni in təməghati min kəm nimənin nətəmimi mətəni
məmə, “Nian nəkoteruh nimali nəpuə min okotəri, kəni
nəkotəni uəhai əmə məmə otəfuv, kəni otol pəhriən.
55 Kəni nian nəkoteruh niuig notəsuvəhiən tol naugin,†
nəkotəni məmə okəpiapei, kəni otol pəhriən.
56 ! Ei! ! Itəmah nəfaki eiuə min! Itəmah nəkotəni məmə
nəkotəhrun pik natimnati min, kəni motəhrun nehiən niftəni
mine neai, kəni nəkotəhrun məmə nian otuva lanəha, kəni otol
pəhriən lanəha. ?Mətəu təhro nəsotəhruniən nipəti nəmtətiən
min iətəm nauteruh əha rəueiu?
57 “? Təhro nəsotitəpəniən suaru iətəm təhruahru məmə
onəkotohtəu=pən?
58 Nian suah kəti otələs ik nəkian e kot, kəni e nian natu-
aliuək e suaru, kəni təuvir məmə nəkaupən məghati kəm in
muəni-vivi rəhatəlau nərahiən. Nəmə nəsuoliən, kəni otələs
ik mian e kot, kəni iətəmi asoli rəha kot otegəhan=pən lam e
nəhlmi polis, kəni otələs ik muvən masisig lam e kaləpus.
59 Iətəni kəm ik məmə, nəmə tol lanəha, ko nəsietiən e
kaləpus mətəuarus nəkəkeikei mətəou e məni rəfin agin o
nalpiniən rəham.”

13

Nətəmimi okotəkeikei motəuhlin ilah
e rəhalah noliən tərah min

1 Kəni e nian əha, nətəmimi nəuvein kəməhuva motəni=pən
kəm Iesu məmə nətəm Kaləli nəuvein kautoh natimiəgəh min
məmə okotol sakrifais lan kəm Uhgin, əmeiko, soldiə min
rəha kəpmən u Pailət kəməhuva motohamu ilah, kəni nira
natimiəgəh min mine nira nətəmimi min kəmotaiu motol əmə
kətiəh.*
2 Kəni Iesu təməni=pən məmə, “? Təhro? ? Nikitəmah təhti
məmə nərahiən əskasik rəha nətəm Kaləli əha məmə inkonu
ilah kotərah pik tapirəkis ərəfin nətəm Kaləli?
3 ! Kəpə! Iətəni kəm təmah məmə təsoliən lanəha. Mətəu
okəmə itəmah min nəsotəuhliniən itəmah e noliən tərah min
rəhatəmah, kəni itəmah min onəkohmis.
4 ? Kəni təhro e nətəm Sailoam eitin əpə nimə əfəməh
təməmei məharəg-ərain ilah kohmis? ?Nikitəmah təhti məmə
nəmiəgəhiən rəhalah tərah tapirəkis nətəmimi rəfin əpəha
Jerusiləm?

---

† **12:55** Nəghatiən Kris əhruahru tətəni məmə, “Nian nəkotətəu nimətagi iətəm tatsipesi,” mətəu-inu əpəha Isrel, nəpiapeiən tətuərisig e nimətagi iətəm tatsipesi.

12:59 Mat 5:25-26 * **13:1** Nətəm Isrel kəmotauit o nimisiən rəha nətəmimi min əha mətəu-inu ilah kəutatig e Nimə Rəha Uhgin u tasim, kəni mautol nati Lou tətəni.

13:2 Jon 9:2

5 !Kəpə! Iətəni kəm təmah məmə təsoliən lanəha. Mətəu nəmə
itəmah nəsotəuhliniən itəmah e noliən tərah rəhatəmah, kəni
itəmah min onəkohmis.”
6 Kəni təməni nəghatiən əuhlin u məmə, “Iətəmimi kəti
təmərfei nigi kəti e nasumiən rəhan, nərgin u fik. Kəni nian
nu min nəuvein təmuva minuvən rəkis, kəni suah u təmuvən
nian tepət mətəsal e nəuan nigi u, mətəu-inu təsəuəiən.
7 Kəni in təməni=pən kəm suah u tateh nasumiən məmə,
‘Eruh-to. Iəmuva mətəsal e nəuan nigi minos nu kisil, mətəu
iəseruhiən nəuan nigi kəti mine. Əuahli rəkis. Təsəuviriən
məmə təhtul pəsig e niftəni rəha nasumiən.’
8 Kəni suah u iətəm tateh nasumiən təni=pən kəm in məmə,
‘Iətəmi asoli, upəh-to pəh tos min nu kətiəh. Kəni iəkel niftəni
mitəlau e nəukətin, kəni masiru lan məmki=pən niftəni təuvir.
9 Kəni nəmə təuə e nu əha ikin, kəni ko təuvir. Mətəu nəmə
kəpə, ik nəkəhrun nətei rəkisiən.’ ”

Iesu təmol vi
pətan kəti e Sapət

10 Kəni e Sapət kəti, Iesu təmətəgətun nətəmimi əpəha e nimə
rəha nuhapuminiən.
11 Kəni pətan kəti əha ikin narmin tərah tətatig lan e nu eitin,
kəni tatol məmə nəmtahn tatekəu e nian rəfin, kəni məsəhtul
əhruahruiən.
12 Kəni Iesu təmeruh in, kəni in təmauin lan məmə otuva
ohni, kəni təni=pən kəm in məmə, “Pətan. Iəu iatitis rəkis
rəham nimisiən, ko təsaskəlimiən ik.”
13 Kəni Iesu təmələhu=pən nəhlmin lan, kəni əmeiko,
təməhtul əhruahru minəuvir, kəni minatəni-vivi Uhgin.
14 Mətəu iətəmi asoli rəha nimə rəha nuhapuminiən, nikin
təmahmə məmə inko Iesu təmol vi pətan u e nian rəha
Sapət. Kəni in təməni=pən kəm nətəmimi məmə, “Nian sikis
rəhatəmah o noliən uək lan. Nəkotəhrun nəhuvaiən e nian
min əha məmə in otol vi itəmah lan, mətəu e nian rəha Sapət,
onəsəhuvaiən lan.”
15 Kəni Iərmənig təməni=pən kəm in məmə, “!Itəmah nəfaki
eiuə min! ?Pəh u ikinu e nikitəmah e nian rəha Sapət, kəni
təsitisiən rəhan kau uə togki u təmohrain, kəni masig muvən
təmnim nəhu? !Kəpə! Itəmah min nautol lanəha.
16 Mətəu pətan əha, in nəuaniləuis kəti rəha Epraham, u
Setən təməlis o nu eitin. Kəni təhruahru əmə iəu iəkəkeikei
mitis kəni mosmiəgəh in e nian rəha Sapət.”
17 Kəni nəghatiən rəha Iesu təmol rəhan tikimir min
kəmotaulis. Kəni nətəmimi rəfin, nikilah tagiən o uək təuvir
agin min iətəm Iesu tatol ilah.

13:7 Luk 3:9 **13:8** 2Pitə 3:9,15 **13:14** Eks 20:9-10; Dut 5:13-14 **13:15** Luk 14:5

Iesu təməni nəghatiən əuhlin keiu e Narmənɨgiən Rəha Uhgɨn
(Mat 13:31-33; Mak 4:30-32)

18 Kəni Iesu təməni məmə, “? Narmənɨgiən Rəha Uhgɨn in
təhmen e nak? Pəh iəkəni nəghatiən əuhlin kəti məmə otəgətun
itəmah e Narmənɨgiən Rəha Uhgɨn.
19 Nəua nɨgi kəti u nɨkɨtɨn natiəkəku agɨn u tətəgətun=pən
Narmənɨgiən Rəha Uhgɨn.† Kəni suah kəti tərfei e rəhan
nasumiən. Kəni nɨkɨtɨn teviə mol iahgin, kəni mənɨg ilɨs mɨn
kəhuva motol=pən nimaalah e nəhlmɨn mɨn.”
20 Kəni təməni mɨn məmə, “? Iətəgətun Narmənɨgiən Rəha
Uhgɨn məmə in təhmen=pən e nak?
21 In təhmen=pən e is nəuan nəuvetɨn iətəm pətan kəti
tətalkin flauə e pesɨn asoli, kəni təhgi flauə rəfin tətasisi matol
iahgin.”

Təuə əkəku
(Mat 7:13-14,21-23)

22 Nian Iesu təmətaliuək matuvən Jerusɨləm, kəni mətəgətun
nətəmimi e nəhruənu asoli mɨn mɨne lahuənu mɨn.
23 Kəni suah kəti təmətapuəh ohni məmə, “? Iərmənɨg,
nətəmimi nəuan nəuvein əmə iətəm Uhgɨn otosmiəgəh ilah?”
Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə,
24 “Iəkəni kəm təmah məmə onəkotəkeikei motalkut pɨk
məmə nəkəhuvən pən e namtɨhluə u iətəm natiəkəku tatuvən
e negəu e neai, mətəu-inu nətəmimi tepət okotalkut məmə
okəhuvən imə, mətəu ko kəsəhuvəniən.
25 Mətəu o nian kəti, iərmənɨg rəha nimə əha in otəhtul
masisɨg e rəhan doə. Kəni itəmah u nəsəhuvaiən əha imə
e nɨkulu iətəm natiəkəku, onəkəutəhtul ihluə məutəhti-əhti
nɨkulu məutəni məmə, ‘Pale, Iərmənɨg. !Erəh e doə o tɨmah!’
Mətəu in otəni məmə, ‘Iəkəruru agɨn itəmah.’
26 Kəni itəmah onəkotəni məmə, ‘Iərmənɨg, kitah kəmotauən
pəti, kəni ik nəməgətun itɨmah əpəha imatɨmah ikɨn.’
27 Mətəu in otəni=pɨnə məmə, ‘Iəu iətəni kəm təmah məmə
iəkəruru agɨn itəmah. Itəmah rəfin nətəm nəkotərah agɨn. !
Əhuvən əpəha isəu ohniəu!’
28 “E nian əha itəmah onəkoteruh Epraham, mɨne Aisək,
mɨne Jekəp, mɨne iəni aupən mɨn kəutatɨg e negəu e neai
iətəm Uhgɨn tətarmənɨg lan, mətəu itəmah onəutəhtul ihluə
kəni okəraki pətɨgəm e təmah, kəni onəkotasək, mautɨgət-ərain
nəhluvtəmah, məutətəu tərah.
29 Kəni nətəmimi okotsɨpən e nɨkalɨn mɨn rəfin rəha nəhue
nɨftəni, məmə okəhuvən motəharəg motauən e negəu e neai
iətəm Uhgɨn tətarmənɨg lan.

---

† **13:19** Nəghatiən Kris tətəni məmə, “nɨkɨtɨ mastət.” Mastət in nɨgi kəti u nɨkɨtɨn in natiəkəku. Tateviə əpəha Isrel, mətəu tɨkə əpəha Nɨtəni. **13:25** Mat 25:10-12
13:27 Sam 6:8 **13:28** Mat 8:11-12 **13:29** Sam 107:3

30 Kəni təuvɨr məmə nəkotəhrun məmə, nətəmimi nəuvein
iətəm kautəhuərisɨg okəhuva motəhtul aupən. Kəni nətəmimi
nəuvein u kəutaupən, ilah okəpanəhuərisɨg.”‡

Herot təmolkeikei məmə
in otuhamu Iesu
(Mat 23:37-39)

31 Kəni e nian əha, Farəsi mɨn nəuvein kəməhuva
motəni=pən kəm Iesu məmə, “Təuvɨr məmə onəkiet uəhai
əmə u ikɨnu matuvən, mətəu-inu Herot Antipas tolkeikei
məmə otuhamu ik.”
32 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Herot Antipas in iol
ekəu-ekəu, təhmen e kuri rarpɨn. Əhuvən motəni=pən kəm in
məmə iəu iətəni məmə, ‘Eh-to. Nian əkuəkɨr əmə əha ikɨn tətatɨg
iətəm iəu iəkəhgi pətɨgəm narmɨn tərah mɨn e nətəmimi, kəni
matol vivi nɨmɨsiən rəha nətəmimi, kəni uərisɨg e nian kɨsɨl lan,
kəni iəkol naunun e rəhak uək.’
33 “Nati əpnapɨn Herot təməni lanəha, mətəu iəu iəkəkeikei
mətɨtəu=pən rəhak suaru matuvən u rəueiu, mɨne olauɨg,
mɨne oniəh muvən miet pən Jerusɨləm. Ikɨn əha əhruahru
iətəm okotəkeikei kɨsiai iəni mɨn ikɨn. Mətəu Jerusɨləm əmə,
kətuhamu iəni mɨn rəha Uhgɨn ikɨn.
34 “! Əui kəsi, nətəm Jerusɨləm, nətəm Jerusɨləm! Itəmah
nəutohamu iəni mɨn rəha Uhgɨn, kəni nətəmimi nətəm Uhgɨn
təmahli=pa kəm təmah, nəutahtɨmu ilah e kəpiel apɨn, inəha
nətəmimi u rəha Uhgɨn nətəm kautos nəghatiən rəhan. Nian
tepət iətigaru əfəməh e nəhlmək məmə iəkos vivi itəmah,
təhmen=pən e mənɨg iətəm tatuu nenətɨn mɨn e nɨkəuvkəuvɨn,
mətəu nɨkitəmah təsagiəniən, kəni məutəpəh iəu.
35 Otafu-to. Uhgɨn tɨnəpəh itəmah, rəhatəmah nimə
nərahiən otələs, kəni nati tɨkə ikɨn. Kəni iəkəni kəm təmah
məmə, nati əha in nɨpəhriəniən mətəu-inu onəsoteruh mɨniən
iəu mətəuarus nəkotəni məmə, ‘! Iərməniɨg Uhgɨn tətatɨg ilau
suah u iətəm tətuva e nərgɨn.’ ”

14

Iesu təmuvən əpəha ima Farəsi kəti ikɨn

1 E nian e Sapət kəti, Iesu təmuvən e nimə rəha iətəmi asoli kəti
rəha Farəsi mɨn məmə otauən, kəni nətəmimi kəmauteruh vivi
in məmə otol-to nak.
2 Kəni inəha Iesu təmətəharəg ikɨn, suah kəti tatɨmɨs e nɨmɨsiən
u nɨpətɨn tətasisi, in tətəharəg iuəkɨr əmə ohni.

13:30 Luk 14:9; Mak 9:35; 1Kor 4:9; Mat 20:8 ‡ **13:30** Nətəm Isrel, nɨkilah təhti
məmə ilah kəutəhtul aupən e nətəmimi ərəfin. Kəni nɨkilah təhti məmə Nanihluə
mɨn kotərah əmə. Mətəu Iesu təni məmə nətəmimi tepət rəha Isrel okəsəhuvəniən e
negəu e neai, kəni Nanihluə mɨn tepət, ilah okəhuvən e negəu e neai. **13:35** Sam
118:26; Mat 21:9; 23:39; Mak 11:9-10; Jon 12:13

3 Kəni Iesu təmətapuəh o nəgətun min rəha Lou mine Farəsi
min məmə, “? Təhro? ? Lou tətegəhan məmə suah kəti otol
vivi nətəmi kautohmis kotəhrun nəmiəgəhiən min e Sapət, uə
Kəpə?”
4 Mətəu ilah kəsotəniən nati kəti mine. Kəni Iesu təmos suah u,
mol nipətin təuvir min, kəni mahli=pən tatuvən.
5 Kəni təməni=pən kəm lah məmə, “?Nəmə itəmah kəti, rəhan
suakəku, uə rəhan kau otiuvig=pən pikin e nimil asoli e Sapət,
kəni in otəhro? In otəkeikei muvən mələs rəkis uəhai əmə. ?
Pəh u e təmah otəsoliən lanəha?”
6 Kəni rəhalah kəti nəghatiən təmikə məmə okotəni.
7 Kəni Iesu təmeh nətəmimi nəuvein iətəm kəmauin e lah
o nauəniən, kəni kəməhuva imə kəni motitəpin ikin min rəha
nisiaiən məmə okotəharəg=pən ikin. Kəni təməni=pən kəm lah
məmə,
8 “Nəmə iətəmi tətauin lam məmə onəkuva o nauəniən
rəha marit, kəni nəsuvəniən məharəg pipim ikin təuvir ikin
maupən. Məta suah kəti in tepət mapirəkis ik tuva,
9 kəni iətəmi asoli rəha nimə otəni kəm ik məmə, ‘Agim.
Pəh suah u in otəharəg u ikinu.’ Kəni onakaulis mətəu-inu
onəkəkeikei meiuaiu məharəg ləhtəni agin ikin nisiaiən tikə
ikin.
10 Mətəu nəmə suah kəti taun lam məmə nəkuvən mauən
e nauəniən kəti, kəni təuvir məmə nəkitəpin ikin nisiaiən tikə
ikin. Kəni ko, nəmə iətəmi asoli rəha nimə tuva, kəni in otəni
kəm ik məmə, ‘Rəhak iətəmimi, uvən məharəg əha ilis, ikin
təuvir ikin.’ Kəni inu otləfəri nərgəm e nəhmti nətəmi rəfin əha
imə.
11 Iəkəni lanu mətəu-inu iətəmi tətəfəri aru in məmə otuva
iətəmi asoli, Uhgin in otosiahu in. Mətəu iətəmimi tatosiahu
aru in, Uhgin otəfəri matol iətəmi asoli lan.”
12 Kəni Iesu təməni=pən kəm iətəmi asoli rəha nimə u
məmə, “Nəmə natol nauəniən asoli kəti e nərauiə uə lapin,
təsəuviriən məmə nəkauin e ik min nəuvein, mine piam min,
mine nimənin min rəham, mine nətəmi rəhalah nautə tepət u
kəutatig təlau lam. Nəmə natol lanəha, kəni məta, ilah min
okotauin lam məmə nəkuvən motauən itəmah min ilah, kəni
ilah okotalpin nati nəmol kəm lah.
13 Mətəu nian natol nauəniən kəti, onəkəkeikei mauin e
nanrah min, mine nətəmi nipəti lah nəuvetin tərah, mine
iəhlkin rah min, mine nətəmi nəhmtilah tərah, məmə okəhuva
nəkaugin ilah.
14 Kəni Uhgin in otətuati e rəhan nəuviriən kəm ik, mətəu-
inu ko ilah kəsotalpin aginiən nati nəmol kəm lah. Mətəu
e naunun nian, nian nətəm kotəhruahru okotəmiəgəh min,
Uhgin otətəu ik lan.”

14:3 Luk 6:9 **14:5** Mat 12:11; Luk 13:15 **14:8** Prov 25:6-7 **14:11** Mat 23:12; Luk 18:14 **14:14** Jon 5:29

Nəghatiən əuhlin
e nauəniən asoli
(Mat 22:1-10)

15 Kəni ilah kəti əha ikɨn e nauəniən təmətəu nəghatiən əha,
kəni təməni=pən kəm Iesu məmə, “Təuvɨr pɨk o iətəmimi u
otuvən əpəha e negəu e neai ikɨn Uhgɨn tətarmənɨg lan, kəni
mauən e nauəniən asoli rəhan.”
16 Mətəu Iesu təməni=pən kəm in məmə, “Nian kəti, suah kəti
təmol nauəniən asoli kəti rəhan, kəni mauɨn e nətəmimi tepət
məmə okəhuva motauən pəti ilah min.
17 Kəni e nian rəha nauəniən, in təmahli=pən rəhan iol
əhruin məmə otuvən məni pətigəm kəm nətəmimi u təmauɨn
rəkɨs e lah. Kəni təmuvən məni=pən kəm lah məmə, ‘Əhuva-tə
motauən, inol əpenə-penə rəkɨs e nauəniən.’
18 Mətəu ilah rəfin kəmotəpəh nuvəniən motəni məmə ko
kəsuvaiən. Kəti təmaupən məni kəm in məmə, ‘Pale. Əni=pən-
to kəm rəham iətəmi asoli məmə ko iəsuvnəiən mətəu-inu,
iəmos əmə nəhmtɨ nɨftəni kəti, kəni iəkəkeikei muvən meruh.’
19 “Kəni kəti mɨn təni məmə, ‘Pale. Əni=pən kəm rəham iətəmi
asoli məmə ko iəsuvnəiən mətəu-inu iəmos əmə nəhmtɨ kau ten
rəha niuviən kat, kəni iəkəkeikei muvən meh pɨpɨm rəhalah
mɨn uək.’
20 “Kəni kəti mɨn təni məmə, ‘Əni=pən kəm rəham iətəmi asoli
məmə ko iəsuvnəiən mətəu-inu, kəmit rəhak pətan kəhuva
lahuənu u rəueiu.’
21 “Kəni iol əhruin təmuva məni=pən kəm rəhan iətəmi asoli.
Kəni iətəmi asoli u nɨkin təmahmə pɨk, kəni təməni=pən kəm
rəhan iol əhruin məmə, ‘Uvən uəhai e suaru mɨne ikɨn mɨn
nəuvein e taun meruh nanrah mɨn, mɨne nətəmi nɨpəti lah mɨn
tərah, mɨne nətəmi nəhmtɨ lah tərah, mɨne nətəmi nəhlkɨlah
tərah, kəni mit ilah məhuva.’
22 “Kəni in təmol nati rəhan iətəmi asoli təməni, kəni nian in
təmɨtəlɨg=pa məni=pən kəm rəhan iətəmi asoli məmə, ‘Iətəmi
asoli. Iəu inol rəkɨs natimnati mɨn iətəm ik nəməni məmə iəkol,
mətəu nauəniən tepət əhanəh əha ikɨn, kəni nimə təhmen e
nətəmimi nəuvein mɨn.’
23 “Kəni iətəmi asoli təməni kəm ioluək məmə, ‘Kəni ko uvən
e suaru, mɨne ikɨn mɨn rəfin ihluə e taun, kəni muvən muh
nɨkilah məmə ilah okəhuva imə, məmə nimə u rəhak otəkeikei
məri.
24 Mətəu iəkəni kəm ik məmə nətəmi iəmaupən mauɨn e lah,
ko kəsotun askəuvɨniən nauəniən nəuvetɨn rəhak.’ ”

Suaru o nɨtəu-pəniən Iesu

25 Nɨmənin nətəmimi tepət kəmautəhuərisɨg e Iesu e suaru.
Kəni nian in təmeirair məni=pən kəm lah məmə,

14:15 Luk 13:29 **14:20** 1Kor 7:33

26 “Nəmə suah kəti tolkeikei məmə otuərisig lak, in otəkeikei
mol iəu iəkəhtul aupən e rəhan nəmiəgəhiən. In otəkeikei
molkeikei pik agin iəu, mapirəkis rəhan tatə mine mamə mine
rəhan pətan mine nətin min mine pian min mine nəuvinin
min, mine in əhruahru min.* Kəni nəmə təsoliən lanəha, ko
in təsəhmeniən məmə otuva rəhak iətəmimi.
27 Kəni nəmə iətəmimi kəti təsələsiən rəhan nigi kəluau
mitəu=pa iəu, ko in təsəhmeniən məmə in otuva mol rəhak
iətəmimi lan.
28 “Nəmə itəmah kəti tolkeikei məmə tol nimə asoli kəti u
təfəməh, in otaupən məharəg meruh rəhan məni rəha natim-
nati min məmə təhmen uə kəpə.
29 In tatol lanəha mətəu nəmə in təsaupəniən meruh məni
ohni, kəni in otətuəuin mətələhu nəukəti† nimə əmə, nəmə
təsoliən naunun lan, kəni nətəmi rəfin u kəhuva moteruh kəni
motələh lan motəni məmə,
30 ‘Otafu-to. Suah əpəha təmol nimə kəni məsol rəfiniən.’
31 “Kəni nəmə kig kəti, rəhan nətəm kəutəluagin ilah ten-
tausin əmə, mətəu tətətəu məmə kig pisin kəti min rəhan nətəm
kəutəluagin ilah tuenti-tausin tətuva məmə okuəluagin, ko
təsuvən uəhaiən mə otəluagin. In otaupən məharəg mətəlig lan
məmə təhrun nehpahuiən, uə kəpə.
32 Nəmə təhrun məmə ko təsehpahuiən, in otəkeikei
mahli=pən nətəmi nəuvein kəhuvən moteh rəhan min tikimir
nian in isəu əhanəh, məmə okotol nəməlinuiən.
33 Kəni təhmen əmə, nəmə itəmah kəti in təsol əpenə-penəiən
məmə otəhlman e natimnati rəhan məmə tuva muərisig lak,
ko in təsuvaiən mə rəhak iətəmimi.”
34 Kəni Iesu təmol naunun e nəghatiən rəhan kəm nətəmimi
e suaru məmə, “Sol in nati təuvir kəti, mətəu nəmə narfuiən
rəhan tikə, ko nati tikə mə ko tol məmə in otəuvir min.‡
35 Kəni ko kəsoliən nati təuvir kəti lan, kəni nətəmimi
okotəraki əmə lan. Itəmah rəfin matəlgitəmah tatig, otətəlig
vivi, kəni motəhrun nəghatiən min u.”

15

Nəghatiən əuhlin
e sipsip iətəm təməluei
(Mat 18:10-14)

---

* **14:26** Nəghatiən Kris əhruahru tətəni məmə, iətəmi tolkeikei məmə otuərisig e Iesu, in otəkeikei məməki e rəhan min. Mətəu nipəti nati u məmə, kitah okotolkeikei kitah min, mətəu okotəkeikei mautolkeikei pik agin Iesu. **14:26** Luk 9:23
† **14:29** Nəghatiən u “nəukəti,” tətəghati e kəpiel min iətəm kətaupən kətələhu o noliən nimə. ‡ **14:34** Sol rəha nətəmimi e nian əha, in təmol filəh-filəh e nati pisin pisin u rəhalah nətəhiəniən tikə. Kəni nian nəuvein, nəmə nəhu tatol filəh-filəh e sol, kəni ko narfuiən tiet. Mətəu sol rəhatah u rəueiu təsoliən lanəha. In tarfu əmə lanko. **14:34** Mat 5:13; Mak 9:50

1 E nian əha, nətəmimi tepət nətəmi kautos məni rəha takɨs,
mɨne nətəmimi mɨn tepət u iol təfagə tərah mɨn, kəməhuva
məmə okotətəlɨg e Iesu.
2 Kəni Farəsi mɨn mɨne nəgətun mɨn rəha Lou kəməutəni
nɨkalɨ Iesu o nətəm iol təfagə tərah mɨn əha, məutəni məmə,
“Suah əha, nɨkin tagiən əmə məmə nol təfagə tərah mɨn
kəutəhuva ohni, kəni məutauən pəti.”
3 Kəni əmeiko Iesu təməni nəghatiən əuhlin kəti məmə,
4 “Inu nɨpəhriəniən, uə kəpə. Nəmə itəmah kəti rəhan sipsip
ilah uan-hanrɨt, kəni kətiəh təluei, kəni tupəh nainti-nain
kəutan ikɨn təpiə ikɨn məutauən, kəni muvən məsal e sipsip u
təməluei mətəuarus məkeikei meruh.
5 Nian in təmeh, kəni in təməfəri mələs, kəni nɨkin təmagiən.
6 Kəni nian in təmiet=pa lahuənu, in otəkeikei mauɨn e in
mɨn nəuvein, mɨne nətəmimi mɨn u kəutatɨg ilah min, kəni
məni=pən kəm lah məmə, ‘Əhuva. Pəh kotagiən pəti, mətəu-inu
iəmeruh mɨn rəhak sipsip u təməluei.’ ”
7 Nian Iesu təməni rəkɨs nəghatiən əuhlin u, kəni məni=pən
kəm lah məmə, “Kəni iəu iəkəni kəm təmah məmə, əpəha e neai
otəhmen əmə lanəha. Nəmə iol təfagə tərah kəti tɨtəlɨg e rəhan
nətəlɨgiən muva o Uhgɨn, kəni nagiəniən asoli əpəha ilɨs e
negəu e neai o suah u otepət, mapirəkɨs nagiəniən o nətəmimi
nainti-nain u nɨkilah təhti məmə kotəhruahru məsotoliən
nati kəti tərah iətəm okotəkeikei mohtəlɨg e nətəlɨgiən rəhalah
ohni.”*

Nəghatiən əuhlin
e məni təmɨkə

8 Kəni Iesu təmatɨg məghati mɨn məmə, “?Nəmə pətan kəti
rəhan məni ten kəmol e sɨlfə, kəni məruru kətiəh, kəni in otol
nak? In otasiə, kəni maiəh məsal vi əha imə mətəuarus meruh.
9 Kəni nian in təmeruh məni əha, in otauɨn e in mɨn nəuvein
mɨne nətəmimi mɨn u kəutatɨg ilah min, məni məmə, ‘Əhuva
pəh kotagiən pəti mətəu-inu iəmeruh rəkɨs rəhak məni əpələ
təmɨkə.’ ”
10 Nian Iesu təməni rəkɨs nəghatiən əuhlin u, kəni məni=pən
kəm lah məmə, “Iəu iəkolkeikei məmə iəkəni kəm təmah məmə,
təhmen əmə mɨn lanəha, nagiəniən asoli e nəhmtɨ nagəlo mɨn
əpəha ilɨs e neai, nian iol təfagə tərah kəti tɨtəlɨg e nətəlɨgiən
rəhan matuvən o Uhgɨn.”

Nəghatiən əuhlin e nətɨ suah kəti iətəm təməluei

11 Kəni Iesu təmətəkeikei mətəni məmə, “Suah kəti, nətɨn
iərman keiu.

15:2 Luk 5:30 **15:4** Esik 34:11,16; Luk 19:10 * **15:7** Iesu tətəghati e Farəsi mɨn nətəmi kəutohtəu=pən Lou rəha Mosɨs, kəni ilah kəutəni məmə kotəhruahru, nati əpnapɨn nərahiən tətatɨg e nɨkilah rəfɨn.

12 Iətəm təkəku lan təni=pən kəm timilau, ‘Tatə. Əuəri nautə
min rəham, kəni məfa rəhak u rəueiu.’ Kəni timilau təuəri
rəhan natimnati kəni məfən kəm lau.
13 “Kəni təsuvəhiən, nətin iətəm təkəku tos rəhan muvən
mətuati lan kəni mos məni lan, kəni miet imalah ikin muvən e
nitəni pisin kəti min isəu. Kəni mol rəhan məni mərəkin-rəkin
e noliən tərah min əmə.
14 Kəni nian rəhan məni təmikə rəfin, nəumis asoli təman e
nitəni əha, kəni nəumis tinatus suah u, nigin nauəniən tinikə.
15 Kəni təmuvən matol uək kəm suah kəti əha ikin, kəni suah
u təmahli=pən məmə otuvən mətaugin rəhan min nipikəh min.
Nian in təmətaugin nipikəh min əha,
16 mətəu nəumis natus pik kəni əmeiko in tinatolkeikei
məmə otun nauəniən nig pikəh min. Mətəu iətəmi tikə məmə
otəfən nati kəm in.
17 “Kəni əmeiko nətəligiən təuvir kəti tinuva ohni, kəni tətəlig
məmə, ‘Kəsi. Rəueiu əha noluək min rəha tatə, niglah nauəniən
tepət mapirəkis agin, mətəu iəu əpə iətatig u ikinu, otəsuvəhiən
iəkimis e nəumis.
18 Oiəkəkeikei miet u ikinu mitəlig=pən o rəhak tatə, kəni
məni=pən kəm in məmə, “Tatə. Iəu iəmol təfagə tərah e Uhgin
mine ik.
19 Rəueiu əha iəsəhmeniən məmə onəkauin lak məmə nətim.
Mətəu ol iəu məmə ioluək əmə kəti rəham.” ’
20 Kəni təməhtul maliuək minatuvən məmə oteh rəhan tatə.
“Mətəu nian təmətuva əhanəh isəu, rəhan tatə təməsal=pən
mafu, kəni nikin təmepət ohni, kəni maiu muvən mos nəuegin
magiən ohni.
21 “Kəni nətin təni=pən kəm in məmə, ‘Tatə. Iəu iəmol
təfagə tərah e Uhgin mine ik. Rəueiu əha iəsəhmeniən məmə
onəkauin lak məmə nətim.’
22 “Mətəu rəhan tatə taun e rəhan min noluək min məni=pən
kəm lah məmə, ‘!Ei! Əhuvən uəhai motos napən u iətəm təuvir
mapirəkis məhuva məhuvən=pən lan kəm in, kəni motos ring
motəfən e nəhlmin, kəni motos put kəhuva məhuvən=pən e
nəhlkin,
23 kəni motos kau iətəm tasisi-asisi məuvir kəni motoh, pəh
kotol pəti nauəniən asoli rəha nətik,
24 mətəu-inu nətik u, in təhmen əmə məmə təmimis rəkis,
mətəu rəueiu in tinəmiəgəh min. In təməluei, mətəu ineruh
min.’ Kəni əmeiko ilah kinautol lafet.
25 “Kəni e nian əha, nətin iətəm tepət in əpəha e nasumiən.
Nian təmətuva minuva iuəkir o lahuənu, kəni mətəu nətəmimi
kautol nəpuən, kəni məutol danis.
26 Kəni taun e ioluək kəti tuva tətapuəh lan məmə, ‘?Ei, nati
nak əha nətəmimi kautol?’

15:18 Sam 51:4 **15:24** Efəs 2:1,5

27 Kəni təməni=pən kəm in məmə, ‘Piam təmuva, kəni rəham
tatə təmoh pɨlɨk iətəm tasisi mətəu-inu piam tɨnɨtəlɨg=pa, kəni
in təsanən əmə.’
28 “Kəni nɨkin təmahmə, kəni in təməni məmə, ‘Ko iəsuvəniən
imə.’ Mətəu rəhan tatə təmuva ihluə mətəkeikei kəm in məmə
otuvən imə.
29 Mətəu təni=pən kəm rəhan tatə məmə, ‘Afu-to. Kəmətuatɨg
nu tepət rəkɨs, kəni iatol uək u ikɨnu təhmen=pən əmə məmə
rəham kəti ioluək, kəni məsəhtiən nəuiam. ?Mətəu təhro, tatə?
Nəməsəfaiən nati əkəku kəti kəm iəu təhmen=pən e nəni, məmə
iəkol nauəniən lan itɨmah iəu mɨn nəuvein.
30 Mətəu nətɨm əha iətəm təmərəkɨn rəfin rəham mɨn na-
timnati o nətəouiən nɨpətan mɨn lan rəha suaru, mətəu nian
tɨnɨtəlɨg=pa lahuənu, kəni nəkauɨt moh pɨlɨk u tasisi-asisi ma-
tol lafet lan rəhan.’
31 “Mətəu rəhan tatə təni=pən məmə, ‘Nətɨk. Nian rəfin kilau
mɨn ik kətuatɨg, kəni natimnati rəfin rəhak in rəham.
32 Mətəu təhruahru əmə məmə okol lafet u motagiən, mətəu-
inu piam u təhmen=pən əmə məmə təmɨmɨs rəkɨs, mətəu
rəueiu in tɨnəmiəgəh mɨn. In təmɨkə, mətəu rəueiu kɨnoteh
mɨn.’ ”

16

Nəghatiən rəha iətəmi asoli iətəm tatol noliən ekəu-ekəu

1 Kəni Iesu təməni kəm rəhan mɨn nətəmimi məmə, “Suah
kəti rəhan nautə tepət, kəni in təmos suah kəti tuva in iətəmi
asoli rəha noluək mɨn. Kəni rəhan mɨn nəuvein noluək mɨn
kəməhuva motəni=pən nərahiən rəha iətəmi asoli əha kəm
iərmənɨg, motəni məmə, ‘Ei, suah kəha tətərəkɨn rəham natim-
nati.’
2 Kəni təmauɨn e suah kəha məmə tuva təghati kəm in məmə, ‘?
Ei, nəghatiən nak u iətətəu kətəni lam? Iəkolkeikei məmə nəkos
rəfin nəghatiən mɨn rəha uək rəham muva, mətəu rəueiu əha
iəkahli pətɨgəm ik e uək.’
3 “Kəni iətəmi asoli əha təmuvən nɨkin təhti məmə, ‘Kəsi.
Rəhak iərmənɨg təni məmə otəraki lak e rəhak uək əha rəueiu.
?Kəni oiəkəhro əha rəueiu? Iəu iəsəhmeniən məmə o iəkuvən
mətu nɨftəni o nosiən məni, kəni iəu iəkɨsiai neasiəiən o məni.
4 !Əuəh! Rəueiu əha inəhrun nati oiəkol pəh nətəmimi okotol
iəu iəkuvən imalah ikɨn kəni ko moteh vivi iəu nəmə rəhak
iərmənɨg otəraki lak e rəhak uək.’
5 “Kəni ko in təmauɨn rəfin e nətəmimi nətəmi kəmotos məni
o iərmənɨg kəhuva kətiəh kətiəh. Kəni in təməni=pən kəm
iətəm təmaupən muva məmə, ‘?Ik nəmos nak?’
6 Kəni suah kəha təni məmə, ‘Iəmos dɨrəm rəha oiel rəha
nauəhiən ilah uan-hanrɨt.’* Kəni iətəmimi asoli təməni=pən

* **16:6** Dɨrəm e oiel kətiəh təhmen e tate o fote litə.

kəm in məmə, ‘Inu mə nauəuə rəha kauɨn rəham. Əharəg uəhai,
kəni mətei fifti dɨrəm əmə e rəham nauəuə.’
7 “Kəni ko məni=pən kəm suah kəti mɨn məmə, ‘?Ik nəmos
nak?’ Mətəu in təni məmə, ‘Iəmos uan tausɨn pak wit.’ Kəni
iətəmi asoli təni məmə, ‘Os nauəuə rəha kauɨn rəham, kəni
mətei=pən əmə eit-hanrɨt pak wit.’
8 “Kəni ko, iərmənɨg rəha iətəmi asoli əha iətəm in təmol
tərah lan, təməni-vivi in o rəhan neiuəiən məmə in oteh vivi
aru in.
“Nati u tətəgətun məmə nətəmimi rəha nɨftəni, ilah kotəhrun
vivi noliən mɨn rəha nɨftəni nian ilah kəutəghati kəm lah mɨn,
tapirəkɨs nətəmimi rəha nəhagəhagiən.†
9 “Kəni iətəni kəm təmah məmə, onəkotasiru vivi e nətəmimi
e məni rəha nɨftəni məmə ilah okəhuva rəhatəmah niəli mɨn.
Kəni nian məni rəha nɨftəni u otɨkə, kəni Uhgɨn otos itəmah
muvən əpəha e negəu e neai iətəm ko təsɨkəiən.
10 “Nəmə suah kəti in tətəsal vivi o nati əkəku kəti, kəni in
otəhrun nəsaliən o nati asoli. Kəni nəmə suah kəti in tatol
noliən tərah e nati əkəku kəti, kəni in otol noliən tərah e nati
asoli.
11 ?Kəni tol lanəha, nəmə itəmah nəsotəsal viviən o məni
rəha nɨftəni u, kəni pəh otegəhan e təmah məmə nəkotos nati
iətəm təuvɨr pəhriən, u natimnati rəha Uhgɨn?
12 Kəni nəmə itəmah nəsotəsal viviən e natimnati rəha
suah kəti mɨn, kəni nɨki təmah təsəhtiən məmə okəfɨnə mɨn
kəm təmah məmə rəhatəmah əhruahru natimnati mətəu-inu,
kateruh məmə ko nəsotəsal viviən mɨn natimnati mɨn əha.
13 “Ko iətəmimi kəti təsuvaiən məmə in ioluək rəha iətəmi
asoli mil keiu. Nəmə tol lanəha, in otolkeikei kəti matol
nəuian, kəni məməki e kəti kəni məsoliən nəuian. Kəni ko
nəsoliən ioluək rəha Uhgɨn mɨne məni e nian kətiəh.”
14 Farəsi mɨn kotolkeikei pɨk məni, kəni nian kəmotətəu
nəghatiən mɨn u, kəni kəmotaləh əuvsan e Iesu.
15 Mətəu in təməni kəm lah məmə, “Itəmah nautol noliən mɨn
məmə nətəmimi kotəni məmə itəmah nəkotəhruahru. Mətəu
Uhgɨn təhrun nɨkitəmah məmə nəkotərah. Iətəni lanu mətəu-
inu nati nak u nətəmimi kəutos məmə in nati agɨn, mətəu e
nəhmtɨ Uhgɨn in nati əpnapɨn əmə.”
16 Kəni in təmətəkeikei mətəni məmə, “Kəmətəni pətɨgəm Lou
mɨne nəghatiən rəha iəni mɨn rəha Uhgɨn mətəuarus=pa Jon
Bəptais, kəni ko uərisɨg lan, kətəni pətɨgəm nanusiən təuvɨr
rəha Narmənɨgiən Rəha Uhgɨn, kəni nətəmimi rəfin kəutalkut
pɨk məmə okəhuvən motatɨg lan.

---

† **16:8** Nɨpəti nəghatiən rəha Iesu məmə nətəmimi rəha nəhagəhagiən kəsotoliən natimnati iətəm Uhgɨn in tolkeikei məmə otəhtul aupən e rəhalah nəmiəgəhiən. Nɨkilah təsəhti pɨkiən nətəligiən rəha Uhgɨn. **16:10** Luk 19:17-26 **16:13** Mat 6:24 **16:15** Mat 23:28; Luk 18:9-14 **16:16** Mat 11:12-13

17 Mətəu kəsəniən məmə uək rəha Lou mine nəsanəniən
rəhan, təmol naunun. Nəghatiən rəfin rəhan kəutatig, iətəm
tepət min mətəuarus=pən iətəm təkəku agin. Lou otətatig
mapirəkis neai mine niftəni.
18 "Kəni təhmen=pən əmə lanəha: nəmə iətəmi kəti tatol tifos
mətəpəh rəhan pətan, kəni matit pətan pisin kəti min mətuatig,
in tatol təfagə tərah. Kəni nəmə iətəmi kəti tatit pətan kəti iətəm
rəhan iərman təməpəh kəni ilau mətuatig, in tatol təfagə tərah
mətəu-inu in tətakləh e pətan rəha iətəmi pisin kəti."

Nəghatiən rəha Lasiris mine iətəmi kəti rəhan nautə tepət

19 Kəni Iesu təməni məmə, "Iətəmi kəti rəhan nautə tepət,
kəni in tatuvən e napən təuvir kəmoh e al u nəugi naris in
nəhmtin tiəkis, kəni nian rəfin in tatun əmə nauəniən təuvir
min.
20 Kəni ianrah kəti, nərgin u Lasiris, niməgim təmol rəfin
nipətin min. Kəni kəmələs kan əpəha e namtihluə rəha suah
u.
21 In tolkeikei pik məmə otatun nipispisi nauəniən min u
kəutəmei e tepil rəha iətəmi asoli əha. Kəni nati tərah min kəti,
kuri min kəutəhuva məutəpah-əpah niməgim min rəhan.
22 "Kəni ianrah əha təmimis, kəni nagelo min kəmotos in
məhuvən əpəha e nikali Epraham, ima nəuviriən ikin. Kəni
iətəmi u rəhan nautə tepət, in min təmimis kəni kitənim.
23 Kəni in təmuvən əpəha e nigəm asoli, kəni tətətəu
naməhiən asoli, kəni nian təməsal-pəri, mafu Epraham əpəha
isəu. Kəni Lasiris əpəha e nikalin.
24 Kəni təmauin əfəməh məmə, '!Əui, Tatə Epraham! Asiru
lak. Əni=pən kəm Lasiris məmə otəfən nəuan nəhlmin e nəhu
kəni mos muva mek namik lan məmə otətəpu, mətəu iətətəu
nahməiən asoli e nigəm u ikinu rəueiu.'
25 "Mətəu Epraham təni məmə, 'Nətik, nikim təhti-to rəham
nəmiəgəhiən aupən. Ik nəmatos natimnati təuvir min rəham
tepət, mətəu Lasiris təmatətəu nahməiən tepət e nipətin. Mətəu
rəueiu əha, in tətətəu təuvir u ikinu, kəni ik nətətəu nahməiən
tepət e nipətim.
26 Kəni nati kəti min. E nəlugin e tah, nimil asoli tətəuəri itah,
ik ko, kəni itimah u. Nəmə itimah kəti tolkeikei məmə otuvnə
meh ik, mətəu ko təsuvəniən. Kəni nəmə itəmah kəti tolkeikei
məmə otuva meh itimah mətəu ko təsuvaiən.'
27 "Kəni iətəm rəhan nautə tepət təməni məmə, 'Tatə. Əui,
kəsi. Ahli=pən Lasiris tuvən e nimə rəha tatə rəhak,
28 mətəu-inu piak faif əha ikin. Təuvir məmə in otuvən
məghati mem əskasik ilah məmə okotətəu ilah məmə
okəsəhuvaiən u ikinu iətəm iətətəu nahməiən asoli agin ikin,'

16:17 Mat 5:18 **16:18** Mat 19:1-12; Mak 10:1-12

29 “Mətəu Epraham təni məmə, ‘Kəpə. Nəghatiən rəha Mosis
mine iəni min rəha Uhgin tətatig. Pəh piam min okotətəu
nəghatiən min əha.’
30 “Kəni iətəmi rəhan nautə tepət təməni məmə, ‘Kəpə, Tatə
Epraham. Təsəhmeniən. Mətəu nəmə iətəmi kəti otəmiəgəh
min e nimisiən otuvən məghati kəm lah, kəni nipəhriəniən,
ilah okotəuhlin rəhalah nətəligiən kəni motəpəh təfagə tərah
min rəhalah.’
31 “Kəni Epraham təni məmə, ‘Nəmə kəsotətəligiən e
nəghatiən rəha Mosis mine iəni min rəha Uhgin, kəni nati
əpnapin nəmə iətəmi kəti təmiəgəh pau e nimisiən kəni muvən
məghati kəm lah, mətəu ko kəsotəniən nipəhriəniən lan.’ ”

17

Əutətəu itəmah
(Mat 18:6-7,21-22; Mak 9:42)

1 Kəni Iesu təməni kəm rəhan min nətəmimi məmə, “Pəhriən,
natimnati min u kautiuvi=pən iətəmi tətəmei=pən e təfagə
tərah, okəhuva. !Mətəu nərahiən asoli o iətəmi əha u tətəfən-
əfən kəm nətəmimi, uə in suaru rəha nəfən-əfəniən!
2 Mətəu nəmə iətəmi kəti tiuvi=pən rəhak kəti iətəmimi u
təhmen e suakəku, məmə otol təfagə tərah, kəni suah kəha,
Uhgin otol nalpiniən asoli kəm in. Kəni nalpiniən əha
otəskasik tapirəkis nəmə katu=pən kəpiel kəti e nentəui, kəni
kəraki=pən əpəha itəhi lokamnim.
3 Kəni tol lanəha, əutətəu mauteruh vi rəhatəmah
nəmiəgəhiən.
“Nəmə piam tatol təfagə tərah kəm ik, kəni əni=pən rəhan
noliən tərah e nəhmtin, kəni nəmə tətəuhlin rəhan nətəligiən,
kəni alu e rəhan noliən tərah məsosiən tatig e nikim.
4 Kəni nati əpnapin nəmə in tatol təfagə tərah lam mau səpin
e nian kətiəh, kəni muva mau səpin, kəni məni=pən kəm ik
məmə, ‘Kəsi, iəmol təfagə tərah lam. Iatitəlig e nətəligiən rəhak
kəni mətəpəh təfagə tərah,’ kəni ik onəkəkeikei məsalpiniən
malu e rəhan noliən rah min, kəni məsosiən tatig e nikim.”*
5 Kəni aposil min kəmotətapuəh o iərmənig məmə, “Ol
rəhatimah nəhatətəiən təskasik təhmin.”
6 Kəni Iərmənig təməni məmə, “Nati əpnapin nəmə
rəhatəmah nəhatətəiən natiəkəku agin pau təhmen e nipispisi
nipəkil, kəni nəkotəhrun nəniən kəm nigi u nokin təfəməh
məmə, ‘Euvi aru ik, kəni muvən miuvig=pən itəhi,’ kəni nigi u
otol nəuiatəmah.†

17:3 Mat 18:15 * **17:4** Nipəti nəghatiən əha təsəniən məmə kitah okotalu e təfagə tərah rəha iətəmi kəti mau səpin əmə, mətəu okotəkeikei motalu lanu naunun tikə. † **17:6** E nəghatiən əhruahru rəha Iesu, in tətəghati e nikiti mastət u in natiəkəku agin, mine nigi kəti nəukətin təmeviə agin, nərgin u fik-malperi. **17:6** Mat 17:20; 21:21

7 “Otəni-to. ?Nəmə iətəmi kəti rəhan ioluək tətasum, uə in
tateh rəhan min sipsip min, nian in tuva lahuənu, nikitəmah
təhti məmə, iətəmi asoli otəni=pən kəm in məmə, ‘!Ei! Va uəhai
məharəg mun nauəniən əha’? !Kəpə!
8 In otəni=pən kəm rəhan ioluək məmə, ‘Uvən mol nəgək
nauəniən, kəni ko muvən muvən e rəham napən təuvir, kəni
məfa nəgək nauəniən mine nimək nəmnimiən. Nian nəkol
rəfin rəham uək, ko nəkəhrun nuniən nauəniən kəni mine
nəmnimiən.’
9 ? Kəni nikitəmah təhti məmə iətəmi asoli, in otəni-vivi
rəhan ioluək o uək asoli rəhan iətəm in otəkeikei mol? !Kəpə!
10 Kəni itəmah ko, nəkotəhmen əmə e noluək min rəha
Uhgin. Nian nəmotol rəkis natimnati rəfin iətəm Uhgin
təməni məmə onəkotəkeikei motol, onəkotəni məmə, ‘Itimah
noluək min əmə. Noliən rəhatəmah təsəhmeniən o nəni-viviən.
Itimah iəmotol əmə uək u itimah oiəkotəkeikei mautol.’ ”

Iesu təmol vivi nətəmi ten iətəm leprosi təmol ilah

11 Nian Iesu təmətaliuək matuvən Jerusiləm, in təmətaliuək
matuvən=pən e nəlugi nitəni mil u Səmeriə mine Kaləli.
12 Kəni nian in təmiet=pən lahuənu kəti, nətəmimi ten
iətəm nimisiən u leprosi təmol ilah kəməhuva motəhtul isəu
nəuvetin,
13 kəni motauin lan məmə, “! Iesu, Iətəmi asoli, asiru e
timah!”
14 Kəni nian in təmeh ilah, təni məmə, “Onəkəhuvən o pris
məmə in oteh nipətitəmah.”‡ Kəni nian ilah kəmautaliuək
əhanəh e suaru, kəni motəuvir, nimisiən təmikə.
15 Kəni ilah kəti təmeruh məmə leprosi rəhan tinikə, kəni in
təmələli mitəlig=pən o Iesu, mətəni əfəməh məmə, “!Iatəni-vivi
Uhgin! !Iatəni-vivi Uhgin!”
16 Kəni in təmeiuaiu e nəhlki Iesu misin nəulin nipənəgin
tatek niftəni, kəni mətəni kəm Iesu məmə nikin tətagiən məmə
in təmol vivi rəhan nimisiən. Kəni suah u in iətəm Səmeriə.
17 Kəni Iesu təməni məmə, “?Iəmol vivi nətəmi ten kəni mos
rəkis rəhalah nimisiən, uə kəpə? ?Mətəu nain min, ilah iə?
18 ?Suah u in iapispis əmə, mətəu in pisin əmə təmitəlig=pa
mətəni-vivi Uhgin?”
19 Kəni Iesu təməni kəm suah u məmə, “Əhtul maliuək
matuvən. Rəham nəhatətəiən təmol vivi ik.”

Nuvaiən rəha
Narmənigiən Rəha Uhgin
(Mat 24:23-28,36-41)

17:13 Lev 13:45-46 ‡ **17:14** Nian nimisiən leprosi təmol suah kəti, Lou tətəni məmə in tamikmik. Nian nimisiən təmikə, in otəkeikei muvən meruh pris kəti məmə in otəni pətigəm kəm nətəmimi rəfin məmə nimisiən təmikə mine namikmikiən təmikə. Nian Iesu təməni kəm lah məmə okəhuvən moteruh pris kəti, in təhmen məmə in təməni məmə in otol vivi ilah. **17:14** Lev 14:2-3; Mat 8:3-4

20 Nian kəti, Farəsi min kəmotətapuəh o Iesu məmə, “?
Onəhgin Narmənigiən Rəha Uhgin otuva?” Kəni in təməni=pən
kəm lah məmə, “Narmənigiən Rəha Uhgin otəsuvaiən məmə
nətəmimi okoteruh e nəhmti lah.
21 Kəni iətəmimi tikə mə otəni məmə, ‘Əsal=pa meh, in uəha,’
uə ‘! Əsal=pən meh, in əpəha!’ mətəu-inu Narmənigiən Rəha
Uhgin tinuva rəkis mətatig e nikitəmah.”

22 Kəni Iesu təni kəm rəhan min nətəmimi məmə, “Nian min
kəutəhuva iətəm itəmah onəkotolkeikei məmə onəkoteh nian
min rəha Nəti Iətəmimi, mətəu ko nəsotehiən.
23 Kəni nətəmimi okotəni kəm təmah məmə, ‘! Əsal=pa, in
uəha!’ uə ‘! Əsal=pən, in əpəha!’ Mətəu onəsəhuvəniən mo-
tohtəu=pən ilah,
24 mətəu-inu e nian iəu Nəti Iətəmimi oiəkuva lan, in
otəhmen e noraipiən iətəm tətoraip kəni mətasiəgəpin neai e
nikalin kəti mətəuarus=pən nikalin kəti min, kəni nətəmimi
rəfin okoteruh motəhrun.
25 Mətəu aupən, iəu iəkəkeikei mətəu naməhiən tepət, kəni
nətəmi kəutatig rəueiu, ilah okotəuhlin nəmtahlah mətəpəh
iəu.
26 “E nian iəu, Nəti Iətəmimi, iəkuva lan, otəhmen=pən əmə e
nian rəha Noa aupən, iətəm nətəmimi kəmotol natimnati min
məsotəhruniən məmə Uhgin otol nati kəti lan məsotol əpenə-
penəiən.
27 E nian əha, nətəmimi kəməutauən, məutəmnim, mautol
marit, inəha natimnati min rəfin kəmautol e nəmiəgəhiən
rəhalah, motətəuarus=pa nian iətəm Noa tinuvən e nipəgnəua
negəu asoli rəhan. Kəni nuhuən təməfuv naruəh asoli təmuva
kəni maiu melərmin rəfin nətəmimi iətəm kəməsəhuvəniən e
negəu.
28 “In təhmen=pən əmə e nian rəha suah kəha Lot. Nətəmimi
kəmotauən, məutəmnim, məutos nəhmti natimnati min,
məutasum, mautuvləkin nimə min, inəha natimnati rəfin
kəmautol e nəmiəgəhiən rəhalah.
29 Mətəu e nian iətəm Lot təmiet lan e taun əha Sotəm,
kəni nigəm mine kəpiel min kəmohuəu mautsipəri e neai
motohamu ilah rəfin əpəha e taun.
30 “Kəni otəhmen əmə e nian iəu Nəti Iətəmimi oiəkuva min
lan kəni, Uhgin otol əpu iəu kəm nətəmimi.
31 E nian əha, nəmə suah kəti tətəharəg ihluə e rəhan nimə,
pəh in tagim məsuvən miniən imə məmə in otos rəhan natim-
nati, kəni nəmə suah kəti in əpəha e nasumiən, pəh in otagim
məsuva miniən lahuənu.
32 !Onəsotaluiən e pətauəhli rəha Lot!

17:23 Mak 13:21; Luk 21:8 **17:28** Jen 18:20; 19:25 **17:31** Mat 24:17-18
17:32 Jen 19:26

33 In təmolkeikei məmə otaskəlim rəhan nəmiəgəhiən e
nəhue niftəni u məsitəupaiən iəu, in otəsosiən nəmiəgəhiən
itulin. Mətəu iətəmimi u tətəpəh natimnati rəha nəmiəgəhiən
e nəhue niftəni u, kəni mətətəu=pa iəu, in otos nəmiəgəhiən
itulin.
34 Iətəni kəm təmah məmə, e nian əha lapin, iətəmimi keiu
okətuapili e pet kətiəh, kəni okos rəkis kəti, kəpəh kəti.
35-36 Pətan keiu kətuəharəg pəti matuol nauəniən, kəni okos
kətiəh, kəpəh kəti.”§
37 Kəni rəhan noluək min kəmotəni=pən kəm in məmə, “?
Iərmənig, onəkuva iə?”
Kəni in təməni=pən kəm lah məmə, “Onəkotəhrun əmə.
Təhmen e nian nati miəgəh kəti təmimis mətəməhli, kəni
kuveriə min koteiuaiu mauton pəti.”*

18

Nəghatiən əuhlin
rəha pətalimis kəti
iətəm tətasək o nasiruiən

1 Kəni Iesu təməni nəghatiən əuhlin kəm lah mətəgətun ilah
lan məmə okotəkeikei məutəfaki nian rəfin məsotəpəhiən,
məsotoliən məmə nikilah otəsəmeiən.
2 In təməni məmə, “Lahuənu kəti, iəni kəti əha ikin rəha
nələhuiən nəghatiən min. Kəni təsisiaiən Uhgin, kəni təsisiai
miniən nətəmimi.
3 Kəni e lahuənu əha, pətalimis kəti əha ikin, kəni nian rəfin
tətuva materuh iəni u mətəni=pən kəm in məmə, ‘Əui. Kəsi,
onəkasiru lak məghati o nələhu əhruahruiən nərahiən rəha
tikimir rəhak tatol kəm iəu.’
4 Mətəu iəni u in təməsuvəniən, kəni mos nian əfəməh məmə
otagət mol vi nərahiən əha rəha pətalimis. Mətəu pətan əha
təmətətapuəh o suah kəha nian rəfin matuvən matuvən, kəni
iəni nikin təni məmə, ‘Nati əpnapin iəsisiaiən Uhgin, kəni
məsisiai miniən nətəmimi,
5 mətəu pətan əha tətəni mətəni nati kətiəh minatol mirə iəu o
rəhan nəghatiən, matol matol. Pəh iəkəkeikei muvən məni-
vivi rəhan nərahiən kəni mələhu nəuviriən. Nəmə iəkəpəh,
kəni in otətuva ohniəu matol matol rəueiu kəni iəkəpəou lan.’ ”
6 Kəni nian Iərmənig təməni rəkis nəghatiən əuhlin əha, kəni
məni məmə, “Otətəlig-to e nəghatiən rəha iəni əpəha iətəm in
tərah təhmin.

17:33 Luk 9:24 § **17:35-36** E kopi əuas min nəuvein rəha Niutestimin iətəm kəmətei e nəghatiən Kris aupən, kəmilpin nəghatiən min u rəha fes 36: Iətəmi keiu okətuasum, kəni okos rəkis kəti, kəpəh kəti. * **17:37** Nipəti nəghatiən u məmə, e nian Iesu in otuva lan, nətəmimi rəfin okoteruh. **18:1** Kol 4:2; 1Təs 5:17

7 ?Mətəu təhro e Uhgɨn? In təmɨtəpɨn rəhan mɨn nətəmimi,
kəni ilah kəutasək=pən kəm in nian rəfin e nərauiə mɨne lapɨn
mɨn rəfin. ?Kəni nɨkitəmah təhti məmə in otəni=pən kəm lah
məmə, 'Pəh pɨpɨm'? Kəpə. ?Kəni nɨkitəmah təhti məmə in ko
təsasiruiən uəhai əmə e rəhan mɨn? Kəpə.
8 Iətəni=pɨnə kəm təmah məmə nɨpəhriəniən, in otasiru
uəhai əmə e rəhan mɨn, kəni mol vivi rəhalah nərahiən. ?
Mətəu nian iəu Nətɨ Iətəmimi oiəkɨtəlɨg=pa mɨn lan e nɨftəni,
oiəkeh nətəmimi nəuvein nətəm kəutəhatətə e Uhgɨn, uə kəpə?"

Nəghatiən əuhlin
rəha Farəsi mɨne
iətəm tatos məni rəha takɨs

9 Kəni Iesu təməni nəghatiən əuhlin kəti kəm nətəmimi
nəuvein nətəm nɨkilah təhti məmə ilah kotəhruahru mo-
tapirəkɨs nətəmimi rəfin, kəni motəsal iahu e lah.
10 In təməni məmə, "Suah mil keiu kəmian əpəha e Nimə
Rəha Uhgɨn məmə kuəfaki. Kəti, in Farəsi, kəni kəti in iətəmi
tatos məni rəha takɨs.
11 Kəni Farəsi təməhtul məmə tətəfaki, kəni in mətəni aru
əmə in, mətəni məmə, 'Uhgɨn, iətəni-vivi ik mətəu-inu nəmol
məmə iəkol iətəpɨsɨn lak, mə inəha nətəmimi kotolkeikei pɨk
məni kəni məuteiuə məmə kotaklə̈h lan, kəni məutol tərah,
kəni məutaklə̈h e pətan rəha iətəpɨsɨn. Mətəu iəu iəsoliən kəmə
ilah. Kəni iəu mɨn iəsoliən kəmə suah kəha iətəm tatos məni
rəha takɨs.
12 Nian keiu e nəfakiən kətiə̈h, iətətuakəm mətəpə̈h nauəniən
mətəfaki kəm ik. Kəni nəmə iəkos natimnati ten, iətos rəkɨs
kətiə̈h mətəfɨnə kəm ik.'
13 "Mətəu suah kəha, iətəmi tatos məni rəha takɨs, in
təməhtul=pən isəu, kəni mətaulɨs məsəsal pəriən e negəu e neai
kəni məfaki. Kəni nɨkin tɨtəgɨt mətasək mətəhti mankɨlahan
mətəni məmə, 'Uhgɨn, iəu iətəmi tərah. ! Nɨkim teiuaiu
ohniəu!' "
14 Kəni Iesu təni məmə, "Iətəni kəm təmah. Nian suah mil
u okiatəlɨg=pən lahuənu, iətəmi rəha takɨs, in otəhruahru e
nəhmtɨ Uhgɨn. Mətəu Farəsi, in təsoliən lanəha, mətəu-inu
iətəmi tətəfəri aru in, Uhgɨn otosiahu, mətəu iətəmi tatosiahu
aru in, Uhgɨn otəfəri."

Kəlkələ̈h mɨn kəmə̈huva o Iesu
(Mat 19:13-15; Mak 10:13-16)

15 Kəni nətəmimi nəuvein kəmotos rəhalah mɨn iəpəou
mətmətɨg mɨn məhuva kəm Iesu məmə in otələhu=pən
nəhlmɨn e lah kəni məfaki o lah. Mətəu nian rəhan mɨn
nətəmimi kəmoteh ilah, kəni motəniəhu ilah.

18:12 Aes 58:1-4; Mat 23:23 **18:13** Sam 51:1 **18:14** Mat 23:12

16 Mətəu Iesu təmauɨn e iəpəou mɨn əha mə okəhuva ohni,
kəni məni=pən kəm rəhan mɨn natətəlɨg məmə, “Sotəniəhuiən
iəpəou mɨn məmə okəsəhuvaiən ohniəu, pəh ilah okəhuva
ohniəu, mətəu-inu Narmənɨgiən Rəha Uhgɨn in rəha nətəmimi
mɨn u kotəhmen e iəpəou mɨn u.
17 Iatəni pəhriən kəm təmah məmə, nəmə iətəmi kəti
təsolkeikeiən məmə oteiuaiu məhmen e kəlkələh mɨn u kəti
mupəh Uhgɨn tarmənɨg lan, ko in təsatɨg ahgəliən Narmənɨgiən
Rəha Uhgɨn.”

Suah kəti rəhan nautə tepət
(Mat 19:16-30; Mak 10:17-31)

18 Kəni iətəmi asoli kəti təməni=pən kəm Iesu məmə,
“Iəgətun, ik iətəmi təuvɨr. ?Oiəkəhro mos nəmiəgəhiən ituliɨn?”
19 Kəni Iesu təməni=pən kəm in məmə, “?Təhro nətauɨn lak
məmə iəu iətəmi təuvɨr? Suah kəti tɨkə in iətəmi təuvɨr, mətəu
Uhgɨn əmə in təuvɨr.
20 Ik nəkəhrun nəghatiən mɨn e Lou rəha Uhgɨn tətəni məmə,
‘Sakləhiən e pətan rəha iətəpɨsɨn, məsohamuiən iətəmimi,
məsakləhiən e natimnati, məseiuəiən e kot, mɨsiai rəham tatə
mɨne mamə.’ ”
21 Kəni suah u təməni məmə, “Natimnati mɨn rəfin u, iəmol
rəfin ilah, nian iəmətəkəku mətəuarus=pa u rəueiu.”
22 Nian Iesu təmətəu nəghatiən əha, kəni təni=pən kəm in
məmə, “Nati kəti mɨn əmə əha ikɨn onəkol. Uvən mol nətəmimi
kotos nəhmtɨ rəham nautə rəfin agɨn, kəni məfən məni lan kəm
nanrah mɨn. Kəni ik onəkos nəuvɨriən tepət əpəha e negəu e
neai. Kəni muva muərisɨg lak, mol məmə rəhak iətəmimi.”
23 Mətəu nian təmətəu nəghatiən mɨn əha, nɨkin təməpəou
mətəu inko rəhan nautə tepət.
24 Kəni nian Iesu təməsal=pən meruh məmə nɨkin nəpəou,
kəni təni məmə, “! Ei, tiəkɨs agɨn o iətəmi rəhan nautə tepət
məmə in otuva matɨg ahgəl e Narmənɨgiən Rəha Uhgɨn!
25 Tiəkɨs məmə kau otuvən=pən e nɨpəg nitɨl, mətəu tiəkɨs
pɨk məmə iətəmi rəhan nautə tepət otuva matɨg ahgəl e
Narmənɨgiən Rəha Uhgɨn.”*
26 Kəni nətəmimi u kəutətəu nəghatiən əha kəmotəni məmə,
“? Nəmə tiəkɨs o iətəmi rəhan nautə tepət, kəni pəh əha in
təhmen məmə otos nəmiəgəhiən əha?”
27 Mətəu in təməni məmə, “Nati nak u tiəkɨs pɨk agɨn, mə ko
nətəmimi kəsotoliən, mətəu Uhgɨn in təhrun noliən.”
28 Kəni Pitə təməni=pən kəm in məmə, “? Mətəu təhro e
tɨmah? Iəmotəpəh rəfin rəhatɨmah natimnati kəni məhuva
məmə iəkəhuərisɨg lam.”

18:17 Mat 18:3 **18:18** Luk 10:25 **18:20** Eks 20:12; Dut 5:16-20 * **18:25** Nəghatiən Kris əhruahru tətəni məmə, “Tiəkɨs o kaməl otuvən=pən e nɨpəg nitɨl.” Kaməl in nati miəgəh asoli kəti tapirəkɨs kau.

29 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Iətəni pəhriən kəm
təmah məmə, iətəmi təməpəh rəhan nimə, uə rəhan pətan, uə
pian min, uə rəhan tatə mine mamə, uə rəhan kəlkələh min
mətəu-inu in tatitəu=pən Narmənigiən Rəha Uhgin,
30 kəni e nəhue niftəni u, in otos natimnati tepət tapirəkis
ilah min u təməpəh ilah, kəni uərisig, in otos min nəmiəgəhiən
itulin.”

Iesu təməni pətigəm
rəhan nimisiən
(Mat 20:17-19; Mak 10:32-34)

31 Kəni Iesu təməni=pən kəm rəhan tueləf natətəlig min
məmə okohiet e nimənin nətəmimi məhuva kətiəh motuha-
pumin ilah min, kəni təməni=pən kəm lah məmə, “Otətəlig-
to. Rəueiu kəhuvən əpəha ilis Jerusiləm, kəni natimnati min
iətəm iəni min rəha Uhgin aupən kəmotəni lak, Nəti Iətəmimi,
e nauəuə min rəhalah, ilah okəhuva motol nipəhriəniən.
32 Nətəmimi okotegəhan=pən lak e nəhlmi Nanihluə min,
kəni nətəmimi okotəghati motaləh əuvsan lak, motol=pən əmə
iəu, motagəh əpis nəhmtək,
33 kəni okalis iəu, kəni kohamu iəu. Mətəu e nian tatol kisil
lan, oiəkəmiəgəh min.”
34 Mətəu kəsotəhruniən rəhan nəghatiən min. In
təhmen=pən e nəghatiən iətəm nipətin tətəhluaig, kəni
kəsotəhruniən nipəti nəghatiən min əha.

Iesu təmol vi iətəmi kəti nəhmtin tərah
(Mat 20:29-34; Mak 10:46-52)

35 Nian Iesu təmuva iuəkir o taun əha Jeriko, suah kəti in
tətəharəg e nikali suaru nəhmtin tərah. Nian rəfin in təteasiə e
məni o nətəmimi.
36 Kəni nian iətəmi əha nəhmtin tərah təmətəu məmə
nətəmimi tepət kəutaliuək e suaru, kəni in təmətapuəh məmə,
“?Nati nak əha katol?”
37 Nətəmimi kəmotəni=pən kəm in məmə, “Iesu əpəha, iətəm
Nasərit, tətaliuək e suaru.”
38 Kəni təmagət əfəməh məmə, “!Iesu! !Mipi kig Tefit! !Asiru
lak!”
39 Kəni nətəmimi min u kəutaliuək məutaupən e Iesu,
kəmotagət lan, motəni məmə, “!Sagətiən!” Mətəu in təmagət
əfəməh təhmin məmə, “!Mipi kig Tefit! !Asəkəhruin iəu masiru
lak!”
40 Kəni Iesu təməhtul təməni=pən kəm lah məmə okotit
məhuva. Kəni nian kəmotit məhuva iuəkir, Iesu tətapuəh ohni
məmə,
41 “?Nəkolkeikei məmə iəkol nak kəm ik?” Kəni in təməni
məmə, “Iərmənig, iəkolkeikei məmə oiəkair meruh nati.”

18:31 Luk 24:44 **18:32** Luk 9:22,44 **18:34** Mak 9:32

42 Kəni Iesu təməni=pən kəm in məmə, “Air meruh nati.
Rəham nəhatətəiən tinol vivi ik.”
43 Əmeiko rəueiu agin min, təmair minateh nati, kəni
minatuərisig e Iesu, mətəni-vivi Uhgin. Kəni nian nətəmimi
rəfin kəmoteruh nati əha, ilah kəməutəni-vivi Uhgin.

19

Iesu mine Sakiəs

1 Kəni Iesu təmaliuək muvən imə e taun u Jeriko matuvən
məmə otiet=pən e nikalin nəuvetin min kəti.
2 Kəni e taun əha, suah kəti əha ikin, nərgin u Sakiəs. In
iətəmi asoli kəti rəha nətəm kautos məni rəha takis, kəni in
rəhan nautə tepət.
3 Kəni in tolkeikei məmə oteh-to məmə Iesu in pəh, mətəu
təruru neruhiən mətəu in təkuəkir, nətəmimi kəutəhtul pəsig
lan.
4 Kəni in təmaiu aupən muvən məri e nigi kəti, nərgin u
sikəmo, məmə otəhrun neruhiən Iesu nian in otuva=pa in ikin.
5 Kəni nian Iesu təmuva əhruahru əha ikin, təməsal-pəri
meruh, kəni məni=pən kəm in məmə, “Sakiəs. Eiuaiu uəhai,
mətəu rəueiu ko iəkəkeikei muvən mauən əpəha e rəham
nimə.”
6 Kəni Sakiəs təmeiuaiu uəhai əmə, kəni mit Iesu mian əpəha
iman ikin imə, kəni nikin təmagiən.
7 Mətəu nian nətəmimi kəmoteruh natimnati min əha, kəni
kəutasiuən kəm lah min o noliən əha məutəni nikali Iesu
məmə, “Suah əha tatuvən e nimə rəha iol təfagə tərah.”
8 Kəni nian kinəhuvən rəkis e nipəgnəua nimə rəha Sakiəs,
in təhtul məni kəm Iərmənig məmə, “Iərmənig, ətəlig-to.
Oiəkəuəri rəhak natimnati mol nəhmtin keiu, kəti rəhak, kəni
kəti iəkəfən kəm nanrah min. Kəni natimnati iətəm iəmakləh
lan o suah kəti, oiəkalpin mau kuvət.”
9 Kəni Iesu təni=pən kəm in məmə, “Rəueiu Uhgin
tinosmiəgəh ik mine rəham min, mətəu-inu ik min, nəməhatətə
e Uhgin, kəni ik nəuaniləuis pəhriən kəti rəha Epraham.
10 Kəni iəu, Nəti Iətəmimi, iəmuva məmə iəkəsal e nətəmimi
iətəm kəmotəluei, kəni mosmiəgəh ilah.”

Nəghatiən əuhlin
rəha nətəmimi nətəm kəmotos məni rəha iərmənig rəhalah

11 Nian nətəmimi kəməutətəlig e Iesu, in təmətəkeikei
mətəni nəghatiən əuhlin kəm lah mətəu-inu in tinuva iuəkir
o Jerusiləm, kəni nikilah təhti məmə Narmənigiən Rəha Uhgin
otəsuvəhiən əha rəueiu tuva.

19:7 Luk 15:2 **19:8** Eks 22:1; Nam 5:6-7 **19:9** Luk 13:16; Uək 16:31 **19:10** Luk 15:4; Jon 3:17; 1Tim 1:15

12 Kəni təməni=pən kəm lah məmə, “Iərmənig kəti tolkeikei
məmə in otuvən isəu meruh kig asoli agin məmə kig asoli
otəfəri in mol kig lan əpəha iman ikin, kəni in otəpanitəlig=pa
min.
13 Kəni in təmauin e rəhan noluək min ten, kəni məuəri
məni asoli kətiəh kətiəh e lah.* Kəni in təməni=pən kəm lah
məmə, ‘Itəmah onəkotəkeikei motalkut o məni u o noliən nətin
mətəuarus=pən iəu iəkitəlig=pa min.’
14 “Mətəu nətəm iman ikin kəsotolkeikeiən suah kəha, kəni
motahli=pən nətəmimi nəuvein kotos nəghatiən məhuvən
kəm kig asoli agin məmə, ‘Itimah iəsotolkeikeiən məmə suah
u otarmənig e timah.’
15 Mətəu kəmləfəri iərmənig u kol kig lan, kəni in
təmitəlig=pa min. Kəni suah u təmauin e rəhan noluək min
iətəm in təməuəri rəhan məni kəm lah. In tolkeikei məmə
otəhrun məmə ilah kəmotətəuarus məni nak nian in təmətatig
əpəha isəu.
16 “Kəni iətəm təmaupən muva məni=pən kəm in məmə,
‘Iərmənig, nəmələhu=pa məni kətiəh e nəhlmək, kəni
iəmətəuarus məni ten min.’
17 Kəni rəhan iərmənig təməni=pən kəm in məmə, ‘Ik ioluək
təuvir, nəmol nati iətəm in təuvir. Mətəu-inu nəmol uək təuvir
o neruh viviən nati iətəm təkəku, kəni rəueiu əha oiəkegəhan
lam məmə ik onəkarmənig e taun ilah ten.’
18 “Kəni iətəm tətuərisig lan təmuva məni=pən məmə,
‘Iərmənig, nəmələhu=pa məni kətiəh e nəhlmək, kəni
iəmətəuarus məni faif min.’
19 Kəni iərmənig təməni=pən kəm in məmə, ‘Ik onəkarmənig
e taun ilah faif.’
20 “Kəni ioluək kəti min təmuva məni=pən kəm in məmə,
‘Iərmənig, inu rəham məni. Iəməlis-ərain e napən, kəni
məhluaig vivi lan.
21 Iəu iəməgin lam mətəu-inu, iəkəhrun məmə ik iətəmi
noliən rəham tiəkis. Ik natos natimnati kəsəniəmə məmə
rəham, kəni matos nauəniən e nasumiən min rəha nətəmimi
pisin min.’
22 “Kəni iərmənig təməni=pən kəm in məmə, ‘! Ik ioluək
tərah! E rəham əmə nəghatiən, iətakil ik məmə nəmol tərah
agin. Nəmə ik ninəhrun rəkis məmə iəu iətəmi iəkis, kəni
iətos natimnati iətəm kəsəniəmə rəhak, kəni matos nauəniən
e nasumiən min rəha nətəmimi pisin min,
23 kəni təhro nəməsosiən rəhak məni muvən məfən e bank,
kəni nian iəkitəlig lan, iəkəhrun nosiən rəhak məni ilau nətin.’
24 “Kəni təməni=pən kəm rəhan min nətəmimi məmə, ‘Otos
rəkis rəhan məni, kəni motəfən kəm suah u rəhan məni ten.’

---

* **19:13** Kəni iərmənig təməfən məni kətiəh kətiəh kəm rəhan ioluək ten, kəni məni kətiəh in təhmen=pən e uan-hanrit-tausin vatu. **19:17** Luk 16:10

25 “Kəni ilah kəmotəni məmə, ‘! Iərmənɨg, təsəhruahruiən
mətəu-inu rəhan məni ten rəkɨs!’
26 “Kəni iərmənɨg təməni=pən kəm lah məmə, ‘Iətəni kəm
təmah məmə, iətəmimi iətəm tatos nati kəti, kəmanəfən mɨn
nəuvein mɨn kəm in. Mətəu iətəmi rəhan nati kəti tɨkə, kəpanos
rəkɨs rəhan natimnati rəfin.
27 Kəni rəueiu, rəhak tɨkɨmɨr mɨn iətəm kəməsotolkeikeiən
iəu məmə iəkuva kig rəhalah, onəkotit ilah məhuva, kəni
motuhamu ilah e nəhmtək.’ ”

Iesu təmuvən Jerusɨləm
(Mat 21:1-11; Mak 11:1-11; Jon 12:12-19)

28 Kəni nian Iesu təməghati rəkɨs, kəni in təmaliuək maupən
matuvən əpəha ilɨs Jerusɨləm, kəni nətəmimi kəmautuərisɨg
lan.
29 Nian kəməhuva iuəkɨr o lahuənu mil u keiu, Petfas mɨne
Petəni e Nɨtəuət Rəha Nɨgi U Olif, kəni in təməni=pən kəm rəhan
mil keiu iətəmimi məmə,
30 “Onəkian əpəha lahuənu ikɨn kəmotsɨpən ikɨn. Ikɨn əha,
onəkueh nətɨ togki kəti kəsasuə əhanəhiən lan. Nəkiatɨs nɨləuɨs
lan muasɨg miəuva u ikɨnu.
31 Kəni nəmə suah kəti tətapuəh o təlau məmə, ‘? Nətiatɨs
togki o nak?’ kəni onəkuəni=pən kəm in məmə, ‘Iərmənɨg, in
tolkeikei məmə otol nati kəti lan.’ ”
32 Kəni kəmian mueruh natimnati rəfin tol əmə məmə inu
Iesu təməni.
33 Kəni nian kəmətiatɨs nətɨ togki, kəni nətəmimi mɨn rəha
togki kəmotətapuəh o lau məmə, “! Ei! ? Nətiatɨs nətɨ togki o
nak?”
34 Kəni ilau kəmuəni=pən məmə, “Kəpə. Iərmənɨg tolkeikei
məmə otol nati kəti lan.”
35 Kəni kəmuasɨg miəuva kəm Iesu, kəni kəmuəpəg rəhalau
kəti napən muəhtərain nəmtah nətɨ togki lan, kəni muasiru e
Iesu təri masuə e nətɨ togki.
36 Nian təmasuə lan mɨnatuvən, kəni rəhan mɨn nətəmimi
kəmotaupən motəpeg rəhalah mɨn kəti napən motəpenə e
suaru.†
37 Nian Iesu tɨnatuva iuəkɨr o Jerusɨləm mətasuə e togki
məteiuaiu e Nɨtəuət Rəha Nɨgi U Olif, kəni nətəmimi mɨn rəfin
rəhan nɨkilah təmagiən, kəni mɨnautəni-vivi Uhgɨn məutagət
əfəməh o nati apɨspɨs mɨn ilah kəmoteruh in təmatol.
38 Kəni ilah məutəni məmə,
“!Iərmənɨg Uhgɨn tətatɨg ilau kig u iətəm tətuva e nərgɨn!
Pəh nəməlinuiən otatɨg əpəha e negəu e neai, kəni əpəha ilɨs ilɨs
agɨn e negəu e neai, okətəfəri nərgɨ Iərmənɨg Uhgɨn!”

19:26 Mat 13:12; Luk 8:18 † **19:36** Nian kəmotəpeg rəhalah mɨn kəti napən motəpenə e suaru məmə togki otaliuək lan, inu nəmtətiən rəha nɨsiaiən rəhalah o Iesu. **19:38** Sam 118:26

39 Kəni Farəsi mɨn nəuvein əha kəutatɨg əha ikɨn
kəmotəni=pən kəm in məmə, “Iəgətun. Əniəhu rəham mɨn
nətəmimi məmə okəsotagətiən.”
40 Mətəu in təməni=pən kəm lah məmə, “Nəmə nətəmi mɨn u
kəsotagətiən, kəni kəpiel əpnapɨn mɨn u, ilah okotagət əfəməh.”

Iesu təmasək
o nətəm Jerusɨləm

41 Kəni nian Iesu təmuva iuəkɨr meruh taun əha Jerusɨləm,
in təmasək o nətəmimi mɨn əha ikɨn əha.
42 Kəni in təni məmə, “Kəsi, iəmolkeikei pɨk məmə itəmah
mɨn nəmotəhrun natimnati mɨn iətəm okotəfɨnə nəməlinuiən
kəm təmah e nian u rəueiu. Mətəu kəpə. Kəni rəueiu, natim-
nati mɨn əha kəutəhluaig ko nəsoteruhiən.
43 Mətəu e nian mɨn iətəm otuva o təmah, rəhatəmah tɨkɨmɨr
mɨn okəhuva motəhtul tɨtəlau e təmah, okotel nɨftəni motətu-
pəri motol əpətɨn rəhatəmah taun, kəni motahtɨpəsɨg lan
məmə onəsohietiən.
44 Kəni ilah okotərəkɨn rəfin nimə e taun rəhatəmah, kəni
ko kəpiel kəti mɨne rəha nimə mɨn otəsəhtuliən. Kəni oko-
tohamu itəmah rəfin itəmah kəlkələh mɨn rəhatəmah. Na-
timnati rəfin u otuva mətəu-inu itəmah nəmoteruh mətəu
nəməsotəhruniən nian iətəm Uhgɨn təmuva məmə in oto-
smiəgəh itəmah lan.”

Iesu təməhgi pətɨgəm nətəmimi iətəm kautol makɨt e Nimə
Rəha Uhgɨn
(Mat 21:12-17; Mak 11:15-19; Jon 2:13-22)

45 Kəni Iesu təmuvən Jerusɨləm, kəni muvən e iat rəha Nimə
Rəha Uhgɨn meruh nətəmimi kautol makɨt ikɨn, kəni mətəhgi
pətɨgəm ilah.‡
46 Kəni in təməni=pən kəm lah məmə, “Kəmətei rəkɨs
e Nauəuə Rəha Uhgɨn məmə, ‘Rəhak nimə, in nimə rəha
nəfakiən,’ mətəu itəmah nɨnautol tɨnuva məmə ‘nimə kəti
iətəm nakləh mɨn kəutəhluaig ikɨn.’ ”
47 Kəni uərisɨg lan, e nian mɨn rəfin, Iesu təmətəgətun əpəha
imə e Nimə Rəha Uhgɨn. Kəni pris asoli mɨn, mɨne nəgətun
mɨn rəha Lou, mɨne nətəmimi asoli mɨn rəha nətəm Isrel,
kəməutəsal e suaru məmə okotuhamu Iesu,
48 mətəu kəsotehiən suaru kəti mətəu-inu nətəmimi rəfin
kotolkeikei pɨk məmə okotətəu nəghatiən mɨn rəhan, kəni
nəghatiən rəhan tətaskəlɨm vivi rəhalah nətəlɨgiən.

19:44 Luk 21:6 ‡ **19:45** Afin-to e tiksɨnəri “Nimə Rəha Uhgɨn” o nəhruniən natimnati nian Iesu təmuvən məhgi pətɨgəm nətəmimi e Nimə Rəha Uhgɨn. **19:46** Aes 56:7 **19:46** Jer 7:11 **19:47** Luk 21:37

20

Nətapuəhiən məmə
pəh təmegəhan e Iesu
məmə otol uək
(Mat 21:23-27; Mak 11:27-33)

1 Nian kəti, Iesu təmətəgətun nətəmimi əpəha e Nimə Rəha
Uhgin, kəni mətəni pətigəm nanusiən təuvir rəha Uhgin kəm
nətəmimi. Kəni pris asoli min, mine nəgətun min rəha Lou,
mine nətəmimi asoli min rəha nətəm Isrel kəməhuva moteh
in,
2 kəni kəmotətapuəh ohni məmə, "?Əni-to kəm timah məmə na-
tol natimnati min əha e nepətiən əhro? ?Kəni pəh təmegəhan
lam natol natimnati min əha?"
3 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, "Təuvir əmə. Iəu
iəkətapuəh min e nəghatiən kəti kəm təmah, kəni itəmah
onəkotaupən motuhalpin=pa kəm iəu.
4 ?Pəh təmegəhan e nepətiən kəm Jon məmə in otol bəptais e
nətəmimi, Uhgin uə iətəmimi əmə?"
5 Kəni kinəutəni nəghatiən u kəm lah min, məutəni məmə,
"Nəmə kotəni məmə Uhgin təmegəhan lan, kəni in otəni məmə,
'?Mətəu təhro nəsotəniən nipəhriəniən e nəghatiən rəha Jon?'
6 Mətəu nəmə kitah kotəni məmə nətəmimi əmə
kəmotegəhan lan, kəni nətəmi min əha okotəhti itah e kəpiel
mətəu-inu ilah kinotəni rəkis nipəhriəniən e Jon məmə in iəni
kəti rəha Uhgin."
7 Kəni ilah kəmotuhalpin məmə, "Itimah iəsotəhruniən
məmə pəh təmegəhan lan."
8 Kəni Iesu təni=pən kəm lah məmə, "Kəni iəu min, ko
iəsəniən məmə pəh təmegəhan e nepətiən kəm iəu məmə iəkol
natimnati min u."

Nəghatiən əuhlin
e nasumiən rəha krep
(Mat 21:33-46; 22:15-22; Mak 12:1-17)

9 Kəni Iesu təməni nəghatiən əuhlin kəti kəm nətəmimi
məmə, "Iətəmi asoli kəti təmərfei niləuis u krep e nasumiən
asoli rəhan. Kəni mələhu=pən nasumiən u e nəhlmi nətəmimi
nəuvein, kəni ilah okəutasum kəni məutafəl, kəni nian rəha
nəuləkiən, kəni ilah okotəfən nəuvetin kəm in. Kəni in
təmuvən əpəha e nitəni pisin kəti min, kəni minatig minos nian
tepət.
10 "Kəni nian krep təmol nəuan kəni minatimarəg, iətəmi
asoli u təmahli=pən rəhan kəti ioluək məmə in otuvən meruh
nətəm kəutasum e rəhan nasumiən məmə okotəhli nəua krep,
kəni motəuəri motəfən rəha iətəmi asoli nəuvein. Mətəu

20:9 Aes 5:1

nətəmimi min əha kəmotəhtul motəhti ioluək əha, kəni motahli=pən titəlig kəni məsotəfəniən nəua krep nəuvein kəm in.
11 Kəni iətəmi asoli təmahli=pən min rəhan kəti ioluək. Kəni ilah kəmotoh min, kəni motol aulis in, kəni motahli=pən titəlig məsotəfəniən nəua krep kəti kəm in mine.
12 Kəni in təmahli=pən min kəti, kəni ilah kəmotoh motəfən niməgim kəm in, kəni motəraki pətigəm lan.
13 "Kəni iətəmi asoli rəha nasumiən təni məmə, '?Oiəkəhro əha rəueiu? Təuvir məmə iəkahli=pən nətik əhruahru, iətəm iəkolkeikei pik. Nikik təhti məta okotisiai in.' Kəni in təmahli=pən.
14 "Mətəu nian nətəmimi min əha kəmoteruh, kəni kəmotəni kəm lah min məmə, 'Nəti iətəmi asoli əpə tətuva u nian kəti nasumiən tuva mol rəhan lan. Pəh kotohamu, kəni kitah kotos nasumiən u rəhan məmə rəhatah.'
15 Kəni kəmotaskəlim motatu pətigəm lan e nasumiən, kəni motoh motohamu.
"?Kəni tol lanəha, iətəmi asoli rəha nasumiən otol nak e nətəmimi min əha?
16 In otuva kəni moh nətəmimi min əha mohamu ilah, kəni in otələhu=pən nasumiən asoli əha tuvən e nəhlmi nətəpisin."*
Kəni nian nətəmimi kəmautətəlig lan kəmotətəu nəghatiən əha, məutəni məmə, "!Təuvir məmə, otəsol aginiən nati əha!"
17 Mətəu Iesu təməsal=pən meruh ilah, kəni məni məmə, "?Mətəu nəghatiən u nipətin nak? Nauəuə Rəha Uhgin tətəni məmə,
'Kəpiel iətəm nətəmimi rəha nuvləkiniən nimə kəmotəraki lan, in tinuva kəpiel keikei rəha noliən nimə.'
18 "Nətəmimi rəfin nətəm okotəmei motorin=pən ilah e kəpiel əha, kəni nikilkililah otitəgit-əgit. Kəni nəmə kəpiel əha otəmei məhti iətəmi kəti, kəni in otauvtəuvtə mərah agin."
19 Kəni nəgətun min rəha Lou, mine pris asoli min kəmotəhrun məmə nəghatiən əuhlin u rəhan tətəni əmə ilah, kəni tol lanəha, ilah kəutəsal e suaru məmə okotaskəlim uəhai əmə, motləfən e kaləpus, mətəu kinotəgin e nətəmimi, kəni motəpəh.

?Təhruahru məmə nətəmimi okotətəu takis kəm Sisə, uə kəpə
(Mat 22:15-22; Mak 12:13-17)

20 Kəni nəgətun min rəha Lou, mine pris asoli min kəutəsal vivi o Iesu məmə okotətəu nəghatiən kəti rəhan u təsəhmen

---

* **20:16** Nəghatiən əuhlin u tətəghati e nətəmimi pisin pisin min tepət. Iətəmi asoli rəha nasumiən tətəgətun=pən Uhgin. Kəni nasumiən rəha krep tətəgətun=pən nətəmimi rəha Isrel. Nətəm kəutasum tətəgətun=pən nətəmimi asoli min rəha nətəm Isrel. Iol əhruin nati rəha iətəmi asoli tətəgətun=pən iəni min rəha Uhgin. Kəni nəti iətəmi asoli tətəgətun=pən Kristo Iesu. **20:17** Sam 118:22 **20:18** Aes 8:14-15

əhruahruiən. Kəni o nəghatiən u, okotəfən in e nəhlmɨ iətəm kəti rəha kəpmən rəha Rom. Kəni kəmotahli=pən nətəmimi nəuvein məmə ilah okəhuvən motol kəuɨt kəsuə e Iesu.
21 Kəni kəuɨt kəsuə mɨn kəməhuvən motətapuəh o Iesu məmə, "Iəgətun. Itɨmah iəkotəhrun natimnati mɨn iətəm nətəni mɨne natimnati iətəm nətəgətun nətəmimi lan, kotəhruahru vivi. Ik onəsoliən noliən pɨsɨn kəm suah kəti, kəni matɨg mol pɨsɨn mɨn kəm suah kəti. Mətəu onəkol təhmen-əhmen əmə kəm lah rəfin. Kəni ik nətəghati əmə e nɨpəhriəniən mətəgətun nətəmimi e suaru rəha Uhgɨn.
22 Kəni tol lanu, əni-to kəm təmah məmə, təhruahru e Lou rəhatah məmə okotətəou takɨs kəm Kig Sisə u in iətəmi asoli agɨn rəha kəpmən rəha Rom, uə kəpə?"
23 Mətəu Iesu təməhrun rəkɨs məmə kautol kəuɨt kəsuə kəm in, kəni in təməni=pən kəm lah məmə,
24 "Otəgətun-to məni† kəti kəm iəu. ?Narmɨ pəh u tətatɨg e məni u? ?Kəni nərgɨ pəh u tətatɨg e məni u?" Kəni kəmotəni məmə, "Narmɨ Sisə, mɨne nərgɨ Sisə."
25 Kəni in təməni=pən kəm lah məmə, "Kəni ko nəmə natim-nati rəha Sisə, əfən kəm Sisə. Kəni natimnati rəha Uhgɨn, əfən kəm Uhgɨn."
26 Kəni e nəhmtɨ nətəmimi ərəfin, nəghatiən mɨn iətəm kəutətapuəh lan, ko kəsələs iahuiən Iesu lan. Mətəu narmɨlah təmiuvɨg pɨk e nəghatiən iətəm Iesu təmuhalpɨn, kəni kəməsotəghatiən.

?Təhro e iətəmi tɨmɨs
kəni məmiəgəh mɨn?
(Mat 22:23-33; Mak 12:18-27)

27 Kəni Satusi mɨn nəuvein kəməhuva o Iesu. Ilah kəutəni məmə nian iətəmi tɨmɨs, ko təsəmiəgəh mɨniən.
28 Kəni kəmotətapuəh e nəghatiən kəti kəm Iesu məmə, "Iəgətun. Mosɨs təmətei=pən e Lou rəhatah məmə nəmə iərman kəti otɨmɨs, kəni məpəh rəhan pətan, kəni məsuələsiən nətɨlau kəti mɨne, kəni pian otəkeikei mit pətalɨmɨs əha, məmə okuələs nətɨlau kəti ko, kəni suakəku u otos nɨmei rəhan tatə asoli əpəha tɨnɨmɨs rəkɨs.
29 "Tol lanəha, nəman ilah səpɨn, u rəhalah tatə kətiəh. Kəni iətəm tepət e lah təmaupən mit pətan kəti, kəni məsuələsiən nətɨlau kəti, kəni mɨmɨs.
30 Pian iətəm tətuərisɨg lan, təmit mɨn pətalɨmɨs u, mətəu in mɨn təmɨmɨs, kəni kəməsuələsiən nətɨlau kəti.
31 Kəni uərisɨg lan, pialah kəti mɨn təmit mɨn pətalɨmɨs u, mətəu in mɨn təmɨmɨs. Kəni pian mɨn əha ilah rəfin

---

20:20 Luk 11:54 † **20:24** Məni u in silin kəti rəha Rom, kətəni məmə Tənariəs. Okotəkeikei motətəou takɨs e məni əha tatuvən kəm Sisə. **20:28** Dut 25:5

səpɨn kəmotit pətan u, mətəu kəsotələsiən nətɨlah kəti, ilah
kəmohmɨs ərəfin.
32 Kəni uərisɨg lan, pətalɨmɨs u tɨmɨs mɨn.
33 Inəha nətəmimi səpɨn, ilah pialah mɨn kəmotit pətan əha.
?Mətəu e Naunun Nian, nian nətəmimi okotəmiəgəh mɨn e
nɨmɨsiən, pətan əha in rəha pəh lan?”
34 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “E nian u rəueiu e
nəhue nɨftəni u, nəman mɨne nɨpətan kautol marɨt.
35 Mətəu e nian rəha natɨgiən vi, otəsoliən lanəha. Nətəmimi
nətəm Uhgɨn nɨkin tətagiən o lah məmə ilah okotəmiəgəh mɨn e
nɨmɨsiən, kəni in otos ilah məhuvən kotatɨg e natɨgiən vi. Kəni
ko ilah okəsotoliən marɨt, kəni ilah okəsotohtəu-pəniən noliən
rəha marɨt,
36 mətəu-inu ilah ko kəsohmɨs mɨniən. Kəni ko kəsohmɨs
mɨniən mətəu-inu, ilah okotəhmen əmə e nagelo mɨn nətəm
kəsohmɨsiən, kəni məsotoliən marɨt, kəni məsoteməkiən e
kəlkələh mɨn. Kəni ilah mɨn u nətəm Uhgɨn təmol ilah
kotəmiəgəh mɨn e nɨmɨsiən, ilah mɨn nenətɨ Uhgɨn.‡
37 Kəni kotəhrun məmə inu otuva mol nɨpəhriəniən lan
mətəu-inu, nauəuə rəha Mosɨs tətəgətun mɨn məmə nian
nətəmimi okohmɨs, ilah okotəmiəgəh mɨn. E nəniən rəha nɨgi
iətəm nɨgəm təmatuəu=pən lan, Mosɨs təmauɨn e Iərmənɨg
məmə in ‘Uhgɨn rəha Epraham, Uhgɨn rəha Aisək, mɨne
Uhgɨn rəha Jekəp,’ nati əpnapɨn ilahal kəmlɨmɨs rəkɨs nuvəh
nəuvetɨn.
38 Uhgɨn u, in Uhgɨn rəha nətəm kautəmiəgəh, mətəu
səniəmə in Uhgɨn rəha nətəm kəmohmɨs, mətəu-inu in tateh
nətəmimi mɨn rəfin məmə ilah okotəmiəgəh, nati əpnapɨn
nəmə kəmohmɨs rəkɨs uə kəutəmiəgəh əhanəh.”
39 Kəni nəgətun mɨn rəha Lou nəuvein kəmotəni=pən kəm
Iesu məmə, “Iəgətun, nəmuhalpɨn vivi pəhriən.”
40 Kəni kəmotəgɨn o nətapuəh mɨniən nəghatiən kəti mɨn tol
lanəha.

Kig Tefɨt mɨne Krɨsto
(Mat 22:41-46; Mak 12:35-37)

41 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “?Təhro nətəmimi
kəutəni məmə Krɨsto iətəm Uhgɨn təməni məmə otahli=pa, in
mipɨ Kig Tefɨt?
42 Mətəu-inu e Nauəuə Rəha Nəpuən Mɨn,§ Kig Tefɨt aru əmə
təməni məmə,

‡ **20:36** Nətəmimi u kəutatɨg rəueiu e nəhue nɨftəni u, kautol marɨt məmə okotemək e kəlkələh mɨn. Mətəu nəmə iərman kəti o pətan kəti tatuvən e negəu e neai, ko təsɨmɨsiən, kəni ko təsoliən marɨt məmə otemək. **20:37** Eks 3:6 § **20:42** “Nauəuə Rəha Nəpuən Mɨn” in “Ol Sam” e Bislama Baebol.

‘Iərmənig Uhgin təməni=pən kəm rəhak Iərmənig* məmə,
“Əharəg u e rəhak maru, ikin ima nəsanəniən mine nisiaiən,
43 mətəuarus=pən iəu iəkələs iahu rəham tikimir min,
məlin=pən ilah əpəha ləhtəni e nəhlkəm,
məmə nətarmənig e lah.” ’†
44 Kig Tefit əhruahru təməni məmə Kristo in rəhan Iərmənig.
?Kəni nəmə mipi Tefit əhruahru əmə, kəni təhro matol rəhan Iərmənig lan?”

Iesu təmagət
e nəgətun min rəha Lou
(Mat 23:1-36; Mak 12:38-40; Luk 11:37-54)

45 Nətəmimi kəməutətəlig, kəni Iesu təməni=pən kəm rəhan min nətəmimi məmə,
46 “Itəmah onəkotəkeikei məutətəu vivi itəmah kəni məsotohtəu-pəniən noliən min rəha nəgətun min rəha Lou. Ilah kotolkeikei məmə okəhuvən e napən əfəməh min rəha nəfəriən məmə nətəmimi okoteruh=pən ilah lan. Kəni nikilah tətagiən nian nətəmimi kəutəfəri nəhlmi lah kəm lah e nisiaiən əpəha e makit. Kəni əpəha imə e nimə rəha nuhapuminiən, kotolkeikei məmə okotəharəg aupən əpəha təuvir ikin. Kəni e nian rəha lafet, ilah kotolkeikei məmə okəhuvən motəharəg aupən ikin nisiaiən ikin.
47 Kəni ilah kautol tərah kəni məutakləh e nimə min rəha pətalimis min. Kəni ilah kəutəfaki əfəməh məuteiuə əmə məmə nətəmimi okoteruh ilah ohni. Nalpiniən rəha nətəmimi min u in otəskasik mapirəkis.”

21

Pətalimis kəti təməfən
rəhan məni kəm Uhgin
(Mak 12:41-44)

1 Kəni nian Iesu təməsal-pəri, materuh vivi nətəmimi min u rəhalah nautə tepət kəutəfən rəhalah məni e bokis kətəfən məni ikin əpəha e Nimə Rəha Uhgin,
2 kəni in təmeruh pətalimis kəti ianrah tətəfən məni əkəku keiu əmə.*
3 Kəni Iesu təni məmə, “Nipəhriəniən iətəni kəm təmah məmə, məni iətəm pətan u təməfən, in tapirəkis rəha nətəmimi rəfin,
4 mətəu nətəm rəhalah nautə tepət kəmotəfən məni nəuvein mətəu inko in nati əpnapin o lah, rəhalah tepət min əpəha ikin.

---

* **20:42** Nətəmimi e nian rəha Iesu, kotəhrun məmə nəghatiən u “Iərmənig” e nəpuən u tətəghati e Məsaiə iətəm Uhgin təməni məmə otahli=pa. † **20:43** Nəghatiən Kris əhruahru tətəni məmə, “iəkol rəham tikimir min ilah okotəhmen e nati kəti iətəm kətəharəg matəfu-pəri nəhlkəm lan.” **20:43** Sam 110:1 * **21:2** Məni u təhmen=pən e tuenti vatu. **21:3** 2Kor 8:12

Mətəu pətalɨmɨs u in ianrah pəhriən, in təməfən rəfin rəhan məni o nos nəhmtɨniən nauəniən nɨgɨn, kəni tɨkə mɨn əha ikɨn.”

Iesu təməghati e natimnati mɨn iətəm okəhuva
(Mat 24:1-35,42-44; Mak 13:1-37)

5 Kəni Iesu təmətəu rəhan mɨn nəuvein nətəmimi kəutəni Nimə Rəha Uhgɨn iətəm rəhan kəpiel asoli mɨn kotəuvɨr, mɨne natimnati təuvɨr mɨn əha imə iətəm nətəmimi kəmotəfən kəm Uhgɨn. Kəni təni məmə,

6 “Itəmah nəuteruh natimnati mɨn əha, mətəu nian otətuva nətəmimi okotoharəg-rəg kəpiel mɨn rəha nimə əha, kəpiel mɨn rəfin okotəmei, ko kəti təsəhtuliən əha tətəhtul ikɨn rəueiu.”

7 Kəni kəmotətapuəh ohni məmə, “Iəgətun. ?Natimnati mɨn əha onəhgɨn kəhuva? ?Kəni nəmtətiən nak otəgətun məmə otəsuvəhiən natimnati mɨn əha okəhuva?”

8 Kəni Iesu təni məmə, “Onəkotəkeikei məutətəu vivi itəmah məmə suah kəti otəseiuəiən e təmah, mətəu-inu nətəmimi tepət okəhuva motəni məmə, ‘! Iəu, iəu Krɨsto u!’ Kəni nəuvein okotəni məmə, ‘Nian rəha natimnati əha tɨnuva iuəkɨr.’ Mətəu onəsəhuərisɨgiən e lah.

9 Kəni nian onəkotətəu nanusiən məmə nətəmimi kəutəluagɨn, uə nətəmimi kəutəməu ilah rəhalah kəpmən, mətəu itəmah onəsotəgɨniən. Natimnati mɨn əha okotaupən məhuva pɨpɨm, mətəu kəsəniə məmə in Naunun Nian.”

10 Kəni Iesu təni=pən kəm lah məmə, “Nətəmimi e nɨtəni mɨn nəuvein okotəluagɨn ilah nətəmimi e nɨtəni mɨn nəuvein, kəni kəpmən nəuvein okotəluagɨn ilah kəpmən nəuvein.

11 Kəni nəmig asoli mɨn okotan, kəni nəumɨs otan ikɨn mɨn tepət e nəhue nɨftəni, kəni nɨmɨsiən əskasɨk mɨn okotan e nəhue nɨftəni, kəni əpəha ilɨs e neai, natimnati mɨn okəhuva motol nɨki nətəmimi otəgɨn, kəni ilah okoteruh nəmtətiən asoli mɨn e neai.

12 “Mətəu nian natimnati mɨn u okəsəhuva pɨpɨm əhanəhiən, nətəmimi okotaskəlɨm itəmah, kəni motol nərahiən kəm təmah o nəhatətəiən rəhatəmah, kəni motələs itəmah məhuvən əpəha e nimə rəha nuhapumɨniən, mɨne e kaləpus, kəni onəkotəhtul e nəhmtɨ kig mɨn mɨne nətəmi asoli mɨn rəha kəpmən mətəu-inu itəmah nautos nərgək məutəni nɨpəhriəniən lak.

13 Inəha nian təuvɨr əhruahru məmə nəkotəni pətɨgəm nanusiən təuvɨr kəm lah.

14 Mətəu otol əpenə-penə e nɨkitəmah rəueiu məmə e nian əha nɨkitəmah təsəhtiən məmə nəghatiən nak onəkotəni kəm lah,

---

21:6 Luk 19:44 **21:14** Luk 12:11-12

15 mətəu-inu iəu oiəkəfinə nəghatiən əhruahru kəm
təmah kəni məfinə nəhruniən kəm təmah, kəni mol
rəhatəmah nəghatiən təsanən, kəni rəhatəmah min tikimir
ko kəsotuhalpiniən, kəni ko kəsotəniən məmə nəsotəniən
nipəhriəniən.
16 Kəni rəhatəmah tatə mine mamə min, mine piatəmah min,
mine rəhatəmah nimənin min, mine niəli min okotəfən itəmah
e nəhlmi tikimir min. Kəni okotohamu itəmah nəuvein.
17 Nətəmimi min rəfin okotəməki e təmah o nərgək.
18 Mətəu ko nəuanutəmah uəha kəti, ko təsikəiən.
19 Nian onəutəhtul əskasik məutəhatətə lak e nian iəkis
min iətəm okəhuva e rəhatəmah nəmiəgəhiən, kəni onəkotos
nəmiəgəhiən itulin.
20 “Mətəu nian onəkoteruh soldiə min okəhuva tepət mo-
tohtəlau e taun u Jerusiləm, kəni itəmah onəkotəkeikei
motəhrun məmə otəsuvəhiən kəni kərəkin agin taun əha
Jerusiləm.
21 Kəni itəmah nəutatig Jutiə, onəkotəkeikei motaiu mo-
tagim məhuvən motəhluaig əpəha e nitəuət min. Kəni itəmah
nətəm nəutatig e taun əha, onəkotəkeikei mohiet. Kəni itəmah
nətəm nəutatig ikinu titəlau e taun əha, onəsəhuvən miniən
əha imə e taun əha,
22 mətəu-inu nian əha, in nian rəha Uhgin otol nalpiniən lan
kəm nətəm kautol noliən tərah, kəni mol əpu nəghatiən iətəm
kəmətei=pən e nauəuə rəhan tuva matol nipəhriəniən lan.
23 “!Kəsi! Nahməiən asoli o nipətan nətəm kəmotol nərfilah
mine nipətan kəutəfən nah kəm nəpəou min. E nian əha okotos
pik nahməiən, mətəu-inu nərahiən asoli otuva e nəhue niftəni,
kəni niəməha mine nalpiniən rəha Uhgin otuva kəm nətəmimi
min u rəha Isrel u kautol noliən tərah min.
24 Kəni rəhalah tikimir min okagəmu ilah e nau, kəni nian
okotoh ilah, kəni okotit ilah məhuvən e nitəni pisin pisin min
kəni ilah okəhuva iol əhruin nati min rəhalah. Kəni Nanihluə
min okotaliuək kəni motevig əpevin e Jerusiləm motələs iahu
nətəmimi min ikin iətəm kəutatig əhanəh, məutarmənig e lah,
mətəuarus=pən rəhalah nian otol naunun.†
25 “Kəni nəmtətiən nəuvein okəhuva e mitigar, mine məuig,
mine məhau min. Kəni ikinu e nəhue niftəni, nətəmimi rəfin
okotəgin e nərkərikiən rəha nitəhi mine peau-peau asoli min.
26 Nətəmimi okotəgin pik məutimiseiah e nərahiən asoli min
iətəm kəutəhuva e nəhue niftəni, mətəu-inu natimnati e neai
iətəm kotəskasik pik, mətəu Uhgin otəlauəl-auəl e lah.

21:15 Uək 6:10 **21:16** Mat 10:21-22 **21:22** Jer 5:29; 46:10; Hos 9:7 † **21:24** E nian Iesu təmimis lan mətəuarus=pa nu fote, soldiə min rəha Rom kəmotoh Jerusiləm motərəkin e nu 70 AD. **21:24** Sam 79:1; Nəh 11:2 **21:25** Aes 13:10; Esik 32:7; Joel 2:31; Nəh 6:12-13

27 Kəni e nian əha, okoteruh Nəti Iətəmimi tətuva e nimali
nəpuə kəti e nəsanəniən mine nepətiən əhagəhag asoli rəhan.
28 Kəni nian natimnati min u kinotətuəuin minəutəhuva
minautol nipəhriəniən lan, otəhtul məha-məha motəhrun
məmə nati təuvir tinatuva, mətəu-inu otəsuvəhiən Uhgin oto-
smiəgəh itəmah."
29 Kəni in təməni nəghatiən əuhlin u kəm lah məmə,
"Nəkotəhrun-to nigi u fik mine nigi nəuvein min.
30 Nəmə kinotehaləgləg minəutapilpil min, kəni nəkotəhrun
məmə in nian rəha nasumiən.
31 Təhmen əmə, nəmə nəkoteh natimnati min u kautol
lanəha, onəkotəhrun məmə otəsuvəhiən, Narmənigiən Rəha
Uhgin tuva.
32 "Nipəhriəniən iətəni kəm təmah məmə nimənin rəha
Isrel‡ otəsikəiən mətəuarus=pən natimnati rəfin əha okotol
nipəhriəniən.
33 Neai mine niftəni okiakə, mətəu nəghatiən min rəhak ko
kəsohkəiən."
34 Kəni Iesu tətəni məmə, "Nəkotəkeikei məutətəu itəmah.
Sotərəkiniən rəhatəmah nian min o noliən əmə lafet, məutapis
lan, kəni məutətəlig pik e natimnati rəha niftəni u. Təsəuviriən
məmə nian asoli u otuva mos kauit kəm təmah təhmen=pən
məmə nəuanikulu təmahtipəsig e təmah,
35 mətəu-inu nian əha otuva mələs nətəmimi min rəfin e
nəhue niftəni.
36 Mətəu nian rəfin onəkotəkeikei məutəhtul maru, kəni
məutəkeikei məutəfaki məmə nəkotos nəsanəniən təhmen
məmə nəkəutəhtul əskasik əmə e natimnati ərəfin əha
okəhuva, kəni ko Nəti Iətəmimi otagiən o təmah nian
onəkotəhtul e nəhmtin."
37 Kəni nian rəfin Iesu tətəgətun nətəmimi əpəha e Nimə
Rəha Uhgin, kəni lapin min in tiet muvən əpəha Nitəuət Rəha
Nigi U Olif mətapili əha ikin.
38 Kəni nian min rəfin ləplapin agin, nətəmimi kəutəhuva
məmə okotətəlig e rəhan nəghatiən əpəha e Nimə Rəha Uhgin.

22

Jutəs təmətuati e Iesu
(Mat 26:1-5,14-16; Mak 14:1-2,10-11; Jon 11:45-53)

1 Kəni nian rəha lafet rəha Piret U Is Tikə Lan tinatuva iuəkir,
kəni in tinətuəuin e lafet rəha Pasova.
2 Kəni pris asoli min mine nəgətun min rəha Lou kəməutəsal
oneuən e suaru məmə okotohamu Iesu lan. Kəməutəsal
oneuən e suaru mətəu-inu ilah kəutəgin e nətəmimi məmə,

21:27 Dan 7:13; Mat 26:64; Nəh 1:7 ‡ **21:32** Nətəmimi nəuvein kəutəni məmə nəghatiən u tətəghati e nətəmimi iətəm kəutəmiəgəh nian Iesu tətəghati. Kitah kəmotətei təhmen e nətəmimi nəuvein min iətəm kəutan məmə tətəghati e nimənin min rəfin rəha Isrel tatuvən muvən isəu.

kəta nɨmənin nətəmimi okotorgəhu nəmə kotəhrun məmə
kəmotohamu Iesu.
3 Kəni Setən təmuvən e nɨki Jutəs, u nərgɨn kəti mɨn u
Iskariot, in kəti e nətəmimi tueləf rəha Iesu.
4 Kəni in təmuvən meruh pris asoli mɨn mɨne nətəmi asoli
mɨn rəha soldiə rəha Nimə Rəha Uhgɨn, məutəsal e suaru məmə
otegəhan e Iesu tuvən e nəhlmɨlah.
5 Kəni nɨkilah təmagiən, kəni kəmotəniəkɨs məmə okotəfən
məni kəti kəm in.
6 Kəni Jutəs təmegəhan lan məmə in otol, kəni mətəsal e
suaru məmə otegəhan e Iesu tuvən e nəhlmɨlah nian nətəmimi
okohkə lan.

Iətəmi keiu rəha Iesu
kəmuol əpenə-penə
o lafet rəha Pasova
(Mat 26:17-29; Mak 14:12-25; Jon 13:21-30; 1Kor 11:23-26)

7 Kəni e nian rəha lafet rəha Pɨret U Is Tɨkə Lan tɨnuva, kəni
e nian əha, nətəmimi okotəkeikei motuh nəti sipsip rəha lafet
rəha Pasova.
8 Kəni Iesu təmauɨn e Pitə mɨne Jon, kəni məni=pən kəm lau
məmə, “Ian kəni muol əpenə-penə nauəniən rəha lafet rəha
Pasova məmə okəhuvən motauən ikɨn.”
9 Kəni kəmuəni=pən kəm in məmə, “? Nəkolkeikei məmə
itɨmlau oiəkian iə muol əpenə-penə e nauəniən ikɨn?”
10 Kəni təməni=pən kəm lau məmə, “Uətəlɨg vivi-to. Nian
itəlau onəkian=pən itaun, kəni onəkueh suah kəti tətaharu
pəri pətəl asoli kəmətu=pən nəhu lan. Kəni nəkiauərisɨg lan
mɨhluvən e nimə kəti iətəm in otuvən ikɨn.
11 Kəni nəkuəni=pən kəm iətəmi asoli rəha nimə, ‘? Iəgətun
təmahli=pa itɨmlau məmə iəkuva muətapuəh ohnik məmə
nəuan u in pəhruvən iətəm in mɨne rəhan mɨn nətəmimi
okəhuva motol nauəniən ikɨn rəha lafet rəha Pasova?’
12 Kəni in otit itəlau nəkian əpəha e nəuan ilɨs ikɨn iətəm kɨnol
vivi rəkɨs natimnati rəfin rəha nauəniən əha ikɨn. Kəni nəkuol
əpenə-penə nauəniən əha ikɨn.”
13 Kəni kəmian mueruh natimnati rəfin təhmen=pən əmə
məmə inu Iesu təməni mɨne. Kəni ilau kəmuol əpenə-penə
nauəniən ikɨn məmə rəha lafet rəha Pasova.

Naunun nauəniən rəha Iesu mɨne rəhan mɨn natətəlɨg

14 Kəni e nian rəha nauəniən, Iesu təmuvən məharəg e tepɨl
ilah rəhan mɨn aposɨl mɨn.
15 Kəni təməni=pən kəm lah məmə “Otəsuvəhiən, okol
nahməiən kəm iəu. Mətəu nɨkik tɨnolkeikei pɨk məmə oko-
taupən motun nauəniən rəha lafet rəha Pasova.

22:3 Jon 13:2,27 **22:7** Eks 12:1-27

16 Iəkolkeikei pɨk məmə kitah okotauən lanu mətəu-inu, ko
iəsauəniən mɨn e nauəniən rəha Pasova mətəuarus nɨpəti lafet
u tuva mol nɨpəhriəniən lan e Narmənɨgiən Rəha Uhgɨn.”
17 Kəni Iesu təmos kap wain məni tagkiu ohni kəm Uhgɨn,
kəni məni məmə, “Otos itəmah rəfin kəni motəmnɨm,
18 mətəu-inu rəueiu iətəni kəm təmah məmə iəsəmnɨmiən
wain mətəuarus=pən nian natimnati rəfin okotatɨg ahgəl
Narmənɨgiən Rəha Uhgɨn.”
19 Kəni təmos pɨret məni tagkiu ohni kəm Uhgɨn, kəni
məhapu məfən kəm rəhan mɨn nətəmimi, kəni məni məmə,
“Inu nɨpətɨk iətəm iətəfɨnə o təmah. Nian rəfin onəkotəkeikei
mautol nati u məmə nɨkitəmah tətəhti iəu.”
20 E noliən əhmen mɨn əmə, nian kəmotauən rəkɨs, Iesu
təmos kap wain kəni məni məmə, “Kap wain u tətəgətun=pən
nəniəskasɨkiən vi rəha nasiruiən rəha Uhgɨn kəm nətəmimi,
kəni nəniəskasɨkiən vi u tətəhtul mətəmiəgəh e nɨrak iətəm
otaiu o təmah.
21 Mətəu onəkotətəlɨg vivi-to. Suah kəti u ikɨnu kəutauən
kitah min e tepɨl, kəni in otəpanegəhan=pən lak e nəhlmɨ
rəhak mɨn tɨkɨmɨr.
22 Iəu Nəti Iətəmimi oiəkəkeikei mɨmɨs məmə inu Uhgɨn
təməni mɨne. !Mətəu kəsi, nərahiən asoli tatuvən o iətəmi
təmegəhan=pən lak e nəhlmɨ tɨkɨmɨr mɨn!”
23 Kəni kɨnəutətapuəh-ətapuəh o lah mɨn məmə, “?Kitah pəh
otol nati əha?”
24 Kəni nati kəti mɨn, ilah kɨnautol nɨkilah mɨn məmə pəh u
in otepət mapirəkɨs nəuvein.
25 Kəni Iesu təni=pən kəm lah məmə, “Kig mɨn rəha nɨftəni u
kəutarmənɨg e nətəmimi e rəhalah nəsanəniən, kəni kəutauɨn
aru e lah məmə ilah ‘Nətəmimi rəha Nasiruiən.’
26 Mətəu itəmah onəsotoliən lanəha. Nəmə itəmah kəti in ilɨs,
in otosiahu in təhmen=pən e suakəku. Kəni nəmə itəmah kəti
tətəhtul aupən, kəni in otuva iol əhruin nati əmə kəti.
27 ?Pəh u in ilɨs pɨk, iətəmi in tətauən e tepɨl, uə iol əhruin
iətəm tatos nauəniən e tepɨl in ilɨs tapirəkɨs? Nəkotəhrun
məmə iətəm tətauən e tepɨl in ilɨs tapirəkɨs. Mətəu iəu,
iətəmi asoli rəhatəmah, nian iəmətaliuək kitah min itəmah,
iəməhmen=pən e iol əhruin əmə kəti.
28 “Itəmah u, nian rəfin nəutatɨg iuəkɨr ohniəu nian iətatɨg e
nian əskasɨk mɨn.
29 Kəni təhmen əmə məmə Tatə rəhak tətəfəri iəu məmə
iəkuva kig, kəni iəu mɨn oiəkəfəri itəmah məmə nəkəhuva kig
mɨn,
30 məmə nəkəhuva motəharəg kitah min iəu, motauən pəti
e nian iəkuva mol kig lan. Kəni e nian əha, itəmah mɨn

22:21 Sam 41:9; Jon 13:21-22 **22:24** Luk 9:46 **22:25** Mat 20:25-27; Mak 10:42-45 **22:26** Mat 23:11; Mak 9:35 **22:27** Jon 13:12-15

onəkotəharəg e jeə min rəha Kig, kəni itəmah onəkəhuva motəhtul aupən e nəuaniləuis min ilah tueləf rəha Isrel məutakil ilah məutarmənig e lah.”

31 Kəni Iesu təni=pən kəm Saimon Pitə məmə, “Kəsi. Saimon. Ətəlig-to lak. Setən tinətapuəh rəkis o Uhgin məmə otegəhan məmə in otuva məfən-əfən kəm təmah mol nərahiən kəm təmah məmə otəgətun rəhatəmah nəhatətəiən məmə təskasik lak uə kəpə.

32 Mətəu inəfaki rəkis ohnik məmə rəham nəhatətəiən otəsəmeiən. Kəni nian nəkəuhlin rəham nətəligiən titəlig=pa min, ik onəkəkeikei mol nətəligiən rəha piam min okotəskasik.”

33 Mətəu Saimon Pitə təni=pən kəm in məmə, “Iərmənig. Iətəhtul maru məmə iəkuvən kilau min ik e kaləpus, kəni mimis kilau min ik.”

34 Kəni Iesu təni=pən kəm in məmə, “Pitə, iətəni kəm ik məmə, o lapin u mənig otəsəkakə əhanəhiən, kəni ik onəkəni mau kisil məmə nəkəruru iəu.”

35 Kəni Iesu təni=pən kəm lah məmə, “Aupən, iəmahli pətigəm itəmah, nəməsotosiən məni e pauis, mine kətim, mine put. ?Təhro? ?Rəhatəmah natimnati təsəhmeniən, uə kəpə?” Kəni ilah kəmotəni məmə, “Kəpə.”

36 Kəni təməni=pən kəm lah məmə, “Mətəu rəueiu, nəmə suah kəti tatos rəhan məni e pauis uə kətim, otəkeikei mos. Kəni iətəm təsosiən nau rəha nəluaginiən, pəh otətuati e rəhan kot mos nəhmti rəhan kəti.

37 Iətəni kəm təmah məmə nəghatiən u e Nauəuə Rəha Uhgin tətəghati lak, kəni in otəkeikei mol nipəhriəniən. In tətəni məmə, ‘Nətəmimi nikilah təhti məmə in iətəmimi kəti in tətəraki e Lou.’ Əuəh, nəghatiən u tatol nipəhriəniən əha rəueiu.”

38 Kəni ilah kəmotəni məmə, “Iərmənig, afu-to. Nau rəha nəluaginiən keiu u.” Kəni in təni=pən kəm lah məmə, “Nəhmen. Otəpəh-tə.”

Iesu təmuvən mətəfaki əpəha e Nitəuət Rəha Nigi U Olif (Mat 26:36-46; Mak 14:32-42)

39 Kəni Iesu təmiet e taun muvən əpəha e Nitəuət Rəha Nigi U Olif təhmen=pən əmə məmə in tatol nian min rəfin, kəni rəhan min nətəmimi kəutohtəu=pən in.

40 Kəni nian in təmuvən mətəuarus=pən əha ikin əha, məni=pən kəm lah məmə, “Onəkotəkeikei məutəfaki məmə nati kəti otəsəfən-əfəniən kəm təmah.”

41 Kəni in təmaliuək mupəh ilah muvən nəuvetin, kəni misin nəulin mətəfaki mətəni məmə,

---

22:30 Mat 19:28 **22:32** Jon 17:15 **22:34** Mat 26:31-35; Mak 14:27-31; Jon 13:36-38 **22:35** Luk 9:3; 10:4 **22:37** Aes 53:12

42 “Tatə, okəmə nikim tagiən, kəsi, os rəkis nahməiən min u
okəpanəhuva. Mətəu nəsoliən rəhak nətəligiən, mətəu ol nati
ik əmə nəkolkeikei.”
43 Kəni agelo e neai kəti təmietigəm=pən məfən nəsanəniən
kəm Iesu.
44 Kəni mətəu-inu nikin tətahmə pik, kəni rəhan nətəligiən
təsəməhliən, kəni təməfaki əskasik pik, kəni nəmnəhagiən asoli
təmaiu lan mətəhliahli=pən e niftəni təhmen e nirə.*
45 Nian təməfaki rəkis, kəni məhtul mitəlig=pən o rəhan min
nətəmimi, kəni meruh ilah kinotapili alu rəkis. Kəmotəpəou
mətəu-inu nikilah tətahmə.
46 Kəni təni=pən kəm lah məmə, “?Təhro nəutapili? Otair
motəfaki məmə nati kəti otəsəfən-əfəniən kəm təmah.”

Tikimir min rəha Iesu kəməhuva motos
(Mat 26:47-56; Mak 14:43-50; Jon 18:2-11)

47 Nian Iesu təmətəghati əhanəh, nimənin nətəmimi
kəmohiet=pa əha ikin, kəni suah kəha Jutəs, u in iətəmimi
kəti e nətəmi tueləf rəha Iesu, in təmit ilah məhuva, in təmuva
iuəkir məmə otol nəmtətiən kəti rəha nolkeikeiən kəm Iesu.
48 Mətəu Iesu təni=pən kəm in məmə, “?Jutəs, iəu Nəti
Iətəmimi, mətəu təhro nəmuva məmə onəkol nəmtətiən kəti
rəha nolkeikeiən kəm iəu, kəni e noliən u megəhan=pən lak e
nəhlmi rəhak tikimir min?”
49 Kəni nian nətəmimi min rəha Iesu kəmoteruh natimnati
min əha minotəhrun məmə nak əha okol, kəni kəmotəni=pən
kəm in məmə, “?Iərmənig oiəkotəhro? ?Iəkotəluagin e nau,
uə?”
50 Əmeiko ilah kəti təmauəh e nau rəha nəluaginiən mohatuv
rəkis nimatəlgin maru rəha ioluək rəha pris asoli agin.
51 Mətəu Iesu təni məmə, “!Ei! !Nəhmen, otupəh əmə!” Kəni
in təmələhu=pən nəhlmin e matəlgi suah u, kəni mol vivi min.
52 Kəni Iesu təməghati kəm pris asoli min, mine nətəmimi
asoli min rəha soldiə rəha Nimə Rəha Uhgin, mine nətəmi asoli
rəha nimənin rəha Isrel, u kəməhuva məmə okotaskəlim Iesu.
In təməni=pən kəm lah məmə, “Təhro, nəman? ?Nikitəmah
təhti məmə iəu iohamu itəmi kəti matol nəluaginiən o nələs
iahuiən kəpmən, uə? !Kəpə! ?Kəni nəutəmki nau asoli min
mine neim min məutəhuva məmə onəkotaskəlim iəu?
53 ?Nian rəfin iətan kitah min itəmah e Nimə Rəha Uhgin,
mətəu təhro nəsotaskəlimiən iəu? Mətəu rəueiu əha, in nian
əhruahru rəhatəmah, kəni nəsanəniən rəha napinəpuiən in
tətarmənig.”

---

* **22:44** E kopi əuas min nəuvein rəha Niutestimin iətəm kəmətei e nəghatiən Kris aupən, nəghatiən rəha fes 43-44 tikə. Tol mə, səniəmə Luk u təmətei fes 43-44, mətəu suah kəti min in təmətei kopi kəti rəha nauəuə u.

Pitə təməni məmə
in tərurу Iesu
(Mat 26:57-58,69-75; Mak 14:53-54,66-72; Jon 18:12-18,25-27)

54 Kəni kəməhuva motaskəlim Iesu motələs məhuvən e
lahuənu rəha pris asoli agin. Kəni Pitə təmuərisig e lah mətəu
təməsuvəniən iuəkir o lah.
55 Nətəmi min əha kəmotahli nigəm əpəha e iat rəha pris
asoli agin, kəni məutəharəg titəlau e nigəm. Kəni Pitə tuvən
mətəharəg ilah min.
56 Kəni pətan mitə kəti u in ioluək rəha pris asoli agin,
təmuva meruh Pitə tətəharəg, kəni nəhagəhagiən rəha nigəm
təmasiəgəpin in, kəni pətan əha təmateruh mətig in, kəni
məni=pən kəm lah məmə, "Suah u, in min ilau Iesu kəmətuan."
57 Mətəu Pitə təni=pən kəm pətan u məmə, "Iəsəhruniən suah
u nətəni."
58 Kəni uərisig lan təsuvəhiən, suah kəti min tuva məni=pən
kəm Pitə məmə, "Ei, ik min, ik iətəmi kəti rəhan." Mətəu Pitə
təni məmə, "Ei, səniəmə iəu iətəmimi rəhan."
59 Kəni ko uərisig lan, auə kəti tinuva minuvən rəkis, kəni
suah kəti təməni əskasik kəm lah məmə, "Nipəhriəniən məmə
suah u təmatuərisig e Iesu, mətəu in iətəm Kaləli!"
60 Mətəu Pitə təni məmə, "!Ei! !Iəsəhrun aginiən nəghatiən u
nətəni!" Kəni nian Pitə təmətəghati əhanəh, kəni mənig təkakə.
61 Kəni Iərmənig təmeirair məsal=pən əhruahru meruh Pitə.
Kəni Pitə, nikin təhti nəghatiən rəha Iərmənig iətəm təməni lan
məmə, "O lapin əmə u, nian mənig otəsəkakə əhanəhiən, ik
onəkəni mau kisil məmə nəkəruru iəu."
62 Kəni Pitə tiet muvən ihluə, təmasək təmasək.

Nətəmimi kəmotaləh əuvsan e Iesu
(Mat 26:67-68; Mak 14:65)

63 Kəni e nian əha, nətəmimi nətəm kəmotaskəlim Iesu
kəmotagət əuvsan lan, kəni mautoh.
64 Ilah kəmotəlis-ərain nəhmtin kəni motoh, məutəni=pən
məmə, "!Ei, iəni! ?Əni-to məmə pəh tatoh ik?"
65 Kəni ilah kəmotəni nəghatiən tərah tepət məutərəkin in
lan.

Kəmiuvi pətigəm Iesu
e kaunsil
(Mat 26:59-66; Mak 14:55-64; Jon 18:19-24)

66 Kəni ləplapin agin, nətəmi asoli rəha nimənin rəha Isrel
kəməhuva motuhapumin e kaunsil rəhalah, ilah u pris asoli
min mine nəgətun min rəha Lou. Kəni nətəmimi kotos Iesu
məhuva təhtul e nəhmti kaunsil əha.
67 Kəni nətəmi rəha kaunsil kəmotətapuəh ohni məmə,
"Nəmə ik Kristo u iətəm Uhgin təməni məmə otahli=pa, əni kəm

22:54 Mak 14:53-54

timah.” Mətəu Iesu təni=pən kəm lah məmə, “Nəmə iəkəni kəm
təmah, kəni nəsotəniən nipəhriəniən lak.
68 Kəni nəmə iəkətapuəh itəmah, ko nəsotuhalpiniən.
69 Mətəu tətuəuin rəueiu, iəu Nəti Iətəmimi, iəu oiəkuvən
məharəg e nikali Uhgin maru, Uhgin u iətəm rəhan nəsanəniən
iahgin agin.”
70 Kəni ilah rəfin kəmotətapuəh ohni məmə, “?Təhro? Ik Nəti
Uhgin?”
Kəni Iesu təni=pən məmə, “Itəmah nəutəni məmə iəu u inu.”
71 Kəni kotəni məmə, “?Təhro kitah kəutəsal e nəghatiən kəti
min məmə otasiru e rəhatah nəghatiən? Kinotətəu əhruahru
nəghatiən əha e nohlin.”

23

Iesu təməhtul e nəhmti Pailət
(Mat 27:1-2,11-14; Mak 15:1-5; Jon 18:28-38)

1 Kəni nətəmimi rəfin rəha kaunsil kəmotəhtul motit Iesu
məhuvən kəm Pailət.
2 Kəni motəni pətigəm nipəgnəmtin min iətəm otoh Iesu məmə,
“Iəmoteh məmə suah u tatit rəhatah nətəmimi min, kəni
mol ilah kəutalməli, kəni mətəuhlin rəhalah nətəligiən kautol
tikimir ilah kəpmən rəha Rom, mətahtipəsig e timah məmə
iəsotətəouiən takis tuvən kəm Sisə iətəm tətarmənig e nitəni u.
Kəni in mətəni pətigəm məmə in Kristo iətəm Uhgin təmahli=pa
məmə in kig kəti.”
3 Kəni Pailət təmətapuəh ohni məmə, “?Təhro? ?Ik kig rəha
nətəm Isrel?” Mətəu Iesu təni=pən kəm in məmə, “Ik nəməni
lanko.”
4 Kəni Pailət təməni=pən kəm pris asoli min mine nətəmimi
rəfin məmə, “Iəsehiən nipəgnəmtin kəti mine, iətəm tətəni
məmə suah u təmərəkin Lou.”
5 Mətəu ilah kəmotagət əfəməh məutəni məmə, “Kəpə. Mətəu
suah u tətan əpnapin mətəgətun nətəmimi rəfin ikin min əha
Jutiə təmətuəuin əpəha Kaləli mətuva mətəuarus=pa u ikinu,
kəni mol nətəligiən rəha nətəmimi kəutəluei məutalməli.”
6 Kəni nian Pailət təmətəu nəghatiən əha, tətapuəh məmə, “?
Təhro? ?Suah u in iətəm Kaləli?”
7 Kəni nian təmətəu məmə Iesu tisipən Kaləli, ikin əha iətəm
Herot Antipas tətarmənig ikin, in təmahli=pən Iesu məmə
otuvən meruh Herot, mətəu-inu e nian əha, Herot min in
tətatig Jerusiləm.

Iesu təməhtul
e nəhmti Herot Antipas

8 Kəni nian Herot Antipas təmeruh Iesu, nikin təmagiən pik,
mətəu-inu nuvəh nəuvetin in təmolkeikei məmə oteruh. Herot

22:67 Jon 3:12 **22:69** Uək 7:56 **23:7** Luk 3:1

təmətəu əmə nəniən rəhan, kəni in təmolkeikei pɨk məmə teruh otol nati apɨspɨs kəti.
9 Kəni o natimnati mɨn u, Herot Antipas təmətapuəh lan o nəghatiən mɨn tepət o Iesu, mətəu Iesu təməpnapɨn əmə məsuhalpɨniən rəhan nəghatiən.
10 Kəni pris asoli mɨn mɨne nəgətun mɨn rəha Lou kəmotəhtul motagət əskasɨk e nɨpəgnəmtɨn mɨn rəhalah mautuh Iesu lan.
11 Kəni uərisɨg lan, Herot Antipas mɨne rəhan mɨn soldiə kotagət əuvsan e Iesu, kəni məutəuvsan lan. Kəni Herot təməni=pən kəm rəhan mɨn soldiə məmə okəhuvən=pən e napən təuvɨr rəha kig kəm in, kəni motit mɨn məhuvən kəm Pailət.
12 Aupən ikɨn, Herot Antipas mɨne Pailət kəmatuol tɨkɨmɨr kəm lau mɨn, mətəu e nian əha, ilau kəmiəuva mɨnuolkeikei ilau mɨn.

Pailət təməni məmə Iesu otəkeikei mɨmɨs
(Mat 27:15-26; Mak 15:6-15; Jon 18:39-19:16)

13 Kəni Pailət təmauɨn e pris asoli mɨn, mɨne nətəmi asoli rəha nətəm Isrel, mɨne nətəmimi rəfin, kəni ilah rəfin kəməhuva kətiəh.
14 Kəni in təməni=pən kəm lah məmə, “Suah u, nəmotos məhuva təhtul e nəhmtək, kəni nəmotəni məmə tətəuhlin nətəlɨgiən rəha nətəmimi rəhatəmah kautol tɨkɨmɨr kəm kəpmən. Mətəu iəmakil rəkɨs rəhan nətəlɨgiən u e nəhmtɨtəmah, kəni məsehiən məmə təmatgəhli lou kəti, kəni nɨpəgnəmtɨn mɨn iətəm nəutəni lan təsoliən nɨpəhriəniən.
15 Kəni Herot Antipas mɨn, in təmakil meruh məmə noliən rah kəti təsəhkul-pəniən lan. Tol lanəha, in tahli=pa tuva mɨn kəm tah, kəni təhruahru əmə məmə suah u in təməsoliən nati kəti iətəm tərah məmə in otɨmɨs ohni.
16-17 Kəni o nati əha inəha, rəhak mɨn soldiə okotalis əmə, kəni uərisɨg kotahli=pən tatuvən.”*
18 Mətəu ilah rəfin kəmotagət əfəməh pɨk məmə, “! Otɨləfətɨgəm suah u kəni motohamu! ! Mətəu ahli pətɨgəm Parəpəs tuva meh itəmah!”
19 (Suah u Parəpəs, kəmləfən e kaləpus mətəu-inu təməhtul aupən məmki nətəmimi məutəluagɨn mə kotələs iahu kəpmən rəha Rom e taun əha, kəni in təmohamu itəmi.)
20 Mətəu Pailət in təmolkeikei məmə otəhlman e Iesu tatuvən, kəni in təməghati mɨn kəm lah.
21 Mətəu ilah kəmotagət əfəməh pɨk məmə, “!Ətu-pəri in e nɨgi kəməluau! !Ətu-pəri in e nɨgi kəməluau!”

---

* **23:16-17** E kopi əuas mɨn nəuvein rəha Niutestɨmɨn iətəm kəmətei e nəghatiən Kris aupən, katɨlpɨn nəghatiən kəti mɨn u ikɨnu tətəni məmə, “E nian rəha lafet rəha Pasova, Pailət in otəkeikei mahli pətɨgəm rəhalah kəti iətəmimi otiet e kaləpus.”

22 Mətəu Pailət təməghati min kəm lah minau kisil məmə, “?
O nak? ?Suah u in təmol nati tərah nak? Iəu iəseruhiən məmə
in təmol nati kəti iətəm təhruahru məmə in otimis ohni. Mətəu
rəhak soldiə min, ilah okotalis əmə, mə kəmanotəhlman lan
tatuvən.”
23 Mətəu ilah kəmotəkeikei məutagət əskasik, kəni məutagət
əfəməh e Pailət məmə otətu-pəri Iesu e nigi kəməluau. Kəni
məutagət məutagət pik, kəni motapirəkis Pailət.
24 Tol lanəha, Pailət təməni məmə Iesu otəkeikei mimis
təhmen=pən məmə ilah kəutəni mine.
25 Kəni in təmol nətəligiən rəhalah, kəni mahli pətigəm
Parəpəs u in təmətatig e kaləpus o nəluaginiən o kəpmən mine
mohamu itəmi. Kəni in megəhan=pən e Iesu e nəhlmi rəhan
min soldiə məmə ilah okotos məhuvən mohtəu nətəligiən rəha
nimənin nətəmimi.

Kəmit Iesu kan məmə otimis
(Mat 27:32-44; Mak 15:21-32; Jon 19:17-27)

26 Kəni nian soldiə min kəmotit Iesu mohiet e taun,
kəni motafu iətəm Sairəni kəti, nərgin u Saimon. Kəni
kəmotaskəlim motələhu pəri nigi kəməluau rəha Iesu e
nəuegin məmə otələs, kəni motəni=pən məmə otitəu=pən Iesu.
27 Kəni nimənin nətəmimi tepət kəmautaliuək məutuərisig
e Iesu e suaru, kəni nipətan min kəmautəhuərisig e lah,
məutasək o Iesu kəni məutauin lan.
28 Mətəu Iesu təmeirair məsal=pən meruh ilah, kəni
məni=pən kəm lah məmə, “Nipətan Jerusiləm. Sotasəkiən
ohniəu, mətəu otasək aru o təmah, mine nenətitəmah min.
29 Otətəlig-to lak. Nian tərah min otətuva kəni kəmanəni
məmə, ‘!Otagiən itəmah nətəm nəsoteməkiən uə nəsotəfəniən
nah kəm iəpəou!’
30 E nian əha, nətəmimi okotəni=pən kəm nitəuət asoli min
məmə, ‘Əui, ohmərəgrəg=pa e timah.’
31 Iətəni lanu mətəu nətəmimi min u kautol nati tərah min u
kəm iəu rəueiu e nian u nigi tətəmtə əhanəh. ?Kəni otəpanəhro
əhanəh nian nigi tinimətu?”†

Soldiə min kəmotətu-pəri Iesu e nigi kəməluau

32 Kəni soldiə min kəmotələs suah mil keiu iətəm ilau
kəmuatgəhli lou, məmə okuhamu ilahal Iesu.
33 Kəni kəməhuva ikin kəti, nərgin u Louipil-uipil. Ikin əha,
motətu-pəri Iesu e nigi kəməluau. Kəni kəmotətu-pəri iatgəhli
lou mil əha ikin, kəti e nikali Iesu maru, kəni kəti e nikalin
məuil.

23:29 Luk 21:23 **23:30** Hos 10:8; Nəh 6:16 † **23:31** “Nigi tətəmtə əhanəh” tatəpsen=pən Iesu iətəm in təhruahru agin, mətəu in tatos nalpiniən. Kəni “nigi tinimətu” tatəpsen=pən nətəm Isrel. Kəni uərisig lan, nətəm Rom okotol nalpiniən asoli kəm lah. Afin Luk 21:20-24.

34 Kəni Iesu təni məmə “Tatə. Alu e rəhalah noliən tərah min
kautol lak, kəni məsalpiniən, mətəu-inu kəsotəhruniən nati
nak ilah kautol.” Kəni kəmotəuəri napən rəhan moturin tais
ohni.
35 Kəni nətəmimi min u kəməutəhtul əha ikin, mauteruh na-
timnati min u, mətəu nətəmi asoli min rəha nətəm Isrel kəutol
əuvsan e Iesu məutəni məmə, “! In təmosmiəgəh nətəmimi
tepət rəkis. Mətəu nəmə in Kristo iətəm Uhgin təməni məmə
otahli=pa, kəni in Iətəm Uhgin Təməni Rəkis, təuvir pəh oto-
smiəgəh aru in!”
36 Kəni soldiə min, ilah min kəutəghati əuvsan e Iesu, kəni
məhuva iuəkir ohni məutətapuəh məmə in tolkeikei wain u
iətəm tarfu,‡
37 mautəni məmə, “!Nəmə ik kig pəhriən rəha Isrel, osmiəgəh
aru-to ik əha rəueiu!”
38 Kəni nəghatiən kəti əha ikin kəmətei kətu-pəri e rəhn-kapə
nigi kəməluau, tətəni məmə,

INU KIG RƏHA NƏTƏM ISREL

39 Kəni iatgəhli lou mil kəti iətəm kətuəhkul-pəri e nigi
kəluau, in təməghati rah e Iesu, mətəni məmə, “!Ei! ?Ik Kristo
iətəm Uhgin təməni məmə otahli=pa, uə kəpə?”
40 Mətəu iatgəhli lou əha kəti min təməni=pən kəm in kəti,
kəni mahtipəsig lan məmə, “?Təhro? ?Nəsəginiən e Uhgin, nati
əpnapin onəkimis? Nalpiniən u rəhatahal in təhmen-əhmen
əmə.
41 Mətəu təməhruahru əmə məmə kilau okiamis o rəhalau
noliən tərah min iətəm kəmuol. Mətəu suah u, in təsoliən nati
kəti tərah kəti mine.”
42 Kəni məni=pən kəm Iesu məmə, “Iesu, o nian onəkuva
mətol kig lan, kəni nikim otətəhti iəu.”
43 Kəni Iesu təməni=pən kəm in məmə, “Nipəhriəniən iətəni
kəm ik, məmə rəueiu əmə kilau min ik əpəha e negəu e neai.”

Iesu təmimis
(Mat 27:45-56; Mak 15:33-41; Jon 19:28-30)

44-45 Kəni iuəkir tueləf klok e nərauiə, mitigar təsasiəiən,
kəni napinəpuiən tinan rəfin ikin əha mətəuarus=pən tri klok
ləhnaiuv. Kəni napən iətəm tətəhkul pəsig=pən Ikin Tasim Agin
Ikin e Nimə Rəha Uhgin, təməhapu nəuvetin keiu.
46 Kəni Iesu təmasək əfəməh məmə, “! Tatə. Iatələhu=pən
nəmiəgəhiən rəhak e nəhlməm!” Nian təməni rəkis nəghatiən
əha, kəni rəhan nehagiən tiet.
47 Kəni nian iətəmi asoli rəha soldiə min əha rəha nətəm Rom
təmeh natimnati min əha, kəni in təməni-vivi Uhgin mətəni
məmə, “!Nipəhriəniən, suah u in təhruahru pəhriən!”

23:34 Sam 22:18; Aes 53:12 **23:35** Sam 22:7-8 ‡ **23:36** Wain u iətəm tarfu, in nəmnimiən rəha nanrah min. **23:36** Sam 69:21 **23:44-45** Hip 6:19-20; 10:19-20

48 Kəni nətəmimi mɨn u kəməhuva ikɨn əha məmə okoteruh,
nian kəmoteruh natimnati mɨn əha, kəməutətəu tərah e
nɨkilah kəni məutəhti-əhti mankɨlahalah, kəni mɨnəutəhuvən.
49 Kəni niəli mɨn rəha Iesu, mɨne nɨpətan iətəm kəmotsɨpən
Kaləli motohtəu=pən Iesu məhuva, ilah kəməutəhtul isəu
nəuvetɨn kəni məuteruh natimnati mɨn əha.

Josɨp təmɨtənɨm Iesu
(Mat 27:57-61; Mak 15:42-47; Jon 19:38-42)

50-51 Kəni iətəm Aramatiə kəti əha ikɨn, nərgɨn u Josɨp.
Aramatiə in taun kəti rəha Isrel, kəni suah kəha in
iətəmimi kəti rəha kaunsɨl rəha nətəm Isrel. In iətəmi
təuvɨr, rəhan nəmiəgəhiən təhruahru, kəni in iətəmi kəti
təmətəhtahnin məmə oteruh Narmənɨgiən Rəha Uhgɨn.
Kəni in təməsegəhaniən e nəghatiən rəha kaunsɨl iətəm
kəmotegəhan e Iesu məmə okuh.
52 Kəni in təmuvən meh Pailət mətapuəh ohni məmə
otegəhan e nɨpətɨ Iesu tos.
53 Kəni Josɨp təmuvən mosiahu nɨpətɨ Iesu e nɨgi kəməluau,
mos muva məuveg e napən təuvɨr kəti, nərgɨn u linən. Kəni
mos muvən mələhu=pən e nɨpəg kəpiel iətəm kəmətei rəkɨs o
noliən suvət ikɨn, mətəu kəsɨtənɨm əhanəhiən suah kəti ikɨn.
54 Inəha e nian rəha nətəm Isrel iətəm kautol əpenə-penə lan
o nian rəha Sapət, kəni iuəkɨr Sapət tətuəuin.
55 Kəni nɨpətan u kəmotsɨpən Kaləli kəmautuərisɨg e Iesu,
kəməutohtəu=pən suah u, kəməhuvən kəni moteruh nɨpəg
kəpiel, kəni moteruh noliən iətəm in təmələhu Iesu ikɨn.
56 Kəni uərisɨg, nɨpətan kəmohtəlɨg=pən lahuənu, kəni mau-
tol əpenə-penə nɨmənati mɨn nəuvein mɨne fomat iətəm
nəmiəvɨlah təuvɨr məmə okotol=pən e nɨpətɨ Iesu. Kəni e nian
rəha Sapət, ilah kəmotəmeig məutohtəu=pən nəghatiən rəha
Lou.

24

Iesu təməmiəgəh mɨn
e nɨmɨsiən
(Mat 28:1-10; Mak 16:1-8; Jon 20:1-10)

1 Kəni e Sante ləplapɨn agɨn, nɨpətan kəməhuvən əpəha e suvət,
motos natimnati u nəmiəvɨlah təuvɨr u kəmotol əpenə-penə
rəkɨs lan.
2 Nian kəməhuva e suvət, moteruh kəpiel u kətahtɨpəsɨg e
nɨpəg kəpiel lan, mətəu kəmɨsuə rəkɨs rəkɨs.
3 E nian kəməhuvən imə e nɨpəg kəpiel, mətəu kəsotehiən nɨpətɨ
Iərmənɨg Iesu.
4 Kəni ilah kɨnotəruru əfəməh məutətəlɨg e natimnati mɨn əha.
Kəni əmeiko kəmotauɨt pɨk e iətəmi keiu kəmiaietɨgəm=pa əha

23:56 Eks 20:10; Dut 5:14

ikin məutuəhtul ilah nipətan, kəmian e napən iətəm tətoraip-
oraip.
5 Kəni nipətan kəmotəgin pik, motasiəulin nəulilah məutəsal
iahu mauteh niftəni.
Kəni suah mil kuəmə, “Təhro nəutəsal e iətəmi tətəmiəgəh u
ikinu imə nətəm kəmohmis?
6 In tikə u ikinu. ! In tinəmiəgəh min! Nikitəmah təhti
nəghatiən in təməni kəm təmah nian in təmətatig əhanəh
əpəha Kaləli məmə,
7 ‘Natimnati min u okotəkeikei muva motol nipəhriəniən
lan. Okegəhan=pən e Nəti Iətəmimi tuvən e nəhlmi iol təfagə
tərah min, kəni okətu-pəri e nigi kəməluau timis, mətəu e nian
tatol kisil lan, kəni in otəmiəgəh min.’ ”
8 Kəni nikilah tinəhti nəghatiən rəha Iesu.
9 Kəni kəmohiet e suvət məhuvən motəni=pən natimnati
min əha kəm nətəmi lepin rəha Iesu, mine rəhan min rəfin.
10 Kəni nipətan min əha u kəmotəni pətigəm natimnati min
u kəm aposil min, inko Meri Maktələ, Joana, Meri mamə rəha
Jemis, mine nipətan min nəuvein iətəm kəməhuvən e suvət.
11 Mətəu aposil min kəmotətəu nəghatiən əha təhmen=pən
əmə e nəghatiən alməli kəti iətəm nipətin tikə, kəni məsotəniən
nipəhriəniən lan.
12 Mətəu Pitə təməhtul maiu muvən əpəha e suvət, məməhli-
əməhli məsal=pən e nipəg kəpiel kəni meruh əmə napən iətəm
kəməuveg nipəti Iesu lan, mətəu nati min kəti tikə əha ikin.
Kəni in təmaliuək mitəlig minatuvən lahuənu, kəni matətəlig
pik e natimnati min əha.

E suaru tatuvən Emeəs
(Mak 16:12-13)

13 E nian əmə əha inəha, suah mil keiu rəha Iesu
kəmətualiuək mətian lahuənu kəti, nərgin u Emeəs. Lahuənu
u mətəuarus=pən Jerusiləm, in iuəkir o lepin kilomitə.
14 Kəni nian ilau kəmətualiuək mətian, kəni ilau mətuəghati
e natimnati min u kəmol ilah.
15 Nian ilau kəmətuəghati lanəha, kəni Iesu təmuva iuəkir o
lau, məhlaliuək pəti mihluvən.
16 Mətəu kəməsuəhruniən məmə pəh əha ilahal min
kəməhlaliuək mətəu-inu Uhgin təmahtipəsig e nətəligiən
rəhalau.
17 Kəni Iesu təməni=pən kəm lau məmə, “Suah mil. ?Nati nak
u nətuəni?”
Kəni əmeiko kəmuəlali muəhtul, nəhmtilau təməpəou.
18 Kəni suah mil əha kəti, nərgin u Kleopas, təməni=pən kəm
in məmə, “Iətəhrun məmə ik əmə u iapispis kəti u Jerusiləm

24:6 Luk 9:22

iətəm nəsəhruniən natimnati min kəmol ilah e nian min u kinəhuva minəhuvən rəkis.”
19 Kəni in təməni=pən kəm lau məmə, “?Natimnati min nak əha?”
Kəni kəmuəni=pən kəm in məmə, “Natimnati min u kəmol e Iesu iətəm Nasərit. In iəni kəti rəha Uhgin, kəni rəhan uək təsanən vivi mine rəhan min nəghatiən kotəfigəm, kəni niki Uhgin mine niki nətəmimi tətagiən lan.
20 Mətəu rəhatimah pris asoli min mine nəgətun min rəha Lou kəmotəfən in tuvən e nəhlmi nətəm Rom məmə okotakil məmə in otimis. Kəni kəmotətu-pəri e nigi kəluau timis.
21 “Mətəu itimah iəmotələhu=pən pau rəhatimah nətəligiən tətatig əskasik lan məmə in otos rəkis itimah nətəm Isrel e nəhlmi tikimir min rəhatimah. Kəni rəueiu in nian tatol kisil lan.
22 Kəni nati kəti min, nipətan nəuvein u iəməutan, kəmotol narmitimah təmiuvig o nəghatiən kəti. Rəueiu ləplapin agin, kəməhuvən əpəha e suvət u kəmitənim Iesu ikin,
23 mətəu kəməsoteruhiən nipətin. Kəni kəmohtəlig=pa motəni məmə, ‘Iəmoteh nati kəti təhmen e nəməhlairiən, agelo mil keiu kətuəni=pa məmə Iesu təməmiəgəh.’
24 Kəni rəhatimah nəuvein nətəmimi kəməhuvən e suvət, kəmoteh natimnati rəfin agin təhruahru təhmen əmə e nəghatiən əha nipətan min əha kəmotəni, mətəu kəsotehiən Iesu.”
25 Kəni in təməni=pən kəm lau məmə, “Suah mil. !Rəhatəlau kapə tikə, nəkotəhro tiəkis agin o təmah o nəniən nipəhriəniən e natimnati min u iəni min rəha Uhgin kəmotəni!
26 ?Nəkuəhrun uə kəpə məmə, Kristo, u Uhgin təməni məmə otahli=pa otəkeikei mos nahməiən e nipətin, kəni uərisig lan, in təpanuvən e negəu e neai mos nərgin rəha nisiaiən?”
27 Kəni Iesu təməni=pən vivi kəm lau Nauəuə Rəha Uhgin u kəutəghati lan, təmətuəuin e nauəuə rəha Mosis kəni muvən mətəuarus=pən nauəuə min rəha iəni min rəha Uhgin.
28 Kəni kinəhluva iuəkir o lahuənu u suah mil u kətian ikin. Kəni kinuafu məmə Iesu tinətaliuək minətapirəkis ilau məsəhtuliən,
29 mətəu ilau kətioh nikin məmə, “Ei, təuvir məmə nəkuva kitahal min ik, mətəu tinapinəpu rəkis, kəni təsuvəhiən rəueiu mitigar tiuvig.” Kəni ko tuvən meruh ilau məhləharəg.
30 Nian kinəhləharəg məmə okihlauən, kəni in təmos piret kəni məni-vivi Uhgin ohni, kəni ko məmkəris məfən kəm lau.
31 Kəni əmeiko Uhgin tol kinuəhrun məmə in Iesu, kəni əmeiko in tatig mikə min, kəni kəməsueruhiən min.

24:21 Luk 19:11; Uək 1:6 **24:24** Jon 20:3-10 **24:26** Luk 9:22 **24:27** Sam 22:1-21; Aes 53

32 Kəni kəmuəni=pən kəm lau min məmə, “! Ei! ? Nian in
təməni=pa vivi Nauəuə Rəha Uhgin kəm lau e suaru, kəni
kəmuətəu təuvir lan nikilau tətagiən pik, uə kəpə?”
33 Kəni rəueiu agin min, kəmuəhtul miaiet ikin əha
miatəlig=pən min Jerusiləm. Kəni ikin əha, ilau kəmueh
nətəmimi lepin rəha Iesu mine nətəmimi min nəuvein min
rəhan kəməhuva motuhapumin rəkis ilah min məutəharəg,
34 kəni məutəni məmə, “! Nipəhriəniən! ! Iərmənig
təməmiəgəh min, kəni Saimon Pitə* təmeh rəkis!”
35 Kəni ilau kəmuəni=pən rəfin natimnati iətəm kəmol kəm
lau e suaru, kəni muəni=pən nian ilau kəmuəhrun Iesu lan e
nian iətəm in təməgəuvahli piret məfən kəm lau.

Nətəmimi min rəha Iesu kəmoteh in
(Mat 28:16-20; Mak 16:14-18; Jon 20:19-23)

36 Kəni nian kətuəni əhanəh nəghatiən min əha, Iesu təmuva
məhtul e nəlugin e lah mətəni kəm lah məmə, “Nəməlinuiən
tətatig o təmah.”
37 Mətəu ilah kəmotauit lan kəni minəutəgin, nikilah təhti
məmə kinotafu narmin kəti.
38 Mətəu in təməni=pən kəm lah məmə, “?Təhro rəhatəmah
nətəligiən tətərah lanko? ?Təhro rəhatəmah nətəligiən tətəhtul
pəgpag?
39 Oteh-to nəhlmək mine nəhlkək məmə iəu əmə əpə.
Otea=pa motek nipətik kəni motəhrun məmə iəu. Narmi
iətəmimi nipətin mine nikilkilin tikə, təsoliən məmə inu nauteh
iəu, nipətik mine nikilkilik əpə ikin.”
40 Təməni nəghatiən əha, kəni məgətun nəhlmin mine
nəhlkin kəm lah.
41 Kəni narmilah təmiuvig nikilah təmagiən pik kəni motalu
məmə nati u in nipəhriəniən. Ilah kəsotəni-vivi əhanəhiən
nipəhriəniən lan. Kəni in təməni=pən kəm lah məmə, “?
Nauəniən kəti u nəutos, uə?”
42 Kəni kəmotos nəmu nəuvetin iətəm kəmuvan rəkis
motəfən kəm in,
43 kəni e nəhmtilah, təmos mun.
44 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Aupən ikin, nian
iəmətatig əhanəh kitah min itəmah, iəməni nəghatiən u kəm
təmah məmə, natimnati rəfin iətəm kəutəghati lak e Nauəuə
Rəha Uhgin, okotəkeikei məhuva mautol nipəhriəniən lan, inu
nəghatiən min e nauəuə rəha Mosis, mine nauəuə min rəha iəni
min rəha Uhgin, mine Nauəuə Rəha Nəpuən Min.”
45 Kəni in təmerəh e rəhalah nətəligiən məmə okotəhrun
nəghatiən min iətəm tətatig e Nauəuə Rəha Uhgin.

---

* **24:34** Nəghatiən Kris əhruahru tətəni məmə, “Saimon.” **24:34** 1Kor 15:4-5
24:37 Mat 14:26 **24:44** Luk 9:22

46 Kəni təməni=pən kəm lah məmə, “Nəghatiən iətəm tətatɨg
e Nauəuə Rəha Uhgɨn tətəni məmə nətəmimi okotol tərah e
Krɨsto iətəm Uhgɨn təmahli=pa, mautol tətətəu nahməiən e
nɨpətɨn mətuvən mətəuarus tɨmɨs, mətəu e nian tatol kɨsɨl lan,
in otəmiəgəh mɨn e nɨmɨsiən.
47 Kəni e nərgɨ Krɨsto u Uhgɨn təmahli=pa, nətəmimi
okotəkeikei motəni pətɨgəm nəghatiən u məmə nətəmimi
okotəkeikei motəuhlin kəni motohtəlɨg e rəhalah təfagə tərah
mɨn, kəni Uhgɨn in otəsalpɨniən nɨtai təfagə, kəni malu e
rəhalah noliən tərah mɨn. Nəghatiən u otəkeikei muvən kəm
nətəmimi mɨn e nəuanɨləuɨs mɨn rəfin e nɨtəni mɨn rəfin,
otətuəuin Jerusɨləm muvən əpəha ikɨn mɨn rəfin e nəhue nɨtəni
mɨn.
48 Itəmah nəmoteh natimnati mɨn u, kəni onəkotəni pətɨgəm
əhruahru nəghatiən mɨn lan.
49 Kəni iəkahli=pa suah u iətəm rəhak Tatə təməniəkɨs
məmə in otahli=pa kəm təmah, inu rəhan Narmɨn. Mətəu
onəkotəhtahnin e taun əha motətəuarus=pən nəkotos
nəsanəniən rəha Narmɨn Rəha Uhgɨn, kəni təriauəh e
nəmiəgəhiən rəhatəmah.”

Uhgɨn təmos Iesu muvən
e neai
(Mak 16:19-20)

50 Kəni Iesu təmit ilah mohiet e taun məhuvən əha lahuənu
Petəni. Kəni məfəri nəhlmɨn məfaki o lah.
51 Kəni nian təmətəfaki o lah, kəni məpəh ilah nian Uhgɨn
təmos mɨnatuvən əpəha ilɨs e negəu e neai.
52 Kəni kəmoteiuaiu motəfaki=pən kəm in, kəni uərisɨg lan,
kəmohtəlɨg=pən Jerusɨləm nɨkilah tətagiən.
53 Kəni nian rəfin, kəutəhuvən e Nimə Rəha Uhgɨn məutəni-
vivi Uhgɨn.

24:48 Jon 15:27; Uək 1:8 **24:49** Jon 14:16; 15:26; Uək 1:4

Jon
Nanusiən Təuvɨr Rəha Iesu Krɨsto Iətəm Jon Təmətei
Nəghatiən əkuəkɨr rəha nauəuə u Jon

?Pəh təmətei nauəuə u? Aposɨl Jon təmətei nauəuə u. In pia Jemɨs, kəni ilau nətɨ Səpəti mil. In kəti nətəmimi tueləf rəha Iesu, kəni Iesu tolkeikei pɨk in. E nauəuə u, Jon təsəniən nərgɨn mɨne. Mətəu təməni əmə nati tol lanu məmə "iətəmimi kəti mɨn rəha Iesu," (Jon 18) uə "suah u iətəmi Iesu tolkeikei pɨk," (Jon 13:23; 20:2; 21:7,20) uə "Iətəmi təmiəu-iəu muva iuəkɨr o Iesu e nian kəməutauən e lafet rəha Pasova" (Jon 21:20). In təmətei nauəuə mɨn u: Nanusiən Təuvɨr Iətəm Jon Təmətei, 1Jon, 2Jon, 3Jon, mɨne Nəhan-əhaniən.

?Təmətei tatuvən kəm pəh? Təmətei nauəuə u tatuvən kəm nətəmimi məmə okotəni nɨpəhriəniən e Iesu. In tolkeikei məmə otasiru e lah mol nəhatətəiən rəhalah tuva məskasɨk, mətəu-inu rəhalah nəhatətəiən təsəskasɨk əhanəhiən.

?Natɨgiən təhro lanu nian təmətei? Jon in iətəmi asoli kəti rəha niməfaki, kəni nətəmimi rəfin rəha niməfaki kautɨsiai in. In tolkeikei məmə nətəmimi rəfin okotəhrun vivi rəhan nəgətuniən, kəni nian nəgətuniən eiuə tətan, mətəu nətəmimi kotəhrun nahtɨpəsɨgiən e nəghatiən eiuə mɨn e nəghatiən rəha Jon e nauəuə u.

?Təmətei nauəuə u o nak? Jon təmətei nauəuə u mətəni pətɨgəm vivi məmə Iesu in nətɨ Uhgɨn, kəni nətəmimi rəfin nətəm okotəhatətə lan, okotos nəmiəgəhiən itulɨn. Kəni Jon tolkeikei məmə otəni pətɨgəm təhruahru məmə Iesu in nətɨ Uhgɨn, kəni Iesu in Uhgɨn pəhriən. Kəni Jon tolkeikei məmə otəni pətɨgəm nanusiən mɨn nəuvein rəha Iesu iətəm nauəuə mɨn rəha Matiu, mɨne Mak, mɨne Luk kəmsləniən. Kəni tolkeikei məmə otəgəu əhruahru nətəlɨgiən mɨn nəuvein iətəm nətəmimi kəutəni e Iesu.

Nəghatiən Rəha Uhgɨn Təmuva Iətəmimi, in Iesu

1 Aupən agɨn, e nətuəuiniən nian, Nəghatiən* tɨnatɨg rəkɨs.† Nəghatiən u təmətatɨg ilau Tatə Uhgɨn, kəni Nəghatiən u, in mɨn, in Uhgɨn.

2 E nəukətɨ nian, in təmətatɨg rəkɨs ilau Uhgɨn,

---

* **1:1** Nian Aposɨl Jon təmətei "Nəghatiən" e japtə 1, tətəghati e Iesu Krɨsto, kəni "Nəghatiən" in təhmen e nərgɨn kəti rəhan. † **1:1** Jen 1:1; 1Jon 1:1; Jon 17:5; Nəh 19:13

3 kəni Uhgin təmol natimnati rəfin e Nəghatiən u, kəni
natimnati rəfin iətəm Uhgin təmol, nati kəti tikə mine məmə
Nəghatiən u təsoliən.‡§
4 Inu, in Nəukəti Nəmiəgəhiən,* kəni Nəmiəgəhiən u, in
Nəhagəhagiən rəha nətəmimi rəfin.†
5 Nəhagəhagiən əha, tətasiəgəpin napinəpuiən, kəni
napinəpuiən ko təsapirəkisiən.‡
6 Iətəmimi kəti iətəm Uhgin təmahli=pa təmuva, nərgin u Jon
Bəptais.§
7 Təmuva mətəhtul pətigəm məmə otanus pətigəm
Nəhagəhagiən əha kəm nətəmimi, pəh ilah rəfin kotəni
nipəhriəniən lan.
8 Səniəmə Jon Bəptais in Nəhagəhagiən əha, mətəu in təmuva
əmə məmə otəhtul pətigəm məni pətigəm Nəhagəhagiən əha
kəm nətəmimi rəfin.*
9 Nəghatiən əha təmətuva e nəhue niftəni, kəni in
Nəhagəhagiən pəhriən, iətəm in tətasiəgəpin nətəmimi rəfin.†
10 Nati əpnapin məmə Uhgin təmol niftəni u e Nəghatiən əha,
kəni Nəghatiən u təmətatig e nəhue niftəni u, mətəu nətəmimi
rəha nəhue niftəni u kəsotəniən nipəhriəniən məmə in pəh.
11 Təmuva iman ikin, mətəu nətəmiman min
kəutəuhlin=pən nəmtahlah kəm in, məsotolkeikeiən.
12 Mətəu nətəmimi nəuvein kəmotos in, kəni ilah rəfin nətəm
kəmotos in, nikilah tagiən ohni, kəni motəhatətə e nərgin, kəni
in təməfən nepətiən kəm lah məmə kotəhrun nuvaiən nenəti
Uhgin min.‡
13 Nenəti Uhgin min əha, ilah kəsotairiən e noliən u iəpəou
min kəutair lan, kəni məsəniən min məmə e nətəligiən rəha
iətəmimi, təhmen e tatə kəti iətəm tolkeikei in otos iəpəou.
Mətəu ilah kəutair vi min e Uhgin, e rəhan əmə nəsanəniən.§
14 Nəghatiən əha, in təmuva iətəmimi, mətatig kitah min u
nətəmimi rəha nəhue niftəni. Kəni itimah iəmoteruh rəhan
nepətiən, kəni nəsanəniən asoli mine nəhagəhagiən rəhan e

‡ **1:3** Laen e "Nəghatiən" mil u kətuəni əmə nati kətiəh əmə. Mətəu-inu in noliən rəha Jon o nəniən nati kətiəh e suaru pisin pisin min. § **1:3** Kol 1:16; 1Kor 8:6; Hip 1:2 * **1:4** Jon 5:26; 11:25; 14:6; Jen 1 † **1:4** Jon japtə 1 tatol məmə kitah kotətəlig e Jenesis japtə 1, nian Uhgin təmol nəhue niftəni mine natimnati rəfin agin. Japtə mil u kuəghati e nəghatiən, mine nəhagəhagiən, mine nəmiəgəhiən. Kəni Jon japtə 1 tətauin e Iesu Kristo məmə in Nəghatiən rəha Uhgin, mine Nəhagəhagiən, mine Nəmiəgəhiən. ‡ **1:5** Jon 9:5; 12:46 § **1:6** Aposil Jon in təmətei nauəuə u. In tətəghati e suah pisin kəti e fes min u, nərgin u Jon Bəptais. * **1:8** Nətəmimi tepət kəməutəhtahnin Məsaiə iətəm Uhgin təməni məmə otahli=pa, kəni ilah tepət, nikilah təhti məmə Jon Bəptais u in Məsaiə. Jon 1:19-28 † **1:9** 1Jon 2:8; Jen 1:1-5 tətəghati e nəhagəhagiən rəha nian Uhgin təmol nəhue niftəni, kəni Jon tətəghati e nəhagəhagiən rəha Narmənigiən Rəha Uhgin iətəm tətasiə e niki nətəmimi. ‡ **1:12** Kəl 3:16 § **1:13** Jon 3:5; 1Pitə 1:23

nəhmtitimah.* Inu, in nəsanəniən asoli mine nəhagəhagiən
rəha Nəuan Kətiəh Əmə, iətəm in təmsipən e Tatə Uhgin. In
təriauəh e nəuviriən iətəm tətətuati lan kəm tah, kəni məriauəh
min e nipəhriəniən.†
15 Jon təmatəhtul pətigəm mətəni əfəməh məmə, "Iətəmi u
inu iətəm iəu iəmətəni məmə, 'Iətəmi kəti tətuərisig lak, mətəu
in ilis tapirəkis iəu, mətəu-inu, nian iəməsair əhanəhiən, in
təmətatig itulin rəkis.' "‡
16 Kəni in təmərіauəh e nəuviriən iətəm in tətətuati lan kəm
tah, kəni e nəuviriən əha rəhan, nian rəfin in tətəfa, mətəfa,
mətəfa, kəm tah rəfin.
17 Tol lanəha mətəu-inu Lou iətəm Uhgin təməfa aupən,
Mosis in suaru ohni, mətəu Iesu Kristo in suaru rəha nətuatiən
e nəuviriən əha mine nipəhriəniən rəha Uhgin kəm tah.§
18 Iətəmi kəti təseruhiən Uhgin nian kəti mine.* Mətəu
Nəuan Kətiəh Əmə, in Uhgin, iətəm in iuəkir o niki Tatə Uhgin,
in təmol əpu Uhgin kəm tah kəni kotəhrun.†

Jon təməni məmə səniəmə in Kristo iətəm Uhgin təməni məmə otahlipa
(Mat 3:11-12; Mak 1:7-8; Luk 3:15-17)

19 Kəni nətəmimi asoli min rəha nətəm Isrel nətəm kautatig
Jerusiləm, kəmotahli=pən pris min nəuvein mine Lifait min u,
nətəm kəutasiru e pris min e Nimə Rəha Uhgin, məmə okəhuva
moteh Jon motətapuəh ohni, məmə, "? Ik iətəmi pəh ko?"
Kəutətapuəh mətəu-inu nətəmimi tepət kəmautəni məmə Jon
in Kristo iətəm Uhgin təməni məmə otahli=pa. Kəni əmeiko,
Jon təməhtul pətigəm məni pətigəm in.
20 Nian ilah kəmotətapuəh ohni, in təməsəhluaigiən, mətəu
təməni=pən əhruahru əmə in kəm lah məmə, "Səniəmə iəu
Kristo iətəm Uhgin təməni məmə otahli=pa."
21 Kəni ilah kəmotəni məmə, "?Nəmə səniəmə ik Kristo, kəni
ik pəh? ?Ik Elaijə?"‡
Mətəu Jon təni məmə, "Kəpə, səniəmə iəu Elaijə."
Kəni ilah kəmotətapuəh min ohni məmə, "?Nəmə səniəmə ik
Elaijə, kəni ik pəh? ?Ik iəni rəha Uhgin iətəmi kəmətəni aupən
məmə otəpanuva?"§
Mətəu Jon təni məmə, "Kəpə."
22 Kəni ilah kəmotəni məmə, "? Kəni ik pəh? Ik onəkeikei
məni pətigəm ik kəm timah, pəh itimah iəkəhuvən motəni=pən
kəm nətəmimi kəmotahli=pa itimah iəkəhuva."

---

* **1:14** Jon tətəghati e aposil min nətəm kəmoteruh rəhan nepətiən, mine nəsanəniən, mine nəhagəhagiən e nəhmtilah. † **1:14** Fil 2:7; 1Tim 3:16 ‡ **1:15** Jon 1:1 § **1:17** Rom 5:21 * **1:18** Eks 33:20 † **1:18** 2Kor 4:6; Kol 1:19; 2:9; Nəh 22:4 ‡ **1:21** Mal 3:1; 4:5-6; Mat 11:14; 17:10-13 § **1:21** Dut 18:15

23 Kəni təni=pən kəm lah məmə, “Iəu u iətəm iəni rəha Uhgɨn
Aiseə təməni rəkɨs aupən məmə, ‘Iəu u nəuia iətəmi kəti tətauɨn
əfəməh əpəha ikɨn təpiə-məpiə ikɨn, mətəni məmə, otol suaru
təhruahru rəha Iərmənɨg.’ ”*
24 Nətəmimi nətəm kəmahli=pa ilah, Farəsi mɨn nəuvein əha
ikɨn,
25 kəni ilah kəmotətapuəh o Jon məmə, “?Nəmə səniəmə ik
Krɨsto iətəm Uhgɨn təməni məmə otahli=pa, kəni səniəmə ik
Elaijə, kəni səniəmə ik iəni iətəm kəmətəni pətɨgəm aupən, kəni
təhro natol bəptais e nətəmimi?”
26 Kəni tuhalpɨn mətəni məmə, “Iəu iatol bəptais e nətəmimi
e nəhu, mətəu iətəmi kəti u ikɨn e nəlugɨn e təmah, iətəm itəmah
nəkotəruru in.
27 Iətəmi u tətuərisɨg lak, mətəu in ilɨs, in tepət mapirəkɨs
iəu, kəni iəu ləhtəni lan, kəni iəsəhmen agɨniən məmə iəkol uək
əkəku agɨn kəti rəhan.”†
28 Natimnati mɨn u, kəmol əpəha e lahuənu kəti, nərgɨn u
Petəni, in tətatɨg əpəha e nɨtəni=pən e nəhu Jotən. Ikɨn əha Jon
təmatol bəptais e nətəmimi ikɨn.

Iesu in təhmen e nətɨ sipsip rəha Uhgɨn.

29 Kəməni lauɨg lan, Jon təmeruh Iesu tətaliuək mətuva, kəni
in təni məmə, “!Ei! !Oteruh-to! Suah u inu, in Nətɨ Sipsip rəha
Uhgɨn o noliən sakrifais lan o noliən tərah mɨn rəha nətəmimi.‡
Kəni in otəpanos rəkɨs noliən tərah mɨn rəha nɨtənimtəni mɨn.§
30 Iətəmi u inu, iəu iəmətəni kəm təmah məmə, ‘Iətəmi kəti
tətuərisɨg lak, mətəu in ilɨs tapirəkɨs iəu, mətəu-inu, nian
iəməsair əhanəhiən, in təmətatɨg itulɨn rəkɨs.’
31 Nian iəu iəmətəghati lan, kəni iəu mɨn iəməruru məmə in
iətəmi pəh; mətəu iəmuva matol bəptais e nətəmimi e nəhu
məmə iəkol əpu suah u kəm nətəmimi mɨn rəha Isrel.”
32-33 Jon təmətəhtul pətɨgəm mətəni məmə, “Uhgɨn
təmahli=pa iəu məmə iəkol bəptais e nətəmimi e nəhu, kəni
nian iəmətəghati lan, iəu mɨn iəməruru məmə suah u inu.
Mətəu Uhgɨn təməni=pa kəm iəu məmə, ‘Onəkeruh Narmɨn
Rəhak oteiuaiu matɨg e iətəmimi kəti. Kəni suah u inu, in
otol bəptais e nətəmimi e Narmɨn Rəha Uhgɨn.’ Kəni əmeiko,
uərisɨg iəmeruh Narmɨn Rəha Uhgɨn təmsɨpəri e neai təhmen
e mak, muva, meiuaiu məharəg-pəri lan.

---

* **1:23** Aes 40:3 † **1:27** Nəghatiən pəhriən iətəm Jon təməni, tol lanu, “Iəu iəsəhmen agɨniən məmə iəkos rəkɨs put rəhan.” Nətəmimi aupən kotəni məmə uək rəha nos rəkisiən put rəha iərmənɨg, in uək rəha slef iətəm in ləhtəni agɨn. ‡ **1:29** Aupən ikɨn, e nian rəha Oltestɨmɨn, nətəmimi kautohamu nətɨ sipsip mautol sakrifais lan məmə otafəl rəkɨs təfagə tərah rəhalah. Afin-to nəghatiən u “sakrifais” e tiksɨnəri. Jen 22:8; Aes 53:7; 1Pitə 1:19; Nəh 5:6 § **1:29** Hiprus 9:22,26

34 Iəu əhruahru iəmeruh nati u, kəni iəməhtul pətigəm
mətəni pətigəm məmə, ‘Suah u inu, in Nəti Uhgin pəhriən.’ ”

Iesu təmətuəuin mətauin e rəhan nətəmimi

35 Kəməni lauig lan, Jon tətəhtul əmə əha ləmen kətiəh əmə
ilahal rəhan keiu iətəmimi mil.
36 Kəni nian nəhmti Jon təməhtul e Iesu taliuək mətuva kəni
təni məmə, “!Ei! !Oteruh-to! !Suah u inu, in Nəti Sipsip rəha
Uhgin!”
37 Kəni nian rəhan iətəmimi mil kəmuətəu nəghatiən əha,
kəmuəhtul mətiauərisig e Iesu.
38 Kəni Iesu teirair meruh suah mil u kətiatəu=pən in, kəni
in təni məmə, “Ei! !Suah mil! ?Nətuəsal lak onak?”
Kəni ilau kuəmə, “Rapai. ?Ik nətatig iə?” (Nəghatiən u
“Rapai,” nipətin u “Iəgətun.”)
39 Kəni Iesu təməni=pən məmə, “Pəh kihluvən nəkueruh-to.”
Kəni ilau kəmiauərisig lan mihluvən kueruh ikin in tətatig
ikin. Iuəkir mitigar tiuvig ləhnaiuv, ilau kəmətuan ilahal min
mətəuarus tapinəpu.
40 Suah mil u kəti iətəm təmətəu Jon kəni muərisig e Iesu,
nərgin u Antiru, pian u Saimon Pitə.
41 Kəni rəueiu agin min, in təmuvən meh pian Saimon,
kəni məni=pən kəm in məmə, “!Ei! !Inotafu rəkis Məsaiə!”
(Nəghatiən u, Məsaiə, nipətin u məmə, “Kristo,” iətəm Uhgin
təməni məmə otahli=pa.)
42 Kəni təmit Saimon muva o Iesu.
Kəni nian nəhmti Iesu təməhtul lan, kəni məni=pən kəm in
məmə, “Ik u inu Saimon, nəti Jon, mətəu rəueiu okauin ərəg-rəg
lam məmə ‘Kefəs.’ ” (In “Pitə” e nəghatiən Kris u nipətin məmə
“kəpiel.”)*†

Iesu təmauin e Filip mine Nətaniəl

43 Kəməni lauig lan min, Iesu nikin tinəhti məmə otuvən-to
Kaləli.
Təməsal e Filip kəni meruh. Kəni Iesu təməni=pən kəm in
məmə, “Va-to, mitəu=pa iəu.”
44 Filip u, in iətəm Petsaitə, ima Antiru mine Pitə.
45 Kəni in təmuvən məsal meruh Nətaniəl, kəni təni=pən kəm
in məmə, “Itimah inoteruh suah əpələ u, aupən Mosis təmətei
rəkis rəhan nəghatiən min iətəm tətəghati lan e nauəuə rəha
Lou. Kəni iəni min rəha Uhgin aupən ilah min kəmotətei rəkis

---

* **1:42** Nətəmimi rəha Kris kəutəni kəpiel məmə “pitə.” Kəni nəghatiən u pitə tinuva nərgin kəti rəhalah, kətauin e nətəmimi lan. Kəmətei nauəuə min rəha Niutestimin e nəghatiən rəha Kris. Nətəmimi tepət kəməutəghati e nəghatiən rəha Kris, təhmen əmə e nətəmimi tepət e nəhue niftəni rəueiu kəutəghati e nəghatiən mil u rəha Inglan uə Franis. “Kefəs” in nəghatiən kəti rəha Aram u nipətin təni məmə kəpiel. Nətəm Isrel kəməutəghati e nəghatiən rəha Aram təhmen e nətəm Vanuatu kəutəghati e nəghatiən u Bislama. † **1:42** Mat 16:18

nəghatiən min iətəm tətəghati lan. In iətəm Nasərit, in nəti Josip, kəni nərgin u Iesu."
46 Mətəu Nətaniəl təni məmə, "!Nati nak! ?Nikim təhti məmə
nati təuvir kəti otsipən e Nasərit? !Kəpə!"
Kəni Filip təni məmə, "Intəh, təuvir əmə, pəh-to kian
nəkeruh-to."
47 Nian Iesu təmeruh Nətaniəl tətaliuək mətuva, kəni təni
məmə, "!Suah u, in iətəm Isrel pəhriən! !Neiuəiən tikə lan!"‡
48 Kəni əmeiko Nətaniəl təmauit mətapuəh o Iesu məmə, "?
Nəməhra məhrun məmə iəu iətəmi tol lanu?"
Kəni Iesu təni=pən kəm in məmə, "Nian ik nəmətəharəg e
nəukəti nigi fik, kəni Filip təsauin əhanəhiən lam, mətəu iəu
iəmafu rəkis ik."§
49 Kəni Nətaniəl təni məmə, "!Iəgətun! !Ik Nəti Uhgin! Ik Kig
rəha nətəm Isrel!"
50 Iesu təməni=pən kəm in məmə, "? Ik nəməhatətə lak
mətəu-inu iəu iəməni əmə məmə iəmeruh rəkis ik nian
nəmətəharəg=pən əha e nəukəti nigi fik? Ik onəmaneruh nati
asoli min tapirəkis inu."
51 Kəni məni min məmə, "Nipəhriəniən agin u iətəni=pinə
kəm təmah məmə, onəpanoteruh negəu e neai otəuag, kəni
nagelo min rəha Uhgin kəutəri mautəhuvən e neai, kəni
məuteiuaiu məutəhuva e Nəti Iətəmimi u təhmen e suaru
tatilpin nuvəniən e neai mine nəhue niftəni."*

2

Marit kəti əpəha Kenə

1 Kəməni niəh lan, katol marit kəti əpəha Kenə, lahuənu kəti e
Kaləli. Kəni mamə rəha Iesu in əpəha ikin.*
2 Kəni ilah kotauin=pən min e Iesu mine rəhan min nətəmimi,
məmə ilah min okəhuvən e marit əha.
3 Kautol mautol lafet, kəni nətəmimi min kotəmnim rəfin
wain, kəni mamə rəha Iesu təni=pən kəm in məmə, "Rəhalah
wain təmikə."
4 Mətəu Iesu təni=pən kəm in məmə, "? Pətauəhli, təhro
nətələhu=pa nati u kəm iəu? Nian rəhak təsuva əhanəhiən."

---

‡ **1:47** Jen 27:30-36; 31:26; 32:28 Nərgin u "Isrel," in nərgin kəti min rəha iətəmimi u Jekəp. Nərgin u Jekəp nipətin təni məmə "iətəmi tətеiuə." Mətəu Uhgin təmauin ərəgrəg e nərgin tuva "Isrel" məmə otəgətun nəmiəgəhiən vi rəhan. § **1:48** Nigi min u fik, ilah nigi kəhrun min e nasumiən ikin Isrel. Nətəmimi kautun nəualah, kəni məutəharəg ahgəl nimalilah. Kəutəharəg ahgəl pik nigi fik iuəkir o nimə rəhalah kəni məutəfaki məmə nikilah otatəhti nəghatiən rəha Nauəuə Rəha Uhgin. Nati iətəm Iesu təməni e fes 47 mine 51 in tətəghati e Nətaniəl məmə nəmə təhro təmətəharəg ahgəl rəhan nigi fik, kəni nikin təmatəhti nəmiəgəhiən rəha Jekəp.
* **1:51** Jen 28:12 * **2:1** Nəmə təhro Josip u iərman rəha Meri, mamə rəha Iesu, in tinimis rəkis. Mətəu Jon u təmətei nauəuə u, təməsəniən məmə inəha ikin ilah min ilah.

5 Mətəu rəhan mamə təni=pən kəm noluək min rəha marit
məmə, “Itəmah onəkotəkeikei motol natimnati rəfin iətəm in
otəni.”
6 Nilosi nati asoli ilah sikis, kəmənin əha ikin əha o nəhu,
məmə nətəm Isrel ilah okoteikuas məutaruətuəh lan e nəhmti
Uhgin. Nilosi nati min u, kəmol e kəpiel, kəni kətiəh təhrun
nosiən uan-hanrit litə nəhu.
7 Kəni Iesu təni=pən kəm nətəm kautol uək məmə,
“Otətu=pən nəhu e nilosi nati min u.” Kəni kəmotətu ilah
kotəriauəh vivi.
8 Kəni təni=pən kəm lah məmə, “Otətu rəkis nəhu kəti motos
məhuvən kəm iətəm tətarmənig e marit.” Kəni ilah kəmotol
lanəha.
9 Kəni nian iətəmi u təməmnim askəuvin, mətəu nəhu
tinol rəkis wain lan. Mətəu iətəmi u in tətarmənig e marit
u, in təruru məmə kəmos iə wain u. Nətəmi min əmə u
nətəm kəmotos nəhu məhuva, ilah əmə kotəhrun. Kəni iətəm
tətarmənig e marit təmauin e iətəm təmol marit,
10 məni=pən məmə, “Nian rəfin nətəmimi kotaupən
motəfətigəm wain təuvir, kəni uərisig nətəmimi kotəmnim
tepət ko, kəni kəpanəfətigəm inu təsəuvir pikiən. !Mətəu ik,
nəmaharu kalin iətəm təuvir mətəuarus=pa u rəueiu!”
11 Kəni inu nəmtətiən iətəm Iesu təmətuəuin agin lan mol.
Kəni in təmol ikin Kenə, lahuənu kəti e Kaləli. E nəmtətiən əha,
in təməgətun nepətiən rəha Uhgin lan, kəni rəhan nətəmimi
min, kəmotəhatətə əskasik lan.

Iesu təməhgi pətigəm nətəmimi nətəm kautol makit e Nimə Rəha Uhgin
(Mat 21:12-13; Mak 11:15-18; Luk 19:45-46)

12 Uərisig e marit əha, in təmeiuaiu muvən e taun asoli əha
Kapeniəm əpəha Kaləli ilah rəhan mamə mine pian min mine
rəhan nətəmimi min. Kəni kəmotatig nian nəuvein əha ikin
əha.
13 Kəni tinuva iuəkir o nian rəha lafet rəha nətəm Isrel iətəm
kətəni məmə lafet rəha Pasova.† Kəni Iesu təməri muvən əpəha
Jerusiləm.
14 Ihluə lan e Nimə Rəha Uhgin kəutəfaki ikin, Iesu təmafu
nətəmimi kautol səlim e kau, mine sipsip, mine mak min,
məmə nətəmimi okotos nəhmtin o noliən sakrifais lan. Kəni
nətəmimi nəuvein əha ikin, ilah kautol senis e məni rəha
nətəmi iki pisin pisin min.
15 Kəni in tos təulə nəuvein, mətəl o nalisiən iətəmi. Kəni in
mitəu nətəmi min u ilah kau min mine sipsip min məmə oko-
hiet e Nimə Rəha Uhgin. Kəni in mauvəregin məni rəha nətəmi

† **2:13** Eks 12; Dut 16:1-6

min u nətəm kautol senis lan, kəni təmahuvihin-ahuvihin
rəhalah tepil min.‡
16 Kəni mahi ilah min u nətəm kautol səlim e iəuein
məni=pən kəm lah məmə, “!Otəmki natimnati min u mohiet!
!Itəmah məsotoliən Nimə Rəha Tatə rəhak tuva məmə in nimə
rəha noliən makit!”
17 Kəni nətəmimi rəhan, nikilah təməhti nəghatiən kəti e
Nauəuə Rəha Uhgin, iətəm tətəni məmə, “Iəu iəkolkeikei pik
Nimə Rəham e nikik, nikik pik agin lan.”§*
18 Kəni nətəmi asoli min rəha nətəm Isrel nikilah təmahmə
motətapuəh ohni məmə, “?Pəh təmol məmə nəkəhrun noliən
nati u? !Ol nəmtətiən məmə otəgətun əhruahru kəm timah!”
19 Mətəu Iesu təni məmə, “Nəmə itəmah nəkotərəkin Nimə u
Rəha Uhgin, kəni nian kisil əmə, iəu iəkuvləkin min təhtul.”†
20 Kəni nətəmi asoli min əha kotəni məmə, “! Ei, nəman!
Nətəmimi kəmotol uək asoli o nu ilah rəfin fote-sikis mo-
tuvləkin Nimə u Rəha Uhgin. !Onəkəhro lanu muvləkin e nian
kisil əmə!”
21 Mətəu Nimə əha Rəha Uhgin iətəm Iesu tətəghati lan, in
nipətin.
22 Kəni uərisig, nian in tinimis rəkis, kəni minəmiəgəh min,
kəni rəhan nətəmimi min, nikilah təhti nəghatiən əha rəhan
iətəm təməni. Kəni ilah kəmotəhatətə e Nauəuə Rəha Uhgin,
mine nəghatiən iətəm Iesu təməni=pən kəm lah.

Iesu tinəhrun rəkis nətəligiən min rəha nətəmimi

23 Nian əha Iesu təmətatig e Jerusiləm e nian rəha lafet rəha
Pasova u, nətəmimi tepət kəmoteruh nəmtətiən min iətəm in
təmol, kəni kəmotəhatətə lan.
24 Mətəu Iesu in təməhrun nati iətəm tətatig e nikilah, kəni
məsəhatətəiən e lah.
25 Ko iətəmi kəti təsəhtul pətigəmiən məghati rəha nətəmimi
lan, mətəu-inu Iesu təhrun rəfin nətəligiən rəha nətəmimi.‡

3

Nikotiməs təmuvən meruh Iesu

1 Iətəmi asoli kəti rəha nətəm Isrel, nərgin u, Nikotiməs.* In
Farəsi kəti.
2 Kəni nian kəti lapin, in təmuvən məmə otəghati ilau Iesu.
In təməni=pən məmə, “Iəgətun, itimah iəkotəhrun məmə ik
iəgətun kəti iətəm Uhgin təmahli=pa ik nəkuva, mətəu-inu

‡ **2:15** Afin-to e tiksinəri “Nimə Rəha Uhgin” o nəhruniən natimnati nian Iesu təmuvən məhgi pətigəm nətəmimi e Nimə Rəha Uhgin. § **2:17** Suaru kəti min o nəuhliniən fes u tol lanu lan: “Iəu iəkolkeikei pik Nimə Rəham e nikik, nikik pik agin lan, kəni nətəmimi okotohamu iəu lan.” * **2:17** Sam 69:9 † **2:19** Mat 26:60-61; 27:40; Mak 14:57-59; 15:29 ‡ **2:25** Jon 1:47; 6:61; 13:11 * **3:1** Jon 7:50-51; 19:39-42

iətəmi kəti ko təsoliən nəmtətiən min u ik natol nəmə Uhgin
təsatigiən ohni.”
3 Kəni Iesu təni=pən kəm in məmə, “Nipəhriəniən agin
u iətəni=pinə kəm ik məmə, nəmə iətəmimi kəti təsair vivi
miniən,† ko in təseruhiən Narmənigiən Rəha Uhgin.”‡
4 Kəni Nikotiməs, narmin təmiuvig pik, kəni mətapuəh ohni
məmə, “?Iətəmi tinol iahgin rəkis, otəhro mair mətmətig min?
Ko təsuvən miniən e nərfi rəhan mamə kəni mair=pa min!”
5 Kəni Iesu təni=pən kəm in məmə, “Nipəhriəniən agin u
iətəni=pinə kəm ik məmə, nəmə iətəmi təsair viən e nəhu mine
Narmin Rəha Uhgin, ko təsuvəniən matig ahgəl Narmənigiən
Rəha Uhgin.§
6 Nipətitəmi təmair əmə e nirə rəha iətəmimi əmə, mətəu
Narmin Rəha Uhgin əmə u in tatol məmə narmitəmi tətair vi
min.
7 Təsəuviriən məmə narməm otiuvig nian iəməni=pinə kəm
ik məmə, ‘Onəkəkeikei motair vi min.’
8 Təhmen əmə e nimətagi u nəseruhiən məmə tatsipən ikin
kəti, matelel nati matuvən ikin kəti iətəm in tolkeikei məmə
otuvən=pən ikin. Natətəu əmə, mətəu ik nəsoteruhiən məmə
təmsipən iə, kəni matuvən iə. Kəni e suaru kətiəh əmə, kitah
kəsoteruhiən Narmin Rəha Uhgin, mətəu kauteruh əmə rəhan
uək e nəmiəgəhiən rəha iətəmi iətəm təmair vi min.”*†
9 Kəni əmeiko, Nikotiməs tətapuəh o Iesu məmə, “?Natim-
nati min u, otəhro lanu muva?”
10 Kəni Iesu təni məmə, “Ik iəgətun asoli rəha nətəm Isrel. ?
Təhro nəkəruru natimnati min u?
11 Nipəhriəniən agin u iətəni=pinə kəm ik məmə, nəghatiən
min u iətəm iətəni ilah, iəu iəkəhrun vivi, kəni natimnati iətəm
iətəni pətigəm, iəu ineruh rəkis. Mətəu itəmah nəsotəhatətəiən
e nəghatiən min rəhatimah.‡
12 Iəu iəməni natimnati min iətəm katol e nəhue nitəni əmə u,
mətəu itəmah nəsotəhatətəiən e rəhak nəghatiən. ?Kəni nəmə
iəkəni natimnati min iətəm katol e Negəu e Neai, nəkotəhro
lanu motəhatətə lan?

---

† **3:3** Nəghatiən u “nair viən,” nipətin keiu məmə, “iətəmi tətair vivi min” mine “Uhgin təmol məmə in tair e nairiən rəha negəu e neai.” Nəghatiən u in əha ikin e fes 5 min. ‡ **3:3** Jon 1:13; 1Pitə 1:23; Jem 1:18 § **3:5** Esik 36:25-27; Efəs 5:26; Tait 3:5 * **3:8** E nəghatiən rəha Kris, nəghatiən mil u “nimətagi” mine “narmin,” ilau nəghatiən kətiəh mil əmə. † **3:8** Esik 37:9 ‡ **3:11** Nəghatiən Kris əhruahru rəha fes 11 tətəni məmə, “Nipəhriəniən agin u iətəni=pinə kəm ik məmə, nəghatiən min u iətəm iəutəni ilah, itimah iəkotəhrun vivi, kəni natimnati iətəm iəutəni pətigəm, itimah inoteruh rəkis. Mətəu itəmah nəsotəhatətəiən e nəghatiən min rəhatimah.” Nəmə təhro, Iesu təməni məmə, “itimah” e fes u mətəu-inu e fes 2, Nikotiməs təməni məmə “itimah.” Uə nəmə təhro Iesu tətəghati e Uhgin, Narmin Rəhan, mine in; uə nəmə təhro tətəghati e Jon Bəptais mine in.

13 Iətəmi kəti tisuvəniən əpəha ilis e Negəu e Neai,
meiuaiu=pa, məni pətigəm nian kəti mine. Mətəu Nəti
Iətəmimi əmə, təmsipən iman ikin e Negəu e Neai,
meiuaiu=pa, təhrun nəni pətigəmiən.§
14 "Aupən, əpəha ikin təpiə-məpiə ikin, Mosis təmos narmi
sineik kəti, mətu-pəri ilis e nigi əfəməh kəti, kəni miləfəri.* Kəni
e noliən əhmen əmə lanəha, okəkeikei kətu-pəri miləfəri Nəti
Iətəmimi lanəha,†
15 məmə nətəmimi min u nətəm okotəhatətə lan, ilah okotos
nəmiəgəhiən itulin.
16 "Tol lanəha, Uhgin təmolkeikei pik nətəmimi e nəhue
niftəni, tol=pən in təməfa Nətin Nəuan Kətiəh Əmə, məmə
nətəmimi min rəfin u nətəm kəutəhatətə lan, ilah ko
kəsəhuvəniən e nigəm itulin, mətəu okotos nəmiəgəhiən
itulin.‡
17 Uhgin in təməsahli=paiən Nətin tuva e nəhue niftəni u
məmə otəni pətigəm nalpiniən rəha noliən rəha nətəmimi rəha
nəhue niftəni, mətəu in təmahli=pa məmə Nətin otuva in suaru
o nosmiəgəhiən nətəmimi e nəhue niftəni.
18 "Nətəmimi nətəm kəutəhatətə lan, Uhgin otəsəniən
nalpiniən rəhalah. Mətəu nətəmimi nətəm kəsotəhatətəiən
lan, Uhgin tinəni rəkis nalpiniən rəhalah, mətəu-inu
kəsotəhatətəiən e Nəti Uhgin Nəuan Kətiəh Əmə.
19 Uhgin tətakil nətəmimi e noliən u məmə, Nəhagəhagiən
tinuva rəkis e nəhue niftəni, mətəu nətəmimi kəsotolkeikeiən
Nəhagəhagiən, mətəu-inu nian rəfin rəhalah noliən,
təsəhruahruiən.
20 Nətəmimi nətəm kautol noliən iətəm təsəhruahruiən,
ilah kəutəməki e Nəhagəhagiən. Kəni ilah kəsəhuvaiən e
Nəhagəhagiən, mətəu-inu ilah kəutəpəh məmə Nəhagəhagiən
əha otasiəgəpin pətigəm rəhalah noliən tərah min.
21 "Mətəu nətəmimi nətəm kautohtəu=pən suaru
rəha nipəhriəniən ilah okəhuva e Nəhagəhagiən, məmə
Nəhagəhagiən əha, in otasiəgəpin rəhalah noliən, kəni
mətəgətun məmə ilah kautol nəuia Uhgin e nəsanəniən əmə
rəhan."

Jon təməghati min e Iesu

22 Uərisig e natimnati min əha, Iesu mine rəhan min
nətəmimi kəmohiet Jerusiləm motan əmə e nitəni Jutiə.

---

§ **3:13** Nian Iesu təməni "Nəti Iətəmimi," in təməghati aru lan. * **3:14** Eruh min e Namba 21:4-9 tətəghati e aiən sineik. Jon 8:28; 12:32; 12:24 † **3:14** Nəghatiən u "okəkeikei kətu-pəri miləfəri Nəti Iətəmimi lanəha" nipətin keiu u ikinu: məmə nətəmimi okotəfəri Iesu ilis e nigi kəməluau məmə otimis, kəni mine Uhgin otəfəri min in təri muvən e neai ikin ima nisiaiən. ‡ **3:16** Esik 18:23,32; 37:9; 1Tim 2:4; 4:10; 1Jon 4:9-10

Təmatɨg nuvəh nəuvetɨn ilah min ikɨn əha, kəni matol bəptais e nətəmimi.
23 Mətəu e nian əha, Jon mɨn, in tatol bəptais e nətəmimi əpəha ikɨn kəti iuəkɨr əmə o Salim, nərgɨn u, Aenon, mətəu-inu, ikɨn əha, nəhu tepət ikɨn. Kəni nətəmimi kautəhuvən ikɨn əha, məmə Jon otol bəptais e lah.
24 E nian əha, kəsləfən əhanəhiən Jon e kaləpus.

25 Kəni nətəmimi nəuvein rəha Jon, ilah kəmotorgəhu ilah iətəm kəti u taskəlɨm vivi lou rəha Mosɨs, o noliən əhruahru iətəm iətəmimi otəkeikei maig məmə in otəhruahru e nəhmtɨ Uhgɨn.
26 Kəni ilah kəməhuvən moteruh Jon, motəni=pən kəm in məmə, "Iəgətun, ik nəkəhrun iətəmimi kəti u aupən itəlau min əpəha e nɨtəni=pən ikɨn e nəhu Jotən, kəni ik nəməhtul pətɨgəm mətəghati lan kəm nətəmimi. Rəueiu əha, in tɨnatol bəptais e nətəmimi. Kəni ilah rəfin kɨnautəhuvən ohni."

27 Kəni Jon təni=pən məmə, "Iətəmimi təruru noliən nati kətiəh mɨne, nəmə Uhgɨn əpəha e Negəu e Neai tətəfən uək əha kəm in.
28 Itəmah u nəutəhtul=pa ohniəu. Itəmah nəkotəhrun məmə iətəni lanu məmə, 'Səniəmə iəu Krɨsto iətəm Uhgɨn təməni məmə otahli=pa.' Mətəu Uhgɨn təmahli=pa iəu məmə iəkaupən muva, kəni Krɨsto in otəpanuərisɨg.
29 Iətəm aluə kəti məmə otol marɨt, in otos pətan vi rəhan. Mətəu iətəmimi u tətasiru e lafet rəha marɨt u, nɨkin tagiən pɨk məmə otəhtul e nɨkalɨ iətəm aluə u mətəlɨg lan. Krɨsto in təhmen e iətəm aluə, kəni iəu iəkəhmen e iətəm tasiru. Kəni nɨkik tagiən məmə in təmuva, kəni nɨkik tagiən mɨn məmə nətəmimi okotuərisɨg lan.
30 Krɨsto əha, in otəkeikei muva mə in ilɨs tapirəkɨs iəu, kəni ko iəu iəkeiuaiu."

31 Iətəmimi in təmsɨpən ilɨs e Negəu e Neai, in ilɨs tapirəkɨs nətəmimi ərəfin. Iətəmimi iətəm tətan əmə e nəhue nɨftəni, in iətəmimi əmə rəha nəhue nɨftəni, kəni in təhrun əmə nəniən natimnati mɨn u e nəhue nɨftəni u. Mətəu, iətəmimi iətəm tatsɨpən ilɨs e neai in ilɨs tapirəkɨs nətəmimi rəfin.
32 In tətəhtul pətɨgəm o nəni pətɨgəmiən natimnati iətəm in təmeruh kəni mɨnətəu rəkɨs, mətəu iətəmimi kəti mɨne təsəhatətəiən e rəhan nəghatiən.
33 Iətəmimi iətəm təmos rəhan nəghatiən kəni mətəhatətə lan, in tətəhtul pətɨgəm məmə nəghatiən iətəm Uhgɨn təməni, in nɨpəhriəniən.
34 Tol lanəha mətəu-inu iətəmimi əha iətəm Uhgɨn təmahli=pa tuva, in tətəni pətɨgəm əmə nəghatiən mɨn rəha Uhgɨn. Kotəhrun məmə in tətəni pətɨgəm əmə nəghatiən mɨn

rəha Uhgɨn mətəu-inu Uhgɨn təməfən Narmɨn Rəhan təriauəh lan, ko kəseuviəhliniən keruh kəni kəsehiən naunun lan.
35 Əuəh, Tatə Uhgɨn in tolkeikei pɨk Nətɨn əha, kəni in tɨnələhu=pən rəkɨs natimnati rəfin e nəhlmɨn.
36 Iətəmimi u iətəm tətəhatətə e Nəti Uhgɨn u, in tatos nəmiəgəhiən itulɨn u, naunun tɨkə. Kəni mətəu, iətəmi tətəhti nəuia Nətɨn u, in ko təsosiən nəmiəgəhiən itulɨn u nian kəti mɨne, mətəu-inu iətəmimi iətəm tol lanəha, niəməha rəha Uhgɨn tatuvən ohni naunun tɨkə.

4

Iesu təmətəghati
kəm pətan Səmeriə

1 Farəsi mɨn kəmotətəu nəghatiən, məmə Iesu in tɨnatiuvi=pa nətəmimi tepət kɨnəutəhuva ohni, kəni in tatol bəptais e lah tepət. Rəhan nətəmimi tepət e rəha Jon.
2 (Mətəu nɨpəhriəniən səniəmə Iesu in tatol bəptais e lah, nətəmimi mɨn əmə rəhan ilah kautol bəptais e nətəmimi.)
3 Kəni nian Iesu tɨnəhrun məmə Farəsi mɨn kɨnautətəu nəghatiən əha, kəni in təmiet Jutiə mɨtəlɨg=pən əpəha Kaləli.
4 Kəni nian in təmatuvən əha ikɨn əha, təməni məmə otəkeikei muvən=pən Səmeriə ikɨn.*
5 Kəni in təmuvən=pən e taun kəti e Səmeriə, nərgɨn u, Saikar. Taun əha, in iuəkɨr o nɨtəni kəti iətəm Jekəp təmətei məfən aupən ikɨn† kəm nətɨn u Josɨp.
6 Kəni wel rəha Jekəp əha ikɨn. Kəni Iesu tɨnəpəou agɨn, mətəu-inu in təmaliuək e suaru əfəməh, kəni tuva məharəg-pəri iuəkɨr o wel, mətəmeig. E nian əha, mɨtɨgar tɨnəhtul əhruahru.
7-8 Kəni rəhan mɨn nətəmimi kəməhuvən əpəha itaun, məmə okotos nəhmtɨ nauəniən. Kəni təsuvəhiən, pətan Səmeriə kəti, təmuva məmə otətu nəhu. Kəni Iesu təni=pən kəm in məmə, "Ei. Əfa-to nəhu nəuan nəuvetɨn kəm iəu. Iəkolkeikei məmə iəkəmnɨm."
9 Kəni pətan Səmeriə u, təni=pən kəm in məmə, "! Ei! Ik iətəm Isrel ko, kəni iəu pətan Səmeriə. ?Təhro nətətapuəh=pa o nəhu kəm iəu?" Təməni=pən lanəha mətəu-inu iətəm Jutiə mɨne iətəm Səmeriə kəsuəmnɨm pətiən nəhu e kap kətiəh.
10 Kəni Iesu təni=pən kəm in məmə, "Ik nəkəruru nati nak iətəm Uhgɨn tolkeikei məmə otəfɨnə kəm ik. Kəni ik məruru mɨn iəu, iəu u, iətətapuəh=pɨnə o nəhu kəm ik. Nəmə ik

---

* **4:4** E nian əha, tiəkɨs o nətəm Isrel məmə okəhuvən ima nətəm Səmeriə, mətəu-inu e rəhalah neruhiən, nətəm Səmeriə ilah kotamɨkmɨk e nəhmtɨ Uhgɨn. Kəni nati əpnapɨn kəməutəni mɨn məmə kəmotsɨpən e Jekəp, mətəu kəutəməki e lah mɨn. † **4:5** Jen 48:22; Jos 24:32

nəkəhrun, ik onəkətapuəh o nəhu ohniəu. Kəni iəu oiəkəfinə
nəhu miəgəh.”‡
11 Kəni pətan u, təni=pən kəm in məmə, “Iətəmi asoli, ik
rəham pəkit tikə kəni wel u, in əpəha ləhtəni isəu. ?Nəhu
miəgəh u, nətəni məmə onəkətu əhro lanu?
12 Rəhatah kəha Jekəp u aupən, in təməfa wel u kəm tah, kəni
in təmatətu nəhu ikin nimin, ilah nenətin min, mine rəhan min
kau min. ?Kəni təhro? ?Ik nəkapirəkis Jekəp, uə?”
13 Kəni Iesu təməni=pən kəm in məmə, “Nətəm kəutəmnim
nəhu e wel u, ilah okəpanotəuauə min.
14 Mətəu iətəmimi iətəm otəmnim nəhu iətəm iəu iəkəfən
kəm in, ko təsəuauə miniən nian kəti mine.§ Nəhu iətəm
iəu oiəkəfən kəm in, in təhmen e nəhmti nəhu kəti iətəm
tətapuəl-apuəl mətaiu əpəha imə e nikin nian rəfin, mətəfən
nəmiəgəhiən itulin kəm in, iətəm otəsoliən naunun.”*
15 Kəni pətan əha təni=pən kəm in məmə, “!Iətəmi asoli, əui!
Əfa-to nəhu u kəti kəm iəu, məmə iəu iəsəuauə miniən nian kəti,
kəni məsuvaiən min u ikinu, mətu nəhu.”†
16 Kəni Iesu təni=pən kəm in məmə, “Uvən mauin=pən e
rəham iərman, kəni miəuva u ikinu.”
17 Kəni pətan əha təni=pən kəm in məmə, “M-m-m. Iəu rəhak
iərman tikə.”
Mətəu Iesu təni=pən kəm in məmə, “Nətəni pəhriən məmə
rəham iərman tikə.
18 Mətəu-inu ik, nəmitəu=pən rəkis nəman faif, kəni iərman
u iətəm itəlau min nətuatig u rəueiu, səniəmə rəham əhruahru
iərman. Nəghatiən rəham u rəueiu, in nipəhriəniən.”
19 Kəni pətan u, təni=pən məmə, “!Ei-i-si! Iətəmi asoli, iətafu
məmə ik iəni kəti rəha Uhgin.
20 Tipitimah min aupən, ilah kəmautəfaki kəm Uhgin əpəha
ilis e nitəuət əpəha, mətəu itəmah nətəm Isrel, nəutəni məmə
Jerusiləm əmə əha, okəkeikei kətan ikin kətəfaki.”
21 Mətəu Iesu təni=pən kəm in məmə, “Pətan, ik onəkəkeikei
məni nipəhriəniən e rəhak nəghatiən. Nian əha ikin tətuva,
məmə itəmah onəsotəfaki miniən kəm Tatə Uhgin əpəha e
nitəuət asoli əha, mine Jerusiləm min.
22 Itəmah nətəm Səmeriə, itəmah nəutəfaki kəm Uhgin mətəu
itəmah nəkotəruru in. Mətəu itimah iəutəfaki kəm Uhgin u,
iəkotəhrun in, mətəu-inu suaru rəha Uhgin o nosmiəgəhiən
nətəmimi in təmsipa e timah, nətəm Isrel.‡

‡ **4:10** Pətan u təməsəhrun viviən nipəti nəghatiən iətəm Iesu təməni=pən məmə otəfən nəhu miəgəh. Nəghatiən əha, nipətin əhruahru u nəhmti nəhu kəti iətəm təhlan mətapuəl-apuəl. Mətəu Iesu in tətəghati aru lan, məmə Narmin Rəhan in tətəfən nəhu itulin. Aes 44:3; 55:1; Jer 2:13; 17:13; Sek 14:8; Jon 7:37-38; Nəh 7:17; 21:6; 22:1,17 § **4:14** Jon 6:35 * **4:14** Sam 42:1-2; 63:1; Aes 12:3; 41:17-18; 44:3; 49:10; 55:1; Jer 2:13; 17:13; Jon 7:38 † **4:15** Jon 6:34 ‡ **4:22** Rom 3:1,2; 9:4,5; 15:8,9

23 Mətəu otəsuvəhiən, Narmɨn rəha Uhgɨn in otasiru e nəfaki
pəhriən mɨn, mol ilah məmə ilah okotəhrun vivi Uhgɨn məmə
Uhgɨn u, in Uhgɨn pəhriən, kəni mol ilah məmə ilah okotəfaki
kəm in e nɨkilah pəhriən. Mətəu-inu Tatə Uhgɨn in tətəsal e
nəfaki mɨn nətəm kautol lanəha. Kəni nɨpəhriəniən məmə nian
əha tɨnuva rəkɨs.
24 Uhgɨn səniəmə iətəmimi. Kəpə. In narmɨn. Tol
lanəha, kəni nətəmimi nətəm kəutəfaki kəm in, ilah kotəkeikei
motəfaki kəm Uhgɨn məmə Uhgɨn u, in Uhgɨn pəhriən, kəni
ilah kotəkeikei motəfaki kəm in e nɨkilah pəhriən e nəsanəniən
rəha Narmɨn Rəhan.”
25 Kəni pətan u, təməni=pən kəm in məmə, “Iəu inəhrun
məmə Məsaiə, otəkeikei muva. Inu, kətauɨn lan məmə Krɨsto
iətəm Uhgɨn təməni məmə otahli=pa. Kəni nian otuva, kəni in
təhrun nəni pətɨgəmiən natimnati rəfin kəm tah.”§
26 Kəni Iesu təni=pən kəm in məmə, “Iəu u inu, iətəghati kəm
ik.”
27 Kəni əmeiko, nətəmimi rəha Iesu kəmohtəlɨg=pa mɨn.
Kəni narmɨlah təmiuvɨg pɨk nian kəmoteh in tətəghati ilau
pətan kəti. Mətəu ilah kəti təməsətapuəhiən o pətan əha məmə,
“?Ik nəkolkeikei nak?” uə kəm Iesu məmə, “?Ik nətəghati kəm
pətan əha o nak?”
28 Kəni pətan u, təməpəh rəhan nɨlosɨ nəhu tətəharəg, mɨtəlɨg
muvən əpəha e taun. Təmuvən mətəni=pən kəm nətəmimi ikɨn
əha məmə,
29 “!Ei! Əhuvən-to motafu suah kəti əha ikɨn əha. In təməni
pətɨgəm rəfin natimnati mɨn iətəm iəu iəmol. ?Nəmə təhro in
Krɨsto iətəm Uhgɨn təməni məmə otahli=pa?”
30 Kəni ilah kəmohiet e taun əha, mɨnautəhuvən məmə
okotafu to Iesu.

Iesu təməghati əuhlin e nauəniən

31 Kəni e nian əha, nətəmimi rəha Iesu kəmautuh nɨkin
məmə, “Iəgətun, ik auən kəti.”
32 Mətəu in təni=pən kəm lah məmə, “Iəu nəgək əpəha
nauəniən iətəm itəmah nəkotəruru.”*
33 Tol lanəha, rəhan mɨn nətəmimi kɨnəutətapuəh-ətapuəh
o lah mɨn məmə, “?Təhro? ?Kəmə təhro iətəmi kəti təməfən
nauəniən kəti kəm in, uə?”
34 Mətəu Iesu təni=pən kəm lah məmə, “Uhgɨn təmahli=pa
iəu iəkuva, kəni nauəniən u nəgək, məmə iatol natimnati iətəm
in tolkeikei məmə iəkol.† Kəni iəkol rəfin uək mɨn iətəm in
təməfa məmə iəkol, o nol naununiən rəhan uək.
35 “Itəmah nəkotəhrun-to nəghatiən kəti u kətəni məmə,
‘Məuɨg kuvət əha ikɨn tətatɨg məmə okotətəuarus nian rəha

§ **4:25** Nətəm Səmeriə kəmotəhrun e nauəuə rəha Dut 18:15-19 məmə Krɨsto in otəni əpu kəm lah nəlpəkauiən rəha Uhgɨn. * **4:32** Job 23:12; Jon 6:27 † **4:34** Jon 5:30; 8:29

nəuləkiən e nauəniən e nasumiən.' Mətəu iəu iətəni kəm
təmah, oteruh-to nauəniən u e nasumiən. Rəueiu əha,
nɨmalɨlah tɨnɨmətu rəkɨs. Nian rəha nəuləkiən əha rəueiu.‡
36 "Iətəmimi rəha nəuləkiən tɨnuva, mɨnətətuəuin mɨnatos
rəkɨs rəhan nətəouiən. Kəni nauəniən u, in təməuləк lan
o nəmiəgəhiən itulɨn.§ E noliən u, iətəmimi iətəm tətasum
mɨne iətəmimi iətəm tətəuləк lan mos mətuva, ilau pəti nɨkilau
otagiən.
37 Nəghatiən kəti u kətəni məmə, 'Iətəmi kəti təmuvən məmə
otərfei kəni mɨsuv nati, mətəu iətəmi pɨsɨn kəti mɨn otəuləк lan
mos muva.' Nəghatiən u, in nɨpəhriəniən.
38 Iəu iəmahli=pən itəmah məmə onəkəhuvən motəuləк e
nasumiən iətəm itəmah nəməsotərfeiən mɨne məsotɨsuviən.
Nətəpɨsɨn mɨn, ilah kəmotasum lan. Kəni itəmah nɨnəutəhli
nəua rəhalah uək."

Nətəm Səmeriə tepət kəmotəhatətə e Iesu

39 Kəni e taun u, nətəm Səmeriə tepət, ilah kəmotəhatətə e
Iesu mətəu-inu pətan əha təməhtul pətɨgəm mətəni=pən kəm
lah məmə, "Iesu təməni pətɨgəm natimnati rəfin iətəm iəu
iəmatol."
40 Kəni nian nətəm Səmeriə kəməhuvən moteh, kəni
kəmotəkeikei ohni məmə otuvən motatɨg ilah min. Kəni
Iesu təmuvən motatɨg o nian keiu.
41 Kəni nətəmimi tepət mɨn kəmotəhatətə lan e rəhan mɨn
nəghatiən.
42 Kəni mautəni=pən kəm pətan u məmə, "Itɨmah
iəmotəhatətə lan o nəghatiən u iətəm ik nəməni=pa, mətəu
rəueiu əha, iəkotəhatətə lan mətəu-inu itɨmah əhruahru
iəmotətəu rəhan nəghatiən mɨn, kəni motəhrun pəhriən məmə
in Iosmiəgəh rəha nəhue nɨftəni."*

Iesu təmol vivi nətɨ
iətəmi asoli kəti rəha kig

43 Nian Iesu təmatɨg mos nian keiu rəkɨs ikɨn əha, in təmiet
muvən Kaləli.

---

‡ **4:35** Nian Iesu tətəghati e nauəniən e nasumiən iətəm nɨmalɨlah tɨnɨmətu rəkɨs, in tətəni əhruahru əmə məmə, "!Oteruh-to! Nətəmimi kɨnotəhtul maru rəkɨs. Sotoliən məi məutapɨli o nəni pətɨgəmiən nəghatiən rəha Uhgɨn təhmen=pən əmə e nətəm kautol məi o nəuləkiən, kəni məutəni məmə, 'Məuɨg kuvət əha ikɨn, kəni nauəniən təpanɨməhtə.' Kəpə, nətəmimi kɨnautəhtul maru rəkɨs o nosiən nəghatiən rəha Uhgɨn." § **4:36** Nɨpətɨ nəghatiən u məmə nətəmimi rəha Iesu okotos nətəmimi məhuva o Uhgɨn təhmen=pən əmə e iətəmimi tatos nauəniən e nasumiən. Nətəmimi mɨn okotos nəmiəgəhiən itulɨn. * **4:42** 1Jon 4:14

44 Aupən, in təmətəni məmə iəni mɨn rəha Uhgɨn, nauət
imalah mɨn, ilah kəsotɨsiaiən ilah.†
45 Nətəm Kaləli, aupən ilah kəməhuvən Jerusɨləm mautol
lafet rəha Pasova, kəni e nian əha, ilah kəmoteruh natimnati
mɨn iətəm in təmol ikɨn əha. Kəni nian Iesu təmuvən Kaləli,
nɨkilah təmagiən ohni.
46 Kəni Iesu təmɨtəlɨg=pən mɨn e lahuənu Kenə, əpəha Kaləli.
Ikɨn əha aupən, in təmol nəhu tuva mol wain.‡ Kəni e
Kapeniəm iuəkɨr əmə, iətəmi asoli kəti rəha kig tətatɨg ikɨn.
Kəni nətɨn kəti tatɨmɨs.
47 Kəni nian suah u təmətəu məmə Iesu təmsɨpən Jutiə
mɨnuva rəkɨs Kaləli, kəni in təmuva meruh Iesu. Kəni
məni=pən kəm in məmə oteiuaiu muva əpəha Kapeniəm
masiru e nətɨn. Mətəu-inu suakəku otɨmɨs rəueiu.
48 Kəni Iesu təni=pən kəm suah u məmə, “!Nəman! Itəmah
u, nəkotəni məmə onəkoteruh əmə nəmtətiən mɨn mɨne na-
timnati mɨn iətəm narmɨtəmah otaupən miuvɨg ohni, uərisɨg
ko, nəpanotəhatətə lak. Mətəu nəmə nəsoteruhiən, ko
nəsotəhatətəiən lak.”
49 Kəni suah kəha təni məmə, “!Iətəmi asoli, əui! !Pəh kian
uəhai əmə! !Otəsuvəhiən rəueiu nətɨk tɨmɨs!”
50 Kəni Iesu təməni=pən kəm in məmə, “Uvən; nətɨm
otəpanəmiəgəh.” Kəni suah u təməhatətə e nəghatiən rəha Iesu
kəni mɨtəlɨg.
51 Nian in təmatuvən əhanəh e suaru, meruh rəhan noluək
mɨn, kəni ilah kotəni=pən kəm in məmə, “Rəham suakəku
tɨnəmiəgəh rəkɨs.”
52 Kəni in təmətapuəh o lah məmə, “?Təməuvɨr e nian nak?”
Kəni ilah kəmotəni=pən kəm in məmə, “Nəniuv ləhnaiuv e
uan klok rəhan nəpiapeiən təmɨkə.”
53 Kəni suah u, təməhrun məmə, e nian əhruahru əha
inəha, Iesu təməni=pən kəm in məmə, “Rəham suakəku
otəpanəmiəgəh.” Kəni in mɨne rəhan mɨn, kəmotəhatətə e Iesu.
54 Inu nian tatol keiu lan iətəm Iesu təmiet Jutiə, muva Kaləli
kəni mol nəmtətiən kəti.

5

Iesu təmol vivi suah kəti əpəha iuəkɨr e nəhu Petseta

1 Uərisɨg e nian əha, Iesu təməri muvən e taun u Jerusɨləm,
mətəu-inu katol lafet kəti rəha nətəm Isrel əha ikɨn əha.

---

† **4:44** Nati əpnapɨn Iesu təmair lahuənu Petlehem, e nɨftəni asoli Jutiə, nətəmimi kəuteruh məmə in iətəm Nasərɨt əpəha Kaləli, mətəu-inu təmatɨg nuvəh ikɨn əha (Jon 7:41; 18:5; 19:19). Nətəmi Isrel e Jutiə mɨne Kaləli tepət kəsotəhatətə pəhriəniən lan, rəhalah nəhatətəiən təkəku əmə lan, nian kauteruh in tatol nati apɨspɨs nəuvein (Jon 1:11; 2:18,23-25; 4:45,48; 6:2,41,66). Mətəu nətəm Səmeriə nətəm kotatɨg e taun u Saikə, ilah kəmotəhatətə pəhriən lan, məmə Iesu in Kristo iətəm Uhgɨn təməni məmə otahli=pa (Jon 4:40-42). ‡ **4:46** Jon 2:1-11

2 E Jerusiləm, noan nəhu asoli kəti əpəha ikin, iətəm kətaig
lan. E nəghatiən rəha nətəm Isrel kətəni nərgin məmə Petseta.
Kəni nimə kəti tətəhtul iuəkir o noan nəhu əha. Nimə u, fərantə
lan, faif. In iuəkir əmə o ket u e nikali taun u, nərgin u, Ket rəha
Sipsip.
3-4 Kəni ikin əha e fərantə min, nətəm kautohmis tepət
kəutapili əha ikin. Nəuvein nəhmtilah tərah, kəni nəuvein
nəhlkilah tərah, nəuvein min nipətilah nəuvetin təmimis.*
5 Kəni suah kəti əha ikin tətapili. In təmatimis minos rəkis nu
tate-eit.
6 Kəni Iesu təmeruh suah u tətapili, kəni in minəhrun məmə
suah u təmimis nuvəh nəuvetin, kəni tətapuəh ohni məmə, "?
Təhro? ?Nəkolkeikei məmə onəkəuvir?"
7 Iətəmi tatimis əha təni=pən kəm in məmə, "Iətəmi asoli,
iətəmi tikə məmə otələs iəu meiuaiu muvən e noan nəhu əha
nian nəhu təlauəl. Nian rəfin, iəu iətalkut pik məmə iəkeiuaiu
muvən e nəhu, mətəu nətəmimi nəuvein ilah kotapirəkis iəu
moteiuaiu məhuvən. Kəni ilah motaupən motek nəhu."
8 Kəni Iesu təni=pən kəm in məmə, "! Əhtul! Mos rəham
nimahan maliuək matuvən."
9 Kəni rəueiu agin suah kəha təməuvir min. Kəni maiu-aiu
rəhan nimahan mos matuvən.
Nati u kəmol e nian rəha Sapət,†
10 kəni nətəmi asoli min rəha Isrel kəmotahi suah kəha iətəm
tinəmiəgəh e rəhan nimisiən, motəni məmə, "Nian u rəueiu
rəha Sapət; kəni təsəhruahruiən e Lou rəhatah məmə onəkos
lanko rəham nimahan."‡
11 Kəni in təni=pən kəm nətəmi min u məmə, "Mətəu suah
u təmol vivi iəu, in təməni=pa məmə iəkos rəhak nimahan
maliuək matuvən."
12 Kəni ilah kəmotətapuəh ohni məmə, "? Suah pəh ko
təməni=pinə kəm ik məmə onəkol nati u?"
13 Mətəu suah u təruru nərgi Iesu, mətəu-inu nətəmimi tepət
ikin əha, kəni Iesu təmikə=pən əmə əpəha e nikilah.
14 Kəni uərisig, Iesu təmeruh suah kəha e Nimə Rəha Uhgin,
kəni təni=pən kəm in məmə, "!Ei! !Eruh-to! !Ik ninəuvir rəkis!
Mətəu onətətəu ik məmə nəsol miniən təfagə tərah min. Nəmə
nəkol, nərahiən kəti otos min ik, iətəm tərah pik min."
15 Kəni suah kəha təmuvən məni pətigəm kəm nətəmi asoli
min rəha Isrel məmə, "Suah u iətəm təmol vivi iəu, nərgin ko,
Iesu."

---

* **5:3-4** E kopi əuas min nəuvein rəha Niutestimin iətəm kəmətei e nəghatiən Kris aupən, kəmətu=pən nəghatiən rəha fes 3-4 tol lanu məmə, "3b Ilah kəutapili ikin əha məutəhtahnin nəuan əha məmə otəlauəl. 4 Mətəu-inu, nian nəuvein, agelo kəti rəha Uhgin tuva, muvən e noan əha, kəni mol tatəlauəl. Kəni nian nəmə nəhu əha təlauəl, iətəmimi iətəm taupən meiuaiu muvən e nəhu, nati əpnapin tatos nimisiən nak, mətəu rəhan nimisiən otəuvir." † **5:9** Sapət — Eruh e tiksinəri. ‡ **5:10** Jer 17:21

16 Kəni tol lanəha, nətəmi asoli rəha nətəm Isrel, ilah
kɨnautohtəu-ohtəu Iesu məmə okotol nərahiən kəm in, mətəu-
inu ilah kauteruh in tatol natimnati mɨn tol lanəha e nian rəha
Sapət kəni nati u tol ilah kəutəməki lan.
17 Mətəu Iesu təməni=pən kəm lah məmə, "Nian rəfin rəhak
Tatə in tatol uək, kəni iəu mɨn iatol uək."§
18 Kəni nəghatiən u, tol nətəlɨgiən rəhalah təskasɨk təhmɨn
mɨn, məmə okotohamu in tɨmɨs. Mətəu-inu rəueiu əha,
səniəmə məmə tətatgəhli əmə Lou rəha Sapət, mətəu nati asoli
agɨn, in tətəni məmə rəhan Tatə əhruahru Uhgɨn, kəni tol
lanəha, in matol məmə in təhmen əhruahru e Uhgɨn.*

Iesu in tətarmənɨg
mətəu-inu in Nətɨ Uhgɨn

19 Kəni Iesu təni=pən kəm lah məmə, "Nɨpəhriəniən agɨn u
iətəni kəm təmah, Nətɨ Uhgɨn təruru noliən nati kəti e rəhan
aru əmə nətəlɨgiən. Təhrun əmə noliən natimnati mɨn u iətəm
tateruh Tatə Uhgɨn tatol, mətəu-inu natimnati rəfin u iətəm
Tatə Uhgɨn tatol, Nətɨn, in mɨn in tatol.†
20 Nətɨn təhrun noliən lanəha, mətəu-inu Tatə Uhgɨn
tolkeikei pɨk Nətɨn, kəni in tətəgətun in e natimnati rəfin
iətəm in tatol. Kəni in otəpanəgətun in e natimnati rəfin iətəm
in tatol. Kəni in otəpanəgətun mɨn natimnati mɨn kəm in
iətəm iahgin mɨn kotapirəkɨs in mɨn u, məmə otol itəmah
narmɨtəmah tatiuvɨg pɨk ohni.
21 "Mətəu-inu Tatə Uhgɨn tatol nətəm kəmohmɨs ilah
kotəmiəgəh mɨn, kəni e noliən kətiəh əmə, Nətɨn təhrun
nəfəniən nəmiəgəhiən kəm nətəmimi nətəm nɨkin tagiən
məmə otəfən kəm lah.‡
22 Mətəu-inu səniəmə Tatə Uhgɨn iətəm in otakil nətəmimi,
mətəu in təmələhu=pən rəfin nakiliən e nəhlmɨ Nətɨn,§*
23 məmə nətəmimi ilah rəfin okotɨsiai Nətɨn, təhmen əmə
məmə inu kəutɨsiai lanəha Tatə Uhgɨn. Iətəmimi iətəm
təsɨsiaiən Nətɨn, ko təsɨsiaiən Tatə Uhgɨn u iətəm təmahli=pa
Nətɨn.†
24 "Nɨpəhriəniən agɨn u iatəni kəm təmah məmə, iətəmimi
iətəm tətətəu rəhak nəghatiən, kəni mətəhatətə e Uhgɨn iətəm
təmahli=pa iəu iəkuva, in tɨnatos nəmiəgəhiən itulɨn. Ko in
təsəhtuliən e nəhmtək məmə oiəkəni pətɨgəm nalpɨniən rəhan.
In tɨnagɨm rəkɨs e nɨmɨsiən, kəni mɨnuva o nəmiəgəhiən.‡

---

§ **5:17** Jon 14:10 * **5:18** Jon 10:30,33; 19:7 † **5:19** Jon 14:10 ‡ **5:21** Rom 4:17; Jon 11:25 § **5:22** Kitah koteruh fes 21-22 kəni məhrun məmə Iesu in otakil itah rəfin o nian kəti, kəni in otəfən nəmiəgəhiən kəm nətəmimi mɨn u nətəm nɨkin tagiən məmə otəfən kəm lah. Mətəu Jon 3:17 tətəgətun məmə Iesu təməsuvaiən e nəhue nɨftəni o nəni pətɨgəmiən nalpɨniən rəhatah, mətəu təmuva o nəfəniən nəmiəgəhiən kəm tah. * **5:22** Jon 5:26-27; 9:39; Uək 10:42 † **5:23** Luk 10:16; 1Jon 2:23 ‡ **5:24** Jon 3:18

25 Nipəhriəniən agin u iatəni kəm təmah, məmə o nian kəti
iətəm tətuva, nətəmi min u kəmohmis, ilah okotətəu nəuia
Nəti Uhgin, kəni nətəmi min u ilah kəutətəlig lan, ilah okotos
nəmiəgəhiən. Kəni nipəhriəniən, nian əha tinuva rəkis.
26 Tatə Uhgin in Nəukəti Nəmiəgəhiən, kəni e noliən kətiəh
əmə, in təmol məmə Nətin in min Nəukəti Nəmiəgəhiən,§
27 kəni in təmələhu=pən nəsanəniən mine nepətiən e nəhlmi
Nətin məmə in otakil noliən min rəha nətəmimi, mətəu-inu in
Nəti Iətəmimi.
28 "Təsəuviriən məmə narmitəmah otiuvig pik o nati u,
mətəu-inu nian əha ikin tətuva iətəm nətəm kəmohmis
okotətəu nəuia Nətin,
29 kəni ilah okotəhtul e rəhalah min suvət, ilah min u aupən
kəmautol noliən təuvir min okotəkeikei motəhtul min motos
min nəmiəgəhiən, mətəu nətəmi min aupən ilah kəmautol
noliən tərah min, ilah okotəkeikei motəhtul min e nimisiən
kəni motəhtul e nəhmti Tatə Uhgin məmə Nətin otəni pətigəm
rəhalah nalpiniən.*
30 "Iəu iəkəruru nol aruiən nati kəti e rəhak əmə nəsanəniən.
Iəu iətakil noliən min rəha nətəmimi min, mətəu iatol
əhruahru əmə məmə rəhak Tatə tətəni mine məmə oiəkol.
Kəni nian iəkakil noliən rəha nətəmimi, iəkəhrun məmə iəkol
təhruahru, mətəu-inu oiəsolkeikeiən məmə iəkol əmə e rəhak
nətəligiən. Iəkəkeikei mol təhmen e nətəligiən rəha Uhgin
iətəm təmahli=pa iəu iəkuva."†

Nəhtul pətigəmiən
o nəruəsaniən Iesu

31 Nəmə iəu pisin əmə iətəhtul pətigəm mətəghati aru lak,
kəni rəhak nəghatiən ko təsəhtuliən.‡
32 Mətəu iətəmi kəti min əha ikin in tətəhtul pətigəm kəni
matol nəfigəmiən ohniəu, kəni iəu iəkəhrun məmə nəghatiən
min u rəhan iətəm tətəni lak ilah nipəhriəniən.§
33 "Aupən, itəmah nəmotahli=pən rəhatəmah min nətəmimi
məmə okəhuvən motətəlig e nəghatiən rəha Jon, kəni in
təmətəhtul pətigəm o nipəhriəniən.*
34 Iətəghati lanu lan, mətəu iəsarəriəiən e nəghatiən rəha
iətəmimi əmə kəti məmə təhrun noliən nəfigəmiən ohniəu.
Kəpə. Təsoliən lanəha.† Iətəghati e nəghatiən rəha Jon lanu
mətəu-inu iəkolkeikei məmə Uhgin otosmiəgəh itəmah.

---

§ **5:26** Jen 2:7; Job 10:12; 33:4; Sam 36:9; 42:8; 66:9; Jon 1:1-4 * **5:29** Nətəmimi nətəm kəutəhatətə e Iesu, kəutos nəmiəgəhiən itulin. Nətəmimi nətəm kəsotəhatətəiən lan, ilah okotos nalpiniən itulin (Jon 3:36; 5:24; Mak 16:16; Efəs 2:8-10). Natimnati min nətəm nətəmimi kautol, okotol əpu nəmə təhro ilah kəutəhatətə pəhriən e Iesu o kəpə (Mat 7:17-20; Kəl 5:6; Jem 2:17,26). Uhgin tətəfən nəhatətəiən kəm nətəmimi əpnapin əmə, kəni matig masiru min e lah məmə okautol natimnati təuvir min. † **5:30** Jon 8:16 ‡ **5:31** Dut 17:6; 19:15 § **5:32** Jon 8:17-18 * **5:33** Jon 1:19-28 † **5:34** 1Jon 5:9

35 Jon u, təhmen e lait kəti. Tatuəu məhagəhag vivi, kəni
nɨkitəmah təmagiən ohni o nian əkuəkɨr əmə.
36 “Mətəu rəhak uək mɨn,‡ ilah mɨn kautol nəfɨgəmiən
ohniəu. Kəni ilah kotəsanən motapirəkɨs nəghatiən mɨn u Jon
təmatəni. Uək mɨn u, rəhak Tatə təməfa kəm iəu mə iəkol
naunun e lah. Kəni uək mɨn u rəhak, ilah kəutəni pətɨgəm iəu,
kəni ilah mautol əpu iəu məmə rəhak Tatə in təmahli=pa iəu.§
37 Kəni Tatə Uhgɨn iətəm təmahli=pa iəu, inəha iətəm
tɨnatəhtul pətɨgəm ohniəu. In tətəni pətɨgəm pau iəu, mətəu
itəmah nəsotətəu agɨniən nəuian aupən mətəuarus=pa u
rəueiu mɨne, kəni itəmah nəsoteruhiən nəhmtɨn.
38 Kəni nəghatiən rəhan təsatɨg viviən e nɨkitəmah, mətəu-
inu itəmah nəsotəhatətəiən lak, iəu u, iətəm in təmahli=pa iəu
iəkuva.
39 “Itəmah nəutafin pɨk nəghatiən mɨn e Nauəuə Rəha Uhgɨn,
kəni motəhatətə e nəghatiən mɨn əha məmə itəmah onəkotos
nəmiəgəhiən iətəm naunun tɨkə. Mətəu oteruh-to. Nəghatiən
mɨn əha e Nauəuə Rəha Uhgɨn, ilah kəutəghati lak, məutəni
pətɨgəm iəu.
40 Mətəu itəmah nəutəpəh nuvaiən ohniəu məmə nəkotos
nəmiəgəhiən ohniəu.*
41 “Iəsoliən nati agɨn e nəni-viviən rəha nətəmimi. Kəpə.
42 Mətəu mə itəmah ko, iəu iəkəhrun vivi itəmah, kəni iəu
iəkəhrun vivi məmə nolkeikeiən rəha Uhgɨn tɨkə e nɨkitəmah.
43 Iəu iəmuva e nərgɨ Tatə rəhak, mətəu itəmah nəsotosiən
iəu e nɨkitəmah, nɨkitəmah təsagiəniən ohniəu; mətəu nəmə
iətəmi kəti tətuva e nərgɨn aru əmə, kəni nɨkitəmah tos, kəni
motagiən ohni.
44 Nian rəfin itəmah nəkotolkeikei məmə nəkotos nəni-
viviən rəhatəmah mɨn, mətəu nəsotalkut agɨniən məmə
onəkotol nati kəti iətəm Uhgɨn u, in pɨsɨn əmə in Uhgɨn, otəni-
vivi itəmah ohni. ?Onəkotəhatətə əhro lanu lak nian nautol
noliən əha?
45 “Təsəuvɨriən məmə nɨkitəmah otəhti məmə, iəu oiəkəni
pətɨgəm noliən tərah mɨn rəhatəmah e nəhmtɨ Tatə Uhgɨn.

‡ **5:36** Uək mɨn iətəm Iesu təmol tol lanu lan: in təmol vivi nətəmimi u kau-
tohmɨs; in təmahli pətɨgəm narmɨn tərah mɨn e nətəmimi; in təməgətun nətəmimi e
Narməniɡiən Rəha Uhgɨn; in təmaugɨn nətəmimi faif-tausɨn e pɨret faif mɨne nəmu
əkəku keiu; in təmənəhu nɨmətagi asoli əpəha e nəhu Lek Kaləli. Natimnati mɨn
tol lanəha kəutəgətun məmə Uhgɨn in Tatə rəha Iesu kəni mahli=pa e nəhue nɨftəni.
§ **5:36** Jon 10:25; 14:11 * **5:40** E fes mɨn u 31-40, Iesu tətəghati e lou rəha nətəm
Isrel u tətəni məmə, nəmə iətəmi keiu uə kɨsɨl kəutəhtul məutəni pətɨgəm nati kəti e
iətəmi kəti, nətəmimi okotəhrun məmə nəghatiən rəhalah in nɨpəhriəniən. Nətəmi
asoli rəha Isrel, kəmotəni=pən kəm Iesu məmə, ko təsəhtuliən məghati pətɨgəm aru
əmə mətəu-inu in pɨsɨn əmə (fes 31). Mətəu Iesu təni məmə kəpə, in mɨn Jon Bəptais
ilau mɨn (fes 33); mɨne uək mɨn rəhan təmol ilah (fes 36); mɨne Rəhan Tatə Uhgɨn
(fes 37); mɨne nauəuə rəha Uhgɨn (fes 39). Ilah mɨn u kəutəhtul məutəni pətɨgəm in.
Afin-to Jon 8:17-18.

Kəpə. Mətəu Mosis pəhriən, nian rəfin itəmah nəutəsal=pən ohni,† in otəni pətigəm noliən tərah min rəhatəmah.
46 Mətəu-inu nəmə itəmah nəmotəhatətə pəhriən e nəghatiən min rəha Mosis, kəni itəmah onəkotəhatətə min e rəhak nəghatiən min. Mətəu-inu təmətei nəghatiən min kəutəghati lak.
47 Mətəu itəmah nasotəhatətəiən e nəghatiən min iətəm in təmətei, tol lanəha, suaru tikə agin məmə onəkotəhatətə lak."

6

Iesu təmaugin nətəmimi tepət
(Mat 14:13-21; Mak 6:30-44; Luk 9:10-17)

1 Uərisig e natimnati min u, Iesu təmuvən əpəha e nitəni=pən e nəhu asoli nərgi u, Lek Kaləli. Kəni nərgin kəti min u, Lek Taipiriəs.
2 Kəni nimənin nətəmimi kəmautuərisig lan, mətəu-inu kəutafu nəmtətiən min rəhan, iətəm tatol nətəmimi kautohmis kəmotəsanən.
3 Kəni Iesu təmuvən əpəha ilis e nitəuət kəti, kəni mətəharəg ikin ilah rəhan min nətəmimi.
4 E nian əha, lafet kəti rəha nətəm Isrel u, kətəni məmə lafet rəha Pasova tinuva iuəkir.
5 Kəni nian Iesu təməsal=pən, kəni meruh nimənin nətəmimi tepət ilah kəməhuva, kəni in təmətapuəh o Filip məmə, "?Okotəhro motos piret tepət təhmen e nətəmimi min u məmə ilah okotun?"
6 In təməni askəuvin əmə məmə oteruh-to nəhatətəiən rəha Filip, mətəu in tinəhrun rəkis nati nak iətəm in otəpanol.
7 Kəni Filip təni=pən kəm in məmə, "!Ei! Nəmə okos nəhmti piret məni lan təhmen e tu-hanrit tənariəs pau,* mətəu ko təsəhmeniən. Nətəmimi min u rəfin ilah okotun əmə təkəku məkəku."
8 Kəni iətəmimi kəti rəha Iesu, nərgin u Antiru u pia Saimon Pitə, in təməni=pən kəm Iesu məmə,
9 "Suakəku kəti uəha tatos piret faif kəmol e pale, mine nəmu keiu. Mətəu ko təsəhmen aginiən e nətəmimi min əha."†
10 Kəni Iesu təni məmə, "Otəni=pən kəm nətəmimi məmə okotəharəg." Kəni ikin əha, manuvehli tepət, kəni ilah kəmotəharəg. Kəni nəmpə rəha nəman əmə, təhmen e faif-tausin.‡
11 Kəni Iesu təmos piret, məni tagkiu kəm Uhgin ohni, kəni məfən piret u kəm lah rəfin u kəutəharəg, kəni matig mol min

---

† **5:45** Jon 9:28; Rom 2:17 * **6:7** "Tənariəs," inu məni rəhalah, təhmen e vatu rəha Vanuatu. Rəueiu, tu-hanrit tənariəs təhmen e tu-hanrit-tausin vatu (200,000 vatu). † **6:9** 2King 4:42-44 ‡ **6:10** Nipətan mine kəlkələh min ilah min e nimənin əha, mətəu kəmafin əmə nəman. Noliən rəhalah tol lanəha. !Nəmə təhro, nətəmimi ilah rəfin tuenti-tausin!

nati kətiəh əmə e nəmu. Kəni ilah kəmotun təhmen nərfilah tasisi.
12 Kəni nian kinotauən rəkis, nərfilah tasisi, kəni Iesu
təni=pən kəm rəhan min nətəmimi məmə, “Əhuvən motəuəri
nipispisi piret min kəutəməhl-məhli. Təsəuviriən məmə
okotərəkin əmə.”
13 Kəni ilah kəməhuvən motəuəri nipispisi piret kəni
məhuveipei=pən e kətim asoli min ilah tueləf kotəriauəh
vivi. Piret u, in nipispisi piret ilah faif kəmol e pale,§ iətəm
nətəmimi kəmotun motəpəh.
14 Kəni nian nətəmimi kəmoteruh nəmtətiən əha iətəm Iesu
təmol, kəni ilah kəmotəni məmə, “Nipəhriəniən. !Iəni pəhriən
u* rəha Uhgin iətəm aupən kəmətəni məmə in otuva e nəhue
niftəni!”†
15 Kəni Iesu təməhrun məmə nətəmimi min u kotəni məmə
okəhuva motos in məhuvən motəkeikei kəm in məmə in otuva
mol kig rəhalah. Kəni in təmagim min, məpəh ilah muvən
əpəha e nitəuət, mətan in pisin əmə.‡

Iesu təmaliuək e nəhue nəhu
(Mat 14:22-27; Mak 6:45-52)

16 Nian mitigar təmeiuaiu, nətəmimi rəha Iesu min
kəmoteiuaiu məhuvən e lek əha.
17 Kəni tinapinəpu, mətəu Iesu tikə, təsuva-əhanəhiən. Kəni
əmeiko, ilah kəməhuvən motəri e bot kəti, kəni minəutasuə lan
minəutohapumin min e lek, məmə ilah okəhuvən Kapeniəm.
18 Kəni nimətagi asoli kəti təməhtul minatol nəhu tinətərah.
19 Kəni nian ilah kəməutasuə mautəhuvən, təhmen e faif uə
sikis kilomitə, kəni ilah kəmotafu Iesu taliuək e nəhue nəhu§
mətuva iuəkir o rəhalah bot. Kəni ilah kəmotəgin pik,*
20 mətəu in təməni=pən kəm lah məmə, “Sotəgin pikiən, mə
iəu əpə.”
21 !Kəni nikilah təmagiən mə kotələs in e bot, mautol əmeiko,
rəueiu agin, mətəu bot tinuvən e nəve nəhu e nitəni=pən ikinu
kəməutəni məmə okəhuvən ikin!

Nətəmimi kəməutəsal e Iesu

22 Kəməni lauig lan, nətəmimi min nətəm kəutatig əha e
ləven=pən=pa ikin e lek asoli u, ilah kəmoteruh məmə aupən,
bot kətiəh əmə tətəhtul. Kəni ilah kotəhrun məmə Iesu
təsuvəniən e bot u ilah rəhan min nətəmimi, mətəu-inu nian
kəmohiet, ilah pisin əmə məhuvən.

---

§ **6:13** Pale in nati kəti təhmen e rais uə wit. * **6:14** Nətəm Isrel ilah kəmotəhtahnin iəni kəti məmə in otuva təhmen e Mosis (Jon 1:21). E nian rəha Mosis, Uhgin təməfən piret təmsipəri e neai, nərgin u mana. Kəni ilah kəmauteruh əmə Iesu təmol nati apispis, maugin ilah e piret. Rəhalah nətəligiən təmuvən o nauəniən (fes 26) mine noh rəkisiən ilah o nətəm Rom (fes 15). † **6:14** Dut 18:15-19 ‡ **6:15** Mat 4:8-10; Jon 18:36-37 § **6:19** Job 9:8 * **6:19** Mat 14:26; Mak 6:49; Luk 24:37

23 Kəni bot min nəuvein, komotsipən e taun u Taipiriəs, ilah
kəməhuva. Ilah kəməhuvari iuəkir əmə u ikinu iətəm Iərmənig
təməhtul ikin məfaki mətəni tagkiu o piret, kəni nətəmimi
kəmotun.
24 Kəni ilah kəmoteruh məmə Iesu tinikə u ikinu, moteruh
məmə rəhan min nətəmimi kinohkə min, kəni tol lanəha, ilah
min kəmotasuə min e bot min, məhuvən Kapeniəm, mautəsal
lan.

Iesu in piret rəha nəmiəgəhiən

25 Nian nətəmimi min u kəmoteruh Iesu əpəha nəve
nəhu=pən əpəha e lek u, kotətapuəh ohni məmə, "?Iəgətun, ik
nəmuva u ikinu nəhgin?"
26 Mətəu Iesu təməni=pən kəm lah məmə, "Nipəhriəniən
agin iətəni kəm təmah məmə, itəmah nəutəsal lak, səniəmə
nəmoteruh nəmtətiən min u iətəm iəmol, mətəu itəmah
nəmotun əmə piret, nərfitəmah tasisi.
27 Mətəu təsəuviriən məmə itəmah nahgitəmah otikə o
nosiən piret iətəm otəpanəmnəmit mikə.† Itəmah, nahgitəmah
otəkeikei mikə o nosiən piret iətəm tətatig itulin u, piret rəha
nəmiəgəhiən iətəm naunun tikə.‡ Piret u, inu, Nəti Iətəmimi
otəpanəfinə kəm təmah; mətəu-inu Tatə Uhgin, in təməgətun
məmə nikin tagiən o Nətin."§
28 Kəni ilah kəmotətapuəh ohni məmə, "?Noliən nak min u
iətəm Uhgin tolkeikei məmə itimah oiəkotol?"
29 Kəni Iesu təni=pən kəm lah məmə, "Itəmah nəkotəkeikei
motəhatətə lak, məmə Uhgin təmahli=pa iəu.* Nati u inu Uhgin
in tolkeikei."
30 Kəni ilah kəmotətapuəh min ohni məmə, "? Mətəu
ik onəkol nəmtətiən nak, məmə itimah iəkoteruh kəni
iəkotəhatətə lam? ?Ik onəkol nati nak?
31 Nian rəhatah kəha min u aupən, ilah kəmautan ikin təpiə-
məpiə ikin, ilah kəmautun 'mana.'† Nəghatiən kəti e Nauəuə
Rəha Uhgin tətəni məmə, 'In təməfən piret iətəm təmsipən e
Negəu e Neai məmə ilah okotun.' "‡
32 Mətəu Iesu təməni=pən kəm lah məmə, "Nipəhriəniən agin
u iatəni kəm təmah məmə, səniəmə Mosis təməfinə piret u
iətəm tatsipən e Negəu e Neai məmə nəkotun. Mətəu mə rəhak
Tatə in təməfinə. Kəni in u tətəfinə piret pəhriən iətəm tatsipən
e Negəu e Neai, məmə itəmah onəkotun.
33 Mətəu-inu piret rəha Uhgin, inu in iətəm tatsipən e Negəu
e Neai, məteiuaiu=pa e nəhue niftəni.§ Kəni piret u tətəfən
nəmiəgəhiən kəm nətəmimi e nəhue niftəni."*

---

† **6:27** Aes 55:2 ‡ **6:27** Jon 6:35,48 § **6:27** Aes 55:2 * **6:29** Jon 6:35; 1Təs 1:3; 1Jon 3:23 † **6:31** Nam 11:7-9 ‡ **6:31** Eks 16:4,15; Neh 9:15; Sam 78:24; Sam 105:40 § **6:33** Jon 3:13,31 * **6:33** Dut 8:3; Mat 4:4; Luk 4:4

34 Kəni ilah kəmotəni=pən kəm in məmə, “Iətəmi asoli, kəsi,
əfa-to piret u kəm timah nian rəfin.”†
35 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Iəu u, iəu‡ Piret
iətəm tətəfən nəmiəgəhiən. Iətəmimi otuva ohniəu, in nəumis
otəsus miniən. Kəni iətəmimi iətəm otəhatətə lak, in otəsəuauə
miniən.§*
36 Mətəu iəu iəməni=pinə rəkis kəm təmah, məmə nati
əpnapin nauteruh iəu, mətəu itəmah nəsotəhatətəiən lak.
37 Nətəmimi nətəm rəhak Tatə tətəfa ilah kəm iəu, ilah
okəhuva ohniəu. Kəni iətəmimi iətəm otuva ohniəu, ko iəsahli
pətigəmiən.†
38 Mətəu-inu iəu iəmsisipəniən e Negəu e Neai meiuaiu=pa e
nəhue niftəni məmə iəkol natimnati min u iəu əmə iəkolkeikei.
Mətəu iəmuva məmə iəkol natimnati min u iətəm rəhak Tatə
təmahli=pa iəu iəkuva ohni.
39 Kəni in tolkeikei məmə iəu iəkaskəlim tiəkis nətəmimi
min u nətəm in təməmki=pa ilah kəm iəu, oiəsəmkarəpəniən
e iətəmi kəti mine. In tolkeikei məmə e naunun nian, iəu iəkol
nətəmi min u ilah okotəmiəgəh min e nimisiən.‡
40 Mətəu-inu rəhak Tatə in tolkeikei məmə nətəmimi rəfin
nətəm kəutəsal=pən o Nətin, kəni motəhatətə lan, ilah okotos
nəmiəgəhiən itulin. Kəni e naunun nian, iəu oiəkol nətəmimi
min u ilah okotəmiəgəh min e nimisiən.”
41 Kəni o nati u, nətəmimi nikilah tinətuəuin mətagət, mətəu-
inu in tətəni məmə, “Iəu u, Piret iətəm tatsipən e Negəu e Neai,
meiuaiu=pa e nəhue niftəni.”
42 Ilah kəutəni məmə, “?Təhro? Suah u in Iesu, nəti Josip,
kitah kotəhrun əmə rəhan tatə mine mamə. ?Təhro in tətəni
lanəha məmə, ‘Iəu iəmsipən e Negəu e Neai, mətuva e nəhue
niftəni’?”
43 Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Təsəuviriən məmə
nəkotəghati lanko.
44 Nəmə Tatə Uhgin iətəm təmahli=pa iəu iəkuva, in
təsiuvi=paiən iətəmimi kəti tuva ohniəu, kəni ko iətəmimi
u təsuva aruiən ohniəu məmə iəkol otəmiəgəh min e nimisiən
e naunun nian.§
45 Nəghatiən iətəm iəni kəti təmətei aupən e Nauəuə rəha
Uhgin, tətəni tol lanu məmə, ‘Uhgin in otəgətun nətəmimi

---

† **6:34** Mat 6:11; Jon 4:15 ‡ **6:35** Jon 8:12; 10:7,11; 11:25; 14:6; 15:1 § **6:35** Jon 4:14; 7:37-39 * **6:35** E nauəuə rəha Jon, Iesu in tətəni in məmə in nati səpin: in Piret iətəm tətəfən nəmiəgəhiən (6:35); in Nəhagəhagiən rəha nətəmimi u e nəhue niftəni (8:12); in Namtihluə (10:7,9); in Iətəmimi rəha Nəsal Viviən Sipsip Min (10:11,14); in Nəukəti Nair=pa Miniən e Nimisiən, kəni in Nəukəti Nəmiəgəhiən (11:25); in Suaru, mine Nəukəti Nipəhriəniən, mine Nəukəti Nəmiəgəhiən (14:6); in Nəukəti Nigi Pəhriən (15:1). † **6:37** Jon 17:2 ‡ **6:39** Jon 17:2,12; 18:9 § **6:44** Hos 11:4; Jon 6:65; 12:32

rəfin.’* Iətəmimi iətəm tətətəlig e nəgətuniən rəha Tatə Uhgin
kəni mos rəhan nətəligiən ikin, in tətuva ohniəu.
46 Iətəmimi kətiəh mine tikə, iətəm təmeruh Tatə Uhgin. In
pisin əmə u iətəm təmsipən lan, təmeruh in.
47 Nipəhriəniən agin u iətəni kəm təmah məmə, iətəmimi
iətəm tətəhatətə lak, in tinos nəmiəgəhiən itulin.
48 “Iəu u, Piret rəha nəmiəgəhiən.†
49 Nati əpnapin tipitəmah min aupən, ilah kəmotun piret u
‘mana’ əpəha ikin təpiə-məpiə ikin, mətəu ilah kəmohmis rəkis.
50 Mətəu Piret iətəm təmsipən e Negəu e Neai meiuaiu=pa u
rəueiu, in tol pisin. Piret u, təmeiuaiu=pa məmə iətəmi iətəm
tatun, ko təsimisiən
51 Iəu u, iəu Piret iətəm tətəmiəgəh, təmsipən e Negəu e
Neai, meiuaiu=pa e nəhue niftəni. Iətəmi otun Piret u, in
otəmiəgəh matuvən əmə lanko naunun tikə; kəni Piret u, iətəm
iəu iəkəfinə o nəmiəgəhiən rəha nətəmimi e nəhue niftəni, inu
nəhuvegək.”
52 Nəghatiən u təmol nətəmimi kinautəhtul minautorgəhu
kəm lah min, motəni məmə, “?Təhro ?Suah u təhrun nəfaiən
nəhuvegin kitah kotun?”
53 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Nipəhriəniən agin
u iətəni=pinə kəm təmah məmə, nəmə itəmah nəsotuniən
nəhuvegi Nəti Iətəmimi, kəni məsotəmnimiən niran, ko
nəsotosiən nəmiəgəhiən itulin.‡
54 Iətəmimi iətəm tatun əmə nəhuvegək mətəmnim nirak, in
otos nəmiəgəhiən itulin,§ kəni e naunun nian, iəu oiəkol in
otəmiəgəh min e nimisiən.*
55 Iəməni lanəha, mətəu-inu nəhuvegək in piret pəhriən nig
nətəmimi. Konu nirak, in nəmnimiən pəhriən nim nətəmimi.
56 Iətəmimi iətəm tatun nəhuvegək, kəni mətəmnim nirak, in
otatig lak. Kəni iəu iətatig lan.†‡
57 “Rəhak Tatə iətəm təmahli=pa iəu iəkuva, in nəukəti
nəmiəgəhiən. Kəni iəu iatos nəmiəgəhiən ohni. Kəni e noliən

---

* **6:45** Aes 54:13; Jer 31:34 † **6:48** Piret əpnapin əmə tasiru e nipətitah məmə kitah okotəmiəgəh kəni məutatig, mətəu Iesu, in Piret rəha nəmiəgəhiən, kəni in nəukəti nəmiəgəhiən itulin, iətəm tətətuəuin u rəueiu. ‡ **6:53** Iesu tətəghati e nəghatiən əuhlin əha məmə katun nəhuvegin, katənim niran. Nipətin u, məmə nətəmimi okotəkeikei motəhatətə e rəhan nimisiən kəni motos nəmiəgəhiən itulin. (Jon 6:27,29,35,47-48,60). Nati nak in təməni tol nikitah təhti nipəti Nauəniən Rəha Nəmtətiən Rəha Iesu; Mat 26:26,28. § **6:54** Fes 54 in suaru kəti min rəha nəniən fes 40. Nipətilau kuəhmen-əhmen e lau min. In təhruahru əmə məmə nuniən nəhuvegi Iesu mine nəmnimiən niran in nəghatiən əuhlin o nəhatətəiən rəhatah. * **6:54** Sam 63:5 † **6:56** Nian kitah kəutəni məmə kəutatig e Iesu, uə kəutəpeir=pən e Iesu, nipətin u məmə kitah kəutatig e Iesu məsohietiən, məutsipən lan, məutəhtul=pən lan, kautos rəfin nəsanəniən rəhatah ohni, məutarəriə lan, kautilpin kitah min. ‡ **6:56** Jon 15:4-7; 1Jon 3:24; 4:15

əhmen əmə, iətəmimi iətəm tatun iəu, inu tatos nəmiəgəhiən ohniəu.
58 Iəu u pɨret pəhriən, iətəm təmsɨpən e Negəu e Neai, meiuaiu=pa e nəhue nɨftəni. In təsəhmeniən e pɨret u, iətəm tɨpɨtah mɨn aupən kəmautun. Nati əpnapɨn məmə ilah kəmotun pɨret əha, mətəu ilah kɨnohmɨs rəkɨs. Mətəu iətəmimi iətəm tun pɨret u, in otos nəmiəgəhiən itulɨn, iətəm naunun tɨkə.”§
59 Iesu təməni pətɨgəm nəghatiən mɨn u, nian təmətəgətun nətəmimi əpəha e nimə rəha nuhapumɨniən* e Kapeniəm.

Nətəmimi mɨn rəha Iesu kəmotəpəh nəhatətəiən lan

60 Nətəmimi tepət rəha Iesu kəmotətəu nəghatiən u rəhan, kəni ilah kotəni məmə, “!Nəman! !Nəghatiən u tiəkɨs agɨn! ?Pəh u təhrun nosiən nəghatiən tol lanəha?”
61 Kəni Iesu təməhrun aru məmə nətəmimi mɨn rəhan, kɨnautəni mun-mun e nəghatiən əha rəhan. Kəni in təməni=pən kəm lah məmə, “?Mətəu təhrol əha? ?Nətəligiən rəhatəmah təmeiuaiu o nati u?
62 ?Mətəu nəmə təhro nəkoteruh Nəti Iətəmimi təri matuvən mɨn ikɨn əha, in təmsɨpən ikɨn aupən, təhrol u rəueiu?†
63 Narmɨn Rəha Uhgɨn əmə təhrun nəfəniən nəmiəgəhiən kəm iətəmimi.‡ Nəsanəniən rəha iətəmimi təruru noliən nati u. Nəghatiən mɨn u iəmatəni kəm təmah, ilah nəghatiən mɨn rəha Narmɨn Rəha Uhgɨn iətəm tətəfən nəmiəgəhiən kəm nətəmimi.
64 Mətəu itəmah nəuvein u ikɨnu, itəmah nəsotəhatətə əhanəhiən lak.” (Iesu təməni lanəha mətəu-inu in tɨnəhrun rəkɨs e nətuəuiniən məmə nətəmi nɨpəh mɨn u kəsotəhatətəiən lan, kəni pəh u in otegəhan=pən e nəhlmɨ tɨkɨmɨr mɨn rəhan.)§
65 Kəni in təməni məmə, “O nati u inu, iəu iəməni rəkɨs kəm təmah, məmə ko iətəmimi kəti təsuvaiən ohniəu nəmə Tatə Uhgɨn təsoliən suaru ohni.”*
66 Uərisɨg e nəghatiən əha, nətəmimi rəhan tepət kəmotagɨm, mɨnotəpəh nɨtəu-pəniən.

Pitə təməni pətɨgəm məmə in tətəhatətə e Iesu

67 Kəni Iesu təmətapuəh o rəhan nətəmimi tueləf məmə, “?Təhro e təmah? ?Itəmah mɨn nəkotəni məmə nəkotagɨm motəpəh iəu?”
68 Kəni Saimon Pitə təməni=pən kəm in məmə, “?Iərmənɨg, itɨmah oiəkəhuvən o pəh? Ik əmə u, rəham əmə nəghatiən in tətəfən nəmiəgəhiən iətəm naunun tɨkə.†
69 Kəni itɨmah inotəhatətə rəkɨs lam, kəni itɨmah inotəhrun rəkɨs məmə ik Iətəmi Asim rəha Uhgɨn.”‡

---

§ **6:58** Jon 6:41,51 * **6:59** “nimə rəha nuhapumɨniən” — Afin-to e tiksɨnəri. † **6:62** Jon 3:31; 17:5 ‡ **6:63** Jon 6:68; 2Kor 3:6 § **6:64** Jon 2:25 * **6:65** Jon 3:27; 6:44; 14:6 † **6:68** Jon 6:63 ‡ **6:69** Mak 1:24; 8:27-30; Luk 4:34

70 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Itəmah u, nətəmi
tueləf rəhak. Iəu u, iəmɨtəpɨn itəmah, mətəu itəmah kəti u ikɨn,
in iərmɨs.”§
71 In tətəni Jutəs, nətɨ Saimon Iskariot, mətəu-inu in
mɨn in iətəmi tueləf kəti rəha Iesu, mətəu uərisɨg ikɨn, in
otəpanegəhan=pən in e nəhlmɨ rəhan mɨn tɨkɨmɨr.*

7

Iesu təməghati ilah pian mɨn

1 Uərisɨg e natimnati mɨn u, Iesu təsolkeikeiən məmə otuvən
lahuənu mɨn e Jutiə məmə otol rəhan uək əha ikɨn əha, mətəu-
inu, nətəmi asoli rəha nətəm Jutiə kəmotətei nəniən oneuən
kəti ohni məmə okotuhamu in. Kəni tɨtəlɨg muvən lahuənu
mɨn e nɨtəni Kaləli.
2 Mətəu nian tɨnəkuəkɨr e nian rəha noliən lafet kəti rəha nətəm
Isrel, nərgɨn ko lafet rəha Noliən Nɨmauvluvl.*
3 Kəni pia Iesu mɨn kəmotəni=pən kəm in məmə, “Təuvɨr agɨn
konu məmə nəkiet muvən əpəha Jutiə, pəh nətəmimi mɨn
rəham əha ikɨn əha, ilah koteruh nati apɨspɨs mɨn rəham iətəm
natol.
4 Mətəu-inu iətəmimi iətəm tolkeikei məmə nətəmimi
okotəhrun in, kəni ko təsəhluaigiən e rəhan mɨn uək mɨn.
Nəmə natol natimnati mɨn u, uvən mol əpu ik, kəni təuvɨr agɨn
məmə onəkol pəh nətəmimi mɨn e nəhue nɨftəni koteruh.”
5 Pian agɨn mɨn pau, ilah mɨn kəsotəhatətəiən lan, kəni mol
kəutəni lanəha.†
6 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Nian əhruahru
rəhak təsuva əhanəhiən,‡ mətəu itəmah, nian mɨn rəfin əmə
təhruahru o təmah.
7 Nətəmimi rəha nəhue nɨftəni u, ilah ko kəsotəməkiən e
təmah, mətəu iəu, ilah kəutəməki lak,§ mətəu-inko iəu iatəni
pətɨgəm məmə rəhalah noliən təsəhruahruiən.*
8 Itəmah onəkautəhuvən e lafet, mətəu ko iəu iəsaupəniən
muvən e lafet əha mətəu inko, nian əhruahru rəhak təsuva
əhanəhiən.”†‡
9 In təmətəni nəghatiən u, kəni mətatɨg əpəha Kaləli.

Iesu təmuvən mɨn e lafet rəha Noliən Nɨmauvluvl

---

§ **6:70** Jon 13:2,27 * **6:71** Jon 17:12 * **7:2** Lafet rəha Noliən Nɨmauvluvl — Eruh e tiksɨnəri. † **7:5** Sam 69:8; Mak 3:21 ‡ **7:6** Mat 26:18; Jon 2:4; 7:30 § **7:7** Jon 15:18-21 * **7:7** Jon 3:19-20 † **7:8** Jon 7:6 ‡ **7:8** Kopi əuas mɨn nəuvein rəha nauəuə u kəutəni məmə, “O iəu iəsuvəniən e lafet əha.” Nɨpəti nəghatiən u məmə Iesu otəsuvəniən e lafet əha mətəu-inu pian mɨn, nɨkilah təhti məmə in otəkeikei muvən məmə in otol nati apɨspɨs mɨn, kəni mol narmɨ nətəmimi okotiuvɨg ohni. Mətəu Iesu otuvən əmə e lafet e nian əhruahru iətəm Uhgɨn otəni kəm in.

10 Kəni pia Iesu mɨn kəmotaupən məhuvən e lafet əha,
uərisɨg ko, Iesu təmuvən mɨn. Mətəu nian təmuvən, in təmətan
oneuən əmə o nətəmimi məmə okəsotehiən.
11 Kəni e lafet əha, nətəmi asoli rəha nətəm Jerusɨləm,
kəutəsal lan məutətapuəh lan əpnapɨn əmə o nətəmimi məmə,
"?Suah əpə in iə?"
12 Kəni ikɨn əha, nɨmənin nətəmimi kəməutasiuən-asiuən
lan. Ilah nəuvein kotəni məmə, "In iətəmi təuvɨr kəti," mətəu
nəuvein kotəni məmə, "Kəpə, in təteiuə əmə əpəha e nətəmimi."
13 Mətəu ilah kəutəgɨn e rəhalah nətəmi asoli,§ kəni kəti
təməsəni pətɨgəmiən Iesu e nɨki nətəmimi məmə nətəmimi
okotətəu.
14 Lafet əha, kəmol o nəfakiən apiəpiə kəti, kəni e nəlugɨ
lafet u, Iesu in təmuvən əpəha e Nimə Rəha Uhgɨn, mətəgətun
nətəmimi.
15 Kəni nətəmi asoli rəha nətəm Isrel, narmɨlah təmiuvɨg pɨk,
kəni kotəni məmə, "?Suah u təməhro məhrun natimnati mɨn u
e Nauəuə Rəha Uhgɨn? Rəhatah kəti iətəmi asoli təsəgətuniən
lan mɨne."
16 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, "Nəghatiən mɨn
u iətəm iətəgətun nətəmimi lan, səniəmə rəhak əmə. Ilah
kautsɨpən e Tatə Uhgɨn iətəm təmahli=pa iəu iəkuva.
17 "Kəni nəmə suah kəti rəhan nətəlɨgiən təskasɨk məmə otol
natimnati mɨn iətəm Uhgɨn tolkeikei, kəni in təhrun məmə
nəghatiən mɨn u rəhak, ilah kautsɨpən o Uhgɨn, səniəmə rəhak
aru əmə.
18 Iətəmimi iətəm tətəghati aru əmə e rəhan nepətiən, in
tətalkut aru əmə ohni, məmə otiuvi rəkɨs nətəmimi, kəni
kotəfəri nərgɨn ohni.* Mətəu iətəmimi iətəm tolkeikei məmə
nətəmimi okotəfəri nərgɨ iətəm təmahli=pa in tuva, in iətəmimi
rəha nəniən nɨpəhriəniən, in səniəmə iətəm tətеiuə.
19 Mosɨs təməfən Lou kəm təmah, mətəu itəmah kətiəh
mɨne təsol viviən Lou əha mɨne. ?Itəmah nəutalkut məmə
nəkotohamu iəu o nak?"†
20 Kəni nɨmənin nətəmimi kotəni məmə, "!Nəman! !Narmɨn
tərah kəti u tətatɨg lam! ?Pəh təni məmə otoh ik mɨne?"
21 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, "Iəu iəmol uək kətiəh
əmə,‡ kəni itəmah rəfin, narmɨtəmah tatiuvɨg ohni.
22 Mətəu itəmah mɨn nautol uək e Sapət, nəutəhgi=pən
nəsualkələh e nian əha, mautohtəu=pən Lou rəha Mosɨs.§
(Nɨpəhriəniən, səniəmə Mosɨs əhruahru in təmətuəuin noliən
əha, mətəu tɨpɨtəmah mɨn ilah kəmotətuəuin.)*

---

§ **7:13** Jon 9:22; 12:42-43; 19:38; 20:19 * **7:18** Jon 5:41; 8:50,54 † **7:19** Nətəmi asoli mɨn rəha nətəm Isrel, kəmautəsal e suaru o nohamuiən Iesu e Jon 5:18 mɨne 7:25. E Lou rəha Mosɨs, Uhgɨn tətəniəhu nohamuiən iətəmi (Eks 20:13). ‡ **7:21** Jon 7:23; Jon 5:2-9 § **7:22** Lev 12:3 * **7:22** Jen 17:9-14; 21:4

23 Mətəu nian rəfin, itəmah nəutəhgi=pən nəsualkələh e nian
rəha Sapət mautol məmə onəsotatgəhliən Lou rəha Mosis.† ?
Kəni təhro niəməha tatol itəmah mətəu-inu iəu iəmol vivi agin
nipəti iətəmimi e nian rəha Sapət?‡
24 Otəpəh nakiliən noliən rəhak u iətəm nəmoteruh əmə
e nəhmtitəmah, mətəu onəkotəkeikei motətəlig e natimnati
iətəm nəsoteruhiən e nəhmtitəmah, kəni motakil e nətəligiən
iətəm təhruahru.”§

Nətəmimi kəmotəghati e Kristo

25 Kəni e nian əha, nətəm Jerusiləm nəuvein kotəni məmə,
“?Təhrol əha? ?Suah u inu, nətəmi asoli kotəni məmə oko-
tuhamu?*
26 Mətəu oteruh-to. In tinatəgətun pətigəm əmə nətəmimi
əpəha e nəhmti nətəmimi mətəu suah kəti təsahiən ohni. ?
Təhro nəmə nak nətəmi asoli min kinotəhrun rəkis məmə in
Kristo iətəm Uhgin təməni məmə otahli=pa?
27 Mətəu kitah kotəhrun ikin suah u təmsipən ikin. Mətəu
nian Kristo in otuva, ko iətəmi kəti təsəhruniən ikin in tatsipən
ikin.”†
28 Kəni e nian əha, Iesu in tətəgətun nətəmimi e Nimə
Rəha Uhgin. Kəni in təmagət əfəməh mətəni pətigəm məmə,
“Nikitəmah təhti məmə nəkotəhrun iəu, kəni motəhrun min
ikin iəmsipən ikin, mətəu itəmah nəkotəruru. Iəu, iəməsuvaiən
e nətəligiən əmə rəhak. Uhgin təmahli=pa iəu iəkuva. Kəni
Uhgin, in nipəhriəniən. Itəmah nəkotəruru in,
29 mətəu iəu iəkəhrun,‡ mətəu-inu iəu iəmsipən lan. Kəni in
təmahli=pa iəu iəkuva.”
30 O nati u, nətəmi asoli min kəmotolkeikei məmə soldiə min
okotaskəlim Iesu, mətəu kəti təməsea-pəniən mek, mətəu-inu
təsol əhanəhiən nian rəhan.§
31 Mətəu e nimənin nətəmimi ikin əha, ilah tepət
kəmotəhatətə lan, kəni motəni məmə, “Nəmə Kristo tuva,

† **7:23** Nətəm Isrel, nətəligiən rəhalah tol lanəha. Nəmə lou keiu, kəni kuol pisin e lau min, nəmə natol kəti iətəm tatol ik nətatgəhli min kəti min, kəni onəkeikei məhrun məmə lou nak u in iahgin. Nati əpnapin məmə kəsegəhaniən noliən uək e nian rəha Sapət, mətəu nətəm Isrel ilah kinotəhrun rəkis məmə nəhgi-pəniən iətəmi, in iahgin e lou rəha Sapət. Tol lanəha, nəmə okəhgi=pən suakəku kəti e nian rəha Sapət, kəni okəkeikei kəhgi=pən e nian əha, kəni səniəmə noliən tərah. Nətəligiən rəha Iesu tol lanu məmə, nəmə ilah kəutegəhan nəhgi-pəniən nəsualkələh e nian rəha Sapət, kəni kəutəkeikei motegəhan o nol viviən nipəti iətəmimi kəti nəmə nimisiən uə nərahiən kəti tətatig lan e nian rəha Sapət. ‡ **7:23** Jon 5:2-9; Mak 3:5; Luk 13:12-14; Luk 14:4-6 § **7:24** Aes 11:1-3; Jon 8:15 * **7:25** Jon 7:1 † **7:27** Nətəmimi kotəhrun məmə Iesu təmepət əha Nasərit, kəni in rəhan u mamə mine tatə u Josip mine Meri (Mat 2:23; Jon 1:45; 6:42; 18:5). Nətəm Isrel nəuvein ilah kotəhrun məmə Kristo in otsipən əpəha taun Petlehem (Maeka 5:2; Mat 2:4-6), mətəu nəuvein, nikilah təhti məmə in otuva əmə, nətəmimi ilah okotəruru ikin in təmsipən ikin. ‡ **7:29** Mat 11:27 § **7:30** Mat 26:18

kəni ko in təsoliən nəmtətiən tepət tapirəkɨs ilah mɨn u suah u
Iesu tatol.”*

Soldiə mɨn rəha
Nimə Rəha Uhgɨn kəməhuva
məmə okotaskəlɨm Iesu

32 Kəni nian Farəsi mɨn kəmotətəu nɨmənin nətəmimi
kəutasiuən-asiuən e Iesu lanəha, ilah mɨne pris asoli mɨn
kəmotahli=pən soldiə mɨn nətəm kəutəhtul o Nimə Rəha Uhgɨn
məmə okotaskəlɨm Iesu.†
33 Kəni Iesu təməni=pən kəm nɨmənin nətəmimi məmə,
“Iəu iətatɨg nian təkuəkɨr əmə kitah min itəmah, kəni uərisɨg,
iəkɨtəlɨg=pən mɨn o iətəm təmahli=pa iəu.
34 E nian u, itəmah onəpanotəsal lak, mətəu ko nəsotehiən
iəu; mətəu-inu ikɨn əha, iəu iatuvən ikɨn, ko itəmah
nəsəhuvaiən ikɨn.”
35 Kəni nətəmi asoli mɨn rəha nətəm Isrel kɨnəutətapuəh-
ətapuəh o lah mɨn məmə, “? In otuvən iə əha məmə kitah
okəsoteruhiən in? ?Otuvən o nətəm Isrel nəuvein u nətəm
kəutatɨg e nɨtəni pɨsɨn pɨsɨn mɨn ilah Nanihluə‡ mɨn, məmə
otəgətun ilah?
36 In tətəni məmə e nian əha, kitah okotəsal lan, mətəu
kəsoteruhiən in, mətəu-inu ikɨn əha in tatuvən ikɨn, ko kitah
kəsəhuvəniən ikɨn. ?Nəghatiən nak u, nɨpətɨn tətəni nak?”

Nəhu iətəm tətəfa nəmiəgəhiən pəhriən

37 Naunun nian rəha lafet əha, in iahgin tapirəkɨs e nian
mɨn nəuvein rəha lafet. Kəni e nian əha, Iesu təməhtul əpəha
e nəhmtɨ nətəmimi magət əfəməh məmə, “! Iətəmimi iətəm
tətəuauə, pəh in otuva ohniəu, məmnɨm!§*
38 Iətəmimi iətəm tətəhatətə lak, in təhmen e nəghatiən rəha
Nauəuə Rəha Uhgɨn u tətəni lanu məmə, ‘Nəhu iətəm tətəfən
nəmiəgəhiən pəhriən, in otsɨpən e nɨkin, təhmen e nəhmtɨ nəhu
iətəm tətapuəl-apuəl mətəri mətaiəh pətɨgəm.’ ”†
39 Iesu təməni nəghatiən u, mətəghati e Narmɨn Rəha Uhgɨn
u uərisɨg in otəpanəfən kəm nətəmi mɨn u kotəhatətə lan.‡
Mətəu e nian əha, Narmɨn Rəha Uhgɨn, təsuva əhanəhiən e
nətəmimi, mətəu-inu Uhgɨn təməsəfəri əhanəhiən Iesu.§

Nətəmimi kəmotəuəri ilah mɨn o Iesu

---

* **7:31** Jon 2:23; 4:48 † **7:32** Jon 7:45-48 ‡ **7:35** Nanihluə, Ianihluə — Afin-to e tiksɨnəri. § **7:37** “Nəuauəiən” in nəghatiən əuhlin tətəgətun məmə kitah kotəkeikei motos Uhgɨn təhmen e iətəmimi iətəm tətəuauə təkeikei məmnɨm nəhu. “!Əhuva ohniəu, məmnɨm!” in nəghatiən əuhlin iətəm tətəni məmə, “Əhatətə lak.” * **7:37** Aes 55:1; Jon 4:13-14; 6:35; Nəh 22:17 † **7:38** Jer 2:13; Aes 44:3; 55:1; 58:11; Sek 14:8-9; Jon 4:10-14; 6:35; Nəh 7:17 ‡ **7:39** Jon 1:33; Uək 2:17,33 § **7:39** Jon 12:23,32; 13:31,32

40 Nian nətəmimi əha ikɨn kəmotətəu nəghatiən u, kəni
nəuvein kotəni məmə, “Suah u, in iəni rəha Uhgɨn u, aupən
kəmatəghati lan.”
41 Mətəu nəuvein mɨn ilah kotəni məmə, “Suah u, in Krɨsto
iətəm Uhgɨn təməni məmə otahli=pa.”
Mətəu in pɨsɨn mɨn nəuvein kotəni məmə, “? Nɨkitəmah
təhti məmə Krɨsto iətəm Uhgɨn təməni məmə otahli=pa təhrun
nɨsɨpəniən e Kaləli? !Kəpə!*
42 Nauəuə rəha Uhgɨn tətəni məmə Krɨsto iətəm Uhgɨn təməni
məmə otahli=pa otəkeikei mɨsɨpən e nəuanɨləuɨs rəha Tefɨt, e
taun u Petlehem, ima Tefɨt aupən.”†
43 Tol lanəha, kəni nɨmənin nətəmimi mɨn u, kəmotuəri ilah
mɨn o Iesu.
44 Kəni nəuvein kotəni məmə okotaskəlɨm in, mətəu iətəmi
kəti təməsea-pəniən mek.

Nətəmi asoli mɨn rəha nətəm Isrel kəməsotəhatətəiən e Iesu

45 Kəni soldiə mɨn kəmohtəlɨg məhuvən o pris asoli mɨn mɨne
Farəsi mɨn, kəni nətəmi asoli mɨn əha kəmotətapuəh o lah
məmə, “?Təhro nəsotələsiən Iesu məhuva?”
46 Kəni soldiə mɨn əha kotəni=pən kəm lah məmə, “!
Iəməsotələsiən mətəu-inko suah kəti təsəghatiən təhmen lan!”
47 Kəni Farəsi mɨn kəmotəni=pən kəm lah məmə, “?Təhro? In
tɨniuvi=pən nətəlɨgiən rəhatəmah mɨn e rəhan nəghatiən eiuə?
48 ?Nəmoteruh rəkɨs rəhatah kəti iətəmi asoli uə Farəsi kəti
təməhatətə lan?
49 Mətəu nətəmi əpnapɨn mɨn, ilah kotəruru agɨn Lou rəha
Mosɨs, tol lanəha, Uhgɨn otərəkɨn ilah.”
50 Kəni Nikotiməs u in Farəsi kəti, inəha ikɨn ilah min. Suah
u inu aupən təmuvən mətəghati kəm Iesu.‡ Kəni in təməni=pən
kəm lah məmə,
51 “?Təhro? ?Təhruahru e Lou rəhatah məmə kitah okotəni
pətɨgəm nalpɨniən rəha iətəmimi iətəm kitah kəsotaupəniən
motəhrun vivi, konu, məsoteh əhruahruiən nati nak iətəm in
tatol?”
52 Kəni ilah kəmotəni=pən kəm in məmə, “?Təhro? !?Ik u ik
iətəm Kaləli, uə!? Uvən-to mafin mɨn Nauəuə Rəha Uhgɨn. Ik
onəkeruh məmə iəni kəti ko təsɨsɨpəniən Kaləli.”
53 Kəni nətəmimi kɨnotohtəlɨg=pən mɨn məutəhuvən
lahuənu mɨn.§

8

1 Mətəu Iesu təmuvən əpəha e nɨtəuət u, nərgɨn u, Nɨtəuət
Rəha Nɨgi U Olif.

---

* **7:41** Jon 1:46 † **7:42** 2Saml 7:16; Sam 89:3-4; Maeka 5:2; Jer 23:5; Mat 2:1,22-23; Luk 2:4-7 ‡ **7:50** Jon 3:1 § **7:53** E kopi əuas mɨn nəuvein rəha Niutestɨmɨn iətəm kəmətei e nəghatiən Kris aupən, nəghatiən u Jon 7:53–8:11 tɨkə.

Pətan iətəm təmapili ilau iərman pisin u səniəmə rəhan iərman

2 Kəməni lauig, ləplapin agin, kəni Iesu təmitəlig=pən min
e Nimə Rəha Uhgin. Kəni nətəmimi tepət kəməhuva, mo-
tuhapumin=pən ilah min ohni, kəni Iesu təməharəg kəni
minətuəuin mətəgətun ilah.
3 Kəni nəgətun min rəha Lou mine Farəsi min kəmotələs
pətan kəti məhuva ohni. Kəni motol in təhtul aupən e
nəhmtilah. Pətan əha, nətəmimi nəuvein kəmoteruh e
nəhmtilah məmə tətapili ilau iərman kəti səniəmə rəhan
əhruahru iərman.
4 Kəni nətəmi asoli min əha kəmotəni=pən kəm Iesu məmə,
"Iəgətun, pətan u nətəmimi kəmoteruh e nəhmtilah məmə
in tətapili ilau iərman kəti, mətəu səniəmə rəhan əhruahru
iərman.
5 E Lou rəhatah, Mosis təmələhu nəghatiən kəti tətəni məmə,
pətan tol lanu, kitah kotəkeikei motəhti e kəpiel apin mo-
tahtimu.* ?Mətəu ik, rəham nətəligiən təhro?"
6 Ilah kəmotətapuəh lanəha, məmə okotol nətəligiən ekəu-
ekəu, pəh ilah moteruh=pən noliən tərah nəuvein lan, məmə
ilah kotəhrun nakiliən noliən rəhan.† Mətəu Iesu təpnapin
əmə, məməhli-əməhli mətətei nati e niftəni e nəuanəhlmin.
7 Ilah kəməutəhtul məutəhtul məutətapuəh e nəghatiən u
kəm in, kəni in təhtul, kəni məni=pən kəm lah məmə, "Nəmə
itəmah kəti u ikinu, in təsoliən noliən tərah nian kəti mine, pəh
in otaupən məhti pətan u."‡
8 Kəni in məməhli-əməhli min, mətətei nati e niftəni e
nəuanəhlmin.
9 Kəni nian ilah kəmotətəu nəghatiən rəhan, kinəutan kətiəh
kətiəh, məutagim. Nauəhli min kotaupən motagim kətiəh
kətiəh, motəpəh əmə Iesu mine pətan əha.
10 Kəni Iesu təməhtul əhruahru min lan məni=pən kəm
pətan məmə, "?Pətan, nətəmimi min u kəmotəhruvən? ?Kəti
təsuvaiən məmə otəni pətigəm rəham nalpiniən?"
11 Kəni pətan əha təməni=pən kəm in məmə, "Iətəmi asoli,
ilah kohkə."
Kəni Iesu təni=pən məmə, "Iəu min, ko iəsəni pətigəmiən
rəham nalpiniən. Mətəu atuvən, mol naunun e noliən tərah
min."§

Iesu in nəhagəhagiən rəha nətəmimi e nəhue niftəni

12 Kəni Iesu təmətəghati min kəm lah, mətəni məmə, "Iəu u,
iəu Nəhagəhagiən rəha nətəmimi u e nəhue niftəni.* Iətəmimi

---

* **8:5** E Lou rəha Mosis pətan mine iərman ilau pəti okəkeikei kahtimu ilau (Lev 20:10; Dut 22:22-24). † **8:6** Nikilah təhti məmə niki Iesu otasəkəhruin pətan əha, konu ilah okotəni məmə in təsitəu-pəniən Lou rəha Mosis. ‡ **8:7** Dut 17:7; Rom 2:1,22 § **8:11** Jon 3:17; 5:14 * **8:12** Esik 1:26-28; Jon 1:4-5; Hip 1:3

iətəm tətitəu=pa iəu, ko in təsaliuəkiən e napinəpuiən nian kəti mine, mətəu in otos nəhagəhagiən e nəmiəgəhiən rəhan.”†

13 Kəni Farəsi min kəmotəni=pən kəm in məmə, “! Ik nətəfu pətigəm ik lanko, mətəu iətəmi kəti təsoliən rəhan aru nəfigəmiən, kəni tol lanko, rəham nəghatiən ko təsəhtuliən!”‡

14 Kəni Iesu təni=pən məmə, “Əuəh, nipəhriəniən məmə iəu aru əmə iətəni pətigəm iəu. Mətəu rəhak nəghatiən in tətəhtul pəhriən, mətəu-inko, iəu iəkəhrun ikin iatsipən ikin, kəni məhrun min ikin iatuvən min ikin,§ mətəu itəmah nəkotəruru ikin iatuvən ikin, kəni motəruru ikin iatsipən ikin.*

15 “Itəmah u, nəutakil noliən rəha iətəmimi e nətəligiən rəha iətəmimi əmə. Mətəu iəu iəsakiliən noliən rəha iətəmi lanəha, məsakiliən iətəmi kəti.

16 Mətəu nəmə iəu, iəkakil noliən rəha nətəmimi, oiəkol e noliən iətəm təhruahru, mətəu-inu səniəmə iətakil e nətəligiən əmə rəhak, mətəu itimlau Tatə Uhgin iətəm təmahli=pa iəu, rəhatimlau nakiliən in kətiəh əmə.

17 E Lou rəhatəmah, kəmətei məmə, nəmə iətəmimi keiu, katuol nəfigəmiən o nəghatiən kəti, kəni nəghatiən u, in otatəhtul.†

18 Kəni rəueiu əha, iəu iatəni pətigəm iəu, mətəu rəhak Tatə iətəm in təmahli=pa iəu iəkuva, in min tatol nəfigəmiən ohniəu.”‡

19 Kəni tol lanəha, ilah kinəutətapuəh ohni məmə, “?Mətəu Tatə in iə rəham?”

Kəni in təni məmə, “Itəmah nəkotəruru iəu, kəni itəmah nəkotəruru min rəhak Tatə. Nəmə itəmah nəkotəhrun mə iəu pəh, kəni nəkotəhrun min rəhak Tatə.”§

20 Iesu təməni nəghatiən u e Nimə Rəha Uhgin əhruahru, nian in təmətəgətun nətəmimi əpəha ikin kəti iətəm kətəfən məni ikin. Mətəu iətəmi kəti təməsuvəniən maskəlim in, mətəu-inu təsol əhanəhiən nian rəhan.

Iesu təmsipən ilis

21 Kəni Iesu təmətəni=pən min kəm lah məmə, “Iəu iəpanagim rəkis e təmah, kəni itəmah onəkotəsal lak. Mətəu itəmah onəkohmis, kəni təfagə tərah u rəhatəmah* otatig əhanəh e təmah. Ikin əha iatuvən ikin, ko itəmah nəsəhuvaiən ikin.”

22 Kəni nətəmi asoli rəha nətəm Isrel, ilah kotəni məmə, “?Nəghatiən əha Iesu tətəni məmə, ikin əha in tatuvən ikin, ko

---

† **8:12** Sam 27:1; 44:3; 119:105; Prov 6:23; Aes 49:6; 60:19-20; Mat 5:14; Nəh 21:23-24 ‡ **8:13** Jon 5:31 § **8:14** Jon 13:3; 16:28 * **8:14** Nəghatiən rəha Iesu in nipəhriəniən mətəu-inu təmsipən e Uhgin, kəni mətətəlig e Uhgin, kəni Uhgin in nipəhriəniən. † **8:17** Dut 19:15 ‡ **8:18** Mak 1:10-11; Jon 1:33-34; Jon 5:31-40 § **8:19** 1Jon 2:23 * **8:21** Nian Iesu tətəni “təfagə tərah u,” nəmə nak in tətəghati e təfagə tərah iətəm kəsotəhatətəiən lan (Jon 9:41).

kitah kəsəhuvəniən ikin, nipətin tətəni nak? ?Nəmə təhro in
otohamu aru in, uə?”
23 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Imatəmah u ikinu,
mətəu iəu, iəu imak əha ilis ikin əha, kəni iəmsipən ikin,
meiuaiu=pa. Itəmah nətəmimi rəha nəhue niftəni u. Mətəu
iəu, səniəmə iətəmi rəha nəhue niftəni u.†
24 Tol lanəha, iətəni=pinə kəm təmah məmə, itəmah
onəpanohmis e noliən tərah min rəhatəmah, mətəu-inu nəmə
itəmah nəsotəhatətəiən lak məmə Iəu U Inu,‡ kəni itəmah
onəkohmis, kəni noliən tərah min rəhatəmah okotatig agin e
təmah.”§
25 Kəni ilah kəmotətapuəh ohni məmə, “!Ei! ?Ik pəh konu?”
Kəni in təməni=pən kəm lah məmə, “Iəu iəkəhmen əmə
məmə in konu iəmatəni kəm təmah aupən, mətəuarus=pa u
rəueiu.
26 Natimnati tepət iətəm iəkəhrun nəniən e təmah, kəni
məhrun nakiliən noliən min rəhatəmah ohni, mətəu iətəmimi
iətəm təmahli=pa iəu, rəhan nəghatiən in nipəhriəniən əmə.
Iəu iətəni pətigəm əmə natimnati min iətəm iəmətəu ohni,
məmə nətəmimi rəha nəhue niftəni ilah okotətəu.”
27 Mətəu ilah kəsotəhruniən məmə Iesu in tətəgətun Tatə
Uhgin.
28 Tol lanəha, in təni=pən kəm lah məmə, “Nian onəkotləfəri
rəkis Nəti Iətəmimi,* nəpanotəhrun məmə Iəu U Inu.† Kəni
onəpanotəhrun min məmə iəsol aruiən nati kəti e rəhak
nətəligiən. Iətəni əmə natimnati iətəm Tatə Uhgin təməgətun
iəu lan.‡
29 Iətəmi təmahli=pa iəu iəkuva, in tətatig itimlau min. In
təsəpəhiən iəu iəkan pisin,§ mətəu-inu, nian rəfin, iatol natim-
nati min iətəm nikin tətagiən ohni.”*
30 Nian Iesu təmətəni nəghatiən min əha, nətəmimi tepət
kəmotəni nipəhriəniən lan.

Nipəhriəniən
tateuvi rəkis itəmi

31 Kəni Iesu təməni=pən kəm nətəm Isrel min u kəmotəni
nipəhriəniən lan məmə, “Nəmə nəkotaskəlim əskasik

† **8:23** Jon 3:31 ‡ **8:24** E kopi əuas min rəha Niutestimin iətəm kəmətei e nəghatiən Kris aupən, nəghatiən u rəha Iesu, “Mə Iəu U Inu,” təməni u ikinu mine ikin min tepət e nauəuə u, in təhmen-əhmen əmə e nəghatiən kəti iətəm Uhgin təmətəni o nəni aruiən nərgin kəm Mosis, mətəni məmə, “Iəu Iətatig.” Afin-to e nauəuə rəha Eks 3:14-16. Iesu tətəni nəghatiən əha, matol əpu in məmə in Uhgin. Iesu in tətəni məmə in Uhgin. Jon 8:28,58; 13:19; 18:6 § **8:24** Rəueiu Iesu in təsəghatiən əmə e noliən tərah asoli iətəm kəsotəhatətəiən lan, mətəu tətəghati e noliən tərah min rəfin agin iətəm nətəmimi əha kəmotol. * **8:28** Jon 3:14; 12:32-33 † **8:28** “Iəu u inu” — Afin-to futnot e Jon 8:24. ‡ **8:28** Jon 14:24 § **8:29** Jon 16:32 * **8:29** Jon 4:34; 5:30; 6:38

nəghatiən min u rəhak, iətəm iətəni=pinə kəm təmah, itəmah əhruahru konu, rəhak nətəmimi min.†
32 Kəni itəmah onəkotəhrun nipəhriəniən, kəni nipəhriəniən u, otitis itəmah məmə nəsəhuva miniən motol slef."‡
33 Kəni ilah kəmotəni=pən kəm in məmə, "Itimah u namipi Epraham,§ itimah u iəsotol aginiən slef* min rəha iətəmi kəti. ?Təhro nəməni nəghatiən u məmə, 'Nipəhriəniən otitis itəmah, nəkotəpiə.'?"
34 Kəni Iesu təni=pən kəm lah məmə, "Nipəhriəniən agin u iətəni=pinə kəm təmah, nətəmimi nətəm kautol noliən tərah, kəni noliən tərah u, in tətarmənig e lah, kəni mətaskəlim matol ilah kəutəhuva rəhan min slef.†
35 Kəni slef, rəhan iətəmi asoli təsegəhaniən məmə otatig e nimə rəhan. Mətəu iərmənig tətegəhan lan məmə nətin tətatig e nimə rəhan nian rəfin matuvən əmə lanko naunun tikə.
36 !Tol lanəha, nəmə Nəti Uhgin tatitis itəmah, kəni tatitis pəhriən agin itəmah, kəni itəmah nəsəhuva miniən motol slef!
37 Iəkəhrun məmə itəmah namipi Epraham, mətəu nəutəsal e suaru məmə onəkotohamu iəu, mətəu-inu nəsotolkeikeiən məmə onəkotətəlig e rəhak nəghatiən.‡
38 Iəu iətəni natimnati min u, iətəm iəmeruh rəhak Tatə təmol. Mətəu itəmah nautol natimnati min u iətəm rəhatəmah əmə tatə təməni kəm təmah."
39 Kəni ilah kəmotəni=pən kəm in məmə, "! Mətəu tatə rəhatimah, in Epraham!"
Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, "Nəmə itəmah namipi Epraham əhruahru min, kəni itəmah onəkotos rəhan noliən min, təhmen lan təmol aupən. Mətəu itəmah səniəmə namipin əhruahru, mətəu-inu nəsotosiən noliən min rəhan.§
40 Iəu iətəni pətigəm nəghatiən pəhriən kəm təmah iətəm iəmətəu o Uhgin, mətəu itəmah nəkotəni məmə onəkotohamu iəu. ?Nikitəmah təhti məmə noliən rəha Epraham tol lanəha?
41 Itəmah nəutohtəu=pən əmə noliən əmə rəha tatə rəhatəmah."
Kəni ilah kəmotəni=pən kəm in məmə, "Itimah u səniəmə kəlkələh min e suaru. Uhgin əmə in Tatə rəhatimah."

Nenəti Setən

42 Kəni Iesu təni=pən kəm lah məmə, "Nəmə Uhgin pəhriən in Tatə rəhatəmah, kəni itəmah onəkotolkeikei iəu, mətəu-inu iəu iəmsipən lan, muva u ikinu.* Mətəu in səniəmə rəhatəmah Tatə. Iəu iəməsuvaiən u ikinu e rəhak aru əmə nətəligiən, iəmuva mətəu-inu in təmahli=pa iəu.

---

† **8:31** 2Jon 1:9 ‡ **8:32** Rom 8:2; 2Kor 3:17; Kəl 5:1 § **8:33** Luk 3:8 * **8:33** "slef" — Afin-to e tiksinəri. † **8:34** Rom 6:12-23; 1Jon 3:8-9 ‡ **8:37** Jer 9:25-26; 1Jon 3:10 § **8:39** Rom 2:28-29; 9:7-9 * **8:42** 1Jon 5:1

43 “? Mətəu təhro nəsotəhruniən nɨpəti nəghatiən rəhak?
! Mətəu-inu nəsotolkeikei agɨniən məmə nəkotətəu rəhak
nəghatiən!
44 Itəmah, rəhatəmah noliən təhmen əmə e noliən rəha
tatə rəhatəmah, Setən. Kəni nian rəfin itəmah nəkotolkeikei
noliən nəuan.† Noliən rəhan iətəm təmatol e nətuəuiniən,‡
tatol əhanəh, in iətəmi rəha nohamuiən itəmi. In təməki e
nɨpəhriəniən, mətəu-inu nɨpəhriəniən tɨkə lan. Nian in tətеiuə,
in tatol əmə rəhan noliən, mətəu-inu in iətəmi rəha neiuəiən,
kəni in tatə rəha neiuəiən mɨn.
45 “Mətəu iəu iətəni nɨpəhriəniən əmə kəm təmah, kəni tol
lanəha, itəmah nəsotəhatətəiən e rəhak nəghatiən.
46 ? Təhro? Itəmah kəti u ikɨnu təhrun nəgətuniən məmə
iəu iəmol noliən tərah kəti mɨne? ?Nəmə iəu iətəni nəghatiən
pəhriən mɨn, kəni təhro itəmah nəsotəhatətəiən lak?
47 Iətəmimi rəha Uhgɨn, in tatətəlɨg e nəghatiən rəha Uhgɨn,
mətəu itəmah səniəmə nətəmimi rəha Uhgɨn. Tol lanəha,
nəsotətəlɨgiən e nəghatiən rəha Uhgɨn.”

Iesu mɨne Epraham

48 Kəni nətəmi asoli rəha nətəm Isrel kəmotahi Iesu motəni
məmə, “! Nəman! ! Itɨmah inoteruh əhruahru ik! Ik iətəm
Səmeriə kəti. !Ik, narmɨn tərah kəti tətatɨg lam!”
49 Mətəu Iesu təni məmə, “Narmɨn tərah tɨkə lak, mətəu iəu
iətəfəri nərgɨ rəhak Tatə, mətəu itəmah, nəutərəkɨn nərgək.
50 Iəu iəsalkutiən o nərgɨn asoli, mətəu iətəmi kəti in tətalkut
ohniəu. Kəni in otəpanakil nətəmimi rəfin.
51 Nɨpəhriəniən agɨn u iətəni=pɨnə kəm təmah məmə,
iətəmimi iətəm tatol nəuiak, ko in təsɨmɨsiən nian kəti mɨne.”
52 Kəni nətəmimi mɨn əha kotəni=pən kəm in məmə, “!Rəueiu
inotəhrun məmə narmɨn tərah kəti tətatɨg lam! Epraham
təmɨmɨs, kəni iəni mɨn kəmohmɨs mɨn, mətəu ik nətəni məmə,
iətəmimi iətəm tatol nəuiam, ko in təsɨmɨsiən nian kəti. ?
Nəghatiən nak u?
53 ?Ik nəkapirəkɨs Epraham u tɨpɨtɨmah tɨnɨmɨs rəkɨs? ?Kəni
mɨne iəni mɨn u kɨnohmɨs rəkɨs? ?Kəni nəkəmə ik iətəmimi
nak?”§
54 Kəni Iesu təni=pən məmə, “Nəmə iəu əmə iətəfəri aru iəu,
kəni rəhak nɨsiaiən in nati əpnapɨn əmə. Mətəu rəhak Tatə u
itəmah nəutəni məmə in Uhgɨn rəhatəmah, inəha in tətəfəri iəu
mətəfən nɨsiaiən kəm iəu.
55 Itəmah nəkotəruru in, mətəu iəu iəkəhrun in. Nəmə iəkəni
məmə iəkəruru in, kəni in otol iəu məmə iəu iətəmimi rəha

† **8:44** 1Jon 3:8 ‡ **8:44** E nauəuə rəha Jen 3:4, koteruh məmə Setən təmaupən meiuə e nətuəuiniən. In təməni=pən kəm Iv məmə, “Ko ik onəsɨmɨs agɨniən.” Mətəu Setən təmətəghati lanu, məuhlin nəghatiən iətəm Uhgɨn təməni e Jen 2:17. § **8:53** Jon 4:12

neiuəiən, təhmen əmə e təmah. Mətəu iəu iəkəhrun in, kəni iəu
matol nəuian.
56 Tipitəmah u Epraham, nikin təmagiən pik məmə in
otəpaneh nian rəhak otuva. Kəni nian in təməhrun məmə
rəhak nian otəkeikei muva, kəni nikin təmagiən-pik."
57 Kəni nətəmimi min u kəmotahi motəni məmə, "!Nəman! !
Ik nəsos əhanəhiən nu fifti mine! Nəməhro mafu Epraham?"*
58 Kəni Iesu təni məmə, "Nipəhriəniən agin u iətəni=pinə kəm
təmah məmə, nian Epraham təməsair əhanəhiən, mətəu Iəu
Iətatig."†‡
59 Kəni əmeiko, ilah kəmotəmki kəpiel apin, motəni məmə
okotəhti Iesu lan;§ mətəu Iesu təməhluaig, kəni miet e Nimə
Rəha Uhgin matuvən.

9

Iesu təmol vivi nəhmti suah kəti

1 Kəni nian kəti, Iesu təmaliuək mətan, kəni meruh suah kəti.
Nian təmair, nəhmtin təpis.
2 Kəni nətəmimi min rəha Iesu kəmotəni=pən kəm in məmə,
"Iəgətun, suah u təmair nəhmtin təpis. ?O nak? ?O noliən tərah
rəhan, uə noliən tərah rəha tatə mine mamə rəhan?"*
3 Mətəu Iesu təni məmə, "Nəhmti suah u təmərah, mətəu
səniəmə e noliən tərah rəhan, uə e noliən tərah rəha tatə mine
mamə rəhan. Mətəu, nəhmti suah u təməpis lanəha məmə
Uhgin otəgətun rəhan uək e nəmiəgəhiən rəhan.†‡
4 Nian tətian əhanəh,§ kitah kotəkeikei motol uək rəha
Uhgin, iətəm təmahli=pa iəu iəkuva. Nian lapin otəpanuva,
kəni iətəmimi in təruru noliən uək.*
5 Nian iəu iətatig əhanəh e nəhue niftəni u, iəu Nəhagəhagiən
rəha nətəmimi e nəhue niftəni."†
6 Nian Iesu təməni rəkis nəghatiən əha, təmagəh niftəni, kəni,
mol nəmit lan, kəni mos nəmit əha, mol=pən e nəhmti suah
kəha.‡
7 Kəni Iesu təni=pən ohni məmə, "Onəkuvən e noan nəhu
Sailoam, kəni məueiu nəhmtəm." (Nərgin u Sailoam, nipətin

---

* **8:57** Epraham təmimis minos rəkis nu tu-tausin, uərisig Iesu təpanair=pa. † **8:58** Nian Iesu təməni min məmə, "Iəu Iətatig," tatos nərgi Uhgin (Eks 3:14), təhmen e "Mə Iəu U Inu" (Jon 8:24). Tol lanəha, təhmen=pən əmə məmə in təməni məmə in Uhgin əhruahru. Afin-to futnot e Jon 8:24. ‡ **8:58** Jon 1:1; 17:5; 17:24 § **8:59** Lev 24:16 * **9:2** Luk 13:2-3 † **9:3** Nətəm Isrel kəutəghati pik o nətapuəhiən min tol lanu, mətəu Iesu in təməsuvəniən pik o nəghatiən min tol lanu, mətəu in təmətəgətun ilah məmə koteh nəsanəniən rəha Uhgin. ‡ **9:3** Jon 11:4 § **9:4** Nian Iesu tətəni məmə, "Nian tətian əhanəh," nəghatiən u tətəgətun rəhan nəmiəgəhiən, mətəu-inu in Nəhagəhagiən (fes 5). Mətəu lapin tətəgətun=pən rəhan nimisiən. * **9:4** Jon 12:35-36 † **9:5** Jon 1:4 ‡ **9:6** E nian əha, nətəmimi nikilah təhti məmə nagəhiən tatol uək təhmen e mərsin. Nəmə təhro, noliən u rəha Iesu təmasiru e iətəmimi əha məmə otəhatətə e nəsanəniən rəhan.

təni məmə, “Kəmahli=pən.”) Kəni suah kəha, təmuvən, məueiu nəhmtɨn. Nian təmɨtəlɨg=pa, mətəu nəhmtɨn tɨnəuvɨr, kəni mɨnateruh nati.§

8 Kəni nətəmimi iman ikɨn, mɨne nətəm min u nətəm kotəhrun in, məmə in iətəmimi kəti nian rəfin təteasiə o məni o nətəmimi, ilah narmɨlah təmiuvɨg pɨk ohni. Kəni kɨnautətapuəh-ətapuəh o lah mɨn məmə, “!Ei! !Oteruh-to! ?Suah u inu, nian rəfin tətəharəg məteasiə o məni o nətəmimi?”

9 Kəni nətəmimi nəuvein kotəni məmə, “Əuəh, inəha.”

Kəni mətəu nəuvein kotəni məmə, “Kəpə. Təhmen əmə lan, mətəu səniəmə in.”

Mətəu suah kəha təni məmə, “!Iəu u inu!”

10 Kəni ilah kəmotətapuəh ohni məmə, “?Nəhmtəm təməhro məuvɨr?”

11 Kəni in təni məmə, “Suah u, nərgɨn u Iesu, in təmol nəmɨt nəuvetɨn kəni mol=pən e nəhmtək, kəni məni məmə, ‘Uvən əpəha Sailoam, məueiu nəhmtəm.’ Kəni əmeiko, iəmuvən. Nian iəməueiu nəhmtək, mətəu nəhmtək tɨnəuvɨr, inateh nati.”

12 Kəni ilah kəmotətapuəh ohni məmə, “?Mətəu suah tətatɨg iə?”

Kəni in təni məmə, “Iəu iəkəruru.”

13 Kəni nətəmimi kəmotələs suah u nəhmtɨn təmərah aupən, məhuvən kəm Farəsi mɨn.

14 Nian u, iətəm Iesu təmol=pən nəmɨt e nəhmtɨ suah kəha kəni mol vivi, in nian rəha Sapət.

15 Kəni Farəsi mɨn kəmotətapuəh ohni məmə, “?Nəməhro nəhmtəm təuvɨr?”

Kəni suah kəha təməni=pən kəm lah məmə, “Iesu təmol=pən nəmɨt e nəhmtək, kəni iəkuvən məueiu rəkɨs, kəni nəhmtək təuvɨr, iateruh nati.”

16 Kəni Farəsi mɨn nəuvein kəmotəni=pən məmə, “Suah ko təsɨsɨpəniən o Uhgɨn, mətəu-inu, in təsɨtəu-pəniən lou rəha Sapət.”

Mətəu Farəsi mɨn nəuvein mɨn kotəni məmə, “?Mətəu təhro? Suah kəha səniəmə in tatol noliən tərah. Iətəm tatol noliən tərah təruru noliən nəmtətiən kəti lanəha.” Kəni ilah kəmotəuəri ilah mɨn o nəghatiən u.

17 Kəni ilah kəmotətapuəh mɨn ohni məmə, “?Suah kəha təmol vivi nəhmtəm, kəni nɨkim təhti məmə in iətəmimi nak?”

Kəni in təməni=pən kəm lah məmə, “In iəni kəti.”

18 Mətəu nətəmi asoli rəha nətəm Isrel kəsotəniən nɨpəhriəniən lan məmə suah u aupən nəhmtɨn təmərah, mətəu rəueiu əha, tɨnətair. Tol lanəha, ilah kəmotauɨn=pən e rəhan tatə mɨne mamə kiəuva,

19 kəni kəmotətapuəh o lau məmə, “?Təhro? ?Nətɨtəlau u suah u? ?Itəlau onəkuəni-to məmə nian in təmair=pa, kəni

§ **9:7** Aes 35:5

nəhmtin təpis? ?Okəmə nipəhriəniən, kəni nəhmtin təməhro
məuvir?”
20 Kəni rəhan mamə mine tatə kuəmə “Itimlau iəkuəhrun
məmə nətitimlau əha, kəni itimlau iəkuəhrun məmə
təmair=pa, nəhmtin tərah.
21 Mətəu itimlau iəkuəruru məmə, rəueiu əha, kəməhro
nəhmtin tair. Kəni itimlau iəkuəruru min məmə iətəmimi pəh
təmol nəhmtin təuvir. Təuvir məmə itəmah nəkotətapuəh ohni.
In tinepət rəkis, in təhrun nəniən natimnati min rəfin kəm
təmah.”
22 Rəhan tatə mine mamə, kəmuəni lanəha, mətəu-inu
ilau kətuəgin e nətəmi asoli min rəha Isrel, mətəu-inu ilah
kinotələhu rəkis nəghatiən kəti məmə, iətəmimi iətəm tətəni
pətigəm məmə Iesu in Kristo iətəm Uhgin təməni məmə
otahli=pa, kəni ilah okotahli pətigəm e nimə rəha nuha-
puminiən.*
23 Tol lanəha, rəhan tatə mine mamə, ilau kəmuəni məmə,
“In tinepət rəkis, təuvir məmə itəmah nəkotətapuəh ohni, pəh
in təni.”
24 O nati u, ilah kəmotauin=pən min e suah kəha iətəm
nəhmtin təmərah aupən, məmə otuva məhtul aupən e
nəhmtilah. Kəni kəmotahi motəni məmə, “Əni nipəhriəniən
kəni məfəri nərgi Uhgin. Itimah iəkotəhrun məmə suah u, in
iol təfagə tərah.”
25 Mətəu suah u təni məmə, “Iəu iəkəruru məmə suah u in
iol təfagə tərah, uə kəpə. Nati kətiəh əmə iətəm iəu iəkəhrun.
Aupən nəhmtək təməu, mətəu rəueiu inətair.”
26 Kəni ilah kinəutətapuəh min ohni məmə, “?Təməhro ik? ?
Təməhro lanu mol nəhmtəm tair?”
27 Mətəu in təni məmə, “Iəməni=pinə rəkis kəm təmah, mətəu
itəmah nəsotətəligiən lak. ?Təhro nəkotəni məmə iəkəni min?
?Itəmah min nəkotəni məmə rəhan u itəmah!?”
28 Kəni ilah kəmotahi motəni rah, motəni məmə, “!Ah! !Ik u
rəhan iətəmimi! !Mətəu itimah u, nətəmimi rəha Mosis!†
29 Itimah iəkotəhrun vivi məmə Uhgin təmətəghati kəm
Mosis, mətəu suah ko, iəkotəruru məmə təmsipən iə.”‡
30 Kəni suah kəha təni məmə, “!Nəman! !Narmək təmiuvig
pik! !Suah u in təmol vivi nəhmtək, mətəu itəmah nəkotəruru
ikin təmsipən ikin!

---

* **9:22** Nəmə kotahli pətigəm nətəmimi nəuvein e nimə rəha nuhapuminiən, kəni nətəmimi rəfin okoteruh məmə ilah nətəm kotərah. † **9:28** Jon 5:45 ‡ **9:29** Nətəmi asoli rəha nətəm Isrel, təməuvir məmə ilah okotəhrun məmə Iesu təmsipən o Uhgin, mətəu-inu Uhgin əmə təhrun nol viviən iəmnəu. Nəuvetin min u, Nauəuə Rəha Uhgin tətəni məmə nian Kristo iətəm Uhgin təməni məmə otahli=pa tuva, kəni in otol vivi iəmnəu min okotəuvir (Aes 29:18; 35:5; 42:7). Mətəu, nətəmi asoli rəha nətəm Isrel, nəhmtilah təu o natimnati min rəha Uhgin, kəni kəutəpəh nitəu-pəniən Iesu.

31 Kitah kotəhrun məmə Uhgɨn təsətəlɨgiən e nətəm kautol
noliən tərah. !Mətəu iətəmi tatɨsiai Uhgɨn, kəni matol nəuian,
Uhgɨn tətətəlɨg lan!§
32 E nətuəuiniən nian, mətəuarus=pa u rəueiu, kəsətəu
əhanəhiən iətəmi kəti təmol vivi iətəm nəhmtɨn təməpɨs kəti
iətəm təmair=pa tol lanəha. Mətəu nəhmtək tɨnəuvɨr.
33 Nəmə iətəmi kəti təsɨsɨpəniən e Uhgɨn, ko təsol agɨniən nati
kəti. Mətəu təhruahru əmə məmə in tatsɨpən e Uhgɨn."*
34 Kəni ilah kəmotahi mɨn motəni məmə, "! Nəman! Ik
iətəmimi rəha noliən tərah nian mɨn rəfin əmə, tətuəuin e
nian nəmair=pa mətəuarus=pa u rəueiu. ? Nəkəhro məmə
nəkəgətun itɨmah?" Kəni ilah motəraki pətɨgəm lan.†

Nətəlɨgiən rəha Farəsi mɨn, təhmen e iətəm nəhmtɨn təpɨs

35 Kəni Iesu təmətəu nəghatiən məmə kəmahli pətɨgəm suah
u e nimə rəha nuhapumɨniən, kəni in təmuvən meruh, kəni
tətapuəh ohni məmə, "?Təhro? ?Ik nətəhatətə e Nəti Iətəmimi?"
36 Kəni suah u təni məmə, "?Iətəmi asoli, iətəmimi ko in pəh?
!Əui! Əni=pa-to, pəh iəu iəkəhatətə lan."‡
37 Kəni Iesu təni=pən kəm in məmə, "Rəueiu əha, ik nɨneh
rəkɨs in. Suah u, mə inu iəu, iətəghati kəm ik u rəueiu."§
38 Kəni suah u təni=pən kəm Iesu məmə, "Iərmənɨg, iəu
inəhatətə lam əha rəueiu." Kəni in masiəulɨn=pən kəm in, kəni
mətəfaki kəm in.*
39 Kəni Iesu təməni məmə, "Iəu iəmuva e nəhue nɨftəni u
məmə iəkakil nətəmimi məuəri ilah, kəni tol lanəha, nətəmi
nəhmtɨlah təməpɨs, okoteh nati, kəni nətəmi mɨn u kauteh nati,
nəhmtɨlah otəpɨs."†
40 Kəni Farəsi mɨn nəuvein əha ikɨn, kəmotətəu nəghatiən
lan, kəni kotəni=pən kəm in məmə, "?Təhro? ?Ik nətəni məmə
nəhmtɨtɨmah mɨn təpɨs?"‡
41 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, "Nəmə nəhmtɨtəmah
təpɨs, oiəsəniən məmə itəmah nəkotəkeikei motos nalpɨniən o
təfagə tərah mɨn rəhatəmah. Mətəu itəmah nəkotəni məmə
nəhmtɨtəmah təuvɨr, nəuteh nati, kəni tol lanəha, təfagə tərah
mɨn rəhatəmah tətatɨg əhanəh e təmah."§*

---

§ **9:31** Sam 66:16-20; Prov 15:29; Aes 1:15; 59:2 * **9:33** Jon 3:2 † **9:34** Jon 9:2; Aes 66:5 ‡ **9:36** Rom 10:14 § **9:37** Jon 4:26 * **9:38** Mat 28:9 † **9:39** Aes 6:10; Mak 4:12; Luk 4:18 ‡ **9:40** Rom 2:19 § **9:41** Nian Iesu tətəghati e noliən rəha nehiən, tətəghati e noliən rəha nehiən e nəhmtɨ nɨkitəmi. Farəsi mɨn kəutəni məmə kotəhrun nehiən, kəni nɨpətɨn nati u təni məmə kotəhrun Lou rəha Mosɨs. Lou tətəgətun ilah məmə noliən mɨn nak ilah təfagə tərah mɨn, kəni mətəgətun məmə Uhgɨn təkeikei mol nalpɨniən kəm lah o təfagə tərah mɨn rəhalah. Mətəu ilah kəsotəhatətəiən e Iesu, tol lanəha Uhgɨn təsafəliən təfagə tərah mɨn rəhalah, mətəu təfagə tərah mɨn rəhalah tətatɨg əhanəh e lah. * **9:41** Jon 15:22,24; Hip 10:28-31

10

Iesu təməghati əuhlin
e iətəmi rəha nəsaliən e sipsip

1 Kəni təni məmə, “Nipəhriəniən agin u iətəni kəm təmah
məmə, iətəmi iətəm tatuvən imə e nipai rəha sipsip, təsuvən-
pəniən e namtihluə, mətəu in tətəri kəni matiuvigegəu məmə
otuvən imə e nipai rəha sipsip,* in iakləh mine iohamu itəmi
kəti.†
2 Mətəu iətəmimi iətəm tatuvən=pən e namtihluə, in iətəm
tətəsal o sipsip.‡
3 Iətəmimi iətəm tətəhtul e namtihluə, nian rəfin in taterəh e
doə o suah u, kəni sipsip min kotəhrun nəuian. Nian rəfin
in tətauin e nərgi sipsip min kətiəh kətiəh, kəni in matit ilah
mautohiet.
4 Nian in tatit rəhan min sipsip min mautohiet e nipai, in
tətaupən e lah, kəni sipsip min kautəhuərisig lan, mətəu-inu
kotəhrun nəuian.
5 Mətəu ilah kəsotohtəu-pəniən iətəmi kəti u iətəm kotəruru,
ilah okotəkeikei motagim motəpəh, mətəu-inu ilah kotəruru
nəuian.”
6 Iesu təməghati əuhlin lanu, mətəu ilah kotəruru nipətin
məmə tətəni nak.

Iesu in iətəmimi əhruahru rəha nəsaliən e sipsip

7 Tol lanəha, kəni Iesu təməni=pən min kəm lah məmə,
“Nipəhriəniən agin u iətəni kəm təmah məmə, iəu u, Namtihluə
rəha sipsip min iətəm kautəhuvən=pən ikin.§
8 Nətəmi min u nətəm kəmotaupən lak, ilah rəfin nətəmimi
rəha nakləhiən əmə mine nohamuiən itəmi.* Mətəu sipsip min
ko kəsotətəligiən e lah.
9 Iəu u, iəu Namtihluə u. Iətəmi tətuva=pa iəu ikin, məmə
otuvən imə, in otos nəmiəgəhiən. In otuva imə, miet muvən
ihluə e iəu, kəni mos nimanuvehli əmemtəh təuvir.†‡
10 Mətəu iakləh, in tətuva əmə o nati kətiəh əmə. In tətuva
məmə otakləh kəni mohamu itəmi, kəni mərəkin-ərəkin na-
timnati rəfin. Mətəu iəu, iəmuva məmə iəkol suaru o nosiən
nəmiəgəhiən,§ kəni nəmiəgəhiən u otol niki nətəmimi tagiən
vivi.

---

* **10:1** Nipai rəha sipsip əha, təhmen e ikin kəti iətəm kətəhgi=pən sipsip min ikin nian rəfin lapin məmə ilah okəutəməhli vivi ikin o kuri rarpin min mine laion min. † **10:1** Jon 10:8,10 ‡ **10:2** E fes min u 1-5, namtihluə mine iətəmi tətəsal o sipsip, ilau pəti kətuəgətun=pən Iesu, konu nakləh min kautəgətun=pən nətəmi asoli min rəha nətəm Isrel mine məsaiə eiuə min e nian əha. Konu sipsip min kəutəgətun=pən nətəmimi min rəha Uhgin. § **10:7** Jon 1:51; 14:6 * **10:8** Jer 12:1; Esik 34:2 † **10:9** Sam 118:20,22-24 ‡ **10:9** Dut 28:6 § **10:10** Jon 1:4; 3:15-16; 5:40; 20:31

11 “Iəu u, Iətəmimi rəha Nəsal Viviən Sipsip Min.* Iətəmi
təuvir u, iətəm tətəsal vivi o sipsip min, in nikin tagiən əmə
məmə otəfən nəmiəgəhiən rəhan o sipsip min.†
12 Sipsip min, ilah rəha Iətəmimi rəha Nəsal Viviən e Sipsip
Min. Mətəu iətəmimi kəti iətəm kətətəou məmə in otətəsal o
sipsip min, in səniəmə iətəmi əhruahru rəha nəsaliən o sipsip.
Səniəmə in rəhan əha sipsip min. Kəni nəmə tafu kuri arpin
kəti tuva məmə otus ilah, kəni in otaiu magim məpəh ilah.
Kəni kuri arpin u, tuvən mus sipsip min nəuvein, kəni məhgi
atiti ilah kətiəh kətiəh.
13 Iətəmi tol lanəha, in otagim mətəu-inu kətətəou əmə in o
nəsaliən o sipsip min, mətəu e nikin, in təsəniən nati agin e
sipsip min.
14-15 “Iəu u inu, iəu Iətəmimi rəha Nəsal Viviən o Sipsip Min.
Tatə Uhgin in təhrun iəu, kəni iəu iəkəhrun in,‡ kəni e noliən
əhmen əmə, iəu iəkəhrun rəhak sipsip min, kəni rəhak sipsip
min ilah kotəhrun iəu. Iəu nikik tagiən əmə, məmə oiəkimis o
nosmiəgəhiən ilah.
16 Rəhak min nəuvein min sipsip əpəha ikin, iətəm ilah
kəsotatigiən e nipai u, mətəu iəu iəkəkeikei mit min ilah
kəhuva. Ilah min, okəpanotəhrun nətəuiən nəuiak. Kəni
sipsip min u ilah rəfin u, okəhuva motuhapumin əmə ilah min
motol kətiəh. Kəni iətəmimi kətiəh əmə, in otateruh ilah.§*
17 “Rəhak Tatə in tolkeikei pik iəu, mətəu-inu nikik tagiən
əmə məmə iəkəfən rəhak nəmiəgəhiən o nətəmimi, məmə
uərisig lanko, iəu iəkos min nəmiəgəhiən rəhak.†
18 Iətəmimi kəti tikə məmə otos rəkis nəmiəgəhiən rəhak,
mətəu iəu aru əmə iəkəfən rəhak nəmiəgəhiən mətəu-inu iəu
əmə iəkolkeikei lanəha. Iəu aru əmə iətos nepətiən məmə
iəkəhlman e rəhak nəmiəgəhiən, kəni iəu aru əmə matos min
nepətiən məmə iəkaskəlim min rəhak nəmiəgəhiən. Nati u inu,
iətəm rəhak Tatə təməni=pa kəm iəu məmə iəkəkeikei mol.”‡
19 Kəni nətəm Isrel u, ilah kəmotəhapu min ilah min.
20 Ilah tepət kəutəni məmə, “!Suah u narmin tərah kəti tətatig
lan! !Rəhn-kapə tətalməli! ?Təhro itəmah nəutətəlig lan?”
21 Mətəu nəuvein min, ilah kəutəni məmə, “Nəghatiən u,
səniəmə nəghatiən rəha iətəmi narmin tərah tətatig lan. ?

---

* **10:11** Sam 23:1; Aes 40:11; Esik 34; Maeka 5:2,4; Mat 2:6; Mak 6:34; 1Pitə 2:25; 5:2-4; Nəh 7:17; Jon 15:13; 1Jon 3:16 † **10:11** Hip 13:20 ‡ **10:14-15** Mat 11:27 § **10:16** Fes 16 u, in tətitəlig=pən e fes min 1-5. Ikin əha, nipai rəha sipsip tətəgətun nətəm Isrel. Iesu tətauin e lah məmə rəhan min. Sipsip min iətəm kəutəməhli əhanəh e nipai kəha, ilah u, nətəm Isrel nətəm kəutəhatətə e Iesu. Sipsip min iətəm Iesu tətəni məmə ilah kəsotəməhliən e nipai u, ilah Nanihluə min. Nian in otauin e lah, kəni ilah min okotətəlig e nəuian, kəni ilah rəfin okəhuva motol kətiəh, kəni iətəmimi kətiəh əmə, inu Iesu, in otətəsal vivi ilah. * **10:16** Aes 56:8; Jon 11:52; Uək 10:34,35; Rom 1:16; Efəs 3:6 † **10:17** Aes 53:12 ‡ **10:18** Mat 26:53-54; Fil 2:8; Hip 5:8

Nikitəmah təhti məmə, narmin tərah təhrun nol viviən iətəmi nəhmtin təməu, təuvir min?”§

Nətəmimi kəmotəməki
e Iesu, mətəu-inu in təməni
məmə in Nəti Uhgin

22 Tinuva e nian rəha nətəm Isrel iətəm kautol lafet kəti lan əpəha Jerusiləm. Nərgin u, lafet rəha Nol Viviən Min Nimə Rəha Uhgin.*
23 Inəha e nian rəha nətəpuiən. Kəni Iesu təmətaliuək e fərantə kəti e Nimə Rəha Uhgin, nərgin u Fərantə Rəha Kig Solomən.
24 Kəni nətəmi asoli rəha nətəm Isrel nəuvein kəməhuva motəhtul, mohtəlau lan. Kəmotəni=pən kəm in məmə, “? Onəhgin kəni ik nəmanol itimah iəkotəhrun ik? Nəmə ik Kristo pəhriən iətəm Uhgin təməni məmə otahli=pa, nəkəni=pa vivi kəm timah.”†
25 Kəni Iesu təni=pən kəm lah məmə, “Iəu iəməni=pinə rəkis kəm təmah,‡ mətəu itəmah nəsotəhatətəiən lak. Nəmtətiən min u iətəm iatol e nərgi rəhak Tatə, ilah kautol nəfigəmiən e nəghatiən rəhak,§
26 mətəu itəmah nəsotəhatətəiən lak, mətəu-inko itəmah səniəmə rəhak min sipsip min.*
27 Rəhak sipsip min ilah kəutətəu nəuiak kəni motəhrun. Iəu iəkəhrun vivi ilah, kəni ilah kəutuərisig lak.
28 Kəni iəu iətəfən nəmiəgəhiən itulin u naunun tikə kəm lah, ilah ko kəsohmisiən nian kəti mine. Kəni iətəmimi kəti mine ko təsiuvi rəkisiən ilah e nəhlmək.†
29 Rəhak Tatə iətəm təməfa ilah kəm iəu, in təsanən tapirəkis natimnati min rəfin. Tol lanəha, kəni iətəmi kəti ko təsiuvi rəkisiən ilah e nəhlmin.‡
30 Itimlau rəhak Tatə, itimlau kətiəh əmə.”§
31 Kəni nətəm Isrel kəmotəmki min kəpiel apin, məmə okotəhti in lan.
32 Mətəu Iesu təni=pən kəm lah məmə, “Iəu inol rəkis nəmtətiən təuvir min tepət e nəhmtitəmah. Nəmtətiən min əha ilah əha, rəhak Tatə təməfa məmə iəu iəkol. ?Mətəu nəmtətiən əhro u itəmah nəkotəni məmə onəkotəhti iəu ohni e kəpiel apin?”

---

§ **10:21** Eks 4:11 * **10:22** Lafet əha kautol nikilah tətəhti nian kəti aupən. Nian kəti, tikimir min rəha Isrel kəməutəluagin məhuvən imə e Nimə Rəha Uhgin, kəni mautos nimə kəha. Kəni konu uərisig lan, kəni nətəm Isrel kəmotəhtul kəni motəluagin ilah rəhalah min tikimir, kəni motəhgi pətigəm lah. Kəni konu motafəl vivi min Nimə Rəha Uhgin tuva masim min. Lafet əha, kətəni min məmə lafet rəha Lait Min, mətəu-inu nətəmimi kəmotasiəpən e lait min tepət e rəhalah lahuənu min.
† **10:24** Luk 22:67-71 ‡ **10:25** Jon 8:58 § **10:25** Jon 5:36; 14:11 * **10:26** Jon 6:44 † **10:28** Jon 6:39; Rom 8:35-39 ‡ **10:29** Jon 17:2,6,24 § **10:30** Dut 6:4; Jon 17:21-23

33 Kəni ilah kotəni məmə, “Itimah iəsotəniən məmə iəkotəhti
ik e kəpiel apin o nati apispis təuvir u ik natol. Itimah iəkotəni
məmə iəkotəhti ik mətəu-inu nətəni rah Uhgin. Ik iətəmimi
əmə, mətəu ik nətəni məmə ik Uhgin.”
34 Kəni Iesu təni=pən kəm lah məmə, “Kəmətei=pən aupən,
e rəhatəmah əhruahru Lou, məmə Uhgin təməni=pən kəm lah
məmə, ‘Itəmah uhgin min.’*
35 Kəni kitah kotəhrun məmə Nauəuə Rəha Uhgin, ko
təsəuhliniən, in nipəhriəniən əmə. Uhgin təməfa nəghatiən
rəhan kəm nətəmimi nəuvein. ? Tol lanəha, nəmə Uhgin
təmətəghati e nətəmi min u, kəni məni ilah məmə uhgin min,
36 kəni nəkotəhro məutahi iəu məutəni məmə iəu iətəni rah
Uhgin mətəu iətəni məmə iəu Nəti Uhgin? Iəu u inu, iətəm Tatə
Uhgin in təmələhu=pən iəu məmə rəhan pisin əmə, kəni mol
əpenə-penə iəu, məmə otahli=pa iəu iəkuva e nəhue niftəni.
37 “Nəmə iəsoliən nəmtətiən min iətəm rəhak Tatə tatol, kəni
sotəhatətəiən lak.
38 Mətəu nəmə iatol nəmtətiən min u rəhak Tatə tatol, kəni
nati əpnapin məmə itəmah nəsotəhatətəiən e rəhak nəghatiən
min, mətəu təuvir məmə onəkotəhatətə e nəmtətiən min rəhak.
Kəni tol lanəha, itəmah onəmanotəhrun vivi agin məmə Tatə
Uhgin tətatig lak, kəni iətatig e Tatə Uhgin.”†
39 Tol lanəha, e nəghatiən min u, ilah kəmotolkeikei min
məmə okotaskəlim in, mətəu in təmiet e lah magim.
40 In təmohapumin=pən min e nəve nəhu Jotən, muvən
əpəha Jon təmatol bəptais e nətəmimi ikin aupən. Kəni mətatig
əha ikin əha.
41 Kəni nətəmimi tepət kəməhuva ohni, kəni motəni məmə,
“Jon təməsoliən nəmtətiən kəti mine. Mətəu nəghatiən min
iətəm in təmətəni e suah u, ilah rəfin nipəhriəniən əmə.”‡
42 Kəni ikin əha, nətəmimi tepət kəmotəhatətə e Iesu.

11

Lasiris təmimis

1 Iətəm Petəni kəti, nərgin u Lasiris, tatimis. Petəni, in lahuənu
kəti, ima Meri mine pian Matə.*
2 Meri u, inu, uərisig otəpanəueiu nəhlki Iərmənig rəhatah e
səntə, kəni mafəl e nəuanun, tasik.† Kəni pətan u, rəhan u kakə
Lasiris u tatimis.

---

* **10:34** E Sam 82:1-2, Uhgin təmol nəghatiən əuhlin kəti məmə, nətəmi asoli min rəha nətəmimi rəhan, ilah kotəhmen e uhgin min, mətəu-inu in təmitəpin ilah məmə ilah okautəhtul o Uhgin, kəni motakil rəhan nətəmimi min. Kəmotakil nətəmimi lanəha, kəni tol lanəha, kəni təni e lah məmə, “uhgin min.” Mətəu kəsi, məmə ilah kəməsotakiliən suaru əhruahru, kəni Uhgin otərəkin ilah. Inu e fes u Jon 10:34, Iesu in tatos e nəghatiən u kəmətei aupən e Sam, kəni tətəghati kəm nətəmi asoli min rəueiu. † **10:38** Jon 14:10,11,20; 17:21 ‡ **10:41** Jon 1:26-27,30,34

* **11:1** Luk 10:38-42 † **11:2** Jon 12:3

3 Tol lanəha, nəuvɨnɨ Lasɨrɨs mil kuahli=pən nəghatiən o
Iesu məmə, “Iətəmi asoli, ik kəti u iətəm nəkolkeikei pɨk,‡ in
tatɨmɨs.”
4 Nian Iesu təmətəu nəghatiən u, kəni in təni məmə, “Lasɨrɨs
tatɨmɨs, mətəu rəhan nɨmɨsiən əha, ko təsoliən in tɨmɨs agɨn.
Nɨmɨsiən əha rəhan otol məmə nətəmimi okotəfəri motəni-vivi
Uhgɨn ohni. Kəni nɨmɨsiən əha otol məmə nətəmimi okotəfəri
motəni-vivi Nəti Uhgɨn ohni.”
5 Iesu tolkeikei pɨk Matə mɨne pian, mɨne rəhalau kakə
Lasɨrɨs.
6 Tol lanəha, nian tətətəu pau məmə Lasɨrɨs tatɨmɨs, in
təmatɨg mos nian keiu əpəha ikɨn tətatɨg ikɨn.§
7 Kəni uərisɨg, təni=pən kəm rəhan mɨn nətəmimi məmə,
“Pəh kohtəlɨg=pən mɨn Jutiə.”
8 Mətəu rəhan mɨn nətəmimi kotəni=pən, kəm in məmə,
“Iəgətun, rəueiu əmə uəha, nətəmimi asoli rəha Isrel əha ikɨn
əha kəmotəni məmə okotahtɨmu ik e kəpiel apɨn. ?Mətəu ik
nəkəni məmə onəkɨtəlɨg=pən mɨn ikɨn əha?”
9 Kəni Iesu təni=pən kəm lah məmə, “Itəmah nəkotəhrun
məmə tueləf auə lənian. Nəmə iətəmimi tətaliuək lənian,
ko təsoriniən nəhlkɨn e kəpiel kəti, mətəu-inu tateruh nati e
nəhagəhagiən rəha nəhue nɨftəni.*
10 Mətəu nəmə in tətaliuək lapɨn, in təhrun noriniən nəhlkɨn
e kəpiel kəti, mətəu-inu rəhan nəhagəhagiən tɨkə.”
11 Iesu tɨnəni rəkɨs nəghatiən əha, kəni in məni=pən kəm lah
məmə, “Kitah kəti u Lasɨrɨs, in tətapɨli. Mətəu iəu oiəkuvən əha
ikɨn məhgi-pəri.”†
12 Kəni rəhan mɨn nətəmimi kotəni=pən kəm in məmə,
“Iətəmi asoli, nəmə in tətapɨli, kəni rəhan nɨmɨsiən otɨkə. !In
otətəu təuvɨr mɨn!”
13 E nəghatiən u rəha Iesu, nɨpətɨn u məmə Lasɨrɨs tɨnɨmɨs
rəkɨs. Mətəu ilah nɨkilah təhti məmə Lasɨrɨs in tətapɨli əmə.
14 Kəni Iesu təməni=pən vivi məmə, “Lasɨrɨs tɨnɨmɨs rəkɨs.
15 Nian nɨkik tətəhti itəmah, nɨkik tagiən məmə iəməsatɨgiən
itɨmlau min, mətəu-inu nati u, otasiru e təmah məmə
onəkotəhatətə lak. Mətəu təuvɨr məmə pəh kəhuvən moteh in.”
16 Kəni Toməs u, kətauɨn lan məmə, Mil-Mil, in təni=pən kəm
nətəmimi nəuvein mɨn rəha Iesu məmə, “Təuvɨr, pəh kitah
rəfin kəhuvən, məmə kitah rəfin okohmɨs əmə kitah min.”

---

‡ **11:3** Jon 11:5,36 § **11:6** Iesu in tolkeikei Meri mɨne Matə mɨne Lasɨrɨs, tol lanəha in tətəhtahnin məmə Lasɨrɨs otaupən mɨmɨs, mətəu-inu in otol nəhatətəiən rəhalahal təskasɨk mɨn nian in otol Lasɨrɨs təmiəgəh mɨn e nɨmɨsiən. Afin-to fes 14-15. * **11:9** Jon 8:12; 9:5 † **11:11** E nəghatiən rəhalah, “napɨliən” nɨpətɨn keiu. Kəti məmə napɨliən, kəni kəti mɨn məmə nɨmɨsiən. Nɨmɨsiən rəha nətəm kəutəhatətə e Iesu in təhmen əmə məmə kəmotapɨli alu əmə mətəu-inu ilah kəmotos nəmiəgəhiən itulɨn. Jon 3:16; 5:24; 10:28; 11:25-26; 1Təs 4:13-18

Iesu in nəukəti nairpa miniən
e nimisiən

17 Nian Iesu təmietigəm=pən Petəni, kəni təmətəu məmə
kəmitənim Lasiris tinos nian kuvət rəkis.
18 Lahuənu u, Petəni, in iuəkir əmə o Jerusiləm, nəmə təhro
suaru lan təhmen e kilomitə kisil,
19 kəni nətəm Isrel tepət kəməhuva məmə okoteh Matə mine
Meri o nəfəriən nətəligiən rəhalau mətəu-inu kətuətəu tərah o
rəhalau kakə təmimis.
20 Kəni nian Matə təmətəu məmə Iesu tətuva, in təməhtul
muvən məmə oteruh. Mətəu Meri, in təmətəharəg əmə imə.‡
21 Kəni Matə təməni=pən kəm Iesu məmə, "Iətəmi asoli, nəmə
ik nəmətatig u ikinu, ko rəhak kakə təməsimisiən.
22 Mətəu iəu iəkəhrun məmə nati nak onəkətapuəh lan kəm
Uhgin, kəni Uhgin otəpanəfinə kəm ik."
23 Kəni Iesu təni=pən kəm in məmə, "Rəham kakə
otəpanəmiəgəh min."
24 Matə təni məmə, "Əuəh. Iəu iəkəhrun məmə Lasiris
otəmanəmiəgəh min e Naunun Nian, iətəm nətəmimi rəfin
kəmohmis okotair=pa min." §
25 Kəni Iesu təni=pən kəm in məmə, "Iəu u, iəu Nəukəti
Nair=pa Miniən e Nimisiən, kəni iəu min, iəu Nəukəti
Nəmiəgəhiən. Iətəmimi iətəm in otəhatətə lak, nati əpnapin
məmə in təmimis, mətəu in otəmiəgəh min.
26 Kəni iətəmi iətəm tətəmiəgəh kəni mətəhatətə lak,* in ko
təsimisiən agin nian kəti mine.† ?Nətəhatətə e nəghatiən u
rəhak?"
27 Matə təni=pən kəm in məmə, "Əuəh, Iərmənig. Iəu
inəhatətə lam, məmə ik Kristo iətəm Uhgin təməni məmə
otahli=pa. Ik Nəti Uhgin. Ik u inu, aupən kəməni e Nauəuə
Rəha Uhgin məmə ik onəpanuva e nəhue niftəni."

Iesu təmasək

28 Nian Matə tinəni rəkis nəghatiən u, kəni muvən məmə
otəni=pən kəm pian Meri tuva. Təmuvən kəni masiuən=pən e
matəlgin məmə, "Iəgətun‡ tinuva rəkis. Tolkeikei məmə oteruh
ik."
29 Kəni nian Meri təmətəu nəghatiən u, təməhtul uəhai əmə,
matuvən məmə oteruh Iesu.
30 Iesu in təsuvən əhanəhiən lahuənu, in tətəhtul əha ikin
Matə təmuvən ikin meh.
31 Kəni nətəm Isrel min u kəməutəharəg imə ilah Meri,
məutəfəri rəhan nətəligiən. Nian kəmoteruh in təməhtul uəhai
əmə matuvən ihluə, kəni ilah kohuərisig lan. Nikilah təhti
məmə tatuvən e suvət, otasək.

---

‡ **11:20** Luk 10:38-42 § **11:24** Dan 12:2; Jon 5:28,29; 6:39,40; Uək 24:15
* **11:26** Jon 3:15 † **11:26** Mat 25:46 ‡ **11:28** Jon 13:13

32 Meri təmiet=pən u ikɨn Iesu tətəhtul ikɨn, kəni nian
təmeruh Iesu, in təmasiəulɨn məni=pən kəm in məmə,
“Iətəmi asoli, nəmə ik nəmətatɨg u ikɨnu, kəni ko rəhak kakə
təsɨmɨsiən.”
33 Nian Iesu təmeruh məmə pətan u mɨne nətəmimi mɨn u
ilah min kəutasək, in təmətəu tərah pɨk, nɨkin təfɨgəm.
34 Kəni in təmətapuəh o lah məmə, “?Nəmohtənɨm iə?”
Kəni ilah kəmotəni=pən kəm in məmə, “Iətəmi asoli, va-to
meruh.”
35 Iesu, nəhu nəhmtɨn təmaiəh.§
36 Kəni nətəm Isrel mɨn u, ilah kotəni məmə, “Ei, nətəmimi. !
In təmolkeikei pɨk agɨn suah u tapirəkɨs!”
37 Mətəu ilah nəuvein mɨn kotəni məmə, “Suah kəha
inəha aupən, təmol vivi iətəm nəhmtɨn təpɨs. ?Kəni təhro
məsəniəhuiən Lasɨrɨs məmə təsɨmɨsiən?”

Iesu təmosmiəgəh mɨn Lasɨrɨs

38 Kəni Iesu təmətəu mɨn tərah pɨk, kəni in təmuvən əpəha e
suvət. Ilah kəmohtənɨm Lasɨrɨs əpəha e nɨpəg kəpiel kəti, kəni
motləfən mɨn kəpiel kəti mɨn motahtɨpəsɨg=pən nɨpəg kəpiel
lan. Inu rəhalah noliən.*
39 Kəni Iesu təni=pən məmə, “Otahuvihin rəkɨs-to kəpiel.”
Kəni Matə u, nəuvɨnɨ Lasɨrɨs, təni=pən kəm Iesu məmə, “!
Mətəu iətəmi asoli, in tɨnəpien rəkɨs! Kəmɨtənɨm tɨnos nian
kuvət rəkɨs.”
40 Mətəu Iesu təni=pən kəm in məmə, “?Təhro? ?Ik nɨnalu
məmə iəməni=pɨnə rəkɨs kəm ik məmə nəmə nəkəhatətə lak
kəni onəkeh nəsanəniən asoli mɨne nepətiən əhagəhag rəha
Uhgɨn?”
41 Tol lanəha, ilah kəmotahuvihin rəkɨs kəpiel. Kəni Iesu
təməsal-pəri kəni məni məmə, “Tatə, iəu iətəni tagkiu ohnik
mətəu-inu nəmətəu rəkɨs rəhak nəghatiən.
42 Kəni iəkəhrun məmə e nian rəfin, natətəu iəu. Mətəu iətəni
nəghatiən u, o nətəmi mɨn u, nətəm kautəhtul tɨtəlau lak, məmə
ilah okotəhatətə məmə ik nəmahli=pa iəu.”†
43 Kəni əmeiko, nian Iesu tɨnəni rəkɨs nəghatiən u, in
təmauɨn əfəməh məmə, “!Lasɨrɨs, əhtul miet!” 44 !Kəni Lasɨrɨs
təməhtul miet mətmətɨg əmə, napən mɨn u iətəm kəmatu-ərain
nəhlmɨn mɨne nəhlkɨn mɨne nəhmtɨn mɨne lan tətatɨg əhanəh
lan!
Kəni Iesu təni=pən kəm lah məmə, “Ohtɨs rəkɨs napən mɨn
əha, pəh in taliuək.”

---

§ **11:35** Luk 19:41 * **11:38** Nətəm Isrel e nian əha kəsotɨtənɨmiən iətəmimi e nɨftəni. Ilah kəuteikuas e nɨpətɨlah, kəni motəuveg ilah e napən u kəmotol=pən nati pien-pien u tətəpien təuvɨr (Afin-to Jon 12:7; 19:39-40), konu motəfən e nɨpəg kəpiel, kəni motahtɨpəsɨg=pən nɨpəg e kəpiel asoli kəti. † **11:42** Jon 3:17

Nətəmi asoli min rəha Isrel
(Mat 26:1-5; Mak 14:1-2; Luk 22:1-2)

45 Nətəm Isrel nətəm kəməhuva o Meri kəni moteh natimnati min u iətəm Iesu təmol, ilah tepət kəmotəhatətə lan.
46 Mətəu ilah min nəuvein kəməhuvən o Farəsi min, kəni motəni pətigəm kəm lah natimnati min rəfin iətəm Iesu təmol.
47 Kəni o nati u, Farəsi min u mine pris asoli min ilah kəmotaskəlim nuhapuminiən asoli kəti rəhalah, kəni ilah kəmotəni kəm lah min məmə, "?Okotəhro lanu? Suah kəha tinatol nəmtətiən tepət.
48 Nəmə kotəpəh əmə, tatol lanəha, kəni nətəmimi rəfin okotəhatətə lan, kəni nətəm Rom ilah okəhuva motərəkin Nimə Rəha Uhgin mine nitəni rəhatah, kəni motos rəkis ilau e nəhlmitah."
49 Kəni ilah kəti u, nərgin u Kaiəfəs, in pris asoli agin e nu əha. Tol lanəha, in təməni məmə, "Itəmah nəkotəruru agin nati u.
50 ?Təhro itəmah nəsotəhruniən? ?Itəmah nəsotəhruniən məmə təuvir nəuvetin o təmah məmə iətəmi kətiəh əmə otimis o nətəmimi, tapirəkis məmə kəntri apiəpiə otimis?"‡
51 Nian in tinəni nəghatiən u, in təməsəni aruiən e nətəligiən əmə rəhan. In pris asoli agin e nu əha, kəni in təmaupən məni pətigəm nəghatiən iətəm Uhgin təməfən kəm in. Kəni in təməni məmə Iesu in otimis o nosmiəgəhiən nətəm Isrel.§
52 Kəni mətəu rəhan nimisiən, səniəmə o nosmiəgəhiən nətəm Isrel əmə, mətəu o nosmiəgəh miniən nenəti Uhgin min nətəm kəutan atiti e nəhue nitəni min, kəni mol ilah kəhuva motol kətiəh əmə.*
53 Tol lanəha, e nian əha, ilah kəmotegəhan lan məmə okotəkeikei motəsal e suaru kəti o nuhamuiən Iesu.
54 Kəni o nati u, Iesu təsaliuək pətigəmiən min ikin min e Jutiə, in təmagim ikinu, muvən əpəha e taun kəti, nərgin u Efraim. Taun u, in iuəkir əmə o ikin təpiə-məpiə ikin. Kəni in mətatig ikin əha, ilah rəhan min nətəmimi.

---

‡ **11:50** Jon 18:14 § **11:51** Kaiəfəs tolkeikei məmə okuhamu Iesu mətəu-inu təsolkeikeiən məmə nətəm Rom okotərəkin kəntri rəha nətəm Isrel. Mətəu, in təmatəni aupən nati kəti iətəm otuva mol nipəhriəniən lan. Uhgin təməfən nəghatiən u kəm in e nohlin məmə otəni pətigəm mətəu-inu in Pris Asoli rəhan. Mətəu in təruru nati əha in tətəni. Rəhan nəghatiən, nipətin tətəgətun məmə Iesu otəkeikei mimis məmə Uhgin otəsoliən nalpiniən kəm rəhan nətəmimi o rəhalah təfagə tərah min. Nipəhriəniən agin məmə nətəmi asoli rəha Isrel kəmotolkeikei məmə kotoh Iesu, nati əpnapin in təmatol natimnati min təuvir tepət. Nikilah təhti məmə məta otəmki nətəmimi min nəuvein motəluagin ilah nətəm Rom, mətəu ko kəsotoliən win. Kəni nəmə nati u otol lanu, kəni okəmki iahu ilah, kəsəhuvaiən məmə nətəmi asoli rəha Isrel. Nian Iesu təmimis rəkis nu 30 rəkis, nəluaginiən kəti təməhtul kəni nətəm Rom kəmotol win, kəmotərəkin tepət kəni motohamu nətəmimi tausin tepət, kəni motol nətəmimi tausin tepət min kəhuva mol slef e lah kəni kəmki ilah kagim. * **11:52** Aes 49:6; Jon 10:16

Nətəmimi kəmautol əpenə-penə
o noliən lafet rəha Pasova

55 Tɨnatuvən iuəkɨr o nian rəha lafet kəti rəha nətəm Isrel,
nərgɨn u, lafet rəha Pasova.† Kəni nətəmimi tepət kɨnautohiet
ikɨn pɨsɨn pɨsɨn mɨn mɨnəutəhuva Jerusɨləm məmə okotol na-
timnati mɨn məmə ilah okotaruətuəh‡ e nəhmtɨ Uhgɨn, uərisɨg
ko, kəmanotətuəuin e lafet əha.
56 Kəni nətəmi mɨn əha kɨnəutəsal e Iesu. Kəni nian
kəmotuhapumɨn e Nimə Rəha Uhgɨn, kɨnəutətapuəh-ətapuəh
o lah mɨn məmə, "?Kəruru mə Iesu otuva e lafet u, uə kəpə?"
57 Mətəu e nian əha, pris asoli mɨn mɨne Farəsi mɨn
kəmotələhu nəghatiən kəti, məmə nəmə iətəmimi kəti təhrun
ikɨn Iesu tətatɨg ikɨn, in otəkeikei muva məni pətɨgəm kəm lah,
pəh soldiə mɨn kəhuvən motaskəlɨm.

12

Meri təməueiu nəhlkɨ Iesu
e səntə
(Mat 26:6-13; Mak 14:3-9)

1 Nian sikɨs əha ikɨn tətatɨg əhanəh kəpənan e nian rəha lafet
rəha Pasova, kəni Iesu tɨnɨtəlɨg=pa mɨn Petəni, ima Lasɨrɨs ikɨn.
Suah u inu, Lasɨrɨs Iesu in təmol in təmiəgəh mɨn e nɨmɨsiən.
2 Kəni nətəmimi ikɨnu, kəmotol nauəniən kəti rəha Iesu e
nimə rəha Matə. Kəni in tos nauəniən, muva.* Kəni Lasɨrɨs
mɨn əha ikɨn e nauəniən əha, ilah Iesu mɨne, kautəməhli=pən
məutauən.†
3 Kəni Meri təmos səntə kəti təməri e nɨlosɨ nati, muva. Səntə u,
kəmol e nokɨ nard.‡ Səntə əha, nəmiəvɨn təuvɨr, kəni nəhmtɨn
tiəkɨs. Kəni in təməueiu nəhlkɨ Iesu e səntə u, kəni mafəl e
nəuanun. Nəmiəvɨ səntə u, təməriauəh rəfin e nɨpəgnəuan
nimə.§
4 Mətəu iətəmimi kəti rəha Iesu, nərgɨn u Jutəs Iskariot, suah
u inu uərisɨg lanko təpanegəhan=pən e Iesu e nəhlmɨ rəhan
tɨkɨmɨr mɨn, in təmahi ohni. In təməni məmə,
5 "?Ik nəkəruru noliən səlɨm e səntə u, mos məni lan, kəni
məfən kəm nanrah mɨn? Səntə, in təhmen e məni u, tri-hanrɨt
tənariəs."*
6 In təməni lanəha, mətəu səniəmə in tatol nati agɨn e nanrah
mɨn, mətəu in təməni əmə, mətəu-inu in iakləh. In tatos kətɨm
rəha məni rəhalah, kəni nian nəuvein, in tətakləh lan.

---

† **11:55** Eks 12:13,23,27 ‡ **11:55** Okotaruətuəh, nɨpətɨn u, məmə ilah okotafəl vivi ilah mɨn, mətəu-inu ilah kotəhrun məmə ilah kotamɨkmɨk e nəhmtɨ Uhgɨn.

* **12:2** Luk 10:38-42 † **12:2** Nɨpəhriəniən məmə ilah kəsotəharəgiən motauən. Mətəu e noliən rəhalah e nian əha, ilah kotapɨli mautisɨn=pən nəunəlmɨlah e tepɨl, məutauən. ‡ **12:3** Nard in nati kəti nəmiəvɨn tətəpien vivi, təhmen e nɨgipɨsi.

§ **12:3** Mak 14:3 * **12:5** "Tənariəs," inu məni rəhalah, təhmen e vatu rəha Vanuatu. Rəueiu, tri-hanrɨt tənariəs təhmen e tri-hanrɨt tausɨn vatu.

7 Mətəu Iesu təni məmə, “Upəh-to pətan u. Sərəkiniən rəhan
nətəligiən. In təmətələhu vivi səntə u, məmə otəueiu nipətik, o
nian əha iətəm okitənim iəu lan.†
8 Nanrah min, nian rəfin itəmah min ilah nəutatig.‡ Mətəu
iəu, ko iəsatigiən nian rəfin kitah min itəmah.”

Pris asoli min kəməutəsal min e suaru o nohamuiən Lasiris

9 Kəni nian nimənin nətəm Jutiə kəmotətəu məmə Iesu tətatig
lahuənu Petəni, kəni ilah kinəhuvən ikin. Kəsəhuvaiən əmə
məmə okoteh Iesu, mətəu ilah kəməhuva min məmə okoteh-
to Lasiris u təmimis, kəni Iesu tol min təmiəgəh.§
10 Kəni əmeiko, pris asoli min, kəmotegəhan lan min məmə
okəkeikei kohamu min Lasiris,
11 mətəu-inu nian nətəm Isrel tepət kəmoteruh Lasiris
təməmiəgəh min, kəni ilah kəmotəhatətə e Iesu, kəni
minautəpəh rəhalah nətəmimi asoli min.

Iesu təmuva Jerusiləm
matol əpu in məmə in kig
(Mat 21:1-11; Mak 11:1-11; Luk 19:28-40)

12 Kəməni lauig lan, nimənin nətəmimi nətəm kəməhuva
Jerusiləm məmə okotol lafet rəha Pasova, kəmotətəu məmə
Iesu tətaliuək minatuvən e taun.
13 Kəni tol lanəha, ilah kəmohiet e taun u, mautəmki nati
kəti təhmen e nimali nəmil* mautəhuvən məmə okoteruh Iesu.
Kəni məutagət əfəməh mautəni məmə,
“!Hosanə!†
!Iərmənig Uhgin tətatig ilau suah u iətəm tətuva e nərgin!
!Iərmənig Uhgin tətatig ilau Kig u rəha nətəm Isrel!”‡

14 Kəni Iesu təmeruh nəti togki§ kəti, kəni tasuə lan maliuək
matuvən. Natimnati min u, Nauəuə Rəha Uhgin tinəni rəkis
məmə,
15 “Nətəm Jerusiləm,* Itəmah sotəginiən.
!Oteruh-to! !Kig rəhatəmah tətuva,
in tətasuə e nəti togki maliuək mətuva, mətuva!”†
16 E nian əha, nətəmimi rəha Iesu ilah kotəruru nipəti
nati u. Mətəu uərisig, nian Iesu tinəmiəgəh min e nimisiən,

---

† **12:7** Afin-to futnot e Jon 11:38 iətəm tətəghati e noliən rəha nitənimiən itəmi.
‡ **12:8** Dut 15:11 § **12:9** Jon 11:43,44 * **12:13** Nimali nəmil u in nəmtətiən rəha niftəni rəhalah məmə ilah kəmotol win e tikimir min rəha nətəm Isrel. Ilah kəmautəfəri nimali nəmil mətəu-inu nikilah təhti məmə Iesu in Kristo, kəni in tinuva məmə otəmki rəkis ilah e narmənigiən rəha nətəm Rom. † **12:13** “Hosanə,” nipətin əhruahru məmə, “Asiru, Uhgin, osmiəgəh itimah,” mətəu e nian rəha Iesu, nəghatiən u, ilah kəməutəuhlin məmə nipətin məmə, “Əni-vivi Uhgin!” Fes u ilah kəutəni təmsipən e Sam 118:25-26. ‡ **12:13** Jon 1:49 § **12:14** Togki in nati miəgəh kəti təhmen e əhos əkəku, in nəhmtin teiuaiu əmə e əhos. * **12:15** Nəghatiən əhruahru ikinu tətəni “Nətəm Saion.” Saion u, in nərgi Jerusiləm kəti min. Kəmauin e Jerusiləm məmə Saion, mətəu-inu nərgin əha rəha nitəuət kəti iətəm kəmuvləkin-pəri taun lan. † **12:15** Sek 9:9

kəni Uhgɨn tɨnol əpu rəkɨs nepətiən rəha Iesu, kəni nɨkilah
təpanəhti məmə aupən, kəmətei rəkɨs nəghatiən lan e Nauəuə
Rəha Uhgɨn, konu nətəmimi kɨnotol nəghatiən mɨn əha, tɨnuva
mɨnol nɨpəhriəniən lan.
17 E nian Iesu təmauɨn e Lasɨrɨs, kəni Lasɨrɨs tiet e nɨpəg
kəpiel məmiəgəh mɨn, nɨmənin nətəmimi tepət ilah Iesu e ikɨn
əha e nian əha. Kəni ilah kəməutanus natimnati u in təmol.
18 Tol lanəha, nətəmimi tepət kəməhuva məmə okoteruh
Iesu, mətəu-inu kəmotətəu məmə in təmol nəmtətiən əha.
19 Kəni Farəsi mɨn kɨnautəni-əni kəm lah mɨn məmə, “!
Oteruh-to, ko kitah kəsotol agɨniən nati kəti. Rəueiu əha,
nətəmimi rəfin e nəhue nɨftəni kɨnautəhuərisɨg lan!”

Nətəm Kris nəuvein kəmotolkeikei məmə okoteruh Iesu

20 Kəni nian nətəmimi kəməhuvən Jerusɨləm məmə
okotəfaki e nian rəha lafet u, kəni nətəm Kris nəuvein mɨn əha
ikɨn ilah min, kəmautəfaki.
21 Nətəm Kris mɨn u kəməhuva moteh Fɨlɨp. Fɨlɨp in iətəm
Petsaitə əpəha Kaləli.‡ Kəni ilah kəmotəni=pən kəm in məmə,
“Iətəmi asoli, iəkotolkeikei məmə iəkoteruh Iesu.”
22 Kəni Fɨlɨp təhtul muvən məni=pən kəm Antɨru, kəni ilau
kəmian muəni=pən kəm Iesu.
23 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Rəueiu əha, Nəti
Iətəmimi, rəhan nian tɨnuva rəkɨs, məmə Uhgɨn otol əpu rəhan
nepətiən.
24 Nɨpəhriəniən agɨn u iətəni kəm təmah məmə, iətəmimi
otəkeikei mɨtənɨm nɨkɨti nati e nɨftəni keruh məmə tɨmɨs. Nəmə
təsɨmɨsiən, ko təseviəiən kəni məsəuəiən. Mətəu nəmə otɨmɨs,
kəni otəuə e nəuan tepət.§*
25 Kəni tol lanu, iətəmi nɨkin tətəhti pɨk rəhan nəmiəgəhiən e
nəhue nɨftəni u, in otəmkarəpən lan. Mətəu iətəmi iətəm nɨkin
təsəhti pɨkiən lanəha rəhan nəmiəgəhiən e nəhue nɨftəni u, in
otaskəlɨm vivi nəmiəgəhiən rəhan o nəmiəgəhiən itulɨn.†
26 Iətəmi tolkeikei məmə otol uək rəhak, in otəkeikei
muərisɨg lak,‡ kəni nəmə ikɨn pəhruvən iəu iəkatɨg ikɨn, kəni
in mɨn, in otatɨg ikɨn.§ Kəni iətəmi tatol uək rəhak, Tatə Uhgɨn
otɨsiai in.”

Iesu təməghati
e nɨmɨsiən rəhan

---

‡ **12:21** Jon 1:43-44 § **12:24** Iesu in tətəghati aru lan u ikɨnu, məmə otəkeikei mɨmɨs, kəni nəua nɨmɨsiən rəhan məmə nətəmimi tepət okotos nəmiəgəhiən vi nian Uhgɨn tosmiəgəh ilah. In təmətəghati mɨn e rəhan mɨn nətəmimi. Rəhatah nəmiəgəhiən əuas e təfagə tərah otəkeikei mɨmɨs, kəni ko kotəhrun noliən nəuatah vi mɨn tepət. * **12:24** 1Kor 15:36 † **12:25** Mat 10:39; 16:25; Mak 8:34-38; Luk 14:26; 17:33; 2Kor 5:14-15 ‡ **12:26** Mat 10:38; Luk 14:27 § **12:26** Jon 14:3; 17:24

27 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Rəueiu əha, nɨkik
tətahmə pɨk.* ?Oiəkəhrol lanu? Ko iəsəniən məmə, ‘Tatə, oh
rəkɨs nahməiən iətəm tətuva ohniəu.’ Nati u inu, iəu iəmuva
ohni.
28 Tatə, ik əfəri aru nərgəm.”
Kəni əmeiko, rəueiu agɨn ilah kəmotətəu nəuia iətəmi kəti
təmsɨpəri=pən e neai tətəni məmə, “Iəu inəfəri rəkɨs nərgək,
kəni rəueiu əha, oiəkəfəri mɨn.”
29 Kəni nətəmimi nətəm kəməutəhtul iuəkɨr ohni kəmotətəu
nəuia iətəmi əha, kəni ilah nəuvein kotəni məmə, “!Nətəmimi!
?Nati nak u? ?Kaluəluə kəti, uə?” Mətəu nəuvein kotəni məmə,
“Agelo kəti əha tətəghati kəm in.”
30 Mətəu Iesu təni=pən kəm lah məmə, “Nəuia iətəmi u,
təməsuvaiən məmə iəu iəkətəu. Mətəu təmuva məmə itəmah
onəkotətəu.†
31 Rəueiu əha tɨnol nian iətəm Uhgɨn otakil noliən rəha
nətəmimi e nəhue nɨftəni. Rəueiu əha, in otoh iahu nəsanəniən
rəha Setən,‡ iərməniɡ rəha nəhue nɨftəni u.§
32 Nian kətəfəri iəu ilɨs,* kəni ko iəu oiəkiuvi=pa nətəmimi
rəfin kəhuva ohniəu.”†
33 E nəghatiən u, in tɨnuahpɨk e nɨmɨsiən rəhan məmə otəhro
lanu mɨmɨs.‡
34 Kəni nətəmimi kəmotəni=pən kəm in motəni məmə,
“Itɨmah iəmotətəu rəkɨs e Lou rəhatah, məmə nian Krɨsto iətəm
Uhgɨn təməni məmə otahli=pa tuva, in otətatɨg itulɨn əmə,
mətuvən əmə lanko naunun tɨkə.§ ?Təhro ik nətəni məmə
nətəmimi okotəkeikei motəfəri Nəti Iətəmimi?* ?Mətəu Nəti
Iətəmimi u, in pəh?”
35 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Nəhagəhagiən u,
tətatɨg o təmah o nian əkəku əmə. Kəni nian nəhagəhagiən
u, tətatɨg o təmah, itəmah nəkotəkeikei motaliuək lan. Nəmə
kəpə, kəni napinəpuiən otətəuarus itəmah. Kəni iətəmimi
iətəm tətaliuək e napinəpuiən, in təruru ikɨn in tatuvən ikɨn.

---

* **12:27** Mat 26:38,39; Jon 11:33,38; 13:21 † **12:30** Eks 19:9; Jon 11:42 ‡ **12:31** Nati əpnapɨn məmə nɨmɨsiən rəha Iesu təmol məmə nəmə təhro Setən təmol win, mətəu nɨpəhriəniən məmə in təsoliən win. Afin-to Luk 10:18; Hip 2:14-15; 1Jon 4:4; Nəh 12:8-9. § **12:31** Mat 4:8-9; Jon 14:30; 16:11; 2Kor 4:4; Efəs 2:2; 6:12 * **12:32** E nauəuə rəha Jon, tətəghati e nəghatiən u “kɨnatləfəri rəkɨs iəu ilɨs” nian tepət. Kəni in nɨpətɨn keiu. Nian tətəni “kɨnatləfəri rəkɨs iəu ilɨs,” nɨpətɨn kəti in tətəghati e nɨmɨsiən rəha Iesu e nɨgi kəməluau. Eruh mɨn e Namba 21:4-9 tətəghati e aiən sɨneik. Kəni nɨpətɨn kəti mɨn, e nɨgi kəməluau əha, in tətəgətun nəuvɨriən asoli mɨn nepətiən asoli rəha Iesu. † **12:32** Jon 3:14; 6:44; 7:39; 8:28 ‡ **12:33** Fil 2:8-9; 1Tim 3:16; Hip 1:3 § **12:34** Nətəmimi nɨkilah tətəhti fes mɨn əha, təhmen e 2Saml 7:16; Sam 72:17; 89:4,35-37; 110:1,4, Aes 9:7; Esik 37:25; Dan 7:14. Nɨkilah təsəhtiən fes mɨn iətəm kəutəni məmə Krɨsto in otaupən mɨmɨs. * **12:34** “əfəri” — Afin-to futnot əpəha Jon 3:14.

36 Nian nəhagəhagiən u tətatɨg əhanəh o təmah, itəmah
nəkotəkeikei motəhatətə e nəhagəhagiən u məmə itəmah
nəkəhuva nenətɨ nəhagəhagiən.”†

Nətəm Isrel ilah kəməsotəhatətəiən e Iesu

Nian Iesu təməni rəkɨs nəghatiən u kəm lah, kəni magɨm
məpəh ilah muvən mətəhluaig.
37 Nati əpnapɨn məmə in tɨnol rəkɨs nəmtətiən tepət e nəhmtɨ
nətəm Isrel, mətəu ilah kəsotəhatətəiən lan.
38 Iəni rəha Uhgɨn u Aiseə, təmaupən mətəghati e rəhalah
noliən. Kəni nati u təmuva məmə otol nəghatiən rəhan tuva
mol nɨpəhriəniən lan. In təməni məmə,
“?Iərmənɨg, pəh otəhatətə e nəghatiən rəhatɨmah, uə kətiəh əmə
mɨne?
?Iəutəni pətɨgəm, kəni pəh otəhatətə lan, uə kətiəh əmə mɨne?
?Kəni Iərmənɨg otol əpu kəm pəh nahgin iətəm təsanən pɨk o
nosmiəgəhiən?”‡
39 Konu ilah kotəruru nəhatətəiən lan mətəu-inu
təhmen=pən əmə məmə Aiseə təməni pətɨgəm mɨn aupən
məmə,
40 “In təmol ilah məmə nəhmtɨlah otəpɨs.
Nəmə təsəpɨsiən, kəni ilah okoteruh nati kəni motəhrun.
Kəni in tɨnahtɨpəsɨg rəkɨs e nɨkilah.
Nəmə təsoliən, kəni ilah okoteinatɨg kəni motəhrun
nəuhliniən nətəlɨgiən rəhalah, kəni motəhatətə lak,
iəkol nəmiəgəhiən rəhalah, otuvi mɨn.”§*
41 Iəni rəha Uhgɨn, Aiseə u aupən, təməni lanu lan mətəu-inu
in təmeruh nepətiən əhagəhag rəha Iesu, kəni tol lanəha, in
tətəghati lan.†
42 Kəni mətəu, nətəmi asoli mɨn tepət nəuvetɨn, ilah mɨn
kəmotəhatətə e Iesu. Mətəu ilah kəutəgɨn e nəni pətɨgəmiən
məmə ilah kəmotəhatətə lan, mətəu-inu kəutəgɨn e Farəsi mɨn
məmə məta kotahli pətɨgəm ilah e nimə rəha nuhapumɨniən,
43 mətəu-inu nətəmi asoli mɨn u, ilah kotolkeikei pɨk məmə
nətəmimi okotəni-vivi ilah, tapirəkɨs məmə Uhgɨn nɨkin,
otagiən o lah.

Nəghatiən rəha Iesu təhrun nakiliən noliən rəha nətəmimi

44 Kəni Iesu təmagət əfəməh məmə, “Iətəmimi iətəm
tətəhatətə lak, səniəmə tətəhatətə pɨsɨn əmə lak, mətəu
tətəhatətə mɨn e Uhgɨn iətəm təmahli=pa iəu.
45 Kəni iətəmimi u iətəm təmeruh iəu, səniəmə təmeruh əmə
iəu. In təmeruh mɨn Uhgɨn u təmahli=pa iəu.‡

---

† **12:36** Mat 5:14; Efəs 5:8-9; 1Təs 5:5 ‡ **12:38** Aes 53:1; Rom 10:16 § **12:40** Nətəmimi ilah kɨnotəni rəkɨs məmə okəsotəhatətəiən, kəni Uhgɨn təhlman e lah lanəha. Eruh mɨn to Mat 13:13-15; Uək 28:26-27; Rom 11:8. * **12:40** Aes 6:10 † **12:41** Aes 6:1-4 ‡ **12:45** Jon 14:8-9

46 Iəu u nəhagəhagiən.§ Iəmuva e nəhue niftəni u, məmə
iətəmimi iətəm otəhatətə lak, otəsatigiən e napinəpuiən.
47 Iətəmimi iətəm tətətəu rəhak nəghatiən, məsoliən, ko iəu
iəsəni pətigəmiən rəhan nalpiniən, mətəu-inu iəməsuvaiən e
nəhue niftəni u məmə iəkəni pətigəm nalpiniən rəha nətəmimi.
Mətəu iəmuva məmə iəkosmiəgəh ilah.*
48 Mətəu iətəmimi iətəm tətəuhlin=pa nəmtahn kəm iəu,
məsosiən rəhak nəghatiən, nati kəti əha ikin tətatig məmə in
otəni pətigəm rəhan nalpiniən. E Naunun Nian, nəghatiən min
u rəhak, ilah okotəni pətigəm nalpiniən rəhan.†
49 Tol lanəha mətəu-inu nəghatiən min u, səniəmə rəhak
pisin əmə, mətəu Tatə Uhgin u təmahli=pa iəu, kəni in təməni
məmə iəkəkeikei muvən məni lanəha, kəni məghati lanəha.‡
50 Kəni iəu inəhrun rəkis məmə nəghatiən min u, iətəm in
təməni=pa kəm iəu, nəmiəgəhiən itulin tətatig lan. Kəni tol
lanəha, nəghatiən min u iətəni ilah, Tatə Uhgin təməni=pa kəni
məgətun iəu lan, məmə iəkəni."

13

Iesu təməueiu
nəhlki rəhan min nətəmimi

1 Tinuva mətəuarus nian nətəm Isrel kotol lafet lan, lafet rəha
Pasova, kəni Iesu tinəhrun məmə rəhan nian tinuva rəkis
məmə otəpəh nəhue niftəni u, muvən meruh Tatə Uhgin.*
Nian rəfin in təmatolkeikei pik rəhan nətəmimi u kəutatig
e nəhue niftəni, kəni mətəu rəueiu in tətəgətun əsas rəhan
nolkeikeiən kəm lah muvən mətəuarus naunun nian rəhan.
2 Tinəhnaiuv, Iesu mine rəhan min nətəmimi kəməutauən,
kəni Setən tinəfən rəkis nətəligiən e niki Jutəs Iskariot, nəti
Saimon, məmə in otətuati e Iesu tuvən e nəhlmi rəhan tikimir
min.
3 Iesu təməhrun məmə Tatə Uhgin təmələhu=pən rəkis na-
timnati rəfin u e nəhlmin,† kəni tinəhrun min məmə in
təmsipən e Uhgin, kəni in otəpanitəlig=pən min o Uhgin.
4 Tol lanəha, in təməhtul, kəni məpeg rəkis rəhan sot asoli,
kəni matu in e tauil kəti.
5 Kəni mələs pesin kəti, mətu=pən nəhu lan, kəni əmeiko
mətuəuin mətəueiu nəhlki rəhan min nətəmimi, kəni mətafəl
e tauil, tauil u iətəm in tətətəuti lan.
6 Təmol lanəha muvən e Saimon Pitə, kəni Pitə təni=pən kəm
in məmə, "?Iərmənig, təhro? Təsəuviriən məmə ik onəkəueiu
nəhlkək."
7 Mətəu Iesu təni=pən kəm in məmə, "Rəueiu ik nəkəruru
nipəti nati u iəu iatol, mətəu uərisig nəpanəhrun nipətin."

---

§ **12:46** Jon 1:4 * **12:47** Jon 3:17 † **12:48** Jon 5:45 ‡ **12:49** Jon 14:31
* **13:1** Jon 16:28 † **13:3** Mat 28:18

8 Kəni Pitə təni=pən in məmə, “Onəkəpəh agɨn nafəliən nəhlkək.”
Mətəu Iesu təni məmə, “Nəmə iəsəueiuiən nəhlkəm, kəni ko ik nəsuvaiən mol rəhak iətəmimi.”
9 Kəni Saimon Pitə təməni=pən kəm in məmə, “Iərmənɨg, nəmə tol lanəha, kəni onəsəueiu əməiən nəhlkək, mətəu əueiu mɨn nəhlmək mɨne rəhk-kapə!”
10 Kəni Iesu təni=pən kəm in məmə, “! Kəpə! Iətəmimi u tɨnaig rəkɨs, in tɨnəruən rəkɨs, tɨnəhmen. Təuvɨr əmə məmə okəsəueiu mɨniən nɨpətɨn; mətəu iəu oiəkəkeikei məueiu mɨn əmə nəhlkɨn. Itəmah nɨnotəruən rəkɨs. Mətəu səniəmə itəmah rəfin agɨn.”‡
11 Iesu tɨnəhrun rəkɨs məmə ilah pəh u otegəhan=pən lan e nəhlmɨ rəhan mɨn tɨkɨmɨr mɨn. Tol lanəha, kəni in təni məmə, “Səniəmə itəmah rəfin agɨn.”
12 Nian Iesu tɨnəueiu rəkɨs nəhlkɨ rəhan mɨn nətəmimi, kəni muvən mɨn e rəhan napən, kəni muvən məharəg e nɨmein e tepɨl. Kəni əmeiko mətapuəh o lah məmə, “?Itəmah nəkotəhrun nɨpətɨ nati u iəmol rəueiu agɨn e təmah?
13 Itəmah nəutauɨn lak məmə Nəgətun mɨne Iərmənɨg, kəni təhruahru əmə lanko, mətəu-inu nɨpəhriəniən məmə iəu u, rəhatəmah Nəgətun mɨne rəhatəmah Iərmənɨg.
14 “Mətəu-inu iəu, iəu u rəhatəmah Iərmənɨg mɨne iəu Iəgətun rəhatəmah, konu iəu iəkəueiu nəhlkɨtəmah, konu itəmah mɨn, onəkotəueiu nəhlkɨtəmah mɨn.§
15 Iəu iəmol məgətun itəmah lan, məmə itəmah onəkotol kəm təmah mɨn.*
16 Nɨpəhriəniən agɨn u iətəni=pɨnə kəm təmah məmə, ioluək kəti, in təsapirəkɨsiən rəhan iətəmi asoli, konu iahli=pən in təsapirəkɨsiən iətəm tətahli.
17 Rəueiu əha, itəmah nəkotəhrun vivi natimnati mɨn u. Kəni o nati u, nəmə onautol lanu, kəni itəmah onəkotos nəuvɨriən o Uhgɨn.†
18 “Iəu iəsəniən itəmah rəfin.‡ Iəkəhrun vivi itəmah mɨn u nətəm iəu iəmɨtəpɨn itəmah.§ Mətəu nəghatiən u rəha Nauəuə Rəha Uhgɨn, otəkeikei muva mol nɨpəhriəniən lan. Nəghatiən u tətəni məmə, ‘Iətəmimi u, aupən itɨmlau iəmatuauən pəti e pɨlet kətiəh, mətəu rəueiu, in tɨnəuhlin rəhan nətəlɨgiən, mɨnətələhu nəghatiən tərah ohniəu.’*
19 “Iəu iətəni pətɨgəm natimnati mɨn u kəm təmah u rəueiu, nian okəsol əhanəhiən. Mətəu nian okatol, kəni itəmah onəkotəhatətə lak, məmə Iəu U Inu.†

‡ **13:10** Jon 13:18 § **13:14** 1Pitə 5:5 * **13:15** Iesu təmol uək rəha slef, kəni molkeikei məmə okotol uək rəha slef kəm kitah mɨn nəuvein. Suaru mɨn tepət o nasiruiən e kitah mɨn nəuvein lanəha. † **13:17** Mat 7:24,25; Luk 11:28; Jem 1:25
‡ **13:18** Jon 13:10 § **13:18** Jon 15:16 * **13:18** Sam 41:9 † **13:19** “Iəu u inu” — Afin-to futnot e Jon 8:24.

20 Niɨpəhriəniən agɨn u iətəni=pɨnə kəm təmah məmə,
iətəmimi pəh iətəm tatos iətəmi u iətahli=pɨnə, kəni nɨkin
tagiən ohni, təhmen=pən əmə məmə in tatos mɨn iəu, kəni
nɨkin tagiən ohniəu. Konu iətəmimi iətəm tatos vivi iəu, kəni
nɨkin tagiən ohniəu, təhmen=pən əmə məmə in tatos vivi mɨn
rəhak Tatə, kəni nɨkin tagiən ohni.”‡

Iesu təməni pətɨgəm məmə Jutəs in otegəhanpən lan e nəhlmɨ tɨkɨmɨr mɨn
(Mat 26:20-25; Mak 14:17-21; Luk 22:21-23)

21 Nian Iesu tɨnəni pətɨgəm rəkɨs nəghatiən əha, kəni
nɨkin təməfɨgəm pɨk, kəni in təni məmə, “Niɨpəhriəniən
agɨn u iətəni=pɨnə kəm təmah məmə, itəmah kəti u ikɨnu
otegəhan=pən lak e nəhlmɨ tɨkɨmɨr mɨn rəhak.”
22 Kəni rəhan mɨn nətəmimi kəmotəsal=pən moteruh ilah
mɨn, mɨnotəruru agɨn məmə in tətəni pəh.
23 Kəni ilah kəti u iətəm Iesu in tolkeikei pɨk,§ in tətəməhli*
iuəkɨr əmə o Iesu.
24 Kəni Saimon Pitə, in təmasiuən=pən kəm in məmə,
“Ətapuəh-to ohni, məmə iətəmimi pəh kəha in tətəni.”
25 Kəni suah kəha təmiəu-iəu muva iuəkɨr o Iesu, kəni
mətapuəh ohni məmə, “?Iərmənɨg, pəh u nətəni?”
26 Kəni Iesu təni məmə, “Iəu iəkəmkərɨs pɨret nəuvetɨn, konu
məuveri=pən e sup, kəni məfən kəm in, konu suah u, inko.”
Kəni əmeiko, in təməmkərɨs pɨret kəti, məuveri=pən e sup, kəni
məfən kəm Jutəs, nətɨ Saimon Iskariot.
27 Kəni Jutəs təmos pɨret u. Kəni rəueiu agɨn, Setən† tɨnəuveg
rəhan nətəlɨgiən.
Kəni Iesu təni=pən kəm in məmə, “Nati u nəkəmə natol, uvən
uəhai əmə mol.”‡
28 Nətəmimi mɨn u rəha Iesu nətəm kautəməhli tɨtəlau e
tepɨl məutauən, ilah kəsotəhruniən məmə Iesu təməni=pən
nəghatiən u kəm in o nak.
29 Jutəs in tətaharu kətɨm rəha məni rəhalah, kəni ilah
nəuvein nɨkilah təhti məmə Iesu təməni=pən kəm in məmə
otuvən mos nəhmtɨn nauəniən nəuvein nɨglah o lafet, uə nəmə
təhro tatuvən otəfən məni kəti kəm nanrah mɨn.§
30 Kəni nian Jutəs təmos rəkɨs pɨret u, təməhtul miet uəhai
əmə. Kəni tɨnapinəpu rəkɨs.*

---

‡ **13:20** Mat 10:40; Jon 17:18 § **13:23** Iətəmimi iətəm nauəuə u tətəni, in Jon u iətəm tətəməhli iuəkɨr o Iesu e tepɨl. In u, iətəm Iesu tolkeikei pɨk, mətəu in təmətei nauəuə u, kəni məsənian nərgɨn. * **13:23** E noliən rəhalah e nian əha, ilah kəutəməhli lanəha məutauən. † **13:27** Setən — Afin-to e tiksɨnəri. ‡ **13:27** Luk 22:3 § **13:29** Jon 12:5-6 * **13:30** Tɨnapinəpu mətəu-inu lapɨn, mətəu tɨnapinəpu mɨn e nɨki nətəmimi. E Luk 22:53, Iesu təməni kəm pris asoli mɨn, mɨne nətəmi asoli rəha soldiə mɨn, mɨne nətəmi asoli rəha nətəm Isrel məmə, “Mətəu rəueiu əha, in nian əhruahru rəhatəmah, kəni nəsanəniən rəha napinəpuiən in tətarmənɨg.”

Iesu təməni nəghatiən vi kəti
məmə okotol

31 Nian Jutəs tiniet rəkis, kəni Iesu təni məmə, “Rəueiu
əha, Uhgin tinatəfəri nərgi Nəti Iətəmimi,† kəni Nəti Iətəmimi
tinatəfəri nərgi Uhgin.
32 Mətəu nian Nəti Iətəmimi tinol əpu rəkis nepətiən rəha
Uhgin, kəni Uhgin aru əmə in otol əpu min nepətiən rəha Nəti
Iətəmimi. Kəni in otol əmə uəha rəueiu əmə.‡
33 “Nenətik min, ko iəsatigiən tuvəh kitah min itəmah. Kəni
itəmah onəmanotəsal lak, mətəu iəu iətəni min nəghatiən
kətiəh əmə kəm təmah u rəueiu, iətəm iəməni=pən kəm nətəmi
asoli min rəha Isrel aupən. Iətəni=pinə kəm təmah məmə, ikin
əha iatuvən ikin, itəmah nəkotəruru nuvəniən ikin.§
34 “Iəu iətəni=pinə nəghatiən vi kəti kəm təmah məmə
nəkotəkeikei mautol.* Itəmah nəkotəkeikei motolkeikei
itəmah min.† Iəu iəmolkeikei itəmah, kəni itəmah
nəkotəkeikei motolkeikei itəmah min təhmen əmə lanəha.‡
35 Kəni nəmə nəkolkeikei lanu itəmah min, kəni nətəmimi
rəfin okotəhrun məmə itəmah rəhak min nətəmimi.”§

Iesu təməni pətigəm məmə Pitə otəpanəni məmə
in təruru Iesu
(Mat 26:31-35; Mak 14:27-31; Luk 22:31-34)

36 Kəni Saimon Pitə tətapuəh ohni məmə, “? Iərməniig, ik
onəkuvən iə?”
Kəni Iesu təni=pən kəm in məmə, “Ikin əha iəu iatuvən
ikin, ik nəkəruru nitəu=paiən iəu rəueiu, mətəu uərisig ko,
onəpanuva.”*
37 Kəni Pitə tətapuəh ohni məmə, “?Iərməniig, oiəsitəu-pəniən
ik u rəueiu o nak? Iəu, nikik tagiən əmə məmə iəkimis ohnik.”
38 Kəni Iesu təni=pən kəm in məmə, “? Ik nəkəmə nikim
tagiən əmə məmə onəkimis ohniəu? Nipəhriəniən agin u iətəni
kəm ik məmə, mənig otəsəkakə əhanəhiən, kəni ik onəkəni mau
kisil məmə nəkəruru iəu.”†

14

Iesu in suaru o nuvəniən o Tatə Uhgin

1 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Nikitəmah
təsahməiən. Itəmah nəkotəkeikei motəhatətə e Uhgin,* kəni
motəhatətə min lak.
2 E nimə rəha Tatə rəhak, nəuan tepət əha ikin. Nəghatiən u in
nipəhriəniən. Nəmə təsoliən lanəha, ko inəni=pinə rəkis kəm
təmah. Rəueiu əha, iəu iatuvən, iəkol əpenə-penə rəhatəmah.†

---

† **13:31** Jon 12:23 ‡ **13:32** Jon 17:1-5 § **13:33** Jon 7:33-34 * **13:34** Jon 15:12; 1Jon 2:7-11; 3:11 † **13:34** Lev 19:18; 1Təs 4:9; 1Pitə 1:22 ‡ **13:34** Efəs 5:1-2; 1Jon 4:10-11 § **13:35** 1Jon 3:14; 4:20 * **13:36** Jon 14:2 † **13:38** Jon 18:27 * **14:1** Sam 4:5 † **14:2** Hip 11:16

3 Kəni mətəu-inu iəkuvən mol əpenə-penə o təmah, kəni iəu
oiəpanitəlig=pa min mos itəmah nəkəhuva motatig kitah min
iəu,‡ məmə itəmah onəkotatig ikinu iətəm iəu min iətatig ikin.§
4 Ikin əha iatuvən ikin, itəmah ninotəhrun rəkis suaru rəhan.”
5 Mətəu Toməs təni=pən kəm in məmə, “Iərmənig, itimah
iəkotəruru ikin ko natuvən ikin. ?Iəkotəhro lanu lan motəhrun
suaru tatuvən ikin əha?”
6 Kəni Iesu təni=pən kəm in məmə, “Iəu u,* Suaru ohni.† Kəni
iəu u, Nəukəti Nipəhriəniən,‡ kəni iəu u, Nəukəti Nəmiəgəhiən.§
Iətəmimi kəti ko təsuvəniən o rəhak Tatə nəmə iəu iəsosiən in
muvən.*
7 Nəmə nəmotəhrun iəu, kəni nəmotəhrun min rəhak Tatə.†
Kəni tol lanəha, tətuəuin rəueiu, ninotəhrun rəkis in, kəni
minoteruh.”
8 Kəni Filip təni=pən kəm in məmə, “Iərmənig, əui, əgətun-to
Tatə Uhgin e timah. Nati əmə u inu, itimah iəkotolkeikei.”‡
9 Kəni Iesu təni=pən kəm in məmə, “Filip, iəu iəmatig təfəməh
kitah min itəmah. Mətəu ik nəkəruru əhanəh iəu. Iətəmimi
iətəm tateruh iəu, in tateruh Tatə Uhgin.§ Təhro ik nətəni
məmə, ‘Əui, əgətun Tatə Uhgin kəm timah?’*
10 ? Ik nəsəhatətəiən məmə iətatig e Tatə Uhgin, konu Tatə
Uhgin tətatig lak?† Nəghatiən min u iəkatəni kəm təmah,
səniəmə rəhak əmə. Tatə Uhgin u, nian rəfin, tətatig lak, inu
in tatol rəhan min u uək.
11 Itəmah onəkotəkeikei motəhatətə lak nian iəu iətəni məmə
iətatig e Tatə Uhgin, konu Tatə Uhgin tətatig lak. Mətəu nəmə
kəpə, təuvir məmə nəkotəhatətə lak o nəfigəmiən rəha uək asoli
min iətəm iəmatol.‡
12 Nipəhriəniən agin u iətəni kəm təmah məmə, iətəmimi
iətəm tətəhatətə lak, in otol noliən uək min u iətəm iəu iəmatol.§
Əuəh, in otol noliən uək təri təhmin min tapirəkis uək min u
iətəm iəu iəmol, mətəu-inko iəu oiəkatuvən o Tatə Uhgin.
13 Iəu Nətin, kəni nəmə nəkoteasiə e nati kəti e nərgək, nati
əpnapin nəmə nəkoteasiə e nati nak, iəu iəpanol,* məmə uək u
rəha Nətin otəfəri nərgi Tatə Uhgin.
14 Kəni nəmə onəkoteasiə e nati kəti ohniəu, e nərgək, kəni
iəu iəkol.”

Iesu təməni məmə
Narmin Rəha Uhgin otuva

---

‡ **14:3** 1Təs 4:16-17; 2Kor 5:8; Fil 1:23 § **14:3** Jon 12:26 * **14:6** Jon 6:35 † **14:6** Jon 10:9; Hip 10:20 ‡ **14:6** Jon 1:14 § **14:6** Jon 1:4 * **14:6** Uək 4:12 † **14:7** Jon 1:18; 1Jon 2:23 ‡ **14:8** Eks 33:18 § **14:9** Aes 9:6; Jon 1:14; 12:45; 2Kor 4:4; Fil 2:6; Kol 1:15; Hip 1:3 * **14:9** Jon 1:18; 10:30; 12:44-45; 13:20 † **14:10** Jon 14:20; 10:38; 17:21 ‡ **14:11** Jon 5:36; 10:38 § **14:12** Luk 10:17 * **14:13** Mat 7:7

15 Kəni Iesu təməghati əhanəh matuvən, mətəni məmə,
“Nəmə itəmah nəkotolkeikei iəu, konu itəmah onəkotol
nəghatiən rəhak.†
16 Kəni iəu, oiəkeasiə e Tatə Uhgin məmə in otahli=pa Iasiru‡
kəti min o təmah. Kəni in otətatig itulin itəmah min.
17 Suah u inu, in Narmin rəha Nipəhriəniən.§ Nətəmimi
rəha nəhue niftəni u, ko kəsotosiən in e nikilah,* mətəu-inu
ilah kəsoteruhiən in, motəruru in. Mətəu itəmah, nəkotəhrun
in, mətəu-inko in tətatig itəmah min. Kəni in otəpanatig e
nikitəmah.
18 “Nian iəu iəkiet e təmah, ko iəsəpəhiən itəmah nəkotatig
pisin əmə, təhmen e iətəm kəmimis-ərin. Iəu iəpanitəlig=pa
min o təmah.
19 Otəsuvəhiən, nətəmimi rəha nəhue niftəni u ilah
okəsoteruhiən iəu. Mətəu itəmah onəpanoteruh iəu.† Kəni
mətəu-inu iəu iəpanəmiəgəh, itəmah min onəpanotəmiəgəh.‡
20 E nian rəha natimnati min u, kəni itəmah onəkotəhrun
məmə iətatig e rəhak Tatə.§ Kəni itəmah nəkotatig lak, konu
iəu iətatig e təmah.
21 “Iətəmimi iətəm təmos vivi nəghatiən rəhak, kəni matol,
iətəmimi u inu in tolkeikei iəu. Kəni iətəmimi iətəm tolkeikei
iəu, rəhak Tatə in otolkeikei min in.* Kəni iəu min oiəkolkeikei
in. Kəni iəu oiəkol əpu iəu kəm in, məmə in otəhrun vivi iəu.”
22 Kəni Jutəs u, (səniəmə Jutəs Iskariot, mətəu iahunin kəti
u in iətəmi kəti min rəha Iesu), in təmətapuəh ohni məmə, “?
Iərmənig, ik onəkəhro lanu kəni mol əpu ik kəm timah əmə,
mətəu onəsol əpuiən ik kəm nətəmimi rəha nəhue niftəni?”†
23 Mətəu Iesu təməni=pən kəm in məmə, “Iətəmimi iətəm
tolkeikei iəu, in otatol nəuiak, kəni rəhak Tatə in otolkeikei in.
Konu iəu mine rəhak Tatə, itimlau oiəkiəuva mətuatig itimahal
min. Kəni itimlau iəkuol imatimlau əha ikin.‡
24 Iətəmimi iətəm təsolkeikeiən iəu, in təsoliən nəuiak.
Nəghatiən min u iətəm nəmotətəu iəmatəni, iəməsəni aruiən
ilah. Mətəu iəmos ilah o rəhak Tatə iətəm in təmahli=pa iəu
iəkuva.§
25 “Iəu iatəni pətigəm nəghatiən min u kəm təmah nian
iətatig əhanəh kitah min itəmah.
26 Mətəu Narmin Rəha Uhgin u, in Iasiru, iətəm Tatə Uhgin
otahli=pa e nərgək, in otəgətun itəmah e natimnati min rəfin.
Kəni in otol itəmah məmə nikitəmah otətəhti natimnati min u
iətəm iatəni kəm təmah, məsotaluiən lan.*

---

† **14:15** Dut 11:13; Jon 13:34; 1Jon 2:3-5,24; 5:3; 2Jon 6 ‡ **14:16** Jon 14:26; 15:26; 16:7 § **14:17** Jon 15:26; 16:13; 1Jon 4:6; 5:6 * **14:17** 1Kor 2:14 † **14:19** Jon 16:16 ‡ **14:19** Jon 6:57 § **14:20** Jon 10:38; 17:21 * **14:21** Jon 16:27; 1Jon 2:5 † **14:22** Uək 10:41 ‡ **14:23** Esik 37:27-28; Sek 2:10; Efəs 3:17; 1Jon 4:12,16; Nəh 21:3 § **14:24** Jon 5:19; 7:16; 8:28; 12:49-50 * **14:26** Jon 15:26; 16:7,13; 1Jon 2:27

27 “Rəueiu əha tinuəkir məmə iəu oiəkəpəh itəmah.
Iəu iətələhu nəmə̈linuiən rəhak tətatig o təmah.† Konu
nəmə̈linuiən u, iətəm iəkəfinə, təsəhmeniən e nəmə̈linuiən
iətəm nəhue niftəni u tətəfinə. Itəmah, nikitəmah təsahməiən
kəni məsotəginiən.
28 “Itəmah ninotətəu rəkis rəhak nəghatiən, iəməni=pinə
kəm təmah məmə, ‘Iəu oiəpanəpəh itəmah, mətəu uərisig,
oiəpanitəlig=pa min o təmah.’ Nəmə nəkotolkeikei pəhriən iəu,
kəni nikitəmah otagiən əmə məmə nəkoteruh iəu iatuvən o
rəhak Tatə, mətəu-inu in ilis tapirəkis iəu.
29 Iəu iətəni pətigəm rəkis əmə natimnati min u kəm təmah u
rəueiu, nian ilah kəsotol əhanəhiən, məmə nian ilah kinəhuva
mautol nipəhriəniən lan, kəni itəmah onəkotəhatətə lak.
30 Rəueiu əha, ko iəsəghatiən təfəməh min kəm təmah,
mətəu-inu Setən u iərməniig rəha nəhue niftəni u,‡ in tinuva.
In təsosiən nəsanəniən məmə otol win lak.§
31 Mətəu iəu iatol əhruahru əmə nəuia Tatə Uhgin məmə
nətəmimi rəha nəhue niftəni okotəhrun məmə iəu iəkolkeikei
in.*
“Intələh, pəh kotəhtul motagim u ikinu, mautəhuvən.”

15

Iesu in təhmen
e nəukəti nigi pəhriən

1 Kəni Iesu təni məmə, “Iəu u,* iəu iəkəhmen e nəukəti nigi
pəhriən. Kəni rəhak Tatə in təhmen e iətəmimi iətəm tətətahlin
nigi u.†
2 Nəhlmi nigi min rəfin iətəm kəsotəuəiən, in tətətei rəkis ilah,
kəni nəhlmi nigi rəfin u iətəm kautəuə, in tətafəl vivi ilah,‡
məmə ilah okotəuə e nəualah tepət.§
3 Itəmah nəkotəhmen e nəhlmi nigi u. Kəni iəu inafəl vivi rəkis
itəmah e nəghatiən min iətəm iəməni=pinə kəm təmah.*
4 Otəhtul=pa lak,† kəni iəu oiəkəhtul=pinə e təmah. Nəhlmi nigi
otəsəuəiən nəmə in təsəhtul-pəniən e nəukətin. Təhmen əmə,
itəmah ko nəmiəgəhiən rəhatəmah təsəuəiən e nəuan nəmə
nəsotəhtul=paiən lak.‡
5 “Iəu u, iəu nəukəti nigi. Kəni itəmah nəhlmi nigi min,
nəhlmi nigi min iətəm tatilpin=pa vivi lak, mautəhtul=pa.
Nəmiəgəhiən rəha iətəmimi iətəm tətəhtul=pa lak kəni

† **14:27** Aes 9:6-7; Luk 2:14; 24:36; Jon 16:33; Rom 5:1; Fil 4:7 ‡ **14:30** Jon 12:31 § **14:30** Otəsuvəhiən kəni nəmə təhro nətəmimi rəha Iesu nikilah otəhti məmə Setən tatol win. Mətəu Iesu təməni nəghatiən u məmə otləfəri nətəligiən rəhalah məmə nipəhriəniən, nətəligiən rəha Uhgin tinatuva. * **14:31** Jon 10:18; 12:49 * **15:1** Jon 6:35 † **15:1** Aes 5:1-7 ‡ **15:2** Hip 12:5-11 § **15:2** Mat 7:20; Kəl 5:22-23; Efəs 5:8-9; Fil 1:11 * **15:3** Jon 1:29; 13:10; Efəs 5:26 † **15:4** Jon 6:56 ‡ **15:4** Afin-to e futnot əpəha Jon 6:56.

iətəhtul=pən lan, in otəuə e nəuan tepət. Mətəu itəmah u,
nəmə nəsotəhtul=paiən lak, ko nəsotoliən nati kəti.§
6 Nəmə iətəmimi təsəhtul=paiən lak, in təhmen e nəhlmɨ nɨgi
kəti, iətəm kɨnəraki lan kəni tɨnɨmətu rəkɨs. Nəhlmɨ nɨgi mɨn tol
lanəha, kəhrun nəmki-pəniən e nɨgəm, kuvan əhtuv.*
7 Nəmə itəmah nəkotəhtul=pa lak, kəni nəghatiən rəhak
nəmotətəu rəkɨs tətatɨg e nɨkitəmah, nati nak itəmah
nəkotolkeikei, nəkotəhrun neasiəiən lan. Kəni Uhgɨn otol
kəm təmah.†
8 Nian nəmiəgəhiən rəhatəmah otəuə e nəuan tepət,‡ nati əha
in tətəfəri nərgɨ rəhak Tatə, kəni e noliən u, tətəgətun məmə
itəmah rəhak mɨn nətəmimi.§
9 "Tatə Uhgɨn in tolkeikei pɨk iəu. Təhmen əmə, iəu
iəkolkeikei itəmah lanəha. Otəhtul e rəhak nolkeikeiən.
10 Nəmə itəmah nautol rəhak nəghatiən,* kəni
onəkotəhtul=pa e rəhak nolkeikeiən, təhmen əhruahru əmə
məmə inu iəu iəmol nəghatiən mɨn rəha Tatə Uhgɨn, kəni
iətəhtul=pən e rəhan nolkeikeiən.
11 Iəu iəmətəni pətɨgəm nəghatiən mɨn u kəm təmah, məmə
nɨkitəmah otətagiən, təhmen əmə məmə iəu nɨkik tətagiən.
Konu nɨkitəmah otagiən magiən məriauəh.†
12 "Itəmah nəkotəkeikei mautol nəghatiən u rəhak. Tətəni
məmə itəmah onəkotolkeikei itəmah mɨn, təhmen əmə məmə
iəu iəkolkeikei itəmah lanəha.‡
13 Iətəmi kəti tɨkə iətəm tolkeikei pɨk in kəti tapirəkɨs
iətəmimi u iətəm tətegəhan e rəhan nəmiəgəhiən məmə oto-
smiəgəh in mɨn nəuvein.§
14 Kəni nəmə itəmah nəkotol natimnati mɨn u iətəni kəm
təmah, tətəgətun məmə itəmah ko, iəu mɨn nəuvein.
15 "Iəu oiəsauɨn mɨniən e təmah məmə noluək mɨn rəhak,
mətəu-inu iətəm tatol uək, in təruru natimnati mɨn iətəm
rəhan iətəmi asoli tatol. Mətəu rəueiu əha, iəu iəkauɨn e təmah,
məmə iəu mɨn nəuvein, mətəu-inu natimnati mɨn rəfɨn u iətəm
iəmətəu o rəhak Tatə, inəni pətɨgəm rəkɨs kəm təmah.*
16 Itəmah nəməsotɨtəpɨniən iəu, mətəu iəu iəmɨtəpɨn itəmah.†
Kəni iəu iəmələhu=pən itəmah məmə itəmah onəkəhuvən mo-
tol uək, kəni uək rəhatəmah otəuə e nəuan.‡ Kəni nəuan u,
in otətatɨg. Tol lanəha, kəni nəmə nəkoteasiə e natimnati mɨn
kəm Tatə Uhgɨn e nərgək, kəni in otəfɨnə kəm təmah.
17 Iətəfɨnə nəghatiən kəti kəm təmah in tol lanu. Itəmah
onəkotəkeikei motolkeikei itəmah mɨn."§

---

§ **15:5** Fil 4:13 * **15:6** Mat 3:10 † **15:7** Mat 7:7 ‡ **15:8** Kəl 5:22-23 § **15:8** Jon 8:31 * **15:10** Jon 14:15 † **15:11** 1Jon 1:4 ‡ **15:12** Jon 13:34 § **15:13** Jon 10:11; Rom 5:7,8; 1Jon 3:16 * **15:15** Jon 8:26 † **15:16** Jon 13:18 ‡ **15:16** Jon 15:5 § **15:17** Jon 15:12

Nətəmimi rəha nəhue niftəni, ilah kautəməki e nətəmimi rəha Iesu

18 Kəni Iesu təni=pən məmə, “Okəmə nətəmimi rəha nəhue niftəni u kautəməki e təmah, nikitəmah otəkeikei məhti məmə aupən, ilah kəmotəməki lak lanəha.*
19 Okəmə itəmah nətəmimi rəha nəhue niftəni u, kəni nətəmimi rəha nəhue niftəni okotolkeikei itəmah, mətəu-inu rəhalah u itəmah. Mətəu səniəmə itəmah nətəmimi rəha nəhue niftəni u. Iəu iəmitəpin rəkis itəmah, kəni mos rəkis itəmah o nəhue niftəni. Kəni o nati u inu, nətəmimi rəha nəhue niftəni, kautəməki e təmah.†
20 Nikitəmah otəkeikei mətəhti nəghatiən u iəməni=pinə rəkis kəm təmah məmə, ‘Ioluək əmə kəti, təsapirəkisiən rəhan iətəmi asoli.’‡ Kəni mətəu-inu nətəmi rəha nəhue niftəni u, ilah kautol tərah agin ohniəu, kəni tol lanəha, ilah okotol noliən kətiəh əmə e təmah.§ Nəmə ilah kəmotol rəhak nəghatiən, kəni ilah okotol rəhatəmah nəghatiən. Mətəu ilah kəməsotol aginiən rəhak nəghatiən min.
21 Ilah okotol natimnati min lanəha, mətəu-inu itəmah rəhak min nətəmimi.* Ilah okotol lanəha, mətəu-inu ilah kotəruru Uhgin iətəm təmahli=pa iəu.†

22 “Iəmuva kəni məghati kəm lah. Tol lanəha nəua nəghatiən u, ilah kəmoteruh əsas rəhalah noliən tərah min. Mətəu kəmotəuhlin matəlgilah ohniəu motəpəh rəhak nəghatiən. Kəni rəueiu, ko kəsotəniən məmə rəhalah noliən tərah tikə.‡§
23 Iətəmimi iətəm tətəməki lak, in tətəməki min e rəhak Tatə.
24 Iəmuva mol uək min u e nəhmtilah iətəm ko iətəpisin kəti təməsoliən. Tol lanəha, ilah kəmotəhrun məmə pəh u iəu. Kəni nati əpnapin kəmotəhrun iəu, mətəu kəutəməki lak, kəni tol lanəha məmə kəutəməki min e rəhak Tatə. Kəni rəueiu, ko kəsotəniən məmə rəhalah noliən tərah tikə.*
25 Mətəu natimnati min əha otəkeikei mol lanəha, kəni mol məmə nəghatiən u otuva pəhriən iətəm nətəmimi aupən kəmotətei rəkis e nauəuə rəha Lou. Rəhalah u Lou iətəm kotolkeikei pik tətəghati e lah mətəni məmə, ‘Iəu iəsoliən nati kəti e lah, mətəu ilah kotəməki agin lak, mautol timəti kəm iəu.’†

---

* **15:18** Aes 66:5; 1Jon 3:13 † **15:19** Jon 13:16; 17:14 ‡ **15:20** Jon 13:16 § **15:20** 2Tim 3:12 * **15:21** Aes 66:5; Mat 5:10-12; 10:22; Luk 6:22-23; Uək 5:41; 1Pitə 4:14; Nəh 2:3 † **15:21** Jon 16:1-3 ‡ **15:22** Iesu tinuva kəni mol əpu rəhalah noliən tərah, kəni mol suaru o nitisiən ilah e təfagə tərah. Mətəu nətəmimi rəha nəhue niftəni kəutəməki məmə inko Iesu tatol əpu noliən tərah min rəhalah. Tol lanəha, ilah kotəpəh in kəni mautohtəu=pən napinəpuiən mapirəkis nəhagəhagiən, kəni nati u in təfagə tərah asoli. (Jon 3:19-21; 9:39-41) § **15:22** Jon 9:41; Rom 1:20; 2:1; Luk 11:31-32 * **15:24** Jon 5:36; Mat 11:20-24 † **15:25** Sam 35:19; 69:4

26 “Mətəu nian Iasiru otuva, in otəni pətigəm iəu. Narmin
rəha Nipəhriəniən u, tatsipən e Tatə Uhgin.‡ Iəu iəkahli=pa in
tuva o təmah.
27 Konu itəmah min, onəkotəkeikei motəhtul pətigəm motəni
iəu,§ mətəu-inu itəmah nautatig kitah min iəu e nətuəuiniən e
uək rəhak muva mətəuarus=pa u rəueiu.

16

1 Iəu inətəni pətigəm natimnati min u kəm təmah məmə
nəsotəhlmaniən e rəhatəmah nəhatətəiən.
2 Ilah okəpanotəhgi pətigəm itəmah e nimə min rəha nuha-
puminiən rəhalah;* kəni nipəhriəniən agin, nian əha ikin
tətuva iətəm nətəmimi okotohamu itəmah, kəni nikilah təhti
məmə ilah kautol uək təuvir kəti rəha Uhgin.†
3 Ilah okotol natimnati min u, mətəu-inu ilah kotəruru
pəhriən Tatə Uhgin, kəni motəruru pəhriən min iəu.‡
4 Mətəu iəu iəkaupən məni pətigəm natimnati min u kəm
təmah. Kəni nian ilah kinotətuəuin minautol e təmah, kəni
nikitəmah otəhti məmə iəu iəməni rəkis natimnati min u kəm
təmah.”

Uək min iətəm
Narmin Rəha Uhgin otəpanol

Kəni Iesu təghati əhanəh matuvən, mətəni məmə, “Iəu
iəməsəni pətigəmiən natimnati min u kəm təmah aupən,
mətəu-inu iəmətatig kitah min itəmah.
5 Mətəu rəueiu iəkitəlig=pən min o rəhak Tatə iətəm
təmahli=pa iəu, mətəu itəmah kəti təsətapuəhiən ohniəu
məmə, ‘?Ik onəkuvən iə?’
6 Mətəu rəueiu, tol lanu lan məmə iəməni natimnati min u
kəm təmah, kəni nikitəmah təmahmə.
7 Mətəu iəu iətəni pəhriən kəm təmah məmə, otəuvir pik
o təmah məmə iəu iəkagim rəkis e təmah. Mətəu-inu nəmə
iəsagim rəkisiən e təmah, kəni ko Iasiru§ təsuvaiən matig
itəmah min. Mətəu nəmə iəu iəkagim muvən, kəni iəu
iəkahli=pa in tuva matig o təmah.*
8 Kəni nian in otuva, kəni otəgətun nətəmimi rəha nəhue
niftəni məmə ilah nol təfagə tərah, kəni nətəligiən rəhalah
təsəhmeniən o noliən iətəm təhruahru e nəhmti Uhgin,
kəni nətəligiən rəhalah təsəhmeniən o nakiliən noliən rəha
nətəmimi.
9 Narmin u otəgətun ilah məmə ilah nol təfagə tərah,† mətəu-
inu kəsotəhatətəiən lak.

---

‡ **15:26** Jon 14:26 § **15:27** Luk 24:48; Jon 21:24; 1Jon 1:2; 4:14 * **16:2** Jon 9:22; 12:42 † **16:2** Uək 26:9-10 ‡ **16:3** Jon 15:21; 1Jon 3:1 § **16:7** Jon 14:16 * **16:7** Jon 7:39 † **16:9** Jon 15:22

10 Narmin u otəgətun ilah məmə nətəligiən rəhalah in
təsəhmeniən o rəhalah nəhruahruiən e nəhmti Uhgin,‡
mətəu-inu iəu iəkitəlig=pən min o rəhak Tatə, kəni itəmah
onəsoteruhiən iəu.
11 Narmin u otəgətun ilah məmə nətəligiən rəhalah in
təsəhmeniən o nakiliən noliən rəha nətəmimi, mətəu-inu
Uhgin in tinakil rəkis iərmənig rəha nəhue niftəni u, Setən.§
12 "Iəu iatos əhanəh natimnati tepət min məmə iəpanəni kəm
təmah. Mətəu rəueiu əha, ko nəsotos rəfiniən ilah. Tiəkis pik o
təmah.*
13 Mətəu nian Narmin rəha Nipəhriəniən otuva,† in otit
itəmah, mol məmə itəmah nəkotəhrun nipəhriəniən min rəfin.
In ko təsəni aruiən rəhan əmə nəghatiən. In otəni pətigəm əmə
natimnati min u in tətətəu o Tatə Uhgin. Kəni in otəni=pinə min
kəm təmah natimnati min u nian kəti okəpanəhuva.
14 In otətəu nəghatiən pəhriən ohniəu kəni mətəni pətigəm
kəm təmah. E noliən u, in otəfəri iəu.
15 Natimnati min rəfin rəha Tatə Uhgin, in rəhak.‡ Tol
lanəha, kəni iəu iətəni məmə, Narmin u, in otətəu nəghatiən
pəhriən ohniəu kəni matol əpu nipətin kəm təmah."

Otəsuvəhiən koteruh Iesu

16 Kəni Iesu təni=pən məmə, "Otəsuvəhiən onəsoteruhiən
iəu, mətəu uərisig ko, təsuvəhiən, kəni onəmanoteruh min
iəu."§
17 Kəni nətəmimi min nəuvein rəhan, ilah kəutətapuəh-
ətapuəh kəm lah min məmə, "?Nəghatiən u, nipətin nak? In
tətəni kəm tah məmə, 'Otəsuvəhiən onəsoteruhiən iəu, mətəu
uərisig, otəsuvəhiən, nəmanoteruh min iəu.' Kəni in təni
məmə, 'Mətəu-inu iəu iatuvən o Tatə Uhgin.'
18 Nəghatiən u, 'otəsuvəhiən' nipətin nak? Kitah kotəruru
nəghatiən min əha in tətəni."
19 Kəni Iesu tinəhrun rəkis məmə ilah kotolkeikei məmə
okotətapuəh o nati kəti ohni, kəni təni=pən kəm lah məmə, "?
Təhro? Iəu iəməni məmə, 'Otəsuvəhiən itəmah nəsoteruhiən
iəu. Mətəu uərisig, təsuvəhiən onəmanoteruh min iəu.' ?Kəni
rəueiu nəutətapuəh o təmah min o nipəti nəghatiən u?
20 Nipəhriəniən agin u iətəni məmə, itəmah nikitəmah
otahmə, itəmah onəkotasək pik,* mətəu nətəmimi rəha nəhue
niftəni, nikilah otagiən. Itəmah onəkotətəu tərah pik agin,
mətəu nahməiən rəhatəmah otəuhlin=pa e nagiəniən.†
21 Nian nəmə tinuəkir məmə pətan kəti otemək, kəni in otətəu
tərah, mətəu-inu tinol nian rəhan məmə otətəu nahməiən əha.

---

‡ **16:10** Aes 64:5; Mat 5:20; Rom 1:17; 3:21,22; 10:3; Fil 3:6-9; Tait 3:5; 1Pitə 3:18
§ **16:11** Jon 12:31 * **16:12** Mak 4:33 † **16:13** Jon 14:17 ‡ **16:15** Jon 17:10
§ **16:16** Jon 14:18 * **16:20** Mak 16:10 † **16:20** Jon 20:20

Mətəu uərisig, nəmə nətin tinair rəkis, kəni in nikin təsəhti miniən nahməiən əha. In nikin tətagiən pik mətəu-inu nətin tinair=pa e nəhue niftəni.
22 Kəni təhmen əmə, rəueiu əha itəmah nautətəu tərah. Mətəu uərisig, konu iəu iəkeruh min itəmah. Konu nikitəmah otagiən pik, ko iətəmimi kəti təsol miniən itəmah nikitəmah tahmə min.
23 O nian əha, itəmah onəsotətapuəh miniən o nati kəti ohniəu. Nipəhriəniən agin u iətəni kəm təmah məmə, nəmə itəmah nəkotətapuəh e nati kəti o Tatə Uhgin e nərgək, kəni in otəfinə kəm təmah.‡
24 Mətəuarus=pa u rəueiu, itəmah nəsotətapuəh əhanəhiən e nati kəti e nərgək. Otətapuəh lan e nərgək, kəni onəkotos, məmə nikitəmah otagiən məri məriauəh.”§

Iesu təmehpahu rəkis e natimnati min rəha nəhue niftəni

25 Kəni Iesu tətəghati əhanəh matuvən mətəni məmə, “Iəu iətəni=pinə natimnati min u e nəghatiən əuhlin, mətəni kəm təmah.* Mətəu nian əha ikin tətuva, iətəm iəu iəsəni miniən nəghatiən əuhlin lan, mətəu oiəkanus=pinə rəhak Tatə kəm təmah e noliən kəti məmə itəmah onəkotəhrun vivi in lan.
26 E nian əha, itəmah onəkoteasiə e natimnati kəm rəhak Tatə e nərgək, mətəu iəu iəsəniən məmə iəu iəkuvən e nərgitəmah measiə e natimnati ohni†
27 mətəu-inu Tatə Uhgin, in əmə tolkeikei pik itəmah. In tolkeikei itəmah mətəu-inu itəmah nəkotolkeikei iəu, kəni itəmah nəmotəhatətə məmə iəu iəmsipən lan.
28 Iəu iəmsipən e Tatə Uhgin, muva e nəhue niftəni u. Konu rəueiu otəsuvəhiən kəni iəkəpəh min nəhue niftəni u, mitəlig=pən min o Tatə Uhgin.”
29 Kəni nətəmimi min rəhan kəutəni məmə, “In konu! ! Rəueiu əha ik nəsəghati əuhlin miniən! Ik nətəni əhruahru əmə kəm timah.
30 Rəueiu əha inotəhrun məmə ik nəkəhrun natimnati rəfin agin, kəni nati əpnapin nəmə iətəmi kəti təsətapuəh əhanəhiən nati kəti ohnik, mətəu ik nəkəhrun nuhalpiniən nəghatiən min rəfin iətəm kəsətapuəh əhanəhiən lan. Kəni nati u, tol kəni itimah iəkotəhrun məmə ik nəmsipən e Uhgin.”
31 Kəni Iesu təni=pən kəm lah məmə, “?Nipəhriəniən, itəmah ninotəni nipəhriəniən lak u rəueiu?‡

---

‡ **16:23** Mat 7:7 § **16:24** Jon 15:7-8 * **16:25** Mat 13:34; Mak 4:33,34; Jon 10:6
† **16:26** Kitah kotəhrun nuvaiən o Uhgin e nəfakiən, təhmen əmə e kəlkələh min kautəhuvən o rəhalah min tatə nətəm kotolkeikei ilah. Iesu tətəfaki o nati kətiəh əmə, inu, məmə Uhgin oteruh itah məmə kotəhruahru e nəhmtin (Rom 8:34; Hip 7:24-25; 1Jon 2:1-2). Kəni tol lanəha, kitah kotəhrun nuvəniən moteasiə e natimnati o Uhgin. ‡ **16:31** Jon 4:23

32 Itəmah otətəlig-to lan, nian əha ikin tətuva, nipəhriəniən
məmə nian əha tiniet pətigəm=pa rəkis, iətəm nətəmimi
okotəgəu rəkis itəmah, nəkotaiu atiti, məhuvən imatəmah min
ikin, motəpəh iəu, iəu pisin əmə.§ Mətəu ko iəu iəsan pisin
əməiən, mətəu-inu nian rəfin rəhak Tatə tətatig itimlau min.*
33 "Iəu iəməni pətigəm rəkis natimnati min u kəm təmah,
məmə otol nəməlinuiən otatig e nikitəmah mətəu-inu nəutatig
lak.† E nəhue niftəni u, nahməiən otepət o təmah,‡ mətəu
sotəginiən, motəhtul məha-məha,§ mətəu-inu inehpahu rəkis
nəsanəniən rəha nəhue niftəni."*

17

Iesu təməfaki aru ohni

1 Nian Iesu təməghati rəkis, kəni məsal-pəri ilis e neai, kəni
mətəfaki mətəni məmə,
"Tatə, rəhak nian tinuva rəkis. Iəu iəkolkeikei məmə ik
onəkəfəri nərgi Nətim, məmə in min otəmanəfəri nərgəm,*
2 mətəu-inu ik nəməfən nəsanəniən mine nepətiən kəm in,
məmə in otarmənig e nətəmimi rəfin,† kəni məhrun min
nəfəniən nəmiəgəhiən itulin kəm lah min u, nətəm ik nəməfən
min ilah kəm in.
3 Kəni nəmiəgəhiən itulin u, nipətin u məmə nətəmimi
okotəhrun ik, iətəm ik əmə u ik Uhgin pəhriən,‡ kəni motəhrun
min Iesu Kristo u, ik nəmahli=pa.§
4 Iəu iəməfəri nərgəm e nəhue niftəni u,* kəni inol rəfin uək
iətəm ik nəməfa kəm iəu məmə iəkol.†
5 Tatə, rəueiu əha, tinol nian rəham məmə onəkos iəu
iəkuvnə mətatig kilau min ik. Əfəri iəu məfa nepətiən əhagəhag
kəm iəu, təhmen əmə məmə inu, iəmos aupən kilau min ik e
nian niftəni u təmatikə əhanəh.‡

Iesu təməfaki o rəhan min

6 "Nətəmimi min u nətəm ik nəmos rəkis ilah o nəhue
niftəni məfa ilah kəm iəu, iəu iəmatol əpu nərgəm kəm lah,
məmə ilah okotəhrun ik.§ Aupən, ilah rəham min nətəmimi,
mətəu rəueiu ik nəməfa ilah e nəhlmək, məmə ilah rəhak min
nətəmimi. Ilah kəmautohtəu=pən rəham nəghatiən,
7 kəni rəueiu əha, ilah kotəhrun məmə, natimnati min u ik
nəməfa kəm iəu, ilah kautsipən əmə ohnik.

---

§ **16:32** Sek 13:7; Mat 26:56; Mak 14:27 * **16:32** Jon 8:29 † **16:33** Jon 14:27 ‡ **16:33** Jon 15:18-21 § **16:33** Mak 13:9 * **16:33** Rom 8:37; 1Jon 4:4; 5:4; Nəh 2:7,11,17,26; 3:5,12,21; 21:7 * **17:1** Jon 12:23; 13:31,32 † **17:2** Dan 7:14; Mat 28:18; 1Kor 15:27-28 ‡ **17:3** Jon 17:25,26 § **17:3** Fil 3:8 * **17:4** Jon 13:31 † **17:4** Jon 19:30 ‡ **17:5** Jon 1:1-2; 8:58; 16:28; Fil 2:6-11 § **17:6** Jon 1:18

8 Ilah kotəhrun natimnati mɨn u, mətəu-inu ik nəməni=pa
rəkɨs nəghatiən kəm iəu, kəni iəu iəməni=pən kəm lah, kəni
ilah kautos e nɨkilah. Kəni ilah motəhrun məmə nɨpəhriəniən
agɨn məmə iəu iəmsɨpɨnə lam, kəni məutəhatətə lak məmə ik
nəmahli=pa iəu.
9 "Iəu iətəfaki o lah mɨn u. Iəu iəsəfakiən o nətəmimi rəha
nəhue nɨftəni, iətəfaki əmə o nətəmimi mɨn u nətəm ik nəməfa
ilah kəm iəu, mətəu-inu ilah u rəham mɨn.
10 Nətəmimi mɨn u iatos, ilah rəfin rəham, konu ilah rəfin u
nətəm ik natos, ilah rəhak.* Kəni nətəmimi mɨn u, ik nəmol
ilah məmə nəmiəgəhiən rəhalah tətəfəri nərgək.
11 "Rəueiu əha iətuva ohnik, kəni təsuvəhiən iəu iəsatɨgiən u
e nəhue nɨftəni u. Mətəu nətəmimi mɨn u, ilah okotatɨg əhanəh
e nəhue nɨftəni u. Tatə, ik nəkəhruahru agɨn. Onəkaskəlɨm
nətəmimi mɨn u kotatɨg vivi e nəsanəniən rəha nərgəm u ik
nəməfa kəm iəu, məmə ilah okotatɨg kətiəh əmə, təhmen e lau,
kilau kətiəh.†
12 Nian iəu iəmətatɨg itɨmah min ilah, kəni mətəpali təuvɨr‡
o lah, e nəsanəniən e nərgəm əmə iətəm ik nəməfa kəm iəu.
Iəu iəmateh vivi ilah, iəməsairəuauiən e kəti.§ Kətiəh əmə u
iətəm nəti nərəkɨniən, inko Uhgɨn otəkeikei mahli=pən e Nɨgəm
Asoli.* Konu nati əha otol lanəha, məmə otol nəghatiən e
Nauəuə Rəha Uhgɨn otuva mol nɨpəhriəniən.
13 "Rəueiu əha, iətuva ohnik, mətəu iətəni nəghatiən mɨn u
nian iətatɨg e nəhue nɨftəni, məmə ilah mɨn, nɨkilah otagiən
məri məriauəh, təhmen əmə məmə iəu nɨkik tətagiən.
14 Iəu iəməni pətɨgəm rəham nəghatiən mɨn kəm lah. Kəni tol
lanəha, nətəmimi rəha nəhue nɨftəni u, kəsotolkeikeiən ilah,
kəutəməki e lah,† mətəu-inu ilah səniəmə nətəmimi rəha nəhue
nɨftəni,‡ təhmen əmə məmə iəu səniəmə iətəmi rəha nɨftəni u.
15 "Iəu iəsətapuəhiən ohnik məmə onəkos rəkɨs ilah e nəhue
nɨftəni u. Mətəu iəkolkeikei məmə ik onəkahtɨpəsɨg e iətəmi
tərah u Setən, məmə otəsuvaiən mərəkɨn ilah. Ik nəkəpali
təuvɨr§ o lah.*
16 "Iəu, səniəmə iətəmimi rəha nəhue nɨftəni u. Kəni tol
lanəha, ilah mɨn səniəmə nətəmimi rəha nəhue nɨftəni.
17 Rəham nəghatiən in nɨpəhriəniən rəfin. Onəkol rəham
nəghatiən məmə in otol uək e nəmiəgəhiən rəhalah məmə ilah
nətəmimi pəhriən rəham motasim motəhruahru.†

---

* **17:10** Jon 16:15 † **17:11** Jon 17:21-23; Sam 133:1; Jon 10:30 ‡ **17:12** "Mətəpali təuvɨr," nɨpətɨn u, iəmateh vivi məmə nati kəti təsərəkɨniən, məsal vivi o lah. § **17:12** Jon 6:39 * **17:12** Inu Jutəs. Jon 6:70,71 † **17:14** Jon 8:23; 15:19 ‡ **17:14** 1Pitə 2:11 § **17:15** "Onəkəpali təuvɨr," nɨpətɨn u, oteh vivi məmə nati kəti təsərəkɨniən ilah. * **17:15** Mat 24:24; Jon 8:44; 1Pitə 5:8 † **17:17** Lev 11:44-45; Jon 15:3; 1Pitə 1:16

18 Ik nəmahli=pa iəu, iəkuva e nəhue niftəni u,‡ kəni təhmen
əmə, iəu inətahli pətigəm min ilah, kautəhuvən e nəhue
niftəni.§
19 Kəni iəu iətəfinə aru iəu məmə iəkasim o noliən
nəlpəkauiən rəham,* məmə iəkasiru e nətəmimi min u, məmə
ilah min okotasim motəhruahru, kəni ilah nətəmimi pəhriən
rəham.†

Iesu təməfaki o nətəm okəpanotəhatətə lan

20 "Iəu iəsəfaki əməiən o nətəmi min u, mətəu iətəfaki min o
nətəmimi min u nətəm okəpanotəhatətə lak e nəghatiən rəha
nətəmimi min u.
21 Tatə. Iəu iətəfaki o lah, məmə ilah rəfin okəhuva kətiəh
əmə, təhmen=pən əmə məmə inu kilau kətiəh əmə, kəni
iətəhtul=pinə lam, kəni ik nətəhtul=pa lak. Iətəfaki məmə ilah
okəhuva kətiəh əmə kitah min ik, məmə nətəmimi rəha nəhue
niftəni okotəhatətə məmə ik nəmahli=pa iəu.‡
22 Ik ninəfa rəkis nepətiən§ kəm iəu, kəni iəu iətəfən pəti
nepətiən rəhak kəm lah, məmə ilah okəhuva kətiəh əmə
təhmen əmə məmə kilau katuol kətiəh.*
23 Iətəhtul=pən e nikilah, kəni ik nətəhtul=pa lak. Tol lanəha,
iətəfaki məmə, ilah okəhuva kətiəh əmə e natimnati min rəfin
məmə nətəmimi min u rəha nəhue niftəni, ilah okoteruh
motəhrun məmə ik nəmahli=pa iəu, kəni məmə ik nəmolkeikei
rəham nətəmimi† təhmen əmə məmə inu, ik nəmolkeikei iəu
mine.
24 "Tatə, ik nəməfa ilah u e nəhlmək məmə ilah rəhak min,
kəni iəu iəkolkeikei məmə ilah okotəhrun nuvaiən ikin ko
iətəm iəu min iəkuvən ikin,‡ məmə ilah okoteruh nepətiən
əhagəhag rəhak§ iətəm iəu iatos. Nepətiən əhagəhag u, ik
nəməfa kəm iəu, mətəu-inu ik nəmolkeikei iəu aupən agin nian
niftəni u təmatikə əhanəh.*
25 "Tatə, ik nəkəhruahru agin.† Nətəmimi rəha niftəni u, ilah
kotəruru ik,‡ mətəu iəu iəkəhrun ik. Kəni nətəmimi min u
rəhak min, ilah kotəhrun məmə ik nəmahli=pa iəu.

26 Iəu iəmol əpu ik kəm lah, məmə ilah okotəhrun vivi ik,§
konu iəu, oiəkəkeikei matol əpu ik lanəha, məmə nolkeikeiən

---

‡ **17:18** Jon 3:17 § **17:18** Jon 20:21; Mat 28:18-20 * **17:19** Mak 14:24; Luk 22:19; Jon 6:51; 1Kor 11:24; Dut 15:19,21; Tait 2:14; Hip 9:14 † **17:19** Hip 10:10

‡ **17:21** Jon 3:17 § **17:22** Jon 1:14 * **17:22** Jon 14:20 † **17:23** Jon 16:27

‡ **17:24** Jon 12:26 § **17:24** Nətəm kəutəfaki kauteh nepətiən rəha Iesu nəuvetin u rəueiu, (Jon 1:14; 2Kor 3:18). Mətəu kitah kotəhrun məmə nəmə otitəlig=pa, kitah okotəhmen lan, mətəu-inu e nian əha, okoteruh əsas rəhan nepətiən əhagəhag e nəhmtitah (1Jon 3:2). Nepətiən əhagəhag rəha Iesu iətəm rəhan nətəmimi min ilah okoteruh, inu rəhan nepətiən məmə in Uhgin, nepətiən əhagəhag əha iətəm in təmos aupən niftəni təpənatig. * **17:24** Jon 1:1-3; 1:14; 1Pitə 1:20 † **17:25** Sam 119:137; Rom 3:26 ‡ **17:25** Jon 15:21; 16:3 § **17:26** Jon 17:6

rəham otinpi vivi nikilah,* kəni məmə iəu aru oiəkatig e nikilah. Nolkeikeiən u iətəghati lan, in nolkeikeiən rəham, təhmen məmə inu ik nəkolkeikei iəu lan."†

18

Tikimir min rəha Iesu kəməhuva motaskəlim in
(Mat 26:47-56; Mak 14:43-50; Luk 22:47-53)

1 Nian Iesu təmaupən məfaki rəkis, kəmohiet e taun u, kəni motohapumin=pən e nitəni=pən e nipəg ləuahtəni kəti, nərgin u, Kitron. Kəni ikin əha, kəmərfei nigi olif tepət ikin. Kəni Iesu mine rəhan min nətəmimi min kəməhuvən e niki nigi min əha.

2 Kəni Jutəs u, iətəmimi u uərisig in otəpanegəhan e Iesu kəm rəham min tikimir, in tinəhrun rəkis ikin əha, mətəu-inu nian nəuvein, Iesu mine rəhan min nətəmimi ilah kəutuhapumin ilah min ikin.*

3 Kəni pris asoli min mine Farəsi min kəmotahli=pən soldiə min nətəm kautəhtul o Nimə Rəha Uhgin kəhuva moteh Jutəs. Kəni Jutəs təmit ilah mine soldiə min nəuvein rəha nətəm Rom, mit ilah məhuvən e niki nigi olif əha. Ilah kautəmki nəuanisiə, mine lait min, mine natimnati rəha nəluaginiən.†

4 Iesu tinəhrun rəkis məmə natimnati min u, in otuva tol lanu lan, mətəu in təmaliuək muvən o lah, kəni mətapuəh o lah məmə, "Itəmah nəutəsal e pəh u?"

5 Ilah kəmotəni=pən kəm in məmə, "Iətəm Nasərit kəti, nərgin u Iesu." Kəni in təni=pən kəm lah məmə, "Mə Iəu u inu."‡§ (Kəni Jutəs, suah u iətəm təmegəhan=pən e Iesu e nəhlmilah, in tətəhtul ilah min.)

6 Kəni nian Iesu təməni məmə, "Mə Iəu U Inu,"* ilah kəmotan e nəmtahlah mohtəlig, moteiuaiu motəmei e niftəni.†

7 Kəni Iesu tatig mətapuəh min o lah məmə, "? Itəmah nəutəsal e pəh konu?"

Kəni ilah kotəni məmə, "Iətəm Nasərit kəti, nərgin u Iesu."

8 Kəni Iesu təni=pən məmə, "Inəni=pinə rəkis kəm təmah məmə, 'Mə Iəu u inu.'‡§ Nəmə itəmah nəutəsal lak, kəni təuvir məmə nəkotəpəh nətəmimi min u, kautəhuvən lahuənu."

9 In təməni lanəha məmə nəghatiən u iətəm in tinəni rəkis in otol nipəhriəniən lan. Nəghatiən u təməni məmə, "Tatə,

---

* **17:26** E fes u, nipətin keiu. Kətiəh, Iesu tətəfaki məmə Tatə Uhgin otolkeikei rəhan min nətəmimi, təhmen əmə məmə in tatolkeikei Iesu. Mətəu in tətəfaki min məmə rəhan nətəmimi okotolkeikei ilah min təhmen əmə məmə Tatə Uhgin in tatolkeikei Iesu. † **17:26** Jon 15:9; Rom 5:5 * **18:2** Luk 21:37; 22:39 † **18:3** Uək 1:16 ‡ **18:5** "Iəu u inu." — Afin-to futnot e Jon 8:24. § **18:5** Jon 6:20; 8:24,28,58; 13:19; 8:6,8 * **18:6** "Iəu U Inu." — Afin-to futnot e Jon 8:24. † **18:6** Nəh 1:17 ‡ **18:8** "Iəu u inu." — Afin-to futnot e Jon 8:24. § **18:8** Jon 6:20; 8:24,28,58; 13:19; 18:6

nətəmimi min u nətəm nəmələhu=pən ilah e nəhlmək, ko
iəsairəuauiən e kəti.”*
10 Saimon Pitə təmatələs rəhan kəti nau rəha nəluaginiən.
Kəni əmeiko, in təmeuvi pətigəm uəhai əmə rəhan nau, mauəh
lan mohatuv rəkis nimatəlgi ioluək kəti rəha pris asoli agin,
nimatəlgin maru. Nərgi suah kəha, Malkəs.
11 Mətəu Iesu təni=pən kəm Pitə məmə, “Əfən rəham nau e
nimein. Ik onəkəkeikei məhrun məmə nahməiən u rəhak,†
iətəm Tatə Uhgin in təməfa kəm iəu, kəni iəu iəkəkeikei mətəlig
əmə lan, mol.”‡

Ilah kəmotələs Iesu məhuvən təhtul aupən e nəhmti Anəs
(Mat 26:57-58; Mak 14:53-54; Luk 22:54)

12 Kəni soldiə min rəha nətəm Rom mine iətəmi asoli
rəhalah, mine soldiə min rəha nətəm Isrel, kəmotaskəlim Iesu,
kəni motəlis-ərain nəhlmin.
13 Kəni kəmotaupən motələs in məhuvən təhtul e nəhmti
Anəs. Anəs u inu, in rəhn-iəuaniən Kaiəfəs. Kaiəfəs u inu, in
pris asoli agin e nu əha.§
14 Kəni Kaiəfəs u inu, in aupən təməni kəm nətəm asoli rəha
nətəm Isrel məmə təuvir pik məmə iətəmimi kətiəh əmə otimis
o nətəmimi, tapirəkis məmə nətəmimi rəfin okohmis.*

Pitə təməni məmə
in təruru Iesu
(Mat 26:69-70; Mak 14:66-68; Luk 22:55-57)

15 Kəni Saimon Pitə mine iətəmimi kəti min rəha Iesu, ilau
kəmiauərisig e Iesu. Iətəmimi u kəti min rəha Iesu, pris asoli
agin in təhrun vivi. Tol lanəha, in təmitəu=pən Iesu, muvən
əpəha imə e iat rəha nimə rəha pris asoli agin u.
16 Mətəu Pitə in təmatəhtul əmə e ket. Kəni iətəmimi kəti min
u rəha Iesu, iətəm pris asoli agin təhrun vivi, in təmiet muva
ihluə, kəni məni=pən kəm pətan u iətəm tətəhtul o ket. Kəni in
təmit Pitə mian imə.

---

* **18:9** Jon 6:39; 10:28; 17:12 † **18:11** Nian Iesu təni məmə, “Ik onəkəkeikei məhrun məmə nahməiən u rəhak,” nəghatiən Kris əhruahru tətəni məmə, “?Oiəkəmnim-pən e kap u iətəm rəhak Tatə otəfa kəm iəu?” E nəghatiən Kris, “oiəkəmnim-pən e kap” in nəghatiən əuhlin, nipətin u, məmə Iesu tətegəhan lan məmə in otos nahməiən u iətəm otuva ohni nian Uhgin otol nalpiniən kəm in o noliən tərah min rəha nətəmimi rəfin. ‡ **18:11** Mat 20:22 § **18:13** E nian rəha Oltestimin, kətəfəri pris asoli agin min kautəhtul mətəuarus nian ilah okohmis. Mətəu e nian Jon təmətei nauəuə u lan, nətəm Rom kəmotəuhlin nətəligiən əha, motol məmə iətəmi tatol pris asoli agin, okəkeikei kətəfəri nitain, məmə iətəmi kəti in otəsarmənigiən nian təfəməh. E nu 6 AD, nətəm Rom kəmotəfəri Anəs məmə in otuva pris asoli agin, konu e nu 15 AD, kəmotosiahu in e rəhan uək, kəni motəfəri Kaiəfəs məmə tatos nimein. Mətəu Anəs in tatos əhanəh narmənigiən e nətəligiən rəha nətəm Isrel, kəni nətəm Isrel kəutəni əhanəh məmə in pris asoli agin. * **18:14** Jon 11:49-51

17 Kəni əmeiko, pətan mɨtə u iətəm tətəhtul o ket, təmafu Pitə
kəni tətapuəh ohni məmə, “?Ei, ik mɨn u iətəmimi rəha suah
kəha?”
Mətəu Pitə təni məmə, “Kəpə, səniəmə iəu rəhan iətəmimi.”
18 Kəni e nian əha, in nian rəha nətəpuiən, kəni noluək mɨn
rəha pris asoli agɨn, mɨne soldiə mɨn, ilah kəmotahli nɨgəm e
nəmtahlɨ nɨgəm, kəni mautəhtul titəlau lan, məutətogəm. Kəni
Pitə mɨn, in təmuvən matəhtul, matətogəm e nɨgəm.

Pris asoli agɨn təməghati
kəm Iesu
(Mat 26:59-66; Mak 14:55-64; Luk 22:66-71)

19 Kəni pris asoli agɨn tətətapuəh e natimnati mɨn o Iesu.
Tətətapuəh o nətəmimi mɨn rəhan mɨne nəghatiən mɨn rəhan
iətəm təmatəni mətəgətun ilah lan.†
20 Kəni Iesu tətəni=pən kəm in məmə, “Iəu iəmətəni rəhak
nəghatiən mɨn e nəhmtɨ nətəmimi. Nian rəfin, iətəgətun
nətəmimi lan, əpəha e nimə mɨn rəha nuhapumɨniən, kəni
əpəha e Nimə Rəha Uhgɨn, iətəm nətəm Isrel kəutəharəg ikɨn
nian rəfin. Iəu iəsəhluaigiən e rəhak nəghatiən mɨn.
21 ? Təhro nəkətapuəh lanu lan kəm iəu? Təuvɨr məmə
nəkuvən mətapuəh o nətəmimi kəmotətəu rəhak nəghatiən
mɨn. Ilah kotəhrun vivi natimnati mɨn u iətəm iəməni.”‡
22 Nian Iesu təmatəni nəghatiən əha, kəni soldiə kəti iətəm
tətəhtul e Nimə Rəha Uhgɨn, in tətəhtul əha ikɨn, təmem
nɨkapɨn, kəni məni məmə, “?Nətəni lanko e pris asoli agɨn o
nak?”
23 Kəni Iesu təni=pən kəm in məmə, “Nəmə iəməni nəghatiən
nəuvein kəsotəhruahruiən, təuvɨr nəkəni pətɨgəm. ? Mətəu
nəmə rəhak nəghatiən mɨn kotəhruahru əmə, təhro nəkem
iəu?”
24 Kəni əmeiko Anəs tahli=pən Iesu tuvən o pris asoli agɨn u
Kaiəfəs. Mətəu təmatəmki əhanəh nɨləuɨs u kəməlis-ərain lan.

Pitə tɨnəni mɨn məmə
təruru Iesu
(Mat 26:71-75; Mak 14:69-72; Luk 22:58-62)

25 Kəni Saimon Pitə təhtul əhanəh mətətogəm e nɨgəm. Kəni
kautətapuəh ohni məmə, “?Ei, ik mɨn u, ik iətəmimi rəha iətəmi
əha?”
Mətəu Pitə təni məmə, “Kəpə, səniəmə iəu rəhan iətəmimi.”
26 Kəni əmeiko, ioluək kəti rəha pris asoli agɨn, in nəuanɨləuɨs
kəti rəha suah u Pitə təmətahtuv matəlgɨn aupən, in təməni

---

† **18:19** Nati əpnapɨn məmə Kaiəfəs in pris asoli agɨn e nu əha (fes 13), mətəu Anəs in tatos əhanəh nepətiən rəha pris asoli agɨn kəti, mətəu-inu in pris asoli aupən ikɨn. Kəni fes u tətəghati e Anəs. (Jon 18:24; Luk 3:2; Uək 4:5-6). ‡ **18:21** Lou rəha nətəm Isrel tətəni məmə iətəmimi kəti ko təsəni pətɨgəm aruiən in e kot. Mətəu pris asoli agɨn tətətapuəh o Iesu məmə otəni pətɨgəm aru in.

məmə, “?Nɨkik təhti məmə iəmeruh ik itəmah min əpəha e nɨki nɨgi olif, uə kəpə?”
27 Mətəu Pitə təni məmə, “!Kəpə! Səniəmə iəu.”
Kəni rəueiu agɨn mɨn, mənɨg kəti təkakə.§

Iesu in təməhtul aupən
e nəhmtɨ Pailət
(Mat 27:1-2,11-14; Mak 15:1-5; Luk 23:1-5)

28 Kəni ləplapɨn agɨn, kəmotələs Iesu mohiet e nimə rəha Kaiəfəs, məhuvən e nimə rəha Pailət. Pailət in iətəm Rom, mətəu in tatos narmənɨgiən asoli Isrel. Nətəm Isrel kautos nətuakəmiən kəti rəhalah, ilah kəsəhuvəniən e nimə rəha Ianihluə kəti. Nəmə okəhuvən imə, kəni ilah kəutəni məmə ilah kotamɨkmɨk e nəhmtɨ Uhgɨn, kəni ilah ko kəsotuniən nauəniən rəha lafet rəha Pasova.*†
29 Nətuakəmiən u rəhalah, tol kəni Pailət in təmiet e rəhan nimə, muva ihluə məmə oteruh ilah. Kəni in təmətapuəh məmə, “?Nɨpəgnəmtɨn nak u itəmah nauteh=pən e suah u?”
30 Kəni ilah kəmotəni=pən kəm in məmə, “!Nəmə suah u in təsatgəhliən lou, kəni iəsotələsiən məhuva ohnik!”
31 Kəni Pailət təni=pən kəm lah məmə, “Təuvɨr məmə itəmah onəkotələs in məhuvən, kəni itəmah motakil, tɨtəu=pən lou mɨn rəhatəmah.”
Mətəu ilah kotəni=pən kəm in məmə, “Mətəu nətəm Rom əmə ilah kotegəhan məmə kəhrun nohamuiən itəmi.”
32 Iesu təmətəni aupən məmə in otɨmɨs lanəha,‡ kəni natim-nati mɨn u kəmol məmə nəghatiən mɨn u rəhan okəhuva motol nɨpəhriəniən.
33 Kəni əmeiko Pailət tuvən mɨn imə, kəni mauɨn e Iesu tuva məhtul aupən e nəhmtɨn, kəni mətapuəh ohni məmə, “?Təhro? ?Ik kig rəha nətəm Isrel?”§
34 Kəni Iesu təni=pən kəm in məmə, “?Ik aru əmə nətətapuəh lankonu lan, uə nətətapuəh mətəu-inu nətəmimi kəutəni=pɨnə iəu kəm ik?”
35 Kəni Pailət təni=pən məmə, “? Təhro? !? Ik nɨkim təhti məmə iəu iətəm Isrel kəti u!? Nətəmimi imam ikɨn əmə mɨne pris asoli mɨn rəham, ilah kəmotegəhan=pa lam e nəhlmək. ? Ik nəmol nati nak?”
36 Kəni Iesu təni məmə, “Iəu, iəsoliən kig rəha nɨftəni u. Nəmə iəu kig kəti təhmen e kig mɨn rəha nəhue nɨftəni u, kəni rəhak

---

§ **18:27** Jon 13:38 * **18:28** E fes u, Jon tətəgətun məmə nətəmi asoli rəha Isrel ilah kəutalkut pɨk o nɨtəu-pəniən lou əlkələh mɨn rəhalah, mətəu ilah kautol məmə ilah kəutohamu iətəmi kəti tɨmɨs mətəu-inu kəsotolkeikeiən in. † **18:28** Jon 11:55 ‡ **18:32** Iesu təməni məmə in otɨmɨs e nɨgi kəməluau (Mat 20:19; 26:2; Jon 3:14; 8:28; 12:32-33). Kəni nətəm Rom, ilah kautohamu nətəmi kautol nərahiən, mautətu-pəri ilah e nɨgi kəluau. Mətəu nətəm Rom kəsotegəhaniən məmə nətəm Isrel, ilah okotohamu itəmi iətəm tatol nərahiən. § **18:33** Mat 2:2; Luk 23:2-3

nətəmimi mɨn okotəluagɨn, motoh nətəmimi mɨn u kotolkeikei
məmə okotəfən iəu e nəhlmɨ nətəmi asoli rəha nətəm Isrel.
Mətəu iəu səniəmə kig kəti rəha nəhue nɨftəni u.”*
37 Kəni Pailət təməni məmə, “Pəhriən. Ik kig kəti ko.”
Kəni Iesu təni məmə, “Ik nəməni məmə iəu kig kəti. Iəu
iəmair=pa e nəhue nɨftəni u o nati kətiəh əmə, məmə iətəhtul
pətɨgəm mətəni pətɨgəm nɨpəhriəniən.† Kəni iətəmimi iətəm
nɨkin tagiən məmə otɨtəu=pən nɨpəhriəniən, kəni in tatətəlɨg e
rəhak nəghatiən.”‡
38 Mətəu Pailət təni=pən kəm in məmə, “? Nak u,
nɨpəhriəniən?”

Pailət təmakil məmə
Iesu təkeikei mɨmɨs
(Mat 27:15-31; Mak 15:6-20; Luk 23:13-25)

Kəni Pailət təmiet mɨn muvən meh nətəmi asoli mɨn rəha
nətəm Isrel, məni=pən kəm lah məmə, “Iəu iəseruhiən noliən
tərah kəti mɨne e suah u, iətəm tətəni məmə suah u təmərəkɨn
lou.§
39 Mətəu e noliən rəhatəmah, e nian rəha lafet rəha Pasova,
nian rəfin iatɨtɨs suah kəti mahli pətɨgəm e kaləpus. ?Kəni
təhro? ?Itəmah nəkolkeikei məmə iəu iəkegəhan lan kəni mɨtɨs
kig rəha nətəm Isrel?”
40 Kəni ilah kotagət əfəməh motəni məmə, “!Kəpə! !Itɨmah
iəkotəpəh suah ko, iəkotolkeikei Parəpəs!” Parəpəs u, in
iakləh kəti, kəni in təmətəluagɨn mətohamu itəmi məmə otəhgi
pətɨgəm kəpmən rəha Rom.*

19

1 Kəni Pailət təməfən Iesu e nəhlmɨ rəhan mɨn soldiə mɨn,
kəni ilah kəmotalis.*
2 Kəni kəmotəmki nɨləuɨs iətəm tol nihlɨn nihlɨn, motol
kəfəfau lan, təhmen e kəfəfau rəha kig, kəni motaharu=pən e
rəhn-kapə. Kəni məhuvən=pən e kot əfəməh kəti kəm in, tol
nəugɨ naris lan, təhmen e kot rəha kig.
3 Kəni ilah məhuva ohni, məutəuvsan lan, kəni məutəni
məmə, “Ik u inu, kig rəha nətəm Isrel. Itɨmah iəkotəfən nɨsiaiən
kəm ik.” Kəni ilah mautem=pən əmə nɨkapɨn.
4 Kəni Pailət tiet mɨn muvən ihluə, kəni mətəni=pən kəm
nətəmimi məmə, “Ei, nətəmimi. Iəu iəkahli pətɨgəm mɨn suah
u tuva ihluə, məmə itəmah onəkoteruh-to məmə iəu iəsehiən
noliən tərah lan mɨne.”
5 Kəni Iesu təmiet mɨn muva ihluə. In tətəfəfau e kəfəfau u
kəmol e ləhi iətəm tol nihlɨn-nihlɨn, təhmen e kəfəfau rəha kig,

---

* **18:36** Luk 17:21; Jon 6:51 † **18:37** Jon 3:32 ‡ **18:37** Jon 8:47 § **18:38** Luk 23:4 * **18:40** Uək 3:14 * **19:1** Aes 50:6; 53:5

kəni matuvən e kot əfəməh tol nəugɨ naris, təhmen e kot rəha kig, kəni Pailət təni=pən kəm lah məmə, “!Nətəmimi! !Oteh-to! Suah u inu!”

6 Mətəu nian pris asoli mɨn mɨne soldiə mɨn nətəm kəutəhtul o Nimə Rəha Uhgɨn kəmotafu, ilah kəmotagət əfəməh mautəni məmə, “! Okətu-pəri e nɨgi kəməluau! ! Okətu-pəri e nɨgi kəməluau!”†

Kəni Pailət təməni=pən kəm lah məmə, “Intələh, itəmah pɨsɨn əmə, otos məhuvən, motətu-pəri e nɨgi kəməluau. Mətəu iəu iəseruhiən noliən tərah kəti mɨne lan.”

7 Mətəu ilah kotəni məmə, “Rəhatɨmah kəti əha ikɨn lou tətəni məmə in otəkeikei mɨmɨs, mətəu-inu in tətəni məmə in Nəti Uhgɨn.”‡

8 Kəni nian Pailət təmətəu nəghatiən u, in təməgɨn pɨk təhmɨn mɨn.

9 Kəni in təmatɨg muvən mɨn imə, mətapuəh o Iesu məmə, “? Ik iətəm iə?”§

Mətəu Iesu təsuhalpɨniən rəhan nəghatiən.

10 Kəni Pailət təni=pən kəm in məmə, “?Təhro nəsəni=paiən kəm iəu? ? Ik nəsəhruniən məmə iəu iətos nəsanəniən məmə iəkahli pətɨgəm ik, kəni matos mɨn nəsanəniən məmə okəhti=pən ik e nɨgi kəməluau?”

11 Kəni Iesu təni=pən kəm in məmə, “Nəmə Uhgɨn təməsoliən nati u, ko ik onəsos agɨniən nəsanəniən məmə onəkakil iəu.* Tol lanəha, noliən tərah rəha iətəmi u iətəm təməfɨnə iəu e nəhlməm, in tərah mapirəkɨs rəham.”†

12 Kəni tətuəuin e nian əha, Pailət təmolkeikei məmə otəhlman e Iesu. Mətəu nətəmi asoli mɨn rəha nətəm Isrel kəutagət əfəməh mautəni məmə, “Nəmə nəkəhlman e suah u mahli pətɨgəm, kəni ik səniəmə iətəmimi rəha Sisə. Iətəmi kəti u iətəm tətəni məmə in kig in tɨkɨmɨr rəha Sisə.”

13 Kəni nian Pailət təmətəu nəghatiən u, kəni təmit Iesu muva mɨn ihluə. Kəni in təmuvən əha ikɨn kəti, nərgɨn u, Lou Kəpiel Epin-Epin, e nəghatiən Isrel, in Kapata,‡ kəni mətəharəg-pəri e jeə rəha nakiliən.

14 Tɨnuəkɨr mɨtɨgar təhtul əhruahru, e nian əhruahru rəha nol əpenə-penəiən o noliən lafet rəha Pasova.

Kəni Pailət təni=pən kəm nətəm Isrel məmə, “!Ei, nətəmimi mɨn əpə! !Otafu-to! !Suah u in kig rəhatəmah!”§

---

† **19:6** Uək 3:13 ‡ **19:7** Lev 24:16; Mat 26:63-66; Jon 5:18; 10:33 § **19:9** Pailət təmətapuəh lanəha o nəhruniən məmə nəmə təhro Iesu in uhgɨn əkəku kəti, uə nəmə təhro nɨkin tətəhti məmə Iesu in iətəm e nɨtəni pɨsɨn kəti kəni iətə-pɨsɨn kəti in otakil noliən rəhan (Luk 23:6-7). Iesu tɨnuhalpɨn rəkɨs nəghatiən rəhan, mətəu Pailət təməsəniən nɨpəhriəniən lan (Jon 18:36-38a; Aes 53:7). * **19:11** Rom 13:1 † **19:11** Jon 18:30; Uək 3:13 ‡ **19:13** Kapata in ikɨn kəti kəməlɨn kəpiel iətəm tepin-epin mɨn ikɨn, kol təhmen əmə e sɨmen. § **19:14** Jon 19:19,21-22

15 Mətəu ilah kəmotagət əfəməh, motəni məmə, “!Ohamu! !
Ohamu! !Ətu-pəri e nɨgi kəməluau!”
Kəni Pailət təməni=pən kəm lah məmə, “? Itəmah
nəkotolkeikei mə iəu iəkətu-pəri kig rəhatəmah e nɨgi
kəməluau?”
Mətəu pris asoli mɨn kotəni məmə, “!Sisə əmə u, in rəhatɨmah
kig!”
16 Kəni Pailət təmegəhan=pən e Iesu tuvən e nəhlmɨlah,
məmə soldiə mɨn rəha Rom okəhuvən motətu-pəri e nɨgi
kəməluau.*

Soldiə mɨn kəmotətu-pəri Iesu e nɨgi kəməluau
(Mat 27:32-44; Mak 15:21-32; Luk 23:26-43)

Kəni ilah kəmotələs Iesu məhuvən.
17 In tatələs nɨgi kəməluau rəhan,† miet matuvən ikɨn kəti
mɨn, nərgɨn u, Kolkotə e nəghatiən rəha nətəm Isrel. Nɨpətɨn
u, “Louipɨl-uipɨl.”
18 Kəni ikɨn əha, kəmotətu-pəri Iesu e nɨgi kəməluau. Kəni
kəmotatɨg motəhti=pən mɨn iətəmimi mil keiu e nɨgi kəməluau
keiu mɨn, kəti e nɨkalɨn maru, kəti e nɨkalɨn məuɨl, kəni Iesu in
tətəhkul e nəlugɨn e lau.
19 Kəni Pailət təməni kətei rəkɨs nəghatiən kəti, kələs kan
kəhti=pən e rəhn-kapə nɨgi kəməluau. Nəghatiən u tətəni
məmə,

IESU
IƏTƏM NASƏRɨT
KIG RƏHA NƏTƏM ISREL‡

20 Kəni nətəm Isrel tepət, ilah kotafin nəghatiən u, mətəu-inu
ikɨn əha kəmotəhti=pən Iesu ikɨn, in iuəkɨr əmə o taun.§ Kəni
nəghatiən u, kəmətei rəkɨs e nəghatiən rəha nətəm Isrel, mɨne
nəghatiən rəha nətəm Rom, mɨne nəghatiən rəha nətəm Kris.
21 Kəni pris asoli mɨn rəha nətəm Isrel, kəməhuvən
motəni=pən kəm Pailət məmə, “Onəsəteiən məmə, ‘Kig rəha
nətəm Isrel.’ Təuvɨr mə onəkətei məmə, ‘Suah u in tətəni məmə
in kig rəha nətəm Isrel.’ ”*
22 Mətəu Pailət təni məmə, “!Kəpə! Nati iətəm iəmətei təməhli
əmə lanəha.”

Soldiə mɨn kəmotəuəri natimnati rəha Iesu

23 Kəni nian soldiə mɨn kəmotəhti-pəri rəkɨs Iesu e nɨgi
kəməluau, kəni motos rəhan napən, kəni motəuəri nəhmtɨn
kuvət, mətəu-inu soldiə mɨn ilah kuvət. Mətəu kot əfəməh
rəhan, iətəmimi iətəm in təmol napən, təməsɨlpɨniən napən
lan, in təmol apiəpiə əmə napən əha.

---

* **19:16** Pailət in təhrun əmə məmə Iesu nati tərah tɨkə lan, mətəu in təhrun mɨn
məmə nəmə təsoliən nɨkilah, okotol nərahiən, kəni Sisə u kig rəha Rom təhrun
nərakiən lan e uək rəhan. † **19:17** Luk 14:27 ‡ **19:19** Jon 19:14,21 § **19:20**
Hip 13:12 * **19:21** Jon 19:14

24 Kəni soldiə min u kinotəni-əni kəm lah min məmə, “Ei,
təsəuvirian məmə okotearis nati u. Təuvir məmə okotatu əmə
e tais ohni. Kəni iətəmi tol win lan, in tos rəhan u kot.” Nati u
təmiet məmə otol nəghatiən rəha Nauəuə Rəha Uhgin tuva mol
nipəhriəniən, u təməni məmə,
“Ilah kəmotəmki rəkis rəhak napən. Ilah kəmotəuəri e lah min.
Kəni ilah kəmotatu e tais məmə otəgətun məmə pəh otos napən
min əha.”†
Kəni tol lanəha, soldiə min kəmotol pəhriən lanəha.‡

Iesu mine rəhan mamə

25 Kəni iuəkir əmə o nigi kəməluau rəha Iesu, nipətan kuvət
kəmautəhtul əha ikin. Mamə rəha Iesu, mine pia rəhan mamə,
mine Meri kəti min, pətan rəha Klopəs, mine iahunin kəti min
Meri pətan Maktələ.§

26 Kəni nian Iesu təmeruh rəhan mamə mine suah u iətəm
in tolkeikei pik* kautəhtul e nikalin, kəni təni=pən kəm rəhan
mamə məmə, “!Pətan, nətim ko!”

27 Kəni məni=pən kəm suah u məmə, “Ik rəham u mamə.”
Kəni tətuəuin e nian əha, suah u təmit pətan u mian iman ikin,
kəni in təmateh vivi in, təhmen e rəhan əhruahru mamə.

Iesu tinimis
(Mat 27:45-56; Mak 14:33-41; Luk 23:44-49)

28 Kəni uərisig lan, Iesu təməhrun məmə uək min iətəm
in təmuva məmə otol, tinol naunun rəkis.† Kəni o noliən
nəghatiən min e Nauəuə Rəha Uhgin tuva mol nipəhriəniən
lan, in təməni məmə “Inəuauə.”‡

29 Kəni nosinati əkəku kəti əha ikin tətəharəg, kəmiuvi=pən
wain lanu tarfu, məni lan nəhmtin teiuaiu. Kəni ilah
kəmotələs nati kəti talus-alus təhmen e kotin, kəni motəfən e
wain u, kəni motətu=pən e nəhlmi nigi kəti kətəni məmə hisop,
kəni motləfəri tuvən iuəkir o nohli Iesu, məmə otəmnim.

30 Kəni nian in təməmnim wain u nəuvetin, kəni məni məmə,
“!Natimnati rəfin tinol naunun!”§
Kəni in təmarəg iahu e rəhn-kapə, mehag pətigəm e rəhan
nehagiən tiet, kəni mimis.

Suah kəti təməu nikali Iesu

31 Nian əha rəha nol əpenə-penəiən, mətəu-inu okəni lauig
lan, nian rəha Sapət. (Kəni Sapət u, in Sapət keikei kəti.)*
Kəni nətəmi asoli rəha nətəm Isrel kəsotolkeikeiən məmə nipəti
suah milahal əha okəhləhkul e nigi kəməluau mətəuarus=pən
nian əha. Kəni o nati əha inəha, ilah kəməhuvən motətapuəh

---

† **19:24** Sam 22:18 ‡ **19:24** Jon 19:28,36,37 § **19:25** Luk 8:2; Jon 20:1,18
* **19:26** Jon tətəni aru əmə in məmə, “suah u iətəm in tolkeikei pik” (Jon 13:23).
† **19:28** Jon 17:4 ‡ **19:28** Sam 69:21; Jon 19:29 § **19:30** Luk 12:50; Jon 4:34; 17:4
* **19:31** Sapət u, in Sapət keikei kəti, mətəu-inu təmuva əhruahru e nian rəha lafet rəha Pasova.

o Pailət məmə otahli=pən rəhan min nətəmimi, kəhuvən, motahtihli nəhlkilahal, pəh ilahal okihlimis uəhai əmə. Konu ilah okotələs rəkis nipətilahal.

32 Kəni soldiə min kəmotaupən motahtihli nəhlki suah mil u keiu iətəm kəmotəhti=pən ilau e nigi kəməluau ilahal Iesu.

33 Mətəu nian kəməhuva o Iesu moteruh məmə in tinimis rəkis. Kəni əmeiko, ilah kəsotahtihliən nəhlkin.

34 Kəni soldiə kəti təməu əmə nikalin e rəhan nirəu,† kəni rəueiu agin, nirə mine nəhu kəmuaiu əhmen-əhmen əmə,‡ mətueiuaiu e nipətin.§

35 (Kəni suah kəti əha ikin tətəhtul,* in təmeh natimnati min u e nəhmtin. Kəni nəghatiən min rəha suah u, in təhruahru, kəni in təhrun məmə in tətəni pəhriən. Kəni in tətəni pətigəm məmə itəmah min onəkotəhrun motəhatətə lan.)

36 Natimnati min u kəməhuva məmə okotol nəghatiən e Nauəuə Rəha Uhgin tuva mol nipəhriəniən lan,† u tətəni məmə, "Ko nikilkilin kəti təsitəgitiən."‡

37 Kəni nəghatiən kəti min e Nauəuə Rəha Uhgin tətəni məmə, "Ilah okoteruh suah u iətəm kəmotəu."§

Josip mine Nikotiməs, ilau kəmiatənim Iesu

38 Kəni uərisig e natimnati min u, iətəm Aramatiə kəti, nərgin u, Josip. Josip u, in iətəmimi kəti rəha Iesu, mətəu tətəhluaig e nati u, mətəu-inu tətəgin e nətəmi asoli rəha nətəm Isrel.* In təmuvən meruh Pailət, kəni tətapuəh ohni məmə otegəhan lan pəh tos rəkis nipəti Iesu. Kəni əmeiko, Pailət təmegəhan lan, kəni in təmuvən mos rəkis.

39 Kəni Nikotiməs, u aupən in təmuvən meruh Iesu lapin,† in təmuvən ilau Josip. In tatitol kətim kəti, təmərianəh e nati pien-pien min u mir mine alos. Kətim u təfigəm təhmen e tate kilo.

40 Kəni ilau kəmuos rəkis nipəti Iesu, muəuveg e napən təuvir kəti, nərgin u linən. Kəni ilau kəmuol=pən mir mine alos e napən u, təhmen əhruahru əmə məmə inu nətəm Isrel kəutəuveg nipəti iətəmimi mine lan, mautohtənim.

41 Kəni ikin əha kəmətu-pəri Iesu ikin e nigi kəməluau, nimai kəti əha ikin, kəni ikin əha, nipəg kəpiel kəti əha ikin, iətəm

---

† **19:34** Sek 12:10; Nəh 1:7 ‡ **19:34** Nian nirə mine nəhu kəmuaiu tətəgətun məmə Iesu təmimis pəhriən agin. § **19:34** 1Jon 5:6-8 * **19:35** Aposil Jon iətəm təmətei nauəuə u, in tətəghati aru əmə lan e fes 35 (Jon 19:26; 21:24). † **19:36** Jon 19:24,28,37 ‡ **19:36** Iesu in təhmen e Nəti Sipsip rəha lafet rəha Pasova kəni niran otosmiəgəh nətəmimi rəha Uhgin. (Jon 1:29; 1Kor 5:7; 1Pitə 1:19) Təhmen məmə kəməsatgəhliən nikilkili nenəti sipsip min iətəm katoh e lafet rəha Pasova (Eks 12:46; Nam 9:12), e noliən əhmen əmə, nikilkili Iesu kəti, təməsitəgitiən. Sam 34:20. § **19:37** Sek 12:10; Nəh 1:7 * **19:38** Jon 7:13 † **19:39** Jon 3:1-2; 7:50

katitənim itəmi ikin. Kəni ikin əha, kəsitənim=pən əhanəhiən iətəmi kəti ikin.‡
42 Kəni ilau kəmuələhu=pən nipəti Iesu e nipəg kəpiel u, mətəu-inu nian əha in nian rəha nətəm Isrel kautol əpenə-penə lan o Sapət,§ kəni nipəg kəpiel iətəm katitənim itəmi ikin, in iuəkir əmə.

20

Iesu tinəmiəgəh min
(Mat 28:1-10; Mak 16:1-8; Luk 24:1-12)

1 E Sante, ləplapin agin, tətapinəpu əhanəh, Meri u pətan Maktələ,* təmuvən e nipəg kəpiel. !Kəni meruh məmə kəpiel asoli u kəmahtipəsig e nipəg kəpiel lan, kəmisuə rəkis!
2 Tol lanəha, kəni in təmaiu mitəlig muvən o Saimon Pitə mine iətəmimi u kəti min rəha Iesu, u Iesu tolkeikei pik, kəni məni=pən kəm lau məmə, "Ilah kəmotələs rəkis nipəti Iərmənig əpəha e nipəg kəpiel. Kəni iəkotəruru məmə kəmotələhu=pən iə nipətin."
3 Kəni Pitə mine iətəmimi kəti min u rəha Iesu, kəmiaiet mətian məmə okueruh nipəg əha.
4 Kəmuaiu əsanən mian, mətəu suah u kəti in təmaiu maupən mapirəkis Pitə, maupən muvən əpəha nipəg u ikin.
5 Kəni in təməməhli-əməhli məsal=pən əpəha imə, kəni meruh napən təuvir u linən tətəməhli, mətəu in təməsuvəniən imə.
6 Kəni Saimon Pitə in təmiet pətigəm=pa min, kəni miuvig=pən uəhai əmə imə e nipəg kəpiel u, kəni meruh napən min u kautəməhli,
7 kəni meruh min napən u kəməuveg rəhn-kapə Iesu lan aupən. Napən u, in təsəməhli-pəniən ilah napən min u nəuvein, mətəu in kəmaiu-aiu vivi kələhu pisin.
8 Iətəmimi u rəha Iesu iətəm təmaupən, in min təmuvən imə e nipəg kəpiel, kəni in təmeruh natimnati min u, kəni in təməhatətə məmə Iesu tinəmiəgəh min.
9 (Nauəuə Rəha Uhgin tətəni məmə Iesu otəkeikei məmiəgəh min e nimisiən, mətəu ilah kəsotəhrun vivi əhanəhiən nəghatiən əha.)†

Meri u pətan Maktələ in təmeruh Iesu
(Mak 16:9-11)

10 Kəni iətəmimi mil u rəha Iesu kəmiatəlig mətian imalau ikin,

---

‡ **19:41** Afin-to futnot e Jon 11:38 iətəm tətəghati e noliən rəha nitənimiən itəmi.
§ **19:42** Afin-to futnot e 19:31. * **20:1** Luk 8:2; Jon 19:25 † **20:9** Sam 16:10; Aes 53:11; Luk 24:25-27,46; Jon 2:22; Uək 2:24-28

11 mətəu Meri in tətəhtul iuəkɨr e nɨpəg kəpiel u mətasək.
Kəni nian in təmətasək əhanəh, kəni məməhli-əməhli
mətəsal=pən əpəha e nɨpəg.
12 Kəni əmeiko mafu agelo keiu əpəha imə. Napən rəhalau
in təruən vivi. Ilau kətuəharəg əha kəmələhu=pən Iesu
ikɨn. Kətiəh tətəharəg e nɨmei rəhn-kapə, kəni kətiəh e nɨmei
nəhlkɨn.
13 Kəni ilau kəmuətapuəh ohni məmə, "Pətan. ?Ik nətasək o
nak?"
Kəni in təməni=pən kəm lau məmə, "Ilah kəmotələs rəkɨs
nɨpətɨ Iərmənɨg rəhak, kəni iəkəruru məmə kəmotələhu=pən
iə."
14 Nian in tɨnəni rəkɨs nəghatiən u, kəni meirair, kəni meruh
Iesu tətəhtul, mətəu in təruru məmə Iesu.
15 Kəni Iesu təmətapuəh ohni məmə, "Pətan. ?Nətasək o nati
nak? Ik nətəsal e pəh?"
Mətəu pətan u, nɨkin təhti məmə məta iətəmi u tətafəl nati
əha ikɨn əha, kəni in təməni=pən kəm in məmə, "Iətəmi asoli,
nəmə ik nəmələs rəkɨs nɨpətɨn, kəni mələ̈hu=pən ikɨn kəti, əui,
əni=pa-to kəm iəu, pəh iəu iəkuvən mos."
16 Kəni Iesu təni=pən məmə, "Meri."‡
Kəni Meri təmeirair uəhai əmə, məsal=pən meruh, kəni
məni məmə, "! Raponi!" (Inu nəghatiən rəha nətəm Isrel u,
nɨpətɨn təni məmə, "Rəhak Iəgətun.")
17 Kəni Iesu təməni=pən kəm in məmə, "Saskəlɨmiən iəu,
mətəu iəu iəsuvən əhanəhiən əpəha ilɨs o rəhak Tatə. Mətəu
ik, uvən, meh piak mɨn kəni məni=pən kəm lah məmə iəu
inatɨtəlɨg=pən ilɨs o rəhak Tatə, kəni in mɨn rəhatəmah Tatə. In
Uhgɨn rəhak, kəni in Uhgɨn mɨn rəhatəmah."
18 Kəni Meri təmuvən meruh nətəmimi mɨn rəha Iesu, kəni
təni=pən kəm lah məmə, "! Nəsuah mɨn əpə! ! Iəu iəmeruh
Iərmənɨg!" Kəni in təməni pətɨgəm nəghatiən mɨn iətəm Iesu
in təməni=pən kəm in.

Nətəmimi mɨn rəha Iesu kəmoteruh in
(Mat 28:16-20; Mak 16:14-18; Luk 24:36-49)

19 E Sante ləhnaiuv, nətəmimi mɨn rəha Iesu
kəmotuhapumɨn ilah mɨn əpəha e nimə kəti, kəni motasisɨg e
doə motol lok lan, mətəu-inu ilah kəutəgɨn e nətəmimi asoli
rəha nətəm Isrel. Kəni əmeiko, Iesu təmuva məhtul e nəlugɨn
e lah kəni məni=pən kəm lah məmə, "Pəh nəmə̈linuiən tətatɨg
o təmah."§
20 Kəni məgətun nəhlmɨn mɨne nəhlkɨn kəm lah, kəni nɨkilah
təmagiən pɨk mətəu-inu kɨnoteruh Iərmənɨg.*

‡ **20:16** Iesu təmauɨn e nərgɨ Meri e nəghatiən Aram, u nəghatiən əhruahru rəhalau, konu in təhrun məmə Iesu. Məta ilau kətuəghati e nəghatiən Kris kəm lau mɨn e fes 13-15. § **20:19** Jon 20:21,26; Jon 14:27; 16:33 * **20:20** Jon 16:19-22

21 Kəni Iesu təni=pən min kəm lah məmə, “Pəh nəməlinuiən
tətatig o təmah.† Tol mə rəhak Tatə təmahli=pa iəu,‡ e noliən
əhmen əmə, iəu iətahli=pən itəmah.”§
22 Kəni nian in tinəni rəkis nəghatiən u, kəni in təmehag=pən
e lah, kəni məni məmə, “Itəmah, otos Narmin Rəha Uhgin.*
23 Nəmə nəkotalu e noliən tərah rəha iətəmimi, kəni
Uhgin min otafəl rəkis noliən tərah rəhan. Mətəu nəmə
itəmah nəsotaluiən e noliən tərah rəha iətəmimi, kəni Uhgin
otəsaluiən lan kəni məsafəl rəkisiən.”†

Iesu mine Toməs

24 Kəni iətəmi tueləf u kəti rəha Iesu, nərgin u Toməs, u
kətauin lan məmə, Mil-Mil, in təmikə e nian Iesu təmiet
pətigəm=pa o lah.
25 Kəni in min nəuvein, ilah kəmotəni=pən kəm in məmə, “!
Ei, iəmoteruh rəhatah Iərmənig!”
Mətəu Toməs təməni=pən kəm lah məmə, “Nəmə iəkeruh
nimei nil e nəhlmin mil, konu iəkek e nəuanəhlmək, konu
meapən e nimei nirəu e nikalin, konu pəh iəkəni nipəhriəniən
məmə in pəhriən məpanəhatətə lan. Mətəu nəmə iəsehiən, ko
iəsəhatətəiən lan.”‡
26 Kəni tinos nəfakiən apiəpiə kətiəh rəkis, nətəmimi min
rəha Iesu kəutəharəg min əpəha imə, e nimə kətiəh əmə, kəni
motahtipəsig e doə, motol lok. Kəni Toməs əha ikin ilah min.
Nati əpnapin kəmol lok e doə, mətəu Iesu tatig muva min
məhtul e nəlugin e lah məni=pən məmə, “Pəh nəməlinuiən
tətatig o təmah.”§
27 Kəni məni=pən kəm Toməs məmə, “Eruh-to nəhlmək.
Va mek e nəuanəhlməm. Kəni muahru=pa e nəhlməm kəni
meapən e nimei nirəu u e nikalik. Səniən neiuəiən lan, mətəu
ik onəkəkeikei məhatətə lak.”*
28 Kəni Toməs təni=pən kəm in məmə, “Ik rəhak Iərmənig,
kəni ik rəhak Uhgin.”†
29 Kəni Iesu təni=pən kəm in məmə, “Ik nəməhatətə lak,
mətəu-inu nəmeruh iəu.‡ Mətəu nətəmimi min u kəsoteruhiən
iəu, kəni ilah kəutəhatətə lak, ilah okotos nəuviriən pəhriən,
nikilah tagiən pəhriən.”§

Nauəuə u, kəmətei məmə nətəmimi okotəhatətə e Iesu

30 Iesu təmol nəmtətiən min tepət e nəhmti rəhan nətəmimi,
iətəm kəsətei rəkisiən e nauəuə u.*
31 Mətəu kəmətei natimnati min u e nauəuə u məmə itəmah
onəkotəhatətə† məmə Iesu in Kristo iətəm Uhgin təməni məmə

---

† **20:21** Jon 20:19,26 ‡ **20:21** Jon 3:17 § **20:21** Mat 28:19; Jon 17:18 * **20:22** Esik 37:9; Jon 7:39; Uək 2:38; 8:15-17; 19:2; Kəl 3:2 † **20:23** Mat 16:19; 18:18 ‡ **20:25** Mak 16:11 § **20:26** Jon 14:27; 20:19,21 * **20:27** Luk 24:40 † **20:28** Nəh 4:11 ‡ **20:29** Jon 3:15 § **20:29** 1Pitə 1:8-9 * **20:30** Jon 21:25 † **20:31** Jon 3:15

otahli=pa, inu Nəti Uhgin. Kəmətei lanəha, məmə itəmah
onəkotos nəmiəgəhiən e nərgin, mətəu-inu itəmah nəutəhatətə
lan.‡

21

Iesu təmol əpu in kəm rəhan nətəmimi ilah səpin

1 Uərisig e natimnati min u, Iesu təmol əpu min in o rəhan min
nətəmimi,* əpəha e nipəkil e nikali nəhu asoli, kətəni məmə
Lek Kaləli.† Kəni təmol əpu in lanu.
2 E nian əha, nətəmimi min u rəha Iesu kəmotaliuək kətiəh:
Saimon Pitə, mine Toməs u kətauin lan məmə Mil-Mil, mine
Nətaniəl u iətəm Kaləli iman lahuənu Kenə, mine nəti Səpəti
mil,‡ mine iətəmimi mil keiu min rəha Iesu.
3 Saimon Pitə təni=pən kəm lah məmə, "Iəu inatuvən iəkauəl e
nəmu min."
Kəni ilah kotəni məmə, "Intəh, pəh kitah rəfin kəhuvən."
Kəni ilah rəfin kəmoteiuaiu, məhuvən e bot kəti. Kəni Pitə
təməpeg rəhan napən o uək. Kəni ilah kəməhuvən, motəraki
e net, mətəuarus tian. Mətəu kəsotosiən nəmu kəti mine.§
4 Kəni tinatian, kəni Iesu tuva mətəhtul ipari, mətəu rəhan
min nətəmimi, ilah kotəruru məmə Iesu.*
5 In tətapuəh o lah məmə, "!Nəman! ?Nəsotosiən nəmu kəti?"
Kəni ilah kotəni məmə, "Kəpə, nəmu tikə."
6 Kəni in təni=pən kəm lah məmə, "Intəh, otəraki=pən-
to e net e nəven maru ikin e nikali bot, kəni onəkotiuvi
nəmu nəuvein." Kəni əmeiko, kəmotəraki pətigəm e net,
əmeiko, minotəruru niuvi-pəriən, mətəu-inu net təri minəri
minəriauəh e nəmu.†
7 Kəni suah u iətəmi Iesu tolkeikei pik, in təni=pən kəm Pitə
məmə, "!Ei! !Iərmənig əhruahru əha!" Kəni nian Pitə təmətəu
nəghatiən u, təmətəuti uəhai əmə e rəhan kot, kəni miuvig
pətigəm ləuantəhi, meai muvari.
8 Kəni nətəmimi min u nəuvein rəha Iesu, ilah kəməhuvari
e bot, motiuvi net əpəha təmərіauəh e nəmu, mətəu-inu bot
iuəkir əmə o nipəkil, təhmen əmə o hanrit mitə.
9 Kəni nian ilah kəməhuvari, moteruh nigəm əkəku kəti əha
ikin, nəuanəmkeiuv tatuəu əhanəh, kəni nəmu nəuvein əha
ikin, kətuvan e nigəm, mine piret əha ikin.
10 Kəni Iesu təni=pən kəm lah məmə, "Otos nəmu min ko
nəuvein iətəm nəmotos məhuva."
11 Kəni Saimon Pitə təmuvən min e bot, kəni miuvi kəkan net
muvən əpəha ipari. Net u təriauəh e nəmu asoli min, ilah rəfin

‡ **20:31** Jon 19:35 * **21:1** Jon 21:14; Jon 20:19,26 † **21:1** Nəghatiən Kris əhruahru tətəni məmə "nəhu Lek Taipiriəs," in nərgi nəhu Lek Kaləli kəti min. ‡ **21:2** Nəti Səpəti mil keiu, ilau u Jemis mine Jon. Jon u inu in təmətei nauəuə u. § **21:3** Luk 5:5 * **21:4** Luk 24:16; Jon 20:14 † **21:6** Luk 5:4-7

uan-hanrɨt fifti-tri. Kəni nati əpnapɨn məmə net u təmərіauəh pau e nəmu, mətəu in təməsəhapuiən.

12 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Əhuva motauən.” Kəni ilah nɨkilah təgɨn məmə otətapuəh ohni məmə, “?Ik pəh u?” mətəu-inu ilah kɨnotəhrun əsas məmə in Iərmənɨg.

13 Kəni Iesu təmos pɨret muva məfən kəm lah, kəni məfən mɨn nəmu.

14 Kəni inu, nian tatol kɨsɨl lan, iətəm Iesu təmol əpu in o rəhan mɨn nətəmimi uərisɨg e nian in təmɨmɨs, kəni məmiəgəh mɨn.‡

Iesu mɨne Pitə

15 Nian ilah kɨnotauən rəkɨs, Iesu təmətapuəh o Saimon Pitə, məmə, “Saimon Pitə, nətɨ Jon. ?Ik nəkolkeikei iəu tapirəkɨs nətəmi mɨn u?”

Pitə təni=pən kəm in məmə, “Əuəh, Iərmənɨg, ik nəkəhrun məmə iəu iəkolkeikei pɨk ik.”§

Kəni Iesu təni=pən kəm in məmə, “Intəh, ik onəkaugɨn rəhak nenətɨ sipsip mɨn.”

16 Kəni Iesu tatɨg mətapuəh mɨn ohni məmə, “Saimon, nətɨ Jon. ?Ik nəkolkeikei iəu?”

In təni=pən kəm Iesu məmə, “Əuəh Iərmənɨg, ik nəkəhrun məmə iəkolkeikei ik.”

Kəni Iesu təni=pən kəm in məmə, “Intələh, ik onəkəsal vivi o rəhak mɨn sipsip.”*

17 Kəni mau kɨsɨl lan, Iesu tatɨg mətapuəh mɨn ohni məmə, “Saimon, nətɨ Jon. ?Ik nəkolkeikei iəu?”†

Kəni Pitə, nɨkin təmahmə, mətəu-inu Iesu təmətapuəh ohni mau kɨsɨl, məmə, “?Ik nəkolkeikei iəu?” Kəni in təni=pən kəm in məmə, “Iərmənɨg, ik nəkəhrun rəfin natimnati.‡ Nəkəhrun məmə iəu iəkolkeikei ik.”

Kəni Iesu təni=pən kəm in məmə, “Intəh, ik ətaugɨn rəhak mɨn sipsip.§

18 “Nɨpəhriəniən agɨn u iatəni kəm ik məmə, aupən, e rəham nətəm aluəiən, nəmətеargin aru rəham kətəuti, kəni mətaliuək matuvən ikɨn mɨn rəfin iətəm nəkolkeikei məmə nəkuvən ikɨn. Mətəu nian ik onəkauəhli, onəkuahru e nəhlməm, kəni iətə-pɨsɨn kəti otəlis-ərain rəham kətəuti, kəni mit ik nəkian ikɨn ik nəsolkeikeiən məmə nəkuvən ikɨn.”

---

‡ **21:14** Jon 20:1,19,26 § **21:15** Mat 26:33-35; Jon 13:37-38 * **21:16** Esik 34:2; Mat 2:6; Jon 10:11; Uək 20:28; 1Pitə 5:2-3 † **21:17** Jon 13:38 ‡ **21:17** Jon 16:30 § **21:17** Nian Iesu tətəni məmə, “onəkaugɨn rəhak nenətɨ sipsip mɨn,” mɨne “onəkəsal vivi o rəhak mɨn sipsip,” mɨne “ətaugɨn rəhak mɨn sipsip,” kahləni nati kətiəh əmə e suaru pɨsɨn pɨsɨn e nəghatiən.

19 E nəghatiən u, Iesu təmaupən mətəni pətigəm rəkis əmə,
noliən iətəm Pitə otimis, kəni rəhan nimisiən,* in otəfəri nərgi
Uhgin.†
Kəni Iesu təni=pən kəm in məmə, “Intəh, uərisig lak.”‡

Iesu mine suah u
iətəm Iesu təmolkeikei pik

20 Kəni Pitə teirair meruh iətəmimi kəti rəha Iesu tətuərisig
e lau, iətəmimi u Iesu tolkeikei pik. Iətəmi əha inəha, iətəm
təmiəu-iəu muva iuəkir o Iesu e nian kəməutauən e lafet
rəha Pasova, kəni mətətapuəh ohni məmə, “?Iərmənig, pəh u
otegəhan=pən lam e nəhlmi rəham min tikimir?”§
21 Nian Pitə təmeruh in, kəni tətapuəh o Iesu məmə, “?
Iərmənig, mətəu təhro e suah kəha?”
22 Kəni Iesu təni=pən kəm in məmə, “?Nəmə iəu iəkolkeikei
məmə in otətəmiəgəh muvən mətəuarus nian iəkitəlig=pa min,
ik onəkəhrun o nak? Ik u, ik onəkəkeikei muərisig lak.”
23 Kəni tol lanəha o nati u Iesu təməni, nəghatiən kəti
əha ikin kətəni titəlau-təlau e piatah min məmə, “Iətəmimi
u rəha Iesu otəsimisiən,” mətəu Iesu təməsəniən kəm Pitə
məmə suah u otəsimisiən. In təməni əmə məmə, “?Nəmə, iəu
iəkolkeikei məmə in otətəmiəgəh mətəuarus=pən iəkitəlig=pa
min, ik onəkəhrun o nak?”
24 Iətəmimi u rəha Iesu in iətəmimi kətiəh əmə iətəm tətəni
pətigəm natimnati min u,* kəni in mətei rəkis nəghatiən min
u. Kəni itimah iəkotəhrun məmə nəghatiən min u tətəni, in
nipəhriəniən əmə.†

Naunun nəghatiən

25 Kəni natimnati tepət min əpəha ikin iətəm Iesu təmol‡ kəni
nəmə nətəmimi kəmotətei rəkis natimnati min u ilah rəfin e
nauəuə min, iəu, nikik təhti məmə nəhue niftəni u təkəku o
nəliniən nauəuə min u.

---

* **21:19** Kətəni məmə e nu tate min tətuva, kəni kəpanətu-pəri Pitə e nigi kəməluau.
† **21:19** Jon 13:36; 2Pitə 1:14 ‡ **21:19** Mat 4:19; 16:24 § **21:20** Jon 13:23,25
* **21:24** Jon 15:27 † **21:24** Nian nəuvein, Jon tətəghati lanəha, mətəni məmə, “itimah,” uə “in,” məsəniən “iəu,” mətəu in tətəni aru əmə in. (19:35; eruh-to 1Jon 1:1-4 mine Nəghatiən əkuəkir rəha nauəuə u Jon: **?Pəh təmətei nauəuə u?**).
‡ **21:25** Jon 20:30

Uək Mɨn
Uək Mɨn Rəha Aposɨl Mɨn
Nəghatiən əkuəkɨr rəha nauəuə u Uək Mɨn

? Pəh təmətei nauəuə u? Luk təmətei nauəuə u. Afin e "Nəghatiən əkuəkɨr rəha nauəuə u Luk" o nəhruniən məmə Luk in pəh.

? Təmətei tatuvən kəm pəh? Luk təmətei nauəuə u tatuvən kəm in kəti, nərgɨn u Teofɨləs, iətəm kətiəh əmə iətəm Luk təmətei nauəuə u "Nanusiən Təuvɨr Iətəm Luk Təmətei" tatuvən kəm in. Nərgɨn u, nɨpətɨn təni məmə, "Iətəmimi iətəm tolkeikei Uhgɨn." Luk təmətei nauəuə u tatuvən kəm suah u, mətəu in təhrun məmə nətəm Isrel tepət mɨne Ianihluə tepət okotafin mɨn.

? Natɨgiən təhro lanu nian təmətei? Nauəuə mɨn rəha Nanusiən Təuvɨr kəutəghati e nəmiəgəhiən mɨne nɨmɨsiən rəha Iesu. Nauəuə u tətəni pətɨgəm məmə niməfaki təməhro lanu mətuəuin. Nɨpɨlga nauəuə aupən nəuvetɨn u tətəghati tepət e uək rəha Pitə, kəni nɨpɨlga asoli iətəm tətuərisɨg lan tətəghati e nəmiəgəhiən mɨne uək rəha Pol.

? Təmətei nauəuə u o nak? Luk təmətei nauəuə u mətəni məmə niməfaki təməhro lanu mətuəuin, kəni təməhro mɨn lanu niməfaki təmeviə. E nian əha, nətəm Isrel tepət kəsotatɨgiən e nɨtəni Isrel, mətəu kəutatɨg e nɨtəni mɨn iətəm Rom tətarmənɨg e lah. Aposɨl mɨn ilah rəfin nətəm Isrel. Nanusiən təuvɨr əha kəmaupən kəni=pən kəm nətəm Isrel mɨne Nanihluə* mɨn u kəutohtəu=pən nəfakiən rəha nətəm Isrel. Kəni Pitə mɨne Pol mɨne ilah mɨn nəuvein kɨnautos mɨnautuvən kəm Nanihluə mɨn əpnapɨn mɨn. Təmə iərman tolkeikei məmə otɨtəu=pən nəfakiən rəha nətəm Isrel, in okəkeikei kəhgi=pən kəni mɨtəu=pən mɨn lou əlkələh mɨn tepət. Mətəu Pol mɨne Pitə rəueiu kɨnuəhrun məmə nəmə iətəmi tolkeikei məmə otəhatətə e Iesu, kəni ko nɨkin təsəhtiən məmə okəhgi=pən mɨne mɨtəu=pən lou əlkələh mɨn əha. Nətəm Isrel tepət nian kəmotətəu nətəlɨgiən u, ilah kɨnotəməki e Pol mɨne Pitə mɨnautol nərahiən kəm lau. Mətəu ilau kəmuhalpɨn=pən nəghatiən rəhalah. Nian kəmotələs Pol məhuvən e kot, nətəmi asoli rəha Rom kəməsoteruhiən məmə in təmol nati kəti tərah. E naunun nauəuə u, Pol in tətatɨg əpəha e taun asoli u Rom, u iətəmi asoli agɨn rəha Rom tətatɨg ikɨn. Kəni Pol təmətəni pətɨgəm nanusiən təuvɨr, iətəmi tɨkə məmə otəniəhu.

Uhgɨn təməni məmə otahlipa Narmɨn rəhan

---

* : Nanihluə, Ianihluə — Afin-to e tiksɨnəri.

1 Teofiləs, e rəhak nauəuə iətəm iəmətei aupən, iəmətei
noliən min rəha natimnati rəfin iətəm Iesu təmol mine
mətəgətun nətəmimi lan.
2 Nauəuə əha tətəni pətigəm nian Iesu təmətuəuin rəhan uək
mətəuarus Uhgin təmos rəkis muvən e Negəu e Neai. Mətəu
aupən, nian təməsuvən əhanəhiən e Negəu e Neai, Narmin
Rəha Uhgin təmasiru lan məmə otəgətun rəhan min aposil†
min nati nak in tolkeikei məmə okotol.
3 E nian təməmiəgəh min e nimisiən, nian tepət tətuva o
lah, kəni koteruh in e nian kətiəh kətiəh e nian fote, kəni
matol əpu in kəm lah kəni məgətun ilah e noliən min tepət
məmə in təməmiəgəh pəhriən e nimisiən. Kəni e nian min əha,
təmətəgətun ilah e Narmənigiən Rəha Uhgin.
4 Iesu təmətatig əhanəh ilah min ilah, kəni nian kəti,
nian təmətauən ilah min ilah, in təməni=pən nəghatiən kəti
kəm lah məmə, "Itəmah onəsotaupəniən mohiet u Jerusiləm.
Onəkotəkeikei məutatig motətəuarus onəkotos Narmin Rəha
Uhgin, u rəhak tatə təməni əskasik rəkis məmə otəfən kəm
təmah, təhmen lanu məmə iəu iəməni=pinə rəkis kəm təmah.
5 Aupən Jon təmatol bəptais e nətəmimi e nəhu, mətəu
otəsuvəhiən, Uhgin in otol bəptais e təmah e Narmin Rəhan."

Əpəha e Nitəuət Rəha Nigi U Olif, Uhgin təmos Iesu muvən e Negəu e Neai

6 E nian min əha, aposil min kəməutatig ilah Iesu,
kəmotətapuəh ohni məmə, "? Iərmənig, rəueiu əha tinəuvir
məmə ik onəkol kitah nətəm Isrel okotarmənig e nitəni min
rəhatah, uə kəpə?"
7 Mətəu Iesu təni=pən kəm lah məmə, "E nian min rəha na-
timnati min əha, Tatə Uhgin təməhluaig e natimnati o təmah,
məmə ko nəsotəhruniən. In pisin əmə, tinitəpin rəkis e rəhan
nəsanəniən.
8 Mətəu nian Narmin Rəha Uhgin otuva mətig e təmah,
itəmah onəkotos nəsanəniən. Kəni itəmah onəkotəkeikei
məhuvən motəni pətigəm rəhak nəghatiən əpəha Jerusiləm,
mine ikin min əpəha Jutiə, mine Səmeriə, kəni mine ikin min
rəfin e nitənimtəni min."
9 Nian təməni rəkis əmə nəghatiən əha kəm lah, kəni Uhgin
tos rəkis in məri matuvən e neai. Nian ilah kəmauteruh, kəni
nəpuə kəti tuva məuveg, kəni ilah kəsoteruhiən min.

1:1 Luk 1:3 † **1:2** "Aposil" in suah kəti iətəm Iesu Kristo təmahli=pən o nəni pətigəmiən rəhan nəghatiən. Nian nəkotafin nəghatiən əha "aposil" e nauəuə u, nipətin tətəni məmə nətəmimi tueləf rəha Iesu u kəməutaliuək ilah min. Kəni e nauəuə u, Pol təməni məmə in min aposil kəti rəha Iesu, mətəu in təməsaniən ilah nətəmimi tueləf min əha. Nauəuə u, in tətəghati tepət e aposil mil, Pitə mine Pol.
1:2 Mak 16:19; Luk 24:49-51 **1:3** Luk 24:36-49; Uək 10:41 **1:4** Luk 24:49; Jon 14:16-17; Uək 2:33 **1:5** Mat 3:11 **1:6** Luk 24:21 **1:7** Mak 13:32 **1:8** Mat 28:19; Luk 24:48

10 Nian kəməutəsal pəri əhanəh e neai məutəsəl lan, əmeiko
suah mil keiu kəmuəfən napən ruən kəmiaiet=pa e nəlugin e
lah.
11 Kəni muəni=pən kəm lah məmə, “!Nətəm Kaləli! ?Təhro
nəutəhtul u ikinu məutəsal pəri lan əpətu lan e nəpuə? Iesu
əha Uhgin təmos rəkis o təmah mos məri matuvən e neai,
in otəmanitəlig pa min təhmen=pən əmə lanəha, mə tətəri
matuvən.”

Aposil min

12 Kəni aposil min kəmotsipən e nitəuət u kətəni məmə,
Nitəuət Rəha Nigi U Olif, motohtəlig=pən Jerusiləm səniəmə
isəu pik, iuəkir əmə.
13 Nian kəmohiet=pən Jerusiləm, məhuvən=pən imə e nəuan
nimə kəti əpəha ilis lan, ikin kəutatig ikin. Aposil min əha,
nərgilah u Pitə mine Jon mine Jemis mine Antiru mine Filip
mine Toməs mine Patolomiu mine Matiu mine Jemis nəti Alfiəs
mine Saimon Selot‡ mine Jutəs nəti Jemis.
14 Nətəmi min əha mine nipətan min, mine Meri u məmə
rəha Iesu, mine notəha Iesu min, ilah kəutəhuva pəti-pəti e
nikilah kətiəh məutəfaki nian rəfin.

Iətəmi u otos nimei Jutəs

15 Kəni nian kəti, nian nətəm kautəhatətə e Iesu
kəməutəharəg, ilah tepət, təhmen e uan-hanrit-tuenti ilah
rəfin. Kəni Pitə təməhtul mətəghati kəm lah məmə,
16 “Piak min mine nəuvinik min. Nuvəh aupən Narmin
Rəha Uhgin təməfən nəghatiən kəti kəm Kig Tefit, kəni Kig Tefit
təni pətigəm. Təməni məmə suah kəti otegəhan e Iesu kəm
nətəmimi, kəni ilah okotaskəlim motohamu. Nəghatiən rəha
Nauəuə Rəha Uhgin otəkeikei muva mol nipəhriəniən lan, kəni
rəueiu nəghatiən o suah u tinuva mol nipəhriəniən rəkis lan.
Suah u in Jutəs.
17 Jutəs, in rəhan əha ikin uək məmə otasiru e tah, in kitah
əmə.”
18 (Jutəs u inu təmos nəhmti niftəni kəti e məni u təmos e
noliən tərah iətəm in təmol. E niftəni əha, təməmei morin kəni
nərfin təhapu nisigan tiet.
19 Kəni nətəm Jerusiləm kəmotətəu nəghatiən əha, kəni ilah
kotauin e niftəni əha e nəghatiən əha ikin məmə, “Akeltama,”
nipətin u məmə Niftəni E Nirə.)
20 Kəni Pitə təməni məmə, “Natimnati iətəm Jutəs təmol
təmuva mol nipəhriəniən lan mətəu-inu e Nauəuə Rəha
Nəpuən Min, nəghatiən kəti tətəni məmə,

1:11 Mat 26:64; Luk 21:27 **1:12** Luk 24:50-53 ‡ **1:13** Eruh-to futnot e Mat 10:4 **1:13** Mat 10:2-4 **1:16** Sam 41:9 **1:18** Mat 27:3-8

‘Təuvir məmə rəhan nimə tətəhtul əpnapin əmə, pəh iətəmi kəti
otəsatigiən ikin.’§
“Kəni nəghatiən kəti min tətəni lanu məmə,
‘Təuvir məmə iətəmi pisin kəti min otuva mos nimein.’
21-22 “Kəni tol lanəha, iətəmi kəti otəkeikei mos nimei Jutəs
mətəni pətigəm kəm nətəmimi itimah min, məmə Iərmənig
Iesu təməmiəgəh min e nimisiən. Suah u, in suah kəti iətəm
itimah min iəmautan aupən e nian min u iətəm Iərmənig Iesu
təmətaliuək lan. Suah u in suah kəti iətəm təmətatig nian Jon
təmətəni pətigəm nəghatiən rəha noliən bəptais e təmi, muva
mətəuarus=pən nian Uhgin təmos rəkis Iesu o tah mos məri
muvən e Negəu e Neai.”
23 Kəni ilah kəmotəni nərgi iətəmi keiu, kəti nərgin u Josip u
nian nəuvein kətauin lan məmə Pasapəs Jastəs, kəni kəti min,
nərgin u Matiəs.
24 Kəni ilah kəmotəfaki məutəni məmə, “Iərmənig ik
nəkəhrun niki nətəmimi rəfin. Ik əgətun e timah məmə suah
mil u, in pəhruvən u ik ninitəpin rəkis
25 məmə otaskəlim uək u rəha aposil iətəm Jutəs təməpəh
məmə otuvən e suaru iətəm tərah, iman əhruahru ikin.”
26 Nian ilah kəmotəfaki rəkis, ilah kəmoturin kəpiel
nəuvein, kotəhmen e tais, məmə otəgətun məmə pəh otos
uək əha, kəni kəpiel min kəmotəgətun nərgi Matiəs. Kəni ilah
kotəfən Matiəs məmə in aposil kəti, kəni rəueiu tinol min tueləf
aposil ilah rəfin.

2

Narmin Rəha Uhgin təmuva e nəmiəgəhiən rəhalah

1 E nian rəha Pentekos,* lafet kəti rəha nətəm Isrel, nətəm u
kəutəhatətə e Iesu kəməhuva kətiəh.
2 Kəni rəueiu agin min, kəmotətəu nati kəti təmsipəri e
neai təhmen e nimətagi asoli kəti tətərkərik, kəni nati kəha
kəmotətəu təmuva məri rəfin e nipəgnəua nimə əha kəutəharəg
ikin.
3 Kəni ilah kəmoteruh nati kəti təhmen e nəmnami nigəm
tatuəu. Kəni nəmnami nigəm min əha, kəmotiuvig motan-
əhmen nətəmimi rəfin nətəm kəutəharəg əha imə.
4 Kəni ilah rəfin, Narmin Rəha Uhgin təmuva məriauəh mətatig
e lah, kəni məfən nəsanəniən kəm lah, mol ilah kinəutəghati e
nəghatiən iki pisin min.
5 Kəni nətəmimi min nəuvein əha ikinu, nətəm Isrel nətəm
kəutəfaki kəm Uhgin. Aupən, ilah kəməhuvən e nitəni pisin

§ **1:20** Nipəti nəghatiən u məmə, “pəh otimis.” **1:20** Sam 69:25; 109:8 **1:21-22** Mak 1:9; 16:19; Jon 15:27 * **2:1** Pentekos — Afin-to e tiksinəri. **2:1** Lev 23:15-21; Dut 16:9-11 **2:3** Mat 3:11 **2:4** Mak 16:17; Uək 4:31; 10:44-46; 19:6

pisin min məutatig ikin, kəni rəueiu kohtəlig=pa məutatig Jerusiləm məmə okotol lafet rəha Pasova.

6 Nian ilah kəmotətəu nəghatiən min əha, nətəmimi min tepət kəməhuva. Kəni ilah kəmotauit pik mətəu-inu kəmotətəu nəghatiən min rəhalah nətəmimi min əha kəutəni.

7 Kəmotauit pik agin kəni məutəni məmə, “!Ei! ?Nətəm Kaləli min əmə əha kəutəghati, uə kəpə?

8 ?Təhro əpəha kitah rəfin kəutətəu rəhatah nəghatiən min ilah kəutəni?

9-11 Kitah u nətəmimi iki pisin pisin min tepət. Ikin u nətəm Patiə u ikin, mine nətəm Metiə, mine nətəm Elam, mine nətəm Mesopotemiə, mine nətəm Jutiə, mine nətəm Kapatosiə, mine nətəm Pontəs, mine nətəm Esiə, mine nətəm Fritiə, mine nətəm Pamfiliə, mine nətəm Ijip, mine nətəm Lipiə e nikalin=pən əha Saerin ikin, mine nətəm Rom, nətəm Isrel əhruahru, mine Nanihluə† min mətəu kitah kəutəfaki kəm Uhgin, mine nətəm Krit, mine nətəm Arepiə. Mətəu kitah rəfin kəmotətəu ilah kəutəghati e nəghatiən iki pisin pisin min rəhatah, məutəni pətigəm nati asoli min iətəm Uhgin təmol.”

12 Narmilah təmiuvig pik, kəni kəmotətapuəh o lah min məmə, “!Ei! ?Nak u tol lanu?”

13 Mətəu nəuvein kəmotaləh əuvsan e lah, məutəni məmə, “Nati kəutapis əpəha.”

Pitə təmuhamteipən nipəti nati əha

14 Kəni Pitə təməhtul ilah lepin aposil min, məghati əfəməh məni=pən kəm nətəmimi məmə, “Nətəmimak min nətəm Isrel, mine nətəm iki pisin pisin min u nəutatig Jerusiləm, otətəlig vivi-to lak, pəh iəkuhamtei=pinə nipəti nati əha kəm təmah.

15 Itəmah nəutəni məmə nətəmi min u kəutapis. Mətəu kəpə, kəsotapisiən. Nain klok əmə əha rəueiu ləplapin. ?Kəni ilah kotəhra motapis?‡

16 “Mətəu mə tol lanu lan. Iəni rəha Uhgin aupən, nərgin u Joel, təməni rəkis nati u itəmah nəuteruh. In təməni məmə,

17 ‘Uhgin təməni məmə,

“E naunun nian min, iəkəfən rəhak Narmin kəm nətəmimi rəfin. Ilah rəfin okotos nəsanəniən lan. Nenətitəmah min, nəman mine nipətan, ilah okotəni pətigəm nəghatiən min rəhak iətəm iəu iəkəfən kəm lah. Nətəm aluə min rəhatəmah, Uhgin otəfən nati kəti təhmen e nəməhlairiən kəm lah. Kəni nauəhli min rəhatəmah okotəməhlair e nəməhlairiən pisin pisin min.

18 Səniəmə nətəmi asoli min əmə, mətəu nəman mine nipətan ilah noluək min əmə rəhak, kəni iəkəfən Narmin

† **2:9-11** Nanihluə, Ianihluə — Afin-to e tiksinəri. ‡ **2:15** Nətəmi min əha kəsotəmnimiən wain ləplapin, kəni iətəmi tikə mə tapis ləplapin.

rəhak kəm lah e nian min əha. Kəni ilah okotəni pətigəm
nəghatiən min rəhak iətəm iəkəfən kəm lah.
19 Oiəkol nati apispis min əpəha e neai, mine nəmtətiən
pisin pisin min e nitəni min. Onəkoteruh nirə mine nigəm
mine nahnigəm okotəri motol nəpuə lan.
20 Mitigar otaupən mapinəpu lan, kəni məuig otasiə
təhmen e nirə.§ Kəni ko uərisig, Nian asoli agin rəha Iərmənig
otuva.
21 E nian əha, nətəmimi rəfin nətəm okotauin e Nərgək, iəu
oiəkosmiəgəh ilah.” ’

22 “Nətəm Isrel, itəmah otətəlig e nəghatiən u. Itəmah
nəkotəhrun vivi nati apispis min, mine nəmtətiən pisin pisin
min iətəm Iesu iətəm Nasərit təmol e nəsanəniən rəha Uhgin, u
itəmah nəmoteruh. Natimnati min əha tətəgətun məmə Uhgin
in pisin əmə təmahli=pa Iesu tuva.
23 E nəlpəkauiən rəha Uhgin u in təmol rəkis mələhu aupən,
in təməfinə suah u e nəhlmitəmah. Kəni itəmah nəmotuhamu
in e nian nəmotegəhan=pən lan tuvən e nəhlmi nətəm
kəsotəfakiən. Kəmotuh u, kəmotətu-pəri e nigi kəməluau kəni
timis.
24 “Mətəu Uhgin təmitis Iesu e nahməiən rəha nimisiən, kəni
mol in təmiəgəh min e nimisiən, mətəu-inu nimisiən, rəhan
nəsanəniən tikə o naskəlimiən in.
25 Tefit təməni lanəha e Iesu aupən məmə,
‘Nian rəfin iəkəhrun məmə Iərmənig tətatig itimlau min.
Ko iəsəginiən mətəu-inu tətatig e nikalik itimlau min.
26 Kəni tol lanəha, iəu nikik tətagiən pik, mətəni-vivi ik
e nohlik. Kəni nikik təməlinu mətəu iəkəhrun məmə Uhgin
otosmiəgəh nipətik.
27 Kəni ko nəsəpəhiən narmək otətatig ima nətəm
kəmohmis ikin. Kəni ko nəsegəhan miniən nipəti rəham
Iətəmimi Əhruahru məmə otəmnəmit.
28 Ik nəməgətun rəkis suaru rəha nəmiəgəhiən kəm iəu,
kəni ik onəkol iəu nikik tətagiən pik nian iətatig kilau min ik.’
Inu nəghatiən Tefit təməni e Iesu aupən.

29 “Piak min. Iəkolkeikei məmə iəkəni nati əhruahru kəm
təmah. Iauəhli u kəha rəhatah aupən, Kig Tefit, in təmimis
rəkis, kəni kəmitənim, kəni rəhan suvət tətatig imatah ikin
mətəuarus=pa u rəueiu.
30 Mətəu in iəni kəti rəha Uhgin, kəni in təhrun məmə Uhgin
təmos nonauvil kəti kəm in məniəkis nəghatiən kəti kəm in
məmə iətəmi kəti e nira rəhan otuərisig lan otəkeikei mol Kig.

---

§ **2:20** Iəni min rəha Uhgin kəutəni nəghatiən min lanəha e natimnati əskasik min otəpanuva e Naunun Nian. **2:21** Joel 2:28-32 **2:28** Sam 16:8-11 **2:29** 1King 2:10 **2:30** 2Saml 7:12; Sam 89:3-4; 132:11

31 Kig təmafu məmə nati u otəkeikei muva mol nipəhriəniən
lan. Kəni in təməni məmə Kristo əha, iətəm Uhgin təməni
məmə otahli=pa, Uhgin otol təmiəgəh min e nimisiən, kəni
otəsəpəhiən narmin tətatig ima nətəm kəmohmis ikin, kəni
nipətin ko təsəmnəmitiən.
32 Kəni nəghatiən u tətəghati e Iesu u Uhgin təmol rəkis
təmiəgəh min e nimisiən. !Kəni itimah iəmoteh e nəhmtitimah!
33 Iesu, rəhan tatə təmos in məri muvən e nikalin maru ikin,
imə nisiaiən mine nəsanəniən. Kəni təhmen=pən əmə məmə
Uhgin təməni rəkis lan aupən, in təməfən Narmin rəhan kəm
Iesu məmə Iesu otəfən kəm rəhan min. Kəni natimnati min u,
nauteruh, məutətəu, Narmin Rəha Uhgin tatol.
34 Kig Tefit təməsuvəniən e Negəu e Neai təhmen e Iesu. Kəni
Tefit təməsəghati aruiən lan nian in təməni nəghatiən min əha
məmə,
‘Iərmənig. Ik Iərmənig rəhak. Uhgin Iərmənig təni kəm
ik məmə, “Əharəg e nikalik maru, ikin imə nisiaiən mine
nəsanəniən, mətəhtahnin.
35 Oiəkol rəham min tikimir min məmə okotəhmen e
niməulul iətəm natevig-ərain e niftəni, kəni ik onəkarmənig e
lah.” ’
36 Pəh nətəm Isrel rəfin kotəkeikei motəhrun vivi məmə Iesu
əha iətəm itəmah nəmotətu-pəri e nigi kəməluau, inəha, Uhgin
təmol məmə in Iərmənig mine Kristo — u iətəm Uhgin təməni
məmə otahli=pa.”

Nətəmimi tepət kəmotəni nipəhriəniən e Iesu

37 Nəghatiən u rəha Pitə təmek pəhriən nikilah kəni nikilah
təpəou. Kəni kəmotətapuəh o Pitə mine aposil min rəfin məmə,
“Piatimah min. ?Oiəkotəhro lanu?”
38 Kəni Pitə təməni=pən kəm lah məmə, “Onəkotəkeikei
motəuhlin nətəligiən rəhatəmah, kəni kol bəptais e təmah rəfin
kətiəh kətiəh e nərgi Iesu Kristo, məmə Uhgin otafəl rəkis
noliən tərah min rəhatəmah. Kəni Uhgin otəfinə Narmin u kəm
təmah,
39 mətəu Uhgin təməni rəkis nəghatiən u o təmah,
mine nenətitəmah min, mine namipitəmah min iətəm
okəpanəhuva. Nəniəskasikiən u tətatig o nətəmimi rəfin
min u iətəm Iərmənig Uhgin rəhatah tətauin e lah.”
40 Kəni Pitə təməni nəghatiən təuvir tepət məmə otiuvi=pa
ilah kəhuva, kəni mətəni kəm lah məmə, “O nəkohiet rəkis
e nətəmi min u, nəpiəh mine u nətəm kotərah məmə, Uhgin
otəsoliən nalpiniən kəm təmah min ilah.”
41 Kəni ilah tepət u kəmotətəu nəghatiən rəha Pitə kəmotəni
nipəhriəniən lan, kəni kəmol bəptais e lah. E nian əha,

2:31 Sam 16:10 **2:33** Uək 5:32; 7:55-56 **2:35** Sam 110:1 **2:36** Uək 5:30-31
2:39 Aes 57:19

nətəmimi tepət təhmen e tri-tausin kəməhuva məhuərisig e lah u kəutəhatətə e Iesu.

Naliuəkiən rəha nətəmi min u kəmautəni nipəhriəniən e Iesu

42 Nian rəfin nətəmimi min u kəutəni nipəhriəniən e Iesu, kəutətəlig e nəghatiən iətəm aposil min kəutəgətun ilah lan. E naliuəkiən rəhalah kəməhuva kətiəh, e nauəniən mine Nauəniən Rəha Nəmtətiən Rəha Iesu,* mine nəfakiən. Kəni nian rəfin nikilah tətəskasik məmə okotəkeikei mautol nati əha.

43 Aposil min kəmautol nati apispis mine nəmtətiən pisin pisin min e nəsanəniən rəha Uhgin. Kəni nətəmimi narmilah tatiuvig pik ohni.

44 Nətəmimi min u kəutəhatətə e Iesu, nian rəfin kəutəhuva kətiəh məutəfən rəhalah min natimnati kəm lah min;

45 kəmə iətəmi kəti rəhan nati kəti tikə, kəni kəti təfən rəhan natimnati mos məni lan, kəni məuəri mətuati kəni masiru lan.

46 Nian rəfin kəutəhuvən məutəfaki pəti e Nimə Rəha Uhgin.† Kəni kəmautəhuvən e nimə pisin pisin min məutəuəri nauəniən niglah e nagiəniən mine nikilah pəhriən, kəni kəməutauən min e Nauəniən Rəha Nəmtətiən Rəha Iesu.

47 Kəni nian rəfin kəutəni-vivi Uhgin, kəni nətəmimi kəutəni-vivi ilah o rəhalah noliən. Kəni nian rəfin Iərmənig tatosmiəgəh nətəmimi, kəni ilah kəməutəhuva kətiəh ilah nətəm kəutəhatətə e Iesu.

3

Uhgin təmol nati apispis e iətəmi u nəhlkin tərah

1 Nian kəti e tri klok ləhnaiuv, nian rəha nəfakiən, Pitə mine Jon kəmualiuək mətian e Nimə Rəha Uhgin.

2 Suah kəti iətəm təsaliuəkiən e nian təmair mətəuarus=pa nian əha, kəmələs kəhuva kaharu e namtihluə e Nimə Rəha Uhgin u kətəni məmə Namtihluə Təuvir. Nian rəfin təteasiə e məni o nətəmimi kəutəhuvən imə.

3 Nian təmeruh Pitə mine Jon kinətian məmə okia imə, in təmətapuəh o lau məmə okuəfən məni kəti kəm in.

4 Kəni Pitə mine Jon nəhmtilau təməhtul lan. Kəni Pitə təni məmə, “Əsal=pa meh itimlau.”

5 Kəni təməsal=pən meruh ilau, nikin təhti məmə otos məni kəti o lau.

6 Mətəu Pitə təməni=pən kəm in məmə, “Rəhak məni tikə agin. Mətəu nati iətəm iəu iətos, iəkəfinə kəm ik. !E nərgi Iesu Kristo iətəm Nasərit, iətəni=pinə kəm ik, əhtul maliuək!”

2:41 Uək 2:47; 4:4 * **2:42** Nauəniən Rəha Nəmtətiən Rəha Iesu — Afin-to e tiksinəri. **2:42** Uək 20:7 **2:44** Uək 4:32-35 † **2:46** Nimə Rəha Uhgin — ikin nətəm Isrel kəutəhuva məutəfaki ikin kəm Uhgin. **2:47** Uək 6:7; 11:21 **3:4** Uək 14:9 **3:6** Uək 4:10; 16:18

7 Kəni in təmasiru lan, mos nəhlmin maru miuvi-pəri
məmə otəhtul. Kəni əmeiko rəueiu agin min nəhlkin mil
kəmuəhruahru.
8 Əmeiko təmətu-pəri məhtul minətaliuək, mətitəu=pən ilau
mihluvən e Nimə Rəha Uhgin, kəni minətaliuək matiuvig-
iuvig-pəri mətəni-vivi Uhgin.
9 Kəni nətəmimi rəfin kəmoteruh in tətaliuək mətəni-vivi
Uhgin.
10 Ilah kinotəhrun məmə suah əpələ inəha u iətəm təteasiə
o məni nian rəfin e namtihluə rəha Nimə Rəha Uhgin, kəni
kəmotauit pik, narmilah təmiuvig o suah kəha mətəu-inu
nəhlkin tinəuvir.

Pitə təməghati kəm nətəmimi əpəha e Nimə Rəha Uhgin

11 Nian təmətəhkul=pən e Pitə mine Jon, nətəmimi rəfin
narmilah təmiuvig ohni, kotaiu məhuva məmə okotafu e lahal
əha nəuvetin kəti e Nimə Rəha Uhgin u kətəni məmə Fərantə
rəha Kig Solomən.*
12 Nian Pitə təmeruh ilah, kəni təni=pən kəm lah məmə,
"Nətəm Isrel. ?Təhro narmitəmah tatiuvig pik o nati apispis
u? ?Nauteruh itimahal nikitəmah təhti məmə itimlau iətəmi
asim mil keiu iəmol vi suah u e nəsanəniən əmə rəhatimlau? !
Kəpə!
13 Nati apispis u iətəm nəmoteruh, Uhgin rəha Epraham,
mine Aisək, mine Jekəp, mine tipitah min rəfin, in təməfəri
nərgi rəhan ioluək lan, Iesu. Inu iətəmi kətiəh əmə Iesu u
nəmotəfən məmə otuvən o nətəmi asoli rəha kəpmən məmə
ilah okotuhamu, kəni nati əpnapin Pailət təməni rəkis məmə
okəsuhamuiən okəhlman lan, mətəu itəmah nəmotəni=pən
kəm Pailət məmə kəpə, kəni motəpəh in.
14 Itəmah nəmotəpəh Iesu u in iol əhruahru mine iətəm
təuvir e nəhmti Uhgin, kəni nəmotətapuəh o Pailət məmə
otəhlman e suah kəha iohamu itəmi.
15 Kəni e noliən əha, itəmah nəmotuhamu Iesu, iətəm
nəmiəgəhiən rəfin tatsipən ohni. Mətəu Uhgin təmol təmiəgəh
min e nimisiən. Kəni itimah iəmoteruh e nəhmtitimah məmə
nipəhriən.
16 "Suah u iətəmi itəmah nauteruh motəhrun, in təməsanən
əmə mətəu-inu itimah iəutəhatətə e Iesu mine nəsanəniən
rəhan. In nəsanəniən rəha Iesu mine nəhatətəiən iətəm təməfa
kəm timah təmol vi suah u, kəni itəmah rəfin nəmoteruh.
17 "Piak min. Iəu iəkəhrun məmə nati u nəmotol e Iesu
itəmah rəhatəmah nətəmi asoli min, itəmah rəfin nəmotol
mətəu-inu nəsotəhruniən məmə Iesu in pəh.

---

* **3:11** Fərantə rəha Kig Solomən — ikin kəti imə e Nimə Rəha Uhgin. Ikin əha inəha, nian rəfin nətəmi asoli rəha Isrel kəutəghati e Lou rəha Uhgin **3:13** Eks 3:6,15; Luk 23:13-25; Uək 2:23 **3:17** Luk 23:34; 1Tim 1:13

18 Mətəu suaru u inu rəha Uhgin o noliən rəhan nəghatiən u
in təməni aupən, tinuva minol nipəhriəniən lan. E nəghatiən
rəha iəni min rəhan, in təməni rəkis məmə rəhan Kristo
iətəm təməni rəkis aupən məmə otahli=pa, in otəkeikei mətəu
nahməiən e nipətin.
19 "Intəh, rəueiu əha, onəkotəkeikei motəuhlin itəmah e
rəhatəmah noliən tərah min, kəni motohtəlig=pa o Uhgin
məmə in otafəl rəhatəmah noliən tərah min, kəni məmə
Iərmənig Uhgin otəfinə nəmeigiən mine nəsanəniən vi e
nəmiəgəhiən rəhatəmah,
20 kəni məmə in otahli=pa Kristo titəlig=pa min, iətəmi iətəm
Uhgin təməni rəkis aupən. Kristo u iətəghati lan, in Iesu.
21 Mətəu Iesu otatig pipim e Negəu e Neai mətəuarus Uhgin
otol vi min natimnati rəfin təhmen=pən e itəmi Uhgin təməni
əskasik kəm təmah, iətəm rəhan min iəni min aupən agin
kəmotəni pətigəm.
22 "Kəni iəni asoli Mosis təməni pətigəm məmə, 'Iərmənig
Uhgin otəfəri iəni kəti min e təmah təhmen lak. Onakotəkeikei
məutətəlig e natimnati min rəfin in otəni kəm təmah mautol
nəuian.
23 Nətəmi min u okotəhti nəuia iəni əha, Uhgin otos rəkis ilah
o rəhan min nətəmimi kəni ilah okohmis.'
24 Kəni iəni min rəfin kəmotəni əmə nəghatiən kətiəh,
təmətuəuin e iəni u Samuel, muva mətəuarus=pa u rəueiu,
kəutəni əhanəh nian əha u rəueiu.
25 "Nəniəskasikiən u iətəm Uhgin təməni=pən kəm rəhan
iəni min aupən, in rəhatəmah. Kəni nəniəskasikiən rəha
nasiruiən iətəm Uhgin təməni kəm tipitəmah min aupən, in
rəhatəmah min, mətəu-inu Uhgin təməni=pən kəm Epraham
məmə, 'Oiəkol təuvir kəm nətəmimi rəfin e niftəni, kəni nati
kəti iətəm mipim Iosmiəgəh otol, otəfən nəuviriən əha kəm
nətəmimi ərəfin.'
26 Nian Uhgin təməfəri rəhan ioluək u Iesu Iosmiəgəh,
təmaupən mahli=pinə kəm təmah məmə in otəuhlin itəmah e
rəhatəmah noliən tərah min, kəni e noliən əha, in otol təuvir
kəm təmah."

4

1 Nian Pitə mine Jon kəmətuəghati əhanəh kəm nətəmimi,
kəni pris min, mine iətəmi tətarmənig e soldiə min u kəutəsal
o Nimə Rəha Uhgin, mine Satusi min,* kəmohietigəm=pa.

3:19 Uək 2:38 **3:23** Dut 18:15,18-19 **3:25** Jen 22:18 **3:26** Uək 13:46

* **4:1** Eruh nəghatiən min əha e tiksinəri: pris min, mine soldiə min u kəutəsal o Nimə Rəha Uhgin, mine Satusi.

2 Nikilah təmahmə pik mətəu-inu ilau kətuəgətun nətəmimi
məmə Iesu təmimis kəni məmiəgəh min. Kəni inu təmol suaru
məmə nətəmi min u kəmohmis, Uhgin otosmiəgəh min ilah.
3 Kəni kəmotaskəlim ilau, motləfən əmə ilau e kaləpus mətəu
tinapinəpu rəkis, məmə ilau okuəməhli ikin lapin, kəni olauig
lan kəmanuəhtul e kot.†
4 Mətəu nətəmimi min tepət nian kəmotətəu nəghatiən
kəmuəni kəmotəni nipəhriəniən lan. Kəni nətəmimi rəfin u
kəmotəni nipəhriəniən e Iesu, nəman əmə ilah iuəkir təhmen
e faif-tausin.

Pitə mine Jon kəmuəhtul e nəhmti kaunsil

5 Kəməni lauig lan, pris min nəuvein, mine nətəmi asoli
rəha Isrel min, mine nəgətun min rəha Lou rəha Mosis,‡
kəmotuhapumin ilah min əpəha Jerusiləm.
6 Kəmotəharəg ilah Anəs u pris asoli agin, mine Kaiəfəs, mine
Jon, mine Aleksantə, mine nətəmimi min nəuvein e nəhlin
rəha suah u pris asoli agin, kəmotəharəg e kaunsil.
7 Motəni Pitə mine Jon kian muəhtul aupən e lah, kəni
kotətapuəh o lau məmə, "? Pəh təməfinə nepətiən kəm təlau
megəhan e təlau məmə natuol nati u, uə nəmuol e nərgi pəh?"
8 Kəni Narmin Rəha Uhgin təmərіauəh e niki Pitə, kəni Pitə
təni=pən kəm lah məmə, "Itəmah u nətəmi nəutarmənig e
nətəm Isrel, mine nətəmi asoli min.
9 Itəmah nəutəsal lan=pa o timlau məmə suah u iətəm
nəhlkin təmərah təmos iə nəuviriən, uə itimlau iəmuəhro lanu
muol vivi nəhlkin.
10 Itəmah rəfin u ikinu mine nətəm Isrel min rəfin,
onəkotəkeikei motəhrun məmə suah u iətəm nəhlkin tinəuvir
rəkis tətəhtul aupən e təmah e nəsanəniən əmə e nərgi Iesu
Kristo, iətəm Nasərit. Suah kəha inəha, itəmah nəmotətu-pəri
e nigi kəməluau, in təmimis. Mətəu Uhgin təmol təmiəgəh min.
11 Suah kəha inəha, iətəm Nauəuə Rəha Uhgin təməni lan
məmə,

'Kəpiel u iətəm itəmah nətəmimi rəha noliən nimə,
nəkotəni məmə tərah kəni motəraki lan, mətəu rəueiu in
tinuva kəpiel təuvir agin iətəm nimə təhtul-pəri lan.'

12 Suah kətiəh əmə təhrun nosmiəgəhiən nətəmimi, Iesu
pisin əmə, kəni iətəmimi kəti min tikə agin e niftəni təhrun
nosmiəgəhiən nətəmimi."
13 Nətəmi asoli rəha kaunsil kəmotauit pik nian kəmoteruh
məmə kəsuəginiən e lah, nati əpnapin kəsuoliən skul, ilau
iətəmimi mil əmə. Kəmotəhrun əhruahru məmə suah mil əha
ilah pəhriən Iesu kəməutaliuək məutan.

---

† **4:3** Okuəməhli ikin muətəuarus=pən olauig mətəu inu Lou təməni məmə suah kəti təsuvəniən e kot lapin. **4:4** Uək 2:41 ‡ **4:5** "Lou rəha Mosis" — lou min iətəm Uhgin təməfən kəm Mosis əpəha e nitəuət Sainai **4:10** Uək 3:6,13-16 **4:11** Sam 118:22 **4:12** Mat 1:21

14 Kəni kinotəruru nuhalpiniən nəghatiən rəhalau mətəu-
inu suah u nəhlkin tinəuvir rəkis ilahal min ilau.
15 Kəni kəmotəni=pən kəm lahal məmə okihliet mihluvən
ihluə pəh ilah əmə kotəghati pipim.
16 Kəni ilah kəmotətapuəh o lah min məmə, “?Okotəhro e
suah mil əha? Nətəmimi rəfin u Jerusiləm kinotəhrun rəkis
məmə nati apispis u kəmuol e suah u, in iahgin pik, ko
kəsəniapiniən lan.
17 Mətəu pəh kotəniəhu əskasik ilau məmə okəsuəni pətigəm
miniən nərgi Iesu kəm nətəmimi, kəni nəghatiən e nati apispis
əha otəsiet miniən nətəmimi kotətəu.”

Kaunsil təmegəhan e lau
məmə okiaiet

18 Kəni kəmotauin e lahal kihluva imə, kəni motəni=pən kəm
Pitə mine Jon məmə okəsuəni pətigəm miniən nərgi Iesu, kəni
məsuəgətun miniən nətəmimi lan.
19 Mətəu ilau kəmuəni=pən kəm lah məmə, “Itəmah
əmə otakil məmə təhruahru e nəhmti Uhgin məmə iəkuol
nəuiatəmah uə nəuia Uhgin.
20 Mətəu itimlau ko iəsuakimiən nohlitimalau. Oiəkuəkeikei
muəni pətigəm nati itimlau iəmueruh e nəhmtitimlau kəni
muətəu e nipəgtəlgitimlau.”
21 Kəni kaunsil təməni=pən min kəm Pitə mine Jon məmə
ilah okotol nalpiniən kəti kəm lau nəmə ilau okətuəkeikei
mətuəni pətigəm Iesu kəm nətəmimi, kəni motahli pətigəm
ilau. Kəmotahli pətigəm ilau mətəu-inu kinotəruru məmə oko-
toh əhro ilau. Kəmotəhrun məmə nətəmimi nikilah otahmə
nəmə ilah okotol nalpiniən kəm lau, mətəu-inu nətəmimi rəfin
kinəutəni-vivi Uhgin o nati apispis u Uhgin təmol e iətəm u.
22 Kəni suah u, nəhlkin təməpaiu nian təmair mətəuarus=pa
əha rəueiu, kəni rəhan nu tapirəkis fote.

Nəfakiən rəha nətəm kəmotəhatətə e Iesu

23 Nian nətəmi asoli rəha kaunsil kəmotegəhan e Pitə mine
Jon məmə okətian, kəmiaiet uəhai əmə mian əpəha nətəm
kəutəhatətə e Iesu kəutatig ikin, kəni muəni pətigəm rəfin
nəghatiən iətəm pris asoli min mine nətəmi asoli rəha kaunsil
kəmotəni=pən kəm lau.
24 Nian kəmotətəu nəghatiən əha, ilah rəfin kəməhuva kətiəh
motəfaki=pən kəm Uhgin, məutəni məmə, “Iərmənig Uhgin
Asoli, ik nəmol neai, mine niftəni, mine nitəhi, mine natimnati
ərəfin e lah.
25 Ik nəməghati e nəsanəniən rəha Narmin rəham kəm
tipitimah u aupən Kig Tefit, u in rəham ioluək, kəni in təməni
pətigəm rəham nəghatiən məmə,

4:18 Uək 5:28 **4:19** Uək 5:29 **4:24** Eks 20:11; Neh 9:6; Sam 146:6

‘?Təhro nətəmimi e nitəni pisin pisin min nikilah tətahmə pik
lanəha?
Təhro ilah nikilah tətəhti məmə okotol nərahiən min əha. Ko
kotol pau ko kəsotoliən nati kəti.
26 Nətəm kəutarmənig e nitəni min, kəmotol əpenə-penə o
nəluaginiən,
kəni nətəmi asoli min kəutəhuva pəti-pəti,
məmə kotəluagin ilah Iərmənig Uhgin mine Iosmiəgəh iətəm in
təməni rəkis.’
27 “Iərmənig Uhgin, in nipəhriəniən nəghatiən iətəm Kig Tefit
təməni, tinuva miniet=pa, mətəu-inu Kig Herot Antipas, mine
Pontiəs Pailət, mine nətəm Isrel, mine Nanihluə min, ilah
rəfin kəməhuva kətiəh u ikinu lahuənu Jerusiləm, məutətei
nəghatiən ekəu-ekəu məmə okotuhamu Iesu, u in rəham
ioluək əhruahru u ik nəmitəpin.
28 Mətəu natimnati rəfin iətəm kəmautol təmitəu=pən əmə
rəham nəghatiən iətəm ik nəməni rəkis e nəsanəniən mine
nəhruniən rəham aupən.
29 Tol lanəha, Iərmənig, nikim tətəhti nəghatiən iətəm ilah
kəmotəni məmə okotoh itimah, ol itimah rəham noluək min
məmə iəsotəginiən məmə iəkotəni pətigəm rəham nəghatiən.
30 Uahru=pa e nəhlməm əsanən məmə otol vi nətəmi
kəutohmis, kəni mol nati apispis min mine nəmtətiən pisin
pisin min e nərgi Iesu, rəham ioluək əhruahru.”
31 Nian kəmotəfaki rəkis, kəni nimə təmarigrig, kəni Narmin
Rəha Uhgin təmuva məriauəh mətatig e lah rəfin, kəni
kinautəni pətigəm nəghatiən rəha Uhgin məsotəginiən.

Nətəm kəmautəni nipəhriəniən e Iesu kəutəuəri nautə rəhalah kəm lah min

32 Nətəmi kəutəni nipəhriəniən e Iesu rəhalah nətəligiən
təmuva kətiəh. Kəti təməsəhluaigiən e rəhan nautə, mətəu
kəmautəuəri nautə rəhalah kəm lah min.
33 Kəni aposil min kəmotos nəsanəniən e Narmin Rəha Uhgin
kəni məutəni pətigəm məmə Iərmənig Iesu təməmiəgəh min e
nimisiən. Kəni e nəuviriən rəha Uhgin, in tətasiru e lah rəfin
nətəm kəutəfaki.
34 Kəni ilah kəti, rəhan kəti nati kəti təməsikəiən, mətəu-
inu nətəmimi nəuvein nətəm rəhalah niftəni uə nimə tatig,
kəmotol səlim lan, kəni motəfən məni kəm aposil min,
35 kəni ilah kəmotəuəri kəm nətəmi min u rəhalah nati kəti
tikə.
36 Tol lanəha, suah kəti əha ikin nərgin u Josip, in nəuaniləuis
rəha Lifai, iətəm Saiprəs, aposil min kəmotəfən nərgin vi kəti

---

4:26 Sam 2:1-2 **4:27** Mat 27:1-2; Luk 23:7-11; Uək 3:13 **4:28** Uək 2:23 **4:29** Efəs 6:19 **4:32** Uək 2:44 **4:34** Uək 2:45

kəm in, nərgin u Panəpəs, u nipətin təni məmə, “iətəm tətasiru
mətəfəri nətəligiən.”
37 In təmol səlim e rəhan kəti niftəni, kəni mos məni lan
muvən məfən kəm aposil min məmə ilah okotəuəri kəm lah
min.

5

Anənaiəs mine Səfairə

1 Mətəu suah kəti min əha ikin, nərgin u Anənaiəs, mine rəhan
pətan nərgin u Səfairə. Ilau min kəmos məni e niftəni kəti
rəhalau.
2 In təmaskəlim oneuən məni nəuvetin, kəni rəhan pətan əmə
təhrun. Kəni mos əmə nipilgan muvən məfən kəm aposil min
məmə məni rəfin rəha niftəni.
3 Mətəu Pitə təməni=pən kəm in məmə, “Anənaiəs. ?Təhro
nətegəhan e iərmis u Setən tətuva e nikim? Nəteiuə e Narmin
Rəha Uhgin kəni mətaskəlim nipilga məni nəuvetin rəha
niftəni məmə rəham.
4 Uərisig nəmol səlim e niftəni u, in rəham pisin əmə. Kəni nian
nəmol səlim rəkis lan, rəham pisin əmə məni. ?Təhro natol
lanəha? !Ik nəseiuəiən e iətəmimi mətəu nəteiuə e Uhgin!”
5 Nian Anənaiəs təmətəu nəghatiən əha, əmeiko misipəri
morin rəhan nehagiən tiet. Kəni nətəmimi min əha kəmotətəu
nati əha, kəmotəgin motərəmrumin.
6 Kəni nətəm aluə min kəməhuva motəuveg nipətin motələs
mohiet məhuvən mohtənim.
7 Iuəkir auə kisil təmuva muvən rəkis, kəni rəhan pətan
Səfairə təmiet=pa məruru məmə rəhan iərman tinimis rəkis.
8 Kəni Pitə təmətapuəh ohni məmə, “?Əni-to kəm iəu məmə
məni rəfin əha e niftəni rəhatəlau iətəm kəmos nəhmtin?”
Kəni in təməni məmə, “Əuəh. Nəhmtin rəfin u.”
9 Kəni Pitə təməni=pən kəm in məmə, “?Təhro nəmuol
oneuən nətəligiən kəti məmə nəkueiuə e Narmin Rəha
Iərmənig məmə ko təsəhruniən nati u nəmuol? !Ətəu-
to! Nətəm kəmohtənim rəham iərman, ilah u e namtihluə
kəutəhuva məmə okotələs min ik.”
10 Kəni əmeiko tisipəri min morin=pən əpəha e nəhlki Pitə
ikin, nehagiən rəhan tiet kəni timis. Nian nətəm aluə min
kəməhuva imə, moteruh nimis rəkis, kəni kotələs mohiet
məhuvən mohtənim e nikali rəhan iərman.
11 Nian nətəmimi rəha nəfakiən mine nətəmi əpnapin
kəmotətəu nati əha, kəmotəgin pik.

Aposil min kəmotasiru e nətəmimi tepət
motol vi rəhalah nimisiən

12 Kəni aposil min kəmotol nəmtətiən tepət mine nati apispis
min e nəhmti nətəmimi. Kəni nətəmimi min u kəutəni

5:2 Uək 4:34-35 **5:3** Jon 13:2

nipəhriəniən e Iesu kəməhuva kətiəh əmə e Fərantə rəha Kig Solomən e Nimə Rəha Uhgin.

13 Nati əpnapin nətəmimi min u kəsotəniən nipəhriəniən e Iesu kəmotisiai ilah, mətəu kəmotəgin e nuvəniən əha meruh ilah.

14 Mətəu nian rəfin nətəmimi tepət kəutəhuva məutəni nipəhriəniən e Iərmənig Iesu, nəman mine nipətan, kəni ilah tatepət.

15 Mətəu-inu e nati apispis min iətəm aposil min kəmautol, nətəmimi min kautos rəhalah min nimisiən məutəhuva, kəni məutəlin ilah kəutapili e rəhalah pet mine nimahan e suaru məmə nian Pitə otaliuək mapikalin e lah, in otek nəuvein, uə nəmə nənipisiən rəhan əmə tos nəuvein məmə okotəmiəgəh.

16 Kəni nətəmimi tepət tepət kəmotsipən lahuənu min iuəkir o Jerusiləm məhuva. Motos rəhalah min nətəm kautohmis mine nətəmi min u narmin tərah tətatig e lah məhuva, kəni aposil min kəmotəfaki e lah kəni ilah rəfin kotəuvir.

Nətəmi asoli min kəmotəmkipən aposil min e kaləpus

17 Kəni suah u pris asoli agin mine rəhan min nətəmimi Satusi min u, ilah e pati kətiəh, niəməha təmol pik ilah mətəu-inu nətəmimi tepət kinəutəpəh ilah minautəhuvən o aposil min.

18 Kəni kəmotauit motaskəlim aposil min motəmki=pən ilah e kaləpus.

19 Mətəu lapin lan, agelo kəti rəha Iərmənig təmuva merəh e doə e kaləpus mit ilah mohiet.

20 Kəni məni=pən kəm lah məmə, "Əhuvən e Nimə Rəha Uhgin motəni pətigəm nəghatiən pəhriən rəha nəmiəgəhiən vi u kəm nətəmimi."

21 Kəni kəməni lauig lan, kəmotol nəuia agelo kəni mautəhuvən e Nimə Rəha Uhgin minautəni pətigəm nərgi Iesu kəm nətəmimi.

Kəmləfən aposil min e kot

Kəni pris asoli agin mine rəhan min, kəsotəhrun əhanəhiən məmə ilau kəmiaiet rəkis e kaləpus, kəni kəmotauin e nətəmi asoli min rəha nətəm Isrel, kəni ilah kəməhuva kətiəh məmə ilah okotəharəg e kaunsil* asoli rəha Isrel. Kəni motahli=pən nəghatiən kəm nətəm kəutarmənig e kaləpus məmə okotahli=pa aposil min kəhuva e kot əpəha e kaunsil.

22 Mətəu nian soldiə min kəməhuvən e kaləpus, mətəu aposil min kohkə. Kəni kohtəlig=pa e kaunsil motəni məmə,

23 "Nian iəməhuvən e kaləpus, motafu doə tahtipəsig, lok tətəhkul=pən vi əmə lan, kəni soldiə rəha kaləpus

---

5:12 Uək 2:43; 14:3 **5:19** Uək 12:7-10 * **5:21** "kaunsil" — nətəmi asoli rəha Isrel kəutiuvi pətigəm nətəmimi ikin məmə okotəhtul e nəhmtilah e kot.

kəutəhtul mauteruh vivi əmə namtihluə e kaləpus, mətəu nian iəmoterəh e doə məhuvən imə, mətəu kikə-kikə əmə imə.”
24 Iətəm tətarmənig e soldiə min iətəm kəutəsal o Nimə Rəha Uhgin, mine pris asoli min kəmotətəu nəghatiən əha, kəni motauit pik, narmi lah təmiuvig, minotəruru əpnapin əmə məmə nati nak otuva min.
25 Kəni əmeiko iətəmimi kəti tietigəm=pa məmə, “!Ei, nəman! ! Nətəmi min əpələ əpə nəmotəmki=pən ilah e kaləpus, ilah əpəha e Nimə Rəha Uhgin kəutəgətun nətəmimi!”
26 Kəni iətəm tətarmənig e soldiə min təmit min soldiə min rəhan məhuvən motəmki aposil min məhuva. Mətəu kəməsoteikəpaniən ilah mətəu-inu kinotəgin məmə nətəmi əpnapin okotəhti ilah e kəpiel apin nəmə koteikəpan ilah.
27 Nian kəmotit ilah məhuva imə, kəni motəni məmə ilah okotəhtul aupən e nətəmi asoli rəha kaunsil. Kəni pris asoli agin təməni=pən kəm lah məmə,
28 “Iəmotəniəhu əskasik agin itəmah məmə onəsotəgətuniən nətəmimi e nərgi suah kəha Iesu. Mətəu nəgətuniən rəhatəmah tinaiu ərəfin əpəha Jerusiləm. Kəni mautol məmə nətəmimi okotəni məmə itimah iəmotoh suah kəha Iesu.”
29 Mətəu Pitə təməghati rəhalah aposil min lan məmə, “Itimah iəkotəkeikei mautol nəuia Uhgin, mətəu səniəmə nəuia nətəmimi əmə.
30 Itəmah nəmotuhamu rəkis Iesu motətu-pəri e nigi kəməluau, mətəu Uhgin u rəha tipitah min aupən təmol təmiəgəh min e nimisiən.
31 Uhgin u inu təməfəri rəkis Iesu məmə otuvən məharəg e nikalin maru, u ima nisiaiən mine nəsanəniən, məmə in Iərmənig mine Iosmiəgəh. Uhgin təmol nati əha məmə in otol suaru məmə nətəm Isrel min kotəhrun nəuhliniən ilah e rəhalah noliən tərah min, kəni in otafəl rəkis noliən tərah min rəhalah.
32 Kəni itimah Narmin Rəha Uhgin iəutəni pətigəm natim-nati min u, kəni Uhgin tətəfən Narmin rəhan kəm nətəmimi kautol nəuian.”
33 Nian nətəmimi rəha kaunsil kəmotətəu nəghatiən əha, təmiuvi pik rəhalah niəməha, kəni kotolkeikei məmə oko-tuhamu əmə ilah.
34 Mətəu suah kəti təməhtul, nərgin u Kəmaliel, in Farəsi kəti mine iəgətun kəti rəha Lou, u nətəmimi rəfin kəutisiai. Kəni təmətapuəh o soldiə min məmə okotit aposil min məhuvən ihluə pipim.
35 Kəni in təməni kəm kaunsil məmə, “Nətəmimak min, nətəm Isrel. Otatətəlig vivi məmə onəkotəhro e nətəmi min u.

5:28 Mat 27:25 **5:29** Uək 4:19 **5:31** Uək 2:33-34; Efəs 1:20; Hip 2:10; 12:2

36 Vi agin uəha suah kəti nərgin u Teutas, təmietigəm=pa
mətəni məmə in iətəmi asoli kəti, kəni iuəkir nətəmimi
fo-hanrit kəmotuərisig lan. Mətəu kəmohamu in, kəni
rəhan nətəmimi kəmotan kətiəh kətiəh, kəni rəhan nətəligiən
təmuvən mikə.
37 Uərisig lan, nian kəpmən təmatafin nətəmimi, suah kəti
min u nərgin u Jutəs, iətəm Kaləli, in min təmiuvi nətəmimi
kəhuərisig lan. Mətəu nətəmimi nəuvein kəmotohamu min,
kəni rəhan nətəmimi kəmotan kətiəh kətiəh.
38 Kəni inu rəhak nətəligiən e nəniən u. !Iəkəni kəm təmah,
pəh nəkotəpəh əmə ilah motegəhan e lah kohiet! Mətəu nəmə
nati kautol, in rəha iətəmimi əmə, otəpaniкə.
39 Mətəu nəmə tatsipən o Uhgin, ko nəsotosiən nəsanəniən
məmə onəkotəniəhu ilah. Məta onəkoteruh məmə itəmah
Uhgin onəkotərgəhu."
40 Kəni ilah rəfin kəmotegəhan e rəhan nəghatiən.
Kəni kəmotauin e aposil min məmə okəhuva imə, kəni
motəni məmə soldiə min okotalis ilah. Kəni motəniəhu əskasik
min ilah məmə okəsotəghati miniən kəm nətəmimi e nərgi Iesu
kəni motəhlman e lah kohiet.
41 Kəni aposil min kəmohiet e kaunsil, nikilah təmagiən,
mətəu-inu Uhgin nikin təmepət o lah kəni megəhan e lah məmə
nətəmimi okotoh ilah mətəu inko kautəhuərisig e Iesu.†
42 Kəni nian rəfin e Nimə Rəha Uhgin mine nimə min,
ilah kəməsotəpəhiən məutəkeikei məutəni pətigəm kəni
məutəgətun nəghatiən təuvir məmə Iesu in Kristo iətəm Uhgin
təməni məmə otahli=pa.

6

Kəməfəri dikon min səpin

1 Nian nəuvein tinuva rəkis muvən, kəni nətəmi rəha Iesu
tinətəri minatepət. Nəuvein ilah nəuaniləuis rəha Isrel
kəmotsipən ikin pisin pisin min, kəni məutəni əmə nəghatiən
Kris, məsotəniən nəghatiən rəha Isrel. Kəni tepət, ilah nətəm
Isrel əmə. Mətəu nəfaki min iətəm kəutəni əmə nəghatiən
Kris kinəutəni nikali nəfaki min u nətəm Isrel, məutəni məmə
nian kəutəuəri məni mine nauəniən kəm pətalimis min, mətəu
kəsoteh viviən pətalimis min rəha nətəmi min u kəutəni
nəghatiən Kris.
2 Kəni tueləf aposil min kəmotauin e nətəmimi rəha Iesu
məmə okəhuva-to. Kəni kəmotəni=pən kəm lah məmə,
"Piatimah min. Təsəuviriən məmə itimah iəkotəpəh nəni
pətigəmiən mine nəgətuniən nəghatiən rəha Uhgin məmə

5:36 Uək 21:38 **5:40** Uək 4:18 **5:41** Mat 5:10-12; 1Pitə 4:13 † **5:41** Nian kautos nahməiən nikilah tagiən, mətəu rəhalah Iərmənig təmos nahməiən. Rəueiu əha nian kəutətəu tərah, təgətun məmə ilah kətiəh əmə e Iərmənig. **6:1** Uək 4:35

itimah iəkəhuvnə motəuəri məni mine nauəniən kəm pətalimis min. Inu uək rəha dikon min.
3 Mətəu rəueiu, otəfətigəm-to itəmah səpin, nətəmi min u itəmah nəutisiai ilah, kəni motəhrun nati, mine Narmin Rəha Uhgin təriauəh e nəmiəgəhiən rəhalah. Kəni itimah iəkotəfən nati u kəm lah məmə ilah okotol.
4 Kəni pəh itimah oiəkəuteruh əmə nəfakiən kəm Uhgin mine nəni pətigəmiən mine nəgətuniən nəghatiən rəha Uhgin."
5 Kəni ilah rəfin nikilah təmagiən, kəni məutegəhan e nəghatiən əha. Kəni kəmotəfətigəm Stipin u rəhan nəhatətəiən təskasik e Uhgin, kəni Narmin Rəha Uhgin təmərіauəh mətatig lan. Motəfətigəm min Filip, mine Prokorəs, mine Nikano, mine Timon, mine Pamenəs, mine Nikoləs iətəm Antiok u aupən təməpəh nəfakiən rəha nətəm iman ikin muva mətitəu=pən nəfakiən rəha nətəm Isrel.
6 Kəmotit ilah məhuvən kəm aposil min, kəni aposil min kəmotələhu=pən nəhlmilah e lah motəfaki e lah.
7 Kəni nətəmi rəha Iesu kəutəni pətigəm nəghatiən rəha Uhgin kəm nətəmimi, kəni nətəmi rəha Iesu u Jerusiləm kinautepət pik. E nətəmi min əha, pris min tepət kəmotəhatətə e Iesu.

Kəmotaskəlim Stipin

8 Kəni Stipin u iətəm təmərіauəh e nəuvіriən mine nəsanəniən rəha Uhgin, təmol nəmtətiən tepət mine nati apispis min e nəhmti nətəmimi.
9 Mətəu nətəmimi nəuvein e nimə rəha nuhapuminiən rəha Nətəm Kəmitis Ilah,* kəmotəghati ilah Stipin. Nətəmi min u nətəm Isrel u kəmotsipən Saerin mine Aleksantriə. Kəni nətəmimi nəuvein min u nətəm Isrel u kəmotsipən Silisiə mine Esiə, ilah kəməhuva kətiəh, minautorgəhu ilah Stipin. Kotəni məmə nəghatiən rəha Stipin təsəhruahruiən, mətəu rəhalah təhruahru.
10 Mətəu Narmin rəha Uhgin təmol Stipin teinatig pik, kəni nian in təghati, rəhan nəghatiən tapirəkis rəhalah.
11 Kəni ilah kəmotəou oneuən nətəmimi nəuvein məmə okotasiru e lah motəni pətigəm məmə, "Itimah iəmotətəu məmə Stipin təməni rah Mosis mine Uhgin."
12 Kəni rəhalah nəghatiən təmol niki nətəmimi, mine nətəmi asoli rəha Isrel, mine nəgətun min rəha Lou, kəmotəməki e Stipin. Kəni kəməhuvən motaskəlim motələs məhuvən məmə otəhtul e nəhmti kaunsil.
13 Kəni kəmotəmki nətəmimi nəuvein məhuva məmə okoteiuə e Stipin. Nətəmi min u kəmotəni məmə, "Nian rəfin

---

6:7 Uək 2:41; 16:5 * **6:9** "nimə rəha nuhapuminiən rəha Nətəm Kəmitis Ilah" — Nətəmi min əha, aupən ilah slef rəha suah kəti, mətəu rəueiu əha kəmitis ilah.
6:10 Luk 21:15

tətəni nəghatiən tərah e Nimə Rəha Uhgin, kəni mətəni rah Lou rəha Mosis.
14 Itimah iəmotətəu in təməni məmə Iesu u iətəm Nasərit, in otələs iahu Nimə Rəha Uhgin, kəni məuhlin noliən min u Mosis təməfa kəm tah aupən ikin."
15 Kəni nətəmimi rəfin u kəmautəharəg e kaunsil kəmotəsal=pən əhruahru o Stipin, motafu məmə nəhmtin tinagəhag pəhriən təhmen e rəha agelo.

7

Stipin təməghati e Epraham

1 Kəni pris asoli agin təmətapuəh o Stipin məmə, "?Təhro? ?Nipəhriəniən e nəghatiən min əha kətətu=pən lam?"
2 Kəni Stipin təməni məmə, "Piak min mine tatə min. Otətəligto lak. Uhgin u iətəm in ilis ilis pik, təmietigəm=pa o tipitah Epraham nian in təmətatig əpəha Mesopotemiə, məsuvən əhanəhiən əpəha Haran.
3 Uhgin təməni=pən kəm in məmə, 'Əpəh rəham min, mine ikin nətatig ikin muvən e ikin kəti iətəm iəu o iəkəgətun lam.'
4 "Kəni Epraham təmiet əha Kaltiə muvən mətatig əpəha Haran. Nian təmətatig ikinu kəni rəhan tatə timis, kəni Uhgin təmos muva u e niftəni u itəmah nəutatig lan rəueiu.
5 Mətəu təməsəfən əhanəhiən niftəni əkəku agin nəuvetin kəm in məmə rəhan əhruahru. Mətəu Uhgin təməni əskasik kəm in məmə otəpanəfən rəfin nitəni əha kəm in mine namipin min. Kəni nitəni u otuva imalah agin ikin, nati əpnapin e nian əha Epraham təməsələsiən nətin kəti.
6 Nəghatiən u Uhgin təməni kəm in tol lanəha, in təməni məmə, 'O nian kəti, nəuaniləuis min rəham okəhuvən motatig e niftəni pisin kəti rəha nətəmimi pisin, kəni ilah okəhuva iapispis min, kəni nətəm ikin okotol ilah okotəhuva slef min, kəni mautol mirə kəm lah kətəuarus nu fo-hanrit.
7 Mətəu iəkol nalpiniən kəm nətəmimi min əha kəutarmənig e lah. Kəni uərisig, rəham min nətəmimi okohiet e nitəni əha məhuva motəfaki kəm iəu e nitəni u.'
8 "Kəni Uhgin təməni əskasik məmə in oteh vivi Epraham mine nəuaniləuis min rəhan. Kəni məni=pən kəm in məmə in otəhgi=pən nəsualkələh məmə in nəmtətiən kəti məmə ilah nətəmimi min rəha Uhgin. Kəni nian Epraham təmələs Aisək, kəni matig məhgi=pən nian təmos nian eit.* Kəni nian Aisək təmələs Jekəp, kəni matig məhgi=pən min. Kəni nian Jekəp

7:3 Jen 11:31; 12:1 **7:4** Jen 11:31-12:5 **7:5** Jen 12:7; 15:18; 17:8 **7:7** Jen 15:13-14; Eks 12:40 **7:7** Eks 3:12 * **7:8** Noliən rəha nətəm Isrel tol lanu, nian suakəku iərman tair, e nian eit, kətəhgi=pən.

təməmki nenətin min ilah tueləf, kəni məhgi=pən min ilah. Ilah tueləf əha, nəukəti niratah.”

Tipilah min kəmotəpəh Josip

9 Kəni Stipin təməni=pən min kəm lah məmə, “Kəni nəukəti
nirə min u rəhatah kəmautetet notəhalah u Josip, kəni
motətuati=pən lan kəm nətəm Ijip, məmə otuva slef rəhalah.
Mətəu ilau Uhgin e nian rəfin,
10 kəni Uhgin tos rəkis in e nərahiən rəfin rəhan. Nian
təməhtul e nəhmti kig rəha nətəm Ijip, kəni Uhgin təməfən
nəhruniən kəm in, kəni matig mol min məmə kig otolkeikei
in, kəni mol in tarmənig e nitəni Ijip mine nətəmimi mine
natimnati rəfin rəhan.
11 “Kəni əmeiko nəumis təman e nitəni əpəha Ijip mine
Kenan mol nauəniən tikə, kəni nəumis natus nətəmimi, kəni
tipitah min niglah nauəniən təmikə.
12 Nian Jekəp tinətəu məmə nauəniən əpəha Ijip,
təmahli=pən nenətin min u tipitah min əha kəhuvən, kəni
inu nətuəuiniən ilah kəməhuvən Ijip.
13 Kəni uərisig, ilah kəməhuvən min, kəni in təməni pətigəm
in kəm lah, mətəu ilah kəsotəhruniən məmə in Josip pialah.
Kəni kig rəha Ijip təmətəu nəniən o Josip mine pian min.
14 Kəni Josip təmahli=pən nəghatiən kəm rəhan tatə Jekəp
mine rəhan min, məmə okəhuva motatig ilah min. E nətəmimi
min əha, ilah rəfin səpinte faif.
15 “Kəni Jekəp mine rəhan min kəməhuvən Ijip, kəni
kəməutatig məutatig, kəni Jekəp mine tipitah min kəmohmis
ikin.
16 Kəni kəməmki ilah kan əpəha Sekəm e nitəni u rəhatah,
kəni kitənim ilah ikin e nipəg kəpiel kəti Epraham təmos rəkis
nəhmtin o nətəm Hamor.”

Stipin təməghati e Mosis

17 Kəni Stipin təmətəkeikei mətəni=pən kəm lah məmə,
“Tinatuva iuəkir məmə Uhgin otosmiəgəh rəhan min nətəmimi
u təməni rəkis kəm Epraham, kəni nəuaniləuis min rəhatah u
kəmautatig Ijip, rəueiu əha tinepət.
18 Kəni kig kəti min rəha Ijip təməhtul, in təsisiai aginiən
Josip.
19 In təmosiahu tipitah min e nətəligiən tərah min rəhan,
matol nahməiən kəm lah. Kəni in təmol lou kəti məmə
okotəmki pətigəm nenətilah min iəpəou amrərə min ihluə
məmə okohmis.

7:8 Jen 17:9-14; 21:4 **7:9** Jen 37:11,28; 39:2,21-23 **7:10** Jen 41:37-44 **7:11** Jen 41:54; 42:1-2 **7:13** Jen 45:1-4,16 **7:14** Jen 45:9-11; 46:27 **7:15** Jen 46:1-7; 49:33 **7:16** Jen 23:2-20; 33:19; Jos 24:32 **7:18** Eks 1:7-8 **7:19** Eks 1:11-22

20 “Kəni e nian əha, Mosis təmair, kəni in suakəku təuvir kəti
e nəhmti Uhgin. Rəhan mamə mine tatə kəmuəhluaig oneuən
lan əpəha imə muos məuig kisil.
21 Nian kəmləfətigəm ihluə, nəti kig pətan təmeruh, kəni tələs
məmə oteh vivi rəhan.
22 Kəmotəgətun in e neinatigiən rəfin rəha nətəm Ijip, kəni
nian in təmepət, in təsanən e nəghatiən mine noliən nati.
23 “Nian tinos nu fote, nikin təhti məmə otuvən-to meruh-to
nətəmiman min, nətəm Isrel,
24 kəni mafu kəti iətəm Ijip kəti tatoh. Kəni in təmuvən məmə
otasiru e in kəti əmeiko mohamu iətəm Ijip əpəha.
25 Kəni Mosis nikin təməhti məmə məta in min, nətəm
Isrel, okotəhrun məmə Uhgin təmahli=pən in məmə otuvən
məmkirəkis ilah e nahməiən katol e lah. Mətəu ilah kotəruru.
26 Kəni lauig lan tafu min iətəm Isrel mil keiu katuoh ilau
min, kəni tuvən mə təghati kəm lau məmə otos rəkis ilau, kəni
məmə otol ilau kuol vi ilau min. Kəni məni=pən kəm lau məmə,
‘Suah mil, itəlau əmə. ?Təhro natuoh itəlau min?’
27 “Mətəu suah u təmaupən mol nəukəti norgəhuiən
təmətgi=pən Mosis isəu, kəni məni=pən kəm in məmə, ‘?
Pəh təməfəri ik məmə onəkarmənig kəni mətakil itimah?
28 !Iətəhrun məmə nəkolkeikei məmə onəkohamu min iəu
təhmen e iətəm Ijip u nəmoh nəniuv!’
29 Nian Mosis təmətəu nəghatiən əha, kəni təməgin kəni miet
Ijip magim muvən əpəha isəu ikin Mitian mətatig ikin məhmen
e iapispis kəti. Nian təmətatig mətatig mit pətan ikin kəti, kəni
mələs nətin keiu iərman mil.
30 “Nian təmətatig Mitian mos nu fote, kəni nian kəti tuvən
mətan iuəkir o nitəuət əha Sainai əpəha təpiə-məpiə ikin. Kəni
agelo kəti təmiet=pən ohni e nigəm iətəm tatuəu e nigi əkəku
kəti.
31 Nian təmeruh nigəm əha, narmin təmiuvig pik ohni, kəni
muvən iuəkir məmə oteruh vivi, kəni mətəu Iərmənig Uhgin
təməghati kəm in məmə,
32 ‘Iəu Uhgin rəha tipim min, Uhgin rəha Epraham, mine
Aisək, mine Jekəp.’ Kəni Mosis təməgin minətərəmrumin
minatəgin e nəsal-pəniən əha nigəm ikin.
33 “Kəni Iərmənig Uhgin təməni=pən kəm in məmə, ‘Os rəkis
rəham put e nəhlkəm mətəu-inu niftəni ko ik nətəhtul ikin in
tasim agin, mətəu iəu əha ikin.
34 Imeruh nərahiən iətəm katol e rəhak nətəmimi əpəha
Ijip, iəmətəu nasəkiən rəhalah, kəni mineiuaiu muva məmə
iəkəmkirəkis ilah o nətəm Ijip. Va. Rəueiu əha iəkahli=pən ik
nəkitəlig muvən min Ijip.’ ”

7:20 Eks 2:2 **7:21** Eks 2:3-10 **7:24** Eks 2:11-15 **7:28** Eks 2:14 **7:29** Eks 2:21-22; 18:3-4 **7:34** Eks 3:1-10

Nətəmimi min rəha Isrel kəmotəpəh Mosis

35 Kəni Stipin təmətəkeikei mətəni məmə, “Inu iətəm
kətiəh əmə Mosis iətəm ilah kəmotəpəh nəuian nian ilah
kəmotəni=pən məmə, ‘?Pəh təmləfəri ik məmə onəkarmənig
kəni makil itimah?’ Mətəu Uhgin pisin əmə təmahli=pən
suah kəha Mosis məmə otarmənig kəni mosmiəgəh ilah.
Təmahli=pən nian agelo təmiet=pən ohni e nigəm iətəm
tatuəu e nigi əkəku kəti.
36 Kəni Mosis təmit ilah mohiet Ijip, kəni in təmol nati
apispis mine nəmtətiən tepət, təmol əpəha Ijip, mine nian
kəməutaliuək mautəhuvən=pən e nitəhi u kətəni məmə Nitəhi
Ərarəuv, mine nu fote e ikin təpiə-məpiə ikin.
37 “Inu iətəm kətiəh əmə Mosis u təməni=pən kəm nətəm Isrel
məmə, ‘Uhgin otləfəri iəni kəti min e təmah təhmen lak.’
38 “Inu Mosis iətəm təmauin e tipitah min məmə okotuha-
pumin ilah min əpəha təpiə-məpiə ikin, kəni agelo təməghati
kəm in e Nitəuət Sainai, kəni Mosis u təməfən nəghatiən min u
kəm tipitah min. Kəni nəghatiən min u, ilah nəghatiən keikei
min iətəm kəutəfən nəmiəgəhiən kəm nətəmimi, kəni Mosis
təməhlman tuva kəm tah.
39 “Mətəu nian in təmətatig əhanəh əpəha e Nitəuət Sainai,
tipitah min kəmotəhti nəuian, motəpəh nətəligiən, mətəu
nikilah təmitəlig=pən o nati Ijip.
40 Kəni kəmotəni=pən kəm Eron məmə, ‘Ol narmi nati
nəuvein məmə okəhuva uhgin min rəhatah mə okotit itah.
Mətəu Mosis əha inəha, iətəm təməmki itah kohiet Ijip,
kinotəruru məmə in tinəhruvən.’
41 Kəni e nian əha, ilah kəmotol narmi nati məmə in otuva
uhgin rəhalah, kəni kəmautol sakrifais e nati miəgəh min
məmə okotəfaki kəm in. Kəni kəmautol lafet rəha narmi nəti
kau iətəm ilah əmə kəmotol.
42 Mətəu Uhgin təməuhlin=pən nəmtahn kəm lah, kəni
megəhan=pən e lah məmə okotəfaki kəm mitigar mine məuig
mine məhau min e nəpuə. Kəni nati əha tətəgətun əsas əmə
nəghatiən rəha Uhgin iətəm kəmətei e nauəuə rəha iəni min
rəha Uhgin. Tətəni məmə,

‘!Nətəm Isrel! ?Nian rəfin e nu fote əpəha ikin təpiə-məpiə
ikin, itəmah nəmautoh nati miəgəh min mautol sakrifais
lan. ?Mətəu nikitəmah təhti məmə nəmautol kəm iəu? !Kəpə!

43 Mətəu e nikitəmah, itəmah nəmautələs Nima Tapolin
rəha uhgin eiuə u Molek, mine narmi məhau rəha uhgin eiuə
u Refan. Nati mil u nəmautol məmə onəkotəfaki kəm lau. O
nati əha, iəkahli pətigəm itəmah nəkəhuvən isəu motapirəkis
Papilon.’ ”

7:35 Eks 2:14 **7:36** Eks 7:3; 14:21; Nam 14:33 **7:37** Dut 18:15 **7:38** Eks 19:3 **7:40** Eks 32:1 **7:41** Eks 32:2-6 **7:43** Amos 5:25-27

Stipɨn təməghati
e Nimə Rəha Uhgɨn

44 Stipɨn təmətəkeikei mətəni məmə, “Nian tɨpɨtah mɨn
kəməutatɨg ikɨn təpiə-məpiə ikɨn aupən, ilah kəmotos rəhalah
nati kəti, Nima Tapolɨn rəha Uhgɨn iətəm tətəgətun məmə
Uhgɨn tətatɨg ilah min. Kəni Mosɨs təmol Nima Tapolɨn əha
tətɨtəu=pən əmə nətəlɨgiən rəha Uhgɨn u təməni=pən rəkɨs kəm
in.
45 Kəni nu tepət uərisɨg, Josuə təmit ilah məhuva məmə oko-
tos rəkɨs nɨtəni əha o nətəm Kenan, nətəni u Uhgɨn təməhgirəkɨs
nətəmimi ikɨn. Kəni ilah kəmotələs Nima Tapolɨn u məhuvən
motatɨg ilah min motətəuarus=pa e nian rəha Tefɨt təmol kig
lan.
46 Uhgɨn təmol təuvɨr kəm Tefɨt, kəni Tefɨt təmətapuəh ohni
məmə Uhgɨn otegəhan lan pəh tol nimə kəti iətəm Uhgɨn otatɨg
ikɨn.
47 Mətəu nimə əha, Kig Tefɨt təməsoliən, mətəu nətɨn Kig
Solomən təmol.
48 “Mətəu Uhgɨn iətəm ilɨs agɨn, təsatɨgiən e nimə iətəm
iətəmimi əmə təmol. Təhmen e nəghatiən rəha Uhgɨn iətəm
iəni rəhan təməni məmə,
49 ‘Ikɨn mɨn rəfin e neai təhmen əmə lak məmə iəkəharəg ikɨn
marmənɨg,
kəni nɨtəni mɨn rəfin təhmen əmə məmə iəkəfu=pən nəhlkək
ikɨn.
?Mətəu nimə nak iətəm nəkotəhrun noliən məmə otəhmen lak?
? Kəni ikɨn pəhruvən nəkotəhrun noliən məmə iəkuvən
məmeig ikɨn?
50 Otəni-to. ?Pəh təmol rəfin natimnati mɨn əha?
Iəu pɨsɨn əmə, iəu Uhgɨn iəmol rəfin ilah.’ ”

Nətəm Isrel kəmotəpəh iəni mɨn rəfin rəha Uhgɨn,
mɨne Krɨsto

51 Kəni Stipɨn təmətəkeikei mətəni məmə, “!Itəmah u! Rəhn-
kapə təmah təskasɨk. Nɨkitəmah tapinəpu təhmen e rəha
Nanihluə mɨn. Matəlgɨtəmah talu o nətəuiən nəuia Uhgɨn. !
Itəmah nəkotəhmen əmə e tɨpɨtəmah mɨn nətəm kəməutəhti
nəuia Narmɨn Rəha Uhgɨn!
52 ? Iəni mɨn rəha Uhgɨn aupən, pəh tɨpɨtəmah mɨn
kəməsotoliən nərahiən kəm in? !Tɨkə! Kəmotol nərahiən kəm
lah rəfin. Kəmotohamu mɨn nətəmi mɨn u kəməutəni pətɨgəm
nuvaiən rəha Iətəmi Əhruahru. Kəni itəmah nəmotegəhan=pən
e Itəmi Əhruahru u e nəhlmɨ rəhan mɨn tɨkɨmɨr mɨn kəni
kotuhamu.

7:45 Jos 3:14-17 **7:46** 2Saml 7:1-16 **7:47** 1King 6:1-38 **7:50** Aes 66:1-2
7:51 Aes 63:10 **7:52** Mat 23:31

53 Itəmah nəmotos rəkis Lou rəha Uhgin u aupən nagelo min
kəmotos məhuva, mətəu itəmah nəməsotohtəu=pən aginiən
Lou əha.”

Kəmotahtimu Stipin

54 Nian kəməutətəu nəghatiən min rəha Stipin, nəhmtilah
təmapinəpu, nikilah təmahmə pik, kəni mautigət=pən
nəhluvlah kəm in mətəu-inu nikilah nahmə agin.
55 Mətəu Narmin Rəha Uhgin təmərіauəh e Stipin, kəni təsal
pəri e Negəu e Neai mafu nəhagəhagiən iətəm təsanən pik
təmiet ima Uhgin ikin, kəni meruh Iesu tətəhtul e nikali Uhgin
maru, ikin ima narmənigiən mine nəsanəniən.
56 Kəni Stipin təməni=pən kəm lah məmə, “!Ei, nəman! Iətafu
Negəu e Neai rəha Uhgin taterəh, kəni Nəti Iətəmimi tətəhtul e
nikali Uhgin maru, ikin ima narmənigiən mine nəsanəniən.”
57 Nian nətəmi asoli rəha kaunsil kəmotətəu nəghatiən
əha, kəmotəmkəsgin matəlgilah min e nəuanəhlmilah, kəni
motearəg e Stipin e nəuialah rəfin motauit motaiu məhuvən
moteapən əhmen-əhmen əmə ohni,
58 moteikəpan kəni motəraki pətigəm lan e taun. Kəni
nətəmimi u kəmotətəu nəghatiən rəha Stipin, ilah kəmotəpeg
rəhalah sot asoli min, motəlin=pən iuəkir e nəhlki iətəm aluə
kəti, nərgin u Sol. Kəni minəutəhti Stipin e kəpiel apin.
59 Nian kəmautəhti, kəni Stipin təməfaki məmə, “Iərmənig
Iesu, os narmək.”
60 Kəni təmeiuaiu misin nəulin kəni masək əfəməh məmə,
“Iərmənig, afəl noliən tərah iətəm ilah kautol lak.” Nian təmol
naunun e rəhan nəfakiən, kəni rəhan nehagiən tiet.

8

1 Kəni Sol in təmatəhtul əmə nikin tətagiən məmə ilah
kəmotahtimu Stipin.

Sol təmoh nətəm kəutəfaki

Mətuəuin e nian əha, nərahiən asoli kinotol e niməfaki
əpəha Jerusiləm. Kəni ilah kəmohiet Jerusiləm motagim=pən
Jutiə mine Səmeriə motəpəh pisin əmə aposil min kəutatig
Jerusiləm.
2 Nətəmimi nəuvein nətəm kəutəfaki əskasik kəməhuva
motələs Stipin məhuvən mohtənim, kəni ilah kəmotasək pik
ohni.
3 Mətəu Sol təmətuəuin minətərəkin-ərəkin niməfaki,
matuvən e nimə min mətiuvi pətigəm nəman mine nipətan
iətəm kəutəfaki, kəni matəmki=pən ilah e kaləpus.

Filip təməni pətigəm nanusiən təuvir əpəha Səmeriə

7:55 Sam 110:1 **7:56** Kol 3:1 **7:60** Luk 23:34 **8:3** Uək 9:1,13; 22:4; 26:9-11

4 Kəni nətəm kəutəfaki iətəm kəmohiet Jerusiləm motagim,
kəmautəni pətigəm nəghatiən rəha Uhgin ikin min rəfin iətəm
ilah kəutəhuvən=pən ikin.
5 Filip təmuvən e taun kəti rəha Səmeriə, kəni mətəni pətigəm
nanusiən rəha Kristo iətəm Uhgin təməni məmə otahli=pa.
6 Nian nimənin nətəmimi kəmotətəu Filip, kəni motafu nati
apispis min iətəm in tatol, ilah rəfin kəməutətəlig vivi lan e nak
in tətəni.
7 Nətəmimi tepət narmin tərah min kəmohiet e lah.
Nian narmin tərah min kəmohiet, kəmotasək əfəməh.
Kəni nətəmimi tepət iətəm nipətilah təmimis, uə nətəm
kəsotaliuəkiən, kəmotəuvir min.
8 Kəni nətəmimi rəfin e taun əha, ilah rəfin kəmotagiən.

Saimon u təmol natimnati
e nəsanəniən rəha iərmis min

9 Kəni e taun əha, suah kəti nərgin u Saimon, in təmatol
nati apispis tepət e nəsanəniən rəha iərmis min, kəni nətəmimi
rəfin e Səmeriə, narmilah təmiuvig. Təmol nuvəh nəuvetin. In
mətəfəri aru əmə in məmə in iətəmi asoli kəti.
10 Kəni nətəmimi rəfin, nətəmi asoli mətəuarus=pa noluək
min əmə, kəməutəsal=pən pik ohni kəni məutəni məmə, "Suah
u in iətəmi kəti u in tatol uək e Nəsanəniən Asoli Rəha Uhgin."
11 Kəməutohtəu=pən in nuvəh nəuvetin mətəu-inu narmilah
tatiuvig o natimnati min iətəm in tatol.
12 Mətəu nian nətəmimi kəmotətəu nəghatiən iətəm Filip
tətəni pətigəm e nanusiən təuvir rəha Narmənigiən Rəha Uhgin
mine nəghatiən rəha Iesu Kristo, kəmotəni nipəhriəniən lan,
kəni kəmol bəptais e lah, nəman mine nipətan.
13 E nian əha, suah min u Saimon, təməni nipəhriəniən e
Iesu, kəni kol bəptais min lan. Kəni in tətitəu=pən Filip ikin min
rəfin. Narmin təmiuvig o nati apispis min mine nəmtətiən min
iətəm in tateruh Filip tatol.
14 Nian aposil min əpəha Jerusiləm kəmotətəu məmə
nətəm Səmeriə kinotəhatətə e nəghatiən rəha Uhgin, kəni
kəmotahli=pən Pitə mine Jon məmə okian o lah.
15 Nian ilau kəmian miaiet=pən o lah, muəfaki o lah məmə
Narmin Rəha Uhgin otəriauəh mətatig e lah,
16 mətəu-inu kəmol bəptais əmə e lah e nərgi Iərmənig
Iesu, mətəu Narmin Rəha Uhgin təsəriauəh əhanəhiən e
nəmiəgəhiən rəhalah.
17 Kəni Pitə mine Jon kəmuələhu=pən nəhlmilau e lah
muəfaki e lah, kəni Narmin Rəha Uhgin təməriauəh e lah.
18 Nian Saimon təmafu məmə Narmin Rəha Uhgin tatuvən
e nəmiəgəhiən rəha nətəmimi nian aposil mil kəmuələhu=pən

8:17 Uək 19:6

nəhlmilau e lah muəfaki e lah, kəni in təfətigəm məni məmə otəfən kəm lau,
19 kəni məni=pən kəm lau məmə, “Uəfa min nəsanəniən u kəm iəu məmə nian iəkələhu=pən nəhlmək e nətəmimi, kəni ilah kotəhrun nosiən Narmin Rəha Uhgin.”
20 Mətəu Pitə təməni=pən kəm in məmə, “! Ik mine rəham məni onəkian e nigəm asoli! Mətəu-inu nikim təhti məmə nəkəhrun nos nəhmti nati u iətəm Uhgin tətəfən kəm nətəmimi e məni.
21 Ko ik nəsoliən uək u nəuvetin mine, mətəu-inu rəham nətəligiən təsəhruahruiən e nəhmti Uhgin.
22 Əuhlin ik e rəham noliən tərah min kəni məfaki=pən kəm Iərmənig, məta tafəl rəkis rəham noliən tərah min iətəm nikim tətəhti ilah.
23 Iateruh məmə nian rəfin netetiən təmərіauəh e rəham nətəligiən, kəni noliən tərah min kəmotəlis ik tiəkis.”
24 Kəni Saimon təməni=pən məmə, “! Əui! Uəfaki=pən kəm Iərmənig ohniəu məmə natimnati iətəm itəlau nəmuəni, kəti otəsuvaiən ohniəu.”
25 Kəni nian ilau kəmuəni pətigəm rəkis nəghatiən rəha Iərmənig mine natimnati iətəm in təmol, kəni kəmətian Jerusiləm matuəhtul əgmagim e lahuənu min rəha Səmeriə matuəni pətigəm min nanusiən təuvir rəha Iərmənig.

Filip təməghati kəm iətəm Itiopiə kəti

26 Kəni agelo kəti rəha Iərmənig təməni=pən kəm Filip məmə, “Əsəu-pesi muvən e suaru tisipən Jerusiləm matuvən Kasa.” (Suaru əha tətəməhli əpəha ikin təpiə-məpiə ikin.)
27 Kəni in təmatuvən əmeiko mafu iətəm Itiopiə kəti e suaru. Suah əha in iətəmi asoli kəti rəha kwin rəha nətəm Itiopiə.* Kəni in təmətarmənig e məni rəha kwin. Suah u təmuvən Jerusiləm məmə otəfaki,
28 kəni minatitəlig matuvən iman ikin. Kəni in təmətəharəg-pəri e nati kəti kətəni məmə, “kat” iətəm hos tatiuvi. Kəni mətafin nauəuə iətəm iəni kəti rəha Uhgin təmətei, nərgin u Aiseə.
29 Kəni Narmin Rəha Uhgin təməni=pən kəm Filip məmə, “Uvən maliuək=pən iuəkir o kat əha.”
30 Kəni Filip təmaiu muvən iuəkir ohni, mətəu suah u tətafin nauəuə iətəm iəni Aiseə təmətei. Kəni təmətapuəh ohni məmə, “?Nəkəhrun nipəti nati u nətafin, uə kəpə?”
31 Kəni suah u təməni=pən kəm Filip məmə, “? Iəkəhra məhrun? Mətəu-inu iətəmi kəti tikə mə otuhamtei=pa nipəti

* **8:27** Nəghatiən Kris əhruahru tətəni məmə in suah kəti iətəm kəmitei. E nian əha, nəmə suah kəti tatol uək nian rəfin iuəkir o kwin kəti, kəni okitei məmə otəsitiən kwin.

nəghatiən u kəm iəu.” Kəni in mətapuəh məmə Filip otəri
muvən ilau min muəharəg.
32 In təmətafin nəghatiən u e Nauəuə Rəha Uhgin, tətəni
məmə,
“Kəmit təhmen e sipsip kan məmə okuhamu.
Kəni təhmen e nəti sipsip, təsagətiən nian kətətei nimeimein,
Kəni in təməpnapin əmə, məsəghatiən.
33 Kəmol aulis in, kəni nian kəmakil e kot, kəsakil əhruahruiən.
Nian kəmotuhamu, in nəlugi iətəmimi əmə kəti, nətin tikə.”
34 Kəni suah u təmətapuəh o Filip məmə, “? Kərmə Aiseə
təmətəghati aru lan, uə iətəpisin kəti?”
35 Kəni Filip təmətuəuin e nəghatiən kətiəh əmə iətəm
təmafin, mətəni=pən nəniən təuvir rəha Iesu.
36 Nian kəmətian e suaru miəuva ikin kəti nəhu əha ikin,
kəni suah u təməni=pən kəm Filip məmə, “! Afu-to! Nəhu kəti
əpəha. ? Təhro? ? Pəh nəkol bəptais lak lan?” Kəni Filip
təmegəhan lan.†
38 Kəni təməniəhu kat məmə otəhtul, kəni ilau pəti
kəmueiuaiu mian e nəhu, kəni Filip tol bəptais lan.
39 Nian kəmuəri e nəhu miəuva ilis, Narmin Rəha Iərmənig
tələs rəkis Filip. Kəni suah u təməseruh miniən, mətəu
təmatitəlig matuvən iman ikin e nagiəniən asoli e nikin.
40 Mətəu Filip təmafu məmə tətəhtul əpəha e nitəni pa-
hav ikin əpəha Astot. Kəni in təmatuvən, mətəni pətigəm
nanusiən təuvir rəha Iesu əpəha e taun min rəfin mətəuarus
in təmiet=pən əpəha Sisəriə.

9

Sol təmafu Iesu
e suaru rəha Təmaskis
(Uək 22:6-16; 26:12-18)

1 Kəni e nian əha, Sol təmətəghati əskasik mətəni əskasik məmə
otohamu nətəmimi rəha Iesu. In təmuvən meruh pris asoli
agin
2 mətapuəh ohni məmə otətei nauəuə min kəm nimə min
rəha nuhapuminiən rəha nətəm Isrel əpəha Təmaskis, məmə
nəmə oteruh kəti tatitəu=pən Suaru Rəha Iesu, nati əpnapin
iərman uə pətan, otaskəlim ilah məlis ilah məmki ilah muvən
e kaləpus əpəha Jerusiləm. Kəni təməfən nauəuə min kəm in.

8:33 Aes 53:7-8 † **8:36** E kopi əuas min nəuvein rəha Niutestimin iətəm kəmətei e nəghatiən Kris aupən, nəghatiən pisin kəti min əha ikin iətəm tatilpin nəghatiən u mətəni məmə, “37 Kəni Filip təməni=pən kəm in məmə, ‘Nəmə nəkəni nipəhriəniən e Iesu e nikim rəfin, iəkəhrun noliən bəptais lam.’ Kəni təni məmə, ‘Iəu iatəni nipəhriəniən e Iesu Kristo, məmə in Nəti Uhgin pəhriən.’ ” **8:36** Uək 10:47 **8:40** Uək 21:8 **9:1** Uək 8:3

3 Nian Sol təmuva iuəkir o Təmaskis, əmeiko nəhagəhagiən
kəti təmsipəri e neai tatuəu təhmen e noraipiən muva
masiəgəpin in mine ikin min titəlau lan.
4 Kəni in təmsipəri morin e niftəni, kəni mətəu nəuia suah
kəti tətəni=pən kəm in məmə, “! Sol! ! Sol! ? Təhro natol
nərahiən kəm iəu?”
5 Kəni Sol tətapuəh məmə, “?Ik pəh, Iərmənig?” Kəni nəuia
iətəmi u təməni=pən kəm in məmə, “Iəu Iesu iətəm ik natol
tərah lak.
6 Mətəu rəueiu əhtul muvən əpəha e taun. Ikin əha, suah kəti
əha ikin otəpanəni=pinə əmə məmə nati nak onəkol.”
7 Kəni nətəmimi nətəm kautəhuərisig e Sol, kəmotauit kəni
motəhtul məsotagətiən. Kəmotətəu əmə nəuia iətəmi u, mətəu
kəməsoteruhiən iətəmi kəti.
8 Kəni Sol təhtul, mətəu nəhmtin tinəuau, tinəruru neruhiən
nati. Kəni kəmotos əmə nəhlmin motit məhuvən Təmaskis.
9 Təmos nian kisil təməsehiən nati, kəni məsauəniən kəni
məsəmnimiən nəhu mine.
10 Əpəha e Təmaskis, iətəmi kəti rəha Iesu əha ikin, nərgin
u Anənaiəs. Iərmənig təmauin lan e nati kəti təhmen e
nəməhlairiən, kəni məni=pən kəm in məmə, “!Anənaiəs!” Kəni
in təmətam məmə, “Iərmənig, iəu əpə.”
11 Kəni Iərmənig təni=pən kəm in məmə, “O nəkuvən əha e
nimə rəha Jutəs e suaru asoli iətəm kətəni məmə Təhruahru,
kəni mətapuəh o iətəmi kəti, iətəm Tasəs, nərgin u Sol. In
tətəghati rəueiu kəm Uhgin e nəfakiən,
12 kəni Uhgin təməfən nəməhlairiən kəti, kəni təmeruh ik,
Anənaiəs, nəmuva mələhu=pən nəhlməm lan məmə nəhmtin
otair min.”
13 Mətəu Anənaiəs təni məmə, “Iərmənig, iətətəu nəghatiən
tepət e suah kəha e rəhan noliən tərah min iətəm tatol e nətəm
kəutəhatətə lam əpəha Jerusiləm.
14 Kəni in təmuva u ikinu e nərgi pris asoli min məmə
otaskəlim, mələs nətəm kəutəhatətə lam.”
15 Mətəu Iərmənig təməni kəm Anənaiəs məmə, “! Uvən!
Mətəu-inu suah u in rəhak iətəmimi iətəm inauin rəkis lan
məmə otəni pətigəm nərgək kəm Nanihluə u səniə məmə nətəm
Isrel, mine rəhalah kig min, mine nətəm Isrel min.
16 Kəni iəu iəpanəgətun in məmə otos nahməiən o nərgək.”
17 Kəni Anənaiəs təmuvən lahuənu muvən imə, kəni
mələhu=pən nəhlmin e Sol, məni=pən kəm in məmə, “Piak
Sol. Iərmənig Iesu iətəm təmietigəm ohnik e suaru nian
nəmətuva u ikinu, in təmahli=pa iəu məmə ik onəkeh min
nati, kəni Narmin Rəha Uhgin otəriauəh matig lam.”
18 Əmeiko, nati kəti təhmen e niviligi nəmu təmiet rəkis e
nəhmti Sol, kəni tair min minateruh nati. Kəni minəhtul

9:15 Uək 26:2,6; 27:24; Rom 1:5 **9:16** 2Kor 11:23-28

mətaliuək, kəni kol bəptais lan məmə in nəmtətiən rəha
nəhatətəiən.
19 Kəni nian təmun nauəniən, kəni nipətin tuva məsanən
min.

Sol tinətuəuin mətəni pətigəm nərgi Iesu əpəha Təmaskis

Kəni Sol təmatig mos nian nəuvein min ilah nətəmimi rəha
Iesu əpəha Təmaskis.
20 Təmətuəuin min əmə e nian əha, mətəni pətigəm Iesu
əpəha e nimə min rəha nuhapuminiən rəha nətəm Isrel məmə
Iesu in Nəti Uhgin pəhriən.
21 Kəni nətəmi rəfin nətəm kəmotətəu in, kəmotauit pik ohni,
kəni məutəni məmə, "!Ei! ?Suah u inu təmatol nərahiən kəm
nətəm kəutəhatətə e Iesu əpəha Jerusiləm aupən, uə kəpə? Kəni
in təmuva ikinu məmə otaskəlim ilah məmki ilah muvən kəm
pris asoli min. ?Mə inəha, uə kəpə?"
22 Kəni nəghatiən iətəm Sol tətəni pətigəm, in təsanən pik
mapirəkis nəghatiən rəha nətəm Isrel iətəm kəutatig Təmaskis,
kəni mətəgətun vivi məmə Iesu in Kristo iətəm Uhgin təməni
məmə otahli=pa. Kəni ilah kəmotəruru məmə okotəhrəni.
23 Nian tepət təmuva muvən rəkis, kəni nətəmi asoli rəha
nətəm Isrel kəmotətei oneuən nəua kəti məmə okotohamu Sol,
24 mətəu Sol təmətəu nəua oneuən rəhalah. Kəni rəueiu e
nərauiə mine lapin min, nətəm Isrel kəutəhtul pəsig əpəha e
namtihluə e nipai kəmol e kəpiel məmə okotohamu Sol.*
25 Mətəu in min nəuvein kəmotələs lapin motaipei e
kətim asoli kəti iətəm kəmətu=pən təulə lan, motiləfətigəm
motəhlman-əhlman lan e nəmtah nipai ihluə ikin. Kəni in
təmagim muvən Jerusiləm.

Sol əpəha Jerusiləm

26 Nian Sol təmietigəm=pa Jerusiləm, təmalkut məmə otuvən
meruh nətəmi rəha Iesu mitəu=pən ilah, mətəu ilah kəutəgin,
nikilah təhti məmə tətеiuə əmə e lah məmə in iətəmi rəha Iesu.
27 Mətəu Panəpəs təmit muvən miti=pən kəm aposil min,
məni=pən kəm lah məmə təməhrol lanu Sol təmeruh Iərmənig
Iesu e suaru nian təmatuvən e Təmaskis. Kəni təməni=pən min
kəm lah məmə Iərmənig təməghati kəm Sol, kəni təhro lan in
tinətəni pətigəm nərgi Iesu əpəha Təmaskis, məsəginiən.
28 Kəni ilah Sol kəmotatig kəni in tatuvən ikin min əpəha
Jerusiləm mətəni pətigəm nərgi Iərmənig Iesu məsəginiən.
29 Təməghati ilah nətəm Isrel nətəm kəutəni nəghatiən Kris,
kəmotoh ilah min e nəghatiən. Kəni kinautol məmə okoto-
hamu Sol.

9:21 Uək 8:3 **9:22** Uək 18:28 * **9:24** E taun əha Təmaskis, təhmen e taun tepət, aupən aupən kəmol nikalin asoli e kəpiel titəlau e taun. **9:25** 2Kor 11:32-33 **9:26** Kəl 1:17-19 **9:27** 1Kor 9:1

30 Nian in min nəuvein nətəm kəutəfaki kəmotətəu,
kəməhuvən motit Sol məhuvən motəsəu-pah əpəha ləuahtəni
iuəkir o nitəhi e taun əha Sisəriə, kəni motahli=pən məmə
otagim muvən əpəha isəu e taun əha Tasəs.
31 Kəni nətəm kəutəhatətə e Iesu əpəha Jutiə, mine Kaləli,
mine Səmeriə kəmotatig e nəməlinuiən, iətəmi tikə məmə otol
nəginiən kəm lah. Kəni Narmin Rəha Uhgin təmətasiru e lah
mol ilah kəutəhtul əskasik, kəni ilah rəfin kəutatig mautisiai
Iərmənig. Kəni ilah tinatepət.

Pitə təmol nəhlki Aeneas
təuvir min

32 Pitə təmaliuək muvən ikin min məmə otəsal e nətəm
kəutəhatətə e Iesu. E naliuəkiən rəhan, təmuvən materuh
nətəmimi rəha Iərmənig əpəha e taun əha Lita əpəha Jutiə.
33 Təmuvən ikin əha meruh suah kəti nərgin u Aeneas,
nipətin təmimis tinos nu eit, təməsaliuəkiən mətapili əmə e
rəhan pet.
34 Kəni Pitə təmməni=pən kəm in məmə, "Aeneas. Iesu Kristo
təmosmiəgəh ik əha rəueiu e rəham nimisiən. Əhtul, maiu-aiu
rəham nimahan." Kəni rəueiu agin min, Aeneas təməuvir min
məhtul.
35 Kəni nətəmimi rəfin əha Lita mine ikin min rəfin
əpəha Saron kəmoteruh suah u təmaliuək mətan, kəni ilah
rəfin kəmotəuhlin rəhalah nətəligiən kəni minəutəfaki kəm
Iərmənig.

Pitə təmol Tokəs təmiəgəh min

36 E taun kəti əha Jopə, pətan kəti əha ikin iətəm in tətəhatətə
e Iesu, nərgin u Tapitə.† E nəghatiən rəha nətəm Kris, kətəni
məmə Tokəs. Pətan u, nian rəfin tatol təuvir kəm nətəmimi
kəni mətasiru min e nanrah min.
37 Mətəu e nian əha, nimisiən kəti təmol in kəni timis. Kəni
ilah kəmotəueiu kəni kəməhuvən=pən e rəhan napən, kəni
motələhu e nəuan nimə əpəha ilis agin.
38 Ikin əha Lita in iuəkir əmə o taun əha Jopə. Kəni
nian nətəmi rəha Iesu kəmotətəu məmə Pitə əpəha Lita,
kəmotahli=pən suah mil keiu məmə okian muəsəu-pah
muəni=pən kəm in məmə, "!Otuva uəhai əmə-to!"
39 Kəni Pitə təmitəu=pən ilau. Nian kəmhlietigəm=pən
lahuənu, kəmotit məhuvən əpəha ilis agin. Mətəu pətalimis
min təriauəh əpəha ikin kəutasək ohni, kəni kəmotəgətun
kəm Pitə rəhalah natimnati iətəm pətan əha təməhli nian in
təmatəmiəgəh.
40 Kəni Pitə təmahli pətigəm ilah, kəni meiuaiu misin nəulin
kəni məfaki. Kəni məsal=pən o pətan əha təmimis məmə,

† **9:36** Nipətin rəha nərgin u Tapitə təni məmə, "tia," u in nati miəgəh kəti.

“Tapitə, əhtul.” Kəni pətan əha təmair meruh Pitə, kəni məhtul məharəg.

41 Kəni Pitə teapən ohni maskəlim nəhlmin miuvi-pəri məmə otəhtul e nəhlkin mil. Kəni mauin=pən e nətəm kəutəhatətə e Iesu mine pətalimis min məmə okəhuva imə, kəni miti=pən pətan əha iətəm tinəməmiəgəh kəm lah.

42 Kəni nəghatiən e nati əha təmaiu mitəlau e taun əha Jopə. Kəni tepət kəmotəni nipəhriəniən e Iərmənig Iesu.

43 Kəni Pitə təmatig əha Jopə nəuvetin ilau suah kəti nərgin u Saimon iətəm tətol əpenə-penə e nilosi kau.

10

Uhgin təməghati kəm Koniliəs

1 E taun Sisəriə, suah kəti əha ikin nərgin u Koniliəs. In iətəm Rom, kəni in iətəmi asoli rəha soldiə min u ilah rəfin uan-hanrit. Kəni ilah kəutsipən e “Soldiə rəha Itali.”

2 In iətəmi kəti in tatisiai Uhgin rəha nətəm Isrel, mətitəu=pən noliən rəha nəfakiən rəhalah, in mine rəhan min, mine noluək min rəhan. In tətəfən rəhan məni tepət kəm ianrah min, kəni mətəfaki kəm Uhgin rəha nətəm Isrel nian rəfin.

3 Nian kəti əmeiko e tri klok ləhnaiuv e nian tətəfaki lan, təmeruh nati kəti təhmen e nəməhlairiən. In təmafu vivi əmə agelo kəti rəha Uhgin tətuva ohni, kəni mauin lan məmə, “! Koniliəs!”

4 Nian nəhmti Koniliəs təməhtul lan, in təməgin kəni məni məmə, “?Iərmənig, təhro?”

Kəni agelo təməni=pən kəm in məmə, “Uhgin tinətəu rəkis rəham nəfakiən mineruh nəuviriən iətəm ik natol kəm nanrah min, kəni nikin tinagiən ohni.

5 Ahli=pən nətəmimi nəuvein kəhuvən əpəha Jopə, motos suah kəti məhuva, nərgin u Saimon Pitə.

6 In tətatig ilau suah kəti nərgin u Saimon u tatol əpenə-penə e nilosi kau. Rəhan nimə tətəhtul iuəkir o nitəhi.”

7 Nian agelo təməghati rəkis kəm in təmitəlig, kəni Koniliəs təmauin e rəhan ioluək keiu mine soldiə kəti iətəm tatol uək kəm in, kəni in min iətəmi rəha nəfakiən.

8 In təməni=pən rəfin natimnati iətəm in təmeruh kəm lahal, kəni mahli=pən ilahal məmə okihluvən Jopə.

Uhgin təməghati kəm Pitə e nəməhlairiən

9 Kəni kəməni lauig lan, nian mitigar tinalelin, kəni suah milahal əha kəmluva e suaru iuəkir o taun əha Jopə. E nian əha, Pitə in təmuvən əpəha ilis e nəhue nimə iətəm tepin-epin ikin məmə otəfaki kəm Uhgin.

10 Mətəu nəumis tinus, kəni nian kəmatol əhanəh nigin
nauəniən, in təmair mətəu təmeruh nəməhlairiən kəti iətəm
Uhgin təməfən.
11 E nəməhlairiən əha, təmeruh neai təmerəh, kəni nati
təhmen e tapolin asoli kətaskəlim nififin min, kəni kəhlman-
əhlman teiuaiu=pa e niftəni.
12 E nipəg nati əha, təmeruh nati miəgəh pisin pisin min əha
ikin iətəm kəutaliuək mine mautəlkəu, mine mənig pisin pisin
min.
13 Kəni nəuia iətəmi kəti təməni=pən kəm in məmə, "Pitə,
əhtul. Ohamu nəuvein mun."
14 Mətəu Pitə təni məmə, "! Iərmənig, kəpə! E rəhak
nəmiəgəhiən iətan məsun əhanəhiən nati kəti tol lanu iətəm
Lou rəham təmənіəhu məmə kəsuniən tamikmik e nəhmtəm."
15 Kəni nəuia iətəmimi təməghati min kəm in məmə, "Səniən
məmə nati kəti tamikmik iətəm iəu Uhgin iatəni məmə təuvir
əmə, təsamikmikiən."
16 Kəmuəghati o natimnati min əha mau kisil, kəni rəueiu
agin min, tapolin əha təməri muvən əpəha e neai.

Pitə təmos
nipəti nəməhlairiən

17 Kəni Pitə nikin təməhti pik məmə otəhrun nipəti nati əha
təmeh e nəməhlairiən u təmeruh. Mətəu suah milahal u
iətəm Koniliəs təmahli=pən ilahal, kəmlətapuəh o nimə rəha
Saimon, kəni minluva minleruh. Kəni minluvən məhləhtul
əpəha e namtihluə.
18 Kəni məhlauin əfəməh məmə, "! Ei! ? Suah kəti u ikinu
nərgin u Saimon Pitə uə?"
19 Kəni nian Pitə tətalkut əhanəh məmə otəhrun nipəti
nati əha təmeh e nəməhlairiən, kəni Narmin Rəha Uhgin
təməni=pən kəm in məmə, "! Ei, ətəu-to! Suah milahal kisil
əpəha kələsal lam.
20 Əhtul uəhai meiuaiu muvən meruh ilahal. Nikim
təsəhtiən məmə ko nəsuvəniən mitəu=pən ilahal mətəu-inu iəu
iəmahli=pa ilahal məmə okiluva."
21 Kəni Pitə təmeiuaiu muvən məni=pən kəm lahal məmə,
"Mə iəu u iətəm itəmahal nələsal lan. ?Nəklolkeikei iəu o nah?"
22 Kəni kihləni=pən kəm in məmə, "Əuəh. Iətəm tətarmənig e
soldiə min, u Koniliəs, təmahli=pa itimahal məmə iəkluva. In
suah kəti iətəm tatisiai Uhgin kəni in məhruahru e nəhmtin,
kəni nətəm Isrel kəutisiai pik in. Agelo kəti rəha Iərmənig
təməni=pən kəm in məmə in otahli=pa itimahal iəhkluva
mihlit ik kəhuvən iman ikin, məmə ik nəkanus nəghatiən kəm
in pəh tətəu."

10:14 Lev 11:1-47; Esik 4:14 **10:15** Mak 7:15,19

23 Kəni Pitə təmit ilahal məhuvən imə məmə ilah okotapili
əha ikin.

Pitə təmuvən
e nimə rəha Koniliəs

Kəni nian kəməni lauig lan, Pitə təmitəu=pən ilahal, kəni
nəfaki min nəuvein əha Jopə, kəmohtəu=pən ilah.
24 Kəməni lauig min lan, kəmohiet=pən əpəha Sisəriə. Ikin
əha Koniliəs təmətapuəh o rəhan min mine nətəmimi min
nəuvein məmə okəhuva məutəhtahnin Pitə.
25 Nian Pitə təmətuəuin məmə tuva imə, kəni Koniliəs
təmeiuaiu misin nəulin e nəhlki Pitə məmə otəfaki kəm in.
26 Mətəu Pitə təmeapən kəni miuvi-pəri min kəni məni=pən
kəm in məmə, "Əhtul, iəu iətəmimi əmə təhmen lam."
27 Kəni Pitə təmətəghati ilau Koniliəs kəni mian imə. Pitə
təmeruh məmə nətəmimi tepət kinəhuva rəkis məutəharəg.
28 Kəni Pitə təməni=pən kəm lah məmə, "Itəmah rəfin
nəkotəhrun vivi məmə tasim e Lou rəha nətəm Isrel məmə
okəhuva motan kətiəh ilah nətəm səniə məmə nətəm Isrel,
uə okəhuvən motatig pəti. Mətəu Uhgin təməni kəm iəu e
nəməhlairiən məmə iəsəniən məmə suah kəti in tamikmik e
nəhmtin.
29 Tol=pən lanəha, nian nəmotahli=pinə nəghatiən ohniəu,
iəməsəniən nati kəti, nikik təmagiən əmə məmə iəkuva. ?Mətəu
iəkolkeikei məmə iəkətapuəh məmə nəmotahli=pinə nəghatiən
ohniəu məmə iəkuva o nak?"
30 Kəni Koniliəs təni məmə, "Nian kisil tinuvən rəkis təhmen
əha rəueiu e tri klok ləhnaiuv, iəmətəfaki əpəha e rəhak nimə.
Kəni rəueiu agin suah kəti iətəm rəhan napən tagəhag tətəhtul
aupən lak,
31 Kəni məni məmə, 'Koniliəs. Uhgin təmətəu rəkis rəham
nəfakiən, kəni məsaluiən e nati təuvir min iətəm ik natol kəm
ianrah min.
32 Ahli=pən nətəmimi nəuvein kəhuvən əpəha Jopə o suah
kəti əha ikin, nərgin u Saimon Pitə məmə otuva. In tətatig e
nimə rəha suah kəti, nərgin u Saimon, u tol əpenə-penə e nilosi
kau. Rəhan nimə tətəhtul e nikali nitəhi.'
33 Kəni iəkahli=pinə uəhai əmə nəghatiən ohnik. Kəni təuvir
pik məmə ik nəkuva. Itimah rəfin u ikinu e nəhmti Uhgin
o iəkotətəlig lam məmə onəkəni=pa rəfin natimnati iətəm
Iərmənig təməfinə məmə onəkəni=pa kəm timah."

Pitə təməghati

34 Kəni Pitə təməghati məni məmə, "Rəueiu inəhrun məmə
səniəmə nətəm Isrel əmə iətəm Uhgin nikin tətagiən matol
təuvir kəm lah,

10:26 Uək 14:13-15; Nəh 19:10 **10:34** Dut 10:17; Rom 2:11

35 mətəu nikin tagiən o nətəmimi e ikin min rəfin u kəutisiai
in mine mautol nati iətəm təhruahru.
36 "Itəmah nəkotəhrun rəkis nəghatiən iətəm Uhgin təməfən
kəm nətəm Isrel. Tətəni nanusiən təuvir rəha nəməlinuiən ilah
Uhgin e Iesu Kristo iətəm in Iərmənig rəha nətəmimi ərəfin.
37 Itəmah nəkotəhrun natimnati min iətəm Iesu iətəm
Nasərit təmol əpəha ikin e Jutiə təmətuəuin e Kaləli. In təmol
natimnati min əha uərisig e uək rəha Jon Bəptais iətəm tətəni
pətigəm kəm nətəmimi məmə okəkeikei kol bəptais e lah.
38 Iesu əha, Uhgin təmitəpin məfən Narmin Rəha Uhgin mine
nəsanəniən kəm in, kəni mətəu-inu Uhgin tətatig ilau min, in
təmuvən e ikin min matol nati təuvir min, kəni matol vivi
nətəmimi rəfin iətəm Setən təmələs ilah.
39 "Itimah iəmoteruh natimnati iətəm in təmol əpəha
Jerusiləm mine ikin min əpəha Jutiə. Kəni itimah iəmoteruh
nian nətəmimi kəmotoh motətu-pəri e nigi kəməluau kəni
timis.
40 Mətəu Uhgin təmol təmiəgəh min e nian iətəm tatol kisil
lan, kəni matol əpu in kəm nətəmimi nəuvein məmə okoteruh
məmə in təməmiəgəh min.
41 Səniəmə nətəmimi rəfin kəmoteruh in, mətəu nətəmi min
əmə u iətəm Uhgin təmitəpin ilah məmə okoteruh, itimah əha
iəmotauən kətiəh itimah min nian təməmiəgəh min e nimisiən.
42 "Kəni in təməni=pa kəm timah məmə iəkotəni Iesu kəm
nətəmimi, kəni motəni pətigəm məmə Uhgin təməfəri rəkis in
məmə in otakil noliən rəha nətəmimi rəfin iətəm kautəmiəgəh
mine iətəm kinohmis rəkis.
43 Iəni min rəfin rəha Uhgin aupən kəmautəni pətigəm in
məmə, nətəmimi rəfin iətəm kotəni nipəhriəniən lan, Uhgin
otafəl rəkis rəhalah min noliən tərah min e nərgi Iesu."

Narmin Rəha Uhgin təmuva e Nanihluə min u səniəmə nətəm Isrel

44 Nian Pitə təmətəghati əhanəh, Narmin Rəha Uhgin təmuva
məriauəh mətatig e lah rəfin u nətəm kəutətəu nəghatiən əha.
45 Kəni nətəm Isrel min u kəutəni nipəhriəniən e Iesu iətəm
kəmohtəu=pən Pitə əpəha Jopə məhuva, kəmotauit pik nian
kəmoteruh nati əha məmə Uhgin tətətuati min e Narmin
Rəhan kəm nətəmi min u səniəmə nətəm Isrel.
46 Kinotəhrun məmə təməfən Narmin Rəhan kəm lah mətəu-
inu kəmotətəu nətəmimi kəutəghati e nəghatiən iki pisin min
məutəni-vivi nərgi Uhgin.
Kəni Pitə təni məmə,
47 "?Pəh təhrun nəniəhuiən nətəmi min u məmə ko kəsoliən
bəptais e lah? Mətəu ilah kinotos rəkis Narmin Rəha Uhgin
təhmen e tah."

10:37 Mat 4:12-17 **10:41** Luk 24:42-43; Uək 1:8 **10:42** Uək 17:31; 1Pitə 4:5
10:43 Aes 53:5-6; Uək 2:38 **10:44** Uək 11:15; 15:8 **10:46** Uək 2:4; 19:6

48 Kəni in təməni=pən məmə okol bəptais e lah e nərgi Iesu Kristo. Kəni ilah kəmotətapuəh o Pitə məmə otatig nəuvetin ilah min.

11

Pitə təmanus kəm nətəm kəutəfaki əpəha Jerusiləm

1 Kəni aposil min mine nətəm kəutəfaki əpəha ikin min e nitəni Jutiə kəmotətəu məmə Nanihluə min, ilah min kinəutəni nipəhriəniən e nəghatiən rəha Uhgin.
2 Kəni nian Pitə təməri muvən Jerusiləm, mətəu nətəmi rəha iəfaki min iətəm kəutəni məmə okəkeikei kəhgi=pən nətəmimi, ilah kinəutəni nikalin,
3 məutəni məmə, "? Təhro ik nəmuvən mətatig e nimə rəha nətəmi kəsəhgi-pəniən ilah, mətauən itəmah min ilah?"

4 Kəni Pitə tinətuəuin mətəni-vivi kəm lah nanusiən rəha natimnati rəfin əpəha Sisəriə,

5 təmətəni kəm lah məmə, "Nian iəmətatig əpəha Jopə mətəfaki meruh nati kəti təhmen e nəməhlairiən. E nati əha, iəmeruh nati kəti təhmen e tapolin asoli kəti təmeiuaiu e neai kətaskəlim nififin min kətəhlman-əhlman təteiuaiu mətuva ohniəu.

6 Iəməsal=pən vivi e nipəgnəua nati əha meruh nati miəgəh pisin pisin min əha ikin iətəm kəutaliuək, mine məutəlkəu, mine nati arpin min, mine mənig pisin pisin min.

7 Kəni iəmətəu nəuia iətəmi kəti tətəni=pa kəm iəu məmə, 'Pitə, əhtul muhamu nəuvein mun.'

8 "Mətəu iəkəni=pən kəm in məmə, '!Iərmənig, kəpə! E rəhak nəmiəgəhiən iəsuniən nati kəti tol lanko iətəm Lou rəham tətəniəhu məmə iəsuniən tamikmik e nəhmtəm.'

9 "Iəmətəu min nəuia iətəmi u təmsipən e neai mətəni=pa kəm iəu məmə, 'Səniən məmə nati kəti tamikmik iətəm iəu Uhgin iətəni məmə təuvir əmə təsamikmikiən.'

10 Iəmuəghati o natimnati min əha muau kisil, kəni tapolin əha təməri muvən əpəha e neai.

11 "Kəni rəueiu agin e nian əha, suah milahal kisil kəmlietigəm=pa e nimə iətəm iəutatig ikin. Iətəm Sisəriə kəti təmahli=pa ilahal məmə okiluva ohniəu, mihlit iəu mihluva.

12 Kəni Narmin Rəha Uhgin təni=pa kəm iəu məmə iəkitəu=pən ilahal, nikik otəsəhtiən məmə ilahal Nanihluə min. Piatah min sikis u ilah kəmotətəu=pa iəu, iəməhuvən mohiet=pən əpəha e nimə rəha suah əha Koniliəs məhuvən imə.

13 Kəni in təməni=pa kəm timah məmə təməhro lanu in təmeruh agelo kəti rəha Uhgin təmuva miet=pən ohni məmə,

---

10:48 Uək 19:5 **11:3** Uək 10:28; Kəl 2:12

‘Ahli=pən nətəmimi nəuvein kəhuvən əpəha Jopə o suah kəti
nərgin u Saimon Pitə.
14 In otəni=pinə nəghatiən kəti kəm təmah, kəni nian
nəkotətəu nəghatiən əha, kəni Uhgin otosmiəgəh itəmah rəfin,
ik mine rəham min, mine rəham min noluək min.
15 “Kəni nian iəmətuəuin mətəghati, Narmin Rəha Uhgin
təmeiuaiu məriauəh matig e lah, Nanihluə min, təhmen əmə
e inu təmuva e tah, nətəm Isrel, aupən mine.
16 Kəni nikik tətəhti nəghatiən iətəm Iərmənig təməni məmə,
‘Jon təmol bəptais e nətəmimi e nəhu, mətəu otəsuvəhiən
Uhgin tol bəptais e təmah e Narmin Rəhan.’
17 Kəni nəmə Uhgin tətəfən kəm Nanihluə min Narmin kətiəh
əmə iətəm təməfa kəm tah nətəm Isrel nian kitah kəmotəni
nipəhriəniən e Iesu Kristo, iəu iətəmimi əmə u, ko iəsəniəhuiən
Uhgin o nati nak iətəm in tolkeikei məmə otol kəm lah.”
18 Nian kəmotətəu nəghatiən rəha Pitə, ilah kəməsotagət
miniən, mətəu kəmotəni-vivi Uhgin motəni məmə, “Nati əha
tol lanəha məmə Uhgin tinol rəkis suaru rəha Nanihluə min
məmə ilah min okotəuhlin ilah e rəhalah noliən tərah min
məmə Uhgin otosmiəgəh ilah.”

Niməfaki əpəha Antiok

19 Nian Sol mine rəhan min kəmotuhamu Stipin, kəmotol
tərah e nətəm kəutəni nipəhriəniən e Iesu. Kəni nətəm nəfaki
min əha kəmotagim məhuvən isəu əpəha ikin min əpəha Fon-
isiə mine Saiprəs mine Antiok, məutəni pətigəm nərgi Iesu kəm
nətəm Isrel min əmə u kəutatig əha ikin min əha.
20 Mətəu nəfaki min nəuvein, nətəm Saiprəs mine Saerin,
kəməhuvən Antiok məutəni pətigəm min nanusiən təuvir rəha
Iərmənig Iesu kəm nətəmimi əpnapin min əmə u Nanihluə
min, səniəmə nətəm Isrel əmə.
21 Kəni Iərmənig təmol natimnati tepət e rəhan nəsanəniən
kəni mətasiru pik e lah, kəni nətəmimi tepət tepət kəmotəuhlin
ilah məutəni nipəhriəniən e Iərmənig Iesu.
22 Nətəm kəutəfaki əpəha Jerusiləm kəmotətəu nanusiən u,
kəni ilah kəmotahli=pən Panəpəs məmə otuvən əpəha Antiok.
23 Nian təmiet=pən, meruh məmə Uhgin təmolkeikei pik
ilah matol təuvir kəm lah, kəni nətəmimi tepət kəmotəni
nipəhriəniən e Iesu, kəni Panəpəs nikin təmagiən masiru e lah
məmə ilah okotəhtul əskasik e Iərmənig e nikilah rəfin.
24 Panəpəs in iətəmi təuvir kəti iətəm Narmin Rəha Uhgin
təriauəh mətatig lan, kəni rəhan nəhatətəiən in təskasik e
Uhgin. Kəni in təmasiru e nətəmimi tepət ikin əha məmə ilah
okotəni nipəhriəniən e Iərmənig Iesu.

11:14 Uək 16:31 **11:15** Uək 10:9-48 **11:15** Uək 2:4 **11:16** Uək 1:5 **11:18** Uək 13:48; 14:27 **11:19** Uək 8:1-4 **11:22** Uək 4:36

25 Kəni Panəpəs təmiet muvən Tasəs mətəsal e Sol.
26 Nian təmeruh Sol, tit mian əpəha Antiok, kəni muatig
ikin o nu apiəpiə kətiəh mətuəfaki ilah nətəmi rəha niməfaki
əha mətuəgətun nətəmimi tepət. Ikin əha Antiok kəmətuəuin
kauin e nətəmi rəha Iesu Kristo məmə "Kristin."*
27 E nian əha, iəni min nəuvein rəha Uhgin kəmohiet
Jerusiləm məhuvən əpəha Antiok.
28 Kəti nərgin u Akapus təməhtul məghati e nəsanəniən e
Narmin Rəha Uhgin məmə nəumis otan e nitəni min rəfin iətəm
Rom tətarmənig e lah. (Kəni təmuva mol nipəhriəniən lan.
Nəumis təman nian Klotiəs təmətarmənig e nətəm Rom.)
29 Kəni nətəmi rəha Iesu əpəha Antiok kəmotolkeikei məmə
okotasiru e nətəmi rəha Iesu əpəha Jutiə. Iətəmi kəti təhrun
nəfəniən məni nak in təhrun nəfəniən.
30 Kəni kəmotol məni min əha, motəfən kəm Panəpəs mine
Sol məmə okuos mian kəm eldə min rəha niməfaki əpəha
Jerusiləm.

12

Kig Herot Akripə Uan təmol nərahiən kəm niməfaki

1 E nian əha, nian Panəpəs mine Sol kəmətuəgətun əpəha An-
tiok, Kig Herot Akripə Uan* təmahli=pən rəhan min soldiə min
məmə okotaskəlim nətəmimi nəuvein rəha niməfaki əpəha
Jerusiləm məmə otol ilah kotətəu nahməiən e nipətilah.
2 Təmahli=pən rəhan min nətəmimi kəməhuvən motaskəlim
Jemis pia Jon kəni motohamu e rəhalah nau asoli.
3 Nian təmohamu Jemis, meruh məmə nətəm Isrel nikilah
təmagiən pik. Kəni in təmatig maskəlim min Pitə. Təmatol nati
u e nian kəmatol lafet mil lan Rəha Pasova mine Piret U Is Tikə
Lan.
4 Nian təmaskəlim rəkis Pitə, kəni miləfən əpəha e kaləpus.
Kəni Herot təni məmə soldiə sikistin okotəhtul pəsig lan, kuvət
kuvət e auə min rəfin e nərauiə mine lapin. Kəni Herot
tolkeikei məmə otiuvi pətigəm təhtul e nəhmti nətəmimi nian
lafet tol naunun.
5 Mətəu nian Pitə təmətatig e kaləpus, kəni nətəmi rəha
niməfaki kəməutəfaki=pən əskasik ohni kəm Uhgin.

Uhgin təməfətigəm Pitə e kaləpus

6 Lapin u mə olauig lan, kəni Herot tiuvi pətigəm, Pitə
təmətapili e nəlugin e soldiə keiu, kəməlis nəhlmin mil e sen
keiu, kətu=pən kəti e soldiə kəti, kəni kətu=pən kəti e soldiə

11:25 Uək 9:30 * **11:26** E nəghatiən Kris, nipəti nəghatiən u "Kristin" tətəni
məmə "rəha Kristo." **11:28** Uək 21:10 **11:30** Uək 12:25 * **12:1** Iətəmi
keiu e nauəuə u Uək Min nərgilau u Kig Herot Akripə. In aupən, kətauin lan məmə
Kig Herot Akripə Uan, kəni nətin, kətauin lan məmə Kig Herot Akripə Tu. Afin-to
"Herot" e tiksinəri.

kəti min. Kəni soldiə keiu kətuəhtul matueruh namtihluə e kaləpus.
7 Rəueiu agin, agelo kəti rəha Iərmənig tiet=pa, kəni təmasiə məgəhag e nipəgnəua kaləpus. Təmek-ek nikali Pitə kəni məhgi pəri. Kəni məni məmə, "!Əhtul uəhai!" Kəni sen mil kuəmtəh aru e nəhlmi Pitə mil.
8 Kəni agelo təni=pən kəm in məmə, "Uvən e rəham put mine natimnati." Kəni Pitə tuvən e lah. Kəni təni=pən kəm in məmə, "Uvən e rəham kot, kəni mitəu=pa iəu."
9 Kəni Pitə təmitəu=pən miaiet e nipəgnəua kaləpus, mətəu in təsəhruniən məmə natimnati min u agelo tatol lan ilah nipəhriəniən. Nikin təhti məmə təhmen e nati kəti təhmen e nəməhlairiən.
10 Kəmualiuək muapirəkis soldiə kəti iətəm tateh kaləpus, kəni mualiuək muapirəkis min soldiə kəti min, kəni kəmiəuva e naunun doə iətəm kəmol e aiən. Təuə u tətəuag=pən e taun asoli. Nian kəmiəuva iuəkir ohni kəni terəh aru kəni kəmiaiet=pən ikin. Nian kəmualiuək nəuvetin mian e suaru, kəni əmeiko agelo tikə aru əmə.
11 Kəni Pitə tinəhrun əha rəueiu məmə səniəmə nəməhlairiən, kəni təni məmə, "Rəueiu inəhrun əhruahru məmə Iərmənig təmahli=pa rəhan kəti agelo təmuva mələs rəkis iəu e nətəligiən u iətəm Herot tolkeikei məmə otol lak iətəm nətəm Isrel kəmotolkeikei məmə okoteruh."
12 Nian Pitə tinəhrun məmə Uhgin təmələs rəkis in, kəni təmuvən əpəha e nimə rəha Meri, mamə rəha Jon Mak. Nətəm kəutəhatətə e Uhgin tepət kəməhuva pəti məutəfaki=pən kəm Uhgin məmə otasiru lan.
13 Kəni Pitə təməhti-əhti doə e iat rəha nimə əha, kəni pətan ioluək kəti, nərgin u Rotə, təmaiu muvən məmə kərmə pəh əha tətəhti-əhti doə.
14 Nian təmətəu nəuia Pitə, kəni təhrun məmə Pitə pəhriən. Kəni nikin təmagiən pik agin kəni talu e nerəhiən e doə kəni maiu mitəlig muva meruh nətəmi min u kəutəfaki, kəni məni məmə, "!Ei, nətəmimi, Pitə əpəha ihluə e doə tətəhtul!"
15 Mətəu kotəni məmə, "Ik ialməli." Mətəu in təmətəkeikei mətəni məmə, "!Kəpə! Iatəni pəhriən." Kəni ilah kotəni, "Nəmə təhro rəhan agelo teh."
16 Mətəu Pitə tətəkeikei mətəhti-əhti doə. Kəni kəməhuvən moterəh e doə, kəni nian kəmoteruh in, nikilah təmauit pik ohni.
17 Mətəu Pitə təməfəri nəhlmin mətəniəhu ilah məmə okəsotagətiən. Kəni mətəni məmə təməhro lanu Iərmənig təmos rəkis in e kaləpus. Kəni məni=pən kəm lah məmə, "Otəni=pən nəghatiən u kəm Jemis notəha Iesu† mine piatah

---

12:10 Uək 5:19 † **12:17** Jemis notəha Iesu, in təmuva iətəmi asoli rəha niməfaki əpəha Jerusiləm.

min e niməfaki.” Kəni matig mitəlig min magim muvən iki pisin kəti min.
18 Kəni kəməni lauig lan, soldiə min nətəm kəmauteruh Pitə e kaləpus, kəmotətapuəh o lah min, mətəu kinotəruru əfəməh məmə Pitə təməhruvən.
19 Kəni nian Herot təmətəu məmə Pitə təmagim, kəni təmahli=pən soldiə min məmə okotəsal lan. Mətəu nian soldiə min kəməsoteruhiən, kəni Herot təmauin e soldiə min u kəmauteruh kaləpus mətapuəh o lah məmə Pitə təməhra magim. Mətəu ilah kotəruru, kəni in təməni məmə okəmki soldiə min u kan kəhuamu ilah. Kəni Herot təmiet Jutiə muvən e taun kəti Sisəriə matig ikin o nian nəuvein.

Kig Herot Akripə Uan təmimis

20 E nian əha, Kig Herot Akripə Uan niəməha təməu pik kəni tətəməki e nətəm kəutatig e taun mil əha, Taea mine Saedon. Kəni nətəmi asoli min e taun mil əha kəməhuva pəti kəni məhuvən məmə okoteruh Kig məmə kotol vivi ilah min, mətəu-inu nətəm imalah ikin kautəhuvən məutos nəhmti nauəniən ima Kig ikin. Mətəu aupən ilah kəmautəhuvən məuteruh Kig, kəmotəghati ilah suah kəti nərgin u Plastus, u in iətəmi asoli kəti rəha Kig Herot, motiuvi=pən məmə otasiru e lah.
21 E nian Kig Herot təmos məmə otuvən meruh ilah, kəni təmuvən e rəhan napən təuvir u tətəgətun məmə in tətarmənig. Kəni təmuva məharəg e tron rəhan,‡ kəni mətəghati kəm nətəmimi.
22 Kəni nətəmimi kəmotagət əfəməh məmə, “! Suah u tətəghati səniə məmə iətəmimi mətəu uhgin kəti!”
23 Kəni nian nətəmimi kəmotəfən nəni-viviən kəm Herot, mətəu in təsəfəniən nəni-viviən kəm Uhgin, kəni rəueiu agin min agelo kəti rəha Iərmənig təmoh e nimisiən əskasik kəti, kəni wom min kəmotun nisigan kəni in timis.
24 Kəni e nian əha, nətəm kəutəni nipəhriəniən e Iesu kəməutəkeikei məutəni pətigəm nəghatiən rəha Uhgin e ikin min tepət, kəni nətəmimi tepət kəməhuva məutəni nipəhriəniən e Iesu.
25 Nian Panəpəs mine Sol kəmuol naunun e rəhalau uək əpəha Jerusiləm, kəni miatəlig mian Antiok ilahal Jon Mak.

13

Uhgin təmitəpin Panəpəs mine Sol məmə okuol rəhan uək

1 E niməfaki əpəha Antiok, iəni min əha ikin mine nəgətun min. Ilah u Panəpəs mine Simion u kətəni məmə iətəmi apin,

---

12:18 Uək 5:22-24 ‡ **12:21** “tron” — Ikin kig tətəharəg ikin mətarmənig e nətəmimi. **12:23** Dan 5:20 **12:24** Aes 55:11 **12:25** Uək 11:29-30; 15:37

mine Lusiəs iətəm Saerin, mine Manaen u təmepət ilau Herot
Antipas u təmətarmənig e Kaləli aupən, mine Sol.
2 E nian kəti ilah kəmotəpəh nauəniən kəni məutəfaki=pən kəm
Iərmənig, kəni Narmin Rəha Uhgin təməni=pən kəm lah məmə,
"Iəkolkeikei məmə rəueiu əha onəkotəfəri Panəpəs mine Sol
məmə ilau okuol uək u iətəm iəmauin e lau ohni."
3 Kəni nian kəmotəpəh rəkis nauəniən məutəfaki, kəni
motələhu=pən nəhlmilah e rəhn-kapə lau məmə okotəfəri
ilau, kəni motahli=pən ilau məmə okian muol uək.

Panəpəs mine Sol kəmuəni pətigəm nəghatiən rəha Uhgin əpəha Saiprəs

(Eruh map rəha naliuəkiən rəha Pol e naunun nauəuə u.)

4 Kəni Narmin Rəha Uhgin təmahli=pən ilau məmə okuol uək
u, kəni ilau kəmian əpəha e taun Selusiə, kəni ikin əha kəmian
e negəu kəti mian əpəha e nitəni kəti Saiprəs.
5 Nian kəmiaiet=pən e taun Saləmis, kəmian e nimə
min rəha nuhapuminiən rəha nətəm Isrel mətuəni pətigəm
nəghatiən rəha Uhgin. Kəni Jon Mak tatitəu=pən ilau mətasiru
e lau.
6 Kəni kəmlaliuək əmə mihlitəlau agin e nitəni u mətəuarus
milietigəm=pən e taun Pafos. Ikin əha kəmleruh nəuaniləuis
kəti rəha Isrel iətəm tatol nati apispis e nəsanəniən rəha iərmis
min, kəni in iəni eiuə, nərgin u Elimas u nərgin kəti min
Patisas.
7 Suah u tətaliuək nian tepət ilau Setias Polas u kəpmən asoli
rəha nətəm Saiprəs. Setias Polas in teinatig, rəhan nətəligiən
təuvir. Kəni in təmahli=pən nəghatiən məmə Panəpəs mine
Sol okiəuva mueruh in, mətəu-inu tolkeikei məmə otətəu
nəghatiən rəha Uhgin.
8 Mətəu suah u Elimas təmətəni rah ilau. (Nipəti nərgin
təni məmə iətəmi tatol nati apispis e nəsanəniən rəha iərmis
min). Kəni mətalkut məmə otəuhlin nətəligiən rəha Setias
Polas məmə otəsəniən nipəhriəniən e Iesu.
9 Kəni Sol u kətauin lan min məmə Pol,* Narmin Rəha Uhgin
təmərіauəh e nikin, kəni təməsal=pən əhruahru o Elimas kəni
məni məmə,
10 "!Ei! Ik nəti Setən. Ik tikimir rəha natimnati ərəfin iətəm
kotəhruahru. Ik nəkəriauəh əmə e neiuəiən mine nərahiən. ?
Onəhgin nəmanəpəh nəni rahiən suaru pəhriən rəha Iərmənig
iətəm nətəuhlin?

13:2 Uək 9:15 **13:3** Uək 6:6 **13:5** Uək 12:12; 15:39 * **13:9** Nərgin u Sol, in nəghatiən rəha nətəm Isrel u kətəni mə Hipru. Nərgin u Pol, in nəghatiən rəha nətəm Rom u kətəni mə Latin. Aupən e nauəuə rəha Uək Min, Luk in təmətauin e nərgin u Pol məmə Sol. Mətəu rəueiu əha təmauin ərəg-rəg lan mətəni məmə Pol. Inu nətuəuiniən e uək rəha Pol tatol mətəni pətigəm nanusiən təuvir kəm Nanihluə min, kəni Luk tətauin lan məmə Pol u nərgin rəha Nanihluə min.

11 Rəueiu əha Iərmənig otol nalpiniən kəti kəm ik məmə
nəhmtəm otəpis, onəseruhiən nəhagəhagiən kəti mine o nian
nəuvein.”
Kəni rəueiu agin min təmafu norəuiən mine napinəpuiən
kəmiəuva muəuveg nəhmtin, kəni nəhmtin təməpis agin. Kəni
təməhtul mateapən əpnapin əmə məmə suah kəti otasiru lan
mit.
12 Nian kəpmən Setias Polas təmeruh nati əha, təni
nipəhriəniən e Iesu mətəu-inu təmauit magiən o nəgətuniən
rəha suah mil e Iərmənig.

Panəpəs mine Pol kəmian Antiok əpəha ikin Pisitiə

13 Kəni Pol mine rəhan min nətəmimi kəmohiet Pafos
məhuvən e negəu kəti məhuvən əpəha taun Perka e ikin Pam-
filiə. Ikin əha Jon Mak təməpəh ilah mitəlig=pən Jerusiləm.
14 Kəni ilah kəmohiet Perka məhuvən əpəha taun Antiok əha
ikin Pisitiə. Kəni e nian rəha Sapət, kəməhuvən imə e nimə rəha
nuhapuminiən rəha nətəm Isrel məutəharəg.
15 Nian kəmotətəu nafiniən rəha Lou mine Iəni Min, kəni
nətəmi asoli rəha nimə əha kəmotahli=pən nəghatiən kəm Pol
mine Panəpəs motəni məmə, “Piak min. Okəmə itəmah kəti
tatos nəghatiən təuvir məmə otəni tasiru e nətəmimi, təhtul
məni pətigəm.”
16 Kəni Pol təməhtul məfəri nəhlmin məmə okəsotagətiən
kəni məni məmə, “Nətəm Isrel mine itəmah Nanihluə min
nətəm nəutəfaki=pən kəm Uhgin, otətəlig-to lak.
17 Uhgin rəha nətəm Isrel u təmitəpin tipitah min aupən kəni
mol ilah kotepət kəni motəskasik nian ilah kəməutatig əpəha
Ijip. Kəni e nəsanəniən asoli rəhan, təmiti pətigəm ilah e nitəni
əha.
18 Kəni mateh vivi ilah nati əpnapin kəmautol noliən tərah
min o nu fote nian kəmautan əpəha ikin təpiə-məpiə ikin.
19 In təmol nəuaniləuis min rəha nətəm Isrel kəmotoh
kəpmən min rəha nitəni səpin iətəm kəutatig e nitəni Kenan,
kəni məfən nitəni əha rəhalah kəm tipitah min məmə rəhalah.
20 Natimnati min əha kəmol nu fo-hanrit-fifti tinuva
minuvən rəkis.
“Uərisig e natimnati min əha, Uhgin təməfən kəm nətəm Isrel
nətəmi asoli min məmə ilah okotarmənig e lah mətəuarus=pa
e nian rəha iəni rəha Uhgin Samuel.
21 Kəni nətəmimi kəmotətapuəh kəm Samuel o kig, kəni
Uhgin təməfən Sol kəm lah u nəti Kis, təmsipən e nəuaniləuis
rəha Benjəmin. Kəni in təmarmənig e lah o nu fote.

13:11 Uək 9:8 **13:13** Uək 15:38 **13:17** Eks 1:7; 6:6; 12:51 **13:18** Nam 14:34; Dut 1:31-32 **13:19** Dut 7:1; Jos 14:1 **13:20** Jaj 2:16; 1Saml 3:20 **13:21** 1Saml 8:5,19; 10:20-24

22 Kəni nian Uhgin təmos rəkis Sol, kəni in təmol Tefit tuva
kig. In təməni pətigəm nati kəti təuvir lan məmə, ‘Iəmeruh
suah kəti Tefit nəti Jese, in iətəmi əhruahru iətəm nikin
tatitəu=pən rəhak nətəligiən. Kəni in otol natimnati rəfin iətəm
iəu iəkolkeikei məmə otol.’
23 “Kəni Uhgin təmol məmə Iosmiəgəh kəti, inu Iesu, otsipən
e nəuaniləuis rəha suah u Kig Tefit, məmə otosmiəgəh nətəm
Isrel təhmen=pən əmə məmə in təməni rəkis.
24 Mətəu uərisig Iesu tətuəuin rəhan uək, Jon təmaupən məni
pətigəm kəm nətəm Isrel məmə okotəkeikei motəlali e rəhalah
noliən tərah min kəni kol bəptais e lah.
25 Nian Jon təmətuva iuəkir o noliən naunun e rəhan uək, in
təməni məmə, ‘?Nikitəmah təhti məmə iəu pəh? Iəu səniəmə
iəu u Uhgin təməni rəkis. !Kəpə! In tətuərisig lak iətəm iəu
iəsəhmeniən məmə iəkəpeg rəkis rəhan put.’†
26 “Piak min iətəm nəmotsipən e nəuaniləuis rəha Epraham,
mine itəmah Nanihluə min iətəm nəutəfaki kəm Uhgin, otətəlig
vivi, Uhgin təmahli=pa kəm tah nəghatiən u e Iesu məmə in
otosmiəgəh itah.
27 Kəni nətəm kəutatig Jerusiləm, mine rəhalah nətəmi
asoli min kəməsotəhruniən məmə iətəmi əha inəha Iesu,
Uhgin təmahli=pa məmə otosmiəgəh ilah. Kəni nati əpnapin
kəmətafin pətigəm kəm lah e Sapət min rəfin nəghatiən rəha
iəni min rəha Uhgin iətəm kəməutəni e Iesu, mətəu ilah
kəməsotəhruniən. Kəni motol nəghatiən rəha iəni min tuva
mol nipəhriəniən lan, mətəu-inu ilah kəmotəni məmə oko-
tuhamu Iesu.
28 Nati əpnapin kəməsoteruhiən nati kəti məmə otimis ohni,
mətəu kəmotətapuəh məmə Pailət otuhamu.
29 “Nian kəmol rəfin natimnati iətəm Nəghatiən rəha Uhgin
təməni məmə okol lan, kəni rəhan min nətəmimi kəmotələs
iahu e nigi kəməluau motos məhuvən mohtənim e nipəg
kəpiel.
30 Mətəu Uhgin təmol in təmiəgəh min e nimisiən.
31 Kəni e nian tepət tatiet=pən o rəhan min nətəmimi. Nətəmi
min əha, ilah Iesu kəməutan aupən əpəha Kaləli mətəuarus=pa
Jerusiləm. Kəni rəueiu əha nətəmi əha kəutəni pətigəm kəm
piatah min u nəuaniləuis min rəha Isrel, məmə ilah kəmoteh
pəhriən Iesu, kəni in təməmiəgəh pəhriən.
32 “Kəni rəueiu əha, itimah iəutəni=pinə kəm təmah
nanusiən təuvir əha, məmə nəniəskasikiən iətəm Uhgin təmol
kəm tipitah min aupən,

13:22 1Saml 13:14; 16:12; Sam 89:20 **13:23** 2Saml 7:12-16 **13:24** Mat 3:1-2
† **13:25** Ioluək rəha iətəmi asoli in tatəpeg rəkis put rəha iətəmi asoli rəhan. Uək u
inləhtəni agin. **13:25** Jon 1:20,27 **13:28** Mat 27:22-23 **13:29** Mat 27:59-60
13:31 Uək 1:3,8

33 rəueiu əha, tinol rəfin nəghatiən rəhan kəm tah
nəuaniləuis min rəhalah nian təmosmiəgəh Iesu e nimisiən.
Təhmen=pən əmə e Nauəuə Rəha Uhgin e Nauəuə Rəha Nəpuən
Min keiu tətəni məmə,
‘Ik nətik. Rəueiu inuva rəham tatə əhruahru.’
34 “Uhgin təməni əskasik rəkis e rəhan Nauəuə məmə
otəpanosmiəgəh Iesu e nimisiən, kəni ko təsimisiən, kəni
nipətin otəsəmnəmitiən. Tətəni məmə,
‘Nipəhriəniən, oiəkəfinə nati təuvir agin min kəm ik iətəm
iəməni əskasik rəkis kəm Kig Tefit aupən.’
35 “Kəni e iki pisin min kəti min e Nauəuə Rəha Uhgin, Kig
Tefit təməni kəm Uhgin e Iosmiəgəh məmə,
‘Kəni onəsegəhaniən məmə nipəti Ioluək Əhruahru rəham
otəmnəmit məpien.’
36 “Nian Tefit təmatəmiəgəh, təmol natimnati min iətəm
Uhgin tolkeikei. Uərisig lan timis, kəni kəmitənim ilah tipin
min, kəni nipətin təməmnəmit.
37 Kəni nəghatiən əha, təməsəghatiən e Tefit, mətəu
təməghati e Iesu məmə in min təmimis, mətəu Uhgin təmol
təmiəgəh min, kəni nipətin təməsəmnəmitiən.
38 “Tol lanəha piak min, iəkolkeikei məmə onəkotəhrun
məmə rəueiu iətəni=pinə kəm təmah məmə e Iesu, Uhgin otos
rəkis noliən tərah min rəhatəmah.
39 Kəni itəmah onəkotəkeikei motəhrun məmə e Iesu pisin
əmə, Uhgin təhrun nos rəkisiən noliən tərah rəha nətəm
kəutəhatətə lan. In otitis ilah e noliən tərah min rəhalah.
Mətəu suaru rəha nitəu-pəniən Lou rəha Mosis təsəhmeniən o
nosmiəgəhiən iətəmimi.
40 Kəni itəmah onəkotəkeikei məutətəu itəmah məmə
nəghatiən rəha iəni min rəha Uhgin otəsuva miniən e təmah.
41 Kəni in tətəni məmə,
‘Ei, otətəlig-to, itəmah nətəm nəutagət əuvsan məutəni rah
natimnati rəfin. Onəkotauit kəni mohmis, mətəu-inu e nian
nəutəmiəgəh, oiəkol nati kəti tərah pik o təmah iətəm ko
nəsotəniən nipəhriəniən lan, nati əpnapin nəmə iətəmi kəti
otəni əhruahru kəm təmah.’ ”

Nətəmimi kəmotagiən o nəniən təuvir

42 Nian Pol mine Panəpəs kinatiaiet e nimə rəha
nuhapuminiən, nətəmimi kəmotətapuəh o lau məmə, “Əui,
onəkiəuva min e Sapət u tətuva, muəni pətigəm min nəghatiən
əha nəuvein kəm timah.”
43 Kəni nian nətəmimi kəmohiet e nimə, ilah tepət
kəmohtəu=pən Pol mine Panəpəs. Nətəmi min əha, nəuvein
nəuaniləuis min rəha Isrel, kəni nəuvein Nanihluə min

13:33 Sam 2:7 **13:34** Aes 55:3 **13:35** Sam 16:10 **13:39** Rom 10:4 **13:41** Hab 1:5

kəmotəpəh rəhalah nəhatətəiən kəni məutohtəu=pən noliən min rəha nəfakiən rəha nətəm Isrel.‡
Kəni ilau kəmuəghati kəm lah mətuəni=pən əskasik kəm lah məmə, "Onəkotəkeikei motaskəlim nəhatətəiən rəhatəmah e Uhgin, məmə in otolkeikei pik itəmah mol təuvir kəm təmah."
44 Kəni e Sapət iətəm tətuva, iuəkir nətəmimi rəfin e taun asoli əha kəməhuva məmə okotətəu nəghatiən rəha Uhgin.
45 Kəni nian nətəmi asoli rəha nətəm Isrel u kəsotolkeikeiən Pol kəmoteruh nimənin nətəmimi kəməhuva o nəghatiən rəhan, kəni kinəutohtgərah in o lah, kəni minotətuəuin məutəni rah Pol mine nati nak in tətəni.
46 Kəni Pol mine Panəpəs kəməsuəginiən kəmuəni məmə, "Itimlau oiəkuəkeikei muəni pətigəm nəghatiən u rəha Uhgin kəm təmah muaupən, nətəm Isrel min. Kəni itəmah nəmotəpəh nəghatiən rəha Uhgin, kəni nəghatiən aru əmə rəhatəmah tətəgətun məmə itəmah nəsotəhmeniən o nosiən nəmiəgəhiən itulin. Kəni rəueiu itimlau inətian məmə iəkuəni pətigəm nəniən təuvir u kəm Nanihluə min mətəu səniəmə nətəm Isrel,
47 kəni inu, inu nəghatiən iətəm Iərmənig təməfa rəkis kəm timlau məmə iəkuol, in tətəni e Nauəuə Rəha Uhgin məmə,

> 'Iəu iəmol ik məmə onəkuva ik nəhagəhagiən kəti rəha Nanihluə min, məmə nətəni pətigəm kəm nətəmimi e ikin min rəfin məmə iəkolkeikei məmə iəkosmiəgəh ilah.' "

48 Nian Nanihluə min kəmotətəu nəghatiən əha, nikilah təmagiən ohni, kəni minəutəni-əni kəm lah min məmə nəghatiən rəha Iərmənig Iesu in təuvir pik. Kəni nətəmi min Uhgin təmitəpin rəkis e lah məmə okotos nəmiəgəhiən iətəm ko təsikəiən, ilah kəmotəni nipəhriəniən lan.
49 Kəni nəghatiən rəha Iərmənig təmaiu mitəlau e nitəni rəfin əha iuəkir e taun əha.

Nətəm Isrel kəmotəhgi pətigəm Pol mine Panəpəs

50 Mətəu nətəmi asoli rəha nətəm Isrel kəməhuvən moteruh Nanihluə min rəha taun əha, inu nətəmi asoli, mine nipətan asoli min nətəm kəutəfaki məutohtəu=pən noliən rəha nətəm Isrel. Kəni motiuvi=pa məmə okotol niəməha kəm Pol mine Panəpəs. Kəni ilah rəfin kəmotəhgi pətigəm ilau əha imalah ikin.
51 Mətəu ilau kəmuohrapispis niftəni e nəhlkilau təhmen e nəmtətiən kəti məmə Uhgin təməuhlin nəmtahn kəm lah kəni ilau kəmiaiet mian e taun əha Ikoniəm.
52 Mətəu nətəmi rəha Iesu əpəha Antiok, Narmin Rəha Uhgin təmərianəuə e lah, kəni ilah nikilah təmagiən pik.

---

‡ **13:43** Nanihluə min əha u kəutohtəu=pən nəfakiən rəha nətəm Isrel, kəməhgi=pən ilah. **13:46** Uək 3:26; 18:6 **13:47** Aes 49:6 **13:51** Mat 10:14; Uək 18:6

14

Pol mine Panəpəs kəmian Ikoniəm

1 E Ikoniəm kəmian min əpəha e nimə rəha nuhapuminiən
rəha nətəm Isrel, kəni mətuəni pətigəm nəghatiən rəha Uhgin,
kəni nəghatiən rəhalau təuvir pik, kəni təmiuvi=pa nətəmimi
tepət məmə ilah kəmotəni nipəhriəniən e Iesu, inu nətəm Isrel
tepət mine Ianihluə tepət min nətəm kəutohtəu=pən noliən
rəha nəfakiən rəha nətəm Isrel.
2 Mətəu nətəm Isrel min u kəməsotəniən nipəhriəniən e rəhalau
nəghatiən, kəməhuvən o Nanihluə min, motol ilah kotəməki
pik e nətəmi min u kəutəni nipəhriəniən e Iesu, məutol
niəməha kəm lah.
3 Mətəu Pol mine Panəpəs kəmuatig təfəməh ikin, məsuəginiən
e lah, mətuəkeikei matuəni pətigəm nəghatiən rəha nəuviriən
rəha Uhgin kəm nətəmimi rəfin. Kəni Iərməniig təmol ilau kuol
nati apispis mine nəmtətiən tepət məmə nətəmimi okotəhrun
məmə rəhalau nəghatiən in nəghatiən pəhriən.
4 Kəni nətəm ikin əha, kəmotəhapu ilah min, nəuvein
kəutohtəu=pən nətəm Isrel u kəsotəniən nipəhriəniən e Iesu,
kəni nəuvein kəutohtəu=pən aposil mil əha, Pol mine Panəpəs.
5 Kəni nətəm Isrel mine Nanihluə min, mine nətəmi asoli min
rəhalah min, kinautol nəghatiən oneuən kəti məmə okotərəkin
ilau, kəni kotahtihmu ilau e kəpiel.
6 Mətəu nian kəmuətəu nəghatiən oneuən rəhalah, ilau
kəmuagim mian əpəha e profens rəha Likaoniə, kəni mian
əpəha e taun mil əha, Listra mine Terpe. Kəni e taun mil əha
mine ikin min titəlau e taun mil əha,
7 ilau kətuəni pətigəm nanusiən təuvir rəha Iesu Iosmiəgəh.

Pol mine Panəpəs əpəha Listra

8 Kəni əha Listra, suah kəti əha ikin. Nian təmair mətəu
nəhlkin mil kəmuəpaiu təruru naliuəkiən, təmətəharəg əmə,
kəni in təmətəharəg əha ikin
9 matətəlig e nəghatiən rəha Pol. Pol təməsal=pən əhruahru
o suah kəha, minəhrun məmə in tinəhatətə rəkis məmə nəhlkin
təhrun nəuviriən,
10 kəni magət əfəməh lan məmə, "! Ei piak, əhtul!" Kəni
əmeiko, suah u təməhtul əhruahru kəni minətaliuək.
11 Nian nimənin nətəmimi kəmoteruh nati əha iətəm Pol
təmol, kəmotəni əfəməh e nəghatiən Likaoniə məmə, "! Ei!
Otafu-to. Uhgin min rəhatah kinotol nətəmimi e lah, kəni
minəhuva imatah ikin."
12 Kəni kəmotauin ərəg-rəg e nərgi Panəpəs məmə Sus u
nipətin təni məmə in iərməniig rəha uhgin min rəhalah. Kəni
motauin ərəg-rəg min e nərgi Pol məmə Heremes, nipətin u təni

---

14:3 Mak 16:20; Hip 2:4 **14:5** Uək 14:19 **14:11** Uək 28:6

məmə in iətəm tətəghati rəha uhgin min rəhalah. Kəmotauin
lan lanəha mətəu-inko Pol tətəghati pik, mapirəkis Panəpəs.
13 Nimə rəha narmi nati rəha uhgin əha Sus, in tətəhtul
ihluə e taun əha. Kəni pris rəha uhgin əha Sus təmasig kau
min nəuvein iətəm təmətu=pən rəkis nəuginigi e lah. Kəni
məmki ilah muva e namtihluə rəha lahuənu. Mətəu in mine
nimənin nətəmimi kotolkeikei məmə kotol sakrifais kəm lau
motol nəni-viviən lan kəm Pol mine Panəpəs.
14 Mətəu nian aposil mil kəmuətəu nəghatiən e nati əha kəni
muəhrun, kəmuəhapu rəhalau napən.* Kəni kəmuaiu mian
əpəha e nəlugin e lah. Kəni muagət əfəməh məmə,
15 "! Ei, nəman! ? Nəkotəni məmə nautol nak u? Itimlau
iətəmimi əmə təhmen e təmah. Iatuos nəniən təuvir mətiəuva
kəm təmah, kəni iəkuolkeikei məmə iəkuəuhlin nətəligiən
rəhatəmah məmə nəkotəpəh nəfakiən kəm uhgin min u iətəm
rəhalah nəsanəniən tikə. Mətəu onəkotəfaki əmə kəm Uhgin
iətəm tətəmiəgəh, mətatig itulin. In pisin əmə təmol neai,
niftəni, nitəhi, mine natimnati rəfin iətəm kəutatig ikin min
rəfin.
16 "Aupən in təmegəhan məmə nətəmimi ikin min rəfin
məmə ilah okotohtəu=pən aru əmə suaru min rəhalah.
17 Mətəu nian rəfin in tatol suaru kəm lah məmə ilah
kotəhrun neruhiən rəhan nəuviriən iətəm in tatol. In tatol
nuhuən tətəfuv, matol nauəniən min e nasumiən, kəni kautol
nipətilah e nian əhruahru rəhalah. In tətəfən nauəniən kəm
təmah mol itəmah nəutətəu təuvir."
18 Mətəu kəmətuəni pau nəghatiən əha kəm lah, iuəkir əmə
kəni kuəruru nəniəhuiən ilah o noliən sakrifais o nəni-viviən
ilau.
19 Kəni nətəmimi nəuvein e nəuaniləuis rəha nətəm Isrel
kəmotsipən Antiok əha Pisitiə mine Ikoniəm mohiet=pa Listra,
kəni kəmotol nətəligiən rəha nətəmimi tepət məmə okotəməki
e Pol mine Panəpəs. Kəni kəmotələs Pol kəni motəhti e kəpiel,
kəni moteikəpan məhuvən motəraki pətigəm e taun motəpəh
tətəməhli. Nikilah təhti məmə təmimis.
20 Mətəu nian nətəmi rəha Iesu kəməhuva motəhtul təlau
lan, kəni təhtul əmeiko muvən min əpəha imə e taun. Kəni
kəməni=pa lauig lan, in mine Panəpəs kəmiaiet mian Terpe.

Pol mine Panəpəs kəmiatəligpən Antiok əha Siriə

21 Kəni Pol mine Panəpəs kəmuəni pətigəm nəniən təuvir e
taun əha Terpe, kəni kəmiavi=pa nətəmimi tepət kəhuva o
Iesu. Kəni kəmiatəlig miəuva Listra, kəni uərisig miaiet min
miəuva Ikoniəm, kəni kiaiet min miəuva Antiok əha Pisitiə.

---

* **14:14** "kəmuəhapu rəhalau napən" məmə in ko kəmuətəu tərah pik e noliən əha.
14:15 Sam 146:6; Uək 10:26 **14:16** Uək 17:30 **14:17** Jer 5:24 **14:19** Uək 17:13; 2Kor 11:25

22 Kəni ikin əha, kəmətuəfu əskasik e nətəmi rəha Iesu. Kəni
mətuəfən nəghatiən məmə okotəhtul əskasik e nəhatətəiən e
Iesu. Kəni matuəni məmə, “Kitah okotatig e nərahiən tepət
nian kəhuvən e suaru rəha nuvəniən matig ahgəl Narmənigiən
Rəha Uhgin. Mətəu nati əpnapin əmə, kitah okotəkeikei
məutəhtul əskasik.”
23 Kəni e niməfaki min ikin min rəfin iətəm ilau kətian ikin,
mətuəfəri eldə min rəhalah. Kəni mətuəpəh nauəniən matuol
əmə nəfakiən, kəni mətuələhu e nəhlmi Iərmənig nətəmimi
nətəm kinotəni rəkis nipəhriəniən lan.
24 Kəni ilau kəmian=pən Pisitiə ikin muəsəu-pah mueiuaiu
Pamfiliə ikin e taun əha Perka,
25 ikin əha ilau kəmuəni pətigəm nəniən təuvir ikin. Kəni ilau
muəsəu-pah mueiuaiu=pa min e taun kəti min Ataliə,
26 kəni kəmuos negəu ikin miatəlig=pa Antiok əha Siriə.
Nətəm Antiok əha inəha, aupən ikin ilah kəmotahli=pən Pol
mine Panəpəs məmə okian muəni pətigəm nəghatiən rəha
Uhgin, kəni motəfaki məmə Uhgin oteh vivi ilau e ikin min
iətəm ilau kətian ikin. Kəni rəueiu kinuol naunun uək rəhalau.
27 Nian ilau kəmiatəlig=pa min, kəmuauin e nətəmimi
rəha niməfaki məmə okəhuva kətiəh. Kəni ilau kəmuəni
pətigəm kəm lah natimnati rəfin iətəm Uhgin təmol ilau kuol e
nəsanəniən rəhan, kəni muəni məmə təməhro lanu Nanihluə
min, ilah kəməhuva motəni nipəhriəniən e Iesu.
28 Kəni ikin əha, ilau kəmuatig tuvəh nəuvetin ilah nətəmi
rəha Iesu.

15

Nəfaki min nəuvein kəmotəni məmə nətəmimi okotohtəupən lou rəha Mosis

1 Kəni nətəmimi nəuvein kəmotsipən Jutiə mohiet=pa An-
tiok məutəgətun piatah min məutəni məmə, “Okəmə kəsəhgi-
pəniən itəmah, təhmen e inu iətəm Lou rəha Mosis tətəni, ko
Uhgin təsosmiəgəhiən itəmah.”*
2 Kəni Pol mine Panəpəs ilah nətəmi əha kinəutahi ilah
min o nəghatiən əha, kəni minəutagət əfəməh e nəniən əha.
Kəni uərisig, nətəmimi rəha niməfaki əha Antiok kəmotitəpin
Pol mine Panəpəs mine ilah min nəuvein məmə okəhuvən
Jerusiləm moteruh aposil min mine eldə min rəha niməfaki o
nəniən əha.
3 Nətəmimi rəha niməfaki kəmotahli=pən ilah kəhuvən,
kəni nian ilah kəmohiet=pən Fonisiə mine Səmeriə, kəmotəni

14:22 Uək 15:32; 1Təs 3:3 **14:26** Uək 13:1-2 **14:27** Uək 15:4,12 * **15:1** Nəhgi-pəniən e Oltestimin in nəmtətiən məmə nətəmimi, ilah nətəmimi rəha Uhgin. Nanihluə min tepət, kəsəhgi-pəniən ilah. Rəha nətəm Tanna, nəhgi-pəniən in nəmtətiən məmə kətəfən nepətiən rəha kəlkələh min nəman. **15:1** Kəl 5:2 **15:2** Kəl 2:1

pətigəm məmə təməhro lanu Uhgin tatiuvi=pa Nanihluə min
kəutəhuva rəhan nətəmimi. Kəni nəghatiən əha təmol piatah
min ikin əha nikilah tətagiən pik.
4 Nian kəməhuva Jerusiləm, nətəmimi rəha niməfaki
mine aposil min mine eldə min rəha niməfaki, kəmotagiən
məmə okotos ilah məhuvən imalah min ikin. Kəni Pol mine
nətəmimi əha kəmotəni pətigəm natimnati iətəm Uhgin
təməfən nəsanəniən kəm lah məmə okotol.
5 Mətəu Farəsi nəuvein əha ikin iətəm kəutəni nipəhriəniən
e Iesu, kəmotəhtul motəni məmə, "Nanihluə min, okəkeikei
kəhgi=pən ilah, kəni okotəkeikei motəgətun ilah məmə oko-
tohtəu=pən Lou rəha Mosis."

Aposil min mine nətəmi asoli min kəmotəghati əpəha Jerusiləm

6 Kəni aposil min mine eldə min rəha niməfaki kəmotəharəg
məutəghati e nəniən əha.
7 Kəni nian kəmotəghati nəfəməh nəuvetin, kəni Pitə
təməhtul məni məmə, "Piak min. Itəmah nəkotəhrun vivi
məmə nuvəh rəkis Uhgin təmitəpin iəu e nikitəmah məmə
iəkəni pətigəm nanusiən təuvir rəha Iesu kəm Nanihluə min
məmə okotəni nipəhriəniən lan.
8 Uhgin təhrun nətəligiən rəha nətəmimi, kəni in tinəgətun
rəkis məmə nikin tagiən məmə otosmiəgəh nətəmi min u
kəsəniəmə nətəm Isrel əmə, mətəu-inu təməfa Narmin Rəha
Uhgin kəm lah təhmen əmə mə inu təməfa kəm tah.
9 In təməsol pisiniən əmə kəm lah. !Kəpə! In təmafəl rəkis
rəhalah noliən tərah min mətəu-inu kəutəni nipəhriəniən lan
təhmen=pən əmə mə inu tinol rəkis kəm tah.
10 "?Mətəu təhro itəmah nəutəhuvən e suaru pisin məmə
Uhgin nikin otahmə? ?Təhro itəmah ninəutətu=pən Lou e
nəhuvegilah məmə in nati figəm kəti iətəm ilah kəutələs? !
Kəpə! Itəmah, oteruh-to. Kitah mine tipitah min kitah rəfin
kəsotəhmeniən məmə okotələs nati figəm əha.
11 Mətəu kitah kəutəhatətə məmə Iesu in Iərmənig rəhatah,
kəni in tatosmiəgəh itah e rəhan nəuviriən əmə, kəni in mətol
əmə lanəha kəm lah."
12 Nəghatiən əha təmol ilah kotəruru nati okotəni, kəni
məutətəlig e Pol mine Panəpəs kinətuanus pətigəm nati apispis
min mine nəmtətiən pisin pisin min iətəm Uhgin təmol ilau
kuol e nəhmti Nanihluə min.

Jemis təmahtipəsig e nəghatiən

13 Nian kəmuol naunun e nəni pətigəmiən uək min rəhalau,
kəni Jemis† təhtul məni məmə, "Piak min. Otətəlig vivi-to e

15:4 Uək 14:27 **15:7** Uək 10:1-43 **15:8** Uək 10:44; 11:15 **15:10** Mat 11:30; Kəl 3:10 **15:11** Kəl 2:16; Efəs 2:5-8 † **15:13** Jemis u, in notəha Iesu, kəni in iətəmi asoli rəha niməfaki əpəha Jerusiləm.

rəhak nəghatiən.
14 Pitə təməni-vivi agin kəm tah məmə təməhro lanu Uhgin
təmaupən miet=pən o Nanihluə min məmkirəkis ilah nəuvein
məmə rəhan min.
15 Kəni nati əha təhmen=pən əmə e nəghatiən iətəm iəni rəha
Uhgin təməni iətəm kəmətei e Nauəuə Rəha Uhgin. Uhgin tətəni
məmə,
16 'Uərisig e natimnati min əha, oiəkitəlig=pa min.
Oiəkol vi nimə rəha narmənigiən rəha Kig Tefit u təməmnəmit
aupən.
Nati əpnapin təməmnəmit, mətəu iəkləfəri mem mafəl mol
təskasik min,
17 məmə nətəmi əpnapin e nitəni min u Nanihluə min, iətəm
iəmitəpin rəkis ilah məmə rəhak nətəmimi min, ilah
okotəsal lak.
18 Iəu Iərmənig iətəni lanu, kəni iəmol nətəmimi kotəhrun rəkis
nati əha nuvəh aupən.' "
19 Kəni Jemis təməni məmə, "Kəni tol lanəha, iəu iəkəni məmə
rəueiu Nanihluə min tepət kinautəuhlin nətəligiən rəhalah
minəutəhuva o Uhgin. Kəni təsəuviriən məmə rəueiu əha kitah
okotol tiəkis pik min o lah.
20 Mətəu pəh okotətei nauəuə kəti tuvən kəm lah məmə
okəsotuniən nauəniən min u kəmol rəkis sakrifais lan kəm
narmi nati min u iərmis min, kəni kotamikmik e nəhmti Uhgin.
Kəni məsotoliən təfagə e pətan. Kəni məsotuniən nati miəgəh
iətəm kəmarin nentəui mətəu-inu niran əha ikin e nipətin.
Kəni okəsotuniən nirə.
21 Okotəkeikei motəniəhu ilah lanəha o nələhuiən
nəməlinuiən tətatig o iəfaki min, nətəm Isrel mine Nanihluə
min, mətəu-inu nətəmimi kəutisiai Mosis, kəni təmətuəuin
nuvəh rəkis e Sapət min rəfin, nətəmimi kəutafin Lou rəha
Mosis əpəha e nimə rəha nuhapuminiən rəha nətəm Isrel.
Kəni kəutəni pətigəm nəghatiən min əha e taun min rəfin."

Kəmətei nauəuə kəm
nəfaki min u Nanihluə min

22 Kəni aposil min mine eldə min mine nətəmimi rəha
niməfaki kəmotegəhan məmə okotahli=pən ilah min nəuvein
kotohtəu=pən Pol mine Panəpəs məhuvən Antiok. Kəni
kəmotətgi=pən Sailəs mine Jutəs u kətəni məmə Pasapəs. Suah
mil əha nətəmimi kəutisiai ilau.
23 Kəni kəmotəfən nauəuə kəm lah məmə okotos məhuvən.
Nauəuə tətəni məmə,
"Itimah aposil min mine eldə min rəha niməfaki, itimah
piatimah u itəmah. Iəkotəni təuvir kəm təmah əpəha An-
tiok, mine Siriə, mine Silisiə u Nanihluə min, mətəu rəueiu
ninəhuva piatimah min.

15:13 Kəl 2:9 **15:18** Amos 9:11-12 **15:20** Eks 34:15-17; Lev 17:10-16

24 Itimah iəmotətəu məmə nətəmimi nəuvein u e
nikitimah kəmotol tiəkis pik kəm təmah, kəni itəmah
nəmotətəu tərah e nəghatiən rəhalah. Mətəu itimah
iəməsotəfəniən nəghatiən məmə okəhuvən motəni lanəha.
25 Tol lanəha kəni itimah iəmotauin e nəghatiən kəti,
kəni motegəhan məmə itimah nəuvein okotos nəghatiən
rəhatimah muitəu=pən Pol mine Panəpəs u itimah
iəkotolkeikei pik ilau.
26 Iuəkir kiamis o uək u rəha Iərmənig rəhatah, Iesu Kristo.
27 Kəni itimah iəutahli=pinə Jutəs mine Sailəs məmə oki-
auvnə mueh itəmah. Ilau okuəni əhruahru kəm təmah
nəghatiən kətiəh əmə iətəm itimah iəmotətei.
28 Kəni Narmin Rəha Uhgin nikin tagiən mine nikitimah
tagiən məmə iəsotəfinə miniən lou kəti kəm təmah məmə
otəfigəm pik o təmah, mətəu in əmə u nəkotəkeikei motol:
29 onəsotuniən nauəniən min u kinol rəkis sakrifais lan
kəm narmi nati min u iərmis min; kəni məsotuniən niran;
kəni məsotuniən nati miəgəh u kəmarin nentəui mətəu-inu
niran əha ikin e nipətin; kəni məsotoliən təfagə e pətan. Nəmə
nəutohtəu=pən nəghatiən min əha, onəkəhuvən e suaru təuvir.
Inu naunun nəghatiən rəhatimah."
30 Kəni nətəmi asoli min əha kəmotahli=pən nətəmi əha ilah
kuvət məmə okəhuvən əpəha Antiok. Nian kəmohietigəm=pən
Antiok, kəmotauin e nətəmimi rəha niməfaki min əha ikin əha,
kəni kəhuva kətiəh, kəni kotəfən nauəuə u kəm lah.
31 Kəni nian kəmotafin nauəuə u, nikilah təmagiən mətəu-
inu nəghatiən əha təməfəri nikilah.
32 Jutəs mine Sailəs ilau iəni mil rəha Uhgin. Kəmuəghati
təfəməh kəm piatah min əha mətuəfəri nətəligiən rəhalah
mətuol ilah kəutəhtul əskasik.
33 Ilau kəmuatig təfəməh nəuvetin ikin əha, kəni piatah
min kəmotauiəhruin ilau kəni motətapuəh məmə Uhgin
otəfən rəhan nəməlinuiən kəm lau, kəni motahli=pən ilau
kiatəlig=pən o nətəmi min u kəmotahli=pa ilau.
34-35 Kəni Pol mine Panəpəs kəmuatig təfəməh nəuvetin
əpəha Antiok, kəni ilah nətəmimi tepət kəməutəni pətigəm
nəghatiən rəha Iərmənig kəm nətəmimi məutəgətun ilah lan.

Pol mine Panəpəs kəmuəhapu ilau min

36 Nian nəuvein uərisig, Pol təməni=pən kəm Panəpəs məmə,
"Təuvir məmə kiatəlig min mian mueruh pialau min e taun
min rəfin u kəmuəni pətigəm nəghatiən ikin rəha Iərmənig kəm
lah, mueruh-to məmə kəutəhratig."
37 Kəni Panəpəs təmegəhan kəni molkeikei məmə otit min
Jon Mak.

15:28 Mat 23:4 **15:37** Uək 12:12,25

38 Mətəu Pol təmənəiəhu əskasik məsolkeikeiən, mətəu-inu
Jon Mak təməpəh rəkis ilau əpəha Pamfiliə mitəlig məsitəu-
pəniən ilau mətəuarus kinuol naunun e uək.
39 Kəni kəmuəni təskasik e nian əha, əmeiko muəuəri ilau
min. Kəni Panəpəs təmit Mak kəni muos negəu kəti mian əpəha
Saiprəs.
40 Mətəu Pol təmit Sailəs ilau min. Kəni nətəm kəutəfaki
kəmotəfaki məmə Iərmənig oteh vivi ilau e rəhan nəuviriən,
kəni motahli pətigəm ilau.
41 Kəni kəmualiuək mian=pən Siriə mine Silisiə ikin kəni
matuem əskasik niməfaki min.

16

Timoti təmitəupən Pol mine Sailəs

1 Kəni Pol təmaliuək min muvən əpəha Terpe mine Listra. Kəni
ikin əha, iətəmimi kəti əha ikin rəha Iesu, nərgin u Timoti.
Mamə rəhan in pətan Isrel in tatəhatətə e Iesu, mətəu rəhan
tatə in iətəm Kris.
2 Piatah min u kəutəhatətə e Iesu əpəha Listra mine Ikoniəm
kəmotəni məmə Timoti in iətəmi təuvir kəti.
3 Kəni Pol tolkeikei məmə otit ilau min. Kəni təməhgi=pən in
mətəu-inu təməsolkeikeiən məmə nətəm Isrel min əha ikin min
əha, nikilah otəhti rah mətəu-inu ilah rəfin kotəhrun məmə
tatə rəha Timoti in iətəm Kris.*
4 Kəni nian ilahal kəmhluvən e taun min, məhləni pətigəm
kəm nətəmimi rəha Uhgin nəghatiən rəha aposil min mine eldə
min iətəm kəmotələhu əpəha Jerusiləm. Kəni məhləgətun ilah
məmə okotəkeikei məutohtəu=pən nəghatiən min əha.
5 Kəni e noliən əha, niməfaki min kəmotəskasik e rəhalah
nəhatətəiən, kəni nian rəfin nətəmimi tatepət kəməutəhatətə e
Iesu məutəhuva e niməfaki.

Pol təmeruh nəməhlairiən kəti rəha Uhgin

6 Kəni ilahal kəmhluvən=pən əpəha Fritiə mine Kəlesiə ikin,
mətəu-inu Narmin Rəha Uhgin təməsegəhaniən e lahal məmə
okihluvən=pən Esiə məhləni pətigəm nəghatiən əha ikin əha.
7 Nian kəmhluva iuəkir e ikin Misiə mine ikin Pitiniə,
məhlolkeikei məmə okihluvən Pitiniə. Mətəu Narmin rəha
Iesu təsegəhaniən məmə okihluvən.
8 Kəni kəmhlaliuək mihluvən=pən Misiə ikin, kəni
mihleiuaiu=pa e taun əha Troas.
9 Kəni lapin lan, Pol təmeruh nati kəti təhmen e
nəməhlairiən. Təmeruh məmə iətəm Masetoniə kəti tətəhtul
mətətapuəh əskasik ohni məmə, "Pale, onəkuva Masetoniə
masiru e timah."

15:38 Uək 13:13; Kol 4:10 **16:1** Uək 14:6; 2Tim 1:5 **16:2** Fil 2:19-22 * **16:3** Nətəm Kris ilah Nanihluə min, kəsəhgi=pən ilah. **16:4** Uək 15:23-29 **16:6** Uək 18:23

10 Nian Pol tineruh rəkis əmə nati əha, kəni inautol əpenə-
penə məmə iəkəhuvən Masetoniə, mətəu-inu inotəhrun məmə
Uhgin tətauin e timah məmə oiəkotəni pətigəm nanusiən təuvir
rəha Iesu kəm nətəmimi əha ikin.†

Litia əpəha Filipai təməni nipəhriəniən e Iesu

11 Kəni iəmotos negəu kəti mohiet əpəha Troas motaiu
əhruahru əmə o nitəni Samotres. Kəni kəməni lauig lan
iəməhuvən məhuvari e taun Neapolis.
12 Kəni iəmohiet ikinu motaliuək əmə məhuvən əpəha e taun
əha Filipai, u tətəməhli aupən e nitəni asoli Masetoniə. Nətəmi
ikin əha, nətəm Rom əhruahru. Kəni iəmotatig nəuvetin əha
ikin.
13 Kəni e Sapət, nian rəha nəfakiən, iəmohiet e taun əha kəni
məhuvən əpəha ləuahtəni e nəhu kəti iətəm nikitimah təməhti
məmə nətəmimi okəhuva ikin məutəfaki. Kəni iəməhuvən
motəharəg məutəghati itimah nipətən u ilah kəmotaupən
məhuva məutəharəg.‡
14 Kəni pətan Tuatirə kəti əha ikin tətətəlig e timah, nərgin u
Litia. In pətan kəti tatol napən u nəugi naris, kəni nian rəfin
napən əha nəhmtin tiəkis pik. Pətan əha in Ianihluə kəti mətəu
in tatitəu=pən nəfakiən rəha nətəm Isrel, kəni Iərmənig təmol
nikin timətmətig məmə otəni nipəhriəniən e nəghatiən iətəm
Pol tətəni.
15 Kəni kəmol bəptais lan mine rəhan min, mine rəhan
min noluək min. Kəni in təməni=pa kəm timah məmə, "Pale,
onəkəhuva imak ikin kotatig nəuvetin mətəu-inu itəmah
ninotəhrun rəkis məmə iəu iətəni nipəhriəniən e Iərmənig."
Kəni in təmətəkeikei kəm timah, kəni iəkəhuvən iman ikin.

Kəmləfən Pol mine Sailəs e kaləpus əpəha Filipai

16 Kəni nian kəti, nian iəməhuvən ikin kətəfaki ikin, kəni
pətəkəku kəti təmeruh itimah e suaru. In ioluək rəha nətəmimi
nəuvein nətəm kəmotos nəhmtin. Pətan əha narmin tərah
kəti tatig lan iətəm in tatol tətəni pətigəm natimnati iətəm
otəpanuva. Kəni rəhan nətəmi asoli min kəmotos məni tepət
e pətan əha mətəu-inu nətəmimi kəutətəou ilah məmə ilah
okotətəu rəhan nəghatiən.
17 Kəni in təmatuərisig e timah Pol, kəni mətəni əfəməh
məmə, "Nətəmi min u, nətəmimi rəha Uhgin u ilis, ilis pik.
Kəutəni=pinə kəm təmah suaru rəha Uhgin məmə in oto-
smiəgəh nətəmimi lan."

---

† **16:10** E fes 10-17, koteruh nəghatiən rəha Luk u nipətin tətəni mə "itimah." Inu tətəni məmə Luk ilah Pol mine e naliuəkiən rəhan. Koteruh min nati kətiəh e japtə 20 fes 5 matuvən. ‡ **16:13** Nian Pol tatuvən e taun kəti, nian rəfin tatuvən e nimə rəha nuhapuminiən rəha nətəm Isrel. Mətəu nəmə təhro, kəni tikə e taun u. Kəni tol lanəha, təmuvən əpəha e nəhu asoli, ikin məutəfaki ikin. **16:17** Mak 1:24

18 Təmatol lanəha e timah nian tepət, mətəuarus nian kəti
Pol tinətəu tərah o nati əha minəpəou lan. Kəni in təmeirair
magət e narmin tərah əpəha məmə, “! E nərgi Iesu Kristo
iətəni=pinə kəm ik məmə onəkiet rəkis e pətəkəku u!” Kəni
rəueiu agin min, narmin tərah əpəha təmiet e pətəkəku əha.
19 Kəni nian rəhan nətəmi asoli nətəm kəutarmənig lan
kinotəhrun məmə narmin tərah tiniet rəkis lan, kəni rəhalah
nətəligiən o nosiən məni lan, in təmiet e lah, kəni kəmotətəu
tərah. Kəni kəmotaskəlim Pol mine Sailəs motələs ilau
məhuvən əpəha e taun əha kautol makit ikin,
20 məmə okuəhtul e nəhmti nətəm Rom, nətəmi rəha kot.
Kəni ilah kəmotəni məmə, “Suah mil u ilau iətəm Isrel. Ilau
katuol nati tərah tepət, matuol nətəmimi kəutan məhli pik u
imatah ikin.
21 Ilau kətuəni məmə kitah okotəkeikei motohtəu=pən suaru
pisin min. Mətəu suaru min əha kəsotohtəu-pəniən lou
rəhatah. Kitah nətəm Rom. !Ko kitah kəsotoliən lanəha!”
22 Kəni nətəm ikin əha kəməhuva moteruh ilau minəutəni
rah ilau. Kəni suah mil u rəha kot kəmuəni=pən kəm soldiə
min məmə okotəpeg rəhalau napən motalis ilau e nəuanigi.
23 Kəni kəmotalis ilau motau tepət, kəni uərisig motləfən ilau
e kaləpus. Kəni motəni=pən kəm iətəm tateh kaləpus məmə
otateh vivi ilau məmə okəsiaietiən muagim.
24 Nian iətəmi rəha neruhiən kaləpus təmətəu nəghatiən
əha, təmələs ilau muvən e nəuan kəti əpəha imə agin, kəni
mətu=pən nigi e nəhlkilau təhmen e hankap.

Iətəm tateh kaləpus təməni nipəhriəniən e Iesu

25 Kəni e nəlugi nian lapin, Pol mine Sailəs kətuəfaki, kəni
ilau mətuani nəpuən min rəha nəni-viviən Uhgin. Kəni
nətəmimi min e kaləpus kəməutətəlig e lau.
26 Kəni rəueiu agin min, nəmig asoli kəti təmələuəl e niftəni
kəni mol nimə kaləpus təmələuəl pik, kəni doə min e kaləpus
kəmoterəh, kəni sen u kəmələis nətəmimi lan kəmohtis.
27 Kəni nian iətəmi rəha nehiən kaləpus təmair, mafu məmə
doə min rəha kaləpus kəmoterəh, nikin təməhti məmə nətəmi
kəutəməhli e kaləpus kinotagim rəfin. Kəni təmləfəri rəhan
nau məmə otagəmu aru in lan.§
28 Mətəu Pol təmagət əfəməh məmə, “! Ei! ! Sagəmuiən ik!
Itimah rəfin əpə ikin.”
29 Kəni suah kəha təmauin məmə okələs lait kan, kəni in
təmaiu muvən imə. Kəni misin=pən nəulin əpəha e nəhlki Pol
mine Sailəs ikin mətərəmrumin.

16:20 Mak 13:9 **16:22** 2Kor 11:25; 1Təs 2:2 § **16:27** E nian əha, nəmə soldiə kəti tairarəpən e iətəm tatol kaləpus tagim, okəkeikei kohamu soldiə əha. **16:27** Uək 12:18-19

30 Kəni mit ilau mihluvən əpəha ihluə kəni mətapuəh o lau
məmə, “!Suah mil! ?Oiəkəhro lanu məmə Uhgin otosmiəgəh
iəu?”
31 Kəni kəmuəni=pən kəm in məmə, “Onəkəkeikei məni
nipəhriəniən e Iərmənig Iesu, ik mine rəham min.”
32 Kəni kəmuəni=pən nəghatiən rəha Iərmənig kəm in mine
nətəmimi u kəutatig ilah min.
33 Nati əpnapin lapin agin, mətəu suah kəha təmit ilau
muvən məueiu mafəl niməgim min e nipəti lau iətəm kəmalis
ilau ikin. Kəni e nian əmə əha kəmuol bəptais lan mine rəhan
min.
34 Kəni in təmit Pol mine Sailəs muvən iman ikin məfən
nauəniən kəm lau. Kəni in mine rəhan min ərəfin nikilah
təmagiən məriauəh mətəu-inu kəmotəni nipəhriəniən e Uhgin.
35 Nian təmian, iətəmi rəha kot mil əha kuəni=pən kəm soldiə
min məmə, “Onəkəhuvən moterəh e suah mil əha kətian.”
36 Kəni suah kəha iətəmi rəha kaləpus təməni=pən kəm Pol
məmə, “Iətəmi rəha kot mil kəmuəni məmə okəsuol miniən
nahməiən kəti kəm təlau, kəni iəkoterəh e təlau nəkətian, kəni
iaiet mətian kəni muatig mətig.”
37 Mətəu Pol təməni=pən kəm soldiə min əha məmə, “?Ei,
mətəu təhro əha? Mə itimlau iətəm Rom mil.* Kəni iətəmi rəha
kot mil əha kəməsueruhiən məmə iəmuol nati kəti tərah, mətəu
e nəhmti nətəmimi kəmotalis itimlau, kəni motləfən itimlau e
kaləpus. ?Kəni rəueiu kuolkeikei məmə oiəkiaiet oneuən əmə?
!Kəpə! Ilau əmə okuəkeikei miəuva u ikinu kəni muəfətigəm
itimlau.”
38 Kəni soldiə min əha kəməhuvən motəni=pən kəm iətəmi
rəha kot mil əha. Kəni nian kəmuətəu məmə Pol mine Sailəs
ilau iətəm Rom mil, ilau kəmuəgin pik.
39 Kəni kəmian muəni=pən kəm Pol mine Sailəs məmə, “!
Pale, kəsi! Iəmuol tərah e təlau.” Kəni ko miet ilau mohiet
e kaləpus, kəni muəni=pən vivi kəm lau məmə okiaiet e taun
əha.
40 Kəni Pol mine Sailəs, ilau kəmiaiet e kaləpus mian e
nimə rəha Litia. Kəni mueruh piatah min əha ikin əha mine
nəuvinitah min rəha niməfaki, kəni muəghati nəuvetin kəm
lah mətuəfəri nikilah. Kəni uərisig lan, kiaiet mətian.

17

Pol mine Sailəs kəmian əpəha Təsalonaikə

1 Kəni Pol mine Sailəs kəmualiuək mian=pən əha e taun mil
əha Amfipolis mine Apoloniə, miəuva miaiet=pa e taun əha

16:30 Uək 2:37 * **16:37** Nəmə suah kəti in iətəm Rom, mətəu katətu=pən nəghatiən kəti lan, kəni lou kəti əha ikin rəhalah məmə aupən kəpmən otol nalpiniən kəm in, mətəu in otəkeikei məhtul e kot məni pətigəm nəuveti nəghatiən katətu=pən lan. Afin e Uək 25:16.

Təsalonaikə. Ikin əha, nimə rəha nuhapuminiən kəti əha ikin rəha nətəm Isrel.
2 Kəni Pol təmol məmə inu tatol nian min, təmuvən əpəha imə e nimə əha. Kəni e Sapət kisil ilah nətəm Isrel əha ikin kəmotol nəghatiən tepət o Nauəuə Rəha Uhgin.
3 In tətəni kəm lah məmə, "Nauəuə Rəha Uhgin tətəni-vivi agin məmə Kristo iətəm Uhgin təməni məmə otahli=pa, in otəkeikei mimis, kəni Uhgin otosmiəgəh min in e nimisiən. Iesu u iətəm iətəni kəm təmah, in Kristo əha."

4 Ilah nəuvein kəmotəni nipəhriəniən e nəghatiən əha, kəni kəmohtəu=pən Pol mine Sailəs. Kəni Nanihluə min tepət nətəm kəutəfaki kəm Uhgin, mine nipətan asoli tepət nətəm kotepət e nipətan min, kəmohtəu=pən ilau.

5 Mətəu nətəmi asoli min rəha nətəm Isrel əha ikin əha, kinəutohtgərah ilau, kəni məhuvən motəmki=pa nətəm kotərah, əpəha e nikali suaru min mine ikin min nəuvein min, kəni minautol nərahiən tepət əpəha e taun əha. Kəni məhuvən e nimə rəha Jeson, minautəhapu doə e nimə, məutəsal e Pol mine Sailəs. Kəmotolkeikei məmə okotləfən ilau e nəhlmi kaunsil əha ikin əha.

6 Nian kəməsotehiən ilau, kəni kotaskəlim Jeson mine piatah min nəuvein motəmki=pən ilah məmə okotəhtul aupən e nətəmi asoli rəha kaunsil. Kəni kəmotagət əfəməh məutəni məmə, "Suah mil əha Pol mine Sailəs kətiasuv nəməuiən e ikin min rəfin, kəni miniəuva e taun rəhatah.

7 Kəni Jeson təmauin e lau kian iman ikin, mətəu ilah kəutatgəhli lou rəha Sisə iətəm tətarmənig e nitəni min. Ilah kəutəni məmə Iərmənig kəti min əha ikin tətatig, nərgin u Iesu."

8 Nian nətəm Isrel kəmotəni nəghatiən əha, mautol nətəmimi mine nətəmi asoli min əha nikilah tinəpiapei pik.

9 Kəni nətəmi asoli min əha kəmotol Jeson mine piatah min kəmotəfən məni kəti, məmə in nəniəskasikiən kəti məmə okəsotol miniən nati əha, kəni motahli=pən ilah kəutəhuvən.

Pol mine Sailəs kəmian əpəha Perea

10 Nian tinapinəpu, kəni piatah min ikin əha kəmotahli=pən Pol mine Sailəs məmə okian e taun əha Perea. Nian kəmiaiet=pa ikin əha, kəmian e nimə rəha nuhapuminiən rəha nətəm Isrel.
11 Nətəm Isrel əha ikin əha nətəligiən rəhalah təuvir, mapirəkis nətəm Təsalonaikə, mətəu-inu kotolkeikei pik məmə okotətəlig e nəghatiən rəhalau. Kəni nian rəfin, kəutafin vivi e Nauəuə Rəha Uhgin, məutəsal vivi məmə nəghatiən rəhalau təhruahru uə kəpə.

17:7 Luk 23:2; Jon 19:12

12 Mətəu-inu e noliən əha, kəni tepət kəmotəni nipəhriəniən
e Iesu. Kəni nipətan asoli min Kris tepət, mine nətəm Kris tepət
kəmotəni nipəhriəniən e Iesu.
13 Mətəu nian nətəm Isrel əpəha Təsalonaikə kəmotətəu
məmə Pol tətəni pətigəm min nəghatiən rəha Uhgin əpəha
Perea, kəni ilah kəməhuva min əpəha ikin minəutəhlili nətəm
Perea, minautol ilah məmə kotəhrun nohiən ilau.
14 Kəni nian əmə əha, piatah min kəmotahli=pən min Pol
tuvən əpəha itəhi muvən e negəu muvən Atens, məpəh əmə
Sailəs mine Timoti kətuatig əpəha Perea.
15 Kəni nətəm kəmotit Pol məhuvən Atens, kəni Pol
təməni=pən kəm lah məmə okotəni=pən kəm Sailəs mine
Timoti məmə okuauit uəhai əmə mian mueruh min in. Kəni
kəmohtəlig=pa min Perea.

Pol əpəha Atens

16 Nian Pol təmətəhtahnin Sailəs mine Timoti əpəha Atens,
in təmətəu tərah pik mətəu-inu nian tətaliuək mətan ikin əha,
meruh məmə ikin əha təriauəh e narmi nati tərah əpnapin
min.
17 Mətəu-inu o nati əha, in təmuvən əpəha e nimə rəha nuha-
puminiən rəha nətəm Isrel ilah nətəm Isrel, mine Nanihluə
min nətəm ilah kəutəfaki kəm Uhgin, məutəghati pik o nati əha
mine nanusiən təuvir. Kəni nian rəfin in tatuvən ikin katol
makit ikin mətəghati kəm nətəmi əpnapin min əmə.
18 Kəni nəgətun min nəuvein nətəm Kris, kətəni ilah məmə
Epikiuriən mine Sitoik,* ilah min kəutəghati. Ilah nəuvein
kəutəni məmə, "?Suah əha təmələs əmə nəghatiən kəti e suaru
mətəni, kəmə tətəni nak əpəha?"
Kəni nətəmimi nəuvein kəmotəni məmə, "Itimah iəutətəu
məmə tətəghati e uhgin min rəha iki pisin pisin min." Kəmotəni
lanəha mətəu-inu Pol tətəghati e Iesu, mətəni məmə təmimis
mətəu Uhgin təmosmiəgəh min.
19 Kəni kəutauin=pən e Pol məmə otuva məhtul e nəhmti
kaunsil rəha nətəm kəutəharəg e nitəuət əha Areopakus. Kəni
kaunsil əha təməni=pən kəm in məmə, "Iəkotolkeikei məmə
iəkotəhrun nipəti nəghatiən vi u iətəm nətəni.
20 Nəghatiən min əha nəuvein iəmotətəu məmə tol pisin agin,
kəni iəkotolkeikei məmə iəkotəhrun nipətin."
21 Kəmotəghati lanəha mətəu-inu nətəm Atens mine ikin
pisin min iətəm kəməhuva Atens, kəmotolkeikei məmə
okotəharəg əmə motətəlig e nəghatiən vi min əha, kəni
motəuhlin vivi nəniən lan.

17:17 Uək 18:19 * **17:18** Epikiuriən mine Sitoik — Nəgətun min nəuvein iətəm kəutəsal e nipəhriəniən. Ilah Epikiuriən kəutəni məmə natimnati iətəm tatol suah kəti nikin tətagiən, inu nəukəti nəmiəgəhiən təuvir. Ilah Sitoik kəutəni məmə təuvir nəmə suah kəti təsətəuiən nagiəniən mine nahməiən e nikin.

22 Kəni Pol təhtul e nəhmtɨ nətəmi rəha kaunsɨl əha məmə,
"Nətəm Atens. Iəu ineruh rəkɨs məmə nɨkitəmah tatuvən pɨk o
uhgɨn mɨn.
23 Nian iəu iətaliuək u ikɨnu materuh ikɨn nəutəfaki mɨn
ikɨn mɨne narmɨ nati mɨn, kəni meruh nəghatiən kəti iətəm
nəmotətei=pən rəkɨs e kəpiel kəti məmə,

INU IKIN KƏTƏFAKI=PƏN KƏM UHGIN KƏTI IƏTƏM ITIMAH
IƏKOTƏRURU.

Mətəu uhgɨn iətəm itəmah nəutəfaki=pən kəm in, iətəm
nəkotəruru, Uhgɨn əha inəha iətəm iəu iatəni=pɨnə kəm təmah.
24 "Uhgɨn əha inəha təmol nɨftəni u, mɨne natimnati rəfin
u kəutatɨg lan, kəni in tətarmənɨg e neai mɨne nɨftəni, in
təsatɨgiən e nɨməfaki mɨn iətəm kitah əmə nətəmimi kəmotol.
25 Nati kəti təsɨkəiən ohni u kitah nətəmimi kotəhrun noliən
məmə kotəfən kəm in. Mətəu in pɨsɨn əmə tətəfa nəmiəgəhiən
kəm tah kətiəh kətiəh, mətəfa natimnati mɨn rəfin kəm tah.
26 Aupən, aupən agɨn, in təmol əmə iətəmi kətiəh əmə, kəni
nətəmimi rəfin kəmotsɨpən əmə e suah kəha, kəni in pɨsɨn əmə
təmələhu ilah rəfin e ikɨn mɨn, kəni in pɨsɨn əmə təməni nian
iətəm ilah okotan lan, mɨne nɨftəni mɨn rəhalah.
27 Uhgɨn əmə təmol lanəha məmə kitah rəfin okotəkeikei
motalkut motəsal məmə okoteh, təhmen e suah kəti iətəm
təteapən mətəsal e nati kəti e napinəpuiən, mətəu-inu nɨkin
təhti məmə məta tələs nati u in tolkeikei. Mətəu nɨpəhriəniən
məmə Uhgɨn əha, səniəmə in isəu o tah.
28 Nɨpəhriəniən mətəu-inu təhmen e iətəmi kəti təməni
aupən məmə, 'In əmə tatol məmə kitah rəfin kəutəmiəgəh,
məutaliuək, mautol natimnati rəfin.' Kəni məhmen e suah kəti
rəhatəmah iətəm təmətei rəkɨs nəpuən kəti məmə, 'Kitah mɨn,
kitah nenətɨn mɨn.'
29 "Mətəu-inu kitah nenətɨ Uhgɨn, ko kitah kəsotəniən məmə
in təhmen e natimnati əpnapɨn əmə iətəm nətəmimi kautol
ilah e aiən u kol tətoraip-oraip, mɨne sɨlfə, mɨne kəpiel. In səniə
məmə nati kəti iətəm suah kəti təhrun noliən e nəhlmɨn uə e
rəhan nəhruniən. !Kəpə!
30 "E nian əha aupən nətəmimi kotəruru Uhgɨn, kəni təhmen
e iətəm Uhgɨn təmahtɨpəsɨg e nəhmtɨn məmə otəseruhiən
noliən tərah mɨn əha. Mətəu rəueiu tətəni kəm tah rəfin e
ikɨn mɨn rəfin məmə, 'Itəmah rəfin onəkotəuhlin itəmah e
rəhatəmah mɨn noliən tərah mɨn.'
31 In təməni lanəha, mətəu-inu in təmɨtəpɨn rəkɨs nian in
otakil noliən lan rəha nətəmimi rəfin, kəni in otol əmə e suaru
iətəm təhruahru. Uhgɨn tɨnɨtəpɨn rəkɨs iətəmimi iətəm otakil
noliən mɨn rəha nətəmimi, kəni kɨnotəhrun rəkɨs məmə in pəh,
mətəu-inu tɨnol rəkɨs suah kəha təmiəgəh e nɨmɨsiən."

17:25 1King 8:27; Uək 7:48 **17:25** Sam 50:12 **17:27** Sam 145:18; Jer 23:23
17:29 Aes 40:18-20; 44:10-17; Uək 19:26 **17:31** Sam 96:13

32 Nian ilah kəmotətəu nəghatiən məmə Uhgin təmol suah
kəti təmiəgəh min e nimisiən, nəuvein kəmotaləh-əmu, mətəu
nəuvein kotəni məmə, “Itimah iəkotolkeikei məmə iəkotətəu
min rəham nəghatiən.”
33 Nəghatiən əha tinol naunun ikin əha, kəni Pol tietigəm e
kaunsil.
34 Mətəu nətəmimi nəuvein kəməhuvən motəhkul=pən lan,
məutəni nipəhriəniən e Iesu. Nətəmi əha kəti ikin nərgin u
Taionisiəs, in iətəmi kəti rəha kaunsil əha, mine pətan kəti min
nərgin u Tamaris, mine nətəmimi nəuvein min.

18

Pol təmuvən Korən

1 Uərisig e natimnati min əha, Pol təmiet əha Atens, muvən e
taun pisin kəti min, nərgin u Korən. Taun mil əha kətuatig e
nitəni Akaiə.
2 Ikin əha, təmeruh suah kəti, in iətəm Isrel, nərgin u Akuilə.
Təmair əpəha Pontəs, mətəu təmuvən mətatig əpəha Itali e
taun asoli əha Rom. Uərisig, kəni iətəm Rom əha, Klotiəs
iətəm tətarmənig e ikin min rəfin rəha Rom, təmol lou kəti
məmə nətəm Isrel min əha ikin okotəkeikei mohiet Rom.
Kəni Akuilə mine rəhan pətan Prisilə kəmiaiet miəuva muatig
əpəha Korən. Kəməsuatigiən təfəməh kəni Pol tiet=pa, meruh
Akuilə. Kəni Pol təmuvən imalau ikin.
3 Uək rəhan rəha nosiən məni təhmen əmə e uək rəhalau.
Ilahal nətəmi rəha nəhliən nima tapolin. Kəni təmatig ilahal
min ilau, kəni mahlol pəti uək.
4 Kəni e nian rəfin e Sapət, nian rəha nəfakiən, Pol mine nətəm
Isrel mine nətəm Kris kautol nəghatiən tepət əpəha e nimə
rəha nuhapuminiən rəha nətəm Isrel, mətəu-inu Pol tolkeikei
məmə otiuvi=pa ilah məmə okotəni nipəhriəniən e Iesu.
5 Kəni Sailəs mine Timoti kəmiaiet Masetoniə, kəni nian
kəmiaiet=pa ikin əha, Pol təməpəh uək rəha nəhliən tapolin,
kəni mətəni pətigəm əmə nian rəfin nanusiən təuvir kəm nətəm
Isrel əha ikin məmə Iesu in Kristo iətəm Uhgin təməni məmə
otahli=pa.
6 Mətəu ilah kəmotəməki, kəni məutahi. Kəni Pol təmorin-
orin rəhan sot asoli e nəhmtilah. In nəmtətiən kəti məmə in
otəpəh ilah. Kəni məni məmə, “Nəmə nəutatig e nərahiən lan
nian Uhgin otakil nətəmimi e Naunun Nian, mətəu rəhatəmah
aru, mətəu iəmətəni rəkis mətəu-inu itəmah nəutəpəh.
Tətuəuin əha rəueiu, iəkuvən məni pətigəm nanusiən təuvir
kəm Nanihluə min.”
7 Kəni in təmiet e lah muvən mətatig e nimə rəha Ianihluə
kəti mətəu tatitəu=pən nəfakiən rəha nətəm Isrel, nərgin u

18:2 Rom 16:3 **18:3** Uək 20:34 **18:5** Uək 17:14-15 **18:6** Uək 13:46,51; Uək 20:26

Titiəs Jastəs. Rəhan nimə in e nikali nimə rəha nuhapuminiən rəha nətəm Isrel.
8 Kəni Krispəs u in tətarmənig e nimə əha, in mine rəhan min, ilah kəmotəhatətə e Iərmənig. Kəni nətəm Korən tepət min kəmotətəu nəghatiən rəha Pol, kəni kəmotəhatətə e Iesu, kəni kol bəptais e lah.
9 Kəni nian kəti lapin, Pol təmeruh nati kəti təhmen e nəməhlairiən. E nəməhlairiən əha, Iərmənig təməghati kəm in məmə, "Səginiən. Uvən məni pətigəm rəhak nəghatiən məsəmeigiən,
10 mətəu-inu kilau min ik. Nətəmimi ko kəsotərəkiniən ik, mətəu-inu nətəmimi tepət e taun əha, ilah rəhak nətəmimi min."
11 Kəni Pol təmatig ikin əha o nu kətiəh kəni məuig sikis, mətəgətun nətəmimi e nəghatiən rəha Uhgin.

Nətəm Isrel kəmotləfən Pol e kot

12 Kəni nian Kalio in kəpmən rəha nətəm Akaiə, kəni nətəm Isrel kəməhuva pəti kəni motaskəlim Pol motələs məhuvən e kot.
13 Kəni motəni məmə, "Suah u tətalkut məmə otiuvi=pən nətəmimi məmə okotəfaki kəm Uhgin e noliən kəti iətəm təsəhmeniən e Lou."
14 Kəni Pol təməhtul məmə otəghati, mətəu Kalio təməni=pən kəm lah məmə, "Nətəm Isrel. Otətəlig-to. Okəmə nati u in nati kəti təsəhruahruiən, uə təsitəu-pəniən lou, itəmah ninotəhrun rəkis məmə iəkəkeikei mətəu nəghatiən rəhatəmah.
15 Mətəu, nəghatiən u in nənikiliniən əmə kəti rəhatəmah e nərgin min mine natimnati min rəha Lou rəhatəmah, kəni tətatig əmə e təmah məmə onəkotəni motələhu vivi. Ko iəu iəsakiliən nati tol lanəha e kot."
16 Kəni in mahli pətigəm ilah e kot.
17 Kəni nian kəməhuvən ihluə, əmeiko kəni motaskəlim Sostənes u iətəmi asoli rəha nimə rəha nuhapuminiən rəha nətəm Isrel. Kəni motoh əpəha e namtihluə e nimə rəha kot. Mətəu Kalio təməsolkeikeiən məmə otol nati kəti məmə otəniəhu ilah.

Pol təmitəlig Antiok əpəha Siriə

18 Pol təmatig nian tepət əpəha Korən ilah piatah min. Kəni uərisig təpəh ilah muvən Kegkriə.* Aupən Pol təmol nəniəskasikiən kəti kəm Uhgin, kəni ikin əha in təmətei nəuanun matol naunun nəniəskasikiən lan rəhan. Kəni in təmos min negəu kəti ikin əha mitəlig=pa Siriə. Kəni Prisilə mine Akuilə kəmuitəu=pən in.

18:10 Jos 1:9; Aes 41:10 * **18:18** Kegkriə in pasis rəha Korən. **18:18** Nam 6:18; Uək 21:24

19-21 Nian kəməhuva e taun əha Efəsis, ilahal kihluvari. Kəni
Pol təmuvən əpəha imə e nimə rəha nuhapuminiən rəha nətəm
Isrel, kəni məutəni nəghatiən tepət. Ilah kəmotətapuəh ohni
məmə otatig nəuvetin ilah min ilah. Mətəu in təni məmə, "Ei
kəsi, kəpə. Ko iəsatigiən." Mətəu nian in təmiet məni=pən
kəm lah məmə, "Nəmə Uhgin tolkeikei məmə iəkuva min, kəni
iəpanuva min meruh itəmah." Kəni in təmos negəu kəti miet
Efəsis, mətəu təməpəh Akuilə mine Prisilə kətuatig ikin əha.
22 Nian Pol təmuva e taun əha Sisəriə, kəni muvari. Kəni
maliuək muvən məmə oteruh nətəmi rəha niməfaki əpəha
Jerusiləm. Kəni uərisig, titəlig=pa min əpəha Antiok.
23 Təmatig nəuvetin ikin əha, kəni miet min maliuək
muvən=pən əpəha Kəlesiə mine Fritiə ikin matem əskasik
nətəmi rəha Iesu.

Apolos təmuvən Efəsis mine Korən

24 Kəni suah kəti təmuva əpəha Efəsis, in iətəm Isrel kəti,
nərgin u Apolos. In təmair əpəha Aleksantriə, kəni in iətəm
təuvir kəti rəha nəghatiən, kəni məhrun vivi min nəghatiən
min e Nauəuə Rəha Uhgin.
25 Kəməgətun rəkis in e suaru rəha Iərmənig. Kəni nian rəfin
nigəm tatuəu e nikin o nəni pətigəmiən nəghatiən rəha Uhgin.
Kəni nəghatiən rəhan e Iesu in təhruahru məuvir. Mətəu nati
kətiəh əmə, in təhrun əmə noliən bəptais u Jon təmatol aupən.
26 Kəni in təmətəni əskasik nəghatiən rəha Uhgin əpəha
e nimə rəha nuhapuminiən rəha nətəm Isrel. Nian Prisilə
mine Akuilə kəmuətəu in, kəmiet mihluvən əpəha e rəhalau
nimə, kəni muəni pətigəm vivi kəm in suaru rəha Uhgin, kəni
təmətəlig vivi.
27 Kəni nian Apolos tolkeikei məmə otuvən əpəha Akaiə, kəni
piatah min əpəha Efəsis kəmotasiru lan motətei nauəuə kəti
tuvən kəm nətəmi rəha Iesu əpəha Akaiə, məutətapuəh o lah
məmə kotəhrun nosiən Apolos məhuvən əpəha imalah ikin.
Ilah min əha, kəmotaupən rəkis motəhatətə e Iesu e nəuviriən
rəha Uhgin. Kəni Apolos təmiet=pən Korən ikin Akaiə masiru
e lah lanəha mətəu-inu in iətəm təuvir kəti rəha nəghatiən.
28 Kəni mətəni pətigəm vivi e Nauəuə Rəha Uhgin məmə Iesu
in Kristo iətəm Uhgin təməni məmə otahli=pa. Kəni e nəhmti
nətəmimi, təmoh rəkis nəghatiən rəha nətəm Isrel.

19

Pol təmuvən min Efəsis

1 Nian Apolos təmətatig əhanəh əpəha Korən, taun kəti rəha
Akaiə, Pol təmitəu suaru kəti əpəha ilis ikin e nitəuət min

18:28 Uək 9:22

miet=pa əpəha Efəsis. Ikin əha təmeruh nətəmimi nəuvein
rəha Iesu.
2 Kəni təmətapuəh o lah məmə, “?Təhro? ?Narmin Rəha Uhgin
tinuva məriauəh mətatig e təmah nian nəmotəhatətə e Iesu, uə
kəpə?”
Kəni kəmotəni=pən kəm in məmə, “Itimah iəməsotətəu
aginiən məmə nati kəti min əha ikin Narmin Rəha Uhgin.”
3 Kəni Pol təmətapuəh o lah məmə, “?Mətəu kəmol bəptais
əhro lanu e təmah?”
Kəni kəmotəni=pən kəm in məmə, “Kəmol bəptais e timah e
noliən bəptais iətəm Jon təmatol.”
4 Kəni Pol təni məmə, “Noliən bəptais iətəm Jon təmatol,
katol e nətəmi min u kəutəuhlin ilah e rəhalah noliən tərah
min. Mətəu Jon təmətəni pətigəm məmə nətəmimi okotəkeikei
motəhatətə e iətəmimi iətəm otəpanuərisig lan. Suah u in
Iesu.”
5 Kəni nian nətəmimi kəmotətəu nəghatiən əha, kəni kəmol
bəptais e lah e nərgi Iərməniig Iesu.
6 Kəni nian Pol təmələhu=pən nəhlmin e rəhn-kapə lah,
Narmin Rəha Uhgin təmuva məriauəh mətatig e lah. Kəni
kinəutəghati e nəghatiən iki pisin min, kəni məutəni pətigəm
nəghatiən iətəm Uhgin tətəfən kəm lah.
7 Kəni nətəmimi min əha, nəman ilah rəfin iuəkir e tueləf.
8 Kəni Pol təmatuvən e nimə rəha nuhapuminiən rəha nətəm
Isrel e məuig kisil mətəni pətigəm əskasik nəghatiən e nanusiən
təuvir rəha Uhgin məsəginiən. Kəni ilah min ilah, kəmotol
nəghatiən tepət mətəu-inu in tolkeikei məmə otiuvi=pa ilah e
Narmənigiən Rəha Uhgin.
9 Mətəu nətəmimi nəuvein, rəhn-kapə lah tiəkis pik məmə
okotəni nipəhriəniən e rəhan nəghatiən. Kəni kəmotəni rah
suaru rəha Iərməniig rəhatah e nəhmti nətəmimi rəfin. Mətəu
e noliən min əha, kəni Pol təmiet e lah kəni mit nətəm
kəutəhatətə e Iesu kəhuva məhuərisig lan. Kəni nian rəfin ilah
nətəmimi kəutəghati əpəha e nimə sikul asoli kəti u suah kəti,
nərgin u Tiranəs, təmətəgətun ikin aupən.
10 Kəni Pol təmatol uək əha o nu apiəpiə keiu. Mətəu-
inu təmatol lanəha, kəni nətəmimi nətəm kəutatig ikin əha
Esiə, nətəm Isrel mine Nanihluə min, ilah rəfin kəmotətəu
nəghatiən rəha Iərməniig.

Nenəti Skefa min

11 Kəni Uhgin təməfən nəsanəniən kəm Pol məmə otol nati
apispis min iətəm tol pisin agin.
12 Natimnati rəha Pol təhmen e hagkisif mine napən iətəm
təmatuvən lan, nətəmimi kautos məutəhuvən mautek nətəm

19:1 1Kor 3:6 **19:2** Uək 8:16 **19:4** Mat 3:11 **19:6** Uək 8:17; Uək 10:44,46
19:11 Uək 14:3

kəutohmis lan. Kəni nimisiən min kəmotəuvir, kəni narmin
tərah min kəmohiet e lah.
13 Kəni nətəm Isrel nəuvein kəutəhuvən ikin pisin pisin min
nəuvein, məutəhgi pətigəm narmin tərah min e nətəmimi, kəni
nətəmimi min əha kəmotalkut məmə okotol nati əha e nərgi
Iərmənig Iesu. Kəni kəmotəni=pən kəm narmin tərah min
məmə, "E nərgi Iesu, iətəm kətiəh əmə iətəm Pol tətəni pətigəm,
ohiet."
14 Kəni nətəm kəmautol nati əha, səpin əha ikin nenəti suah
kəti, nərgin u Skefa, u in pris asoli kəti rəha Isrel.*
15 Mətəu narmin tərah təməni=pən kəm lah məmə,
"Iəkəhrun suah u Iesu, kəni məhrun min Pol. ?Mətəu itəmah
nipəh min u?"
16 Kəni suah u narmin tərah tətatig lan, təməhtul məhti ilah
mərəkin ilah, məhapu-əhapu rəhalah napən məpeg rəkis, kəni
kotaiu piəpiə əmə mətagim e rəhan nimə motəmrə-kəmrə.
17 Nian nətəm Isrel əha ikin mine Nanihluə min kəmotətəu
nati əha, kəmotəgin pik. Kəni nətəmimi kəmotəfəri nərgi
Iərmənig Iesu təri pik.
18 Kəni nətəmimi tepət iətəm kəutəhatətə e Iesu, kəmotəni
pətigəm kəm nətəmimi nati tərah min iətəm kəmotol.
19 Nəuvein nətəm kəmautol nərik, ilah min kəmotəmki
nauəuə min rəhalah e nati əha məhuva, motuvan əhtuv e
nəhmti nətəmimi. Nian nətəmimi kəmotafin nəhmti nauəuə
min əha, təhmen e fifti-miliən vatu† ilah rəfin.
20 Kəni nəghatiən rəha Iərmənig təmaiu iahgin e nəsanəniən
asoli rəha Uhgin.

Norgəhuiən asoli kəti əpəha nitəni Esiə e taun Efəsis

21 Kəni uərisig e nati əha, Pol tinəni e nikin məmə otitəlig=pən
əpəha Jerusiləm, mətəu otuvən=pən Masetoniə mine Akaiə
ikin. Kəni in təni məmə, "Nian iəkuvən rəkis Jerusiləm,
iəkəkeikei muvən min Rom."
22 Kəni in təmahli=pən Timoti mine Erastəs iətəm kətuasiru
lan, məmə okuaupən mian əpəha Masetoniə. Mətəu in otətatig
pipim nəuvetin əpəha ikin Esiə.
23 Kəni e nian əha, norgəhuiən asoli kəti təməri əpəha Efəsis
o Suaru Rəha Iərmənig.
24 Suah kəti əha ikin iətəm tatol natimnati e aiən kətəni
məmə silfə, nərgin u Temetrius. Ikinu nətəmimi tepət
kəutəfaki kəm uhgin kəti pətan, nərgin u Atemis. Kəni
Temetrius tatol narmi nimə əkəku min e silfə iətəm təhmen e
nimə rəha narmi nati rəha Atemis. Kəni nətəmimi tepət kautos

19:12 Uək 5:15 * **19:14** Nətəmi min u kotəhrun vi Baebol, kotəni məmə Skefa in səniəmə pris əhruahru, mətəu in aru əmə in tatol məmə in pris. **19:17** Uək 5:11 † **19:19** E nəghatiən əhruahru rəha Kris, tətəni "fifti-tausin koin məni kəmol e silfə." Kəni koin məni kətiəh təhmen e 1,000 vatu. **19:21** Uək 23:11; Rom 1:13 **19:23** 2Kor 1:8

nəhmtin, kəni tatos məni asoli ilah rəhan min nətəmimi u kautol pəti uək.

25 Kəni təmauin e rəhan nətəmimi min mine nətəpisin iətəm kautol uək kətiəh əmə məmə okəhuva kətiəh. Kəni təni məmə, "Iəu min, nəkotəhrun rəkis məmə kəutos məni asoli e uək u rəhatah.

26 Mətəu itəmah nəmoteruh mine motətəu məmə suah u Pol tətərəkin nətəmimi tepət kəni kinəutohtəu=pən, səniə Efəsis əmə, mətəu iuəkir ikin min rəfin e nitəni əha Esiə. In tətəni pətigəm məmə uhgin min iətəm nətəmimi əmə kəmotol e nəhlmi lah, səniəmə uhgin min pəhriən.

27 Kəni rəueiu əha, iuəkir tinətərəkin suaru rəhatah o nosiən məni, kəni iuəkir min in tatol məmə nətəmimi okoteruh rah nimə rəha Atemis, u iətəm in ilis pik. Kəni naunun, nəmə təhro nəghatiən rəhan otərəkin nərgin Atemis iətəm ilis pik tuva mol nati əpnapin əmə lan. Mətəu ikinu Esiə mine ikin min rəfin, nətəmimi kəutəfaki kəm uhgin u rəhatah."

28 Nian kəmotətəu nəghatiən əha, nikilah təmahmə pik, kəni əmeiko minautagət əfəməh məmə "!Ure e Atemis u Efəsis!"

29 Kəni nətəmimi rəfin e taun kinotapis e nalməliən. Kəni nətəmimi tepət kəməhuva kətiəh məhuvən motaskəlim iətəm Masetoniə mil əha iətəm kətualiuək ilahal Pol, nərgilau u Kaeəs mine Aristakəs. Kəni kəməhuvən pəti motiuvi=pən ilau əpəha ikin nian rəfin kəutuhapumin asoli ikin.

30 Kəni Pol tolkeikei məmə otuvən məghati kəm nətəmimi əha, mətəu nətəmi rəha Iesu kəsotegəhaniən.

31 Mine nətəmi asoli nəuvein rəha kaunsil asoli əpəha Esiə nətəm kotolkeikei Pol, kəmotahli=pən nəghatiən kəm in motəniəhu əskasik məmə otəsuvəniən əha nətəmi əha ikin.

32 Kəni ikin əha, nətəmimi kautol vilig vilig tepət məutagət əfəməh. Nəuvein kəutəni nati pisin, kəni nəuvein kəutəni nati pisin. Mətəu tepət kotəruru agin məmə kəməhuva o nati nak.

33 Kəni nətəm Isrel min əha ikin kəmotətgi=pən suah kəti nərgin u Aleksantə məmə otuvən məhtul aupən e lah. Kəni təməfəri nəhlmin məmə kəsotagətiən pəh təni pətigəm neruhiən rəhan.

34 Mətəu nian nətəmimi kəmotəhrun məmə in iətəm Isrel kəti, kəmotagət pəti-pəti əfəməh min məmə, "!Ure e Atemis əpəha Efəsis! !Ure e Atemis əpəha Efəsis!" Kəmotagət əfəməh motos auə keiu.

35 Kəni iətəmi asoli kəti in kəpmən asoli rəha taun Efəsis, təməhtul məniəhu ilah məmə, "!Sotagətiən-to!" Kəni məni məmə, "Ei, nətəmimi! Atemis u in uhgin rəhatah. Kəni nərgin in ilis. Kəni nətəmi ikin min rəfin kotəhrun məmə in uək rəhatah nətəm Efəsis məmə okoteruh vivi niməfaki rəhan,

---

19:29 Uək 20:4; 27:2; Kol 4:10; Flm 24

kəni moteh vivi kəpiel asim rəhan iətəm təmsipən e neai muva.
36 Kəni suah kəti tika iətəm otəni məmə iəteiuə. Kəni tol lanəha, təuvir məmə nətəligiən rəhatəmah teiuaiu. Təsəuviriən məmə nəkotalməli lanko.
37 “Nəmotos suah mil u məhuva ikinu, mətəu ilau kəsuakləhiən e nati kəti kəni məsuan kəskəsiən e nimə rəha narmi nati rəhatah, kəni məsuəghati rahiən e nərgi pətan əha, uhgin rəhatah.
38 Nəmə Temetrius mine rəhan noluək min kauteruh=pən nəghatiən tərah e suah kəti, nian əha ikin rəha kot mine nətəm rəha kot əha ikin. Təuvir məmə okəhuvən motəni pətigəm nəghatiən tərah min əha iətəm kəmotətəu kəm lah.
39 Mətəu nəmə nati kəti min əha ikin iətəm nəkotolkeikei, nəkotos məhuvən e nəharəgiən əhruahru rəhan. Mətəu nəharəgiən u tətəhti lou.
40 Timətig əmə məmə okotəfən kitah e kot o noliən u, məmə kəmotərgəhu pik u rəueiu. Iuəkir kotəməu təpiə əmə ikin. ?Kəni ko kəsotəniən nati kəti məmə kəməhuva ikinu e nəharəgiən u rəueiu o nak? Mətəu-inu nəharəgiən u, nipətin tikə, kəni təsitəu-pəniən lou.”
41 Nian təməni rəkis nəghatiən əha, kəni məniəhu nəghatiən mahli=pən ilah məmə okotagim min.

20

Pol təmuvən əpəha Masetoniə mine Akaiə

1 Nian nərahiən əha təmol naunun, Pol təmauin e nətəmi rəha Iesu məmə okəhuva kətiəh. Kəni mətəghati kəm lah o nem əskasikiən ilah. Kəni uərisig lan, tauiəhruin ilah miet maliuək muvən əpəha Masetoniə.
2 Təmuvən əha ikin tepət ikin kəni mətəfən nəghatiən tepət kəm nətəmimi rəha Iesu matem əskasik ilah, kəni miet=pa Kris.
3 Matig mos məuig kisil ikin əha, kəni uərisig təni məmə otos negəu kəti mitəlig=pa Siriə. Mətəu təmətəu məmə nətəm Isrel min kinautol nəghatiən oneuən kəti məmə okotohamu əpəha e negəu. Kəni təməuhlin rəhan nətəligiən, kəni məpəh negəu mətaliuək əmə mitəlig=pən Masetoniə.
4 Nətəmimi nətəm kəməutohtəu=pən e nian əha, kəti u Sopata nəti Pirəs iətəm Perea, mine Aristakəs, mine Sekantəs, iətəm Təsalonaikə mil, mine Kaeəs iətəm Terpe, mine Timoti, mine nətəm Esiə mil u Tikikəs mine Trofiməs.
5 Kəni e Filipai, nətəmi əha kəmotaupən məhuvən məutəhtahnin itimah əpəha taun Troas Esiə ikin.
6 Nian Lafet rəha Piret U Is Tikə Lan təmol naunun, itimah iəmotos negəu kəti mohiet Filipai motaiu nian faif minəhuvən əpəha Troas, məhuvən moteruh ilah kəni motatig motos wik apiəpiə.

Iutikis təmimis kəni məmiəgəh min əpəha Troas

7 E Sarere lapin, iəməhuva kətiəh məmə iəkotəfaki, kəni motauən, kəni mautun Nauəniən Rəha Nəmtətiən Rəha Iesu. Kəni Pol təməghati kəm nətəmimi mətəu-inu təhrun məmə olauig tatuvən məpəh ilah. Kəni təməghati mətəuarus nəlugi nian lapin.

8 Nipəgnəua nimə iətəm iəutəharəg ikin, in e nimə kəmol kilpin-ilpin təri. Kəni kəmasiəpən e lait tepət əha ikin.

9 Kəni iətəm aluə kəti, nərgin u Iutikis, tətəharəg e wintə ikin. Nian Pol tətəni pətigəm nəghatiən rəha Uhgin mətəni mətəni, kəni Iutikis, napiliən təmos, əmeiko məmei pətigəm e wintə misipəri morin əpəha ləhtəni e niftəni. Kəni nipəg nəua nimə iətəm təməmei ikin, in tol kisil lan. Kəni nian kəmoteiuaiu məhuvən, mətəu tinimis rəkis.

10 Kəni Pol təmuvən misin nəulin e nikali iətəm aluə əha, kəni mələs məgəu=pa e nəhlmin mil, kəni məni=pən kəm lah məmə, "Nikitəmah təsahməiən. In tinəmiəgəh min."

11 Kəni Pol təməri min muvən əpəha ilis kəni mol Nauəniən Rəha Nəmtətiən Rəha Iesu ilah min ilah, kəni ko motauən pəti. Kəni tətəghati min kəm lah mətəuarus tian, kəni məpəh ilah.

12 Kəni ilah kəmotit iətəm aluə u məhuvən lahuənu. Nikilah tətagiən mətəu-inu iətəm aluə təməmiəgəh min.

Kəmohiet Troas məhuvən Maelitəs

13 Kəni Pol təməni məmə otaliuək əmə muvən əpəha e taun əha Asos, mətəu itimah iəkəhuvən e negəu məhuvən mə iəkotələs əha ikin. Kəni itimah iəkotos negəu motaupən məhuvən əpəha Asos, kəni in tuərisig muva.

14 Nian təmiet=pa, iəkotit məhuvən e negəu. Kəni itimah rəfin məhuvən əpəha Mitilen.

15 Iəmotiet məhuvən ikin əha, kəni lauig lan iəkəhuva məutəməhli ihluə e nitəni əha Kios. Kəni lauig min iəkəhuva e nitəni əkəku Samos. Kəni lauig min iəpanəhuva Maelitəs kəni məhuvari ikin.

16 Pol təməni rəkis məmə iəsotəhtuliən Efəsis mətəu-inu təsolkeikeiən məmə iəkotan pik əha e nitəni Esiə. In təmalkut məmə iəkəhuvən uəhai Jerusiləm məmə in otuvən e lafet rəha Nauəniən Vi kətəni məmə Pentekos.

Pol təmauiəhruin nətəmi asoli min rəha niməfaki əpəha Efəsis

17 Kəni nian iəməhuvari əpəha Maelitəs, Pol təmahli=pən nəghatiən əpəha Efəsis məmə eldə min rəha niməfaki mə okəhuva-to moteh in.

18 Nian kəməhuva, təməghati kəm lah məmə, "Itəmah nəkotəhrun rəkis rəhak noliən iətəm iatol nian iəmuva apis ikinu Esiə mətəuarus=pa u rəueiu.

20:17 Uək 18:21 **20:18** Uək 18:19–19:10

19 Iəu ioluək əmə rəha Iərmənig. Kəni rəhak nətəligiən in
ləhtəni əmə. Kəni nian rəfin nəhu nəhmtək tətaiu o təmah.
Kəni nian rəfin iətatig e nian əskasik min, mətəu-inu nətəm
Isrel kotolkeikei məmə okotuhamu iəu.
20 "Itəmah nəkotəhrun məmə iəmətəghati kəm təmah
mətəgətun itəmah e niki nətəmimi natimnati min iətəm
otasiru e təmah, məsəhluaigiən e nati kəti o təmah.
Iəməni=pinə rəfin e nipəgnəua nimə min kəni ihluə min e
nəhmti nətəmimi.
21 Iətəni=pən əhruahru kəm nətəm Isrel mine Nanihluə
min məmə okotəkeikei motəuhlin ilah e rəhalah nəmiəgəhiən
məhuva o Uhgin, kəni motəhatətə e rəhatəmah Iərmənig Iesu
Kristo.
22 "Kəni rəueiu əha, inatuvən Jerusiləm mətəu-inu Narmin
Rəha Uhgin təməni kəm iəu məmə iəkuvən. Iəsəhruniən məmə
oiəkəhratig əha ikin.
23 Nati kətiəh əmə iəkəhrun məmə taun min rəfin iətəm
iətuvən=pən ikin, Narmin Rəha Uhgin tətəni=pa kəm iəu məmə
nian iəkuvən ikin əha, iəkatig e nərahiən kəti kəni muvən e
kaləpus.
24 Kəni iəu iəsəginiən e natimnati min əha. Nəmiəgəhiən
rəhak in nati əpnapin əmə. Mətəu iəkolkeikei pik məmə iəkol
naunun e uək u Iərmənig Iesu təməfa məmə iəkol o nəni
pətigəmiən nanusiən təuvir e nəuviriən rəha Uhgin.
25 "Otətəu-to. Iəməghati kəm təmah e Narmənigiən Rəha
Uhgin, mətəu rəueiu əha iəkəhrun məmə itəmah rəfin
onəsoteruh miniən iəu nian kəti.
26 Kəni iətəni=pinə kəm təmah əha rəueiu e nəhmti Uhgin
məmə, nəmə itəmah kəti otuvən tərah ikin, mətəu rəhan aru,
səniəmə iəu iəmol.
27 Iəməni=pinə natimnati min rəfin kəm təmah iətəm Uhgin
tolkeikei məmə onəkotəhrun.
28 "Onəkotətəu vivi itəmah. Kəni nətəmimi nətəm Narmin
Rəha Uhgin təməfən e nəhlmitəmah, inu niməfaki rəha Uhgin.
Kəni onəkotəkeikei məuteh vivi ilah təhmen e iətəmi rəha
sipsip min tateh vivi rəhan sipsip min. Ilah min əha, Uhgin
təmos nəhmti lah e nira nətin nian təmimis e nigi kəməluau.*
29 Inəhrun rəkis məmə nian iəkiet rəkis e təmah, nətəmimi
nəuvein iətəm kotəhmen e kuri arpin min okəhuva məmə
okotus itəmah nətəmimi rəha Iesu.
30 Itəmah aru min əmə nəuvein okəpanotəhtul moteiuə
motəgəu nəghatiən pəhriən məmə okotit rəkis nətəmimi rəha
Iesu.

20:23 Uək 9:16; 21:11 **20:24** Uək 21:13; 2Tim 4:7 * **20:28** Suaru kəti min o nəuhliniən nəghatiən u "nira nətin" in tol lanu: "niran aru." **20:28** 1Tim 4:16; 1Pitə 5:2-4 **20:29** Mat 7:15; Jon 10:12

31 Kəni onəkotətəu vivi itəmah kəni məsotaluiən məmə e nu
kisil iəməsəpəhiən nəni-pinəiən nəghatiən u kəm təmah e nian
min rəfin. Kəni nian nəuvein, iəmətasək o təmah.
32 "Kəni rəueiu əha, iətəfən itəmah e nəhlmi Uhgin mine
nəghatiən rəha nəuviriən rəhan kəm təmah. Nəghatiən u
nəsanəniən lanəha ikin məmə otol itəmah nəkotəskasik, kəni
məfinə nəuviriən iətəm Uhgin təməni rəkis məmə otəfən kəm
rəhan min nətəmimi.
33 "Iəu səniəmə iətəmimi iəkolkeikei pik nautə rəha iətəpisin,
məni rəhan uə napən iətəm katuvən lan.
34 Itəmah nəkotəhrun rəkis məmə iəu aru əmə, iatol uək o
nosiən natimnati iətəm iəu mine nətəmimi kəutəhuərisig lak
kotolkeikei o natigiən.
35 Nian nəmoteh rəhak noliən min, iəməgətun suaru min
əha kəm təmah məmə onəkotol lanəha motasiru e nətəmimi u
kəsotəskasikiən. Kəni onəsotaluiən e nəghatiən rəha Iərmənig
Iesu iətəm təməni məmə, 'Təuvir agin o nətəmimi u nətəm
kəutəfən kəm nətəmimi, mapirəkis in min u ilah kəutəhtahnin
əmə məmə okəfən kəm lah.' "
36 Nian Pol təmol naunun e rəhan nəghatiən, təmeiuaiu
misin nəulin kəni məfaki ilah min ilah.
37 Kəni kəmotasək pik motaskəlim Pol məutəgətun
nolkeikeiən rəhalah ohni, kəni motauiəhruin.
38 Kəmotətəu tərah pik məmə təməni kəm lah məmə okəsoteh
miniən nəhmtin. Kəni ilah min kəmotaliuək məhuvən əpəha
negəu ikin.

21

Pol təmuvən Jerusiləm

1 Nian iəmotauiəhruin rəkis ilah, iəməhuvən e negəu kəni
mohiet, motaiu əhruahru əmə o nitəni əkəku əha, Kos. Kəni
lauig lan iəkəhuva e nitəni əkəku əha, Rotes. Kəni iəmohiet
min ikin əha məhuva min e ikin kəti kətəni məmə Patarə, kəni
məhuvari ikin.
2 Ikin əha iəmoteruh negəu kəti, kinatəni məmə otiet muvən
əpəha Fonisiə. Kəni iəkotiuvig=pən lan mohiet min.
3 Itimah iəməhuva moteruh nitəni asoli əha Saiprəs, kəni
motohtəu=pən e nikalin u pesi ikin kəni motaiu e nitəni Siriə.
Negəu əha təmuva e taun əha Taea məmə otəmki-pari natim-
nati ikin. Kəni iəkəhuvari ikin.
4 Ikin əha iəməhuvən moteruh nətəmi rəha Iesu. Kəni
motatig itimah min ilah, motos nəfakiən apiəpiə kəti. Kəni
Narmin Rəha Uhgin təghati kəm lah, kəni ilah kəmotəni=pən
əskasik kəm Pol məmə otəsuvəniən Jerusiləm.

20:31 1Təs 2:11 **20:34** 1Kor 9:11-12 **20:34** Uək 18:3; 1Təs 2:9 **21:4** Uək 20:23

5 Mətəu nian rəhatimah natigiən ikinu tinol naunun, kəni
iəkohiet minautəhuvən əpəha Jerusiləm, kəni nətəmi rəha
Iesu ikin əha, mine rəhalah nipətan min, mine nətilah min
kəmohtəu=pən itimah iəkəhuvən əpəha itəhi e nipəkil. Kəni
motisin nəulitimah ikin motəfaki, kəni motauiəhruin itimah
min.
6 Kəni iəkəhuvən e negəu, kəni ilah kohtəlig=pən imalah min
ikin.
7 Kəni negəu təmiet Taea maiu o nitəni Toleme. Kəni
iəkəhuvari məhuvən moteruh piatimah min, motos nian
kətiəh.
8 Kəni lauig lan, iəkohiet min məhuvən məhuvari əpəha e
taun Sisəriə kəni məhuvən məutatig e nimə rəha Filip u iətəm
tatuvən ikin min mətəni pətigəm nanusiən təuvir. Kəni in tatol
səpin lan e nətəmimi nətəm kəməfəri ilah aupən o nasiruiən e
aposil min.
9 Nətin pətan kuvət kəsotohtəu-pəniən iərman. Nipətan min
əha kəutəni pətigəm nəghatiən iətəm Uhgin tətəfən kəm lah.
10 Iəmotatig nian kisil uə kuvət ikin əha, kəni iəni kəti rəha
Uhgin əpəha Jutiə təmuva, nərgin u Akapus.
11 Təmuva meruh itimah kəni mələs rəkis kətəuti rəha Pol,
kəni məlis əpumin aru nəhlmin mine nəhlkin lan, kəni məni
pətigəm məmə Narmin Rəha Uhgin təməni kəm in məmə,
"Nətəmi asoli nəuvein rəha Isrel okotəlis lanəha suah kəha
rəhan u kətəuti, kəni motəfən e nəhlmi Nanihluə min əpəha
Jerusiləm."
12 Nian iəmotətəu nəghatiən əha, itimah nətəm ikin əha,
iəmotəniəhu əskasik Pol məmə otəsuvəniən Jerusiləm.
13 Mətəu Pol təni=pa kəm timah məmə, "? Nəutasək onak?
Nəkotol məutərəkin nikik o nuvəniən ikin əha. Iəu iəsəginiən
o nuvəniən e kaləpus o nərgi Iərmənig Iesu, mətəu iətegəhan
min məmə iəkimis ohni əpəha Jerusiləm."
14 Nian iəmoteruh məmə ko Pol təsəuhliniən rəhan
nətəligiən, kəni iəkotəpəh əmə, məutəni məmə, "Pəh Iərmənig
otol əmə məmə in tolkeikei mine."
15 Iəmotatig nəuvetin u ikinu, kəni uərisig iəkotaipei
rəhatimah natimnati, motaliuək əmə məhuvən Jerusiləm.
16 Nətəmimi nəuvein rəha Iesu əpəha Sisəriə kəmohtəu=pa
itimah motit itəmah məhuvən e nimə rəha iətəm Saiprəs kəti
u in iətəmi rəha Iesu nuvəh rəkis mətəuarus=pa əha rəueiu,
nərgin u Nason. Kəni motapili ikin.

Pol təmuvən meruh Jemis

17 Nian iəməhuva Jerusiləm, piatah min nikilah təmagiən
pik məmə koteruh itimah.

21:8 Uək 6:5; 8:40 **21:10** Uək 11:28 **21:11** Uək 20:23; 21:33 **21:13** Uək 20:24

18 Kəni lauig lan Pol mine itimah rəfin iəməhuvən məmə
iəkoteruh Jemis. Kəni eldə min rəfin rəha niməfaki kəməhuva.
19 Pol təməni təuvir kəm lah kəni məni pətigəm vivi kəm
lah natimnati rəfin agin e rəhan naliuəkiən iətəm Uhgin təmol
kəm Nanihluə min.
20 Nian kəmotətəu nəghatiən əha, ilah rəfin nikilah
təmagiən, kəni motəni-vivi Uhgin.
Kəni motəni=pən kəm Pol məmə, "Piak. Ik ninəhrun rəkis
məmə rəueiu əha nətəm Isrel təhmen e tausin tepət kinotəhrun
Iesu, kəni ilah rəfin kəutaskəlim pik Lou rəha Mosis.
21 Ilah kinotətəu rəkis nəghatiən nəuvein iətəm kətəni məmə
nətəgətun nətəm Isrel əpəha ikin min pisin pisin məmə
okotəpəh Lou rəha Mosis. Kəni motətəu məmə ik nətəni məmə
okəsəhgi-pəniən nenətilah min, kəni məsotohtəu=pən miniən
kastim rəhatah.*
22 Rəueiu əha ilah okotətəu məmə ik ninuva u ikinu mətatig.
?Kəni okotəhro lanu əha rəueiu?
23 "Təuvir məmə onəkol nati u iətəm iəutəni=pinə kəm ik əha
rəueiu. Nəman kuvət u ikinu kəmotol nəniəskasikiən kəti ilah
Uhgin.
24 Olauig nəkəkeikei mit ilah məhuvən, kəni mos nəhmti
rəhalah nati miəgəh min rəha sakrifais, kəni itəmah min ilah
motol sakrifais rəha nafəliən iətəmi u Lou rəhatah tətəni.
Kəni ilah kotəhrun nakiən rəhn-kapə lah təpiə. Nian natol
natimnati min rəfin əha, kəni nətəmimi okotəhrun məmə
kəteiuə lam, mətəu nipəhriəniən, ik nətaskəlim əhanəh Lou
rəha Mosis.
25 "Kəni rəueiu iəkəni Nanihluə min nətəm kəutəhatətə e
Iesu. Itimah iəmotahli=pən rəkis nauəuə kəti kəm lah. Nauəuə
əha tətəni lanu rəhatimah nəghatiən məmə ilah okəsotuniən
nirə, mine nauəniən u katol sakrifais lan kəm narmi nati min,
kəni məsotuniən nati miəgəh u kəmarin nentəui mətəu-inu
niran əpəha ikin e nipətin, kəni məsotoliən təfagə e pətan."
Kəni Pol təmegəhan e nəghatiən əha.
26 Kəni lauig lan, Pol mine nətəmi əha kuvət kəməhuvən
motol natimnati iətəm Lou tətəni. Kəni Pol təmuvən əpəha e
Nimə Rəha Uhgin məmə otəni=pən kəm pris min məmə nian
kuvəh əha ikin tətatig əhanəh məmə Lou tətəni, kəni pris min
okotol sakrifais kuvət təhmen e nətəmi min əha.

Nətəm Isrel kəmotaskəlim Pol əpəha e Nimə Rəha Uhgin

27 Nian tinuva iuəkir o nian səpin iətəm sakrifais rəha
nafəliən otol naunun lan, nətəm Isrel nəuvein kəmotsipən Esiə

21:19 Uək 15:12 **21:20** Uək 15:1,5 * **21:21** Inu nəghatiən eiuə məmə Pol təməni kəm nətəm Isrel məmə ilah okotəpəh nitəu-pəniən Lou, kəni məsotəhgi-pəniən nətəmimi. Mətəu təməni kəm Nanihluə min məmə nikilah təsəhtiən məmə okotəkeikei motohtəu=pən Lou mine kəkeikei kəhgi=pən ilah. **21:24** Nam 6:1-20; Uək 18:18 **21:25** Uək 15:29 **21:26** 1Kor 9:20

aupən, kəmotafu Pol əpəha e Nimə Rəha Uhgin kəni kinautos nətəmimi tepət əha ikin əha minautahli=pən min nigəm e nikilah, kəni nətəmimi min əha kəmotaskəlim Pol,

28 məutagət əfəməh lan məmə, “! Ei, nətəm Isrel! ! Əhuva motasiru e timah! Suah əpələ in əpə iətəm tatuvən ikin min rəfin mətəgətun nətəmimi məmə okotəməki e tah mətəni kəm lah min məmə Lou rəha Mosis in nati əpnapin əmə mine Nimə Rəha Uhgin. Kəni mit Nanihluə min məhuva ikinu imatah pisin əmə ikin e Nimə Rəha Uhgin, kəni noliən əha təmatgəhli Lou kəni minol tinamikmik u ikinu.”

29 Kəmotəni lanəha mətəu-inu kəmoteruh suah kəha Trofiməs iətəm Efəsis təmətaliuək ilau Pol əpəha i taun. Kəni nikilah təhti məmə kəta Pol təmit miəuva əha ikin əha e noan rəha nətəm Isrel əmə əpəha e Nimə Rəha Uhgin.

30 Kəni nətəmimi rəfin e taun kəmotagət əfəməh o nati əha, motaiu məhuvən motaskəlim Pol moteikəpan mohiet e Nimə Rəha Uhgin. Kəni pris min kotahtipəsig uəhai əmə e doə e Nimə Rəha Uhgin.

31 Nian kəmotalkut məmə okotohamu Pol, kəni iətəmi asoli rəha soldiə min rəha Rom əpəha Jerusiləm, təmos nəghatiən məmə katol nati asoli kəti əpəha i taun.

32 Kəni təmauit məmki rəhan min nəuvein soldiə min mine nətəmi asoli min lan motaiu məhuvən əpəha ikin nətəmimi kəutoh Pol ikin. Nian nətəmimi kəmotafu ilah, ilah kotəpəh nohiən Pol, motəhtul motəpnapin əmə.

33 Kəni iətəmi asoli rəha soldiə min təmuva o Pol maskəlim, kəni magət e rəhan min soldiə min kəhuva motəlis e sen keiu. Kəni motətapuəh o nətəmimi məmə, “? Iətəmi pəh u? ? Təmol nati tərah nak?”

34 Kəni nimənin nətəmimi nəuvein kəutəni nəghatiən pisin, nəuvein kəutəni nəghatiən pisin. Mətəu kinotəruru əhruahru nəukəti nəghatiən, kəni nəghatiən tinepət. Iətəmi asoli rəha soldiə min tinəruru məmə kəməhro lanu, kəni magət e rəhan min soldiə min məmə okotələs Pol məhuvən e nimə rəhalah.

35 Nian Pol tinatəpag-əpag pəri məmə otuvən imə, kəni soldiə min kəmoteapən ohni kəni motləfəri, mətəu-inu nətəmimi nikilah tətahmə pik məmə okotoh.

36 Ilah rəfin kəmautəhuərisig məutəni əfəməh məmə, “! Otohamu! ! Otohamu!”

Pol təməni nipilgan nəghatiən

37 Nian kəmotələs məhuvən məmə okotevig=pən imə, kəni Pol təni=pən kəm iətəmi asoli rəha soldiə min e nəghatiən Kris məmə, “Iəkolkeikei məmə iəkəni nati kəti kəm ik.”

Kəni iətəmi asoli rəha soldiə min təni məmə, “? Nəkəhrun nəghatiən e nəghatiən Kris?

21:29 Uək 20:4 **21:36** Luk 23:18

38 Nikik təhti məmə ik iətəm Ijip u nəmətalkut məmə nəkələs
iahu rəhatimah kəpmən aupən, kəni məmki nətəmimi fo-
tausin u Nətəmi Rəha Nuhamuiən Nətəmimi, kəni məhuvən
məutatig əpəha ikin təpiə-məpiə ikin. ?Ik uə kəpə?"
39 Mətəu Pol təni məmə, "Kəpə. Iəu iətəm Isrel u. Iəmair
əpəha e nitəni Silisiə e taun asoli Tasəs, kəni iəu iətəmi kəti
rəha taun əha. Pale, iəmə nəkegəhan lak pəh iəkəghati-to kəm
nətəmi min əha."
40 Kəni tegəhan lan.

Kəni Pol təhtul pəri əpəha kətəgəpag-əgəpag ikin məfəri
nəhlmin məmə okəsotagətiən. Nian kəməsotagətiən, kəni
təghati kəm lah e nəghatiən Isrel məmə,

22

1 "Tatə min mine piak min. Otətəlig-to lak. Pəh iəkəni rəhak
kəm təmah."
2 Nian kəmotətəu məmə təməghati kəm lah e nəghatiən
əhruahru rəhalah, kəni nagətiən təmikə agin məutətəlig lan.

Kəni təni məmə,

3 "Iəu iətəm Isrel. Iəmair əpəha Silisiə e taun əha Tasəs,
mətəu iəmepət u Jerusiləm. Kəmaliel təməgətun iəu.
Təməgətun vivi iəu e Lou rəha tipitah min məmə iəkitəu=pən
əhruahru. Kəni e nian əha, iəmətəsanən o noliən natimnati
iətəm Uhgin tolkeikei təhmen e təmah u rəueiu.
4 "Aupən iəmatitəu məmə iəkol nərahiən kəm nətəmimi
nətəm kautohtəu=pən Suaru Rəha Iesu. Kəni mətaskəlim ilah,
nəman mine nipətan, mətəmki=pən ilah e kaləpus kəni mol
nəuvein kohmis.
5 Nəghatiən min u pris asoli agin mine nətəmi asoli min rəha
kaunsil rəhatah kotəhrun nəniən məmə nipəhriəniən. E nian
əha, iəmos nəniən rəhalah e nauəuə mautegəhan lak məmə
iəkuvən o nətəm Isrel əpəha Təmaskis. Iəu iəmuvən ikin əha
məmə iəkaskəlim nətəmimi min əha rəha Iesu məlis ilah e sen
məmki ilah muva məmki=pən ilah e kaləpus əpəha Jerusiləm
məmə kol nalpiniən kəm lah.

Pol təməni pətigəm məmə təməhro lanu mitəupən Iesu
(Uək 9:1-19; 26:12-18)

6 "E nian mitigar tinalelin əmə, kəni inuva iuəkir o Təmaskis,
kəni nagəhagiən kəti tatuəu təruən vivi, təmsipən e neai,
masiəgəpin iəu.
7 Kəni iəksipəri morin e niftəni. Mətəu nəuia iətəmi kəti
tətəni=pa kəm iəu məmə, '!Sol! !Sol! ?Təhro natol tərah lanu
lak?'
8 "Kəni iəkəmə, '?Mətəu Iərmənig ik pəh?'

21:38 Uək 5:36-37 **22:3** Uək 5:34 **22:4** Uək 8:3

"Kəni təni məmə, 'Iəu Iesu, iətəm Nasərit u iətəm ik natol
tərah lan.'
9 Nətəm kəmautuərisig lak e suaru kəmoteruh nəhagəhagiən
əha, mətəu kəməsotətəuiən nəuia suah kəha iətəm təməghati
kəm iəu.
10 Kəni iəkətapuəh ohni məmə, '?Iərmənig, iəkəhro lanu əha
rəueiu?'
"Kəni Iərmənig təni=pa kəm iəu məmə, 'Əhtul maliuək
muvən əpəha Təmaskis. Kəni suah kəti əha ikin əha, in
otəni=pinə kəm ik natimnati rəfin iətəm Uhgin tinəni rəkis
məmə ik onəkol.'
11 Mətəu-inu nəhagəhagiən əha təsanən pik, kəni mol
nəhmtək təpis, kəni nətəmimi nətəm kautəhuərisig lak kotos
əmə nəhlmək motit iəu iəkəhuvən Təmaskis.
12 "Kəni suah kəti əha ikin əha, nərgin u Anənaiəs, in suah
kəti iətəm tatos vivi Lou rəhatah, kəni nətəm Isrel əha ikin əha
kautisiai pik.
13 In təmuva kəni meruh iəu məhtul=pa iuəkir ohniəu məmə,
'Piak Sol, rəueiu əha nəhmtəm otair min.' Kəni e nian əmə əha,
nəhmtək təmair min kəni inateruh in.
14 Kəni təni=pa kəm iəu məmə, 'Uhgin rəha tipitah min
aupən, in təmitəpin rəkis ik məmə ik onəkəhrun natimnati
iətəm in tolkeikei. Kəni ik onəkeruh Iətəm Əhruahru kəni
onəkətəu rəhan nəghatiən e nohlin.
15 Onəkəkeikei məni pətigəm kəm nətəmimi rəfin natimnati
iətəm ik nəmətəu kəni meruh.
16 ? Kəni rəueiu əha, nətəhtahnin nak? Əhtul muvən
məfaki=pən kəm Iesu, kəni kol bəptais lam, kəni in otafəl
rəham noliən tərah min.' "

Uhgin təmahlipən Pol kəm Nanihluə min

17 Kəni təmatəni məmə, "Uərisig e nati u, kəni iəkuvən
Jerusiləm. Nian iəmuvən ikin əha, iəmuvən e Nimə Rəha Uhgin
mətəfaki, kəni meruh nəməhlairiən kəti iətəm Uhgin təməfa.
18 E nəməhlairiən əha, iəmeruh Iərmənig tətəni=pa kəm iəu
məmə, 'Əhtul uəhai əha rəueiu agin miet Jerusiləm. Mətəu-
inu nətəmi u ikinu ko kəsotətəligiən e rəhak nəghatiən iətəm
ik nətəni.'
19 "Mətəu iəkəmə, 'Iərmənig, nətəmi min əha kotəhrun vivi
məmə aupən iəmatuvən e nimə min rəha nuhapuminiən
mətaskəlim nətəmi u kəutəhatətə lam muva mətalis ilah
mətəmki=pən ilah e kaləpus.
20 Kəni nian nətəmimi kəmotahtimu Stipin, kəni niran
təmaiu mətəu-inu təmatəni pətigəm ik. Mətəu iəu min,
iəmatəhtul itimah milah. Kəni nikik tətagiən mətəu-inu
kəutəhti Stipin e kəpiel, kəni mateh rəhalah natimnati.'

22:18 Uək 9:29-30 **22:19** Uək 8:3; 26:9-11 **22:20** Uək 8:1

21 “Mətəu Iərmənig təməni=pa kəm iəu məmə, ‘Uvən. Mətəu-
inu iəu iətahli=pən ik ikin əha kəm Nanihluə min məmə
onəkəni pətigəm rəhak nəghatiən kəm lah.’ ”
22 Kəni kəmautətəlig vivi lan mətəuarus təni nəghatiən əha.
Mətəu nian kəmotətəu nəghatiən əha, motetet motagət əfəməh
məmə, “!Otiləfətigəm suah u, kotohamu! !Təsəuvirian məmə
otəmiəgəh mətatig!”
23 Kəmautəkeikei məutagət əfəməh motəraki əpnapin əmə
rəhalah napən, məutəmki niməulul məutəraki əpnapin əmə
lan mətəu-inu niəməha tinol pik ilah.
24 Kəni iətəm Rom u in tepət e soldiə min təni məmə okələs
kan əpəha e nimə rəha soldiə min. Kəni təni məmə okalis
mətəu-inu tolkeikei məmə Pol otəni kəm in məmə nətəmimi
kotagət pik lan lanəha onak.
25 Mətəu nian kəmautiuvi-ərain vivi Pol məmə okotalis,
kəni təni=pən kəm nətəmi asoli min əha kəti rəha soldiə min
u kəutəhtul iuəkir ohni məmə, “! Ei! Iəu iətəm Rom u. ?
Təhruahru məmə onəkotalis iəu nian iəsuvən əhanəhiən e
kot?”
26 Nian iətəmi asoli rəha soldiə min təmətəu nəghatiən əha,
təmuvən meruh iətəmi asoli u in tepət e lah məni=pən kəm in
məmə, “Ei! ?Nak u natol? !Suah u in iətəm Rom!”
27 Kəni iətəmi asoli rəha soldiə min əha tətapuəh o Pol məmə,
“!Ei! Əni-vivi-to məmə ik iətəm Rom pəhriən uə kəpə.”
Kəni Pol təni məmə, “Əuəh. Iatəni pəhriən.”
28 Kəni iətəmi asoli rəha soldiə min təni məmə, “Iəmətəou
məni asoli o negəhan-pəniən iəu məmə iəkuva iəu iətəm Rom.”
Mətəu Pol təni məmə, “Iəu iəsətəouiən nati kəti. Rəhak tatə in
iətəm Rom. Kəni tol lanəha, iəu iətəm Rom.”
29 Kəni əmeiko soldiə min nətəm kəmautəhtul maru məmə
okotalis Pol kəmotauit motan e nəmtahlah məhuvən isəu.
Kəni nian iətəmi asoli əha təməhrun məmə Pol in iətəm Rom,
kəni təməgin mətəu-inu tinəlis rəkis e sen, kəni inu tətəhti lou
rəha Rom.

Pol təməhtul aupən e kaunsil

30 Kəni lauig lan, kəni iətəmi asoli rəha soldiə min əha
tolkeikei məmə otəhrun əhruahru məmə təhro nətəm Isrel
kautol lanəha e Pol. Kəni məni kitis rəkis sen lan, kəni mauin
e pris asoli min mine nətəmi asoli rəha kaunsil rəha nətəm
Isrel məmə okotəharəg motəghati, kəni muvən mələs Pol muva
təhtul aupən e lah.

23

1 Kəni Pol təməsal=pən əhruahru əmə o nətəmimi rəha
kaunsil, kəni məni məmə, “Piak min. E rəhak nəmiəgəhiən

22:21 Uək 9:15 **22:25** Uək 16:37 **22:29** Uək 16:38

aupən mətəuarus=pa u rəueiu, iəsitəu=pən aginiən e nikik məmə iəmol nati tərah kəti e nəhmti Uhgin.”
2 Kəni pris asoli agin Anənaiəs təni=pən kəm iətəmi kəti
tətəhtul iuəkir ohni məmə, “Em=pən nohlin.”
3 Mətəu Pol təməni=pən kəm in məmə, “! Uhgin otol min
lanko lam! Ik nəkəhmen e nimə iətəm kəmoh pik e al ruən əmə
ihluə, mətəu tamikmik əpəha imə. ?Təhro nətəharəg u ikinu
mətakil iəu e Lou rəhatah, mətəu ik nəməni məmə kəti otem
iəu? Ik ninatgəhli rəkis Lou əha.”
4 Nətəm kəmautəharəg iuəkir o Pol kotəni məmə, “?Təhro
nətəghati rah e pris asoli agin rəha Uhgin?”
5 Kəni Pol təni məmə, “Piak min. Iəu iəsəhrun aginiən məmə
in pris asoli agin rəha Uhgin. Mətəu iəu iəkəhrun məmə
Nauəuə Rəha Uhgin tətəni lanu məmə, ‘Səghati rahiən e nətəm
kotepət lam.’ ”
6 Kəni təmafu məmə nikali kaunsil nəuvetin ilah Satusi
min, kəni nikalin nəuvetin ilah Farəsi min. Kəni in təmagət
əfəməh məmə, “Piak min. Iəu Farəsi kəti. Rəhak tatə mine
tipik min, ilah Farəsi min. Mətəu nətəmi min u kotolkeikei
əmə məmə okotiuvi pətigəm iəu e kot mətəu-inu iəmələhu=pən
rəhak nətəligiən e nəhatətəiən u rəhatah məmə iətəmi təmimis
otəpanəmiəgəh min.”
7 Nian təməni rəkis əmə nəghatiən əha, kəni Farəsi mine
Satusi min kəmotagət asoli e lah min əpəha imə e kaunsil, kəni
minautəhapu ilah min, minautol nəniən keiu.
8 Mətəu inko Satusi min kəutəni məmə nian iətəmimi timis,
ko təsəmiəgəh miniən. Kəni məutəni məmə nagelo min kohkə,
kəni narmin tikə. Mətəu Farəsi min kəutəni məmə, nati milahal
əha, ilahal nipəhriəniən.
9 Mətəu-inu o nati əha, ilah kəmotagət pik ohni. Kəni
nəghatiən rəhalah təməri muvən ilis.
Kəni nəgətun min nəuvein rəha Lou u Farəsi min, kəmotəni
əskasik məmə, “Itimah iəsoteruh-pəniən nəghatiən tərah kəti
mine e suah u. Nəmə təhro nipəhriəniən məmə narmin kəti uə
agelo kəti təməghati kəm in.”
10 Kəni nəghatiən təməskasik pik iuəkir kautoh ilah min.
Kəni iətəmi asoli rəha soldiə min əha, təgin məmə nətəmimi
rəha kaunsil okotearis-earis Pol nəmə okotaskəlim. Kəni
tahli=pən rəhan soldiə min məmə okəhuvən motələs rəkis Pol
məhuvən min əpəha imalah ikin.
11 Kəni lapin əmeiko, Iərmənig təmuva o Pol məni=pən kəm
in məmə, “Nati əha, nati əpnapin əmə. Səginiən. Ik nəməni
pətigəm rəkis iəu u ikinu Jerusiləm. Kəni onəkol min əpəha
Rom.”

23:2 Jon 18:22-23 **23:3** Mat 23:27 **23:6** Uək 26:5 **23:8** Mat 22:23 **23:11** Uək 27:24; 28:16,23

Nətəm Isrel nəuvein kəmotəni oneuən məmə okotohamu Pol

12 Kəni lauig lan, nətəm Isrel nəuvein kəmotəharəg e
nəghatiən kəti, kəni motəni oneuən məmə okotohamu Pol.
Kəni motol nəniəskasikiən kəti məmə okəsotauəniən mine
motəmnim nəhu motətəuarus kotohamu Pol. Kəni nəmə oko-
tatgəhli nəniəskasikiən əha, pəh Uhgin otoh ilah kohmis.
13 Ilah tapirəkis fote nətəm kəmotol oneuən nəghatiən əha.
14 Kəni kəməhuvən o pris asoli min, mine nətəmi
asoli min rəha nətəm Isrel, motəni=pən kəm lah məmə,
"Iəmotol nəniəskasikiən kəti məmə iəsotauəniən mətəuarus
iəkotohamu Pol.
15 Kəni itəmah mine nətəmi rəha kaunsil onəkotəkeikei mo-
tahli=pən nəghatiən kəm iətəmi asoli rəha soldiə min rəha
Rom motətapuəh ohni məmə, otəkeikei mələs Pol muva u
ikinu, kəni moteiuə lan məmə onəkoteruh o natimnati min əha
rəhan. Kəni itimah oiəkotəhluaig e suaru məutəhtahnin məmə
okotələs motəhuva, kəni iəkotaskəlim motohamu."
16 Mətəu rəhn iəuaniən Pol kəti iərman, nəti nəuvinin,
təmətəu nəghatiən əha, kəni muvən əpəha ima soldiə min ikin
məni pətigəm kəm Pol.
17 Kəni Pol taun e iətəmi asoli kəti rəha soldiə min tuva, kəni
təni=pən kəm in məmə, "Pale, onəkit iətəm aluə u muvən teh
iətəmi asoli rəha soldiə min. In tatos nəghatiən kəti məmə otəni
kəm in."
18 Kəni soldiə əha tit mian o iətəmi asoli e lah. Kəni məni=pən
kəm in məmə, "Suah u Pol iətəm tətatig e kaləpus, təmauin lak
məmə oiəkit iətəm aluə u muva kəm ik. In tatos nəghatiən kəti
məmə otəni kəm ik."
19 Kəni iətəmi asoli rəha soldiə min əha, tos nəhlmi suah u
mian əpəha ikin kəti ilau pisin əmə, kəni mətapuəh ohni məmə,
"?Nati nak əha nəmə nəkeh iəu ohni?"
20 Kəni suah u təni məmə, "Nətəmi asoli min əpəha Isrel
kəmotegəhan rəkis məmə olauig kəhuva motətapuəh ohnik
məmə onəkit Pol mian əpəha e kaunsil rəhalah. Okoteiuə lam
məmə kaunsil tolkeikei əmə oteruh vivi min-to nəghatiən min
rəha suah kəha.
21 Mətəu pale, segəhaniən e lah kotiuvi=pən ik. Mətəu
rəhalah nətəmimi tapirəkis fote okəhuva motəhluaig e
suaru məutəhtahnin. Ilah kəmotol nəniəskasikiən kəti məmə
okəsotauəniən məsotəmnimiən nəhu mətəuarus okotohamu
Pol. Kəni minəutəhtul maru əmə əha rəueiu məmə okotol nati
əha, məutəhtahnin əmə rəham nəghatiən."
22 Kəni iətəmi asoli rəha soldiə min əha təni məmə, "Səni
miniən kəm suah kəti məmə nəməni=pa nəghatiən u kəm iəu."
Kəni mahli=pən tatuvən.

Kəmahlipən Pol kəm Filiks u kəpmən rəha Rom

23:15 Uək 25:3

23 Kəni iətəmi asoli rəha soldiə min taun e rəhan iətəmi asoli
keiu məni=pən kəm lau məmə, “Okian muəni kəm soldiə min
ilah rəfin fo-hanrit-səpinte məmə okotəhtul maru o nuvəniən
Sisəriə. Kəni tu-hanrit okotaliuək əmə, kəni səpinte okotasuə
e hos, kəni tu-hanrit nətəm okotəmki nirəu okotaliuək əmə.
Okohiet e nain klok əha rəueiu lapin.
24 Kəni motəkeikei kələs hos nəuvein məmə Pol otasuə e lah,
kəni motələs məhuvən kəm kəpmən əha Filiks, kəni mauteruh
vivi məmə okəsoliən nati kəti lan e suaru.”
25 Kəni iətəmi asoli rəha soldiə min təmətei nauəuə kəti
məfən kəm lau məmə okuos mian muəfən kəm kəpmən asoli
əha Filiks. Nauəuə u tətəni məmə,
26 “Filiks. Ik iətəm ilis pik pəhriən. Iəu Klotiəs Lisiəs iətətei
nauəuə kəm ik iətəm nətarmənig e kəpmən, kəni iətəni təuvir
kəm ik.
27 Suah u, nətəm Isrel kinotaskəlim rəkis, kəni iuəkir
kotohamu. Mətəu iəmətəu məmə in iətəm Rom, kəni iəkuvən
itimah rəhak soldiə min motələs rəkis o lah.
28 Iəmolkeikei məmə iəkeruh-to məmə nati nak təmol
təsəhruahruiən koteruh=pən lan, kəni iəməni məmə rəhak
soldiə min okotələs məhuvən e kaunsil rəhalah.
29 Kəni iəmeruh məmə in təsoliən nati kəti tərah mine
məmə otimis ohni, uə tuvən e kaləpus ohni. Nəghatiən min əha
kəutətu=pən lan, ilah natimnati min əmə e rəhalah əmə Lou.
30 Mətəu uərisig, suah kəti təmuva məni=pa kəm iəu
məmə nətəm Isrel kautol oneuən nəghatiən kəti məmə oko-
tohamu, kəni nikik təhti məmə təuvir məmə iəkahli=pinə
kəm ik. Inəni=pən rəkis kəm nətəmi min əha kəutəməki lan
məmə okəhuvnə motəni=pinə kəm ik nati tərah min iətəm
kəuteh=pən lan.
Inəha naunun rəhak nəghatiən.”
31 Kəni soldiə min kəmotol əmə məmə inu mine iətəmi asoli
rəhalah təməni. Kəmotələs Pol motəsəu-pah e taun əha Antipa-
tris lapin.
32 Kəni lauig lan, soldiə min iətəm kəmotaiu e hos min, ilah
əmə kotos Pol motəsəu-pah min. Kəni soldiə nəuvein min
kəmohtəlig=pa imalah ikin.
33 Soldiə min u kəmotasuə e hos kəmotələs məhuvən əpəha
Sisəriə, kəni motəfən nauəuə kəm iətəmi asoli əha Filiks, kəni
motələhu=pən Pol e nəhlmin.
34 Nian kəpmən u təmafin nauəuə, kəni mətapuəh o Pol
məmə, “?Ik iətəm iə?”
Kəni Pol təməni məmə, “Iəu iətəm e profens rəha Silisiə.”
35 Kəni kəpmən təməni məmə, “Nian nətəmimi okəhuva
motəni pətigəm natimnati kauteruh=pən əhanəh lam, iəu
oiəkəni kot otəharəg o nətəligiən u rəham, kəni iəu iəkakil.”

23:27 Uək 21:30-33; 22:25-27 **23:28** Uək 22:30

Kəni məni=pən kəm rəhan min soldiə min məmə okotəfən Pol e nimə rəha kəpmən rəha Rom iətəm Kig Herot Asoli təmuvləkin aupən, məutaskəlim əha ikin.

24

Pol təməhtul aupən e Filiks e kot

1 Nian faif tinuvən rəkis, kəni pris asoli agin nərgin u Anənaiəs,
təmuvən Sisəriə ilah nətəmi asoli min nəuvein rəha Isrel
mine iətəm təhrun vivi lou kəti, nərgin u Tetaləs.* Nian
kəmohiet=pa, kəni məhuvən motəhtul e nəhmti Filiks məmə
okotəni nəghatiən min iətəm nikilah təhti məmə Pol təmol
təsəhruahruiən.
2 Kəni kəmotauin e Pol məmə otuva imə e nəghatiən, kəni
Tetaləs tətəni=pən nəghatiən min rəhalah kəm Filiks məmə,
"Iətəmi asoli. Iautisiai pik ik mətəu-inu ik ilis pəhriən. Kəni
noliən rəham e nəmkiən itimah in təhruahru vivi. Imatimah
ikin təməlinu nuvəh rəkis mətəuarus=pa u rəueiu matuvən
əhanəh. E narmənigiən rəham u ikinu nəmol vivi natimnati
tepət məmə otol nəmiəgəhiən mine natigiən rəhatimah təuvir.
3 Kəni nian rəfin kitah kəutətəu təuvir e natimnati min əha,
kəni iəkotəni-vivi pik ik ohni.
4 Iəsolkeikeiən məmə iəkaskəlim pik ik, mətəu iəkətapuəh
ohnik məmə onəkasiru e timah mətəlig vivi-to e nəghatiən
əkuəkir u rəhatimah.
5 "Itimah inotafu rəkis məmə suah kəha in iətəmi tərah kəti.
In nəukəti nərahiən tepət e ikin min e nitəni min. In tatəhlili
itimah nətəm Isrel məmə iəkotərəkin kəpmən, kəni iətəmi asoli
rəha nətəm kəutuərisig e suah əpələ iətəm Nasərit.
6 Kəni in mətalkut məmə otol Nimə Rəha Uhgin tamikmik e
nəhmti Uhgin, kəni iəkotaskəlim.†
8 Kəni nəmə nəkətapuəh ohni, nəkəhrun nətəuiən nəghatiən
min u tiet e nohlin iətəm iətəni=pinə kəm ik."
9 Kəni nətəm Isrel kəmotegəhan e nəghatiən rəha louiə əha
məutəni məmə, "Nəghatiən min rəfin əha, in nipəhriəniən."

Pol təmuhalpin nəghatiən

10 Kəni Filiks torin=pən rəhn-kapə kəm Pol məmə otəghati.
Kəni Pol təghati məmə, "Iətəmi asoli Filiks. Iəu iəkəhrun vivi
məmə ik nəmətakil e kot nətəmimi u ikinu imatimah ikin o

---

* **24:1** Iətəm təhrun vivi lou u in suah kəti iətəm tətəghati e kot. **24:5** Uək 17:6
† **24:6** E kopi əuas min nəuvein rəha Niutestimin iətəm kəmətei e nəghatiən Kris aupən, nəghatiən pisin kəti min əha ikin iətəm tatilpin nəghatiən u mətəni məmə, "6 Kəni iəmotəni məmə iəkotohtəu=pən nəghatiən kəti lan e kot e noliən rəha Lou rəhatimah. 7 Mətəu Lisiəs iətəm tətarmənig e soldiə min, tinətəu nəniən rəhatimah, kəni ilah rəhan min nətəmimi kinautiuvi rəkis əsanən suah u o timah. 8 Kəni mələhu nəniən kəti məmə nətəmimi iətəm kauteruh=pən nərahiən kəti e suah u, otəkeikei muva məni=pinə kəm ik." **24:6** Uək 21:28-30

nu tepət rəkis. Kəni tol lanu nikik tagiən məmə iəkəni pətigəm nipilgan nəghatiən rəhak kəm ik.
11 Iəu iəmuvən Jerusiləm məmə iəkuvən məfaki. Kəni rəueiu
əha nian tueləf əmə tinuva minuvən rəkis. Kəni ik nəkəhrun
nətapuəhiən o nati u məmə in nipəhriəniən uə neiuəiən.
12 Nətəmi min u kəutətu=pa nəghatiən u lak, kəsoteruhiən
mine məmə iəkuərgəhu itimlau suah kəti əpəha e Nimə Rəha
Uhgin. Kəni məsoteruhiən məmə iatol nətəmimi kəutorgəhu
əpəha e nimə rəha nuhapuminiən rəha nətəm Isrel, uə ikin min
əpəha i taun. !Kəpə!
13 Kəni ko təsəgətun əhruahruiən kəm ik məmə nəghatiən
iətəm kəutəni lak u rəueiu in nipəhriəniən, mətəu-inu in
neiuəiən.
14 "Mətəu iəkəhrun nəni-pinəiən kəm ik məmə nipəhriəniən
məmə iatitəu=pən Suaru Rəha Iesu iətəm nətəm Isrel kotəni
məmə in nəfakiən eiuə. Mətəu iəu iətəfaki kəm Uhgin rəha
tipitimah min, kəni iəu iətəni nipəhriəniən e nəghatiən min
iətəm kəmətei e Lou rəha Mosis mine nəghatiən rəha iəni min
rəha Uhgin aupən.
15 Iəu iatələhu=pən əmə rəhak nətəligiən kəm Uhgin məmə
in otol kəm nətəmi kəmohmis məmə okotəmiəgəh min, nətəmi
min u kotəhruahru mine nətəm kəsotəhruahruiən. Inu
nətəligiən kətiəh əmə nikilah tətəhti.
16 Mətəu-inu tol lanəha, kəni iətalkut pik məmə iəkol nati iəu
iəkəhrun məmə təhruahru e nəhmti Uhgin mine nətəmimi.
17 "Uərisig e nu nəuvein nian iəmiet u ikinu Jerusiləm, kəni
iəmitəlig=pa min məmə iəkos məni muvən kəm nanrah min
imak ikin, kəni mol sakrifais min əpəha e Nimə Rəha Uhgin.
18 Kəni nian iəmatol əhanəh nati əha, kəni inəhruahru rəkis
e nəhmti Uhgin, kəmoteruh iəu əpəha e Nimə Rəha Uhgin. Kəni
səniəmə itimah nətəmimi tepət, kəni məsotorgəhu miniən.
19 Mətəu nətəm Isrel nəuvein kəmotsipən Esiə, kəmautəhtul
əha ikin e nian əha. Kəni nəmə kəutos nəghatiən kəti tərah lak,
təuvir əmə məmə ilah okəhuva motəhtul e nəhmtəm motəni
pətigəm.
20 Mətəu nəmə kəpə, təuvir məmə nətəm Isrel min u kəutəhtul
u ikinu, okotəni=pinə əhruahru kəm ik nəghatiən rəha kaunsil
rəhalah nian iəməhtul e nəhmtilah. Pəh kotəni məmə nati nak
iəmol təsəhmeniən.
21 Kəmotəməki lak o nəghatiən kətiəh əmə məmə nian
iəməhtul aupən e lah, magət əfəməh e lah məmə, 'Itəmah
nəutakil iəu u rəueiu mətəu-inu iəu iətəni nipəhriəniən məmə
nətəm kəmohmis okotəmiəgəh min.' "
22 Suah əha Filiks in təhrun vivi Suaru Rəha Iesu. Kəni
təmasisig e nəghatiən əha məmə, "Nian Lisiəs u iətəm

24:15 Jon 5:28-29 **24:18** Uək 21:17-28 **24:21** Uək 23:6

tətarmənig e soldiə min otiet=pa ikinu, kəni iəmanəfinə nəghatiən e nəharəgiən u rəueiu."
23 Kəni Filiks təməni=pən kəm iətəmi asoli e soldiə min məmə otaskəlim Pol, mətəu otegəhan lan məmə in otol natimnati nəuvein. Kəni megəhan e rəhan min məmə kotəhrun nosiən natimnati iətəm in tolkeikei məhuva kəm in.

Pol təməghati kəm Filiks mine rəhan pətan

24 Kəni uərisig e nian nəuvein, Filiks təmit rəhan pətan Trusilə muva u in pətan Isrel kəti. Kəni Filiks təni=pən kəm lah məmə okotit Pol məhuva-to təhtul aupən lan. Kəni nian Pol təmuva, kəni mətəghati kəm lau mətəni=pən noliən min rəha nəhatətəiən e Kristo Iesu.
25 Kəni Pol təməni pətigəm rəhan nipəgnəmtin min kəm lau məmə otiuvi rəhalau nətəligiən. Kəni nian in təməghati e noliən rəha nəmiəgəhiən iətəm təhruahru, mine noliən iətəm suah kəti tətarmənig e rəhan nətəligiən mine noliən min, mine nian Uhgin otakil nətəmimi lan, kəni Filiks təməgin pik kəni məni məmə, "Tinəhmen. Iet-tə. Nəmə iəkos nian kəti min, kəni iəmanauin min lam."
26 Kəni nian tepət tətəni=pən məmə Pol otuva mətuəghati, mətəu-inu in tolkeikei məmə otətəu Pol, mətəu nati kəti min, nikin təhti məmə təhro Pol otəfən məni kəti kəm in pəh in tahli pətigəm.
27 Kəni nian tinos nu keiu, Filiks təmeiuaiu e kəpmən, kəni suah kəti nərgin u Posiəs Festəs təmos nimein. Mətəu Filiks təməpəh Pol tətatig əmə e kaləpus məmə otol niki nətəm Isrel tagiən.

25

Pol təmətapuəh məmə oteruh Sisə

1 Nian Festəs təmol kəpmən minos əmə nian kisil, kəni miet Sisəriə muvən əpəha Jerusiləm.
2 Ikin əha, pris asoli min mine nətəmi asoli min rəha Isrel kəmotəni=pən kəm Festəs nakiliən rəhalah e natimnati nəuvein iətəm nikilah təhti məmə Pol təmol təsəhruahruiən.
3 Kəmotətapuəh o Festəs mə otəkeikei masiru e lah mol nəuialah, kəni motolkeikei məmə otahli=pən Pol titəlig=pən əpəha Jerusiləm, mətəu-inu ilah kəmotol oneuən nətəligiən məmə okotohamu Pol e suaru.
4 Mətəu Festəs təni məmə, "Pol otətatig əmə e kaləpus əpəha Sisəriə. Kəni otəsuvəhiən, iəkitəlig=pən əha ikin.
5 Kəni rəhatəmah nəuvein nətəmi asoli okotəkeikei motətəu=pa iəu iəkəhuvən Sisəriə, kəni nəmə Pol təmol nati kəti təsəhmeniən, kəni okotətu=pa kəm iəu."

24:22 Uək 23:26 **25:2** Uək 24:1 **25:3** Uək 23:15

6 Kəni Festəs təmatig mos nian eit uə ten ilah min ilah,
kəni mitəlig muvən əpəha Sisəriə. Kəni kəməni lauig lan, kəni
təmuvən məharəg e jeə iətəm iətəmi tətakil nəghatiən tətəharəg
ikin. Kəni mahli=pən nəghatiən məmə okotit Pol məhuva,
təhtul e kot.
7 Nian Pol təmuva imə, nətəm Isrel min u kəmotsipən
Jerusiləm kəmotəhtul mohtəlau lan məutəni pətigəm
nəghatiən əskasik nəuvein e Pol, mətəu suaru tikə təməgətun
rəhalah nəghatiən məmə kəutəni nipəhriəniən.
8 Kəni Pol təmuhalpin nəghatiən rəhalah məmə, "Iəsoliən
nati kəti tərah e Lou rəha nətəm Isrel, mine Nimə Rəha Uhgin,
mine Sisə u tətarmənig e ikin min rəfin."
9 Mətəu Festəs tolkeikei məmə otol niki nətəm Isrel tagiən,
kəni mətapuəh o Pol məmə, "?Nikim tagiən məmə onəkuvən
Jerusiləm? ?Pəh iəkuvnə ikin makil rəham nəghatiən e nəniən
min u?"
10 Kəni Pol təni məmə, "Iəu iətəhtul e kot kəti rəha Rom,
iətəm rəhan iətəmi asoli in Sisə. Kəni təhruahru məmə rəhak
nəghatiən kakil ikin. Kəni ik nəkəhrun rəkis məmə iəsoliən
nati kəti tərah e nətəm Isrel.
11 Nəmə iəmatgəhli lou uə iəmol nati kəti tərah məmə
iəkimis ohni, kəni ko iəsətapuəhiən ohnik məmə, nəkələs
rəkis iəu e nati əha. Mətəu nəmə nəniən min əha kəutəni
lak kəsotəhruahruiən, kəni suah kəti ko təsəfəniən iəu e
nəhlmilah. Mətəu iəkolkeikei əmə məmə Sisə in otakil nəniən
min u iətəm kəutəni lak."
12 Kəni Festəs təməghati e nəniən əha nəuvetin ilah rəhan
min nətəmimi iətəm kəutakil nəghatiən. Kəni uərisig təni=pən
kəm Pol məmə, "Ik nəməni məmə nəkolkeikei məmə onəkuvən
meruh Sisə o nəghatiən u rəham. Kəni təuvir əmə. Ik onəkuvən
meruh Sisə."

Pol təməhtul aupən
e Kig Herot Akripə Tu

13 Nian nəuvein min təmuva muvən, kəni Kig Herot Akripə
Tu* mine nəuvinin nərgin u Pernis, ilau kəmuəsəu-pah Sisəriə
məmə okueruh Festəs muəni təuvir kəm in.
14 Kəni nian kəmuatig ikin əha nian nəuvein, kəni Festəs
təni=pən kəm kig natimnati nəuvein iətəm kətəni e Pol. In
təməni məmə, "Suah kəti u ikinu e kaləpus, iətəm Filiks
təmləfən.
15 Nian iəmuvən Jerusiləm, kəni pris asoli min mine
nətəmi asoli rəha Isrel kəmotəni pətigəm nipəgnəmtin nəuvein
lan məmə tatol kəsotəhruahruiən motətapuəh məmə iəkəni
pətigəm məmə in təmol tərah kəni otos nalpiniən ohni.

25:7 Uək 24:5-6 * **25:13** Afin-to futnot e Uək 12:1 **25:14** Uək 24:27

16 “Mətəu iəməni=pən kəm lah məmə, ‘Itimah nətəm Rom
səniəmə noliən u rəhatimah məmə okotegəhan əmə e iətəmimi
tuvən e nəhlmi nətəmimi iətəm kəutəni məmə təmol nati kəti
təsəhruahruiən. Mətəu təkeikei məhtul aupən e lah muhalpin
rəhalah nəghatiən iətəm kətətu=pən lan.’
17 Kəni nian nətəm Isrel min əha kəməhuva, iəmsiuvi=pən
miniən, mətəu kəməni lauig əmə, kəni iəkəhuvən motəharəg e
nimə kot kəni motauin min e Pol məmə otuva məhtul aupən.
18 Nian rəhan min tikimir min kəmotəhtul motəghati, mətəu
kəsotəniən məmə təmol nati nak tərah iətəm nikik təmatəhti
məmə okotəni.
19 Ilah kəmotəni pətigəm əmə norgəhuiən kəti rəhalah e
nəfakiən rəhalah, kəni məutəni nəniən e iətəmi təmimis kəti,
nərgin u Iesu, iətəm Pol tətəni məmə suah kəha təməmiəgəh.
20 E natimnati min əha, iəu iəsəhrun viviən suaru o
nəhruniən lan nəuvetin, kəni mol iəkətapuəh o Pol məmə, ‘?
Təhro, nikim tagiən məmə nəkuvən Jerusiləm? ?Pəh iəkuvnə
ikin makil nəniən min iətəm kətəni lam?’
21 Mətəu Pol təməsegəhaniən lan, kəni mətapuəh məmə
iəkahli=pən Rom kəm Sisə, pəh in otakil nəniən min əha
iətəm kətəni lan. Kəni iəməni=pən məmə rəhak nətəmimi oko-
taskəlim vivi mətəuarus iəkeh suaru kəti, kəni mənahli=pən
tuvən meruh Sisə.”
22 Kəni Kig Akripə təməni kəm Festəs məmə, “Iəu min
iəkolkeikei məmə iəkətəu nəghatiən rəha suah kəha.” Kəni
Festəs təni məmə, “Təuvir əmə. Olauig nəkətəu rəhan
nəghatiən.”
23 Kəməni lauig lan, kəni Kig Akripə mine Pernis kəmiəuva e
nimə kot, kəni nətəmi asoli min rəha soldiə min, mine nətəmi
asoli agin min e taun əha Sisəriə kəməhuva, kəni kəmotol
noliən asoli min rəha nisiaiən. Kəni Festəs tahli=pən rəhan
min soldiə min məmə okəhuvən motələs Pol məhuva.
24 Kəni Festəs təni məmə, “Kig Akripə mine itəmah rəfin
u nəutəharəg u ikinu rəueiu. Suah u iətəm tətəhtul aupən
e təmah, nətəm Isrel u ikinu mine Jerusiləm kəutəghati
kəm iəu ohni nian rəfin. Nian rəfin kəutagət əskasik lak
məmə təsəuviriən məmə iəkegəhan e suah kəha tətatig, mətəu
təkeikei mimis.
25 Mətəu iəseruhiən nati kəti lan mine, mə iəkol nalpiniən
kəm in e nimisiən. Mətəu nian in təmətapuəh məmə otuvən
meruh Sisə əpəha Rom, kəni nikik təhti məmə iəkegəhan lan.
26 Mətəu iəsosiən nəghatiən əhruahru kəti mine e nati u
məmə iəkətei nauəuə lan mahli=pən kəm Sisə. Kəni ko, iəkos
muva məmə otəhtul aupən e nəhmtəm, Kig Akripə, mine
itəmah rəfin. Iəkolkeikei məmə ik, Kig Akripə, u ik iətəm Isrel,
onəkeh min-to kəni məhrun natimnati min əha, kəni nian

kilau okuətapuəh ohni mueruh muəhrun natimnati min əha,
kəni pəh iəkətei nauəuə lan kəti mahli=pən kəm Sisə.
27 Iəkəhrun məmə təsəhruahruiən məmə iəkahli=pən iətəm
tatol kaləpus kəti kəm Sisə, kəni məsəni=pən əhruahruiən kəm
in məmə nati nak təmol tərah.”

26

Pol təməghati
e nəhmti Kig Akripə

1 Kəni Kig Akripə təni=pən kəm Pol məmə, “Ik nəkəhrun nəniən
nəuvetin nəghatiən əha iətəm kətəni lam.” Kəni Pol təməfəri
nəhlmin e noliən rəha iətəm tətəghati, kəni muhalpin rəhalah
nəghatiən məni məmə,
2 “Kig Akripə. Nikik tagiən pik agin rəueiu məmə iəkəhtul e
nəhmtəm, kəni məni pətigəm rəfin nəniən min u nətəm Isrel
kəutətu=pa lak.
3 Nikik tagiən mətəu-inu ik nəkəhrun vivi noliən min e kastim
rəha nətəm Isrel e natimnati min iətəm ilah kəutəghati pik
ohni. Kəni onəkətəlig mətig-to e rəhak nəghatiən.
4 “Nətəm Isrel rəfin kotəhrun natimnati rəfin e rəhak
nəmiəgəhiən məmə təhro lanu e rəhak natigiən, nian
iəmatəkəku e nətuəuiniən imak ikin e rəhak niftəni,
mətəuarus=pa uərisig iəkuvən Jerusiləm.
5 Nətəmi min əha kotəhrun iəu nuvəh rəkis, kəni nəmə
nikilah tagiən, kotəhrun nəniən məmə iəu Farəsi kəti nian
iəmatəkəku rəkis mətəuarus=pa u rəueiu. Kəni nətəmi min əha
Farəsi min, ilah kəutohtəu=pən vivi agin Lou rəha nəfakiən
rəha nətəm Isrel, mapirəkis nətəmimi min rəfin.
6 Kəni rəueiu u, iatəhtul ikinu məmə ik onəkakil rəhak
nəghatiən min mətəu-inu iəu iatələhu=pən rəhak nətəligiən e
nəniəskasikiən iətəm Uhgin təmol aupən ilah tipitimah min.*
7 Nəniəskasikiən u kətiəh əmə u rəhatimah tueləf nəuaniləuis
min kəmautəfaki kəm Uhgin lapin mine e nərauiə məmə oko-
tos. Kig Akripə, nətəm Isrel min u kəutəni=pinə nəghatiən min
əha lak nati əpnapin iəu min, iətələhu=pən nətəligiən rəhak e
nəniəskasikiən u.
8 ? Təhro tiəkis pik o təmah o nəniən nipəhriəniən məmə
Uhgin təhrun noliən iətəm təmimis təmiəgəh min?
9 “Aupən, iəu aru nikik təməhti məmə iəkəkeikei mol natim-
nati tepət pəh mərəkin nərgi suah kəha Iesu, iətəm Nasərit.
10 Nati əha inəha iəmatol əpəha Jerusiləm. Pris asoli min
kəmotegəhan lak kəni motəfa nepətiən. Kəni iəməmki=pən

26:5 Fil 3:5-6 * **26:6** Pol nikin təhti məmə nipəti nəniəskasikiən məmə Uhgin otol nətəmimi kotəmiəgəh min e nimisiən. Afin e Uək Min 26:8; 23:6; 24:15. **26:7** Uək 23:6; 28:20 **26:9** Uək 8:3

nətəmimi tepət rəha Iesu e kaləpus. Kəni nian kəmakil ilah e kot, iəu min iəməfən rəhak nətəligiən məmə okohamu ilah.

11 Nian tepət iətuvən e nimə min rəha nuhapuminiən rəha nətəm Isrel matol nalpiniən kəm lah matol məmə ilah okotəni rah Iesu. Nikik təmətahmə pik mətəməki e lah, kəni mətəgəu rəkis ilah nian rəfin. Kəni kotagim məhuvən e taun isəu min ikin pisin pisin min, mətəu iəmətəgəu rəkis ilah.”

Pol təməni pətigəm rəhan nuvaiən o Iesu
(Uək 9:1-19; 22:6-16)

12 Kəni Pol təmətəkeikei mətəni məmə, “Nian kəti iəmatuvən əpəha Təmaskis məmə iəkol nati əha. Pris asoli min kəmotegəhan lak, kəni motəni əskasik kəm iəu məmə iəkəkeikei mol, kəni motahli=pən iəu e nərgilah.

13 Kig Akripə, e nəlugi nian, iəmatuvən e suaru, kəni mafu nəhagəhagiən kəti təmsipən e neai muva masiəgəpin iəu mine nətəm kautəhuərisig lak. Nəhagəhagiən əha, tatuəu tapirəkis mitigar.

14 Kəni itimah rəfin iəmotəmei pətigəm e niftəni, kəni iəu iəmətəu nəuia iətəmi təmsipəri e neai mətəghati kəm iəu e nəghatiən Isrel məmə, ‘!Sol! !Sol! ?Təhro natol tərah pik kəm iəu lanu? Noliən əha in tətərəkin aru əmə ik. Ik nəkəhmen e kau iətəm kəməu e nigi kəmsiplan tasilə, nian tətatu e nəhlkin, kəni nigi təməha mətəu, kəni matol naməhiən asoli aru əmə kəm in.’

15 “Kəni iəkətapuəh ohni məmə, ‘?Mətəu Iərmənig, ik pəh u?’

“Kəni Iərmənig təni=pa kəm iəu məmə, ‘Iəu Iesu iətəm natol tərah lan.

16 Mətəu əhtul. Iəmitəpin rəkis ik məmə ik rəhak iətəmimi mine rəhak ioluək. Kəni onəkəni pətigəm kəm nətəmimi rəfin natimnati iətəm nəmeruh u rəueiu, mine natimnati iətəm iəmanol, ik nəkeruh.

17 Nətəm Isrel mine Nanihluə min okotol nərahiən kəm ik, mətəu iəu oiəkos rəkis ik e nəhlmilah min. Iəkahli=pən ik məmə onəkuvən məni pətigəm iəu kəm lah məmə,

18 onəkerəh e nəhmtilah məmə okotəuhlin ilah mohiet e napinəpuiən məhuva e nəhagəhagiən. Kəni mohiet e nəsanəniən rəha Setən məhuva o Uhgin. Kəni Uhgin otafəl rəhalah noliən tərah min, mətəu-inu kəmotəni nipəhriəniən e nəghatiən iətəm iatəni. Kəni ilah okəhuva imalah ikin ilah nətəmi u Uhgin tinitəpin rəkis ilah.’ ”

Pol təməni rəhan uək

19 Kəni Pol təməkeikei mətəni məmə, “Kig, iəu iatol natimnati iətəm Uhgin təməni kəm iəu nian in təməni kəm iəu lanəha.

26:18 Aes 42:16; Efəs 2:2; Kol 1:13

20 Iəu iətəni pətigəm rəhan nəghatiən iəmətuəuin əpəha
Təmaskis, kəni uərisig u iəkuvən mətəni pətigəm əpəha
Jerusiləm, mine ikin min e nitəni Jutiə, mine ima nətəm ikin
min rəfin u Nanihluə min. Kəni mətəni pətigəm kəm lah
məmə okotəkeikei motəuhlin ilah e rəhalah noliən tərah min
motəhatətə e Uhgin, kəni motol natimnati iətəm tətəgətun
məmə kəmotəuhlin pəhriən ilah.
21 Mətəu nati u inu əmə, kəni nətəm Isrel kotələs iəu əpəha e
Nimə Rəha Uhgin motolkeikei məmə okotohamu iəu.
22 "Mətəu Uhgin tətasiru lak nian rəfin mol iatəhtul ikinu
rəueiu mətəni kəm nətəmi əpnapin min, mine nətəmi kautos
narmənigiən, mətəni əmə natimnati iətəm Mosis mine iəni min
rəha Uhgin kəmotəni məmə otəpanol lanəha.
23 Kəmotəni məmə Kristo əha iətəm Uhgin təməni məmə
otahli=pa, in otətəu nahməiən e nipətin kəni manimis. Kəni
mətəu-inu in iətəmimi təmaupən məmiəgəh min e nimisiən,
kəni otəgətun nəhagəhagiən rəha Uhgin kəm nətəm Isrel mine
Nanihluə min, məmə nəhagəhagiən u in suaru iətəm Uhgin
otosmiəgəh ilah lan."

Pol təmalkut məmə Kig Akripə otəni nipəhriəniən e Iesu

24 Nian Pol təmətəghati əhanəh, Festəs təmagət əfəməh lan
məmə, "!Pol ik ninətalməli! Rəham nəhruniən tinəfəməh pik
agin, kəni rəueiu əha rəhm-kapə nətəlali!"
25 Mətəu Pol təni=pən kəm in məmə, "Iətəmi asoli rəhak
Festəs, iəu iəsalməliən. Nəghatiən min u iatəni, kotəhruahru
əmə, kəni ilah nipəhriəniən.
26 Iəu iəkəhrun nəghati əhruahruiən kəm kig, kəni ko
iəsaulisiən mətəu-inu iəkəhrun məmə in təhrun rəkis natim-
nati min u. Iəkəhrun məmə in təmos rəfin nəghatiən min
əha, kəni səniəmə in nati kəti iətəm kəmol oneuən=pən əha
nətəmimi kohkə ikin.
27 ?Kig Akripə, təhro? ?Nəkotəni nipəhriəniən e nəghatiən
iətəm iəni min rəha Uhgin kəmotətei? Iəkəhrun əmə ik nətəni
nipəhriəniən e lah."
28 Mətəu kig təni=pən kəm Pol məmə, "?Pol. Nikim təhti
məmə e nian əkuəkir əmə uəha rəueiu, nəkəhrun niuvi=paiən
iəu məmə iəu iəkuva Kristin kəti?"
29 Mətəu Pol təni məmə, "Nati əpnapin əmə məmə in
nian əkuəkir uə nian əfəməh, iətəfaki=pən kəm Uhgin məmə
səniəmə ik pisin əmə, mətəu nətəmimi rəfin nətəm kəmotətəu
rəhak nəghatiən rəueiu, Uhgin otosmiəgəh ilah, kəni mol
məmə okotəhmen lak — mətəu sen əmə u iətəm kəməlis iəu lan,
iəsolkeikeiən məmə okəlis itəmah lan."
30 Kəni Kig təməhtul ilah kəpmən u Festəs, mine Pernis, mine
nətəmimi rəfin u kəutəharəg,

26:23 Luk 24:44-47; 1Kor 15:20

31 kəni mohiet, mautəni=pən kəm lah min məmə, “Suah əha
təsoliən nati kəti tərah məmə in otimis ohni uə tuvən e kaləpus
ohni.”
32 Kəni Kig Akripə təni=pən kəm Festəs məmə, “Nəkəhrun
nahli pətigəmiən suah kəha, mətəu in əmə u, in tinətapuəh
rəkis məmə Sisə otakil nəghatiən rəhan.”

27

Soldiə min kəmotit Pol məhuvən Rom

1 Nian kəmotegəhan məmə oiəkəhuvən Itali, kəmotələhu=pən
Pol mine nətəm kautol kaləpus nəuvein min e nəhlmi iətəmi
asoli kəti rəha soldiə min, nərgin u Juliəs. In tətarmənig e
soldiə uan-hanrit. In e soldiə u kətəni məmə “Soldiə Rəha
Sisə.” 2 Kəni negəu kəti təmiet əpəha Atramitiam mətuva,
kəni matig minatitəlig=pən min əpəha Esiə, kəni iəkəhuvən lan.
Kəni iətəm kəti təmiuvig=pa itimah min, nərgin u Aristakəs,
in iətəm Təsalonaikə əpəha e nitəni u Masetoniə. Kəni negəu
təmietigəm.
3 Kəni lauig lan iəkohiet=pa Saedon. Kəni Juliəs təmatol
təuvir kəm Pol, kəni megəhan məmə otuvari muvən meruh
rəhan nəuvein nətəmimi iətəm in təhrun ilah. Kəni ilah
kəmauteruh vivi Pol.
4 Kəni iəmohiet min ikin əha, kəni məutaiu məutou pikin
nimətagi, kəni motohtəlau e nikali nitəni əha Saiprəs ikin
nimətagi təsəskasik pikiən ikin.
5 Kəni iəmotaiu ihluə e Silisiə mine Pamfiliə, kəni mohiet=pa
e taun Maerə əpəha e nitəni u Lisiə.
6 Ikin əha, iətəmi asoli rəha soldiə min təmuvən meruh
negəu kəti rəha taun Aleksantriə əpəha nitəni u Ijip, kəni negəu
tatuvən Itali. Kəni təmki=pən itimah lan.
7 Kəni iəmohiet min, mətəu e nian tepət negəu əha tətaiu
mətig əmə. Iəmotalkut nəuvetin məmə iəkotətəuarus taun
Nitas, kəni iəməhuva iuəkir, mətəu tiəkis, mətəu-inu iautələs
pikin nimətagi, kəni ko iəsotaiuiən məhuvən min. Kəni
iəkotaiu e nikalin pesi ikin e nitəni u Krit. Iəmotitəlau e
nipəgnəmtin nitəni əha kəti nərgin u Salmone. Kəni mo-
tohtəlau e nəuveti niftəni əha,
8 iəmotaiu ipari ipari əmə, mətəu tiəkis əhanəh. Kəni
iəkəhuva mohiet=pa e ikin kəti kətəni məmə, Pasis Təuvir,
iuəkir o taun əha Lasea.
9 Mətəu-inu iəmotalkut-ərəkin əmə nian tepət təmuva
muvən, kəni nian təuvir o nuvəniən e negəu tinol naunun,
kəni otəsuvəhiən əha rəueiu, nian rəha nimətagi kəni nitəhi
tərah. Nian asoli rəha nətəm Isrel u kətəni məmə, Nian Rəha
Nafəliən Təfagə, tinuva rəkis minuvən e məuig Oktopa. Kəni
Pol təməghati məmə okotətəu vivi ilah, mətəni məmə,

27:2 Uək 19:29

10 “Piak min. Iateruh məmə okotatig e nərahiən tepət e
naliuəkiən u rəhatah. Nitəhi otərəkin kako min u, mine negəu
u, kəni nəmə təhro kitah min okohmis.”
11 Mətəu iətəmi asoli rəha soldiə min tatətəlig pik e iətəmi
tatələs negəu mine iətəmi u rəhan u negəu. Kəni məsətəlig
pikiən e nəghatiən rəha Pol.
12 Kəni pasis əha təsəuvir pikiən məmə negəu otəhtul ikin e
nian rəha nətəpuiən mətəu nian əha, in nian nitəhi tatəsauəsau
pik lan. Kəni ilah tepət kotəni məmə təuvir məmə okohiet.
Nikilah təməhti məmə okəhuvən əpəha e pasis əha Finiks
motəhluaig ikin. Pasis əha in pasis kəti əpəha Krit iətəm təmol
nohlin keiu, kəti tatəuag=pən e nəven pahav ikin, kəni kəti
tatəuag=pən nəven pesi ikin. Kəni negəu təhrun nəməhliən
ikin e nian rəha nəsəsauiən.

Nimətagi asoli təmoh ilah

13 Kəni nimətagi təuvir kəti tinatsipesi matelel nati, kəni
nətəmimi e negəu, nikilah təhti məmə nimətagi əha inəha
kotolkeikei məmə okotaiu lan. Kəni motəni məmə pəh okohiet.
Kəni motiuvi-pəri agke, motiuvi nivən, kəni mohiet. Iəmotaiu
ipari ipari əmə e nitəni əha Krit.
14 Mətəu təsuvəhiən nimətagi asoli kəti tinuva min, nərgin u,
Luətuəmlai,* tatsipən e nitəni əha,
15 minatələs itimah, minatoh negəu. Kəni negəu tinəruru
naiuiən mələs pikin nimətagi. Kəni iəkotəpəh naiuiən
məutətəlig əmə e nimətagi tatələs itimah.
16 Iəməhuva=pa nitəni Kauta ikin e nikalin pesi ikin.
Iəmotəhluaig nəuvetin əha ikin əha, kəni motalkut məmə
iəkotiuvi-pəri bot əkəku rəha negəu u koteikəpan. Kəni nətəmi
kautol uək e negəu, kəmotəkeikei motəkeikei, kəni motləfəri
bot e nəhue negəu.
17 Kəni motəmki=pən təulə nəuvein ləhtəni e negəu ikin,
kəni kiuvi-ərain tiəkis məmə otaskəlim negəu mol təskasik.
Ilah kəmotəgin mətəu-inu ihluə e Lipiə, səniəmə lokamnim
pik, kəni nikilah təhti məmə negəu otələs pikin nipəkil ikin
əha. Kəni kəmotiuvi iahu nivən rəhalah, kəni motəpəh əmə
nimətagi tələs negəu mətan.
18 Kəməni lauig lan kəni nimətagi tatol əmə lankonu lan, kəni
kotəmki pətigəm kako nəuvein e negəu.
19 Kəməni min lauig min, kotəmki pətigəm natimnati min
kautol uək lan e negəu təhmen e təulə mine nəuvein min nati
əpnapin nati agin min rəha negəu.

---

* **27:14** E nəghatiən Kris, nimətagi u kətəni məmə Eurakulon, u nipətin təni məmə tatsipən Not Is.

20 Kəni nimətagi təməhtul o nian tepət nəuvetin kəni
iəsotehiən mitigar lənian mine məhau min lapin. Kəni
nikitimah təhti məmə oiəsotəmiəgəh miniən.
21 Nian iəməsotauəniən o nian tepət nəuvetin, kəni Pol təhtul
aupən e timah məni məmə, “Nəman. Nəmə nəmotətəlig lak,
ko kəməsohietiən Krit, kəni ko kəsotatigiən e nərahiən u kəni
məsotərəkiniən natimnati tepət.
22 Mətəu rəueiu iəkəni=pinə kəm təmah məmə sotəginiən. Ko
kitah kəti u ikinu təsimisiən, mətəu negəu əmə otərah.
23 Iəu iətəmi kəti rəha Uhgin kəni iatol rəhan uək. Kəni agelo
kəti rəhan təməni=pa nəghatiən u kəm iəu lapin məmə,
24 ‘Pol. Səginiən. Onəkəkeikei muvən məhtul e nəhmti Sisə
əpəha Rom. Mətəu-inu Uhgin təuvir, kəni nikin tagiən məmə
otosmiəgəh nətəmimi min u ilah min ik nautasuə e negəu.’
25 Kəni Piak min, sotəginiən. Iəu iətəhatətə e Uhgin məmə
natimnati min rəfin otol əmə məmə inu mine agelo təməni=pa
kəm iəu.
26 Mətəu nimətagi otləfəri kitah əpəha e nitəni əkəku kəti.”

Nitəhi təmləfari negəu

27 Tinos nian ilah rəfin fotin, kəni lapin lan nimətagi tələs
negəu muvən əpəha e nitəhi asoli Metitereniən. Kəni e nəlugi
nian lapin, nətəm kautol uək e negəu, nikilah təhti məmə
inəhuva iuəkir o nitəni kəti.
28 Kəni kəmotətu=pən nati figəm kəti əpəha e nipəgnəmti
təulə kəhlman-əhlman məmə lokamnim uə lokipari. Kəni
moteruh məmə təhmen e nevigəpagiən tate-səpin ilah rəfin.
Kəni motaiu nəuvetin min kəni motəhlman-əhlman min,
mətəu tinəhmen e nevigəpagiən ilah rəfin tuenti-eit əmə.
29 Kəni nətəm kautol uək e negəu kəmotəgin məmə negəu
otələs pikin kəpiel, kəni motəmki pətigəm agke kuvət əpəha
uərisig məutəfaki məmə otian uəhai əmə.
30 Kəni nətəm kautol uək e negəu kəmotalkut məmə
okəhuvari motagim, kəni motələs iahu bot rəha negəu moteiuə
məmə okəhuvən əpəha e nohli negəu motəmki pətigəm min
agke nəuvein.
31 Mətəu Pol təni=pən kəm iətəmi asoli rəha soldiə min məmə,
“Nəmə nətəmi min əha okəsəutəharəgiən u e nəhue negəu, kəni
nəkohmis.”
32 Kəni soldiə min kotohatuv təulə, kəni bot tiet=pən itəhi.
33 Kəni tinuva iuəkir əmə o nianiən, kəni Pol təkeikei mətəni
kəm lah məmə okotəkeikei motauən. Təməni məmə, “Nian
fotin nəməutəharəg məutəgin nian rəfin mətəu məsotuniən
nati kəti.

27:24 Uək 23:11 **27:26** Uək 28:1

34 Kəni rəueiu əha iətəni=pinə məmə onəkotəkeikei motun
nati kəti məmə onəkotəsanən. Kitah rəfin okotəmiəgəh. Iətəmi
kəti otəsatigiən e nərahiən.”
35 Pol təməmki piret, kəni məhtul aupən e lah məfaki=pən
kəm Uhgin, kəni məhapu mun.
36 Kəni ko nikilah tinəuvir minautos nauəniən minautun.
37 Itimah rəfin tu-hanrit-səpinte-sikis e negəu.
38 Nian ilah rəfin kəmotauən rəkis, kəni motəmki pətigəm
pak nauəniən e negəu məmə otəhveveig.

Negəu təmələs nipəkil

39 Kəni nian təmian, nətəm kautol uək e negəu kəmotafu
məmə inəhuvari iuəkir o nitəni əkəku kəti, mətəu kotəruru
məmə nitəni nak. Kəni moteruh pasis kəti nipəkil kəti əha ikin.
Kəni nikilah təhti məmə okotləfəri negəu əha ikin.
40 Kəni kəmotətahtuv təulə e agke min motəpəh ilah ko-
tamnim. Kəni mohtis rəkis təulə min iətəm kəməlis-ərain
nuveiə asoli min lan ikin katələs negəu ikin. Kəni motiuvi
nivən əpəha aupən məmə nimətagi otələs negəu muvari.
41 Mətəu ikin əha lokipari nəuvetin, kəni nohli negəu təməu
nipəkil, negəu təmərurу nəlauəliən. Kəni nitəhi tinətəhapu-
əhapu nəusi negəu uərisig.
42 Kəni soldiə min kinotəni məmə okohamu nətəm kautol
kaləpus u e negəu tətəmki ilah məta nəuvein kotagim.
43 Mətəu Juliəs u rəhalah iətəmi asoli tolkeikei məmə oto-
smiəgəh Pol kəni məniəhu məmə okəsotoliən nati əha kəutəni.
Kəni məni=pən kəm nətəmi min u kotəhrun neaiən məmə
okotaupən motiuvig=pən pətigəm ləuantəhi moteai pari.
44 Kəni məni=pən kəm lah rəfin əha ikin məmə okotəmki
nipispisi timpə uə nəuveti negəu min iətəm nitəhi təməhapu-
əhapu moteai lan. Iəmotol lanəha kəni məhuvari rəfin, iətəmi
kəti təsimisiən.

28

Pol əpəha e nitəni Moltə

1 Nian iəməhuvari, kəni itimah rəfin iəkotəsanən əmə, kəni
minotətəu məmə nitəni əha, nərgin u Moltə.
2 Nətəm ikin əha kəmotəuvir pik o timah, kəni nikilah təmagiən
o nosiən itimah. Kəni e nian əha nuhuən təmatəfuv, nətəpuiən
tepət. Kəni kotahli nigəm asoli kəti məmə otəhgi itimah.
3 Kəni Pol təməuəri nigi mətu nəuvein muva. Kəni nian
tətəraki=pən nigi nəuvein e nigəm, əmeiko sineik kəti iətəm
tus iətəmi katimis, təgin e nahgi nigəm miet matus nəhlmin
məhkul=pən lan.
4 Nətəm ikin əha kəmoteruh sineik tətəhkul=pən e nəhlmi Pol,
kəni motəni kəm lah min məmə, “Nipəhriəniən suah u in iol

28:2 2Kor 11:27

təfagə kəti iohamu itəmi. Təməsimisiən ləuantəhi, mətəu uhgin u nərgin u Nalpiniən otəsegəhaniən məmə otəmiəgəh.”

5 Mətəu Pol təmorin=pən sineik əpəha e nigəm, kəni məsətəu aginiən məmə nipətin kəti tahmə lan.

6 Nətəmimi nikilah təhti məmə nipəti Pol otasisi, uə otəsuvəhiən əha rəueiu, tsipəri morin mimis. Kəmautəharəg mauteruh mətəu tinuvəh, mətəu təsoliən nati kəti mine. Kəni nikilah təhti məmə nəmə təhro suah u in uhgin kəti.

7 Ikin əha səniəmə isəu o nitəni rəha suah kəti, nərgin u Pupliəs, iətəm tətarmənig e nətəmi ikin əha. Təməmki itimah iəkəhuvən iman ikin, kəni meruh vivi itimah. Kəni iəkotatig iman ikin motos nian kisil.

8 Kəni tatə rəha suah u Pupliəs, in tatimis matətəpu-ətəpu, kəni mətaiu e nirə. Kəni Pol tuvən ohni əpəha iman ikin imə, mələhu=pən nəhlmin mil lan, kəni məfaki lan, kəni nimisiən rəhan təuvir min.

9 Nian nətəmimi kəmotətəu nati əha, kəni ilah rəfin e nitəni u iətəm kautohmis kəməhuva min o Pol. Kəni Pol təfaki e lah kotəuvir.

10 Nətəmi ikin əha, kəmotəfa natimnati tepət kəm timah. Nian inautol əpenə-penə məmə iəkohiet, kəmotəmki=pən rəfin rəhatimah natimnati mine nauəniən əpəha e negəu iətəm otasiru e timah e suaru.

Pol təmuvən Rom

11 Iəmotatig ikin əha motos məuig kisil, kəni iəməhuvən e negəu kəti rəha Aleksantriə iətəm təməhluaig e nitəni əha e nian rəha nətəpuiən. E nohli negəu əha, kəməfu aupən narmi uhgin mil əha mil-mil mil, nərgi lau u Kasto mine Polakis.

12 Iəməhuva əha taun Saerakus əpəha nitəni Sisili, kəni motəhtul ikin motos nian kisil.

13 Kəni mohiet ikin əha məhuva e taun kəti min, nərgin u Retiam əpəha nitəni Itali. Kəni lauig lan, nimətagi iasipesi tinatelel nati, kəni iəkohiet motaiu o nian keiu, motələs=pən nati əpəha Puteoli.

14 Ikin əha iəmoteruh piatah min nəuvein əha ikin nətəm kəutəhatətə e Iesu. Kəni kotətapuəh məmə oiəkotatig itimah min ilah o nəfakiən kətiəh. Kəni uərisig iəmotaliuək əmə məhuvən əpəha Rom. Kəni inu suaru rəhatimah iətəm iəmotaliuək lan mohiet=pa Rom.

15 Kəni nian piatah min iətəm kəutəfaki əpəha Rom kəmotətəu məmə iəməhuvən, kəni kəməhuva məmə okoteruh itimah əpəha e suaru. Kəməhuva məutəharəg əpəha Apias, taun kəti katol makit ikin. Ikin əha, hotel kisil əha ikin. Kəni nian Pol təmeruh ilah, təməni-vivi Uhgin, kəni nikin təmagiən məri məriauəh.

28:5 Mak 16:18 **28:6** Uək 14:11

16 Nian iəmohiet=pa Rom, kəni kəpmən təmegəhan məmə
Pol otətatig pisin əmə e nimə kəti, pəh soldiə kəti tateh.

Pol təməni pətigəm nəghatiən rəha Uhgin əpəha Rom

17 Tinos nian kisil, kəni Pol tahli=pən nəghatiən kəm nətəmi
asoli min rəha Isrel məmə okəhuva o nəghatiən kəti. Nian
kəməhuva, kəni təməni pətigəm kəm lah məmə, "Piak min, iəu
iəməsoliən nati kəti tərah e nətəm imatah ikin, mine kastim
rəhatah iətəm tipitah min kəmautəgətun itah lan aupən. Mətəu
nətəm Jerusiləm kəmotaskəlim iəu kləfən iəu kəm nətəm Rom.

18 Kəni nətəm Rom kəmotətapuəh o nəghatiən tepət ohniəu.
Mətəu kəməsoteruhiən nəghatiən kəti mine məmə oiəkimis
ohni. Kəni kotolkeikei məmə okotahli pətigəm iəu.

19 Mətəu nətəm Isrel ikin əha kəsotolkeikeiən. Kəni iəu aru
əmə iəkətapuəh məmə iəkuva ikinu Rom məhtul e kot e nəhmti
suah u Sisə, mətəu iəsəniən nəghatiən kəti tərah e nətəm imak
min.

20 "Mətəu-inu tol lanəha, kəni iəkolkeikei məmə iəkahli=pən
nəghatiən o təmah məmə iəkeruh itəmah məghati lan nəuvetin
kəm təmah. Kəməlis iəu e sen u, mətəu-inu o Iosmiəgəh əmə u,
iətəm kitah nətəm Isrel kəutəni məmə otəpanuva."

21 Kəni kəmotəni=pən kəm Pol məmə, "Iəsotosiən nauəuə
lan kəti mine iətəm təmsipən Jutiə. Kəni kitah min nəuvein
kəsotsipəniən ikin əha motos nəghatiən kəhuva məmə kətəni
nəghatiən tərah nəuvein lam.

22 Mətəu iəkolkeikei məmə iəkətəu-to məmə rəham nətəligiən
təhro lanu. Mətəu-inu iəkotəhrun məmə kinatəni rah noliən
rəha nəfakiən u rəhatəmah əpəha ikin min rəfin."

23 Kəni ilah kəmotələhu nian kəti o nəghatiən. Kəni e nian
əha, ilah tepət min nətəm Isrel kəməhuva əha Pol tətatig ikin.
Kəni in təməghati kəm lah e nian apiəpiə əha, mətəni-vivi kəm
lah narmənigiən Rəha Uhgin. Kəni mətəni min Lou rəha Mosis
mine iəni rəha Uhgin, məmə otiuvi ilah kəhuva o Iesu.

24 Nəuvein kəmotətəu rəhan nəghatiən, motəni nipəhriəniən
lan. Mətəu nəuvein kəsotəniən nipəhriəniən lan.

25 Kəni minautorgəhu ilah min ilah minautol məmə oko-
tagim min. Mətəu uərisig kohiet, Pol təni=pən nəghatiən kəti
min kəm lah məmə, "Nəghatiən iətəm Narmin Rəha Uhgin
təməfən kəm iəni rəha Uhgin u Aiseə məmə otəni pətigəm kəm
tipitah min aupən, in təhruahru əmə. Uhgin təməni kəm iəni
məmə,

26 'Uvən məni pətigəm kəm nətəmi min əha məmə iəu Uhgin
iatəni məmə,
"Onəutətəu məutətəu məutətəu,
mətəu ko nəsotəhruniən nian kəti mine.
Kəni onəkoteruh mauteruh mauteruh,

28:18 Uək 26:31 **28:19** Uək 25:11 **28:20** Uək 26:6-7 **28:22** Uək 24:14

mətəu ko nəsotəhruniən nian kəti mine.”
27 In tol lanəha mətəu-inu nikilah tiniəkis rəkis.
Kəmotasisig e matəlgilah mine nəhmtilah.
Mətəu kəmautol lanəha məmə,
okəsoteruhiən e nəhmtilah,
kəni okəsotətəuiən e matəlgilah,
kəni nikilah təruru nəhruniən.
Kəni məsəhuvaiən ohniəu məmə iəkosmiəgəh ilah.’ ”
28 Kəni Pol təni məmə, “Onəkotəkeikei motəhrun vivi məmə Uhgin təmol suaru u rəhan o nosmiəgəhiən nətəmimi. Tinuvən rəkis o Nanihluə min. Kəni nətəmi min əha okotətəlig e nəghatiən əha kəni motəni nipəhriəniən lan.”*
30 Kəni e nu keiu apiəpiə, Pol təmətatig əmə e nimə əha kəni matol ren lan. Kəni nikin tətagiən o nətəmimi min rəfin kəutəhuva məutəh.
31 In təməkeikei mətəni pətigəm narmənigiən Rəha Uhgin kəni mətəgətun əskasik ilah e nanusiən təuvir rəha Iərmənig Iesu Kristo. Kəni suah kəti tikə məmə otəniəhu o nəni pətigəmiən nəghatiən əha.

28:27 Aes 6:9,10 * **28:28** E kopi əuas min nəuvein rəha Niutestimin iətəm kəmətei e nəghatiən Kris aupən, nəghatiən pisin kəti min əha ikin iətəm tatilpin nəghatiən u mətəni məmə, “29 Nian Pol təmol naunun e rəhan nəghatiən, kəni kəmohiet, nətəligiən rəhalah təman kətiəh kətiəh kəni məutorgəhu.”

Rom
Nauəuə iətəm Pol təmətei tuvən kəm nəfaki min ikin Rom
Nəghatiən əkuəkir rəha nauəuə u Rom

?Pəh təmətei nauəuə u? Aposil Pol təmətei nauəuə u.

?Təmətei tatuvən kəm pəh? Təmətei nauəuə u tatuvən kəm nəfaki min iətəm ilah kəutatig e taun asoli u Rom.

?Natigiən təhro lanu nian təmətei? Pol tətei məmə in tolkeikei məmə otuvən meh nəfaki min əpəha rom, uərisig in təpanuvən e kəntri u Spen. Mətəu aupən ikin, in otəkeikei muvən mos məni kəti o nəfəniən kəm nanrah min e niməfaki rəha Jerusiləm. E niməfaki rəha Rom, Nanihluə* min tepət, mətəu nətəm Isrel tepət min.

? Təmətei nauəuə u o nak? Uərisig Pol tatuvən Rom, in tolkeikei məmə ilah okotaupən motəhrun in, kəni inəha, təmətei nauəuə u. Nətəm Rom kəsotos əhanəhiən nəgətuniən kəti rəha aposil kəti. Kəni inəha, in tolkeikei məmə otəni pətigəm suaru əhruahru rəha Uhgin o nosmiəgəhiən nətəmimi. Kəni in tolkeikei məmə otəni əhruahru məmə otəhro lanu, Nanihluə min mine nətəm Isrel, ilah rəfin okəhuva kətiəh əmə e niməfaki rəha Uhgin.

Pol təməni təuvir kəm lah

1 Iəu Pol, u iəu slef rəha Kristo Iesu†. Uhgin təmauin lak məmə iəu aposil, kəni təmitəpin məfəri iəu məmə iəkəni pətigəm nanusiən təuvir rəhan.

2 Nanusiən təuvir u, in tinəni rəkis nuvəh e rəhan iəni min iətəm kəmotətei=pən e Nauəuə Rəha Uhgin.

3-4 Nanusiən təuvir əha tətəghati e Nətin, Iesu Kristo rəhatah Iərmənig. In təmuva iətəmimi kəti, misipən e nəhlin rəha Kig Tefit. In təmimis, kəni Uhgin təməgətun məmə in Nətin əhruahru, inəha Nəti Uhgin, nian təmosmiəgəh in e nimisiən e nəsanəniən e uək rəha Narmin Asim.

5 E Kristo, Uhgin təmol təuvir kəm iəu, məfa kəm iəu uək təuvir məmə iəu aposil kəti. Təməfa uək u məmə iəkauin e nətəmimi e niki Nanihluə‡ mine e nəuaniləuis min rəfin məmə okotəni nipəhriəniən lan, kəni tol lanəha, mautol nəuian. Kəni nian kautol lanəha, otəfəri nərgi Iesu.

6 Kəni itəmah min əpəha Rom, Uhgin təmauin e təmah məmə itəmah rəha Iesu Kristo.

---

* **:** Nanihluə, Ianihluə — Afin-to e tiksinəri. † **1:1** Afin-to "Iesu" e tiksinəri. **1:1** Uək 9:15 **1:2** Rom 16:25-26 ‡ **1:5** Nəghatiən u "Nanihluə" tətəghati e nətəmimi rəfin u səniəmə nəuaniləuis min rəha Isrel. **1:5** Uək 26:16-18; Kəl 2:7-9

7 Kəni rəueiu iəkətei nauəuə kəm təmah rəfin. Uhgɨn
tolkeikei itəmah, kəni təmauɨn e təmah məmə rəhan.
Pəh Uhgɨn Tatə rəhatah, mɨne Iərmənɨg Iesu Krɨsto okuətuati
e rəhalau nəuvɨriən mɨne nəməlinuiən kəm təmah.

Pol təmolkeikei məmə otuvən meruh nətəm Rom

8 Uərisɨg iəpanəghati, iəkəni tagkiu kəm Uhgɨn o təmah rəfin
agɨn, mətəu-inu nətəmimi rəfin e nəhue nɨftəni kəmotətəu
nanusiən e nəhatətəiən rəhatəmah. Natimnati iətəm Iesu
Krɨsto təmol kəm tah tatol tol lanəha məmə iəkəhrun nəniən
tagkiu kəm Uhgɨn.
9 Kəni Uhgɨn təhrun məmə e nian rəfin iətəfaki, kəni
məsaluiən e təmah. Iatol pɨk uək rəhan e nɨkik ərəfin o nəni
pətɨgəmiən nanusiən təuvɨr rəha Nətɨn.
10 Iəmətəhtahnin nuvəh məmə oiəkuvnə meruh itəmah.
Kəni iətəfaki məmə rəueiu, nəmə in nətəlɨgiən pəhriən rəha
Uhgɨn, in oterəh e suaru kəti məmə iəkuvnə pəhriən.
11 Iəkolkeikei pɨk məmə iəkuvnə meruh itəmah məmə
iəkəfɨnə kəm təmah nəuvɨriən kəti rəha Uhgɨn məmə otol
itəmah nautəhtul əskasɨk təhmɨn mɨn,
12 tol lanu, nəhatətəiən rəhatəmah təhrun nasiruiən lak,
kəni rəhak mɨn təhrun nasiruiən e təmah.
13 Piak mɨn mɨne nəuvɨnɨk mɨn, təuvɨr məmə nəkotəhrun
məmə nian tepət, rəhak nətəlɨgiən təhti məmə iəkuvnə
məsal=pən e təmah. Mətəu nian rəfin natimnati tepət
tətahtɨpəsɨg lak o nuvnəiən. Iəkolkeikei məmə rəhak uək otəuə
e nəuan e nəmiəgəhiən rəhatəmah, təhmen e nəmiəgəhiən
rəha Nanihluə mɨn ikɨn pɨsɨn pɨsɨn mɨn.
14 Iəkəkeikei məni pətɨgəm nanusiən təuvɨr kəm nətəmimi
rəfin nətəm kəutatɨg ikɨn mɨn Rom tətarmənɨg ikɨn, mɨne ikɨ
pɨsɨn mɨn rəfin, kəni ilah nətəm kəmotol vivi skul, mɨne ilah
nətəm kəsotol viviən skul. Əuəh, iəkəkeikei məni pətɨgəm kəm
lah rəfin.
15 Kəni o nati əha, iəkolkeikei pɨk məmə iəkəni pətɨgəm
nanusiən təuvɨr kəm təmah mɨn əpəha Rom.
16 Iətəghati lanu mətəu-inu, iəu iəsaulɨs agɨniən o nanusiən
təuvɨr. Iəsaulɨsiən mətəu-inu nanusiən təuvɨr in nəsanəniən
rəha Uhgɨn o nosmiəgəhiən nətəmimi rəfin nətəm kəutəhatətə
lan, təmaupən muva o nətəm Isrel, uərisɨg ko, o Nanihluə mɨn.
17 Tol lanəha, e nanusiən təuvɨr, Uhgɨn təmol əpu suaru
rəhan məmə Uhgɨn tətəfən rəhan əmə nəhruahruiən kəm
nətəmimi. E nəhatətəiən əmə, Uhgɨn tatol məmə nətəmimi
kəhuva motəhruahru e nəhmtɨn. Kəni inu təhmen e Nauəuə
rəha Uhgɨn iətəm tətəni məmə, "Nətəmimi nətəm kotəhruahru
e nəhmtɨ Uhgɨn e nəhatətəiən rəhalah, ilah okotos nəmiəgəhiən
itulɨn."

1:7 Nam 6:25-26 **1:10** Uək 19:21; Rom 15:23 **1:13** Uək 19:21 **1:16** Mak 8:38; Uək 13:46; 1Kor 1:18-24 **1:17** Hab 2:4; Rom 3:21-22

Niəməha tatol Uhgin
o təfagə tərah rəfin

18 Mətəu Uhgin e negəu e neai tətəgətun rəhan niəməha mine
nalpiniən o nətəmimi rəfin nətəm kəutəhti nəuian mautol
noliən tərah min rəhalah. Ilah kəutəhtul pəsig e nipəhriəniən
rəha Uhgin e noliən tərah min rəhalah,
19 mətəu-inu ilah kotəhrun neruhiən əhruahru natimnati
min rəfin iətəm nətəmimi kotəhrun nəhruniən Uhgin lan. Tol
lanəha mətəu-inu Uhgin aru təməgətun əhruahru ilah lan.
20 Ko nətəmimi kəsoteruh əhruahruiən Uhgin e nəhmtilah.
Mətəu təmətuəuin e nian təmol neai, mine niftəni, mine
natimnati rəfin, kəni nətəmimi rəfin kotəhrun neruhiən e
nəhmtilah, natimnati rəfin iətəm in təmol, kəni tol lanəha,
kotəhrun neruhiən rəhan nəsanəniən iətəm tatuvən əmə
lanko naunun tikə, mine nipəhriəniən məmə in Uhgin, kəni
motəhrun nəhruniən məmə Uhgin in təhro lanu. O nati əha,
iətəmimi kəti tikə iətəm təhrun nəniən məmə in təruru məmə
Uhgin təhro lanu.
21 Tol lanəha mətəu-inu, nati əpnapin ilah kəmotəhrun
Uhgin tepət nəuan nəuvetin, mətəu kəmotəpəh nisiaiən məmə
in Uhgin, kəni məsotəniən kəm in məmə nikilah tagiən o
natimnati in təmol kəm lah. Mətəu nikilah təmatəhti nətəligiən
alməli min məmə Uhgin təhro lanu, kəni nətəligiən rəhalah
təmuva mapinəpu, minotəruru suaru iətəm Uhgin tolkeikei
məmə okotəhrun.
22 Nati əpnapin ilah kəutəni məmə ilah koteinatig, mətəu
ilah kəməhuva nalməli min,
23 kəni kəmotəpəh nəfakiən kəm Uhgin iətəm rəhan nepətiən
təhagəhag, kəni otəsimisiən məmnəmitiən, kəni tətatig itulin.
Kəni minəutətuəuin məutəfaki kəm narmi nati min iətəm
təhmen e nətəmimi u okotimis motəmnəmit nian kəti, uə
təhmen e mənig min, uə nati miəgəh min kəutaliuək uə
kəutəlkəu.
24 O nati u, Uhgin təməpəh ilah megəhan e lah məmə
okotohtəu=pən əmə noliən tərah min nikilah tolkeikei məmə
okotol e nipətilah. Tol lanəha, ilah kəmotol noliən min e
nipətilah iətəm tol əmə naulisiən.
25 Ilah kəmotəpəh nipəhriəniən rəha Uhgin motaskəlim
neiuəiən, kəni məutəfaki mautol uək kəm natimnati tepət
iətəm Uhgin təmol, mətəu kəmotəpəh nəfakiən kəm Uhgin.
Mətəu pəh kitah kotəni-vivi in nian rəfin naunun tikə. Əuəh.
26 O noliən min əha iətəm nətəmimi kəmotol kəm Uhgin,
təməpəh ilah, megəhan=pən e lah məmə okotohtəu=pən əmə
noliən tərah min iətəm nikilah tolkeikei məmə okotol e
nipətilah iətəm tol naulisiən əmə. Nati əpnapin nipətan min,

1:19 Uək 14:15-17; 17:24-28 **1:20** Job 12:7-9; Sam 19:1 **1:21** Efəs 4:17-18
1:22 Jer 10:14; 1Kor 1:20 **1:23** Dut 4:15-19; Sam 106:20

mətəu ilah kəutəpəh nitəu-pəniən rəhalah nəman, mautit aru
ilah min, kəni nati u in nati pisin e inu Uhgin təmələhu.
27 Kəni e noliən əhmen-əhmen əmə, nəman min, ilah
kəutəpəh nitiən rəhalah nipətan min, mautolkeikei pik nəman
pisin min. Ilah kautit aru ilah min iətəm tol naulisiən. Kəni
Uhgin təməfən nalpiniən əhruahru kəm lah o rəhalah noliən
tərah agin min.
28 Kəni nati kəti min. Mətəu-inu ilah kəsotolkeikeiən məmə
okotəhrun Uhgin, in təməpəh ilah megəhan=pən e lah məmə
rəhalah nətəligiən təsəhruniən məmə nati kəti in təuvir uə
nati kəti in tərah, kəni megəhan=pən məmə okotol nati iətəm
təsəhruahruiən məmə okotol.
29 Nikilah təmərіauəh e noliən tərah pisin pisin rəfin, kəni
ilah navərəs, kəni ilah kəutəsal e suaru o nərəkiniən nətəmimi.
Kəni nikilah təmərіauəh e noliən tərah min əha: ilah kautetet
nətəmimi, ilah nohamu itəmi, ilah kautol natimnati iətəm
kautiuvi=pa niəməha, ilah neiuə, ilah kautol tərah kəm
nətəmimi. Ilah kəutəni nikali nətəmimi,
30 mautəni rah nətəmimi, ilah kəutəməki e Uhgin, ilah nagət-
rəkis, ilah nəfəri məutəghati əfəri. Ilah kəutəsal e suaru o
noliən təfagə tərah min iətəm nətəmimi kəsotəhrun əhanəhiən.
Ilah mautəhti nəuia tatə mine mamə.
31 Nikilah təsəhtiən nati, ilah nəghati pik, nolkeikeiən
rəhalah tikə o nətəmimi, kəni nati əpnapin ilah aru əmə
nəuvein, ko təsətəligiən e nasəkiən o nasiruiən e nətəmimi.
32 Ilah kotəhrun pau nəghatiən əhruahru rəha Uhgin iətəm
tətəni məmə nətəmimi min u kautol noliən min əha, kotəkeikei
mohmis. Mətəu ilah kəutəkeikei e noliən min əha, kəni
ilah kautol noliən tərah tapirəkis nati əha, nikilah tagiən o
nətəmimi min nəuvein min nətəm kautol noliən tərah min əha,
kəni məutəfəri rəhalah nətəligiən məmə okotol.

2

Uhgin otələhu nəghatiən o nakiliən təfagə tərah

1 Tol lanəha, nati əpnapin itəmah nətəmimi nak, nəmə
nəkotakil motələhu nəghatiən rəha suah kəti o noliən
tərah kəti rəhan,* mətəu nəkotakil motələhu aru nəghatiən
rəhatəmah. Kəni rəhatəmah nəghatiən tikə o nuhalpiniən,
mətəu itəmah nətəm nautol lanəha, nautol noliən tərah min
təhmen-əhmen əmə e lah.†

1:27 Lev 18:22; 20:13; 1Kor 6:9 * **2:1** Nətəm Isrel kəmotəni məmə Nanihluə min, ilah rəfin nətəm kotərah mətəu-inu Nanihluə min kəsotosiən Lou rəha Mosis.
2:1 Mat 7:1-2; Jon 8:7 † **2:1** Fes min u e 2:1–3:8, Pol tətəghati əhruahru kəm nətəm Isrel. Tətəghati e noliən rəhalah iətəm nikilah təhti məmə kotəhruahru e nəhmti Uhgin mətəu-inu ilah nətəm Isrel, kəni kəutohtəu=pən Lou rəha Mosis. Kəni nətəligiən rəhalah məmə inu əmə təhmen məmə tatol ilah kotəhruahru.

2 Kəni kitah kotəhrun məmə nian Uhgɨn tətakil mətələhu
nəghatiən kəm nətəmimi nətəm kautol noliən mɨn əha iətəm
iəməni rəkɨs u, rəhan nəghatiən in təhruahru əmə.
3 Tol lanəha, nian itəmah nəutakil məutələhu nəghatiən rəha
nətəmimi o nərahiən rəhalah, mətəu itəmah nautol noliən
əhmen-əhmen əmə, kəni nəkotəkeikei motəhrun məmə ko
nəsotagɨmiən nian otakil mələ̇hu nəghatiən rəhatəmah.
4 ! Nɨkitəmah təsəhti pɨkiən noliən rəha Uhgɨn! In tatol
təuvɨr pɨk kəm təmah, kəni məsəməki uəhaiən e təmah, kəni
rəhan nətəlɨgiən o təmah in təfəməh. Mətəu itəmah nautol
nati əpnapɨn əmə e noliən təuvɨr mɨn əha rəhan. Nəkotəhrun
uə kəpə, məmə tatol noliən təuvɨr mɨn kəm təmah məmə
onəkotəuhlin itəmah e rəhatəmah noliən tərah mɨn.
5 Mətəu rəhn-kapə təmah tiəkɨs, kəni məsotəuhliniən itəmah
e rəhatəmah noliən tərah mɨn. Kəni o nati u, nautoriarun
niəməha mɨne nalpɨniən rəha Uhgɨn o təmah. Kəni nati
əpnapɨn məmə nəsoteruhiən niəməha mɨne nalpɨniən əha
rəueiu, mətəu onəkotos niəməha mɨne nalpɨniən rəhan nian
Uhgɨn otol əpu rəhan nələhuiən nəghatiən iətəm təhruahru.
6 Kəni Uhgɨn otəfən kəm nətəmimi kətiəh kətiəh tɨtəu=pən
əmə natimnati iətəm kəmotol.
7 Uhgɨn otəfən nəmiəgəhiən itulɨn kəm nətəmimi nətəm
kautəhtul əskasɨk nian rəfin o noliən nati iətəm təhruahru.
Nətəmimi mɨn əha kəutalkut pɨk o noliən nati təuvɨr məmə
Uhgɨn otəfən kəm lah nəni-viviən, mɨne nɨsiaiən, mɨne
nəmiəgəhiən iətəm naunun tɨkə.
8 Mətəu in otəfən rəhan niəməha mɨne nalpɨniən kəm
nətəmimi nəuvein nətəm kautol əmə nati nɨkilah əmə
tolkeikei, kəni məutəuhlin nəmtahlah e nɨpəhriəniən, kəni
məutohtəu=pən noliən tərah mɨn.
9 Nətəmimi mɨn rəfin nətəm kautol noliən tərah, ilah okotos
nərahiən mɨne nian iəkɨs mɨn. Otaupən pɨpɨm e nətəm Isrel,
uərisɨg ko Nanihluə mɨn.
10 Mətəu nətəmimi mɨn rəfin nətəm kautol noliən təuvɨr,
Uhgɨn otəfən nəni-viviən, mɨne nɨsiaiən, mɨne nəmə̇linuiən.
Otaupən pɨpɨm e nətəm Isrel, uərisɨg ko, kəm Nanihluə mɨn.
11 Tol lanəha mətəu-inu Uhgɨn tatol təhmen-əhmen əmə kəm
nətəmimi rəfin. Nati əpnapɨn ilah nətəm Isrel uə Nanihluə
mɨn, ilah rəfin okotos nati iətəm təhruahru o lah, inu nalpɨniən
uə nəuvɨriən.
12 Uhgɨn otəfən nalpɨniən rəha Nanihluə mɨn o noliən tərah
mɨn rəhalah, nati əpnapɨn kəməsotosiən Lou u Uhgɨn təməfən
kəm Mosɨs. Kəni nətəm Isrel, nətəmimi nətəm kəmotos Lou,
Uhgɨn otakil rəhalah noliən tərah mɨn e nəghatiən rəha Lou,
kəni məfən nalpɨniən rəhalah lan.

2:4 Efəs 1:7; 2Pitə 3:15 **2:6** Sam 62:12; Prov 24:12; Mat 16:27; 2Kor 5:10 **2:7** Rom 8:17-18 **2:8** 2Təs 1:8

13 Tol lanəha mətəu-inu səniəmə nətəmimi nətəm *kautətəu*
Lou iətəm kotəhruahru e nəhmtɨ Uhgɨn, mətəu nətəmimi
nətəm *kautol* nati iətəm Lou tətəni, ilah əha, Uhgɨn otəni məmə
ilah kotəhruahru e nəhmtɨn.
14 Nɨpəhriəniən, Nanihluə mɨn kəməsotosiən Lou rəha
Mosɨs. Mətəu nian mɨn nəuvein, kautohtəu=pən əmə rəhalah
nətəlɨgiən mautol nati iətəm təhruahru, təhmen-əhmen əmə
e inəha Lou tətəni. Inu tətəgətun məmə lou kəti əha ikɨn e
nɨkilah, kəni ilah kotəhrun nati əhruahru, mɨne nati iətəm in
təsəhruahruiən, nati əpnapɨn ilah kəsotosiən Lou rəha Mosɨs.
15 Ilah kotəhrun məmə nɨpətɨ Lou əha ikɨn rəha Uhgɨn
e nɨkilah mətəu-inu nian nəuvein, ilah kautol təuvɨr, kəni
nɨkilah tətəhti məmə, "noliən u təuvɨr." Kəni nian tepət, kautol
noliən tərah, kəni nɨkilah tətəhti məmə, "noliən u tərah."
16 Əuəh, nian kəti otəpanuva pəhriən iətəm Uhgɨn otəni
məmə Iesu Krɨsto otakil muh mələhu nəghatiən rəha nətəmimi
rəfin o noliən mɨn iətəm nətəmimi kotəhrun neruhiən, mɨne
noliən mɨn mɨne nətəlɨgiən oneuən mɨn. Iətəni nəghatiən u
kəm nətəmimi nian iətəni pətɨgəm nanusiən təuvɨr.

Nətəm Isrel mɨne Lou rəha Mosɨs

17 Mətəu pəh iəkəghati kəm təmah nətəm Isrel. Nautəni
məmə itəmah nətəm Isrel məutəfəri lan, kəni məutahgəl=pən
e Lou məmə in suaru rəha Uhgɨn o nosmiəgəhiən itəmah lan,
kəni məutəghati əuvsan məmə itəmah əmə nəkotəhrun Uhgɨn,
kəni in təhrun mɨn əmə itəmah.
18 Kəni nautəni məmə nəkotəhrun rəkɨs nati nak iətəm Uhgɨn
tolkeikei, kəni itəmah nəkotəhrun suaru iətəm təhruahru vivi
mətəu-inu Lou təməgətun itəmah lan.
19 Itəmah nautəni pɨk məmə nautit nətəmi nəhmtɨlah təpɨs,
kəni itəmah nəutasiəgəpɨn suaru rəha nətəmimi kəutaliuək
tapinəpu ikɨn,
20 kəni məutəgətun nanməli mɨn mɨne kəlkələh mɨn.‡
Nautəni lanəha mətəu-inu itəmah nautos Lou iətəm nəhruniən
mɨne nɨpəhriəniən rəfin kəutatɨg lan.
21 Təuvɨr əmə nəutəgətun nətəmimi pɨsɨn pɨsɨn mɨn. ?Mətəu
təhro nəsotəgətun aruiən itəmah? Itəmah nəutəgətun məmə
nətəmimi okəsotakləhiən. ?Mətəu təhro nəutakləh?
22 Itəmah nəutəgətun məmə okəsakləhiən e pətan. ?Mətəu
təhro itəmah nəutakləh e pətan? Nautəməki e narmɨ nati mɨn
kəmətei e nɨgi. ?Mətəu təhro nəutakləh e natimnati e niməfaki
rəha narmɨ nati mɨn?
23 Nəutəghati əfəri e Lou. ?Mətəu təhro nəutatgəhli Lou
məutərəkɨn nərgɨ Uhgɨn?

2:14 Uək 10:35 ‡ **2:20** Nian Pol tətəni "nətəmi nəhmtɨlah təpɨs," mɨne "nanməli mɨn," mɨne "kəlkələh mɨn," in tətəghati e Nanihluə mɨn iətəm nətəm Isrel kəutəni məmə ilah kautol noliən mɨn əha. **2:20** 2Tim 3:5 **2:21** Mat 23:3-4

24 Inu təhmen e Lou Rəha Uhgɨn iətəm tətəni məmə, “!Nətəm
Isrel! Nanihluə mɨn kəutəni rah nərgɨ Uhgɨn o noliən tərah
rəhatəmah.”
25 Noliən rəha nəhgi-pəniən rəha nətəm Isrel in nati təuvɨr,
mətəu in otəuvɨr əmə nəmə nətɨtəu=pən Lou iətəm Uhgɨn
təməfən kəm Mosɨs. Mətəu nəmə nəutatgəhli Lou, kəni təhmen
əmə məmə kəsəhgi-pəniən itəmah.
26 Nəmə Ianihluə kəti u kəsəhgi-pəniən, mətəu tatɨtəu=pən
Lou, Uhgɨn oteruh suah kəha məmə kɨnəhgi=pən rəkɨs, inəha
in rəhan iətəmimi.
27 Kəni nətəmimi nətəm kəsəhgi-pəniən ilah e nɨpətɨlah,
mətəu kautohtəu=pən Lou, ilah okotakil motuh motələhu
nəghatiən rəhatəmah mətəu-inu, nati əpnapɨn nəmotos pau
Lou iətəm kəmətei, kəni kəməhgi=pən itəmah, mətəu nəutəhti
Lou.
28 Nəmə iətəmi kəti təmol noliən rəha nətəm Isrel, təsoliən
məmə in təmuva iətəm Isrel pəhriən. Kəni noliən pəhriən rəha
nəhgi-pəniən, səniəmə nati kəti rəha nɨpətɨn.
29 Mətəu iətəmi kəti u in iətəm Isrel pəhriən, in iətəm Isrel e
nɨkin. Kəni noliən pəhriən rəha nəhgi-pəniən, in nati kəti rəha
nɨki iətəmimi iətəm Narmɨn əmə Rəha Uhgɨn tatol, mətəu Lou
təsoliən. Kəni səniəmə nətəmimi nətəm kautəfəri nərgɨ iətəmi
əha, mətəu Uhgɨn əmə təfəri nərgɨn.

3

Nian rəfin Uhgɨn tatol rəhan nəghatiən

1 Kəmə təhro iətəmi kəti otəni məmə, “? Nəmə nɨpətɨ nəhgi-
pəniən suah kəti e noliən rəha nətəm Isrel, in səniəmə nati kəti
rəha nɨpətɨn, kəni təhro nəutəni məmə nəhgi-pəniən u in nati
agɨn kəti? ?Kəni o nati nak in nati təuvɨr kəti məmə suah kəti
in iətəm Isrel?”
2 ! Kəni iəu iəkəni məmə okəmə suah kəti in iətəm Isrel, in
nati təuvɨr agɨn e noliən mɨn rəfin! Nati tətaupən, Uhgɨn
təmələhu=pən e nəhlmɨlah, nəghatiən əhruahru rəhan.
3 In nɨpəhriəniən məmə ilah nəuvein kəsotoliən nəghatiən rəha
Uhgɨn. Mətəu noliən rəhalah təsoliən məmə Uhgɨn otəsoliən
rəhan nəghatiən.
4 !Kəpə! Nati əpnapɨn nətəmimi rəfin e nəhue nɨftəni kəuteiuə,
mətəu Uhgɨn təseiuəiən. Təhmen əmə e Nauəuə Rəha Uhgɨn,
tətəghati e Uhgɨn mətəni mɨn lanu məmə,
“Nian nəkəghati, nəghatiən rəham otəgətun məmə ik
nəkəhruahru.
Nian nətəmimi okotakil rəham noliən mɨn, motəni məmə
nəmol noliən tərah mɨn, mətəu ik onəkol win e
nəghatiən rəhalah.”

2:24 Aes 52:5 **2:26** Kəl 5:6 **2:29** Dut 30:6; Kol 2:11 **3:4** Sam 51:4

5 Mətəu nəmə təhro iətəmi kəti otəni e nətəligiən rəha
iətəmimi əmə tol lanko lanu məmə, “Nətəmimi kauteruh məmə
kitah kautol təfagə tərah min, kəni uərisig mauteruh məmə
Uhgin in təhruahru agin. Tol lanu lan, təfagə tərah min
rəhatah tətəgətun nəhruahruiən rəha Uhgin, kəni in nati təuvir
məmə nətəmimi kəuteruh nəhruahruiən rəha Uhgin. Tol lanu,
təsəhmeniən məmə Uhgin otakil itimah mol nalpiniən kəm
timah o təfagə tərah min rəhatimah mətəu-inu təfagə tərah min
rəhatimah kəutəgətun rəhan nəhruahruiən.”
6 !Ei, kəpə, nətəligiən u tol lanu in rəha iətəmimi əmə, səniəmə
rəha Uhgin. Kəni nətəligiən əha in neiuəiən! ?Nəmə nətəligiən
əha in nipəhriəniən, kəni Uhgin otəhro min lanu makil muh
mələhu nəghatiən rəha nətəmimi e nəhue niftəni, (kəni kitah
kotəhrun məmə in otol)?
7 Kəni nəmə təhro iətəmi kəti otəni məmə, “?Nəmə iəkeiuə,
kəni rəhak neiuəiən otəgətun məmə Uhgin tətəni əmə
nipəhriəniən, kəni nətəmimi kəutəni-vivi in ohni, kəni təhro
lanu Uhgin otakil muh mələhu nəghatiən rəhak məmə iəmol
təfagə tərah?”
8 Mətəu iəu iatəni məmə, nəmə kotohtəu=pən nətəligiən
alməli min lanəha, nətəmimi kotəhrun nəniən məmə, “Pəh
kotol noliən tərah min məmə rəhatah min noliən tərah min
okotəuə e nəuviriən.” Mətəu nəghatiən u tərah. Nipəhriəniən,
nətəmimi nəuvein kəutəni rah nərgək məuteiuə məmə iəu
iətəghati mətitəu=pən nətəligiən alməli min lanəha. Uhgin
otakil muh mələhu nəghatiən rəhalah, kəni rəhan nəghatiən
əha in təhruahru əmə.

Iətəmi kəti tikə
in təhruahru vivi agin

9 ? Kəni təhro? ? Kitah okotəni məmə nak əha rəueiu?*
? Nikitəmah təhti məmə Uhgin otol təuvir kəm nətəm Is-
rel mapirəkis Nanihluə min? ! Kəpə! Iəməni rəkis məmə
nəsanəniən rəha təfagə tərah tətarmənig e nətəmimi rəfin,
nətəm Isrel mine Nanihluə min.
10 Inu təhmen e Nauəuə Rəha Uhgin iətəm tətəni məmə,
“Iətəmi kəti tikə iətəm təhruahru, kətiəh agin mine uəha tikə;
11 Iətəmi kəti tikə iətəm təhrun,
iətəmi kəti tikə iətəm tətəsal e Uhgin.
12 Nətəmimi min rəfin agin kəmotəuhlin nəmtahlah o Uhgin,
ilah kəsotəhruniən noliən nati kəti o noliən nəuia Uhgin,
iətəmi kəti tikə iətəm in tatol nəuviriən, kətiəh agin mine uəha
tikə.”

---

* **3:9** Rəueiu Pol tətəni nəghatiən kəti min e nətapuəhiən rəha fes 1, “?Kəni o nati nak in nati təuvir kəti məmə suah kəti in iətəm Isrel?” **3:9** Rom 1:18–2:24; 3:23 **3:12** Sam 14:1-3; Sam 53:1-3; Pri 7:20

13 “Nəghatiən rəhalah təhmen e nəpieniən rəha suvət iətəm
təməuag,
Narmilah təriauəh e neiuəiən.”
“Poesin rəha sineik tatsipən e nohlilah.”
14 “Nohlilah təriauəh e nəuiakəniən mine nəghatiən arfu.”
15 “Kəutaiu uəhai əmə o nohamuiən itəmi;
16 ikin min rəfin kəutəhuvən=pən ikin, kəutərəkin natimnati,
kəni mautol nətəmimi kautətəu tərah,
17 kəni ilah kotəruru agin suaru rəha nəməlinuiən.”
18 “Ilah kəsotəginiən e Uhgin, kəni nisiaiən rəhan tikə agin e
nətəligiən rəhalah.”

19 Kitah kotəhrun məmə natimnati min rəfin iətəm Lou tətəni, in rəha nətəmi min u Uhgin təməfən Lou kəm lah. Tol lanəha məmə iətəmi kəti tikə təhrun nuhalpiniən nəghatiən iətəm Uhgin otəni. Kəni nətəmimi rəfin e nəhue niftəni, nətəm Isrel mine Nanihluə min, okotəkeikei motəhtul aupən e nəhmti Uhgin məmə in otakil muh mələhu nəghatiən rəhalah.

20 Tol lanəha, iətəmimi tikə agin iətəm Uhgin otəni pətigəm məmə in təhruahru e nəhmtin mətəu-inu in təmitəu=pən Lou. Kəpə, mətəu e Lou, kitah rəfin kotəhrun məmə kitah nol təfagə tərah.

Nəhruahruiən
e nəhmti Uhgin tətuva e nəhatətəiən əmə

21 Mətəu rəueiu, Uhgin tinol pətigəm rəkis rəhan suaru məmə nətəmimi okəhuva motəhruahru e nəhmtin. Suaru əha səniəmə inu okotohtəu=pən Lou. Mətəu nəghatiən min e Lou, mine nəghatiən rəha iəni min aupən, kəutəghati e suaru pisin əha rəha Uhgin.

22 Uhgin tatol iətəmi kəti tətəhruahru e nəhmtin nian tətəhatətə e Iesu Kristo. Kəni Uhgin otol kəm nətəmimi min rəfin nətəm kəutəhatətə lan. Nətəmimi min rəfin kotəhmen-əhmen əmə,

23 mətəu-inu nətəmimi rəfin kəmotol təfagə tərah kəni motəmkarəpən e suaru rəha nəhruahruiən rəha Uhgin iətəm təuvir məhagəhag,

24 kəni e nəuviriən rəhan, Uhgin tətəni əmə məmə ilah rəfin nətəm kəmotəhatətə lan, ilah kotəhruahru əmə e nəhmtin, məhuva nətəmimi rəhan, təhmen e nəlpəkauiən rəhan. Ilah kəsotətəouiən nati kəti məsotoliən nati kəti məmə okəhuva lanəha, mətəu Kristo Iesu təmətəou suaru rəhalah, mitis ilah e təfagə tərah min rəhalah e nimisiən rəhan.

25 Uhgin təmahli=pa Kristo məmə in sakrifais iətəm təmos nalpiniən mine niəməha rəhan o təfagə tərah min, nian nira Kristo təmaiu. Kəni Uhgin təmafəl təfagə tərah min rəha

---

3:13 Sam 5:9 **3:13** Sam 140:3 **3:14** Sam 10:7 **3:17** Aes 59:8 **3:18** Sam 36:1 **3:20** Sam 143:2; Rom 7:7; Kəl 2:16 **3:22** Kəl 2:16 **3:24** Rom 5:1

nətəmimi nian nətəmimi kotəhatətə məmə Kristo təmimis o lah. Uhgin təmol suaru əha məmə otəgətun məmə rəhan noliən in təhruahru agin, mətəu-inu e nətəligiən əfəməh rəhan, in təsoliən nalpiniən o təfagə tərah min iətəm nətəmimi kəmotol aupən.

26 Təmol lanəha məmə otəgətun rəueiu məmə noliən rəhan in təhruahru. In təməsalu əməiən e təfagə tərah min, mətəu təmahli=pa Iesu məmə in otos nalpiniən o təfagə tərah min. Kəni Uhgin aru əmə tətəni məmə nətəmimi nətəm kotəhatətə e Iesu, ilah okotəhruahru e nəhmtin.

27 ?Tol lanəha, iətəmimi kəti təhrun nəghati əuvsaniən o nati kəti iətəm təmol, məmə in təhruahru e nəhmti Uhgin, uə kəpə? Kəpə, nati tikə. ?Kəni iətəmimi təruru nəghati əuvsaniən o nak? Mətəu-inu iətəmimi kəti tikə iətəm təhrun nitəu-pəniən Lou məmə tuva məhruahru e nəhmti Uhgin. Uhgin tatol iətəmimi təhruahru e nəhmtin e nəhatətəiən əmə rəhan.

28 Tol lanəha mətəu-inu kitah kautaskəlim əskasik nətəligiən məmə iətəmimi tətəhruahru e nəhmti Uhgin e rəhan nəhatətəiən, mətəu səniəmə e nitəu-pəniən Lou.

29 Uhgin, in səniəmə Uhgin rəha nətəm Isrel əmə. In Uhgin min rəha Nanihluə min,

30 mətəu-inu Uhgin kətiəh əmə, iətəm in otol nətəmimi kotəhruahru e nəhmtin e suaru kətiəh əmə, inu nəhatətəiən rəhalah. Təhmen-əhmen əmə o nətəm Isrel mine Nanihluə min.

31 ?Təhro əha rəueiu e Lou əha? ?Nəhatətəiən əha tatol Lou əha in nati əpnapin? !Kəpə! Mətəu nian kəutəhatətə əmə e Uhgin, kəni e noliən əha, kautohtəu=pən əhruahru suaru pəhriən rəha Lou.

4

Uhgin təmol Epraham təhruahru e nəhmtin e nəhatətəiən

1 Epraham in nəukəti nəuaniləuis min rəha Isrel aupən.* Otətəlig-to e nati Epraham təmeruh məmə in suaru rəha nəhruahruiən e nəhmti Uhgin.

2-3 Nauəuə Rəha Uhgin tətəni məmə, "Epraham təməhatətə e Uhgin, kəni Uhgin təməni məmə Epraham in təhruahru e nəhmtin e nəhatətəiən rəhan." Tol lanəha, Uhgin təmol Epraham təhruahru e nəhmtin, mətəu səniəmə e suaru rəha noliən təuvir min rəha Epraham. Nəmə noliən təuvir min in suaru rəha nəhruahruiən, kəni Epraham təhrun nagət əfəriən

---

3:29 Rom 10:12 **3:30** Dut 6:4; Kəl 3:20 **3:31** Mat 5:17 * **4:1** E japtə u, Pol təmətəkeikei mətəghati kəm nətəm Isrel məmə noliən rəha Uhgin o noliən nətəmimi kəutəhuva məutəhruahru e nəhmtin e nəhatətəiən, mətəu kəsəniən məmə e natimnati min iətəm ilah kautol. Uhgin təməfəri iətəmimi agin mil keiu, Epraham mine Tefit. Uhgin təmol ilau kuəhruahru e nəhatətəiən rəhalau. **4:2-3** Jen 15:6; Kəl 3:6

ohni. Mətəu e nəhmtɨ Uhgɨn, ko Epraham təsəfəriən ohni.
Mətəu e nəhmtɨ Uhgɨn, ko Epraham təsəfəriən o nati kəti.

4 Nian iətəmimi kəti tatol uək o nətəouiən, kəni rəhan
iərmənɨg təsəniən məmə rəhan nətəouiən in neaniən kəti kəm
in, mətəu iərmənɨg təkeikei məfən nətəouiən o rəhan uək.

5 Mətəu kitah kəsotoliən uək məmə okəhuva motəhruahru
e nəhmtɨ Uhgɨn. Kitah kotəhatətə əmə e Uhgɨn, kəni in
tatol məmə kitah kəhuva motəhruahru e rəhatah nəhatətəiən.
Uhgɨn pɨsɨn əmə in tatol nətəmimi mɨn u kotərah kəutəhuva
məutəhruahru e nəhmtɨn.

6 Tefɨt in mɨn təməghati e nati u nian in təməni pətɨgəm
məmə nəuvɨriən pəhriən tatuvən o iətəmimi iətəm Uhgɨn tətəni
məmə in təhruahru e nəhmtɨn, mətəu səniəmə e noliən təuvɨr
iətəm iətəmi u təmol. In təməni məmə,

7 "Nəuvɨriən pəhriən tatuvən o nətəmimi u Uhgɨn təmafəl
rəhalah noliən tərah,
kəni in təmalu e rəhalah təfagə tərah.
8 Nəuvɨriən pəhriən tatuvən o iətəmi u Iərmənɨg təsaskəlɨmiən
e nɨkin rəhan təfagə tərah."

9 Intəh. Kitah kəmotəghtati e noliən təuvɨr mɨn, kəni rəueiu
kotəghati e nəhgi-pəniən.

?Nɨkitəmah təhti məmə nəuvɨriən pəhriən əha in rəha nətəmi
əmə u kəməhgi=pən ilah, nətəm Isrel, uə nəuvɨriən pəhriən
əha, in mɨn rəha nətəmi kəsəhgi-pəniən ilah, Nanihluə mɨn?
Əuəh, rəha Nanihluə mɨn. Iəmatəni məmə, Uhgɨn təməni
məmə Epraham in təhruahru e nəhmtɨn mətəu-inu e rəhan
nəhatətəiən.

10 ? Kəni mətəu Uhgɨn təməni e nian pəhruvən məmə
Epraham in təhruahru, nian kɨnəhgi=pən rəkɨs uə nian
kəsəhgi=pən əhanəhiən? Uhgɨn *təmaupən* məni lanəha, *uərisɨg*
kəpanəhgi=pən.

11 ? Kəni təməhgi=pən Epraham o nak? In nəmtətiən əmə
iətəm təməgətun pəhriən məmə in tɨnəhruahru rəkɨs e nəhmtɨ
Uhgɨn e rəhan nəhatətəiən. *Tɨnəhruahru rəkɨs,* kəni uərisɨg
kəmanəhgi=pən.

Kəni tol lanəha, in tatə rəha nətəmimi rəfin nətəm kəsəhgi-
pəniən ilah, mətəu kəutəhatətə e Uhgɨn, kəni in tətəni məmə
ilah kotəhruahru e nəhmtɨn e nəhatətəiən rəhalah.

12 Kəni in tatə rəha nətəmimi nəuvein mɨn, ilah nətəm
kəməhgi=pən ilah, inu nətəm Isrel. Mətəu in *səniəmə* rəhalah
tatə mətəu-inu kəməhgi=pən ilah, mətəu in rəhalah tatə
mətəu-inu ilah mɨn kautohtəu=pən *suaru rəha nəhatətəiən.*
Aupən ikɨn, rəhalah tatə Epraham təmɨtəu=pən suaru u nian
kəsəhgi=pən əhanəhiən.

4:2-3 1Kor 1:31 **4:8** Sam 32:1-2 **4:11** Jen 17:10-11

13 Uhgin təmol nəniəskasikiən kəm Epraham mine rəhan
min nəuaniləuis min məmə niftəni otuva rəhan o nian kəti.
Mətəu Lou səniəmə suaru iətəm nəniəskasikiən u otuva mol
nipəhriəniən lan. In otuva mol nipəhriəniən e nəhruahruiən
iətəm təmsipən e suaru rəha nəhatətəiən.
14 Tol lanəha mətəu-inu nəmə nəniəskasikiən u tətuva matol
nipəhriəniən o nətəmimi nətəm kəutarəriə əmə e Lou, kəni
nikilah təhti məmə ilah kotəhruahru lan, kəni suaru rəha
nəhatətəiən in nati əpnapin əmə, kəni nəniəskasikiən tol nati
əpnapin əmə lan.
15 Mətəu nəghatiən u, in nipəhriəniən: Lou tətəni məmə
nalpiniən mine niəməha rəha Uhgin tatuvən o nətəmimi nətəm
kəutatgəhli Lou, kəni ikin min rəfin Lou əha ikin, nətəmimi
kəutatgəhli. Tol lanəha, noliən rəha nitəu-pəniən Lou rəha
nətəm Isrel tatiuvi=pa nalpiniən mine niəməha rəha Uhgin,
kəni təsoliən məmə nəniəskasikiən otuva mol nipəhriəniən.
16 Tol lanəha, nəniəskasikiən tətuva matol nipəhriəniən
e nəmiəgəhiən rəhatah e suaru rəha nəhatətəiən məmə
nəniəskasikiən otuva e nəuviriən iətəm Uhgin tətətuati lan kəm
tah, kəni kitah kotəhrun pəhriən məmə rəhan nəniəskasikiən
in rəha nəuaniləuis min rəfin rəha Epraham†, səniəmə rəha
nətəmi min əmə u nətəm Uhgin təməfən Lou kəm lah, mətəu
rəha nətəmimi min u, ilah min nətəm kautohtəu=pən suaru
rəha nəhatətəiən rəha Epraham. In rəhatah ərəfin tatə.
17 Təhmen e Nauəuə Rəha Uhgin iətəm tətəni məmə, "Iəmol
ik nəkuva tipi nətəmimi tepət." E nəhmti Uhgin, Epraham in
rəhatah tatə. In təməhatətə e Uhgin iətəm tətəfən nəmiəgəhiən
kəm nətəm kəmohmis, kəni in təhrun noliən natimnati e nati
agin tikə.
18 Uhgin təmənniəkis kəm Epraham məmə in otuva tatə
rəha nəuaniləuis min tepət, kəni namipin min okotepət mo-
tapirəkis. Kəni Epraham təmələhu=pən rəhan nətəligiən
təskasik e Uhgin məhatətə iəkis lan məmə nəghatiən rəhan, in
nipəhriəniən, nati əpnapin in tiəkis agin məmə nəniəskasikiən
otuva mol nipəhriəniən.
19 Nəhatətəiən rəhan təseiuaiuiən, nati əpnapin in təhrun
məmə nipətin tinauəhli minəhmen əmə o nimisiən mətəu-
inu rəhan nu iuəkir o uan-hanrit, kəni təhrun məmə Serə
tinapirəkis ikin katemək ikin kəni ko təseməkiən.
20 Epraham rəhan nəhatətəiən təməsauit-auitiən e
nəniəskasikiən rəha Uhgin. Nipəhriəniən, rəhan nəhatətəiən
təmeviə muva məskasik təhmin min, kəni mətəfən nəni-viviən
kəm Uhgin.

4:13 Jen 17:4-6; 22:17-18; Kəl 3:29 **4:14** Kəl 3:18 **4:15** Rom 3:20; 5:13 † **4:16** Inu nətəm Isrel mine Nanihluə min u nətəm kautohtəu=pən suaru rəha nəhatətəiən. **4:16** Kəl 3:7 **4:17** Jen 17:5 **4:17** Jon 5:21 **4:18** Jen 15:5 **4:19** Jen 17:17

21 In təməhrun vivi e nikin məmə Uhgin tatos nəsanəniən o
noliən rəhan nəniəskasikiən tuva mol nipəhriəniən.
22 O nati əha inəha, “Uhgin təməni məmə Epraham in
təhruahru e nəhmtin e nəhatətəiən rəhan.”
23 Nəghatiən u iətəm tətəni məmə, “Uhgin təməni məmə
Epraham in təhruahru e nəhmtin,” kəməsəteiən məmə rəha
Epraham pisin əmə,
24 mətəu kəmətei min məmə rəhatah, iətəm Uhgin otəni
məmə kitah okotəhruahru e nəhmtin, kitah nətəm kəutəhatətə
lan, inu Uhgin u təmosmiəgəh Iesu Iərmənig rəhatah e
nimisiən.
25 Kəmegəhan=pa e Iesu tuva mimis o təfagə tərah min
rəhatah, kəni Uhgin təmol in təmiəgəh min e nimisiən məmə
in otol suaru məmə kitah okotəhruahru e nəhmtin.

5

Nəməlinuiən mine nagiəniən

1 Tol lanəha, Uhgin təməni məmə kitah kotəhruahru e nəhmtin
e nəhatətəiən, mətəu-inu kitah kəutəhatətə e nati u Iesu Kristo
təmol o tah. Kəni rəueiu, kitah Uhgin kəutatig e nəməlinuiən.
2 Kitah kəməutəhatətə e Iesu Kristo, kəni in təmos itah kəhuva
e nəhmti Uhgin məmə okotos nəuviriən iətəm Uhgin təmətuati
lan kəm tah. Kəni nəuviriən əha, kəutatig lanəha rəueiu.
Kəni kitah kotagiən mətəu-inu kitah kotəhrun vivi agin məmə
okotos nepətiən əhagəhag rəha Uhgin.
3 Kəni nati kəti min, kitah kəutagiən əmə nian kəutatig e nian
əskasik min mətəu-inu, kitah kotəhrun məmə nian əskasik min
kəutasiru e tah məmə okotəhtul əskasik e nərahiən.
4 Kəni nian kəutəhtul əskasik, Uhgin, nikin tagiən o tah. Kəni
nian kotəhrun məmə Uhgin nikin tagiən o tah, kəni kitah
kotələhu=pən rəhatah nətəligiən təskasik e Uhgin.
5 Kəni natimnati iətəm kautələhu=pən rəhatah nətəligiən
təskasik e Uhgin ohni, kotəhrun məmə okəhuva motol
nipəhriəniən mətəu-inu, in təməfa Narmin Rəhan kəm tah,
kəni Narmin tətəfa nolkeikeiən rəha Uhgin təriauəh e nikitah.
6 Kəni aupən, rəhatah nəsanəniən təmatikə əhanəh o
nosmiəgəh aruiən itah, mətəu e nian əhruahru iətəm Uhgin
təməni, kəni Kristo təmimis o nosmiəgəhiən itah nətəm
kotərah u kəsotisiaiən Uhgin.
7 E rəhak nətəligiən, in nati tiəkis agin məmə iətəmi kəti
otegəhan məmə in otimis o iətəmi kəti min nati əpnapin rəhan
noliən təhruahru. Mətəu nəmə təhro iətəmi kəti otimis o iətəmi
kəti min iətəm rəhan noliən təuvir agin o nətəmimi.

4:22 Jen 15:6 **4:25** Rom 4:19 **4:25** Aes 53:4-5 **5:3** Jem 1:2-3; 1Pitə 1:5-7

8 Mətəu Uhgin təməgətun rəhan nolkeikeiən asoli kəm tah
e noliən u məmə, nian kitah nətəmi kəmautol əhanəh təfagə
tərah, kəni Kristo timis o tah.
9 Tol lanəha, Uhgin təmol itah kotəhruahru e nəhmtin e nira
Kristo iətəm təmaiu nian təmimis o tah. Kəni mətəu-inu nati u
in nipəhriəniən, kitah kotəhrun vivi məmə Kristo otosmiəgəh
itah e niəməha mine nalpiniən rəha Uhgin e naunun nian.
10 Nian kəmautol tikimir kitah Uhgin, mətəu in təmol itah
kəhuva rəhn-niəli min mətəu-inu Nətin təmimis. Kəni mətəu-
inu təmol itah kəhuva rəhn-niəli min, nati kəti iətəm tapirəkis
inu məmə kitah kotəhrun vivi məmə Uhgin otosmiəgəh itah e
nalpiniən mine niəməha rəhan, mətəu-inu Kristo tətəmiəgəh.
11 Kəni nati kəti min, nikitah tagiən məmə kəməhuva kətiəh
kitah Uhgin e Iərmənig rəhatah Iesu Kristo, iətəm Uhgin
təmiuvi=pa itah lan kəhuva rəhn-niəli min.

Atəm təmiuvipa nimisiən, kəni Kristo təmos nəmiəgəhiən

12 Aupən agin, suah u Atəm, təmol təfagə tərah, kəni tol
lanəha, iətəmi kətiəh əmə u təmos təfagə tərah muva e nəhue
niftəni. Kəni təfagə tərah təmələs nimisiən muva ikin. Kəni
tol lanəha, nətəmimi rəfin okotəkeikei mohmis mətəu-inu ilah
rəfin kautol təfagə tərah.
13 Nipəhriəniən, nətəmimi kəmotol təfagə tərah uərisig
Uhgin təmanəfa Lou. Uhgin in təməsakiliən rəhalah noliən
məmə tərah, kəni məsətei rəkis-pəniən məmə rəhalah kəti
təfagə, mətəu-inu e nian əha lou tikə əhanəh məmə okotatgəhli.
14 Mətəu nati əpnapin Uhgin təməsətei rəkisiən təfagə tərah
min rəhalah, nətəmimi nətəm kəutatig e nian rəha Atəm
mətəuarus=pa Mosis, ilah rəfin kəmohmis. Əuəh, nati əpnapin
nətəmi min əha kəməsotoliən təfagə tərah təhmen e təfagə
tərah rəha Atəm iətəm təməhti nəghatiən pəhriən rəha Uhgin,
mətəu ilah rəfin kəmohmis.*
E noliən min nəuvein, Atəm in təhmen e Kristo iətəm
təmuərisig lan, mətəu-inu nati nak iətəm Atəm təmol, tatuvən
o nətəmimi rəfin, təhmen=pən əmə məmə nati nak Kristo
təmol tatuvən o nətəmimi rəfin.
15 Mətəu nati nak Uhgin təməfa tol pisin agin e təfagə tərah
rəha Atəm. Təfagə tərah rəha suah kətiəh əmə u, Atəm,
təmiuvi=pa nimisiən o nətəmimi tepət, kəni inu in nati asoli.
Mətəu nati asoli tapirəkis, in nəuviriən asoli rəha Uhgin iətəm
in təmean pik kəm nimənin nətəmimi tepət lan o nafəliən
təfagə tərah rəhalah, kəni nati əha təmuva e nəuviriən rəha
iətəmi kətiəh əmə u, Iesu Kristo.

5:8 Jon 3:16; 1Jon 4:10 **5:9** Rom 1:18; 2:5; Efəs 2:3-5 **5:12** Jen 3:6; Rom 6:23 **5:13** Rom 4:15 * **5:14** Təfagə rəha Atəm in nəhtiən nəghatiən əhruahru pəhriən rəha Uhgin. Uərisig, nətəmimi kautol təfagə tərah, mətəu Uhgin təməsəghati əhruahruiən kəm lah təhmen e Atəm. **5:14** Jen 3

16 Iəkəni min məmə, nəuviriən asoli rəha Uhgin iətəm in
təmətuati lan kəm nətəmimi, in tol pisin agin e nəua təfagə
tərah rəha iətəmi kətiəh əmə əha. Suah u təmol təfagə tərah
kətiəh əmə, kəni Uhgin təmakil muh mələhu nəghatiən lan
məmə nətəmimi rəfin otəkeikei motos nalpiniən o rəhalah
təfagə tərah min. Mətəu uərisig, nati əpnapin nətəmimi tepət
kəmautol təfagə tərah tepət, aupən muvən mətəuarus rəueiu,
kəni Uhgin təməfa nati təuvir agin kəm tah, kəni təmol məmə
kitah kotəhruahru e nəhmtin, kəni rəhatah nalpiniən tikə.
17 Nipəhriəniən məmə təfagə tərah rəha iətəmi kətiəh əmə,
Atəm, təmol nimisiən tətarmənig e nətəmimi rəfin, kəni inu
nati asoli. Mətəu nati asoli kəti min tapirəkis məmə, nati iətəmi
kətiəh əmə təmol, inu Iesu Kristo. Nətəmimi rəfin nətəm kau-
tos nəuviriən rəha Uhgin iətəm in təmətuati əpnapin əmə lan
kəm lah, kəni motəhatətə məmə Uhgin tatol ilah kəutəhruahru
e nəhmtin, ilah okotos nəmiəgəhiən itulin. Kəni ilah Kristo,
okotarmənig e natimnati rəfin.
18 Əuəh, təfagə tərah kətiəh əmə rəha Atəm təmol məmə
Uhgin təmakil muh mələhu nəghatiən rəha nətəmimi rəfin
məmə okotəkeikei motos nalpiniən. Kəni e noliən əhmen-
əhmen əmə, nati əhruahru kətiəh əmə rəha Kristo təmol suaru
məmə nətəmimi kotəhrun məhuva motəhruahru e nəhmti
Uhgin. Kəni nəhruahruiən əha, tatol məmə nətəmimi rəfin
kotəhrun nosiən nəmiəgəhiən itulin.
19 Nətəmimi tepət kəməhuva nol təfagə tərah min mətəu-inu
iətəmi əha Atəm *təməhti* nəuia Uhgin. Mətəu nətəmimi tepət
okəhuva motəhruahru e nəhmti Uhgin mətəu-inu iətəmi kəti
min, Kristo, *təmol* nəuia Uhgin.
20 Uhgin təməfa Lou məmə təfagə tərah otuva mol iahgin,
kəni məmə nətəmimi okotəhrun noliən tərah min rəhalah.
Mətəu nian təfagə tərah təmuva mol iahgin, nəuviriən iətəm
Uhgin təmətuati əpnapin əmə lan təmuva iahgin təhmin min
mapirəkis,
21 məmə nəuviriən otəri mapirəkis təfagə tərah min. Təfagə
tərah təmətarmənig e nətəmimi rəfin matiuvi=pa nimisiən
e lah. Mətəu rəueiu nəuviriən iətəm Uhgin təmətuati lan
kəm tah otarmənig, kəni nəuviriən əha otol məmə nətəmimi
okotəhruahru e nəhmti Uhgin, kəni motos nəmiəgəhiən itulin
e Iesu Kristo rəhatah Iərmənig.

6

Nəsanəniən rəha təfagə tərah ko təsəlis-ərainiən itah

1 ? Kəni tol lanəha o nati əha, kitah okotəhrəni? Nətəmimi
nəuvein okotəni məmə, "Təuvir məmə okotəkeikei əmə e

5:18 1Kor 15:22 **5:19** Aes 53:11 **5:21** Rom 6:23

noliən təfagə tərah mətəu-inu Uhgin otəfa rəhan nəuviriən
tepət min kəm tah lan.” ? Mətəu kitah okotəni nəghatiən
təhmen e nati u?*
2 ! Kəpə, təsəhruahruiən! Nian təfagə tərah tətalkut məmə
otiuvi=pən itah tərah ikin, kəni nikitah təkeikei məhti məmə,
təhmen əmə məmə kəmohmis rəkis lan e təfagə tərah, kəni ko
kəsotoliən nəuian rəueiu.
3 Nəkotəhrun uə kəpə məmə, kəmol bəptais e tah, kəni bəptais
əha tətəgətun məmə kitah kəməhuva kətiəh kitah Kristo. Kəni
nian Kristo təmimis, təhmen əmə məmə kitah kəmohmis kitah
min, u nipətin təni məmə nəmiəgəhiən rəhatah e noliən təfagə
tərah, in təmimis.
4 Tol lanəha, nian kəmol bəptais e tah, in təhmen məmə
kəmohmis, kəni kitənim itah kitah Kristo. Kəni Uhgin Tatə
təmosmiəgəh Kristo e nimisiən e nəsanəniən asoli rəhan.
Kəni təhmen-əhmen əmə məmə Kristo təmiəgəh min, kitah
kotəhrun nitəu-pəniən suaru rəha nəmiəgəhiən vi.
5 Tol lanəha mətəu-inu, kəməhuva kətiəh kitah min e
nimisiən rəhan, kəni okəhuva min kətiəh kitah min e noliən
iətəm Uhgin təmosmiəgəh in lan e nimisiən.
6 Kitah kotəhrun məmə nian kəməhti=pən Kristo e nigi
kəməluau, kəməhti=pən ilah rəhatah nəmiəgəhiən rəha noliən
əuas min məmə, otərəkin noliən əuas rəhatah iətəm tolkeikei
pik təfagə tərah, rəhatah nəmiəgəhiən rəha noliən əuas əha
təmimis. Kəni təmol məmə təfagə tərah otəsarmənig miniən e
tah,
7 mətəu-inu iətəmimi iətəm təmimis, nəsanəniən rəha təfagə
tərah təsarmənig miniən lan.
8 Mətəu-inu kəmohmis kitah Kristo, kəni tol lanəha,
kotəhatətə məmə okotəmiəgəh kitah min rəueiu, mine nian
iətəm təpanuva.
9 Kotəhatətə lanəha mətəu-inu kotəhrun məmə Uhgin
təmosmiəgəh Kristo e nimisiən, kəni tol lanəha ko təsimis
miniən. Nimisiən təsarmənig miniən lan.
10 In təmimis mau kətiəh əmə, kəni e nimisiən rəhan təmos
rəkis nəsanəniən rəfin rəha təfagə tərah. Mətəu tətəmiəgəh
rəueiu, kəni e nəmiəgəhiən rəhan, in təməmiəgəh məmə otəfəri
nərgi Uhgin.
11 Kəni e noliən əhmen əmə əha, nikitəmah təkeikei məhti
itəmah məmə nəmohmis e təfagə tərah. Təfagə tərah, rəhan
nəsanəniən tika o niuvi-pəniən itəmah. Mətəu e nəmiəgəhiən

---

* **6:1** Inu in nati asoli kəti u nətəm Isrel kəsotolkeikeiən e nəghatiən rəha Pol. In tətəni məmə Uhgin in tatosmiəgəh iətəmimi e nolkeikeiən rəhan, mətəu səniəmə e natimnati təuvir min nətəmimi kautol. Ilah kəutəni məmə nəmə tol lanəha, kəni nətəmimi okotol əpnapin əmə təfagə tərah min! Konu, ilah kəutəni məmə nətəligiən rəha Pol təsəhruahruiən. **6:3** Kəl 3:27 **6:6** Kəl 5:24

rəhatəmah əha rəueiu, nikitəmah təkeikei məhti itəmah məmə
nəutəmiəgəh e Uhgin mine noliən vi mətəu-inu nəmautol
kətiəh itəmah Kristo Iesu, kəni noliən vi əha otləfəri nərgi
Uhgin.
12 Tol lanəha, sotegəhaniən məmə təfagə tərah tətarmənig
e nipətitəmah u nautos rəueiu iətəm otəpanimis nian kəti.
Sotegəhaniən məmə onautol nəuia nətəligiən tərah rəha
nipətitəmah.
13 Kəni sotegəhan miniən e nipətitəmah min məmə nau-
tol təfagə tərah lan. Mətəu otegəhan=pən e nəmiəgəhiən
rəhatəmah rəfin kəm Uhgin, mətəu-inu itəmah nətəmimi
nətəm Uhgin təməmkirəkis itəmah e nimisiən məmki=pən
itəmah e nəmiəgəhiən. Kəni otegəhan e nipətitəmah min məmə
okotol noliən min iətəm kotəhruahru e nəhmti Uhgin.
14 Tol lanəha mətəu-inu, təfagə tərah otəsarmənigiən e təmah
mətəu-inu, nəsotatig ahgəliən Lou iətəm təsasiruiən e təmah
məmə nəsotoliən təfagə tərah. Mətəu nəutatig ahgəl nəuviriən
iətəm Uhgin tətətuati lan kəm təmah, kəni e nəuviriən əha, in
otasiru e təmah məmə nəsotoliən təfagə tərah.

Iol əhruin min rəha noliən əhruahru

15 ?Kəni rəueiu iətəni min məmə, kitah okotəhrəni? Nəmə
iətəmi kəti otəni məmə, pəh okotol təfagə tərah mətəu-inu, Lou
təsarmənigiən e tah, mətəu nəuviriən əmə rəha Uhgin iətəm
tətətuati lan kəm tah tətarmənig e tah. !Kəpə, təsəhruahruiən!†
16 Nəkotəhrun uə kəpə məmə, nian nəutegəhan=pən e təmah
kəm iətəmi kəti məmə nautol nəuian, kəni itəmah rəhan nol
əhruin min, kəni itəmah nol əhruin min rəha iətəmi u nautol
nəuian. Suaru keiu o nitəu-pəniən. E suaru kəti, nəutəhuva
motəhmen e nol əhruin min rəha təfagə tərah, kəni suaru
u tatuvən o nimisiən. Kəni e suaru kəti min, nəutəhuva
motəhmen e nol əhruin min rəha noliən nəuia Uhgin, kəni
suaru u tatuvən o nəhruahruiən e nəhmti Uhgin.
17 Kitah kəutəni-vivi Uhgin məmə nati əpnapin aupən
nəmautol motəhmen e nol əhruin min rəha təfagə tərah, mətəu
uərisig, nəmotəuhlin itəmah məmə onəkotol e nikitəmah rəfin
nəgətuniən iətəm iəmətəgətun itəmah lan.
18 Uhgin təmitis itəmah e təfagə tərah, kəni təfagə tərah,
rəhan nəsanəniən tikə o narmənigiən e təmah. Kəni
nəməhuva motəhmen e nol əhruin min rəha noliən min
iətəm kotəhruahru e nəhmti Uhgin.
19 Iətəghati e nətəligiən min iətəm nətəmimi kotəhrun, inu
iol əhruin mine iətəmi asoli, mətəu-inu nətəligiən rəhatəmah
təsəhmeniən o nəhruniən natimnati rəha Uhgin. Aupən ikin,

6:11 2Kor 5:15; Kəl 2:19 **6:12** Jen 4:7 **6:13** Rom 12:1 **6:14** 1Jon 3:6
† **6:15** Afin-to e futnot e Rom 6:1. **6:16** Jon 8:34; 2Pitə 2:19

nəmotegəhan e nipətitəmah məmə ilah iol əhruin rəha noliən min iətəm tatol nauliisiən əmə, mine iol əhruin rəha nərahiən iətəm tətəri tepət. Mətəu rəueiu otegəhan=pən e lah məmə ilah iol əhruin rəha noliən iətəm kotəhruahru, kəni nəkəhuva nətəmimi nətəm Uhgin təmələhu kalin rəkis məmə rəhan min.

20 Nian itəmah nəmautol iol əhruin rəha təfagə tərah, noliən iətəm təhruahru e nəhmti Uhgin təsarmənigiən e təmah.

21 ?Nəuan nəuviriən nak nəmotos e nəmiəgəhiən rəhatəmah e noliən tərah min iətəm nəutaulis ohni əha rəueiu? !Nəuan noliən tərah min əha, in nimisiən əmə!

22 Mətəu rəueiu, Uhgin təmitis itəmah e təfagə tərah, kəni nəməhuva iol əhruin min rəhan, kəni nəuan nəuviriən iətəm nəutəhli, tatit itəmah məmə nəkəhuva nətəmimi rəha Uhgin e nikitəmah rəfin. Kəni uərisig lan, onautos nəmiəgəhiən itulin.

23 Tol lanəha, mətəu-inu nətəouiən rəha təfagə tərah in nimisiən, mətəu neaniən rəha Uhgin in nəmiəgəhiən itulin e Kristo Iesu rəhatah Iərmənig, kəni Uhgin tətean ərəfin nəmiəgəhiən itulin u e nikin agiən.

7

Lou təsarmənigiən e tah

1 Piak min mine nəuvinik min. Itəmah nəkotəhrun noliən rəha lou. Lou min kəutarmənig e nətəmimi nian ilah kəutəmiəgəh əmə.

2 Təhmen e nati u. Nəmə pətan kəti iətəm təmol marit, lou tətəni məmə in rəhan əmə əha iərman nian in tətəmiəgəh. Mətəu nəmə iərman əha timis, kəni lou rəha marit təsaskəlim miniən pətan əha, kəni in təhrun nitəu=pən miniən iərman pisin kəti.

3 Mətəu nəmə in tatitəu=pən iərman pisin kəti nian rəhan iərman tətəmiəgəh əhanəh, kətəni məmə in tətərəkin rəhan iərman. Mətəu nəmə rəhan iərman təmimis, lou əha rəha marit təsaskəlim miniən pətan əha, kəni nati əpnapin tatitəu=pən iərman pisin, in təsərəkiniən rəhan iərman aupən.

4 Piak min mine nəuvinik min. E noliən əhmen-əhmen əmə, mətəu-inu ninotol kətiəh itəmah Kristo, təhmen əmə məmə itəmah nəmohmis itəmah min e nigi kəməluau. Kəni mətəu-inu nəmohmis, Lou rəha Mosis təsaskəlim miniən itəmah əha rəueiu. Uhgin təmitis itəmah o nitəu-pəniən əhruahru natimnati rəfin agin e Lou məmə Uhgin otosmiəgəh itəmah. Kəni itəmah nəkotəhmen=pən əmə e pətan kəti iətəm rəhan iərman in təmimis, kəni rəueiu in təsoliən marit, kəni in təhrun nitəu-pəniən iərman pisin. Rəhatəmah iərman aupən, in Lou. Mətəu rəueiu, itəmah nəutohtəu=pən iətəmi pisin u Kristo, iətəm Uhgin təmosmiəgəh e nimisiən. Kəni nəutohtəu=pən in

---

6:23 Rom 5:12,15

məmə nəkotəuə nəuan təuvir, iətəm in noliən təuvir min iətəm
kəutisiai Uhgin.
5 Nian nətəligiən tərah rəha iətəmimi* tətarmənig e tah,
nətəligiən tərah min rəhatah kautiuvi=pən itah məmə okotol
noliən tərah min e nipətitah. Kəni nian Lou tətəni məmə
okəsotoliən noliən tərah min əha, tol məmə nikitah tətəhti
pik noliən tərah min, kəni kautolkeikei mautol təhmin noliən
tərah min. Tol lanəha, kəmotol təfagə tərah tepət. Kəni nəua
təfagə tərah min əha, in nimisiən əmə.
6 Mətəu rəueiu, kitah kəsotohtəu=pən miniən Lou rəha
Mosis məmə okotos nəmiəgəhiən itulin, mətəu-inu təhmen
əmə məmə kitah kəmohmis e Lou əha. Kəni tol lanəha, Lou
təsarmənigiən e tah u rəueiu. Kəni rəueiu, kitah iol əhruin
min rəha Uhgin, mətəu kəsotohtəu-pəniən suaru əuas o nitəu-
pəniən Lou iətəm in nati kəti əmə iətəm kəmətei rəkis, mətəu
kəutohtəu=pən suaru vi rəha Narmin Rəha Uhgin.

Lou tatol məmə nətəmimi kautol təfagə tərah

7 ?Kəni ko, kitah okotəhrəni? ?Lou in nati tərah mətəu-inu
tatol məmə kitah kautol təfagə tərah? !Kəpə, təsəhruahruiən!
Mətəu pəhriən, iəu iəkəhrun əmə məmə təfagə tərah təhro lanu
mətəu-inu Lou tətəgətun iəu lan. Nəmə Lou in təməsəniən
məmə iəsoliən noliən rəha nolkeikeiən nati kəti rəha iətəmi
pisin, kəni ko iəsəhruniən noliən əha məmə təhro lanu.†
8 Mətəu təfagə tərah təmaskəlim nəghatiən rəha Lou, mol
rəhan lan ioluək, kəni təmol məmə noliən rəha nolkeikeiən
nati kəti rəha iətəmi pisin təmuva tepət e nikik. Mətəu nəmə
Lou təmikə, kəni təfagə tərah rəhan nəsanəniən təmikə lanəha,
təhmen məmə təmimis.
9 Aupən ikin, nian iəmətəruru əhanəh Lou, nikik təsəhtiən
təfagə tərah rəhak, iəmətatig vivi əmə. Mətəu nian iəməhrun
məmə Lou əha ikin, kəni nəsanəniən rəha təfagə tərah təmuva
məmiəgəh məskasik, kəni inəhrun məmə inimis rəkis, inəha
iəu isəu o Uhgin.
10 Kəni iəmeruh məmə Lou əha iətəm təmuva məmə
otol iətəmimi təmiəgəh, mətəu nipəhriəniən təmiuvi=pa əmə
nimisiən.
11 Tol lanəha mətəu-inu, təfagə tərah təmaskəlim nəghatiən
rəha Lou, mol rəhan lan ioluək, kəni təmeiuə lak. Nikik
təməhti məmə nəmə iəmalkut o nitəu-pəniən Lou rəha Mosis,

7:4 Rom 6:2,11 * **7:5** Nətəmimi rəfin kautol təfagə tərah mətəu-inu nətəligiən tərah rəha iətəmimi tətatig e tah rəfin. Nətəligiən tərah əha tatiuvi=pən itah məmə kautol təfagə tərah. Rəhatah nəsanəniən tikə məmə okəsotoliən təfagə tərah motol noliən təuvir. Uhgin əmə təhrun nəfaiən nətəligiən vi kəm tah. **7:6** Rom 8:2; 6:4 † **7:7** E nəghatiən min rəha fes 7:7-25, nian Pol tətəni "iəu," mətəu nipəti nəghatiən u məmə in tətəghati e nətəmimi rəfin. **7:7** Eks 20:17; Dut 5:21; Jen 3 **7:10** Luk 10:28; Lev 18:5; Sam 19:7-10; Esik 20:11; Rom 10:5

kəni iəkos nəmiəgəhiən itulɨn. Mətəu inəruru noliən, kəni e
nəghatiən rəha Lou, iəkəkeikei mɨmɨs o təfagə tərah mɨn rəhak.
12 Tol lanko, iəməgətun məmə Lou tasim təmsɨpən e Uhgɨn,
kəni nəghatiən mɨn rəha Lou kəmotsɨpən e Uhgɨn motasim,
motəhruahru, motəuvɨr motasiru e nətəmimi.
13 Kəni nəmə təhro iətəmi kəti otəni məmə, "?Təhro lanu
məmə Lou in nati təuvɨr kəti, mətəu təmol məmə iəmɨmɨs,
inəha iəu isəu o Uhgɨn?" !Mətəu kəpə, təsəhruahruiən! Nian
iəməhrun nəghatiən rəha Lou iətəm in təuvɨr, nɨkik təmuvən
o noliən təfagə tərah, kəni iəu iəmol təfagə tərah iətəm nəuan
in nɨmɨsiən. Tol lanəha, təfagə tərah təmol məmə iəkɨmɨs.
Kəni rəueiu iəkəhrun məmə noliən tərah mɨn rəhak, ilah
təfagə tərah pəhriən. Kəni nian iəmeruh nəghatiən rəha Lou,
inəhrun məmə təfagə tərah in nati tərah agɨn.
14 Kitah kotəhrun məmə Lou təmsɨpən e Uhgɨn. Mətəu iəu,
iəu iətəmimi əmə. Kəni kətuati lak məmə iəu iol əhruin kəti,
kəni təfagə tərah in rəhak iətəmi asoli.
15 Nian mɨn nəuvein, iəsəhruniən natimnati iətəm iatol,
mətəu-inu nati təuvɨr mɨn iətəm iəkolkeikei məmə iəkol,
iəsoliən, mətəu iatol əmə nati iətəm iəsolkeikeiən.
16 Iəkəhrun vivi məmə təfagə tərah iətəm iatol in nati tərah,
kəni iəsolkeikeiən məmə iəkol. Kəni nian iətətəu tərah e nɨkik
o təfagə tərah u, in nəmtətiən kəti məmə Lou tatol rəhan uək,
kəni Lou in nati təuvɨr kəti.
17 Tol lanəha, səniəmə iəu iətəm iatol təfagə tərah mɨn, mətəu
noliən rəha təfagə tərah iətəm tətatɨg e rəhak nətəlɨgiən nian
rəfin, tatol məmə iəkol noliən tərah mɨn.
18 Iəkəhrun məmə nətəlɨgiən tərah rəhak otəsegəhaniən
məmə iəkol nati təuvɨr kəti. Iəkəhrun in nɨpəhriəniən mətəu-
inu iəkolkeikei məmə iəkol nati iətəm təuvɨr, mətəu ko iəsoliən.
19 Nati nak iatol səniəmə in nati təuvɨr iətəm iəkolkeikei
məmə iəkol, mətəu iatol əmə təfagə tərah iətəm iəsolkeikeiən
məmə iəkol.
20 Kəni nəmə iəkol nati nak iətəm iəsolkeikeiən məmə iəkol,
səniəmə iəu pəhriən u iatol, mətəu təfagə tərah iətəm tətatɨg lak
tatol.
21 Tol lanəha, iateruh məmə noliən kəti tatol uək e
nəmiəgəhiən rəhak nian rəfin. Noliən əha tol lanəha məmə,
nian iəkolkeikei məmə iəkol nati təuvɨr, mətəu təfagə tərah
uəha iuəkɨr ohniəu tatiuvi=pən iəu e təfagə tərah.
22 E nɨkik rəfin, iəkolkeikei Lou rəha Uhgɨn,
23 mətəu iateruh mɨn lou kəti mɨn iətəm tatol uək e
nəmiəgəhiən rəhak iətəm tətəluagɨn ilau rəhak nəhruniən,
məlis iəu, matol məmə iəu iol əhruin rəha təfagə tərah iətəm
tatol uək e rəhak nəmiəgəhiən.

7:11 Jen 3:13 **7:12** 1Tim 1:8 **7:15** Kəl 5:17 **7:23** Kəl 5:17; 1Pitə 2:11

24 !Kəsi, iətətəu tərah pik agin! Nipətik tolkeikei məmə iəkol
təfagə tərah. !Əui! ?Kəmə pəh otitis iəu e nolkeikeiən tərah min
əha iətəm tatit iəu e nimisiən mol iəu iətatig isəu o Uhgin?
25 !Pəh kotəni-vivi Uhgin. Iesu Kristo rəhatah Iərmənig in
otol!
Kəni tol lanəha, nəmiəgəhiən rəhak tol min lanu məmə, iəu
iol əhruin rəha Lou rəha Uhgin e rəhak nətəligiən vi, mətəu e
nətəligiən tərah rəhak, iəu iol əhruin rəha lou rəha təfagə tərah.

8

Noliən rəha nitəu-pəniən Narmin Rəha Uhgin

1 Kəni nəua nəghatiən rəfin min əha tol min lanu lan, məmə
Uhgin tətəni məmə kitah kotəhruahru e nəhmtin mətəu-inu
kəutəhatətə e nati iətəm Kristo təmol o tah. Kəni tol lanəha,
Uhgin ko təsuhiən, kəni məsələhuiən nəghatiən məsoliən
nalpiniən kəti rəha nətəmimi min u kəməhuva kətiəh ilah
Kristo Iesu,
2 mətəu-inu nəsanəniən rəha Narmin, iətəm tətəfa nəmiəgəhiən
vi kəm tah e Kristo Iesu, in təmitis itah e nəsanəniən rəha təfagə
tərah mine nimisiən.
3 Lou təruru nitisiən lanəha itah, mol itah kotəhruahru e
nəhmti Uhgin mətəu-inu, kitah nətəmimi əmə, kəni rəhatah
nəsanəniən tikə o noliən nati iətəm Lou tətəni. !Mətəu nati
iətəm Lou təruru noliən, Uhgin təmol! Inu, təmahli=pa Nətin
əhruahru kəni təmuva iətəmimi məhmen e tah.
Kəni Uhgin təmakil muh mələhu nəghatiən mol nalpiniən o
təfagə tərah iətəm kitah nətəmimi rəfin kautol. In təmol lanəha
nian təmol Nətin təmuva sakrifais o təfagə tərah min rəfin
rəhatah.
4 Uhgin təmol lanəha məmə, nəghatiən əhruahru min
rəha Lou okəhuva motol nipəhriəniən e nəmiəgəhiən rəhatah
iətəm kəsotohtəu-pəniən suaru rəha nətəligiən tərah rəha
iətəmimi, mətəu kəutohtəu=pən suaru iətəm Narmin Rəha
Uhgin tətəgətun itah lan.
5 Nətəmimi nətəm kautohtəu=pən nətəligiən tərah rəha
iətəmimi, nətəligiən rəhalah tatuvən əmə o nati iətəm
nətəligiən tərah rəhalah tolkeikei nian rəfin. Mətəu nətəmimi
nətəm kautohtəu=pən noliən iətəm Narmin Rəha Uhgin
tolkeikei, nətəligiən rəhalah tatuvən əmə o nati iətəm Narmin
Rəha Uhgin tolkeikei.
6 Nəmə nətəligiən tərah rəha iətəmimi in tətarmənig lan, kəni
iətəmi əha tatitəu=pən əmə suaru rəha nimisiən. Mətəu nəmə
Narmin Rəha Uhgin tətarmənig e rəhan nətəligiən, kəni iətəmi
əha tatitəu=pən suaru rəha nəmiəgəhiən mine nəmənuiən.

7:25 1Kor 15:57 **8:3** Hip 4:15 **8:3** Uək 13:37-39; Hip 2:14; 7:18; 10:1-2; Fil 2:7 **8:4** Kəl 5:16,25

7 Tol lanəha mətəu-inu, nətəligiən tərah rəha iətəmimi, tatol
tikimir ilau Uhgin, mətəu-inu təsitəu-pəniən lou min rəha
Uhgin, kəni in təruru agin nitəu-pəniən.
8 Nətəmimi nətəm kəutohtəu=pən nətəligiən tərah rəha
iətəmimi, ko kəsotoliən niki Uhgin tagiən.
9 Mətəu itəmah nəsotohtəu-pəniən nətəligiən tərah rəha
iətəmimi. Nipəhriəniən məmə Narmin Rəha Uhgin tətatig e
təmah, kəni nəutohtəu=pən noliən iətəm Narmin Rəha Uhgin
tolkeikei. Iətəmimi iətəm Narmin Rəha Kristo təsatigiən lan,
in səniəmə iətəmimi rəha Kristo.
10 Mətəu Kristo tətatig e təmah. Kəni nati əpnapin
nipətitəmah otəkeikei mimis o təfagə tərah, mətəu narmitəmah
tətəmiəgəh mətəu-inu itəmah nəkotəhruahru e nəhmti Uhgin.
11 Narmin Rəha Uhgin tətatig e təmah, inu Narmin Rəha
Uhgin u iətəm təmol Kristo Iesu təmiəgəh min e nimisiən.
Nipəhriəniən, nipətitəmah otimis nian kəti. Mətəu e Narmin
Rəhan, Uhgin otəfinə min nəmiəgəhiən e nipətitəmah.
12 Piak min mine nəuvinik min. Mətəu e natimnati
min əha, kitah kotəkeikei motatig motohtəu=pən nati iətəm
Uhgin tolkeikei, mətəu kəsotatigiən motohtəu=pən nati iətəm
nətəligiən tərah rəha iətəmimi tolkeikei məmə otol,
13 mətəu-inu nəmə nəkotatig motohtəu=pən nati iətəm
nətəligiən tərah rəha iətəmimi tolkeikei, nəkotəkeikei mohmis.
Mətəu nəmə e Narmin Rəha Uhgin nəkotuhamu noliən rəha
iətəmimi, kəni onəkotəmiəgəh,
14 mətəu-inu nətəmimi rəfin nətəm Narmin Rəha Uhgin tatit
ilah, ilah nenəti Uhgin min.
15 Itəmah nəkotəhrun məmə inu in nipəhriəniən mətəu-
inu Uhgin təməfinə Narmin Rəhan kəm təmah, kəni Narmin
təsoliən itəmah nəkotəgin min e Uhgin, təhmen e iol əhruin
nati kəti tətəgin e rəhan iətəmi asoli. Kəpə, mətəu Narmin
rəhan təmol məmə Uhgin təməhli itəmah. Kəni Narmin tatol
məmə kitah kotəhrun nəniən kəm Uhgin məmə, "!Ik rəhatimah
tatə!"
16 Kəni Narmin aru Rəha Uhgin tətəni kəm narmitəmah
məmə kitah nenəti Uhgin min.
17 Kəni mətəu-inu kitah nenətin min, kitah okotos natimnati
təuvir min iətəm Uhgin təmələhu kalin məmə rəhatah. Kəni
kitah Kristo okotos natimnati min əha. Kitah kotəhrun məmə
inu nipəhriəniən mətəu-inu kitah kautətəu nahməiən kitah
min, kəni ko kotəhrun məmə Uhgin otəfa nisiaiən kəm tah
təhmen e iətəm otol e Kristo.

Nepətiən əhagəhag
rəha Uhgin iətəm tətuva

8:9 1Kor 3:16; 12:3 **8:10** Kəl 2:20 **8:13** Kəl 6:8; Kol 3:5 **8:15** Mak 14:36; 2Tim 1:7 **8:16** 2Kor 1:22 **8:17** Kəl 4:5-7; Nəh 21:7

18 Iəkəhrun məmə nahməiən iətəm kəutatig lan u rəueiu,
okoteruh məmə ilah nati əpnapin əmə nian Uhgin otol əpu
nepətiən əhagəhag rəhan kəm tah.
19 Nipəhriəniən, natimnati rəfin iətəm Uhgin təmol, inu
niftəni mine natimnati iətəm kauteviə lan, mine neai, mine
nati miəgəh min, ilah kəutəhtahnin motolkeikei pik məmə
okoteruh nian iətəm Uhgin otol pətigəm məmə nenətin min u
nipəh min.
20 Kəutəsal=pən lanəha mətəu-inu Uhgin təmol məmə na-
timnati rəfin iətəm in təmol, ilah kəutatig e nəhlmi nərahiən,
motəruru noliən uək təuvir min iətəm rəhalah aupən ikin. Ilah
kəsotolkeikeiən lanəha, mətəu in Uhgin iətəm təmol lanəha e
lah. Kəni in təmolkeikei məmə ilah okotələhu=pən rəhalah
nuhuiniən lan,
21 məmə in otitis ilah e nəmnəmitiən mine nimisiən iətəm
ilah kəutatig pəhriən lan. Kəni in otitis ilah lanəha məmə in
təhrun nəfəniən nepətiən əhagəhag kətiəh əmə kəm lah iətəm
otəfən kəm nenətin min.
22 Kitah kotəhrun məmə aupən agin mətəuarus=pa əha
rəueiu, natimnati rəfin iətəm Uhgin təmol, kəutasək təhmen e
pətan kəti iətəm tətətəu nahməiən məmə otələs nətin.
23 Kəni səniəmə natimnati min əmə iətəm Uhgin təmol, ilah
kəutasək lanəha. Mətəu kitah min kəutasək lanəha, nati
əpnapin məmə Uhgin təməfa rəkis nati təuvir kəm tah, u
Narmin Rəhan. Kəni Narmin in nəuvetin rəha natimnati
təuvir agin min iətəm Uhgin otəpanəfa nian kəti. Kəni rəueiu
kəutəhtahnin e nian əhruahru məmə Uhgin otegəhan=pa
ərəfin kəm tah natimnati iətəm təməhli itah ohni. Kəni in otitis
nipətitah əuas min, məfa in vi min.
24 Təmətuəuin e nian Uhgin təmosmiəgəh itah, kitah
kəutələhu=pən əskasik rəhatah nuhuiniən e natimnati min
əha. Pəhriən, kitah kəsotos əhanəhiən natimnati min u. Nəmə
kinotos rəkis, kəni kəsotuhuiniən ohni.
25 Mətəu kəutələhu=pən rəhalah nuhuiniən e nati kəti iətəm
kəsotos əhanəhiən, kəni motol rəhalah nətəligiən təfəməh
məutəhtahnin mautəhtul əskasik.
26 Kəni təhmen məmə noliən rəha nuhuiniən əha tətasiru e
tah, Narmin Rəha Uhgin tətasiru e tah e rəhatah nəpəouiən,
təhmen lanu məmə, kitah kotəruru məmə nati nak kotəkeikei
motəfaki ohni, mətəu Narmin Rəha Uhgin tətəni rəhatah lan
nian kitah kəutehkimis e noliən kəti iətəm nəghatiən tikə lan.
27 Kəni Uhgin iətəm in təhrun niki nətəmimi, in təhrun
nati Narmin Rəhan tətəni, mətəu-inu Narmin Rəhan tətəfaki e
nəfaki min tatitəu=pən nətəligiən rəha Uhgin.

Nətəligiən rəha Uhgin

8:20 Jen 3:17-19 **8:23** 2Kor 5:2-4 **8:27** Sam 139:1

28 Kitah kotəhrun məmə, Uhgin tatol məmə natimnati rəfin
iətəm kəutəhuva, inko nati təuvir min mine natimnati tərah
min, ilah rəfin kəutəhuva o nasiruiən e tah nətəm kotolkeikei
Uhgin, inu kitah nətəmimi nətəm in təmauin e tah e nətəligiən
rəhan.
29 Tol lanəha mətəu-inu, aupən aupən agin, Uhgin tinitəpin
rəkis itah, kəni e nian əha, in təməni məmə noliən rəhatah
otuva məhmen e Nətin məmə nətəmimi tepət okəhuva pian
min mine nəuvinin min, kəni in ilis e tah rəfin.
30 Kəni kitah u in təmaupən məni məmə okəhuva rəhan,
in təmauin e tah. Kəni kitah u nətəm təmauin e tah, in
təmol itah kotəhruahru e nəhmtin. Kəni kitah u nətəm təmol
itah kotəhruahru, in otəfəri məfən nisiaiən mine nepətiən
əhagəhag rəhan kəm tah.

Nolkeikeiən asoli rəha Uhgin

31 Natimnati min rəfin əha kəutəgətun itah məmə, Uhgin in
tətəhtul=pa e tah, matol natimnati rəfin məmə ilah natimnati
təuvir min e nəmiəgəhiən rəhatah, kəni nati əpnapin əmə nəmə
pəh tatol tikimir kəm tah.
32 In təməsəginiən o Nətin əhruahru məmə otimis o tah rəfin,
mətəu in təmegəhan əmə lan. Kəni nəmə in təməfa Nətin kəm
tah, kəni nati əkəku əmə məmə in otean itah e natimnati min
rəfin.
33 ? Pəh təhrun nətu=pa min nəghatiən kəti məmə kitah
kəmotol tərah? Iətəmi kəti tikə, mətəu-inu, in Uhgin iətəm
təmol itah kotəhruahru, kitah nətəm in təmitəpin.
34 ? Kəni pəh təhrun nələhuiən nəghatiən məmə kitah
kotəkeikei motos nalpiniən? Iətəmi kəti tikə, mətəu-inu Kristo
Iesu təmimis o tah, kəni nati kəti min, Uhgin təmosmiəgəh in
e nimisiən. Kəni rəueiu, in tətəharəg e nikali Uhgin maru, ikin
ima nisiaiən mine nəsanəniən, mətəfaki kəm Uhgin o tah.
35 ?Nak təhrun nələs rəkisiən itah e nolkeikeiən rəha Kristo o
tah? ?Nərahiən, uə nian iəkis min, uə nərahiən iətəm nətəmimi
kautol kəm tah, uə nəumis, uə rəhatah nautə tikə, uə ikin tasilə
ikin, uə nətəmimi nətəm kəutərəkin motohamu kitah? Kəpə. !
Nati kəti tikə!
36 Nəmiəgəhiən rəhatah təhmen e nati Nauəuə Rəha Uhgin
tətəni məmə,
"Uhgin. Nian rəfin, nətəmimi kautolkeikei məmə okotohamu
itimah o nərgəm.
Itimah iəkotəhmen e sipsip min iətəm okohamu ilah."
37 Nipəhriəniən, e natimnati min ərəfin əha, Kristo iətəm
tolkeikei itah, tatol məmə kitah kotapirəkis agin.
38 Kəni iəkəhrun vivi agin məmə nati kəti tikə agin təhrun
nos rəkisiən itah e nolkeikeiən rəha Uhgin, inu nimisiən, uə

8:28 Efəs 1:11 **8:29** Kol 1:18; Hip 1:6 **8:31** Sam 118:6 **8:33** Aes 50:8-9
8:36 Sam 44:22

nəmiəgəhiən, uə nagelo min, uə iərmis min, uə natimnati
iətəm tətuva əha rəueiu, uə natimnati iətəm otəpanuva, uə
nəsanəniən min rəfin,
39 uə natimnati əpəha ilis, uə natimnati ipai agin, uə nati kəti e
natimnati rəfin agin iətəm kotatig, ko ilah rəfin kəsotəhruniən
nos rəkisiən itah e nolkeikeiən rəha Uhgin iətəm kautos e
Iərmənig rəhatah Kristo Iesu.

9

Pol təmolkeikei pik məmə nətəm Isrel okotəhatətə e Kristo

1 Kəni rəueiu iəkolkeikei məmə iəkəghati e rəhak min
nətəmimi u nətəm Isrel, məmə ilah tepət kəmotəpəh Kristo.
Iatəni pəhriən mətəu-inu itimlau Kristo kətiəh əmə,
iəseiuəiən. Rəhak nətəligiən tətəni məmə nati u iətəni in
nipəhriəniən, kəni Narmin Rəha Uhgin tətegəhan lan.
2 Nikik təmitəgit kəni mətahmə pik o lah nian rəfin.
3 Nəmə iəu iəkəhrun nosiən nalpiniən mine niəməha rəha
Uhgin, kəni inu otasiru e nətəmimak min məmə okotəhatətə
e Kristo, kəni nikik tagiən əmə. Nipəhriəniən, nikik tagiən
nəmə Uhgin otos rəkis iəu e Kristo iətəm iəkolkeikei pik, nəmə
in otasiru e nətəmimak min məmə okotəhatətə lan. Iəkəni
nəghatiən u, "nətəmimak min," mətəu-inu e nipətin, ilah nətəm
Isrel təhmen lak.
4 Ilah nətəm Isrel, kəni natimnati təuvir min u rəhalah:
Uhgin təməhli ilah məmə nenətin min, kəni təmol əpu rəhan
nepətiən əhagəhag kəm lah, kəni məfən min nəniəskasikiən
min rəha nasiruiən,* kəni məfən min Lou kəm lah, mine
nəfakiən əpəha e Nimə Rəha Uhgin, mine nəniəskasikiən min.
5 Kəni tipilah min, ilah nətəmi asoli min rəha Uhgin aupən,
kəni e nipətin ikin, Kristo təmsipən e lah, kəni in Uhgin iətəm
in ilis e natimnati rəfin, iətəm okotəni-vivi əmə kətan naunun
tikə. Əuəh.†

Suaru iətəm Uhgin təmitəpin nətəmimi lan

6 Nətəm Isrel kəməsotəhatətəiən e Kristo, mətəu noliən əha
təməsoliən məmə nəghatiən rəha Uhgin təmei.‡ Nətəmimi
rəfin nətəm kəutəni məmə Jekəp in kəha tərah rəhalah, ilah
kəutəni məmə ilah nətəm Isrel§. Mətəu səniəmə ilah rəfin u

9:3 Eks 32:32 **9:4** Eks 16:10; 24:15-18; 33:12-23; 40:34-38 * **9:4** Nəniəskasikiən rəha nasiruiən nəuvein tol lanu lan: (Noa) Jen 9:8-17; (Epraham) Jen 12:2-4; 15:9-21; 17:1-27; (Isrel) Eks 19–24; (Finehas) Nam 25:10-13; (Tefit) 2Saml 7:5-16; (Isrel — in vi) Jer 31:31-34. † **9:5** Ikin min tepət e Niutestimin, Pol tətəni-vivi Uhgin nian təni məmə tətuəuin min nikin tətəhti in, təhmen e Rom 7:25; 8:31-39; 11:33-36. ‡ **9:6** Uhgin təməniəskasik kəm Epraham, Aisək, mine Jekəp məmə namipin tərah min rəhalahal okotos nəuvirian min rəha Uhgin. Nəuvirian min əha kəməhuva pəhriən e Iesu Kristo nian nətəmimi kəutəhatətə lan. § **9:6** Isrel in nərgin kəti min rəha Jekəp.

iətəm Uhgɨn tətəni məmə ilah nenətɨn mɨn, nətəmimi pəhriən rəha Isrel.
7 Kəni e noliən əha inəha, ilah nətəm kəmotsɨpən e Epraham,
ilah səniəmə nətəmi pəhriən rəha Epraham. Mətəu Uhgɨn
təməni kəm Epraham məmə, "Namipɨm əhruahru otsɨpən e
nɨra Aisək."
8 Nɨpətɨ nati u məmə, ilah u kəmotsɨpən e Epraham səniəmə
ilah rəfin nenətɨ Uhgɨn mɨn. Mətəu nenətɨ Uhgɨn pəhriən, ilah
nətəmimi nətəm kəmotair e nəniəskasɨkiən rəha Uhgɨn. Kəni
ilah u namipɨ Epraham pəhriən.
9 Tol lanəha mətəu-inu Uhgɨn təməni əskasɨk kəm Epraham
lanu, "E nian əhruahru lanu e nu iətəm tətuva, oiəkɨtəlɨg=pa,
kəni Serə tɨnələs rəkɨs nətɨn kəti iərman."
10 Mətəu nəghatiən təsoliən naunun u ikɨnu. Nəti Serə u
Aisək təmit Rəpekə, kəni in təmələs mil-mil keiu. Rəhalau tatə
u Aisək, kəha tərah rəha nətəm Isrel.
11 Mətəu nian mil-mil mil u kəməsuair əhanəhiən, kəni
məsuol əhanəhiən nati kəti iətəm təuvɨr uə tərah, Uhgɨn
təməni=pən nəghatiən kəti kəm Rəpekə. Kəni nəghatiən u
tətəgətun vivi məmə Uhgɨn tətɨtəpɨn nətəmimi tatɨtəu=pən əmə
rəhan nətəlɨgiən,
12 mətəu səniəmə kitah kəmotol nati təuvɨr kəti uə nati tərah
kəti. Uhgɨn təməni kəm Rəpekə məmə, "Nətɨm iətəmi asoli, otol
əhruin kəm nətɨm in əkəku lan."
13 Kəni inu tatɨtəu=pən əmə nəghatiən e Nauəuə Rəha Uhgɨn
iətəm tətəni məmə, "Iəmɨtəpɨn Jekəp, mətəu iəməpəh Iso."*
14 ? Okotəhrəni əha rəueiu? ? Okotəni məmə noliən rəha
Uhgɨn təsəhruahruiən? ! Kəpə! Kotəhrun məmə in tatol
təhruahru.
15 Uhgɨn təməni kəm Mosɨs məmə,
"Iəu pɨsɨn əmə iəkɨtəpɨn nətəmimi nətəm oiəkasək əhruin ilah,
kəni iəu pɨsɨn əmə iəkɨtəpɨn nətəmimi nətəm oiəkol nəuvɨriən
kəm lah."
16 Kəni tol lanəha, kitah kəsotosiən nəniəskasɨkiən rəha Uhgɨn
o nati kəti iətəm kautol, təhmen məmə kautolkeikei pɨk in,
uə təhmen məmə kitah kautol uək ohni, kəpə. Kautos əmə e
nasəkəhruiniən rəha Uhgɨn.
17 E Nauəuə Rəha Uhgɨn, in tətəni kəm Fero, kig rəha Ijɨp məmə,
"Iəmləfəri ik o nati kətiəh əmə məmə nətəmimi okotafu rəhak
nəsanəniən e nəmiəgəhiən rəham, məmə nətəmimi okotəni
pətɨgəm nərgək e nɨtənimtəni mɨn rəfin."
18 Kəni nɨpətɨ nati u məmə, Uhgɨn rəhan nasəkiən tepət o
nətəmimi nəuvein mətəu-inu in aru tolkeikei məmə otol

9:7 Jen 21:12 **9:8** Kəl 4:23 **9:9** Jen 18:14 **9:12** Jen 25:23 * **9:13** Nəghatiən əhruahru rəha Kris tətəni məmə, "Imolkeikei Jekəp, mətəu iəməməki e Iso." Mətəu nɨpətɨn məmə Uhgɨn təmɨtəpɨn Jekəp məmə in otol rəha nəniəskasɨkiən lan. **9:13** Mal 1:2-3 **9:15** Eks 33:19 **9:16** Efəs 2:8 **9:17** Eks 9:16

lanəha. Kəni in tatol nətəmimi nəuvein məmə ilah kotəpəh
nətəuiən rəhan nəghatiən mətəu-inu in aru tolkeikei məmə
otol lanəha.
19 Məta nəmə itəmah kəti otətapuəh ohniəu məmə, "Nəmə
Uhgɨn tatol nətəmimi nəuvein məmə ilah kotəpəh nətəuiən
rəhan nəghatiən, kəni ilah okotəkeikei motol lanəha. ?Kəni
təhro Uhgɨn tətəni məmə ilah kəmotol təfagə tərah?"
20 Mətəu pəh iəkəni kəm ik məmə, ik iətəmimi əmə. Təhro
nətagət rəkɨs əsanən e nəghatiən rəha Uhgɨn. Nɨkitəmah təhti-
to. Nɨlosɨ nati kəmol e nəuanəriəpɨg†, ko təsəniən kəm iətəmi
təmol məmə, "Nəməhro mol iəu məmə iəkol lanu lan?"
21 Iətəmimi iətəm təmol natimnati e nəuanəriəpɨg, in təhrun
nosiən nəuanəriəpɨg kəti mol nosɨnati lan keiu, kəti iətəm
təuvɨr rəha noliən lafet, kəni kəti mɨn rəha uək əpnapɨn əmə.
22 Kəni Uhgɨn təhrun nɨtəu-pəniən noliən əha e nətəmimi.
Nəmə in tolkeikei, in təhrun noliən ilah məmə otərəkɨn ilah.
In tolkeikei məmə otol pətɨgəm məmə niəməha tatol o təfagə
tərah, kəni in otol nalpɨniən asoli kəm nətəmimi nətəm kau-
tol təfagə tərah. Mətəu nati əpnapɨn in tatol lanəha, rəhan
nətəlɨgiən təfəməh məsol uəhaiən nalpɨniən kəm lah nətəm
kautol məmə nɨkin otahmə.
23 Rəhan nətəlɨgiən təfəməh lanəha məmə in otol pətɨgəm
nəuvɨriən asoli rəhan kəm nətəmi mɨn u nətəm in tolkeikei
məmə rəhan nasəkiən otepət o lah. In təmol əpenə-penə ilah
aupən aupən agɨn məmə ilah okotatɨg e nəuvɨriən rəha Uhgɨn
əpəha e negəu e neai.
24 Inu kitah rəfin nətəm in təmɨtəpɨn, kəni səniəmə nətəm
Isrel əmə, mətəu Nanihluə mɨn.
25 Təhmen əmə e nati nak Uhgɨn təməni e Nauəuə u rəha
Hoseə məmə,
"Nətəmi mɨn əha u səniəmə rəhak mɨn nətəmimi,
iəkauɨn e lah məmə, 'rəhak mɨn nətəmimi.'
Kəni nətəmimi nətəm iəməsolkeikeiən ilah aupən,
iəkauɨn e lah məmə, 'nətəmimi nətəm iəkolkeikei.'
26 Kəni ikɨnu əhruahru, iətəm iəməni kəm lah məmə, 'Itəmah
səniəmə rəhak mɨn nətəmimi,'
nətəmimi okotauɨn e lah məmə, 'Ilah nenətɨ Uhgɨn iətəm
tətəmiəgəh.' "
27 Kəni iəni Aiseə təmətəghati e nətəm Isrel mɨn e nian tətəni
pətɨgəm məmə,
"Nati əpnapɨn nəmə nətəm Isrel tepət təhmen e nɨpəkɨl e
nɨkalɨ nɨtəhi, mətəu Uhgɨn otosmiəgəh əmə ilah nəuan
nəuvein,

† **9:20** Əpəha Isrel, kəmotol sospən mɨne pɨlet mɨne pətəl mɨne e nəuanəriəpɨg.
9:20 Aes 29:16; 45:9 **9:21** Jer 18:6 **9:25** Hos 2:23 **9:26** Hos 1:10

28 mətəu-inu Iərmənig in otol rəfin uəhai əmə rəhan nəghatiən
o nəfəniən nalpiniən kəm nətəmimi e nitənimtəni min.”
29 Kəni təhmen e nəghatiən iətəm iəni Aiseə təməni aupən
məmə,
“Nəmə Iərmənig Əsanən Pik Agin in təsegəhaniən e tah məmə
rəhatah kəti nirə otəmiəgəh, kəni kitah kəməhuva
motəhmen e nətəm Sotəm mine Kəmorə iətəm in təmoh-
apis lah.”

Nətəm Isrel kəməsotəhatətəiən

30 ? Nipəti nəghatiən min u nak? Nipətin tol lanu
məmə, Nanihluə min nətəm kəsotalkut əskasikiən məmə
okotəhruahru e nəhmti Uhgin, Uhgin təmol ilah kotəhruahru
e nəhmtin e nəhatətəiən rəhalah.
31 Mətəu nətəm Isrel kəmotalkut pik e suaru rəha nitəu-
pəniən Lou məmə ilah okotəhruahru e nəhmti Uhgin. Mətəu
ilah kəsotəhruahruiən.
32 ? O nak? Mətəu-inu ilah kəmotalkut pik məmə
okotəhruahru e nəhmti Uhgin e noliən təuvir min rəhalah,
mətəu kəsotohtəu-pəniən suaru rəha nəhatətəiən. Ilah kautoh
pikin “Kəpiel Rəha Noh Pikiniən.”
33 Inu təhmen e Nauəuə Rəha Uhgin iətəm tətəni məmə,
“! Oteruh-to! Iəmaharu Kəpiel kəti əpəha Jerusiləm‡ məmə
nətəmimi okotoh pikin,
in Kəpiel iətəm otol ilah kotəmei.
Mətəu iətəmimi iətəm tətəhatətə e Iətəmi əha§, ko in
otəsaulisiən nian təhtul e nəhmti Uhgin.”

10

1 Piak min mine nəuvinik min. Iəkolkeikei pik məmə Uhgin
otosmiəgəh nətəm Isrel, kəni nian rəfin iətəfaki ohni.
2 Iəu iətəni pətigəm kəm təmah məmə ilah kəutalkut pik o
noliən natimnati iətəm otol niki Uhgin tagiən. Mətəu noliən
rəhalah təsisipəniən e nəhruniən iətəm təhruahru.
3 Ko ilah kəsotohtəu-pəniən suaru rəha Uhgin məmə ilah
okəhuva motəhruahru e nəhmtin, mətəu-inu ilah kotəruru
suaru rəhan, kəni motalkut məmə okotohtəu=pən rəhalah aru
suaru, suaru rəha nitəu-pəniən Lou.
4 Lou təmalkut pau məmə tol itah kotəhruahru e nəhmti
Uhgin, mətəu e suaru u təruru noliən. Mətəu Kristo təmol
naunun e suaru u. In təmol suaru təuvir məmə nətəmimi rəfin
nətəm kəutəhatətə əmə lan, ilah rəfin okotəhruahru e nəhmti
Uhgin.

9:28 Aes 10:22,23 **9:29** Aes 1:9 **9:32** Aes 8:14 ‡ **9:33** Nəghatiən əhruahru rəha Kris tətəni məmə Saion. “Saion” in nərgin kəti min rəha Jerusiləm. § **9:33** “Kəpiel” u mine “Iətəmi” kətuəgətun Kristo. **9:33** Aes 8:14; 28:16

Nəmiəgəhiən iətəm Uhgɨn tətəfa, in rəha nətəmimi ərəfin.

5 Mosɨs təmətei nəghatiən kəti o suaru rəha nɨtəu-pəniən Lou
məmə iətəmi kəti tuva məhruahru e nəhmtɨ Uhgɨn. In təməni
məmə, "Iətəmimi iətəm tatol natimnati rəfin agɨn iətəm Lou
tətəni, in otos nəmiəgəhiən itulɨn."

6 Mətəu suaru rəha nəhatətəiən məmə iətəmi kəti tuva
məhruahru e nəhmtɨ Uhgɨn təpiə əmə, məmə kitah kəsotoliən
nati kəti mətəu-inu Krɨsto tɨnol rəkɨs rəfin. Təhmen e Nauəuə
Rəha Uhgɨn iətəm tətəni məmə, "Səniəmə nəkəkeikei muvən e
negəu e neai," məmə onəkəsal e Krɨsto mələs meiuaiu muva
məmə otasiru lam.

7 Kəni tətəni mɨn məmə, "Səniəmə nəkəkeikei muvən əpəha
ipai ikɨn ima nətəm kəmohmɨs," məmə nəkəfətɨgəm Krɨsto mol
təmiəgəh mɨn e nɨmɨsiən. Nɨpəhriəniən. Uhgɨn tɨnol rəkɨs
natimnati mɨn əha.

8 ?Mətəu, tətəni mɨn nak? Tətəni məmə, "Nəghatiən Rəha
Uhgɨn in iuəkɨr əmə ohnik. In əpəha e nohlɨm mɨne nɨkim."
Nəghatiən u in nəghatiən rəha nəhatətəiən iətəm iəutəni
pətɨgəm.

9 Tol lanəha mətəu-inu, nəmə nəkəni pətɨgəm e nohlɨm məmə
Iesu in Iərmənɨg, kəni nəmə nəkəhatətə e nɨkim məmə Uhgɨn
təmosmiəgəh in e nɨmɨsiən, kəni Uhgɨn otosmiəgəh ik.

10 Kəni inu nɨpəhriəniən lanəha mətəu Uhgɨn tatol iətəmimi
kəti tətəhruahru e nəhmtɨn nian iətəmi əha tətəhatətə pəhriən
lan e nɨkin. Kəni Uhgɨn tatosmiəgəh iətəmimi kəti nian in
tətəni pətɨgəm e nohlɨn məmə Iesu in Iərmənɨg rəhan.

11 Təhmen e Nauəuə rəha Uhgɨn iətəm tətəni məmə,
"Nətəmimi rəfin nətəm kəutəhatətə e iətəmi əha, ilah
okəsotaulɨsiən nian okotəhtul e nəhmtɨ Uhgɨn."

12 Nəghatiən əha rəha nətəmimi rəfin, nati əpnapɨn nəmə ik
iətəm Isrel, uə Ianihluə kəti, mətəu-inu Iərmənɨg kətiəh əmə u
tətarmənɨg e nətəmimi rəfin, mətətuati e rəhan nəuvɨriən kəm
nətəmimi rəfin nətəm kəutətapuəh ohni.

13 Təhmen e Nauəuə Rəha Uhgɨn iətəm tətəni məmə,
"Nətəmimi rəfin nətəm kotauɨn e nərgɨ Iərmənɨg məmə
otosmiəgəh ilah, in otosmiəgəh ilah."

14 ? Mətəu nətəmimi okotəhro motauɨn e Iərmənɨg o
nosmiəgəhiən ilah, nəmə kəsotəhatətəiən lan? ?Kəni okotəhro
motəhatətə lan nəmə kəsotətəuiən nanusiən lan kəti? ?Kəni
okotəhro motətəu nanusiən nəmə iətəmi kəti təsəni pətɨgəmiən
kəm lah?

15 ?Kəni nətəmimi okotəhro motəni pətɨgəm nanusiən təuvɨr
nəmə Uhgɨn təsahli-pəniən ilah? Təhmen e Nauəuə Rəha Uhgɨn

10:5 Lev 18:5 **10:6** Dut 30:13 **10:7** Dut 30:13 **10:8** Dut 30:14 **10:11** Aes 28:16 **10:12** Efəs 3:8 **10:13** Joel 2:32

iətəm tətəni məmə, “!In nati təuvɨr agɨn nian iətəmi kəti tətuva
o nəni pətɨgəmiən nanusiən təuvɨr!”
16 Kəni nɨpəhriəniən, nətəm Isrel mɨne Nanihluə mɨn
kɨnotətəu rəkɨs nanusiən u. Mətəu səniəmə nətəm Isrel rəfin
nətəm kəmotos e nɨkilah nanusiən təuvɨr. Təhmen e nəghatiən
iətəm Aiseə təmətei məmə, “Iərmənɨg, nətəmimi təkəku əmə
kəmotəni nɨpəhriəniən e nəghatiən rəhatɨmah.”
17 Kəni tol lanəha, nəhatətəiən tatsɨpən e nati iətəm natətəu,
kəni nati iətəm natətəu tatsɨpən e nanusiən iətəm kətəni e
Krɨsto.
18 ?Mətəu iəkətapuəh mɨn məmə, ilah kəmotətəu uə kəpə?
Əuəh, kəmotətəu. Nauəuə rəha Uhgɨn tətəni məmə,
“Nəghatiən təmuvən ikɨn mɨn rəfin e nɨtənimtəni mɨn,
təmuvən ikɨn mɨn rəfin agɨn.”
19 ?Kəni iəkətapuəh əmə o nati kəti mɨn məmə, nətəm Isrel
kəmotəhrun, uə kəpə? Əuəh, kəmotəhrun. Mosɨs təmaupən
məni məmə,
“Iəkol itəmah nəkotetet nətəmimi e nɨtəni əpnapɨn əmə iətəm
iəkol təuvɨr kəm lah,
kəni iəkol niəməha tol itəmah mətəu-inu iəkol təuvɨr kəm
nɨtəni mɨn iətəm kəmotalməli.”*
20 Kəni uərisɨg Aiseə təsəgɨniən o nəniən məmə,
“Nətəmimi nətəm kəsotəsaliən lak, kəmoteruh iəu;
Nətəmimi nətəm kəsotətapuəhiən lak, iəmol pətɨgəm aru iəu
kəm lah.”
21 Mətəu Aiseə təməni nəghatiən rəha Uhgɨn kəm nətəm Isrel
məmə,
“E nian rəfin, nian rəfin, iəmuahru e nəhlmək məmə iəkasiru
e təmah,
itəmah nətəm nautəhti nəuiak məutəuhlin nəmtahtəmah kəm
iəu.”

11

Uhgɨn tətasəkəhruin əhanəh nətəm Isrel

1 Pəh iəkətapuəh o nəghatiən kəti e nətəm Isrel. ?In pəhriən
uə kəpə məmə Uhgɨn təməuhlin nəmtahn o rəhan nətəmimi? !
Kəpə! Oteh-to iəu. In təməsəuhliniən nəmtahn kəm iəu u iətəm
Isrel, iatsɨpən e Epraham, nɨrə rəha Benjəmɨn.
2 Aupən aupən agɨn, Uhgɨn təmɨtəpɨn nətəm Isrel məmə in
otolkeikei ilah, kəni ilah okəhuva rəhan mɨn nətəmimi. Kəni in
təməsəuhliniən nəmtahn kəm lah. Nəkotəhrun uə kəpə məmə

10:15 Aes 52:7 **10:16** Aes 53:1 **10:18** Sam 19:4 **10:19** Dut 32:21
* **10:19** Nɨpəhriəniən, nətəm Isrel kəmotəhrun nəghatiən rəha Uhgɨn, mətəu ilah kəməsotolkeikeiən məmə okotətəlɨg lan. Kəni tol lanəha, Uhgɨn təməfən nəghatiən kətiəh əmə kəm Nanihluə mɨn məmə in otol nətəm Isrel kotetet ilah ohni. **10:20** Aes 65:1 **10:21** Aes 65:2 **11:1** 1Saml 12:22; Sam 94:14; Fil 3:5

nati nak Nauəuə Rəha Uhgɨn tətəni e Elaijə. In təmətapuəh
əskasɨk o Uhgɨn mətəni pətɨgəm nərahiən iətəm Isrel təmol.
3 In təni məmə, "Iərmənɨg, kəmotohamu rəham iəni mɨn
motoh-əuarɨs-əuarɨs rəham oltə mɨn. Kəni iəu pɨsɨn əmə iətatɨg,
kəni məutalkut mɨn məmə okotohamu iəu."
4 ?Mətəu Uhgɨn təməni=pən nak kəm in? In təməni məmə,
"Iətaskəlɨm nətəmimi səpɨn-tausɨn məmə rəhak mɨn, nətəm
kəsotəfakiən kəm uhgɨn eiuə u Paal."
5 Kəni təhmen əmə əha rəueiu, nətəm Isrel nəuan nəuvein
əha ikɨn nətəm Uhgɨn təmɨtəpɨn ilah e rəhan nəuvɨriən.
6 Kəni mətəu-inu Uhgɨn tatosmiəgəh ilah e nəuvɨriən rəhan,
kəni təməsoliən e natimnati təuvɨr mɨn iətəm ilah kautol.
Mətəu nəmə təmosmiəgəh ilah mətəu-inu ilah kautol natim-
nati təuvɨr mɨn, kəni nəuvɨriən iətəm Uhgɨn tətətuati lan kəm
lah, in tɨkə, təhmen məmə tətətəou əmə ilah o rəhalah uək.
7 ?Kəni təhro? Nətəm Isrel tepət kəmotəsal pɨk o suaru rəha
nuvaiən məhruahru e nəhmtɨ Uhgɨn, mətəu kəməsotosiən.
Mətəu ilah Uhgɨn təmɨtəpɨn ilah, kəmotos. Mətəu ilah rəfin
kəməsotosiən, Uhgɨn təmol ilah məmə kotəpəh nətəuiən rəhan
nəghatiən.
8 Təhmen əmə e iətəm Nauəuə Rəha Uhgɨn tətəni məmə,
"Kəni mətəuarus=pa u rəueiu, Uhgɨn təmol məmə nətəligiən
rəhalah tətapɨli alu,
kəni mol məmə nəhmtɨlah təpɨs,
kəni mol məmə nɨpəgtəlgɨlah talu."
9 Kəni Kig Tefɨt təməni məmə,
"Pəh nauəniən rəhalah tepət otuva məhmen e nəuanɨkulu kəti,
iətəm otoh-ərain ilah, mol ilah kotəni məmə natimnati
rəfin təuvɨr əmə.
Pəh rəhalah natimnati təuvɨr okəhuva kəpiel kəti rəha noh
pɨkɨniən mɨne nalpɨniən kəm lah.
10 Pəh nəhmtɨlah tapinəpu məmə kəsoteruhiən nati,
Pəh nəkau e lah təgəu agɨn e nərahiən rəhalah nian rəfin."

Suaru rəha Uhgɨn
o nosmiəgəhiən Nanihluə mɨn

11 ?Kəni iəkətapuəh mɨn məmə, nətəm Isrel kəmotoh pɨkɨn
motəmei motorin məmə ko kəsotəhtul mɨniən? !Kəpə! O
rəhalah nəmkarəpəniən, Uhgɨn təmol suaru o nosmiəgəhiən
Nanihluə mɨn məmə otol nətəm Isrel kotetet nətəmimi mɨn
əha, kəni motolkeikei rəhan nəuvɨriən.
12 !Tol lanəha, nəmə Nanihluə mɨn kəmotos nəuvɨriən rəha
Uhgɨn mətəu-inu nətəm Isrel kəmotəpəh nosmiəgəhiən rəha
Uhgɨn, kəni nətəm Isrel rəfin nətəm Uhgɨn təmɨtəpɨn rəkɨs, nian
ilah okotəhatətə e Krɨsto, nəuvɨriən rəha Uhgɨn otuva mepət!

11:3 1King 19:10 **11:4** 1King 19:18 **11:6** Kəl 3:18 **11:8** Dut 29:4; Aes 29:10 **11:10** Sam 69:22,23 **11:11** Uək 13:46

13 Rəueiu iətəghati kəm təmah Nanihluə min. Mətəu-inu iəu
aposil rəhatəmah Nanihluə min, iəu iətəni-vivi rəhak uək
14 məmə, iəu iəkol məta nətəmimak min nətəm Isrel kotetet
Nanihluə min ohni, kəni e noliən əha Uhgin otosmiəgəh
nəuvein.
15 Nian Uhgin təməuhlin nəmtahn o nətəm Isrel, kəni in
məmki=pa Nanihluə min kəhuva məmə rəhan niəli min.
Mətəu nian in otos nətəm Isrel kəhuva min ohni, inu in nati
asoli kəti, təhmen e nətəm kəmohmis kəmotəmiəgəh min.
16 Nəmə nətəmimi kətələhu kalin nəve piret rəha nauəniən
vi məmə rəha Uhgin, kəni piret apiəpiə, in min rəha Uhgin.*
Kəni e nəghatiən rəha nigi, nəmə nəukətin rəha Uhgin, kəni
nəhlmin min, ilah min rəha Uhgin. Nəghatiən u, nipətin təni
məmə nəmə Epraham mine mipin min aupən, ilah rəha Uhgin,
kəni nimənin min rəhalah, ilah min rəha Uhgin.
17 Mətəu nəhlmi nigi min nəuvein rəha nasumiən lan, Uhgin
təmatgəhli rəkis, inu təhmen e nətəmimi nəuvein rəha Isrel.
Kəni itəmah Nanihluə min, nəkotəhmen e nəhlmi nigi u olif
əpnapin min e nikinati. Uhgin təmilpin itəmah e nəukəti nigi
məmə nəkotos nimeilah, kəni rəueiu nəkotos nəuviriən iətəm
Uhgin təməniəkis kəm Epraham mine nətin min u in nəukəti
nigi.†
18 Mətəu itəmah Nanihluə min, nəsotəghati əuvsaniən məmə
Uhgin təmilpin itəmah e nigi iətəm təmatgəhli rəkis ikin, u
təhmen e nətəm Isrel nəuvein. Sotaluiən məmə nəukəti nigi
tətaugin itəmah, mətəu səniəmə itəmah nəhlmi nigi nəutaugin
nəukəti nigi.
19 Kəni nəmə iətəmi kəti otəfəri ohni məni məmə, "Uhgin
təmatgəhli rəkis nəhlmi nigi min nəuvein məmə otilpin iəu
iəkos nimeilah."
20 In nipəhriəniən, mətəu tətatgəhli rəkis ilah mətəu-inu
kəsotəhatətəiən e Uhgin. Kəni itəmah nəkotəpeir=pən e nəukəti
nigi e nəhatətəiən əmə rəhatəmah. Kəni tol lanəha sotagət-
əfəriən ohni, mətəu itəmah nəkotəkeikei motəgin,
21 mətəu-inu Uhgin təmatgəhli rəkis nəhlmi nigi nəuvein
lanəha, kəni nəmə nəsotəkeikeiən o nosiən nəhatətəiən əskasik
lan, kəni in otatgəhli rəkis itəmah.
22 Otətəlig e noliən pəti mil rəha Uhgin kəm nətəmimi: in
tatol təuvir kəm nəuvein, kəni mətələhu nəghatiən əskasik kəm
nəuvein min. In təmələhu nəghatiən əskasik o nətəmimi nətəm
kəmotəhti nəuian, mətəu in tatol təuvir kəm təmah, nəmə

* **11:16** Nəghatiən u rəha piret tatsipən e Oltestimin. In tətəghati e nian kautos nauəniən vi e nasumiən. Nətəmimi kautol piret lan, kəni motaupən məutəfən nəve piret nəuvetin kəm Uhgin. Kəni in tətəgətun məmə piret apiəpiə, in min rəha Uhgin, kəni ilah kotəhrun nuniən. Nam 15:20 † **11:17** Nəghatiən Kris əhruahru tətəni məmə, "Kəni rəueiu, nautos nəhu nigi təuvir rəha nəukəti nigi u olif." **11:17** Efəs 2:11-19

nəkotəkeikei məutəhatətə lan e rəhan nəuviriən. Mətəu nəmə
nəkotəpəh nəhatətəiən lan, kəni in otatgəhli rəkis min itəmah.
23 Kəni nəmə nətəm Isrel kohtəlig=pa min məutəhatətə e
Uhgin, kəni in otilpin min ilah e nəukətin, mətəu-inu tatos
nəsanəniən o noliən lanəha.
24 Kəni nipəti nəghatiən u məmə, itəmah Nanihluə min,
itəmah nəkotəhmen e nəhlmi nigi u olif əpnapin e nikinati
iətəm Uhgin təmətei rəkis, kəni milpin=pən e nigi u olif e
nasumiən rəhan. Noliən əha səniəmə noliən əhruahru kəti
rəha nigi, o nosiən nəhlmi nigi pisin kəti milpin=pən e nigi pisin
kəti. Mətəu nətəm Isrel, kotəhmen e nəhlmi nigi u olif əpəha e
nasumiən. Kəni rəueiu timətig məmə Uhgin otilpin min ilah e
nəukətilah əhruahru.

Nasəkiən rəha Uhgin tepət
o nətəmimi rəfin

25 Piak min mine nəuvinik min. Iəkolkeikei məmə
nəkotəhrun nati oneuən u məmə, itəmah nəsotəfəri pikiən
itəmah. Uhgin təmol məmə nətəm Isrel nəuvein kəmotəpəh
nətəuiən rəhan nəghatiən. Mətəu noliən əha otətatig əmə
mətəuarus=pa Nanihluə min rəfin nətəm Uhgin təmitəpin,
ilah okotəhatətə lan.
26 Kəni e noliən əha, Uhgin otosmiəgəh rəfin nətəm Isrel.
Təhmen əmə e nati Nauəuə Rəha Uhgin tətəni məmə,
"Iətəmi otosmiəgəh nətəmimi otsipən e nətəm Isrel;‡
in otos rəkis noliən tərah rəha nətəm Isrel.
27 Kəni inu nəniəskasikiən rəha nasiruiən rəhak kəm lah məmə
iəkafəl rəkis təfagə tərah rəhalah."
28 Nətəm Isrel kəmotəpəh nanusiən təuvir rəha Iesu Kristo,
kəni tol lanəha, ilah kəməhuva tikimir min rəha Uhgin. Mətəu
nati u in o nəuviriən rəhatəmah mətəu-inu rəueiu, Uhgin
təməfinə rəhan nəuviriən kəm təmah Nanihluə min. Mətəu
Uhgin tatolkeikei əhanəh nətəm Isrel mətəu-inu in təmitəpin
ilah, kəni ilah nirə rəha Epraham, Aisək, mine Jekəp.
29 Tol lanəha mətəu-inu, nian Uhgin təmitəpin rəkis
nətəmimi kəni mol təuvir kəm lah, ko in təsəuhlin miniən
e rəhan nətəligiən.
30 Itəmah u Nanihluə min, aupən nəmautəhti nəuia Uhgin.
Mətəu rəueiu, Uhgin təmasək o təmah mətəu-inu nətəm Isrel
kəmotəhti nəuian.
31 Kəni təhmen-əhmen əmə, nətəm Isrel kəmotəhti nəuia
Uhgin rəueiu, məmə nasəkəhruiniən rəha Uhgin təhrun
nepətiən o lah. Tol lanəha mətəu-inu rəueiu ilah kauteruh
məmə nasəkiən rəha Uhgin tepət o lah, kəni məta ilah oko-
tolkeikei məmə Uhgin otol min lanəha e lah.

11:22 Jon 15:2,4 ‡ **11:26** Nəghatiən Kris əhruahru tətəni məmə, "otsipən Saion." Saion in nərgin kəti min rəha Jerusiləm, kəni in tətəgətun=pən nətəm Isrel.

32 Nətəmimi rəfin kəutəhti nəuia Uhgin, kəni in tatol məmə
rəhalah noliən tərah tətaskəlim ilah. In təmol lanəha məmə
rəhan nasəkiən otepət o lah ərəfin.

Noliən rəha Uhgin in təuvir agin

33 ! Otafu-to! ! Nəuviriən rəha Uhgin o nətəmimi, mine
nətəligiən rəhan mine nəhruniən rəhan, ilah rəfin kotepət
agin! Kitah kotəruru agin noliən rəha nətəligiən rəhan, mine
rəhan suaru min. Inu təhmen=pən əmə e Nauəuə Rəha Uhgin
iətəm tətəni məmə,
34 "Iətəmi kəti tikə təhrun natimnati iətəm tətatig e nətəligiən
rəha Uhgin.
Kəni iətəmi kəti tikə iətəm təhrun nəfəniən nəghatiən kəti
məmə otasiru e Uhgin."
35 "Iətəmi kəti tikə iətəm təhrun nəfən aruiən nati kəti rəhan
kəm Uhgin mətəu-inu, natimnati rəfin agin rəha Uhgin
rəkis."
36 Tol lanəha mətəu-inu Uhgin təmol natimnati rəfin, kəni na-
timnati rəfin kəutatig mətəu-inu nəsanəniən rəhan tətaskəlim
ilah, kəni natimnati rəfin in təmol məmə rəhan.
!Pəh kitah kotəfən nəni-viviən kəm in tatuvən matuvən nau-
nun tikə! Əuəh.

12

Sakrifais iətəm nəmiəgəhiən tətatig lan

1 Piak min mine nəuvinik min. Mətəu-inu nasəkəhruiniən
rəha Uhgin tepət o tah, iəkətapuəh əskasik o təmah məmə
nəkotəfən nipətitəmah ərəfin kəm Uhgin təhmen e sakrifais
kəti iətəm tətəmiəgəh, kəni nəkotələhu kalin məmə rəhan, kəni
nikin tətagiən lan. Inu suaru əhruahru iətəm onəkotəfaki kəm
Uhgin lan.
2 Sotosiən noliən rəha nətəmimi rəha niftəni u, mətəu pəh
Uhgin otol nəkotəuiək-to e nətəligiən təuvir rəhatəmah məmə
noliən rəhatəmah okəhuva motəuvir. Kəni tol lanəha, itəmah
onəkotəhrun nakiliən, mine nəhruniən, kəni nitəpiniən noliən
təuvir min iətəm Uhgin tolkeikei, inu noliən min iətəm
təuvir, mine noliən min iətəm tatol nikin tətagiən, mine iətəm
təhruahru.
3 Kəni e nəuviriən iətəm Uhgin təməfa kəm iəu, iətəni=pinə
kəm təmah rəfin məmə sotəfəri aruiən itəmah. Mətəu e
nətəligiən əhruahru, oteruh nəsanəniən min iətəm Uhgin
təməfinə kəm təmah e nəhatətəiən rəhatəmah e Kristo. Kəni
nian nəkoteruh nəsanəniən min əha, oteruh rəhatəmah noliən
min, motakil moteruh məmə rəhatəmah noliən min təuvir
məhmen motohtəu=pən nəsanəniən min iətəm Uhgin təməfinə
kəm təmah, uə kəpə.

4 Nipəti iətəmimi, rəhan nəuəli-nəuəlin tepət, kəni nəuəli-
nəuəli nipətin əha, rəhalah əha ikin uək pisin pisin min iətəm
kautol.
5 Kəni təhmen=pən əmə e nətəm kəutəhatətə e Kristo. Kitah
tepət, mətəu kəutəhuva nipətin kətiəh əmə lan, kəni motarəriə
aru əmə e kitah min.
6 Kəni Uhgin təməfa nəsanəniən o noliən uək pisin pisin min
tatitəu=pən nəuviriən rəhan iətəm təməfa kəm tah. Uhgin
tətəfən kəm iətəmi kəti nəsanəniən o nəni pətigəmiən nəghatiən
rəhan iətəm in tətəfən əhruahru kəm in. Kəni pəh iətəmi u otəni
pətigəm nəghatiən min əha titəu=pən nəhatətəiən rəhan məmə
Uhgin təməghati kəm in.
7 Nəmə iətəmi kəti tatos nəsanəniən o nasiruiən, pəh in
tasiru; nəmə in tatos nəsanəniən o nəgətuniən, pəh in təgətun;
8 nəmə in tatos nəsanəniən o nəfəriən nətəligiən, pəh in
otləfəri; nəmə in tatos nəsanəniən o nəfəniən məni, pəh in
otəfən tepət; nəmə in tatos nəsanəniən o nitiən niməfaki, pəh
in tol e nikin rəfin; nəmə in tatos nəsanəniən o nasəkəhruiniən,
pəh in tol e nikin agiən.

Suaru rəha nolkeikeiən nətəmimi

9 Noliən rəha nolkeikeiən rəhatəmah o nətəmimi, otəkeikei
mol nipəhriəniən lan. Otəməki e noliən tərah min, kəni mo-
taskəlim əskasik noliən təuvir min.
10 Otolkeikei itəmah min təhmen məmə itəmah piatəmah
min mine nəuvinitəmah min. Itəmah kətiəh kətiəh nəkotalkut
pik məmə onəkotisiai itəmah min.
11 Otəkeikei nian rəfin o noliən uək rəha Uhgin e nikitəmah
rəfin təhmen e nigəm tatuəu, kəni məsotəpəouiən.
12 Otagiən mətəu-inu nəmotələhu=pən əskasik rəhatəmah
nuhuiniən e Uhgin. Kəni nian nərahiən tuva, otol rəhatəmah
nətəligiən tatəfəməh. Kəni motəghati kəm Uhgin e nəfakiən
nian rəfin.
13 Otəfən kəm nətəmimi rəha Uhgin nati nak iətəm rəhalah
tikə. Otəkeikei motol təuvir kəm iapispis min nətəm kəutəhuva
imatəmah ikin.
14 Otətapuəh o Uhgin məmə otol nəuviriən kəm nətəm kautol
nərahiən kəm təmah. Sotəuiakəniən e lah, mətəu otətapuəh o
Uhgin məmə otol nəuviriən kəm lah.
15 Otagiən itəmah nətəm kəutagiən. Kəni otasək itəmah
nətəm kautasək.
16 Otol rəhatəmah nətəligiən təhmen-əhmen əmə e təmah
min rəfin. Nikitəmah təsəhtiən məmə itəmah nəuvein ilis,
mətəu nikitəmah otagiən əmə məmə nəutan pəti əmə itəmah
nətəmi min u ləhtəni. Nikitəmah təsəhtiən məmə nəkotəhrun
pik.

17 Nəmə iətəmi kəti tatol tərah e təmah, sotalpiniən rəhan
noliən. Onəkotolkeikei motalkut məmə nəkotol noliən iətəm
nətəmimi rəfin okoteruh məmə təhruahru.
18 Otol natimnati rəfin iətəm nəkotəhrun noliən məmə
itəmah nəkotatig e nəməlinuiən itəmah nətəmimi rəfin.
19 Piak min mine nəuvinik min. Sotalpiniən nitai təfagə
rəha iətəmi kəti, mətəu otəpəh əmə məmə Uhgin otəpanələhu
nalpiniən mine niəməha kəm in, mətəu-inu e Nauəuə Rəha
Uhgin, Iərmənig tətəni məmə, "In rəhak pisin əmə uək o
nalpiniən nitai təfagə. Iəu iəkol lanəha."
20 Mətəu itəmah nautol əmə məmə Nauəuə Rəha Uhgin tətəni
məmə,
"Nəmə rəham tikimir nəumis tatus, əfən nauəniən kəm in;
nəmə in tətəuauə, əfən nati kəti in təmnim.
Nian nautol natimnati min u, in otaulis pik lan."
21 Sotegəhaniən məmə noliən tərah, otətəuarus itəmah mələs
iahu itəmah, mətəu otol məmə rəhatəmah noliən təuvir otosi-
ahu noliən tərah.

13

Narmənigiən rəha kəpmən

1 Pəh kitah rəfin okotəkeikei motatig ahgəl kəpmən, mətəu-inu
nepətiən o narmənigiən rəfin tatsipən e Uhgin, kəni kəpmən
min rəfin iətəm kəutatig, Uhgin pisin əmə tətəfəri ilah.
2 Kəni tol lanəha, nəmə iətəmi kəti təhti nəuia kəpmən, in tətəhti
nəuia nati iətəm Uhgin təmələhu, kəni nətəmimi nətəm kautol
lanəha, kəutiuvi=pa nalpiniən o lah.
3 Tol lanəha mətəu-inu kəpmən iətəm Uhgin təmələhu təsoliən
nətəmimi nətəm kautol noliən təuvir kotəgin, mətəu tatol əmə
o nətəm kautol noliən tərah. Nəmə nəsotolkeikeiən məmə
nəkotəgin e nətəmi asoli min rəha kəpmən, nəkotəkeikei motol
noliən təuvir min, kəni ilah okotəfəri itəmah ohni.
4 Sotaluiən məmə ilah noluək min rəha Uhgin nətəm uək
rəhalah məmə ilah okotos nəuviriən məhuva o təmah. Mətəu
nəmə nəkotol tərah, nəkotəkeikei motəgin, mətəu-inu ilah kau-
tos nəsanəniən o noliən nalpiniən. Ilah noluək min rəha Uhgin
nətəm otol niəməha mine nalpiniən rəha Uhgin kəm nətəm
kautol tərah.
5 Tol lanəha, kitah rəfin okotəkeikei motatig ahgəl kəpmən,
mətəu-inu kitah kəsotolkeikeiən məmə kotos nalpiniən. Kəni
kitah kotəhrun əmə məmə in noliən əhruahru.
6 Kəni o nati kətiəh min, otətəou=pən takis kəm kəpmən,
mətəu-inu nətəmi asoli rəha kəpmən, ilah noluək rəha Uhgin,
kəni inu uək rəhalah.
7 Otəfən kəm nətəmimi rəfin, natimnati iətəm təhruahru
məmə onəkotəfən. Nəmə takis pisin pisin min, nəkotəkeikei

12:19 Dut 32:35; Mat 5:39 **12:20** Prov 25:21-22; Mat 5:44

motətəou ilah. Nəmə nisiaiən, otisiai ilah. Nəmə iətəmi tatos
narmənigiən, kəni otatig ahgəl.

Nolkeikeiən

8 Nəkotəkeikei motətəou rəhatəmah kauin min. Mətəu
kauin kətiəh əmə tətəkeikei mətatig o təmah, inu kauin rəha
nolkeikeiən iətəm tatuvən kəm təmah min. Kəni nəkotəkeikei
mautətəou nian rəfin, naunun tikə, mətəu-inu iətəm tolkeikei
in kəti, in tatol pəhriən natimnati rəfin iətəm Lou tətəni.
9 Lou tətəni məmə, "Sotakləhiən e pətan," "Sohamuiən
itəmi," "Sotakləhiən," "Nikim təsuvəniən e natimnati rəha
iətəmi kəti," kəni lou nəuvein min əha ikin. Mətəu nəghatiən
kətiəh əmə in nəukətilah rəfin, in tətəni məmə, "Olkeikei ik kəti
təhmen əmə məmə natolkeikei aru ik."
10 Nəmə iətəmi kəti tatolkeikei in kəti, ko təsoliən nərahiən
kəm in. Kəni tol lanəha, iətəmimi iətəm tatolkeikei nətəmimi,
in tatol nipəti Lou rəfin.

Noliən əhruahru o nian rəha naunun nian

11 Nəkotəkeikei motol lanəha mətəu-inu itəmah nəkotəhrun
vivi nian kəutatig lanu rəueiu. Nian tinətuva məmə
nəkotəkeikei motair məsotapiliən, mətəu-inu nosmiəgəhiən
rəhatah nian rəfin tinətuva iuəkir, mapirəkis nian kitah
kinotəhatətə.
12 Napinəpuiən otəsuvəhiən tikə, kəni nəhagəhagiən
otəsuvəhiən tuva. Kəni tol lanəha, pəh kotəpəh noliən
rəha napinəpuiən, kəni motəluagin o noliən təuvir min rəha
nəhagəhagiən təhmen=pən e soldiə kəti iətəm tətaskəlim vivi
rəhan nau rəha nəluaginiən.
13 Pəh kitah kotol noliən təuvir min, təhmen e nətəmimi
nətəm kəutaliuək e nəhagəhagiən kəni nətəmimi okoteruh.
Okəsotoliən lafet tərah min, məsotapisiən, məsotit
əpnapiniən itəmah min, kəni məsotoliən noliən alməli min,
məsotorgəhuiən, məsotetetiən itah min.
14 Mətəu otegəhan əmə məmə Iərmənig Iesu otarmənig e
nəmiəgəhiən rəhatəmah, kəni sotətəligiən e suaru min o noliən
təfagə tərah min iətəm nətəligiən tərah rəhatəmah tolkeikei.

14

Nəghatiən rəha nətəmi min u
rəhalah nəhatətəiən təsəskasikiən

1 Sotəuhlin-pəniən nəmtahtəmah o nəfaki min nəuvein nətəm
rəhalah nəhatətəiən təsəkasikiən, kəni motəruru məmə niki
Uhgin təsagiəniən uə kəpə e noliən min nəuvein iətəm
nətəmimi nəuvein kəutəniəhu. Nəkotos ilah məhuva, mətəu
iəsolkeikeiən məmə nəkotərgəhu o rəhalah nətəligiən min.
2 Iətəmimi kəti, e rəhan nəhatətəiən, təuvir məmə in otun
nauəniən min rəfin. Mətəu iətəmimi kəti min, rəhan

13:10 1Kor 13:4-7

nəhatətəiən təsəskasikiən, kəni nikin təhti məmə in təhrun
nuniən nauəniən e nasumiən əmə, məpəh nuniən nəhuvegi
nati.
3 Iətəmimi u iətəm təhrun nuniən natimnati rəfin, təsəuviriən
məmə in oteh rah iətəmi iətəm təsuniən natimnati min rəfin.
Kəni iətəmi in təsuniən natimnati min rəfin, təsəuviriən məmə
in otəni kəm iətəmimi u tatun natimnati min rəfin məmə, in
tatol noliən tərah, mətəu-inu Uhgin nikin tagiən əmə ohni.
4 Təsəuviriən məmə ik nətəni məmə ioluək rəha suah kəti min
təmol noliən tərah. Rəhan aru əmə iərmənig otəni məmə təmol
təuvir uə tərah.* Kəni Uhgin otegəhan lan mətəu-inu Iərmənig
təhrun nəfəniən nəsanəniən kəm in o noliən nati təuvir min.
5 Iətəmi kəti in təni məmə nian kətiəh əmə in rəha Uhgin
tapirəkis nian rəfin, mətəu iətəmi kəti min təni məmə nian
rəfin kotəhmen-əhmen əmə. Mətəu iətəmimi otəkeikei məhtul
əskasik o rəhan nətəligiən o nati u.
6 Iətəmimi kəti iətəm tətəni məmə nian kətiəh əmə rəha
Uhgin, in tatol o nisiaiən Iərmənig. Kəni iətəm tatun nəhuvegi
nati, tatun o nisiaiən Iərmənig, mətəu-inu tətəni tagkiu kəm
Uhgin o nigin nauəniən. Kəni iətəm tətəpəh əmə nuniən
nəhuvegi nati, in min tətəpəh nuniən o nisiaiən Iərmənig, kəni
in min tətəni tagkiu kəm Uhgin o nigin nauəniən.
7 Iətəmi kəti təsarmənig aruiən e nəmiəgəhiən rəhan, nati
əpnapin in tətəmiəgəh uə in təmimis.
8 Nəmə kitah kəutəmiəgəh, kəutəmiəgəh o nisiaiən Iərmənig,
kəni nəmə kohmis, kəmohmis o nisiaiən Iərmənig. Kəni tol
lanəha, nəmə kəutəmiəgəh uə kəmohmis kitah rəha Iərmənig.
9 Kristo təmimis matig məmiəgəh min, məmə in Iərmənig
rəha nətəmimi kəutəmiəgəh mine nətəmimi kəmohmis rəkis.
10 Kəni təsəuviriən məmə nəkəni nikali nətəm kəutəfaki kəti
min məmə təmol noliən tərah e natimnati min əha. Kəni
təsəuviriən məmə nəkeh iahu piam, mətəu-inu kitah rəfin
okotəhtul aupən e nəhmti Uhgin məmə in otakil itah.
11 Təhmen e Iərmənig tətəni e Nauəuə Rəha Uhgin məmə,
"Inu nipəhriəniən, təhmen məmə in nipəhriəniən məmə
iətəmiəgəh,
nətəmimi rəfin okotisin nəulilah kəm iəu,
kəni nətəmimi rəfin okotəni pətigəm e nohlilah məmə iəu, iəu
Uhgin."
12 Kəni tol lanəha, kitah rəfin kətiəh kətiəh okotəhtul e nəhmti
Uhgin o nəni pətigəmiən natimnati kəmotol.
13 Tol lanəha, pəh kotəpəh noliən rəha nəniən nikali iətəmi
kəti məmə rəhan noliən in təfagə tərah kəti. Mətəu pəh kəutəni

---

* **14:4** Fes 4 u, in eksampil kəti. "Ioluək" tətəgətun=pən kitah nəfaki min, kəni "iərmənig" tətəgətun=pən Uhgin. Nipəti nəghatiən məmə Uhgin otakil itah, mətəu təsəuviriən məmə kitah okotakil itah min.

məmə okəsotoliən nati kəti iətəm otol piatah kəti təmei e rəhan
nəmiəgəhiən.
14 Iəu iəmuva kətiəh itɨmlau Iərmənɨg Iesu, kəni o nati u,
iəu iəkəhrun vivi məmə nauəniən rəfin kotəuvɨr o nuniən,
kəsotoliən iətəmi kəti tamɨkmɨk e nəhmtɨ Uhgɨn. Mətəu nəmə
iətəmi kəti nɨkin təhti məmə nati kəti tamɨkmɨk e nəhmtɨ Uhgɨn,
nati əha tamɨkmɨk aru əmə ohni.
15 Nəmə piam kəti tətətəu tərah pɨk o nati kəti iətəm natun,
kəni nəmə natun əmə lanko, kəni nəsaliuəkiən e suaru rəha
nolkeikeiən. Soliən məmə nati natun tətərəkɨn piam kəti iətəm
Krɨsto təmɨmɨs ohni.
16 Segəhaniən məmə nati kəti iətəm ik nəkəni məmə təuvɨr,
okəni məmə in nati tərah.
17 Tol lanəha mətəu-inu Narmənɨgiən Rəha Uhgɨn səniəmə
nati rəha nauəniən mɨne nəmnɨmiən iətəm nati əpnapɨn əmə,
mətəu in nati rəha nəhruahruiən e nəhmtɨ Uhgɨn, mɨne
nəməlinuiən, mɨne nagiəniən e Narmɨn Rəhan,
18 mətəu-inu iətəmi kəti iətəm tatol uək kəm Krɨsto e noliən
əha, in tatol nɨki Uhgɨn tətagiən, kəni nətəmimi kauteh in
məmə in iətəmi təuvɨr, kəni nɨkilah tagiən əmə ohni.
19 Kəni tol lanəha, pəh kitah kotalkut pɨk o noliən nati iətəm
tətələs itah e suaru rəha nəməlinuiən, kəni matəfəri nətəlɨgiən
rəhatah rəfin.
20 Sərəkɨniən uək rəha Uhgɨn o nauəniən əmə. Nauəniən rəfin
kotəuvɨr, məsotoliən iətəmi kəti tamɨkmɨk e nəhmtɨ Uhgɨn.
Mətəu iətəmi kəti tatol təfagə tərah nian in tatun nati kəti iətəm
tol pian tətəmei lan e rəhan nəmiəgəhiən.
21 Kəni tol lanəha, təuvɨr məmə nəsotuniən nəhuvegɨ nati,
uə nəsotəmnɨmiən wain, uə noliən nati kəti mɨn iətəm otol
piatəmah otəmei e nəmiəgəhiən rəhan.
22 Kəni nəmə itəmah nautos nətəlɨgiən kəti o natimnati mɨn
u, otaskəlɨm oneuən əmə itəmah Uhgɨn. Iətəmi kəti tətatɨg e
nəuvɨriən pəhriən nian in tatol əmə natimnati iətəm in təhrun
məmə təhruahru məmə in otol.
23 Mətəu iətəmimi iətəm rəhan nətəlɨgiən tatol keiu o nati
iətəm in tatun, məmə in təhruahru o nuniən uə kəpə, təuvɨr
məmə in təsuniən. Mətəu nəmə in tatun, Uhgɨn otəni məmə
noliən rəhan in təfagə tərah, mətəu-inu in tatun, mətəu nɨkin
təsəhtiən məmə in nati əhruahru. Kəni nəmə iətəmi kəti tatol
nati kəti iətəm nɨkin təhti məmə in tərah, in tatol təfagə tərah.

15

Nəfəriən nətəlɨgiən
rəha nəfaki pɨsɨn pɨsɨn mɨn

1 Kitah nəuvein, nəhatətəiən rəhatah təskasɨk, kəni kitah
kotəhrun məmə nati əlkələh mɨn əha, ilah nati əpnapɨn əmə.
Mətəu kitah kəsotəkeikeiən o noliən natimnati mɨn əha iətəm

nikitah əmə tətagiən lan. Nikitah təkeikei məhti piatah min
mine nəuvinitah min nətəm rəhalah nətəligiən keiu e natim-
nati min əha.
2 Kitah okotəkeikei motol noliən iətəm otol niki nətəpisin oko-
tagiən lan, məmə otasiru e lah, mol nəhatətəiən rəhalah tuva
məskasik.
3 Pəh kotol lanəha mətəu-inu Kristo min, in təməsoliən noliən
kəti məmə in aru nikin otagiən lan. Mətəu in təmol natimnati
rəfin agin iətəm Uhgin nikin tolkeikei, kəni natimnati min u,
nətəmimi kəmotəni rah in ohni. Inu təhmen e Nauəuə Rəha
Uhgin tətəni məmə, "Nəni rahiən min iətəm nətəmimi pisin
pisin min kəutəni lam, tətərəkin iəu."
4 Natimnati min əha kəmətei aupən e Nauəuə Rəha Uhgin,
kəmətei min məmə otəgətun itah, məmə okotələhu=pən
əskasik nətəligiən rəhatah e Uhgin. Kəni kitah kotəhrun
noliən əha mətəu-inu kautəhtul əskasik e nian iəkis min, kəni
Nauəuə Rəha Uhgin tətəfəri nətəligiən rəhatah.

5 Uhgin pisin əmə tətasiru e tah məmə kəutəhtul əskasik e
nian iəkis min, kəni in pisin əmə tətəfəri nətəligiən rəhatah.
Kəni rəueiu, iatətapuəh ohni məmə in otasiru e təmah e
nətəligiən rəhatəmah məmə otuva mol kətiəh əmə, təhmen əmə
e noliən rəha Kristo Iesu.

6 Kəni iətətapuəh lanəha o təmah rəfin nətəm nautos
nətəligiən kətiəh əmə, məmə nəuiatah təhrun nuvaiən
məhmen e nəuia iətəmi kətiəh əmə o nəfəriən nərgi Uhgin,
iətəm in Uhgin mine Tatə rəha Iərmənig rəhatah Iesu Kristo.

7 Otos nətəm kautəfaki min nəuvein e niki təmah agiən
motol təuvir kəm lah təhmen əmə məmə Kristo təmos itəmah
e nikin agiən. Otol lanəha məmə nətəmimi okotəni-vivi Uhgin
lan.

8 Sotaluiən e nati u məmə, Kristo təmuva məhmen e ioluək
rəha nətəm Isrel məmə otəgətun məmə Uhgin tatol rəhan
nəghatiən, nəghatiən u məmə nəniəskasikiən min rəhan kəm
tipi nətəm Isrel aupən, ilah kəməhuva motol nipəhriəniən e
Kristo.

9 Kəni təmuva məmə Nanihluə min okotos nasəkəhruiniən
rəha Uhgin motəni-vivi in ohni, təhmen e Nauəuə Rəha Uhgin
tətəni məmə,
"Tol lanəha, oiəkəfəri nərgəm e niki Nanihluə min,
oiəkani nəpuən min məni-vivi nərgəm."
10 Kəni tətəni min məmə,
"Otagiən, Nanihluə min, itəmah rəhan min nətəmimi."
11 Kəni tətəni min məmə,
"Itəmah Nanihluə min rəfin otəni-vivi Iərmənig,
kəni itəmah rəfin nətəmimi min rəfin rəha nəuaniləuis min
rəfin e nəhue nitəni min, otəni-vivi in."
12 Kəni Aiseə tətəni min məmə,

"Mipɨ Tefɨt* aupən otair muva,
kəni Uhgɨn otəfəri in məmə otarmənɨg e nətəmimi mɨn rəfin
rəha nəuanɨləuɨs mɨn rəfin e nəhue nɨtəni mɨn rəfin.
Kəni Nanihluə mɨn okotələhu=pən əskasɨk nuhuiniən rəhalah
lan."
13 Uhgɨn təmasiru e tah məmə okotələhu=pən əskasɨk
rəhatah nuhuiniən lan. Pəh in otol məmə nɨkitəmah otəri
məriauəh e nagiəniən mɨne nəmənlinuiən nian nəutəhatətə
lan məmə, e nəsanəniən rəha Narmɨn Rəha Uhgɨn,
onəkotələhu=pən əskasɨk pɨk təhmɨn rəhatəmah nuhuiniən e
Uhgɨn.

Pol in aposɨl
rəha Nanihluə mɨn
14 Piak mɨn mɨne nəuvɨnɨk mɨn. Iəkəhrun vivi məmə
nəmiəgəhiən rəhatəmah təməri məriauəh e nəuvɨriən, kəni
nəmotos nəhruniən rəfin, kəni nəkotəhmen o nəgətuniən
itəmah mɨn.
15 Mətəu e nauəuə u rəhak, iəməsəhluaigiən e nati kəti,
iəməni pətɨgəm e nɨkik rəfin natimnati mɨn u kəm təmah, kəni
molkeikei məmə nɨkitəmah otəkeikei məhti nəghatiən mɨn
əha. Təhruahru əmə məmə iətəghati lanəha, mətəu-inu Uhgɨn
təmasiru lak e rəhan əmə nəuvɨriən
16 məmə iəu iəkuva ioluək rəha Krɨsto Iesu o nəni pətɨgəmiən
nanusiən təuvɨr kəm Nanihluə mɨn. Iəu iəkəhmen e pris
kəti iətəm iətəni pətɨgəm nanusiən təuvɨr rəha Uhgɨn məmə,
Nanihluə mɨn nətəm kəutəhatətə e Krɨsto, okəhuva neaniən
təuvɨr mɨn nətəm Narmɨn Rəha Uhgɨn təmafəl mələhu kalɨn
məmə rəha Uhgɨn, kəni Uhgɨn nɨkin tagiən o nosiən.
17 Kəni e uək rəfin iətəm iatol o Uhgɨn, nɨkik tagiən pɨk lan
mətəu-inu in Krɨsto Iesu əmə iətəm tatol uək.
18 Ko iəsəghati əfəri əməiən o nati kəti mɨn, iəkəghati əfəri
əmə o natimnati təuvɨr iətəm Krɨsto təmol nian iəmol rəhan
uək o nosiən Nanihluə mɨn kəhuva motol nəuia Uhgɨn. Krɨsto
təmol uək e rəhak nəghatiən, mɨne rəhak noliən mɨn,
19 kəni təmol uək e nəsanəniən rəha nəmtətiən mɨn mɨne nati
apɨspɨs mɨn, kəni təmol ilah rəfin e nəsanəniən rəha Narmɨn
Rəha Uhgɨn. Kəni tol lanəha, iəməni pətɨgəm rəfin nanusiən
təuvɨr rəha Krɨsto, iəmətuəuin Jerusɨləm muvən ikɨn mɨn rəfin
mətəuarus=pən nɨtəni u Ilirɨkəm iətəm in isəu pahav ikɨn.
20 Nian rəfin e nətuəuiniən rəhak uək mətəuarus=pa u
rəueiu, iəmolkeikei məmə iəkuvən məni pətɨgəm nanusiən
təuvɨr e ikɨn mɨn nəuvein iətəm kəsətəu agɨniən nərgɨ Krɨsto
ikɨn. Iəsolkeikeiən məmə iəkol uək e ikɨn kəti iətəm iətəmi kəti
tɨnuvən rəkɨs ikɨn məni pətɨgəm nanusiən təuvɨr.

---

* **15:12** Nəghatiən əhruahru rəha Kris tətəni məmə "Mipɨ Jese." Jese in tatə rəha Kig Tefɨt.

21 Mətəu təhmen əmə e Nauəuə Rəha Uhgin iətəm tətəghati e
Kristo məmə,
“Nətəmimi nətəm kəsəni pətigəmiən nanusiən təuvir kəm lah,
ilah okoteruh in,
kəni nətəmimi nətəm kəsotətəu əhanəhiən nanusiən təuvir,
ilah okotəhrun.”
22 Nian tepət, uək u rəhak o nuvəniən iki pisin pisin min
tətahtipəsig lak o nuvnəiən meruh itəmah.

Nətəligiən rəha Pol o nuvəniən Rom

23 Mətəu rəueiu, rəhak uək u ikinu tinol naunun, kəni e nu
tepət rəkis, iəkolkeikei pik məmə iəkuvnə meruh itəmah,
24 kəni tol lanəha, nikik təhti məmə iəkuvnə meh itəmah
nian iəkuvən əpəha kəntri u Spen. Kəni nian iəkuvnə kəni
kotatig nian təkuəkir əmə, kəni iəkolkeikei məmə nəkotasiru
lak e rəhak naliuəkiən.
25 Mətəu rəueiu, iatuvən Jerusiləm o nasiruiən e nətəm
kəutəfaki ikin,
26 mətəu-inu nətəm kəutəfaki əpəha nitəni mil u Masetoniə
mine Akaiə, nikilah təmagiən o nəfaiən məni məmə iəkasiru e
nətəm kəutəfaki əpəha Jerusiləm.
27 Nikilah təmagiən əmə o noliən, kəni in təhmen məmə
kautətəou kauin kəti iətəm nətəm Isrel kəmotol kəm lah. Tol
lanəha mətəu-inu nəmə Nanihluə min kəmotos nəuviriən rəha
Uhgin e suaru rəha nətəm Isrel, kəni Nanihluə min okotəkeikei
motasiru e nətəm Isrel e rəhalah məni.
28 Oiəkos məni u kəmotəfa, muvən məfən kəm nətəm
kəutəfaki əpəha Jerusiləm. Kəni nian iəkol naunun e uək u,
kəni oiəkiet Jerusiləm muvən əpəha nitəni u Spen, kəni e rəhak
naliuəkiən oiəkuvnə meh itəmah.
29 Nian iəkuvnə mitəlau=pa imatəmah ikin, iəkəhrun məmə
iəkos natimnati təuvir tepət e Kristo məmə iəkəfinə kəm təmah,
kəni itəmah onəkotətəu təuvir lan.
30 Piak min mine nəuvinik min, mətəu-inu kitah kəutəhatətə
e Iərmənig rəhatah Iesu Kristo, kəni Narmin Rəha Uhgin tatol
məmə kitah kautolkeikei itah min, iəkətapuəh əskasik o təmah
məmə nəkotəfaki əskasik kəm Uhgin ohniəu, kəni e noliən əha,
nəkotasiru lak e nəluaginiən rəhak.
31 Otəfaki məmə Uhgin otasiru lak mahtipəsig e nətəm
Jutiə nətəm kəsotəniən nipəhriəniən e nanusiən təuvir məmə,
okəsotərəkiniən iəu. Kəni otəfaki min məmə nian iəkuvən
miet=pən Jerusiləm, nətəmi min u kəutəhatətə e Kristo, nikilah
otagiən o rəhak uək.
32 Kəni e noliən əha, nəmə Uhgin tolkeikei lanəha, iəkuvnə
meruh itəmah e nagiəniən, kəni kitah rəfin agin, nikitah
otagiən.

15:30 2Kor 1:11; Kol 4:3; 2Təs 3:1

33 Pəh Uhgin iətəm in nəukəti nəmənlinuiən tətatig itəmah
min. Əuəh.

16

Pol təmauiəhruin in min nəuvein

1 Iəu iətəni=pinə kəm təmah məmə nəuvinitah u Fipi, iətəm
tatos uək rəha dikon e niməfaki əpəha Kegkriə, in pətan təuvir
kəti.
2 Iəkətapuəh o təmah məmə nian in otuvnə, onəkotagiən
əmə ohni e nərgi Iərmənig rəhatah, e noliən əhruahru məmə
nətəmimi rəha Uhgin okotol lanəha. Nəmə rəhan nati kəti tikə,
təuvir məmə nəkotasiru lan, mətəu-inu in təmasiru lak mine
nətəmimi tepət.
3 Otəni təuvir kəm Prisilə mine Akuilə, iətəm itimahal
iəmahlol uək kətiəh rəha Kristo Iesu.
4 Kəmuəhtul maru məmə okiamis o nasiruiən lak. Səniəmə
iəu pisin əmə, mətəu iəu mine Nanihluə min rəfin u kəutəfaki,
itimah iəkotəni-vivi Uhgin o lau.
5 Kəni otəni təuvir kəm niməfaki iətəm kəmotuhapumin e
rəhalau nimə.
Otəni təuvir kəm iəu kəti u Epaenetəs, u iətəm təmaupən
məhatətə e Kristo e profens əpəha Esiə.
6 Otəni təuvir kəm Meri iətəm təmatol pik uək o timah.
7 Otəni təuvir kəm Antronikəs mine Juniəs, iətəmimak mil
iətəm itimahal min ilau iəmihluvən e kaləpus. Aposil min
kəutisiai pik ilau, kəni ilau kəmuaupən lak muəhatətə e
Kristo.
8 Otəni təuvir kəm Ampliatəs, iətəm iəkolkeikei e nolkeikeiən
rəha Iərmənig.
9 Otəni təuvir kəm Urpanəs, iətəm kitah kautol uək kətiəh e
Kristo, kəni otəni təuvir kəm iəu kəti u Stakis.
10 Otəni təuvir kəm Apeles iətəm təməhtul əskasik e Kristo e
nian iəkis min.
Otəni təuvir kəm Aristopulus mine rəhan min nətəmimi,
mine rəhan min noluək min.
11 Otəni təuvir kəm Herotiən, rəhak əhruahru.
Otəni təuvir kəm nətəmimi rəha Nasisəs mine rəhan noluək
min nətəm kəutəfaki kəm Iərmənig.
12 Otəni təuvir kəm Trifaenə mine Trifosə, pəta mil iətəm
katuol pik uək rəha Iərmənig.
Otəni təuvir kəm iəu kəti u Persis, pətan kəti iətəm tatol pik
uək rəha Iərmənig.
13 Otəni təuvir kəm Rufəs, iətəmi kəti rəha Iərmənig tətəfaki
vivi, mine rəhan mamə iətəm təmatol təuvir kəm iəu
təhmen e rəhak əhruahru mamə.
14 Otəni təuvir kəm Asigkritəs, mine Filegon, mine Heremes,
mine Patropəs, mine Heremas, mine piatah min nətəm
ilah min kəutatig.

15 Otəni təuvɨr kəm Filolokəs, mɨne Juliə, mɨne Nereəs mɨne
nəuvɨnɨn, mɨne Olɨmpəs, mɨne nətəm kəutəfaki mɨn rəfin
nətəm ilah min kəutatɨg.
16 Otəni təuvɨr kəm təmah mɨn təhmen məmə itəmah kətiəh
əmə e Krɨsto. Niməfaki rəfin rəha Krɨsto kəutəni təuvɨr
kəm təmah.
17 Piak mɨn mɨne nəuvɨnɨk mɨn. Iəkətapuəh əskasɨk o
təmah məmə nəkotətəu vivi ɨtəmah o nətəmi kautol məmə
nəkotəhapu ɨtəmah mɨn, kəni kautəgətun natimnati ɨətəm
kautol nətəmimi kəutəmkarəpən e nəhatətəɨən rəhalah, kəni
nəgətuniən əha tol pɨsɨn agɨn e nəgətuniən ɨətəm nəmotos rəkɨs.
Otəhtul isəu o lah,
18 mətəu-inu nətəm kotol lanəha, ilah kəsotoliən uək rəha
Iərmənɨg Krɨsto, mətəu kautol uək əmə o nati ilah əmə kau-
tolkeikei. Ilah kəutəni-vivi nəghatiən, kəni nəghatiən rəhalah
tətəhiən, kəni ilah kəuteiuə, kəni məutərəkɨn nətəlɨgiən rəha
nətəmimi tepət nətəm kotəruru nati.
19 Nətəmimi kɨnotətəu rəkɨs nanusiən məmə itəmah nautol
nəuia Krɨsto. Tol lanəha, nɨkik tagiən pɨk o təmah. Mətəu
iəkolkeikei pɨk məmə nəkoteinatɨg e noliən əhruahru mɨn, kəni
məmə nəsəhuvəniən e noliən tərah mɨn.
20 Uhgɨn iətəm nəukəti nəməlinuiən, otəsuvəhiən in tevɨg-
ərain e Setən, kəni in otatɨg əmə ləhtəni e nəhlkɨtəmah.
Pəh nəuvɨriən rəha Iərmənɨg Iesu tətatɨg itəmah min.
21 Timoti iətəm itɨmlau min iatuol uək kətiəh, tətəni təuvɨr
kəm təmah. Kəni Lusiəs, mɨne Jeson, mɨne Sosipatə u natimak
mɨn, kəhləni mɨn təuvɨr kəm təmah.
22 Iəu Tesiəs, iətəm iəmətei nəghatiən rəha Pol e nauəuə u, iəu
iətəni təuvɨr kəm təmah u kitah kətiəh e Iərmənɨg.*
23-24 Kaeəs tətəni təuvɨr kəm təmah. Iəu Pol, iətatɨg e rəhan
nimə, kəni nətəmi rəha niməfaki kəutuhapumɨn iman ikɨn.
Erastəs u iətəm tətarmənɨg e məni rəha taun əha, mɨne
piatah Kuartəs, ilau mɨn kətuəni təuvɨr kəm təmah.
25 Pəh kotəni-vivi Uhgɨn. In təhrun noliən məmə itəmah
nəutəhtul əskasɨk e nəhatətəɨən rəhatəmah. In otol lanəha
e nanusiən təuvɨr rəha Iesu Krɨsto iətəm iətəni pətɨgəm.
Nəghatiən u təməhluaig nuvəh rəkɨs,
26 mətəu rəueiu, təmol əpu in. Kəni in Uhgɨn u iətəm
tətəmiəgəh nian rəfin, kəni in təməni məmə iəkotəni pətɨgəm
nanusiən rəha Krɨsto iətəm iəni mɨn aupən kəmotətei e nauəuə
mɨn rəhalah, kəni nətəmimi okotəhrun. Iəkotəni pətɨgəm
məmə nətəmimi mɨn rəfin rəha nəuanɨləuɨs mɨn rəfin e nɨtəni
mɨn rəfin, pəh ilah okotəhatətə e Uhgɨn, kəni tol lanəha mautol
əmə nəuian.

16:17 Mat 7:15; Tait 3:10 * **16:22** Pol təhrun əmə nəteiən nauəuə, mətəu e nian əha, nətəmimi tepət kəməutos iətəmi kəti mɨn məmə otətətei nəghatiən mɨn rəhalah. Suah kəti, nərgɨn u Tesiəs, təməharəg ilau Pol mətei nəghatiən rəhan.

27 Uhgɨn pɨsɨn əmə in Uhgɨn, kəni in pɨsɨn əmə in teinatɨg. !
Pəh kotəni-vivi Uhgɨn nian rəfin naunun tɨkə, o nati iətəm Iesu
Krɨsto təmol! Əuəh.

1 Korən
Nauəuə iətəm Pol təmaupən mətei tuvən kəm nəfaki min ikin Korən
Nəghatiən əkuəkir rəha nauəuə u 1 Korən

?Pəh təmətei nauəuə u? Aposil Pol təmətei nauəuə u.

? Təmətei tatuvən kəm pəh? Təmətei tatuvən kəm niməfaki rəha Korən.

?Natigiən təhro lanu lan nian təmətei? Korən in taun asoli kəti. Ikin əha, nətəmimi tepət kotos rəhalah kaku o noliən səlim lan, kəni nətəmimi tepət kəhuva məmə okotos nəhmtin. Nətəmimi nəuvein kəhuva e negəu, nəuvein kotaliuək əmə. In taun kəti təuvir pik e profens rəha Akaiə, iətəm tətatig e nitəni asoli u Kris. Mətəu taun u, narmi nati min kəmotəriauəh lan, kəni noliən tərah min tepət e taun əha. Niməfaki rəha Korən, Nanihluə* min kotepət lan. Pol təmətuəuin niməfaki u e nian rəha naliuəkiən iətəm tatol keiu lan. Mətəu rəueiu əha, nərahiən asoli min nəuvein tinatig e niməfaki. Nətəmimi nəuvein kautol noliən tərah min, kəni nəuvein kautos nətəligiən min iətəm kəsotəhruahruiən.

? Təmətei nauəuə u o nak? Niməfaki rəha Korən in tətatig e taun kəti iətəm noliən tərah min rəfin təmərіauəh vivi lan. Noliən tərah min nəuvein kəməhuva imə e niməfaki. Kəmotətapuəh o Pol o natimnati min nəuvein iətəm ilah kəsotəhrun viviən, kəni in təmətei nauəuə u titəu=pən əhruahru əmə rəhalah nətəligiən. Pol təmətei nauəuə u məmə otəni pətigəm noliən tərah min iətəm tətatig e niməfaki, mine nərahiən pisin pisin min nəuvein min. Kəni təmətei nauəuə u məmə otələhu əhruahru noliən tərah min iətəm ilah nəuvein kəmautol. In təməni kəm lah məmə okotəhro min lanu motəkeikei mohtəlig=pa min o Uhgin, kəni noliən nak u təhruahru iətəm iətəmimi otol nəmə in iətəmimi rəha Iesu.

Pol təməni təuvir kəm lah

1 Iəu Pol, iətəm Uhgin təmauin lak kəni mitəpin e nəuian məmə iəu aposil rəha Kristo Iesu. Itimlau piatah Sostənes iətuəni təuvir kəm təmah.

2 Nauəuə u tatuvnə kəm təmah niməfaki rəha Uhgin əpəha Korən. Uhgin təmol asim itəmah e Kristo Iesu, kəni təmauin e təmah məmə rəhan min, nətəm nəutaliuək e noliən əhruahru itəmah mine nətəmimi e ikin min rəfin nətəm kəutəfaki kəm Iərmənig rəhatah Iesu Kristo iətəm in Iərmənig rəhatah rəfin.

---

* : Nanihluə, Ianihluə — Afin-to e tiksinəri.

3 Pəh Uhgɨn Tatə rəhatah mɨne Iərmənɨg Iesu Krɨsto, okuəfɨnə
nəuvɨriən mɨne nəməlinuiən kəm təmah.

Pol təməni-vivi Uhgɨn e nəfakiən

4 Nian rəfin iatəni tagkiu kəm Uhgɨn mətəu-inu təməfɨnə
rəhan nəuvɨriən kəm təmah e Krɨsto Iesu.
5 Təməfɨnə rəhan nəuvɨriən u tepət kəm təmah e noliən mɨn
rəfin, e nasiruiən o nəni pətɨgəm viviən natimnati mɨn mɨne
neinatɨgiən o nəhruniən nəghatiən rəhan.
6 Kəni noliən mɨn əha kəutəgətun məmə nanusiən e Krɨsto in
nɨpəhriəniən, kəni itəmah nəmoteruh.
7 Tol lanəha, nian nautəhtul maru mautəhtahnin nuvaiən
rəha Iərmənɨg rəhatah Iesu Krɨsto, Uhgɨn təməfɨnə kəm təmah
rəhan nəsanəniən e Narmɨn o noliən uək rəhan, nəsanəniən
rəfin mɨn əha iətəm kotəhruahru o nəmiəgəhiən rəhatəmah.
8 Kəni in otol itəmah nəutəhtul əskasɨk motətəuarus=pən
naunun nian məmə okəseh-pəniən noliən tərah kəti e təmah e
Nian rəha Iərmənɨg rəhatah Iesu Krɨsto, iətəm tətuva mɨn lan.
9 Kəni Uhgɨn otol nati u kəm təmah mətəu-inu nian rəfin
in tatol rəhan nəghatiən. In Uhgɨn iətəm təmauɨn e təmah
nəkəhuva kətiəh itəmah Nətɨn Iesu Krɨsto u Iərmənɨg rəhatah.

Nətəmimi rəha niməfaki kəmotəhapu ilah mɨn

10 Iətətapuəh əskasɨk o təmah, piak mɨn mɨne nəuvɨnɨk mɨn,
e nərgɨ Iərmənɨg Iesu Krɨsto, məmə itəmah rəfin nəkotətəlɨg
e təmah mɨn, məsotoliən məmə nətəlɨgiən kəti otuva məhapu
itəmah, kəni mətəu nəkəhuva pəhriən motol kətiəh e nətəlɨgiən
mɨne nɨkin kətiəh.
11 Piak mɨn mɨne nəuvɨnɨk mɨn, iətəni lanəha mətəu-inu
nətəmimi nəuvein rəha Kloe† kəmotəni pətɨgəm kəm iəu məmə
itəmah nautorgəhu.
12 Nɨpətɨ nəghatiən iətəm iətəni tol lanu, itəmah nəuvein
kotəni məmə, “Itɨmah iautəhuərisɨg e Pol,” nəuvein kotəni
məmə, “Itɨmah iautəhuərisɨg e Apolos,” nəuvein kotəni məmə,
“Itɨmah iautəhuərisɨg e Pitə,” nəuvein mɨn kotəni məmə,
“Itɨmah iautəhuərisɨg e Krɨsto.”
13 Nian nəutəuəri lanko, təhmen e nəhapu-əhapuiən Krɨsto!
Iəu Pol, iəməsəhkul-pəriən e nɨgi kəməluau o təmah! Kəni nian
kol bəptais e təmah, kəməsoliən e nərgək Pol. !Kəpə! !Mətəu
nautol lanko məmə nautəhuərisɨg lak Pol, uə Apolos, uə Pitə,
mətəu itəmah nəsotoliən məmə nəutohtəu=pən Krɨsto!

1:8 1Təs 3:13; 5:23 **1:9** 1Təs 5:24; 1Jon 1:3 **1:10** Fɨl 2:2 † **1:11** Kloe in pətan kəti iətəm rəhan nautə tepət, kəni nətəmimi kautɨsiai in. Pol əpəha Efəsɨs e nian təmətei nauəuə u, kəni nətəmimi rəha Kloe kəməhuvən motəsal=pən lan. Kəni motəni kəm in nətəlɨgiən mɨn əha e niməfaki Korən. **1:12** Uək 18:24-28; 1Kor 3:4

14 Iəu iəkəni tagkiu kəm Uhgin məmə iəmol bəptais əmə e
Krispəs mine Kaeəs, mətəu iəməsoliən bəptais e təmah kəti
min.
15 Nikik tagiən lanəha mətəu-inu iətəmi kəti ko təsəniən
məmə kəmol bəptais lan e nərgək məmə otuva rəhak iətəmimi.
16 Ei əuəh, iəmalu, iəmol bəptais min e Stefənəs mine rəhan
min. Uərisig e inəha, iəmalu məmə məta iəmol bəptais min e
iətəmi kəti uə kəpə.
17 Nipəti nəghatiən min u məmə, Kristo təsahli=paiən iəu
məmə iəkol bəptais e nətəmimi, təmahli=pa iəu məmə iəkəni
pətigəm əmə nanusiən təuvir. Kəni iəsəni pətigəm əməiən
e nəghatiən einatig rəha iətəmimi mətəu-inu, iəsolkeikeiən
məmə nəghatiən e nimisiən rəha Kristo e nigi kəməluau in
otəhvevig nəsanəniən tikə.
18 Nipəhriəniən, nəghatiən e nimisiən rəha Kristo in təhvevig
malməli o nətəmimi u kautohtəu suaru rəha nuvəniən e
nigəm asoli. Mətəu kitah u nətəm Uhgin tatosmiəgəh itah, in
nəsanəniən əmə rəha Uhgin.
19 Kəni Nauəuə Rəha Uhgin tətəni məmə,
“Iəu iəkərəkin agin neinatigiən rəha nətəm koteinatig,
kəni mahtipəsig e nəhruniən rəha nətəm kotəhrun pik nati.”
20 ? Nətəmimi koteinatig iə? ? Nəgətun min rəha Lou iə?
Nətəmimi nətəm kotəhrun vivi suaru rəha nəghatiən iə? Uhgin
təmol neinatigiən rəha nəhue niftəni tinuva rəkis nalməliən
əmə.
21 Tol lanəha mətəu-inu, e neinatigiən rəha Uhgin, təmol
məmə nətəmimi rəha nəhue niftəni okəsotəhruniən in e
nəhruniən əmə rəhalah iətəm kautəni məmə neinatigiən.
Mətəu in təmol məmə nəghatiən alməli min rəhatimah oto-
smiəgəh nətəmimi nətəm kəutəni nipəhriəniən lan.
22 Nəuaniləuis min rəha Isrel kəutətapuəh e nati apispis min,
kəni Nanihluə‡ min kəutəsal e neinatigiən məmə okoteruh
Uhgin,
23 mətəu kitah kəutəni pətigəm əmə nimisiən rəha Kristo
e nigi kəməluau. Kəni nəghatiən u in təhmen e kəpiel e
suaru iətəm tatol nəuaniləuis min rəha Isrel kəutəmei, kəni in
təhmen e nalməliən o Nanihluə min.
24 Mətəu nətəmimi min u nətəm Uhgin təmauin e lah,
nəuaniləuis min rəha Isrel nəuvein mine Nanihluə min
nəuvein ilau pəti, kəni Kristo in nəsanəniən rəha Uhgin mine
neinatigiən rəhan.
25 Tol lanəha mətəu-inu, noliən u iətəm nətəmimi kəutəni
məmə in nalməliən rəha Uhgin, mətəu nipəhriəniən in teinatig
tapirəkis neinatigiən rəfin rəha nətəmimi, kəni nati u iətəm

1:14 Uək 18:8; Rom 16:23 **1:16** 1Kor 16:15 **1:19** Aes 29:14 **1:20** Job 12:17; Aes 19:12; 33:18; 44:25 **1:21** Mat 11:25 ‡ **1:22** Nanihluə, Ianihluə — Afin-to e tiksinəri. **1:23** Rom 9:32; 1Kor 2:14 **1:24** Kol 2:3

nətəmimi kəutəni məmə in nəpəouiən rəhan, in təsanən tapirəkis nəsanəniən rəfin rəha nətəmimi.

26 Piak min mine nəuvinik min, nikitəmah otəkeikei məhti məmə itəmah nətəmi əhro nian Uhgin təmauin e təmah. Itəmah tepət nəsoteinatigiən e nəhmti nətəmimi, kəni məsotosiən nəsanəniən, kəni səniəmə itəmah nenəti nətəmi asoli nəuvein.

27 Mətəu Uhgin tatitəpin nati alməli min e nəhue niftəni məmə okotol aulis nətəm koteinatig, kəni mitəpin nati əpəou min e nəhue niftəni məmə okotol aulis nətəm kotəsanən.

28 In təmitəpin natimnati iətəm, e nətəligiən rəha nətəmimi, ilah nati əpnapin əmə, mine iətəm nətəmimi kəsotolkeikei pikiən, mine natimnati iətəm ləhtəni agin. Kəni təmitəpin natimnati min əha məmə ilah suaru məmə in tol nati keikei e nətəligiən rəha nətəmimi kəməhuva nati əpnapin əmə.

29 Təmol lanəha məmə iətəmimi tikə otəghati əfəri e nəhmti Uhgin.

30 Mətəu-inu e nəuia Uhgin, itəmah nəməhuva kətiəh itəmah Kristo Iesu. Kəni Kristo təmuva o tah məmə in rəhatah neinatigiən rəha Uhgin. Inəha e Kristo, Uhgin təmol itah kotəhruahru e nəhmtin, kəni mələhu kalin itah məmə rəhan min, kəni mosmiəgəh itah.

31 Tol lanəha, təhmen e Nauəuə Rəha Uhgin tətəni, "Iətəmimi iətəm tətəghati əfəri, otəghati əfəri əmə o nati iətəm Iərmənig təmol lan."

2

1 Piak min mine nəuvinik min. Nian iəmuvnə o təmah, iəməsəni pətigəmiən nəghatiən rəha Uhgin e nəghatiən iətəm nətəmimi kəutəni məmə koteinatig, mine noliən rəha iətəmimi iətəm təhrun vivi nəghatiən.

2 Kəni nian iəmətatig kitah min itəmah, nikik təskasik məmə iəkəni pətigəm əmə Iesu Kristo, mine nimisiən rəhan e nigi kəməluau.

3 Iəmuva o təmah e nəpəouiən mine nəginiən mine nərəmruminiən asoli.

4 Kəni nian iəməni pətigəm rəhak nəghatiən e nanusiən təuvir, iəməsəniən e neinatigiən rəha nətəmimi, mine nəghatiən asoli min iətəm otiuvi itəmah, mətəu nian iəməghati, nəmoteruh nəsanəniən rəha Uhgin mine uək rəha Narmin Rəha Uhgin.

5 Iəmol lanəha məmə nəhatətəiən rəhatəmah otəsəhtul əməiən e neinatigiən rəha nətəmimi, mətəu in otəhtul e nəsanəniən rəha Uhgin.

1:25 2Kor 13:4 **1:26** Mat 11:25; Jem 2:5 **1:30** Jer 23:5-6 **1:31** Jer 9:24
2:3 Uək 18:9; 2Kor 10:1 **2:4** 1Təs 1:5

Neinatigiən
rəha Narmin Rəha Uhgin

6 Mətəu nipəhriəniən məmə itimah iəutəni pətigəm nəghatiən einatig kəm nətəm koteinatig kəni minoteinatig rəkis e nəmiəgəhiən rəhalah. Mətəu səniəmə neinatigiən rəha nətəmimi min rəueiu, uə nətəmimi nətəm kəutarmənig u rəueiu. Ilah okəhuva nati əpnapin min əmə.

7 Kəpə. Itimah iəutəghati e neinatigiən rəha Uhgin aupən iətəm təmətəməhli oneuən, kəni in neinatigiən iətəm təmətəhluaig, kəni Uhgin təmol nəlpəkauiən aupən aupən agin məmə, neinatigiən əha, in otol nəuviriən kəm tah e nəsanəniən mine nəhagəhagiən.

8 Nətəm kəutarmənig e niftəni əha rəueiu, ilah kinotəruru nəlpəkauiən əha rəha Uhgin, mətəu nəmə ilah kəmotəhrun, ko kəsotətu-pəriən Iərmənig rəha nəsanəniən əhagəhag rəfin e nigi kəməluau təhmen e iətəmimi kəti əpnapin əmə iətəm təmərəkin lou.

9 Mətəu Nauəuə Rəha Uhgin tətəni məmə,

"Iətəmi tikə təteruh,
iətəmi tikə tətətəu,
iətəmi tikə təhrun,
nati nak iətəm Uhgin təmol əpenə-penə lan rəha nətəmi min u kotolkeikei in."

10 Mətəu Uhgin təmol əpu nəlpəkauiən oneuən əha rəhan kəm tah e Narmin. Kəni Narmin təhrun natimnati rəfin, kəni məhrun min natimnati rəha Uhgin iətəm iətəmimi kəti ko təsəhruniən.

11 ?Tol lanəha, iətəmimi pəh təhrun nətəligiən rəha iətəmimi kəti, mətəu narmin əmə? ?E noliən kətiəh əmə, iətəmimi pəh təhrun nətəligiən rəha Uhgin, mətəu Narmin əmə?

12 Uhgin təməsəfaiən kəm tah nətəligiən rəha nətəmimi e nəhue niftəni, mətəu təməfa Narmin iətəm tatsipən ohni. In təməfa kəm tah məmə kitah okotəhrun nati nak iətəm Uhgin təməfa əpnapin əmə kəm tah.

13 Inu nəghatiən iətəm itimah iəutəni, kəni neinatigiən rəha nətəmimi təsəgətuniən itimah e nəghatiən min əha, mətəu Narmin Rəha Uhgin təməgətun itimah, kəni iəkotəni pətigəm natimnati pəhriən rəha Narmin Rəha Uhgin e nəghatiən min iətəm təmsipən lan.

14 Iətəmimi iətəm Narmin Rəha Uhgin tikə lan, tətəpəh natimnati iətəm tatsipən e Narmin Rəha Uhgin mətəu-inu ilah nati əpnapin min əmə ohni, kəni ko in təsəhruniən ilah mətəu-inu Narmin Rəha Uhgin əmə təhrun nasiruiən e nətəmimi o nəhruniən natimnati rəha Uhgin.

2:9 Aes 64:4

15 Kitah nətəm kautos Narmɨn Rəha Uhgɨn kəmoteh
motəhrun motakil natimnati mɨn əha, mətəu nətəmimi
əpnapɨn, ko kəsoteruhiən məsotəhrun agɨniən mɨne məsotakil
agɨniən itah.
16 Tol lanəha mətəu-inu Nauəuə Rəha Uhgɨn tətəni məmə,
“?Pəh u təhrun nətəligiən rəha Iərmənig
məmə in otəgətun in?”
Mətəu kitah kotəhrun nətəligiən rəha Krɨsto kəni tol lanu lan
motəhrun natimnati mɨn əha.

3

Nəhapu-əhapuiən e niməfaki

1 Piak mɨn mɨne nəuvɨnɨk mɨn. Nian iəmətatɨg kitah min
itəmah, iəməsəghatiən kəm təmah təhmen e nətəmimi nətəm
kɨnotəskasɨk rəkɨs e nəmiəgəhiən rəhalah e Narmɨn Rəha
Uhgɨn, kəpə. Iəməghati kəm təmah məmə itəmah nətəmimi
rəha nəhue nɨftəni əmə, kəni iəməghati kəm təmah təhmen e
kəlkələh mɨn əmə e nəmiəgəhiən vi rəhatəmah e Krɨsto.
2 Nian iəmətəgətun itəmah, təhmen məmə iəmətaugɨn itəmah
e mɨlɨk əmə, iəməsəfɨnəiən nauəniən əskasɨk kəm təmah mətəu-
inu itəmah nəməsotəhmeniən o nuniən. Kəni nɨpəhriəniən,
itəmah nəsotəhmen əhanəhiən o nuniən,
3 mətəu-inu noliən rəhatəmah təhmen əmə e rəha nətəmimi
rəha nəhue nɨftəni. Tol lanəha mətəu-inu itəmah nautetet
itəmah mɨn, kəni mautorgəhu, kəni təhmen əmə məmə itəmah
nətəmimi rəha nəhue nɨftəni əmə u. Nəkotəhmen e nətəmimi
əpnapɨn mɨn.
4 Nian iətəmi kəti tətəghati əfəri məni məmə, “Iəu rəha Pol,”
kəni kəti təni məmə, “Iəu rəha Apolos,” noliən əha tətəgətun
məmə itəmah nətəmimi rəha nəhue nɨftəni əmə.
5 Oteruh-to. ? Apolos in pəh, kəni Pol in pəh? Itɨmlau
iəkuəhmen əmə e ioluək iətəm iəmuasiru e təmah o nuvaiən o
Iesu. Itɨmlau iatuol əmə uək iətəm Iərmənɨg təməfa pɨsɨn pɨsɨn
kəm tɨmlau məmə iəkuol.
6 Təhmen əmə məmə iəu iəmərfei nɨkɨtɨ nati, kəni Apolos in
təueiu e nəhu, mətəu Uhgɨn əmə tatol tateviə.
7 Tol lanəha, iətəmimi iətəm tətərfei nati, uə iətəmimi
tətəueiu e nəhu, in nati əpnapɨn əmə, mətəu Uhgɨn pɨsɨn əmə
in nati keikei iətəm tatol natimnati kəutəmiəgəh mauteviə.
8 Iətəm tətərfei, mɨne iətəm tətəueiu, ilau kuəhmen-əhmen
əmə mətian əmə o nati kətiəh əmə. Kəni Uhgɨn otətəou ilau
kətiəh kətiəh e rəhalau uək pɨsɨn pɨsɨn mɨn.
9 Itɨmlau ioluək mil rəha Uhgɨn, kəni itəmah nəkotəhmen e
nasumiən rəha Uhgɨn, uə nimə rəha Uhgɨn.

2:16 Aes 40:13 **3:2** Hip 5:12-13; 1Pitə 2:2 **3:3** 1Kor 1:10-11 **3:4** 1Kor 1:12 **3:6** Uək 18:4,11,27-28 **3:9** Mat 16:27; Efəs 2:20-22

10 E nəuvɨriən iətəm Uhgɨn təməfa kəm iəu, iəmuvləkɨn vivi
nəhlkɨ nimə təhmen e iətəm təhrun vivi nuvləkɨniən nimə.
Kəni iətəmi kəti mɨn tatuvləkɨn nimə nəuvetɨn. Mətəu ilah rəfin
okotəkeikei mauteh vivi uək rəhalah rəha nuvləkɨniən nimə,
11 Nəhlkɨ nimə kətiəh əmə, inu Iesu Krɨsto. Iətəmi kəti tɨkə
təhrun nuvləkɨniən nəukətɨ nimə pɨsɨn kəti mɨn.
12 Nəmə iətəmi kəti tuvləkɨn-pəri rəhan nimə iətəm nəhlkɨ
nimə in Iesu Krɨsto, kəni in təhrun nuvləkɨniən nimə e aiən
u kol tətoraip-oraip, uə e sɨlfə, uə e kəpiel nəhmtɨn tiəkɨs, uə e
nɨgi, uə e nɨuig, uə e nɨmaniə.*
13 Kəni nian kəti nətəmimi okoteruh uək rəhan, mətəu-inu e
nian Iesu tuva mɨn, rəhan uək otuva e nəhagəhagiən. Rəhan
uək okələhu=pən e nɨgəm, kəni nɨgəm otəgətun məmə rəhan
uək təuvɨr uə tərah.
14 Nəmə nɨgəm otəsusiən rəhan nimə, in otos rəhan
nətəouiən.
15 Mətəu nəmə nɨgəm otus rəhan nimə, kəni rəhan natimnati
rəfin təmɨkə. In əmə, Uhgɨn otosmiəgəh, mətəu təhmen-əhmen
əmə e iətəmi kəti iətəm rəhan nimə nɨgəm tatus kəni tiuvɨg
pətɨgəm maiu, kəni nɨgəm tus nimə mauərɨs.
16 ?Nəkotəhrun uə kəpə məmə, itəmah u Nimə Rəha Uhgɨn,
kəni Narmɨn Rəha Uhgɨn tətatɨg e təmah?
17 Nəmə iətəmi kəti tərəkɨn Nimə Rəha Uhgɨn, kəni Uhgɨn
otərəkɨn in, mətəu-inu Nimə Rəha Uhgɨn, in tasim rəhan pɨsɨn
əmə. Kəni Nimə u Rəha Uhgɨn, itəmah.
18 Təsəuvɨriən məmə iətəmi kəti təteiuə aru əmə lan. Nəmə
iətəmi kəti tətakil aru in e nətəligiən rəha nəhue nɨftəni, kəni
nɨkin təhti məmə in teinatɨg u rəueiu, in otəkeikei muva
ialməli kəti e nəhmtɨlah məmə in otuva ieinatɨg pəhriən.
19 Tol lanəha mətəu-inu neinatɨgiən rəha nətəmimi rəha
nəhue nɨftəni, in talməli e nəhmtɨ Uhgɨn. Təhmen e Nauəuə
Rəha Uhgɨn tətəni məmə, “Uhgɨn tatol lalɨg e nəghatiən rəha
iətəmi kəti iətəm tətəni məmə in teinatɨg vivi, kəni Uhgɨn
taskəlɨm in.”
20 Kəni Nauəuə Rəha Uhgɨn tətəni mɨn məmə, “Iərmənɨg
təhrun məmə, nətəligiən rəha nətəm koteinatɨg, ilah nati
əpnapɨn əmə.”
21 Kəni tol lanu lan, sotəniən məmə itəmah rəha suah u uə
rəha suah kəha məmə onəkotləfəri aru itəmah ohni. Uhgɨn
tətəfən itɨmah nətəmi asoli mɨn rəfin kəm təmah məmə otasiru
e təmah.

3:11 Aes 28:16; 1Pitə 2:4-6 * **3:12** Noliən rəha nɨtəu-pəniən Krɨsto təhmen e noliən rəha nuvləkɨniən nimə. Iətəmi tətɨtəu=pən vivi noliən rəha Krɨsto, in təhmen e iətəmi kəti tatuvləkɨn vivi rəhan nimə. Noliən təuvɨr mɨn rəhan təhmen e pos mɨn əskasɨk rəha nimə, uə aiən u kol uə aiən u sɨlfə. Iətəmi təsɨtəu=pən viviən noliən rəha Krɨsto, təhmen e iətəmimi kəti tatuvləkɨn rah rəhan nimə, təhmen əmə e nɨmauvluvl əmə kəti. Afin-to Mat 6:19-20. **3:13** 1Kor 4:5 **3:19** Job 5:13 **3:20** Sam 94:11

22 Tol lanu sotəfəriən itəmah kəni motəni məmə rəhatəmah
u Pol uə Apolos uə Pitə.† Nipəhriən agin, Uhgin tinəfinə
natimnati min rəfin e nəhue niftəni o nasiruiən e təmah. Kəni
nəmiəgəhiən uə nimisiən, kəni natimnati min u kəutəhuva
rəueiu uə natimnati min u kəmanəhuva nian kəti, natimnati
rəfin min əha mine nətəmimi min əha okotasiru e təmah,
təhmen əmə ilah rəfin rəhatəmah.
23 Tol lanu lan, itəmah onəkotəkeikei motəfəri itəmah o
Iesu pisin əmə, səniəmə o nətəmi asoli min rəhatəmah, mətəu-
inu səniəmə itəmah rəha iətəmi asoli kəti, mətəu itəmah rəha
Kristo, kəni Kristo in rəha Uhgin.

4

Aposil min rəha Kristo

1 Tol lanəha, nətəmimi okotəkeikei moteh itimah təhmen
e noluək min rəha Kristo iətəm Uhgin təmələhu=pən e
nəhlmitimah məmə itimah iəkotol əpu nəlpəkauiən oneuən
rəha Uhgin.
2 Kəni nətəmimi nətəm kauteh natimnati rəha iətəmi asoli kəti,
ilah kotəkeikei motol rəhalah uək təuvir e noliən iətəm iətəmi
asoli tolkeikei.
3 Nati əpnapin əmə kəm iəu nəmə itəmah, uə nətəpisin nəuvein
kotəni pətigəm nətəligiən rəhalah e rəhak uək. Kəni iəu aru
iəsakiliən e rəhak uək.
4 E rəhak nətəligiən, məmə iəmol əmə nati iətəm in təuvir,
mətəu nati u təsəniən məmə iəu iəkəhruahru. Iərmənig əmə
təhruahru o nakiliən rəhak uək.
5 Tol lanəha, sotauit-auitiən o nakiliən natimnati, mətəu
nautəhtahnin nian Iərmənig otuva lan. In otəfətigəm=pən
e nəhagəhagiən natimnati iətəm kəutəhluaig e napinəpuiən,
kəni in otəni pətigəm nati nak tətatig e niki nətəmimi o noliən
min rəhalah. E nian əha Uhgin otəni-vivi ilah kətiəh kətiəh e
noliən əhruahru.
6 Piak min mine nəuvinik min. Iəməni=pinə nəghatiən
min əha kəm təmah itimlau Apolos məmə itəmah onəkotos
nəhruniən ikin. Kəni nəmə nəkotos nipəti nəghatiən min u,
"Nəkotəkeikei motol əmə nəghatiən min iətəm kinətei rəkis,"
kəni nəsotəfəriən nətəmi asoli nəuvein motosiahu nəuvein.
7 ?Təhro? Itəmah nəsotepətiən motapirəkis nətəmimi min
rəfin. Uhgin təməfinə kəm təmah natimnati min rəfin nətəm
nəmautos. ?Kəni təhro nəutəghati əuvsan o natimnati iətəm
Uhgin təməfinə kəm təmah təhmen əmə məmə inu itəmah əmə
nəmotol natimnati min əha?

---

† **3:22** Nəghatiən əhruahru rəha Kris tətəni məmə, "Pol, uə Apolos, uə Kefəs..." Kefəs in nərgin kəti min rəha Pitə. Kəni e nauəuə u, e nəghatiən Kris əhruahru, Pol tətauin lan məmə "Kefəs," mətəu kəutəni əmə məmə Pitə. **4:2** Luk 12:42 **4:5** 1Kor 3:8 **4:6** Rom 12:3 **4:7** Rom 12:6

8 Nikitəmah təhti məmə ninotos rəfin rəkis natimnati rəha
Uhgin. Nikitəmah təhti məmə ninotos rəfin rəkis nautə rəha
Uhgin. Noliən rəhatəmah təhmen məmə nəməhuva kig min
rəha Uhgin, mətəu itimah iəutatigləhtəni əmə. !Mətəu kəpə,
səniəmə nipəhriəniən! !Nəman! Nəmə nipəhriəniən məmə
itəmah nəməhuva kig min rəha Uhgin, nikitimah otagiən pik,
kəni nəmə tol lanəha, itimah min iəkotol kig kitah min itəmah.
Mətəu təsoliən lanəha.
9 Itimah aposil min, mətəu nikik təhti məmə Uhgin
təmələhu itimah əpəhaləhtəni agin, iəutatig təhmen e nətəm
kəmakil rəkis məmə okotəkeikei mohmis. Nikitəmah tətəhti
lanəha mətəu-inu təhmen məmə itəmah nətəmimi nətəm
kəməsotoliən win e nəluaginiən, kəni məutəhtul e nəhmti
nagelo min mine nətəmimi rəfin məmə ilah okoteruh məmə
oiəkohmis.*
10 !Nətəmimi tepət kəutəni məmə itimah nanməli min o nərgi
Kristo, mətəu nikitəmah təhti məmə itəmah nəkoteinatig vivi e
Kristo! Mətəu səniəmə nipəhriəniən. !Nətəmimi tepət kəutəni
məmə rəhatimah nepətiən tikə, mətəu nəutəghati əfəri məmə
rəhatəmah nepətiən iahgin! Mətəu səniəmə nipəhriəniən.
Nətəmimi tepət kautisiai itəmah, mətəu kətəni rah itimah.
11 Mətəu, inu nipəhriəniən. Mətəuarus=pa u rəueiu
matuvən, nəumis tatus itimah, kəni məutəuauə, kəni
iautəhuvən e napən əhapu-əhapu, nətəmimi kautoh itimah,
kəni rəhatimah nimə tikə.
12 Itimah aru əmə iautol pik uək e nəhlmitimah məmə
iəkotos məni o nauəniən. Nian okotəni rah itimah, mətəu
itimah iəkotəfaki o nəuviriən o lah. Nian nətəmimi kautol
nərahiən kəm timah, mətəu itimah iəkotəpnapin əmə.
13 Nian nətəmimi kəutəni rah itimah, mətəu itimah
iəutəghati vivi əmə kəm lah. Mətəuarus=pa u rəueiu matuvən
itimah iəkotəhmen e nimənərik rəha nətəmimi rəfin, uə
namikmikiən rəha nitəni min rəfin.

Ilah okotəkeikei motohtəupən noliən rəha Pol

14 Iəsəteiən nəghatiən u məmə iəkol itəmah nəkotaulis,
mətəu mə otəhgi-pəri itəmah, mətəu-inu itəmah nenətik min
nətəm iəkolkeikei itəmah.
15 Rəhatəmah nəgətun min tepət nətəm okotəgətun itəmah e
Kristo, kəni nəmə təhro ilah kotəhmen əmə e tatə kalin min ilah
ten-tausin, mətəu rəhatəmah tatə əhruahru kətiəh əmə, inu

---

* **4:9** Nian kig kəti təmol win e nəluaginiən, minatitəlig matit rəhan soldiə min mine rəhan tikimir min. Rəhan soldiə min kautəhuərisig lan, kəni tikimir min kautəhuərisig e lah, kəni nətəmimi rəfin kotəhrun məmə tikimir min okohmis. Nətəmimi kəmotol lafet kəti, kəni nətəmimi rəfin kəutarfu e tikimir min kautoh aru ilah min, uə nəmə təhro kautəluagin ilah nati arpin min təhmen e laion. Kəni Pol tətəni məmə in mine rəhan min nətəmimi kotəhmen e tikimir min nətəm okohmis, kəni nətəmimi rəfin kauteruh. **4:11** 2Kor 11:23-27 **4:12** Mat 5:44; 2Təs 3:8

iəu, mətəu-inu e Kriſto Iesu iəmuva rəhatəmah tatə əhruahru nian iəməni pətiſgəm nanusiən təuviſr kəm təmah aupən.

16 Tol lanəha, iəkətapuəh əskasiſk o təmah məmə onəkotohtəu=pa rəhak noliən miſn.

17 Mətəu-inu o nati u, iətahli=piſnə nətiſk e Kriſto u Timoti iətəm iəkolkeikei. In tətaiu əskasiſk e Iərməniſg matol vivi rəhan uək. In otəni miſn kəm təmah suaru rəha nəmiəgəhiən rəhak e Kriſto Iesu iətəm tətitəu=pən natimnati iətəm iətəgətun e niməfaki miſn ikiſn miſn rəfin.

18 Kəni itəmah nəuvein nəutagət əfəri piſk o rəhatəmah nepətiən mətəu-inu niſkitəmah təhti məmə iəsuvnə miſniən məsəghati əskasiſkiən kəm təmah o rəhatəmah noliən.

19 Mətəu otəsuvəhiən, iəkəkeikei muvnə meruh itəmah (nəmə Iərməniſg tegəhan lak.) Kəni oiəkəhrun nəmə nətəm kəutagət əfəri kautos pəhriən nəsanəniən rəha Uhgiſn, uə kəpə.

20 Mətəu-inu Narməniſgiən Rəha Uhgiſn səniəmə in nati kəti rəha nəghatiən, mətəu in nati kəti rəha nəsanəniən.

21 ? Kəni nəkotolkeikei nak? ? Iəkuvnə malis itəmah, uə iəkuvnə e nolkeikeiən u e niſkik teiuaiu əmə?

5

Pian kəti, rəhan noliən tərah agiſn

1 Kəməni pətiſgəm kəm iəu məmə iətəmi kəti u e niſkitəmah tətakləh e pətan kəti, kəni təmol e noliən tərah kəti iətəm tapirəkiſs noliən rəha nətəm kəsotəfakiən. In tətakləh e pətan vi rəha rəhan tatə.

2 !Kəni itəmah nəutəfəri o nəfakiən əskasiſk rəhatəmah! !Kəsitiſn miſn! Mətəu nəfəriən təsəhruahruiən, mətəu onəkotəkeikei motətəu tərah o təfagə tərah əha. Kəni nəsotahli pətiſgəmiən iətəmi kəha iətəm təmol noliən tərah əha e niſkitəmah. Mətəu onəkotəkeikei motahli pətiſgəm.*

3 Nati əpnapiſn iəsatiſgiən kitah min itəmah, mətəu e narmiſn iətatiſg kitah min itəmah. Kəni təhmen əmə nəmə kitah kəutatiſg, inəni rəkiſs e nərgiſ Iərməniſg Iesu məmə təhro in təhruahru məmə kitah okotol e iətəmi kəha.

4 Nian nəkəhuva kətiəh, kəni e narmiſn, iətatiſg kitah min itəmah, kəni nian nəsanəniən rəha Iərməniſg rəhatah Iesu inəha ikiſn kitah min,

---

4:15 Kəl 4:19 **4:16** Fil 3:17 **4:17** Uək 19:22 **4:20** 1Kor 2:4 **5:1** Lev 18:7-8; Dut 22:30 * **5:2** Məta Pol tətəni u ikinu məmə təsəuviriən məmə ilah okotagiən əmə kəni məutəfəri ilah nian təfagə tərah asoli kəti tətatiſg əha ilah ikiſn e niməfaki. **5:3** Kol 2:5

5 kəni otəfən iətəmi u əha rəueiu e nəhlmɨ Setən məmə
otərəkɨn nɨpətɨn. Mətəu Iərmənɨg otosmiəgəh narmɨn nian in
tətuva mɨn e naunun nian.†
6 Rəhatəmah nagət əfəriən tərah. ? Nəkotəhrun uə kəpə
məmə, is nəuan nəuvetɨn əmə tɨnpi rəfin e nɨki flauə iətəm
kəmalkin?‡
7 Otafəl rəkɨs is əuas mɨn rəhatəmah, inu təfagə tərah mɨn e
nɨkitəmah, məmə itəmah flauə vi iətəm kəmalkin u is tɨkə lan,
kəni nɨpəhriəniən itəmah nəkotəhmen əhruahru e pɨret vi əha.
Tol lanəha mətəu-inu Krɨsto iətəm in nətɨ sipsip rəha lafet rəha
Pasova, təmɨmɨs rəkɨs təhmen e sakrifais o noliən tərah mɨn
rəhatah.
8 Tol lanəha, pəh kotol lafet əha, mətəu kəsotoliən e is əuas,
iətəm təhmen e noliən tərah mɨn u nətəmimi kotolkeikei pɨk
noliən kəm nətəmimi, mɨne noliən tərah mɨn rəfin. Mətəu pəh
kotol lafet e pɨret u is tɨkə lan, təhmen e noliən rəfin iətəm kotol
nɨpəhriəniən motəhruahru.
9 Iəmətei rəkɨs nauəuə kəm təmah məmə nəsotan pətiən
itəmah nətəm kəutakləh e nɨpətan.§
10 Iəsəniəhuiən məmə nəsotaniən itəmah nətəm kəsotəfakiən
nati əpnapɨn noliən rəhalah tol lanəha: ilah kəutakləh e
nɨpətan, ilah navərəs, ilah nakləh mɨn e neiuəiən, kəni ilah
kəutəfaki kəm narmɨ nati mɨn. Nətəmimi tepət agɨn kotol lanu
lan u rəueiu e nəhue nɨftəni. Nəmə nəsotaniən itəmah min
ilah, kəni nəkotəkeikei mohiet agɨn ikɨnu e nəhue nɨftəni.
11 Mətəu nɨpətɨ nauəuə iətəm iəmətei kəm təmah məmə
onəsotan pətiən itəmah iətəmi kəti iətəm tətəni məmə in
piatəmah kəti, mətəu in tətakləh e pətan, uə in tətavərəs, uə
in tətəfaki kəm narmɨ nati mɨn, uə in tətəni rah nətəmimi, uə
in tətapɨs nian tepət, uə in tətakləh e neiuəiən. Sotoliən nati
kəti itəmah min ilah, nati əpnapɨn in nati əkəku əmə təhmen e
nauən pətiən.
12-13 Səniəmə in rəhak uə mɨne rəhatəmah kəti uək məmə
okotakil nətəmimi nətəm kəsotəfakiən. Uhgɨn otakil Nanihluə
mɨn. Mətəu in uək rəhatəmah məmə onəkotakil noliən rəha
nətəmimi əpəha e niməfaki nətəm kautol təfagə e noliən mɨn u.

5:5 1Tim 1:20 † **5:5** Pol tətəni məmə kəraki lan e niməfaki. Kəni ihluə e niməfaki, suah u otuvən e nəhlmɨ Setən, kəni Setən otarmənɨg lan kəni mol nalpɨniən kəm in e nɨpətɨn. Kəni məta, suah u təhrun nɨtəlɨg rəkisiən e noliən tərah mɨn rəhan, kəni Uhgɨn təhrun nosmiəgəhiən mɨn in. ‡ **5:6** Təhmen əmə nian kətətei nati miəgəh kəti, nəmə kətarereh kuənkamɨk lan, otol=pən mərəkɨn rəfin nəhuvegɨn. Təhmen əmə nəmə iəfaki kəti e niməfaki tatol təfagə tərah. Təfagə tərah u tɨnpi rəfin niməfaki. **5:6** Kəl 5:9 **5:7** Aes 53:7; 1Pitə 1:19 **5:8** Dut 16:3 § **5:9** Nauəuə u Pol tətəghati lan e fes 9 tɨkə əha rəueiu. Pol təmətei nauəuə kuvət kəni mahli=pən kəm niməfaki Korən. Mətəu nauəuə aupən, mɨne nauəuə iətəm tatol kisɨl lan kiakə u rəueiu. Nauəuə iətəm tatol keiu lan, in 1 Korən, kəni nauəuə iətəm tatol kuvət lan, inu 2 Korən. **5:11** 2Təs 3:6; Tait 3:10

Nauəuə Rəha Uhgɨn tətəni məmə, “Otahli pətɨgəm e nɨkitəmah iətəm tatol noliən tərah.”

6

Noliən rəha nakiliən itəmi

1 Nian nəmə itəmah kəti tatorgəhu ilau in kəti, tol naulɨsiən
məmə otələs muvən kəm nətəmimi nətəm kəsotəfakiən məmə
okotiuvi pətɨgəm ilau motakil rəhalau norgəhuiən. Mətəu
nəkotəkeikei motos məhuvən kəm nəfaki mɨn.
2 ? Nəkotəhrun uə kəpə məmə nəfaki mɨn, ilah okotakil
nətəmimi rəfin e nəhue nɨftəni?* ? Kəni nəmə itəmah
onəkotakil nətəmimi e nəhue nɨftəni, kəni təhro nɨkitəmah
təhti məmə nəsotəhmeniən o nakiliən rəhatəmah norgəhuiən
əlkələh mɨn?
3 ? Nəkotəhrun uə kəpə məmə, kitah okotakil nagelo mɨn? !
Kəni natimnati mɨn rəha nəhue nɨftəni, ilah kotɨmətɨg əmə o
nakiliən!
4 ? Kəni tol lanəha, nəmə nautorgəhu o nətəlɨgiən mɨn
nəuvein, təhro nəutəhuvən o nətəm ihluə məmə okotakil
norgəhuiən rəhatəmah? Ilah kəsotosiən nɨsiaiən rəha
nɨməfaki.
5 Iatəni lanəha məmə nəkotaulɨs lan. ?Təhro? ?Itəmah kəti
tɨkə iətəm teinatɨg məmə in təhrun nələhuiən nəniən mɨn əha?
6 ! Mətəu kəpə! Itəmah piatəmah mɨn nəutorgəhu, kəni
mautəhuvən o nətəm ihluə məmə ilah okotakil rəhatəmah
norgəhuiən mɨn. Kəsi.
7 Itəmah nautəhuvən o iətəmi kəti məmə otakil rəhatəmah
norgəhuiən. Inu tətəgətun məmə nəmotəmkarəpən agɨn e
suaru rəha Uhgɨn e nəmiəgəhiən rəhatəmah. ?Təhro? Nəmə
iətəmi kəti tatol tərah kəm ik, təuvɨr məmə nəkalu əmə lan.
Nəmə təteiuə əmə lam mətakləh kəm ik, alu mɨn əmə lan.
8 Mətəu kəpə. Nautol tərah pɨk! Itəmah piatəmah mɨn əmə,
mətəu itəmah aru nautol tərah kəm təmah mɨn, kəni mauteiuə
e təmah mɨn məutakləh kəm təmah mɨn.
9 Sotətəlɨgiən e neiuəiən. Nəkotəkeikei motəhrun məmə,
nətəmi kautol nərahiən, ko kəsəhuvəniən e Narmənɨgiən Rəha
Uhgɨn: ilah nətəm kəutakləh e pətan, mɨne nətəm kəutəfaki
kəm narmɨ nati mɨn, mɨne nəman nətəm kɨnotol rəkɨs marɨt
kəutakləh e pətan, mɨne nəman nətəm kautit aru ilah mɨn,
10 mɨne nakləh mɨn, mɨne navərəs mɨn, mɨne nətəm kəutapɨs
e wain, mɨne nətəm kəutəghati rah e nərgɨ nətəmimi, mɨne
nətəm kəuteiuə məutakləh kəm nətəmimi, ilah mɨn u ko
kəsəhuvəniən e Narmənɨgiən Rəha Uhgɨn.

5:12-13 Dut 13:5; 17:7 * **6:2** E Japtə 5 kəutafin məmə ko kəsotakiliən nətəmimi ihluə e niməfaki, mətəu e fes u tətəni məmə kitah okotakil ilah. Nɨpətɨn u təni məmə, RƏUEIU kitah okəsotakiliən nətəm ihluə e niməfaki, mətəu nian Krɨsto otuva mɨn, nian əha inəha, kitah okotakil ilah. **6:2** Nəh 20:4 **6:10** Kəl 5:19-21; Efəs 5:5; Nəh 22:15

11 Kəni itəmah nəuvein, nəmautol lanəha. Mətəu, Narmɨn
Rəha Uhgɨn rəhatah təmafəl itəmah, mələhu kalɨn itəmah
məmə rəhan, mol itəmah nəkotəhruahru e nəhmtɨn e nərgɨ
Iərmənɨg Iesu Krɨsto.

Noliən rəha nakləhiən
e pətan in təfagə tərah

12 Nətəmimi nəuvein kəutəni məmə, "Natimnati rəfin təuvɨr
əmə məmə iəkol." Mətəu, səniəmə ilah rəfin kotəhrun
nasiruiən lak. Kəni, ko iəsegəhaniən məmə natimnati nəuvein
okotarmənɨg e rəhak nəmiəgəhiən.

13 Nətəmimi nəuvein kəutəni məmə, "Nauəniən mɨne
nərfɨtəmi, kəmol o lau mɨn," inu kotəhrun nuniən nauəniən
mɨn rəfin. Mətəu nauəniən mɨne nərfɨtəmi, Uhgɨn otol naunun
e lau pəti, konu, nati mil u səniəmə nati kəti. Kəni nati u in
nɨpəhriəniən. Mətəu nəghatiən u səniəmə e nɨpətɨtəmi. Uhgɨn
təməsoliən nɨpətɨ tah məmə kitah okotapɨli əpnapɨn kitah
nəman uə nɨpətan mɨn u səniəmə nəman mɨne nɨpətan mɨn
rəhatah. Nɨpətɨtah mɨne Iərmənɨg, ilau rəhalau mɨn. Uhgɨn
təmol nɨpətɨtah məmə okotɨsiai Iərmənɨg, kəni ko otəsoliən
naunun e lah, təhmen e nauəniən mɨne nərfɨtəmi.

14 Kitah okohmɨs. Mətəu o nian kəti e rəhan nəsanəniən,
Uhgɨn otosmiəgəh mɨn itah e nɨmɨsiən mol vivi nɨpətɨtah. Kəni
inu təhmen əhmen əmə məmə nian Iərmənɨg təmɨmɨs, Uhgɨn
təmosmiəgəh in e nɨmɨsiən mol vivi nɨpətɨn.

15 ?Nəkotəhrun uə kəpə məmə, nɨpətɨtah, ilah nəuəli-nəuəli
nɨpətɨ Krɨsto? ?Kəni nɨkitəmah təhti məmə iəkəfən nɨpətɨk
iətəm in kətiəh ilau Krɨsto, kəni mol kuol kətiəh ilau pətan rəha
suaru? !Kəpə! Ko təsoliən lanəha.

16 Nɨpəhriəniən agɨn məmə iətəm tətan ilau pətan rəha
suaru, ilau kətiəuva kətiəh əmə e nɨpətɨn. Mətəu-inu nəghatiən
rəha Nauəuə Rəha Uhgɨn tətəni məmə, "Ilau okiəuva nɨpətɨn
kətiəh əmə."

17 Mətəu iətəmimi iətəm tatol kətiəh ilau Iərmənɨg, tətuva
kətiəh ilau min e narmɨn. Kəni tol lanəha, nɨpətɨn tatol kətiəh
ilau Iərmənɨg Krɨsto məmə rəhan. Kəni tərah agɨn nəmə otos
rəkɨs e Krɨsto məfən kəm pətan kəti rəha suaru.

18 Otagɨm rəkɨs məhuvən isəu e noliən rəha nɨtəu-pəniən
nɨpətan. Noliən tərah rəfin iətəm iətəmi kəti tatol iətəm tol pɨsɨn
e inu, in ihluə e nɨpətɨn. Mətəu təfagə tərah u, in tatol kəm
nɨpətɨn aru.†

19 Nəkotəkeikei motəhrun məmə nɨpətɨtəmah in nati asoli,
nɨpətɨtəmah in nimə kəti rəha Uhgɨn iətəm Narmɨn Rəha Uhgɨn

6:11 Tait 3:3-7 **6:12** 1Kor 10:23 **6:13** 1Təs 4:3-5 **6:14** Rom 8:11; 1Kor 15:20; 2Kor 4:14 **6:15** Efəs 5:30 **6:16** Jen 2:24; Mat 19:5 **6:17** Jon 17:21-23; Rom 8:9-11 † **6:18** Təfagə tərah u, in tatol kəm nɨpətɨn aru mətəu-inu tɨnuva rəkɨs kətiəh ilau Krɨsto, tol məmə tatol təfagə e Krɨsto.

tətatig ikin, kəni Uhgin təməfinə Narmin kəm təmah, mətatig e təmah. Kəni itəmah səniəmə rəhatəmah aru u itəmah.
20 Uhgin təmətəou rəkis itəmah e nətəouiən iətəm nəhmtin tiəkis. Tol lanəha, otisiai Uhgin e noliən min rəha nipətitəmah.

7

Nəghatiən o marit

1 Rəueiu iəkəni=pinə nəniən e nauəuə rəhatəmah iətəm nəmotətei kəm iəu. Əuəh, in təuvir məmə iətəmimi kəti təsoliən marit.
2 Mətəu nətəmimi tepət nətəm kautohtəu=pən nipətan. Tol lanəha, təuvir məmə iətəmimi otəkeikei mos aru rəhan pətan, kəni pətan tatos rəhan iərman kəni muol marit.
3 Nian kuol marit, iərman otəkeikei mətapili ilau rəhan pətan nəmə pətan tolkeikei, kəni pətan otəkeikei mətapili ilau rəhan iərman nəmə iərman tolkeikei.
4 Pətan təsarmənig aruiən e nipətin, mətəu rəhan iərman tətarmənig lan. Kəni təhmen-əhmen əmə e iərman, in təsarmənig aruiən e nipətin, mətəu rəhan pətan tətarmənig lan.
5 Təsəuvirian məmə pətan uə iərman təgin o nipətin nəmə kəti tolkeikei. Mətəu nəmə ilau pəti kuegəhan məmə təuvir əmə okuəpəh napili pətiən nəmə kəti təni məmə otəfaki o nian nəuvein, kəni təuvir əmə. Mətəu okuəkeikei miəuva min kətiəh. Nəmə kəsuoliən, kəni Setən oteh suaru o nəfən-əfəniən kəm lau. Iatəni lanu mətəu-inu itəmah rəfin nəsotəskasikiən.
6 Nəghatiən əha məmə, "okuəpəh o nəfakiən o nian nəuvein," iətəni məmə iətegəhan lan, mətəu iəsəniən məmə in lou kəti.
7 E rəhak nətəligiən, təuvir məmə nətəmimi rəfin okəsotoliən marit təhmen lak. Mətəu Uhgin tatol suaru pisin pisin min kəm tah kətiəh kətiəh, kəni tatol məmə nəuvein kautol marit, kəni nəuvein kəutan əmə.

Nətəm kəmotol marit mine pətalimis min

8 Kəni iətəni kəm nətəm kəsotoliən marit mine pətalimis min məmə, təuvir məmə kəutan əmə məmə iəu mine.
9 Mətəu nəmə tiəkis o lah nətəm kəsotoliən marit məmə okotaliuək e suaru əhruahru kəti, inəha kəsotapiliən e pətan uə iərman kəti, kəni təuvir məmə okotəkeikei motol marit pəh nikilah təsəhti pikiən ilau pətan uə iərman nian min rəfin.

Nətəm kəmotol marit kəsotəhapuiən

10 Itəmah nətəm nəmotol marit, iəkəni=pinə nəghatiən u kəm təmah, səniəmə rəhak mətəu rəha Iərmənig məmə, pətan otəsəpəhiən rəhan iərman.

6:20 1Kor 7:23; 1Pitə 1:18-19 **7:9** 1Tim 5:14; Prov 6:20-29 **7:10** Mat 5:32

11 Mətəu nəmə in otol, kəni təuvir məmə otəsitəu=pən miniən
suah kəti min, uə nəmə təhro, titəlig=pən min əmə o rəhan
iərman. Kəni iərman otəsəpəhiən rəhan pətan.

Nəmə ilau kəti təsəfakiən

12 Pəh iəkəni nəghatiən kəti kəm təmah nətəm rəhatəmah
nəman uə nipətan kəsotəfakiən. Inu rəhak əmə nəghatiən,
səniəmə rəha Iərmənig əhruahru. Nəmə itəmah kəti, rəhan
pətan təsəfakiən, mətəu tolkeikei məmə ilau kətuatig, iərman
otəsəpəhiən.
13 Kəni nəmə itəmah kəti, rəhan iərman təsəfakiən, mətəu
tolkeikei məmə ilau okuatig, pətan otəsəpəhiən.
14 Otol lanəha mətəu-inu nian pətan kəti tətəfaki, kəni
Uhgin tətələhu kalin min rəhan iərman məmə rəha Uhgin.
Kəni nian iərman kəti tətəfaki, kəni Uhgin tətələhu kalin min
rəhan pətan məmə rəha Uhgin. Nəmə təsoliən lanu, kəni
rəhatəmah kəlkələh min, ilah rəha nəhue niftəni əmə, mətəu
tol lanəha, Uhgin tətələhu kalin ilah məmə rəhan min, mətəu-
inu təmələhu kalin rəkis tatə mine mamə.
15 Mətəu nəmə iətəmi təsəfakiən tolkeikei məmə otəpəh
rəhan pətan uə iərman iətəm tətəfaki, otegəhan əmə lan. Iətəm
tətəfaki, iərman uə pətan, Uhgin təsaskəlimiən in e marit
əha. Mətəu, Uhgin təmauin e tah məmə okotatig mətig e
nəmə̈linuiən.
16 Pətan, kəmə təhro Uhgin otosmiəgəh rəham iərman e
noliən təuvir rəham. Kəni iərman, nəmə təhro Uhgin oto-
smiəgəh rəham pətan e noliən təuvir rəham.

Otagiən əmə
o rəhatəmah nəmiəgəhiən

17 Mətəu in əmə u, nian Uhgin təmauin e təmah, nəmotatig e
natigiən pisin pisin min iətəm Iərmənig təmələhu, kəni təuvir
məmə nəkotatig əmə lan. Inu rəhak nəghatiən iətələhu kəm
niməfaki min rəfin.
18 Nian Uhgin təmauin e suah kəti, nəmə kəməhgi=pən in,
kəni otəsəhluaigiən e nəhgi-pəniən iətəm kəmol lan. Kəni nian
Uhgin təmauin e suah kəti min, nəmə kəsəhgi-pəniən, kəni
təuvir məmə təsalkutiən məmə okəhgi=pən.
19 In nati əpnapin əmə nəmə kəməhgi=pən suah kəti uə
kəsəhgi-pəniən. Nati keikei məmə kitah kotohtəu=pən əmə
nəghatiən min rəha Uhgin.
20 Nian Uhgin təmauin e təmah, nəmotatig e natigiən pisin
pisin min, kəni təuvir məmə nəkotatig əmə e lah.
21 ? Nian Uhgin təmauin lam, ik slef əmə kəti? Nikim
təsəhti pikiən, (mətəu nəmə nəkəhrun nitəu-pəniən suaru
iətəm kəmitis slef min lan, itəu=pən əmə.)

7:15 Rom 14:19 **7:16** 1Pitə 3:1 **7:19** Rom 2:25; Kəl 5:6; 6:15

22 Tol lanəha mətəu-inu iətəmi u slef əmə nian Iərmənig
təmauin lan, in iətəmi rəha Iərmənig iətəm kəmitis rəkis. Kəni
təhmen-əhmen əmə, iətəmi səniəmə slef kəti nian Iərmənig
təmauin lan, in slef rəha Kristo.
23 Uhgin təmətəou rəkis itəmah e nətəouiən iətəm nəhmtin
tiəkis. Sotoliən məmə itəmah nəkəhuva slef min rəha
nətəmimi.
24 Piak min mine nəuvinik min, nian Uhgin təmauin e
təmah, nəmotatig e natigiən pisin pisin min, kəni təuvir məmə
nəkotatig əmə e lah itəmah Uhgin.

Nətəm vi nətəm nəsotol əhanəhiən marit

25 Inu nəghatiən kəti rəhatəmah nətəm vi nətəm nəsotol
əhanəhiən marit. Iəsos əhruahruiən nəghatiən kəti o Iərmənig,
mətəu iəkəni əmə rəhak nətəligiən. Mətəu itəmah nəkotəhrun
məmə rəhak nəghatiən in nipəhriəniən, mətəu-inu Iərmənig
təmasəkəhruin iəu.
26 Mətəu-inu nərahiən asoli u rəueiu iətəm nəutatig lan,*
rəhak nətəligiən tol lanu lan məmə, nəkotatig əmə lanu lan
məmə nəutatig lan u rəueiu.
27 ? Təhro? ? Nəmol marit? Səsaliən e suaru o nəpəhiən
rəham pətan. ? Təhro? ? Nəsoliən marit? Səsaliən o nosiən
rəham kəti pətan.
28 Mətəu nəmə natol marit, inu səniəmə təfagə tərah. Kəni
nəmə pətan vi tatol marit, in təsoliən təfagə tərah. Mətəu nətəm
kəmotol marit, okotatig e nərahiən tepət e rəhalah natigiən,
kəni iəkolkeikei məmə nəsəhuvəniən e nərahiən min əha.
29 Piak min mine nəuvinik min, inu nipəti nəghatiən rəhak.
Natigiən rəha nətəmimi e nəhue niftəni in tinəkuəkir əmə.
Kəni rəueiu mine matuvən, nətəm kəmotol marit, təuvir məmə
okəsotətəlig pikiən e noliən rəha marit rəhalah.
30 Nəmə iətəmi kəti tətasək, uə tətagiən, uə tatos nəhmti nati
kəti, kəni təuvir məmə otəsegəhaniən məmə rəhan nasəkiən, uə
nagiəniən, uə rəhan nati vi otəriauəh e rəhan nətəligiən.
31 Kəni təuvir məmə nətəmimi nətəm kautol bisnis e nəhue
niftəni, ilah okotətəlig lan məmə rəhalah bisnis in nati əpnapin
əmə, mətəu-inu nəhue niftəni mine nəuviriən rəhan mine
noliən min rəhan otəpaniкə.
32 Iəkolkeikei məmə nikitəmah təsəhti pikiən nati kəti rəha
nəhue niftəni u. Tol lanəha, nəmə iətəmi kəti təsoliən marit,
nikin tətəhti pik uək rəha Iərmənig məmə təhro lanu mol
Iərmənig nikin tagiən o uək iətəm in tatol.
33 Mətəu iətəm təmol marit, nikin təhti pik əmə natimnati
rəha nəhue niftəni məmə otəhro lanu mol niki rəhan pətan
tagiən,

7:22 Flm 16; 1Pitə 2:16 * **7:26** E nian əha, kəpmən rəha Rom tatol tərah e nətəm kəutəfaki. **7:31** 1Jon 2:17

34 kəni rəhan nətəligiən tatuvən o nati keiu, rəhan pətan
mine uək rəha Iərmənig. Kəni pətan iətəm təsoliən marit, uə
pətan mitə, nikin tətəhti pik uək rəha Iərmənig məmə təhro
lanu in otətuakəm o Iərmənig e nipətin mine narmin. Mətəu
pətan iətəm təmol marit, in tətətəlig pik əmə o natimnati rəha
nəhue niftəni məmə otəhro lanu mol rəhan iərman nikin
tagiən.
35 Iətəni=pinə nəghatiən min u o nəuviriən aru əmə
rəhatəmah, səniəmə iətəniəhu itəmah, mətəu məmə
nəkotohtəu=pən suaru rəha nəmiəgəhiən iətəm təhruahru,
kəni nikitəmah tətəhti pik uək rəha Iərmənig.
36 Mətəu e nikalin rəha iərman vi kəti mine pətan vi kəti.
Nəmə tol lanu lan məmə, kinəniəkis məmə ilau okuol marit.
Uərisig, kəni iərman təni məmə okuəpəh pipim. Mətəu rəueiu,
nikin təhti məmə təsoliən noliən əhruahru e pətan əha, kəni
iərman nikin təhti məmə təkeikei mol-tə marit e pətan əha,
kəni təuvir məmə, in təhrun noliən. In təsoliən təfagə tərah,
mətəu təuvir məmə in otol marit.
37 Kəni e nikalin kəti min e rəha inu. Nəmə keiu min lanəha
kuolkeikei məmə okuol marit. Mətəu iərman nikin tinəhti
rəkis məmə okuəpəh marit. Kəni nati kəti tikə məmə otəkeikei
kəm in məmə otol marit. Kəni iərman in tətarmənig vivi e
nikin. Kəni nəmə nikin tinəhti rəkis məmə otəsoliən marit e
pətan əha, kəni iətəmi əha, in min tatol noliən əhruahru.
38 Tol lanəha, iərman iətəm tatol marit e pətan vi, in tatol
əhruahru, mətəu iərman iətəm təsoliən marit, in tatol təuvir
mapirəkis agin.

Pətalimis min kotəhrun noliən marit

39 Pətan otəkeikei mətatig ilau rəhan iərman e nian rəfin,
mətəu nəmə rəhan iərman timis, in təhrun noliən marit e suah
kəti min iətəm in tolkeikei, mətəu nati kətiəh əmə, in təkeikei
mol marit e iərman kəti iətəm tətəfaki kəm Uhgin.
40 Mətəu e rəhak nətəligiən, nəmə in tətatig əmə lanəha
məsoliən marit, kəni nikin otagiən tapirəkis nəmə in tatol
marit. Kəni nikik təhti məmə Narmin Rəha Uhgin tətatig min
lak məfa nəghatiən u kəm iəu.

8

Nauəniən iətəm katol sakrifais lan kəm narmi nati min

1 Kəni rəueiu, iəkəghati e nauəniən min iətəm katol=pən sakri-
fais lan kəm narmi nati min. Kitah kotəhrun nəghatiən rəha
nətəmimi nəuvein məmə, “Kitah rəfin kautos nəhruniən.”
Mətəu “nəhruniən” in nati kəti iətəm iətəmi kəti tətəfəri ohni,
mətəu nolkeikeiən tatuvləkin iətəmimi.

7:39 Rom 7:2-3 **8:1** Uək 15:29

2 Nəmə iətəmi kəti nikin təhti məmə in təhrun pik nati, mətəu
in təsəhrun əhanəhiən natimnati iətəm in otəkeikei məhrun.
3 Mətəu iətəmimi iətəm tolkeikei Uhgin, Uhgin təhrun in
misiaiən in.
4 ?Kəni tol lanəha, təhro e nauəniən min iətəm katol=pən
sakrifais lan kəm narmi nati min? Nipəhriəniən, kitah
kəutəhrun məmə narmi nati in nati əpnapin əmə kəti e nəhue
niftəni, kəni uhgin əlkələh min kohkə, mətəu Uhgin kətiəh əmə.
5 Kətəni məmə, "uhgin əlkələh" min mine "iərmənig əlkələh"
min tepət əha ikin, kəni nipəhriəniən nətəmimi nəuvein
kautəfaki kəm lah. Mətəu nati əpnapin nəmə uhgin əlkələh min
əha ikin, əpəha e neai uə əpəhaləhtəni e nəhue niftəni,
6 o kitah, Uhgin kətiəh əmə pəhriən, Tatə Uhgin. Natimnati
rəfin təmsipən lan, kəni təməfa nəmiəgəhiən kəm tah məmə
kitah okotol nəuian. Kəni Iərmənig kətiəh əmə, Iesu Kristo,
kəni Uhgin təmol natimnati rəfin agin e Kristo, kəni e Kristo
kitah kautəmiəgəh.
7 Mətəu səniəmə nətəmimi rəfin kotəhrun nəghatiən u, kəni
nətəmimi nəuvein, nikilah təhti məmə narmi nati kəutəmiəgəh
pəhriən kəni ilah nati agin min. Aupən, nətəmimi nəuvein
kəmotəfaki kəm narmi nati min nian rəfin. Kəni tol lanəha,
rəueiu, nian kautun nəhuvegi nati iətəm kəmol sakrifais
lan kəm narmi nati, nikilah təhti məmə kəutəfaki kəm
uhgin əlkələh min pəhriən. Kəni ilah kautətəu məmə kau-
tol təfagə tərah mətəu-inu nətəligiən rəhalah təsəskasikiən
təhmen məmə natimnati min u ilah nati əpnapin əmə.
8 Mətəu nauəniən təsoliən itah kəutəhuva iuəkir o Uhgin.
Nəmə kəsotuniən nəhuvegi nati əha, uə kotun nəhuvegi nati
əha, nətəligiən rəha Uhgin o tah in təhmen əmə.
9 Təuvir əmə, nəkotəhrun nitəu-pəniən suaru iətəm
nəkotolkeikei, mətəu nəutətəu itəmah. Sotoliən nati kəti
iətəm nəkotolkeikei mətəu nati u otol məmə piatəmah kəti uə
nəuvinitəmah kəti u nətəligiən rəhan təsəskasikiən təhmen,
otəmei e rəhan nəmiəgəhiən.
10 Iətəni lanu mətəu-inu nəmə iətəmi kəti iətəm nətəligiən
rəhan təsəskasikiən təhmen, in tateh itəmah nətəm nəutəni
məmə nəutos "nəhruniən" əha məmə narmi nati min
kəsotəmiəgəhiən, kəni nautəhuvən e nimə rəha narmi nati
min məmə nəutauən, kəni təhro? Tol lanəha rəhatəmah
noliən otiuvi=pən rəhan nətəligiən, kəni in min otuvən mun
nəhuvegi nati iətəm kəmol sakrifais lan kəm narmi nati min,
kəni in tatol təfagə tərah kəti mətəu-inu nikin təhti məmə
noliən əha tətəgətun məmə in tətəfaki kəm narmi nati matol
in tamikmik e nəhmti Uhgin.

8:2 Kəl 6:3 **8:4** Dut 4:39; 6:4; Kəl 4:8 **8:6** Efəs 4:5,6 **8:9** Rom 14:13-15; Kəl 5:13

11 Kəni nəhruniən iətəm nikitəmah təhti məmə nautos, in
tətərəkin iətəm nətəligiən rəhan təsəskasikiən təhmen. Mətəu
in piatah kəti iətəm Kristo təmimis ohni.
12 Nian nautol noliən tərah kəm itəmah kəti e noliən əha,
mautərəkin nətəligiən rəhan u təsəskasikiən təhmen, kəni nau-
tol təfagə tərah e Kristo.
13 Tol lanəha, nəmə nati kəti əmə iətəm iatun tol piak tətəmei
e rəhan nəmiəgəhiən, kəni təuvir məmə iəsun miniən nəhuvegi
nati nian kəti min məmə otəsəmeiən e rəhan nəmiəgəhiən.

9

Pol təmuhalpin nəghatiən iətəm kətəni lan.

1 Nikitəmah təhti məmə iəkəhrun noliən nati nak iətəm
iəkolkeikei, uə kəpə? !Əuəh! Iəu aposil kəti, uə kəpə? !Əuəh!
?Iəmeruh Iesu Iərmənig rəhatah e nəhmtək, uə kəpə? !Əuəh! ?
Itəmah u nəua rəhak uək e Iərmənig, uə kəpə? !Əuəh!
2 Nətəmimi nəuvein kəutəni məmə səniəmə iəu aposil, mətəu
nipəhriəniən, itəmah nəsotəhruniən nəniən lanəha, mətəu-inu
nəmiəgəhiən rəhatəmah e Iərmənig tətəgətun məmə iəu aposil
kəti.
3 Iəkuhalpin nəghatiən rəha nətəmimi nəuvein nətəm
kəutəni məmə iəu səniəmə aposil kəti. Kəutəni lanəha mətəu-
inu e rəhalah neruhiən, iəsoliən noliən rəha aposil kəti, inəha
itimah iəsotətapuəhiən o nati kəti o təmah məmə inəha aposil
min nəuvein kautol.
4 ? Təhruahru məmə itimah aposil min oiəkotətapuəh o
təmah o nauəniən mine nəmnimiən, uə kəpə? Əuəh, itəmah
nəkotəhrun. !Mətəu iəu iəməsoliən!
5 Aposil min nəuvein, mine pia Iərmənig min, mine Pitə,*
rəhalah nipətan nətəm kəutəfaki kautəhuərisig e lah nian
ilah kəutaliuək mautol uək rəha Iərmənig. ? In təhruahru
məmə kitah kotol təhmen-əhmen əmə, uə kəpə? Əuəh, itəmah
nəkotəhrun. !Mətəu iəu iəməsoliən!
6 ?Uə nikitəmah təhti məmə iəu əmə mine Panəpəs, itimlau
pisin əmə iəkuəkeikei muol aru uək o nauəniən rəhatimlau?
7 Otətəlig-to, tol lanəha. Pəh tatol uək rəha soldiə kəni
məsosiən nətəouiən lan? ?Uə, pəh tətasum məsuniən nauəniən
lan? ?Uə, pəh tətaugin nati miəgəh min məsuniən kəti mine?
8 ?Nikitəmah təhti məmə natimnati min iətəm iətəghati lan,
kautsipən əmə e nətəligiən rəha nətəmimi? !Kəpə! Lou tətəni
nati kətiəh əmə.
9 Kəmətei e Lou rəha Mosis məmə, "Nian nəkotasig kau
məhuva məmə otol uək meuigeuig e wit, sotəlisiən nohlin. Pəh

8:11 Rom 14:15,20 **8:13** Rom 14:21 **9:1** Uək 22:17-18; 26:16; 1Kor 15:8-9
9:2 2Kor 3:2-3 **9:4** Luk 10:8 * **9:5** Nəghatiən Kris əhruahru tətəni məmə, "Kefəs" u nərgin kəti min rəha Pitə, kəni ikin pisin min e Niutestimin kətauin e Pitə məmə "Kefəs."

ton nipispisi wit nəuvein.”† ?Təhro? ?Niki Uhgin tətəhti əmə
kau min,
10 uə nikin tətəhti min itah? Əuəh, kəməfa lou u o rəhatah
nəuviriən, mətəu-inu nətəmimi nətəm kəutaupən mautərfei
nati e nasumiən, mine nətəm kautəhuərisig mautəulək ikin,
ilah rəfin nətəligiən rəhalah kətiəh əmə məmə okotos pəti
nauəniən e nasumiən u.
11 E uək min rəhatimah, təhmen əmə məmə iəmotasum kəti
məmə itəmah nəkotauən ikin, inu nauəniən rəha narmitəmah.
?Kəni təhro, tiəkis o təmah məmə nəkotəfa nauəniən kəti rəha
nipətin kəm timah?
12 Nətəpisin nəuvein kotəhrun nətapuəhiən o nauəniən o
təmah, kəni in təhruahru əmə, mətəu ilah kautol uək rəha
Uhgin. ?Kəni təhro e timah? !Nətapuəhiən rəhatimah in
təhruahru agin!
Itimah iəsotolkeikeiən məmə oiəkotol nati kəti məmə
otəhtul pəsig e nanusiən təuvir rəha Kristo, tol lanəha
iəsotətapuəhiən itəmah o nati kəti, nati əpnapin itimah
iəkotəhrun noliən. Tol lanəha, itimah iəmotos pik nərahiən,
mətəu iəməsotətapuəhiən itəmah o nati kəti mətəu-inu
iəsotolkeikeiən məmə iəkotəhtul pəsig e nanusiən təuvir rəha
Kristo.
13 ?Nəkotəhrun uə kəpə məmə, nətəmimi nətəm kautol
uək e Nimə Rəha Uhgin, kautos niglah ikin nauəniən? Kəni
nətəmimi nətəm kautol uək e oltə, ikin katol sakrifais ikin,
kautos niglah ikin nauəniən.
14 E suaru kətiəh əmə, Iərmənig təməni əskasik məmə,
nətəmimi nətəm kəutəni pətigəm nanusiən təuvir, rəhalah na-
timnati o natigiən otəkeikei misipən ikin.
15 Mətəu iəsətapuəhiən kəm təmah o nati nak iətəm
təhruahru əmə kəni iəkəhrun nətapuəhiən. Kəni iəməsəteiən
nauəuə u məmə itəmah nəkotol natimnati min əha nəuvein
kəm iəu. Iətəfəri nəuvetin məmə iətəni pətigəm nanusiən
təuvir kəsətəouiən iəu lan. Kəni iəsolkeikei aginiən məmə
iəkitəu=pən suaru pisin. !Nimisiən in təuvir tapirəkis suaru
pisin!
16 Mətəu iəsəfəriən iəu məmə iətəni pətigəm nanusiən təuvir
mətəu-inu, iəkəkeikei məni pətigəm. !Kəsi, nərahiən asoli
otuva ohniəu nəmə iəsəni pətigəmiən nanusiən təuvir!
17 Nəmə iətəni pətigəm nəghatiən rəha Uhgin mətəu-
inu iəkolkeikei mol lanu lan, kəni təhruahru məmə iəkos
nətəouiən lan. Mətəu in Uhgin əmə iətəm təmitəpin iəu məmə
iəkol uək u, kəni tol lanəha, iəkəkeikei mol nati əpnapin
katətəou iəu uə kəpə.

---

† **9:9** “wit” — Afin-to e tiksinəri. **9:9** Dut 25:4; 1Tim 5:18 **9:10** 2Tim 2:6 **9:11** Rom 15:27 **9:12** Uək 20:34; 2Kor 11:9 **9:13** Dut 18:1-3 **9:14** Mat 10:10; Kəl 6:6 **9:16** Jer 20:9

18 ?Kəni rəhak nətəouiən in nati nak? In əmə u, məmə nian
iəkəni pətigəm nanusiən təuvir, rəhak nətəouiən tikə. Kəni tol
lanəha iəsətapuəhiən o nati kəti, nati əpnapin in təhruahru
məmə iəkol.
19 Suah kəti təsarmənigiən lak, mətəu iəu iəmosiahu aru
iəu məmə iəu slef əmə rəha nətəmimi rəfin. Iatol lanu məmə
iəkiuvi=pa tepət kəhuva o Kristo.
20 Nian iəmətan itimah nətəm Isrel nətəm kəutohtəu=pən
Lou, iəmuva məhmen e nətəm Isrel məmə iəkiuvi=pa ilah
kəhuva o Kristo. Kəni nati əpnapin Lou təsarmənigiən lak,
nian iəmətan itimah nətəm kəutohtəu=pən Lou, inəha nətəm
Isrel, kəni iəmuva məhmen e lah, məmə iəkiuvi=pa ilah
kəhuva o Kristo.
21 Nian iəmətan itimah Nanihluə min nətəm kəsotohtəu-
pəniən Lou, iəmuva məhmen e lah. (Mətəu iəsərakiən Lou
rəha Uhgin, kəpə. Lou rəha Kristo tətarmənig lak.) Iəmol
lanəha məmə iəkiuvi=pa ilah kəhuva o Kristo.
22 Nian iəmətan itimah nətəm rəhalah nəhatətəiən
təsəskasikiən, iəmuva məhmen e lah məmə iəkiuvi=pa ilah
kəhuva o Kristo. Iəmuva məhmen e nətəmimi rəfin məmə e
noliən min rəfin iəkiuvi=pa nəuvein kəhuva o Kristo.
23 Iatol lanəha o nanusiən təuvir məmə iəu min iəkos natim-
nati təuvir min rəhan.‡
24 ? Nəkotəhrun uə kəpə məmə, e naiuiən, nətəmimi rəfin
kəutaiu, mətəu kətiəh əmə tatol win? Kəni təuvir məmə
nəkotaiu e noliən rəha naiuiən iətəm nəutalkut pik məmə
onəkotol win.
25 Nətəmimi nətəm kotolkeikei məmə kəhuvən e naiuiən,
kotətuakəm əskasik o rəhalah naiuiən. Kautol məmə okotol
win e nati kəti iətəm otəpanikə, mətəu kitah kautol məmə kitah
okotol win e nati kəti iətəm tətatig itulin.
26 Tol lanəha, təhmen e naiuiən, iəsaiu əpnapiniən, kəni
təhmen e boksig, iəsətahrə-pəniən təhmen e iətəm təhtəhti
nimagəuagəu.
27 ! Kəpə! Iətətuakəm əskasik o nipətik məmə otuva rəhak
slef. Iatol lanəha məmə, nian iəməni pətigəm nanusiən təuvir
kəm nətəmimi tepət rəkis məmə ilah okəhuva e naiuiən əha,
kəni iəu iəsuvaiən məhmen e iətəmimi iətəm təmatgəhli lou
rəha naiuiən kəni kəraki lan e naiuiən.

10

Pol təməni pətigəm
noliən rəha nətəm Isrel aupən

1 Piak min mine nəuvinik min, iəkolkeikei məmə nəkotəhrun
məmə nian tipitimah min kəmohiet Ijip, ilah rəfin nəpuə

9:20 Uək 21:20-26 **9:22** 2Kor 11:29 ‡ **9:23** Pol tətəni min məmə nikin tagiən məmə in otəni pətigəm nanusiən təuvir nati əpnapin kəsətəouiən in lan. **9:25** Fil 3:14; 2Tim 2:4-5; 4:7-8 **9:27** Rom 8:13; 13:14

təmətahgəl pəsig e lah, kəni ilah rəfin kəməhuvən=pən itəhi u
kətəni məmə Nitəhi Ərarəuv.
2 Kəni e nəpuə mine nitəhi, Uhgin təmol bəptais e lah rəfin
məmə okəhuva nətəmimi rəha Mosis.
3 Kəni ilah rəfin kəmotun nauəniən kətiəh əmə iətəm təmsipən
e Narmin Rəha Uhgin,
4 kəni motəmnim nəhu kətiəh əmə iətəm təmsipən e Narmin
Rəha Uhgin, mətəu-inu kəmotəmnim nəhu e kəpiel iətəm
təmsipən e Narmin Rəha Uhgin iətəm təmətan ilah min, kəni
kəpiel əha in Kristo.*
5 Nati əpnapin ilah kəmotol lanəha, mətəu Uhgin nikin
təməsagiəniən o lah tepət nəuvetin, kəni ilah tepət kəmohmis
əpəha ikin pisin pisin min təpiə-məpiə ikin.
6 Kəni Uhgin təmol natimnati min əha məmə ilah nəmtətiən
min məmə otəhgi-pəri nikitah motəgətun itah, kəni kitah
okəsotoliən nitai lah motələhu=pən rəhatah nətəligiən e noliən
tərah min təhmen e natimnati iətəm kəmotol aupən.
7 Sotohtəu-pəniən noliən rəha nəfakiən kəm narmi nati
min təhmen e lah nəuvein kəmotol aupən. Nauəuə Rəha
Uhgin tətəni məmə, "Nətəmimi kəmotəharəg məmə okotauən
motəmnim, kəni motəhtul məmə okotol danis u tiuvi=pən ilah
tərah ikin."
8 Tərah məmə kitah okotit oneuən nipətan təhmen e lah
nəuvein kəmautol aupən, kəni ilah rəfin tuenti-tri-tausin
kəmohmis e nian kətiəh əmə.
9 Tərah məmə kitah okotol natimnati iətəm otiuvi niəməha
rəha Iərmənig† təhmen e lah nəuvein kəmautol aupən, kəni
sineik tus ilah kohmis.
10 Tərah məmə nəkotəni nikali Uhgin təhmen e lah nəuvein
kəmautol aupən, kəni agelo rəha nimisiən tohamu ilah.
11 Kəni Uhgin təmol natimnati min əha məmə okəhuva
e nəmiəgəhiən rəhalah, məmə ilah nəmtətiən min, kəni
kəmətei ilah məmə okotəhgi-pəri nikitah motəgətun itah,
nətəm kəutatig rəueiu məmə naunun nian tətuva iuəkir.
12 Kəni nəmə nikitəmah təhti məmə nəutəhtul əskasik,
autətəu vivi itəmah, mətəu-inu itəmah min nəkotəhrun
nəmeiən e noliən tərah min əha.
13 Nəfeifeiən iətəm tətuva e nəmiəgəhiən rəhatəmah təhmen
əmə e iətəm katol lan e nətəmimi rəfin. Mətəu nian rəfin,
kitah kotəhrun nəhatətəiən e Uhgin, kəni otəsegəhaniən e
nəfeifeiən otuva e nəmiəgəhiən rəhatəmah məmə in təskasik

10:1 Eks 13:21-22; 14:22 **10:3** Jon 6:31; Eks 16:4,35 **10:4** Eks 17:6; Nam 20:11 * **10:4** "Kəpiel" u, kəsafiniən e Oltestimin. Nətəligiən u təmiet e nəghatiən min rəha nətəm Isrel. **10:5** Nam 14:29-30 **10:6** Nam 11:4,34; 1Kor 10:11 **10:7** Eks 32:4,6,19 **10:8** Nam 25:1-9 † **10:9** Tətəghati e noliən rəha nətəmimi nətəm kautol noliən tərah kəti, nati əpnapin ilah kotəhrun məmə Uhgin təməni məmə noliən əha in noliən tərah kəti. **10:9** Eks 17:2; Nam 21:5,6 **10:10** Nam 16:41-50; 17:5,10

mapirəkɨs nəsanəniən rəhatəmah. Mətəu nian nəfeifeiən tətuva e nəmiəgəhiən rəhatəmah, Uhgɨn otol suaru kəti məmə onəkotəhrun nosiən nəhtuliən rəhatəmah, məmə nati əha otəsiuvi-pəniən itəmah e nərahiən.

Narmɨ nati mɨn mɨne nəfaki mɨn

14 Tol lanəha rəhak mɨn, otagɨm rəkɨs e noliən rəha nəfakiən kəm narmɨ nati mɨn.
15 Itəmah nəkotəni məmə nəkoteinatɨg, kəni otakil aru nəghatiən rəhak məmə in təuvɨr uə tərah.
16 Nian kitah kotauən e Nauəniən Rəha Nəmtətiən Rəha Iesu, kəni motəni kəm Uhgɨn məmə nɨkitah tagiən o nəmnɨmiən, kəni məutəmnɨm nəmnɨmiən əha, təhmen məmə kitah kəutəhuva mautol kətiəh kitah Krɨsto e nɨran. ?Iətəni pəhriən, uə kəpə? Kəni nian kitah kautun pɨret iətəm kəməmarɨs kəuəri, kitah kəutəhuva kətiəh kitah Krɨsto. ?Iətəni pəhriən, uə kəpə?
17 Kitah u nətəmimi tepət, mətəu kotəhmen e nɨpətɨn kətiəh əmə, mətəu-inu pɨret kətiəh əmə, kəni kitah rəfin kautun əmə pɨret əha.
18 Nɨkitəmah tətəhti noliən rəha nətəm Isrel. Nian iətəm tatol sakrifais kəm Uhgɨn, kəni nətəmimi nəuvein kautun nəhuvegɨ nati iətəm kəmol sakrifais lan, təhmen əmə məmə ilah rəfin kəməhuva kətiəh ilah Uhgɨn e sakrifais əha. ?Inu nɨpəhriəniən, uə kəpə? Əuəh, in nɨpəhriəniən.
19 ?Nɨpəti nəghatiən mɨn rəhak nak? ?Təhro? ?Iətəni məmə nəhuvegɨ nati iətəm katol sakrifais lan kəm narmɨ nati mɨn in nati agɨn kəti, uə nati əpnapɨn əmə? Ilah nati əpnapɨn əmə. ?Uə təhro? ?Iətəni məmə narmɨ nati mɨn, ilah nati agɨn mɨn nəuvein, uə ilah nati əpnapɨn əmə? Ilah nati əpnapɨn əmə.
20 Mətəu iətəni məmə nian nətəmimi kautol sakrifais kəm narmɨ nati mɨn, kautol kəm iərmɨs mɨn, kəni nati u in nati kəti, kəni kəsotoliən kəm Uhgɨn. Kəni iəsolkeikeiən məmə nəkəhuva kətiəh itəmah iərmɨs mɨn.
21 Itəmah onəsəhuvəniən motos pɨret mɨne wain e Nauəniən Rəha Nəmtətiən Rəha Iesu, kəni motatɨg məhuvən mɨn e nɨməfaki rəha narmɨ nati mɨn motun sakrifais mɨne motəmnɨm wain rəha iərmɨs mɨn itəmah nətəm kəutəfaki lan.
22 ?Təhro? ?Nautol məmə Iərmənɨg otəməki e təmah təhmen e nətəm Isrel? ?Nɨkitəmah təhti məmə nəsanəniən rəhatah tepət mapirəkɨs rəha Uhgɨn?
23 Itəmah nəutəni məmə, "Təuvɨr əmə məmə iəkol natimnati rəfin iətəm iəkolkeikei." Mətəu iəu iəkəni məmə, səniəmə natimnati mɨn rəfin kəutasiru e təmah motasiru e nəmiəgəhiən rəhatəmah.

10:16 Mat 26:26-28 **10:17** Rom 12:5 **10:18** Lev 7:6 **10:19** 1Kor 8:4 **10:20** Dut 32:17; Nəh 9:20 **10:21** 2Kor 6:15-16 **10:22** Dut 32:21 **10:23** 1Kor 6:12

24 Təsəuvɨriən məmə itəmah kəti tətəsal aru e rəhan
nəuvɨriən, mətəu təkeikei mətəsal mɨn e nəuvɨriən rəha
nətəmimi mɨn nəuvein.
25 Kəni təuvɨr əmə. Otun əmə nəhuvegɨ nati mɨn rəfin
iətəm katos e makɨt, kəni məsotətapuəhiən e nəghatiən lan
məmə kəmol sakrifais lan kəm narmɨ nati mɨn, uə kəpə. Kəni
nɨkitəmah təsəhti pɨkiən.
26 Noliən əha təuvɨr əmə mətəu-inu Nauəuə Rəha Uhgɨn
tətəni məmə, “Nɨftəni mɨne natimnati rəfin əha ikɨn ilah rəha
Iərmənɨg.”
27 Kəni nəmə iətəm təsəfakiən kəti tətapuəh ik məmə nəkuvən
e rəhan nimə muauən, kəni nɨkim tagiən məmə onəkuvən, un
əmə nauəniən nak iətəm tətəfɨnə, məsətapuəhiən məmə kəmol
sakrifais lan kəm narmɨ nati mɨn uə kəpə. Nɨkim təsəhti pɨkiən.
28 Mətəu nəmə kəti təni=pɨnə kəm ik məmə, “Kəmol sakrifais
e nəhuvegɨ nati u kəm narmɨ nati mɨn,” kəni təuvɨr məmə
nəsuniən. Nɨkim otətəhti iətəmi u mətəu-inu e rəhan nətəlɨgiən
təmol, kəni nəsuniən.
29 Səniəmə nati tərah kəti ohnik, mətəu in nati tərah e
nətəlɨgiən əmə rəhan. ?Mətəu təhro nətəlɨgiən rəha iətəmi kəti
mɨn otakil rəhak noliən iətəm iəkolkeikei məmə iəkol, kəni
mahtɨpəsɨg lak məmə iəsoliən nati kəti?
30 ?Nəmə iətəni kəm Uhgɨn məmə nɨkik tagiən o nauəniən,
təhro okəni rah iəu e nati kəti iətəm iəməni rəkɨs kəm Uhgɨn
məmə nɨkik tətagiən ohni?
31 Nəukəti nəghatiən rəfin əha tol lanəha, nati nak iətəm
onəkol, uə nəkauən, uə nəkəmnɨm, nəkəkeikei mol ilah rəfin
e noliən iətəm otləfəri nərgɨ Uhgɨn lan.
32 Soliən məmə iətəmi kəti təmei e rəhan nəmiəgəhiən, nəmə
in nəuanɨləuɨs rəha Isrel, uə Ianihluə, uə iətəmi kəti e niməfaki
rəha Uhgɨn.
33 Otol noliən əha təhmen e noliən rəhak iətəm iətalkut
məmə iəkol nɨki nətəmimi rəfin kotagiən e noliən mɨn rəfin.
Iatol lanəha mətəu-inu iəsəsal aruiən e rəhak nəuvɨriən, mətəu
rəha nətəmimi tepət, məmə Uhgɨn otosmiəgəh ilah.

11

1 Otɨsɨkəuvɨn iəu təhmen məmə iəu iatɨsɨkəuvɨn Krɨsto.

Noliən rəha nəfakiən

2 Iətəni-vivi itəmah mətəu-inu nɨkitəmah tətəhti iəu e na-
timnati rəfin iətəm iəmol kəni məgətun, kəni nəutaskəlɨm
nəgətuniən mɨn təhmen əmə məmə iəməgətun itəmah lan.

10:24 Rom 15:1-2 **10:26** Sam 24:1 **10:28** 1Kor 8:7 **10:30** 1Tim 4:4
10:31 Kol 3:17 **10:32** Rom 14:13 **10:33** 1Kor 9:20-22 **11:1** 1Kor 4:16

3 Mətəu iəkolkeikei məmə itəmah rəfin nəkotəhrun məmə
rəhn-kapə pətan in rəhan iərman iətəm tarmənig lan, rəhn-
kapə nəman rəfin in Kristo iətəm tarmənig e lah, kəni rəhn-
kapə Kristo in Uhgin iətəm tarmənig lan.
4 Iərman kəti tatol aulis Kristo nəmə tətəhtərain rəhn-kapə
nian in tətəghati kəm Uhgin e nəfakiən uə tətəni pətigəm
nəghatiən iətəm Uhgin təməfən kəm in.
5 Mətəu pətan tatol aulis rəhan iərman nəmə təsəhtərainiən
rəhn-kapə nian in tətəghati kəm Uhgin e nəfakiən uə tətəni
pətigəm nəghatiən iətəm Uhgin təməfən kəm in. Noliən əha
təhmen əmə məmə təmaki rəhn-kapə.*
6 !Nəmə pətan kəti təsolkeikeiən məmə otəhtərain rəhn-kapə
lanəha, təuvir məmə otətei əmə nəuanun! Mətəu nəmə in
tətaulis o nəteiən nəuanun, uə nakiən rəhn-kapə, kəni təuvir
məmə otəhtərain rəhn-kapə.
7 Təuvir məmə iərman kəti təsəhtərainiən rəhn-kapə mətəu-
inu nian Uhgin təmol iətəmimi, iətəmimi təmos narmi Uhgin,
kəni matol pətigəm nəuviriən rəha Uhgin; mətəu pətan tatol
pətigəm nəuviriən rəha iərman rəhan.

8 Tol lanəha mətəu-inu iərman təsisipəniən e pətan, mətəu
pətan təmsipən e iərman,
9 kəni Uhgin təməsoliən iərman məmə in iasiru rəha pətan,
mətəu təmol pətan məmə in iasiru rəha iərman.
10 Tol lanəha, pətan otəkeikei məhtərain rəhn-kapə iətəm
tətəgətun məmə tatisiai rəhan iərman mətəu-inu nagelo min
kauteruh.

11 Mətəu kitah u kəməhuva kətiəh kitah Iərmənig, pətan
otəsatig aru əməiən e iərman, kəni iərman min otəsatig aru
əməiən e pətan,
12 mətəu-inu pətan təmsipən e iərman, kəni təhmen min
əmə, pətan təmələs iərman. Mətəu natimnati rəfin kəutsipən
e Uhgin.

13 Otakil aru nati u. ?Otəhruahru məmə pətan iətəm tətəfaki
kəm Uhgin təsəhtərainiən rəhn-kapə, uə kəpə?
14 Nətəmimi rəfin kotəhrun məmə iərman iətəm nəuanun
təfəməh, tatol aulis in.
15 Mətəu nəmə pətan kəti nəuanun təfəməh, nikin tagiən lan
kəni katisiai in lan, mətəu nəuanun əha Uhgin təməfən məmə
otəhtərain rəhn-kapə.

11:3 Jen 3:16; Efəs 5:23 * **11:5** Nəmə pətan kəti təmaki rəhn-kapə, in nati kəti rəha naulisiən. Nətəmimi nəuvein kəutəni məmə in nəmtətiən kəti məmə katol nalpiniən kəti kəm in, kəni nətəmimi nəuvein kəutəni məmə in nəmtətiən kəti məmə in pətan rəha nəfəriən. **11:7** Jen 1:26-27 **11:9** Jen 2:18-23

16 Mətəu nəmə iətəmi kəti tolkeikei məmə otorgəhu o nati
əha, kəni iətəni lanəha məmə noliən kəti min tikə o nati u, kəni
niməfaki pisin pisin min rəfin kautol təhmen-əhmen əmə.†

Nauəniən Rəha
Nəmtətiən Rəha Iesu

17 Nəghatiən min iətəm iəkəni kəm təmah əha rəueiu,
oiəsəni-viviən itəmah mətəu-inu nəharəg pətiən rəhatəmah
təsasiruiən, mətəu tətərəkin əmə itəmah.
18 Iəmaupən mətəu məmə nian nəutuhapumin itəmah min
məmə nəkotəfaki, kəni məutəhapu-əhapu itəmah min. Kəni
nikik təhti məmə nəghatiən min əha, nəuvein nipəhriəniən,
19 mətəu-inu nəhapu-əhapuiən min okotəkeikei məhuva
məmə okeruh əhruahru məmə pəh tətəfaki pəhriən.
20 !Nian nəutuhapumin itəmah min, mautəni məmə nautun
Nauəniən Rəha Nəmtətiən Rəha Iesu, mətəu oteruh-to noliən u
rəhatəmah! Səniəmə Nauəniən Rəha Nəmtətiən Rəha Iesu,
21 mətəu-inu nian nəutauən, itəmah kətiəh kətiəh
kautəkeikei əmə, məsotəhtahniniən ilah min nəuvein. Kəti
tinapis rəkis, kəni kəti min nəumis tatus əhanəh.
22 ? Rəhatəmah lahuənu tikə məmə nəkotaupən motauən
ikin? ? Uə itəmah nəsotisiaiən niməfaki rəha Uhgin, kəni
mautol aulis nanrah min? ?Kəni iəkəni məmə nak kəm təmah?
?Iəkəni-vivi itəmah o noliən əha? !Kəpə, tiəkis agin!
23 Mətəu-inu iəməgətun rəkis itəmah e nəgətuniən min iətəm
təmsipən o Iərmənig. E nian lapin əha uərisig kegəhan=pən lan
e nəhlmi tikimir min rəhan, in təmos piret,
24 kəni məni tagkiu kəm Uhgin ohni, kəni məhapu, kəni məni
məmə, "Inu nipətik iətəm otitəgit o təmah.‡ Onəkotol lanu lan
kəni nikitəmah tətəhti iəu."
25 E noliən əhmen min əmə, nian kinotauən rəkis, in
tos kap wain məni məmə, "Kap wain u tətəgətun=pən
nəniəskasikiən vi rəha nasiruiən rəha Uhgin kəm nətəmimi,
kəni nəniəskasikiən vi u tətəhtul mətəmiəgəh e nirak iətəm
otaiu o təmah. Nian rəfin nəkotəmnim kap wain u, nikitəmah
otəhti iəu."
26 O nati əha, nian rəfin nəkotun piret u, uə nəkotəmnim
kap u, onəkautəni pətigəm nimisiən rəha Iərmənig mətəuarus
titəlig=pa min.

---

† **11:16** Nətəmimi nəuvein kotəni məmə nəniən min u o nəhtərainiən nəuanutəmi mine nəuanutəmi u təfəməh okətəkeikei katol rəueiu. Mətəu nəhtərainiən nəuanutəmi mine nəpəhiən nəuanutəmi təfəməh, nipəti lau e nian əha rəha Pol kuol pisin e nian u rəueiu. **11:18** 1Kor 1:10-12 ‡ **11:24** Rəhn-kapə lahuənu otəhapu (mətəu otəsəteiən) piret tol nipispisin kəni məfən kəm rəhan min famli. Piret tətəgətun=pən nipəti Kristo, mətəu səniəmə nipətin əhruahru pəhriən. Mine wain tətəgətun=pən niran, mətəu səniəmə niran əhruahru pəhriən. **11:25** Eks 24:6-8; Hip 8:8-13 **11:26** Mat 26:26-29; Mak 14:22-25; Luk 22:14-20

27 Tol lanəha, iətəmimi pəh iətəm tatun piret, uə tətəmnim
kap wain u rəha Iərmənig e noliən kəti iətəm təsəhruahruiən,
in tatol təfagə o nərəkiniən nipətin mine nira Iərmənig.
28 Iətəmimi otəkeikei maupən makil rəhan nəmiəgəhiən,
uərisig təpanun piret mine məmnim kap wain,
29 mətəu-inu iətəmimi iətəm tatun mine mətəmnim, mətəu
nikin təsəhti viviən piret mine wain məmə tətəgətun=pən
nipəti Iərmənig, nuniən mine nəmnimiən iətəm in tatol
tatiuvi=pa aru əmə nalpiniən kəm in.
30 Mətəu o nati əha, itəmah tepət nəkotəpəou kəni mau-
tohmis, kəni itəmah nəuan nəuvein kinohmis rəkis.
31 Mətəu nəmə kitah kotakil aru noliən min rəhatah,
Iərmənig təsakiliən itah mol nalpiniən kəm tah.
32 Nian Iərmənig takil itah mol nalpiniən kəm tah, in tatol
məmə kitah okotəhruahru, məmə nian in otakil nətəmimi e
nəhue niftəni məni nalpiniən rəhalah məmə okohmis, kəni
kitah okəsotosiən nalpiniən əha kitah min ilah.
33 Tol lanəha piak min mine nəuvinik min, nian nəkəhuva
kətiəh məmə nəkotauən, əutəhtahnin itəmah min.
34 Nəmə iətəmi kəti nəumis tus, təuvir məmə otauən iman
ikin lahuənu, məmə nian nəkotuhapumin, Uhgin otəsəfinəiən
nalpiniən kəm təmah o noliən min əha rəhatəmah.

Nian iəkuvnə, oiəkəfinə suaru e natimnati pisin nəuvein
min iətəm nəkotətapuəh ohni.

12

Nəsanəniən pisin pisin min rəha Narmin Rəha Uhgin

1 Piak min mine nəuvinik min, pəh iəkəghati e nəsanəniən
pisin pisin min rəha Narmin Rəha Uhgin iətəm tətəfa kəm tah,
mətəu-inu iəkolkeikei məmə itəmah nəkotəkeikei motəhrun.
2 Itəmah nəkotəhrun məmə aupən, nian nəməsotəfakiən kəm
Uhgin, katiuvi=pən rəhatəmah nətəligiən katit itəmah e suaru
o nəfakiən kəm narmi nati min iətəm kəsotəghatiən.
3 Tol lanəha, iəkəni kəm təmah məmə iətəmi kəti tikə iətəm
tətəghati e nəsanəniən rəha Narmin Rəha Uhgin mətəni rah
Iesu, kəni iətəmi kəti min ko təsəniən məmə, “Iesu in Iərmənig,”
mətəu Narmin Rəha Uhgin, in əmə tol iətəmimi tətəni.
4 Nəkotəkeikei motəhrun vivi nati u məmə, nəsanəniən pisin
pisin min rəha Narmin Rəha Uhgin iətəm tətəfa kəm tah, mətəu
kautsipən e Narmin Rəha Uhgin kətiəh əmə.
5 Kitah kautol uək pisin pisin min tepət o nasiruiən e
nətəmimi, mətəu Iərmənig kətiəh əmə iətəm kitah kautol uək
rəhan.

11:27 Hip 10:29 **11:32** Hip 12:5-6 **12:2** Hab 2:18-19 **12:3** 1Jon 4:2-3
12:4 Rom 12:6

6 Kitah kautol uək e noliən pisin pisin tepət, mətəu Uhgin
kətiəh əmə iətəm tatol uək e nəmiəgəhiən rəha nətəmimi rəfin
məmə ilah okautol uək rəfin min əha.
7 Kəni Narmin Rəha Uhgin tətəfa rəhan nəsanəniən pisin
pisin min kəm tah kətiəh kətiəh məmə kitah okotasiru e tah
min rəfin.
8 Iətəmi kəti, Narmin tətəfən nəghatiən rəha neinatigiən kəm
in. Kəni kəti min, Narmin kətiəh əmə tətəfən nəghatiən rəha
nəhruniən nati kəm in.
9 Kəni kəti min, Narmin kətiəh əmə tətəfən nəhatətəiən kəm
in. Kəni kəti min, Narmin kətiəh əmə əha tətəfən nəsanəniən o
nol viən nimisiən kəm in.
10 Kəni kəti min, tətəfən nəsanəniən o noliən nati apispis min
kəm in. Kəni kəti min, tətəfən nəghatiən min iətəm Uhgin tətəfa
kəm in. Kəni kəti min, tətəfən nəsanəniən o nakiliən narmin
pisin pisin min kəm in. Kəni kəti min, tətəfən nəsanəniən rəha
nəniən nəghatiən iki pisin pisin min kəm in.* Kəni kəti min əha,
tətəfən nəsanəniən o nəniən nipəti nəghatiən iki pisin pisin min
əha kəm in.
11 Nəsanəniən min əha ilah rəfin, kautsipən əmə e Narmin
kətiəh əmə, kəni tətəfa kəm tah kətiəh kətiəh e suaru min iətəm
in əmə tolkeikei.
12 Nipəti iətəmimi kətiəh əmə, mətəu nəuəli-nəuəlin tepət;
kəni nati əpnapin nəuəli-nəuəlin pisin pisin min, ilah kautilpin
e nipətin kətiəh əmə. Kəni tol lanəha, təhmen-əhmen əmə e
Kristo.
13 Kitah nəuvein, kitah nəuaniləuis min rəha Isrel, kitah
nəuvein Nanihluə min, nəuvein slef min əmə, nəuvein səniəmə
slef min, mətəu Narmin Rəha Uhgin kətiəh əmə təmol bəptais
e tah rəfin agin mol məmə kəməhuva nipətin kətiəh əmə, kəni
kitah kəmotos Narmin Rəha Uhgin u kətiəh əmə.
14 Pəhriən. Nipəti iətəmimi kəməsoliən nəuəlin kətiəh əmə,
mətəu nəuəlin tepət.
15 Nəmə nəhlkin təni məmə, "Səniəmə iəu nəhlmin, kəni tol
lanəha, səniəmə iəu nəuəli nipətin kəti," kəni nəghatiən rəhan
təsoliən məmə nəhlkin in səniəmə nəuəli nipətin nəuvetin.
16 Kəni nəmə matəlgin təni məmə, "Səniəmə iəu nəhmtin,
kəni tol lanəha, səniəmə iəu nəuəli nipətin kəti," kəni nəghatiən
rəhan təsoliən məmə matəlgin in səniəmə nəuəli nipətin
nəuvetin.
17 ?Nəmə nipətin in nəhmtin rəfin əmə, kəni otəhra mətəu
nati? ?Kəni nəmə nipətin in matəlgin rəfin əmə, kəni otəhra
məmiəvin nati.

---

* **12:10** Nəsanəniən rəha nəniən nəghatiən iki pisin pisin min, tətəghati e nəghatiən min iətəm iətəmi kəti təsəhruniən. Afin-to 1Kor 13:1, mine Uək 2:4. **12:11** 1Kor 7:7 **12:12** 1Kor 10:17 **12:13** Kəl 3:28

18 Mətəu kəpə, Uhgin təməuəri nəuəli-nəuəli nipətin ilah rəfin
iətəm in tolkeikei məmə ilah okotol lanəha.
19 Nəmə nipəti iətəmimi kəti in nəuəli-nəuəlin əmə kəti,
təhmen e nəhlkin, mətəu səniəmə in nipətin kəti pəhriən.
20 Mətəu nipəhriəniən, nəuəli-nəuəlin tepət, mətəu nipətin
kətiəh əmə.
21 Nəhmtin ko təsəniən kəm nəhlmin məmə, "Iəu iəkəpəh ik,
iəu inəhmen rəkis." Kəni rəhn-kapə ko təsəniən kəm nəhlkin
mil məmə, "Iəu iəkəpəh itəlau, iəu inəhmen rəkis."
22 Təsoliən lanəha. Kəni tapirəkis inu, nəuəli-nəuəli nipətitah
iətəm nikitah təhti məmə ilah kotəpəou agin, ilah nati keikei o
nipətitah.
23 Kəni nəuəli-nəuəli nipətitah iətəm nikitah təhti məmə ilah
nati əpnapin əmə, kautol noliən rəha nisiaiən e lah. Kəni
nəuəli-nəuəlin rəha naulisiən, kitah kauteh vivi ilah.
24 Mətəu nəuəli-nəuəli nipətitah iətəm təsoliən naulisiən, ki-
tah kəsotoliən nati agin e lah. Mətəu Uhgin təmuhapumin
nəuəli-nəuəli nipətitah min, kəni matisiai nəuəli-nəuəlin min
iətəm kitah kauteh=pən əmə ilah.
25 Kəni e noliən əha, nəuəli-nəuəli nipətitah okəsotəhapu
əhapuiən ilah min, mətəu ilah okoteh vivi rəfin ilah min.
26 Nəmə nəuəlin nəuvetin tətətəu nahməiən, kəni nəuəlin min
ilah rəfin okotətəu nahməiən ilah min. Kəni nəmə nəuəlin
nəuvetin kətəfən nisiaiən kəm in, kəni nəuəlin min rəfin oko-
tagiən ilah min.
27 Nipəti nəghatiən u məmə itəmah nipəti Kristo, kəni itəmah
rəfin kətiəh kətiəh itəmah nəuəlin min rəha nipəti Kristo.
28 Kəni e niməfaki, Uhgin təmaupən mələhu=pən aposil min,
kəni uərisig ko, iəni min, kəni uərisig ko, nəgətun min. Kəni
təmələhu=pən nətəm kautol nati apispis, mine ilah nətəm
kautol vivi nimisiən min, kəni nətəm kəutasiru e nətəmimi,
kəni nətəm koteinatig nətəm kəutasiru o nəniən rəha niməfaki,
kəni nətəm kəutəghati e nəghatiən ikin pisin min.
29 ?Nətəmimi rəfin aposil min? ?Uə nətəmimi rəfin iəni min?
?Uə nətəmimi rəfin nəgətun min? ?Uə nətəmimi rəfin kautol
nati apispis min?
30 ? Uə nətəmimi rəfin kautol vivi nimisiən min? ? Uə
nətəmimi rəfin kəutəghati e nəghatiən ikin pisin min? ? Uə
nətəmimi rəfin kəutəni pətigəm nipəti nəghatiən ikin pisin
min? Kəpə, təsoliən lanəha.
31 Mətəu təuvir məmə nəkotələhu=pən əskasik nətəligiən
rəhatəmah o nosiən nəsanəniən pisin pisin min iətəm Narmin
Rəha Uhgin tətəfa, ilah min əha kotəuvir agin.

Mətəu rəueiu iəkəni=pinə suaru təuvir agin.

12:27 Rom 12:5 **12:28** Efəs 4:11-12 **12:31** 1Kor 14:1

13

Nolkeikeiən

1 Nəmə iətəghati e nəghatiən rəha nətəm ikin pisin min, uə
nəghatiən rəha nagelo min, mətəu iəsosiən nolkeikeiən e nikik,
rəhak nəghatiən in nəuian əpnapin əmə təhmen e nəuia dirəm
uə nəuia bel.
2 Nəmə iatos nəsanəniən iətəm Narmin Rəha Uhgin tətəfa
o nəni pətigəmiən nəghatiən min iətəm Uhgin tətəfa, mətəu
iəsosiən nolkeikeiən e nikik, iəu nati əpnapin əmə. Kəni
nəmə iəkəhrun nati oneuən rəfin mine nəhruniən rəfin, mətəu
iəsosiən nolkeikeiən e nikik, iəu nati əpnapin əmə. Kəni nəmə
rəhak nəhatətəiən təskasik məmə otol nitəuət kəti tiet, mətəu
iəsosiən nolkeikeiən e nikik, iəu nati əpnapin əmə.
3 Nəmə iəkəfən rəfin rəhak natimnati kəm nanrah min,
uə iəkegəhan e nipətik məmə nigəm otus, mətəu iəsosiən
nolkeikeiən e nikik, iəsoliən win e nati kəti.
4 Noliən rəha nolkeikeiən tol lanu: iətəmi kəti rəhan
nətəligiən təfəməh, kəni matol təuvir kəm nətəmimi, kəni
məsitgərahiən e nətəmimi, kəni məsəri pikiən, kəni məsəfəri
aruiən in,
5 kəni məsol-pəniən nətəmimi, məsalkutiən o nərfin, kəni
nikin təsahmə uəhaiən, kəni məsaskəlim pikiən nərahiən iətəm
iətəmi kəti tatol lan.
6 Kəni nikin təsagiəniən o noliən tərah min, mətəu nikin
tagiən əmə o noliən təuvir min rəha nipəhriəniən.
7 Noliən rəha nolkeikeiən tol lanu: nati əpnapin suaru
rəha iətəmi kəti tiəkis, mətəu nian rəfin iətəmi əha tatitəu=pən
əmə, məsəhlmaniən e rəhan nəhatətəiən nian kəti, kəni nian
rəfin tətələhu=pən əskasik rəhan nətəligiən e Uhgin, rəhan
nəhatətəiən tətəhtul əmə lanko e nian rəha nərahiən.
8 Noliən rəha nolkeikeiən naunun tikə. Mətəu rəha nəni
pətigəmiən nəghatiən iətəm Uhgin tətəfa, otəpanikə. Rəha
nəghatiən iki pisin min, okəpanohkə. Rəha nəhruniən nati,
otəpanikə.
9 Tol lanəha mətəu-inu nəhruniən rəhatah nəuan nəuvetin
əmə, kəni kəutəni pətigəm nəghatiən iətəm Uhgin tətəfa mətəu
nəghatiən u tatol əpu nəuan nəuvetin əmə.
10 Mətəu nian Iesu Kristo otuva min mol əhruahru natim-
nati min rəfin, kəni nəsanəniən min iətəm Narmin Rəha Uhgin
tətəfa rəueiu okohkə.
11 Nian iəmətəkəku, iəmətəghati təhmen e iəpəou, kəni
nəhruniən rəhak təhmen e rəha iəpəou, kəni noliən rəha
nətəligiən rəhak təhmen e rəha iəpəou. Mətəu nian iəmuva
mol iətəmi asoli lak, iəmələhu noliən min rəha iəpəou e
nəmtahk.

13:2 Mat 17:20 **13:6** Rom 12:9 **13:7** 1Pitə 4:8

12 Rəueiu, kitah kauteruh nəuan nəuvetin əmə təhmen e
iətəmi kəti tateh narmin e kilas iətəm təuau. Mətəu e nian
əha, kitah okoteruh əhruahru nəhmti Uhgin. Rəueiu, iəkəhrun
nəuan nəuvetin əmə, mətəu e nian əha, iəpanəhrun əhruahru
natimnati rəfin, təhmen məmə Uhgin təhrun ərəfin iəu mine
əha rəueiu.
13 Kəni rəueiu, noliən milahal u kisil kələhtul: noliən rəha
nəhatətəiən, noliən rəha nuhuiniən e Uhgin, mine noliən rəha
nolkeikeiən. Mətəu iətəm in təuvir pik agin e lahal, in noliən
rəha nolkeikeiən.

14

Nəni pətigəmiən nəghatiən iətəm Uhgin tətəfa, mine nəniən nəghatiən ikin pisin min

1 Otalkut əskasik məmə nolkeikeiən otarmənig e nəmiəgəhiən
rəhatəmah, kəni motalkut əskasik məmə onəkotos nəsanəniən
min iətəm Narmin Rəha Uhgin tətəfa, kəni otalkut pik təhmin
min o nəsanəniən rəha nəni pətigəmiən nəghatiən iətəm Uhgin
tətəfa.
2 Iəkəni lanəha mətəu-inu itəmah kəti iətəm tətəghati e
nəghatiən iki pisin min, təsəghatiən kəm nətəmimi, mətəu
tətəghati əmə kəm Uhgin. Pəhriən, iətəmi kəti tikə iətəm təhrun
nəghatiən iətəm in tətəni, mətəu in tətəni pətigəm nəghatiən
oneuən min e Narmin Rəha Uhgin.
3 Mətəu nətəmimi rəfin nətəm kəutəni pətigəm nəghatiən iətəm
Uhgin tətəfən e nəghatiən rəhalah, kəutəni kəm nətəmimi o nol
əskasikiən ilah, o nəfəriən nətəligiən rəhalah, kəni o nasiruiən
məfəri nikilah.
4 Iətəmimi iətəm tətəghati e nəghatiən ikin pisin min, tatol
əskasik aru əmə in, mətəu iətəmimi iətəm tətəni pətigəm
nəghatiən iətəm Uhgin tətəfən e nəghatiən rəhalah, tatol
əskasik niməfaki.
5 Iəkolkeikei məmə itəmah rəfin agin nəkotəghati e
nəghatiən iki pisin min, mətəu təuvir pik məmə nəkotəni
pətigəm nəghatiən iətəm Uhgin tətəfinə. Iətəmimi iətəm
tətəni pətigəm nəghatiən iətəm Uhgin tətəfən, in tətasiru pik e
niməfaki tapirəkis agin iətəmimi iətəm tətəghati e nəghatiən
ikin pisin min mətəuarus in təni nipətin məmə otol əskasik
niməfaki.
6 Piak min mine nəuvinik min. ? Nəmə iətuva o təmah
kəni mətəghati e nəghatiən iki pisin, təhro lanu iəu iəkəuvir
o təmah? Mətəu nəmə iatol pətigəm nəghatiən nəuvein
iətəm kəmautəhluaig aupən, uə iətos nəhruniən nəuvein, uə
nəghatiən iətəm Uhgin tətəfa, uə nəghatiən rəha nəgətuniən,
kəni oiəkasiru e təmah.

13:13 1Təs 1:3 **14:1** 1Kor 12:31; 14:39

7 Otətəlig-to e natimnati təhmen e bambu iətəm kətahli,
uə kitar iətəm katoh. Natimnati min əha kəsotəmiəgəhiən,
iətəmimi əmə tatol ilah kəutagət. Mətəu nəmə kəsotagət
əhruahruiən, kəni itəmah onəkotəruru məmə nəpuən nak ilah
kəutani. 8 Kəni nəmə təui təsasək əhruahruiən, kəni nətəmimi
okotəruru məmə kotəkeikei motol əpenə-penə o nəluaginiən.*
9 Mətəu təhmen əmə e təmah. ? Nəmə nəutəghati e
nəghatiən iətəm nətəmimi kotəruru, okotəhro lanu motəhrun
nipəti nəghatiən nəutəni? Itəmah onəkotəghati əmə kəm
nimagəuagəu, mətəu nətəmimi kəsotosiən nipətin.
10 Pəhriən məmə nəghatiən min tepət e nəhue niftəni, mətəu
ilah rəfin nipətilah əha ikin.
11 Kəni nəmə iəsəhruniən nipəti nəghatiən iətəm iətəmi kəti
tətəni=pa kəm iəu, iəu iapispis ohni, kəni in iapispis ohniəu.
12 Təhmen əmə e təmah. Itəmah nəkotolkeikei nəsanəniən
min rəha Narmin Rəha Uhgin, kəni tol lanəha, otalkut məmə
nəkotuvləkin niməfaki e nəsanəniən min iətəm okotasiru pik
lan.
13 Mətəu-inu o nati əha, okəmə itəmah kəti tətəghati e
nəghatiən ikin pisin min, otəkeikei məfaki min məmə Uhgin
otəfən nipəti nəghatiən u məmə otəni pətigəm kəm niməfaki.
14 Nəmə iətəfaki e nəghatiən ikin pisin min, nikik tətəfaki
mətəu nətəligiən rəhak tətəhtul əpnapin əmə.
15 ? Kəni iəkəhro? Iəkəfaki e nikik, mətəu iəkəfaki min
e nətəligiən rəhak e nəghatiən iətəm iəkəhrun. Kəni iəkani
nəpuən e nikik, mətəu iəkani min nəpuən e nətəligiən rəhak e
nəghatiən iətəm iəkəhrun.
16 ?Nəmə nətəni-vivi Uhgin e nikim e nəghatiən pisin, təhro
iətəmi kəti iətəm təruru nəghatiən u in otəni "Əuəh" e rəham
nəfakiən, mətəu-inu in təruru nati iətəm nətəni?
17 Nəmə təhro nətəni-vivi pəhriən Uhgin, mətəu nəsasiruiən
e iətəmimi pisin kəti min.
18 Iətəni tagkiu kəm Uhgin məmə iətəghati e nəghatiən ikin
pisin min tapirəkis itəmah rəfin.
19 Mətəu e niməfaki, nəmə iətəgətun nətəmimi e nəghatiən
faif əmə iətəm kotəhrun, inu təuvir mapirəkis agin nəmə iəkəni
nəghatiən ten-tausin e nəghatiən pisin iətəm kinotəruru.
20 Piak min mine nəuvinik min. Sotoliən nətəligiən
rəhatəmah təhmen e kəlkələh min. E nəmiəgəhiən rəhatəmah,
təuvir məmə nəkotəhmen e kəlkələh min nətəm kotəruru
əhanəh noliən tərah. Mətəu e nətəligiən rəhatəmah, təuvir
məmə nəkohmətə.

---

* **14:8** E nian rəha Pol, soldiə kəti tətahli nati kəti təhmen e təui nian nərahiən tətuva təhmen e nəluaginiən. Nəpuən kəti, nipətin təni məmə, "Otol əpenə-penə o nəluaginiən!" Kəni nian nətəmimi kəutətəu, ilah kotol əpenə-penə o nəluaginiən.
14:20 Efəs 4:14

21 Kəmətei lanəha e Lou rəha Mosis məmə,
“Iəkol məmə nətəmimi kautəghati e nəghatiən ikin pisin min
okotəni rəhak nəghatiən kəm rəhak nətəmimi.
Kəni ilah okotətəu nəghatiən min rəha napispis min.
Mətəu nati əpnapin ilah okotətəu nati əha iətəm tol pisin, ko
kəsotətəligiən lak.
Iərmənig tətəni lanu.”
22 Tol lanəha, nəghatiən ikin pisin min, in nəmtətiən kəti rəha
nətəmimi nətəm kəsotəfakiən, səniəmə nəmtətiən kəti rəha
nəfaki min. Mətəu nian iətəmimi kəti tətəni pətigəm nəghatiən
iətəm Uhgin tətəfən, in rəha nəfaki min, səniəmə rəha nətəm
kəsotəfakiən.
23 ? Tol lanəha, nəmə niməfaki apiəpiə tətuhapumin, kəni
nətəmimi rəfin kəutəghati e nəghatiən ikin pisin min, kəni ilah
nəuvein nətəm kəsotəhruniən, uə nətəm kəsotəfakiən kəhuva
imə, ilah okotəni məmə itəmah nəutalməli, uə kəpə?
24 Mətəu nəmə iətəmi təsəfakiən kəti, uə iətəmi təruru tuva
imə nian nətəmimi rəfin kəutəni pətigəm nəghatiən iətəm
Uhgin tətəfən, kəni nəghatiən rəhatəmah otek nikin, kəni in
otəhrun məmə in iol təfagə tərah, kəni nəghatiən min əha
okotakil rəhan noliən,
25 kəni rəhan təfagə tərah min iətəm kəutəhluaig otuva e
nəhagəhagiən. O nati əha, in otasiəulin e nisiaiən məfaki
kəm Uhgin, mətəni pətigəm məmə, “! Itəmah pəhriən Uhgin
nəutan!”

Nələhu əhruahruiən noliən rəha nəfakiən

26 Piak min mine nəuvinik min. Pəh iəkəni nipəti rəhak
nəghatiən min u rəueiu. Nian itəmah rəfin nəkəhuva kətiəh
e nuhapuminiən o nəfakiən, itəmah rəfin kətiəh kətiəh
rəhatəmah əha ikin uək o noliən, nəuvein kəutani nəpuən,
nəuvein kəutəgətun ilah, nəuvein kautol əpu nəghatiən
nəuvein u kəmotəhluaig aupən, nəuvein kəutəghati e
nəghatiən ikin pisin min, nəuvein kəutəni nipəti nəghatiən min
əha. Onəkotəkeikei mautol natimnati min əha o nuvləkiniən
niməfaki təskasik.
27 Nəmə nətəmimi nəuvein kəutəghati e nəghatiən iki pisin,
keiu uə kisil əmə okotəghati. Kəti otəni rəhan, uərisig kəti,
konu kəti min təni rəhan, kəni iətəmi kəti otəkeikei məni nipəti
nəghatiən min əha.
28 Nəmə iətəmimi tikə o nəni pətigəmiən nipəti nəghatiən
min əha, iətəmimi iətəm otəghati e nəghatiən pisin, otəkeikei
məsəghatiən e niməfaki, kəni məghati oneuən əmə kəm Uhgin.
29 Kəni iəni min, təuvir məmə iəni keiu uə kisil okotəghati,
kəni nətəmimi nəuvein okotakil vivi nəghatiən kəutəni.

14:21 Aes 28:11,12 **14:23** Uək 2:13 **14:24** Jon 16:8 **14:26** 1Kor 12:8-10
14:29 1Təs 5:21

30 Kəni nəmə Uhgɨn tatol əpu nəghatiən kəti iətəm
təmatəhluaig aupən tətuva o iətəmi kəti iətəm tətəharəg, təuvɨr
məmə iətəm təmaupən mətəghati otəpəh nəghatiən.
31 Tol lanəha, itəmah nətəm nəutəni pətɨgəm nəghatiən iətəm
Uhgɨn tətəfɨnə, kəti otaupən məghati, konu kəti mɨn, ko kəti
mɨn məmə nəkotəgətun nətəmimi rəfin, motəfəri nətəlɨgiən
rəhalah.
32 Sotaluiən məmə iəni mɨn kəutarmənɨg e nɨkilah məmə
okotəhrun nəni pətɨgəmiən nəghatiən rəhalah e nian iətəm in
təhruahru o nəniən,
33 mətəu-inu Uhgɨn səniəmə in Uhgɨn rəha noliən nəruruiən
e nati, mətəu in Uhgɨn rəha nəməlinuiən, təhmen e niməfaki
mɨn rəfin.
34 Nian kətəfaki lan, nɨpətan okotəharəg mohkə agɨn, mətəu-
inu təsəhruahruiən məmə okotəghati. Mətəu okotəkeikei
məutətəlɨg e nətəmi asoli rəha niməfaki, təhmen əmə e iətəm
Lou tətəni mɨne.
35 Nəmə kotolkeikei məmə kotəhrun nati kəti, okotəkeikei
motətapuəh o rəhalah nəman mɨn əpəha lahuənu, mətəu-inu
tol naulɨsiən məmə pətan otəghati əpəha e niməfaki.
36 ?Təhro? ?Nɨkitəmah təhti məmə nəghatiən rəha Uhgɨn
təmaupən miet pətɨgəm o təmah? ?Uə nɨkitəmah təhti məmə
nəghatiən rəha Uhgɨn təmuva əmə o təmah?
37 Nəmə itəmah kəti nɨkin təhti məmə in iəni kəti, uə Narmɨn
Rəha Uhgɨn təməfən nəsanəniən kəti kəm in, in otəkeikei məni
nɨpəhriəniən e nəghatiən iətəm iətətei kəm təmah məmə in
nəuia Iərmənɨg.
38 Nəmə təpəh nəniən nɨpəhriəniən e nəghatiən u, okəsəni
mɨniən nɨpəhriəniən e rəhan nəghatiən.
39 Tol lanəha, piak mɨn mɨne nəuvɨnɨk mɨn, təuvɨr məmə
nəkotəkeikei məmə nəkotəni pətɨgəm nəghatiən iətəm Uhgɨn
tətəfɨnə, kəni məsotəhtul pəsɨgiən e nəniən nəghatiən ikɨn pɨsɨn
mɨn.
40 Mətəu e natimnati rəfin agɨn iətəm nautol e nəfakiən, otol
e noliən iətəm in təhruahru o niməfaki, motohtəu=pən vivi
noliən rəha nəfaki ən.

15

Kristo təməmiəgəh mɨn
e nɨmɨsiən

1 Piak mɨn mɨne nəuvɨnɨk mɨn. Iəkolkeikei məmə iəkəni
pətɨgəm kəm təmah nanusiən təuvɨr iətəm iəmatəni pətɨgəm
kəm təmah aupən, nəmotos e nɨkitəmah, kəni motos
rəhatəmah ikɨn nəhtuliən lan.
2 Nəmə nəkotaskəlɨm əskasɨk nanusiən təuvɨr əhruahru iətəm
iəu iəməni pətɨgəm kəm təmah, Uhgɨn otosmiəgəh itəmah lan.

14:34 1Kor 11:3; 1Tim 2:12 **14:37** 1Jon 4:6

Mətəu nəmə nəkotəpəh nati əhruahru, motəhatətə e nəghatiən pisin, kəni nəhatətəiən rəhatəmah in nati əpnapin əmə.

3 Inəni=pinə rəkis kəm təmah natimnati agin min iətəm
iəmətəu məmə, Kristo təmimis o rəhatah noliən tərah min
təhmen e Nauəuə Rəha Uhgin təməni rəkis mine,
4 kəmitənim, kəni təmiəgəh min e nimisiən e nian iətəm tatol
kisil lan təhmen əmə e Nauəuə Rəha Uhgin təməni rəkis mine,
5 kəni təmaupən miet pətigəm o Pitə, uərisig ko, o rəhan min
nətəmimi tueləf rəfin.
6 Uərisig lanko, in təmiet pətigəm min o piatah min tapirəkis
faif-hanrit e nian kətiəh əmə, u ilah tepət kautəmiəgəh əhanəh,
mətəu nəuvein kinohmis rəkis.
7 Kəni uərisig, tiet pətigəm=pən o pian Jemis,* kəni mine o
aposil min rəfin.†
8 Kəni uərisig e lah rəfin, in təmiet pətigəm min ohniəu, nati
əpnapin iəu iəkəhmen e iəpəou iətəm iəmair pahi. Iəmuva
məmə iəu aposil e suaru pisin agin.
9 Tol lanəha, iəu ləhtəni agin e aposil min rəfin, kəni
iəsəhmeniən məmə nətəmimi okotauin lak məmə iəu aposil
kəti, mətəu-inu iəu iəmatol nərahiən kəm niməfaki rəha Uhgin
aupən.
10 Mətəu e nəuvirian iətəm Uhgin təməfa kəm iəu, iəmuva
məhmen lanu rəueiu, kəni nəuvirian əha təsuva əpnapiniən,
mətəu nəuan əha ikin. !Nipəhriəniən, iəmol uək tapirəkis rəfin
aposil min! Mətəu səniəmə e rəhak əmə nəsanəniən, mətəu e
nəuvirian əmə iətəm Uhgin təməfa kəm iəu.
11 Nati əpnapin iəu iəməni pətigəm, uə ilah kəmotəni pətigəm
nanusiən təuvir kəm təmah, mətəu nəghatiən u inu iətəm iətəni
pətigəm, nanusiən təuvir iətəm nəmotəni nipəhriəniən lan.

Nəmiəgəhiən e nimisiən rəha nətəm kəmohmis

12 Iəmətəu məmə itəmah nəuvein nəutəni məmə nətəm
kəmohmis ko kəsotəmiəgəh miniən. ?Mətəu nəmə kəmətəni
pətigəm məmə Kristo təməmiəgəh min e nimisiən, kəni
təhro itəmah nəuvein nəutəni məmə nətəm kəmohmis ko
kəsotəmiəgəh miniən?
13 Mətəu nəmə nəghatiən rəhatəmah in nipəhriəniən, məmə
nətəm kəmohmis kəsotəmiəgəh miniən, kəni ko Iesu min
təsəmiəgəhiən e nimisiən.

15:3 Aes 53:5-12 **15:4** Mat 12:40; Uək 2:24-32 **15:5** Mat 28:16-17; Luk 24:34 * **15:7** Jemis, in pia Iesu, kəni rəueiu in təmuva iətəmi asoli rəha niməfaki əpəha Jerusiləm. † **15:7** Nian Pol tətəni "aposil min," nian nəuvein, tətəghati e nətəmimi min tueləf rəha Iesu, kəni nian nəuvein tətəghati e rəhan min nətəmimi tueləf mine nəuvein min. **15:7** Uək 1:3-4 **15:8** Uək 9:3-6 **15:9** Efəs 3:8; 1Tim 1:15 **15:10** 2Kor 11:23

14 Kəni nəmə Kristo təsəmiəgəhiən e nimisiən, kəni uək
rəhatimah o nəni pətigəmiən nanusiən təuvir, in nati əpnapin
əmə, təhmen min əmə e nəhatətəiən rəhatəmah.
15 Nati kəti min lanəha, nəmə Kristo təsəmiəgəhiən e
nimisiən, itimah iəmoteiuə e Uhgin mətəu-inu iəmotəni
pətigəm məmə Uhgin təmosmiəgəh Kristo e nimisiən.
Mətəu nəmə nətəm kəmohmis ko kəsotəmiəgəh miniən e
nimisiən, təhmen itəmah nəuvein kəutəni, kəni ko Uhgin
təməsosmiəgəhiən Kristo e nimisiən!
16 Mətəu-inu nəmə nətəm kəmohmis ko kəsotəmiəgəh miniən
e nimisiən, kəni ko Kristo təsəmiəgəh miniən e nimisiən.
17 Kəni nəmə Kristo təsəmiəgəh miniən e nimisiən, kəni
nəhatətəiən rəhatəmah nipətin tikə, kəni itəmah nəutatig
əhanəh e təfagə tərah min.
18 Kəni nətəmimi nətəm kəmotəni nipəhriəniən e Kristo
nətəm kinohmis rəkis, ilah min kəmotəmkarəpən rəkis e
nəmiəgəhiən itulin.
19 !Nəmə kautələhu=pən əskasik rəhalah nətəligiən e Kristo
o nəmiəgəhiən əmə rəha nəhue niftəni, kəsi, təuvir əmə məmə
nətəmimi okotətəu tərah o təmah tapirəkis agin nətəmimi rəfin
mətəu-inu, kəmotəmkakiəh! Kəni rəhatah nosiən nahməiən o
Kristo otol nati əpnapin əmə lan.
20 ! Mətəu kəpə! Nipəhriəniən məmə Kristo təməmiəgəh
pəhriən min e nimisiən. In təmaupən e nətəmimi rəfin nətəm
kəmohmis kəni məmiəgəh min e nimisiən, kəni ko təsimis
miniən.‡
21 Otətəlig lan. Nimisiən tinuva e nəhue niftəni e iətəmimi
kəti, kəni tol min əmə lanəha, nəmiəgəh miniən e nimisiən
təmuva e iətəmimi kəti.
22 Tol lanəha, nətəmimi rəfin okohmis mətəu-inu
kəmotsipən e Atəm, kəni təhmen əmə, nətəmimi rəfin nətəm
kəməhuva kətiəh ilah Kristo okotəmiəgəh min.
23 Mətəu ilah min u, okotəmiəgəh min e nian əhruahru
rəhalah. Kristo in təmaupən məmiəgəh min, kəni nian in
otuva min, rəhan min okotəmiəgəh min.
24 Kəni naunun nian otuva. In otərəkin narmənigiən min
rəfin, mine nepətiən min rəfin, mine nəsanəniən min rəfin.
Uərisig lan, in otəhlman=pən e narmənigiən rəhan e nəhlmi
Uhgin Tatə.
25 Tol lanəha mətəu-inu, in təkeikei mətarmənig mətəuarus
məmki=pa rəhan tikimir min mevig-ərain e lah e nəhlkin.
26 Naunu rəhan tikimir iətəm otərəkin, in ko nimisiən. Kəni
nimisiən otikə min,

‡ **15:20** Kristo in təhmen e nəniəskasikiən rəha Uhgin məmə nətəmimi rəfin okotəmiəgəh min e nimisiən. **15:21** Rom 5:12 **15:23** 1Təs 4:16; Nəh 20:5 **15:25** Mat 22:44 **15:26** Nəh 20:14

27 mətəu-inu “tinəmki=pa natimnati rəfin mevig-ərain lan
e nəhlkin.” Otətəlig-to lan, nian tətəni məmə natimnati rəfin
agin tinatevig-ərain e nəhlkin, nəkoteruh məmə səniəmə Tatə
Uhgin min əha ikin e nəhlkin. In Uhgin iətəm təmələhu=pən
natimnati rəfin agin ləhtəni e nəhlki Kristo.
28 Nian Uhgin tinol natimnati min əha, kəni Nətin aru otuva
ləhtəni e Narmənigiən Rəha Uhgin iətəm təmələhu=pən natim-
nati rəfin e nəhlkin, məmə Uhgin əmə otarmənig e natimnati
rəfin.
29 Otətəlig-to lan. ?Təhro e nətəmimi nətəm katol bəptais
e lah o nətəm kinohmis rəkis? ?Nəmə nətəm kəmohmis
kəsotəmiəgəh miniən nian kəti, kəni təhro katol bəptais e
nətəmimi o lah?§
30 ?Kəni təhmen əmə e timah, təhro iautələs pikin nian
əskasik min e nəmiəgəhiən rəhatimah nian rəfin?
31 !Iatos nonauvil, piak min mine nəuvinik min, məmə
nətəmimi kotalkut məmə okotohamu iəu e nian tepət!
Nəkotəhrun məmə inu nipəhriəniən təhmen əmə məmə
iətasiru o nəhatətəiən rəhatəmah e Kristo Iesu Iərmənig
rəhatah.
32 ?Nəmə iəməluagin kəm nati miəgəh min iətəm kauton
iətəmi əpəha Efəsis* o nətəligiən rəha nətəmimi əmə, iəmol win
e nak? Nəmə nətəm kəmohmis kəsotəmiəgəh miniən, pəh kotol
əmə təhmen e nəghatiən u iətəm tətəni məmə,
“Pəh kotauən motəmnim,
mətəu-inu olauig kohmis.”
33 Sotoliən nətəmimi koteiuə e təmah. Inu nipəhriəniən iətəm
iətəmi kəti təməni, “Nian nətəmimi rəhalah noliən təuvir
kəutan ilah nətəm kotərah, nətəm kotərah kəutərəkin noliən
təuvir rəhalah.”
34 Ohtəlig=pa min motos əhruahru min nətəligiən rəhatəmah
iətəm təhruahru, kəni motəhlman e təfagə tərah min, mətəu-
inu itəmah nəuvein kotəruru əhanəh Uhgin, kəni inu nati kəti
rəha naulisiən.

Nipəti iətəm təmimis tətəmiəgəh min

35 Mətəu nəmə nətəmimi nəuvein kotətapuəh məmə, “?
Nətəm kəmohmis okotəmiəgəh əhro lanu? ?Okotos nipəti nak
məhuva?”
36 !Nəghatiən əha talməli! Nati u təhmen e nikiti nati iətəm
kotəhrun rəkis. Nikiti nati iətəm nəmərfei, otəkeikei maupən
mimis, uərisig təpanəmiəgəh.

15:27 Sam 8:6 § **15:29** Pol təsəni əhruahruiən məmə in tolkeikei məmə nətəmimi okotol bəptais e lah o nətəmimi nətəm kinohmis rəkis, mətəu təməni əmə məmə nətəmimi nəuvein kəmautol lanəha. Kəni kitah u rəueiu, tiəkis o nəhruniən nipəti nəghatiən u. **15:30** Rom 8:36 * **15:32** Pol tətəghati e tikimir min rəhan əpəha Efəsis, mətəu səniəmə nati miəgəh min pəhriən. **15:32** Aes 22:13 **15:36** Jon 12:24

37 Nian nəkərfei nikiti nati, nəsərfeiən nəukətin iətəm otuva,
mətəu nikiti nati əmə, nəmə nikiti wit uə nati pisin kəti.
38 Mətəu Uhgin tol tateviə e nəukətin iətəm in tolkeikei, kəni
nikiti nati rəfin, in əmə tətəfa nipətilah.
39 Nipətilah rəfin kəsotəhmen-əhmeniən. Nipəti iətəmimi tol
pisin e rəha nati miəgəh min, mine mənig min, mine nəmu
itəhi.
40 Əpəha e neai, natimnati əha ikin, kəni e nəhue niftəni
natimnati min əha ikin tol pisin. Nian koteruh nati əpəha ilis
e neai məmə in təuvir, rəhan nəuviriən in tol pisin e nəuviriən
rəha nati əpəha ləhtəni e nəhue niftəni.
41 Kəni nəhagəhagiən rəha mitigar tol pisin e nimihliən rəha
məuig mine nasiəiən rəha məhau min. Kəni nasiəiən rəha
məhau min nəuvein, kotol pisin e rəha nəuvein min.

42 Kəni təhmen əmə e nipəti nətəm kəmohmis nətəm
kautəmiəgəh min. Nipətin iətəm kəmitənim otəmnəmit, mətəu
nian otəmiəgəh min, otəsəmnəmit miniən.
43 Nian katitənim, in nati kəti iətəm nətəmimi
kəsotolkeikeiən, mətəu nian otəmiəgəh min, in nati kəti
iətəm nətəmimi okoteruh rəha nəuviriən. Nian katitənim,
nəsanəniən rəhan tikə, mətəu nian otəmiəgəh min, təsanən.
44 Nian katitənim nipətitah, in nati rəha nəhue niftəni, mətəu
nian otəmiəgəh min, in nati rəha negəu e neai.

Nəmə nipətin əha ikin rəha nəhue niftəni, rəha negəu e neai
min əha ikin.
45 Nauəuə Rəha Uhgin tətəni məmə, "Iətəmi təmaupən agin,
Atəm təmos nipətin miəgəh." Kəni naunun Atəm, inu Kristo,
təmuva narmin u tətəfa nəmiəgəhiən.
46 Nati rəha narmin təməsaupəniən muva, mətəu nati rəha
nəhue niftəni, uərisig lan nati rəha narmin təpanuva.
47 Iətəm təmaupən agin, kəmol e niməulul rəha niftəni,
mətəu iətəm təmuərisig u Kristo, təmsipən e negəu e neai.
48 Nətəmimi rəfin e nəhue niftəni, nipətilah təhmen e
nipəti Atəm, mətəu nətəmimi nətəm okəhuvən e negəu e neai
nipətilah otəhmen e nipəti Kristo, u təmsipən ikin.
49 Rəueiu kitah kotəhmen e Atəm u rəha nəhue niftəni, kəni
tol lanəha, nian kəti okotəhmen e Kristo u rəha negəu e neai.

50 Iətəni pətigəm kəm təmah, piak min mine nəuvinik
min məmə, nipətin mine nira iətəmimi təruru nuvəniən
e Narmənigiən Rəha Uhgin, kəni təhmen əmə, nati iətəm
otəmnəmit otəsosiən nati iətəm tətatig itulin.
51 Otətəlig-to, kəni oiəkəni nati oneuən məmə, səniəmə kitah
rəfin okohmis, mətəu Uhgin otol nipətitah rəfin okotəuiək vivi,

---

15:43 Fil 3:20-21 **15:45** Jen 2:7 **15:51** 1Təs 4:15-17

52 in otol uəhai əmə təhmen e noraipiən, nian naunu
təui rəha Uhgin otasək. Mətəu-inu təui otasək, kəni nətəm
kəmohmis okotəmiəgəh min məsohmis miniən, nipətilah
otəuiək. Kəni kitah u kəutəmiəgəh e nian əha, Uhgin otol
nipətitah min təuiək vivi.
53 Tol lanəha mətəu-inu, nati iətəm otəmnəmit, inəha
nipətitəmi, otəkeikei muvən e nati iətəm otəsəmnəmitiən,
kəni nipətitəmi iətəm otimis otəkeikei muvən e nati iətəm
otəsimisiən mətatig itulin.
54 Nian nati u tuva mol nipəhriəniən lan, kəni nəghatiən
iətəm iəni Aiseə kəmətei otuva nipəhriəniən, tətəni məmə,
"Nəluaginiən tinol naunun. Uhgin təmol win agin. Nimisiən
tinikə."
55 "!Ei! !Nimisiən! ?Onəkəhro lanu lan mol win e timah?
!Ei! !Nimisiən! ?Onəkəhro lanu lan mus itimah?"
56 Rəueiu, təfagə tərah in təhmen e nati kəti tatus iətəmi kəni
mətuva in nimisiən, kəni Lou tatol təfagə tərah nəsanəniən
rəhan tatepət.
57 !Mətəu pəh kotəni-vivi Uhgin! Tatol məmə e Iərmənig Iesu
Kristo, kitah kautol win.
58 Tol lanəha, piak min mine nəuvinik min, otəhtul əskasik.
Sotegəhaniən məmə nati kəti təlauəl e təmah. Nian rəfin, otol
uək rəha Iərmənig e nikitəmah rəfin, mətəu-inu nəkotəhrun
məmə uək rəha Iərmənig iətəm nautol, səniəmə nati əpnapin
əmə mətəu in nati agin.

16

Məni o nasiruiən e nəfaki min
əpəha Jerusiləm

1 Rəueiu iəkəni məni o nasiruiən e nəfaki min əpəha Jerusiləm.
Otol təhmen əmə məmə iəməni mine kəm niməfaki min əpəha
profens əha Kəlesiə.
2 E Sante min rəfin, itəmah rəfin kətiəh kətiəh onəkotəkeikei
motələhu kalin məni nəuvein. Iətəmimi iətəm in tatos məni
asoli, otələhu kalin tepət, kəni iətəmimi iətəm tatos məni əkəku,
otələhu kalin nəuan nəuvetin əmə. Tol lanəha, nian iəkuvnə,
kəni kəsalkut miniən o noriaruniən rəfin məni.
3 Kəni otəfu pətigəm itəmah nəuvein məmə okotos məni
məhuvən. Kəni nian iəkuvnə, iəkətei nauəuə məni pətigəm
ilah kəm nətəm Jerusiləm, kəni mahli=pən ilah kotəmki məni
məhuvən əpəha ikin.
4 Nəmə iəkeruh məmə təuvir məmə iəu min iəkuvən, kəni ilah
okotohtəu=pa iəu.

Naliuəkiən min rəha nətəmi asoli min nəuvein

15:52 Mat 24:31 **15:53** 2Kor 5:4 **15:54** Aes 25:8 **15:55** Hos 13:14 **15:56** Rom 7:13 **16:1** Rom 15:25-26; 2Kor 8:1-9

5 Uərisig iəmanuvnə məsal=pinə e təmah, iəkuvən=pən
Masetoniə, mətəu-inu iəkaupən muvən məsal=pən e niməfaki
min əpəha ikin.
6 Kəni nəmə təhro iəkatig nəuvetin min kitah min itəmah, mə
kəmə təhro, kotatig əmə motətəuarus nətəpuiən tol naunun.
Tol lanəha, nəkotəhrun nasiruiən lak e rəhak naliuəkiən iətəm
iətuvən=pən ikin.
7 Iəsolkeikeiən məmə iəkuvnə meruh itəmah ko miet min
uəhai əmə, mətəu iəkolkeikei məmə iəkuvnə kotatig nəuvetin
nəmə Iərmənig tegəhan lak.
8 Mətəu iətatig əmə Efəsis mətəuarus nian rəha Pentekos,
lafet rəha Nauəniən Vi,
9 mətəu-inu Uhgin təmerəh e suaru asoli ohniəu məmə iəkol
uək təuvir iətəm otəuə e nəuan tepət, nati əpnapin nətəmimi
tepət kəutalkut məmə kotaiu-əpəsig lak o noliən uək.
10 Nəmə Timoti tuvnə meruh itəmah, otol təuvir kəm in
motəfən nisiaiən kəm in, sotoliən nati kəti iətəm otol nikin
tərah o təmah, mətəu-inu in tatol uək rəha Iərmənig təhmen
əmə lak.
11 Sotoliən məmə itəmah kəti oteh iahu in. Otahli=pa tuva
kəni motasiru lan e rəhan naliuəkiən məmə otitəlig=pa ohniəu.
Iətəhtahnin piatah min ilah Timoti məmə okəhuva moteh iəu.
12 Kəni e piatah Apolos, iəmətapuəh əskasik məmə in
otəkeikei mitəu=pən piatah min muvnə meruh itəmah. In
təsolkeikei pikiən məmə otuvnə əha rəueiu, mətəu in otuvnə
e nian iətəm otəhruahru ohni.
13 Onəkəutair, məutəhtul əskasik e nəhatətəiən rəhatəmah.
Məsotəginiən, motol nətəligiən rəhatəmah təskasik.
14 Natimnati rəfin agin iətəm itəmah nautol, otol e
nolkeikeiən.
15 Itəmah nəkotəhrun məmə Stefənəs mine rəhan min, ilah
kəmotaupən motəni nipəhriəniən e Iesu əpəha Akaiə, kəni ilah
kəutalkut əskasik o nasiruiən e nəfaki min. Iətəni əskasik kəm
təmah piak min məmə,
16 otisiai ilah motol nəuialah, mine nətəmimi rəfin nətəm
kautol pik uək o niməfaki.
17 Nikik təmagiən nian Stefənəs, mine Fotunətəs, mine
Akaekəs kəmhliet pətigəm, mətəu-inu nati əpnapin itəmah
nəkohkə, mətəu nian iəmeruh ilahal, təhmen əmə məmə
iəmeruh itəmah.
18 Ilahal kəmləfəri pik rəhak nətəligiən təhmen əmə məmə
kəmhlol e təmah. Nətəmi kotol lanəha, okəkeikei kisiai ilah.

Naunun nəghatiən rəha Pol

16:5 Uək 19:21 **16:6** Rom 15:24 **16:9** Uək 19:8-10; 2Kor 2:12 **16:10** 1Kor 4:17 **16:11** 1Tim 4:12 **16:12** 1Kor 3:6 **16:15** 1Kor 1:16

19 Niməfaki mɨn u ikɨnu e profens əpəha Esiə kəutəni təuvɨr
kəm təmah. Akuilə mɨne Prisilə kuolkeikei pɨk məmə okuəni
təuvɨr kəm təmah e nərgɨ Iərmənɨg ilah nəfaki mɨn nətəm
kəmotuhapumɨn e nimə rəhalau.
20 Piak mɨn rəfin ikɨnu kəutəni təuvɨr kəm təmah. Otəni
təuvɨr kəm təmah mɨn təhmen məmə itəmah kətiəh əmə e
Krɨsto.
21 Iəu Pol, iatos pen o iətəmi u tatətei nauəuə u, kəni matətei
əmə e nəhlmək nəghatiən u rəha nəniən təuvɨr kəm təmah.*
22 Nəmə iətəmi kəti təsolkeikeiən Iərmənɨg, pəh nalpɨniən
rəha Uhgɨn tatuvən ohni.
!Iərmənɨg rəhatɨmah, va-tə!
23 Pəh Iərmənɨg Iesu təfɨnə rəhan nəuvɨriən kəm təmah.
24 Iəkahli=pɨnə rəhak nolkeikeiən kəm təmah rəfin e Krɨsto
Iesu. Əuəh.

16:19 Uək 18:2,18,26 * **16:21** E nian əha, nian tepət nətəmimi kotəhmen e Pol kəutəni rəhalah nəghatiən kəm iətəmimi kəti, kəni in tətei rəkɨs. E fes 21 u, Pol aru tatos pen mətətei nəghatiən rəhan. **16:22** Kəl 1:8-9; Nəh 22:20

2 Korən
Nauəuə iətəm tatol keiu lan iətəm Pol təmətei tuvən kəm nəfaki min ikin Korən
Nəghatiən əkuəkir rəha nauəuə u 2 Korən

?Pəh təmətei nauəuə u? Aposil Pol təmətei nauəuə u.

? Təmətei tatuvən kəm pəh? Təmətei tatuvən kəm niməfaki rəha Korən, mine nəfaki min rəha Akaiə profens rəfin. Korən in əpəha Akaiə profens.

? Natigiən təhro lanu nian təmətei? Pol təmətei rəkis nauəuə kisil mahli=pən kəm niməfaki rəha Korən. Inu nauəuə iətəm tatol kuvət lan. Mətəu nauəuə iətəm tatol kətiəh, mine nauəuə iətəm tatol kisil, ilau kəmiakə. Nauəuə iətəm tatol keiu, kətəni məmə 1 Korən, kəni e nauəuə u in təməghati əskasik kəm lah məmə okotəgəu əhruahru noliən tərah min rəhalah, kəni in təməgətun min ilah e natimnati pisin min nəuvein. Ilah tepət e niməfaki kautətəu=pən nətəligiən rəha Pol iətəm təmətei e nauəuə 1 Korən. Mətəu nəuvein əha ikin, ilah kəutəni məmə Pol in səniəmə iətəmi asoli, kəni təsəhruahruiən məmə in otəghati lanəha. Kəni ilah kəutəni məmə in tatol uək rəhan o nosiən əmə məni.

? Təmətei nauəuə u o nak? Pol in təmətei nauəuə u mətəgətun məmə in aposil kəti, kəni Uhgin in təməfən uək u kəm in, kəni təhruahru əmə məmə in otəghati lanəha kəm lah. Kəni in tolkeikei məmə otəniəhu nəgətuniən eiuə min iətəm kəutatig Korən.

Pol təməni təuvir kəm lah

1 Iəu Pol, iətəm Uhgin təmitəpin e nəuian məmə iəu aposil rəha Kristo Iesu, iatətei nauəuə u itimlau piatah Timoti. Nauəuə u tatuvnə kəm təmah, niməfaki rəha Uhgin əpəha Korən, mine nəfaki min ilah rəfin əpəha ikin Akaiə.

2 Pəh Uhgin Tatə rəhatah mine Iərmənig Iesu Kristo, okuəfinə nəuviriən mine nəmə̇linuiən kəm təmah.

Uhgin iətəm tətəfəri nətəligiən rəha nətəmimi

3 Pəh kotəni-vivi Uhgin, u in Uhgin mine Tatə rəha Iərmənig rəhatah Iesu Kristo. In Tatə iətəm in nəukəti nasəkəhruiniən, kəni in Uhgin iətəm nasiruiən rəfin o nəfəriən nətəligiən tatsipən ohni.

4 In tətəfəri nətəligiən rəhatah e nərahiən rəfin rəhatah məmə kitah kotəhrun nəfəriən nətəligiən rəha nətəmimi e nərahiən pisin pisin min. Kəni kitah kotəfəri nətəligiən rəhalah e noliən rəha nəfəriən nətəligiən iətəm Uhgin təmol kəm tah.

1:3 Rom 15:5

5 Təhmen əmə e nahməiən iətəm Kristo təmos, təmuva min
e nəmiəgəhiən rəhatah. Kəni e noliən əhmen əmə, Kristo in
suaru məmə nasiruiən o nəfəriən nətəligiən rəhatah təmuva
pik e nəmiəgəhiən rəhatah, kəni rəueiu nasiruiən rəhatah o
nəfəriən nətəligiən tatuvən min o nətəmimi pisin pisin min.
6 Nəmə itimah iautətəu nahməiən, nahməiən əha tətuva o
timah nian iəutəni pətigəm nanusiən təuvir, kəni nanusiən
təuvir əha tətəfəri nətəligiən rəhatəmah mosmiəgəh itəmah.
Nəmə Uhgin təməfəri nətəligiən rəhatimah, tatol məmə itimah
iəkotəhrun nəfəriən nətəligiən rəhatəmah. Kəni nəuan rəha
nəfəriən nətəligiən əha, tətəuə e nəmiəgəhiən rəhatəmah, məmə
otətasiru e təmah məmə onəkotəhtul əskasik əmə lanko nian
nəutatig e nahməiən kətiəh əmə iətəm kitah kəutatig lan.
7 Itimah iəmotələhu=pən əskasik rəhatimah nətəligiən e
Uhgin o təmah məmə onəkotəhtul əskasik. Tol lanəha mətəu-
inu kitah rəfin kəutatig e natigiən kətiəh əmə məmə, itəmah
nəkotətəu nahməiən iətəm iəutatig lan. Kəni təhmen əmə
məmə Uhgin otəfəri nətəligiən rəhatah, kəni in otəfəri min
nətəligiən rəhatəmah.
8 Piak min mine nəuvinik min, iəkotolkeikei məmə
nəkotəhrun vivi nian əskasik min iətəm iəmotatig lan e
profens ikin Esiə. Nərahiən asoli min kəmotəfigəm pik o
timah, tapirəkis nəsanəniən rəhatimah, təmol nikitimah təhti
məmə no-iəkohmis.
9 Nipəhriəniən, itimah iəmotətəu məmə kəmegəhan rəkis e
timah məmə iəkohmis. Mətəu nian əskasik min əha kəməhuva
məmə iəsotarəriəiən e timah, mətəu iəutarəriə e Uhgin iətəm
tatol iətəmi təmimis təmiəgəh min.
10 In təmosmiəgəh itimah e nərahiən asoli əha iətəm
təmatuvən o nimisiən, kəni in otosmiəgəh itimah e nərahiən
iətəm otəmanuva. Iəmotələhu=pən əskasik rəhatimah
nətəligiən lan məmə in otosmiəgəh min itimah.
11 Kəni in otol lanəha nian nəutəfaki o timah məmə,
nətəmimi tepət okotəni-vivi Uhgin o natimnati təuvir iətəm in
otol kəm təmah mətəu-inu nətəmimi tepət kəmotəfaki o timah.

Pol təməuhlin rəhan nətəligiən o rəhan naliuəkiən

12 Rəueiu iəkəni nəghatiən u mətagiən əmə lan. Iəkotəhrun
vivi e nikitimah məmə iəsotoliən nati kəti tərah e noliən
rəhatimah. E noliən min rəfin iətəm iəmotol, itimah
iəmotohtəu=pən suaru iətəm Uhgin təmitəpin məmə
iəmotəghati əhruahru əmə mautəni tagəhag nəghatiən.
Iəmotol noliən əha kəm nətəmi əpnapin əmə rəha nəhue
niftəni, kəni mautol tapirəkis kəm təmah. Iəsotəghatiən
e nəhruniən əmə rəhatimah rəha nəhue niftəni, mətəu
iəmotarəriə əmə e nəuvirən rəha Uhgin.

1:5 Sam 34:19 **1:8** Uək 19:23; 1Kor 15:32 **1:10** 2Tim 4:18

13-14 Iatəni lanəha mətəu-inu, iəsotəteiən nəghatiən kəti
iətəm tiəkis o təmah o nafiniən, uə nəhruniən nipətin. Rəueiu,
nəkotəhrun nipilgan nətəligiən rəhatimah, mətəu iəkolkeikei
pik məmə nian kəti onəkotəhrun rəfin. Kəni e noliən əha, nian
Iərmənig Iesu otuva min, itəmah onəkotagiən o timah təhmen
min məmə itimah iəutagiən o təmah.

15-16 Mətəu-inu inəhrun məmə nəkotagiən o timah, aupən
ikin nikik təhti məmə nian iəkuvən Masetoniə, iəkaupən
muvnə meruh itəmah, kəni nian iəkitəlig Masetoniə, iəkuvnə
min meruh itəmah. Tol lanəha, nəkotos nəuviriən motau keiu.
Kəni uərisig lanko itəmah min, onəkotasiru lak motahli=pən
iəu iəkuvən e nitəni Jutiə.

17 ? Nikitəmah təhti məmə, nian iəmol nətəligiən min əha,
mətəu iəmol əpnapin əmə? Uə, kəmə təhro nətəligiən rəhak
təmsipən e noliən rəha nəhue niftəni, təhmen e nətəmimi
nətəm kəutəni "əuəh" mine "kəpə" e nəghatiən kətiəh əmə?

18 Itəmah nəkotəhrun məmə Uhgin nian rəfin tatol rəhan
nəghatiən, kəni iəu min, rəhak nəghatiən kəm təmah səniəmə,
"əuəh" mine "kəpə,"

19 mətəu-inu rəhak nəghatiən o Nəti Uhgin Iesu Kristo, iətəm
iəmhləni pətigəm kəm təmah itimahal Sailəs* mine Timoti,
səniəmə, "əuəh" mine "kəpə," mətəu e Kristo, nian rəfin rəhak
nəghatiən in "əuəh," in nipəhriəniən.

20 Tol lanəha mətəu-inu, nəniəskasikiən min rəfin iətəm
Uhgin təmol, ilah rəfin kəutəhuva nipəhriəniən e Kristo, inu
nəghatiən "əuəh" rəha Uhgin. Tol lanəha, e Kristo, kitah
kəutəni "Amen, Əuəh" kəm Uhgin, kəni mautəfəri nərgin lan.

21 Uhgin əmə tatol itimah iəutəhtul əskasik e Kristo kitah min
itəmah. In təmitəpin itah,

22 kəni təmol mak e nəmiəgəhiən rəhatah məmə kitah rəhan
min, kəni təmələhu=pən rəhan Narmin e nikitah məmə kitah
okotəhrun rəueiu məmə rəhan nəniəskasikiən min, ilah rəfin
okəhuva nipəhriəniən e nəmiəgəhiən rəhatah o nian kəti.

23 Uhgin əmə təhrun məmə rəhak nəghatiən in nipəhriəniən.
Iəməsuvaiən Korən, mətəu nəmə iəkuvnə, iəkəkeikei məfinə
nəghatiən əskasik kəm təmah o noliən rəhatəmah, kəni
iəməsolkeikeiən məmə iəkol lanəha.

24 Iəsotolkeikeiən məmə iəkotarmənig e nəhatətəiən
rəhatəmah, kəpə. Mətəu iautol uək kitah min itəmah o
nagiəniən rəhatəmah, mətəu-inu itəmah ninautəhtul əskasik
rəkis e nəhatətəiən rəhatəmah.

1:13-14 2Kor 5:12; Fil 2:16 **1:15-16** 1Kor 16:5-6 * **1:19** Nəghatiən Kris tətəni nərgin u məmə, "Silfanus" iətəm in nərgin əkuəkir u "Sailəs." **1:19** Uək 18:5 **1:20** Nəh 3:14 **1:22** 2Kor 5:5; Efəs 1:13-14 **1:24** 1Pitə 5:3

2

1 Tol lanəha, inəni rəkis e nikik məmə ko iəsuvnə miniən
meruh itəmah mol nikitəmah tahmə.
2 ?Iəməni lanəha mətəu-inu, nəmə iəkol nikitəmah tahmə,
pəh u ikin ko otol iəu nikik tagiən? Itəmah əmə, nətəm iəkol
nikitəmah tahmə.
3 Kəni iəmətei nauəuə əha, məmə nian iəkuvnə, iəsətəuiən
tərah e nikik mətəu-inu nəmə məta iəkəkeikei məni nəghatiən
əskasik kəm təmah. Iəsolkeikeiən məmə nətəmimi nətəm
okotəkeikei motol nikik tagiən, ilah okotol məmə iəkətəu tərah.
Iəmətei nauəuə kəha e noliən əha, mətəu-inu inəhrun məmə
kitah kətiəh əmə, kəni nian nikik tagiən, kəni nikitəmah min
tagiən.
4 Tol lanəha, nian iəmətei nauəuə əha kəm təmah, nikik
təpəou pik o təmah, kəni nikik titəgit, nəhu nəhmtək taiəh o
təmah. Iəsəteiən nauəuə əha məmə otol nikitəmah təpəou. !
Kəpə! Mətəu iəmətei məmə onəkotəhrun rəhak nolkeikeiən
asoli o təmah.

Alu e noliən tərah min rəha nol təfagə

5 Iətəmimi iətəm təmol nərahiən, təmol iəu iəkətəu tərah,
mətəu təmol itəmah rəfin nəkotətəu tərah pik, mətəu
iəsolkeikeiən məmə nəghatiən rəhak e nati u in təskasik
pik.*
6 Nalpiniən iətəm itəmah tepət nəmotəfən kəm in tinəhmen.
7 Mətəu rəueiu əha, nəkotəkeikei motalu e rəhan noliən
tərah kəni motol vivi nikin, məmə nikin otəsəpəou pikiən mol
təmei e rəhan nəmiəgəhiən.
8 Iətətapuəh əskasik o təmah məmə nəkəhuvən motol təuvir
kəm in məmə in otəhrun rəhatəmah nolkeikeiən ohni.
9 Iəmətei nauəuə əha kəm təmah məmə iəkeruh məmə
onəkotol nəuiak e natimnati rəfin, uə kəpə.
10 Nəmə itəmah nəkotalu e noliən tərah rəha iətəmi kəti, iəu
min iəkalu e rəhan noliən. Nəmə iətəmi kəti əha təmol nati
tərah nəuvein məmə iəu iəkəkeikei malu e rəhan noliən, mətəu
inalu rəkis e rəhan noliən e nəhmti Kristo. Iəmol lanəha məmə
otasiru e təmah
11 məmə Setən otəseiuəiən e tah kəni rəhan nərahiən min
məmə təsərəkiniən itah lan, mətəu-inu kitah kotəhrun rəkis
rəhan nətəligiən o noliən nərahiən.

Nətəmimi nətəm kəutəni pətigəm nanusiən təuvir

12 Nian iəmuvən əpəha Troas o nəni pətigəmiən nanusiən
təuvir rəha Kristo, iəmeruh məmə Iərmənig təmol suaru kəm
iəu.

2:1 1Kor 4:21 **2:4** Uək 20:31 * **2:5** Nəmə təhro, Pol tətəghati e iətəmi kəti u təməni rah in nian in əpəha Korən. Uə nəmə təhro, tətəghati e iətəmi u e 1Kor 5. **2:11** Luk 22:31 **2:12** Uək 14:27; 1Kor 16:9

13 Mətəu iəsatig əməlinuiən e rəhak nətəligiən mətəu-inu,
iəməseruhiən piak Taitəs ikin əha.† Kəni iəmauiəhruin ilah,
miet muvən Masetoniə.
14 Pəh kotəni-vivi Uhgin, mətəu-inu in təmol win e rəhan
tikimir min e nəluaginiən. Kəni təhmen e kig kəti iətəm təmol
win e nəluaginiən minitəlig matit rəhan soldiə min mine rəhan
min tikimir, Uhgin tatit itimah e Kristo. Kəni itimah rəhan min
nətəmimi nətəm iəutəni pətigəm neinatigiən rəha Kristo, kəni
neinatigiən əha in təhmen e nəmiəvi səntə kəti iətəm tatuvən
ikin pisin pisin min.
15 E nəhmti Uhgin, itimah iəmotəhmen e nəmiəvi səntə
rəha Kristo kəm nətəmimi rəfin, nətəmimi nətəm Uhgin
tatosmiəgəh ilah, mine nətəmimi nətəm okəhuva e nalpiniən
rəha Uhgin.
16 Itimah nəmiəvin rəha nimisiən kəm nəuvein iətəm
tətəgətun ilah məmə okohmis. Kəni itimah nəmiəvin rəha
nəmiəgəhiən kəm nəuvein, iətəm tətəgətun ilah məmə Uhgin
otosmiəgəh ilah. ?Kəni pəh u təhrun noliən uək asoli əha?
17 Mətəu itimah iəsotəhmeniən e nətəmi tepət min, nətəm
kəutəni pətigəm nəghatiən rəha Uhgin o nos əməiən məni.
Kəpə, mətəu Uhgin təmahli=pən itimah, kəni e Kristo,
itimah iəutəni pətigəm nanusiən təuvir e nəhmti Uhgin, kəni
nəghatiən rəhatimah təmsipən e nikitimah iətəm təhruahru
əmə.

3

1 Nəmə təhro nikitəmah təhti məmə inəutəfəri itimah* məmə
itəmah onəkotegəhan lan. Nətəmimi nəuvein okotəkeikei
motos nauəuə kəti iətəm kəmətei e lah nian kautəhuvən o
nətəm kotəruru ilah. ?Təhro nikitəmah təhti məmə iətəmi kəti
otəkeikei mətei nauəuə lanəha e timah kəm təmah? ?Uə, təhro
itəmah əmə nəkotolkeikei məmə onəkotətei? !Kəpə!
2 Itəmah aru əmə nəkotəhmen e nauəuə iətəm tatol əpu
uək rəhatimah. Nauəuə kəha kəmətei=pən e nikitimah.
Nian nətəmimi kəuteruh itəmah, kəni kəutafin nauəuə u
mautəhrun.
3 Itəmah nəua uək rəhatimah. Kəni nəmiəgəhiən rəhatəmah
tətəgətun məmə itəmah nauəuə kətafin iətəm Kristo təmətei.
Kristo təmətei nauəuə kəha e Narmin Rəha Uhgin iətəm
tətəmiəgəh, mətəu təsəteiən e nəhlmi iətəmimi. Kəni in

---

† **2:13** Aupən ikin, Pol təmahli=pən Taitəs e Korən. Nəmə təhro, rəueiu Pol tolkeikei məmə Taitəs otos nəghatiən kəti rəha Korən. **2:13** Uək 20:1 **2:16** Luk 2:34; 2Kor 3:5-6 * **3:1** E fes 1, nian Pol tətəni "itimah," in tətəghati aru əmə lan. **3:1** Uək 18:27; 2Kor 5:12 **3:2** 1Kor 9:2

təməsətei-pəniən e kəpiel epin-epin, mətəu təmətei=pən e niki nətəmimi.†
4 Itimah iəsotəginiən o nəniən lanəha kəm təmah mətəu-inu itimah iəutatig e Kristo, kəni məutəhatətə əskasik e Uhgin.
5 Nikitimah təsəhtiən məmə itimah əmə iəkotəhmen o noliən uək u, kəni mauteruh nəuan rəha uək. Mətəu Uhgin əmə tatol məmə itimah iəkotəhrun noliən uək.
6 In təmol məmə itimah iəkotəhmen məmə iəkəhuva rəhan noluək min rəha nəniəskasikiən vi rəha nasiruiən iətəm Uhgin təməni. Nəniəskasikiən vi əha təsisipəniən e Lou iətəm kəmətei, mətəu təmsipən e Narmin Rəha Uhgin. Mətəu-inu Lou iətəm kəmətei tatol məmə nətəmimi kautəhuvən e nimisiən, mətəu Narmin Rəha Uhgin tətəfa nəmiəgəhiən.

Nəhagəhagiən rəha Nəniəskasikiən Vi Rəha Nasiruiən

7 Otətəlig-to lan. Nian Uhgin təmətei Lou e kəpiel, məfən kəm Mosis, nəhagəhagiən əha ikin rəha Uhgin, kəni nəhagəhagiən əha təmauveg nəhmti Mosis, kəni nətəm Isrel kəməsotafuiən nəhmtin, nati əpnapin nəhagəhagiən tinateiuaiu. Kəni uək rəha Lou in suaru iətəm tatuvən o nimisiən, kəni in təhagəhag.
8 Mətəu uək rəha Narmin Rəha Uhgin otəhagəhag pik.
9 ! Nəmə uək iətəm tatol nətəmimi məmə okotəkeikei mohmis, in təhagəhag, kəni uək iətəm tatol nətəmimi kəutəhruahru e nəhmti Uhgin, in tətəhagəhag pik agin!
10 Nipəhriəniən, nəniəskasikiən əuas rəha nasiruiən iətəm təməhagəhag aupən, rəueiu in təsəhagəhagiən, mətəu-inu nəniəskasikiən vi iətəm təhagəhag pik agin, tinapirəkis in aupən.
11 ! Kəni nəmə uək rəha Lou iətəm otəpanikə, tinuva e nəhagəhagiən, kəni uək rəha Narmin Rəha Uhgin iətəm otatig itulin, təhagəhag pik agin pəhriən!
12 Tol lanəha, mətəu-inu iəmotələhu=pən əskasik rəhatimah nətəligiən e uək əha rəha Narmin Rəha Uhgin, nətəligiən rəhatimah təskasik e Uhgin, kəni məsotəginiən o nəni pətigəm rəhan nəghatiən.
13 Itimah iəsotəhmeniən e Mosis, iətəm təmətəuveg nəhmtin e napən əgeiəgei məmə nətəm Isrel okəsoteruhiən məmə nipəhriəniən, nəhagəhagiən teiuaiu muvən mikə.
14 Mətəu Uhgin təmol nətəligiən rəhalah təskasik. Kəni mətəuarus=pa əha rəueiu, nati kəti tətəuveg nətəligiən rəhalah nian kotafin Nauəuə Rəha Nəniəskasikiən Əuas, kotəhrun nəniən məmə napən, təhmen e napən iətəm təmətəuveg nəhmti Mosis.‡ Napən əha təsiet rəkis əhanəhiən, mətəu-inu

† **3:3** Nian Pol tətəghati e nəghatiən "kəməsətei-pəniən e kəpiel epin-epin," tətəghati e Lou iətəm Uhgin təməfən kəm Mosis, kəni Mosis təmətei=pən e kəpiel.
3:3 Eks 24:12; Jer 31:33; Esik 36:26-27 **3:6** Jer 31:31; Jon 6:63; 1Kor 11:25 **3:7** Eks 34:29 **3:9** Dut 27:26; Rom 1:17 **3:13** Eks 34:33 ‡ **3:14** "Nauəuə Rəha Nəniəskasikiən Əuas" in "Oltestimin."

tiet rəkis əmə e Kristo.
15 Əuəh, mətəuarus=pa kəha rəueiu mine, nian kotafin Lou
rəha Mosis, napən kəti tətəhtərain əhanəh nikilah.
16 Mətəu nəmə iətəmimi pəh təuhlin məsal=pən o Iərmənig,
napən əha otiet rəkis.
17 Otətəlig-to, Iərmənig əha, in Narmin. Kəni ikin Narmin
rəha Iərmənig tətatig ikin, in tatitis itah.
18 Kəni kitah, nətəm kəsotəhtərainiən nəhmtitah e napən,
kauteruh nəhagəhagiən asoli rəha Iərmənig, kəni nətəmimi
kauteruh nəhagəhagiən əha e nəmiəgəhiən rəhatah. Kəni in
tətəuhlin nəmiəgəhiən rəhatah məmə okəhuva motəhmen lan.
Kəni nəhagəhagiən rəha Iərmənig e nəmiəgəhiən rəhatah tətəri
mətəri pik isəu. Kəni nəhagəhagiən əha təmsipən o Iərmənig
iətəm in Narmin Rəha Uhgin.

4

Nati keikei e kipəhau əuas

1 Tol lanəha, nikitəmah təsəpəouiən o uək mətəu-inu itimah
iəmotos e nasəkəhruiniən rəha Uhgin.
2 Iəsotoliən uək rəha Uhgin təhmen e nətəmimi nəuvein
nətəm kautol e noliən tərah. Mətəu e noliən rəhatimah,
iəsotegəhaniən e noliən iətəm tətəhluaig mine noliən aulis min.
Ko iəsoteiuəiən məsotəuhliniən nəghatiən rəha Uhgin. !Kəpə!
Mətəu itimah iəutəni əhruahru əmə nipəhriəniən, kəni e noliən
əha, e nəhmti Uhgin, iəmotol pətigəm e nəhmti nətəmimi rəfin
məmə rəhatimah noliən in təhruahru.
3 Kəni nəmə təhro nanusiən təuvir iətəm iətəni pətigəm in
tətəhluaig o nətəmimi nəuvein, mətəu kəpə, tətəhluaig əmə
o nətəmimi nətəm kəutohtəu=pən suaru o nuvəniən e nigəm
asoli.
4 Ilah kəsotəhatətəiən e Kristo, məutohtəu=pən suaru əha
mətəu-inu Setən, u in Iərmis iətəm tətarmənig e nəhue
niftəni u, təməuveg nətəligiən rəhalah, məmə kəsoteruhiən
nəhagəhagiən təuvir rəha nanusiən təuvir iətəm tatuəu
mətasiəgəpin ilah. Nəhagəhagiən əha təmsipən e Kristo. Kəni
nian kitah koteruh Kristo, kəni kitah koteruh məmə Uhgin in
təhro lanu.
5 Itimah iəsotəni pətigəm aruiən itimah, mətəu iəutəni
pətigəm Iesu Kristo məmə in Iərmənig, kəni itimah noluək min
rəhatəmah o nərgi Iesu.
6 Tol lanəha mətəu-inu Uhgin u təməni məmə, "Pəh
nəhagəhagiən tuəu masiəgəpin ikin tapinəpu ikin," in
təmasiəgəpin nikitah məmə kitah kotəhrun nehiən nepətiən

3:16 Eks 34:34 **3:17** Jon 8:36; Rom 8:2 **4:2** 2Kor 2:17; 1Təs 2:5 **4:4** Efəs 2:2; Kol 1:15; Hip 1:3

əhagəhag rəha Uhgin, kəni kitah kauteh natimnati min əha e nəhmti Kristo.

7 Mətəu kitah kautos nati keikei əhanəh e kipəhau əuas, inu nipətitah.* Tol lanəha məmə otəgətun məmə nəsanəniən təuvir əha tapirəkis, təmsipən e Uhgin, təsisipəniən o təmah.

8 Nərahiən tepət kəutələs pikin itimah e suaru min rəfin, mətəu təsərəkiniən itimah. Nian nəuvein iəkotəruru suaru, mətəu iəsotəpəhiən nalkutiən.

9 Nətəmimi kautol nərahiən kəm timah, mətəu Uhgin təsəpəhiən itimah. Kautoh itimah, mətəu kəsotərəkiniən itimah.

10 Ikin pəhruvən iəutəhuvən ikin, katohamu nipətitimah təhmen e kəmohamu Iesu. Tol lanəha məmə, nətəmimi okoteruh nəmiəgəhiən rəha Iesu e nipətitah.

11 Kəni itimah nətəm iautəmiəgəh, nian rəfin iuəkir iəkohmis o nərgi Iesu. Tol lanəha məmə nətəmimi okoteruh rəhan nəmiəgəhiən e nipətitah iətəm otəpanimis nian kəti.

12 Konu, nian rəfin itimah iəutələs pikin nimisiən məmə itəmah onəkotəhrun nəmiəgəhiən itulin.

13 Nauəuə Rəha Uhgin tətəni məmə, "Iəməhatətə, kəni tol lanəha iətəghati." Kəni e noliən kətiəh əmə rəha nəhatətəiən, itimah min iəkotəhatətə, kəni tol lanəha iautəghati,

14 mətəu-inu itimah iəkotəhrun məmə, iətəmi təmol Iərmənig Iesu təmiəgəh min e nimisiən, in otol itimah min itəmah, kitah rəfin kotəmiəgəh min e nimisiən kitah Iesu, kəni məfu pətigəm itah e nəhmtin.

15 Natimnati rəfin u o nəuviriən rəhatəmah, kəni nian nəuviriən rəha Uhgin tatiuvi=pa nətəmimi tepət təhmin min okəhuva o Kristo, kəni okotəfən nəni-viviən tepət kəm Uhgin, kəni okotəfəri nərgin ilis ilis agin.

16 Tol lanəha, nikitimah təsəpəouiən. Nati əpnapin məmə nipətitah təteiuaiu əha rəueiu, mətəu Uhgin tatol nikitəmah tatuvi rəueiu matuvən nian rəfin əmə.

17 Tol lanəha mətəu-inu, nərahiən iətəm kəutatig lan, ilah nati əpnapin əmə, kəsotatigiən tuvəh. Mətəu nəualah in nəhagəhagiən təuvir iətəm otətatig itulin, kəni in təuvir məfigəm tapirəkis ilah.

18 Kəni tol lanəha, nəhmtilah kəsotəhtuliən e nati iətəm kateruh, mətəu kəutəhtul e nati iətəm kəsehiən. Mətəu-inu nati iətəm kateruh in nati rəha rəueiu əmə, otəpanikə, mətəu nati iətəm kəsehiən in naunun tikə.

4:6 Jen 1:3; Aes 9:2; 2Kor 3:18 * **4:7** Nəghatiən Kris əhruahru tətəni məmə, "kautos nati u e nilosi nati kəmol e nəriəpig." **4:7** 2Kor 5:1 **4:8** 2Kor 1:8; 7:5 **4:10** 1Kor 15:31 **4:11** Rom 8:36 **4:13** Sam 116:10 **4:14** 1Kor 6:14 **4:16** Efəs 3:16 **4:17** Rom 8:17-18 **4:18** Kol 1:16

5

Nipətin vi əpəha
e negəu e neai

1 Tol lanəha, kotəhrun məmə nipətitah təhmen e nimauvluvl*
iətəm kitah kəutatig lan u ikinu e nəhue niftəni, kəni nian
kəti otərah məmnəmit mikə. Kəni nian nimauvluvl əha tikə
e nəhue niftəni, mətəu əpəha e negəu e neai, rəhatah nimə vi
əha ikin iətəm səniəmə iətəmimi təmol, mətəu Uhgin əmə təmol,
nipətitah vi iətəm otatig itulin.
2 Mətəu rəueiu e nipətitah rəha nəhue niftəni, kautəhgi nikitah,
kəni kotolkeikei pik məmə nian otuva iətəm kitah okotos
nipətitah vi o negəu e neai, təhmen mə kautəhuvən e napən
vi.
3 Tol lanəha mətəu-inu səniəmə kitah okəhuva narmin əmə
nipətin tikə, mətəu okotos nipətin vi rəha negəu e neai.
4 Nipətitah iətəm otimis tol itah kəutətəu tərah pik məutəhgi
nikitah e nəpəouiən, mətəu səniəmə kautolkeikei əmə məmə
okohmis kəni nipətitah otikə, kəpə. Mətəu kitah kotolkeikei
məmə okəhuvən e nipətitah vi məmə nəmiəgəhiən itulin
otəuiək agin e nipətitah rəha nəhue niftəni iətəm otimis.
5 Kəni Uhgin pisin əmə təmol itah o natimnati min əha, kəni
təməfa Narmin Rəhan məmə otəgətun vivi kəm tah məmə
rəhan nəniəskasikiən min otuva pəhriən.
6 Kəni tol lanəha, nətəligiən rəhatah təskasik, kəni kitah
kotəhrun vivi məmə nian kəutatig əhanəh u ikinu mautos əmə
nipətin rəha nəhue niftəni u, kitah kautəhtul əhanəh ihluə ima
Iərmənig ikin rəhatah.
7 Iateruh nipətik, kəni nian rəfin tətauəhli kəni mətəpəou
təhmen, mətəu rəhak nəhatətəiən in e Uhgin, kəni iəu iətatig
nian min rəfin mətəhatətə lan, kəni mətəhatətə məmə in
otəfa kəm iəu nipətik vi. Rəhatah nəhatətəiən tatit itah e
nəmiəgəhiən u ikinu e nəhue niftəni, səniəmə natimnati iətəm
kauteruh.
8 Iətəni məmə nətəligiən rəhatah təskasik, kəni kotolkeikei
məmə kotəpəh nipətitah məhuvən e nipətin vi rəhatah, inəha
nimə vi rəhatah, kitah Iərmənig.
9 Tol lanəha, nəmə kotatig e nipətitah u rəha nəhue niftəni
u, uə nəmə kotəpəh nipətitah, kitah kotalkut pik məmə kotol
natimnati iətəm kautol niki Iərmənig tagiən.
10 Kotol lanəha mətəu-inu kitah rəfin okotəkeikei motəhtul
aupən e Kristo məmə in otakil rəhatah noliən min, kəni ki-
tah kətiəh kətiəh okotos nətəouiən titəu=pən natimnati iətəm
kəmotol e nəhue niftəni, nəmə nati təuvir uə nati tərah.

---

* **5:1** Nəghatiən Kris əhruahru tətəni məmə, "nipətitah təhmen e nima tapolin."
5:1 2Kor 4:7 **5:2** Rom 8:23 **5:6** Hip 11:13-16 **5:8** Fil 1:23 **5:9** Kol 1:10; 1Təs 4:1 **5:10** Pri 12:14

Iəni əhruin min rəha Uhgin

11 Kəni rəueiu əha, mətəu-inu iəutəgin məutisiai Iərmənig,
kəni motalkut məmə iəkotiuvi=pa nətəmimi. Uhgin təhrun
itimah mine uək rəhatimah, kəni iəkotolkeikei məmə itəmah
min onəkotəhrun vivi itimah.
12 Iəsotolkeikeiən məmə iəkotəfəri itəmah e nəhmtitəmah,
mətəu iəkotəfinə rəhatimah nətəligiən məmə nəmə təhro
nikitəmah otagiən o timah. Kəni rəueiu, nəkotəhrun
nuhalpiniən nəghatiən rəha nətəmimi nətəm kəutəfəri o
noliən iətəm nətəmimi kauteruh, mətəu nikilah təsəhtiən
nati iətəm tətatig e niki iətəmimi.
13 Nəmə itimah ialməli min, mətəu o nərgi Uhgin. Kəni nəmə
rəhatimah nətəligiən təhruahru əmə, in nati kəti iətəm otasiru
e təmah.
14 Tol lanəha mətəu-inu, nolkeikeiən rəha Kristo tətarmənig
e timah, mətəu-inu itimah iəkotəhrun vivi məmə iətəmi kətiəh
əmə təmimis o nətəmimi rəfin, kəni tol lanəha, nətəmimi rəfin
kinohmis.
15 Kəni təmimis o nətəmimi rəfin məmə ilah nətəm
kautəmiəgəh, okotəpəh noliən natimnati iətəm ilah əmə
kotolkeikei, mətəu ilah kotəkeikei motol noliən min iətəm
Iesu tolkeikei, u iətəm təmimis o lah kəni məmiəgəh min e
nimisiən.
16 Tol lanəha, rəueiu mine, itimah iəsotakiliən nətəmimi e
noliən iətəm nətəmimi rəha nəhue niftəni kotakil nətəmimi
lan. Nati əpnapin nian kəti iəmotakil Kristo e noliən əha,
mətəu rəueiu iəsotoliən.
17 Tol lanəha, nəmə iətəmi kəti təmuva kətiəh ilau Kristo, in
təmuva iətəmimi vi. !Nati əuas təmikə, kəni nati vi tinuva!
18 Natimnati rəfin min əha tatsipən e Uhgin. Aupən kitah
tikimir min kitah Uhgin, mətəu e Kristo, in təməmki itah
kəhuva iuəkir ohni, mol itah rəhn-niəli min. Kəni təməfa kəm
timah uək u rəha niuvi=paiən tikimir min rəha Uhgin okəhuva
rəhn-niəli min.
19 Inu tətəni məmə Uhgin təmiuvi=pa rəhan tikimir min e
nəhue niftəni məmə okəhuva rəhn-niəli min e Kristo, kəni
məsafin miniən rəhalah noliən tərah min. Kəni təməfa
kəm timah nəghatiən u rəha niuvi=paiən tikimir min rəhan
okəhuva rəhn-niəli min.
20 Tol lanəha, itimah iəni əhruin min rəha Kristo, kəni
təhmen məmə Uhgin tətauin e nətəmimi e nəuiatimah. Kəni
iəutətapuəh əskasik o təmah e nərgi Kristo məmə nəkotəpəh
noliən tikimir, kəni məhuva niəli min rəha Uhgin.
21 Uhgin təmol iətəmi u rəhan noliən tərah tikə, məmə in
sakrifais rəha noliən tərah min rəhatah, məmə e Iesu, kitah
okotəhruahru e nəhmti Uhgin.

5:14 Hip 5:9 **5:15** Rom 14:7-8 **5:17** Rom 8:1; Kəl 6:15 **5:18** Rom 5:10
5:19 Rom 3:23-25

6

1 Mətəu-inu itɨmah iautol uək kətiəh itɨmah Uhgɨn,
iəkotətapuəh əskasɨk o təmah məmə nian Uhgɨn tətəfɨnə rəhan
nəuvɨriən kəm təmah, nəsotosiən təhmen e nati əpnapɨn əmə,
2 mətəu-inu Uhgɨn tətəni məmə,
“E nian əhruahru, iəmətəu ik,
kəni e nian rəha nosmiəgəhiən, iəmasiru lam.”
Iəkəni kəm təmah, məmə rəueiu, in nian əhruahru rəha Uhgɨn,
rəueiu in nian rəha nosmiəgəhiən.

Nian əskasɨk mɨn
e nəmiəgəhiən rəha Pol

3 Iəsoliən nati kəti iətəm iətəmi kəti otəmei lan e rəhan
nəhatətəiən, mətəu-inu iəsotolkeikeiən məmə okəni rah uək
rəhatɨmah.
4 Mətəu noliən mɨn rəfin e nəmiəgəhiən rəhatɨmah
kautəgətun məmə itɨmah noluək mɨn pəhriən rəha Uhgɨn:
itɨmah iəutəhtul əskasɨk e nian rəha nərahiən, mɨne nian iəkɨs
mɨn, mɨne nian itɨmah iəkotətəu tərah.
5 Nətəmimi kəmotoh itɨmah, kəni kəmki=pən itɨmah e
kaləpus, kəni katɨtəu itɨmah məmə okoh itɨmah. Iəmotol pɨk
uək, məsotapɨliən lapɨn, kəni nəumɨs tus itɨmah.
6 Iəsotoliən noliən kəti iətəm tatol nɨkitɨmah tamɨkmɨk,
itɨmah iəkoteinatɨg, nətəlɨgiən rəhatɨmah təfəməh, iautol
təuvɨr kəm nətəmimi, Narmɨn Rəha Uhgɨn tətəri e nɨkitɨmah,
kəni iəkotolkeikei nətəmimi e nolkeikeiən pəhriən.
7 Iəutəni əmə nɨpəhriəniən, kəni nəsanəniən rəha Uhgɨn
tətatɨg e tɨmah. Soldiə mɨn kəutəmki natimnati mɨn rəha
nəluagɨniən o nohiən mɨne nələhu pəsɨgiən. Mətəu nian ki-
tah kəutohtəu=pən suaru rəha Uhgɨn, noliən əhruahru mɨn
rəhatah kotəhmen e natimnati mɨn rəha nəluagɨniən nian
nətəmimi kəutəni rah nəghatiən rəha Uhgɨn.
8 Nətəmimi nəuvein kauteh iahu itɨmah, nəuvein kautɨsiai
itɨmah, nəuvein kautəni rah itɨmah, nəuvein kautəni-vivi
itɨmah, nəuvein kautəni məmə itɨmah iauteiuə məmə itɨmah
noluək mɨn rəha Uhgɨn, mətəu itɨmah noluək mɨn pəhriən
rəhan.
9 Nətəmimi nəuvein kəsotegəhaniən məmə itɨmah aposɨl
mɨn pəhriən, mətəu nətəmimi tepət kautəni məmə itɨmah
aposɨl mɨn pəhriən. Nian rəfin nɨmɨsiən tətatu itɨmah,
mətəu iəutəmiəgəh əhanəh. Katoh itɨmah, mətəu kəsohamu
əhanəhiən itɨmah.
10 Nɨkitɨmah təpəou, mətəu nian rəfin iəutagiən əhanəh.
Rəhatɨmah nautə tɨkə, mətəu itɨmah iəkotol nətəmimi tepət
rəhalah nautə tepət. Rəhatɨmah nati kəti tɨkə, mətəu iautos
natimnati mɨn rəfin.

6:2 Aes 49:8 **6:5** 2Kor 11:23-27 **6:6** 1Tim 4:12 **6:9** 2Kor 4:10

11 Piak min əpəha Korən, iəmotəni rəfin nəghatiən kəm
təmah məsotəpəhiən kəti, kəni iəkotolkeikei itəmah e
nikitimah rəfin.
12 Itimah iəsotahtipəsigiən e nolkeikeiən rəhatəmah o timah,
mətəu itəmah nəutahtipəsig e rəhatəmah o timah.
13 Rəueiu əha, iətəghati kəm təmah məmə itəmah
nenətik əhruahru min. Təhruahru əmə məmə itəmah min,
nəkotolkeikei itimah e nikitəmah rəfin.
14 Sotəniən kəm nətəm kəsotəfakiən məmə nautol uək kəti
itəmah min ilah. ?Noliən əhruahru mine noliən tərah kuəhrun
nol pətiən nati kəti? ?Uə, nəhagəhagiən mine napinəpuiən
kuəhrun niəuvaiən muəharəg pəti muəghati? !Kəpə!
15 Kəni e noliən kətiəh əmə, Kristo mine Setən, ko ilau
kəsuəniən nəghatiən kətiəh nian kəti. ?Iəfaki mine iətəmi
təsəfakiən kuəhrun noliən nati e nətəligiən kətiəh? Kəpə!
16 E Nimə Rəha Uhgin, ikin kəti tikə əha ikin o narmi nati min,
mətəu-inu kitah u Nimə Rəha Uhgin u iətəm tətəmiəgəh. Kəni
Uhgin təməni məmə,
"Iəkatig itimah min ilah,
kəni maliuək itimah min ilah,
kəni iəkuva iəu Uhgin rəhalah,
kəni ilah okəhuva rəhak min nətəmimi."
17 Kəni Iərmənig təməni məmə,
"Tol lanəha, ohiet rəkis e nətəm kəsotəfakiən, motan isəu o lah.
Kəni məsotekiən nati iətəm tamikmik e nəhmti Uhgin,
kəni nikik tagiən mə iəkos itəmah."
18 "Kəni iəkuva rəhatəmah tatə,
kəni itəmah onəkəhuva nenətik min."
Inu nəghatiən rəha Iərmənig iətəm in ilis agin tətaskəlim
nəsanəniən min rəfin.

7

1 Rəhk-iəli min. Nəniəskasikiən min u rəhatah. Kəni tol
lanəha, pəh kotafəl nikitah, motos rəkis natimnati min rəfin
iətəm kautol nipətitah mine narmitah kəutamikmik. Kəni
pəh kotələhu kalin itah məmə rəha Uhgin əmə motohtəu=pən
rəfin suaru iətəm nikin otagiən lan. Kəni okautol mətəu-inu
kəutisiai Uhgin.

Niki Pol təmagiən o lah

2 Oterəh e nikitəmah kəm timah. Iəsotoliən tərah kəm iətəmi
kəti, iəsotiuvi-pəniən iətəmi kəti tərah ikin, iəsotalkutiən məmə
iəkotos nati kəti rəhatəmah e noliən ekəu-ekəu.
3 Iəsəniən nəghatiən u məmə inu nəmotol noliən tərah.
Iəməni rəkis kəm təmah məmə iəkotolkeikei pik itəmah

6:13 1Kor 4:14 **6:16** Lev 26:12; Esik 37:27; 1Kor 3:16 **6:17** Aes 52:11; Esik 20:34,41; Nəh 18:4 **6:18** 2Saml 7:14; 7:8; Jer 31:9

nian rəfin, kəni nati əpnapɨn nɨmɨsiən uə nəuvɨriən otuva e
nəmiəgəhiən rəhatɨmah, mətəu itəmah əpəha imə e nɨkitɨmah.
4 Iəu iətəhatətə əskasɨk e təmah. Iətəfəri o təmah. Itəmah
nəmotəfəri pɨk rəhak nətəligiən. Iəmos nərahiən tepət təmuva
e rəhak nəmiəgəhiən, mətəu nɨkik tagiən mapirəkɨs o təmah.
5 Tol lanəha mətəu-inu, nian iəməhuva Masetoniə,
iəsotəmeigiən, mətəu nian rəfin, nərahiən tətələs itɨmah
təmsɨpən ikɨn pɨsɨn pɨsɨn mɨn. E nəmiəgəhiən rəhatɨmah,
nətəmimi kəmotorgəhu motol nərahiən kəm tɨmah, kəni
itɨmah iəkotəgɨn.
6 Mətəu Uhgɨn tatol vivi nɨki nətəmimi nətəm nətəligiən
rəhalah təpəou, kəni təmol vivi nɨkitɨmah e nuvaiən rəha
Taitəs u təmsɨpɨnə e təmah.
7 Kəni səniəmə e nuvaiən əmə rəhan iətəm təmol nɨkitɨmah
tagiən, mətəu e nəghatiən təuvɨr rəha nol viviən iətəm
nəmotəni=pən kəm in. In təməni=pa kəm tɨmah məmə itəmah
nəkotolkeikei pɨk məmə nəkoteruh iəu, kəni məmə nɨkitəmah
tətətəu tərah o nəghatiən rəhak, kəni məni məmə nəkotolkeikei
pɨk iəu mautəhtul əskasɨk o nərgək. Nian iəmətəu, nagiəniən e
nɨkik təməri məriauəh.
8 Nati əpnapɨn nəmə rəhak nauəuə aupən təmol itəmah
nəkotətəu tərah, mətəu iəsətəuiən tərah ohni. Mətəu aupən,
iəmotətəu tərah ohni, mətəu-inu iəmeruh məmə nauəuə u
təmol itəmah nəkotətəu tərah, mətəu rəha nian əkuəkɨr əmə.
9 Mətəu rəueiu, nɨkik tətagiən, kəni səniəmə məmə nəmotətəu
tərah, kəpə. Nɨkik tagiən məmə nian nəmotətəu tərah, e nian
əkuəkɨr əmə, nəmotəuhlin itəmah e rəhatəmah noliən tərah
mɨn. Nɨpəhriəniən, Uhgɨn tolkeikei məmə kitah okotətəu tərah
o noliən mɨn lanu lan. Kəni mətəu-inu nəmotəuhlin itəmah,
kəni natimnati iətəm iəmotəni aupən kəm təmah təməsoliən
məmə itəmah nəmotəmkarəpən e rəhatəmah nəhatətəiən.
10 Kəni nian kautətəu tərah e noliən iətəm Uhgɨn tolkeikei,
kəni kotəuhlin itah e rəhatah noliən tərah, kəni Uhgɨn
tatosmiəgəh itah. Kəni nɨpəhriəniən nɨkitah otəsəpəouiən
o noliən əha. Mətəu nian kautətəu tərah e noliən rəha
nəhue nɨftəni, kəni noliən əha təsəuhliniən iətəmi kəti e rəhan
noliən tərah tɨtəlɨg=pən o Uhgɨn, kəni noliən əha tatiuvi=pən
nətəmimi e nɨmɨsiən.
11 Oteruh-to nəmiəgəhiən rəhatəmah nian nəmotətəu tərah
e noliən iətəm Uhgɨn tolkeikei. Noliən əha, nəuan tepət:
narmɨtəmah təmiuvɨg nəmotauɨt motəgɨn e noliən tərah mɨn,
kəni motəməki e noliən tərah mɨn, kəni motalkut əskasɨk
məmə nəkotəgəu əhruahru rəhatəmah noliən tərah mɨn,
kəni nəkotolkeikei motalkut əskasɨk məmə nəkotol noliən
əhruahru. Nəmotolkeikei məmə nəkoteruh mɨn iəu, kəni
nəmotolkeikei pɨk məmə nəkotəhtul əskasɨk o nərgək. Kəni

7:5 2Kor 2:13 **7:8** 2Kor 2:4 **7:10** Mat 27:3-5; Hip 12:16-17

nəmautəhtul maru məmə nəkotol nalpiniən kəm nətəm kautol
noliən tərah. E noliən min rəfin rəhatəmah, nəmotəgətun
məmə nəsotoliən nati kəti tərah e natimnati u.
12 Iətəmi kəti e niməfaki rəhatəmah təmol noliən tərah. Kəni
iəmətei nauəuə u kəm təmah. Mətəu iəməsəteiən nauəuə u o
iətəmi u iətəm təmol noliən tərah, kəni iəməsəteiən o iətəmi in
təmərəkin.* Kəpə. Iəmətei pəhriən məmə iətəm onəkoteruh
əsas e nəhmti Uhgin məmə nautəhtul əskasik o nərgək.
13 Natimnati rəfin min əha kautəfəri nətəligiən rəhatimah.
Səniəmə itimah əmə nətəm nəmautəfəri nətəligiən, mətəu
nikitimah tagiən pik o Taitəs, mətəu-inu nikin tagiən məmə
nəmautəfəri min nətəligiən rəhan.
14 Iəməni=pən kəm in məmə iətəfəri pik o təmah, kəni itəmah
nəməsotoliən iəu iəkaulis. Natimnati rəfin iətəm iəmotəni kəm
təmah, ilah nipəhriəniən. Kəni e noliən kətiəh əmə, natimnati
rəfin iətəm iəmotəni kəm Taitəs e təmah, kəni motəfəri ohni,
ilah min nipəhriəniən.
15 Taitəs, nikin tətəhti əhanəh məmə itəmah rəfin agin
nəmotol nəuian, kəni mautəgin mautərəmrumin nian
nəmotegəhan lan məmə otuva meruh itəmah. Kəni nian
nikin tətəhti natimnati min əha, nolkeikeiən rəhan o təmah
tətəri təhmin.
16 Nikik tagiən pik mətəu-inu iətəhatətə əskasik e təmah
məmə nəkotol nak iətəm təhruahru.

8

Pol təmətapuəh məmə okotəfən məni kəm
nəfaki min əpəha Jerusiləm

1 Piak min mine nəuvinik min, iəkotolkeikei məmə nəkotəhrun
nəuviriən rəha Uhgin iətəm təməfən kəm niməfaki min əpəha
Masetoniə. Nəuviriən rəhan təmol məmə ilah kotəhrun
nasiruiən e nətəmimi nəuvein min.
2 Ilah kəmotatig e nərahiən asoli kəti mine nian əskasik min,
kəni nati əpnapin ilah nanrah, kəni rəhalah nautə tikə agin,
mətəu nəmiəgəhiən rəhalah təriauəh vivi e nagiəniən. Kəni
nanrahiən mine nagiəniən kəmuəuə e noliən təuvir. E noliən
əha, kəmotəraki e məni tepət motəfən kəm nəfaki min əpəha
Jerusiləm nətəm kəutatig ikin motolkeikei nasiruiən.
3 Iətəni pətigəm kəm təmah məmə ilah kəmotəfən tepət,
tapirəkis iətəm nətəmimi nikilah təhti. Kəni ilah aru kəmotol.
4 Kəmotətapuəh pəhriən o timah məmə itimah iəkotegəhan
pəh ilah kotasiru e uək rəha nəfəniən məni kəm nəfaki min
əpəha Jerusiləm.
5 Kəmotaupən motəfən nəmiəgəhiən rəhalah kəm Iərmənig,
kəni uərisig, kəm timah, e noliən iətəm Uhgin tolkeikei.

---

* **7:12** Iətəmi iətəm suah kəti təmərəkin, in Pol. **8:1** Rom 15:26; 2Kor 9:1-2

Nikitimah təməsəhtiən məmə okotol tepət lanəha, mətəu kəmotol.
6 Kəni tol lanəha, iəmotuh niki Taitəs məmə otitəlig=pinə o təmah. In təmaupən məghati kəm təmah o noliən nati u, kəni tol lanəha, iəmotətapuəh məmə in otəghati kəm təmah məmə nəkotəkeikei motol naunun e uək təuvir rəha nəfəniən əha iətəm nəmotətuəuin.
7 E natimnati rəfin min u, itəmah nəmotol təuvir pik mapirəkis, inu nəhatətəiən rəhatəmah, mine nəghatiən rəhatəmah, mine nəhruniən rəhatəmah, mine noliən rəha nəhtul əskasikiən, mine nolkeikeiən rəhatəmah o timah. Kəni rəueiu, iəkolkeikei məmə nəkotol uək kəti min e noliən təuvir pik mapirəkis, inu uək təuvir rəha nəfəniən.
8 Iəsəniən məmə nəkotəkeikei motol. Mətəu iəmotəgətun itəmah məmə nətəmi pisin pisin min nikilah tagiən o nasiruiən e uək əha. Kəni rəueiu əha, iəkolkeikei məmə iəkeruh vivi məmə nolkeikeiən rəhatəmah in nipəhriəniən təhmen e lah, uə kəpə.
9 Itəmah nəkotəhrun vivi nəuviriən rəha Iərməniig Iesu Kristo iətəm təməfinə kəm təmah, məmə nati əpnapin rəhan nautə tepət, mətəu təmol o təmah məmə in rəhan nautə tikə. Kəni mətəu-inu təmol məmə rəhan nautə tikə, kəni mol itəmah rəhatəmah nautə tepət e narmin e Iesu Kristo.
10 Kəni inu rəhak nətəligiən e natimnati min u, iətəm otasiru e təmah. Otol naunun e uək rəha nəfəniən rəhatəmah məni iətəm nəmotətuəuin e nu uərisig. E niməfaki min rəfin, nikitəmah təmaupən məhti məmə nəkotol uək əha, kəni itəmah nəmotaupən motətuəuin motol.
11 Tol lanəha, rəueiu otol naunun e uək rəha nəfəniən. Kəni rəhatəmah nətəligiən o noliən uək iətəm nəkotolkeikei pik məmə nəkotol, in otuva nipəhriəniən, kəni itəmah onəkotəfən məni iətəm nəkotəhrun nəfəniən e nahgitəmah.
12 Nəmə nikitəmah tagiən o nəfəniən, kəni Uhgin nikin tagiən əmə o nosiən natimnati nautos mətəfən. Kəni in otəsətapuəhiən e natimnati iətəm tikə o təmah.
13 Iəsolkeikeiən məmə nəmiəgəhiən rəha nətəmimi nəuvein otimətig mətəu-inu kəmotos rəhatəmah məni, kəni tol lanu lan, nəmiəgəhiən rəhatəmah otiəkis mətəu-inu nəmotasiru e lah. Kəpə. Iəkolkeikei məmə təhmen-əhmen əmə o təmah rəfin.
14 Rəueiu, itəmah nautos tepət kəni motəhrun nasiruiən e lah. Kəni o nian min nəuvein, ilah kotəhrun nəuəriən kəm təmah nəmə rəhatəmah tikə. Kəni itəmah nəkotəhmen-əhmen əmə,
15 təhmen e iətəm Nauəuə Rəha Uhgin tətəni məmə,

8:7 1Kor 16:1-2 **8:9** Mat 8:20; Fil 2:6-7 **8:12** Mak 12:43-44

"Nətəmimi nətəm kəmotəulək tepət, təhmen əmə,
təsapirəkisiən.
Kəni nətəmimi nətəm kəmotəulək təkəku, rəhan nauəniən
təhmen əmə, təsikəiən."

Taitəs təmuvən Korən otem əskasik ilah o nəfəniən məni

16 Iətəni-vivi Uhgin məmə təmələhu=pən e niki Taitəs
nətəligiən o nasiruiən e təmah, təhmen-əhmen e rəhak.
17 Tol lanəha mətəu-inu, nian iəməni=pən kəm Taitəs məmə
tuvnə meruh itəmah nikin tagiən. Kəni mətəu nikin tagiən
mapirəkis agin o nasiruiən e təmah, kəni in rəhan əmə
nətəligiən məmə in otuvnə meruh itəmah.
18 Kəni itimah iəutahli=pinə min piatah kəti min tuvnə ilau
min. Suah u, nətəmimi e niməfaki min kəutisiai o rəhan uək o
nəni pətigəmiən nanusiən təuvir.
19 Kəni tapirəkis agin inu, niməfaki min kəmotitəpin məmə
otuva itimah min o nosiən məni u muvən əpəha. Kəni itimah
iəkotarmənig lan o nəuəriən məmə otəfəri nərgi Iərmənig, kəni
mətəgətun məmə nikitimah otagiən pik o nasiruiən.
20 Itimah iəsotolkeikeiən məmə iətəmi kəti otəni rah itimah
o noliən rəha nəuəriən məni asoli əha.
21 Tol lanəha, itimah iəutalkut pik məmə iəkotol nati
əhruahru, mətəu səniəmə e nəhmti Iərmənig əmə, mətəu e
nəhmti nətəmimi min.
22 Kəni iəutahli=pinə piatah kəti min ilahal suah mil u.
Iətəmimi əha, e uək tepət mine noliən tepət, iəmoteruh vivi
məmə in tolkeikei pik məmə otasiru. Kəni rəueiu, in tolkeikei
pik məmə otasiru mətəu-inu in tətəhatətə pik e təmah məmə
onəkotəfən məni tepət.
23 Kəni Taitəs, itimlau min iəkuol uək kətiəh əmə, kəni in min
tatol uək e nikitəmah o nasiruiən e təmah. Kəni piatah mil
u ilahal Taitəs, ilau iəni əhruin mil rəha niməfaki min, kəni
noliən təuvir min e nəmiəgəhiən rəhalau kətiasiai Kristo.
24 Tol lanəha, otəfən tepət motəgətun kəm lahal məmə
nəkotolkeikei pəhriən nəfaki min. Kəni ilahal okiləhrun məmə
nak itimah nikitimah tagiən o təmah, kəni niməfaki min
okoteruh min.

9

1 Nəmə iəsəteiən nauəuə u kəm təmah, in təuvir əmə mətəu-
inu ninotəhrun rəkis uək u rəha nasiruiən e nəfaki min əpəha
Jerusiləm.
2 Iatəni lanəha mətəu-inu iəu iəkəhrun məmə nəkotolkeikei
məmə onəkotasiru. Kəni iəmətəfəri noliən təuvir rəhatəmah
o nətəm Masetoniə, mətəni kəm lah məmə e nu iətəm tinuvən
rəkis, itəmah əpəha Akaiə, nəmautəhtul maru o nəfəniən. Kəni

8:15 Eks 16:18 **8:24** 2Kor 7:13-14 **9:1** 2Kor 8:1-7

nian kəmoteruh məmə nikitəmah tagiən pik o nasiruiən, təmol min ilah tepət kotolkeikei məmə okotasiru min.

3 Mətəu rəueiu, iətahli=pinə piatah milahal u məmə ilahal okihleruh itəmah məmə itəmah onəkotol nati iətəm nəmotəni, təhmen əmə məmə iəməni mine, kəni tol lanəha rəhatimah nəghatiən o nəfəriən noliən təuvir rəhatəmah, səniəmə nati əpnapin əmə.

4 Mətəu nəmə nəsotoliən, kəni nian iəkuvnə itimah nətəm Masetoniə nəuvein, kəni okoteruh məmə itəmah nəsotol əhanəhiən, kəni noliən əha otol itimah iəkotaulis, mətəu-inu itimah inəutəfəri rəkis itəmah. Kəni otol itəmah nəkotaulis tapirəkis.

5 Tol lanəha, nikik təhti məmə iəkəkeikei mətapuəh o piatah milahal məmə okihlaupən mihluvnə rəkis pipim mihleruh itəmah, kəni mihlol naunun uək o nəmki=paiən məni asoli iətəm nəmotəni-əskasik məmə nəkotəfən. Mətəu iəkolkeikei məmə in nəfəniən kəti iətəm tatsipən aru e nikitəmah, səniəmə iətəmi kəti tətəkeikei kəm təmah məmə nəkotəfən.

Noliən rəha nəfəniən

6 Sotaluiən e nati u. Iətəm tətərfei nati nəuan nəuvetin, mətəulək e nəuan nəuvetin əmə. Kəni iətəm tətərfei nati tepət, mətəulək lan tepət.

7 Itəmah kətiəh kətiəh nəkotəkeikei motəfən nati nak nəməni e nikim məmə nəkəfən. Nəmə nikim təsagiəniən ohni, təsəuviriən məmə nəkəfən. Kəni nəmə nəkəfən mətəu-inu iətəmi kəti tətəkeikei kəm ik məmə nəkəfən, in min təsəuviriən. Iəkəni lanəha mətəu-inu Uhgin tolkeikei iətəmimi u tətəfən e nikin pəhriən.

8 Kəni Uhgin təhrun nəfəniən nəuviriən rəfin agin kəm təmah məmə e nian rəfin e natimnati rəfin, nəkotos natimnati rəfin iətəm təhruahru məmə nəkotəkeikei motos, kəni mautos tepət min əha ikin məmə nəkotəuəri kəm nətəmimi.

9 Nauəuə Rəha Uhgin tətəni məmə,

“In tətəuəri rəhan natimnati tepət kəm nanrah min,
kəni rəhan noliən əhruahru tətatig itulin.”

10 Kəni Uhgin iətəm tətəfinə nikiti nati o iətəm tətərfei, kəni mətəfinə nauəniən o nuniən, e suaru kətiəh əmə in otəfinə nati tepət kəm təmah mol in tepət min məmə, itəmah nəkotəhrun nasiruiən e nətəmimi nəuvein min, kəni in otol nəuan tepət iətəm təmsipən e noliən əhruahru rəhatəmah.

11 E natimnati rəfin e nəmiəgəhiən rəhatəmah, Uhgin otəfinə rəhan nəuviriən kəm təmah məmə itəmah nəkotəhrun nəfəniən nian rəfin. Kəni nian iatəuəri rəhatəmah nasiruiən, nətəmimi okotəni-vivi Uhgin ohni.

9:6 Prov 11:24-25 **9:9** Sam 112:9 **9:10** Aes 55:10 **9:11** 2Kor 1:11; 4:15

12 Uək u iətəm itəmah nautol, tətəfən məni o nauəniən
kəm nətəmimi rəha Uhgɨn u nəumɨs tatus ilah, mətəu tatol
nati təuvɨr kəti mɨn tapirəkɨs, inu nəni-viviən iətəm təməri
məriauəh e nɨki nətəmimi matuvən o Uhgɨn.
13 Nian nəkotol uək u, natol pətɨgəm noliən rəhatəmah
kəm nətəmimi tepət. Kəni ilah okotəfəri nərgɨ Uhgɨn ohni,
mətəu-inu itəmah nautol pəhriən noliən rəha nətəmimi nətəm
kautəni nɨpəhriəniən e nanusiən təuvɨr rəha Krɨsto. Kəni
okotəfəri nərgɨ Uhgɨn o nəfəniən rəhatəmah məni asoli kəm lah
mɨne nətəmimi rəfin.
14 Kəni nian kautəfaki o təmah, nɨkilah tuvən o təmah mətəu-
inu Uhgɨn təməfɨnə rəhan nəuvɨriən kəm təmah tapirəkɨs agɨn
məmə nəmotasiru pɨk e lah.
15 !Pəh kotəni kəm Uhgɨn məmə nɨkitah tagiən o Nətɨn iətəm
təməfa kəm tah, u in nati təuvɨr agɨn tapirəkɨs!

10

Pol təmuhalpɨn nəghatiən rəha nəgətun eiuə mɨn
e rəhan uək

1 Krɨsto, in rəhan nətəligiən ləhtəni, kəni in iətəmi mətɨg.
Kəni nətəmimi nəuvein kautəni məmə nian kitah min itəmah,
rəhak noliən in tɨmətɨg əmə, mətəu nian iəkiet rəkɨs e təmah,
rəhak noliən təskasɨk pɨk agɨn. Iəu Pol, iəu aru, iətəkeikei e nati
kəti kəm təmah e noliən mətɨg rəha Krɨsto.
2 Iətətapuəh o təmah məmə, onəkotol noliən rəhatəmah
təhruahru məmə nian iəkuvnə, məsahi pɨkiən itəmah. Mətəu
iəkəhrun məmə iəkahi nətəmimi nəuvein u kautəni məmə
iautohtəu=pən noliən rəha nəhue nɨftəni u,
3 mətəu-inu nati əpnapɨn iəutatɨg e nəhue nɨftəni u, itɨmah
iəsotəluagɨniən e noliən rəha nəhue nɨftəni u.
4 Natimnati rəha nəluagɨniən iətəm itɨmah iəutəluagɨn lan,
səniəmə nati iətəm nəhue nɨftəni tətəluagɨn lan. Kəpə, na-
timnati rəhatɨmah, ilah kautos nəsanəniən rəha Uhgɨn o
nərəkɨniən ikɨn tiəkɨs o nuvəniən ikɨn ima tɨkɨmɨr mɨn.
5 Itɨmah iautosiahu nəghatiən eiuə mɨn mɨne nətəligiən əfəri
mɨn, natimnati mɨn u kautəniəhu nətəmimi o nəhruniən
Uhgɨn. Nətəligiən mɨn rəfin u tɨkɨmɨr mɨn rəha Uhgɨn, itɨmah
iəutəlis-ərain ilah, mautehpahu ilah, motol məmə ilah rəfin
okotol nəuia Krɨsto.
6 Kəni nian itəmah nəkotohtəu=pən vivi nəuia Krɨsto, itɨmah
iəutəhtul maru o noliən nalpɨniən kəm nətəmimi rəfin nətəm
kəutəhti nəuian.
7 Itəmah nauteruh nati iətəm ihluə, mətəu nəkotəruru
nɨkilah. Nəmə iətəmi kəti təhrun pəhriən məmə in iətəmi rəha

10:1 1Kor 2:3 **10:2** 1Kor 4:21 **10:4** Efəs 6:13-17

Kristo, kəni in otətəlig vivi min məmə itimah min rəha Kristo təhmen lan.
8 Nati əpnapin iətəghati əfəri nəuvetin o nepətiən iətəm
Iərmənig təməfa, ko iəsaulisiən ohni. Təməfa o nuvləkiniən
itəmah, səniəmə o nələs iahuiən itəmah.
9 Iəsolkeikeiən məmə nikitəmah təhti məmə iəkətei nauəuə
min kəm təmah e noliən iətəm nətəmimi nəuvein kautəni,
məmə otol itəmah nəkotəgin.
10 Ilah kəutəni rah iəu məmə, "Rəhan nauəuə təfigəm kəni
masilə, mətəu nian tətan kitah min, in səniəmə iətəmi əskasik
kəti, kəni rəhan nəghatiən in nati əpnapin əmə."
11 Nətəmimi kotol lanəha kotəkeikei motəhrun məmə, noliən
rəhatimah iətəm kauteruh e nauəuə min iəmotahli=pinə nian
itimah isəu, mətəu nian iəkəhuvnə, iəkotol rəfin noliən min
əha.
12 Iəsotolkeikeiən məmə iəkoteruh əhmen itimah mine
nətəmi pisin nəuvein nətəm kəutəfəri aru ilah. !Kəsi, itimah
iəsotəhmeniən! !Kəpə, iətəuvsan əmə! Nian ilah aru əmə
kauteruh əhmen ilah min, kəni kautakil aru əmə ilah min, tol
rəhalah nəhruniən talməli.
13 Mətəu itimah, iəsotəghati əfəriən tapirəkis nepətiən
rəhatimah, mətəu iəutəghati əfəri e uək iətəm Uhgin
təmələhu=pən məmə rəhatimah, kəni uək u, itəmah min
əpəha ikin.
14 Kəni nəghatiən əfəri e nepətiən rəhatimah o təmah in
təhruahru əmə, in təsepət pikiən. Nəmə iəsəhuvnəiən o təmah,
ko iəsotəghatiən lanu. Mətəu nipəhriəniən, iəmotaupən
məhuva motətəuarus=pa itəmah nian iəməutan məutəni
pətigəm nanusiən təuvir rəha Kristo.*
15 Nətəmimi nəuvein kəutəghati əfəri o uək iətəm iətəmi
pisin təmol. Mətəu iəutəghati əfəri əmə e uək iətəm Uhgin
təmələhu=pən kəm timah. Itimah iəmotələhu=pən əskasik
nətəligiən rəhatimah məmə nəhatətəiən rəhatimah oteviə
təhmin min, kəni tol lanəha, rəhatimah uək e nikitəmah otol
iahgin mepət,
16 kəni tol lanəha, iəkotəhrun nuvəniən motəni pətigəm
nanusiən təuvir e ikin min e nikali imatəmah ikin muvən
təhmin min. Kəni e noliən əha, itimah iəsotoliən uək e ikin kəti
iətəm iətəmi kəti tinol rəkis uək ikin, kəni məsotəghati əfəriən
o uək rəha iətəpisin, təhmen e noliən rəha nəgətun eiuə min.
17 Mətəu Nauəuə Rəha Uhgin tətəni məmə, "Pəh iətəmimi
tətəghati əfəri, in otəghati əfəri əmə e natimnati iətəm Iərmənig
təmol."

10:8 2Kor 13:10 **10:13** Rom 12:3 * **10:14** Pol in təmətəni məmə nəgətun eiuə min ilah kəutagət əfəri o uək u səniəmə rəhalah, nəuvein e ikin min ilah kəsəhuvəniən ikin. **10:17** Jer 9:24; 1Kor 1:31

18 Iətəni lanəha mətəu-inu, kəsisiaiən iətəmimi iətəm tətəfəri
aru in, mətəu katisiai əmə iətəmimi iətəm Iərmənig tətəfəri.

11

Pol mine aposil eiuə min

1 Iəkolkeikei məmə nəkotegəhan lak pəh iəkəni rəhak nəuvetin
nalməliən kəm təmah. Mətəu pəhriən, nautol rəkis.
2 Iateh vivi itəmah, məsolkeikeiən məmə iətəmi kəti min
otəmki rəkis itəmah e nəhlmək, kəni noliən əha rəhak təmsipən
əmə o Uhgin. Iəu tatə rəhatəmah, kəni itəmah nəkotəhmen e
pətan mitə kəti iətəm kinəni rəkis məmə okos rəhan kətim kan
məmə otitəu=pən suah kətiəh əmə, nərgin u Kristo. Kəni iateh
vivi rəhak pətan mitə əha məmə iəkegəhan=pən lan kəm rəhan
iərman, kəni in təruru əhanəh iərman.
3 Mətəu iətəgin məmə onəkotəhmen e pətan u Iv iətəm
Setən təmeiuə lan e nəghatiən ətəhiən. Iətəgin məmə iətəmi
kəti otiuvi=pən rəhatəmah nətəligiən tuvən ikin pisin, kəni
nəkotəpəh rəhatəmah nolkeikeiən e Kristo, iətəm in təhruahru
məpiə vivi.
4 Iatəni lanəha mətəu-inu nian iətəmi kəti tətuva o təmah
mətəni pətigəm Iesu iətəm tol pisin e Iesu iətəm iəutəni pətigəm,
uə nəmə itəmah nautos narmin iətəm tol pisin e Narmin
nəmotos rəkis, uə nəkotətəu nanusiən təuvir iətəm tol pisin e
iətəm nəmotos rəkis, mətəu itəmah ialməli min, nəkotegəhan
əmə lan.
5 Aposil min əha nətəm itəmah nəutəni məmə ilah "aposil
min ilis pik," mətəu e rəhak nətəligiən, ilah ko kəsotapirəkisiən
iəu e nati kəti.
6 Nəmə təhro kəsəgətun viviən iəu e nəghatiən, mətəu
iəkəhrun vivi nəukəti nanusiən təuvir. Itimah iəmotəgətun
nati əha kəm təmah e noliən min rəfin nian tepət.
7 Nian iəmotəni pətigəm nanusiən təuvir rəha Uhgin kəm
təmah, iəsoliən məmə nəkotətəou nati kəti. Iəu aru əmə
iəmosiahu iəu o nəfəriən itəmah. ?Kəni təhro? ?Noliən əha in
təfagə tərah kəti? !Kəpə!
8 Nian iəmatol uək kitah min itəmah, niməfaki min ikin
pisin kəməutətəou iəu. Iuəkir təhmen məmə iəmakləh kəm lah
məmə iəkasiru e təmah.
9 Kəni nian kəməutan, kəni rəhak nati kəti tikə,
iəsətapuəhiən o iətəmi kəti o nasiruiən mətəu-inu piatah
min nətəm kəmotsipən Masetoniə kəmotəfa natimnati iətəm
rəhak tikə. Tol lanəha, iəsətapuəhiən o nati kəti o təmah, kəni
məsəfinəiən uək əskasik kəm təmah o nehiən iəu, kəni iəkol
lanəha nian rəfin.

10:18 1Kor 4:4 **11:2** Efəs 5:26-27 **11:3** Jen 3:4,13 **11:4** Kəl 1:8-9 **11:5** 1Kor 15:10; 2Kor 12:11 **11:6** 1Kor 2:1,13 **11:7** 1Kor 9:18 **11:9** 2Kor 12:13; Fil 4:15-16

10 Təhmen e nipəhriəniən rəha Kristo tətatig lak, iətəni
pəhriən məmə iətəmi kəti tikə ikin min rəfin əpəha Akaiə o
nəniəhuiən iəu o nəghati əfəriən məmə iəməsətapuəhiən o
təmah o nasiruiən.
11 ?Kəni təhro iəsətapuəhiən o nati kəti o təmah? Nikitəmah
təhti məmə iəsolkeikeiən itəmah? !Kəpə! Uhgin təhrun məmə
iəkolkeikei pik itəmah.
12 Nətəmimi nəuvein kotolkeikei məmə nikitəmah təhti ilah
məmə kotəhmen e timah e uək iətəm kəutəghati əfəri ohni.
Mətəu iətəkeikei o noliən rəha nəsətapuəhiən o natimnati
məmə rəhalah nəghatiən otəmei.
13 Nətəmimi kotol lanəha, ilah aposil eiuə min, kəni kəuteiuə
e nətəmimi e uək rəhalah. !Kəni ilah kəutan təhmen məmə ilah
aposil min pəhriən rəha Kristo, mətəu kəpə!
14 Mətəu kəsotauitiən e noliən əha, mətəu-inu Setən aru,
tətan təhmen e agelo kəti rəha nəhagəhagiən.
15 Kəni səniəmə in nati kəti məmə okotauit lan, nəmə
noluək min rəha Setən kotan təhmen məmə ilah noluək min
rəha noliən əhruahru. E naunun nian, ilah okotos rəhalah
nətəouiən titəu=pən əmə noliən rəhalah.
16 Iəkisimaru min. Pəh iətəmi kəti tikə nikin təhti məmə iəu
ialməli. Mətəu nəmə nikitəmah təhti lanəha, kəni otegəhan lak
pəh iəkol noliən rəha ialməli nəuvetin, kəni pəh iəkəghati əfəri
nəuvetin.
17 Nəghatiən u rəhak səniəmə nati iətəm Iərmənig təməni=pa
kəm iəu məmə iəkəni. Mətəu iətəghati əmə təhmen e ialməli
kəti.
18 Nətəmimi tepət kəutəghati əfəri o noliən min rəha nəhue
niftəni, kəni tol lanəha, iəu min, iəkəghati əfəri.
19 ! E! ! Nəkoteinatig vivi, kəni tol lanəha, motegəhan lan
məmə nalməli min kotəgətun itəmah!*
20 Nəkotegəhan əmə məmə iətəmi əpnapin kəti tatol itəmah
slef, uə nəmə tatos nati kəti rəhatəmah e noliən ekəu-ekəu, uə
tətəfəri aru in, uə tatem=pən nəhmtitəmah.
21 ! Iətaulis məmə nətəligiən rəhatimah təpəou pik məmə
iəsotoliən noliən tərah min əha!
Rəhak nəghatiən in talməli, mətəu noliən nak iətəm
nətəmimi min əha kotəni məmə okotəghati əfəri ohni, iəu
min, iəkəghati əfəri ohni.
22 ?Təhro? ?Ilah kautəni məmə ilah nətəm Hipru? Iəu min.
?Kautəni məmə ilah nətəm Isrel? Iəu min. Kautəni məmə ilah
namipi Epraham? Iəu min.
23 ?Kautəni məmə ilah noluək min rəha Kristo? Iəu min,
mətəu iəkapirəkis ilah. Kəsi, iətəghati təhmen e ialməli kəti.
Iəmol pik uək tapirəkis ilah, kəni kləfən iəu e kaləpus nian

* **11:19** E fes 19-21, Pol tətəghati əuvsan e lah. Nipəhriəniən, in tətəniəhu ilah.
11:22 Fil 3:5

tepət tapirəkis ilah, kəni kəmalis iəu tapirəkis ilah, kəni iuəkir
iəkimis nian tepət.
24 Nian faif, nətəm Isrel kəmotalis iəu motau tate-nain.†
25 Nian kisil, kəmalis iəu e nikilkil. Nian kəti kəməhti iəu e
kəpiel apin. Nian kisil iəmuvən e negəu kəni negəu tamnim,
kəni nian kəti iəmeai əpəha itəhi lokamnim o nian apiəpiə kəti,
lapin mine nərauiə.
26 Nian rəfin iətaliuək o noliən uək rəhak. Kəni iuəkir naruəh
asoli tələs iəu iəkimis, kəni iəmətatig ikin tasilə ikin ima nakləh
min, kəni ikin tasilə ikin ima nətəmimak min nətəm Isrel, kəni
ikin tasilə ikin ima Nanihluə min, kəni ikin tasilə ikin e taun
asoli, kəni ikin tasilə ikin əpəha təpiə-məpiə ikin, kəni ikin tasilə
ikin əpəha itəhi, kəni ikin tasilə ikin ima piak eiuə min.
27 Iəmol pik uək, kəni nian tepət iəsapiliən lapin. Nian min
nəuvein, nəumis tus iəu, kəni mətəuauə, kəni nian tepət nəgək
nauəniən tikə. Kəni nian tepət iətətəpu, kəni rəhak napən
təsəhmeniən o nətəpuiən.
28 Kəni tapirəkis natimnati min əha, nian rəfin nikik təhti pik
niməfaki min rəfin.
29 Nəmə iətəmi kəti rəha niməfaki rəhan nəmiəgəhiən
teiuaiu, kəni iəu min, rəhak nəmiəgəhiən teiuaiu. Nəmə iətəmi
kəti tatit iətəmi kəti min e təfagə tərah, kəni nikik tahmə pik
ohni.
30 Nəmə iəkəkeikei məghati əfəri, kəni iəkəghati əfəri o nati
iətəm tətəgətun məmə rəhak nəsanəniən tikə.
31 Kəni Uhgin, u in Uhgin mine Tatə rəha Iərmənig Iesu, iətəm
kətəfəri nərgin nian min rəfin naunun tikə, in təhrun məmə
iəu, iəseiuəiən.
32 Əpəha Təmaskis, iətəmi asoli rəha Kig Aretəs təməlin
rəhan soldiə min o neruh viviən namtihluə rəha taun məmə
okotəsal lak motaskəlim iəu motləfən iəu e kaləpus.
33 Mətəu kəmləfən iəu e kətim asoli kəti, kətu=pən niləuis
lan, kləfən e wintə e nipai asoli kəmol e kəpiel, kəni kəhlman-
əhlman teiuaiu muvən əpəhaləhtəni, kəni inəha suaru
iəmagim lan.

12

Nihlin kəti mine nati təhmen e nəməhlairiən

1 Iəkəkeikei mətəghati əfəri, nati əpnapin təsoliən win e nati
kəti ikin, mətəu iəkəkeikei mətəni natimnati min təhmen e

11:23 Uək 16:23 † **11:24** Lou rəha Mosis tətəni məmə nəmə kol nalpiniən kəm iətəmimi kəti məmə okalis, okəsalisiən motapirəkis motau fote. Iətəm tətakil iətəmi təsolkeikeiən məmə otatgəhli lou, kəni kol məmə nəmə kalis kəsapirəkisiən kau fote, kotalis kau tate-nain, nəmə məta kotəmkarəpən e nafiniən. **11:24** Dut 25:3 **11:25** Uək 16:22; 14:19 **11:26** Uək 9:23; 14:5 **11:33** Uək 9:23-25

nəməhlairiən mine nəghatiən vi min iətəm Iərmənig təmol əpu
kəm iəu.
2 Iəkəhrun iəfaki kəti iətəm tətəhatətə e Kristo.* E nu fotin
tinuvən rəkis, Uhgin təmələs muvən əpəha ilis e negəu e neai
ima Uhgin.† Iəkəruru nəmə nipətin tinatuvən, uə narmin əmə,
Uhgin əmə təhrun.
3 Kəni iəkəni min məmə iəkəruru nəmə nipətin tinatuvən, uə
narmin əmə, Uhgin əmə təhrun. Mətəu iəkəhrun məmə iətəmi
kəha,
4 Uhgin təmələs muvən əpəha iman ikin.‡ Kəni in təmətəu nati
oneuən min iətəm təsəhruahruiən məmə iətəmimi rəha nəhue
niftəni otəni.
5 Iəkəhrun nəghati əfəriən o iətəmi tol lanəha, mətəu iəsəghati
əfəri aruiən ohniəu, mətəu iəkəghati əfəri əmə o rəhak noliən
min iətəm nəsanəniən tikə e lah.
6 Mətəu nəmə iətəghati əfəri, ko iəsalməliən, mətəu-inu
iətəghati e nipəhriəniən. Mətəu iəsəghati əfəriən lanəha, kəni
tol lanəha, iətəmi kəti tikə iətəm otəfəri iəu ilis tapirəkis nati
iətəm təhruahru. Iəkolkeikei məmə oteruh əhmen iəu e nati
nak iətəm iəkəni, uə iəkol.
7 Uhgin təsolkeikeiən məmə iətəfəri o nəghatiən vi min
iətəm in təmol əpu kəm iəu, kəni nəghatiən min əha kotəuvir
motapirəkis. Kəni tol lanəha təmahli=pa nərahiən kəm iəu
təhmen e nihlin kəti tətəu nipətik. Nərahiən əha in iol əhruin
kəti rəha Setən məmə tol nahməiən e nipətik, kəni tol lanəha
iəsəfəriən.
8 Iəmeasiə o Uhgin mau kisil məmə otos rəkis ohniəu.
9 Mətəu təni kəm iəu məmə, "Rəhak nəuviriən asoli təhrun
naskəlimiən ik, mətəu-inu nian rəham nəsanəniən tikə,
nəsanəniən rəhak təhrun nuvaiən mol iahgin e rəham
nəmiəgəhiən." Tol lanəha, iətagiən pik məmə iəghati əfəri
e rəhak nəmiəgəhiən iətəm nəsanəniən tikə, məmə nəsanəniən
rəha Kristo otatig e nəmiəgəhiən rəhak.
10 O nati əha, iətagiən nian nəsanəniən tikə e nipətik, kəni
iətagiən nian kətəni rah iəu, kəni iətagiən e nian iəkis min,
kəni iətagiən nian katol nərahiən kəm iəu. Iətagiən e lah rəfin
o nərgi Kristo, mətəu-inu nian rəhak nəsanəniən tikə, kəni
iətəsanən.
11 Iəmol noliən rəha ialməli, mətəu itəmah əmə nəmotəkeikei
kəm iəu məmə iəkol. Nəməsotəfəriən nərgək, mətəu təməuvir
pik nəmə nəmotol, mətəu iəu səniəmə ləhtəni e "aposil min ilis
pik min" e nati əkəku əmə kəti, nati əpnapin iəu iətəmi əpnapin
əmə.

---

* **12:2** Pol tətəghati aru lan. † **12:2** Nəghatiən Kris əhruahru tətəni məmə, "neai tatol kisil lan." Mətəu nipətin tətəni məmə, "negəu e neai ima Uhgin." ‡ **12:4** Nəghatiən Kris əhruahru tətəni məmə, "Paradais" iətəm nipətin tətəni məmə "negəu e neai," ikin iətəm nətəmimi nətəm kotəhruahru kautəhuvən ikin nian okohmis.

12:7 Job 2:6 **12:9** Fil 4:11-13 **12:11** 2Kor 11:5

12 Nian iəmətan kitah min itəmah, iəmatol natimnati iətəm
tətəgətun iəu məmə iəu aposil pəhriən kəti. Iəmatol nəmtətiən
min, mine nati asoli min iətəm tol narmi nətəmimi tatiuvig,
mine nati apispis min e nikitəmah, kəni iəmol e nətəligiən
rəhak təfəməh nati əpnapin iəmətatig e nian iəkis min.
13 Nati kətiəh əmə iəməsoliən e nikitəmah, iəməsətapuəhiən
e məni kəti o təmah. !Otalu e təfagə tərah u rəhak!§
14 Rəueiu iatəhtul maru məmə iəkuvnə məsal=pinə e təmah
iətəm otol kisil lan. Kəni iəsətapuəhiən o məni kəti o təmah,
mətəu-inu iəsolkeikeiən rəhatəmah nautə, mətəu iəkolkeikei
əmə itəmah. Otətəlig-to. Səniəmə uək rəha iəpəou məmə oteh
vivi rəhan tatə mine mamə. Mətəu in uək rəha tatə mine mamə
okueruh vivi rəhalau iəpəou.
15 Tol lanəha, nikik tagiən məmə iəkəfinə rəfin rəhak natim-
nati o təmah, kəni məfinə min rəhak nəmiəgəhiən o təmah.
Rəhak nolkeikeiən o təmah in tepət. Mətəu rəhatəmah ohniəu
in təkəku əmə. !Inu təsəhruahruiən!
16 Nəutegəhan məmə iəsətapuəhiən e məni o təmah. Mətəu
itəmah nəuvein kautəni məmə iəmos natimnati o təmah e
noliən ekəu-ekəu.
17 ?Təhro? ?Iəu iəmos natimnati e noliən ekəu-ekəu nian
iəmahli=pinə nətəmimi kəm təmah, uə kəpə? !Kəpə!
18 Iəmuh niki Taitəs məmə otuvnə o təmah, kəni mahli=pinə
piatah kəti ilau min. ?Taitəs təsosiən natimnati o təmah
e noliən ekəu-ekəu, uə kəpə? ?Nəkotəhrun uə kəpə məmə,
rəhatimlau nətəligiən kətiəh əmə, kəni matuol noliən kətiəh
əmə?
19 Nəmə təhro nikitəmah təhti məmə e nəghatiən min rəfin
əha, iəmautalkut e nuhalpiniən nəghatiən kəm təmah iətəm
iətəmi kəti təməni kəm timah. Kəpə. E nəhmti Uhgin,
iəmautəghati təhmen e nətəmimi rəha Kristo. Kəni niəli
min, natimnati rəfin iətəm kautol, kautol məmə itəmah
nəkotəsanən.
20 Iətəni lanu mətəu-inu iətəgin məmə nian iəkuvnə, kəni
nəmə təhro iəkeruh məmə nəsotoliən məmə inu iəkolkeikei.
(Kəni itəmah min nəkoteruh məmə iəu iəsoliən məmə inu
nəkotolkeikei.) Iətəgin məmə iəkeruh itəmah nəuvein
kotərgəhu, nəuvein kautetet, nəuvein kəutəmərit e niəməha,
nəuvein kəutəhapu-əhapu ilah min, nəuvein kautəni rah
nətəmimi, nəuvein kəutəni nikali nətəmimi, nəuvein kautəfəri,
nəuvein kautol əpnapin nati.
21 Iətəgin məmə nian iəkuvnə min, rəhak Uhgin otələs
iahu iəu e nəhmtitəmah, kəni nikik otitəgit kəni oiəkasək
o təmah nəuvein nətəm nəmotol noliən tərah aupən, kəni
məsotəuhliniən ilah e noliən tərah min rəhalah iətəm kautol

12:12 Rom 15:19 § **12:13** Pol tatol əuvsan e lah e nəghatiən u. **12:13** 2Kor 11:9 **12:18** 2Kor 8:6,16-18

nian rəfin, inu kautol noliən tərah iətəm tol nauɨsiən o nəniən,
kəni nəman mɨne nɨpətan kəutan oneuən, kəni kautol lanəha
əpnapɨn əmə.

13

Naunun nəghatiən rəha Pol
o nəhgi-pəriən ilah.

1 Inu rəhak naliuəkiən iətəm tatol kɨsɨl lan o təmah. Nauəuə
Rəha Uhgɨn tətəni məmə, "Nian iətəmi kəti tətətu=pən
nəghatiən e iətəmi kəti mɨn, iətəmimi keiu uə kɨsɨl okotəkeikei
motəni nəghatiən kətiəh, kəni tol lanəha nətəmimi kotəhrun
məmə nəghatiən kautətu=pən lan, in nɨpəhriəniən."*
2 Nian iəmuvnə o təmah iətəm tatol keiu lan, iəməni pətɨgəm
rəkɨs nəghatiən o nəhgi-pəriən e nətəmimi nətəm kautol təfagə
tərah mɨn mɨne itəmah rəfin məmə onəkotəpəh təfagə tərah
mɨn. Kəni rəueiu iəkəni mɨn nian iəu əpəha isəu. Nian iəkuvnə
mɨn, iəkol nalpɨniən kəm lah nətəm kəsotəpəhiən təfagə tərah.
3 Iatol lanəha mətəu-inu nɨkitəmah təhti məmə rəhak
nəsanəniən tɨkə, kəni itəmah nəkotəkeikei motəhrun əsas
məmə nian iətəghati, in nəghatiən rəha Krɨsto əmə. In
təsəpəouiən o noliən uək itɨmah min, mətəu rəhan nəsanəniən
tepət e nɨkitəmah.
4 Nɨpəhriəniən, nian kəmətu-pəri e nɨgi kəluau, rəhan
nəsanəniən tɨkə e nɨpətɨn. Mətəu tətəmiəgəh rəueiu e
nəsanəniən rəha Uhgɨn. Kəni e noliən əhmen əmə, rəhatɨmah
nəsanəniən tɨkə e nɨpətɨtɨmah, mətəu itɨmah iəutəmiəgəh
itɨmah Krɨsto e nəsanəniən rəha Uhgɨn, kəni nian iəkəhuvnə
motəghati kəm təmah, onəkoteruh nəsanəniən əha.
5 Itəmah aru, otakil vivi nəmiəgəhiən rəhatəmah. ?
Nəhatətəiən rəhatəmah in pəhriən, uə kəpə? Itəmah aru,
nəkoteruh vivi rəhatəmah noliən. ? Nəkotəhrun uə kəpə,
məmə Krɨsto Iesu tətatɨg e nəmiəgəhiən rəhatəmah? ! Mətəu
nəmə rəhatəmah nəmiəgəhiən təsɨtəu-pəniən noliən rəha
nəhatətəiən, kəni Krɨsto təsatɨgiən e nəmiəgəhiən rəhatəmah!
6 Kəni iəmələhu=pən əskasɨk rəhak nətəlɨgiən məmə nian
nauteruh mətɨg nəmiəgəhiən rəhatɨmah, kəni motəhrun məmə
itɨmah aposɨl mɨn pəhriən.
7 Kəni rəueiu, iəutəfaki kəm Uhgɨn məmə itəmah kəti
təsoliən nati kəti tərah. Iəsotolkeikeiən lanəha məmə otəgətun
məmə rəhatɨmah uək e nɨkitəmah in təuvɨr məhruahru.
Mətəu iəkotolkeikei əmə məmə itəmah onautol noliən iətəm
təhruahru, nati əpnapɨn nətəmimi nəuvein kautəni məmə uək
rəhatɨmah tərah.

12:21 2Kor 13:2 * **13:1** Dut 19:15 Kəmə təhro, Pol tətəni məmə rəhan naliuəkiən kɨsɨl təhmen e nəghatiən rəha iətəmimi keiu uə kɨsɨl. **13:1** Dut 19:15; Mat 18:16; 1Tim 5:19 **13:4** Fɨl 2:7-8 **13:5** 1Kor 11:28

8 Tol lanəha mətəu-inu ko itimah iəsotoliən nati kəti iətəm
tahtipəsig e nipəhriəniən, mətəu iəkotəhrun noliən əmə nati
iətəm tətəfəri nipəhriəniən.
9 Nikitimah tagiən nian rəhatimah nəsanəniən tikə, mətəu
itəmah nəkotəsanən. Kəni nəfakiən rəhatimah o təmah
məmə nəmiəgəhiən rəhatəmah təhmen o nitəu-pəniən suaru
əhruahru.
10 Nian iəu əpəha isəu o təmah, iəkətei lanəha o nati kəti.
Iərmənig tinəfa rəkis nepətiən kəm iəu, mətəu iəsolkeikeiən
məmə nian iəkuvnə o təmah, məkeikei məfinə təfigəm kəm
təmah e nepətiən əha. In təməfa nepətiən əha məmə iəkəfəri
itəmah, səniəmə məmə iəkərəkin itəmah lan.

Naunun nəghatiən

11 Piak min mine nəuvinik min. Inu rəhak naunun
nəghatiən. Otagiən. Otəuhlin rəhatəmah noliən min. Otətəu
rəhak nəghatiən. Əhuva e nətəligiən kətiəh. Otatig e
nəməlinuiən. Kəni Uhgin rəha nolkeikeiən mine nəməlinuiən
otatig itəmah min.
12 Otəni təuvir kəm təmah min təhmen məmə itəmah kətiəh
əmə e Kristo.
13 Nəfaki min rəfin kautəni təuvir kəm təmah.
14 Pəh Iərmənig Iesu Kristo otəfinə rəhan nəuviriən kəm
təmah rəfin. Kəni pəh Uhgin otəfinə rəhan nolkeikeiən kəm
təmah rəfin. Kəni pəh Narmin Rəha Uhgin otol nikitəmah rəfin
tol kətiəh.

13:10 2Kor 10:8

Kəlesiə
Nauəuə iətəm Pol təmətei tuvən kəm nəfaki min ikin Kəlesiə
Nəghatiən əkuəkir rəha nauəuə u Kəlesiə

?Pəh təmətei nauəuə u? Aposil Pol təmətei nauəuə u.

? Təmətei tatuvən kəm pəh? Təmətei tatuvən kəm niməfaki min u kəutatig pesi ikin e nitəni Kəlesiə, inu Ikoniəm, Listra, mine Terpe. Pol in təmətuəuin niməfaki min əha nian in təmaupən maliuək e rəhan naliuəkiən min.

?Natigiən təhro lanu nian təmətei? Nərahiən asoli kəti e niməfaki e nian əha rəha Pol. Nətəm Ianihluə tepət kəmautəni nipəhriəniən e Iesu Kristo. Kəni nətəm Isrel tepət kəutəni nipəhriəniən e Iesu. Mətəu nətəm Isrel nəuvein kəutəni məmə Nanihluə* min nətəm kotəni nipəhriəniən e Iesu, okotəkeikei motətəu=pən lou min rəha Mosis, təhmen e nəhgi-pəniən. Ilah kəmautəni məmə Nanihluə min okəkeikei kəhgi=pən ilah nəmə kotolkeikei məmə okəhuva motəhruahru e nəhmti Uhgin. Nian Pol təmətei nauəuə u, in təmətəu tərah mətəu-inu nətəmimi nəuvein kəmotəni rah nərgin, məutəgətun nəghatiən eiuə min.

?Təmətei nauəuə u o nak? Pol in təmətei nauəuə u, məmə otəgəu əhruahru nətəligiən rəha nətəm Isrel nətəm kəutəni məmə Nanihluə min okotəkeikei motətəu=pən lou rəha Mosis nəmə ilah kotolkeikei məmə Uhgin in otosmiəgəh ilah. Pol tolkeikei məmə nəfaki min okotəhrun məmə nəhatətəiən in suaru iətəm Uhgin təmol məmə iətəmimi otəhruahru e nəhmtin, kəni in tatosmiəgəh ilah e nikin agiən. Mətəu noliən rəha nəhgi-pəniən, uə noliən rəha uək əskasik min, uə noliən rəha nitəu-pəniən lou, kəsotosmiəgəhiən iətəmimi. Nətəmi asoli rəha niməfaki u nətəm Isrel kəmautəharəg əpəha Jerusiləm məutəghati e nətəligiən min əha. Kəni mautəni məmə təuvir əmə məmə Nanihluə min okəsotohtəu-pəniən lou rəha Mosis. Afin e Uək Min 15:1-35.

Pol təmətuəuin mətəghati kəm lah

1-2 Piak min mine nəuvinik min nətəm kəutəfaki lahuənu pisin pisin min ikin Kəlesiə, iəu Pol, iəu aposil kəti rəha Uhgin, iətəm Iesu Kristo mine Tatə Uhgin kəmuəfəri iəu məmə iəu rəhalau aposil. Səniəmə iətəmimi əpnapin əmə kəti təmauin lak kəni məfəri iəu, mətəu Uhgin. Uhgin u, in təməfəri Iesu

---

* : Nanihluə, Ianihluə — Afin-to e tiksinəri.

tair=pa min e rəhan nimisiən. ! Tol lanəha, onəkotəkeikei motətəu!
Iəkətei nauəuə u, mətahli=pinə kəm təmah. Iəu mine piatah min nəuvein nətəm kautəfaki u ikinu, iəkotolkeikei məmə iəkotəni "təuvir" kəm təmah.
3 Pəh Uhgin, u Tatə rəhatah, mine Iesu Kristo, u Iərmənig rəhatah, ilau okuəfinə nəuviriən rəhalau kəm təmah, kəni muələhu nəməlinuiən tətatig o təmah.
4 Iesu Kristo təmegəhan aru lan məmə in otimis o noliən tərah rəhatah, kəni miuvi rəkis itah e noliən tərah min mine nətəligiən tərah min rəha nəhue niftəni. In təmimis mətəu-inu Tatə Uhgin tolkeikei məmə in otol lanəha.
5 Kəni tol lanəha, təuvir məmə kitah okotəni-vivi pik Uhgin u rəhatah, tatuvən, mətuvən, naunun tikə. Əuəh.

Nanusiən Təuvir kətiəh əmə

6 Iəmauit pik o təmah mətəu-inu rəueiu agin uəha Uhgin təmauin pau e təmah e nəuviriən rəha Iesu, təməfinə əpnapin əmə kəm təmah. Mətəu rəueiu itəmah ninotəpəh Uhgin, məutagim, mautohtəu=pən nəghatiən eiuə min.
7 Nəghatiən min əha səniəmə Nanusiən Təuvir rəha Uhgin. Nətəmimi nəuvein kəmotəuhlin Nanusiən Təuvir rəha Uhgin mautəni in pisin, kəni məutəni məmə nanusiən təuvir, kəni mautiuvi kalin itəmah lan, kəni məutərəkin rəhatəmah nətəligiən lan. ! Mətəu Nanusiən Təuvir kətiəh əmə, kəni kəti min tikə!
8 Nati əpnapin nəmə iəu, uə agelo kəti rəha negəu e neai, uə nətəmi əpnapin kəutanus pətigəm nəghatiən kəti min, iətəm təsəhmeniən e inu iəmətəni pətigəm rəkis kəm təmah aupən, pəh Uhgin otləfən e nigəm asoli.
9 Kəni iəkisimaru min, mətəni məmə, nəmə iətəmi kəti otanus pətigəm nəghatiən pisin u, təsəhmeniən e Nanusiən Təuvir iətəm itəmah nəmotəhrun rəkis, pəh Uhgin otləfən e Nigəm Asoli.
10 Rəhak nəghatiən əha in təskasik, kəni nati əpnapin əmə nəmə nətəmimi nəuvein kəsotagiəniən ohniəu ohni. Iəkolkeikei əmə məmə niki Uhgin otagiən o nəghatiən rəhak. Nəmə iətəghati əhanəh məmə nətəmimi nəuvein nikilah otagiən ohniəu ohni, kəni ko səniəmə iəu ioluək pəhriən kəti rəha Kristo.†

Uhgin təmauin e Pol

11 Piak min mine nəuvinik min, iəkolkeikei məmə iəkəni=pinə əhruahru kəm təmah məmə Nanusiən Təuvir

---

1:4 Kəl 2:20 **1:7** Uək 15:1,24 **1:8** 1Kor 16:22 **1:10** 1Təs 2:4
† **1:10** Nəghatiən rəha Pol u ikinu tətəgətun məmə in tətuhalpin nəghatiən eiuə min nəuvein. Nətəmimi nəuvein kəutəni lan məmə in tətəghati əmə məmə otol nətəmimi kəutətəu təuvir əmə lan.

iətəm iatəni pətigəm nian rəfin səniəmə nati kəti iətəm
təmsipən e nətəligiən rəha iətəmimi əmə.
12 Nanusiən Təuvir u, səniəmə iətəmi kəti təməfa kəm iəu,
kəni məgətun iəu lan, mətəu Iesu Kristo əmə in təmerəh e rəhk-
kapə.
13 Itəmah ninotəhrun rəkis rəhak noliən min iətəm iəmatol
aupən e nian iəmətəfaki itimah nətəm Isrel. Kəni iəməni məmə
oiəkoh rəfin nətəmimi min rəha Iesu, mərəkin-ərəkin agin
niməfaki, kəni matol nalpiniən əskasik kəm lah.
14 E nian əha, iəməhrun tapirəkis iəu min nəuvein, nətəm
iəmotair əhmen. Kəni iəu iəmatəhtul əskasik o nəukəti kastim
rəha nətəm Isrel, iətəm rəhak kəha min kəmotəgətun iəu lan
aupən.
15 Nati əpnapin iəmətərəkin pau rəhan min nətəmimi, mətəu
Uhgin təmasəkəhruin iəu. In təmitəpin rəkis iəu nian iəmətan
əhanəh e nərfi rəhak mamə. Kəni təmuva e nian əhruahru
rəhan, in təmauin lak məmə iəkuva iəu, rəhan iətəmimi.
16 Kəni Uhgin təmerəh e rəhk-kapə, məgətun iəu e nətin Iesu,
məmə oiəkəhrun vivi in, kəni muvən manus pətigəm Nanusiən
Təuvir rəhan kəm nətəmimi min u səniəmə ilah nətəm Isrel,
kətəni ilah məmə Nanihluə‡ min. E nian əha, iəu iəməsuvəniən
meh iətəmi kəti məmə otəgətun iəu e Nanusiən Təuvir əha.
17 Kəni iəu iəməsuvəniən əpəha ilis Jerusiləm məmə oiəkeruh
nətəmimi min u kəmautol aposil aupən. Iəməsuvəniən məmə
okotəgətun iəu e Nanusiən Təuvir rəha Iesu. E nian əha, iəu
iəməsəu-pesi=pən əpəha ikin kəti Arepiə§, kəni matig tuvəh
nəuvetin konu mitəlig=pa min muvən əmə lahuənu kəti, nərgin
u Təmaskis.
18 Matuvən, matuvən nu kisil kinluva minluvən rəkis kəni
ko, iəu iəmatig mitəlig=pən min Jerusiləm məmə iəkeh Pitə.
Kəni iəməsatigiən tuvəh, iəmuatig muos nian fiftin əmə.
19 Kəni e nian əha, iəmeh əmə Jemis u, pia Iesu, Iərmənig
rəhatah, mətəu iəməsehiən aposil min u nəuvein.
20 Iətəni pəhriən e nəhmti Uhgin məmə nəghatiən u,
nipəhriəniən, səniəmə neiuəiən. Iəmos nəghatiən u o Uhgin
əmə, mətəu səniəmə o iətəmi kəti.
21-22 Iəməsatigiən tuvəh əpəha ilis Jerusiləm. Kəni ko uərisig,
iəmuvən əpəha nitəni Siriə mine Silisiə. Kəni e nian əha,
nətəmimi nətəm kəutəfaki kəm Kristo lahuənu pisin pisin min
e nitəni Jutiə, (nitəni asoli rəha Jerusiləm), ilah kəməsoteruh
əhanəhiən iəu motəruru nəhmtək.

1:11 Mat 16:17 **1:13** Uək 8:3 **1:14** Uək 22:3 **1:15** Aes 49:1; Kəl 2:7

‡ **1:16** Nanihluə, Ianihluə — Afin-to e tiksinəri. § **1:17** Məta nətəmimi nəuvein kəutəni məmə Pol təmos rəhan nanusiən təuvir o iətəmi pisin kəti, kəni tol lanəha rəhan nəghatiən təsəhruahruiən. Mətəu nian təmeruh rəkis Iesu, in təmuvən isəu kəti e nitəni Arepiə, kəni nətəmimi kohkə ikin məmə okotəfən nanusiən təuvir kəm in, mətəu Kristo əmə. **1:18** Uək 9:26-27 **1:21-22** Uək 9:30

23 Mətəu kəmotətəu əmə nanusiən u, nətəmimi nəuvein
kəmotəni məmə, “Suah əpəha in əpəha, rəhatah tikimir,
təmatoh itah o nəfakiən, mətərəkin nəmiəgəhiən rəhatah, kəni
mətalkut məmə otərəkin min rəhatah nəhatətəiən. ! Mətəu
rəueiu əha, in min tinətəni pətigəm Nanusiən Təuvir rəha
Iesu!”
24 Kəni ilah kəmotəni-vivi pik Uhgin o natimnati min iətəm
in təmol e rəhak nəmiəgəhiən, in təməuhlin iəu iəkol lanu.

2

Aposil min nəuvein kəmotegəhan e uək rəha Pol

1 Nian nu fotin təmuva muvən, kəni iəmuvən min əpəha
ilis Jerusiləm itimlau Panəpəs, kəni miet Taitəs itimahal min
mihluvən.
2 Iəmuvən mətəu-inu Uhgin təməni=pa rəkis kəm iəu
məmə iəkəkeikei muvən ikin. E nian iəmhliet=pən kəni
iəmotuhapumin itimah nətəmimi əmə nətəm kətəni məmə
nətəmi asoli min rəha niməfaki. Nian iəmotəharəg e
nuhapuminiən əha, iəu iəmətəni=pən vivi nəghatiən min
iətəm iəkuvən mətəni pətigəm kəm Nanihluə min, ilah səniəmə
nətəm Isrel. Iəməni=pən vivi natimnati min rəfin agin
kəm lah mətəu-inu iəməsolkeikeiən məmə rəhak nəghatiən
təsəhruahruiən, kəni uək rəfin rəhak tol nati əpnapin əmə lan.
3 Kəni e nian əha, nikik təməhti pik məmə kəta kotahi iəu məmə
iəkəkeikei məni=pən kəm Nanihluə min, məmə okəkeikei
kəhgi=pən ilah. Mətəu kəmosotəniən. Kəni iəu kəti u, Taitəs
itimlau min, in iətəm Kris, səniəmə iətəm Isrel, kəsəhgi-pəniən
əha. Mətəu ilah kəməsotəniən mə okəkeikei kəhgi=pən.
4 Nəniən rəha nəhgi-pəniən təmsipən e nətəmimi nəuvein
kəmauteiuə əmə məmə ilah piatah min. Kəni ilah kəməutəsal
vivi məmə okoteh to məmə itimah iautətəu=pən əhanəh Lou,
uə kəpə. Mətəu itimah inohiet rəkis minəhuvən o Iesu Kristo,
kəni minotol kətiəh itimah min, kəni itimah səniəmə slef
rəha Lou. Mətəu nətəmimi min əha, nikilah təməsagiəniən o
rəhatimah nəghatiən min u iətəm tətəni məmə təuvir əmə nəmə
iəsitəu-pəniən Lou, kəni motolkeikei məmə okotəgəu=pən itah
rəfin e Lou mine kastim rəha nəfakiən rəha nətəm Isrel. Kəni
kəmotəni məmə okəkeikei kəhgi=pən Nanihluə min təhmen e
Taitəs.
5 Mətəu iəmotəniəhu ilah məsotoliən məmə ko rəhalah
nəghatiən otəri mapirəkis rəhatimah. Kəni itimah
iəmotaskəlim əskasik nəghatiən pəhriən tətatig e Nanusiən
Təuvir, məmə itəmah onəkotətəu nəghatiən əhruahru u iətəm
nətəmimi kəsotəuhliniən.
6 Kəni nətəmimi min əha, kətəni ilah məmə ilah nətəmi asoli
min rəha niməfaki, (mətəu e nehiən rəhak, iətəmi tatos nərgin

2:1 Uək 15:2 **2:4** Kəl 1:7; 5:1,13

asoli, mine iətəm təsosiən nərgin asoli, ilau kuəhmen-əhmen əmə. Kəni e nəhmti Uhgin, in təseruhiən nərgin min əha). Kəni nətəmi min əha kəməsotəgətuniən iəu e nəghatiən vi kəti, məmə iəkuvən manus pətigəm.

7-8 ! Kəpə! Kəməsotoliən, mətəu-inko ilah kəmotəhrun əmə
məmə, e nəsanəniən rəha Uhgin, in təməfəri iəu məmə iəu
aposil, kəni mətahli-pəniən iəu məmə iəkuvən məni pətigəm
Nanusiən Təuvir kəm Nanihluə min. Kəni e nəsanəniən əha,
tinəfəri min Pitə lanəha, məmə in min in aposil, kəni otəni
pətigəm Nanusiən Təuvir kəm nətəm Isrel.

9 Kəni Jemis mine Pitə* mine Jon, kətəni ilahal məmə nəukəti niməfaki milahal. Nian kəmleruh, kəni miləhrun məmə e nəuviriən rəha Uhgin, in təməfa uək u e nəhlmək. Kəni kihluva mihlalofə e timlau Panəpəs məmə itimah iəkotol əmə kətiəh. Kəni iəmotəni məmə iəkotəuəri uək min. Itimlau oiəkian muanus pətigəm Nanusiən Təuvir kəm Nanihluə min, kəni ilahal okihluvən məhləni pətigəm kəm nətəm Isrel.

10 Kəni ilah kəmotəni=pa əskasik nəghatiən kətiəh əmə məmə nikitimlau otəkeikei matəhti nanrah min əpəha Jerusiləm məmə iəkuasiru e lah. Mətəu, nikik tinagiən rəkis o uək əha.

Pol təmahi Pitə

11 Nian Pitə təmuərisig muva Antiok, iəu iəməhtul e nəhmtin, kəni mahi məniəhu əskasik, mətəu-inu in təməmkarəpən.

12 Pitə təmətauən ilah nətəm kəutəfaki, mətəu ilah Nanihluə min. Kəni nian nətəmimi min rəha Jemis, nətəm kəmotsipən Jerusiləm mohietigəm=pa, kəni Pitə təpəh nauəniən ilah Nanihluə min mətəu-inu ilah kəmotahi Pitə, motəni məmə, "Nanihluə min u, okəkeikei kəhgi=pən ilah." Kəni in təməgin e lah. Kəni nəghatiən u kəmautəni təmərəkin Pitə, mol taulis kəni məgin e nuvən miniən mauən ilah nətəmi kəsəhgi-pəniən ilah.

13 Kəni piatah min nəuvein u nətəm Isrel, ilah min kəmotəgin, kəni kəmotol kəuit kəsuə məhuərisig lan. Kəni Panəpəs min təmitəu=pən ilah mol kəuit kəsuə min.

14 Mətəu nian imeruh məmə ilah kəsotaliuəkiən e suaru əhruahru, titəu=pən Nanusiən Təuvir u, mol iəkagət əskasik e Pitə e nəhmtilah rəfin. Iəməni məmə, "Ik iətəm Isrel, mətəu nəmos rəkis noliən rəha Ianihluə. Ik nəsaskəlimiən noliən rəha nətəm Isrel. ? Təhro nətəkeikei kəm piatah min u səniəmə nətəm Isrel məmə okotos noliən rəha nətəm Isrel?"

Iətəmimi iətəm otəhatətə e Iesu, Uhgin otasiru lan

15 Kəni e nian əha, iəu iəməni=pən vivi kəm Pitə məmə nipəhriəniən məmə itimlau iəmiasipən əhruahru e nətəm Isrel. Itimlau səniəmə Ianihluə mil iətəm nətəm Isrel nikilah

---

2:7-8 Uək 22:21 * **2:9** Nəghatiən Kris əhruahru tətəni nərgi Pitə u ikinu məmə, "Kefəs." **2:10** Uək 11:29-30 **2:12** Uək 11:3

tətəhti məmə ilah rəfin nol təfagə mətəu-inu kəsotohtəu-pəniən lou.
16 Mətəu rəueiu iəkuəhrun məmə Uhgɨn təsafiniən iətəmimi kəti məmə in təhruahru e nəhmtɨn mətəu-inu in tətətəu=pən əhruahru Lou rəha nətəm Isrel. Iətəmimi iətəm tətəhatətə pəhriən e Iesu Krɨsto, in əmə u, u təhruahru e nəhmtɨ Uhgɨn. Nətəlɨgiən əha inəha, tol itɨmah mɨn nətəm Isrel, iəkotəkeikei motəhatətə əmə e Iesu Krɨsto məmə iəkotəhruahru e nəhmtɨ Uhgɨn. Uhgɨn təsafiniən itɨmah mətəu-inu iautohtəu=pən Lou, mətəu in tətafin əmə itɨmah mətəu-inu iəutəhatətə e Iesu Krɨsto. Ko iətəmimi kəti tɨkə otəhruahru e nəhmtɨ Uhgɨn mətəu-inu in tatɨtəu=pən Lou.
17 Itɨmah u nətəm Isrel, kəni iəkotəhatətə e Iesu Krɨsto məmə iəkəhuva motəhruahru e nəhmtɨ Uhgɨn. Mətəu nətəm Isrel nəuvein, nɨkilah tətəhti məmə rəueiu itɨmah nol təfagə mətəu-inu iəsotohtəu-pəniən lou təhmen e nətəm e lah. !Inu təhmen məmə Krɨsto in tatol məmə itɨmah nol təfagə! !Kəpə! Səniəmə tol mɨn lanəha.
18 Mətəu təfagə pəhriən in tol mɨn lanəha, nəmə iəkɨtəu=pən nətəlɨgiən rəhalah mɨtəlɨg=pən mɨn mətɨtəu=pən lou məmə iəkəhruahru e nəhmtɨ Uhgɨn. Nəmə iatol mɨn lanəha, kəni iəu iəsəhruahruiən e nəhmtɨ Uhgɨn. Noliən əha tətəgətun pətɨgəm əmə məmə iəu iol təfagə tərah.
19 Lou təməni məmə iəkəkeikei mɨmɨs. Kəni tol lanəha e nɨkalɨn rəha lou, iəu iəmɨmɨs rəkɨs, in əha, iəsalkutiən məmə iatol nəghatiən mɨn rəfin agɨn rəhan. Kəni rəueiu, nəmiəgəhiən rəhak in rəha Uhgɨn, kəni natimnati rəfin iatol, iatol rəhan.
20 Təhmen məmə kəmətu-pəri iəu e nɨgi kəməluau itɨmlau Krɨsto, kəni iəkɨmɨs itɨmlau min. Kəni rəueiu u, səniəmə iəu iatəmiəgəh, mətəu Krɨsto in tətəmiəgəh e nɨkik. Kəni e nəmiəgəhiən rəfin rəhak, iətəhatətə əmə e Nəti Uhgɨn, iətəm təmolkeikei pɨk iəu, kəni muva mɨmɨs mos miəgəh iəu.
21 Nolkeikeiən u, Uhgɨn təməfa kəm tah, in iahgin agɨn. Kəni ko iəsərəkɨniən nolkeikeiən əha u Uhgɨn təməfa əpnapɨn əmə. Mətəu nəmə nəutohtəu=pən nəgətun eiuə mɨn, motohtəu=pən Lou məmə otol itəmah nəkotəhruahru e nəhmtɨ Uhgɨn, kəni itəmah nautol nati əpnapɨn əmə e nɨmɨsiən rəha Krɨsto.

3

Nətəm Kəlesiə kəmotəpəh suaru

1 !Nətəm Kəlesiə, itəmah nɨnotalməli pɨk! ?Pəh təmasɨg itəmah nɨnautəhuvən e suaru ekəu-ekəu lanko? Iəmotəni pətɨgəm vivi pau kəm təmah məmə Iesu təmos nahməiən e nɨgi kəməluau məmə otafəl rəkɨs təfagə tərah mɨn rəhatəmah. ?Mətəu təhro?

2:16 Uək 15:10-11; Rom 3:20-28; Kəl 3:11 **2:20** Kəl 1:4

?Nəmə təhro iətəmi kəti təmeiuə rəkis e təmah kəni miuvi rəkis
itəmah mol itəmah ninotalməli pik?
2 !! Uhgin təsəfinəiən Narmin Rəhan kəm təmah mətəu-inu
itəmah nautohtəu=pən Lou!! !!Kəpə!! In təməfinə kəm təmah
mətəu-inu itəmah nəutəhatətə e Nanusiən Təuvir rəha Iesu
Kristo.
3 ? Təhro? ? Nəutalməli pik lan əpətu lan? ! Itəmah
nəmotətuəuin vivi nəmiəgəhiən vi rəhatəmah e Iesu Kristo e
nasiruiən rəha Narmin Rəha Uhgin, kəni mətəu rəueiu, itəmah
ninəutalkut məmə onəkotəpəh, kəni məhuva nətəmi əhruahru
e rəhatəmah əmə nəsanəniən!
4 Nəmautətəu nahməiən tepət mətəu-inu nəmotəhatətə e
Nanusiən Təuvir. ?Nəmautətəu nahməiən əha əpnapin əmə?
!Kəpə! !Nahməiən əha səniəmə rəha nati əpnapin əmə!
5 Uhgin təməsəfinəiən Narmin Rəhan kəm təmah mol nati
apispis min kəm təmah mətəu-inu nəutohtəu=pən Lou. In
təmol mətəu-inu itəmah nəmotətəu Nanusiən Təuvir rəha Iesu
Kristo kəni itəmah nəutəhatətə lan.

Nitəu-pəniən Lou,
mine nəhatətəiən e Iesu

6 Otətəlig-to e tipitah asoli, Epraham. Nauəuə Rəha Uhgin
təməghati pətigəm rəkis lanu lan məmə:
"Epraham in təməhatətə əskasik e Uhgin, kəni tol lanəha,
Uhgin təməni məmə in təhruahru e nəhmtin,"
7 Kəni təuvir, məmə itəmah onəkotəkeikei motəhrun məmə
nətəmimi nətəm kəutəhatətə e Uhgin, ilah min u, in tətafin ilah
məmə nenəti Epraham pəhriən min e narmin, mətəu səniəmə
ilah nətəm kəutarəriə e Lou.
8 Nauəuə Rəha Uhgin təməni rəkis aupən məmə Uhgin otos
Nanihluə min, kəhuva ohni mol ilah kotəhruahru e nəhmtin
e nəhatətəiən rəhalah. Aupən, Uhgin təməni pətigəm nanusiən
təuvir kəm Epraham məmə:
"Iəu oiəkol nəuviriən tisipən lam muvən o nəuaniləuis min
rəfin e nəhue nitəni min."
9 Kəni Uhgin təməfən rəhan nəuviriən kəm Epraham mətəu-
inu in təməhatətə əskasik lan. Kəni nətəmimi okotəhatətə
pəhriən lan kotos nəuviriən təhmen lan.
10 Mətəu nətəmimi min u, nətəm nikilah təhti məmə ilah
okotos nəmiəgəhiən mətəu-inu ilah kəutohtəu=pən rəfin nati
nak iətəm Lou tətəni, nətəmimi min əha, ilah kinotatig rəkis e
nəhlmi nərahiən. Tol lanəha mətəu-inu, Nauəuə Rəha Uhgin
tətəni məmə:
"Nətəmimi nətəm kəsotol əhruahruiən natimnati min rəfin
iətəm kəutatig e nauəuə rəha Lou, ilah kinotatig rəkis
e nəhlmi nərahiən, kəni okotəkeikei motos nalpiniən
kəti."

3:6 Jen 15:6 **3:10** Dut 27:26

11 Kəni nati kəti min, təhlan vivi əmə o tah məmə iətəmi
kəti tikə iətəm tətuva mətəhruahru e nəhmti Uhgin mətəu-inu
in təmitəu=pən Lou. Mətəu in tətəhruahru mətəu-inu Nauəuə
Rəha Uhgin tətəni min lanəha məmə:
"Iətəmimi iətəm tətəhatətə e Uhgin, iətəmimi əha inəha,
in tətuva mətəhruahru e nəhmtin, kəni in otos
nəmiəgəhiən pəhriən."
12 Nəghatiən əha, tətəghati e nəhatətəiən rəhatah e Uhgin.
Suaru rəha nitəu-pəniən Lou, in suaru rəha noliən natim-
nati, mətəu in təsəhmen-əhmeniən e suaru rəha nəhatətəiən
e Uhgin. Inəha, mətəu-inu suaru rəha nitəu-pəniən Lou,
təhmen=pən əmə lanəha, Nauəuə Rəha Uhgin tətəni məmə:
"Iətəmimi iətəm tolkeikei məmə otos nəmiəgəhiən pəhriən
mətəu-inu tətitəu=pən əhruahru Lou, in otəkeikei mol
natimnati min rəfin agin iətəm Lou tətəni."
13 Nətəmimi rəfin agin kəsotol əhruahruiən nati nak iətəm
Lou tətəni. Tol lanəha, Lou in təmələhu nalpiniən tətatig o
tah rəfin, kəni kitah rəfin kəutatig e nəhlmi nərahiən. Mətəu
Iesu Kristo təmimis e nigi kəməluau, mos nalpiniən o tah, kəni
miuvi rəkis itah e nəhlmi nərahiən əha. Təhmen=pən əmə e
Nauəuə Rəha Uhgin tətəni məmə,
"Iətəmimi kəti, iətəm kəmohamu kətu-pəri e nigi, noliən əha
tətəgətun=pən məmə Uhgin in təmol nalpiniən kəm in."
14 Mətəu rəueiu, Iesu təmimis lanəha məmə Nanihluə min,
ilah kotəhrun nosiən nəuviriən iətəm Uhgin təməni kəm Epra-
ham məmə, in otəfən kəm nəuaniləuis min rəhan. Kəni nati
əha tol lanəha məmə rəueiu u kitah nətəm kəutəhatətə e Iesu,
kitah kotəhrun nosiən Narmin Rəha Uhgin iətəm Uhgin təməni
məmə otəfən kəm nətəmimi.

Uhgin təmaupən mol nəniəskasikiən rəhan,
mətəu Lou təmuərisig təsafəliən

15-16 Piak min mine nəuvinik min, pəh iəkəghati e natigiən
rəhatah rəueiu. Kitah kotəhrun noliən u rəha nəniəskasikiən.
Nian iətəmi kəti tatol, ko kəsərəpei rəkisiən, kəsətu-pəniən
nəghatiən kəti min lan. Təhmen əmə lanəha, Uhgin təmol
nəniəskasikiən kəti kəm Epraham mine rəhan kəti nəuaniləuis.
Kəni e nəghatiən əha, təməsəniən məmə Uhgin təməni kəm
nətəmimi tepət, mətəu təməni əmə kəm iətəmimi kətiəh əmə
otsipən lan, iətəmimi u, in Iesu Kristo.
17 Kəni rəhak nəghatiən, nipətin tol lanu lan məmə, aupən,
Uhgin təməniəskasik məmə otaskəlim nəghatiən rəhalau Epra-
ham, mətəu uərisig nu fo-hanrit-tate təmuvən rəkis, kəni Lou
təmuva. Mətəu Lou əha, iətəm təmuərisig e nəniəskasikiən əha,

---

3:11 Hab 2:4; Kəl 2:16 **3:12** Lev 18:5 **3:13** Dut 21:23; Rom 8:3 **3:15-16** Jen 12:7; 13:15; 24:7

ko təsərəkiniən nəghatiən iətəm in təməni kəm Epraham, ko
təsərəpei rəkisiən nəniəskasikiən rəhan, ko təsətu-pəniən lan.
18 Kəni nəmə nipəhriəniən məmə kitah kəutatig e nəuviriən
rəha Uhgin mətəu-inko kitah kəutohtəu=pən Lou u,
tətəgətun=pən məmə nəniəskasikiən iətəm Uhgin təmol aupən
in nati əpnapin əmə. Mətəu təsoliən lanəha. Mətəu-inu kitah
koteruh Epraham in təmətatig e nəuviriən min rəha Uhgin
mətəu-inu in təmaskəlim iəkis nəniəskasikiən rəha Uhgin.

Lou rəhan əha ikin uək

19 Iətəmi kəti otəpanətapuəh məmə, "?Nəmə tol lanəha, kəni
konu Uhgin təməfən Lou o nak?" Kəni iəkəhrun nəniən kəm
təmah u rəueiu məmə nəniəskasikiən iətəm Uhgin təmol kəm
Epraham in təmaupən matig, mətəu Lou in təmuərisig lan.
Təmuva məmə otəgətun əmə itah nətəmimi məmə okotəhrun
məmə kitah nol təfagə tərah. Mətəu Uhgin təmələhu Lou
əha məmə otatig matuvən əmə lanko mətəuarus iətəmimi u
otsipən e Epraham otair=pa o tah. Kitah kotəhrun məmə
Lou əha, rəhan uək təuvir, mətəu nikitah otəkeikei matəhti
məmə Lou əha, Uhgin təmaupən məfən kəm nagelo min,
uərisig təmanəfən kəm iətəmimi kəti u Mosis. Mosis, in
suaru o nəfaiən min Lou kəm tah. Mətəu nian Uhgin təmol
nəniəskasikiən ilau Epraham, təməsoliən lanəha.
20 Kəni nian Uhgin təməghati kəm Epraham, təsəghatiən e
suaru kəti təhmen e nagelo min uə iətəmi kəti təhmen e Mosis.
Mətəu in əhruahru əmə təməghati məni=pən nəniəskasikiən
rəhan e nəhmti Epraham əmə.
21 Kəni səniəmə Lou əha təmuva mə otərəkin nəniəskasikiən
rəha Uhgin. Kəpə, təsoliən lanəha. Nəmə Lou təhrun nəfaiən
nəmiəgəhiən vi kəm tah, kəni kitah okotəhrun nəhuvaiən
motəhruahru e nəhmti Uhgin. Mətəu təsoliən lanəha.
22 Mətəu Lou kəti tol lanəha tikə. Mətəu-inu Nauəuə
Rəha Uhgin tətəni məmə noliən tərah təmənlis rəfin itah, kəni
otəkeikei mol pəhriən lanəha. Tol lanəha məmə, suaru kətiəh
əmə məmə kitah okotos nəuviriən min rəha Uhgin iətəm
təməni əskasik rəkis. Kəni suaru u məmə kəutəhatətə e Iesu
Kristo.

Nian u rəueiu rəha nəhatətəiən e Iesu Kristo

23 Aupən, Lou iətəm Uhgin təməfən kəm Mosis, in
təmaskəlim itah tiəkis, təhmen əmə məmə kitah kəmotatig e
kaləpus, mətəuarus=pa u rəueiu, Uhgin təmerəh e nəhmtitah
koteruh suaru rəha nəhatətəiən.
24 Kəni Lou əha, in təhmen əmə e hedmasta kəti iətəm
tətarmənig e tah muva mətəuarus kautol naunun e skul. Kəni
təhmen əmə, Lou təmətarmənig e tah muva mətəuarus=pən

3:17 Eks 12:40 **3:18** Rom 4:14 **3:21** Rom 8:2-4 **3:23** Kəl 4:3

nian Kristo təmuva, məmə e nian əha, kitah kinəhuva motəhruahru e nəhmti Uhgin, mətəu-inu, kitah kəmotəhatətə lan.
25 Mətəu rəueiu əha, Lou ko təsarmənig miniən e tah, mətəu-inu nian rəha nəhatətəiən e Iesu Kristo tinuva rəkis.

Itəmah rəfin kətiəh əmə e Iesu

26 Kəni mətəu-inu itəmah nəmotəhatətə e Iesu Kristo, itəmah rəfin nenəti Uhgin min.
27 Kəni kinol bəptais rəkis e təmah, məmə itəmah nəkəhuva motol kətiəh əmə itəmah min. Tol lanəha məmə, itəmah ninotos noliən təuvir min rəha Iesu təhmen əmə məmə nəməhuvən e napən vi.
28 Kəni itəmah rəfin agin nəməhuva motol əmə kətiəh itəmah Iesu Kristo, kəni itəmah rəfin ninotəhmen əmə. Təuvir məmə kitah kəsotəuəri miniən nətəmimi, nati əpnapin nəmə in iətəm Isrel uə in Ianihluə kəti, in slef kəti uə in səniəmə slef kəti, in iərman kəti uə pətan kəti.
29 Itəmah rəfin nətəmimi rəha Iesu. Tol lanəha, itəmah nəuaniləuis pəhriən rəha Epraham. Kəni e suaru kətiəh əmə, nəuviriən min iətəm Uhgin təməni rəkis kəm Epraham, itəmah onəkotos motatig lan.

4

Kitah nenəti Uhgin

1 Rəueiu əha, oiəkəghati nəuvetin min e noliən rəhatah. Pəh iəkəghati lan e nəghatiən əuhlin. Nəmə iətəmi kəti in otimis, kəni nətin in otos rəhan nəuviriən min rəfin, mətəu nəmə nətin tətəkəku əhanəh, kəni ko təsos pipimiən nəuviriən rəhan. Nətin təhmen əmə e slef kəti, nati əpnapin rəhan nəuviriən min rəfin.
2 In otəkeikei mətatig əmə e nəhlmi rəhan min, mətəuarus=pən nian rəhan tatə təməni in təhrun nosiən natimnati min iətəm rəhan tatə təmələhu kəm in.
3 Kəni kitah min kotəhmen=pən əmə lanəha. Aupən kitah kəmotəhmen əmə e suakəku əha. Kitah slef min rəha nəukəti

3:24 Rom 10:4 **3:26** Jon 1:12 **3:27** Rom 6:3 **3:28** Rom 10:12 **3:29** Rom 4:13

lou* min iətəm tətəghati e natimnati rəha niftəni əmə.
4 Mətəu tinuva e nian əhruahru iətəm Uhgin təməni, kəni
Uhgin təmahli=pa nətin tuva, pətan kəti təmələs tair=pa e
nəhue niftəni, kəni təkəkeikei mətitəu=pən Lou iətəm Uhgin
təməfən kəm Mosis.
5 Tol lanəha məmə otitis rəkis itah u, Lou təmələs-ərain itah,
konu Uhgin otəhli itah, mələs rəkis itah təhmen əmə e nenətin
əhruahru min.
6 Konu rəueiu əha, Uhgin tolkeikei məmə in otol pəh kitah
kotəhrun məmə kitah nenətin min, kəni tol lanəha, təmahli=pa
Narmin rəha Nətin təmuva e nikitah min rəfin, kəni matol itah
kəutauin e Uhgin məmə, "Tatə."
7 Kəni inəha, kitah səniəmə slef min əmə, mətəu nenəti Uhgin
pəhriən min. In tətəfa natimnati təuvir min kəm tah, iətəm in
təməni rəkis məmə otəfən kəm nenətin min.

Pol nikin tətahmə
o nətəm Kəlesiə

8 Aupən itəmah nəmotəruru Uhgin. Itəmah nəməutəfaki
əmə kəm natimnati min məmə rəhatəmah uhgin min. Ilah
kəmotəlis-ərain itəmah, mətəu ilah, səniəmə ilah uhgin
pəhriən min.
9 Mətəu rəueiu əha, ninotəhrun Uhgin. (Uə təuvir pəhriən
məmə iəkəni lanəha məmə Uhgin tinəhrun rəkis itəmah.) !?
Kəni təhro nautohtəlig=pən o nəukəti lou min o nak!? Rəhalah
nəsanəniən tikə o nasiruiən e təmah, kəni ko kəsotoliən nati
təuvir kəti kəm təmah nian kəti mine. Təhro nəkotəni məmə
ilah okautəlis min itəmah?
10 ?Təhro itəmah nəutohtəu=pən nətuakəmiən rəhalah e
nian min rəhalah, mine məuig min rəhalah, mine nian asim
min rəhalah, mine nu min rəhalah? ?Nikitəmah təhti məmə
ko Uhgin nikin tagiən o təmah ohni?

---

* **4:3** "Nəukəti lou min" — E nian əha, Nanihluə min nikilah təhti məmə iətəmimi kəti təkeikei mitəu=pən suaru kəti mol lou min nəuvein, kəni "nəsanəniən min," ilah okəsotoliən nərahiən kəm in, mətəu okotol nəuvirian kəm in motəfən natimnati təuvir kəm in. "Nəsanəniən min" əha təhmen e uhgin min rəhalah, uə iərmis min, uə nati kəti əpəha e neai. Məta noliən təuvir min u iətəm suah kəha təkeikei mol kotəhmen məmə suah kəha təkeikei məfaki kəm narmi nati kəti, uə məta in təkeikei mətuakəm (afin-to fes 10), uə məta in təkeikei mohamu nati miəgəh kəti məfən kəm rəhan uhgin. Nətəligiən rəhalah məmə iətəmimi təkeikei mol noliən min tol lanəha, kəni in otos nəuvirian min. Nətəm Isrel tepət, rəhalah nətəligiən iuəkir əmə e nətəligiən rəha Nanihluə min e nati u. Nikilah təhti məmə kəkeikei məhgi=pən suah kəti, kəni in təkeikei mitəu=pən lou min rəha Mosis. Kəni nian otitəu=pən noliən min u, kəni Uhgin otosmiəgəh in, mol təuvir kəm in. Kəni lou min əha kəutarmənig e nətəmimi, motol məmə nətəmimi min u slef rəhalah. Nətəmimi kəutəkeikei motol natimnati iətəm lou min kəutəni. Mətəu Pol təməni məmə nətəm Isrel u kəutalkut pik o nitəu-pəniən lou rəha Mosis mine Nanihluə min nətəm kəutalkut pik o noliən natimnati təuvir min, suaru mil u kəsuoliən nikitəmi kəti tatuvi min, məsoliən məmə in təhruahru e nəhmti Uhgin. **4:3** Kol 2:20 **4:5** Jon 1:14; Rom 1:3 **4:7** Rom 8:15-17

11 !Kəsi nəman! !Iəu iətəgin agin o təmah! !Nəmə təhro iəmol pik uək e təmah o nati əpnapin əmə!
12-13 Piak min mine nəuvinik, iəu iətəni əskasik kəm təmah
məmə, aupən itəmah nəməsotatigiən e Lou kəti, kəni nian iəu
iəmuva meh natigiən rəhatəmah, iəu iəmos noliən rəhatəmah.
Iəməsitəu-pəniən Lou. Kəni rəueiu, iəkolkeikei məmə itəmah
min onəkotos noliən rəhak, iəsoliən məmə Lou otaskəlim pik
iəu tiəkis. Otətəlig e nati u məmə, aupən, iəmatimis kəni
imətatig kitah min itəmah məmə oiəkəsanən. Kəni nian
iəmətatig, mətəni pətigəm Nanusiən Təuvir kəm təmah. Mətəu
nati əpnapin məmə iəu iəmatimis e nian əha, mətəu itəmah
nəməsotoliən iəu iəkətəu tərah.
14 Nimisiən rəhak təmol mirə itəmah, mətəu nikitəmah
təməsəhti rahiən iəu, kəni məsotəni rah miniən iəu. Itəmah
nəmautos vivi iəu mautəhuvən e nimə min rəhatəmah,
təhmen əmə məmə iəu agelo kəti rəha Uhgin, uə iəu, iəu Iesu
Kristo.
15 Aupən itəmah nəmautolkeikei pik iəu, kəni mə
nəkotəhrun noliən nati asoli agin kəti kəm iəu. Iəmeruh məmə
ko nəmotəhrun noliən nati u, nəmotiəlgi rəkis nəhmtitəmah
motəfa. ?Mətəu tinəhrol əha rəueiu?
16 Iəməni nəghatiən pəhriən min kəm təmah. !?Nati u tatol
məmə iətuva tikimir rəhatəmah!?
17 Nəgətun eiuə min ko, kəutalkut pik məmə onəkotəuhlin
rəhatəmah nətəligiən mautohtəu=pən ilah. Mətəu ilah
kəsotoliən məmə okotasiru e təmah. Kotolkeikei əmə məmə
okotiuvi rəkis itəmah ohniəu məmə itəmah onəkotalkut pik o
nitəu-pəniən ilah.
18 ! Əui! In nati təuvir məmə nəkotalkut pik o noliən na-
timnati, mətəu nəkotəkeikei motalkut o nati iətəm təuvir, inu
nəgətuniən rəhak, mətəu səniəmə rəhalah! Kəni onəkotəkeikei
mautol nian min, nati əpnapin iətatig kitah min itəmah, uə
iəsatigiən kitah min itəmah.
19 Iəu min nəuvein, iəu iətətəu tərah agin min o təmah,
təhmen=pən əmə e pətan iətəm nəmtahn tinətahmə məmə
otemək, matuvən mətəuarus itəmah nəkotos noliən əhruahru
rəha Iesu Kristo e rəhatəmah nəmiəgəhiən.
20 Iəkolkeikei pik məmə iətatig kitah min itəmah u rəueiu
mətəu-inu nəmə iətatig, ko iəsagət pikiən e təmah. Mətəu
rəueiu iətatig isəu o təmah lanəha, kəni məruru məmə iəkəhro
lanu masiru e təmah.

Namsu rəha Hekər mine Serə

21 Onəkotuhalpin-to rəhak nəghatiən. ?Nipəhriəniən məmə
itəmah nəkotolkeikei pik nitəu-pəniən Lou? !Mətəu itəmah
nəsotəhruniən nati Lou tətəni! Rəueiu pəh iəkəni kəm təmah.

4:20 Jen 16 mine 21

22 Nauəuə Rəha Uhgɨn tətəni məmə Epraham təmələs nətɨn
iərman keiu. Kəti iətəm slef rəha pətan rəhan təmələs, kəni
kəti rəhan pətan əhruahru təmələs, səniəmə in slef mətəu pətan
əhanəh rəhan.
23 Suakəku iətəm pətan slef təmələs in təmair e nətəlɨgiən
əmə rəha nətəmimi. Mətəu suakəku iətəm pətan əhruahru
əha rəhan təmələs, in təmair mətəu-inu Uhgɨn in təməni rəkɨs
məmə pətan əha otələs, kəni in təmol nati apɨspɨs lan.
24-25 Kəni kitah kotəhrun nəniən namsu rəha pəta mil əha
kəni motəuhlin=pa nɨpətɨn e tah. Pəta mil əha ilau kətuəgətun
nəniən mil əha iətəm Uhgɨn təmol kəm nətəmimi. Pətan u
Hekər, in mɨne nətɨn mɨn ilah slef mɨn əmə, okatol mɨrə ilah.
Kəni pətan əha Hekər, in təhmen e nəniən iətəm Uhgɨn təmol e
nɨtəuət Sainai əpəha e nɨtəni asoli Arepiə, ikɨn əha inəha Uhgɨn
təməfən Lou ikɨn kəm Mosɨs. Kəni in təhmen mɨn e taun asoli
kəti u Jerusɨləm iətəm nətəm ikɨn kəutaskəlɨm əskasɨk Lou, kəni
ilah kotəhmen e slef mɨn iətəm Lou tətəlɨs-ərain ilah.
26 Mətəu Jerusɨləm kəti mɨn əpəha ilɨs e neai, in təhmen e
pətan iətəm səniəmə slef, iətəm Lou təsəlɨs-ərainiən, kəni in
mamə rəhatah.
27 Inu nəghatiən kəti e Nauəuə Rəha Uhgɨn tətəni lanəha
məmə,
“!Ik u inu, nəseməkiən. !Agiən!†
Ik u inu, nəməsosiən nahməiən kəti o neməkiən. !Agət əfəməh,
mətəu-inu nɨkim tətagiən!
Ik nəməsələsiən iəpəou nian kəti mɨne, mətəu rəueiu əha,
nenətɨm mɨn tɨnol tepət pɨk agɨn, tapirəkɨs nenətɨ pətan
iətəm tətatɨg ilau rəhan iərman nian rəfin.”
28 Piak mɨn mɨne nəuvɨnɨk mɨn, itəmah nenətɨ Uhgɨn mɨn
mətəu-inko təməni əskasɨk məmə otol. Itəmah onəkotəhmen
e Aisək u aupən, nətɨ Serə.
29 Kəni suakəku u Ismael, nətɨ Hekər, iətəm təmair e
nətəlɨgiən əmə rəha iətəmimi, in təmatərəkɨn pɨk suakəku u
Aisək iətəm təmair e nahgɨn rəha Narmɨn Rəha Uhgɨn. Konu
rəueiu əha mɨne, noliən əha tatuvən əmə lanəha, ilah nətəm
slef mɨn rəha Lou kəutərəkɨn itah nətəm kəmotair vi e Narmɨn
Rəha Uhgɨn e nəhatətəiən.
30 ?Mətəu Nauəuə Rəha Uhgɨn təməni məmə nak? In təməni
məmə,
“Ik onəkəkeikei mahli pətɨgəm pətan u slef mɨne nətɨn. Ilau
kuagɨm rəkɨs u ikɨnu mətəu-inko, nətɨ pətan əha, in ko
təsosiən nəuvɨriən kəti rəha tatə. Nəuvɨriən mɨn rəfin
rəha tatə otuvən kəm nətɨ pətan iətəm səniəmə slef.”
31 Mətəu kitah u, kitah səniəmə nenətɨ pətan slef, kitah
nenətɨ pətan iətəm səniəmə slef.

---

† **4:27** Aes 54:1. Serə təməseməkiən mətəuarus təni məmə pətauəhli. Mətəu Hekər təmemək uəhai əmə.

5

Iesu təmitis
rəhan min nətəmimi

1 Nian Iesu Kristo təmitis rəkis itah, təmol məmə nati kəti
tikə təhrun nəlis-ərainiən min itah. O nati əha inəha, itəmah
onəkotəkeikei motəhtul əskasik. Sotohtəu-pəniən Lou, məmə
otarmənig e təmah. Lou əha, tatol mirə itəmah, məmə itəmah
onəkəhuvən motol uək min rəhan.
2 Otətəlig-to lak. Iəu Pol iətəni nəghatiən u kəm təmah. Nəmə
itəmah onəkotegəhan məmə ilah okotəhgi=pən itəmah, konu
nati u iətəm Iesu təmol təsasiruiən agin e təmah.
3 Kəni iəu iətagət əskasik o təmah məmə iətəmimi iətəm
otegəhan məmə okəhgi=pən* in, in otəfən aru əmə in e nəhlmi
Lou. Kəni iətəmimi iətəm tətatig e nəhlmi Lou, otəkeikei
mitəu=pən rəfin agin natimnati min iətəm Lou tətəni məmə
otol.
4 Itəmah u, nətəm nəutalkut-alkut o nitəu-pəniən Lou məmə
otol itəmah nəkotəhruahru e nəhmti Uhgin, itəmah ninotətei
rəkis aru itəmah e Iesu Kristo. Itəmah ninotəuhlin=pən rəkis
nəmtahtəmah o nəuviriən rəha Uhgin.
5 Kəni mətəu kitah u, okotələhu=pən əmə rəhatah nətəligiən
e Uhgin, pəh in otol itah kotəhruahru e nəhmtin, mətəu-inu
kitah kəutəhatətə əmə e Iesu Kristo. Narmin Rəha Uhgin, in
otol itah kautəhtul əskasik kəni məutəhtahnin mətəuarus nati
konu otiet pətigəm=pa.
6 Nian kitah kəhuva motəhkul=pən e Iesu Kristo, nati
əpnapin nəmə iətəmimi kəməhgi=pən uə kəsəhgi-pəniən,
mətəu nati asoli konu, in rəhatah əmə nəhatətəiən e Iesu
Kristo. Nəhatətəiən əha, in tol itah kotolkeikei Uhgin, motatig
mautol min nolkeikeiən kəm nətəmimi min.
7-8 Aupən, iəmeruh itəmah məhrun məmə itəmah nəutaiu
əsanən e suaru əhruahru e nəmiəgəhiən rəhatəmah, məmə
nəkotətəuarus mak, mətəu rəueiu, nəmohtəlig. Uhgin təmauin
rəkis e təmah. ?Tol lanəha, iəkolkeikei məmə iəkətapuəh-to
məmə, pəh min kəutaiu pəsig e rəhatəmah suaru, mautiuvi
kalin itəmah məmə onəkotohtəu=pən min Lou? !Iəkəhrun
məmə ko Uhgin tisəniəhuiən itəmah lanəha!
9 In təhmen e nəghatiən kəti iətəm kətəni lanəha məmə, "Ilah
kəmohsuv nəuan nigi tərah kəti, tinateviə, mətərəkin nətəligiən
rəfin rəhatəmah."
10 Mətəu iəkəhrun məmə nipəhriəniən Iərmənig otol
nətəligiən rəhatəmah tuva min mol kətiəh kitah min iəu. Kəni
iəkəhrun vivi məmə iətəmimi u iətəm tətərəkin rəhatəmah

---

* **5:3** E nauəuə u, nian Pol tətəghati e noliən rəha nəhgi-pəniən, in tətəghati e noliən rəha nəhgi-pəniən rəha nətəm Isrel. Noliən rəhalah in tol pisin e noliən rəha nətəm Entəni. Afin-to "əhgi=pən" e tiksinəri.

nətəligiən lanko, nati əpnapin in iətəmi asoli uə in iətəmi əhro kəti, mətəu Uhgin otol nalpiniən kəm in.

11 Piak min mine nəuvinik min, nəghatiən nəuvein kətəni məmə iəu, iətəni pətigəm əhanəh məmə nətəmi kəmotəhatətə e Uhgin okəkeikei kəhgi=pən ilah məmə Uhgin otasiru e lah. Mətəu nəghatiən əha səniəmə nipəhriəniən. Nəmə iəu iətəni pətigəm lanəha, kəni nətəmimi min u nətəm kəutan itəmah min ilah, nikilah otagiən əmə ohniəu. ! Mətəu oteruh-to! Nətəm Isrel nəuvein, kəutərəkin əhanəh iəu, kəutohtəu iəu, mautoh iəu, mətəu-inu iəu iatəni pətigəm məmə nimisiən rəha Iesu e nigi kəməluau, in əmə u, in otosmiəgəh itah.

12 ! E rəhak nətəligiən, nətəmimi min ko nətəm kəutərəkin nətəligiən rəhatəmah mautəni məmə okəkeikei kəhgi=pən itəmah, təuvir məmə ilah okəhuvən motətei motərəkin aru ilah min!

13 Mətəu piak min mine nəuvinik min, Uhgin təmauin e təmah, kəni mitis rəkis itəmah, məmə Lou iətəm Uhgin təməfən kəm Mosis in otəsələsiən itəmah. ! Onəutətəu vivi itəmah! Nikitəmah otəsəhtiən məmə, "Təuvir, iəu inagim rəkis e Lou əha. Rəueiu əha, iəu iəkəhrun noliən natimnati rəfin iətəm nikik aupən tolkeikei." Itəmah, onəsotəniən lanəha. Mətəu nolkeikeiən rəhatəmah otəkeikei mol itəmah nikitəmah tagiən məmə onəkotasiru e təmah min.

14 Noliən əha, in tatitəu=pən vivi nəghatiən kəti rəha Lou, u iətəm tətəmkərain rəfin nəghatiən pisin pisin min rəha Lou, in tətəni məmə, "Ik, onəkolkeikei nətəmimi rəfin, kəni matol təuvir kəm lah, təhmen əmə mə ik natol aru kəm ik."

15 Itəmah onəkotəkeikei motətəu vivi itəmah. Nəmə itəmah nautol tərah kəm təmah min, nəkotəhmen əmə e kəi min, kautus aru əmə ilah min, kəni nəghatiən rəhatəmah otərəkin itəmah.

Noliən rəha
Narmin Rəha Uhgin mine
noliən rəha nətəmimi

16 Iəu, iəkolkeikei mə iəkəni nəghatiən kəti kəm təmah. Itəmah, Narmin Rəha Uhgin otəkeikei matit itəmah kəni itəmah nəkotohtəu=pən, kəni itəmah məsotələsiən noliən tərah aupən rəhatəmah, iətəm nəmotos motair mohietigəm=pa.

17 Noliən tərah aupən əha, inu u, nautol natimnati tərah iətəm nətəligiən əuas rəhatəmah tolkeikei. Mətəu noliən əha, in təməki e noliən rəha Narmin Rəha Uhgin in təsolkeikei miniən noliən tərah aupən kəmotos motair=pa mautol. Noliən mil əha katuol tikimir kəm lau min, kəni tatol məmə nəsotoliən noliən təuvir min iətəm nəkotolkeikei məmə onəkotol.

18 Sotaluiən e nati u. Nəmə Narmin Rəha Uhgin tatit itəmah, konu Lou in təsəlis-ərain miniən itəmah.

19 Kitah kotəhrun əmə noliən tərah aupən rəha nətəmimi
nətəm kəmotos motair=pa mautol. Nipətan mine nəman
mine, kautit oneuən ilah min; kəni ilah kautol noliən tərah
rəfin iətəm tol naulisiən o nəniən; rəhalah nətəligiən tatuvən
pik o noliən tərah min əha.
20 Ilah kəutəfaki kəm narmi nati min, məutəmki nərik, mau-
tos təmafə tərah min, mautol kləpə, mine. Kəni mautol min
timəti, mautəməu, mautetet, mautol niəməha, məutəfəri aru
əmə ilah, mautəuəri ilah min, kəni nəmə rəhalah nətəligiən tol
pisin pisin, kəni ilah kəutahi ilah min.
21 Nikilah tətakləh e natimnati rəha nətəmimi pisin,
məutəmnim nəmnimiən min məutapis lan, kəni mautol lafet
məutagiən lan o noliən tərah min əmə, mautol min natimnati
tepət min tol lanəha. ! Iatəni min təhmen=pən əmə məmə
iəməni aupən məmə, autətəu vivi itəmah! Mətəu nətəmimi
kautol noliən min əha, ko ilah kəsəhuvaiən motatig ahgəl
narmənigiən Rəha Uhgin iətəm tatol əpenə-penə lan.
22 Mətəu nəua Narmin rəha Uhgin iətəm tateviə e
nəmiəgəhiən rəha nətəmimi rəha Uhgin, in tol lanu lan.
Ilah kotolkeikei nətəmimi, kəni nikilah tətagiən, konu
nəməlinuiən tətatig e nikilah, kəni rəhalah nətəligiən təfəməh,
kəni məutasəkəhruin iətəmimi, kəni rəhalah noliən in təuvir
pik. Kəni nətəmimi kotəhrun məmə ilah nətəmi əhruahru,
kautol nəuə.
23 Kəni ilah nətəmi mətig min. Kəni ilah kəutarmənig e
nətəligiən min mine noliən min rəfin rəhalah. Nəmə nautol
noliən min u, kəni nautol natimnati min rəfin agin iətəm Lou
tətəni!
24 Kitah u nətəmimi rəha Iesu Kristo, kitah kinotəpəh
rəkis noliən tərah min rəhatah, u kəmautol natimnati min
iətəm nətəligiən tərah əmə rəhatah tolkeikei. Təhmen əmə
lanəha məmə, kəməhti=pən nətəligiən tərah min rəhatah e nigi
kəməluau.
25 ! Koteruh-to! Narmin Rəha Uhgin in təməfa rəkis
nəmiəgəhiən kəti kəm tah, kəni təuvir məmə kitah okotaliuək
e noliən təuvir min rəhan.
26 Tərah məmə kitah okotəfəri kəni motəfəri aru itah,
motiuvi-pəri nərahiən, kəni mautetet itah min.

6

Təuvir məmə kotasiru
e katipə əfigəm rəhatah min

1 Piak min mine nəuvinik min, nəmə itəmah kəti təmei e rəhan
nəmiəgəhiən, təuvir məmə itəmah ko, Narmin Rəha Uhgin
tatit itəmah, onəkotəkeikei motasiru lan motəgəu əhruahru.
Mətəu onəsotagət pikiən lan, onəkotəghati mətig əmə kəm in,
motol məmə nikitəmah min tətahmə ohni. Mətəu autətəu

min itəmah, məmə nati kətiəh əmə iətəm itəmah onəkotəniəhu itəmi ohni, otəsekəu=pa miniən o təmah.
2 Itəmah onəkotasiru lanəha e təmah min. Onəkotəlis pəti nati figəm rəhatəmah min. Nəmə nautol lanəha, kəni itəmah nəkotətəu=pən vivi nati nak iətəm Lou rəha Kristo tətəni.
3 Təsəuviriən məmə kitah okotəfəri aru itah. Nəmə iətəmi kəti nikin təhti məmə "Iəu, iəu iətəmi agin kəti," iətəmimi u, nikin təteiuə lan, mətəu in təruru məseruhiən məmə in nati əpnapin əmə.
4-5 Mətəu itəmah onəkotəkeikei moteruh vivi-to natimnati iətəm nautol. Tol lanəha məmə, ko nəsakil aruiən rəham uək mine uək rəha iətəmimi kəti min. Mətəu nateruh vivi əmə rəham uək. Mətəu-inu, nətəmimi rəhalah uək min tol pisin pisin. Kəni ilah kautos katipə figəm pisin pisin min e nəmiəgəhiən rəhalah kətiəh kətiəh. Mətəu təuvir məmə nikim otagiən o rəham uək, nəmə rəham uək təuvir əmə.
6 Itəmah u, təuvir məmə itəmah nəkotətuati e natimnati min nəuvein kəm rəhatəmah nəgətun min, nətəm kəutəgətun itəmah e nəghatiən rəha Uhgin.
7 Əutətəu itəmah, soteiuə aruiən e təmah min məmə itəmah nəkotəhrun noliən nati əpnapin kəti iətəm nikitəmah tərah aupən tolkeikei. Kəni ko nəsotoliən ialməli e Uhgin. Nikitəmah təsəhtiən məmə Uhgin otəsoliən nalpiniən kəm təmah. Ik nəmisuv nəua nigi nak e rəham nasumiən, kəni onəkəhli aru min nəuan, mun.
8 Iətəmimi iətəm tətasum e noliən tərah aupən, iətəm kəmotos motair=pa mautol, təhmen e nəua nigi tərah e rəhan nəmiəgəhiən, in otəkeikei məhli nəuan tərah mun, konu nəua nigi u, otəuə e nəuan, nipətin u, Nimisiən. Mətəu iətəmimi iətəm tətərfei nəua nigi təuvir, iətəm Narmin Rəha Uhgin təməfən, Narmin Rəha Uhgin otol təuə e nəuan təuvir kəti, kəni in otəhli. Nərgi nəua nigi u, in Nəmiəgəhiən Itulin iətəm naunun tikə.
9 Sotəpəouiən e noliən iətəm təuvir, mətəu-inu kitah okotəhli nəua nigi təuvir əha, e nian əhruahru rəhan, nəmə kəsotəpəhiən uək.
10 Kəni tol lanəha, nian min rəfin iətəm kotəhrun noliən, pəh kautol təuvir kəm nətəmimi rəfin, kəni motatig mautol tepət min kəm nətəmi min u kotəhmen e piatah min mine nəuvinitah min e Iesu Kristo.

Naunun nəghatiən rəha Pol

11 Oiəkətei rəkis naunun nəghatiən rəhak e nauəuə e nəhlmək əmə.* Itəmah onəkoteruh məmə letə min rəhak, ilah iahgin min.

---

* **6:11** Pol təhrun əmə nəteiən nauəuə, mətəu e nian əha, nətəmimi tepət kəməutos iətəmi kəti min məmə otətətei nəghatiən min rəhalah. Suah kəti təməharəg ilau Pol mətei nəghatiən rəhan. Kəni Pol aru təmətei fes 11 u.

12 Nətəm Isrel u kəutəni məmə okəkeikei kəhgi=pən itəmah,
ilah kotolkeikei məmə okəutəfəri əmə e nəhmtɨ ilah mɨn
nəuvein o natɨ u. Mətəu ilah kəutəni lanəha o nati kətiəh əmə.
Nəmə kəutəni pətɨgəm məmə nɨmɨsiən rəha Krɨsto əmə əpəha
e nɨgi kəməluau təhrun nosmiəgəhiən nətəmimi, kəni nətəm
Isrel nəuvein mɨn okautol nərahiən kəm lah.
13 Kəni mɨne nati kəti mɨn, nətəmi mɨn əha, kotolkeikei
məmə okəhgi=pən itəmah mətəu-inu kəutəfəri əmə məmə
okotiuvi kalɨn nətəlɨgiən rəhatəmah lan. Kəni motiuvi kalɨn
itəmah, nəkotohtəlɨg məhuvən mɨn e nəhlmɨ Lou rəha nətəm
Isrel. Mətəu oteruh-to, ilah mɨn kəsotohtəu=pən viviən natim-
nati mɨn iətəm Lou tətəni.
14 Mətəu iəu rəhak, iəu iəsəni-vivi aruiən iəu o nati kəti
iəu iəmol. Mətəu iəkolkeikei məmə iəkəni-vivi əmə nati nak
Iərmənɨg Iesu Krɨsto təmol e nian in təmɨmɨs e nɨgi kəməluau.
Nati əha inəha, iəsolkeikei mɨniən nati kəti rəha nəhue nɨftəni
u, kəni nətəmimi rəha nəhue nɨftəni u, kəsotolkeikeiən məmə
kotəhrun iəu.
15 Nəmə Uhgɨn otol iətəmi kəti tuva in iətəmimi vi, kəni
in otol iətəmi əha təhruahru e nəhmtɨn, nati əpnapɨn nəmə
kəməhgi=pən uə kəməsəhgi-pəniən.
16 Kəni rəueiu, iətəfaki o nətəmimi mɨn u kəutohtəu=pən
vivi nəghatiən u, ilah nəuanɨləuɨs əhruahru mɨn rəha Uhgɨn.
Iətəfaki məmə, pəh nəməlinuiən rəha Uhgɨn mɨne rəhan
nasəkəhruiniən otatɨg o lah.
17 Rəhak u naunun nəghatiən. Iəu iəsolkeikeiən məmə iətəmi
kəti otəni mɨn nati tərah lak. Mətəu-inkonu iatəmki əhanəh
nɨmei nɨməgɨm iətəm kəməhti iəu e kəpiel apɨn kəni kəmalis
iəu. Nɨmei nɨməgɨm mɨn u, tətəgətun məmə iəu, slef rəha Iesu.
18 Piak mɨn mɨne nəuvɨnɨk mɨn, iətəfaki məmə Iərmənɨg Iesu
Krɨsto otəfɨnə rəhan nəuvɨriən kəm təmah. Əuəh.

Efəsɨs
Nauəuə iətəm Pol təmətei tuvən kəm nəfaki mɨn ikɨn Efəsɨs
Nəghatiən əkuəkɨr rəha nauəuə u Efəsɨs

?Pəh təmətei nauəuə u? Aposɨl Pol təmətei nauəuə u.

? Təmətei tatuvən kəm pəh? Təmətei nauəuə u tatuvən kəm niməfaki əpəha Efəsɨs, kəni molkeikei məmə ilah okotafin kəni motahli=pən tuvən kəm niməfaki pɨsɨn pɨsɨn mɨn iuəkɨr.

? Natɨgiən təhro lanu nian təmətei? Pol təmətuəuin niməfaki əpəha Efəsɨs, kəni mətatɨg ilah min ilah o nu kɨsɨl. Kəni in tolkeikei pɨk ilah, kəni ilah kotolkeikei pɨk in. Efəsɨs in taun asoli kəti e nɨtəni asoli u Esiə, kəni in ikɨn təuvɨr kəti məmə Pol otəni pətɨgəm nəghatiən ikɨn rəha Uhgɨn.

? Təmətei nauəuə u o nak? Pol tolkeikei məmə otəfəri nətəlɨgiən rəhalah. In tolkeikei məmə otəni pətɨgəm noliən əhruahru, mɨne uək rəha niməfaki, kəni nəghatiən u tatuvən kəm niməfaki e ikɨn mɨn rəfin.

1 Iəu Pol, u iəu aposɨl kəti rəha Krɨsto Iesu, iətəm Uhgɨn təmɨtəpɨn rəkɨs məmə iəu rəhan aposɨl. Iətəni təuvɨr kəm təmah rəfin nəfaki mɨn əpəha Efəsɨs iətəm nautaskəlɨm əskasɨk nəhatətəiən rəhatəmah e Krɨsto Iesu.
2 Pəh Uhgɨn u Tatə rəhatah, mɨne Iərmənɨg Iesu Krɨsto, okuətuati e nəuvɨriən mɨne nəməlinuiən kəm təmah.

Nəuvɨriən iətəm Uhgɨn təməfən e Krɨsto

3 Nəni-viviən tatuvən o Uhgɨn u Tatə rəha Iərmənɨg Iesu Krɨsto rəhatah. E Krɨsto, in təmətuati e narmɨtah nəuvɨriən rəfin əha iətəm təmsɨpən e negəu e neai.
4 Tol lanu, mətəu-inu nian Uhgɨn təməsol əhanəhiən neai mɨne nɨftəni, mətəu in təmɨtəpɨn itah məmə kəhuva kətiəh kitah Krɨsto, kəni məmə e nəhmtɨn, kitah kotəhruahru kəni kəseh-pəniən noliən tərah kəti e kitah.
5 Mətəu-inu Uhgɨn tolkeikei pɨk itah, uərisɨg in təmol natim-nati, mətəu in təmɨtəpɨn rəkɨs itah məmə okəhuva nenətɨn mɨn e Iesu Krɨsto. Nati əha tatɨtəu=pən əmə nəuian mɨne nati nak iətəm in tolkeikei.
6 Təmol lanəha məmə kitah okotəni-vivi Uhgɨn o rəhan nəuvɨriən iətəm in təuvɨr tapirəkɨs, nəuvɨriən əha iətəm təmətuati əpnapɨn əmə kəm tah e Nətɨn iətəm in tolkeikei pɨk.
7 Mətəu-inu nɨra Krɨsto təmaiu, kitah kəməhuva kətiəh lan, kəni Uhgɨn təmɨtɨs itah e rəhatah noliən tərah mɨn,

---

1:1 Uək 18:19-21; 19:1 **1:3** Efəs 2:6 **1:4** Jon 15:16 **1:5** Jon 1:12

inəha təmafəl rəkis noliən tərah min rəhatah. !Nipəhriəniən,
nəuviriən rəha Uhgin in iahgin tapirəkis!
8 Kəni təməfa nəuviriən əha iətəm təfigəm mapirəkis.
E neinatigiən mine nəhruniən min rəfin rəhan,
9 nikin tagiən məmə təmol əpu kəm tah nati oneuən e
nəlpəkauiən e rəhan nəghatiən, iətəm in otol e Kristo.
10 Kəni inu nətəligiən rəha nəlpəkauiən inəha. O nian kəti,
e nian əhruahru rəhan, in otəhlman e natimnati rəfin e
neai mine niftəni okəhuva məutatig ahgəl e narmənigiən rəha
Kristo.
11 Uhgin tatol natimnati rəfin tətuva təhmen əmə məmə inu
təməni tol lanəha. Aupən aupən agin in təmitəpin itah məmə
okəhuva rəhan min nian təmiuvi=pa itah kəhuva motol kətiəh
kitah Kristo.
12 Təmol lanəha məmə itimah nəuaniləuis min rəha Is-
rel u iəmotaupən motəhatətə e Kristo, itimah iəkotol məmə
nətəmimi okotləfəri nərgi Uhgin iətəm nəsanəniən asoli rəha
nəhagəhagiən tətatig lan.
13 Kəni itəmah Nanihluə* min, nəməhuva kətiəh itəmah
Kristo nian itəmah min nəmotətəu nəghatiən pəhriən,
nanusiən rəha nosmiəgəhiən. Nəmotəhatətə lan, kəni Uhgin
təfinə Narmin Rəhan kəm təmah təhmen e nəmtətiən kəti
məmə itəmah rəhan min.
14 Mətəu-inu kitah kəmotos Narmin Rəha Uhgin, kəni kitah
kotəhrun vivi məmə Uhgin otəfa natimnati təuvir min kəm
tah iətəm in təməniəkis məmə in otol. Kitah okotos natimnati
min əha nian Uhgin otitis itah u rəhan min. Inu otol məmə
nətəmimi okotəni-vivi Uhgin mətəu-inu in ilis tapirəkis.

Nəni-viviən mine nəfakiən rəha Pol

15-16 Mətəu-inu o natimnati min u, iətəfaki o təmah nian
rəfin mətəuarus=pa u rəueiu, kəni iatəni tagkiu kəm Uhgin
o təmah nian rəfin. Noliən əha iəmətuəuin nian iəmətəu
nanusiən e rəhatəmah nəhatətəiən e Iərmənig Iesu, mine
rəhatəmah nolkeikeiən o nətəm kəutəfaki min rəfin.
17 Iətəfaki o təmah kəm Uhgin iətəm in Uhgin rəha Iərmənig
Iesu Kristo rəhatah, kəni in Tatə iətəm kətəni-vivi katisiai pik
agin. Iətəfaki məmə in otəfinə narmin rəha neinatigiən mine
nəhruniən məmə nəkotəhrun vivi in təhmin min.
18 Kəni iətəfaki min məmə in oterəh e rəhatəmah nətəligiən
məmə onəkotəhrun nati nak nəmotələhu=pən əskasik
rəhatəmah nətəligiən lan, itəmah nətəm Uhgin təmauin e
təmah. Kəni iətəfaki min məmə onəkotəhrun məmə Uhgin
otəfinə nati təuvir tapirəkis kəm təmah u nəutəhatətə e Kristo.†

1:7 Efəs 2:7; Kol 1:14 **1:9** Rom 16:25 **1:10** Kol 1:16,20 **1:11** Rom 8:28-29
* **1:13** Nanihluə, Ianihluə — Afin-to e tiksinəri. **1:14** 2Kor 1:22 **1:17** Kol 1:9
† **1:18** Nati təuvir u tətəghati e nəmiəgəhiən itulin itəmah Uhgin əpəha e negəu e neai.

19 Kəni iətəfaki min məmə onəkotəhrun nəsanəniən rəhan
məmə in iahgin pik agin, kəni nəsanəniən əha tatol uək e
nəmiəgəhiən rəhatah nətəm kəutəni nipəhriən e Iesu. Kəni
nəsanəniən əha in təhmen əmə e rəhan nəsanəniən asoli
20 iətəm təmol Iesu təmiəgəh min e nimisiən, kəni təmol
məmə in təmuva mətəharəg e nikali Uhgin maru e negəu e
neai, ikin ima nəsanəniən mine nisiaiən.
21 Kəni Iesu in ilis e nətəmi asoli min mine nepətiən min
rəfin, mine narmənigiən min rəfin, mine nəsanəniən min rəfin,
mine nərgin min rəfin, e nian u rəueiu, mine e nian iətəm
otəpanuva.
22 Kəni Uhgin təmələhu=pən natimnati rəfin agin kəutatig
ahgəl narmənigiən rəhan, kəni mol in tuva rəhn-kapə natim-
nati rəfin, kəni inu otasiru e niməfaki.
23 Kəni niməfaki in nipəti Iesu, kəni nəlpəkauiən rəha Uhgin
e Kristo tətuva nipəhriəniən e niməfaki, kəni e noliən min əmə
əha, nəlpəkauiən rəha Uhgin o natimnati rəfin tətuva pəhriən
e Kristo.

2

Nəmiəgəhiən vi e Iesu

1 Itəmah u, aupən təhmen əmə məmə nəmohmis e
narmitəmah mətəu-inu nəmotəhti nəuia Uhgin, kəni motol
noliən tərah min.
2 Nəmautan mautol noliən tərah rəha niftəni, kəni mau-
tol nəuia iətəmi tətarmənig e nəsanəniən rəha nərahiən rəha
nimagəuagəu, u Setən. In əmə əha narmin tərah iətəm tatol uək
rəueiu e nəmiəgəhiən rəha nətəmi u kəutəhti nəuia Uhgin.
3 Itimah min iəmautatig lanəha təhmen əmə e lah nian kəti
aupən. Nikitimah tolkeikei noliən tərah min, kəni itimah
iəmautol nərahiən əha iətəm kəmotol nikitimah tagiən. Nati
nak iətəm təmsipən e nikitimah mine nətəligiən tərah min
rəhatimah, mətəu itimah iəmautohtəu=pən əmə ilah. Kəni
nian iəmotair, mətəu noliən tərah tinatig rəkis e nikitəmah,
təhmen əmə məmə noliən tərah tinatig rəkis e nətəmi əpnapin
min. Kəni niki Uhgin tətahmə o noliən tərah min rəhatimah,
kəni in otəkeikei mol nalpiniən kəm timah.
4 Mətəu Uhgin, in təriauəh e nolkeikeiən o tah, kəni rəhan
nasəkəhruiniən o tah in iahgin pik.
5 Kəni nati əpnapin e nian əha təhmen məmə kəmohmis e
narmitah o noliən tərah min, mətəu in təmol itah kotəmiəgəh
kitah Kristo mətəu-inu in tolkeikei pik itah. (Otətəlig-to lan. E
nəuviriən rəhan, in təmosmiəgəh itəmah.)

1:19 Kol 1:11 **1:20** Sam 110:1; 2Kor 13:4; Kol 2:12 **1:21** Kol 1:16; 2:10
1:22 Sam 8:6 **1:23** Rom 12:5; Efəs 4:10,15; Kol 1:18 **2:2** Kol 3:7; Tait 3:3
2:3 Kol 3:6 **2:5** Kol 1:21; 2:13

6 Kəni Uhgin təməfəri itah, kitah Kristo, kəni təmol məmə
kitah kotəharəg kitah Kristo e negəu e neai.
7 Uhgin təmol lanəha məmə e nian iətəm otəpanuva, in
otəgətun rəhan nəuviriən iətəm in iahgin tapirəkis agin, kəni
kitah kauteruh rəhan nəuviriən e noliən təuvir rəhan kəm tah
e Kristo Iesu.
8 E nəuviriən asoli rəha Uhgin iətəm in təmətuati lan kəm
təmah, in təmosmiəgəh itəmah e nəhatətəiən, kəni natimnati
min əha, səniəmə itəmah aru nəmotol, mətəu in nati kəti iətəm
Uhgin tətəfa əpnapin əmə kəm təmah,
9 səniəmə e uək kəti iətəm itəmah nəmotol, kəni tol lanəha ko
iətəmi kəti təsəfəri aruiən in ohni.
10 Tol lanəha mətəu-inu in Uhgin iətəm tatol uək e
nəmiəgəhiən rəhatah, kəni in təmol itah e Kristo məmə kitah
okotol uək min iətəm kotəuvir. Uək min u, Uhgin tinol əpenə-
penə rəkis lan məmə kitah okotol ilah.

Ilah kəməhuva kətiəh e Kristo

11 Tol lanəha, itəmah onəsotaluiən məmə nian nəmotair,
kəni itəmah səniəmə nəuaniləuis rəha Isrel. Kəni nətəm Isrel
nətəm kinəhgi=pən rəkis ilah, ilah kəmotəni məmə itəmah
Nanihluə min mətəu-inu kəsəhgi-pəniən itəmah. Mətəu nati u,
in nati kəti iətəm katol əmə e nipəti iətəmimi, mətəu təsekiən
nikilah.
12 Kəni onəsotaluiən məmə e nian əha, itəmah nəmotəhtul
isəu o Kristo, itəmah səniəmə nətəm Isrel əhruahru, mətəu
itəmah Nanihluə min əmə, kəni nəniəskasikiən min rəha
nasiruiən rəha Uhgin kəm nətəm Isrel aupən iətəm kəməlis
ilah lan e Uhgin, ko təsuvaiən məmə rəhatəmah. Nəmiəgəhiən
rəhatəmah e nəhue nitəni u in təmol lanəha məmə, itəmah
nəmotəruru agin Uhgin, kəni rəhatəmah nuhuiniən tikə agin
məmə onəkəhuvən məutatig itəmah Uhgin əpəha e negəu e
neai.
13 Mətəu itəmah min u aupən nəmotan isəu o Uhgin,
nəməhuva kətiəh itəmah Kristo Iesu, kəni rəueiu nəməhuva
pəhriən o Uhgin e nira Kristo.
14 Tol lanəha mətəu-inu Kristo pisin əmə təmələhu
nəmə̈linuiən, təmə̈lis nəuaniləuis rəha Isrel mine Nanihluə
min kəhuva kətiəh məmə ilah nətəm kətiəh min əmə. Aupən,
Lou rəha nəuaniləuis min rəha Isrel təməuəri ilah mine
Nanihluə min matol məmə ilah kautol tikimir, təhmen=pən
əmə e nipəgləuahtəniəkis kəti tətəuəri nətəmimi əpəha e nitəuət
kəti mine nətəmimi əpəha e nitəuət kəti min. Mətəu Kristo
təmirəuei nipəgləuahtəni əha.
15 Təmol lanəha nian in təmimis e nigi kəməluau, kəni təmol
məmə kitah okotəpəh nitəu-pəniən Lou min rəfin rəha nətəm

2:6 Kol 2:12 **2:9** 1Kor 1:29-31; 2Tim 1:9 **2:10** Tait 2:14 **2:12** Rom 9:4; Kol 1:21 **2:13** Kol 1:20 **2:14** 1Kor 12:13

Isrel məmə okotəhruahru e nəhmti Uhgin. Kristo təmol lanəha
məmə in otol nətəm Isrel mine Nanihluə min kəhuva kətiəh
lan. Kəni e noliən əha, in təmələhu nəmənlinuiən.
16 Kəni e nimisiən rəhan e nigi kəmənluau, Kristo təmos ilah
kəhuva kətiəh, kəni mit ilah mohtəlig=pən o Uhgin, kəni mol
rəhalah timəti tamis.
17 In təmuva mətəni pətigəm nəmənlinuiən kəm təmah
u aupən nəmənutatig isəu o Uhgin, kəni mətəni pətigəm
nəmənlinuiən kəm timah u iəmənutatig iuəkir o Uhgin.
18 Kəni rəueiu e nati nak iətəm Kristo təmol, kitah rəfin
nətəm Isrel mine Nanihluə min, kotəhrun nuvaiən o Tatə
Uhgin e Narmin Rəhan kətiəh əmə.
19 Kəni tol lanəha, səniəmə itəmah iapispis min uə nətəm
ihluə, mətəu rəueiu itəmah natig min e negəu e neai itəmah
nətəm kəutəhatətə e Iesu, kəni itəmah nenəti Uhgin min.
20 Kitah kotəhmen e nimə kəti rəha Uhgin iətəm nəhlki nimə
in Kristo Iesu, kəni aposil min mine iəni min, ilah nəhlmi nimə
asoli min,
21-22 kəni Kristo tatilpin itəmah Nanihluə min e nimə əha
təhmen e nəhlmi nimə min, kəni tatuvləkin nəhlmi nimə min
rəfin məmə ilah okəhuva nimə əhruahru rəha nəfakiən kəm
Iərmənig, iətəm Uhgin tətatig ikin e Narmin Rəhan.

3

Pol təməni pətigəm nəlpəkauiən oneuən rəha Uhgin

1 Iəu Pol, iəməni pətigəm nanusiən rəha Kristo Iesu kəm təmah
Nanihluə min, kəni kəməfa iəu e kaləpus ohni, kəni iətatig
ikinu rəueiu.
2 Itəmah nəkotəhrun rəkis məmə Uhgin təməfa uək asoli u
kəm iəu məmə iəkəni pətigəm nəuviriən rəhan kəm təmah.
3 Təhmen e nəghatiən iətəm iəmətei rəkis kəm təmah, iətəni
məmə Uhgin pisin əmə təmol əpu nati oneuən rəhan kəm iəu.
4 Nian onəkotafin nəghatiən əha, kəni onəkotəhrun rəhak
nəhruniən e nipəti nəghatiən rəha nəlpəkauiən oneuən rəha
Uhgin e Kristo.
5 Uhgin təməsol əpuiən nati u kəm nətəm aupən, mətəu
rəueiu tinol əpu e Rəhan Narmin kəm rəhan min aposil min
mine iəni min iətəm təmitəpin rəkis.
6 Nati oneuən əha məmə e nanusiən təuvir əmə, Nanihluə
min, ilah min kəməhuva motəhmen e nətəm Isrel o nosiən
nəuviriən rəha Uhgin, kəni ilah kəməhuva kətiəh, kəni kautos
pəti nəuviriən rəha Uhgin e nəniəskasikiən rəhan e Kristo Iesu.

2:15 Kol 2:14 **2:16** Sek 9:10; Kol 1:20,22 **2:17** Aes 57:19 **2:19** Efəs 3:6
2:20 1Kor 3:11 **2:21-22** 1Kor 3:16; 1Pitə 2:5 **3:1** Fil 1:7,13 **3:2** Kol 1:25
3:3 Efəs 1:9-10; Kol 1:26 **3:6** Efəs 2:13,16-19

7 E nəuviriən asoli iətəm Uhgin təməfa əpnapin əmə kəm iəu
e nəsanəniən asoli rəhan, in təməfa uək u rəha nəni pətigəmiən
nanusiən təuvir əha.
8 Nati əpnapin iəu ləhtəni agin e nətəmimi rəfin rəha Uhgin,
mətəu e nəuviriən rəhan, Uhgin təməfa uək u, məmə iəkəni
pətigəm kəm təmah u Nanihluə min, nəuviriən min rəha Kristo
iətəm ko kitah kəsotəhruniən ilah rəfin mətəu-inu ilah tepət
naunun tikə,
9 kəni iəkol əpu kəm nətəmimi rəfin noliən iətəm Uhgin
təmol rəhan nəlpəkauiən oneuən otuva miet pətigəm. Uhgin
u təmol natimnati rəfin, in təmətəhluaig e nəlpəkauiən əha
nuvəh rəkis.
10 In təmol lanəha məmə rəueiu in otol pətigəm kəm iərmənig
min mine nepətiən min əpəha e magəuagəu rəhan neinatigiən
iətəm suaru rəhan tepət tepət. Kəni ilah okoteruh rəhan
neinatigiən nian okoteh niməfaki.
11 Inu nəlpəkauiən rəhan iətəm tətatig itulin, kəni təmuva
nipəhriəniən e Kristo Iesu, Iərmənig rəhatah.
12 Kəni mətəu-inu e Kristo mine rəhatah nəhatətəiən lan,
kitah kotəhrun nuvaiən nian rəfin otəhtul e nəhmti Uhgin
məsotəginiən.
13 Tol lanəha, iəkətapuəh o təmah məmə sotoliən məmə
nətəligiən rəhatəmah teiuaiu e nahməiən iətəm iətatig lan
ikinu. Iətətəu nahməiən o təmah, kəni in otasiru e rəhatəmah
nəmiəgəhiən.

Nəfakiən rəha Pol

14 Mətəu e natimnati min əha iətəm iəu iəməni rəkis, kəni
iətasiəulin mətəfaki kəm Uhgin Tatə,
15 iətəm in təmol nətəmimi min rəfin e nəhue nitəni min
mine əpəha e negəu e neai.
16 Nəsanəniən mine nolkeikeiən mine neinatigiən rəha
Uhgin in tepət təuvir tapirəkis, kəni iəkətapuəh o Uhgin məmə
Narmin Rəhan otol nikitəmah təsanən e nati təuvir min əha
rəhan
17 məmə e nəhatətəiən rəhatəmah e Kristo, in otatig kətiəh
e nikitəmah. Kəni iətəfaki min məmə nəmiəgəhiən rəhatəmah
oteiuaiu mamnim vivi e nolkeikeiən rəha Uhgin
18 məmə itəmah nətəmi rəfin iətəm nəutəhatətə e Kristo,
onəkoteh vivi nolkeikeiən asoli rəha Kristo iətəm naunun tikə.
In teiuaiu tapirəkis lokamnim apin. In təri tapirəkis məhau
min. Suaru rəhan taiu tapirəkis suaru rəha mitigar. In iahgin
tapirəkis nəhue niftəni rəfin agin.
19 Nolkeikeiən əha rəha Kristo, ko kəsotəhrun rəfiniən
mətəu-inu in iahgin pik, mətəu iətəfaki məmə onəkotəhrun

3:7 Kol 1:25 **3:8** 1Kor 15:9-10 **3:12** Jon 14:6; Rom 5:2

vivi nolkeikeiən əha məmə Uhgɨn otəriauəh e nəmiəgəhiən rəhatəmah e noliən təuvɨr mɨn rəfin rəhan.
20 ! Kəni pəh kotəfəri nərgɨ Uhgɨn! E nəsanəniən rəhan iətəm tatol uək e nəmiəgəhiən rəhatah, in təhrun noliən natimnati tapirəkɨs agɨn natimnati rəfin iətəm nɨkitah tətəhti uə kəutətapuəh ohni.
21 Pəh kitah niməfaki kotol kətiəh kitah Krɨsto Ieɨsu mautənivivi Uhgɨn nian rəfin matuvən matuvən əmə lanko naunun tɨkə. !Əuəh!

4

Kitah kətiəh e Krɨsto

1 Uhgɨn aru təmauɨn e təmah məmə itəmah nəkəhuva rəhan mɨn nətəmimi, kəni təmauɨn itəmah məmə nəkəutaliuək e nəmiəgəhiən iətəm təhruahru agɨn. Tol lanəha, iəu Pol u iətatɨg e kaləpus o Iərmənɨg, iəkətapuəh əskasɨk o təmah məmə onəkotatɨg e nəmiəgəhiən təuvɨr kəti tol lanəha.
2 Otosiahu aru itəmah e natimnati rəfin, kəni məhuva itəmah nətəmi mətɨg, kəni nətəlɨgiən rəhatəmah otəfəməh, kəni nian suah kəti otol nati kəti təsəhmeniən e nəhmtɨtəmah, kəni nɨkitəmah otəsahmə uəhaiən ohni e nolkeikeiən rəha Uhgɨn.
3 Narmɨn Rəha Uhgɨn təmuhapumɨn itəmah, tol lanəha onəkotalkut əskasɨk məmə nəkotatɨg kətiəh e nəməlinuiən.
4 Kitah nɨpətɨn kətiəh əmə, kəni Narmɨn Rəha Uhgɨn kətiəh əmə, kəni itəmah nautələhu=pən əskasɨk rəhatəmah nətəlɨgiən e nati kətiəh əmə, nəuvɨriən iətəm Uhgɨn təmauɨn e təmah ohni.
5 Kəni Iərmənɨg kətiəh əmə, nəgətuniən kətiəh əmə, bəptais kətiəh əmə;
6 kəni kitah kəutəfaki kəm Uhgɨn kətiəh əmə u in rəhatah rəfin Tatə. In tətarmənɨg rəfin e tah, kəni tatol rəhan uək e nəmiəgəhiən rəfin rəhatah, kəni mətatɨg e nɨkitah rəfin.
7 Mətəu Krɨsto təməuəri rəhan nəsanəniən kəm kitah rəfin agɨn kətiəh kətiəh o noliən uək pɨsɨn pɨsɨn mɨn.
8 Tol lanəha, Nauəuə Rəha Uhgɨn tətəni məmə,
"Nian in təməri ilɨs agɨn,
kəni miti pətɨgəm rəhan tɨkɨmɨr mɨn iətəm təmehpahu ilah.
Kəni təməfən nati təuvɨr kəm nətəmimi."
9 Eruh to nəghatiən əha məmə, "In təməri." Nɨpətɨn təni məmə, Krɨsto təmaupən meiuaiu ləhtəni agɨn, ikɨnu e nəhue nɨftəni.
10 Suah u iətəm təmeiuaiu=pa, in iətəmi kətiəh əmə iətəm in təməri mɨn ilɨs agɨn mapirəkɨs neai məmə in otəriauəh e ikɨn mɨn rəfin.
11 In iətəmi kətiəh əmə iətəm in təməfən nəsanəniən rəhan kəm nətəmimi pɨsɨn pɨsɨn mɨn məmə nəuvein okəhuva aposɨl mɨn, nəuvein okəhuva iəni mɨn, nəuvein okəhuva nətəmimi rəha

4:2 Kol 3:12-13 **4:3** Kol 3:14-15 **4:6** 1Kor 12:6 **4:7** Rom 12:3,6 **4:8** Sam 68:18 **4:9** Jon 3:13

nəni pətigəmiən nanusiən təuvir, nəuvein okəhuva pastə min
mine nəgətun min.
12 Kristo təmol lanəha məmə ilah okotasiru motol əpenə-penə e
nətəmimi rəha niməfaki, kəni nətəmimi rəha niməfaki okotol
uək rəha Uhgin məmə nipəti Kristo otəskasik,
13 mətəuarus kitah rəfin kəhuva motol kətiəh e nəhatətəiən
rəhatah, mine nəhruniən e Nəti Uhgin, kəni motepət məhuva
motəhmen e Kristo iətəm in təhruahru agin.
14 Kəni kitah okotəpəh noliən min rəha kəlkələh min u
nian rəfin kəutəuhlin rəhalah nətəligiən e nati kinotəhatətə
rəkis lan, təhmen e kinu kəti iətəm naiəh tatos. Nətəligiən
rəhatəmah tatol lanəha mətəu-inu suah kəti tətəgətun
nati pisin, uə suah kəti min tatiuvi rəhatəmah nətəligiən e
nəghatiən rəhan iətəm nikitəmah təhti məmə in təuvir, mətəu
nipəhriəniən, suah kəha təteiuə.
15 Mətəu kəpə, kitah okəsotoliən lanəha. E nolkeikeiən,
okotəni əmə nipəhriəniən. Kəni e noliən əha, e natimnati rəfin
iətəm kautol, okotepət məhuva motəhmen e Kristo, iətəm in
rəhn-kapə niməfaki.
16 Kəni Kristo tatol məmə rəhan min nətəmimi kəhuva
kətiəh, təhmen=pən əmə e nəuaniləuis min iətəm kautilpin
nipəti iətəmimi. Nian nəuəli-nəuəli nipətin kautol vivi
uək əhruahru rəhalah e nolkeikeiən, mol nipətin tatepət
mətəskasik.

Noliən vi rəha iəfaki min

17 E nərgi Iərmənig iətəni əskasik kəm təmah məmə
onəsotohtəu=pən miniən noliən rəha nətəmi min u kəsotəniən
nipəhriəniən e Uhgin. Nətəligiən rəhalah tol nati əpnapin lan.
18 Nəhruniən rəhalah tətan əmə əpəha tapinəpu ikin, kəni
mautan isəu o nəmiəgəhiən iətəm Uhgin tətəfa mətəu-inu rəhn-
kapə lah tiəkis kəni kəsotolkeikeiən məmə okotəhrun Uhgin,
kəni kinotəruru nati.
19 Kəni məsotaulisiən e rəhalah noliən tərah min, kəni
minotegəhan e noliən tərah min kəutarmənig e nəmiəgəhiən
rəhalah, təhmen e nitəuiən nipətan, mine noliən min lanəha.
Kəni nian rəfin kautolkeikei min məmə okotol təhmin min.
20 !Mətəu nian kəmotəgətun itəmah e Kristo, nəgətuniən əha
in tol pisin agin e inəha!
21 Kəmətəgətun itəmah e noliən rəha Kristo, kəni itəmah
rəhan min, kəni kəgətun itəmah e nipəhriəniən iətəm tətatig
lan.
22 Kəni kəməgətun itəmah məmə onəkotəhlman e rəhatəmah
noliən əuas min u kotərah, təhmen e nati pien kəti. Kəni

4:11 1Kor 12:28 **4:13** Kol 1:28 **4:16** Kol 1:18; 2:19 **4:17** Rom 1:21; 1Pitə 1:14

motəpəh nətəligiən əuas min u kotərah. Nolkeikeiən tərah min
mine neiuə min koatərəkin noliən min mine nətəligiən min.
23 Nəmiəgəhiən mine nətəligiən rəhatəmah otəkeikei muva
məuvir vivi min.
24 Kəni itəmah onəkotəkeikei məhuva nətəmimi vi min e
noliən min mine nətəligiən min rəhatəmah, iətəm Uhgin təmol
məmə okotəhmen lan, inu noliən min iətəm nikin tətagiən lan,
mine noliən min əhruahru pəhriən.
25 Tol lanəha, itəmah rəfin nəkotəkeikei motəpəh noliən rəha
neiuəiən, mətəu nəkotəni nipəhriəniən kəm təmah min, mətəu-
inu kitah nəuəli-nəuəli nipəti Kristo.
26 Nian nikim tətahmə, soliən noliən tərah, kəni alu uəhai
əmə məsoliən niəməha tətatig lam mətəuarus mitigar tuvən
miuvig,
27 kəni məsəfəniən nəua nimahan kəti kəm Setən.
28 Iətəm tətakləh otəkeikei məhlan e noliən əha, mətəu in
aru otəkeikei mol uək kəti e nəhlmin məmə otos məni nəuvein
iətəm təhrun nəfəniən nasiruiən kəm ianrah min.
29 Səniən nəghatiən tərah e nohlim, mətəu əni əmə nati təuvir
iətəm otasiru e nətəmimi nian kotaliuək e suaru pisin pisin
min, məmə nəghatiən min əha otasiru e lah.
30 Sotoliən Narmin Rəha Uhgin tətəu nahməiən o noliən
rəhatəmah, mətəu-inu in nəmtətiən rəhatəmah məmə itəmah
rəha Uhgin, kəni in otos rəkis itəmah e noliən tərah min e nian
rəha nosmiəgəhiən.
31 Kəni əraki rəfin e natimnati min u: nahməiən e
nikitəmah iətəm tətatig tatuvəh o nati kəti tərah iətəmi təmol
e təmah; kəni əraki min e noliən niəməha; mine noliən rəha
nəni rahiən nətəmimi; mine noliən rəha nikitəmah mine
nohlitəmah titatiperəh pik təhmen e kaluəluə; mine noliən
rəha norgəhuiən; mine noliən min rəfin iətəm okotol nərahiən
kəm nətəmimi.
32 Mətəu otəuvir o təmah min, kəni motol nikitəmah
timətmətig o təmah min. Kəni nəmə itəmah kəti otol nati tərah
kəti kəm təmah kəti min, kəni otalu əmə lan, təhmen=pən əmə
məmə Uhgin təmalu e rəhatəmah noliən tərah min mətəu-inu
Kristo təmimis o təfagə tərah min rəhatəmah.

5

Nəmiəgəhiən e nəhagəhagiən

1 Tol lanəha, otalkut əskasik məmə onəkotisikəuvin Uhgin
mətəu-inu itəmah nenəti Uhgin min iətəm in tolkeikei pik
itəmah.

4:22 Rom 8:13; Kol 3:9 **4:23** Rom 12:2 **4:24** Jen 1:26; Kol 3:10 **4:25** Sek 8:16; Kol 3:8-9 **4:26** Sam 4:4; Jem 1:19-20 **4:29** Kol 4:6 **4:30** Aes 63:10; Efəs 1:13-14; 1Təs 5:19 **4:31** Kol 3:8 **4:32** Mat 6:14; 18:22-35; Kol 3:12-13 **5:1** Mat 5:48

2 Kəni otaskəlim əskasik noliən rəha nolkeikeiən, təhmen əmə
məmə Kristo təmolkeikei itah lan kəni muva mimis o tah, kəni
nimisiən rəhan təhmen e sakrifais kəti iətəm kəmuvan e nigəm
nəmiəvi nahnigəm təuvir iətəm kətəfən kəm Uhgin mol nikin
tagiən lan.*
3 Mətəu-inu itəmah nətəmimi rəha Uhgin iətəm
nəkotəhruahru, kəni itəmah onəsotol aginiən noliən nati
kəti məmə okəni rah itəmah ohni. Iatəni noliən tərah min
təhmen e nipətan mine nəman mine, kautit oneuən ilah min;
mine noliən tərah rəfin iətəm tol naulisiən o nəniən; mine
nətəmimi min u navərəs min.
4 Kəni təsəuviriən məmə nəkotəni nəghatiən iətəm taulis o
nəniən, uə nəghatiən alməli min, uə nəuvsaniən tərah, uə
nəpauəiən. Təsəhruahruiən məmə nəkotəni nəghatiən tərah
min əha. Mətəu otəni nəghatiən təuvir min kəm Uhgin, məmə
nikitəmah tagiən o natimnati iətəm in təmol o təmah.
5 Kəni nəkotəkeikei motəhrun nati u məmə, nətəmimi nətəm
kautohtəu nipətan, uə nətəmimi nətəm kautol noliən tərah
iətəm tol naulisiən o nəniən, uə nətəm kəutaumis, ilah min
əha ko kəsəhuvəniən e negəu rəha Kristo mine Uhgin, (nətəm
kəutaumis kotəhmen e nətəmimi kəutəfaki kəm narmi nati
min, rəhalah nautə in uhgin rəhalah).
6 Sotegəhaniən məmə suah kəti otiuvi=pən itəmah e
nəghatiən eiuə min rəhan u nipəhriən lan tikə. Mətəu-inu
o noliən tərah min əha, Uhgin nikin otərah kəni tol nalpiniən
kəm nətəmimi iətəm kəutəhti nəuian.
7 Tol lanəha, nəsəhuvəniən motan pəti itəmah min ilah
motol noliən tərah min iətəm kautol.
8 Nian kəti aupən, napinəpuiən təmatarmənig e təmah,
mətəu rəueiu itəmah ninəhuva o Kristo kəni nəhagəhagiən
tinətarmənig e təmah. Tol lanəha, otəni təhmen e nətəmi rəha
nəhagəhagiən,
9 mətəu-inu nəhagəhagiən e nəmiəgəhiən rəhatəmah tətəuə
e nəuviriən, mine nəhruahruiən, mine nipəhriəniən.
10 Kəni otalkut məmə onəkotəsal motəhrun noliən min iətəm
okotol Uhgin nikin tagiən lan.
11 Sotohtəu-pəniən nətəmimi rəha napinəpuiən motol noliən
tərah min itəmah min ilah. Nati təuvir min e noliən min əha
tikə. Mətəu otəmki=pa noliən min əha e nəhagəhagiən, kəni
nətəmimi okotun məmə noliən min əha kotərah.
12 Noliən oneuən min rəha nətəmi u nətəm kəutəhti nəuia
Uhgin, ilah noliən min rəha naulisiən, kəni naulisiən asoli o
nəni pətigəmiən noliən min əha.

---

* **5:2** Uvən meruh e tiksinəri nəghatiən u "sakrifais."

5:2 Eks 29:18; Hip 10:10 **5:5** 1Kor 6:9-10; Kol 3:5 **5:6** Rom 1:18; Kol 2:4,8 **5:8** Jon 12:36; Efəs 2:13; Kol 1:13; 1Pitə 2:9

13 Mətəu natimnati rəfin iətəm kəhuva e nəhagəhagiən,
nətəmimi koteruh vivi məmə ilah kotəhro lanu.
14 Tol lanəha mətəu-inu nian nəhagəhagiən tətasiəgəpin nati
kəti, kəni nətəmimi kauteruh əhruahru. O nati u kətəni məmə,
"Itəmah u nəutapili, otair-tə,
otəmiəgəh e nimisiən,
pəh Kristo otasiəgəpin itəmah."
15 Kəni əutətəu vivi itəmah o rəhatəmah noliən min,
məsotatigiən məmə nətəm kəutalməli mine, mətəu nəkotatig e
neinatigiən,
16 kəni nian rəfin okəmə nəkoteruh suaru o noliən nəuviriən
kəti, autol, mətəu-inu rəueiu kəutatig e nian rəha nərahiən
tepət.
17 Kəni tol lanəha, sotalməliən-tə, mətəu otəkeikei motalkut
məmə onəkotəhrun nati nak iətəm Iərmənig tolkeikei.
18 Sotapisiən e wain mətəu-inu otiuvi=pən itəmah e
nalməliən, mətəu təuvir məmə nəmiəgəhiən rəhatəmah
otəriauəh əmə e Narmin Rəha Uhgin.
19 Otəghati kəm təmah min e nəpuən min e Nauəuə rəha
Nəpuən, mine nəpuən min rəha niməfaki, mine nəpuən min
iətəm tatsipən e Narmin Rəha Uhgin. Otani, kəni otani nəpuən
min e nikitəmah kəm Iərmənig,
20 kəni nəkotəkeikei məutəni kəm Tatə Uhgin məmə
nikitəmah tagiən o natimnati rəfin, kəni otəni e nərgi Iərmənig
Iesu Kristo.

Noliən rəha nətəm kəmotol marit

21 Nian itəmah kəti tətəghati, sotaskəlimiən e rəhatəmah
əmə nətəligiən, mətəu otətəlig-to e nəghatiən rəhan, kəni motol
mətəu-inu nəkotisiai Kristo.
22 Itəmah nipətan nətəm ninotol rəkis marit, otətəlig kəni
motol nəghatiən rəha nəman min rəhatəmah təhmen məmə
nautol kəm Iərmənig.
23 Otol lanəha mətəu-inu iərman in tarmənig e rəhan pətan
təhmen e Kristo in tarmənig e niməfaki u nipətin, kəni in rəhan
Iosmiəgəh.
24 Niməfaki tətətəlig lan kəni matol nəghatiən rəha Kristo,
kəni təhmen-əhmen əmə, nipətan nətəm kinotol rəkis marit
okotəkeikei mautətəlig lan kəni motol nəghatiən rəha rəhalah
min nəman e natimnati rəfin.
25 Kəni itəmah nəman nətəm ninotol rəkis marit, otolkeikei
rəhatəmah nipətan təhmen əmə məmə Kristo təmolkeikei
niməfaki, kəni məfən rəhan nəmiəgəhiən ohni.

5:13 Jon 3:20-21 **5:14** Aes 26:19; Rom 13:11 **5:16** Kol 4:5 **5:18** Luk 21:34
5:19 Kol 3:16 **5:20** Kol 3:17

26 Təmol lanəha məmə in otol niməfaki otəhruahru, kəni
təmeikuas lan e nəghatiən rəha Uhgin, təhmen e nəhu
təteikuas e nətəmimi.
27 Təmol min lanəha məmə Kristo təhrun nosiən rəhan
niməfaki muva ohni, kəni niməfaki u təhruahru vivi, kəni
kəseh-pəniən noliən tərah kəti lan, kəni in təuvir məhagəhag.
Niməfaki əha in təhmen e pətan kəti iətəm kəmol=pən malə-
malə kəm in məmə otol marit, kəni nati kəti tikə e nipətin iətəm
təsəhruahruiən.
28 Kəni təhmen əmə lanəha, nəman okotəkeikei motolkeikei
rəhalah nipətan min təhmen məmə kautolkeikei aru əmə
nipətilah. Iətəmi u in tolkeikei pik rəhan pətan, tolkeikei aru
in.
29 Otətəlig-to, iətəmi kəti tikə iətəm tətəməki aru e nipətin,
mətəu in tətaugin vivi kəni materuh vivi, təhmen əmə məmə
Kristo tatol kəm niməfaki,
30 mətəu-inu kitah nəuvetin nipətin.
31 Nauəuə Rəha Uhgin tətəni məmə, "Kəni o nati əha, suah
kəti otiet rəkis e rəhan tatə mine mamə, kəni mol kətiəh ilau
rəhan pətan, kəni ilau okiəuva matuol kətiəh e nipətilau mine
nəmiəgəhiən rəhalau."
32 Nəghatiən əha in nəghatiən təuvir kəti iətəm təfigəm, kəni
nipətin tətəhluaig. Mətəu iətəni məmə in nəghatiən əuhlin kəti
məmə Kristo mine niməfaki, ilau kətiəh.
33 Mətəu nəghatiən əha tətuva min o təmah. Kəni itəmah
nəman kətiəh kətiəh onəkotolkeikei rəhatəmah nipətan min
təhmen e nautolkeikei aru min itəmah. Kəni nipətan,
nəkotəkeikei motisiai rəhatəmah nəman.

6

Noliən rəha kəlkələh min mine tatə mine mamə

1 Itəmah kəlkələh min. Otol nəuia tatə min mine mamə min
rəhatəmah mətəu-inu itəmah rəha Iərmənig, kəni noliən u in
təhruahru məmə itəmah onəkotol.
2 Nəghatiən kəti e Nauəuə Rəha Uhgin tətəni məmə, "Otəfən
nisiaiən kəm rəhatəmah tatə mine mamə." Nian Uhgin təməni
lou u, məfən nəniəskasikiən tatig lan. Kəni lou u, təmaupən
miet e lah iətəm nəniəskasikiən tətatig e lah.*
3 Nəmə nəkotol lou əha, nəniəskasikiən əha tətəni lanəha
məmə, "natimnati min e nəmiəgəhiən rəhatəmah otaiu təuvir,
kəni natigiən rəhatəmah e nəhue niftəni u otəfəmah."

5:31 Jen 2:24; Mat 19:5 **6:1** Kol 3:20 * **6:2** Uhgin təməfən lou tepət, kəni nəuvein nəniəskasikiən tikə e lah. Mətəu nian təməni lou u, məfən nəniəskasikiən tatig lan. Uərisig e lou u, təməni lou min nəuvein iətəm nəniəskasikiən tətatig e lah. Mətəu lou u, təmaupən miet e lah iətəm nəniəskasikiən tətatig e lah. **6:3** Dut 5:16

4 Tatə min. Sotoliən təskasik e nenətitəmah min məmə otol
nikilah təpəou mahmə, mətəu oteh vivi ilah, motəgəu ilah e
noliən rəhalah kəni motəgətun ilah e suaru rəha Iərmənig.

Noliən rəha slef min mine rəhalah iətəmi asoli min

5 Slef min. Onəkotol nəuia nətəmi asoli min rəhatəmah
e nəhue nitəni u, onəkotol e nisiaiən, mine nəginiən,
kəni onəkotol e nikitəmah pəhriəniən təhmen əmə məmə
rəhatəmah iətəmi asoli in Kristo.
6 Kəni onəkotol nəuialah, mətəu səniəmə nian əmə iətəm ilah
kauteruh itəmah lan məmə nikilah otagiən o təmah. Mətəu
onəkotol nəuialah təhmen məmə itəmah slef min rəha Kristo,
kəni mautol noliən min iətəm Uhgin tolkeikei e nikitəmah
pəhriən.
7 Onəkotol rəhatəmah uək e nikitəmah rəfin, təhmen=pən
əmə Iərmənig in rəhatəmah iətəmi asoli, səniəmə iətəmimi kəti
əmə in rəhatəmah iətəmi asoli,
8 mətəu-inu nəkotəhrun məmə Iərmənig otəfinə nətəouiən
kəm nətəmimi ərəfin e nati təuvir min iətəm kəmotol, nati
əpnapin nəmə in slef uə in iətəmi əpnapin əmə kəti.
9 Kəni itəmah nətəmi asoli min. Onəkoteh vivi min əmə
rəhatəmah slef min lanəha. Məsotəghati əskasikiən kəm lah
məmə ilah okotol nəuiatəmah, mətəu-inu nəkotəhrun məmə
Iətəmi asoli rəhatəmah min ilah kətiəh əmə əpəha e negəu e
neai, kəni in tatol təhmen-əhmen əmə kəm nətəmimi rəfin.

Nuvəniən e natimnati
rəha Uhgin o nəluaginiən

10 Naunun nəghatiən rəhak tol lanu. Otəhtul əskasik e
Iərmənig mine rəhan nəsanəniən asoli.
11 Əhuvən e natimnati rəfin rəha Uhgin o nəluaginiən məmə
nəkotəhrun nosiən nəhtuliən rəhatəmah nian Setən tatol
nəlpəkauiən eiuə o nohiən itəmah.
12 Iətəni lanu mətəu kitah kəsotəluaginiən kitah nətəmimi
rəha niftəni, mətəu kəutəluagin kitah nati pisin iətəm
kəsotafuiən, inəha iərmənig min, mine nepətiən min, mine
nati iətəm kotəsanən e nərahiən rəha napinəpuiən rəueiu e
niftəni, mine iərmis min mine narmin min e nimagəuagəu.
13 Tol lanəha, əhuvən e natimnati rəfin rəha Uhgin o
nəluaginiən məmə nian nərahiən iətəm Setən tatol otuva,
nəkotəhrun nəluaginiən o nərahiən əha, kəni nian nəmotol
əpenə-penə rəfin o nəluaginiən, nəkotəhrun nosiən nəhtuliən
rəhatəmah.
14 ! Kəni, otol əpenə-penə! Nian nəkotəhtul əskasik o
nəluaginiən, rəhatəmah natimnati rəha nəluaginiən tol lanu:

6:4 Sam 78:4; Prov 22:6; Kol 3:21 **6:5** Kol 3:22-23; Tait 2:9-10; 1Pitə 2:18 **6:8** 2Kor 5:10; Kol 3:24-25 **6:9** Rom 2:11; Kol 4:1 **6:11** Rom 13:12; 2Kor 10:4 **6:12** 1Pitə 5:8-9

Otaskəlɨm əskasɨk nəghatiən pəhriən, inu təhmen e kətəuti iətəm nəmotəlis nəlugɨtəmah lan.

Otol noliən rəhatəmah otəhruahru e nəhmtɨ Uhgɨn e nəhatətəiən, inu təhmen e aiən iətəm tatol pəsɨg e mankɨlahatəmi.

15 Otol rəhatəmah nətəlɨgiən təskasɨk e nanusiən təuvɨr rəha nəməlinuiən, inu təhmen e put əskasɨk iətəm tətasiru e təmah o nəhtul əskasɨkiən.

16 Kəni mɨne, nati kəti mɨn, otəhatətə əskasɨk e Uhgɨn, inu təhmen e sil u in timpə asoli kəti iətəm təhrun nəuiapɨsiən nɨfagə rəha Setən iətəm tatuəu.

17 Otəni nɨpəhriəniən məmə Uhgɨn təmosmiəgəh itəmah. Inu təhmen məmə natuvən e kəfəfau əskasɨk kəmol e aiən iətəm tətəhtərain rəhn-kapə təmi.

Otəhrun vivi Nauəuə Rəha Uhgɨn, inu təhmen məmə natos e nau rəha nəluagɨniən iətəm Narmɨn Rəha Uhgɨn tətəfɨnə kəm təmah.

18 Kəni otegəhan=pən məmə Narmɨn Rəha Uhgɨn otit itəmah e rəhatəmah nəghatiən kəm Uhgɨn e nian rəfin, kəni otəghati kəm Uhgɨn e nəfakiən e noliən pɨsɨn pɨsɨn mɨn mɨne nətapuəhiən mɨn. Tol lanu, otəsal vivi, kəni motəfaki nian rəfin o iəfaki mɨn rəfin.

19 Kəni otəfaki mɨn ohniəu məmə nian rəfin iətəghati, kəni Uhgɨn otəfa nəghatiən kəm iəu, məmə iəkəni pətɨgəm e nɨkin əsanən rəfin rəhak nati oneuən rəha nəniən təuvɨr iətəm Uhgɨn təmol əpu kəm tah.

20 Kəni rəueiu, iəu iəni əhruin rəha Iesu Krɨsto, mətəu iətatɨg əmə e kaləpus kəməlis iəu e sen u aiən, mətəu-inu iətəni pətɨgəm nəniən təuvɨr əha. Iəkəkeikei məni pətɨgəm nəniən təuvɨr əha məsəgɨniən. Kəni otəfaki ohniəu məmə iəkol lanu.

Naunun nəghatiən rəha Pol

21-22 Iəu iəkolkeikei məmə itəmah nəkotətəu nəniən rəhak, kəni tol lanəha, iəkahli=pɨnə Tikikəs tuvnə. In piatah keikei kəti iətəm tətaiu əskasɨk o uək rəha Iərmənɨg ikɨnu. In otəni pətɨgəm nəniən rəhatɨmah kəm təmah məmə iəu iətəhratɨg lanu, kəni nəniən əha otəfəri nətəlɨgiən rəhatəmah.

23 Pəh Uhgɨn Tatə mɨne Iərmənɨg Iesu Krɨsto okuəfɨnə nəməlinuiən, mɨne nolkeikeiən, mɨne nəhatətəiən.

24 Pəh Uhgɨn otətuati e nəuvɨriən rəhan kəm nətəmimi rəfin iətəm kotolkeikei rəhatah Iərmənɨg Iesu Krɨsto e nolkeikeiən iətəm naunun tɨkə.

6:14 Aes 11:5; 59:17; 1Təs 5:8 **6:15** Rom 10:15 **6:17** Hip 4:12 **6:18** Luk 18:1; Kol 4:2; 1Təs 5:17 **6:19** Kol 4:3-4; 2Təs 3:1 **6:20** 2Kor 5:20; Flm 9 **6:21-22** Uək 20:4; Kol 4:7-8; 2Tim 4:12

Filipai
Nauəuə iətəm Pol təmətei tuvən kəm nəfaki min ikin Filipai
Nəghatiən əkuəkir rəha nauəuə u Filipai

?Pəh təmətei nauəuə u? Aposil Pol təmətei nauəuə u.

? Təmətei tatuvən kəm pəh? Təmətei tatuvən kəm niməfaki əpəha Filipai.

? Natigiən təhro lanu nian təmətei? Nətəm Isrel, kəməhgi=pən ilah, mətəu Nanihluə* min tepət, kəməsəhgi-pəniən ilah. Pol in təmem niməfaki əpəha Filipai e rəhan naliuəkiən iətəm tatol keiu lan. Əpəha e niməfaki əpəha Filipai, nətəm Isrel mine Nanihluə min kəutəfaki pəti, nati əpnapin Nanihluə min tepət, kəməsəhgi-pəniən ilah. Mətəu e nian əha, nəgətun eiuə min nəuvein kəməhuva motəni məmə okəkeikei kəhgi=pən ilah, kəni nəmə kəsotoliən, Uhgin otəsosmiəgəhiən ilah.

? Təmətei nauəuə u o nak? 1. Nian Pol təmətatig e kaləpus əpəha Rom, nətəmimi rəha niməfaki əpəha Filipai, kəmotahli=pən Epafrotaetəs məmə otəmki məni nəuvein muvən kəm in. Niməfaki əha inəha, əpəha Filipai in təmaupən mahli=pən məni kəm Pol. Pol təmətei nauəuə u məmə otəni tagkiu o niməfaki əpəha Filipai o natimnati iətəm kəmotahli=pən kəm in. 2. E nauəuə u, Pol təmahtipəsig e nəgətun eiuə min u kəutəni məmə Nanihluə min okəkeikei kəhgi=pən ilah məmə Uhgin təhrun nosmiəgəhiən ilah. 3. Pol tolkeikei məmə otəfəri nətəligiən rəhalah, kəni məni=pən kəm lah məmə suaru kətiəh əmə məmə okotagiən lan. Iesu Kristo pisin əmə təhrun noliən nikilah tagiən, nati əpnapin məmə kəutatig e nian təuvir uə nian iəkis min.

Pol təməni təuvir kəm lah

1 Iəu Pol, mine Timoti, slef mil rəha Kristo Iesu, iəutəni təuvir
kəm təmah rəfin nətəm kəutəfaki kəm Kristo Iesu əpəha Filipai,
mine nətəmi asoli rəha niməfaki, mine dikon min.
2 Pəh Uhgin u Tatə rəhatah, mine Iərmənig Iesu Kristo,
otətuati e nəuviriən mine nəməlinuiən kəm təmah.

Pol təməfaki o nətəm Filipai

3 Iəkolkeikei məmə iəkəni kəm təmah məmə nian min rəfin
iətəm nikik tətəhti itəmah, iətəni kəm rəhak Uhgin məmə nikik
tagiən o təmah.

---

* : Nanihluə, Ianihluə — Afin-to e tiksinəri.

4 Kəni nian rəfin e rəhak rəfin nəfakiən o təmah rəfin,
iətəfaki əmə e nagiəniən,
5 mətəu inko rəhatəmah nasiruiən lak e uək rəha nəni
pətigəmiən nanusiən təuvir, e nətuəuiniən, nian nəmotəhatətə
e nanusiən təuvir, mətəuarus=pa u rəueiu.
6 Tol lanəha iəkəhrun vivi məmə Uhgin iətəm təmətuəuin uək
təuvir e nəmiəgəhiən rəhatəmah, in otəkeikei matol lanəha,
kəni otəpanol naunun lan e nian Kristo Iesu otitəlig=pa min.
7 Nian rəfin, iəkolkeikei pik itəmah, kəni iəkəkeikei mətəu
nagiəniən lanu mətəu-inko Uhgin təməfa rəhan nəuviriən nian
təməfa uək u kəm tah. E nian iəmətatig e kaləpus, mine nian
iəmətan əmə mətəhtul pətigəm o nanusiən təuvir məmə in
nipəhriəniən, mətəu itəmah nəmotasiru lak.
8 Uhgin təhrun məmə iətəni pəhriən məmə iəkolkeikei məmə
iəkeruh itəmah, mətəu-inu iəkolkeikei pik itəmah təhmen əmə
məmə Iesu Kristo tolkeikei itəmah.
9 Kəni inu rəhak nəfakiən məmə rəhatəmah nolkeikeiən
oteviə təhmin min e nəhruniən nati mine neinatigiən rəfin
10 məmə itəmah onəkotəhrun neruhiən nati nak u in təuvir
pik agin, kəni məmə onəkotəhruahru vivi, kəseruh-pəniən nati
tərah kəti e təmah rəueiu mətəuarus nian iətəm Kristo otuva
min lan.
11 Pəh rəhatəmah nəmiəgəhiən otəuə e nəuan nəuviriən
mine nəhruahruiən iətəm Iesu Kristo tatol e nəmiəgəhiən
rəhatəmah, o nəni-viviən mine nəfəriən nərgi Uhgin.

Nian Pol əpəha e kaləpus, nətəmimi kəmotətəu nanusiən təuvir

12 Iəu min nəuvein, iəkolkeikei məmə onəkotəhrun məmə
nati əpnapin nahməiən u kəmol lak, mətəu təmasiru pik o nəni
pətigəmiən nanusiən təuvir kəm nətəmimi tepət,
13 mətəu-inu tol lanəha, soldiə min iətəm kautol kat o nimə
rəha Sisə, mine nətəmi pisin pisin min tepət, kinotəhrun rəkis
məmə iəu iətatig e kaləpus mətəu iəu ioluək rəha Kristo.
14 Kəni rəhak natigiən e kaləpus təmol məmə iəkəfaki min
iuəkir ilah rəfin kəmotəhatətə əskasik təhmin min e Iərmənig,
kəni matol nətəligiən rəhalah təskasik o nəni pətigəmiən
nəghatiən rəha Uhgin məsotəginiən.
15 Nipəhriəniən, nəuvein kəmotəni pətigəm nanusiən təuvir
rəha Kristo mətəu-inu kəutetet iəu kəni motolkeikei məmə
okotepət lak. Mətəu nəuvein kəutəni pətigəm əmə nanusiən
təuvir rəha Kristo e nətəligiən əhruahru.
16 Nətəmi min u nətəligiən rəhalah təhruahru əmə, ilah
kəutəni pətigəm nanusiən təuvir mətəu-inu kotolkeikei
iəu, kəni motəhrun məmə Uhgin təmələhu=pən iəu ikinu e
kaləpus məmə iatəhtul pətigəm o nanusiən təuvir məmə in
nipəhriəniən.

1:6 1Kor 1:8 **1:13** Uək 28:30

17 Mətəu nəuvein iətəm kautetet iəu, kəsotəni pətigəmiən
Kristo e nikilah pəhriən, mətəu kautol əmə mətəu-inu ko-
tolkeikei məmə okəfəri aru ilah, kəni nikilah təhti məmə okotol
nərahiən kəm iəu rəueiu, nian iətatig e kaləpus.
18 Mətəu nati əha, in nati əpnapin əmə. Nəmə kautol e nikilah
pəhriən uə kəpə, mətəu nati asoli məmə kəutəni pətigəm
nanusiən təuvir rəha Kristo, kəni inu tatol nikik tətagiən.

19 Pəhriən, kəni nikik otagiən min mətəu iəkəhrun məmə e
nəua nəfakiən rəhatəmah, mine nasiruiən rəha Narmin rəha
Iesu Kristo, in otəmiəgəh iəu e nərahiən u,
20 təhmen əmə məmə iəkəhrun vivi kəni matələhu=pən
rəhak nətəligiən məmə Uhgin otəsegəhaniən məmə oiəkol nati
kəti iətəm otol aulis iəu e nəhmti Uhgin, kəni iəkəhrun mə
iəu oiəsəginiən o nəni pətigəmiən nanusiən təuvir rəha Kristo.
Mətəu rəueiu mine nian min rəfin, nikik təskasik məmə, nəmə
iatəmiəgəh uə iəkimis, mətəu iatisiai Kristo e nəmiəgəhiən
rəhak.
21 Tol lanəha mətəu-inu nəmiəgəhiən rəhak in Kristo əmə,
kəni nəmə iəkimis, in nati təuvir tapirəkis.
22 Okəmə iətəmiəgəh əhanəh, in təuvir o noliən uək nəuvetin
min rəha Uhgin e nəhue nitəni. ? Kəni iəkitəpin iətəm
pəhruvən? !Iəkəruru!
23 Rəueiu əha suaru keiu kətuəməhli aupən lak, mətəu
iəkolkeikei ilau pəti. Iəkolkeikei pik məmə iəkəpəh natigiən
u ikinu muvən meruh Kristo iətəm in təuvir agin mapirəkis
natigiən u ikinu.
24 Kəni iəkafu məmə iəkəkeikei matəmiəgəh e nəhue nitəni u
o nasiruiən e təmah.
25 Kəni mətəu-inu iəkəhrun məmə inu in nipəhriəniən,
kəni iəkəhrun məmə oiəkəmiəgəh o nasiruiən e təmah məmə
nəhatətəiən rəhatəmah oteviə, kəni onəkotagiən e nəhatətəiən
rəhatəmah.
26 Kəni e noliən əha, nian iəkuva min meruh itəmah,
nikitəmah otagiən nəkotəni-vivi Kristo Iesu, mətəu-inu iəu
iəmitəlig=pa min o təmah.

Nəhtuliən əskasik

27 Kəni nati asoli, itəmah onəkotəkeikei motol məmə noliən
min rəfin e nəmiəgəhiən rəhatəmah okotəfən nisiaiən kəm
nanusiən təuvir rəha Iesu Kristo. Kəni nati əpnapin nəmə
iəkuvnə uə iəsuvnəiən, pəh oiəkətəu məmə nəutalkut əskasik
e nətəligiən kətiəh əmə, kəni məmə itəmah rəfin, itəmah
nəutalkut e nətəligiən kətiəh əmə o nəhtul əskasikiən o
nanusiən təuvir,

1:19 2Kor 1:11 **1:21** Kəl 2:20 **1:23** 2Kor 5:8 **1:27** Efəs 4:1; 1Təs 2:12

28 kəni məmə nəsotəginiən e rəhatəmah min tikimir. Inu
nəmtətiən pəhriən kəti o lah məmə Uhgin otərəkin ilah, mətəu
in otosmiəgəh itəmah. Uhgin otol natimnati min əha rəfin.
29 Otol lanəha mətəu-inu in təmegəhan məmə onəkotəhatətə
e Kristo, kəni nati kəti min, məmə onəkotos min nahməiən
ohni.
30 Kitah rəfin, nərahiən əhmen əmə tatos itah, iətəm itəmah
nəmoteruh e rəhak nəmiəgəhiən aupən, kəni rəueiu nəutətəu
məmə iətatig əhanəh lan.

2

Kotəkeikei məutohtəupən suaru rəha Iesu Kristo

1 ? Nikitəmah təskasik e Kristo mətəu-inu nautol kətiəh
itəmah min, uə kəpə? !Əuəh! ?Nəutətəu təuvir e nolkeikeiən
rəhan, uə kəpə? !Əuəh! ?Məutauilim itəmah Narmin Rəha
Uhgin, uə kəpə? !Əuəh! ?Mautol təuvir kəm təmah min kəni
məutasəkəhruin pik itəmah min, uə kəpə? !Əuəh!
2 Təuvir, pəh nətəligiən rəhatəmah tuva matol kətiəh; kəni
motolkeikei itəmah min; kəni mautol pəti uək e nətəligiən
kətiəh mine nikin təuvir. Konu, nəmə nautol natimnati min
əha, in otol nikik tagiən pik agin.
3 E noliən kətiəh əmə, sotoliən nati məmə itəmah nəkotəuvir
motapirəkis itəmah min nəuvein, kəni sotoliən nati kəti məmə
nəkotəfəri aru itəmah lan. Mətəu otosiahu aru itəmah, kəni
otətəlig pik e təmah min nəuvein tapirəkis itəmah əmə.
4 Kəni otasiru e təmah min e nəmiəgəhiən rəhatəmah.
Təsəuviriən məmə suah kəti tateh aru əmə rəhan nəmiəgəhiən.
5 Rəhatəmah nətəligiən otəkeikei məhmen e nətəligiən rəha
Kristo Iesu iətəm tol lanu lan:
6 Kristo in təhmen əmə e Uhgin
mətəu in təməsalkutiən məmə in otaskəlim nepətiən rəha
Uhgin,
7 mətəu təməpəh rəhan nepətiən, kəni təmuva məhmen e
ioluək əmə kəti, kəni təmair e nəhue niftəni muva
iətəmimi əmə kəti.
8 Kəni nian in iətəmi kəti, nipətin təhmen əmə e tah, in
təmosiahu aru in, mol nəuia Tatə Uhgin e natimnati
rəfin muva mətəuarus mimis. Kəni kəmol aulis in e
nimisiən e nigi kəməluau.
9 Mətəu-inu təmol lanəha, Uhgin təmləfəri agin in, kəni məfən
nərgin kəm in iətəm tapirəkis nərgin min rəfin,
10 məmə e nərgi Iesu, natimnati rəfin iətəm kəutəmiəgəh
ikin min rəfin e neai, mine nəhue niftəni, mine niki

2:4 1Kor 10:24 **2:6** Jon 1:1-2; 17:5 **2:7** Jon 1:14; 2Kor 8:9 **2:8** Hip 5:8; 12:2 **2:9** Uək 2:33; Efəs 1:20-21; Hip 1:3-4

nitəni ləhtəni u ikin nətəmi kəmohmis ikin, okotasiəulin
motəfən nisiaiən kəm in,
11 kəni ilah rəfin okotəni pətigəm məmə Iesu Kristo in Iərmənig.
Kəni noliən əha tətəfən nisiaiən kəm Tatə Uhgin.

Itəmah nəkotəhmen e nəhagəhagiən

12 Rəhak nətəmimi min iətəm iəkolkeikei pik, nian kitah kəməutan, itəmah nəmautol nəuiak nian min rəfin. Kəni rəueiu, mətəu-inu iətatig isəu o təmah, itəmah aru nəkotəkeikei məutalkut pik təhmin məmə nəkotol nəuiak e natimnati min u: mətəu-inu ninotəhrun rəkis noliən əha rəha Kristo, otalkut əskasik o nitəu-pəniən suaru rəha nosmiəgəhiən. Otitəu=pən suaru əha e nəhmti Uhgin motərəmrumin motəgin.

13 Kəni otitəu=pən suaru əha mətəu Uhgin tatol uək e nəmiəgəhiən rəhatəmah məmə onəkotolkeikei məmə nəkotol nəuian, kəni tətəfinə nəsanəniən kəm təmah məmə onəkotol pəhriən nəuian.

14 E natimnati rəfin iətəm nautol, sotəgahti-əghatiən ohni, kəni məsotorgəhuiən itəmah min ohni

15 məmə nəmiəgəhiən rəhatəmah otəhruahru vivi, kəni kəseh-pəniən nərahiən kəti lan, kəni itəmah nenəti Uhgin nətəm noliən ekəu-ekəu tikə e təmah, nian nəutatig e nəlugi nətəm kotekəu-ekəu, iapinəpu min. Kəni itəmah nəkotagəhag təhmen e məhau min e nəhue niftəni,

16 nəutaskəlim vivi nəghatiən e nəmiəgəhiən. Kəni otol natimnati ərəfin məmə nian Kristo tuva min, kəni iəkəfəri o təmah kəni oiəkəhrun məmə iəsaiu əpnapiniən, nahgik təsikəiən o nati əpnapin əmə.

17 Noliən rəhatəmah rəha nəhatətəiən e Uhgin təhmen e sakrifais* kəti kəm Uhgin. Nəmə iəkimis, kəni muva məhmen e sakrifais e wain iətəm katiuvi=pən ilau sakrifais rəhatəmah. Mətəu nati əpnapin əmə, nikik tagiən əmə kitah min itəmah.

18 Kəni e noliən kətiəh əmə, nikitəmah təkeikei magiən kitah min itəmah.

Timoti mine Epafrotaetəs

19 Nəmə Iərmənig Iesu tegəhan, iəkolkeikei məmə iəkahli=pinə Timoti tuvnə meruh itəmah məmə nian iəkətəu nanusiən e təmah, iəu min, nikik otagiən.

20 Suah kəti tikə min u ikinu rəhan nətəligiən təhmen e rəha Timoti, iətəm nikin təhti pik itəmah.

2:10 Rom 14:11 **2:11** Rom 10:9 **2:16** Dan 12:3; Fil 1:10; 1Təs 2:19 * **2:17** Nian tepət nətəm Isrel kotoh nati miəgəh min məutuvan e nigəm əpəha e Nimə Rəha Uhgin məmə okotəfaki. Nian nəuvein kautiuvi=pən wain o nəhu e nati miəgəh iətəm nigəm tatus təhmen e nəfəniən kəm Uhgin. **2:18** Fil 3:1; 4:4

21 Nətəmi pisin pisin kəutətəlig aru e uək min rəhalah,
məsotətəligiən e uək rəha Iesu Kristo.
22 Mətəu itəmah nəkotəhrun məmə nian rəfin Timoti tatol
əhro uək rəha Uhgin lanu, kəni rəhan uək in təuvir, kəni
təhmen e suakəku tatol uək ilau rəhan tatə, in təmasiru lak e
uək rəha nanusiən təuvir.
23 Mətəu-inu o nati əha, nikik tətəhti məmə nian oiəkəhrun
məmə rəhak natigiən otəhro lanu, oiəkahli=pinə uəhai əmə
tuvən meh itəmah,
24 kəni iətəhatətə e Iərmənig məmə otəsuvəhiən iəu min
iəkuvnə meh itəmah.
25 Mətəu nikik təhti məmə oiəkəkeikei mahli=pinə Epafro-
taetəs titəlig=pinə meh itəmah. In piak iətəm iətiəuva kətiəh
matuol uək kətiəh, kəni mətuəluagin e nəluaginiən kətiəh rəha
Uhgin. Aupən, nəmotahli=pa e nərgitəmah məmə otuva məni
pətigəm kəm iəu nanusiən rəhatəmah, kəni məmə otasiru lak.
26 Mətəu rəueiu, in tolkeikei pik məmə oteruh rəfin itəmah,
kəni mətətəu tərah pik mətəu-inu itəmah ninotətəu rəkis məmə
in tatimis.†
27 Pəhriən, in təmatimis pik, iuəkir əmə timis. Mətəu Uhgin
təmasək əhruin pik in. Kəni masək əhruin min iəu, nian təmol
vivi in e nimisiən rəhan. Mətəu nəmə təmimis pəhriən, otol
nikik titəgit pik.
28 Mətəu-inu Uhgin təmol vivi in, kəni nikik tagiən pik o
nahli-pinəiən məmə nikitəmah otagiən nian onəkoteruh, kəni
məmə iəu iəkalu lan nikik təsəhti miniən nimisiən əha təmos.
29 Nikitəmah otəkeikei magiən məmə onəkoteruh min,
təhmen məmə in piatəmah kəti e Iərmənig. Kəni otəfən
nisiaiən kəm nətəmi kotəhmen əmə lan,
30 mətəu-inu iuəkir in timis o uək rəha Kristo, məsəginiən o
rəhan nəmiəgəhiən e nian əskasik min məmə in otasiru lak
nian rəhatəmah suaru tikə o nasiruiən.

3

Suaru pəhriən o nosiən noliən əhruahru

1 Rəhak min nətəmimi iətəm iəkolkeikei pik, pəh iəkəni
nipilga nəghatiən nəuvetin min. Otagiən o Iərmənig. Kəni
iəkətei min əmə nəghatiən kətiəh iətəm iəmətei kəm təmah
aupən, mətəu səniəmə in nati tiəkis ohniəu, kəni in otasiru e
təmah mahtipəsig e təmah o nəghatiən eiuə min.
2 Rəueiu, iətəni kəm təmah məmə, ! Onəutətəu itəmah o
nətəmi u kəutəni məmə okəkeikei kəhgi=pən suah kəti məmə
in otəhruahru e nəhmti Uhgin! !Nətəligiən rəhalah tərah! !Ilah

---

2:21 2Tim 4:10 **2:25** Fil 4:18 † **2:26** Məta Epafrotaetəs təmətəu tərah mətəu-inu təsolkeikeiən məmə nikilah otahmə ohni o rəhan nimisiən.

kəutuh məutərəkin əmə nəman! !Ilah kotəhmen e kuri arpin min!*
3 Mətəu kitah u nenəti Uhgin pəhriən min iətəm in təmətei
rəkis noliən tərah min e nikitah, kəni Narmin Rəha Uhgin
tatol məmə kitah kotəhrun nəfakiən kəm Uhgin e rəhatah
nəmiəgəhiən. Kəni kitah okotəfəri pik itah o Kristo Iesu kəni
moutarəriə əmə lan, mətəu səniəmə in nati kəti iətəm kitah aru
kəmotol e nipətitah o nosmiəgəhiən itah.
4 Mətəu aupən, rəhak natimnati lanəha iətəm iəmətarəriə lan
o nosmiəgəhiən iəu, nətəm Isrel kəmotakil məmə ilah kotəuvir
agin.
Kəni nəmə suah kəti nikin təhti məmə təhrun narəriəiən əmə
e natimnati tol lanəha, mətəu rəhak natimnati kotol lanəha
tapirəkis agin.
5 Tipik min ilah nətəm Isrel əhruahru, kəni iəmsipən e
nəuaniləuis rəha Benjəmin. Nian iəmos nian eit əhruahru,
kəni kəhgi=pən iəu.† Nəmə kətəni nətəm Isrel əhruahru, mə iəu
kəti u! Aupən, iəu Farəsi kəti, kəni iəmatitəu=pən vivi Lou.
6 Iəmolkeikei pik məmə nəfakiən kəm Uhgin in təhruahru
agin, tol lanəha, iəmol nərahiən kəm nətəm kəutəhatətə e
Iesu. Mətəu-inu e rəhak nətəligiən, ilah kəmotol nəfakiən
kəm Uhgin tamikmik.‡ Kəməseh=paiən nati tərah kəti mine e
nəmiəgəhiən rəhak mətəu-inu iəmitəu=pən rəfin lou min rəha
nati Isrel.
7 Mətəu natimnati min rəfin əha iətəm iəmətarəriə e lah
aupən, kəni nikik təhti ilah kotəuvir pik agin, mətəu rəueiu əha
iateruh məmə ilah nati əpnapin əmə mətəu-inu inəhrun nati
iətəm Kristo təmol.
8 Mətəu təsoliən naunun əha ikin əha. Kəni rəueiu iətakil
məmə natimnati rəfin agin, ilah nati əpnapin əmə mətəu-inu
iateruh nati kəti iətəm in təuvir pik agin, məmə iəkəhrun Kristo
Iesu, Iərmənig rəhak. Iəməpəh rəfin ilah o Iesu. Iətakil ilah
təhmen e nimənərik məmə iəkəhrun vivi Kristo,
9 kəni məmə iəkuol kətiəh itimlau min. Kəni nəmə iəu aru
iətalkut məmə iəkitəu=pən Lou, kəni Uhgin təseruhiən iəu
məmə iəkəhruahru. Mətəu nəmə iətəhatətə əmə e Kristo, kəni
in təteruh iəu məmə iəkəhruahru. Uhgin tatol əmə iəu iətəmi
əhruahru e nəhatətiən rəhak.

---

* **3:2** Nətəmimi nəuvein rəha Isrel kəməutəgətun niməfaki məmə okəkeikei kəhgi=pən suah kəti, kəni in təkeikei mitəu=pən Lou rəha nətəm Isrel məmə in otəhruahru e nəhmti Uhgin. Mətəu Pol təsolkeikeiən ilah mətəu ilah kəuteiuə məutərəkin nəhatətəiən rəha niməfaki. Nətəmi min əha kotəhmen e kuri arpin min u kautol nərahiən. **3:3** Rom 2:29 **3:4** Uək 22:3 † **3:5** Lou rəha nətəm Isrel tətəni məmə nian iəpəou iərman tinos nian eit əhruahru, kəni okəkeikei kəhgi=pən in. **3:5** Luk 1:59; Uək 23:6; 2Kor 11:22 ‡ **3:6** Aupən Pol nikin təhti məmə Iesu Kristo in ieiuə kəti, kəni tol lanəha, Pol təmol nərahiən kəm niməfaki. Afin-to Uək 8:3; 22:4; 26:9-11. **3:6** Uək 8:3 **3:7** Mat 13:44-46 **3:9** Rom 3:21-22

10 Iəkolkeikei məmə iəkəhrun təhmin min Kristo, mine
nəsanəniən iətəm Uhgin təmol in təmiəgəh min e nimisiən.
Kəni iəkolkeikei məmə iəkuva iuəkir ohni nian iəkətəu
nahməiən təhmen e nahməiən iətəm in təmətəu. Kəni
iəkolkeikei məmə iəkuva məhmen lan e nimisiən rəhan,
11 kəni e suaru əha, iəkəhrun nələhu-pəniən əskasik rəhak
nətəligiən lan məmə, iəu min, Uhgin otol iəkəmiəgəh min.

Pol təmalkut əskasik məmə in otəhrun təhmin Kristo

12 Iəsəniən məmə inos rəkis natimnati min əha, kəni məmə
e nəmiəgəhiən rəhak əha rəueiu, iəu iəkəhruahru vivi. Kəpə.
Mətəu iəmitəu mətalkut pik məmə iəkos maskəlim natim-
nati min əha rəhak, mətəu-inu Kristo Iesu təmitəu iəu kəni
maskəlim tiəkis. Mol iəu rəhan, məmə iəkos natimnati min
əha.
13 Piak min, iəsəniən məmə inos rəkis natimnati min əha.
Kəpə. Mətəu iəu iəkəhmen e suah kəti tətaiu e naiuiən kəti, kəni
nati kətiəh əmə iətəm iətalkut ohni, məmə iəkalu e natimnati
e nəmtahk, mətalkut pik matos nəmnəhagiən o nati iətəm
tətəməhli aupən lak,
14 kəni təhmen e suah kəti iətəm tətaiu məmə otaupən mos
nətəouiən, kəni iəu iətaiu o nosiən nəua nalkutiən rəhak. Kəni
nəua nalkutiən əha in nəmiəgəhiən vi e Kristo Iesu iətəm Uhgin
təmauin lak məmə iəkos.
15 Kəni kitah rəfin nətəm kinotəskasik rəkis e nəmiəgəhiən
rəhatah, okotəkeikei motaskəlim nətəligiən min əha. Mətəu
nəmə itəmah nəuvein nətəligiən rəhatəmah tol pisin e nati u,
pəh Uhgin otol tagəhag kəm təmah nətəligiən iətəm təhruahru.
16 Mətəu nati agin ko məmə kotohtəu=pən suaru iətəm
kinotəhrun rəkis.
17 Piak min, əhuva kətiəh məutohtəu=pən nimei nəhlkək,
iətəm iəu inol rəkis nəkoteruh, kəni moteruh mətig nətəm
kəutohtəu=pən nimei nəhlkitimah.
18 Otitəu=pən nimei nəhlkitimah mətəu-inu inəni=pinə rəkis
kəm təmah nian tepət, kəni rəueiu nəhu nəhmtək tətaiu ohni
məmə, nətəmimi tepət rəhalah naliuəkiən tətəgətun məmə ilah
tikimir min rəha nanusiən təuvir rəha Kristo məmə in təmimis
e nigi kəməluau.
19 Uhgin otərəkin ilah. Kautətəlig pik əmə e natimnati min
tərah u nikilah tolkeikei. Kəni natimnati min əha, in uhgin
rəhalah, kəni məutəfəri ilah o noliən natimnati iətəmi tol
naulisiən, kəni motəfəri ilah o natimnati rəha nəhue niftəni.
20 Mətəu kitah nətəmi rəha negəu e neai, kəutəhtahnin
Iosmiəgəh iətəm otsipən e negəu e neai, u Iərmənig Iesu Kristo.
21 Kəni in otəuhlin nipətitah əpəou rəha nəhue niftəni u, kəni
mol təhmen e rəha Kristo nian təməmiəgəh e nimisiən. In otol

3:10 Rom 6:3-5; 8:17 **3:12** 1Tim 6:12,19 **3:14** 1Kor 9:24 **3:15** 1Kor 2:6
3:17 1Kor 4:16 **3:19** Rom 16:18 **3:20** Efəs 2:6,19

lanəha e nəsanəniən rəhan iətəm otələhu=pən natimnati rəfin e rəhan narmənigiən.

4

1 Tol lanəha, rəhak min, otəhtul əskasik lankonu lan e Iərmənig. Iəkolkeikei itəmah kəni molkeikei pik məmə iəkeruh min itəmah. Rəhak min nətəmimi, nəmiəgəhiən rəhatəmah iətəm təhruahru tatol nikik tətagiən, kəni itəmah nəua nalkutiən rəhak iətəm təuvir agin.

Pol təməfəri
nətəligiən rəhalah

2 Iuotiə mine Sintike, iəkəni=pinə əskasik kəm təlau məmə nəkuəpəh noliən u məmə nəsuətəligiən e təlau min, mətəu-inu Iərmənig rəhatəlau pəti.

3 Əuəh, kəni ik min,* iətəm kilau min ik kəmuol uək nuvəh rəkis, iəkolkeikei məmə nəkasiru e pəta mil u, mətəu-inu iəmol pik uək itimahal mil lau. Kəmuasiru lak mətuəni pətigəm nanusiən təuvir rəha Iesu Kristo, itimah Klemən mine piak min nəuvein min iətəm kəmotasiru e uək. Uhgin təmətei nərgilah e nauəuə rəha nəmiəgəhiən.

4 Otagiən o Iərmənig nian rəfin. !Kəni iəkəni min, otagiən!

5 Otol kəm nətəmimi məmə okoteruh məmə itəmah nətəmi rəhatəmah nətəligiən timətig. Kəni məsotaluiən məmə otəsuvəhiən Iərmənig titəlig=pa min.

6 Nikitəmah təsəhti pikiən natimnati min, nati əpnapin in nati asoli uə nati əkəku əmə, mətəu e natimnati min rəfin, otəfaki=pən əmə kəm Uhgin o nati itəmah nəkotolkeikei. Kəni nian nəkotəfaki motətapuəh ohni, motəni kəm in məmə nikitəmah tagiən o rəhan nəuviriən.

7 Kəni Uhgin otəfinə kəm təmah nəməlinuiən iətəm iah-gin pik tapirəkis nəhruniən rəfin rəha nətəmimi. Kəni nəməlinuiən əha otarmənig vivi e nikitəmah mine nətəligiən rəhatəmah mətəu-inu nəutəhatətə e Kristo Iesu.

8 Kəni rəueiu piak min, otətəlig e natimnati min iətəm tol nipəhriəniən, iətəm tətaskəlim nisiaiən, iətəm təhruahru, iətəm noliən tərah tikə lan, iətəm kitah kotolkeikei, iətəm nərgilah kotəuvir, iətəm kotəuvir pik, iətəm nətəmimi kəutəni-vivi. Otətəlig e natimnati min əha.

9 Otol nati nak iətəm iəməgətun itəmah lan, iətəm nəmotos e nəmiəgəhiən rəhatəmah, kəni otol min nati nak iətəm iəu iəməni, kəni otol nati nak nəmoteh=pa lak. Nian nəkotol

---

3:21 1Kor 15:28,42-53 **4:1** 1Təs 2:19-20 * **4:3** Kəruru məmə iətəmi pəh u. Məta ioluək əha kəti rəha Pol, təhmen e Timoti uə Sailəs uə Luk uə suah kəti min. **4:3** Luk 10:20 **4:5** Hip 10:25; Jem 5:8-9 **4:6** Mat 6:25-34; Kol 4:2 **4:7** Aes 26:3; Jon 14:27; Kol 3:15

lanəha, kəni Uhgin iətəm tətəfinə nəməlinuiən kəm təmah, otətan itəmah min e nian min rəfin.

Pol nikin tagiən
o nasiruiən rəhalah

10 Nikik tagiən iətəni-vivi Iərmənig mətəu-inu nuvəh nəuvetin nəməsotasiruiən lak, mətəu əha rəueiu nikitəmah təhti min iəu. Nipəhriəniən nəməutətəlig pik lak, mətəu suaru tikə məmə nəkotasiru lak.
11 Iəsəniən nati u mətəu-inu natimnati iətəm iəu iəkolkeikei tikə ohniəu, kəpə. Mətəu-inu rəueiu iəkəhrun suaru məmə nikik tagiən əmə nian rəfin, nati əpnapin rəhak natigiən in təuvir uə tərah.
12 Iəkəhrun suaru rəha nagiəniən nəmə rəhak natimnati tikə, uə nəmə rəhak natimnati tepət. Inəhrun rəkis suaru oneuən əha e nian rəfin, nəmə nəgək nauəniən tepət uə təkəku əmə, nəmə rəhak nautə tepət uə təkəku əmə.
13 Mətəu-inu Kristo tətəfa rəhan nəsanəniən kəm iəu, kəni iəkəhrun naliuəkiən e nəuviriən uə nərahiən.
14 Mətəu itəmah nəmotol noliən təuvir nian nəmotasiru lak e nərahiən iətəm iəmatig lan.
15 Nipəhriəniən, itəmah nətəm Filipai ninotəhrun rəkis məmə nian nəmotətuəuin mətətəu nanusiən təuvir e Iesu Kristo, nian iəmiet imatəmah ikin Masetoniə, itəmah əmə u nəmotasiru lak e məni. Niməfaki kəti min tikə iətəm təməfa natimnati nəuvein kəm iəu.
16 Kəni nian iəmuvən iuəkir əmə, e taun Təsalonaikə, mətatig əpəha ikin, nəmotahli=pa min məni kəm iəu, kəni səniəmə mau kətiəh əmə.
17 Səniəmə iətəsal e məni məmə nəkotəfa kəm iəu, mətəu iəkolkeikei məmə Uhgin oteruh nəuviriən əha kəni mətəou itəmah lan.
18 Iəmos rəfin məni iətəm nəmotahli=pa kəm iəu, kəni in təhmen mapirəkis, mətəu nian Epafrotaetəs təmos natimnati min u muva kəm iəu, rəueiu rəhak natimnati rəfin tepət. Itəmah nəmotəfən nati kəti kəm Uhgin təhmen e sakrifais iətəm nəmiəvin təuvir. In tatos əmə, nikin tətagiən ohni.
19 Kəni Uhgin rəhak in otəfinə kəm təmah natimnati rəfin iətəm təhruahru o nəmiəgəhiən rəhatəmah. Kəni rəhan rəfin nəfəniən kəutsipən e rəhan nautə tepət təuvir, kəni məutsipən e Kristo Iesu.
20 Pəh nətəmimi rəfin okotisiai Uhgin Tatə rəhatah tatuvən mətuvən naunun tikə. Əuəh.

Naunun nəghatiən rəha Pol

21 Iətəni təuvir kəm təmah rəfin iətəm nəutəhatətə e Kristo Iesu. Piatah min, itimah milah u ikinu kəutəni min təuvir kəm təmah.

4:9 Rom 16:20 **4:13** 2Kor 12:10 **4:15** 2Kor 11:9

22 Nətəmimi min rəfin iətəm kəutəhatətə e Kristo Iesu,
kəutəni=pinə təuvir kəm təmah, kəni ilah min əpəha e nimə
rəha Sisə kəutəni təuvir pik kəm təmah.
23 Pəh Iərmənig Iesu Kristo otətuati e rəhan nəuviriən kəm
təmah rəfin.

Kolosi
Nauəuə iətəm Pol təmətei tuvən kəm nəfaki mɨn ikɨn Kolosi
Nəghatiən əkuəkɨr rəha nauəuə u Kolosi

?Pəh təmətei nauəuə u? Aposɨl Pol təmətei nauəuə u.

? Təmətei tatuvən kəm pəh? Təmətei tatuvən kəm niməfaki əpəha Kolosi, taun asoli kəti əpəha nɨtəni asoli Esiə.

?Natɨgiən təhro lanu nian təmətei? Kətəni məmə nəmə təhro Epafras təmətuəuin niməfaki əha Kolosi. Pol təsuvəniən meruh niməfaki əha, mətəu nəgətun eiuə nəuvein kəməhuva e niməfaki. Kəutəni məmə okotəkeikei motohtəu=pən suaru nəuvein rəha nətuakəmiən rəha nauəniən mɨne nəmnɨmiən, kəni motəfaki kəm nagelo mɨn, mautəni məmə Krɨsto in səniəmə ilɨs pɨk. Kautəni məmə kautos nəhruniən nəuvein iətəm kəutəhluaig, mautəni məmə nəhruniən mɨne noliən rəha iətəmimi in nati kəti iətəm tepət pɨk.

?Təmətei nauəuə u o nak? Pol təmətei nauəuə u məmə otətei rəkɨs nəgətuniən eiuə mɨn iətəm kəutatɨg e niməfaki. Molkeikei məmə otəni pətɨgəm məmə Krɨsto in ilɨs tapirəkɨs natimnati rəfin, kəni nəfaki mɨn okəsotarəriə e nəgətuniən eiuə mɨn əha, mətəu-inu ilah nati əpnapɨn əmə.

Pol təmətuəuin rəhan nəghatiən

1 Iəu Pol, u iəu aposɨl kəti rəha Krɨsto Iesu, iətəm Uhgɨn təmɨtəpɨn rəkɨs iəu. Itɨmlau piatah Timoti iətuatɨg,
2 kəni nɨkitɨmlau tətagiən məmə iəkuəghati kəm təmah e nauəuə u, iətəm iətuətei mətuahli=pɨnə kəm təmah nətəmimi rəha Uhgɨn əpəha Kolosi, inu piak mɨn mɨne nəuvɨnɨk mɨn e Krɨsto iətəm nəutəhatətə əskasɨk lan. Itɨmlau iətuəfaki məmə nəuvɨriən mɨne nəməlinuiən rəha Uhgɨn Tatə rəhatah in otəkeikei mətatɨg o təmah.

Pol təməni-vivi Uhgɨn o nətəm Kolosi

3 Nian iəkəutəfaki o təmah kəm Uhgɨn u tatə rəha Iərmənɨg Iesu Krɨsto, kəni nian rəfin iəutəni tagkiu kəm in o rəhan uək e nəmiəgəhiən rəhatəmah,
4 mətəu-inu itɨmah iəmotətəu məmə rəhatəmah nəhatətəiən təskasɨk ohni mɨne nolkeikeiən rəhatəmah tatuvən o nətəmimi nətəm kəutəfaki.
5 Nəhatətəiən mɨne nolkeikeiən rəhatəmah tol lanu lan mətəu itəmah nəkotəhrun vivi e nɨkitəmah məmə Uhgɨn otəfɨnə kəm təmah nati nak iətəm təmol əpenə-penə lan əpəha

---

1:4 Efəs 1:15-16

ilis e negəu e neai. Nəmotətəu rəkis natimnati min əha e nəghatiən pəhriən, inu nanusiən təuvir rəha Iesu Kristo.

6 Ikin min rəfin e nəhue nitəni min, nətəmimi kəutəni pətigəmiən nanusiən təuvir, kəni tətəuə e nəuan mateviə matol vivi nəmiəgəhiən rəha nətəmimi tepət. Tol əmə məmə inu nian itəmah nəmotətəu motəhrun nipəhriəniən əha e nəuviriən rəha Uhgin, kəni tateviə min matəuə e rəhatəmah nəmiəgəhiən.

7 Inu suah u Epafras, tinəni rəkis nəghatiən u kəm təmah. In iətəmimi təuvir kəti iətəm in slef kəti rəha Kristo itimlau min iətəm tatos rəhatimlau nəghatiən. In iətəmimi kəti tətəhtul əskasik o noliən uək rəha Kristo, kəni mətasiru e təmah.

8 In təməni kəm timlau nolkeikeiən rəhatəmah iətəm Narmin Rəha Uhgin təməfinə kəm təmah, kəni nautolkeikei nətəmimi lan.

9 Tol lanu, nian itimah iəmotətəu nanusiən əha, kəni iəutəfaki e nian rəfin o təmah. Iəutətapuəh o Uhgin məmə in otətəlmin itəmah e rəhan nətəligiən mine neinatigiən pəh nəkotəhrun vivi rəfin nəuian.

10 Iautəfaki lanu məmə naliuəkiən rəhatəmah otəfən nisiaiən kəm Uhgin pəh tol nikin tətagiən ohni, kəni məmə rəhatəmah nəmiəgəhiən otəuə e nəuan iətəm təuvir o uək rəfin rəha Uhgin iətəm nautol. Pəh Uhgin otasiru e təmah məmə nəkotəhrun vivi in.

11 Iəutəfaki məmə nəsanəniən asoli rəha Uhgin otol itəmah nəkotəsanən e nian nərahiən otuva. Pəh onəutəhtul əskasik kəni nətəligiən rəhatəmah təfəməh, kəni nagiəniən tətatig e təmah,

12 kəni nəkotəni kəm Tatə Uhgin məmə nikitəmah tətagiən o natimnati iətəm təmol. In təmol itəmah nəkotəhruahru, məmə nəkotəhrun nosiən nautə rəha Uhgin iətəm otəpanuva. Onəkotos rəhatəmah nautə təhmen e nətəmimi rəfin iətəm kəutəfaki mautaliuək e nəhagəhagiən rəha Uhgin.

13 Kəni Uhgin təmol lanəha nian in təmos rəkis itah e narmənigiən rəha napinəpuiən, minol itah kinəhuva e narmənigiən rəha Nətin iətəm in tolkeikei pik.

14 Nətin təmos nimeitah, mos nalpiniən rəhatah, kəni mitis itah e nalpiniən rəha təfagə, inəha təmafəl itah e təfagə tərah min rəhatah.

Kristo in ilis tapirəkis natimnati rəfin

15 Nəti Uhgin iətəm nətəmimi kəmoteruh, in təhmen=pən əmə e rəhan tatə iətəm nətəmimi kəsotehiən.
Aupən aupən agin, nian niftəni mine neai mine natimnati min rəfin kəmautohkə əhanəh, mətəu Nətin, in təmaupən

---

1:6 Efəs 1:13; 1Pitə 1:4 **1:8** Kol 4:12; Flm 23 **1:9** Efəs 1:16-17 **1:11** Efəs 1:19; 3:16 **1:13** Luk 22:53; Efəs 2:2 **1:14** Efəs 1:7

matig rəkis. Kəni tol=pən in, in ilis tətarmənig e natimnati min rəfin u.
16 In ilis mətəu-inu in təmol natimnati min rəfin e nəhue niftəni
u, mine neai, natimnati iətəm kateh ilah uə kəsehiən ilah, u
nagelo min, mine iərmis min, mine narmin tərah min, mine
iərmənig min rəfin. Kəni in təmol natimnati min rəfin u məmə
rəhan.
17 Kəni in təmaupən matig rəkis e natimnati min rəfin. Kəni na-
timnati min rəfin kəutatig mətəu-inu nəsanəniən rəhan
tətaskəlim ilah.
18 Kəni in əmə tətəhtul aupən o niməfaki, kəni niməfaki in tatol
uək təhmen=pən e nipətin, kəni in rəhn-kapə.
Kəni in nəukəti niməfaki, inəha in iətəmi iətəm in təmaupən
məmiəgəh itulin e nimisiən.
Tol lanəha, in ilis e natimnati min rəfin.
19 Uhgin nikin tagiən məmə e nətəligiən rəhan, nəmiəgəhiən
mine nəsanəniən rəfin rəhan tətatig əmə e Kristo, kəni
tol lanəha Kristo in ilis e natimnati min rəfin.
20 Kəni e Kristo, Uhgin təmələhu nəmə̇linuiən nian nira Kristo
təmaiu e nigi kəmə̇luau, kəni nətəmimi, mine nati
miəgəh min, mine nagelo min, mine iərmis min, mine
natimnati min rəfin kəməhuva motuhapumin ilah min
e Narmənigiən Rəha Uhgin.
E Kristo əmə Uhgin təmol natimnati min əha.
21 Aupən ikin, itəmah nəməutan isəu o Uhgin, kəni itəmah
tikimir min rəhan e nətəligiən rəhatəmah, kəni nəmautol
təfagə tərah.
22 Mətəu rəueiu əha, Uhgin təmol məmə itəmah nəməhuva
motol kətiəh e təmah min e nimisiən rəha Kristo u nipətin
təməhkul e nigi kəmə̇luau. Uhgin təmol lanəha məmə otos
itəmah nəkəhuva iuəkir ohni, kəni məutəhruahru e nəhmtin,
kəni rəhatəmah noliən tərah min tikə, kəni Uhgin otəseruhiən
nipəgnəmtin tərah kəti e təmah mətəu nəkotəpiə.
23 Natimnati min u tol lanəha nəmə itəmah nəutəhtul əskasik
e rəhatəmah nəhatətəiən e Iesu. Nəmotətəu nanusiən təuvir
iətəm tətəgətun natimnati iətəm Uhgin otol kəm təmah əpəha
e negəu e neai, kəni rəhatəmah nətəligiən otəkeikei matəhtul
əskasik e natimnati min əha. Nanusiən təuvir u, iətəm
nəmautətəu rəkis, kəmətanus pətigəm ikin min e nitəni min,
kəni iəu Pol, Uhgin təmauin lak məmə iətəni pətigəm nanusiən
təuvir əha.

Pol tatol uək rəha niməfaki

24 Nikik tagiən məmə iəkətəu nahməiən e nipətik o
rəhatəmah nəhatətəiən. Kristo təmətəu nahməiən e nipətin

1:15 Jon 1:18; 2Kor 4:4 **1:17** Jon 1:1; 8:58 **1:18** Uək 26:23; Efəs 1:22-23; Nəh 1:5 **1:19** Kol 2:9 **1:20** Efəs 1:10 **1:21** Rom 5:10; Efəs 2:12 **1:22** Rom 5:10; Efəs 5:27

məmə niməfaki otair. Kəni e suaru kətiəh əmə, iəu min iətətəu
nahməiən e nipətik o nipəti Kristo, u inu in niməfaki, məmə
oteviə məskasik. Kəni tol lanu, uək iətəm Iesu təmətuəuin,
iəkolkeikei məmə iəkasiru e uək rəha Iesu o niməfaki, kəni
mətətəu naməhiən ohni.
25 Uhgin əmə təmləfəri iəu məmə iəkol uək e niməfaki rəhan.
Rəueiu əha, iəkəhrun nasiruiən e təmah e uək iətəm Uhgin
təmələhu=pən e nəhlmək. Rəhak uək məmə iətəni pətigəm
nəghatiən min rəfin rəha Uhgin pəh nəkotəhrun vivi,
26 nəghatiən əha in nəlpəkauiən oneuən rəha Uhgin iətəm
təmətəhluaig o nətəmimi rəfin aupən ikin, mətəu rəueiu əha
Uhgin tinitis nipətin kəm rəhan min nətəmimi.
27 Kəni Uhgin nikin tagiən əmə məmə otəni pətigəm natim-
nati təuvir min rəha Iesu kəm təmah, nətəm Nanihluə* min
u kəsəniə məmə itəmah nətəm Isrel, məmə onəkotəhrun min.
Nəlpəkauiən oneuən iətəm təuvir rəha Uhgin, tol lanəha, Kristo
təmos nikitəmah, kəni nəkotəhrun motəhatətə lan məmə
onəkotos rəhan nəuviriən iətəm təuvir agin u əpəha e negəu e
neai.
28 Kəni itimah iəutəni pətigəm Kristo kəm nətəmimi
rəfin. Kəni iəutəni əskasik məutəhgi-pəri nikilah lan, kəni
məutəgətun ilah e neinatigiən təuvir, məmə ilah kəhuva nəfaki
min iətəm kəutəhtul əskasik e rəhalah nəhatətəiən e Kristo.
29 Iatol uək əskasik o nati əha, kəni nian rəfin iatol uək
əskasik pik e nəsanəniən asoli rəha Kristo iətəm tatol uək e
nəmiəgəhiən rəhak.

2

Nəkotəkeikei mətəhatətə əskasik e Iesu

1 Iəkolkeikei məmə nəkotəhrun məmə iəu iatol uək əskasik
agin o təmah nətəm Kolosi, mine nətəm Laotisiə, mine nəuvein
min nətəm kəutəfaki mətəu iəsehiən ilah.
2 Iatol uək lanu o nəfəriən nətəligiən rəhatəmah rəfin,
kəni məmə nikitəmah rəfin otəsanən. Iəkolkeikei məmə
itəmah onəkotolkeikei itəmah min, kəni tol lanəha, onəkəhuva
kətiəh e nətəligiən mine nikin. Iatol uək o təmah məmə
onəkotəhrun vivi motəhrun rəfin nəghatiən pəhriən rəha
Uhgin iətəm aupən təmətəhluaig mətəu rəueiu tinietigəm=pa.
Kəni nəlpəkauiən oneuən əha, in Kristo,
3 iətəm Uhgin təmoriarun neinatigiən mine nəhruniən
təuvir min rəfin rəhan tətatig lan.
4 Iəu iətəghati lanu kəm təmah o nasisigiən e nəghatiən eiuə
min rəha nətəmimi iətəm tətəhiən o niuvi rəkisiən rəhatəmah
nətəligiən.

1:26 Rom 16:25-26; Efəs 3:2-9 * **1:27** Nanihluə, Ianihluə — Afin-to e tiksinəri.
1:29 Efəs 3:7,20; Fil 4:13 **2:3** 1Kor 1:24,30 **2:4** Rom 16:18

5 Tol mə iətatig pau isəu o təmah, mətəu nikik təhti pik
itəmah. Kəni nikik tagiən pik mətəu-inu iəmətəu məmə
rəhatəmah nətəligiən kətiəh əmə, kəni itəmah nəutəhatətə
əskasik əmə e Kristo.

Rəhatəmah nəmiəgəhiən otəkeikei mətatig əmə e Kristo.

6 Mətəu inko itəmah nəmotos Kristo Iesu məmə in Iərmənig
rəhatəmah, kəni onəkotəkeikei məutohtəu=pən əskasik in.
7 Otaskəlim Kristo tiəkis təhmen e noki nigi təteiuaiu mələs
niftəni, kəni pəh rəhatəmah nəmiəgəhiən teviə məskasik lan.
Pəh rəhatəmah nəhatətəiən otəkeikei meviə mətəskasik e nian
rəfin, nəhatətəiən inu kəməgətun itəmah lan aupən. Kəni nian
rəfin otəkeikei məutəni kəm Uhgin məmə nikitəmah təməri
məriauəh e nagiəniən o natimnati iətəm təmol o təmah.
8 Otətəu vivi itəmah məmə nətəmimi kəsotaskəlimiən kəni
məsotiuvi miniən itəmah e nəgətuniən eiuə min rəhalah.
Nəgətun eiuə min əha tatitəu=pən nətəligiən rəha nətəmimi
əmə mine nəukəti lou min iətəm tətəghati e natimnati rəha
niftəni əmə. Nəghatiən min əha tatsipən e nətəligiən əuas min
rəha nətəmimi, mətəu kəsotsipəniən e Kristo.
9 Kəni Kristo in Uhgin. Kəni in təmuva mos nipəti iətəmimi
təhmen e tah, kəni natimnati rəfin rəha Uhgin tətatig lan.
10 Kəni nian nəmotəhatətə e Kristo, kəni Uhgin in təməfən
natimnati rəfin rəha nəuviriən kəm təmah. Kəni Kristo
tətarmənig e nətəmimi mine natimnati rəfin u kəutarmənig e
nəhue niftəni mine neai.
11 Kəni nati kəti min e Kristo. Nian itəmah nəmotəhatətə lan,
kəni in təməhgi=pən itəmah. Mətəu səniəmə nəhgi-pəniən rəha
nipətin u nətəmimi kautol, mətəu nəhgi-pəniən rəha nikitəmah
iətəm Iesu təmol. In təmətei rəkis nətəligiən mine noliən tərah
min e rəhatəmah nəmiəgəhiən.
12 Kəni e nian kəməueiu itəmah e nəhu, in nəmtətiən
kəti məmə nəmiəgəhiən aupən rəha təfagə tərah rəhatəmah
kəutohmis kəni katitənim ilah Iesu. Kəni Uhgin təməmiəgəh
min itəmah e nəmiəgəhiən vi min itəmah Iesu, mətəu-inu
nəməutəhatətə e nəsanəniən asoli rəha Uhgin iətəm təmol Iesu
təmiəgəh min e nimisiən.
13 Aupən ikin, nian Uhgin təməsətei rəkis əhanəhiən noliən
tərah min e nikitəmah, kəni e nəhmtin, təhmen məmə itəmah
nəmohmis rəkis e noliən tərah min əha.* Mətəu nian
nəməhuva motol kətiəh itəmah Iesu, kəni Uhgin təmosmiəgəh
min itəmah min. Uhgin təmafəl rəkis noliən tərah min rəhatah
malu lan.

2:5 1Kor 5:3 **2:7** Efəs 3:17 **2:9** Jon 1:14,16 **2:10** Efəs 1:21-22 **2:11** Rom 2:29 **2:12** Rom 6:4 * **2:13** Nian iətəmimi kəti təsəhatətə əhanəhiən e Iesu Kristo, rəhan təfagə taskəlim matig isəu o Uhgin. Rəhan nəmiəgəhiən pəhriən ilau Uhgin tikə, kəni təhmen məmə narmin təmimis. **2:13** Efəs 2:1,4-5

14 Nian kitah kəmautol noliən tərah, kəni kəmautəhti Lou
rəha Mosis iətəm tətəni məmə okohmis o noliən tərah min
əha, kəni tatətu=pa nipəgnəmti nəghatiən min kəm tah. Mətəu
Uhgin təməhti=pən nəghatiən min əha e nigi kəməluau, kəni
nəsanəniən rəhalah tikə.
15 E nigi kəməluau əha, Kristo in təmehpahu nəsanəniən
rəha iərmənig min rəfin, kəni təmərəkin narmənigiən
rəha iərmis min təhmen=pən məmə in təmehpahu ilah e
nəluaginiən asoli kəti. Kəni rəueiu əha, in təmol rəhan tikimir
min kəməhuva nati əpnapin əmə e nəhmti nətəmimi.

Iesu tətarmənig e təmah

16 Tol min lanəha, nəsotətəligiən e nəghatiən rəha nətəmimi
nətəm kəutələhu pəsig məmə nəsotoliən natimnati nəuvein,
məsotuniən nauəniən kəti uə məsotəmnimiən nəmnimiən kəti.
Sotətəligiən e nəghatiən rəhalah iətəm kəutəni məmə nəkol
natimnati min u e nian asim min, uə e nian rəha məuig vi min,
uə e nian rəha Sapət.
17 Lou min u rəhalah əha kəutəghati lan, kəutəgətun=pən
nipəhriəniən kəti iətəm tətuva, mətəu nipəhriəniən əha, in
Kristo pisin əmə.
18 Nətəmimi nəuvein kəutəfəri pik mətəu-inu ilah kəutəni
məmə kinauteruh nəməhlairiən min nəuvein iətəm nipətilah
tatig. Ilah kəutəni kəm təmah məmə nəkotəkeikei motol na-
timnati nəuvein iətəm tətəgətun məmə rəhatəmah nətəligiən
teiuaiu, kəni itəmah onəkotəkeikei məutəfaki kəm nagelo
min. Sotohtəu-pəniən nətəligiən rəhalah. Nətəligiən min əha
iətəmimi əmə tatol. Kəni nəmə nəkotohtəu=pən nəghatiən
rəhalah, itəmah onəkotəmkarəpən e rəhatəmah nəmiəgəhiən.
Mətəu nətəmi min əha kəutəfəri ilah o nati nipətin tikə.
19 Nətəmi min əha kəsotaskəlimiən nəgətuniən pəhriən
rəha Kristo tiəkis məsotoliən kətiəh ilah Kristo. Mətəu Iesu
təhmen=pən məmə in rəhn-kapə niməfaki konu niməfaki
in nipəti Kristo. E noliən kətiəh min təhmen=pən e nipəti
iətəmimi, u iətəm tatilpin ikin e nəuaniləuis min tatuvən e
nikilkilin, kəni Kristo tatol min nati kətiəh e niməfaki rəhan
məmə niməfaki otəskasik, kəni mateviə e nəmiəgəhiən vi iətəm
Uhgin tatol tateviə.

Nəmotos nəmiəgəhiən vi mətəu itəmah nəmotol kətiəh e Kristo

20 Nian nəmotəhatətə e Kristo, in təhmen məmə nəmohmis
itəmah min. Kəni mətəu-inu lou təsuvaiən o iətəmimi iətəm
təmimis, kəni nəukəti lou min iətəm tətəghati e natimnati
rəha nəhue niftəni əmə, nəsanəniən rəhalah tikə məmə oko-
tarmənig e təmah. Tol lanəha, iətətapuəh o təmah məmə, təhro

2:14 Efəs 2:14-16; 1Pitə 2:24 **2:16** Rom 14:1-13 **2:17** Hip 8:5 **2:19** Efəs 2:21; 4:16

itəmah nautohtəu=pən lou min rəha nəhue niftəni mine, inəha
nəghatiən əuas min iətəm kəutəni məmə,
21 “Saskəlimiən nati u,” uə “Sun askəuviniən nati u,” uə
“Sekiən nati u.”
22 Mətəu nəghatiən min u təmsipən e nətəligiən rəha
iətəmimi. Ilah kəutəghati əmə e natimnati rəha nəhue
niftəni u, təhmen=pən e nauəniən nəuvein, mine nəmnimiən
nəuvein. Mətəu natimnati min u, ko təsasiruiən, kəni
təsərəkiniən nikitəmah, mətəu-inu e nian onəkotos uə
nəkotun, kəni tikə min.
23 Iəkəhrun məmə nian nəuteruh nəghatiən min əha,
nəkotəni məmə kəta nəghatiən agin min nəuvein. Ilah
kəutəni məmə nətəmimi okotəfaki lanu lan uə lanəha lan, kəni
ilah kəutəni məmə okotol rəhalah nətəligiən teiuaiu lanu uə
lanəha, kəni ilah kəutəni min məmə nətəmimi okotəkeikei
məuteruh vivi nipətilah min lanu uə lanəha e noliən iətəm
in tiəkis o nipətilah. Mətəu iətəni=pinə kəm təmah məmə
nəghatiən min əha, rəhalah nəsanəniən tikə məmə otahtipəsig
e nətəligiən tərah min mine noliən tərah min u nətəmimi
kautol e nipətilah.

3

1 Mətəu-inu Uhgin təmosmiəgəh min itəmah min Kristo, kəni
tol lanəha, rəueiu əha itəmah onəkotəkeikei mautol nikitəmah
tətatig əskasik e natimnati iətəm tətatig əpəha e negəu rəha
Uhgin, ikin əha Iesu tətəharəg ikin e nikali Uhgin maru, ikin
əha, ikin ima nəsanəniən mine nisiaiən.
2 Itəmah onəkotəkeikei mautol rəhatəmah nətəligiən tətatig
əmə e negəu rəha Uhgin, kəni pəh nətəligiən rəhatəmah
otəsatigiən e natimnati rəha nəhue niftəni u,
3 mətəu-inu itəmah nəmohmis itəmah Kristo, inəha
noliən rəha nəmiəgəhiən əuas rəhatəmah kəmohmis, kəni
nəmiəgəhiən pəhriən rəhatəmah kəutəhluaig ilah Kristo iətəm
tətatig e negəu e neai ilau Uhgin. Nəmiəgəhiən vi u, nətəmimi
kəsoteruhiən.
4 Nəmiəgəhiən pəhriən rəhatəmah in e Kristo əmə. Kəni
nian Kristo otitəlig=pa min, kəni Uhgin otəgətun Kristo kitah
min kəm nətəmimi rəfin, kəni ilah okoteruh nəuviriən mine
nəsanəniən rəhan.

Suaru əhruahru

5 Mətəu itəmah onəkotəkeikei motəpəh agin noliən tərah min
rəha nəhue niftəni, noliən tərah tol min lanu; nipətan mine
nəman mine, kautit oneuən ilah min; ilah kautol noliən tərah
tol naulisiən o nəniən; ilah kotolkeikei pik ilah min o noliən

---

2:21 Kəl 4:3,9; 1Tim 4:3 **2:22** Mat 15:9 **3:1** Mak 12:36; 16:19; Efəs 1:20
3:2 Mat 6:33

tərah; təfagə tərah tepət e rəhalah nətəligiən; ilah navərəs,
kəni noliən əha təhmen=pən məmə kəutəfaki kəm narmi nati
min, inəha, kəutləfəri natimnati min rəha nəhue niftəni ilis
tapirəkis Uhgin.
6 Noliən tərah min əha tatol niki Uhgin tətahmə, kəni in otol
nalpiniən asoli kəm nətəmimi nətəm kautol noliən tərah min
əha.
7 Aupən ikin, noliən tərah min əha kəutarmənig e rəhatəmah
nəmiəgəhiən, nəmautol ilah nian rəfin.
8 Mətəu rəueiu əha, nəkotəkeikei motos rəkis ilah e
rəhatəmah nəmiəgəhiən, kəni otol min lanəha: niəməha
təsol miniən itəmah; nikitəmah mine nohlitəmah təsatipahal-
atipahal pikiən təhmen e kaluəluə; soliən tərah kəm nətəmimi;
səni rahiən nətəmimi; səniə nəghatiən iətəm tol naulisiən o
nəniən.
9 Soteiuəiən e təmah min mətəu-inu itəmah nəmotəpeg rəkis
nətəligiən əuas rəhatəmah, kəni motəpəh rəhan noliən tərah
min,
10 kəni nəməhuvən e nətəligiən vi. Uhgin tətəfinə
nəmiəgəhiən vi u kəm təmah, matol məmə itəmah onəkəhuva
motol əmə məmə in mine. Kəni pəh nəkotəhrun vivi in.
11 Mətəu e natimnati min əha, in nati əpnapin əmə nəmə ik
iətəm Isrel, uə səniəmə ik iətəm Isrel; nəmə kəməhgi=pən ik uə
kəsəhgi-pəniən ik; nəmə nəmol vivi skul uə nəsol viviən skul;
nəmə ik slef əmə kəti uə ik səniəmə slef kəti. Mətəu nati asoli in
Kristo, kəni tətatig e nəmiəgəhiən rəhatah rəfin u kəutəhatətə
lan.
12 Uhgin təmolkeikei itəmah, kəni mitəpin itəmah məmə
rəhan min. Kəni tol min lanu: nikitəmah otəkeikei matitəgit o
nətəmimi; mautol təuvir kəm nətəmimi; rəhatəmah nətəligiən
otəkeikei mətatig ləhtəni; itəmah nətəm mətig; kəni nətəligiən
rəhatəmah otəfəməh. Otol nəghatiən min əha, təhmen=pən
məmə nəutəhuvən e napən vi rəha Uhgin.
13 Nian suah kəti otol nati kəti otəsəhmeniən e nəhmtitəmah,
kəni nikitəmah otəsahmə uəhaiən ohni. Nəmə suah kəti
tatol tərah e təmah kəti, pəh nəsotalpiniən motos əmə timis
e nikitəmah, mətəu nəkotəkeikei məutalu lan kəni mautol
təuvir əmə kəm iətəmi u. Sotaskəlim iəkisiən noliən tərah rəha
iətəmimi təmol kəm təmah e nikitəmah, mətəu nəkotol təuvir
kəm in, təhmen=pən əmə məmə Iərmənig təsaskəlim iəkisiən
noliən tərah rəhatah e nikin, mətəu in tatol təuvir əmə kəm tah.
14 Nati agin u iətəm otəkeikei mətatig e nikitəmah, in
nolkeikeiən. Otos məhuvən lan təhmen=pən məmə napən
təuvir rəha Uhgin. Nian onəkotolkeikei itəmah min, kəni tol
itəmah nəkəhuva kətiəh.

3:6 Rom 6:6,11; Efəs 4:19; 5:3-6 **3:8** Efəs 4:25-29; 5:4 **3:9** Efəs 4:22,25 **3:10** Efəs 4:24 **3:11** Kəl 3:28 **3:13** Efəs 4:2,32

15 Otos nəməlinuiən rəha Kristo pəh in tətarmənig e
nikitəmah, mətəu inko Uhgin təmauin e təmah məmə
nəkəhuva motol kətiəh, kəni məutatig əmə e nəməlinuiən.
Kəni nian rəfin otəni kəm Uhgin məmə nikitəmah tətagiən o
natimnati iətəm in təmol kəm təmah.
16 Otəgətun itəmah min e nəghatiən rəha Kristo, kəni motəni
e nətəligiən təuvir kəm təmah min məmə nəkotəkeikei mautol,
məsotəpəhiən. Otani nəpuən min e Nauəuə rəha Nəpuən, mine
nəpuən min rəha niməfaki, mine nəpuən min iətəm tatsipən
e Narmin Rəha Uhgin. Otani ilah rəfin təhmen=pən e nəni-
viviən kəti iətəm tatsipən e nikitəmah matuvən kəm Uhgin.
Inəha e noliən min əha, pəh nəghatiən təuvir rəha Kristo tətatig
matəmiəgəh mateviə vivi e nikitəmah e nian min rəfin.
17 Kitah u nəhlmi Iərmənig Iesu min, kəni tol lanəha, na-
timnati rəfin u nautol, mine nəghatiən min rəfin u nautəni,
mətəu nəkotol əmə e nərgi Iərmənig Iesu. Kəni nian rəfin
itəmah onəkotəkeikei motəni kəm Uhgin, tatə rəhatah, məmə
nikitəmah tətagiən o natimnati iətəm Iesu təmol kəm təmah.

Noliən əhruahru rəha tatə, mine mamə, mine kəlkələh min

18 Nipətan, otisiai narmənigiən rəha nəman min rəhatəmah,
təhmen=pən əmə məmə pətan u in tətəfaki in otəkeikei mol
lanəha.
19 Kəni nəman, otolkeikei rəhatəmah nipətan, kəni motol
təuvir kəm lah, mətəu sotoliən rəhatəmah narmənigiən məmə
nəkotol=pən əmə rəhatəmah nipətan.
20 Kəlkələh min, otisiai rəhatəmah tatə mine mamə nian
rəfin, mətəu-inu Iərmənig rəhatah nikin otagiən o noliən əha.
21 Itəmah tatə min, sotoliən nalpiniən tapirəkis nərahiən
iətəm kəlkələh min kautol, məmə nikilah otahmə ohni. Mətəu
nəmə nəkotol lanəha e lah, kəni rəhalah nətəligiən in oteiuaiu.

Noliən rəha slef mine rəhan iərmənig

22 Slef min, nian rəfin onəkotəkeikei motol nəuia nətəmi
asoli min rəhatəmah, mətəu səniəmə nian əmə iətəm ilah
kəuteh itəmah lan məmə nikilah otagiən o təmah. Mətəu
itəmah onəkotəkeikei motol uək e nikitəmah pəhriən o
nəfəniən nisiaiən kəm Uhgin.
23 Uək nak iətəm nautol, otol e nikitəmah rəfin təhmen əmə
məmə nautol uək rəha Iərmənig rəhatah, səniəmə nautol uək
rəha iətəmimi əmə.
24 Mətəu-inu onəkotəkeikei motəhrun vivi məmə Iərmənig
rəhatah in otəfinə nətəouiən əhruahru rəha natimnati min
iətəm nautol ilah. Nətəouiən əha Uhgin tinəni rəkis məmə
otəfinə kəm nenətin min. ?Kəni nəkotəhrun nati u? Nautol uək
rəha suah əha Iərmənig pəhriən rəhatah, in Iərmənig Kristo.

3:17 1Kor 10:31; Efəs 5:20 **3:18** Efəs 5:22 **3:19** Efəs 5:25 **3:20** Efəs 6:1
3:21 Efəs 6:4 **3:22** Efəs 6:5-8

25 Mətəu iətəmimi iətəm tatol tərah, in otos əhruahru min
nəuan nətəouiən rəhan o noliən tərah, mətəu-inu Uhgin, in
tatol təhmen-əhmen əmə kəm nətəmimi rəfin.

4

1 Itəmah nətəmi asoli min u nəutarmənig, onəkotəkeikei
mautol təhruahru kəni məhmen o rəhatəmah slef min, mətəu-
inu itəmah min nəkotəkeikei motəhrun məmə rəhatəmah min
Iətəmi asoli in tətatig min əpəha e negəu e neai.

Pol təməgətun ilah

2 Itəmah onəkotəkeikei məutəghati=pən kəm Uhgin e
nəfakiən e nian rəfin. Kəni nian onətəfaki, rəhatəmah
nətəligiən otəkeikei mətatig lan, kəni nian rəfin agin
nəkotəkeikei məutəni kəm Uhgin məmə nikitəmah tətagiən
o natimnati iətəm in təmol kəm təmah.
3 Kəni iəu iəkolkeikei məmə itəmah nəkotəkeikei mautəfaki
min o təmah min, məmə Uhgin oterəh e suaru məmə iəkotəni
pətigəm nəlpəkauiən oneuən rəha Uhgin e Kristo. Iəmatəni
pətigəm nəghatiən u inu, kəni kahtipəsig=pən lak ohni e
kaləpus.
4 Otəfaki məmə iətəni pətigəm nəghatiən əha təhruahru kəni
məpiə vivi təhmen əmə məmə iəkəkeikei mol lanəha.
5 Itəmah nətəm nəutəfaki, pəh nətəm kəsotəfakiən
koteh=pən Iesu e noliən min rəhatəmah, kəni e nian rəfin
onəkotəkeikei mauteh vivi məmə noliən min mine nəghatiən
min rəhatəmah otiuvi Nanihluə min kəhuva o Iesu.
6 Itəmah nəkotəkeikei məutəghati vivi kəm lah e nəghatiən
min əmə u iətəm təuvir kəni mətəhiən, kəni pəh ilah okotətəu
nəghatiən min əha məmə kotəuvir. Kəni itəmah onəkotəkeikei
mətəhrun vivi suaru min o nuhalpiniən nəghatiən min
rəhalah iətəm kəutətapuəh o rəhatəmah nəhatətəiən e Iesu.

Pol təmahlipən
suah mil kətian o lah

7-8 Iətahli=pinə piatah iətəm təuvir, Tikikəs, in tatuvnə o
təmah o nati keiu əmə məmə in otanus nəghatiən rəfin
rəhatimah kəm təmah, kəni in otəfəri nətəligiən rəhatəmah.
In piatah kəti iətəm iəu iəkolkeikei pik. Nian rəfin in tətəhtul
maru o nasiruiən lak e uək rəha Iərmənig.
9 In tatuvnə ilau piatah Onesiməs. Nian rəfin in tətəhatətə
əskasik e Iesu, kəni itimah iəkotolkeikei pik in. In iətəmi kəti
rəhatəmah. Ilau okuəni kəm təmah nanusiən rəha natimnati
rəfin u ikinu.

Naunun nəghatiən rəha Pol

3:25 Rom 2:11 **4:1** Efəs 6:9 **4:5** Efəs 5:15-16 **4:7-8** Efəs 6:21-22 **4:9** Flm 10-12

10 Aristakəs in tətatɨg e kaləpus itɨmlau mɨn. In tətahli=pɨnə
nəghatiən təuvɨr kəm təmah. Kəni Mak, in pia Panəpəs, in
mɨn tətahli=pɨnə nəghatiən təuvɨr rəhan kəm təmah. Itəmah
nəmotos rəkɨs rəhak nəghatiən ohni. Nəmə in otuvnə
imatəmah ikɨn, kəni nəkotit məhuvən mauteruh vivi.
11 Kəni Josuə Jastəs, in mɨn tətahli=pɨnə nəghatiən təuvɨr
rəhan kəm təmah. E nəuaniləuɨs mɨn rəha Isrel iətəm
kəutəhatətə e Iesu, suah milahal əmə əha, ilahal kəhlasiru lak
e uək rəha negəu rəha Uhgɨn. Kəni suah milahal əha, ilahal
kəhlasiru pɨk lak e nian əskasɨk mɨn iətəm tətuva e rəhak
nəmiəgəhiən.
12 Epafras in rəhatəmah kəti iətəmimi, in mɨn tətahli=pɨnə
nəghatiən təuvɨr kəm təmah. In iətəmimi kəti nian rəfin tatol
uək rəha Iesu Krɨsto, kəni e nian rəfin in tətəfaki əskasɨk
o təmah. In tətətapuəh o Uhgɨn məmə itəmah onəkotəhtul
əskasɨk, kəni mohməhtə motəhrun vivi natimnati rəfin iətəm
Uhgɨn tolkeikei.
13 Iəkəhrun nəniən kəm təmah məmə suah u in tatol uək
əskasɨk o nasiruiən e təmah, mɨne nətəm Laotɨsiə, mɨne nətəm
Hierapolɨs.
14 Toktə Luk iətəm kitah kotolkeikei pɨk, mɨne suah u Timəs,
ilau mɨn kətuahli=pɨnə nəghatiən təuvɨr kəm təmah.
15 Otahli=pən mɨn rəhak nəghatiən təuvɨr kəm piatah mɨne
nəuvɨnɨtah mɨn əpəha Laotɨsiə, mɨne pətan əha Nimfa, mɨne
nətəm kəutəfaki e nian mɨn rəfin əha iman ikɨn.
16 Mətəu e nian onəkotafin rəkɨs rəhak u nauəuə, kəni
motəkeikei motahli=pən kəm nətəm Laotɨsiə məmə ilah
okotafin mɨn kəm nətəmimi rəha niməfaki əha ikɨn. Kəni e
noliən kətiəh mɨn, itəmah onəkotəkeikei motafin mɨn nauəuə
rəha nətəm Laotɨsiə.
17 Kəni itəmah nəkotəkeikei motəni=pən kəm Akipəs məmə
in otəkeikei mol rəfin uək iətəm Iərməniɡ rəhatah in təməfən
kəm in məmə otol.
18 Iəu Pol, iatos pen mətətei əmə e nəhlmək nəghatiən u
rəha nəniən təuvɨr kəm təmah. Sotaluiən məmə kəməfən iəu
e kaləpus, kəni kəlis iəu e sen, kəni iətatɨg əhanəh.
Pəh Uhgɨn otətuati e rəhan nəuvɨriən tətatɨg o təmah.

4:10 Uək 12:12; 13:13; 15:37-39; 2Tim 4:11 **4:14** Kol 1:7; Flm 23-24 **4:17** Flm 2 **4:18** 1Kor 16:21

1 Təsalonaikə
Nauəuə iətəm Pol təmaupən mətei tuvən kəm nəfaki mɨn ikɨn Təsalonaikə
Nəghatiən əkuəkɨr rəha nauəuə u 1 Təsalonaikə

?Pəh təmətei nauəuə u? Aposɨl Pol təmətei nauəuə u.

? Təmətei tatuvən kəm pəh? Təmətei tatuvən kəm niməfaki əpəha Təsalonaikə.

? Natɨgiən təhro lanu nian təmətei? Pol təmətuəuin niməfaki əpəha Təsalonaikə e nu keiu o kɨsɨl əmə tɨnuvən rəkɨs, kəni in niməfaki vi kəti. Nətəmimi rəha niməfaki okotəkeikei moteviə e nəmiəgəhiən rəhalah. Ilah nəuvein, kəməhuvən e nian iəkɨs mɨn mətəu-inu kəutəhatətə e Krɨsto. Kəni nəuvein kəsotəhrun viviən nian iətəm Iesu otɨtəlɨg=pa mɨn lan e nəhue nɨftəni. Nəuvein nɨkilah təhti məmə Iesu otuva uəhai mɨn əmə. Kəni motəruru məmə nətəmimi kəmohmɨs uərisɨg e Iesu tɨtəlɨg=pa mɨn, otəhro e lah.

? Təmətei nauəuə u o nak? Pol təmətei nauəuə u məmə otəfəri nətəlɨgiən rəhalah, kəni mol nəhatətəiən rəhalah təskasɨk. Kəni molkeikei məmə otəfən nəgətuniən nəuvein iətəm təhruahru o nɨtəlɨg=pa mɨniən rəha Iesu Krɨsto.

Pol təməni təuvɨr kəm lah

1 Iəu Pol, mɨne Sailəs,* mɨne Timoti, iəhləni təuvɨr kəm təmah mɨn u niməfaki ikɨn Təsalonaikə, u itəmah u nətəmimi rəha Tatə Uhgɨn mɨne Iərmənɨg Iesu Krɨsto.

Pəh Uhgɨn otətuati e rəhan nəuvɨriən mɨne nəməlinuiən kəm təmah.

2 Nian rəfin, iəhləni=pən kəm Uhgɨn məmə nɨkitɨmahal tətagiən o təmah rəfin, kəni məhləfaki o təmah e nəfakiən rəhatɨmahal.

3 Nian iəhləfaki kəm Tatə Uhgɨn, nɨkitəmahal tagiən mətəu-inu nian rəfin nɨkitɨmahal tətəhti nati kɨsɨl, kəti u rəhatəmah uək iətəm tatsɨpən e nəhatətəiən rəhatəmah, mɨne rəhatəmah uək əskasɨk o nasiruiən e nətəmimi iətəm tatsɨpən e nolkeikeiən rəhatəmah, mɨne noliən rəha nəhtul əskasɨkiən rəhatəmah e nian iəkɨs mɨn iətəm kəutəhuva e rəhatəmah nəmiəgəhiən, kəni nəkotol lanəha mətəu-inu nəmotələhu=pən əskasɨk rəhatəmah nətəlɨgiən e Iərmənɨg Iesu Krɨsto.

4 Piak mɨn mɨne nəuvɨnɨk mɨn iətəm Uhgɨn tolkeikei itəmah. Nɨkitɨmahal tagiən mɨn o təmah mətəu-inu iəkləhrun məmə Uhgɨn təmɨtəpɨn itəmah.

---

* **1:1** E nəghatiən Kris, nərgɨn u Sailəs in “Silfanus”

5 Kəni iəkləhrun nati u, mətəu-inu nanusiən təuvɨr iətəm
iəməhləni kəm təmah, səniəmə təmuva e nəghatiən əmə, mətəu
təmuva mɨn e nəsanəniən, mɨne Narmɨn Rəha Uhgɨn, kəni
kitah kotəhrun vivi məmə in nɨpəhriəniən. Kəni nian kitah
kəməutatɨg, nəkotəhrun məmə noliən rəhatɨmah in təuvɨr
məmə otasiru e təmah.
6 Kəni iəmleruh məmə itəmah nəmotɨsɨkəuvɨn itɨmahal mɨne
Iərmənɨg e noliən u: nəmotos pau nahməiən asoli, mətəu
nəmotos nəghatiən e nɨkin agiən iətəm Narmɨn Rəha Uhgɨn
təməfɨnə.
7 Tol lanəha, e noliən rəhatəmah nəmotəgətun suaru təuvɨr
kəti kəm nəfaki mɨn əpəha Masetoniə mɨne Akaiə kotɨsɨkəuvɨn
itəmah.
8 Nəmotəni pətɨgəm nəghatiən rəha Uhgɨn təhmen e təui
təmasək kətəu ikɨn mɨn rəfin, kəni səniəmə əpəha Masetoniə
mɨne Akaiə əmə, mətəu nətəmimi ikɨn mɨn rəfin kɨnotəhrun
rəkɨs rəhatəmah nəhatətəiən. Tol lanəha, iəsləni pətɨgəmiən
nanusiən rəha nəhatətəiən rəhatəmah,
9 mətəu-inu nətəmimi rəha Masetoniə mɨne Akaiə, ilah
aru kəutəni pətɨgəm məmə nian iəməhuva moteruh itəmah,
nɨkitəmah tagiən o nətəuiən nəghatiən rəhatɨmahal. Kəutəni
pətɨgəm məmə itəmah nəmotəuhlin nəmtahtəmah e narmɨ
nati mɨn u kəmol əmə ilah, kəni mautəhuərisɨg e Uhgɨn iətəm
tətəmiəgəh, kəni in Uhgɨn pəhriən,
10 kəni nəutəhtahnin Nətɨn məmə otɨtəlɨg=pa mɨn e negəu e
neai muva mɨn e nəhue nɨftəni. Nətɨn u in Iesu, iətəm təmɨmɨs
e nɨgi kəluau, kəni Uhgɨn təmosmiəgəh in e nɨmɨsiən. Kəni in
otosmiəgəh itah e nalpɨniən mɨne niəməha rəha Uhgɨn iətəm
tətuva.

2

Uək rəha Pol
əpəha Təsalonaikə

1 Piak mɨn mɨne nəuvɨnɨk mɨn. Nəkotəhrun məmə nian
itɨmahal iəmluva mɨhleruh itəmah, nuvaiən rəhatɨmahal, in
səniəmə tol nati əpnapɨn əmə lan, mətəu təmol nəuan.
2 Kəni itəmah nəkotəhrun məmə inəha Fɨlɨpai, nətəmimi
kəmotol tərah e tɨmahal, kəni motahi motəni rah itəmahal,
mətəu Uhgɨn rəhatah təmasiru e tɨmahal, kəni itɨmahal
iəsləgɨniən e nəni pətɨgəmiən rəhan nanusiən təuvɨr kəm
təmah, nati əpnapɨn nətəmimi kəmotalkut məmə okotəniəhu
itɨmahal.
3 Tol lanəha mətəu-inu rəhatɨmahal nəghatiən o niuviən
rəhatəmah nətəlɨgiən təsɨsɨpəniən e nətəlɨgiən tərah mɨn uə
nɨkin iətəm təsəhruahruiən, kəni iəslalkutiən o neiuəiən e
təmah.

2:2 Uək 16:19-24; 17:1-9

4 Kəpə, iəsloliən lanəha. Mətəu nian iəhləghati, iəkləhrun
məmə Uhgin təməsal=pən rəkis e nikitimahal, kəni məni məmə
itimahal iəkləhmen məmə iəkləni pətigəm nanusiən təuvir,
kəni in təmələhu=pən e nəhlmitimahal. Kəni iəsləghatiən
məmə nətəmimi nikilah otagiən o timahal, mətəu iəhləghati
məmə Uhgin nikin otagiən o timahal, kəni in Uhgin iətəm
tətəsal=pən e nikitimahal.
5 Nəkotəhrun məmə itimahal iəsluvaiən o təmah məmə
iəkliuvi nətəligiən rəhatəmah e nəghatiən ətəhiən min. Kəni
iəsləni pətigəmiən nanusiən təuvir kəm təmah məmə iəklos
rəhatəmah məni. Kəni Uhgin, in təhrun nikitimahal məmə
nəghatiən u in nipəhriəniən.
6 Itimahal iəsluvaiən məmə itəmah kəti uə iətəmimi əpnapin
əmə kəti otəfəri itimahal.
7 Kəni nati kəti min, mətəu-inu itimahal aposil milahal
rəha Kristo, iəkləhrun nəniən məmə nəkotəkeikei motisiai
itimahal təhmen e iətəmi asoli milahal, mətəu iəməsloliən.
Nian kəməutatig, noliən rəhatimahal timətig təhmen e mamə
kəti iətəm tateh vivi nenətin min, matol timətig o lah.
8 Nikitimahal tagiən məmə iəkləni pətigəm nanusiən təuvir,
mətəu səniəmə məmə iahləni pətigəm əmə, mətəu iəmhlol
natimnati rəfin iətəm iəkləhrun noliən məmə otasiru e
təmah. In təhmen məmə iəmhləfinə nəmiəgəhiən rəhatimahal,
mətəu-inu itimahal iəmhlolkeikei itəmah, kəni nəməhuva
rəhatimahal nətəmimi.
9 Piak min mine nəuvinik min. ?Nikitəmah təhti, uə kəpə,
uək əskasik iətəm iəmahlol? Nian itimahal iəməhləni pətigəm
nanusiən təuvir rəha Uhgin kəm təmah, itimahal iəmahlol uək
e nəhlmitimahal ləplapin mətəuarus=pən lapin o nosiən məni
məmə iəslətapuəhiən o məni o təmah.
10 Itəmah mine Uhgin, nəmoteruh kəni motəhrun nəni
pətigəmiən məmə nian iəməhlatig kitah min itəmah nəfaki
min, noliən rəhatimahal in təhruahru, kəni Uhgin tətagiən
lan, kəni iətəmimi kəti təsosiən nipəgnəmtin kəti iətəm tərah
o timahal.
11 Itəmah nəkotəhrun məmə itimahal iəmahlol təuvir kəm
təmah rəfin təhmen e tatə kəti tateh vivi nenətin min.
12 Kəni e noliən kətiəh əmə, iahlem əskasik itəmah, kəni
mahləfəri rəhatəmah nətəligiən, məhlətapuəh əskasik məmə
nəmiəgəhiən rəhatəmah otəhruahru e nəhmti Uhgin, kəni
nikin tagiən lan. Uhgin u, tətauin e təmah məmə nəkəhuva e
narmənigiən mine nəuviriən rəhan.
13 Kəni nian rəfin, itimahal iəhləni tagkiu kəm Uhgin mətəu-
inu nian nəmotos nəghatiən rəha Uhgin iətəm nəmotətəu
o timahal, kəni motos tatig e nikitəmah, kəni nikitəmah
təsəhtiən məmə in nəghatiən rəha nətəmimi əmə, mətəu

2:4 Kəl 1:10 **2:9** Uək 20:34 **2:12** Uək 20:31

nikitəmah təhti məmə in nəghatiən rəha Uhgin, kəni pəhriən
in nəghatiən rəhan. Kəni nəghatiən u tatol uək e nəmiəgəhiən
rəhatəmah, u nətəm nəutəni nipəhriəniən lan.
14 Kəni piak min mine nəuvinik min. Nətəmimi
imatəmah əhruahru ikin, kəmotol tərah e təmah mətəu-inu
nəməutəhatətə e Kristo Iesu. Itəmah nəkotəhmen e nətəmimi
rəha niməfaki min rəha Uhgin əpəha ikin Jutiə. Ilah nətəm
Isrel əhruahru, mətəu rəhalah aru nətəmi asoli min kəmotol
nərahiən e lah nian kəmotəhatətə e Kristo Iesu.
15 Nətəmi asoli min u, kəmotuhamu Iərmənig Iesu, mine iəni
min, kəni motəhgi pətigəm itimah iəkohiet. Noliən rəhalah
tatol niki Uhgin təsagiəniən, kəni ilah tikimir min o nətəmimi
rəfin,
16 mətəu-inu nətəmi asoli min u kəutalkut məmə okotəniəhu
itimah o nəghatiən kəm Nanihluə* min məmə Uhgin oto-
smiəgəh ilah. E noliən əha, ilah kotoriarun rəhalah noliən
tərah mətəuarus təhmen. Mətəu rəueiu əha, niəməha mine
nalpiniən rəha Uhgin tinuva o lah.

Pol təmolkeikei məmə oteruh ilah

17 Piak min mine nəuvinik min. Nian iəmhluvən isəu o
təmah nian nəuan nəuvetin əmə, mətəu iəmhlolkeikei pik
məmə iəkleruh min itəmah. Nipəhriəniən, nipətitah isəu o
tah min mətəu nətəligiən rəhatah kətiəh. Kəni iəməhlalkut pik
məmə iəklitəlig mihleruh itəmah,
18 mətəu-inu iəmhlolkeikei məmə iəkluvnə o təmah. Iəu,
Pol, iəmalkut nian tepət, mətəu Setən təmahtipəsig e suaru o
timahal.
19 ?Təhro iəklolkeikei pik məmə iəkleruh min itəmah? ?Tol
lanəha mətəu-inu, nian Iərmənig Iesu otuva min, pəh min u
iəmlələhu=pən nətəligiən əskasik rəhatimahal e lah məmə ilah
nəua uək təuvir rəhatimahal? ?Kəni nikitimahal otagiən min
o pəh min? ?Kəni pəh min u in rəhatimahal nətəuiən iətəm
nikitimahal otagiən e lah? ?Itəmah, uə kəpə? Əuəh, itəmah u.
20 Nipəhriəniən, itimahal iəhlətəu təuvir o təmah, kəni
nikitimahal tagiən o təmah.

3

1 Tol lanəha, nian nikitimahal təməpəou kəni iuəkir
nikitimahal titəgit, mətəu-inu itimahal iəklərurу məmə
nəutatig təuvir uə kəpə, kəni itimahal iəmhlegəhan məmə
iəu mine Sailəs iəkuatig Atens,
2 iəmuahli=pinə Timoti məmə in otuvnə meruh itəmah. In
piatah kəti iətəm tatol uək rəha Uhgin itimahal min o nəni

2:13 2Təs 2:13 **2:14** Uək 17:5 **2:15** Uək 9:23,29; 13:45,50; 14:2,5,19 * **2:16** Nanihluə, Ianihluə — Afin-to e tiksinəri. **2:19** Fil 2:15-16; 4:1; 2Təs 1:4 **3:1** Uək 17:15

pətigəmiən nanusiən təuvir rəha Kristo. In təmuvnə o təmah
məmə otasiru e təmah məfəri rəhatəmah nətəligiən, kəni mol
itəmah nəutəhtul əskasik e rəhatəmah nəhatətəiən,
3 məmə nərahiən iətəm tətuva o təmah rəueiu, ko təsoliən
nikitəmah təhti pik. Nəkotəhrun rəkis məmə in nətəligiən rəha
Uhgin məmə nətəmimi okotol tərah e tah lanəha.
4 Nipəhriəniən, nian iəməhlatig kitah min itəmah,
iəməhləkeikei məhləni kəm təmah məmə okol tərah e təmah.
Kəni itəmah nəkotəhrun vivi məmə tinuva mol nipəhriən lan
təhmen əmə məmə itimahal iəmhləni mine.
5 Kəni o nati əha, nian iəməsəhruniən məmə natigiən
rəhatəmah təhro, kəni nikik təməpəou kəni iuəkir nikik titəgit,
kəni iəmahli=pinə Timoti məmə otuvnə meruh-to rəhatəmah
nəhatətəiən, məmə tatəskasik əhanəh, uə kəpə. Iəməgin
məmə e suaru kəti, Setən u iətəmimi rəha nəfən-əfəniən, in
təməfən-əfən kəm təmah, kəni nəkotəmkarəpən e nəhatətəiən
rəhatəmah, kəni uək rəhatimahal in tol nati əpnapin əmə.

Timoti təməni pətigəm nanusiən təuvir

6 Kəni rəueiu əha, Timoti təmitəlig=pa min o timlau,
kəni matos nanusiən təuvir e rəhatəmah nəhatətəiən mine
nolkeikeiən. Təməni=pa kəm timlau məmə nikitəmah tətəhti
əhanəh itimahal, təhmen əmə məmə itimahal iəklolkeikei
məmə iəkleruh itəmah.
7 Tol lanəha, piak min mine nəuvinik min, nati əpnapin
iəmhlatig e nərahiən, kəni mihlətəu nahməiən, mətəu
nanusiən rəha nəhatətəiən rəhatəmah təməfəri rəhatimahal
nətəligiən o təmah.
8 Nian iəmlos nanusiən məmə nautəhtul əskasik əhanəh o
Iərmənig, kəni iəklətəu məmə inhlos min nəmiəgəhiən.
9 Nian iəkləhtul e nəhmti Uhgin, nagiəniən rəhatimahal o
təmah in iahgin, kəni iəkləni kəm Uhgin məmə nikitimahal
tagiən pik o təmah.
10 E nian rəfin, lənian mine lapin, iəhləfaki əskasik məmə
iəkleruh min itəmah, kəni mihləgətun itəmah e nati nak
nəkotəruru əhanəh məmə rəhatəmah nəhatətəiən oteviə
məskasik.
11 Kəni pəh rəhatah Uhgin aru, u Tatə rəhatah, mine
Iərmənig Iesu rəhatah, kuol suaru rəhatimahal məmə
iəkluvnə mihleh itəmah.
12 Pəh Iərmənig otol nolkeikeiən rəhatəmah otepət məri
məriauəh o təmah mine nətəmimi rəfin, təhmen e nolkeikeiən
rəhatimahal o təmah tepət.
13 Pəh in otol nikitəmah otəsanən məmə, nian Iərmənig Iesu
tətuva min ilah rəhan min nətəmimi, kəni nəkotəhtul e nəhmti
rəhatah Uhgin u Tatə rəhatah, kəni nəkotəhlan kəni noliən
tərah tikə e təmah.

3:2 Uək 16:1-3 **3:3** 2Tim 3:12 **3:6** Uək 18:5

4

Nəmiəgəhiən rəhatəmah təkeikei mol Uhgɨn nɨkin tagiən

1 Piak mɨn mɨne nəuvɨnɨk mɨn, rəueiu iəkəkeikei məghati e
natimnati mɨn nəuvein. Iəmləgətun rəkɨs itəmah e noliən
iətəm nəkotol məmə Uhgɨn nɨkin otagiən o təmah. Kəni
pəhriən, onəkotol lanəha. Kəni rəueiu iəhlətapuəh o təmah
kəni məhlətapuəh əskasɨk e Iərmənɨg Iesu məmə nautol təhmɨn
mɨn lanko.
2 Otol lanəha mətəu-inu itəmah nəkotəhrun suaru iətəm
iəmləgətun itəmah lan, kəni Iərmənɨg Iesu təməfa nepətiən
məmə iəkləgətun itəmah lan.
3 Nətəlɨgiən rəha Uhgɨn məmə in təmələhu kalɨn itəmah
məmə rəhan mɨn məmə nəkotol nati iətəm təhruahru vivi:
sotohtəu-pəniən suaru rəha nɨpətan mɨne nəman iətəm kautit
oneuən ilah mɨn.
4 Itəmah kətiəh kətiəh nəkotəkeikei motarmənɨg e
nɨpətɨtəmah e noliən iətəm təuvɨr məhruahru kəni kɨsiai.
5 Sotoliən noliən rəha nɨtəu-pəniən nətəlɨgiən əskasɨk o
nit oneuəniən pətan uə iərman. Noliən əha rəha nətəm
kəsotəfakiən motəruru Uhgɨn.
6 Kəni e natimnati mɨn əha, sotoliən tərah e piatəmah mɨn
e nakləhiən e pətan rəha iətəmi pɨsɨn. Iərmənɨg otol nalpɨniən
kəm nətəmimi mɨn u iətəm kautol noliən mɨn iətəm tol lanəha,
kəni inhləni rəkɨs nati u kəm təmah o nəhgi-pəriən itəmah.
7 Tol lanəha mətəu Uhgɨn təməsauniən e tah məmə oko-
tamɨkmɨk e nəhmtɨn, okotatɨg e nəmiəgəhiən iətəm kəmotələhu
kalɨn məmə rəhan.
8 Tol lanəha, iətəm tətəuhlin nəmtahn e nəghatiən əha,
səniəmə tətəuhlin nəmtahn kəm iətəmimi, mətəu tatəuhlin
nəmtahn kəm Uhgɨn iətəm təməfa Narmɨn Rəhan kəm təmah.
9 Nəkotəhrun rəkɨs noliən rəha nolkeikeiən itəmah iəfaki
mɨn, kəni təsəhmeniən mɨn məmə iəkətei e nauəuə, mətəu
Uhgɨn tɨnəgətun rəkɨs itəmah o nolkeikeiən itəmah mɨn.
10 Kəni pəhriən, nəkotolkeikei piatah mɨn rəfin ikɨn Mase-
toniə. Mətəu, piak mɨn mɨne nəuvɨnɨk mɨn, iəklətapuəh əskasɨk
məmə nəkautol təskasɨk təhmɨn lanko lan.
11 Itəmah nəkotəkeikei motalkut o nɨtəu-pəniən suaru rəha
nəmiəgəhiən iətəm in təmə̈linu, kəni motol aru rəhatəmah uək,
kəni nəkautol uək e nəhlmɨtəmah məmə nauəniən rəhatəmah
mɨne natimnati mɨn otəhmen, təhmen əmə məmə iəmhləni
mɨne kəm təmah.
12 Otol lanəha məmə rəhatəmah nəmiəgəhiən otiuvi=pa
nɨsiaiən rəha nətəm ihluə mɨn, kəni itəmah nəsotarəriəiən e
suah kəti.

Nuvaiən rəha Iərmənɨg

4:3 1Təs 5:23; 1Pitə 1:16 **4:5** 1Kor 6:13 **4:7** Hip 12:14 **4:8** Luk 10:16; 2Kor 1:22 **4:9** Jon 13:34 **4:11** Efəs 4:28

13 Piak min mine nəuvinik min. Iəklolkeikei məmə
itəmah onəkotəhrun itəmah min nəuvein u kinohmis rəkis,
məmə kinəhro e lah. Kəni iəslolkeikeiən məmə itəmah
nəkotasək təhmen e nətəmimi nətəm kəsotələhu-pəniən
rəhalah nətəligiən e Uhgin u təhrun nauməhtuliən e nətəmimi
e nimisiən. Ilah okotəkeikei motasək pik. Mətəu kitah
okəsotasək pikiən, mətəu inu
14 kitah kəutəhatətə məmə Iesu təmimis kəni məmiəgəh min,
kəni nikitah təhrun məmə nian Iesu otuva min, kəni Uhgin
otol məmə, nətəmi min u nətəm kinotəhatətə rəkis e Iesu nian
kəmohmis, okəhuva min ilah Iesu.
15 Kəni iəhləni kəm təmah nəghatiən əhruahru rəha
Iərmənig məmə, kitah u nətəm kəutəmiəgəh əhanəh
məutatig mətəuarus nuvaiən rəha Iərmənig, pəhriən kitah
okəsotaupəniən e nətəmi min u nətəm kəmotaupən mohmis.
16 Mətəu Iərmənig əhruahru əmə otsipəri e negəu e neai
meiuaiu=pa, kəni məni pətigəm əfəməh, kəni iətəmi asoli rəha
nagelo min otagət əfəməh, kəni nətəmimi okotətəu təui rəha
Uhgin, kəni nətəmi min u nətəm kinotəhatətə rəkis Iesu nian
kəmohmis, okotəmiəgəh motaupən motəri.
17 Kəni uərisig lan, kitah nətəm kəutəmiəgəh əhanəh, okotəri
kitah min ilah e nimali nəpuə məmə okoteruh Iərmənig e
magəuagəu. Kəni tol lanəha, okotatig kitah Iərmənig naunun
tikə.
18 Tol lanəha, otəfəri nətəligiən rəhatəmah min e nəghatiən
min u.

5

1 Piak min mine nəuvinik min. Təuvir əmə məmə iəsəteiən
kəm təmah e nian əhruahru rəha natimnati min əha,
2 mətəu-inu itəmah nəkotəhrun rəkis məmə nian iətəm
Iərmənig otuva min e nəhue niftəni u təhmen e iaklah iətəm
tətuva lapin, nian nətəmimi əpnapin kotəruru məsotəhtul
maruiən ohni.
3 Nian nətəmimi kəutəni məmə, “Natimnati rəfin təmə̇linu,
kəni nərahiən tikə,” kəni nalpiniən mine niəməha rəha Uhgin
otuva uəhai əmə o lah, kəni ko nətəmimi kəsotagimiən, təhmen
e pətan iətəm nəmtahn tətahmə o nemə̇kiən, nahməiən tətuva
uəhai əmə, kəni ko pətan əha otəsagimiən.
4 Mətəu piak min mine nəuvinik min, iateruh məmə
nəsotəhtuliən e napinəpuiən e natimnati min əha, kəni nu-
vaiən rəha nian əha otəsoliən itəmah nəkotauit təhmen e
nətəmimi u kotauit nian iakləh kəti təmuva.
5 Itəmah rəfin nenəti nəhagəhagiən mine nenəti nianiən.
Kitah səniəmə nətəmimi rəha lapin mine napinəpuiən.

4:14 Rom 14:9; 1Kor 15:3-4,12 **4:16** 1Kor 15:51-52 **5:2** Mat 24:42-43; 2Pitə 3:10; Nəh 3:3 **5:3** Mat 24:39; Luk 21:34-35 **5:5** Rom 13:12

6 Kəni tol lanəha, pəh kəsotoliən təhmen e nətəmi min
u kəutapili, mətəu pəh kotair kəni mauteruh vivi rəhatah
nətəligiən mine rəhatah noliən min,
7 mətəu nətəmimi min u kəutapili, ilah kəutapili lapin, kəni
nətəmi min u kəutapis, ilah kəutapis lapin.
8 Mətəu pəh kitah kotarmənig e noliən min rəhatah, mətəu-
inu kitah nətəmi rəha nianiən. Pəh kotaskəlim noliən
rəha nəhatətəiən mine nolkeikeiən məmə nəpaliən kəti, inu
təhmen e soldiə kəti iətəm tətəfən napən təhmen e aiən iətəm
tətəməhli pəsig e nimankilahatəmi məmə nəpaliən kəti. Kəni
pəh kotələhu=pən əskasik rəhatah nətəligiən e Uhgin məmə
nəpaliən kəti, inu təhmen e soldiə kəti iətəm titaharu=pən
kəfəfau əskasik kəmol e aiən iətəm tətəhtərain rəhn-kapə təmi
məmə nəpaliən kəti.
9 Pəh kotol lanəha mətəu Uhgin təməsauin rəkisiən e tah
məmə niəməha mine nalpiniən rəhan otuva o tah, mətəu
təmitəpin itah məmə in otosmiəgəh itah e rəhatah Iərmənig
Iesu Kristo.
10 Təmimis o tah məmə kitah kotəhrun natigiən pəti kitah
min nəmə kautəmiəgəh uə kəmohmis.
11 Tol lanəha, onəkotəfəri rəhatəmah min nətəligiən, kəni
otasiru e təmah min məmə nəkotol nəhatətəiən rəhatəmah
təskasik. Pəhriən, inu noliən itəmah nəkotol u rəueiu.

Naunun nəghatiən rəha Pol

12 Piak min mine nəuvinik min. Rəueiu iəklətapuəh o təmah
məmə nəkotisiai nətəmi min u kautol uək əskasik itəmah min
ilah, kəni məutarmənig e təmah e Iərmənig, kəni məutagət
asoli e təmah nian nəkotəmkarəpən motol tərah.
13 Otisiai vivi ilah motolkeikei ilah o uək iətəm kautol, kəni
motatig e nəməlinuiən kəni məsotetetiən e təmah min.
14 Kəni piak min mine nəuvinik min, iəhlətapuəh əskasik
məmə nəkotagət əskasik e nətəmi min u kəutəlpah məsotoliən
nati kəti. Otəfəri nətəligiən rəha nətəmi nikilah təpəou. Otasiru
e nətəmi rəhalah nəsanəniən tikə. Otol rəhatəmah nətəligiən
təfəməh o nətəmimi rəfin.
15 Nəmə iətəmi kəti otol nati kəti təsəhmeniən e təmah, kəni
itəmah nəsotalpiniən nitai nərahiən, mətəu nian rəfin, itəmah
nəkotəkeikei motalkut məmə nəkotol təuvir kəm təmah min
mine nətəpisin pisin min.
16 Nikitəmah otəkeikei mətagiən nian rəfin;
17 kəni motəghati kəm Uhgin e nəfakiən nian rəfin;
18 kəni nian rəfin otəni kəm Uhgin məmə nikitəmah tagiən,
nati əpnapin nəkotatig e nəuviriən, uə nərahiən. Otol nati

5:8 Aes 59:17; Efəs 6:14,17 **5:10** Rom 14:8-9; 1Təs 4:14 **5:14** 2Təs 3:6,11
5:15 Rom 12:17; 1Pitə 3:9 **5:16** Fil 4:4

milahal əha mətəu-inu ilahal nəuia Uhgɨn o təmah e Krɨsto
Iesu.
19 Sotalɨfu əpɨsiən nɨgəm rəha Narmɨn Rəha Uhgɨn;
20 sotəniən məmə nəghatiən iətəm Uhgɨn təməfən kəm iətəmi
kəti in tol nati əpnapɨn əmə lan.
21 Otaupən pɨpɨm moteruh kəni motakil vivi natimnati
rəfin, kəni otaskəlɨm tiəkɨs nati iətəm təuvɨr,
22 kəni motəpəh natimnati rəfin iətəm tərah.
23 Pəh Uhgɨn pɨsɨn əmə iətəm in Uhgɨn rəha nəməlinuiən,
otol itəmah məmə rəhan pɨsɨn əmə u itəmah. Pəh Uhgɨn
otol məmə nəmiəgəhiən rəfin rəhatəmah okotəhruahru, e
narmɨtəmah mɨne e nətəlɨgiən rəhatəmah mɨne e nɨpətɨtəmah.
Kəni nɨpəgnəmtɨn kəti tɨkə mə otəhkul=pən e təmah, nian
rəhatah Iərmənɨg Iesu Krɨsto tətuva mɨn.
24 Iətəm tətauɨn e təmah, nian rəfin tatol rəhan nəghatiən,
kəni in otol natimnati mɨn əha.
25 Piak mɨn mɨne nəuvɨnɨk mɨn. Otəfaki o tɨmah.
26 Otəni təuvɨr kəm təmah mɨn təhmen məmə itəmah kətiəh
əmə e Krɨsto.
27 E nərgɨ Iərmənɨg, iətəni əskasɨk kəm təmah məmə
nəkotafin nauəuə u kəm piak mɨn mɨne nəuvɨnɨk mɨn rəfin.
28 Pəh rəhatəmah Iərmənɨg Iesu Krɨsto otətuati e rəhan
nəuvɨriən kəm təmah.

5:18 Efəs 5:20 **5:19** Efəs 4:30 **5:22** 1Jon 4:1 **5:23** 2Təs 3:3 **5:25** Kol 4:3; 2Təs 3:1

2 Təsalonaikə
Nauəuə iətəm tatol keiu lan iətəm Pol təmətei tuvən kəm nəfaki mɨn ikɨn Təsalonaikə
Nəghatiən əkuəkɨr rəha nauəuə u 2 Təsalonaikə

?Pəh təmətei nauəuə u? Aposɨl Pol təmətei nauəuə u.

? Təmətei tatuvən kəm pəh? Təmətei tatuvən kəm niməfaki əpəha Təsalonaikə.

? Natɨgiən təhro lanu nian təmətei? Nətəmimi tepət e niməfaki, kautol nəruruiən e nuvaiən rəha Iesu. Kəutos nian iəkɨs tepət, kəni nəuvein nɨkilah təhti məmə inəha nəmtətiən iətəm tətəgətun məmə otəsuvəhiən, Iesu tɨtəlɨg=pa mɨn. Kəsotəhrun viviən nɨpətɨ nauəuə aupən rəha Pol (inu 1 Təsalonaikə). Kəni nəuvein kəutəni məmə Iesu otɨtəlɨg=pa uəhai əmə, kəni ko kəsotol uək pɨkiən. Mətəu ilah kəuteiuə əmə məutəlpah, məutəpəh noliən rəha uək. Kəni Pol tətəni kəm lah məmə ilah kotəkeikei mautol uək nian kəutəhtahnin nɨtəlɨg=paiən rəha Iesu.

? Təmətei nauəuə u o nak? Pol təmətei nauəuə u məmə otələhu əhruahru nətəlɨgiən rəhalah e nɨtəlɨg=paiən rəha Iesu. Kəni in təmolkeikei məmə ilah okotəhtul əskasɨk mɨtəu=pən suaru əhruahru.

Pol təməni təuvɨr kəm lah

1 Iəu Pol, mɨne Sailəs*, mɨne Timoti, iəhləni təuvɨr kəm təmah u niməfaki ikɨn Təsalonaikə. Itəmah nəməhuva kətiəh o Uhgɨn rəhatah Tatə, mɨne Iərmənɨg Iesu Krɨsto.

2 Pəh Uhgɨn Tatə, mɨne Iərmənɨg Iesu Krɨsto okuətuati e rəhalau nəuvɨriən mɨne nəməlinuiən kəm təmah.

Nəni-viviən mɨne nəfakiən rəha Pol

3 Piak mɨn mɨne nəuvɨnɨk mɨn. Nian rəfin itɨmahal iəhlətəu məmə iəkləkeikei məhləni kəm Uhgɨn məmə nɨkitɨmahal tagiən o təmah. Kəni təhruahru əmə məmə iəklol lanəha, mətəu-inu nian rəfin nəhatətəiən rəhatəmah tətuva mətəskasɨk, kəni nian rəfin itəmah rəfin nautolkeikei pɨk itəmah mɨn, kəni nolkeikeiən mɨne nəhatətəiən əha katueviə mətuəri mətuəskasɨk.

4 Tol lanəha, itɨmahal iəhləni pətɨgəm kəm nətəmimi rəha niməfaki rəha Uhgɨn e ikɨn mɨn rəfin məmə nɨkitɨmahal tagiən pɨk o təmah. Itɨmahal iəhləni lanəha mətəu-inu nian rəfin, itəmah nautəhtul əskasɨk e nəmiəgəhiən rəhatəmah e Krɨsto,

---

* **1:1** E nəghatiən Kris, nərgɨn u Sailəs in "Silfanus." **1:2** Rom 1:7

kəni məutaskəlim əskasik əhanəh nəhatətəiən rəhatəmah, nati əpnapin nətəmi ihluə kautol tərah e təmah, kəni mol itəmah nəutətəu nahməiən tepət.

5 Natimnati min əha tətəgətun məmə noliən rəha Uhgin o nakiliən nətəmimi, in təhruahru əmə. Nautos nahməiən o Narmənigiən Rəha Uhgin, kəni nəuan nəhtuliən əskasik e nərahiən rəhatəmah, okeruh=pən itəmah məmə itəmah nəkotəhruahru o nuvəniən e Narmənigiən Rəha Uhgin.

6 Tol lanəha mətəu-inu noliən rəha Uhgin in təhruahru, kəni in otol nalpiniən kəm nətəmi min u kautol nərahiən kəm təmah,

7 kəni o nian kəti in otəfinə nəmeigiən kəm təmah iətəm nautos nahməiən, kitah min itəmah. Natimnati min əha okəhuva motol nipəhriəniən nian Uhgin otol pətigəm Iərmənig Iesu iətəm otsipən e negəu e neai. In otuva e nigəm iətəm tatuəu pik ilah rəhan nagelo min iətəm kotəsanən.

8 In otol nalpiniən kəm iətəmi min u kotəruru Uhgin kəni məsotohtəu-pəniən nanusiən təuvir rəha Iərmənig Iesu rəhatah.

9 Uhgin otol nalpiniən kəm lah e nərahiən iətəm naunun tikə. Kəni otahtipəsig itulin ilah e nəhmti Iərmənig mine nəhagəhagiən asoli rəha nəsanəniən asoli rəhan.

10 Nati u otuva e nian Iesu tətuva min. In otos nəni-viviən o natimnati iətəm təmol kəm nəfaki min rəhan, kəni narmilah otiuvig ohni, itəmah min itəmah min ilah mətəu-inu nəmotəhatətə e rəhatimahal nəghatiən iətəm iəmhləni kəm təmah.

11 Kəni o natimnati min u, nian rəfin iəhləfaki o təmah məmə okeruh=pən itəmah məmə itəmah nəkotəhruahru o nuvəniən e Narmənigiən Rəha Uhgin. Kəni iəhləfaki məmə Uhgin otol uək e nəsanəniən rəhan məmə, nətəligiən təuvir iətəm nəkotolkeikei məmə nəkotohtəu=pən, mine uək min iətəm tatsipən e nəhatətəiən rəhatəmah, okotol nəuan.

12 Itimahal iəhləfaki lanəha məmə kəfəri nərgi Iərmənig Iesu o natimnati iətəm təmol e nəmiəgəhiən rəhatəmah, kəni in otəfəri itəmah. Natimnati min əha otuva e nəuviriən rəha Uhgin rəhatah mine Iərmənig Iesu Kristo.

2

Iətəmi Tatol Təfagə Tərah Agin Nian Rəfin

1 Piak mine nəuvinik min. Pəh iəkləghati o nian rəha Iərmənig Iesu Kristo otuva min lan, kəni Uhgin otuhapumin kitah min Kristo lan.

1:4 2Kor 7:4; 1Təs 2:19 **1:6** Rom 12:19 **1:7** 1Təs 3:13 **1:8** Aes 66:15 **1:9** Aes 2:10 **1:10** Kol 3:4 **1:11** Kol 1:9; 1Təs 1:2-3

2 Iəhlətapuəh məmə nikitəmah təsəhti pikiən, kəni
məsotauitiən e nəghatiən eiuə kəti u nətəmimi nəuvein kətəni
məmə Nian Rəha Uhgin tinuva rəkis.* Kəpə, neiuəiən əmə.
Mətəu kətəni məmə itimahal iəmhlətei nəghatiən u e nauəuə
kəti, uə məhləni pətigəm nəghatiən kəti rəha Uhgin, uə məhləni
pətigəm nanusiən kəti. Mətəu kəpə, nəghatiən əha təsisipəniən
e timahal.
3-4 Sotoliən iətəmimi kəti teiuə e təmah e nəghatiən kəti e Nian
Rəha Uhgin, mətəu-inu nian əha otəsuvaiən mətəuarus nian
nətəmimi okəhuva tikimir min rəha Uhgin motol nəluaginiən
ilah min. Kəni Uhgin otol pətigəm Iətəm Tatol Təfagə Tərah
Agin Nian Rəfin, In otuva tikimir e natimnati min rəfin iətəm
nətəmimi kəutəfaki ohni, mine natimnati rəfin iətəm kəutəni
məmə rəhalah uhgin min. In əmə u otəfəri aru in ilis e natim-
nati min rəfin. Kəni in otuvən məharəg e Nimə Rəha Uhgin,
kəni məni məmə in Uhgin. Mətəu Uhgin otərəkin pəhriən
tətəu=pən əmə rəhan nəlpəkauiən aupən rəkis.
5 ? Təhro? ? Nəmotalu məmə nian iəmətatig kitah min
itəmah, iəmətəni=pinə natimnati min u?
6 Kəni ninotəhrun nati nak iətəm tətahtipəsig e iətəmi əha
rəueiu, məmə Uhgin otol pətigəm in e nian əhruahru rəhan.
7 Nəsanəniən oneuən rəha Təfagə Tərah Agin tinatol rəkis
uək. Mətəu iətəmi iətəm tətahtipəsig e nəsanəniən əha, in otol
lanəha mətəuarus=pən Uhgin otos rəkis.
8 Kəni Uhgin otol pətigəm Iətəm Tatol Təfagə Tərah Agin Nian
Rəfin. Nian Iərmənig Iesu otuva min, in otərəkin suah u e
nimətagi e nohlin, kəni mərəkin agin e nəhagəhagiən rəhan.
9 Iətəm Tatol Təfagə Tərah Agin Nian Rəfin otuva mol uək
rəha Setən e nəsanəniən rəhan, kəni in otol nati apispis eiuə
min, mine nəmtətiən eiuə min, mine nati eiuə min iətəm otol
narmi nətəmimi tiuvig,
10 mine nərahiən pisin pisin min rəfin iətəm kəuteiuə
e nətəmi min u kəutaliuək e suaru tatuvən e nalpiniən.
Uhgin otərəkin ilah mətəu-inu kəmotəni əskasik məmə
kəsotolkeikeiən nipəhriəniən iətəm təhrun nosmiəgəhiən
ilah.
11 O nətəligiən əha, Uhgin tahli=pən kəm lah nati kəti
təsanən iətəm tatol nətəligiən rəhalah tətalməli məmə okotəni
nipəhriəniən e neiuəiən.
12 Kəni tahli=pən məmə otəni pətigəm nalpiniən rəha
nətəmimi rəfin nətəm kəsotəniən nipəhriəniən e nipəhriəniən,
mətəu kautətəu təuvir agin e noliən tərah min.

---

* **2:2** Nian Rəha Uhgin, in nian iətəm Iərmənig Iesu Kristo otitəlig=pa min lan makil nətəmimi rəfin. **2:3-4** 1Tim 4:1; 1Jon 2:18; 4:3 **2:3-4** Esik 28:2; Dan 11:36 **2:8** Aes 11:4; Nəh 19:15

Nəfaki min okotəkeikei motəhtul əskasik

13 Piak min mine nəuvinik min iətəm Iərmənig tolkeikei itəmah. Nian rəfin iəkləkeikei məhləni tagkiu kəm Uhgin o təmah, mətəu-inu e nətuəuiniən Uhgin təmitəpin itəmah məmə otosmiəgəh itəmah. In otol lanəha e uək rəha Narmin Rəhan iətəm tatələhu kalin itəmah məmə rəhan, kəni otosmiəgəh itəmah e nəhatətəiən rəhatəmah e nipəhriəniən.

14 Uhgin təmauin e təmah o natimnati min əha e nanusiən təuvir iətəm iəhləni pətigəm, məmə kitah kəhuva kətiəh kitah rəhatah Iərmənig Iesu Kristo e rəhan nisiaiən, mine nəsanəniən, mine nəhagəhagiən.

15 Tol lanəha, piak min mine nəuvinik min, otəhtul əskasik kəni motaskəlim nəgətuniən iətəm iəmhləfinə kəm təmah e nəghatiən iətəm təmiet e nohlitimahal, mine nəghatiən iətəm nəmotafin e nauəuə iəmlahli=pinə.

16 Uhgin rəhatah Tatə təmolkeikei itah, kəni e nəuviriən rəhan təməfəri nikitah naunun tikə, kəni təmol məmə kitah okotələhu=pən əskasik rəhatah nətəligiən lan. Kəni pəh rəhatah Iərmənig Iesu Kristo aru ilau Uhgin Tatə,

17 okuəfəri nikitəmah kəni muol itəmah nəkotəsanən e noliən təuvir min rəfin iətəm nautol, mine nəghatiən təuvir min rəfin iətəm nautəni.

3

Pol təmətapuəh o nəfakiən

1 Piak min mine nəuvinik min. Inu naunun nəghatiən. Otəfaki o timahal məmə nəghatiən rəha Iərmənig otuvən uəhai əmə ikin min rəfin, kəni nətəmimi okotisiai motohtəu=pən, təhmen əmə e təmah nətəm nəmotisiai in məutohtəu=pən.

2 Kəni otəfaki o timahal məmə Uhgin otos rəkis itimahal o nətəm kotərah, mətəu-inu səniəmə nətəmimi rəfin kəutəhatətə e Iərmənig.

3 Mətəu Iərmənig, nian rəfin tatol rəhan nəghatiən, kəni in otol itəmah nəkotəsanən, kəni mateh vivi itəmah o Setən məmə otəsərəkiniən itəmah.

4 Kəni kitah kotəhrun vivi e Iərmənig məmə rəueiu itəmah nautol nati nak itimahal iəmhləni=pinə kəm təmah, kəni onəkotəkeikei mautol lankonu.

5 Pəh Uhgin otit nikitəmah e suaru rəha nolkeikeiən rəha Uhgin mine noliən rəha Kristo o nəhtul əskasikiən nian nərahiən otuva.

Soliən noliən rəha nəlpahiən

6 Piak min mine nəuvinik min. E nərgi Iərmənig Iesu Kristo, iəhləni əskasik kəm təmah məmə nəkotəhtul isəu o piatah

2:13 Efəs 1:4; 2Təs 1:3 **3:4** 2Kor 7:16; Kəl 5:10

min iətəm kautol noliən rəha nəlpahiən, kəni məsotatigiən
mətitəu=pən nəgətuniən iətəm nəmotos o timahal.
7 Itəmah aru nəkotəhrun məmə nəkotəkeikei məutohtəu=pən
noliən iətəm iəmahlol. Nian iəməhlatig kitah min itəmah,
iəməsləlpahiən,
8 kəni iəmlos nəhmti nauəniən o nətəmimi, iəməslos
əpnapiniən. Mətəu iəmahlol uək pik, lapin mine lənian,
iəmahlol uək e nəhlmitimahal mahlos məni o nauəniən məmə
iəsləfinəiən uək əskasik o təmah e nehiən itimahal.
9 Təhruahru o təmahal məmə iəklətapuəh o təmah məmə
nəkoteruh itimahal, mətəu itimahal iəməsloliən lanəha mətəu-
inu itəmahal iəklolkeikei məmə iəkləgətun itəmah e noliən
iətəm təhruahru məmə nəkotohtəu=pən.
10 Kəni nian iəməhlatig əha kitah min itəmah, iəmhləfinə lou u
məmə, "Nəmə iətəmi təlpah, kəni kəsəfəniən nauəniən kəm in."
11 Iəhləni lanu mətəu-inu iəmlətəu məmə nətəmimi nəuvein
ko itəmah min ilah kəutəlpah, ilah kəsotoliən uək kəti, ilah
kəutəfən rəhalah kərəsei məmə kotəu rəkis nəghatiən min lan,
mətəu kəsotoliən uək.
12 E nərgi Iərmənig Iesu Kristo, iəhləni kəni məhləkeikei
kəm nətəmimi iətəm kotol lanəha məmə okotəkeikei motəpəh
negəsiən motatig mətig əmə, kəni motol uək o nətəouiən
nauəniən niglah
13 Kəni itəmah piak min mine nəuvinik min, sotəpəouiən e
noliən nati əhruahru.
14 Nəmə nətəmimi nəuvein kəsotohtəu-pəniən rəhatimahal
nəghatiən e nauəuə u, kəni nəkotəkeikei motol məmə
nətəmimi okotəhrun məmə ilah pəh. Kəni məsotəghatiən
agin kəm lah pəh nəkotol ilah kotaulis o nəlpahiən rəhalah.
15 Mətəu nəsoteruhiən ilah məmə rəhatəmah tikimir min,
mətəu ilah piatəmah min, kəni təuvir məmə nəkotagət asoli e
lah məmə okotair asoli e rəhalah nətəligiən.

Naunun nəghatiən

16 Kəni pəh Iərmənig rəha nəməlinuiən, in pisin əmə otəfinə
nəməlinuiən nian rəfin e noliən min rəfin. Pəh Iərmənig tətatig
itəmah min itəmah.
17 Iəu Pol, iatos pen mətətei əmə e nəhlmək nəghatiən u rəha
nəniən təuvir kəm təmah. Kəni e nauəuə min rəfin iəkətei lanu
məmə nəkotəhrun in rəhak nauəuə. Inu noliən rəha nəteiən
rəhak.
18 Pəh rəhatah Iərmənig Iesu Kristo otətuati e rəhan
nəuviriən kəm təmah rəfin.

3:6 Rom 16:17 **3:7** Fil 3:17 **3:8** 1Təs 2:9 **3:9** 1Kor 9:4; 1Təs 1:6 **3:11** 1Tim 5:13 **3:12** 1Təs 4:11 **3:13** Kəl 6:9 **3:15** 1Təs 5:14

1 Timoti
Nauəuə iətəm Pol təmaupən mətei tuvən kəm Timoti
Nəghatiən əkuəkɨr rəha nauəuə u 1 Timoti

?Pəh təmətei nauəuə u? Aposɨl Pol təmətei nauəuə u.

?Təmətei tatuvən kəm pəh? Təmətei tatuvən kəm Timoti. Timoti in iətəm aluə kəti iətəm təmair e taun u Listra. Mamə rəhan in nəuanɨləuɨs kəti rəha Isrel, kəni rəhan tatə in Ianihluə* kəti. Timoti in niəli kəti rəha Pol, kəni nian rəfin kətian əpəha ikɨn mɨn matuəni pətɨgəm nanusiən təuvɨr rəha Iesu Krɨsto. Pol tolkeikei pɨk Timoti, tol lanəha kəni in tətauɨn e Timoti məmə təhmen e nətɨn əhruahru.

?Natɨgiən təhro lanu nian təmətei? Pol təmətəu məmə nəgətun eiuə nəuvein e niməfaki əpəha Efəsɨs, kəni mol in tahli=pən Timoti məmə otuvən mələhu əhruahru neiuəiən əha. Nəmə təhro, Timoti təmuva təhmen e pastə rəha niməfaki əha Efəsɨs, nati əpnapɨn məmə in iətəm aluə əmə. Nəgətun eiuəiən mɨn əha kautəgətun məmə nətəmimi okotəkeikei motətəu=pən nətəlɨgiən rəhalah e noliən rəha nətəmimi o nosiən nəmiəgəhiən iətəm naunun tɨkə. Kəutəni məmə nətəmimi okotəkeikei motəhrun nɨpətɨ nəghatiən oneuən mɨn, kəni motol natimnati nəuvein iətəm ilah kəmautəni.

?Təmətei nauəuə u o nak? Pol təmətei nauəuə u mətəni pətɨgəm nətəlɨgiən nəuvein rəhan kəm Timoti mətəfəri rəhan nətəlɨgiən, kəni məmə otasiru e niməfaki rəha Efəsɨs. Pol tətəghati e noliən təuvɨr mɨn rəha nəfakiən, mɨne neruh viviən nətəm kəutəfaki. Kəni mətəni pətɨgəm noliən təuvɨr mɨn iətəm nətəmi asoli mɨn rəha niməfaki mɨne nəfaki mɨn u okotohtəu=pən. Kəni naunun nəghatiən iətəm Pol təməni kəm Timoti tətəni məmə, in otəkeikei muva iətəmi təuvɨr kəti rəha noliən uək rəha Iesu Krɨsto. Kəni rəhan noliən otəkeikei məhruahru vivi.

Pol təməni təuvɨr kəm Timoti

1 Timoti. Iəu Pol, iatəni təuvɨr kəm ik. Kəni iəu aposɨl kəti rəha Krɨsto Iesu mətəu-inu Uhgɨn u iətəm təmosmiəgəh itah, mɨne Krɨsto Iesu iətəm tətəfa nuhuiniən, ilau əmə kəmuahli=pa iəu məmə iəkol uək u.

2 Rəhalau nəhatətəiən e Krɨsto təhmen-əhmen əmə, kəni tol lanəha, in təhmen=pən əmə məmə ik nətɨk pəhriən.

---

* : Nanihluə, Ianihluə — Afin-to e tiksɨnəri.

Pəh Uhgɨn Tatə rəhatah ilau Krɨsto Iesu, Iərmənɨg rəhatah, okuətuati e rəhalau nəuvɨriən kəm ik, kəni muasəkəhruin ik, kəni muələhu nəməlinuiən tətatɨg ohnik.

Pol təmolkeikei məmə Timoti otahtɨpəsɨg e nəgətun eiuə mɨn

3 Aupən ikɨn e nian iəmatuvən Masetoniə, kəni iəu iəməni kəm ik məmə iəu iəkolkeikei pɨk məmə onətatɨg Efəsɨs, kəni rəhak nətəlɨgiən tatol əmə lankonu lan. Nətəmimi nəuvein əha ikɨn kəutatɨg nətəm ilah kəutəgəu nəgətuniən pəhriən rəha Uhgɨn məutəgətun nətəmimi lan. Mətəu ik onakahtɨpəsɨg e lah məmə okəsotoliən noliən əha.

4 Ilah okotəkeikei motəpəh noliən mɨn əha iətəm kəutəni namsu eiuə mɨn mautos nərgɨ lus mɨn aupən mɨn ikɨn mautol məmə nərgɨ lus mɨn rəhalah təfəməh. Kəni okotəfəri ilah aru lan. Nəghatiən mɨn əha kautiuvi=pa əmə tɨməti, mətəu inko kəsotasiruiən e nətəmimi məmə ilah okotəhrun nəlpəkauiən rəha Uhgɨn inu okotəhatətə əmə lan.

5 Mətəu nəua nəghatiən u rəhalau məmə nolkeikeiən tətəri e nɨkitəmah. Nolkeikeiən tətəri e nɨki iətəmi kəti nian noliən tərah mɨn rəfin iətəm təhrun məmə kəməutatɨg lan aupən, in təməpəh rəkɨs ilah, nɨkin təuvɨr vivi, kəni tətəhatətə pəhriən əmə e Iesu.

6 Nətəmimi nəuvein kɨnotəpəh noliən əhruahru u, kəni ilah kɨnotəruru rəkɨs rəhalah suaru, mətəu kəutohtəu=pən nəghatiən alməli mɨn əha.

7 Ilah kotolkeikei məmə nətəmimi kəutəni məmə ilah koteinatɨg vivi e Lou rəha Uhgɨn, mətəu ilah kəsotəhrun agɨniən nɨpəti nəghatiən iətəm kəutəni, nati əpnapɨn nɨkilah təhti məmə kotəhrun agɨn.

8 Kitah kotəhrun vivi lou rəha Uhgɨn məmə təuvɨr nəmə kitah kotəhrun vivi uək rəha Lou kəni mautohtəu=pən e noliən iətəm Uhgɨn tolkeikei.†

9 Nian rəfin kitah okotəkeikei motəhrun məmə Lou təməsuvaiən o nətəm kotəhruahru, mətəu Lou təmuva məmə otəgətun kəm nətəmimi məmə ilah nətəmimi rəha nol rahiən: nətəm kəsotɨsiaiən Uhgɨn mɨne nol təfagə tərah; nətəm rəhalah noliən tekəu-ekəu kəutəuhlin nəmtahlah o nəfakiən; nətəm kəmotuhamu rəhalah tatə mɨne mamə; nətəm kəutuhamu əhanəh itəmi;

10 nəman mɨne nɨpətan nətəm kɨnotol rəkɨs marɨt, mətəu kautan əpnapɨn; nəman kautit aru ilah mɨn kəni nɨpətan kautit aru ilah mɨn; nətəmimi kəutələs iətəmi kəti motaskəlɨm

---

1:2 Uək 16:1-3; Tait 1:4 **1:4** 1Tim 4:7; Tait 1:14 † **1:8** Nəgətun eiuə mɨn əha, nian rəfin kəutəghati pɨk e Lou. Kəni məutəni məmə ilah kəutəhruahru mətəu-inu ilah kotəhrun vivi Lou. Mətəu nol rah nati mɨn, Uhgɨn təməfən Lou kəm lah məmə Lou otəgətun ilah məmə ilah nətəm kotərah. **1:8** Rom 7:12,16

mautol səlɨmin təhmen e iol əhruin; mɨne nətəm kauteiuə
e nian kəutəghati e kot; mɨne nətəm kauteiuə əpnapɨn əmə;
mɨne nətəm kautol noliən tərah pɨsɨn mɨn nəuvein. Əuəh,
in nɨpəhriəniən məmə Lou in rəha nətəmimi nətəm kautol
natimnati rəfin əha iətəm tətərəkɨn nəghatiən əhruahru mɨn.
11 Nəghatiən əhruahru mɨn u, kəutəni pətɨgəm nanusiən
təuvɨr rəha nəsanəniən əhagəhag rəha Uhgɨn, Uhgɨn u iətəm
təuvɨr məhruahru. Nanusiən u in təməfa kəm iəu məmə iəkəni
pətɨgəm.

Pol nɨkin təmagiən o Krɨsto

12 Iəu iətəni tagkiu kəm Krɨsto Iesu, Iərmənɨg rəhatah, iətəm
tətəfa nəsanəniən kəm iəu o uək u, mətəu-inu in tateh iəu məmə
iəkaskəlɨm vivi rəhan uək məsəpəhiən, kəni in təmələhu=pa
uək u mətahli=pa iəu məmə iəkol.
13 Aupən iəmətəghati rah e nərgɨn, kəni iəmatoh nətəm
kəutəfaki matol tərah e Iesu. Nati əpnapɨn iəu iəmatol
pau lanu lan, mətəu in təmasək ohniəu mətəu-inu iəməsəni
əhanəhiən nɨpəhriəniən lan, kəni iəmərurу məmə nati nak
iətəm iəu iəmatol in tərah.
14 Mətəu nolkeikeiən rəha Iərmənɨg rəhatah in iahgin pɨk
ohniəu, mapirəkɨs noliən tərah mɨn rəhak. Kəni tatətəlmɨn
nɨkik o nəhatətəiən lan mɨne nolkeikeiən iətəm tatsɨpən e
Krɨsto Iesu.
15 Inu nəghatiən tətəni pəhriən, kəni kitah kotəkeikei motəni
nɨpəhriəniən lan: Krɨsto Iesu təmuva e nəhue nɨftəni məmə
otosmiəgəh nətəm kotərah. Kəni iəu iətəmi iəkərah agɨn
mapirəkɨs rəfin ilah.
16 Mətəu Uhgɨn təmasək ohniəu, iətəm iəkərah agɨn, təhmen
e nəmtətiən kəti iətəm tətəgətun məmə nətəlɨgiən rəhan
təfəməh, naunun tɨkə, tatuvən o nətəm kotərah, pəh nətəmimi
nəuvein koteruh kəni məhuərisɨg e suaru kətiəh əmə məmə
okotəhatətə e Iesu kəni in tosmiəgəh ilah məfən nəmiəgəhiən
itulɨn kəm lah.
17 ! Kotəni-vivi Uhgɨn! Pəh kotɨsiai Uhgɨn rəhatah. In
Iərmənɨg itulɨn; in təsɨmɨsiən; kəseruhiən in; kəni in pɨsɨn
əmə in Uhgɨn. Pəh kotəfəri nərgɨn tatuvən matuvən matuvən
naunun tɨkə. Əuəh.
18 Kəni inəha nətɨk Timoti. Inu rəhak nəghatiən təhmen=pən
e nəghatiən rəha iəni mɨn nətəm kəmautəni kəm ik aupən.
Ik onəkəkeikei maskəlɨm nəghatiən mɨn əha pəh tol rəham
nətəlɨgiən təskasɨk, kəni ik onəkəluagɨn vivi e nəluagɨniən rəha
nəhatətəiən.
19 Askəlɨm rəham nəhatətəiən təskasɨk, kəni ol noliən
iətəm ik nəkəhrun məmə in təhruahru e nəhmtɨ Uhgɨn.
Mətəu nətəmimi nəuvein ilah kautol noliən nəuvein iətəm

1:12 Uək 9:15; 1Kor 15:9-10; Kəl 1:15-16 **1:13** Uək 8:3; 9:1-5 **1:15** Luk 19:10

ilah kotəhrun məmə tərah, kəni kəmotərəkin rəkis rəhalah nəhatətəiən, təhmen e iətəmi kəti təmləfən negəu təri e nimas təhapu-əhapu agin mərah.

20 Suah mil u Haemeneəs mine Aleksantə ilau kəmian motol kətiəh əmə ilah nətəmi min u. Iəu inegəhan=pən rəkis e lau e nəhlmi Setən məmə okuəhrun məmə okuəkeikei məsuəni rahiən Uhgin.

2

Noliən rəha nəfakiən

1 Nati aupən iətəm iəkolkeikei məmə iəkəni, in tol lanu lan. Iəu iətəni əskasik kəm təmah məmə itəmah nəkotəkeikei motəfaki kəm Uhgin o nətəmimi rəfin, kəni motəni tagkiu kəm Uhgin o natimnati iətəm in təmol ilah.

2 Kəni e nian rəfin itəmah onəkotəkeikei mautəfaki o nətəm kəutarmənig mine nətəmi asoli min rəhatah məmə kitah rəfin okotatig e nəmənlinuiən kəni motatig mətig, pəh kitah kotisiai vivi Uhgin kəni rəhatah naliuəkiən in təhruahru.

3 Noliən rəha nəfakiən min u in təuvir pik, kəni in otol Uhgin Iosmiəgəh rəhatah nikin otagiən lan.

4 Uhgin u, in tolkeikei məmə otosmiəgəh nətəmimi rəfin, kəni molkeikei məmə ilah okotəhrun motəni nipəhriəniən e nəghatiən pəhriən rəhan.

5 Otəfaki o nətəmimi rəfin məmə ilah okotəhatətə e Uhgin mətəu-inu Uhgin kətiəh əmə tətatig, kəni suah kətiəh əmə tətəhtul in suaru o nosiən nətəmimi muvən motol kətiəh ilah Uhgin, iətəmimi əha Kristo Iesu.

6 E nian əhruahru, in əmə təməfa rəhan nəmiəgəhiən o nətəouiən suaru rəha nətəmimi rəfin məmə otitis ilah e təfagə tərah rəhalah. Kəni inu tətəgətun məmə Uhgin tolkeikei məmə otosmiəgəh nətəmimi rəfin.

7 Kəni e nəghatiən əha, Uhgin təməfəri iəu məmə iəu aposil kəti rəhan o nəni pətigəmiən nanusiən təuvir u kəm Nanihluə* min, nətəmimi nətəm kəsəniə məmə nətəm Isrel, kəni təməfəri iəu məmə iəgətun kəti rəha nəhatətəiən pəhriən. Iəu iatəni pəhriən, iəseiuəiən.

8 Kəni ikin min rəfin, iəkolkeikei məmə nəman okotəghati kəm Uhgin e nəfakiən. Kəni nian kautəfəri nəhlmilah məmə okotəfaki kəm Uhgin, iəkolkeikei məmə nəmiəgəhiən rəhalah otəhruahru, kəni nikilah təsahməiən, kəni məsotahiən ilah min.

9 Kəni iəu iəkolkeikei məmə nipətan u nəfaki min okəhuvən e rəhalah napən iətəm təhruahru kəni mətəhtərain vivi ilah, məsotiuviən nətəligiən rəha nəman, kəni məsotoliən məmə

1:20 1Kor 5:5; 2Tim 4:14-15 **2:6** Rom 3:29-30; Kəl 1:4 * **2:7** Nanihluə, Ianihluə — Afin-to e tiksinəri. **2:7** Uək 9:15; Kəl 2:7-8; 2Tim 1:11

nətəmimi okoteh o nəfəriən. Kəni ilah kəsotoliən nəuanulah
məmə okotəfəri ohni. Kəni ilah kəsəhuvəniən e natimnati
min o niuviən nətəligiən rəha nətəmimi, iatəni natimnati min
təhmen=pən e napən min iətəm nəhmtilah tiəkis, uə nati kəti
kəmol e aiən u kol tətoraip-oraip, uə nati kəti kəmol e perəl inu
kəpiel iətəm nəhmtin tiəkis.
10 Mətəu iəkolkeikei məmə nipətan u nəfaki min, rəhalah
nətəligiən otəsuvəniən o malə-malə rəha nipətilah məmə
okeruh, mətəu okotol malə-malə e nəmiəgəhiən rəhalah, inəha
ilah okotol noliən min iətəm otasiru e nətəmimi, noliən min
iətəm təhruahru o nipətan nətəm kəutəni məmə ilah kəutəfaki
kəm Uhgin.
11 Nian nəman okotəgətun e niməfaki, nipətan okotəkeikei
mautətəlig məsotagətiən, kəni motəkeikei motosiahu ilah, kəni
motisiai nəgətun min, kəni motətəu=pən nəgətun min əha
nətəm kəutəgətun.
12 Iəu iəsegəhaniən e nipətan məmə okotəgətun kəni mo-
tarmənig e nəman. Ilah okotəkeikei məsotagətiən,
13 mətəu-inu aupən ikin, Uhgin təmaupən mol Atəm, uərisig
ikin təpanol Iv.
14 Kəni səniəmə Atəm u Setən təmeiuə lan aupən kəni tol
nəuian, mətəu Iv u təmol nəuia Setən kəni matgəhli lou rəha
Uhgin.
15 Mətəu Uhgin otosmiəgəh nipətan nian ilah kautol
əhruahru uək rəhalah, inu neməkiən mine neh viviən kəlkələh
min. Mətəu ilah kotəkeikei məutaskəlim əskasik noliən rəha
nəhatətəiən, mine noliən rəha nolkeikeiən nətəmimi, mine
noliən rəha nəmiəgəhiən iətəm təhruahru.

3

Nətəmi asoli min rəha niməfaki

1 Inu nəghatiən tətəni pəhriən məmə, "Nəmə iətəmimi kəti
tolkeikei məmə in otuva iətəmi asoli kəti rəha niməfaki, kəni
uək u, in uək təuvir agin kəti iətəm in tolkeikei."
2 Kəni iətəmi asoli tol lanəha:
okəkeikei kəseh-pəniən noliən tərah kəti lan;
in məsol-pəniən rəhan pətan;
in təhrun nəni aruiən e nikin məmə otəpəh noliən natimnati
iətəm tərah kəni mol əmə nati iətəm təuvir;
tatol natimnati e nəhruniən;
katisiai in;
tateh vivi nətəmimi nətəm kautəhuvən iman ikin;
in iəgətun təuvir kəti;
3 səniəmə iətəmimi kəti rəha napisiən uə nəhtiən itəmi;

2:9 1Pitə 3:3-5 **2:10** 1Tim 5:10 **2:12** 1Kor 14:34 **2:13** Jen 2:7,21-22; 1Kor 11:8-9 **2:14** 2Kor 11:3; Kəl 3:1-6 **2:15** Jen 3:6-16

mətəu in iətəmi mətig;
səniəmə in iətəmi rəhan nəghatiən titatiperəh pik təhmen e kaluəluə;
nikin təsuvən pikiən e məni;
4 in otəkeikei mətarmənig vivi e rəhan min, kəni mol məmə rəhan kəlkələh min kautol nəuian mautisiai vivi.
5 ?Mətəu nəmə in təruru narmənig viviən o rəhan min, kəni in otəhro əhanəh marmənig e niməfaki rəha Uhgin?
6 Iətəmimi tətəhatətə vi əmə e Iesu, in təsəhmeniən məmə otos uək u, məta in tətəfəri pik in, kəni Uhgin tol nalpiniən kəm in təhmen e inəha təmol e Setən u iəfəri pik.
7 Kəni iətəmi asoli, rəhan noliən otəkeikei məuvir məhruahru məmə nətəm kəsotəfakiən okotəni məmə in iətəmi təuvir. Nəmə təsoliən, məta nəuanikulu rəha Setən toh pikin, kəni nərgin otərah.

Dikon min,
nətəm kəutasiru e niməfaki

8 E noliən əhmen əmə, dikon min, rəhalah nəmiəgəhiən otəkeikei məhruahru vivi, kəni məutəni əmə nipəhriəniən e nian rəfin. Nətəm kəutapis uə kotolkeikei pik məni, kəsotəhmeniən o naskəlimiən uək u.
9 Ilah nətəmimi nətəm kotəhrun məmə noliən tərah kəti təsatigiən e lah, kəni mautaskəlim əskasik nəghatiən pəhriən min rəha Iesu Kristo iətəm Uhgin təmol əpu.
10 Nətəmimi kotol lanəha, niməfaki otəkeikei makil vivi rəhalah nəmiəgəhiən, nəmə kəseh-pəniən nati kəti tərah e lah, kəni ilah okotos uək rəha dikon.
11 Kəni təhmen-əhmen əmə, nipətan rəha dikon min,* ilah min okotəkeikei motol rəhalah nəmiəgəhiən təhruahru vivi. Təsəuviriən məmə ilah nipətan nətəm kəutəni nikalitəmi, uə nipətan rəha napisiən, mətəu ilah nipətan nətəm nətəmimi kəutəhatətə e lah e nian rəfin.
12 Suah kəti iətəm tatos uək rəha dikon, in otəkeikei mos rəhan pətan kətiəh əmə, kəni in otəkeikei mətarmənig vivi e rəhan min kəlkələh min mine rəhan lahuənu.
13 Nətəmimi nətəm kautol vivi uək rəha dikon, nərgilah in təuvir lan, kəni rəhalah nətəligiən in otəskasik pik o naskəlimiən nəhatətəiən rəhalah e Kristo Iesu.

Nəukəti nəhatətəiən rəhatah

14 Rəueiu əha, nian iətətei nauəuə u kəm ik, nikik tətəhti məmə, otəsuvəhiən kəni iəkuvnə meruh ik.
15 Mətəu nəmə iəsuvnə uəhaiən, kəni nauəuə u in otəni natimnati rəfin iətəm kitah nenəti Uhgin okotohtəu=pən. Inu kitah u nətəm kəutəfaki, kəni Uhgin rəhatah tətəmiəgəh mətatig

---

3:6 Tait 1:6-9 **3:7** 2Kor 8:21 * **3:11** Suaru keiu o nəuhliniən nəghatiən u "nipətan" e fes u. 1. Nipətan rəha dikon min 2. Nipətan nətəm kautos uək rəha dikon. **3:11** Tait 2:3

naunun tɨkə. Kitah nətəm kəutəfaki u kəutaskəlɨm nəghatiən
pəhriən, kəni mauteh vivi.
16 Nɨpəhriəniən, nəghatiən pəhriən rəha Iesu Krɨsto iətəm
Uhgɨn təmol əpu, in nati apɨspɨs iətəm in iahgin, kəni tol
lanəha:
Krɨsto in təmuva iətəmimi kəni nətəmimi kəmoteruh.
Kəni Narmɨn Rəha Uhgɨn tətəgətun vivi məmə Iesu təhruahru
vivi pɨk.
Kəni nagelo mɨn kəmoteruh in.
Kəni nətəmimi kəutəni pətɨgəm nanusiən təuvɨr rəhan kəm
nətəmimi ikɨn pɨsɨn pɨsɨn mɨn.
Kəni nətəmimi rəha nəhue nɨftəni u kəutəhatətə lan.
Kəni Uhgɨn təmos muvən ilɨs e neai mətatɨg ilau min.

4

Nəgətun eiuə mɨn

1 Narmɨn Rəha Uhgɨn tətəni pətɨgəm vivi məmə e nian mɨn
uərisɨg Iesu otəpanuva lan, nətəmimi nəuvein okotəpəh nɨtəu-
pəniən noliən pəhriən rəha nəhatətəiən e Uhgɨn. Ilah oko-
tohtəu=pən narmɨn eiuə mɨn kəni motohtəu=pən nəgətuniən
rəha iərmɨs mɨn.
2 Nəgətuniən mɨn əha kautsɨpən e nəgətun mɨn nətəm
kəutəni məmə rəhalah nəghatiən in nɨpəhriəniən, mətəu ilah
kəuteiuə, kəni məsotoliən nati iətəm kəutəni. Nətəmi mɨn əha,
nətəlɨgiən rəhalah tekəu-ekəu agɨn, kəni kɨnotəruru nakiliən
məmə nəghatiən pəhriən iə, kəni nəghatiən eiuə iə.
3 Ilah kəutəgətun nətəmimi məutəni məmə okəsotoliən
marɨt, kəni məutəgətun ilah məmə okəsotuniən nauəniən mɨn
nəuvein. Mətəu Uhgɨn təmol nauəniən mɨn əha məmə okotun
ilah. Kəni kitah u kəutəfaki kotəhrun nɨpəhriəniən, kotəhrun
nosiən, motəfaki motəni tagkiu kəm Uhgɨn ohni, kəni motun,
4 mətəu-inu natimnati rəfin iətəm Uhgɨn təmol ilah kotəuvɨr
əmə. Nati kəti tɨkə məmə okəsotuniən. Kitah kotəhrun nuniən
natimnati rəfin nəmə kitah kotəfaki motəni tagkiu kəm Uhgɨn
ohni,
5 mətəu-inu Nauəuə Rəha Uhgɨn tətəni məmə ilah kotəuvɨr,
kəni kitah kəutəfaki ohni. Kəni rəueiu, nauəniən mɨn əha
kotəuvɨr əmə.

Ioluək təuvɨr rəha Krɨsto Iesu

6 Nəmə nətəni pətɨgəm nəghatiən u kəm piatah mɨn mɨne
nəuvɨnɨtah mɨn, kəni ik ioluək təuvɨr kəti rəha Krɨsto Iesu.
Kəni tətəgətun məmə ik iətəmimi kəti iətəm natun nəghatiən
təuvɨr mɨn rəha nəhatətəiən mɨne nəgətuniən əhruahru,
kəni mətəmiəgəh lan, kəni rəham nəmiəgəhiən tatɨtəu=pən
nəghatiən rəfin mɨn əha.

3:16 Mak 16:19; Kol 1:23; 1Jon 2:18 **4:3** Jen 9:3; Rom 14:6; 1Kor 10:30-31 **4:4** Jen 1:31

7 Əpəh, sətəligiən e nəghatiən eiuə min iətəm nətəligiən rəha
Uhgin tikə lan, nəghatiən min təhmen e namsu əpnapin min
iətəm nipətin tikə. Mətəu əgətun aru rəham nəmiəgəhiən məmə
tətitəu=pən Nauəuə Rəha Uhgin.
8 Noliən rəha neruh viviən nipətim məmə in otəsanən, in
təuvir o natimnati min nəuvein, mətəu nəmə natəgətun aru
rəham nəmiəgəhiən e noliən rəha Uhgin, kəni in təuvir məmə
otasiru e natimnati rəfin e nəmiəgəhiən rəha nəhue niftəni u,
mine rəha nəmiəgəhiən itulin.
9 Inu nəghatiən tətəni pəhriən, kəni kotəkeikei motəni
nipəhriəniən lan.
10 Konu kitah kautol pik uək o nəgətun aruiən rəhatah
nəmiəgəhiən e noliən əha, mətəu-inu kinotəhatətə rəkis e
Uhgin u tətəmiəgəh kəni mətatig itulin, kəni in Iosmiəgəh
mətəhan nəhlmin kəm nətəmimi rəfin, mətəu in tatosmiəgəh
əmə nətəmi min u nətəm kəutəhatətə lan.
11 Əgətun natimnati min əha kəm nətəmimi, kəni məni=pən
kəm lah məmə okotəkeikei mautohtəu=pən.
12 Segəhaniən lam məmə nətəmimi okoteh iahu ik mətəu-inu
ik iətəm aluə əmə kəti. Mətəu ol rəham nəmiəgəhiən təhruahru
vivi məmə nətəmimi okoteruh məmə ik iətəm təmiməhtə,
kəni ilah kotəhrun nitəu-pəniən ik e nəghatiən min, mine
naliuəkiən, mine nolkeikeiən, mine nəhatətəiən, mine nol
əhruahruiən.
13 Ol natimnati min əha, kəni nati kisil min əha ikin.
Onəkəkeikei mol vivi ilahal mətəuarus iəkuvnə: afin Nauəuə
Rəha Uhgin kəm nətəmimi, kəni məni pətigəm Nauəuə Rəha
Uhgin, kəni məgətun Nauəuə Rəha Uhgin.
14 Timoti. Uhgin təməfinə rəhan nəsanəniən kəm ik o noliən
uək rəhan nian eldə min rəha niməfaki kəmotələhu=pən
nəhlmilah lam, kəni iəni min nəuvein rəhalah kəmotəni
pətigəm nəghatiən iətəm Uhgin təməni lam. Səpəhiən
nəsanəniən əha, mətəu ol uək rəha Uhgin lan.
15 Ik onəkəkeikei matol uək min u, kəni rəham nətəligiən
otəkeikei mətatig əskasik e natimnati min u pəh nətəmimi
kotəhrun nehiən məmə rəham nəmiəgəhiən mine rəham uək
tateviə vivi.
16 Ateh vivi noliən min e nəmiəgəhiən rəham, kəni ol rəham
nəgətuniən məmə in tətəhruahru e nian rəfin. Onəkəkeikei
mətalkut əskasik məmə onəkol natimnati min əha, mətəu-inu
nəmə nəkol, kəni onəkosmiəgəh itəmah nətəm kəutətəlig lam.

5

Noliən rəha nisiaiən
o nəghatiən kəm nətəmimi

4:7 1Tim 1:4 **4:10** 1Tim 2:3-4 **4:12** Tait 2:15 **4:14** 2Tim 1:6

1 Sagət əskasikiən e nauəhli min, mətəu əghati kəm lah e
nisiaiən məmə nəkiuvi rəhalah nətəligiən, təhmen əmə məmə
ilah rəham tatə əhruahru min. E noliən kətiəh min əmə, ol
təhmen əmə kəm nətəm aluə təhmen əmə məmə ilah piam
əhruahru min.
2 Əghati mətig e nisiaiən kəm nipətauəhli min təhmen məmə
rəham mamə əhruahru min. Rəham nəghatiən mine noliən
min kəm nipətan mitə otəkeikei məhruahru agin, təhmen
məmə ilah nəuvinim min.

Noliən rəha neruh viviən nipətalimis min

3 Niməfaki otəkeikei mateh vivi nipətalimis min u kəmimis
ərin ilah, kəni iətəmi kəti tikə mə otateruh ilah.
4 Mətəu pətalimis kəti u nenətin min əha ikin uə namipin min
əha ikin, ilah okotəkeikei motaupən motəhrun məmə uək rəha
nətəm kəutəfaki, ilah okotaupən moteh vivi aru rəhalah min.
Noliən u təhmen əmə məmə kəutəfən nitai nati kəm mamə
mine tatə mine kəha min, kəni nati u tatol niki Uhgin tətagiən
ohni.
5 Mətəu pətalimis iətəm tətatig pisin agin əmə, iətəmimi tikə
o neruhiən, in tətələhu=pən əskasik rəhan nuhuiniən tətatig e
Uhgin. Inəha e nian rəfin, lapin mine e nərauiə, in tətəfaki kəm
Uhgin məmə otətasiru lan. Pətalimis tol lanəha, təhruahru
agin məmə niməfaki otasiru lan.
6 Mətəu pətalimis u tətətəlig pik e natimnati rəha niftəni o
nətəuiən təuvir lan, in tətəmiəgəh, mətəu e narmin in tinimis
rəkis.
7 Ik onəkeikei məni=pən nəghatiən min əha kəm niməfaki
məmə ilah okotəkeikei motol pəh nətəmimi kəsotəni rahiən
ilah.
8 Suah kəti otəkeikei meh vivi rəhan min, kəni maupən meh
vivi rəhan əhruahru min. Mətəu nəmə in təsoliən, tətəgətun
məmə təməuhlin nəmtahn e noliən rəha nəfakiən, in tərah
mapirəkis iətəm təsəfakiən.
9 Nəmə nəkətei=pən nərgi pətalimis kəti e nauəuə rəha
nasiruiən məmə niməfaki otasiru lan, rəhan nu in otəkeikei
mos sikiste, pətan u təmətatig vivi ilau rəhan u iərman.
10 Kəni in pətauəhli kəti iətəm nətəmimi kautisiai in o rəhan
noliən təuvir mine nasiruiən min iətəm in tatol, təhmen
məmə in tateh vivi rəhan nəsualkələh; kəni nian iapispis min
okəhuva iman ikin, tatol təuvir kəm lah; kəni matosiahu aru
in mətasiru e nətəm kautəfaki;* kəni mətasiru e ianrah; kəni
rəhan nətəligiən təskasik məmə otol uək min iətəm təuvir.

---

* **5:10** Nəghatiən Kris əhruahru tətəni məmə, "Kəni təteikuas e nəhlki nətəmimi rəha Uhgin." — Noliən əha tətəgətun məmə in pətan kəti tatosiahu aru in; kəni nikin tagiən o nasiruiən e nətəmimi.

11 Mətəu sətei-pəniən nərgi pətalimis min nətəm
kəsotəpətauəhli əhanəhiən e nauəuə rəha nasiruiən, mətəu-
inu uərisig nəmə nətəligiən rəha nol miniən marit tinuva
məskasik e nikilah e Kristo, kəni ilah kotəni məmə okotol min
marit.
12 Kəni Uhgin in otakil mol nalpiniən kəm lah mətəu-inu
kəmotatgəhli rəhalah nonauvil iətəm kəmotol kəm in aupən.†
13 Kəni nati tərah kəti min, məta ilah kotəlpah kəni motos
noliən rəha nuvəniən e nimə min rəfin mautəni nəghatiən
iətəm nipətin tikə. Uərisig ilah kəhuva motərah pik o nosiən
musmus e nəghatiən rəha iətəpisin, kəni ilah kotolkeikei
məmə okotəni pik nəghatiən rəha nətəpisin, kəni ilah kəutəni
nəghatiən min nəuvein iətəm təsəhmeniən məmə okotəni.
14 Kəni iəu iətəni kəm nipətan mitə min kəmimis ərin
ilah məmə təuvir ilah okotol min marit, kəni motos nətilah
min, kəni moteh vivi ilah. Kəni nəmə kotol lanəha, kəni
məsotəfəniən nəua nimahan kəm tikimir məmə okotəni rah
itah.
15 Mətəu pətalimis nəuvein kinotalelin ilah e suaru təuvir
kəni minautohtəu=pən Setən.
16 Nipətan min u kəutəfaki okotəkeikei mauteruh vivi
pətalimis min rəhalah, məsotəhlman-pəniən e lah kəm
niməfaki məmə oteruh ilah. Kəni niməfaki in otateruh
əmə pətalimis min u rəhalah nətəmimi kohkə agin məmə
okauteruh ilah.

Uək rəha nətəmi asoli rəha niməfaki

17 Eldə min nətəm kəutarmənig vivi e uək rəha niməfaki,
niməfaki otəkeikei misiai ilah, kəni motətəou ilah. Kəni
nəgətun min mine nətəm kəutəni pətigəm Nauəuə Rəha Uhgin,
ilah kautəhtul aupən məmə okisiai ilah kətəou ilah.
18 Mətəu-inu Nauəuə Rəha Uhgin tətəni məmə, "Nian nati
miəgəh kəti tatol rəham uək, kəni nakəkeikei maugin."‡ Kəni
tətəni min məmə, "Nian iətəmi kəti tatol uək, mətəu okəkeikei
kətəou in lan."
19 Sətəligiən e nəghatiən rəha iətəmimi kətiəh əmə iətəm
tətəni məmə eldə kəti rəha niməfaki təmol noliən tərah, mətəu
nəmə iətəmimi keiu uə kisil kəhləni, kəni nətətəlig e rəhalahal
nəghatiən.

---

† **5:12** E nian əha, pətalimis min nəuvein kəmotos nonauvil rəhalah kəm Uhgin məmə okəsotoliən marit, kəni ilah okol əmə uək rəha niməfaki. Kəni nəmə pətalimis kəti tolkeikei məmə in otol min marit, kəni in otatgəhli rəhan nonauvil iətəm təmol kəm Uhgin. **5:13** 2Təs 3:11 **5:14** 1Kor 7:9 ‡ **5:18** Nəghatiən əhruahru rəha Kris tətəni məmə, "Nian kau kəti tatol uək rəham tatevig-evig e nəua wit, kəni nəmə tolkeikei məmə otun kəti, kəni səlis-ərainiən nohlin." Eruh mafin e tiksinəri e noliən rəha nətəm Isrel e noliən uək e wit. Pol tətəghati e nati miəgəh, mətəu nipəhriəniən, nipəti nəghatiən tətəghati e nətəmimi. **5:18** Dut 25:4; Mat 10:10; 1Kor 9:9 **5:19** Dut 17:6; 2Kor 13:1

20 Kəni nəmə iətəmi asoli kəti rəha niməfaki tatol nati kəti
tərah, kəni nətagət əskasik lan e nəhmtɨ nətəmimi rəfin rəha
niməfaki, kəni tol lanəha nətəmimi okotəgɨn e noliən nati tərah
mɨn.
21 E nəhmtɨ Uhgɨn, mɨne Iesu, mɨne nagelo mɨn iətəm
Uhgɨn təmɨtəpɨn rəkɨs ilah, iəu iətəni əskasik kəm ik məmə
ik onəkəkeikei mətətəu=pən nəghatiən rəhak e noliən iətəm
in təhruahru. Ik onəsoliən noliən kəti kəm iətəmi kəti, kəni
matɨg mol noliən pɨsɨn mɨn kəm iətəmi kəti mɨn. Mətəu onəkol
təhmen-əhmen əmə kəm lah rəfin.
22 Səfəri uəhaiən iətəmi kəti məmə in otos uək kəti rəha
niməfaki, inu mə nəkotələhu=pən nəhlmɨtəmah motəfaki lan.
Mətəu-inu nəmə in iətəmi kəti iətəm rəhan əha ikɨn noliən
tərah, kəni rəhan noliən tərah otatɨg lam, təhmen lanu məmə
ik mɨn nəmos rəhan noliən tərah. Mətəu ol əmə rəham
nəmiəgəhiən tətəuvɨr vivi mətəhruahru e nian rəfin.
23 Səmnɨm əməiən nəhu. Os wain nəuan nəuvetɨn mol o
rəham nɨmɨsiən, pəh otasiru e nərfəm.
24 Nətəmimi nəuvein kitah rəfin kotəhrun məmə ilah nolrah
nati, kəni kotəhrun məmə Uhgɨn otol nalpɨniən kəm lah. Mətəu
nətəmimi nəuvein mɨn, rəhalah təfagə tərah tətəhluaig əhanəh
əha rəueiu, mətəu uərisɨg okəpaneruh.
25 Kəni təhmen-əhmen əmə, nian tepət uək təuvɨr mɨn, kitah
kotəhrun əmə. Mətəu nəuvein əha ikɨn iətəm kəutəhluaig əha
rəueiu, mətəu nɨpəhriəniən, okəmaneruh ilah.

6

Noliən əhruahru o slef mɨn

1 Slef mɨn nətəm kəutəfaki okotəkeikei motɨsiai nətəmi
asoli mɨn rəhalah. Noliən əha in otahtɨpəsɨg e nətəmimi
u kəsotəfakiən məmə kəsotəni rahiən nərgɨ Uhgɨn, mɨne
nəgətuniən rəhatah.
2 Mətəu slef mɨn nətəm rəhalah nətəmi asoli ilah mɨn nəfaki,
ilah okəsotoliən noliən əha u kotəni məmə, "Ei. Iətəmi asoli
əha in piatah əmə kəti," kəni ilah məsotɨsiai viviən. Mətəu ilah
okotəkeikei motol əhruin pik nati kəm lah e nikilah pəhriən,
mətəu-inu rəhalah nətəmi asoli mɨn ilah nəfaki mɨn nətəm
noluək mɨn kotolkeikei ilah.

Nəgətuniən neiuəiən mɨn
mɨne natimnati vivi mɨn pəhriən

Natimnati mɨn u, ik onəkəkeikei mətəgətun nətəmimi lan.
Kəni e nian rəfin, ik onəkəkeikei mətəghati əskasik kəm lah o
nɨtəu-pəniən.
3 Mətəu nətəmimi nəuvein kəutəgətun nəghatiən nəuvein
iətəm tol pɨsɨn e nəghatiən əha rəhak, kəni ilah kəutəni məmə
nəgətuniən rəha Iərmənɨg rəhatah Iesu Krɨsto, in neiuəiən,

5:20 Efəs 5:11 **6:1** Efəs 6:5 **6:2** Flm 16

mautəni məmə nəgətuniən rəha noliən rəha nəmiəgəhiən
iətəm Uhgɨn tolkeikei, in neiuəiən.
4 Nətəmimi mɨn əha kautol lanəha ilah kəsotəhrun agɨniən
nati kəti, kəni ilah nətəm kəutəfəri pɨk ilah. Ilah kəutalməli
o nuvəniən məghati pɨk o nəghatiən mɨn iətəm tatiuvi=pa
niəməha, o nəghatiən mɨn iətəm nətəmimi kəutəməki e lah mɨn
ohni. Noliən u in tatol nətəmimi kəutɨtgərah ilah mɨn, kəni
məutəhapu-əhapu ilah mɨn, kəni məutəghati rah e nərgɨlah
mɨn, kəni məutətəlɨg rah e lah mɨn.
5 Kəni e nian rəfin ilah kautol tɨməti. Inu noliən rəha
nətəmimi nətəm rəhalah nətəlɨgiən tərah, ilah kəutəluei e
nəghatiən pəhriən. Ilah, nɨkilah təhti məmə noliən rəha
nəhatətəiən e Uhgɨn in noliən kəti o nosiən məni mɨne nautə
mɨn.
6 Mətəu nati təuvɨr pɨk səniəmə kitah kautos məni mɨne
nautə. Nati təuvɨr pɨk məmə kitah okotaliuək e noliən iətəm
Uhgɨn tolkeikei. Kəni məutagiən əmə, nati əpnapɨn nəmə
rəhatah nautə təkəku uə tepət,
7 mətəu-inu nian kitah kəmotair=pa e nəhue nɨftəni u, kəni
kəməsotosiən nati kəti məhuva. Kəni e nian okohmɨs lan, ko
kəsotos mɨniən nati kəti mohtəlɨg.
8 Mətəu nəmə nɨgtah nauəniən mɨne napən təhmen əmə, kəni
kitah kotagiən.
9 Nətəmimi nətəm kotolkeikei pɨk məmə rəhalah nautə
otepət, tɨmətɨg əmə o lah məmə okotol noliən tərah mɨn tepət.
In təhmen=pən e nalɨg kəti iətəm otələs ilah e nəuan nalməliən
rəha nərahiən, kəni ilah kotolkeikei məmə okotol natimnati
tepət rəha nalməliən, kəni natimnati tepət iətəm tərah o lah.
Kəni nolkeikeiən rəha natimnati tərah mɨn əha okotərəkɨn-
ərəkɨn nəmiəgəhiən rəhalah.
10 Mətəu-inu noliən rəha nolkeikei pɨkiən məni, in nəukəti
natimnati tərah tepət. Kəni nətəmimi nəuvein ilah kautəhtul
iəkɨs o nɨtəu-pəniən suaru u, kəni ilah kɨnəhuvən rəkɨs isəu
o noliən rəha nəhatətəiən, kəni ilah kautol natimnati mɨn
nəuvein iətəm tətərəkɨn aru nɨkilah, kəni kautos nərahiən
tepət lan.

Nəghatiən təuvɨr rəha Pol tatuvən kəm Timoti

11 Mətəu ik Timoti, iətəmi rəha Uhgɨn, aiu=pən isəu o noliən
tərah mɨn əha. Ik onəkəkeikei malkut pɨk o nɨtəu-pəniən noliən
əhruahru, iətəm Uhgɨn tolkeikei. Rəham nəhatətəiən otəkeikei
məskasɨk, kəni ik onəkəkeikei molkeikei nətəmimi. Askəlɨm
əmə rəham nəhatətəiən lanko, tatuvən naunun tɨkə. Kəni
onəkeikei muva ik iətəmi mətɨg kəti.

6:3 Kəl 1:6-9 **6:5** 2Tim 3:8; 4:4; Tait 1:14 **6:6** Fil 4:11-12; 1Tim 4:8; Hip 13:5
6:7 Job 1:21 **6:10** Efəs 5:5 **6:11** 2Tim 2:22

12 Onəkəluagɨn vivi e nəluagɨniən rəha nəhatətəiən. Kəni
maskəlɨm vivi nəmiəgəhiən itulɨn iətəm Uhgɨn təmauɨn lam
ohni. Aupən rəkɨs, in təmauɨn lam ohni nian nəməni pətɨgəm
nəhatətəiən rəham e Iesu e nəhmtɨ nətəmimi tepət.
13 E nəhmtɨ Uhgɨn, iətəm tətəfa nəmiəgəhiən kəm natimnati
rəfin, kəni e nəhmtɨ Krɨsto Iesu iətəm təməni pətɨgəm vivi
nəghatiən pəhriən e nəhmtɨ Pontiəs Pailət, iətəghati əskasɨk
kəm ik lanu lan:
14 Ol natimnati mɨn u, kəni məsəpəhiən kəti mətəuarus=pən
Iərmənɨg rəhatah Iesu Krɨsto otuva
15 e nian əhruahru iətəm Uhgɨn təməni. Uhgɨn iətəm kitah
okotəkeikei mautəni-vivi e nian rəfin, in pɨsɨn əmə tətarmənɨg
e natimnati rəfin. In Kig rəha kig mɨn rəfin, kəni Iərmənɨg rəha
iərmənɨg mɨn rəfin.
16 In əmə təsɨmɨsiən mətatɨg itulɨn, rəhan nətuəuiniən tɨkə,
kəni naunun tɨkə. Ikɨn tətatɨg ikɨn, nəhagəhagiən tasiə
matɨtəlau lan, kəni ko kəsaniən iuəkɨr ohni. Suah kəti təseh
əhanəhiən in, kəni ko iətəmi kəti təsəhruniən nehiən nian
kəti. Nian rəfin kitah okotəkeikei motɨsiai in, kəni məutəni
pətɨgəm rəhan nəsanəniən mɨne narmənɨgiən mautəhuvən
mautəhuvən naunun tɨkə. Tol lanəha lan. Əuəh.

Nəfaki mɨn u rəhalah nautə tepət

17 Əghati əskasɨk kəm nətəm kautəfaki nətəm rəhalah nautə
rəha nəhue nɨftəni u tepət. Əni məmə ilah okəsotəfəri pɨkiən
ilah, kəni kəsotəhatətəiən e rəhalah məni u tepət. Məni in
rəha rəueiu əmə, mətəu olauɨg mɨne tɨkə mɨn. Ilah okotəkeikei
motəhatətə əmə e Uhgɨn iətəm tətəfa natimnati təuvɨr tepət
kəm tah məmə kitah okotətəu təuvɨr lan.
18 Əghati əskasɨk kəm lah məmə rəhalah noliən təuvɨr mɨn,
mɨne rəhalah nasiruiən təuvɨr mɨn otepət. Kəni nɨkilah
otəkeikei magiən o nətuatiən kəm nətəmimi.
19 E noliən əha, in təhmen məmə ilah kautələhu natimnati
təuvɨr mɨn tepət, təhmen=pən əmə məmə kəmotasə təuvɨr o
nəmiəgəhiən iətəm otəpanuva. Kəni ilah kotəhrun nosiən
nəmiəgəhiən, iətəm nəmiəgəhiən pəhriən.

Naunun nəghatiən rəha Pol

20 Timoti, ik onəkəkeikei mateh vivi natimnati mɨn iətəm
Uhgɨn təmələhu=pən rəkɨs e nəhlməm. Əpəh kəni məhtul isəu
o nəghatiən mɨn iətəm nɨpətɨlah tɨkə kəni kəsotəfəniən nɨsiaiən
kəm Uhgɨn, kəni nəghatiən mɨn iətəm kəsotəhruahruiən e
Nauəuə Rəha Uhgɨn. Nəghatiən mɨn əha kətəni məmə kautəfa
nəhruniən, mətəu kəpə, kauteiuə.

6:12 1Kor 9:25-26; 2Tim 4:7 **6:13** Jon 18:36-37 **6:15** Nəh 17:14 **6:17** Luk 12:20-21 **6:19** Mat 6:20

21 Mətəu nətəmimi nəuvein kautəhuərisɨg e nəghatiən eiuə mɨn əha, kəni mɨnotəmkarəpen e suaru rəha nəhatətəiən pəhriən.
Pəh Uhgɨn otətuati e rəhan nəuvɨriən kəm təmah.

6:21 1Tim 1:6; 2Tim 2:18

2 Timoti
Nauəuə iətəm tatol keiu lan iətəm Pol təmətei tuvən kəm Timoti
Nəghatiən əkuəkɨr rəha nauəuə u 2 Timoti

?Pəh təmətei nauəuə u? Aposɨl Pol təmətei nauəuə u.

?Təmətei tatuvən kəm pəh? Təmətei tatuvən kəm Timoti. Kəni in molkeikei məmə ilah mɨn əpəha e niməfaki rəha Efəsɨs, məmə okotafin. Afin e "Nəghatiən Əkuəkɨr Rəha Nauəuə u 1 Timoti" o nəhruniən məmə Timoti in pəh.

? Natɨgiən təhro lanu lan nian təmətei? Nian kəpmən rəha Rom tətaskəlɨm Pol əpəha Rom, in təsatɨgiən e kaləpus, mətəu in təmətatɨg e rəhan kəti nimə, kəni soldiə mɨn kəmautatɨg ilah min mauteruh vivi məmə in otəsagɨmiən. Naunun japtə rəha Uək Mɨn tətəghati e nian mɨn əha. Kəni əmeiko kəpmən təmahli pətɨgəm in, kəni taliuək əmə mətan o nu keiu. Mətəu rəueiu əha, tɨnuvən mɨn e kaləpus əpəha Rom, kəni kaləpus əha in tərah pəhriən ikɨn. Nauəuə rəha Uək Mɨn təsəghatiən e nian əha, nauəuə tɨnol naunun rəkɨs. Kaləpus əha in tətəpu ikɨn, kəni tiəkɨs o nətəmimi o nuvəniən məsal=pən lan. Luk əmə ilau min. Pol təmolkeikei məmə Timoti otuva meh mətəu-inu in rəhan niəli təuvɨr. Kəni in molkeikei məmə Timoti in otəmki nauəuə mɨn rəhan.

? Təmətei nauəuə u o nak? Pol təməhrun məmə otəsuvəhiən kohamu in tɨmɨs. Tol lanəha, in təmətei nauəuə u o nələhu-pəniən niməfaki e nəhlmɨ nətəmi asoli pɨsɨn mɨn nəuvein təhmen e Timoti. Nian iəkɨs mɨn kəutəhuva o niməfaki, kəni Pol in tolkeikei məmə Timoti otətaskəlɨm Nanusiən Təuvɨr, kəni matəhtul əskasɨk e nəhatətəin rəhan, kəni məsəgɨniən e nəni pətɨgəmiən Nanusiən Təuvɨr, kəni in otəhtul maru o nətəuiən nahməiən e nɨpətɨn nəmə nərahiən otuva.

Pol təməni təuvɨr kəm Timoti

1 Iəu Pol, u iəu aposɨl kəti rəha Krɨsto Iesu, iətəm Uhgɨn
təmɨtəpɨn rəkɨs iəu məmə rəhan, kəni mahli=pa iəu məmə
iəkəni pətɨgəm rəhan nəniəskasɨkiən rəha nəmiəgəhiən itulɨn
e Krɨsto Iesu.
2 Iətəni təuvɨr kəm ik Timoti, nətɨk iətəm iəkolkeikei pɨk ik.
Pəh Uhgɨn Tatə mɨne Krɨsto Iesu rəhatah Iərmənɨg okuəfɨnə
rəhalau nəuvɨriən, mɨne nasəkəhruiniən, mɨne nəməlinuiən
kəm ik.

Pol təməfəri nətəlɨgiən rəha Timoti

1:2 Uək 16:1; 1Tim 1:2

3 Nian rəfin lapɨn mɨne lənian, iətəfaki ohnik, kəni mətəni
tagkiu kəm Uhgɨn ohnik. Kəni iatol uək rəhan təhmen=pən
əmə e tɨpɨk mɨn, kəni iəkəhrun məmə noliən tərah kəti
təsatɨgiən lak.
4 Nɨkik tətəhti nəhu nəhmtəm, kəni iəkolkeikei pɨk məmə
iəkeruh mɨn ik pəh nɨkik otagiən.
5 Nɨkik tətəhti nəhatətəiən pəhriən rəham iətəm təhmen=pən
əmə e nəhatətəiən iətəm təmaupən mətatɨg e rəham kəha Lois
mɨne rəham mamə Iunis, kəni iəkəhrun pəhriən məmə rəueiu
in tɨnatɨg lam.
6 Kəni tol lanəha, iətəni mɨn kəm ik məmə onəkelel nɨgəm
rəha nəsanəniən iətəm Uhgɨn təməfɨnə o noliən rəhan uək.
Uhgɨn təməfɨnə nəsanəniən əha nian iəmələhu=pən nəhlmək
mətəfaki=pɨnə lam.
7 Ol uək e nəsanəniən əha, mətəu-inu Uhgɨn təsəfaiən kəm
tah nɨkin rəha nəgɨniən, mətəu təməfa nɨkin rəha nəsanəniən,
mɨne nɨkin rəha nolkeikeiən, mɨne nɨkin iətəm tatol noliən mɨn
iətəm in təhrun məmə kotəhruahru.
8 Kəni inəha, saulɨsiən o nəni pətɨgəmiən Iərmənɨg, kəni
saulɨsiən lak iətəm iətatɨg e kaləpus o nərgɨn. Iətətəu nahməiən
o nanusiən təuvɨr, kəni nəmə nian əskasɨk tətuva ohnik,
nəkəkeikei mol məmə iəu mɨne e nəsanəniən iətəm Uhgɨn
tətəfɨnə kəm ik.
9 Uhgɨn təmosmiəgəh itah kəni mauɨn e tah məmə kitah
okəhuva rəhan mɨn nətəmimi nətəm kotasim, kəni təməsoliən
o nati kəti iətəm kitah kəmotol, mətəu in təmol e rəhan aru
əmə nətəlɨgiən, mɨne nəuvɨriən. Nian Uhgɨn təməsol əhanəhiən
nɨftəni mɨne, mətəu in təmələhu rəkɨs nəlpəkauiən məmə in
otəfən rəhan nəuvɨriən kəm tah e Krɨsto Iesu,
10 mətəu rəueiu, in təmol əpu nəuvɨriən əha kəm tah
e nuvaiən rəha Iosmiəgəh rəhatah, Krɨsto Iesu. Kəni
Krɨsto təmohapɨs nɨmɨsiən mɨne rəhan nəsanəniən, kəni
təmasiəgəpɨn mol əpu suaru rəha nəmiəgəhiən u naunun
tɨkə, kəni kitah kauteh e nanusiən təuvɨr əha.
11 Kəni Uhgɨn təmɨtəpɨn iəu məmə iəu iəgəhati, mɨne aposɨl,
mɨne iəgətun o nanusiən təuvɨr əha.
12 Tol lanəha iətətəu pɨk nahməiən ohni u ikɨnu e kaləpus.
Mətəu iəsaulɨsiən, mətəu-inu iəkəhrun məmə pəh u iətəhatətə
lan, kəni məhrun vivi məmə in təhrun neh viviən nati nak
iətəm in təmələhu=pa e nəhlmək o naunun nian.*
13 Ɨtəu=pən əmə suaru rəha nəgətuniən u təhruahru iətəm
iəməni kəm ik, kəni ol nati u e nəhatətəiən mɨne nolkeikeiən
e Krɨsto Iesu.

1:3 Uək 23:1 **1:5** Uək 16:1 **1:6** 1Tim 4:14 **1:7** Rom 8:15 **1:9** Efəs 2:8-9; Tait 3:5 **1:10** Hip 2:14 **1:11** 1Tim 2:7 * **1:12** Suaru pɨsɨn o nəuhliniən fes 12b: "kəni məhrun vivi məmə in təhrun neh viviən nati nak iətəm iəu iəmələhu=pən e nəhlməm o naunun nian."

14 E nasiruiən rəha Narmɨn Rəha Uhgɨn iətəm tətatɨg e
nɨkitah, kəni ateruh vivi nati təuvɨr iətəm Uhgɨn təmələhu=pən
e nəhlməm.
15 Nəkəhrun məmə rəhak mɨn nətəmimi əpəha Esiə, ilah
Fukeləs mɨne Hermokenəs, ilah rəfin kəmotagɨm rəkɨs
motəpəh iəu.
16 Pəh Iərmənɨg otasəkəhruin Onesiforəs mɨne rəhan mɨn,
mətəu-inu nian tepət təmasiru lak mətəfəri rəhak nətəlɨgiən.
Kəni təməsaulɨsiən məmə iəmətatɨg e kaləpus.
17 Nɨpəhriəniən, nian in təmuva Rom, təməsal pɨk lak
mətəuarus meruh iəu.
18 ! Pəh Iərmənɨg otasəkəhruin in e naunun nian! Ik
nəkəhrun vivi natimnati təuvɨr mɨn iətəm təmol kəm iəu əpəha
Efəsɨs.

2

Soldiə təuvɨr rəha Krɨsto Iesu

1 Ik u nətɨk, pəh Uhgɨn otol nɨkim təsanən e nəuvɨriən iətəm
tatsɨpən e Krɨsto Iesu.
2 Nəmətəu rəkɨs natimnati mɨn u iətəm iəməgətun ik lan e
nəhmtɨ nətəmimi tepət. Kəni os rəhak nəghatiən mələhu=pən
e nəhlmɨ nətəmimi nəuvein nətəm nətəni nɨpəhriəniən e lah,
kəni ilah okotəhrun nəgətuniən nətəmimi nəuvein mɨn lan.
3 Nian nərahiən otuva, mətəu əhtul əskasɨk kitah min ik,
təhmen e soldiə təuvɨr kəti rəha Krɨsto Iesu.
4 E nian rəha nəluagɨniən, soldiə kəti təsoliən natimnati rəha
nətəmimi əpnapɨn əmə, mətəu tatol əmə uək rəha soldiə mətəu-
inu, in tolkeikei məmə rəhan iətəmi asoli rəha soldiə mɨn, nɨkin
otagiən lan.
5 Kəni e noliən əhmen əmə lanəha, iətəmi tətaiu məmə in otol
win, in otəkeikei mɨtəu=pən lou mɨn rəha naiuiən, mətəu nəmə
təsoliən, kəni in otəsosiən nətəouiən rəha nol winiən.
6 Təhruahru əmə mɨn lanəha məmə iətəmi tatol pɨk uək e
nasumiən, in otaupən məulək lan.
7 Ətəlɨg vivi e nati nak iətəni kəm ik. Iərmənɨg otasiru lam o
nəhruniən nɨpətɨ nəghatiən mɨn u.
8 Ətətəlɨg e Iesu Krɨsto u nəuanɨləuɨs rəha Tefɨt, kəni Uhgɨn
təmosmiəgəh in e nɨmɨsiən. Kəni inu nanusiən təuvɨr iətəni
pətɨgəm.
9 Kəni iətətəu nahməiən o nanusiən təuvɨr əha, kəni
nɨpəhriəniən, kəməlis iəu e sen təhmen=pən məmə iəu iakləh
kəti uə iohamu itəmi. Mətəu kəsəlisiən nəghatiən rəha Uhgɨn.
10 Tol lanəha, iətəhtul əskasɨk e nahməiən mɨn rəfin rəhak
o nasiruiən e nətəmimi nətəm Uhgɨn təmɨtəpɨn ilah, məmə in

1:14 1Tim 6:20 **2:3** 2Tim 1:8 **2:5** 2Tim 4:8 **2:6** 1Kor 9:7 **2:8** Rom 1:3; 1Kor 15:4 **2:9** Efəs 3:1,13; Fɨl 1:12-14

otosmiəgəh ilah e Kriſto Iesu, kəni ilah okotatiſg e nəuviriən
əhagəhag rəha Uhgiſn, iətəm naunun tiſkə.
11 Inu nəghatiən tətəni pəhriən məmə,
Okəmə kəhuva kətiəh e Kriſto e niſmiſsiən rəhan,
kəni okotəmiəgəh miſn kitah min.
12 Okəmə kautəhtul əskasiſk e nian əskasiſk miſn,
kəni kitah okotarmənig miſn kitah min.
Okəmə kitah kotəniapiſn lan,
kəni in otəniapiſn e tah.
13 Okəmə kitah kəsotoliən rəhatah nonauviſl,
mətəu in tatol rəhan nonauviſl,
mətəu-inu Uhgiſn otəkeikei matol rəhan noliən nian rəfin.

Ioluək təuviſr rəha Uhgiſn

14 Natimnati miſn u, onəkəkeikei mətəni mətiſsiſmaru lan kəm
rəham miſn nətəmimi. Əni əskasiſk kəm lah lanəha məmə,
"Iatəni e nərgi Uhgiſn məmə itəmah nəsotorgəhuiən o niſpəti
nəghatiən miſn." Norgəhuiən lanəha təsasiruiən e iətəmi kəti,
mətəu tətərəkiſn əmə nətəmimi nətəm kəutətəu.
15 Alkut əskasiſk məmə onəkuva ioluək təuviſr iətəm nian
Uhgiſn tateruh rəham uək, in təhrun nəniən məmə, "Əuəh,
nəmol təuviſr," kəni nəsauliſsiən o rəham uək, mətəu-inu
nətəgətun əhruahru nəghatiən rəha niſpəhriəniən.
16 Mətəu əpəh nəghatiən miſn u tol tanpən əmə iətəm kotərah
məsotiſsiaiən Uhgiſn, mətəu-inu nətəmimi nətəm kəutəghati
lanəha, nəmiəgəhiən rəhalah tatuvən matuvən əmə o noliən
miſn iətəm Uhgiſn təməki lan.
17 Nəgətuniən rəhalah in təhmen=pən əmə e niməgiſm pien
iətəm tətəmahali matepət matol iahgin. Suah mil u kuol lanu
lan, ilau u Haemeneəs miſne Filitəs,
18 iətəm kiſnəmkarəpən rəkiſs e suaru rəha niſpəhriəniən.
Katuəni məmə Uhgiſn təmol itah kotəmiəgəh miſn rəkiſs e
niſmiſsiən, kəni ko Uhgiſn təsəfa miſniən niſpətiſtah vi nian Iesu
tuva miſn. Kəni suah mil u kətuərəkiſn nəhatətəiən rəha
nətəmimi nəuvein.
19 Mətəu tol pau lanəha, nimə iətəm Uhgiſn tatuvləkiſn tətəhtul
tiəkiſs, kəni təmətei=pən lan məmə, "Iərməniſg təhrun nətəmi
miſn u rəhan miſn," miſne, "Nətəmi miſn u kəutəni məmə ilah
nətəmimi rəha Iərməniſg okotəkeikei motəpəh noliən tərah
miſn."
20 Ətəliſg-to lan. E nimə rəha iətəmi rəhan nautə tepət, kətiſm
piſsiſn piſsiſn miſn tepət. Kəməu nəuvein e niſmaniſviuv təuviſr agiſn.

2:11 2Kor 4:11 **2:12** Mat 10:33 **2:13** Rom 3:3-4; Tait 1:2 **2:14** 1Tim 6:4; Tait 3:9 **2:15** 1Tim 4:6 **2:16** 1Tim 4:7 **2:17** 1Tim 1:20 **2:19** Nam 16:5; Aes 52:11; Jon 10:14; 1Kor 8:3

Kəməu nəuvein e nɨmasiə mətu.* Uək rəha kətɨm vi, in uək asoli iətəm katɨsiai. Kəni uək rəha kətɨm əuas, in uək əpnapɨn əmə iətəm tol naulɨsiən təhmen əmə o nosiən nɨmənərɨk.
21 Okəmə iətəmi kəti tatol rəhan nəmiəgəhiən tətəhlan vivi mətəpəh noliən rəha naulɨsiən, in təhrun noliən uək asoli iətəm katɨsiai, kəni Uhgɨn otələhu kalɨn məmə rəhan pɨsɨn əmə, kəni mol əpenə-penə məmə otol uək təuvɨr mɨn.
22 Aiu muvən isəu o noliən tərah mɨn iətəm tateviə e nɨki nətəm aluə. Kəni ɨtəu=pən vivi suaru rəha natimnati mɨn u: noliən iətəm təhruahru, mɨne nəhatətəiən, mɨne nolkeikeiən, mɨne nəməlinuiən. Łtəu=pən suaru əha itəmah nətəmi mɨn u nətəm kautətapuəh o nasiruiən rəha Iərmənɨg e nɨkilah iətəm təuvɨr.
23 Əpəh magɨm rəkɨs e nəghatiən alməli mɨn iətəm nɨpətɨlah tɨkə. Nəghatiən mɨn əha kautiuvi=pa əmə norgəhuiən.
24 Ioluək rəha Iərmənɨg, ko in təsorgəhuiən, mətəu in otəkeikei matol təuvɨr kəm nətəmimi rəfin, kəni otəkeikei muva iətəmi rəha nəgətuniən, kəni rəhan nətəlɨgiən təfəməh.
25 Okəmə nətəmimi nəuvein kəutəni rah rəhan nəgətuniən, kəni in otəkeikei məgətun vivi ilah e noliən mətɨg əmə. Kəni nəmə təhro Uhgɨn otegəhan məmə ilah okotəuhlin rəhalah nəmiəgəhiən, məmə ilah okotəhrun nɨpəhriəniən.
26 Kəni ilah okəhuva mɨn e nətəlɨgiən təuvɨr, kəni motagɨm rəkɨs e lalɨg rəha Setən, iətəm təmaskəlɨm ilah kəni kautol nəuian.

3

Noliən tərah mɨn iuəkɨr o Naunun Nian

1 Mətəu onəkəkeikei məhrun nəghatiən u məmə nian əskasɨk mɨn okəhuva iuəkɨr o Naunun Nian.
2 Tol lanəha mətəu-inu, nətəmimi okautətəlɨg aru əmə e lah mɨn, kəni ilah okotolkeikei pɨk məni. Nətəmimi nətəm kəutəni aru əmə nati, məutəfu aru ilah mɨn, məutəni rah nətəmimi mɨne Uhgɨn, məutəhti nəuia tatə mɨne mamə, məutəpəh nəniən tagkiu e nɨkilah, kəni okəsotɨsiaiən Uhgɨn.
3 Rəhalah nolkeikeiən otarfu, məsotaluiən e nərahiən kəti okol e lah. Okəsotarmənɨgiən e noliən mɨn rəhalah. Nɨkilah otagiən o nərəkɨniən nətəmimi mɨne nərgɨlah. Okotəməki e nati iətəm təuvɨr.
4 Ilah kəuɨt kəsuə mɨn, kəni okotol natimnati tərah nəuvein mətəu kəsotətəlɨgiən məmə nati nak otiet lan. Kəni ilah okotəfəri aru ilah, kəni ilah okotolkeikei pɨk natimnati o nətəuiən təuvɨr e nɨpətɨlah, mətəu ilah okəsotolkeikeiən Uhgɨn.

---

* **2:20** Nəghatiən əhruahru rəha Kris tətəni məmə, “E nimə rəha iətəmi rəhan nautə tepət, pɨlet pɨsɨn pɨsɨn mɨn tepət. Kəmol nəuvein e aiən u kol tətoraip-oraip, nəuvein e sɨlfə, nəuvein e nɨgi, nəuvein e nɨftəni.” **2:22** 1Tim 6:11 **2:23** 1Tim 4:7 **3:1** 1Tim 4:1

5 Okotol noliən min rəha nəfaki min məmə nətəmimi okoteruh,
mətəu ilah okəsotolkeikeiən məmə nəsanəniən rəha Uhgin
otəuhlin nikilah. Uvən isəu o nətəmimi min u.
6 Əpəh əmə ilah mətəu-inu nəuvein kauteh suaru o nuvəniən
lahuənu min, kəni mautiuvi rəkis nətəligiən rəha nipətan
nətəm rəhalah nətəligiən təsəskasikiən. Təfagə tərah min rəha
nipətan min u, in tiəkis pik o lah, kəni noliən tərah min tepət
iətəm ilah kautolkeikei, kautiuvi=pən ilah.
7 Kəni nipətan min əha kautətəlig vivi e nəghatiən min rəfin
rəha nətəmi min əha, mətəu ko kəsotəhruniən nəghatiən rəha
nipəhriəniən.
8 Aupən ikin, Janes mine Jampres kəmətuəməki e Mosis,*
kəni e noliən əhmen əmə lanəha, nətəmimi min əha kautəhti
nəghatiən rəha nipəhriəniən. Nətəmimi min u, rəhalah
nətəligiən təriauəh e noliən tərah min, kəni noliən rəha
nəhatətəiən rəhalah in neiuəiən əmə in əmə.
9 Mətəu nəgətuniən eiuə rəhalah, ko təsəhtuliən tuvəh,
mətəu-inu nətəmimi rəfin okoteruh məmə ilah kəsotəhruniən
nati iətəm kəutəghati lan, kotəhmen=pən əmə e suah mil əha.

Nəghatiən rəha Pol kəm Timoti

10 Mətəu ik, Timoti, ik nəmətəu=pən rəhak nəgətuniən,
mine noliən rəha nəmiəgəhiən rəhak, mine nati nak iətəm
iəkolkeikei məmə iəkol, mine rəhak nəhatətəiən, mine noliən
rəha nətəligiən rəhak iətəm təfəməh, mine rəhak nolkeikeiən,
mine nəhtul əskasikiən rəhak,
11 kəni nəkəhrun nian əskasik min iətəm tətuva e rəhak
nəmiəgəhiən, mine noliən tərah min iətəm katol lak. Kəni
nəkəhrun noliən əskasik min iətəm kəmol lak əpəha Antiok,
mine Ikoniəm, mine Listra. Mətəu Iərmənig təmos rəkis iəu e
natimnati min rəfin əha.
12 Nipəhriəniən, nətəmimi rəfin nətəm kotolkeikei məmə
okotol noliən iətəm Uhgin tolkeikei, kəni motol e Kristo Iesu,
nətəmimi okotol tərah kəm lah,
13 mətəu nian kətiəh min əmə, nol təfagə tərah min mine
nətəmimi rəha neiuəiən,† ilah okotol noliən tərah məhuvən
motol nətəm kotərah agin. Ilah nətəm kəteiuə e lah,‡ kəni ilah
okoteiuə pik agin e nətəmimi.

3:5 Mat 7:15,21; Tait 1:16 * **3:8** Janes mine Jampres, ilau iəmki nərik mil rəha kig rəha Ijip. Nərgilau tikə e Nauəuə Rəha Uhgin, mətəu ilau əha ikin e nauəuə pisin min rəha nətəm Isrel. **3:8** Eks 7:11 **3:11** Uək 13:50; 14:5; 14:19 **3:11** Sam 34:19 **3:12** Mat 16:24; Jon 15:20; Uək 14:22 † **3:13** "nətəmimi rəha neiuəiən" — Nipətin məmə ilah nətəmimi nətəm kəutəni məmə ilah kautol nati kəti məmə okoteiuə e nətəmimi nəuvein. Inu təhmen e nətəmimi nətəm Pol tətəni kəm Timoti. Ilah kəutəni məmə ilah nəgətun min rəha niməfaki, mətəu kəpə, kəuteiuə. Səniəmə rəha niməfaki. Kəutəni əmə rəhalah əmə nətəligiən min məmə okoteiuə e nətəmimi. ‡ **3:13** Setən uə nətəmimi pisin min okoteiuə e lah.

14 Mətəu ik, Timoti, onəkeikei mətitəu=pən əmə natimnati
təuvir min iətəm kəməgətun ik lan nətəm nəməni əskasik rəkis
nipəhriəniən lan, mətəu-inu ik nəkəhrun vivi nətəmimi nətəm
kəmotəgətun ik lan.
15 Kəni nian nəmatəkəku mətəuarus=pa u rəueiu, nəməhrun
Nauəuə Rəha Uhgin iətəm təhrun nəfinəiən neinatigiən məmə
nəkəhrun nosiən nəmiəgəhiən itulin lan o nəhatətəiən e Kristo
Iesu.
16 Nəghatiən min rəfin e Nauəuə Rəha Uhgin, kəmotsipən
əmə e nohli Uhgin, kəni kəutasiru e tah. Kəutəgətun itah
natimnati tepət. Mautəni əpu noliən tərah min rəhatah,
mautəgəu əhruahru itah, kəni məutəgətun itah e noliən min
iətəm kotəhruahru.
17 Kautol əpenə-penə itah u nətəmimi rəha Uhgin məmə
kitah kəhuva nətəmimi nətəm kotəhrun noliən uək təuvir min
rəfin.

4

1 Timoti, oiəkəni=pinə nəghatiən keikei kəti kəm ik e nəhmti
Uhgin mine Kristo Iesu iətəm otakil noliən rəha nətəmimi
rəfin, nətəm kautəmiəgəh mine nətəm kəmohmis, kəni
oiəkəni=pinə nəghatiən u mətəu-inu in otuva min mətarmənig.
Kəni inəha, iətəkeikei mətəuvahag əskasik mətəni kəm ik
məmə,
2 əni pətigəm nəghatiən rəha Uhgin, kəni əhtul maru
o nəni pətigəmiən, nati əpnapin məmə otimətig əmə, uə
tiəkis. Uhalpin nati məgəu əhruahru noliən rəha nətəmimi,
əniəhu noliən tərah rəha nətəmimi, kəni məuvahag məfəri
nətəligiən rəha nətəmimi. Kəni nian natol uək min u,
rəham nətəligiən otəkeikei məfəməh, kəni rəham nəgətuniən
otəkeikei məhruahru vivi məuvir.
3 Nəkəkeikei mol lanəha mətəu-inu, nian iətəm tətuva,
nətəmimi okəsotolkeikeiən məmə okotətəlig e nəghatiən
pəhriən. Mətəu nikilah əmə otit ilah min, kəni ilah okotos
iəgətun pisin pisin min motolkeikei məmə nəgətun min
okotəhli matəlgilah motəgətun nəghatiən min iətəm ilah əmə
kotolkeikei.
4 Kəni ilah okotəuhlin nimatəlgilah o nətəligiən e nəghatiən
pəhriən, kəni məhuvən məutətəlig e nonagei eiuə min.
5 Mətəu ik, ateh vivi rəham nətəligiən mine rəham noliən
min e nian min rəfin, nati əpnapin nati pisin pisin min
kəutəhuva e rəham nəmiəgəhiən, kəni əhtul əskasik nian
nərahiən tətuva, kəni uvən məni pətigəm nanusiən təuvir, kəni
ol rəfin uək iətəm Uhgin təməfinə kəm ik məmə onəkol.

3:16 Rom 15:4 **4:3** 1Tim 4:1

6 Timoti, ol natimnati mɨn əha, mətəu-inu otəsuvəhiən, iəu
iəkɨmɨs. Kəni rəueiu nəmiəgəhiən rəhak təhmen e wain iətəm
kɨnatiuvi=pən e oltə məmə okol sakrifais lan.*
7 E rəhak nəluagɨniən təuvɨr rəha nəhatətəiən, iəmatu vivi
e nəhlmək, kəni e rəhak naiuiən, iəu iəmaiu vivi rəkɨs
mətəuarus=pa naunun naiuiən, kəni iəu iəmətaskəlɨm vivi
noliən əhruahru rəha nəhatətəiən kəni iəməsəpəhiən uək rəha
nəni pətɨgəmiən nanusiən təuvɨr.
8 Kəni rəueiu, Iərmənɨg iətəm rəhan nakiliən təhruahru
vivi, in təmol əpenə-penə e nətəouiən rəhak, inu kəfəfau rəha
iətəm tatol win e rəhan naiuiən, kəni in otəfəfau=pa kəm iəu
e nian rəha nakiliən mətəu-inu in təmakil iəu məmə rəhak
nəmiəgəhiən təhruahru. Kəni səniəmə iəu pɨsɨn əmə, mətəu
otəfən kəm nətəmimi rəfin nətəm kotolkeikei mautəhtahnin
məmə in otuva mɨn.

Pol təməni pətɨgəm nanusiən rəha in mɨn nəuvein

9 Əsəl uəhai əmə rəham suaru məmə onəkuva meh iəu,
10 mətəu-inu Timəs, u tolkeikei pɨk nati rəha nɨftəni u,
in tɨnəpəh iəu mɨnuvən Təsalonaikə. Kresens tɨnuvən rəkɨs
Kəlesiə, kəni Taitəs tɨnuvən rəkɨs Talmesiə.
11 Mətəu Luk pɨsɨn əmə itɨmlau min. Təuvɨr məmə nian
nətuva, onəkit Mak itəlau min, mətəu-inu in təhrun nasiruiən
e uək rəhak.
12 Iəmahli=pən rəkɨs Tikikəs tuvən əpəha Efəsɨs.
13 Kəni nian nəkuva, onəkos rəhak kot iətəm iəmələhu kəm
Karpəs əpəha Troas, kəni onəkos mɨn rəhak nauəuə mɨn iətəm
kəmaiu-aiu,† kəni iəkolkeikei pɨk mɨn məmə onəkos nauəuə
mɨn u kəmol e nɨlosɨ sipsip.
14 Suah u Aleksantə u iətəmimi rəha noliən uək e aiən, in
təmatol tərah lak. Iərmənɨg otəfən nɨtai nətəouiən rəhan o
natimnati mɨn əha.
15 Kəni ik mɨn, atətəu ik o suah konu, mətəu-inu tətahtɨpəsɨg
e nəghatiən mɨn rəhatah.
16 Nian iəmaupən məhtul e kot məmə iəkəni pətɨgəm
nəghatiən mɨn rəhak, suah kəti təməsəhtul pətɨgəmiən masiru
lak, mətəu nətəmimi rəfin kəmotagɨm motəpəh iəu. Pəh Uhgɨn
nɨkin otəsəhtiən natimnati rəfin iətəm ilah kəmotol.

4:6 Fɨl 2:17 * **4:6** Nian nəuvein, nian nətəm Isrel kautol naunun e lafet, kəni mətautauvəregɨn wain məmə kautol sakrifais lan tatuvən kəm Uhgɨn. Təsuvəhiən nəmiəgəhiən rəha Pol tol naunun, kəni in təməni məmə nəmiəgəhiən rəhan təhmen e wain u tatol naunun e lafet lan. **4:7** 1Tim 6:12 **4:8** 1Kor 9:24-25 **4:11** Uək 15:37-39; 2Kor 8:23; Kol 4:14 † **4:13** E nian əha, nauəuə rəfin kəmaiu-aiu. Kotos mapepe əfəməh kəti kəni kəmaiu-aiu. **4:13** Uək 20:6 **4:14** Aes 59:18; Rom 2:6

17 Mətəu Iərmənig təməhtul e nikalik məfa nəsanəniən kəm
iəu məmə iəkəni pətigəm vivi nəghatiən rəhan, kəni pəh
Nanihluə‡ min okotətəu. Kəni təmləfətigəm iəu e nohli laion.§
18 Iərmənig otos rəkis iəu e nərahiən min rəfin iətəm okol
kəm iəu, kəni in otaskəlim vivi iəu, kəni mos iəu iəkuvən e
negəu e neai, ikin tətarmənig ikin. Pəh okətəfəri nərgin tatuvən
matuvən naunun tikə. Əuəh.

Naunun nəghatiən

19 Iatəni təuvir kəm Prisilə mine Akuilə, mine Onesiforəs
mine rəhan min.
20 Erastəs təməsitəu=paiən iəu, in əpəha Korən. Kəni nian
iəmiet Maelitəs, mupəh Trofiməs tətatig mətəu-inu in tatimis.
21 Alkut pik məmə nəkuva uəhai əmə u ikinu, uərisig nian
rəha nətəpuiən. Iupuləs tətəni təuvir kəm ik, kəni Putens,
mine Linus, mine Klotiə, mine piatah min rəfin u ikinu kəutəni
təuvir kəm ik.
22 Pəh Iərmənig tətatig itəlau min. Pəh Uhgin otəfinə rəha
nəuviriən kəm təmah.

‡ **4:17** Nanihluə, Ianihluə — Afin-to e tiksinəri. § **4:17** Nəghatiən min nəuvein e fes min 9-17, təhmen əmə e nəghatiən min nəuvein e Sam 22. **4:19** Uək 18:2; 2Tim 1:16-17 **4:20** Uək 19:22; 20:4; Rom 16:23

Taitəs

Nauəuə iətəm Pol təmətei tuvən kəm Taitəs

Nəghatiən əkuəkɨr rəha nauəuə u Taitəs

?Pəh təmətei nauəuə u? Aposɨl Pol təmətei nauəuə u.

?Təmətei tatuvən kəm pəh? Pol təmətei nauəuə u tatuvən kəm Taitəs. Taitəs in Ianihluə* kəti iətəm təməhatətə e Krɨsto. Pol təmiuvi=pa in o Krɨsto, kəni Taitəs təmol uək tepət ilau Pol təhmen əmə e Timoti. Kauteh nərgɨn nian tepət e Niutestɨmɨn.

?Natɨgiən təhro lanu lan nian təmətei? Pol mɨne Taitəs kəmian e nɨtəni u Krit, kəni ilau kəmuətuəuin niməfaki kəti u ikɨnu. Pol təmiet mɨn, mətəu təməni=pən kəm Taitəs məmə in otətatɨg mol rəfin uək iətəm tətatɨg ikɨn əha. Krit in nɨtəni kəti iətəm təriauəh vivi e noliən tərah mɨn, nətəmimi kauteiuə pɨk nian rəfin, məutauən pɨk, kəni məutəlpah. Nəuvein kautəhuva e niməfaki kəni məutəni nəghatiən kəuteiuə tepət məmə okotos məni lan.

?Təmətei nauəuə u o nak? Pol tolkeikei məmə otasiru e Taitəs e rəhan mɨn uək əpəha e niməfaki əpəha Krit. Taitəs otəkeikei məfəri nətəmimi məmə okəhuva eldə mɨn o nehiən niməfaki. Kəni Pol tətəghati e noliən rəha nəghatiən kəm nətəmimi mɨn u kəsotohtəu-pəniən nətəlɨgiən rəha Taitəs. Kəni məfən nəgətuniən nəuvein rəha nəhatətəiən mɨne naliuəkiən əhruahru. Kəni in təməni məmə Taitəs otasisɨg viviən e nəgətuniən eiuə mɨn. Naunun nəghatiən təməni məmə otahli=pa iətəmimi kəti tuva masiru e niməfaki, kəni Taitəs in otəkeikei muva mɨn masiru e Pol.

Pol təməni təuvɨr kəm Taitəs

1 Taitəs. Iəu Pol, iətətei nauəuə u kəm ik. Iəu slef kəti rəha Uhgɨn, kəni iəu aposɨl kəti rəha Iesu Krɨsto. Təmahli=pa iəu məmə iəkasiru e nətəmimi nətəm Uhgɨn təmɨtəpɨn rəkɨs ilah məmə rəhan mɨn, məfəri nəhatətəiən rəhalah, masiru e lah məmə okotəhrun nəgətuniən pəhriən. Nian nətəmimi kəutohtəu=pən nəgətuniən pəhriən əha, kəni rəhalah nəmiəgəhiən otəhruahru kotəhmen=pən e noliən iətəm Uhgɨn tolkeikei.

2 Kitah kotəhrun nɨpəhriəniən əha, kəni motəhatətə lan. Kəni e noliən əha, rəhatah nətəlɨgiən tətatɨg əskasɨk rəkɨs məmə okotos nəmiəgəhiən itulɨn. Aupən rəkɨs agɨn iətəm Uhgɨn təməsol əhanəhiən natimnati rəfin, mətəu Uhgɨn tɨnəni rəkɨs nəmiəgəhiən itulɨn əha, məmə in otol lanəha. Kəni kitah kotəhrun əmə in təseiuəiən nian kəti mɨne.

---

* **:** Nanihluə, Ianihluə — Afin-to e tiksɨnəri. **1:2** Kol 1:27

3 Kəni e nian əhruahru iətəm Uhgin təməni, in təmol məmə
nətəmimi okotəhrun nəghatiən rəhan. Ilah kotəhrun mətəu-
inu Uhgin Iosmiəgəh rəhatah təməni mələhu nəghatiən kəti
məmə təməfa uək u tətatig e nəhlmək məmə iəu iəkəni pətigəm
nəghatiən əha rəha nəmiəgəhiən itulin.
4 Taitəs, rəhalau nəhatətəiən kətiəh, kəni e noliən rəha
nəhatətəiən, in təhmen əmə məmə ik nətik pəhriən.
Rəhak nəfakiən məmə Uhgin Tatə rəhatah ilau Kristo Iesu,
Iosmiəgəh rəhatah, pəh okuəfinə rəhalau nəuviriən kəm ik,
kəni muələhu nəmə̇linuiən tətatig ohnik.

Uək rəha Taitəs əpəha Krit

5 E nian iəmiet Krit, kəni iəmələhu ik nətatig məmə onəkol
rəfin uək iətəm tətatig, kəni məmə onəkəfəri eldə min rəha
niməfaki min, e taun min rəfin e nitəni Krit təhmen əmə mə
inu iəməni mine kəm ik.
6 Eldə min rəha niməfaki, nəmiəgəhiən rəhalah otəkeikei
məhruahru agin, kəni noliən tərah kəti tikə lan. Kəni ilah
məsotol-pəniən rəhalah min nipətan, kəni rəhalah kəlkələh
min okotəkeikei motəhatətə e Uhgin, kəni məsotan əpnapiniən
motol natimnati təsəhmeniən, kəni məsotəhtiən nəuia rəhalah
tatə mine mamə məmə nətəmimi okotəni rah ilah ohni.
7 Nəmiəgəhiən rəha eldə min rəha niməfaki otəkeikei
məhruahru vivi mətəu-inu ilah kautos uək asoli rəha Uhgin.
Ilah nətəm kəuteh vivi nətəmimi, okotəkeikei motol lanəha
məmə kəsotəfəri aruiən ilah, məutəkeikei kəm nətəmimi məmə
okotohtəu=pən nətəligiən rəhan kəni nikilah təsəmei uəhaiən.
Kəni okəsotol uəhaiən niəməha. Səniəmə ilah nətəmimi rəha
napisiən uə nəməuiən, kəni səniəmə ilah nəumis min nətəm
kautolkeikei pik məni məutaiu e noliən tərah min məmə oko-
tos.
8 Mətəu nəmiəgəhiən rəhalah in otəkeikei mol min lanu.
Ilah okotəkeikei mauteruh vivi nətəmimi nətəm kəutəhuva
imalah ikin. Ilah nətəm kotolkeikei məmə okotol əmə natim-
nati iətəm təuvir, kəni noliən rəhalah in tətəgətun məmə ilah
nətəm mətəh, kəni koteinatig. Ilah nətəmi rəha nitəu-pəniən
nəghatiən rəha Uhgin. Rəhalah nəmiəgəhiən in otəkeikei
məhruahru vivi e nəhmti Uhgin. Ilah kotəhrun nəni aruiən
e nikilah məmə okotəpəh noliən natimnati iətəm tərah kəni
mautol əmə nati iətəm təuvir.
9 Ilah okotəkeikei motəhatətə əskasik e nəghatiən rəha
nanusiən təuvir məmə in nipəhriəniən təhmen=pən məmə
kəməgətun ilah lan. Kəni inəha, ilah koteinatig vivi o
nəgətuniən nətəmimi e nəgətuniən pəhriəniən iətəm in
təhruahru məmə ilah okotohtəu=pən. Kəni nian nətəmimi
nəuvein okotəni nəghatiən min iətəm tol pisin e nəgətuniən
pəhriən, kəni nətəmi asoli min rəha niməfaki okotəgətun

1:4 Rom 1:7; 2Kor 8:23; Kəl 2:3

əhruahru ilah motəni=pən kəm lah məmə rəhalah nəgətuniən
in neiuəiən.
10 Iətəghati min lanu mətəu-inu nətəmimi tepət e niməfaki
əpəha Krit kotəməki e nipəhriəniən u. Ilah, nəghatiən rəhalah
tətatiperəh pik təhmen e kaluəluə, mətəu nuhuən lan tikə,
kəni mautiuvi rəkis nətəmimi nəuvein e nəgətuniən eiuə
min rəhalah. Nətəmimi tepət rəha Isrel nətəm kəutəhatətə e
Kristo, ilah kəutəhtul əskasik o Lou rəhalah, məutəni məmə
okəkeikei kəhgi=pən nətəmimi məmə Uhgin otosmiəgəh ilah.
Ilah nəgətun eiuə min.
11 Ahtipəsig e nəghatiən rəhalah məmə okəsotəgətuniən
e niməfaki nəgətuniən əha kotərah iətəm kəsotəhruahruiən
məmə okotəgətun, mətəu-inu nəgətuniən rəhalah tətərəkin-
rəkin nəhatətəiən rəha nəuaniləuis min rəfin rəha nətəmimi
nəuvein. Ilah kautəgətun neiuəiən əha mətəu-inu kotolkeikei
məmə okotos məni lan, mətəu kəsotaulisiən ohni.
12 Iətəm Krit kəti aupən, in iəni kəti rəhalah, in min təməni
min lanu məmə, “Nətəm Krit, ilah nətəmi rəha neiuəiən nian
rəfin. Kəni ilah kotəhmen e kuri arpin min. Kəni ilah nəlpah,
nian rəfin ilah kotolkeikei əmə məmə kəutauən.”
13 Mətəu nəghatiən rəha iəni u, in tol əmə nipəhriəniən.
Kəni tol lanəha, ahi ilah məni=pən kəm lah məmə rəhalah
nəgətuniən in neiuəiən, pəh ilah okotəhatətə əmə e nəghatiən
pəhriən,
14 kəni ilah okəsotohtəu-pəniən nonagei rəha nətəm Isrel
mine nəghatiən rəha nətəm kəutəpəh nəghatiən pəhriən.
15 Kəni nəkotəhrun məmə nətəmimi nətəm kotəhruahru e
nəhmti Uhgin, nati tikə iətəm otol ilah kotamikmik. Mətəu
nətəmimi nətəm kəutamikmik e nəhmti Uhgin mətəu-inu
ilah kəsotəhatətəiən e Iesu, kəti noliən kəti tikə iətəm otol
ilah kotəhruahru. Kəni tol lanəha, nətəligiən mine nikilah
pəti kəsuəhruahruiən, kəni ilah kotəruru nakiliən nati iətəm
təuvir, mine nati iətəm tərah.
16 Ilah kəutəni məmə kotəhrun Uhgin, mətəu noliən rəhalah
tətəgətun məmə kəuteiuə, ilah kəutəuhlin nəmtahlah kəm
Uhgin. Nətəmimi min əha kotərah agin, motalməli məutəhti
nəuia Uhgin, kəni ko ilah kəsotoliən nati təuvir kəti mine.

2

Nəgətuniən iətəm təhruahru

1 Mətəu ik Taitəs, ik onəkeikei məgətun vivi nətəmimi e
nəgətuniən iətəm tətitəu=pən nəghatiən əhruahru e Iesu.
2 Ik onəkəkeikei nəgətun nauəhli min məmə e naliuəkiən
rəhalah, ilah okotan mətig, kəni məsotəmnim pikiən wain,

1:9 1Tim 3:2-7; 2Tim 2:24-26 **1:10** 1Tim 4:7 **1:11** 2Tim 3:5-6; 1Pitə 5:2
1:13 2Tim 4:2 **1:14** 1Tim 4:7 **1:16** 1Jon 1:6; 2:4

kəni noliən rəhalah otəkeikei məhruahru vivi pəh nətəmimi okotisiai ilah, kəni ilah okotəkeikei mautəni aruiən e nikilah məmə kotəpəh noliən natimnati tərah kəni mautol əmə nati iətəm təuvir. Nəhatətəiən rəhalah otəkeikei mamnim vivi e nəghatiən rəha Uhgin. Kəni ilah okotəkeikei motolkeikei nətəmimi. Kəni motəkeikei motəhtul tiəkis e nian iəkis min u kəutəhuva e rəhalah nəmiəgəhiən.

3 Kəni e noliən əhmen əmə lanəha, nəkəkeikei məgətun vivi nipətauəhli min məmə ilah okotəkeikei motol noliən iətəm təhruahru məmə otəfən nisiaiən kəm Uhgin. Kəni ilah okəsotəniən nikali nətəmimi. Kəni səniəmə nipətan rəha napisiən. Mətəu ilah okotəkeikei motəgətun nəmiəgəhiən əhruahru.
4 Inəha, ilah okotəgətun nipətan min e suaru iətəm ilah okotolkeikei rəhalah min nəman mine nenətilah min.
5 Ilah okotəkeikei motəgətun nipətan məmə ilah nipətan mətig nətəm kotəhrun nəni aruiən e nikilah məmə kotəpəh noliən natimnati tərah kəni mautol əmə nati iətəm təuvir. Kəni ilah kəsotan əpnapiniən, kəni mautisiai rəhalah min nəman, kəni mauteh vivi natimnati min rəha lahuənu, kəni ilah mautol təuvir kəm nətəmimi. Nian kautol noliən tol min lanəha, kəni motəniəhu nətəmimi məmə kəsotəni rahiən nəgətuniən rəha Uhgin.

6 Kəni təhmen əmə min, otəghati əskasik kəm nətəm aluə məmə ilah kotəhrun nəni aruiən e nikilah məmə kotəpəh noliən natimnati tərah kəni mautol əmə nati iətəm təuvir.
7 Kəni ik, e natimnati rəfin, onəkol əmə nati əhruahru min, pəh ilah okotətəu=pən nati nak natol. Nian onəkəgətun, nəmiəgəhiən rəham otəkeikei məhruahru, mol nəghatiən rəham təfigəm.
8 Ik onəkəkeikei mətəni əmə nəghatiən pəhriən, məmə nətəmimi okəsotəniən neiuəiən lan. Pəh in otol rəham tikimir min okotaulis lan mətəu-inu ilah kəsoteh-pəniən noliən tərah kəti mine lam, kəni məsotəniən nati tərah kəti e tah.

9 Əgətun vivi slef min məmə ilah okotol nəuia rəhalah iətəmi asoli min e natimnati rəfin, məmə nikilah otagiən o uək rəhalah. Slef min okəsotəniən nitai nəghatiən rəha nətəmi asoli min rəhalah,
10 kəni məsotakləhiən kəm lah, mətəu nian rəfin ilah okotəkeikei mautol natimnati əhruahru min, məmə rəhalah nətəmi asoli min okotəni nipəhriəniən e rəhalah uək. Kəni okəkeikei motəhrun məmə nian rəfin uək rəhalah otəkeikei mətəuvir. E noliən iətəm okotol e natimnati rəfin, otəgətun məmə nəgətuniən rəha Uhgin Iosmiəgəh rəhatah, in təhruahru məuvir, kəni nətəmimi okotolkeikei məutohtəu=pən.

2:3 1Tim 3:11 **2:7** 1Tim 4:12 **2:8** 1Pitə 2:15 **2:9** 1Tim 6:1

11 Ik onəkəkeikei məgətun natimnati min rəfin əha mətəu-
inu Uhgin təmerəh rəkis e suaru o nətəmimi rəfin məmə
otosmiəgəh ilah lan nian otəfən rəhan nəuviriən kəm lah.
12 Nəuviriən əha rəha Uhgin tətəgətun məmə nian kitah
kəutatig əhanəh e nəhue niftəni, kotəkeikei motəpəh nitəu-
pəniən noliən tərah min mine natimnati tərah min rəha nəhue
niftəni iətəm kauteviə e nikilah, mətəu okotan mətig, kəni
nəmiəgəhiən rəhatah otəhruahru vivi motəhmen=pən məmə
kitah nətəmimi rəha Uhgin.
13 Nəmiəgəhiən rəhatah in otəkeikei matol min lanu lan nian
kitah okautəhtahnin nian Iesu Kristo, rəhatah Uhgin əsanən
mine rəhatah Iosmiəgəh, in otuva min lan e nepətiən əhagəhag
rəhan. Nian əha in təuvir pik agin, kəni kitah kotəhrun məmə
otəpanuva, kəni matol nikitah tətagiən.
14 Iesu nikin təmagiən məmə otimis o tah, kəni mətəou
nəmiəgəhiən rəhatah mos rəkis e nəsanəniən rəha noliən tərah
min rəfin, kəni mafəl vivi itah məmə kitah okəhuva rəhan
min nətəmimi nətəm kotolkeikei məmə kautol əmə nati iətəm
təuvir.
15 Natimnati min u, onatəgətun ilah e niməfaki. Əfəri
nətəligiən rəhalah məmə okautohtəu=pən Iərmənig, kəni
məghati əskasik kəm nətəm kəutohtəu=pən nəghatiən eiuə
min. Uhgin təməfinə uək əha kəm ik, kəni əghati min lanu
lan. Soliən məmə iətəmimi kəti otəni rah ik. Segəhaniən məmə
iətəmi kəti otəni məmə rəham nəghatiən in nati əpnapin əmə.
Nətəmimi rəfin okotəkeikei motisiai rəham nəghatiən.

3

Noliən rəha nəfaki min

1 Taitəs, əni=pən vivi min kəm rəham nətəmimi məmə
okotisiai nətəmi asoli mine kəpmən rəhalah. Okotəkeikei
mautol nəuialah, kəni mautəhtul maru e nian rəfin o noliən
uək iətəm otasiru e nətəmimi.
2 Kəni ilah okəsotəghati eiuəiən o nərəkiniən nərgi nətəmimi,
kəni okəsotoliən timəti, mətəu ilah nan mətig əmə kəni mau-
tol təuvir kəm nətəmimi, kəni mautosiahu rəhalah nətəligiən
mautisiai nətəmimi rəfin.
3 Kautol min lanu mətəu aupən kitah kotərah kəmotəhmen
əmə e lah. Kəni Uhgin təmasiru e tah nian kitah min kəmautol
noliən tərah min əha, kitah ianməli min. Kəməsotoliən
nəuia Uhgin. Nəfən-əfəniən rəha nərahiən təmərəkin itah.
Kəni noliən tərah min rəhatah iətəm kitah kəmautolkeikei,
kəmautarmənig e tah. Kitah kəmautol əmə nəuialah, kəni

2:12 1Jon 2:16 **2:14** Eks 19:5; Dut 7:6; Esik 37:23; Kəl 1:4; 1Pitə 2:9 **2:15** 1Tim 4:12 **3:1** Rom 13:1-7; 1Pitə 2:13-14

kəmautol noliən tərah rəfin. Kəni kəmautolkeikei natimnati min rəha nətəpisin. Noliən tərah rəhatah təmol məmə nətəmimi kotəməki e tah, kəni kitah kəmautəməki e tah min.

4 Mətəu nian nolkeikeiən mine nəuviriən rəha Uhgin Iosmiəgəh rəhatah təmietigəm=pa,

5 kəni in təmosmiəgəh itah, mətəu səniəmə təmol mətəu-inu kitah nətəmi əhruahru. !Kəpə! In təmosmiəgəh itah mətəu-inu təmasəkəhruin itah. In təmosmiəgəh itah nian Narmin Rəha Uhgin təmafəl rəkis noliən tərah min, kəni kotair vi min, kəni Narmin təməuiək e nikitah.

6 Iesu Kristo Iosmiəgəh rəhatah, in suaru iətəm Uhgin tatətəlmin nikitah tətəri e Narmin Rəhan, kəni tatol e nikin agiən.

7 In təmol itah kotəhruahru e nəhmtin e nəuviriən rəhan məmə okotəhatətə e rəhan nəghatiən iətəm təməni kəm tah məmə o nian kəti, kitah kotatig itulin kitah min.

8 Inu nəghatiən kəti in nəghatiən pəhriən.

Kəni iəu iəkolkeikei məmə onəkəgətun vivi nətəmimi lan məmə okotəhrun vivi. Nəgətuniən min əha okotasiru e nəfaki min məmə rəhalah nətəligiən otətatig əskasik əmə e noliən natimnati iətəm təuvir. Nəgətuniən min u ilah kotəuvir kəni okotasiru vivi e nətəmimi.

9 Mətəu nəkəpəh nəghatiən alməli min iətəm nətəmimi kəutəni tol min lanu lan: kautos nərgi lus min aupən min ikin mautol məmə nərgi lus min rəhalah təfəməh, kəni okotəfəri ilah aru lan; kəni mautetet ilah min kəni mautəniəhu ilah min o nipəti nəghatiən rəha Lou rəha Mosis. Əpəh əmə nəghatiən min u mətəu-inu ko təsasiruiən e iətəmi kəti mine, kəni rəhan nəuviriən tikə.

10 Nəmə iətəmi kəti tatol nətəmimi kəutəuəri ilah min o nəghatiən tol min lanəha, onəkuvən məghati əskasik kəm in kəni məniəhu. Mətəu nəmə tatol min, kəni nəkuvən min məniəhu min. Nəmə nəməniəhu pau mau keiu, mətəu in tatəkeikei e rəhan noliən, kəni otəhtul=pən isəu ohni motəpəh.

11 Mətəu ik nəkəhrun məmə iətəmi kəti tol lanu lan, rəhan nətəligiən tərah kəni tatol kekəu-ekəu, kəni matol təfagə tərah e nəhmti Uhgin. Rəhan əmə noliən tətəgətun məmə in iol rah nati.

Naunun nəghatiən rəha Pol

12 Oiəkahli=pinə suah mil u kəti, Ateməs uə Tikikəs otuvnə meh ik. Nian otuvnə, ik onəkəkeikei məsal uəhai əmə e suaru mə onəkuvnə meh iəu əpəha taun Nikopolis, mətəu-inu iəu iəmolkeikei məmə iəkuvən matig ikin e nian rəha nətəpuiən.

3:3 1Kor 6:9-11; Efəs 2:1-2; 5:8 **3:5** 2Tim 1:9; Hip 10:22 **3:6** Uək 2:17-18
3:9 2Tim 2:14,16 **3:10** Mat 18:15-17 **3:12** Efəs 6:21-22; Kol 4:7-8

13 Kəni iətəmimi keiu, Apolos mɨne Sinəs u in ieinatɨg e lou,*
ilau katualiuək e rəhalau naliuəkiən, mətəu ik onəkasiru e lau
məmə natimnati rəfin rəhalau otəkeikei matɨg.
14 Rəhatah nətəmimi okotəkeikei motəhrun vivi suaru o
noliən uək kəni mautol nati iətəm təuvɨr məmə ilah kotəhrun
nasiruiən e nətəmimi nəuvein nətəm rəhalah natimnati
təsəhmeniən. Təsəuvɨriən məmə ilah kotatɨg əpnapɨn əmə.
15 Nətəmi mɨn u nətəm itɨmah iəutatɨg kəutahli=pɨnə
nəghatiən təuvɨr kəm təmah. Kəni əni təuvɨr kəm nəfaki
mɨn nətəm kotolkeikei itɨmah.
Pəh Uhgɨn otəfɨnə rəhan nəuvɨriən kəm təmah.

* **3:13** Ieinatɨg e lou — Suah kəti iətəm təhrun vivi lou rəha kot, kəni in tətəghati rəha nətəmimi nətəm kautəhuvən e kot. **3:13** Uək 18:24; 1Kor 3:5-6 **3:14** Efəs 4:28

Filimon
Nauəuə iətəm Pol təmətei tuvən kəm Filimon
Nəghatiən əkuəkir rəha nauəuə u Filimon

?Pəh təmətei nauəuə u? Aposil Pol təmətei nauəuə u.

?Təmətei tatuvən kəm pəh? Təmətei tatuvən kəm Filimon əpəha e niməfaki ikin Kolosi. Ilau niəli təuvir mil. Filimon in iətəmimi kəti iətəm tatos slef min.

? Natigiən təhro lanu lan nian təmətei? E nian əha, nətəmimi tepət kautos slef. Kəni nəfaki min nəuvein min, ilah min kautos slef min. Filimon, rəhan kəti əha ikin slef, nərgin u, Onesiməs. Mətəu Onesiməs, məta in təmakləh e məni nəuvein rəha Filimon, kəni əmeiko, in magim. Nəmə Filimon oteruh Onesiməs, lou rəha Rom tətəni məmə Filimon təhrun nohamuiən timis. Mətəu Onesiməs təmeruh Pol əpəha e kaləpus ikin Rom, kəni Pol təməni pətigəm Nanusiən Təuvir kəm in, kəni təməhatətə e Iesu Kristo. Kəni Onesiməs in təmasiru e Pol. Kəni Pol təmahli=pən in titəlig=pən o Filimon. Pol təməni kəm Filimon məmə nati əpnapin Onesiməs in slef rəhan, mətəu rəueiu in pian e Iesu Kristo.

? Təmətei nauəuə u o nak? Pol təmətei nauəuə u mətətapuəh o Filimon məmə otalu e noliən rəha Onesiməs, kəni mos in titəlig=pa min. Nati əpnapin məmə in rəhan slef, mətəu Pol tolkeikei məmə Filimon oteruh Onesiməs təhmen əmə məmə in pian kəti e Iesu Kristo. Nətəmimi nəuvein, nikilah təhti məmə Apia (fes 2) in pətan rəha Filimon, kəni Akipəs in nətin.

1 Iəu Pol, iətəm iətatig e kaləpus o Kristo Iesu, itimlau piatah
Timoti, iətuəni təuvir kəm ik Filimon. Ik iətəmi keikei iətəm
iəkuolkeikei pik, kəni kitahal kahlol uək kətiəh əmə rəha Iesu.
2 Kəni iətuəni təuvir kəm nəuvinitah Apia, mine Akipəs iətəm
kitah soldiə min kəutəluagin rəha Uhgin, kəni iətuəni təuvir
kəm nətəmimi rəha niməfaki nətəm kəutəhuva mautəfaki e
rəham nimə.
3 Pəh Uhgin u Tatə rəhatah, mine Iərmənig Iesu Kristo
okuəfinə nəuvirən mine nəmə̇linuiən kəm təmah.

Nəfakiən rəha Pol

4 E nian min rəfin iətəm iətəfaki ohnik, mətəni tagkiu kəm
Uhgin ohnik,
5 mətəu-inu iəmətəu nəhatətəiən rəham e Iərmənig Iesu,
mine nolkeikeiən rəham iətəm tatuvən o niməfaki min rəfin.

1:2 Kol 4:17; 2Tim 2:3

6 Kəni iateruh noliən rəham, məmə nətəfən e nɨkim agiən
mətəu-inu e rəham nəhatətəiən. Kəni iətəfaki məmə noliən əha
otasiru lam məmə onəkəhrun vivi, kəni mos nati vi mɨn rəfin
rəha Uhgɨn iətəm tətəfa kəm tah e Krɨsto.
7 Piak, iətəfaki lanu lan mətəu-inu rəham nolkeikeiən təmol
nɨki nətəm kəutəfaki kotətəu təuvɨr, kəni nian iəmətəu, iəu mɨn,
nɨkik təmagiən kəni tətəfəri rəhak nətəlɨgiən.

Nətapuəhiən rəha Pol

8 Tol lanəha, e Krɨsto iəsəgɨniən o nəniən kəm ik məmə onəkol
nati kəti iətəm nəkəkeikei mol,
9 mətəu iəsoliən lanəha. Iətətapuəh əmə e nolkeikeiən. Iəu
Pol iauəhli kəti iətatɨg e kaləpus o Krɨsto Iesu.
10 Iətətapuəh e suah kəti e rəhak nɨpəhriəniən məmə nəkos
e nɨkim agiən. Iətəmi əha in təmuva təhmen=pən e nətɨk nian
iəmətatɨg e kaləpus, inu Onesiməs, rəham slef.
11 Aupən, in təməsol viviən uək kəm ik, mətəu rəueiu in
təhrun nol viviən uək təuvɨr kəm lau pəti.*
12 Kəni rəueiu, iətahli=pɨnə mɨn suah u, iətəmimi iətəm
iəkolkeikei pɨk.
13 Nəmə tətatɨg itɨmlau min, nɨkik tagiən ohni, kəni in otatos
nɨmeim mətasiru lak nian iətatɨg u ikɨnu e kaləpus o nanusiən
təuvɨr.
14 Mətəu iəsolkeikeiən məmə iəkol nati kəti ik nəsegəhaniən
lan. Kəni nəmə natol nati təuvɨr, iəkolkeikei məmə tatsɨpən
əmə e nɨkim agiən, mətəu səniəmə nati iəu iatəkeikei kəm ik
məmə nəkol.
15 Iəsəhruniən, nəmə təhro Onesiməs təmagɨm o nian
əkuəkɨr məmə onəkos mɨn in tɨtəlɨg=pa mɨn nəutatɨg agɨn,
16 mətəu səniəmə in otol mɨn əmə slef rəham, kəpə. Mətəu
rəueiu əha, in iətəmimi təuvɨr tapirəkɨs agɨn slef kəti, in pialau
təuvɨr. Iəu iəkolkeikei pɨk in, mətəu ik onəkolkeikei pɨk in
tapirəkɨs, mətəu-inu in slef rəham, kəni in piam e Iərmənɨg.
17 Nəmə nateruh iəu məmə kilau kəmiəuva kətiəh e uək mɨne
nolkeikeiən rəha Krɨsto, kəni tol lanəha, iətətapuəh məmə nian
in otuvnə, nəkos in e nɨkim agiən təhmen=pən əmə lak.
18 Nəmə təmol nati kəti tərah lam, uə təmos nati kəti rəham
kəni məsətəouiən, pəh nəkələhu=pən tətatɨg e kauɨn rəhak.
19 Kəni inəha rəueiu, Iəu Pol, iətətei e nəhlmək — *pəh iəu
iəpanətəou.*† Mətəu təuvɨr məmə nəsaluiən e rəham kauɨn asoli
agɨn ohniəu, u tol lanu məmə, iəmasiru lam kəni nəmos rəham
nəmiəgəhiən itulɨn.

1:7 2Kor 7:4 **1:10** 1Kor 4:15; Kol 4:9 * **1:11** Nərgɨn u "Onesiməs" in təni məmə, "iətəmimi iətəm təhrun noliən uək təuvɨr." **1:16** 1Tim 6:2 † **1:19** Pol təhrun əmə nəteiən nauəuə, mətəu e nian əha, nətəmimi tepət kəməutos iətəmi kəti mɨn məmə otətətei nəghatiən mɨn rəhalah. Suah kəti təməharəg ilau Pol mətei nəghatiən rəhan. Kəni Pol aru təmətei fes 19 u.

20 Piak, iəkolkeikei məmə onəkətuəuin matətəou rəham
kauɨn kəm iəu, kəni ol nati u iətətapuəh ohni e nərgɨ Iərmənɨg,
kəni ol nɨkik tətəu təuvɨr e Krɨsto.
21 Iətətei nauəuə u kəm ik mətəu-inu iəkəhrun məmə onəkol
nəuiak, kəni onəkol tapirəkɨs nati nak iətəm iətətapuəh ohni.
22 Kəni nati kəti mɨn, ol əpenə-penə rəhak kəti rum mətəu-
inu iəmələhu=pən rəhak nətəlɨgiən e Uhgɨn məmə in otos iəu
iəkɨtəlɨg=pɨnə mɨn o təmah, inu nəua nəfakiən rəhatəmah.

Naunun nəghatiən rəha Pol

23 Epafras, itɨmlau min iətuatɨg e kaləpus o nərgɨ Krɨsto Iesu,
kəni in tətəni təuvɨr kəm təmah.
24 Kəni Mak, mɨne Aristakəs, mɨne Timəs, mɨne Luk, nətəm
itɨmah iautol pəti uək, ilah mɨn kəutəni=pɨnə təuvɨr kəm
təmah.
25 Pəh Iərmənɨg Iesu Krɨsto otəfɨnə rəhan nəuvɨriən kəm
təmah rəfin.

1:22 Fɨl 1:25; 2:24 **1:23** Kol 1:7 **1:24** Kol 4:10-14

Hiprus
Nauəuə iətəm kəmətei tuvən kəm nətəm Isrel
Nəghatiən əkuəkir rəha nauəuə u Hiprus

?Pəh təmətei nauəuə u? Kitah kotəruru məmə pəh təmətei nauəuə u. Iətəm təmətei nauəuə u təməsəniən nərgin e nauəuə. Iətəm təmətei təməsehiən Iesu Kristo. Mətəu təmətəu Nanusiən Təuvir o nətəmimi pisin pisin min nətəm kəmoteruh Iesu. Kəni iətəmi u, in təhrun nəghatiən rəha Oltestimin, mine noliən rəha nətəm Isrel aupən. Kəmə təhro Panəpəs uə Apolos kəti təmətei nauəuə u mətəu-inu ilau kuəhrun natimnati min əha. Kəni ilau kuepət e niməfaki. Nətəmimi nəuvein, nikilah təhti məmə Pol təmətei, mətəu nikitah təsəhtiən lanəha mətəu-inu e letə tepət rəha Pol, təmələhu=pən nərgin, mətəu nərgin tikə e nauəuə u.

? Təmətei tatuvən kəm pəh? Təmətei nauəuə u kəm nətəm Isrel nətəm kəutəhatətə e Kristo Iesu, mətəu nəmə təhro nəuvein kəmohtəlig=pən nəuvetin e noliən rəha nitəu-pəniən Lou rəha Mosis. Nəmə təhro ilah kəsotəhrun viviən nəukəti Nanusiən Təuvir.

? Natigiən təhro lanu nian təmətei? E nian əha, nətəm Isrel kautərəkin nətəm Isrel nətəm kəutəhatətə e Iesu Kristo. Nikilah təpəou ohni. Təuvir məmə ilah okotətəu məmə nəhatətəiən rəhalah in nipəhriəniən, kəni Iesu in Kristo iətəm Uhgin təməni məmə otahli=pa.

Təmətei nauəuə u o nak? E nian əha nətəmimi nəuvein e niməfaki, nikilah təhti məmə noliən rəha nitəu-pəniən Lou rəha Mosis e Oltestimin, in ilis tapirəkis noliən rəha nəhatətəiən e Iesu Kristo. Mətəu noliən min lanəha rəha Oltestimin, ilah narmin min əmə rəha natimnati min iətəm Iesu otol. Kəmotətei nauəuə u məmə nətəmimi okoteruh motəhrun məmə Iesu Kristo in ilis tapirəkis natimnati min rəfin, təhmen e iəni min, mine nagelo min, mine Mosis, mine Eron mine pris min. Noliən rəha nəhatətəiən e Iesu Kristo in təuvir pik tapirəkis noliən rəha nitəu-pəniən lou rəha Mosis. Inu, in nipəhriəniən mətəu-inu natimnati rəfin rəha Oltestimin təmuva mol nipəhriəniən lan e Iesu Kristo. Kəni nimisiən əmə rəhan in təhmen əmə məmə otos rəkis noliən tərah min rəha nətəmimi.

Kristo təmol əpu Uhgin kəm tah

1 Aupən ikin, Uhgin təmətəni* nəghatiən rəhan, mətəu
təmətəni asoli əmə kəm tipitah min e iəni min e nian tepət mine
e suaru pisin pisin min.
2 Mətəu rəueiu əha, kinotevig=pən e naunun nian,† kəni
tinətəghati əhruahru kəm tah e Nətin, iətəm in təməfəri məmə
otarmənig e nautə rəfin rəha tatə rəhan.‡ Kəni e Nətin əha, in
təmol natimnati rəfin e nəhue niftəni.§
3 Nəti Uhgin in nəhagəhagiən rəha nəuviriən mine
nəsanəniən rəha Uhgin.* In təmərु əhruahru əmə rəhan tatə e
natimnati rəfin.† In tətəmkərain natimnati rəfin e nəsanəniən
rəha nəghatiən rəhan.‡ Nian in təmimis rəkis məmə otafəl
rəkis rəhatah noliən tərah min,§ kəni in təməharəg e nəven
maru rəha kig, ikin ima rəha nepətiən mine nisiaiən, e negəu
e neai.*

Nəti Uhgin u, in ilis tapirəkis nagelo min

4 Tol lanəha, Uhgin təməfəri rəkis Nətin u, kəni in ilis
tapirəkis nagelo min, təhmen=pən məmə nərgin u iətəm Uhgin
təməfən kəm in, in ilis pik tapirəkis nərgilah rəfin.†
5 Uhgin təməsəni aginiən kəm agelo kəti rəhan məmə,
"Ik nətik.
Rəueiu inuva rəham tatə əhruahru."‡
Mətəu in təməghati lanəha kəm Iesu. Kəni Uhgin təməsəni
aginiən kəm agelo kəti məmə,
"Iəu tatə rəham,
kəni ik onəkuva nətik."
Mətəu in təməghati lanəha kəm Iesu.§
6 Mətəu e nian Uhgin tahli=pa Nətin iətəm təmaupən mair*
tuva e nətuəuiniən, kəni in təni məmə,
"Pəh rəhak rəfin nagelo min,
nipənəgilah tek niftəni e nisiaiən, motəni-vivi in."
7 Nian Uhgin tətəghati e nagelo min, in tətəni məmə,
"Iəu iəmol rəhak nagelo min
ilah kotəhmen e nimətagi iətəm tətan ikin min rəfin, matol
rəhak uək.
Ilah noluək min rəhak, təhmen e nigəm."†‡
8 Mətəu təmətəghati e Nətin kəni mətəni məmə,

---

* **1:1** Hip 2:2 † **1:2** 1Pitə 1:20 ‡ **1:2** Sam 2:8 § **1:2** Jon 1:1-3; Kol 1:16 * **1:3** Jon 1:14; 12:41; Aes 6:1-4 † **1:3** Jon 14:9; Fil 2:6-7; Kol 1:15; 2Kor 4:4 ‡ **1:3** Kol 1:17 § **1:3** Tait 2:14 * **1:3** Fil 2:5-11; Kol 1:15-18. † **1:4** Efəs 1:20-21; Fil 2:9 ‡ **1:5** Sam 2:7; Uək 13:33; Hip 5:5; 1Kron 17:13 § **1:5** Mat 3:17 * **1:6** Kətəni məmə in təmaupən mair mətəu-inu tatos nepətiən mine nisiaiən lanəha təhmen e iəpəou iətəm təmaupən mair. Kəni natimnati min rəfin, rəhan əmə. Kolosi 1:15 tətəni məmə, "Aupən aupən agin, nian niftəni mine neai mine natimnati min rəfin kəmautohkə əhanəh, mətəu Nətin, in təmaupən matig rəkis. Kəni tol=pən in, in ilis tətarmənig e natimnati min rəfin u." Sam 89:27; Hip 2:10; Rom 8:29. † **1:7** Sam 104:4 ‡ **1:7** Nimətagi mine nigəm kəmiəuva nian Uhgin təməfa Lou. Hip 2:2; 12:18-21.

“Uhgɨn, rəham narmənɨgiən otətatɨg itulɨn, naunun tɨkə.
Nətarmənɨg maskəlɨm neim rəham, kəni rəham narmənɨgiən
in təhruahru agɨn.
9 Ik nəmolkeikei əmə nəhruahruiən
kəni mətəməki e noliən ekəu-ekəu mɨn.
Tol lanəha, iəu u, rəham əhruahru Uhgɨn,
iəu iəmələhu aupən ik, kəni ik ilɨs e ik mɨn nəuvein.
Kəni iəmol=pən kalɨku e rəhm-kapə e nɨsiaiən,
matol nɨkim tagiən tapirəkɨs ik mɨn nəuvein.”§
10 Kəni Uhgɨn tətəni=pɨnə mɨn kəm in məmə,
“Iərmənɨg, e nətuəuiniən, ik nəmol natimnati mɨn e nəhue
niftəni u,
mol in təskasɨk.
Kəni e nəhlməm aru əmə,
ik nəmol natimnati rəfin iətəm kəutatɨg e neai.
11 Natimnati mɨn rəfin u, ilah okəpanohkə,
ilah okotəuas təhmen e napən iətəm təməmnəmɨt,
mətəu ik nətatɨg itulɨn əmə.*
12 Ik onəkaiu-aiu ilah,
təhmen əmə məmə iətəmimi təmaiu-aiu rəhan napən.
Ik onəkəuhlin natimnati mɨn u,
təhmen e iətəmimi təmɨtɨs rəhan napən,
məmə in otətəuti e in pɨsɨn.
Mətəu ik, nətatɨg itulɨn əmə lanko,
kəni ko nəsɨmɨsiən nian kəti.”†
13 Uhgɨn təməsəni=pən agɨniən kəm agelo kəti rəhan məmə,
“Ik əharəg e rəhak maru, ikɨn ima rəha nepətiən mɨne nɨsiaiən,
kəni mətəhtahnin.
Pəh iəu iəkosiahu rəham mɨn tɨkɨmɨr mɨn,
mol ilah kotəhmen e napən kəti iətəm nətafəl nəhlkəm lan.”‡§
14 Mətəu nagelo mɨn, ilah noluək mɨn əmə. Nagelo mɨn, ilah
narmɨn mɨn nətəm Uhgɨn təmahli=pa ilah məmə kəutəsal o
nətəmimi nətəm otosmiəgəh ilah.

2

Nəniəhuiən iətəmi
o nuvəniən e naiəh

1 Iesu in ilɨs pɨk. Tol lanəha, təuvɨr məmə kitah okotətəlɨg vivi e
nati nak iətəm kitah kəmotətəu,* məmə nəghatiən eiuə mɨn u
otəsələsiən itah təhmen e naiəh rəha nɨtəhi tatələs nəhlɨn.

---

§ **1:9** Sam 45:6-7 * **1:11** Aes 34:4; 51:6; Nəh 6:12-17 † **1:12** Sam 102:25-27 ‡ **1:13** Nəghatiən Kris əhruahru tətəni məmə, “iəkol rəham tɨkɨmɨr mɨn ilah kotəhmen e nati kəti iətəm nətəharəg mətəfu-pəri nəhlkəm lan,” kəni nɨpətɨn u məmə, “Oiəkol ik ilɨs agɨn tapirəkɨs rəham tɨkɨmɨr mɨn.” § **1:13** Sam 110:1 * **2:1** Rom 11:22

2 Nəghatiən rəha Lou† iətəm nagelo min kəmautəni pətigəm‡
in nipəhriəniən, kəni nətəmimi ilah okotos nalpiniən o nəhtiən
nipilga Lou nati əpnapin iahgin uə təkəku agin.
3 ?Tol lanəha, kəni kitah okotəhro lanu motagim nəmə kitah
kautol nati əpnapin əmə e nosmiəgəhiən asoli əha rəha Iesu?
Nosmiəgəhiən u, Iərməniig Iesu təmaupən məni pətigəm, kəni
nətəmimi min u nətəm kəmotətəu, ilah kəmotəgətun kəm tah
məmə in nipəhriəniən.§
4 Uhgin təmatig mol min nəfigəmiən o nəghatiən əha e noliən
nəmtətiən min, mine natimnati min iətəm narmi nətəmimi
tatiuvig ohni, mine nati apispis min, mine nəfaiən nəsanəniən
min rəha Narmin Rəha Uhgin o noliən uək.*

Iesu təmuva məhmen e pian min

5 Nagelo min ko kəsotarmənigiən e nəhue niftəni iətəm
otəpanuva, iətəm kəutəghati lan.†
6 Mətəu-inu Nauəuə Rəha Uhgin tətəni məmə,
"Iətəmimi in nati əpnapin əmə,
mətəu ik, nikim tətəhti in, ik nəsaluiən lan,
kəni ik nateh vivi nəti iətəmimi.‡
7 Ik nəmosiahu in, teiuaiu ləhtəni məkəku e nagelo min,
konu məfən narmənigiən mine nepətiən mine nisiaiən kəm in.
8 Kəni ik məfən nepətiən məmə in otarmənig e natimnati
rəfin."§*

Rəueiu əha, tətəni məmə, "natimnati rəfin," nipətin u
məmə Uhgin təsəpəhiən nati kətiəh mine məmə iətəmimi
təsarmənigiən lan. Mətəu kitah kəsoteh əhanəhiən natimnati
min əha kəhuva.
9 Mətəu nati kətiəh kitah kauteh, inu Iesu, iətəm "e nian
əkuəkir əmə nəmosiahu in teiuaiu ləhtəni məkəku e nagelo
min," kəni rəueiu əha "kinəfən nepətiən mine nisiaiən kəm in"
mətəu-inu in təmos nahməiən mimis o tah. Əuəh, e nəuviriən
rəha Uhgin, Iesu təmimis o nətəmimi rəfin e nəhue niftəni.†
10 Uhgin təmol natimnati min rəfin mətəu-inu in təmolkeikei
lanəha, kəni natimnati rəfin kəutatig=pən e nəhlmin.‡
Tol lanəha, in təuvir agin mine məhruahru məmə Uhgin
təmol məmə Iesu otuva suaru o nosmiəgəhiən nimənin
nətəmimi tepət kəhuva nenəti Uhgin məhuva motatig e
nəhagəhagiən rəha nəuviriən mine nəsanəniən rəhan. Kəni

---

† **2:2** Nəghatiən u tətəghati lan, in Lou rəha Mosis. ‡ **2:2** Nətəm Isrel, ilah kəutəni məmə nagelo min ilah suaru Uhgin təmaiu lan kəni məfən Lou kəm Mosis, kəni məutəni məmə ilah nagelo min ilis pik pəhriən. Tol lanu, kitah koteruh nəghatiən asoli tətəgətun məmə Iesu in ilis pik agin tapirəkis nagelo min. Uək 7:53. § **2:3** Hip 10:28-29; 12:25 * **2:4** Mak 16:20 † **2:5** Nətəm Isrel ilah kəutəni məmə nipəhriəniən məmə nagelo min ilah kəutarmənig rəueiu ikin min rəfin e nəhue niftəni. ‡ **2:6** "nəti iətəmimi" — nipətin keiu: 1. iətəmimi 2. Iesu. § **2:8** Sam 8:4-6 * **2:8** Jen 1:26; Nəh 20:4,6; 22:5 † **2:9** Fil 2:8-9 ‡ **2:10** Rom 11:36

təuvɨr məhruahru məmə e nətəlɨgiən rəha Uhgɨn, Iesu təkeikei
mətəu nahməiən e nɨmɨsiən məmə in otuva iətəmi təhmen
agɨn məmə otosmiəgəh ilah.§*
11 Iesu in tatol rəhan nətəmimi kotasim, məmə rəha Uhgɨn
əmə, kəni mətafəl rəhalah noliən tərah mɨn.† Kəni Iesu mɨne
rəhan mɨn nətəmimi, rəhalah tatə kətiəh əmə. Tol lanəha, kəni
Iesu in təsaulɨsiən məmə otauɨn e lah u məmə pian mɨn mɨne
nəuvɨnɨn mɨn.‡
12 In təməni=pən kəm Uhgɨn məmə,
"Iəu, oiəkəni pətɨgəm ik mɨne natimnati mɨn iətəm ik nəmol
kəm piak mɨn mɨne nəuvɨnɨk mɨn.
Oiəkani nəpuən məni-vivi ik e nuhapumɨniən asoli e
nəhmtɨlah."§
13 In tətəni mɨn məmə,
"Iəu oiəkələhu=pən nəhatətəiən rəhak e Uhgɨn."*
Kəni mətəni mɨn məmə,
"Iəu u, itɨmah kəlkələh mɨn iətəm Uhgɨn təməfa kəm iəu."†
14 Kəlkələh mɨn əha, Iesu tətəghati e lah, ilah nɨpətɨlah mɨne
nɨralah əha ikɨn. Ilah u nətəmimi agɨn mɨn. O nati u, Iesu
təməkeikei muva e nəhue nɨftəni mos nɨpətɨn mɨne nɨran
təhmen əmə e lah, məmə in otuva pialah pəhriən.‡ Təmol
lanəha məmə in otɨmɨs, kəni nɨmɨsiən rəhan, in otohar ɨs oharɨs
nəsanəniən rəha Iərmɨs u Setən, iətəm tətaskəlɨm nəsanəniən
rəha nɨmɨsiən.§
15 Nətəmimi kəutəgɨn e nɨmɨsiən,* nəgɨniən rəhalah
tətaskəlɨm-ərain ilah nian rəfin, təhmen əmə məmə ilah slef
mɨn. Mətəu Iesu in təmɨmɨs məmə otiuvi rəkɨs nətəmi mɨn u,
məmə səniəmə ilah slef mɨn. In təmɨtɨs ilah.
16 Kotəhrun əsas məmə səniəmə in təmasiru e nagelo mɨn,
mətəu in təmasiru e nəuanɨləuɨs mɨn rəha Epraham.†
17 Iesu təkeikei mos nɨpətɨn mɨne nɨran lanəha, məmə in
otuva mol təhmen e pian mɨn e noliən mɨn rəfin,‡ məmə in
təhrun nasəkəhruiniən§ itah, kəni kəutarəriə lan. In otəkeikei
muva mol lanəha, təgətun məmə in pris asoli agɨn pəhriən,

---

§ **2:10** Iesu Kristo in otəkeikei mos nahməiən məmə otəgətun məmə in tatuərisɨg e Uhgɨn nian rəfin. (Hip 5:8-9) In təmos nahməiən kəni mɨne nian iəkɨs, kəni in mɨmɨs. Mətəu nian rəfin, in tətəhatətə e Uhgɨn, kəni matol nəuian, kəni təməni-vivi Uhgɨn. In təməsəhti agɨniən nəuia Uhgɨn nian kəti mɨne, nian rəfin in tətɨtəu=pən əmə nəuia Uhgɨn nati əpnapɨn in tətatɨg e nərahiən. In təmuvən e nərahiən asoli tepət, mətəu in təmatol noliən təuvɨr mɨn əmə, konu in təhmen məmə otuva Iosmiəgəh rəhatah, mɨne in təhmen o nitiən itah məmə kəhuva nenəti Uhgɨn əhruahru mɨn, məmə kəhuva motol məmə in mɨne. (Hip 8:1-2; 12:2-3) * **2:10** Hip 5:8-9; Luk 24:26; Rom 8:17; 2Təs 2:14; 1Pitə 5:1; Hip 2:7; 4:15 † **2:11** Hip 13:12; Efəs 5:26 ‡ **2:11** Mat 28:10 § **2:12** Sam 22:22 * **2:13** Aes 8:17 † **2:13** Aes 8:18; Jon 10:29 ‡ **2:14** Jon 1:14 § **2:14** Jen 3:15; 1Kor 15:54-57; 2Tim 1:10; 1Jon 3:8 * **2:15** 2Tim 1:7 † **2:16** Aes 41:8-9; Luk 3:8 ‡ **2:17** Fɨl 2:7; Hip 2:10; 4:15; 5:1,8-9 § **2:17** Hip 5:2

tatol uək rəha Uhgɨn, kəni məmə in otɨlpɨn niəməha rəha Uhgɨn.
18 Kəni rəueiu əha, nian Setən təfən-əfən kəm lah, kəni Iesu
təhrun nasiruiən e lah, mətəu-inu in mɨn, in tɨnətəu rəkɨs
nahməiən nian Setən təməfən-əfən=pən kəm in.*

3

Iesu in tapirəkɨs Mosɨs

1 Piak mɨn mɨne nəuvɨnɨk mɨn, Uhgɨn təmauɨn* pəti e tah o
nuvəniən e negəu e neai, kəni mol məmə kitah nətəmi asim.
Mətəu-inu Iesu tətasiru lanəha e tah, itəmah onəkotəkeikei
motətəlɨg pɨk e Iesu əha, in aposɨl† kəni in pris asoli agɨn rəha
nəfakiən rəhatah iətəm kitah kautəni pətɨgəm.
2 Uhgɨn təməfəri Iesu məmə in otol uək u, kəni in təmol nəuia
Uhgɨn e natimnati rəfin, təhmen e Mosɨs aupən təmol nəuia
Uhgɨn e rəhan uək mɨn rəfin, məmə in tateh vivi nimə rəha
Uhgɨn, inu nətəmimi rəha Uhgɨn.‡
3 Ilau pəti katuol nəuia Uhgɨn, mətəu iətəmi təmuvləkɨn nimə,
nətəmimi kautəfəri nərgɨn ohni tapirəkɨs nimə iətəm in təmol.
Kəni e noliən əhmen əmə, təhruahru məmə Uhgɨn otəfəri Iesu
tapirəkɨs Mosɨs.
4 Kəni nimə mɨn rəfin, nətəmimi kautuvləkɨn, mətəu Uhgɨn in
təmuvləkɨn natimnati rəfin iətəm tətatɨg.
5 Mosɨs in ioluək kəti e nɨpəgnəua nimə rəha Uhgɨn, iətəm tatol
nəuia Uhgɨn, mateh nimə rəhan, inu nətəmimi rəha Uhgɨn.
Kəni nəmiəgəhiən rəha Mosɨs tətəgətun=pən natimnati iətəm
Uhgɨn otəpanəgətun.
6 Krɨsto, in mɨn tatol nəuia Uhgɨn. Mətəu səniəmə in ioluək
əmə kəti təhmen e Mosɨs. In Nətɨn, kəni tatos nepətiən o
narmənɨgiən e rəhan nimə. Kəni nəmə kitah kəsotəgɨniən,
kəni motalkut məmə okotəhtul əskasɨk§ o nati u iətəm kitah
kəmotələhu=pən nətəlɨgiən rəhatah lan, kəni motəfəri ohni,
kəni nɨpəhriəniən məmə kitah u, nətəmimi rəhan, kitah rəhan
nimə.*

Auteh məha-məha itəmah e nəhatətəiən rəhatəmah

7 Nəghatiən u inu, Narmɨn Rəha Uhgɨn təməni kəm iətəmi u
təmətei e Nauəuə Rəha Uhgɨn, kəni Uhgɨn təməni məmə,
"Rəueiu əmə, onəkotəkeikei məutətəlɨg e nəuiak,
8 məsotoliən rəhn-kapə təmah təskasɨk pɨk,
təhmen e tɨpɨtəmah mɨn ilah kəmautol lanəha aupən məutəhti
nəuiak, Uhgɨn rəhalah,

---

* **2:18** Hip 4:15 * **3:1** Rom 8:28 † **3:1** Eruh nɨpəti nəghatiən u "aposɨl" e tiksɨnəri. ‡ **3:2** Nam 12:7 § **3:6** Hip 3:14; 4:14; Rom 11:22 * **3:6** 1Kor 3:16; 1Pitə 2:5

nian ilah kəmautek askəuvɨn iəu, Uhgɨn rəhalah, əpəha ikɨn
təpiə-məpiə ikɨn. †
9 Ikɨn əha, tɨpɨtəmah mɨn kəmotəkeikei kəm iəu məmə
okoteruh rəhak nəsanəniən,
nati əpnapɨn ilah kəmoteruh pau natimnati mɨn iətəm iəmatol
o nu fote.‡
10 Kəni iəu iəmol niəməha kəm lah, kəni mətəni məmə,
'Nɨkilah tətan isəu ohniəu nian rəfin.
Kəni ilah motəpəh noliən nati iətəm iətəni kəm lah.'
11 Niəməha təmol iəu,
kəni iəmos nonauvɨl kəti məni məmə,
'Ilah ko kəsəhuvəniən ikɨn katos nəmeigiən ohniəu ikɨn.' "§*
12 Piak mɨn mɨne nəuvɨnɨk mɨn, auteh vivi itəmah mɨn o nati
u. Otol məmə nɨkitəmah aru otəsərahiən kəni kəti təsəpəhiən
nəhatətəiən, mol məmə nəkotəuhlin=pən itəmah isəu o Uhgɨn
iətəm tətəmiəgəh məsanən agɨn.
13 Uhgɨn təməni "Rəueiu əmə," kəni nian u "rəueiu" tətatɨg
əhanəh. Tol lanəha, nəkotəkeikei məutəghati rəueiu kəm
təmah mɨn, mauteh məha-məha itəmah mɨn nian rəfin, məmə
noliən tərah otəseiuəiən e təmah kəti mol rəhn-kapə təskasɨk o
Uhgɨn.
14 Mətəu-inu nəmə kitah kotəhtul məha-məha
motətəuarus=pən naunun, motəhatətə e Uhgɨn təskasɨk
miəkɨs, təhmen əmə məmə inu kəmotətuəuin motəhatətə
vi əmə lan, kəni tətəgətun məmə kitah kɨnautos pəti natimnati
mɨn rəha Krɨsto.
15 Mətəu sotaluiən e nəghatiən iətəm kəməni məmə,
"Rəueiu əmə, onəkotəkeikei motətəlɨg e nəuiak
məsotoliən rəhn-kapə təmah təskasɨk pɨk,
təhmen e tɨpɨtəmah mɨn ilah kəmautol lanəha aupən
mautəhti nəuiak, Uhgɨn rəhatəmah."†
16 ? Kəni pəh mɨn u nətəm kəmotətəu pau nəuia Uhgɨn,
məsotoliən? Ilah u Mosɨs təmit rəkɨs ilah Ijɨp.‡
17 ? Nɨpəh mɨn u kəmotol Uhgɨn niəməha tol o nu fote?
Ilah u, nətəm kəmotol noliən tərah, kəni motəmei mohmɨs
mautəməhl-məhli əpnapɨn əmə əpəha təpiə-məpiə ikɨn.§
18 ? Kəni nɨpəh mɨn u Uhgɨn təmətəghati e lah, matos
nonauvɨl məmə ilah okəsəhuvəniən mohiet pətɨgəm ikɨn katos
nəmeigiən ohni ikɨn? In təmətəghati kəm nətəmimi nətəm
kəmotəhti nəuian.*
19 Kəni kitah koteruh məmə kəməsegəhaniən e lah məmə
okohiet pətɨgəm ikɨn katos nəmeigiən ikɨn ohni, mətəu-inu ilah
kəsotəhatətəiən lan.

---

† **3:8** Eks 17:1-7; Nam 20:2-5 ‡ **3:9** Nam 14:3; Dut 1:3; Uək 7:36 § **3:11** Nam 14:21-23 * **3:11** Sam 95:7-11 † **3:15** Sam 95:7-8; Hip 3:7-8 ‡ **3:16** Nam 14:1-35 § **3:17** Nam 14:29; 1Kor 10:1-13 * **3:18** Nam 14:22-23; Sam 95:11; Hip 3:11

4

Ikin katos nəmeigiən o Uhgin ikin

1 Mətəu kitah u, Uhgin təməni-əskasik rəkis məmə kitah
kotəhrun nuvəniən ima ikin katos nəmeigiən ohni ikin, kəni
nəniəskasikiən u, tətəhtul əhanəh, materəh o tah. Tol lanəha,
pəh kitah kotətəu itah, kəni motəgin məmə kitah kəti kol məta
təsosiən nəmeigiən əha,
2 mətəu-inu kitah kinotətəu rəkis nanusiən təuvir məmə Uhgin
təmol əpenə-penə ikin kəti o nəmeigiən rəhatah, təhmen əmə
məmə inu nətəmi aupən kəmotətəu nəghatiən lan. Mətəu
nəghatiən əha, təməsasiruiən e lah, mətəu-inu ilah kəmautətəu
əmə, məsotəhatətəiən lan.
3 Kitah nətəm kəmotəhatətə əmə lan, kitah kotəhrun nuvəniən
imə, ikin katos nəmeigiən ohni ikin. Mətəu rəha nətəmimi min
u nətəm kəsotəhatətəiən lan, Uhgin təməni məmə,
"Niəməha təmol iəu, kəni iəkos nonauvil kəti, məni məmə,
'Ilah ko kəsəhuvəniən ikin katos nəmeigiən ikin ohniəu
ikin.' "*
Təməni lanəha, nati əpnapin məmə tinol əpenə-penə rəkis ikin
katos nəmeigiən ohni ikin nian in təmətuəuin matol nəhue
niftəni.
4 Kitah kotəhrun məmə tinol əpenə-penə rəkis lan, mətəu-inu
Nauəuə Rəha Uhgin in tətəghati e Sapət, mətəni məmə, "Təmol
nəhue niftəni, kəni e nian səpin lan, Uhgin təməmeig e rəhan
uək."†
5 Mətəu ikin min nəuvein e Nauəuə Rəha Uhgin, Uhgin tətəni
məmə, "Ilah ko kəsəhuvəniən ikin katos nəmeigiən ohniəu
ikin."‡
6 Tol lanəha, ikin katos nəmeigiən o Uhgin ikin əha,
in tətatig əhanəh məmə nətəmimi okəhuvən ikin. Mətəu
nətəmimi min u aupən nətəm kəmotətəu nanusiən təuvir, ilah
kəmotəmkarəpən e nuvəniən ikin katos nəmeigiən ohni ikin,
mətəu-inu kəmotəhti nəuia Uhgin.
7 Konu, uərisig lan, tol=pən Uhgin təmələhu min nian kəti
min o nuvəniən ikin katos nəmeigiən ohni ikin. Nian əha, inu
rəueiu. Uhgin təməni pətigəm nati u kəm Tefit məmə,
"Rəueiu əmə, onəkotəkeikei motətəlig e nəuian
məsotoliən rəhn-kapə təmah təskasik pik."§
8 Nikitəmah təhti to suah u Josuə* aupən. Nəmə Josuə təməfən
nəmeigiən pəhriən kəm lah nian in təmit ilah məhuvən Kenan,
konu Uhgin ko təsəni miniən məmə otələhu nian kəti min

---

* **4:3** Sam 95:11; Hip 3:11 † **4:4** Jen 2:2 ‡ **4:5** Sam 95:11 § **4:7** Sam 95:7-8; Hip 3:7-8 * **4:8** Josuə in nərgin kəti e nəghatiən rəha Isrel. Kəni nərgin u Iesu, nərgilau təhmen-əhmen əmə e Josuə e nəghatiən rəha nətəm Kris. Nian Josuə təməfən nəmeigiən kəm nətəm Isrel əpəha Kenan, nəmiəgəhiən rəha Josuə in tətəgətun nati iətəm Iesu otəpanol, məfa nəmiəgəhiən pəhriən kəm tah.

məmə in nian rəha nuvəniən ima ikɨn katos nəmeigiən ohni ikɨn.†
9 Kəni tol lanəha, kəni in təməni nian pɨsɨn kəti mɨn, nian əha
ikɨn tətatɨg əhanəh o rəhan nətəmimi məmə okəhuvən motos
nəmeigiən, e noliən kətiəh əmə iətəm Uhgɨn təməmeig lanəha
e rəhan uək mɨn aupən, e nian rəha Sapət.
10 Mətəu-inu iətəmi tatuvən imə məmə otos nəmeigiən u, in
otəmeig e rəhan uək, təhmen əmə e Uhgɨn iətəm təməmeig e
rəhan uək aupən.‡
11 O nati u, kitah okotalkut əskasɨk məmə okəhuvən imə motos
nəmeigiən u. Təsəuvɨriən məmə kitah kəti, otɨtəu=pən noliən
rəha nətəm aupən nətəm kəmotəhti nəuia Uhgɨn, motəmei.
12 Mətəu-inu Nəghatiən Rəha Uhgɨn,§ in tətəmiəgəh məsanən
e uək rəhan.* Kəni in təhmen e nau rəha nəluagɨniən tasɨlə e
nɨkalɨn pəti mil.† In təhrun nətarerehiən materuh əhruahru
nətəlɨgiən mɨn mɨne nɨkin pɨsɨn pɨsɨn mɨn e nətəmimi, təhmen
əmə e nau iətəm tətətarereh materuh ikɨn tətəhtərain mɨn ikɨn
e nɨkɨlkɨlitəmi mɨne nəhu imə ikɨn. In tətakil nətəlɨgiən mɨn
mɨne noliən oneuən mɨn e nɨkitəmi.‡
13 Uhgɨn tateruh natimnati mɨn rəfin e nəhue nɨftəni
tətəməhli pətɨgəm əmə e nəhmtɨn. Kəni kitah okotəkeikei
motəni pətɨgəm rəfin agɨn natimnati iətəm kəmotol kəm Uhgɨn
u inu.§

Iesu in təmuva pris asoli agɨn iətəm təuvɨr mapirəkɨs

14 Tol lanəha, pəh kitah kotaskəlɨm əskasɨk nəhatətəiən
rəhatah iətəm kɨnotəni pətɨgəm rəkɨs, mətəu-inu kitah kautos
pris asoli agɨn kəti rəhatah in iahgin. Inu Iesu, Nəti Uhgɨn,
iətəm tɨnuvən rəkɨs imə e negəu e neai.*
15 Rəhatah pris asoli agɨn, in Pris kəti iətəm tətətəu vivi
nɨkitah, mətətəu vivi məmə otəhro itah kəsotəhmeniən; mətəu-
inu natimnati rəfin iətəm tatek askəuvɨn itah e nəmiəgəhiən
rəhatah, natimnati kətiəh mɨn əmə, kɨnotek askəuvɨn rəkɨs in
e rəhan nəmiəgəhiən. Rəhatah pris asoli agɨn, in tɨnəhrun rəkɨs
rəhatah nəpəouiən mɨn.† (Mətəu nati kətiəh əmə ko, in təsoliən
nati tərah kəti.)
16 O nati u, pəh kitah kəsotəgɨniən o nuvəniən iuəkɨr o jeə
rəha kig u,‡ tətəfən rəhan nəuvɨriən kəm tah. Kəni ikɨn əha, in

† **4:8** Dut 31:7; Jos 22:4 ‡ **4:10** Jen 2:2; Hip 4:4 § **4:12** 1Pitə 1:23; Aes 49:2; Nəh 19:13-15; Jon 12:48 * **4:12** Aes 55:11; Jer 23:29 † **4:12** Efəs 6:17 ‡ **4:12** 1Kor 4:5 § **4:13** Nəh 2:23 * **4:14** Hip 7:25 † **4:15** Hip 2:17 ‡ **4:16** Jeə rəha kig u, in Uhgɨn tətəharəg ikɨn, kəni mətarmənɨg, mətəu o natimnati mɨn iətəm Iesu təmol, jeə rəha kig u, in tətuva təhmen e Ikɨn Katilpɨn Niəməha rəha Uhgɨn Ikɨn iətəm Oltestɨmɨn tətəghati lan (Onəkafin e Eks 25:18-22; Lev 16:1-15). Ikɨn əha inəha, iətəm Uhgɨn tətasəkəhruin konu mətəhlman e nəuvɨriən rəhan ikɨn kəm tah kəni mətafəl rəkɨs noliən tərah mɨn rəhatah. In təhrun noliən e nɨra Iesu iətəm təmaiu o tah, kəni təmosiahu rəhan niəməha.

otasəkəhruin itah, kəni məfa nəuviriən kəm tah e nikin agiən,
e nian rəha nərahiən otuva o tah.§

5

1 Kitah kotəhrun məmə nian rəfin Uhgin tatitəpin suah kəti
kəni mətəfəri in məmə otuva pris asoli agin, məmə in suaru
rəha nətəmimi okəhuvən o Uhgin. In suaru rəhalah o nəfəniən
natimnati kəm Uhgin, kəni in matol sakrifais o rəhalah noliən
tərah min.*
2 Rəueiu əha, pris asoli agin u, in iətəmimi kəti, kəni in
təhrun noliən timətig əmə o nətəmimi,† nətəm kotəruru agin
nati iətəm təhruahru, ilah kotagim rəkis e suaru. In təhrun
noliən timətig o nətəmimi mətəu-inu in min təsəhmeniən,
mətəu-inu in min təhrun noliən təfagə tərah.‡
3 In tatol təfagə tərah lanəha, kəni tol məmə e nian rəha
sakrifais, in otəkeikei mol sakrifais o rəhan aru təfagə, kəni
matig mol min rəha nətəmimi min.§
4 Iətəmi kəti ko təsəniən məmə in otol uək rəha pris asoli
agin, mətəfəri aru in. Kəpə, Uhgin otəkeikei mauin e rəhan kəti
iətəmimi məmə in otol uək u, təhmen əmə məmə inu təmauin
e Eron aupən.*†
5 Tol lanəha, Kristo in təməsəfəri aruiən in məmə in pris asoli
agin. Mətəu Uhgin in təmitəpin, kəni məni=pən kəm in məmə,
“Ik nətik.
Rəueiu inuva rəham tatə əhruahru.”‡
6 Kəni ikin kəti min e Nauəuə Rəha Uhgin,§ in tətəni məmə
“Ik pris kəti təhmen e Melkisitek aupən,*†
kəni ik onəkol uək rəha pris nian rəfin,
matuvən matuvən naunun tikə.”
7 E nəmiəgəhiən rəha Kristo e nəhue niftəni u, in tətəfaki
kəm Uhgin, mətətapuəh o nasiruiən, mətasək əfəməh, nəhu
nəhmtin tətaiəh. Uhgin tatos nəsanəniən o nosmiəgəhiən in e
nimisiən. Kəni in təmatisiai Uhgin, kəni matol nəuian,‡ kəni o
nati u, Uhgin təmətəu in.§

---

§ **4:16** Eks 25:18-22; Lev 16:2,14,15; Hip 9:5 * **5:1** Hip 2:17; 7:27; 8:3; 9:9 † **5:2** Hip 2:17-18 ‡ **5:2** Hip 4:15; 7:28 § **5:3** Lev 9:7; 16:6-15; Hip 7:27; 9:7 * **5:4** Hip 5:1-4 kəutəghati əhruahru e uək iətəm pris asoli agin min kəmotol aupən, muva mətəuarus nian nətəm Rom kəmotərəkin Nimə Rəha Uhgin e nu fote tinuvən rəkis uərisig Iesu təpanimis. † **5:4** Eks 28:1; Nam 18:7 ‡ **5:5** Sam 2:7; Uək 13:33; Hip 1:5 § **5:6** Sam 110:4 * **5:6** Jen 14:18-20; Sek 6:13; Hip 5:10; 6:20; 7:1-22 † **5:6** Melkisitek (Jen 14:18) in kig rəha Salem (Salem u, nipətin u, Nəməlinuiən) kəni in pris rəha Uhgin Ilis Pik. In təmətatig e nian rəha Epraham. Kristo in təhmen e Melkisitek mətəu-inu in pris mine in kig min. Mətəu nəuaniləuis rəha Eron min, ilah pris min əmə, mətəu səniəmə kig min; Kəni Melkisitek in pris itulin iətəm Uhgin təməfəri aupən agin, uərisig təfəri Eron. Hip 7:2. ‡ **5:7** Luk 22:42 § **5:7** Mat 26:36-46; Mak 14:32-42; Luk 22:39-46

8 Nati əpnapin məmə Kristo in Nəti Uhgin, mətəu in təmətəu
nahməiən. Tol lanəha, nahməiən rəha Iesu, təmol in təhrun
vivi nipəti noliən nəuia Uhgin,*
9 kəni təmuva iətəmi təhmen agin rəha noliən uək rəha
pris asoli agin rəhatah. Kəni in təmol suaru o nosmiəgəhiən
itulin rəhan nətəmimi min u kautol nəuian, matos vivi ilah,
matuvən matuvən naunun tikə.
10 Kəni Uhgin təməfən nərgin u kəm in, məmə in pris asoli
agin təhmen əmə e suah u Melkisitek aupən.†
11 Itimah iəmotos nəghatiən tepət məmə iəkotəni=pinə kəm
təmah, məmə Iesu in pris asoli agin təhmen e Melkisitek.
Mətəu tiəkis pik o nəni-viviən ilah rəfin kəm təmah, mətəu-inu
itəmah nəutəlpah pik o nətəuiən nati kəti kəni motəhrun.
12 Itəmah nəmotəhatətə nuvəh rəkis, kəni təuvir məmə
itəmah ninəhuva rəkis nəgətun min rəha nəghatiən rəha
Uhgin. Mətəu kəpə, itəmah nautol əmə lanəha. Rəueiu
əha, kəkeikei kəgətun min itəmah, tətuəuin min, e nəukəti
nəghatiən min rəha Uhgin. Nipəhriəniən u, itəmah
nəsotəhmeniən o nuniən nauəniən əskasik min, mətəu
nəkotəhmen əmə məmə nəutəmah əhanəh.‡
13 Mətəu e nətəmimi min u nətəm kəutəmah əhanəh lanəha,
ilah u iəpəou mətmətig min, kəutəkəku əhanəh, kəsoteinatig
vivi əhanəhiən o nəhruniən nəgətuniən min rəha noliən
əhruahru.
14 Mətəu nauəniən əskasik in nig nətəmi rəhalah nəhruniən
tiniməhtə rəkis, nətəm kəmotəgətun rəhalah nətəligiən o
nəhruniən natimnati pisin pisin min iətəm təhruahru mine
iətəm tərah, kəni ilah mautol iətəm təuvir,§ in əmə in əmə.

6

1 Tol lanəha, təuvir məmə kitah okəsotəgətun miniən
nəukəti* nəgətuniən rəha nəhatətəiən e Kristo, mətəu pəh kitah
okautəkeikei mautol məmə okohməhtə e Iesu Kristo. Kitah
kinotəuhlin rəkis itah e noliən min iətəm kotəhrun niti-pəniən
itəmi e nimisiən.† Kitah kinotəhatətə rəkis e Uhgin. Təhmen
əmə məmə kinotafəl rəkis nimei nimə. Nian əha rəueiu in rəha
nuvləkiniən nimə.
2 Kitah kinotəhrun rəkis nəgətuniən min rəha noliən pisin
pisin min rəha nəueiuiən mine nələhu-pəniən nəhlmitəmi e
rəhn-kapə iətəmimi o nəfakiən lan. Kəni kitah kinotəhrun
rəkis məmə kitah okotauməhtul min e nimisiən, kəni
motəhrun min məmə Uhgin otakil nətəmimi, kəni məfən
nalpiniən itulin rəhan kəm nətəm kautol təfagə tərah.
Natimnati min u, kitah kinotəghati rəkis lan, təsəuviriən

---

* **5:8** Fil 2:6-8 † **5:10** Sam 110:4; Hip 5:6 ‡ **5:12** 1Pitə 2:2 § **5:14** Rom 16:19 * **6:1** Hip 5:12 † **6:1** Hip 9:14

məmə kitah kəutisimaru e nəghatiən kətiəh min əmə nian rəfin.
3 Kəni kitah okəhuva nətəmimi nətəm kinohmətə rəkis
okəmə Uhgin təmegəhan e tah.
4 ? Okotalkut məmə okotol lanu lan, mətəu təhro e
nətəmimi nətəm kəməhuva o Uhgin mətəu rəueiu kinotəpəh
Uhgin motəuhlin min nəmtahlah o Kristo? Ilah kəha, ilah
nətəm kəmoteh nəhagəhagiən,‡ kəni kinotun askəuvin
rəkis nauəniən e negəu e neai iətəm Uhgin tətəfa,§ kəni
minautəhrun məmə in təuvir, kəni minautos rəkis o Narmin
Rəha Uhgin.*
5 Kəni ilah u, nətəm kinotəhrun askəuvin rəkis məmə
nəghatiən rəha Uhgin in təuvir,† ilah kinotətəu rəkis
nəsanəniən rəha Narmənigiən Rəha Uhgin iətəm otəsuvəhiən
tuva.
6 Mətəu nəmə ilah kəmotəuhlin nəmtahlah o Uhgin, suaru
kəti tikə min məmə okotəuhlin=pa min ilah o Uhgin.‡ Ilah
kəmotərəkin aru əmə ilah, mətəu-inu təhmen=pən əmə məmə
kinotəhti=pən min əmə Nəti Uhgin e nigi kəməluau, motəfəri
min e nəhmti nətəmimi, kəni ilah minəutəuvsan min lan,
məutərəkin.
7 Nikim təhti-to nati u. Niftəni u tatos vivi nuhuən iətəm
tətəfuv, in nauəniən tepət lan rəha nətəmi min u kautol uək
ikin. Uhgin nikin tagiən pik ohni, kəni nəuviriən rəhan tətatig
lan.
8 Mətəu niftəni iətəm kapili-apili mine manuvehli tateviə
əmə ikin, in təsəuviriən o nati kəti. Tinətaiu əmə o nərəkiniən.
E naunun, nigəm otus natimnati iətəm kəutatig lan.
9 Piak min, nati əpnapin iəu iətəghati lanu kəm təmah,
mətəu iəkəhrun vivi məmə itəmah nəsotəhmeniən e niftəni
tərah kəha. Iəkəhrun vivi məmə itəmah nautos natimnati min
u iətəm təuvir mapirəkis, iətəm Uhgin təməfinə kəm təmah
mətəu-inko in tatosmiəgəh itəmah.
10 Uhgin ko təsaluiən e rəhatəmah uək min nəmotol mətəu-
inu Uhgin rəhan noliən təhruahru əmə nian rəfin. Kəni ko in
təsoliən nati əpnapin e noliən təuvir rəha nolkeikeiən iətəm
nəmotol kəm in, kəni mautol əhanəh, nian nəmotasiru e rəhan
min nətəmimi.§
11 Itimah iəkotolkeikei məmə itəmah rəfin nəkautəkeikei
mautos nolkeikeiən iətəm nəkautol, mautol məmə
otatuvən e naunun, kəni itəmah nəkotos nati konu iətəm
nəmautələhu=pən əskasik rəhatəmah nətəligiən lan.*
12 Itimah iəsotolkeikeiən məmə nəkotəlpah, mətəu
iəkotolkeikei məmə onəkotos noliən† rəha nətəmimi min
ko nətəm kəmotaiu aupən. Ilah kəmotəhatətə əskasik e Uhgin

‡ **6:4** Hip 10:32 § **6:4** Efəs 2:8 * **6:4** Kəl 3:2 † **6:5** Sam 34:8 ‡ **6:6** 2Pitə 2:21 § **6:10** Mat 10:40,42 * **6:11** Hip 3:6 † **6:12** Hip 13:7

kəni mautol rəhalah nətəligiən təfəməh.‡ Mautol lanəha, kəni rəueiu, ilah kinotos rəkis natimnati iətəm Uhgin təməni əskasik rəkis məmə rəhalah.§

Rəhatah agke tətatig e negəu e neai

13 Nəniəskasikiən kəti tol lanu, iətəm Uhgin təməni kəm Epraham aupən. Nian Uhgin təmol nəniəskasikiən rəhan, kəni nərgin kəti tikə min məmə in otos mol nəniəskasikiən lan rəhan təfigəm. Mətəu-inu nərgin in ilis tapirəkis nərgin min rəfin. Tol lanəha, Uhgin təmos nonauvil aru əmə e nərgin, mətəni məmə,*

14 "Iəu oiəkəhlman e rəhak nəuviriən kəm ik, iahgin. Iəu oiəkol rəham nəuaniləuis otepət."†

15 Mətəu-inu Epraham rəhan nətəligiən təfəməh, in təmətəhtahnin matuvən matuvən, mətəuarus nian in təmos natimnati min u iətəm Uhgin təməniəkis məmə otəfən kəm in.‡

16 Nian iətəmimi tatos nonauvil e nərgi iətəmi asoli kəti rəhan,§ kəni nonauvil u rəhan tətəlis rəhan nəghatiən təfigəm. Kəni nətəmimi okotəkeikei motəhatətə e rəhan nəghatiən, ko kəsorgəhu miniən ohni.*

17 Uhgin təmos nonauvil e nərgin lanəha, mətəu-inu in tolkeikei məmə otol nətəmimi min u nətəm okotos natimnati min iətəm in təməniəskasik,† ilah okotəhrun vivi məmə rəhan nəlpəkauiən, ko təsəuhliniən nian kəti.‡

18 Uhgin tatos nonauvil lanəha məmə otəfəri nətəligiən rəhatah u, nətəm kinohiet rəkis motagim kəni məutarəriə lan. Kəni pəh kitah kotaskəlim əskasik noliən əha iətəm Uhgin tinəfa rəkis kəm tah, məmə kitah okotarəriə əskasik e nəniəskasikiən min rəhan. Nati mil u, nəniəskasikiən mine nonauvil rəhan, ilau ko kəsuəuhlin miniən nian kəti, mətəu-inu Uhgin, təseiuəiən nian kəti.

19 Kitah kotələhu=pən rəhatah nətəligiən təskasik o nosiən natimnati min əha, tol lanəha, mol məmə nuhuiniən u, in təhmen e agke kəti iətəm tətaskəlim vivi rəhatah nəhatətəiən,§ məmə nati kəti otəsəlauəliən lan kəni məsiuvi rəkis miniən itah. Nuhuiniən u tatiti=pən itah kautəhuvən=pən e napən rəha Ikin Tasim Agin Ikin mautəhuvən ikinu ima Uhgin əpəha ilis e negəu e neai.*

---

‡ **6:12** Jem 1:3; Nəh 13:10; 14:12 § **6:12** Hip 10:36 * **6:13** Jen 22:16 † **6:14** Jen 22:17 ‡ **6:15** Jen 21:5 § **6:16** E noliən rəha nəlisiən nəghatiən təskasik, nəmə kitah kəti tolkeikei məmə otol lanəha, kəni in tatos nonauvil e nəmanin uə nəuvinin. Mətəu nətəm Isrel aupən, ilah kəmautos nonauvil e nərgi iətəmi asim kəti, uə nati kəti iətəm tasim, kəni nian nətəmimi nəuvein kəutətəu, kəni ilah kəutəhatətə e nəghatiən iətəm kautəni. Ko kəsotorgəhu miniən ohni, mətəu-inu nərgin əha kəmotəni, in tətəlis-ərain nəghatiən təskasik. * **6:16** Eks 22:11 † **6:17** Rom 4:16 ‡ **6:17** Nam 23:19; Tait 1:2 § **6:19** Fil 3:12 * **6:19** Lev 16:2; Hip 9:2,3,7

20 Ikin əha, Iesu tinuvən rəkis ikin rəhatah lan, məmə oterəh
e suaru rəhatah.† In təmuva rəkis pris asoli agin‡ təhmen əmə
e pris u Melkisitek§ aupən, kəni in otatos uək u nian rəfin,
naunun tikə.

7

Melkisitek

1 Suah u, Melkisitek,* in kig rəha Salem,† kəni in pris rəha
Uhgin u Ilis Pik Agin. Aupən, nian Epraham təmuvən e
nəluaginiən ilah kig min, kəni in təmol win e lah. Kəni in
minitəlig minətuva. Melkisitek, in təmuvən meruh Epraham
e suaru, kəni in təməfaki mətapuəh=pən kəm Uhgin məmə
otəhlman e nəuviriən kəm Epraham.
2 Kəni Epraham, təmos rəkis tait‡ e rəhan natimnati min
iətəm təmol win lan e nəluaginiən, kəni məfən kəm Melkisitek.
Melkisitek u, nipəti nərgin konu, "Kig rəha Nəhruahruiən."
Kəni nərgin kəti min u, kətauin lan məmə Kig rəha Salem,
nipətin u məmə, "Kig rəha Nəmə̇linuiən."
3 Nauəuə Rəha Uhgin təməsəghatiən e rəhan tatə mine mamə
mine nəuaniləuis min. Kəni təsəniən nian təmair lan, mine
nian iətəm təmimis lan. Təhmen əmə məmə in təməsimisiən,
in tatol əhanəh uək rəha pris. Tol lanəha, nəkeruh məmə in
təhmen nəuvetin e Nəti Uhgin u in pris itulin kəti.§

4 Nikim təhti-to Melkisitek. In iətəmi asoli kəti. Nati əpnapin
məmə tipitah u Epraham in iətəmi asoli, mətəu in təmətisiai
pik Melkisitek, mətəfən rəhan tait kəm in rəha natimnati min
iətəm təmol win lan e nəluaginiən.*

5 Kitah kotəhrun məmə, e nu min rəfin, nətəm Isrel ilah
kotəkeikei mautəfən rəhalah tait kəm nəuaniləuis min rəha
Lifai, ilah u pris min, təhmen=pən əmə məmə inu Lou rəha
Uhgin tətəni mine. Nati əpnapin məmə pris min əha ilah
min nəuaniləuis min rəha Epraham, təhmen e nətəmimi min
rəfin rəha Isrel, mətəu pialah min u nətəm Isrel, kotəkeikei
mautəfən tait kəm lah.

6 Melkisitek u, in səniəmə nəuaniləuis kəti rəha Lifai. Mətəu
in təmos tait min u rəha natimnati rəha Epraham. Kəni in
təməfaki=pən kəm Uhgin məmə otəhlman e nəuviriən rəhan†
kəm Epraham u, Uhgin təməfən rəhan nəniəskasikiən kəm in.

---

† **6:20** Hip 4:14 ‡ **6:20** Hip 2:17 § **6:20** Hip 5:16 * **7:1** Jen 14:17-20 † **7:1** Nərgin əha, Salem, in nərgin əuas rəha Jerusiləm aupən. Nərgin əha, Salem, nipətin u "nəmə̇linuiən." ‡ **7:2** Tait u məmə: Nəmə iətəmi kəti tatos nati ilah ten, nəmə pikəh uə nəuanigi uə məni, kəni tos rəkis kətiəh e natimnati ten konu məmə təfən kəm Uhgin uə kəm iətəmi kəti, nati kətiəh konu kəutəni məmə "tait." § **7:3** Sam 110:4 * **7:4** Jen 14:20 † **7:6** Jen 14:19,20

7 Kəni təhruahru agɨn məmə iətəmimi iətəm tatos nərgɨn
asoli otəfaki məmə Uhgɨn otəhlman e nəuvɨriən tatuvən e
iətəmimi iətəm ləhtəni əmə lan.
8 Kəni pris mɨn nətəm kautos tait u, ilah nətəmimi əmə,
nətəm okəmanohmɨs. Mətəu Melkisɨtek u, in tatos tait, kətəni
məmə in tətəmiəgəh.‡§
9 Epraham təmətəou rəhan tait tatuvən kəm Melkisɨtek
lanəha, kəni kəhrun nəniən məmə Lifai iətəm tatos tait rəha
Isrel, in mɨn təməfən tait kəm Melkisɨtek mətəu-inu Lifai in
mipɨn tərah rəha Epraham.
10 Mətəu-inu nian Melkisɨtek təmeruh Epraham, Lifai
təməsair əhanəhiən. Mətəu nian Epraham təmətəou lanəha
tait tuvən kəm Melkisɨtek, in təhmen əmə məmə rəhan u
nəuanɨləuɨs, Lifai, in mɨn təmətəou=pən tait kəm Melkisɨtek,
mətəu-inko in tɨnətatɨg rəkɨs e nɨpəti rəhan kəha.*

Kristo təhmen e Melkisɨtek

11 Pris mɨn rəfin rəha Isrel kəmotsɨpən e nəuanɨləuɨs rəha
Lifai. Uhgɨn təməni məmə pris mɨn kəha okautol natimnati
pɨsɨn pɨsɨn mɨn. Kəni uək rəhalah, in nəukəti Lou iətəm Uhgɨn
təməfən kəm nətəm Isrel. Mətəu uək mɨn rəfin iətəm pris
mɨn kəmotol, kəsotəhmeniən† o noliən rəfin natimnati iətəm
Uhgɨn tolkeikei e nətəligiən mɨne nɨki nətəmimi.‡ Tol lanəha,
pris kəti mɨn təkeikei muva. In təsɨsɨpəniən e nəuanɨləuɨs
rəha Lifai mɨne Eron,§ mətəu-inu uək rəha pris mɨn əha
təsəhmeniən. Kəpə. Pris pɨsɨn kəti təkeikei muva iətəm in
təhmen e Melkisɨtek.
12 Nian noliən rəha nɨtəpɨniən pris tətəuhlin, kəni Lou
okəkeikei kəuhlin mɨn.
13 Otəkeikei mol lanu lan mətəu-inu, kitah kəutəghati e
Iərmənɨg rəhatah, iətəm təmsɨpən e nəuanɨləuɨs pɨsɨn kəti iətəm
iətəmi kəti tɨkə e nəuanɨləuɨs əha təmol uək e oltə təhmen e pris
kəti.
14 Kitah kɨnotəhrun rəkɨs məmə Iərmənɨg rəhatah in
təmsɨpən e nəuanɨləuɨs rəha Juta,* kəni nian Lou rəha Mosɨs
təmətəghati e uək rəha pris mɨn, in təməsəghati agɨniən e
nəuanɨləuɨs u.

---

‡ **7:8** Kətəni məmə Melkisɨtek tətəmiəgəh mətəu inu Nauəuə Rəha Uhgɨn təsəniən məmə təmɨmɨs nian kəti mɨne. Hip 7:3 § **7:8** Hip 5:6 * **7:10** Nati kɨsɨl kəhləgətun məmə Melkisɨtek in ilɨs tapirəkɨs pris mɨn u nəuanɨləuɨs rəha Lifai. Kətiəh u, Melkisɨtek in təməsɨmɨsiən, tətəmiəgəh əmə. Keiu u, tɨpɨ Lifai u Epraham, in təmatəfən tait rəhan kəm Melkisɨtek. Kɨsɨl u, Melkisɨtek təməfaki=pən kəm Uhgɨn məmə otəhlman e nəuvɨriən rəhan kəm Epraham, mətəu səniəmə Epraham təməfaki=pən rəha Melkisɨtek. † **7:11** Hip 7:18,19; 8:7 ‡ **7:11** Hip 10:1 § **7:11** Nian Uhgɨn təməfən Lou kəm Mosɨs, təməni məmə pris mɨn rəfin okohiet e nəuanɨləuɨs rəha Lifai. Eron in təmsɨpən e nəuanɨləuɨs rəha Lifai, kəni in təmaupən pris asoli agɨn rəha Isrel. * **7:14** Jen 49:10; Mat 1:3; 2:6; Nəh 5:5

15 Mətəu təuvɨr əmə, mətəu-inu kitah kinotəhrun məmə pris
kəti mɨn təmuva rəkɨs, iətəm təhmen e Melkisɨtek.
16 Lou təməni məmə pris mɨn kotəkeikei motsɨpən e
nəuanɨləuɨs rəha Lifai, kəni nati əpnapɨn Iesu təsɨsɨpəniən e
nəuanɨləuɨs əha, mətəu in təmuva pris kəti. Kəni in təmos uək
rəha pris e nati kəti iətəm təsanən mapirəkɨs Lou, mapirəkɨs
nəuanɨləuɨs rəha Lifai. In təmos uək rəha pris e nəsanəniən
rəha nəmiəgəhiən u rəhan iətəm naunun tɨkə. †
17 Nauəuə Rəha Uhgɨn tətəni məmə,
“Ik pris kəti təhmen e Melkisɨtek‡ aupən,
kəni ik onatol uək rəha pris nian rəfin,
matuvən matuvən naunun tɨkə.”
18 Kəmələhu kalɨn Lou aupən, mətəu-inu rəhan nəsanəniən
tɨkə, in təsasiruiən, ko təsoliən nati kəti.§
19 Mətəu-inu Lou əha, təruru nələhu əhruahruiən nati kəti.*
Kəni rəueiu əha, noliən pɨsɨn kəti iətəm təuvɨr mapirəkɨs, in
tɨnos nɨmein, məmə kitah okotələhu=pən rəhatah nətəlɨgiən
lan. Kəni in suaru rəhatah u, o nuvəniən iuəkɨr o Uhgɨn.†
20 Uhgɨn təməni əskasɨk məmə Krɨsto in otol uək rəha pris
matuvən matuvən naunun tɨkə, kəni təmos nonauvɨl ohni,
məmə rəhan nəghatiən otəfɨgəm. Mətəu təməsosiən nonauvɨl
lanəha o pris mɨn aupən.
21 Mətəu Uhgɨn təmos əmə nonauvɨl nian Iesu təmuva pris.
Nauəuə Rəha Uhgɨn tətəni məmə,
“Iərmənɨg təmos nonauvɨl kəti,
kəni ko otəsəuhliniən nətəlɨgiən rəhan.‡
In tətəni məmə,
‘Ik onəkol uək rəha pris nian rəfin,§
matuvən matuvən naunun tɨkə.’ ”
22 Uhgɨn təmos nonauvɨl lanəha, matol məmə Iesu tuva mol
suaru iətəm tatol kitah kotəhrun əsas məmə nəniəskasɨkiən
rəha nasiruiən in təuvɨr, mapirəkɨs nəniəskasɨkiən u aupən.*
23 Aupən, pris mɨn ilah tepət, mətəu-inu kətiəh tol uək
matuvən matuvən mɨmɨs ko, kəti tos nɨmein, mol uək matuvən
matuvən, mɨmɨs mautol əmə lanəha. Ilah kəsotol itulɨniən uək.
24 Mətəu Iesu, in otos uək rəha pris rəhatah matuvən
matuvən naunun tɨkə, mətəu-inko, in tətatɨg itulɨn.
25 Tol lanəha, in təhrun nosmiəgəh itulɨn agɨniən itah
u, kotɨlpɨn itah min məmə kəhuvən o Uhgɨn, mətəu-inu in
tətəmiəgəh itulɨn mətəghati rəhatah lan kəm Uhgɨn.†

---

† **7:16** Jon 1:4; 5:26; Hip 7:25 ‡ **7:17** Jen 14:18; Sam 110:4; Sek 6:13; Hip 5:6,10; 6:20; 7:1-22 § **7:18** Rom 8:3; Kəl 3:21; Hip 9:9; 10:1 * **7:19** Rom 3:20 † **7:19** Hip 4:16; 10:22; Jem 4:8 ‡ **7:21** 1Saml 15:29; Mal 3:6 § **7:21** Sam 110:4; Hip 5:6; 6:20; 7:17 * **7:22** Luk 22:20; Hip 8:6; 12:24 † **7:25** Rom 8:34; 1Jon 2:1

26 O nati u inu, in pris asoli agɨn‡ iətəm in təhmen o nasiruiən
e tah. In tasim, kəni məhruahru vivi, in təsoliən noliən
tərah. In tol pɨsɨn agɨn e nətəm kautol təfagə tərah, kəni in ilɨs
tapirəkɨs ilah əpəha e negəu e neai.
27 In tol pɨsɨn e pris asoli agɨn mɨn u aupən. Nian rəfin, e
nian ilah kautol sakrifais rəha nian əha, kotəkeikei motaupən
mautol sakrifais o nafəl rəkɨsiən təfagə tərah rəhalah.§ Uərisɨg
lanko, ilah kəpanotol mɨn sakrifais kəti mɨn, o nafəl rəkɨsiən
təfagə tərah rəha nətəmimi mɨn.* Mətəu nian Iesu tategəhan
məmə in otol sakrifais aru e rəhan nəmiəgəhiən, o noliən tərah
mɨn rəha nətəmimi,† kəni mau kətiəh əmə‡ in təhmen məuaou.
28 Lou in tətəfəri pris mɨn nətəm kəsotəhmeniən.§ Mətəu
nonauvɨl rəha Uhgɨn, iətəm tatuərisɨg e Lou, in tətəfəri Nətɨn
u,* iətəm təuvɨr məhmen agɨn† o noliən uək u, matuvən nau-
nun tɨkə.

8

Iesu in pris asoli agɨn təuvɨr mapirəkɨs

1 Kitah kəutəghati e nati u,* mətəu nəukətɨn tol lanu. Kitah
kautos pris asoli agɨn kəti, təhruahru əmə e iətəmi u iəmatəni.†
In tɨnətəharəg rəkɨs‡ e nɨkalɨn maru rəha Iətəmi asoli əpəha ilɨs
e negəu e neai, ikɨn ima rəha nepətiən mɨne nɨsiaiən.
2 In tatol uək əpəha Ikɨn Tasim Ikɨn e negəu e neai, inu Nima
Tapolɨn pəhriən§ iətəm Uhgɨn əmə təmiuvi. Səniəmə iətəmimi
iətəm təmiuvi Nima Tapolɨn əha.*†
3 Kəməfəri rəfin pris asoli agɨn mɨn u aupən, məmə okautəfən
natimnati mɨn kəm Uhgɨn, kəni mautol sakrifais. E suaru
kətiəh əmə, rəhatah u pris asoli agɨn, in mɨn otəkeikei məfən
sakrifais kəti kəm Uhgɨn.‡
4 Nəmə in tətatɨg əha e nəhue nɨftəni u, kəni ko səniəmə
in pris kəti, mətəu-inu pris mɨn əpəha ikɨn kəutatɨg nətəm
kautəfən natimnati kəm Uhgɨn, təhmen əmə məmə inu Lou
təməni mɨne.
5 Pris mɨn u, ilah kautol rəhalah uək e narmɨ nimə əmə iətəm
tatɨsɨkəuvɨn§ natimnati mɨn iətəm tətatɨg e negəu e neai. Tol

‡ **7:26** Hip 2:17; 4:14; 6:20; 8:1 § **7:27** Lev 9:8; 16:6, * **7:27** Lev 9:15; 16:15; Hip 5:1,3 † **7:27** Efəs 5:2 ‡ **7:27** Rom 6:10; Hip 9:12,26,28; 10:10; 1Pitə 3:18 § **7:28** Hip 5:1-2 * **7:28** Hip 1:2 † **7:28** Hip 2:10 * **8:1** Hip 1:3; 2:17; 3:1; 4:14; 6:20; 7:26; 9:11; 10:12; 12:2 † **8:1** Hip 7:24-28 ‡ **8:1** Afin-to futnot e 1:3 § **8:2** Hip 3:6; 10:21; 1Pitə 2:5; Nəh 13:6 * **8:2** Nəkeruh məmə e nauəuə u iətəmi təmətei in tətəsal uərisɨg=pən e Nima Tapolɨn Rəha Uhgɨn aupən, in aupən e Nimə Rəha Uhgɨn rəha Solomən. In tətəghati nəkeruh nəmə inu katol əhanəh sakrifais kətan lanko, nati əpnapɨn in tətətei nauəuə uərisɨg e AD 70, mətəu-inu in təmɨtəlɨg=pən uərisɨg e nətəligiən rəhan e nətuəuiniən rəha natimnati mɨn əha. † **8:2** Hip 9:11,24 ‡ **8:3** Hip 9:14 § **8:5** Kol 2:17; Hip 9:23

lanəha nian Uhgɨn təməni=pən kəm Mosɨs aupən, məmə otem
Nima Tapolɨn Asim, in təməni məmə,
"Onəkəkeikei mateh vivi məmə onəkol natimnati mɨn u
təhruahru təhmen əmə e rəhak mak iətəm iəmol mətəgətun
rəkɨs ik lan əpəha ilɨs e nɨtəuət asoli."*
6 Mətəu rəueiu, Iesu, pris asoli agɨn u rəhatah, in tɨnos rəhan
uək iətəm təuvɨr pɨk agɨn mapirəkɨs uək rəha pris mɨn aupən.
Kəni e noliən kətiəh əmə, Iesu in suaru rəha nəniəskasɨkiən vi
rəha nasiruiən u iətəm in təuvɨr mapirəkɨs nəniəskasɨkiən əuas
rəha nasiruiən, mətəu-inu nəniəskasɨkiən vi u, in tətəhtul-pəri
e nəghatiən mɨn iətəm kotəuvɨr motapirəkɨs.†
7 Nəmə nəniəskasɨkiən əuas təməhmen pəhriən agɨn, kəni
Uhgɨn təməsəniən məmə nəniəskasɨkiən vi otuva mos nɨmein.
Mətəu nəniəskasɨkiən u əuas təsəhmeniən,‡ tol lan əha,
nəniəskasɨkiən vi təkeikei muva.
8 Mətəu Uhgɨn təmeruh nərahiən rəha nətəmimi, kəni məni
məmə,
"Nian əha ikɨn otəpanuva,
iətəm iəu, oiəkol nəniəskasɨkiən vi rəha nasiruiən rəha
nəuanɨləuɨs mɨn rəha Isrel mɨne nəuanɨləuɨs mɨn rəha
Juta.
9 Nəniəskasɨkiən rəha nasiruiən u,
in otol pɨsɨn agɨn e nəniəskasɨkiən əuas rəha nasiruiən,
iətəm iəu iəmol kəm tɨpɨlah mɨn aupən,
e nian u iətəm iəu iəmos nəhlmɨlah matit ilah mohiet rəkɨs Ijɨp.
Oiəkol nəniəskasɨkiən vi rəha nasiruiən,
mətəu-inu ilah kəməsotaskəlɨmiən nəniəskasɨkiən u iətəm iəu
iəmol kəm lah aupən,
kəni tol məmə iəu iəməpəh ilah məuhlin=pən nəmtahk kəm
lah.§
10 Kəni iəu, Iərmənɨg, iətəni pətɨgəm məmə,
e nian iətəm otəpanuva,
iəu oiəkol nəniəskasɨkiən vi kəti rəha nasiruiən* kəm
nəuanɨləuɨs mɨn rəha Isrel.
Oiəkəfən rəhak lou mɨn e rəhalah nətəligiən,
kəni iəkətei rəkɨs=pən e nɨkilah,†
kəni iəu iəkuva mol Uhgɨn əhruahru rəhalah,
kəni ilah okəhuva motol rəhak əhruahru nətəmimi.‡
11 Ilah kəti ko təsuvəniən məgətun nətəm iman ikɨn məmə,
'Ik onəkəkeikei məhrun Iərmənɨg u.'
Kəni iətəmimi kəti ko təsuvəniən məni=pən nəghatiən u kəm
pian,
mətəu-inu ilah rəfin okotəhrun iəu,§

---

* **8:5** Eks 25:40 † **8:6** Hip 8:8-13; Luk 22:20; Hip 7:22; 9:15; 12:24 ‡ **8:7** Hip 7:11,18; 10:1 § **8:9** Eks 19:5-6 * **8:10** Rom 11:27 † **8:10** Lou əuas mɨn u, kəmətei=pən e kəpiel keiu kuepin-epin. 2Kor. 3:3; Hip 10:16 ‡ **8:10** Esik 11:20 § **8:11** Aes 11:9; Jon 6:45

tətuəuin e nətəmi əpnapin min
muvən mətəuarus=pən nətəm kautos nərgin asoli min.
12 Mətəu-inko, iəu, oiəkasəkəhruin ilah o rəhalah noliən min
iətəm təsəhruahru aginiən.
Iəu oiəkafəl rəkis noliən tərah min rəhalah,
kəni iəu oiəkalu e noliən tərah min rəhalah.”*†
13 Nian Uhgin tətəghati e nəniəskasikiən rəha nasiruiən
u, məmə in nəniəskasikiən vi, in tətəni məmə tateruh
nəniəskasikiən rəha nasiruiən aupən, tinəuas rəkis, məmə
ko təsoliən min nati kəti əha rəueiu. Kəni nati u tinəuas u ko
təsol miniən nati kəti, otəsuvəhiən təsatig miniən.

9

Ikin Tasim Ikin e nəhue niftəni mine Ikin Tasim Ikin e negəu e neai

1 Kəni e nəniəskasikiən rəha nasiruiən iətəm təmaupən matig,
nətəm Isrel kəmotəkeikei motohtəu=pən suaru əhruahru min
o nəfakiən. Kəni Nima Tapolin Asim, in rəha nəhue niftəni əmə
u.
2 Nətəmi aupən u, kəmotiuvi Nima Tapolin Asim u,* mautol
nəuan kəti əpəha nəlugin əhruahru, kəmotətihli nəuan keiu.
Nəuan iətəm tətaupən lan, kautəni məmə Ikin Tasim Ikin.† E
nəuan əha, kəmotələhu=pən nati kətaharu-pəri lait lan‡ ikin,
mine tepil kəti iətəm kəmələin-pəri piret asim min lan.§
3 Kəmiuvi pəsig=pən napən e nəuan uərisig, kəni nəuan əha,
kətəni məmə, “Ikin Tasim Agin Ikin.”*
4 Ikin əha, nati kəti əha ikin kəmol e aiən u kol tətoraip-
oraip, iətəm katəmki=pən nati pien-pien lan, katuvan. Kəni
ikin əha, Bokis rəha Nəniəskasikiən Rəha Nasiruiən† tətəharəg
əha ikin. Bokis u kəmol e nigi, kəni kəuveg e aiən u kol tətoraip-
oraip. Kəni e nipəgnəua Bokis əha, pətəl kəti əha ikin kəmol e
aiən u kol tətoraip-oraip, kəmargin=pən piret u mana,‡ nəuan
nəuvetin ikin. Konu kəmələhu=pən min kasikin rəha Eron e
Bokis u, kasikin u aupən Uhgin təmol teviə min.§ Kəni kəpiel
mil keiu əha ikin, iətəm kuepin-epin, kəmətei rəkis=pən Lou
ilah ten e lau.*

---

* **8:12** Aes 43:25; 64:9; Maeka 7:19; Hip 10:17; Jer 31:31-34 † **8:12** Hip 10:16
* **9:2** Eks 25:8,9 † **9:2** Eks 26:33,34 ‡ **9:2** Eks 25:31-40; Jon 8:12; Nəh 1:20 § **9:2** Eks 25:23-29; Jon 6:35,48 * **9:3** Eks 26:31-33 † **9:4** Bokis rəha Nəniəskasikiən Rəha Nasiruiən u, in “Covenant Box,” uə “Bokis we i Saen blong Promes.” Eks 25:10-22 ‡ **9:4** E nian rəha Mosis, Uhgin təməfən piret təmsipən e neai, nərgin u mana. Eks 16:31-33; Jon 6:48-51. § **9:4** Nam 17:1-10 * **9:4** Eks 31:18

5 Kəni ilis e rəhn-kapə Bokis u, narmi Jerəb rəha
Nəhagəhagiən,† ilau keiu əha ikin. Kətiauvi pəsig nimənəlilau
o Ikin Katilpin Niəməha rəha Uhgin Ikin.‡§ Mətəu ko iəsəniən
natimnati min u, mətei əlkələh.
6 Nian kəmotəlin vivi rəfin natimnati min u, pris min
kotəhrun nuvəniən imə miet e nəuan iətəm tətaupən nian ilah
kautol uək rəha nəfakiən.*
7 Mətəu pris asoli agin, in əmə təhrun nuvəniən imə e
Ikin Tasim Agin Ikin. Mətəu ko təsuvəniən nian rəfin.† In
təhrun nuvəniən nian kətiəh əmə e nu min rəfin.‡ Kəni nian
in tatuvən, in təkeikei mos nirə, kəni mol sakrifais lan o
noliən tərah rəhan,§ kəni matig mol min o noliən tərah rəha
nətəmimi,* iətəm ilah kotəruru məmə kautol təfagə tərah.
8 Kəni e natimnati min u, Narmin Rəha Uhgin tətəgətun
məmə, nian Nima Tapolin Asim aupən təmətəhtul əhanəh,
kəni suaru† tikə əhanəh o tah o nuvəniən e Ikin Tasim Agin
Ikin.
9 In təhmen əmə e narmi nati kəti‡ iətəm tətəgətun e nian
u iətəm kotatig lan u rəueiu. Natimnati min iətəm pris min
kautəfən kəm Uhgin, mautol sakrifais lan kəm in,§ natimnati
min u, kəsotəhmeniən o nələhu əhruahruiən niki nətəmimi
nətəm kəutəhuva o nəfakiən.
10 Mətəu-inu nəfakiən əuas aupən, in tətəgətun əmə
suaru min iətəm kautəni pik noliən rəha nauəniən* mine
nəmnimiən† mine neikuasiən.‡ Natimnati min u, ilah nati
rəha nipətitəmi əmə. Mətəu noliən min əha, ilah katipə figəm
əmə kəti rəha nətəmimi, matuvən mətəuarus=pən nian Uhgin
otəuhlin natimnati min rəfin kəhuva motivi min.§

Nimisiən rəha Iesu
in sakrifais kəti iətəm in təuvir mapirəkis agin

---

† **9:5** Jerəb mil u ilau, kətəni məmə Jerəb mil rəha Nəhagəhagiən, mətəu-inu nəhagəhagiən asoli rəha nəuviriən mine nəsanəniən rəha Uhgin tətatig e nəlugin e lau. Nian nəuvein ilau katuos nəhagəhagiən rəha Uhgin mətian əha kəti. (Esik 1:4-21; 10:9-22; Sam 18:10) ‡ **9:5** Ikin Katilpin Niəməha rəha Uhgin Ikin, inko, rəhn-kapə Bokis rəha Nəniəskasikiən ilis ikin. Ikin əha, nəhagəhagiən asoli rəha nəuviriən mine nəsanəniən rəha Uhgin tətatig ikin. Nətəmimi kotəruru nuvəniən imə Ikin Tasim Agin Ikin məmə okeruh nati min u, mətəu pris asoli agin əmə. Kəni in təsuvəniən nian rəfin. Nian kətiəh əmə e nu kətiəh tatuvən. Pris asoli agin təhrun nuvəniən imə Ikin Tasim Agin Ikin, in təmki nirə rəha sakrifais kəni muvən kəni mol nirə təfələfəl=pən e rəhn-kapə bokis u. Noliən əha, in nəmtətiən təuvir kəti, iətəm tətəgətun məmə nətəmimi okotəkeikei mohmis o rəhalah noliən tərah min. Mətəu e nimisiən rəha sakrifais iətəm nirə in nəmtətiən lan, in tatilpin niəməha rəha Uhgin.

§ **9:5** Eks 25:17-22; Hip 4:16 * **9:6** Nam 28:2-4 † **9:7** Lev 16:2 ‡ **9:7** Lev 16:34 § **9:7** Lev 16:3,11,14; Hip 5:3 * **9:7** Lev 16:15 † **9:8** Luk 23:45; Jon 14:6; Hip 10:19-20 ‡ **9:9** Hip 10:1-2 § **9:9** Hip 5:1; 8:3 * **9:10** Lev 11:2-23 † **9:10** Nam 6:3; Kolosi 2:16 ‡ **9:10** Lev 11:25,28,40 § **9:10** "Nian Uhgin otəuhlin natimnati min rəfin kəhuva motivi min" tətəghati e nian Kristo təmimis o noliən tərah.

11 Mətəu rəueiu əha, Kriſto tiſnuva rəkiſ, kəni in pris asoli agiſn iətəm təməmki natimnati təuviſr miſn, miſnuva.* Kəni in
təmuvən imə e Nima Tapoliſn Asim iətəm təuviſr təhmiſn miſn,
mapirəkiſ iətəm təmaupən.† Nimə əha, in səniəmə nati kəti
iətəm nətəmimi kəmotol, kəni səniəmə nati kəti rəha nəhue
niftəni u.
12 Nian Kriſto təmuvən imə e Ikiſn Tasim Agiſn Ikiſn,
təməsuvəniən e nu miſn rəfin, təhmen e pris asoli agiſn miſn
aupən kəmautol. In təmol mau kətiəh əmə, kəni təhmen,
mətəu-inu in təsosiən niſra nəni miſne niſra kau muvən imə
məmə otos rəkiſ təfagə tərah. Kəpə, in təmos aru əmə niſran,
muvən imə, kəni in əmə təmətəou nəhmtitah miſtiſs itah e təfagə
tərah miſn.‡
13 E noliən rəha nəniəskasiſkiən rəha nasiruiən aupən,
kəmol=pən niſra nəni miſne kau, uə nəuanəhmtau e kau iətəm
kəmuvan əhtuv e oltə, kol=pən e iətəmi kəti iətəm tamiſkmiſk e
nəhmtiſ Uhgiſn məmə niſpətiſn taruətuəh, namiſkmiſkiən tiſkə lan.
14 Mətəu niſra Iesu§ in tatos nəsanəniən asoli tapirəkiſs natim-
nati miſn u.* Kriſto in təmol aru sakrifais lan, e nəsanəniən
rəha Narmiſn iətəm tətatiſg ituliſn. In sakrifais kəti iətəm
təhruahru agiſn, nərahiən kəti tiſkə lan. Tol lanəha, kəni niſran
in tatos nəsanəniən, təhmen o nafəliən niſkitəmah† o noliən
miſn iətəm kotəhrun niti-pəniən itəmi e niſmiſsiən, məmə itəmah
onəkotəfaki əmə kəm Uhgiſn iətəm tətəmiəgəh.‡
15 O natimnati miſn u iətəm Iesu təmol, in suaru o nosiən
nəniəskasiſkiən vi rəha nasiruiən.§ Uhgiſn təmauiſn e nətəmimi
rəhan, kəni məni əskasiſk kəm lah məmə natimnati təuviſr miſn
u, in rəhalah. Kəni natimnati miſn u, ko kəsohkəiən nian
kəti,* mətəu okəutatiſg ituliſn. Ilah okotos natimnati miſn u,
mətəu-inu rəueiu niſmiſsiən rəha Kriſto in tiſnətəou rəkiſs nəhmtiſ
təfagə tərah rəha nətəmimi miſn u nətəm kəmotatgəhli Lou
rəha nəniəskasiſkiən rəha nasiruiən iətəm təmaupən matiſg.
16 Nəmə Iesu təsiſmiſsiən lanəha, kəni rəhan nətəmimi
okəsotosiən natimnati təuviſr miſn iətəm in təmənəniəkiſs məmə
rəhalah. Mətəu-inu nəmə iətəmi kəti tol nəniəskasiſkiən
kəti məmə rəhan natimnati otuvən o iətəmi piſsiſn kəti nian
in otiſmiſs, kəni iətəmi u in otəkeikei miſmiſs piſpiſm, konu
nəniəskasiſkiən rəhan in otətatiſg mətəmiəgəh.
17 Nəniəskasiſkiən kəti tol lanəha, təsatiſgiən məsəmiəgəhiən
nian iətəmimi təməni tətatiſg əhanəh. Rəhan nəniəskasiſkiən in
otətatiſg matəmiəgəh əmə nian in tiſniſmiſs rəkiſs.
18 O natimnati miſn u, e nəniəskasiſkiən rəha nasiruiən
aupən, niſra nati miəgəh kəti təkeikei maiəh, təgətun məmə

* **9:11** Hip 10:1 † **9:11** Hip 8:2; 9:24 ‡ **9:12** Rom 3:25 § **9:14** 1Pitə 1:2,18-19
* **9:14** Hip 10:4 † **9:14** Sek 13:1; Hip 10:2,22; 1Jon 1:7 ‡ **9:14** Tait 2:14 § **9:15** Luk 22:20 * **9:15** Hip 10:34

nati kəti təmɨmɨs, kəni otol məmə nəniəskasɨkiən in tətəmiəgəh
mətatɨg.
19 Tol lanəha, nian Mosɨs in təməni pətɨgəm rəkɨs nəghatiən
mɨn rəfin rəha Lou kəm nətəmimi, kəni uərisɨg lan, in təmos
nɨmeimei sipsip kəmol tərarəuv mɨne nəhlmɨ nɨgi u hisop,
məuveri=pən e nɨra nəti kau mɨne nɨra nəni mɨne nəhu, kəni
morarəgrəg=pən nɨrə e nauəuə rəha Lou mɨne nətəmimi mɨn.†
20 Kəni in təməni=pən kəm lah məmə, "Inu nɨra nati miəgəh
kəti iətəm təmɨmɨs o noliən nəniəskasɨkiən rəha nasiruiən rəha
Uhgɨn tətatɨg mətəmiəgəh. Kəni itəmah nəkotəkeikei mautɨsiai,
mautol nəuian."‡
21 E noliən kətiəh əmə, Mosɨs təmol=pən nɨrə e Nima Tapolɨn
Asɨm mɨne natɨmnati mɨn iətəm kəmos o nəfakiən.
22 Lou tətəni məmə pris otəkeikei matol=pən nɨrə e na-
tɨmnati tepət, iuəkɨr natɨmnati rəfin, məmə ilah okotasɨm.
Kəni nəmə nɨrə təsaiuiən ohni, kəni Uhgɨn ko təsafəliən təfagə
tərah.§
23 Tol lanəha, nɨrə rəha noliən sakrifais, in təmaiəh o noliən
natɨmnati mɨn u kotasɨm. Mətəu Nima Tapolɨn Asɨm mɨne
natɨmnati mɨn rəhan əha ikɨn, ilah narmɨ natɨmnati mɨn əmə*
iətəm tatəpsen=pən natɨmnati iətəm kəutatɨg e negəu e neai.
Mətəu nəfakiən o natɨmnati iətəm tol nɨpəti nati agɨn mɨn,
iətəm kəutatɨg e negəu e neai, nɨra nati miəgəh təsəhmeniən
o noliən ilah kotasɨm. Okəkeikei kol sakrifais kəti iətəm təuvɨr
mapirəkɨs.
24 Iesu in təsuvəniən imə e Ikɨn Tasɨm Ikɨn rəha nəhue nɨftəni
u, iətəm nətəmimi əmə kəmotol. Nimə kəha, in narmɨ nati əmə
rəha Ikɨn Tasɨm Ikɨn pəhriən əpəha ilɨs e negəu e neai. Mətəu
Iesu təmuvən e negəu e neai, kəni rəueiu əha in tətəhtul e
nəhmtɨ Uhgɨn, kəni nɨmɨsiən rəhan in sakrifais rəhatah matos
nɨmeitah.†
25 Kəni nian Iesu təmol aru sakrifais e rəhan nəmiəgəhiən,
in rəhan noliən tol pɨsɨn e pris asoli agɨn u aupən. E
nəniəskasɨkiən rəha nasiruiən u aupən, pris asoli agɨn
otəkeikei muvən imə e Ikɨn Tasɨm Agɨn Ikɨn kəni mos nɨra
nati miəgəh, səniəmə nɨran aru, mol sakrifais lan. Təkeikei
matol lanəha e nu mɨn rəfin. Mətəu Krɨsto təmuvən e Ikɨn
Tasɨm Agɨn Ikɨn e negəu e neai, təmos aru nɨran kəni mol
sakrifais lan mau kətiəh əmə kəni tɨnəhmen.
26 Nəmə Krɨsto təmatol sakrifais lanəha e nu mɨn rəfin,
təhmen e pris mɨn u aupən, in otəkeikei mətəu nahməiən nian
tepət tətuəuin e nian Uhgɨn təmol nɨftəni. Mətəu rəueiu, kitah
kɨnotatɨg e naunun nian, in təmiet pətɨgəm=pa mau kətiəh
əmə,‡ məmə otol aru sakrifais e rəhan nəmiəgəhiən o nos
rəkɨsiən təfagə tərah. Kəni rəhan sakrifais, in naunun.

---

† **9:19** Eks 24:6-8 ‡ **9:20** Eks 24:8; Luk 22:20 § **9:22** Lev 17:11 * **9:23** Hip 8:5 † **9:24** 1Jon 2:1; Rom 8:34 ‡ **9:26** Hip 9:12,28

27 Kitah nətəmimi, Uhgin tinələhu nian əhruahru rəhatah
kətiəh kətiəh məmə okohmis lan, mau kətiəh əmə. Kəni uərisig
lanko, in otakil rəhatah noliən min.§
28 Kəni Kristo təmol aru sakrifais lan, mau kətiəh əmə,*
məmə in otatipə e təfagə rəha nətəmimi tepət.† Kəni uərisig,
nian otatitəlig=pa min,‡ in otəsuvaiən min o nos rəkisiən təfagə
tərah. Kəni nətəmimi nətəm kəutəhtahnin, nəumis tus ilah
ohni, ilah u, Kristo otəsuva miniən məmə in otakil ilah, mətəu
otuva min məmə in otosmiəgəh ilah.§

10

Sakrifais rəha Iesu, təmol nian kətiəh əmə, kəni in tinəhmen

1 Natimnati min rəha Lou, ilah kotəhmen e narmi nati* iətəm
otəsuvəhiən kəhuva, mətəu ilah səniəmə nipəti nati. E nu
kətiəh kətiəh min rəfin pris min kotəkeikei mautol əmə sakri-
fais lanko. Mətəu nati əpnapin məmə ilah kautol sakrifais,
mətəu Lou in təruru noliən nəfaki min nətəm kəhuva o Uhgin
kotəhruahru e nəhmtin, mətəu-inu ilah narmi sakrifais agin
əmə, mətəu ilah səniəmə nipəti nati.
2 Nəmə sakrifais min ilah kotəhmen, motəhrun noliən
nətəmimi kotəhruahru. Kəni nəfaki min kotəhrun nələhuiən
motəpəh noliən rəha sakrifais, mətəu-inko nikilah tinəruən
rəkis mau kətiəh əmə təhmen. Kəni nəmə tinafəl rəkis nikilah
lanəha, kəni ilah kəsotətəu miniən tərah o rəhalah noliən
tərah. Mətəu, kəpə, ilah kautətəu əhanəh tərah.
3 Tol lanəha, e nu min rəfin, ilah kautol pau sakrifais, mətəu
nati u tatol əmə məmə ilah ko kəsotaluiən e noliən tərah min
rəhalah,
4 mətəu-inu nira nəni mine kau in təruru agin nos rəkisiən
təfagə tərah.†
5 Tol lanəha, nian Kristo tuva e nəhue niftəni, in təməni=pən
kəm Uhgin məmə,
"Ik nəkəpəh sakrifais min mine natimnati min kəutəfinə kəm
ik.
Mətəu ik nəmol=pən nipətik kəti məmə iəkuvən lan."‡
6 Kəmotuvan əhtuv natimnati e oltə təhmen e nəfakiən
rəhalah otuvnə ohnik,
kəni mautol sakrifais o nafəl rəkisiən təfagə.
Mətəu nati əpnapin kautol lanəha,
mətəu kəsotoliən məmə nikim tagiən o lah.
7 Kəni iəu iətəni məmə,
"Kəmətei nəghatiən kəti tətatig e Nauəuə Rəha Uhgin iətəm
tətəghati lak məmə,

§ **9:27** 2Kor 5:10 * **9:28** Hip 7:27; 9:12,26; 10:10 † **9:28** Aes 53:12 ‡ **9:28** Mat 16:27 § **9:28** 2Tim 4:8 * **10:1** Kol 2:17; Hip 8:5 † **10:4** Hip 9:12-14 ‡ **10:5** Hip 2:14; Sam 40:6-8

‘Uhgin, iəu u, iəmuva o noliən rəham nətəligiən.’ ”§
8 E nəghatiən u aupən ikin, Kristo təmaupən məni məmə,
“Ik nəkəpəh sakrifais min
mine natimnati min iətəm kautəfinə kəm ik,
mine natimnati min iətəm katuvan əhtuv e oltə,
mine sakrifais min iətəm katol o nafəl rəkisiən təfagə.
Natimnati min u, ik nəkəpəh,
kəni kəsoliən məmə nikim tagiən o lah,”
(nati əpnapin məmə ilah kautohtəu=pən suaru iətəm Lou təməni.)
9 Kəni uərisig, Kristo tətəni min məmə, “Iəu u, iəmuva məmə iəkol nətəligiən rəham.” E nəghatiən u rəhan, in tatoh rəkis nəniəskasikiən əuas rəha nasiruiən, məmə in otələhu nəniəskasikiən vi rəha nasiruiən kəti.
10 Kəni Iesu Kristo təmol nətəligiən rəha Uhgin tol lanu. In təmol sakrifais aru e nipətin,* mau kətiəh əmə,† məmə otol kitah kotasim, kitah u rəhan min nətəmimi.‡
11 Nian rəfin, pris min ilah kautəhtul mautol uək rəha nəfakiən, mautol sakrifais, mautol nati kətiəh əmə nian rəfin, o nafəl rəkisiən noliən tərah. Mətəu sakrifais min u, ilah kəsotəhmen aginiən o nos rəkisiən təfagə tərah nian kəti.
12 Mətəu pris u rəhatah, tinol rəkis rəhan sakrifais mau kətiəh əmə, kəni sakrifais əha in təhmen məuaou o nafəl rəkisiən noliən tərah rəha nətəmimi tatuvən matuvən naunun tikə. Kəni nian tinələhu rəkis lanəha rəhan sakrifais, kəni in tinətəharəg§ e nəhlmi Uhgin maru, ikin ima nepətiən mine nisiaiən.
13 Kəni ikin əha, in tətəhtahnin əmə məmə Uhgin otol rəhan tikimir min kotəhmen e napən iətəm tətafəl nəhlkin lan,*
14 mətəu-inu e noliən sakrifais mau kətiəh əmə əha, Kristo təmol məmə rəhan nətəmimi nətəm Uhgin təmələhu məmə rəhan, ilah min u kinotəhruahru e nəhmtin, matuvən matuvən, naunun tikə.
15 Kəni Narmin Rəha Uhgin, in min tətəni-vivi natimnati min u kəm tah. In təməni məmə,
16 “Iərmənig tətəni məmə,
‘Nian iətəm otəpanuva,
oiəkol nəniəskasikiən vi rəha nasiruiən kəm rəhak nətəmimi tol lanu lan.
Iəu oiəkəfən lou min rəhak e nikilah,

---

§ **10:7** Mat 26:39 * **10:10** Hip 2:14 † **10:10** Hip 7:27 ‡ **10:10** Hip 10:14; Efəs 5:26 § **10:12** Pris min, ilah kautəhtul əmə nian ilah kinotol rəkis sakrifais min rəhalah, mətəu-inko rəhalah sakrifais min ko təsoliən naunun nian kəti. Mətəu Iesu in təməharəg, mətəu-inu in, rəhan sakrifais, tatol nian kətiəh əmə o nafəliən rəhatah noliən tərah min. Rəhan sakrifais in təhmen agin mapirəkis. Kəni Iesu tətəharəg itulin. Eruh min-to Hip 1:3; 7:26-27; 9:12; 9:25-26; 10:11-14. * **10:13** Afin-to futnot e Hip 1:13

kəni oiəkətei rəkis=pən e nətəligiən rəhalah.’ ”†
17 Kəni in tətəni min məmə,
“Iəu oiəkalu e rəhalah noliən tərah min,
kəni nikik otəsəhti miniən noliən min rəhalah nətəm
kəutatgəhli Lou.”‡
18 Nian Uhgin tətafəl rəkis noliən tərah min rəha iətəmi kəti,
kəni tol məmə ko təsəhmeniən, məmə in otol min sakrifais
tuvən kəm Uhgin ohni.

Pəh kotəhtul əskasik
e rəhatah nəhatətəiən

19 Piak min mine nəuvinik min. Tol lanəha, kəni nira Iesu
təmol məmə kitah kotəhrun nuvəniən imə Ikin Tasim Agin
Ikin, kəni məsotəginiən.
20 Rəueiu əha, Iesu in təmətei suaru vi kəti, iətəm tətəmiəgəh.
In təməhapu napən iətəm tətəhkulpəsig Ikin Tasim Agin Ikin,
tətəgətun=pən nipətin. Kəni mol suaru vi u rəhatah məmə
kitah kotəhrun nuvən-pəniən ikin, məhuvən o Uhgin.§
21 Kəni pris asoli agin rəhatah, in iətəmi asoli iətəm
tətarmənig* e nimə rəha Uhgin, inu rəhan nətəmimi.†
22 Tol lanu, pəh kəhuvən iuəkir e nəhmti Uhgin,‡ e nikitah
iətəm təriauəh e nəhatətəiən pəhriən. Mətəu-inu Kristo
təmol=pən niran e nikitah məmə kitah okotasim.§ Kəni in
təməueiu rəkis nipətitah e nəhu əhlan, in əmə in əmə.*
23 Kitah kotəni məmə kəmotələhu=pən nətəligiən rəhatah e
Kristo. Tol lanəha, pəh kotəhtul məha-məha lan, məsotəlauəl-
auəliən, mətəu-inu kitah kotəhrun nahgəliən e rəhan
nəghatiən min iətəm təməni əskasik rəkis kəm tah.
24 Pəh kotəhgi-pəri nətəligiən rəhatah min, məmə kitah oko-
tolkeikei kitah min, kəni mautol təuvir agin kəm tah min
tatuvən təhmin min lanəha.
25 Təsəuviriən məmə okotəhlman e noliən rəha nuha-
puminiən kitah min. Nətəmimi nəuvein ilah kautol lanəha,
mətəu pəh kitah kautem məha-məha itah min nian rəfin.†
Kəni rəueiu koteruh məmə nian rəha nuvaiən rəha Iesu tətuva
iuəkir, təuvir məmə kitah kautəkeikei e nem əskasikiən itah
min, mautol tətəri təhmin min.
26 Təuvir məmə kautem əskasik itah min lanəha, mətəu-inu
nəmə kitah kinotəhrun rəkis pau nipəhriəniən, mətəu kitah
kautohtəpin suaru pisin mautəkeikei e noliən tərah, kəni tatol
məmə sakrifais kəti min tikə agin o nos rəkisiən təfagə tərah
rəhatah.‡

---

† **10:16** Jer 31:33; Hip 8:10 ‡ **10:17** Jer 31:34; Hip 8:11 § **10:20** Lev 16:2; Mat 27:51; Efəs 2:18; Hip 9:8 * **10:21** Sek 6:13 † **10:21** Hip 3:6 ‡ **10:22** Hip 7:19; Efəs 3:12 § **10:22** Esik 36:25; Hip 9:14; 12:24 * **10:22** 1Pitə 3:21 † **10:25** Hip 3:13 ‡ **10:26** Hip 6:4-8; 2Pitə 2:20-21

27 Kəni nəmə sakrifais kəti min tikə məmə otos rəkis
təfagə tərah rəhatah lanəha, kəni nati kətiəh əmə əha ikin
tətatig. Inko, kitah kautəgin, məutərəmrumin, mətəu-inko
kitah kotəhrun vivi məmə kitah kautəhtahnin əmə nalpiniən
əskasik, mine nigəm asoli rəha niəməha rəha Uhgin iətəm
otəkeikei mus rəhan tikimir min.§
28 E Lou əuas rəha Mosis aupən, nəmə iətəmi kəti tatol nati
əpnapin e Lou matgəhli, kəni iətəmi keiu uə kisil oklləni pətigəm
in, kəni iətəmi u təkeikei mimis. Ko kəsəginiən ohni.*
29 ?Mətəu təhro e iətəmimi u iətəm tatevig-ərain Nəti Uhgin?†
Uhgin təmol nəniəskasikiən rəha nasiruiən kəm tah, kəni nira
Kristo təmol nəniəskasikiən u tətatig mətəmiəgəh.‡ Niran əmə
u, təhrun noliən iətəmimi tasim, kəni in iətəmimi rəha Uhgin.§
? Mətəu təhro e iətəmimi iətəm tateh əpnapin nirə u, məmə
in səniəmə nati asim kəti? ? Narmin Rəha Uhgin in tətəuəri
nəuviriən rəhan kəm nətəmimi, mətəu təhro e iətəmimi iətəm
tətərəkin əfəməh Narmin əha, mətəu mətəuhlin=pən nəmtahn
lan məpəh nəuviriən rəhan? Iətəmi u, təhruahru agin əmə
məmə nalpiniən rəhan in otəskasik mapirəkis nalpiniən rəha
iətəm tətatgəhli Lou rəha Mosis.*
30 Mətəu-inu kitah kinotəhrun rəkis Uhgin u iətəm təməni
məmə,
“Nalpiniən nitai nati, inu uək əmə rəhak.
Kəni iəu oiəkalpin nitai noliən rəhalah təhmen əhmen əmə.”†
Kəni in təməni məmə,
“Iərmənig in otakil noliən rəha nətəmimi rəhan.”‡
31 Uhgin u iətəm tətəmiəgəh mətəsanən agin, tətatig mətatig.
Kəni nəmə kitah kotatig əhanəh e təfagə tərah, kəni in otələs
itah e nəhlmin mol nalpiniən kəm tah. Nati u in nati kəti məmə
okəgin pəhriən lan.
32 Təuvir məmə nikitəmah təhti nian u aupən, nian
nəhagəhagiən təmətasiəgəpin itəmah aupən. E nian u, itəmah
nəmotatig e nəluaginiən asoli e nəmiəgəhiən, kəni in nian
iəkis kəti, iətəm nəmotatig e nahməiən asoli.§ Mətəu itəmah
nəmautəhtul əskasik.
33 Nian nəuvein nətəmimi kəutəni rah itəmah e nəhmti
nətəmimi,* kəni mautol min natimnati tərah min nəuvein
e təmah. Nian nəuvein, itəmah nəmotos mautəhtul=pən o
nətəmi min ko nətəm katol tərah e lah lanəha.
34 Itəmah nəmotos mautəhtul=pən o lah lanəha, kəni
nian kəməhuvən e kaləpus, kəni itəmah nəmotasiru e lah

---

§ **10:27** 2Təs 1:7-9; Hip 12:29 * **10:28** Dut 17:6,7 † **10:29** Hip 6:6 ‡ **10:29** Mat 26:28 § **10:29** Nəh 1:5 * **10:29** Nəmə nətəmimi nəuvein u kəmotəhatətə rəkis e Iesu, konu motatig mohtəlig=pən min e noliən aupən mautol noliən tərah, ilah kautol noliən tərah e fes u tətəghati lan. † **10:30** Dut 32:35 ‡ **10:30** Dut 32:36; Sam 135:14 § **10:32** Fil 1:29,30 * **10:33** 1Pitə 4:14

motətəu tərah o lah e nian iəkis min rəhalah.† Kəni nian nətəmimi kəmotakləh e natimnati min rəhatəmah, kəni itəmah nikitəmah təmagiən əmə, ‡ mətəu-inu itəmah nəmotəhrun rəkis məmə rəhatəmah natimnati nəuvein əha ikin kəutatig e neai, iətəm kotəuvir motapirəkis. Kəni natimnati min u, ko kəsohkəiən nian kəti.§

35 Inəha, in nətəouiən asoli rəhatəmah iətəm Uhgin otəpanəfinə kəm təmah. Kəni mətəu-inko o nati təuvir min əha iətəm kautəməhli aupən e təmah, təsəuviriən məmə onəkotəmkarəpən e nəhatətəiən əskasik rəhatəmah.

36 Itəmah nəkotəkeikei motol rəhatəmah nətəligiən təfəməh,* məmə nəkotol natimnati iətəm Uhgin tolkeikei. Kəni itəmah onəpanotos natimnati min iətəm in təməni əskasik məmə otəfinə kəm təmah.†

37 Mətəu tol lanu lan, inko Uhgin təməni mine məmə,
"Otəsuvəhiən, kəni iətəmi u iətəm tətuva,
in otiet pətigəm=pa, otəsan təlig-təligiən.‡
38 Mətəu rəhak iətəmimi iətəm təhruahru e nəhmtək,
in otətəkeikei e rəhan nəhatətəiən.§
Mətəu nəmə iəkeruh məmə təpəh iəu,
minətan təlig-təlig,
kəni nikik otəsagiəniən ohni."
39 Mətəu kitah u, kəsotoliən lanəha. Kitah ko kəsotan təlig-təligiən məmə Uhgin otərəkin itah. Kəpə. Kitah nətəmimi rəha nəhatətəiən e Uhgin, məmə kitah kautos nəmiəgəhiən.

11

Nəhatətəiən

1 ?Nati nak u, in nəhatətəiən? Kitah kotələhu=pən rəhatah nətəligiən e natimnati min u, iətəm otəpanuva, konu nəhatətəiən rəhatah in tatol məmə kitah okotəhrun vivi məmə natimnati min u, ilah nipəhriəniən. Nati əpnapin məmə kəsotehiən* natimnati min u, mətəu kitah kotəhrun vivi məmə kitah okotos mətəu-inko nəhatətəiən tətəgətun lanəha kəm tah.

2 Kəni Uhgin təməni-vivi nətəmi min u aupən o rəhalah nəhatətəiən.

3 Nəhatətəiən tatol məmə kitah kotəhrun vivi məmə natimnati rəha nəhue niftəni u, Uhgin təməghati əmə, kəni ilah kəmotatig.† Natimnati iətəm kauteruh u rəueiu, in təməsosiən nati kəti iətəm tinatig rəkis mol ilah lan.

4 Epil in təməhatətə əskasik e Uhgin, tol lanəha in təməfən nati kəti kəm Uhgin iətəm təuvir mapirəkis rəha Ken.‡ Kəni

---

† **10:34** Hip 13:3 ‡ **10:34** 1Pitə 4:13 § **10:34** Hip 11:16; 1Pitə 1:4,5 * **10:36** Rom 5:3,4; Hip 12:1; Jem 1:3,4,12; 5:11 † **10:36** Hip 6:15; 9:15 ‡ **10:37** Nəh 22:20 § **10:38** Hab 2:3-4; Rom 1:17; Kəl 3:11 * **11:1** 2Kor 4:18 † **11:3** Jen 1 ‡ **11:4** Jen 4:4-5

mətəu-inu in təməhatətə əskasik e Uhgin lanəha, kəni Uhgin
təməni pətigəm məmə in iətəmi əhruahru kəti, kəni nikin
tagiən o nosiən rəhan natimnati. Kəni nati əpnapin məmə
iətəmi u təmimis rəkis, mətəu noliən rəha nəhatətəiən rəhan in
tətəghati əhanəh kəm tah.§

5 Kəni Inok təməhatətə əskasik e Uhgin, tol lanəha in
təməsimisiən. Uhgin təmos rəkis in e nəhue niftəni u, məmə
otuvən əpəha ilis e negəu e neai. Nətəmimi kəsoteh miniən,
mətəu-inu Uhgin təmos rəkis in.* Mətəu nian Uhgin təməsos
rəkis əhanəhiən, Uhgin təməgətun kəm in məmə nikin tagiən
ohni.
6 Mətəu nəmə iətəmimi təsəhatətəiən e Uhgin, in təsoliən
Uhgin nikin tagiən ohni, mətəu-inu nian iətəmi kəti tolkeikei
məmə otuva o Uhgin,† in otəkeikei məhatətə məmə Uhgin
tətatig, kəni mətətəou nətəmimi min ko nətəm kotalkut o
nəhruniən in.
7 Noa in təməhatətə əskasik e Uhgin. Tol lanəha, nian
Uhgin təmatəni=pən natimnati min kəm in aupən, iətəm
nətəmimi kəsoteruh əhanəhiən,‡ Noa təmatisiai matol nəuian.
Kəni in təmuvləkin negəu asoli kəti§ məmə otosmiəgəh rəhan
min. E rəhan nəhatətəiən, təhmen əmə məmə Noa təmətakil
nətəmimi. Kəni e rəhan nəhatətəiən, Uhgin təmol in təhruahru
e nəhmtin.*
8 Epraham in təməhatətə əskasik e Uhgin. Tol lanəha, e nian
Uhgin təmauin rəkis lan məmə otuvən e nitəni pisin kəti, in
təmol nəuia Uhgin. Niftəni əha, Uhgin təməni əskasik rəkis kəm
in məmə otəfən kəm in. Kəni Epraham təmiet, mətəu in təruru
məmə tatuvən iə mine.
9 Təməhatətə əskasik e Uhgin lanəha, kəni mətatig e niftəni u
iətəm Uhgin təməni əskasik aupən məmə otəfən kəm in.† Mətəu
təmətatig ikin əha e nima tapolin əmə, təhmen e iapispis kəti.
Kəni Aisək mine Jekəp iətəm Uhgin təməfən nəniəskasikiən u
kəm lahal pəti, ilau min kəmətuatig əmə e nima tapolin.‡
10 Epraham təmol lanəha, mətəu-inu in tətəhtahnin məmə
otuvən e taun kəti§ iətəm nəukətin tiəkis, otətatig təfəməh.*
Taun u, Uhgin təmol plan ohni, mol mak e nəmein muvləkin
mələhu, kəni minol rəkis tətatig.†

11 Serə təməhatətə əskasik e Uhgin nati əpnapin məmə in
tinəpətauəhli agin, mətəu Uhgin təməfən nəsanəniən kəm in
məmə in otemək. In təmələs nətin u, mətəu-inu in təməhatətə

---

§ **11:4** Hip 12:24 * **11:5** Jen 5:21-24 † **11:6** Hip 7:19 ‡ **11:7** Hip 11:1
§ **11:7** Jen 6:13-22 * **11:7** Jen 6:9 † **11:9** Uək 7:5 ‡ **11:9** Jen 12:1-8 § **11:10**
Hip 12:22; 13:14 * **11:10** Nəh 21:2,14 † **11:10** Hip 11:16

lan məmə otol nəniəskasikiən rəhan tuva miet pətigəm.‡ §

12 Epraham tinauəhli rəkis təsuvəhiən timis,* mətəu
nəuaniləuis min tepət kəmotsipən lan. Nati əpnapin məmə
in iətəmimi kətiəh əmə, mətəu nəuaniləuis min əha rəhan,
ilah tepət pik, təhmen əmə e məhau min e neai mine nipəkil e
nikalkali nitəhi kəruru nafiniən.†

13 Nətəmi min u, ilah kəmotəhatətə əskasik e Uhgin, mətəu
nian kəmohmis, ilah kəməsotos əhanəhiən natimnati min
u iətəm Uhgin təməni əskasik məmə otəfən kəm lah.‡ Ilah
kauteruh natimnati min u məmə natimnati min kautan isəu
əhanəh o lah, mətəu nikilah tagiən məmə okoteruh.§ Kəni ilah
mautəni pətigəm məmə kautatig e nəhue niftəni u mətəu ilah
kotəhmen əmə e iapispis min əmə.* Nəhue niftəni u, səniəmə
in imalah pəhriən ikin.

14 Nian nətəmimi kəutəghati lanəha, in tətəgətun əsas əmə,
məmə ilah kəutəsal e imalah əhruahru ikin.

15 Rəhalah nətəligiən təsitəlig-pəniən e niftəni rəhalah aupən,
iətəm kinotəpəh rəkis. Nəmə nikilah təhti lanəha, kotəhrun
nitəligiən min, mətəu təsoliən lanəha.†

16 Ilah kotolkeikei imalah iki pisin kəti iətəm təuvir
mapirəkis, inu e negəu e neai.‡ Kəni o nati u, in təsaulisiən§
məmə okəni məmə in rəhalah Uhgin.* Kəni Uhgin təmol
əpenə-penə rəkis e taun kəti† ikin əha o lah.

17-18 Epraham təməhatətə e nəniəskasikiən min iətəm
Uhgin təməni=pən kəm in. Kəni nəghatiən kəti iətəm Uhgin
təməniəkis kəm in tol lanu, "Kəni okəni Aisək u məmə in
nəuaniləuis əhruahru rəham,‡ kəni e Aisək u, oiəkol rəham
nəuaniləuis otepət otepət." Mətəu e nəhatətəiən rəha Epraham,
nian Uhgin təmek askəuvin in, in təməhtul maru əmə məmə
tohamu nətin nəuan kətiəh əmə§ u Aisək məmə otol sakrifais
lan kəm Uhgin.*

19 Mətəu-inu Epraham nikin tətəhti məmə Uhgin təhrun
noliən iətəmimi təmiəgəh min e nimisiən.† Kəni in təmos min
nətin, iuəkir əmə təhmen məmə in təmiəgəh min e nimisiən.

---

‡ **11:11** Suaru kəti min rəha nəuhliniən nəghatiən u tol lanu. "Epraham təməhatətə əskasik e Uhgin, nati əpnapin Serə tinəpətauəhli rəkis. Mətəu Uhgin təməfən nəsanəniən kəm in məmə otol nərfin. In təmələs nətin u mətəu-inu Epraham təməhatətə e Uhgin məmə in otol rəhan nəniəskasikiən tuva miet pətigəm." § **11:11** Jen 17:19; 18:11-14; 21:2 * **11:12** Rom 4:19 † **11:12** Jen 22:17 ‡ **11:13** Hip 11:39 § **11:13** Mat 13:17 * **11:13** Jen 23:4; Lev 25:23; Fil 3:20; 1Pitə 1:17; 2:11 † **11:15** Jen 24:6-8 ‡ **11:16** 2Tim 4:18 § **11:16** Mak 8:38 * **11:16** Jen 26:24; 28:13; Eks 3:6,15 † **11:16** Hip 11:10; 13:14 ‡ **11:17-18** Jen 21:12; Rom 9:7 § **11:17-18** Nati əpnapin nətin kəti min u Ismael, rəhan slef təmələs, mətəu nətin u Aisək kətəni məmə in nəuan kətiəh əmə mətəu-inu Uhgin təməni rəkis aupən məmə otəfən kəm Epraham, kəni in nəti pətan əhruahru rəhan u Serə. Afin-to e Jon 3:16. * **11:17-18** Jen 22:1-10; Jem 2:21 † **11:19** Rom 4:21; Jon 5:21

20 Aisək təməhatətə əskasik e Uhgin, kəni tol lanəha, təməfaki
məmə Uhgin otəhlman e nəuviriən rəhan tuvən kəm Jekəp
mine Iso, mətəni pətigəm natimnati min iətəm otəpanuva nian
kəti.‡
21 Jekəp təməhatətə əskasik e Uhgin. Tol lanəha, nian iuəkir
əmə in timis, in təməfaki məmə Uhgin otəhlman e nəuviriən
kəm nəti Josip mil.§ In təməfu kasikin, məhtul əməhli-əməhli,
kəni in mətəni-vivi Uhgin.*
22 Josip təməhatətə əskasik e Uhgin. Tol lanəha, iuəkir əmə
in timis, kəni in təmətəghati e nian nəuaniləuis min rəha Isrel
kəpanohiet Ijip. Kəni in təmətəni rəkis əmə kəm lah məmə
okotəhro e nikilkilin.†
23 Tatə mine mamə rəha Mosis kəmuəhatətə əskasik e Uhgin.
Tol lanəha, nian Mosis təmair,‡ ilau kəmueruh məmə in
suakəku təuvir kəti, kəni ilau kəmətuəhluaig lan o məuig kisil.
Kəni ilau kəməsuəginiən e natgəhliən nəghatiən rəha kig.§
24 Mosis təməhatətə əskasik e Uhgin. Tol lanəha, nian in
təmol iahgin, kəni təməsolkeikeiən məmə okəni məmə in nəti
pətan Ijip kəti u rəhan tatə in Fero, kig rəha Ijip.*
25 In təməsolkeikeiən məmə otətatig e nagiəniən rəha təfagə
tərah mətəu-inu nagiəniən rəha təfagə, in tətatig o nian əkuəkir
əmə. In nikin təmagiən məmə otuvən məutatig ilah nətəmimi
rəha Uhgin, mautətəu tərah ilah min ilah.
26 Nikin təmatəhti məmə nəmə nətəmimi okotaləh əmu†
in mətəu-inu in tətəhatətə e Kristo iətəm otəpanuva, kəni
in ko təsaulisiən. In nikin otagiən təhmin min o nati u
tapirəkis agin məmə otatətəu təuvir e natimnati təuvir min e
nəmiəgəhiən əpəha Ijip.‡ In təmatol lanəha mətəu-inu nian
rəfin in tətəsal=pən o nətəouiən iətəm Uhgin otəfən kəm in.§
27 Mosis in təməhatətə əskasik lanəha e Uhgin, kəni təmagim
Ijip* məsəginiən e kig u iətəm niəməha tatol pik. In
təməseirairiən mitəlig, in təməkeikei matuvən, təhmen məmə
inu tateruh Uhgin u, iətəm iətəmimi təseruhiən e nəhmtin.
28 Təməhatətə əskasik e Uhgin lanəha, kəni in təmətuəuin
noliən lafet rəha Pasova. In təməni pətigəm kəm nəuaniləuis
min rəha Isrel məmə okotəkeikei motorin=pən nira sipsip
e doə e nimə min rəhalah. Okotol lanəha məmə agelo
iətəm Uhgin otahli=pa o nuhamuiən iətəmi,† in otəsuhamuiən
nenətilah min u nəman,‡ iətəm kəmotaupən motair.

---

‡ **11:20** Jen 27:27-29,39,40 § **11:21** Jen 48:1,8-22 * **11:21** Jen 47:31 † **11:22** Josip təməni məmə nian nətəm Isrel okautohiet Ijip, kotos nikilkilin məhuvən e niftəni Uhgin təmənəkis məmə otəfən kəm lah. Inu kətəgətun məmə Ijip sənəmə imalah əhruahru ikin. Jen 50:24,25; Eks 13:19; Jos 24:32 ‡ **11:23** Eks 2:2 § **11:23** Eks 1:16,22 * **11:24** Eks 2:10 † **11:26** Hip 13:13 ‡ **11:26** Luk 14:33 § **11:26** Hip 10:35 * **11:27** Eks 12:50-51 † **11:28** 1Kor 10:10 ‡ **11:28** Eks 12:21-23

29 Nəuaniləuis min rəha Isrel kəmotəhatətə əskasik e Uhgin.
Tol lanəha, ilah kotəhrun nohapuminiən e Nitəhi Ərarəuv,
iətəm təməuəri, kəni kotaliuək lan təhmen əmə e nitəni asik.
Mətəu nian nətəm Ijip kəmotalkut o nitəu-pəniən ilah, kəni
nitəhi təmelərmin ilah, kəni kotamnim.§
30 Nəuaniləuis min rəha Isrel kəmotəhatətə əskasik e Uhgin,
kəni tol lanəha, ilah kotaliuək mohtəlau e nipai asoli e Jeriko.
Nipai asoli u, kəmol e kəpiel. Ilah kəmautohtəlau, mau-
tohtəlau e nipai asoli əha, motətəuarus nian səpin, kəni əmeiko
nipai asoli u, titəgit miməris-məris.*
31 Rehap u, pətan e suaru, təməhatətə əskasik e Uhgin.
Kəni tol lan əha, nikin təmagiən məmə otos suah mil u
nəuaniləuis mil rəha Isrel, iətəm kəmiəuva oneuən məmə
okueruh kəni muəhrun vivi natimnati ikin. Ilau kəmiəuva
e rəhan nimə.† Kəni o nati u, nəuaniləuis min rəha Isrel
kəməsotohamuiən pətan u nian ilah kəmotohamu nətəm ikin
əha nətəm kəmotəhti nəuia Uhgin.‡
32 Mətəu ko iəsəniən tuvən təhmin. Ko iəsəghatiən təfəməh
məni Kition,§ mine Pərak,* mine Samsin,† mine Jefatə,‡ mine
Tefit,§ mine Samuel,* mine iəni min.
33 Ilah u kəmotəhatətə əskasik e Uhgin, kəni tol lanəha,
ilah kəmotol natimnati tepət. Ilah kəmotit nəuaniləuis min
rəha Isrel məhuvən motəluagin ilah nətəm iki pisin pisin min,
kəni mautol win e lah.† Ilah kəmautol noliən əhruahru min,
kəni mautos natimnati təuvir min iətəm Uhgin təməni-əskasik
məmə otəfən kəm lah. Kəmotahtipəsig e nohli laion min məmə
okəsotuniən ilah,‡
34 kəni ilah kəmotohapis nigəm asoli iətəm tatuəu,§ kəni ilah
motagim rəkis e nətəm kotəni məmə okotohamu ilah e nau u
nisə rəha nəluaginiən.* Ilah rəhalah nəsanəniən tikə, mətəu
Uhgin təməfən nəsanəniən kəm lah.† Kəni ilah kautol win e
soldiə min rəha nitəni pisin pisin min.‡
35 Nipətan nəuvein əha ikin nətəm kotəhatətə əskasik e
Uhgin, kəni tol lanəha Uhgin tatol nenətilah kotair=pa min e
nimisiən.§
Mətəu nətəmimi nəuvein əha ikin nətəm kotəhatətə əskasik
e Uhgin, ilah kotegəhan e rəhalah tikimir min kautol nərahiən
mine nahməiən kəm lah e nipətilah, kəni nikilah təsəhtiən nati
u. Ilah kəməsotəpəhiən rəhalah nəhatətəiən, məmə rəhalah
tikimir min okohtis ilah. Ilah kəutəhatətə məmə Uhgin in

§ **11:29** Eks 14:21-31 * **11:30** Jos 6:12-20 † **11:31** Jos 2:1-16 ‡ **11:31** Jos 2:1,9-14; 6:22-25; Jemis 2:25 § **11:32** Jaj 6-8 * **11:32** Jaj 4-5 † **11:32** Jaj 13-16 ‡ **11:32** Jaj 11-12 § **11:32** 1Saml 16:1,13 * **11:32** 1Saml 1:20; 3:19–4:1 † **11:33** 2Saml 8:1-3 ‡ **11:33** Dan 6:22 § **11:34** Dan 3:19-27 * **11:34** Eks 18:4 † **11:34** 2King 20:7; Jaj 16:28 ‡ **11:34** Jaj 15:8 § **11:35** 1King 17:22,23; 2King 4:36-37

otol ilah kotəmiəgəh min e nəmiəgəhiən kəti iətəm təuvir
mapirəkis.
36 Kəni ilah nəuvein, nətəmimi kəutaləh əuvsan e lah, kəni
kautalis ilah.* Kəni ilah nəuvein, nətəmimi kəutəlis-ərain ilah
e sen, kəni mautəmki=pən ilah e kaləpus.†
37 Ilah nəuvein, kəmahtimu ilah e kəpiel apin,‡ kəni ilah
nəuvein, nətəmimi kəmoteatuv ilah e so kohmis. Kəni ilah
nəuvein, kəmətamu ilah e nau u nisə rəha nəluaginiən.§ Kəni
ilah nəuvein kautəhuvən əmə e nilosi nəni mine sipsip.* Ilah
nanrah min agin, nian rəfin nətəmimi kautərəkin ilah, mautol
tərah agin e lah.
38 Ilah, nətəmi təuvir min. Nəhue niftəni u, təsəhmeniən
məmə ilah okotatig ikin. Mətəu ilah kəmautatig əpnapin əmə,
əpəha ikin təpiə-məpiə ikin mine e nitəuət min, mine e nipəg
kəpiel min,† mine nipəg min əpəha e niftəni.
39 Nətəmimi min u, ilah rəfin kəmotəhatətə əskasik lanəha
e Uhgin, kəni in təməfən nərgin təuvir kəm lah.‡ Mətəu ilah
kəməsotos əhanəhiən nati u iətəm Uhgin təməni əskasik rəkis
məmə otəfən kəm lah,§ *
40 mətəu-inu in tinol rəkis nəlpəkauiən kəti rəhan, məmə
in otol təuvir mapirəkis kəm tah. Kəni e nətəligiən rəhan, in
tolkeikei məmə otilpin kitah min ilah u aupən, məmə kitah
min ilah min u əmə, otol pəti itah kotəhruahru agin.†‡

12

Uhgin tətəgəu əhruahru nenətin min

1 Kəni nətəmi min u, ilah tepət pik, kəutatig titəlau e tah,
kautəhtul pətigəm o Uhgin, məutəhatətə əskasik lan, kəni
rəhalah nəmiəgəhiən in tətləfəri nəhatətəiən rəhatah. O nati u,
pəh kotəlin rəfin nati figəm iətəm otaskəlim-ərain itah məmə
kəsotaiu pikiən, mine təfagə tərah iətəm tatəpeir=pən e tah.
Kəni pəh kitah kotaiu* məsotəpəouiən† e naiuiən iətəm Uhgin
təmələhu aupən e tah.
2 Kotəhrun noliən nian nəhmtitah otəhtul=pən əmə e Iesu,‡
iətəm in nəukəti nəhatətəiən rəhatah,§ kəni inko iətəm otol

---

* **11:36** Jer 20:2; 37:15 † **11:36** Jen 39:20 ‡ **11:37** 2Kron 24:21 § **11:37** 1King 19:10; Jer 26:23 * **11:37** 2King 1:8 † **11:38** 1King 18:4; 19:9 ‡ **11:39** Hip 11:2,4 § **11:39** E fes 33 kitah koteruh məmə nətəmi min u nəuvein kəmautos natimnati təuvir min iətəm Uhgin təməni əskasik məmə otəfən kəm lah. Mətəu nəniəskasikiən kəti əha ikin iətəm kəsotos əhanəhiən. Ilah kotəsal=pən o nian iətəm Uhgin otahli=pa Kristo tuva, mətəu ilah u, kəməsotehiən e rəhalah nəmiəgəhiən, * **11:39** Hip 11:13; 10:36 † **11:40** Nəh 6:11; Hip 2:10 ‡ **11:40** Suaru kəti min rəha nəniən "məmə kitah min ilah min u əmə, otol pəti itah kotəhruahru agin," tol lanəha, "məmə kitah min ilah min u, okotətəuarus əhmen əhmen əmə mak e naunun naiuiən." * **12:1** 1Kor 9:24 † **12:1** Hip 10:36 ‡ **12:2** Sam 25:15 § **12:2** Hip 2:15

məmə kitah kotətəuarus mak e nəhatətəiən rəhatah. Pəh kitah nikitah otəhti noliən rəha Iesu, inkonu in rəhan nətəligiən təfəməh, nian in təmimis e nigi kəməluau, kəni mətəu nahməiən.* Mətəu in təmol nati əpnapin lan, megəhan e naulisiən rəha nimisiən e nigi kəməluau, mətəu-inu təmol rəhan nətəligiən təskasik o nagiəniən iətəm in otəpanos. Kəni rəueiu, in tətəharəg e nəhlmin maru rəha Uhgin u in Kig,† ikin nepətiən mine nisiaiən tətatig ikin.

3 Təuvir məmə nikitəmah otəhti Iesu, mine rəhan nəhtul əskasikiən e nian nol təfagə min kəmotəraki=pən e nəghatiən tərah min kəm in, məmə nikitəmah otəsəpəouiən‡ kəni motəpəh nəhatətəiən rəhatəmah.

4 Iəkəhrun məmə itəmah, nəutəluagin o noh rəkisiən təfagə tərah e nəmiəgəhiən rəhatəmah, mətəu itəmah kəti tikə əhanəh iətəm niran təmaiu o nəluaginiən u.§

5 Itəmah ninotalu rəkis e nəghatiən iətəm tətəfəri nətəligiən rəhatəmah. E nəghatiən u, Uhgin təməghati lanu kəm təmah, təhmen e nenətin əhruahru min, mətəni məmə,

“Nətik, nian Iərmənig tətəgəu əhruahru ik,
mətagət pik lam,
kəni soliən nikim təpəou,
məsoliən nati əpnapin lan.

6 Mətəu-inu nəmə Iərmənig tolkeikei pik iətəmi kəti,
mos in məmə nətin,*
kəni in otəkeikei məgəu əhruahru iətəmi u,
məkeikei mətalis.”†

7 Tol lanəha, otəhtul məha-məha e nian iəkis min. Uhgin tətəfa nian əskasik min u o nəgəu əhruahruiən itəmah. Itəmah nenəti Uhgin min, mol məmə in tətəgəu əhruahru lanəha itəmah.‡ ?Mətəu suakəku nak ko iətəm tatə rəhan in təsəgəu əhruahruiən?

8 Uhgin tətəgəu əhruahru rəfin nenətin əhruahru min.§ Nəmə Uhgin təsoliən lanəha e təmah, kəni nipətin u məmə səniəmə itəmah nenətin əhruahru min, itəmah kəlkələh min e suaru.

9 Rəhatah tatə min e nəhue niftəni u, kəutəgəu əhruahru itah. Kəni kitah, kautisiai ilah. ?Kəni okotəhro lanu lan e tatə rəha narmitah* iətəm tətatig e negəu e neai? Təuvir məmə okotosiahu agin itah, kəni motatig ahgəl.† Kəni e noliən əha, kitah okotos nəmiəgəhiən.‡

---

* **12:2** Fil 2:8,9; Hip 2:9 † **12:2** Mak 16:19 ‡ **12:3** Kəl 6:9; Nəh 2:3 § **12:4** Hip 10:32-34 * **12:6** Sam 94:12; 119:75; Nəh 3:19 † **12:6** Prov 3:11-12 ‡ **12:7** Dut 8:5; 2Saml 7:14; Prov 13:24 § **12:8** 1Pitə 5:9 * **12:9** Nam 16:22; 27:16 † **12:9** Jem 4:7 ‡ **12:9** Aes 38:16

10 Rəhatah mɨn tatə, kəutəgəu əhruahru itah o nian əkuəkɨr
əmə, e rəhalah əmə nətəlɨgiən. Mətəu Uhgɨn tətəgəu əhruahru
itah məmə otasiru e tah, konu otol itah kotasim təhmen lan.§
11 Nəmə Uhgɨn tətəgəu əhruahru itah, in təhmen e nati kəti
iətəm nian kitah kəmotun, mətəu tɨsiu, kəni marfu. Mətəu
uərisɨg, nəmə kotegəhan məmə nəgəu əhruahruiən əha otiuvi
asɨlə e rəhatah nətəlɨgiən, kəni in otəuə e nəuan təuvɨr, inu
nəməlinuiən* iətəm tatsɨpən e noliən əhruahru.
12 Tol lanəha, nati əpnapɨn məmə itəmah nəutatɨg e nian
iəkɨs, mətəu otləfəri nəhlmɨtəmah iətəm təpəou, məmə
otəsanən. Mɨne nəulitəmah iətəm tətərəmrumɨn, kəni nəkotol
məmə təsanən o naiuiən.†
13 "Otol suaru rəhatəmah təhruahru vivi,‡
məmə pəh u iətəm nəutaliuək pəti, nəhlkɨn təmɨmɨs,
nəhlkɨn ko təsərah agɨniən, miet rəkɨs,§
mətəu in otəpanəuvɨr mɨn."*

Iətəmi təsəhatətəiən e Uhgɨn, in otəkeikei mos nalpɨniən

14 Otalkut məmə onəkotatɨg vivi itəmah nətəmimi rəfin e
nəməlinuiən.† Kəni motalkut məmə nəkotol itəmah məmə
rəhatəmah nəmiəgəhiən tasim.‡ Iətəmimi iətəm təsasimiən, ko
təseruhiən nəhmtɨ Iərməniɡ nian kəti.§
15 Autətəu vivi itəmah məmə məta itəmah kəti iətəm tətaiu
matuvən otəpəou e nəlugɨ suaru, kəni məsosiən nəuvɨriən
rəha Uhgɨn.* Autətəu vivi itəmah məmə nokɨ nɨgi akonə
kəti† in otəsuvəniən e nɨkitəmah, kəni meviə, mol nəuan tepət
e nəmiəgəhiən rəhatəmah. Kəni nəhuɨn təhrun nərəkɨniən
nəmiəgəhiən rəha nətəmi asim nəuvein mɨn.
16 Autətəu vivi itəmah məmə iətəmi kəti təsit əpnapɨniən
iərman uə pətan.‡ Itəmah kəti otəsəhmeniən e Iso u rəhan
nəmiəgəhiən təsəhruahruiən, in tatol nati əpnapɨn e Uhgɨn. In
təmaupən mair, mətəu in təmətuati e nepətiən rəha suakəku
iətəm təmaupən mair.§ Mətəu nəhmtɨ nati u in təmətuati lan,
in nauəniən iətəm təmun mau kətiəh əmə.
17 Itəmah nəkotəhrun məmə uərisɨg, nɨkin təmanuvən mɨn
e nepətiən rəha suakəku iətəm təmaupən mair. Kəni təmalkut
pɨk məmə rəhan tatə otəfaki məhlman e nəuvɨriən kəti kəm in.
Mətəu nati əpnapɨn məmə təmətasək pɨk pau ohni,* mətəu nati
u iətəm təmol, in təruru nəuhliniən mol nati pɨsɨn. Kəni rəhan
tatə ko təsəfakiən məhlman e nəuvɨriən kəm in, məruru məfən
kəm in nepətiən rəha suakəku iətəm təmaupən mair.

---

§ **12:10** 2Pitə 1:4 * **12:11** Aes 32:17; Jem 3:17,18 † **12:12** Aes 35:3 ‡ **12:13** Prov 4:26 § **12:13** Kəl 6:1 * **12:13** Aes 35:3; Hip 10:36-39; 12:1-3; Prov 4:26 † **12:14** Rom 14:19 ‡ **12:14** Rom 6:22 § **12:14** Mat 5:8 * **12:15** Hip 3:12; 4:1 † **12:15** Dut 29:18; Hip 3:12 ‡ **12:16** 1Kor 6:18 § **12:16** Jen 25:29-34 * **12:17** Jen 27:30-40

Lou təhro lanu lan mol pisin e nanusiən təuvir

18 Aupən nətəm Isrel kəməhuva e nitəuət asoli Sainai, nitəuət
u e nəhue niftəni u iətəm nətəmimi kotəhrun neruhiən mine
nekiən. Kəmoteruh nəmnami nigəm tatuəu, napinəpuiən,
mine norəuiən mine nimətagi asoli,
19 kəmotətəu təui təmasək əfəməh,† kəni motətəu nəuian kəti
tətəghati kəm lah.‡ Kəni nian kəmotətəlig e rəhan nəghatiən
min, kəni ilah kəmautəni əskasik məmə ilah kotəpəh agin nətəu
miniən nəuian u.§
20 Kəmotəgin pik e nəghatiən u, təməni məmə, "Nəmə
nati miəgəh əmə kəti otuvən e nitəuət u, mətəu itəmah
onəkotəkeikei motahtimu e kəpiel apin timis."*
21 Nian Mosis təmeruh natimnati min u, in min
təmətəu tərah kəni məni məmə, "Iəu inəgin u inəgin,
minətərəmrumin."†
22 Mətəu itəmah nəsəhuva miniən u ikinu, e nitəuət kəti rəha
nəhue niftəni.‡ Itəmah ninəhuva rəkis e nitəuət u Saion,§ mine
taun asoli* u imə Uhgin ikin iətəm tətəmiəgəh, tətatig itulin.
Inu Jerusiləm vi əpəha ilis e negəu e neai,† u nagelo min tausin
tausin kəmuhapumin ilah ikin o nagiəniən asoli.
23 Kəni itəmah nəməhuva e nuhapuminiən asoli rəha
nətəmimi rəha Uhgin, iətəm kotəhmen e nətəm kəmotaupən
motair u rəhan min,‡ nərgilah kəmətei rəkis e negəu e neai.§
Kəni itəmah nəməhuva o Uhgin, iətəm otəpanakil nətəmimi
min rəfin.* Itəmah nəməhuva motol kətiəh itəmah narmi
nətəmi əhruahru nətəm kinohmis rəkis, kəni Uhgin tinol ilah
kinotətəuarus mak.†‡
24 Itəmah nəməhuva o Iesu u, in suaru rəha nəniəskasikiən
vi rəha nasiruiən u iətəm Uhgin təmol kəm tah. Kəni
nəməhuva o nira Iesu, iətəm in təmol=pən§ mol itəmah
nəkotasim. Nirə əha in tətəni pətigəm natimnati min u iətəm
kotəuvir motapirəkis natimnati min iətəm nira Epil təməni
pətigəm.*†
25 O natimnati min u, autətəu vivi itəmah, məmə itəmah
onəsotəuhliniən nəmtahtəmah o Uhgin‡ u tətəghati kəm
təmah.§ Kitah kotəhrun məmə nətəmi aupən kəməsotətəligiən
e nəghatiən rəha Mosis o nəhgi-pəriən ilah. Kəni nati

---

† **12:19** Eks 19:12-22; 20:18; Dut 4:11 ‡ **12:19** Dut 4:12 § **12:19** Eks 20:18-19; Dut 5:5,25; 18:16 * **12:20** Eks 19:12,13 † **12:21** Dut 9:19 ‡ **12:22** Eks 19:16-19; 20:18-21; Dut 4:11-12 § **12:22** Aes 24:23; 60:14; Nəh 14:1 * **12:22** Hip 11:10; 13:14; Mat 16:16 † **12:22** Kəl 4:26 ‡ **12:23** Eks 4:22 § **12:23** Nəh 20:12 * **12:23** Jen 18:25; Sam 94:2 † **12:23** Fil 3:12 ‡ **12:23** Suaru kəti min o nəuhliniən nəghatiən u, "Uhgin tinol ilah kinotəhruahru agin." § **12:24** Hip 9:19; 10:22; 1Pitə 1:2 * **12:24** Jen 4:10; Hip 11:4 † **12:24** Nira Epil in təməni pətigəm məmə Uhgin otol nalpiniən, mətəu nira Iesu tətəni pətigəm məmə Uhgin otoh rəkis nəlpiniən. † **12:25** Hip 3:13 § **12:25** Hip 1:1

əpnapin məmə in iətəmimi əmə rəha nəhue niftəni, mətəu ilah
kəməsotagim rəkisiən e nalpiniən rəhalah. ?Kəni nəmə tol
lanəha, kəni okəhro itah nəmə kəsotətəligiən e nəghatiən rəha
Uhgin iətəm təmsipən e negəu e neai muva məmə otəhgi-pəri
itah?* ?Kitah okotagim rəkis əhro lan lanu?
26 Nian aupən, nəuia Uhgin təmarigrig e niftəni.† Mətəu
rəueiu əha, təməni əskasik kəm tah məmə, "Nian kəti min
əha ikin, iəu iəkarigrig min e nəhue niftəni. Kəni o nian əha,
səniəmə nəhue niftəni əmə iəkarigrig lan tarigrig, mətəu neai
min otarigrig."‡
27 Nian Uhgin tətəghati məmə, "Nian kəti min əha ikin,"
nipətin u məmə in otarigrig§ e natimnati rəha nəhue niftəni
əmə iətəm in təmol, məmə otoh rəkis ilah. Otoh rəkis lanəha
natimnati, məmə natimnati iətəm okəsotəlauəl-əlauəliən, ilah
okotatig, kəni inu, natimnati iətəm okotatig itulin.
28 O nati u, təuvir məmə kitah kotəni tagkiu o Uhgin, mətəu-
inu kitah kautos negəu rəha Uhgin u, kəruru nəlauəl-əlauəliən
lan, kəni ko təsietiən nian kəti.* Təuvir məmə kitah kotəfaki
kəm in, e noliən iətəm nikin tagiən lan, məmə kitah okotisiai,
kəni motəgin min,†
29 mətəu-inu Uhgin rəhatah, in təhmen e nigəm asoli kəti
iətəm tətuvan əhtuv natimnati rəfin.‡

13

Naunun nəghatiən

1 Təuvir məmə nəkotəkeikei mautol nolkeikeiən kəm təmah
min təhmen e piatəmah min.*
2 Sotaluiən e nehiən iapispis min nətəm kəutəhuva
imatəmah ikin.† !Nəmə təhro ilah nagelo min! Nətəmimi
nəuvein nətəm kəmautol lanu, ilah kəmauteruh vivi
nətəmimi, məsotəhruniən məmə ilah nagelo min.‡
3 Sotaluiən e nətəm kəutatig e kaləpus.§ Nikitəmah otatəhti
ilah, mətahmə o lah təhmen əmə məmə inu ik min nətatig e
kaləpus. Otətəu pəti nahməiən e nikitəmah, itəmah nətəmi min
ko nətəm katol tərah e lah, təhmen əmə məmə inu ik natətəu
nahməiən e nipətim aru.
4 Pəh nətəmimi rəfin kotisiai natigiən rəha marit, məmə in
tasim nian rəfin.* Pəh nətəmimi rəfin kotəgin o pet rəhalah
min, məsotoliən tamikmik. Uhgin otakil iətəm aluə mine pətan
mitə iətəm kətuapili pəti, kəni makil min iərman mine pətan

---

* **12:25** Hip 2:2,3; 10:29 † **12:26** Eks 19:18 ‡ **12:26** Hag 2:6 § **12:27** Aes 34:4; 54:10; 1Kor 7:31; Hip 1:11,12; 2Pitə 3:10; 1Jon 2:17 * **12:28** Sam 15:5; Dan 2:44 † **12:28** Mal 2:5; 4:2 ‡ **12:29** Eks 24:17; Dut 4:24; 9:3; Sam 97:3; Aes 33:14; 2Təs 1:7 * **13:1** Rom 12:10 † **13:2** Job 31:32; Mat 25:35; Rom 12:13 ‡ **13:2** Jen 18:1-33 § **13:3** Mat 25:36; Hip 10:34 * **13:4** Mal 2:15

iətəm kətuapili pəti, iərman iətəm tətapili ilah pətan u səniəmə
rəhan pətan, mine pətan iətəm tətapili ilau iərman u səniəmə
rəhan əhruahru iərman.†
5 Əhtul=pən isəu o nolkeikeiən rəha məni.‡ Nikim təkeikei
magiən əmə o rəham natimnati natos təhmen§ mətəu-inu
Uhgin tətəni məmə,
“Ko iəsəpəhiən ik,
məsəhlmaniən lam nian kəti.”*
6 Kəni tol lanəha kitah kotəhrun əsas, kəni mautəni məmə,
“Iərməniig in iasiru rəhak,
tol lanəha iəsəginiən.
Oiəsəginiən e nati kəti iətəm iətəmimi əmə otol kəm iəu.”†
7 Nikitəmah otəkeikei matəhti nətəmi asoli min u
rəhatəmah‡ nətəm kəmotaupən motəgətun itəmah e nəghatiən
rəha Uhgin. Otətəlig-to e natimnati təuvir min iətəm təmiet e
nəmiəgəhiən rəhalah, kəni motəhatətə e Iərməniig təhmen əmə
e lah.§
8 Iesu Kristo in tatol əmə lankonu lan, nəniuv, mine rəueiu,
kəni otəpanatig əmə lankonu lan, naunun tikə.*
9 Sotoliən məmə nəgətuniən vi pisin pisin min tiuvi rəkis
itəmah e suaru əhruahru.† Itəmah otəsal=pən əmə o Uhgin,
iətəm tətasiru e təmah e nikin agiən məmə otol rəhatəmah
nətəligiən təskasik.‡ Təsəuviriən məmə kitah okotohtəu=pən
nətuakəmiən rəha nauəniən,§ məmə in otol itah kotəskasik,
mətəu-inu in nipəhriəniən, nətuakəmiən əha, ko təsasiruiən e
nətəm kautol.
10 Rəhatah oltə tatig. Mətəu pris min nətəm kautol uək
rəhalah əpəha imə e tapolin rəha nəhue niftəni u,* ilah u,
kəsegəhaniən e lah məmə okotun† nauəniən‡ kəti e oltə u
rəhatah.§
11 E noliən rəha pris asoli agin, nian in tohamu rəkis nati
miəgəh, kəni matos niran kəni muvən əpəha imə e Ikin Tasim
Agin Ikin, kəni məfən kəm Uhgin o nafəl rəkisiən təfagə rəha
nətəmimi.* Mətəu uərisig, katiləfətigəm nati miəgəh u əpəha
ihluə ikin e nima tapolin min rəhalah, motuvan əhtuv.†
12 E noliən əhmen əmə, Iesu təmiet rəkis e taun,‡ kəni ikin
əha in təmətəu nahməiən e nipətin, kəni mimis ikin əha, məmə

---

† **13:4** Dut 22:22 ‡ **13:5** 1Tim 3:3 § **13:5** Fil 4:11; 1Tim 6:6-8 * **13:5** Dut 31:6,8; Jos 1:5 † **13:6** Sam 118:6,7 ‡ **13:7** Hip 13:17,24; 1Kor 16:16 § **13:7** Hip 6:12 * **13:8** Sam 102:27; Hip 1:12 † **13:9** Efəs 4:14 ‡ **13:9** Kol 2:7 § **13:9** 1Kor 8:8; Hip 9:10 * **13:10** Hip 8:5 † **13:10** 1Kor 9:13; 10:18 ‡ **13:10** Jon 6:48-58 § **13:10** “Nauəniən” iətəm katol sakrifais lan e “rəhatah oltə” inu Kristo pisin əmə (Jon 6:48-58). Pris min aupən, ilah kəmotəhrun nuniən nəhuvegi nati miəgəh min e sakrifais min nəuvein ilah kautol o nəfəniən kəm Uhgin. Mətəu kəsegəhaniən e lah o “nuniən” Kristo, nipətin u məmə kəsotosiən ohni. * **13:11** Lev 16:15 † **13:11** Eks 29:14; Lev 4:12,21; 9:11; 16:27 ‡ **13:12** Jon 19:17

niran§ təhrun nafəl rəkisiən təfagə tərah rəha nətəmimi, mol
ilah kotəhruahru, motasim, məmə ilah rəha Uhgin.*
13 Tol lanəha, pəh kitah kotol məmə inu okohiet ihluə imatah
ikin, motol kətiəh kitah min əpəha ihluə.†‡ Kəni okotəkeikei
motəhtul maru məmə nətəmimi okotol naulisiən kəm tah,
təhmen əmə mə inu, kəmotol lan.§
14 E nəhue niftəni u, rəhatah kəti lahuənu əhruahru imatah
ikin tikə, iətəm otətatig itulin.* Mətəu kitah kəutəsal maru
əhanəh o rəhatah lahuənu əhruahru iətəm kotəhrun məmə
otəpanuva.†
15 Tol lanəha, e nasiruiən rəha Iesu, pəh kitah kotəfən
sakrifais rəhatah kəm Uhgin nian rəfin.‡ Sakrifais min u
rəhatah, inu, okautəfəri nərgi Uhgin nian rəfin, məutəni
pətigəm nərgin.§
16 Sotaluiən məmə nautol nol əhruiniən təuvir mine
nətuatiən e natimnati rəhatəmah kəm nətəmi min u rəhalah
nati kəti tikə,* mətəu-inu in min təhmen e sakrifais† iətəm niki
Uhgin tagiən ohni.‡
17 Otol nəuia nətəmi asoli min e niməfaki,§ kəni motatig
ahgəl ilah. Ilah u, kəutəsal vivi o nəmiəgəhiən rəhatəmah,*
məsotəmeigiən, mətəu-inu ilah kotəhrun məmə okotəkeikei
motəni=pən kəm Uhgin məmə ilah kəmotol uək u, təhro lanu
lan. Itəmah nəkotəkeikei motol nikilah tagiən o uək u. Nəmə
itəmah nautol nikilah təsagiəniən ohni, noliən u ko təsasiru
aginiən e təmah.
18 Otəfaki o timah,† mətəu-inu iəkotəhrun əsas məmə
rəhatimah noliən in təhruahru əmə,‡ kəni iəkotolkeikei agin
məmə nian rəfin itimah iautol noliən təuvir əmə.
19 Iəu iəkolkeikei pik məmə itəmah onəkotəkeikei
motətapuəh o Uhgin, məmə iəu iəkəhrun nitəlig=pa uəhai
miniən əmə o təmah.
20 Iətəfaki min o təmah min məmə, Uhgin otasiru e təmah.
Uhgin u, in nəukəti nəmə̈linuiən.§ Kəni in təmol rəhatah
Iərmənig Iesu təmiəgəh min e nimisiən,* mətəu-inu niran
təmaiu o noliən nəniəskasikiən itulin† in tətatig mətəmiəgəh.‡

---

§ **13:12** Rom 3:25 * **13:12** Efəs 5:26 † **13:13** Luk 9:23 ‡ **13:13** Nipəti nati u
məmə, pəh kotəpəh nitəu-pəniən noliən rəha sakrifais rəha nətəm Isrel məmə kitah
kotəhruahru e nəhmti Uhgin, kəni pəh kəhuvən o Iesu motəhatətə lan motəhatətə
məmə nimisiən rəhan in sakrifais iətəm tatol itah kotəhruahru e nəhmti Uhgin.
§ **13:13** Hip 11:26 * **13:14** Hip 12:27 † **13:14** Fil 3:20; Hip 11:10; 12:22
‡ **13:15** 1Pitə 2:5 § **13:15** Sam 50:2-15; Hos 14:2; Aes 57:19 * **13:16** Rom
12:13 † **13:16** Fil 4:18 ‡ **13:16** Sam 50:21-15; Hos 14:2 § **13:17** Hip 13:7,24
* **13:17** Aes 62:6; Uək 20:28 † **13:18** 1Təs 5:25 ‡ **13:18** Uək 23:1 § **13:20**
Rom 15:33 * **13:20** Uək 2:24 † **13:20** Jen 17:7,13,19; Aes 55:3; 61:8; Esik 37:26;
Mat 26:28 ‡ **13:20** Hip 9:20

Iesu əha, in iətəmi təuvɨr mapirəkɨs o neh viviən sipsip mɨn
rəhan.§ Iətəfaki məmə Uhgɨn u,
21 in otəfɨnə natimnati təuvɨr mɨn rəfin kəm təmah, iətəm
otol itəmah nəkotəhmen o noliən nati iətəm in tolkeikei. Kəni
iətəfaki məmə, Uhgɨn otol uək e nəmiəgəhiən rəhatah kətiəh
kətiəh,* kəni e nasiruiən rəha Iesu Krɨsto, in otol rəhatah
noliən təuvɨr vivi, kəni nɨkin otagiən pɨk ohni. Kəni pəh
kotəfəri nərgɨ Krɨsto ilɨs nian rəfin, matuvən matuvən naunun
tɨkə. Əuəh.†
22 Piak mɨn mɨne nəuvɨnɨk mɨn. Nauəuə u rəhak təsəfəməh
pɨkiən. Mətəu iəkətapuəh əskasɨk o təmah məmə, otol-to
rəhatəmah nətəlɨgiən təfəməh mɨn məmə nəkotətəlɨg e rəhak
nəghatiən mɨn iətəm otəfəri nətəlɨgiən rəhatəmah.
23 Iəkolkeikei məmə onəkotəhrun məmə piatah u Timoti,
ilah kəmotɨləfətɨgəm e kaləpus. Nəmə in otuva uəhai əmə, kəni
itɨmlau min, iəkiauvnə.
24 Itəmah otəni təuvɨr kəm nətəmi asoli mɨn rəhatəmah,
mɨne nəfaki mɨn u imatəmah ikɨn. Nətəm Itali kotəni təuvɨr
kəm təmah.
25 Pəh Uhgɨn otəfɨnə rəhan nəuvɨriən kəm təmah rəfin. Əuəh.

§ **13:20** Jon 10:11 * **13:21** Fɨl 2:13 † **13:21** Rom 11:36

Jemɨs
Nauəuə iətəm Jemɨs təmətei
Nəghatiən əkuəkɨr rəha nauəuə u Jemɨs

? Pəh təmətei nauəuə u? Jemɨs, u in nəuətəha Iesu, in təmətei nauəuə u. In iətəmi asoli rəha niməfaki əpəha Jerusɨləm.

? Təmətei tatuvən kəm pəh? Jemɨs təmətei nauəuə u tatuvən kəm nətəm Isrel nətəm kəutəhatətə e Iesu Krɨsto motatɨg e nɨtəni pɨsɨn mɨn rəha Nanihluə* mɨn.

?Natɨgiən təhro lanu nian təmətei? Nətəmi asoli mɨn rəha nətəm Isrel kəmotohamu Stipɨn, uərisɨg kotol noliən tərah mɨn e niməfaki mɨn əpəha Jerusɨləm. Kəni nətəmi tepət nətəm kəutəhatətə e Iesu kəmohiet əha Jerusɨləm məhuvən ikɨn pɨsɨn pɨsɨn mɨn. Mətəu kəutatɨg e nian əskasɨk mɨn tepət.

?Təmətei nauəuə u o nak? Jemɨs təmətei nauəuə u mətəu-inu nətəmimi nəuvein kautol nərahiən kəm nətəmimi rəha niməfaki, kəni nəfaki mɨn kəutatɨg e nian əskasɨk mɨn. Kəni Jemɨs tolkeikei məmə otəfəri nətəligiən rəhalah. Kəni nati kəti mɨn, in molkeikei məmə otəgətun ilah e nəukəti nəhatətəiən iətəm təhruahru. Nian iətəmimi kəti tətəhatətə pəhriən e Iesu Krɨsto, kəni rəhan noliən tərah mɨn kəutəuhlin məhuva motəuvɨr. Tətəpəh noliən tərah mɨn, kəni matol noliən təuvɨr mɨn.

Jemɨs təməni təuvɨr kəm lah

1 Iəu Jemɨs, iəu slef rəha Uhgɨn mɨne Iesu Krɨsto, Iərmənɨg rəhatah. Iətəni təuvɨr kəm təmah nəuaniləuɨs mɨn rəha Isrel u tueləf nətəm nəutəhatətə e Iesu, nətəm nəmohiet məutatɨg ikɨn mɨn rəfin e nəhue nɨftəni.

Nəhatətəiən mɨne neinatɨgiən

2 Piak mɨn mɨne nəuvɨnɨk mɨn. Nian nərahiən pɨsɨn pɨsɨn mɨn kəhuva e rəhatəmah nəmiəgəhiən, kəni oteh natimnati mɨn əha təhmen e natimnati iətəm nɨkitəmah tətagiən pɨk əmə lan.

3 Kəni nɨkitəmah tətagiən əmə mətəu-inu, itəmah nəkotəhrun məmə nian nərahiən mɨn kautələs pɨkɨn rəhatəmah nəhatətəiən e Uhgɨn, kəni nian nautol win lan, ilah okotol məmə nəkotəhrun nəhtul əskasɨkiən nəuvetɨn mɨn.

4 Kəni nian onəkotəhtul əskasɨk e nərahiən mɨn əha, kəni onəkəhuva motəskasɨk e nəhatətəiən, kəni nɨkitəmah tɨməhtə,

---

* **:** Nanihluə, Ianihluə — Afin-to e tiksɨnəri. **1:1** Mat 13:55; Uək 15:13; Kəl 1:19; 1Pitə 1:1 **1:2** Rom 5:3-5 **1:3** 1Pitə 1:7

noliən min mine nətəligiən min rəfin rəhatəmah okotəhruahru motəsanən, kəni nəkotaskəlim noliən təuvir min rəfin.
5 Nəmə itəmah kəti, rəhan neinatigiən təsəhmeniən, kəni tolkeikei məmə in otəhrun natimnati min iətəm Uhgin tolkeikei məmə otol, pəh in tətapuəh lan o Uhgin, kəni Uhgin otəfən kəm in e nikin agiən. Uhgin tətəfən natimnati min kəm nətəmimi rəfin e nikin agiən, kəni məsagət rəkisiən e lah o nati kəutətapuəh ohni.
6 Nian iətəmi kəti in tətapuəh o Uhgin lanəha, in otəkeikei məhatətə lan, kəni rəhan nətəligiən otəsoliən keiu. Mətəu iətəmi rəhan nətəligiən keiu, rəhan nətəligiən tətan əpnapin əmə, in təhmen e peau-peau min əpəha itəhi nimətagi tatos ilah.
7 Nəmə təhro nikin tətəhti məmə Iərmənig otəfən nati kəti kəm in, mətəu kəpə, otəsosiən.
8 Iətəmimi iətəm tatos nətəligiən keiu lanəha, ko təsəhtul əskasikiən e nati kəti iətəm nikin tətəhti məmə otol.
9 Piatah kəti uəha in tanpən-tanpən əmə, kəni rəhan nautə tikə, nikin otəkeikei magiən mətəu-inu in iətəmi asoli e nəhmti Uhgin.
10 Kəni pəh iətəmi u rəhan nautə tepət, nikin tagiən min o nati u in təhrun məmə in nipəhriəniən, məmə Uhgin otosiahu, mətəu-inu in təhmen e nəuginigi iətəm otəpanikə.
11 Nian mitigar tətəri, nəpiapeiən rəhan tepət pik, kəni təhgi nəuginigi taukei məmei, kəni rəhan nəuviriən təmikə. Təhmen əmə e nətəmimi rəhalah nautə tepət. Nian kautol rəhalah uək min mautos nautə tepət lan, kəni ilah min okəpanohkə.
12 Iətəmimi iətəm tətəhtul əskasik nian nərahiən tətuva e rəhan nəmiəgəhiən, in tətatig e nəuviriən pəhriən, mətəu-inu, nian tinol win e nərahiən min əha, kəni Uhgin otəfən rəhan nətəouiən kəm in, inu nəmiəgəhiən itulin. Uhgin təməni əskasik rəkis məmə nəmiəgəhiən itulin u, in rəha nətəmimi nətəm kotolkeikei in.
13 Nian nati kəti tatiuvi=pən iətəmi kəti məmə in otol təfagə tərah, ko in təsəniən məmə Uhgin tətəfən-əfən kəm in o noliən təfagə tərah min, mətəu-inu ko nati kəti təsiuvi-pəniən nətəligiən rəha Uhgin məmə in otol təfagə tərah, kəni Uhgin təsəfən-əfəniən təfagə tərah kəm iətəmimi.
14 Mətəu nətəligiən tərah rəha iətəmimi aru əmə, in tətəfən-əfən kəm in, kəni matiuvi=pən in məmə in otatətəlig lan.
15 Nətəligiən tərah tətəuə e təfagə tərah, kəni nian təfagə tərah tinuva minepət, kəni tətəuə e nimisiən.
16 Piak min mine nəuvinik min nətəm iəkolkeikei pik itəmah. Sotegəhaniən məmə iətəmi kəti oteiuə e təmah məmə Uhgin in iətəmi rəha nəfən-əfəniən kəm nətəmimi o noliən təfagə tərah.

1:11 Aes 40:6-8

17 Natimnati təuvir min rəfin mine natimnati rəfin iətəm
kotəhruahru, kautsipən əmə o Uhgin. In təsol pisiniən
kəti. Nian rəfin tatol təuvir kəm tah. In təsəhmeniən e
nəhagəhagiən min iətəm in təmol əpəha ilis e neai.† Ilah
kəutaliuək e neai, kəni nian kəti kotasiə, nian kəti kəsotasiəiən.
Mətəu Uhgin təhmen əmə nian rəfin.
18 Kəni e rəhan əmə nətəligiən, Uhgin təmitəpin itah məmə
kəməhuva nenətin min nian kəmotəhatətə e nəghatiən pəhriən
rəhan. In təmol lanəha məmə e nətəmimi rəfin nətəm təmol,
kitah kəmotaupən məhuva rəhan pisin əmə.

Ətəlig lan kəni mol nəghatiən rəha Uhgin

19 Piak min mine nəuvinik min nətəm iəkolkeikei pik itəmah.
Nikitəmah otəkeikei mətəhti nəghatiən u. Pəh itəmah kətiəh
kətiəh onəkotəkeikei motətəlig vi nian nətəmimi kəutəghati,
mətəu onəsotauit-auit pikiən o nəghatiən, sotoliən məmə
niəməha tatol uəhai əmə itəmah,
20 mətəu-inu nian niəməha tatol iətəmi kəti, niəməha u,
təsəuəiən e nəuan iətəm təhruahru Uhgin tolkeikei.
21 Otərəkin rəkis noliən min rəfin iətəm tamikmik, mine
təfagə tərah min u kotepət e nəmiəgəhiən rəhatəmah. Uhgin
təmələhu=pən rəhan nəghatiən e nikitəmah, kəni nəghatiən
əha rəhan təhrun nosmiəgəhiən itəmah. Kəni təuvir məmə
nəkotosiahu rəhatəmah nətəligiən, kəni motətəlig vivi e
nəghatiən u.
22 Sotətəligiən əmə e nəghatiən rəha Uhgin, mətəu otətəlig lan
kəni motol nati nak iətəm tətəni. Okəmə nautətəlig məsotoliən
nəghatiən u, kəni nauteiuə aru əmə e təmah məmə nəutəfaki
pəhriən.
23 Iətəm tətətəu kəni məsoliən nəghatiən u, in təhmen=pən e
iətəmimi iətəm tətəsal=pən vivi e kilas materuh narmin,
24 kəni nian tineruh rəkis magim, malu min uəhai əmə məmə
nəhmtin təhro lanu.
25 Mətəu iətəmimi iətəm tətəsal=pən əskasik e lou iətəm
təhruahru agin u tatitis nətəmimi,‡ matol e nian min rəfin,
məsaluiən nati iətəm təmətəu, mətəu in tatol, in otətatig e
nəuviriən pəhriən nian in tatol lanəha.
26 Nəmə iətəmi kəti nikin təhti məmə in tatitəu=pən vivi
noliən min rəha nəfakiən, mətəu tətəghati=pən əmə, təruru
naskəlimiən rəhan nəghatiən, kəni rəhan noliən min rəha

† **1:17** Nəghatiən u "nəhagəhagiən min" tətəghati e mitigar, mine məuig, mine məhau min. **1:18** Jon 1:13 **1:20** Pri 7:9 **1:22** Mat 7:24-26; Rom 2:13
‡ **1:25** Nəghatiən u, "lou iətəm təhruahru agin u tatitis nətəmimi," tətəghati e suaru rəha nəhatətəiən məmə iətəmi kəti otuva məhruahru e nəhmti Uhgin. Kəni nəmə iətəmi kəti tətətəu=pən suaru əha, Uhgin tatitis in e nəsanəniən rəha təfagə tərah, kəni tatitis in e nalpiniən iətəm in təkeikei mos. Afin-to Kəl 5:13-14. **1:25** Rom 8:2; Jem 2:12

nəfakiən in nati əpnapin əmə. In təteiuə aru əmə lan məmə rəhan noliən rəha nəfakiən in təuvir agin.

27 Noliən min rəha nəfakiən iətəm rəhatah Tatə Uhgin tateruh məmə in təhruahru vivi kəni nərahiən tikə lanko lanu: iəfaki kəti təkeikei materuh vivi kəlkələh min u kəmimis ərin mine pətalimis min e nərahiən rəhalah. Kəni mətəkeikei mateh vivi nəmiəgəhiən rəhan məmə noliən tərah min rəha nəhue niftəni otəsoliən məmə in otamikmik lan.

2

Sotehiən nətəmimi nəuvein məmə ilah ilis kotapirəkis nətəmimi nəuvein

1 Piak min mine nəuvinik min. Itəmah nəutəhatətə e Iesu Kristo, Iərmənig rəhatah iətəm ilis agin kəni katisiai pik in. Tol lanəha, təsəuviriən məmə nəkəuteh iətəmi kəti məmə in ilis, kəni mautol təuvir kəm in; mətəu mauteh iahu iətəmi kəti min mautol tərah kəm in.

2 Tol mə inu mine. Iətəmimi keiu kətiəuva e niməfaki rəhatəmah. Kəti tatuvən e napən təuvir min u nəhmtilah tiəkis, mine nəuanati min kəmol e aiən u kol tətoraip-oraip. Kəni suah kəti min tatuvən e napən tərah min əmə.

3 Təsəuviriən məmə nəkotəfən nisiaiən kəm iətəmimi iətəm tatuvən e napən təuvir min, motəni=pən məmə, "Va, məharəg u ikin təuvir ikin." Mətəu iətəm tatuvən e napən tərah min, nəkotəni=pən kəm in məmə, "Əhtul=pən əpəha," uə "Əharəg əmə e niftəni."

4 Nian nautol noliən tol min lanəha, nauteh nətəmimi nəuvein məmə ilah ilis tapirəkis nətəmimi nəuvein min, kəni nəutakil nətəmimi e rəhatəmah nətəligiən tərah.

5 Piak min mine nəuvinik min iətəm iəkolkeikei pik. Otətəligto. Uhgin təmitəpin rəkis nanrah min rəha nəhue niftəni məmə rəhalah nəhatətəiən e Kristo otepət. Kəni təmitəpin min ilah məmə okotos Narmənigiən Rəha Uhgin iətəm təməni rəkis məmə rəha nətəmimi nətəm kotolkeikei in.

6 Mətəu itəmah nəmoteh iahu nanrah min. ?Mətəu nətəmimi pəh min u kautol nahməiən kəm təmah, kəni mautiuvi=pən itəmah e kot? ?Nətəmi rəhalah nautə tepət, uə kəpə? Əuəh, ilah kəha.

7 Kəni nətəmimi min u kəutəghati rah e nərgin u ilis, nərgi Iesu iətəm rəhan u itəmah.

8 Lou rəha Kig iətəm tətatig e Nauəuə Rəha Uhgin tətəni məmə, "Olkeikei ik kəti təhmen əmə məmə nəkolkeikei aru ik." Nəmə nəutətəu=pən pəhriən nəghatiən u, nautol noliən əhruahru.

9 Mətəu təfagə tərah kəti tol lanu, nəmə nauteh nətəmimi nəuvein məmə ilah ilis tapirəkis nətəmimi nəuvein min. Kəni

---

2:1 Uək 10:34-35; Jem 2:9 **2:5** Mat 5:3; Luk 6:20; 1Kor 1:26-28 **2:8** Mat 19:19; Kəl 5:14

nəghatiən rəha Lou tətəni məmə nətəmimi kautol lanəha, ilah nətəmi rəha natgəhliən Lou.

10 Tol lanəha mətəu-inu, nəmə iətəmimi kəti tətatgəhli nəghatiən kətiəh əmə rəha Lou, uə nəmə in tətatgəhli nəghatiən min rəfin agin rəha Lou, kəni e nəhmtɨ Uhgin, in iol təfagə,

11 mətəu-inu, Uhgin u iətəm tətəni məmə, "Sakləhiən e pətan," in Uhgin kətiəh əmə iətəm tətəni məmə, "Sohamuiən itəmi." Kəni nəmə nəsotakləhiən e nipətan, mətəu nəmotohamu nətəmimi, itəmah nətəmimi nətəm nəmotatgəhli Lou.

12 Nəghatiən mine noliən rəhatəmah otəkeikei mɨtəu=pən lou iətəm təmɨtɨs itəmah. Motol noliən rəha nətəmimi nətəm kotəhrun məmə Uhgin otakil ilah e lou əha.

13 Otol lanəha mətəu-inu nəmə itəmah nəsotasəkəhruiniən nətəmimi, kəni Uhgin otəsasəkəhruiniən itəmah nian in otakil nətəmimi. Mətəu nəmə itəmah nəutasəkəhruin nətəmimi, kəni Uhgin otasəkəhruin itəmah, kəni məni=pɨnə məmə onəsotosiən nalpɨniən e nian in otələhu=pən nəghatiən rəha nalpɨniən kəm nətəmimi.

Nəhatətəiən mine uək təuvir min

14 Piak min mine nəuvɨnɨk min. Nəmə iətəmi kəti tətəni məmə tətəhatətə e Iesu Kristo, mətəu in təsoliən uək təuvir min, kəni rəhan nəhatətəiən tol lanəha, ko təsosmiəgəhiən iətəmi kəha.

15 Tol mə inu mine. Piatah kəti uə nəuvɨnɨtah kəti, rəhan napən tikə, kəni nigin nauəniən təsəhmeniən.

16 Itəmah kəti tətəni=pən kəm in məmə, "Atuvən, pəh Uhgin otasiru lam, kəni onəsətəpuiən, onəkauən vivi." ?Mətəu nəmə in təsoliən nati kəti məmə otasiru lan, in təmol nati təuvir nak?

17 E noliən əha inəha, nəmə iətəmi kəti tatos nəhatətəiən pisin əmə, mətəu təsoliən uək təuvir kəti titəu=pən, kəni rəhan nəhatətəiən təmimis, nipətin tikə.

18 Mətəu nəmə təhro iətəmi kəti otəni məmə, "Nətəmimi nəuvein kautos nəhatətəiən, kəni nətəmimi nəuvein kautol uək təuvir min."

Mətəu iətəni kəm ik lanu lan məmə, "Nəmə iəsehiən rəham uək təuvir min, kəni iəsəhruniən nəmə rəham nəhatətəiən in nipəhriəniən, uə kəpə. Mətəu nian onəkeruh uək təuvir min rəhak, kəni tətəgətun məmə nəhatətəiən rəhak in nipəhriəniən."

19 Nətəni məmə nəhatətəiən rəham in nipəhriəniən mətəu-inu nətəni nipəhriəniən e nəghatiən u məmə, "Uhgin kətiəh əmə." ! Təuvir ohnik! Mətəu nati əpnapin iərmis min, ilah min kəutəni nipəhriəniən e nəghatiən əha, mətəu ilah

2:11 Eks 20:13-14; Rom 13:9 **2:12** Jem 1:25; 1Pitə 2:16 **2:13** Mat 5:7; 18:21-35 **2:15** 1Jon 3:17 **2:18** Kəl 5:6

kəutərəmrumɨn məutəgɨn pɨk mətəu-inu kotəhrun məmə
Uhgɨn otol nalpɨniən kəm lah.
20 ! Ik rəhm-kapə tɨkə! Iətəmimi iətəm tətəhatətə, mətəu
təsoliən uək təuvɨr mɨn, rəhan nəhatətəiən in nɨpətɨn tɨkə.
Pəh iəkəgətun ik e nati kəti iətəm otəni kəm ik məmə inu
nɨpəhriəniən.
21 Nɨkim otəhti tɨpɨtah u Epraham. Uhgɨn təmeruh məmə in
təhruahru e nəhmtɨn e uək iətəm təmol, mətəu-inu təmos nətɨn
u Aisək, muvən mələhu-pəri e oltə.
22 Kəni rəhan nəhatətəiən mɨne rəhan uək mɨn katuol nati
kətiəh əmə, kəni rəhan nəhatətəiən təməuə e nəuan, inu rəhan
uək mɨn.
23 Kəni nəghatiən u rəha Nauəuə Rəha Uhgɨn təmuva mol
nɨpəhriəniən, tətəni məmə, “Epraham təməhatətə e Uhgɨn,
kəni Uhgɨn təməni məmə Epraham in təhruahru e nəhmtɨn o
nəhatətəiən əha.” Kəni kətəni məmə niəli rəha Uhgɨn.
24 Kəni rəueiu nəkəhrun nehiən məmə, nəhatətəiən pɨsɨn
əmə təsəhmeniən məmə otol nətəmimi kotəhruahru e nəhmtɨ
Uhgɨn, mətəu nətəmimi kotəkeikei motol mɨn noliən təuvɨr
mɨn, inəha noliən təuvɨr mɨn iətəm tatsɨpən e nəhatətəiən
pəhriən.*
25 Kəni e noliən əha inəha, Uhgɨn təmeruh məmə Rehap u,
pətan rəha suaru, in təmuva məhruahru e nəhmtɨ Uhgɨn o
uək iətəm təmol, Iətəmimi mil keiu rəha Isrel kəmian oneuən
əpəha Jeriko məmə oteruh vivi taun əha. Kəni Rehap u,
təmateh vivi ilau, kəni mahli=pən ilau e suaru pɨsɨn kiatəlɨg
mətian.
26 Nɨpətɨ iətəmimi, nəmə nəmiəgəhiən tɨkə lan, təmɨmɨs. Kəni
təhmen əmə, kitah kəti iətəm tatos nəhatətəiən, mətəu təsoliən
uək təuvɨr mɨn, rəhan nəhatətəiən təmɨmɨs.

3

Namɨtəmi mɨne rəhan uək

1 Piak mɨn mɨne nəuvɨnɨk mɨn. Təsəuvɨriən məmə itəmah tepət
nəkəhuva nəgətun mɨn rəha niməfaki, mətəu-inu nəkotəhrun
məmə Uhgɨn in oteruh vivi kəni makil nəmiəgəhiən rəhatəmah
nəgətun mɨn, tapirəkɨs məmə oteruh vivi kəni makil
nəmiəgəhiən rəha nətəmimi əpnapɨn.
2 Nɨpəhriəniən, kitah rəfin kəutəmei e nəmiəgəhiən rəhatah
nian tepət. Mətəu nəmə iətəmi kəti təsəmeiən e rəhan
nəghatiən, nati u tətəgətun məmə in iətəmimi tɨnɨməhtə, kəni
nətəligiən rəhan təhrun neh viviən rəhan mɨn noliən mɨn rəfin.

2:21 Jen 22:9-12 **2:23** Jen 15:6 * **2:24** Noliən təuvɨr mɨn iətəm kautsɨpən e nəhatətəiən pəhriən rəha suah kəti tətəgətun məmə rəhan nəhatətəiən in nɨpəhriəniən. **2:25** Jos 2; Hip 11:31

3 Tol məmə nati mɨn u mɨne. Kətətu=pən pɨt e nohlɨ hos
məmə otol nəuia iətəmimi, kətealelin rəhn-kapə, kəni tətəuhlin
nɨpətɨn rəfin.
4 Kəni negəu, in iahgin, kəni nɨmətagi asoli tətarəg lan, mətəu
stiə in nati əkəku kəti iətəm nian kaptɨn tətalelin, kəni nɨpətɨ
negəu asoli rəfin tatuvən=pən əha kaptɨn tolkeikei məmə
okian=pən ikɨn.
5 E noliən əha inəha, namɨtəmi in nati kəti təkəku, mətəu
təhrun niuvi=paiən nati asoli mɨn. Nɨkitəmah təhti-to,
nəmtahlɨ nɨgəm əkəku kəti təhrun nuəuiən mol nəmegəm asoli
lan mus nati.
6 Kəni nɨpəhriəniən, namɨtəmi in təhmen e nɨgəm. Namɨtəmi
in nəuəlɨ nɨpətɨ iətəmimi iətəm nərahiən mɨn rəfin rəha
nəhue nɨftəni u kotəriauəh vivi lan. Kəni nərahiən mɨn
rəhan kəutərəkɨn nəmiəgəhiən rəfin rəhatah. Kəni Setən əmə
tətahli=pən nɨgəm e namɨtəmi. Kəni namɨtəmi tətahli=pən
nɨgəm tərah e suaru rəfin e nəmiəgəhiən rəhatah.
7 Nətəmimi kotəhrun noliən nati rarpɨn mɨn məmə okəhuva
motəpəou, u natimiəgəh mɨn, mɨne mənɨg mɨn, mɨne natim-
nati mɨn u kəutəlkəu, mɨne natimnati mɨn kəutan ləuantəhi.
Nətəmimi kəmotol ilah kotəpəou.
8 Mətəu iətəmi təruru noliən namɨtəmi təpəou. In nati
rarpɨn tatol uaiəl, məriauəh e nərahiən mɨne nakonəiən rəha
nɨmɨsiən.
9 E namɨtah, kəutəni-vivi Iərmənɨg Tatə Uhgɨn rəhatah, kəni
e namɨtah kəutəni rah nətəmimi lan iətəm Uhgɨn təmol ilah
kotol məmə in mɨne.
10 Nohlɨtəmi kətiəh əmə tətəni pətɨgəm nəni-viviən mɨne nəni
rahiən. Piak mɨn mɨne nəuvɨnɨk mɨn. Pəh okəsoliən mɨn
lanəha.
11 Nəhu təuvɨr mɨne nəhu arfu, ko kəsiasɨpəniən e nəhmtɨ
nəhu kətiəh.
12 Piak mɨn mɨne nəuvɨnɨk mɨn. ?Nɨgi u fik otəuə e nəua olif?
?Kəni nɨləuɨs u krep otəuə e nəua fik? !Kəpə! Kəni nəhmtɨ nəhu
arfu təsəfaiən nəhu təuvɨr.

Neinatɨgiən təuvɨr iətəm tatsɨpən o Uhgɨn

13 ? Iətəmimi kəti əha ikɨn e nəlugɨn e təmah iətəm nɨkin
təhti məmə in teinatɨg vivi kəni məhrun nati nak iətəm Uhgɨn
tolkeikei? Təuvɨr. Kəni pəh in otol uək təuvɨr mɨn e noliən
iətəm tatsɨpən e neinatɨgiən, inəha noliən rəha iətəmimi iətəm
rəhan nətəlɨgiən ləhtəni. Kəni noliən əhruahru rəhan otəgətun
neinatɨgiən mɨne nəhruniən rəhan.
14 Mətəu nəmə nɨkitəmah təhti məmə nəkoteinatɨg, mətəu
nɨkitəmah təriauəh e netetiən, kəni nəutətəlɨg aru əmə e
təmah o nəfəriən itəmah, tol lanəha, nəuteiuə aru əmə e

3:8 Rom 3:13

təmah. Sotəghati əfəri pikiən o neinatigiən eiuə rəhatəmah min, mətəu-inu səniəmə noliən u rəha iətəmimi u teinatig.
15 Neinatigiən tol lanəha təsisipəniən e negəu e neai, mətəu
rəha nəhue niftəni əmə u, mine nətəligiən rəha iətəmimi, mine
rəha Setən.
16 Tol lanəha mətəu-inu nian nətəmimi kautetet motolkeikei
məmə kautəfəri aru ilah, kəni nətəmimi kəutohtəu=pən əmə
rəhalah aru nətəligiən mautol nərahiən, kəni noliən tərah rəfin
kohiet pətigəm.
17 Mətəu iətəmimi iətəm tatos neinatigiən iətəm tatsipən
e negəu e neai, rəhan noliən tol lanu lan. Nati aupən,
rəhan nəmiəgəhiən in təhruahru vivi, kəni in tolkeikei pik
nəməlinuiən, kəni in iətəmi mətig, in tatisiai nətəligiən rəha
nətəmimi pisin pisin min, kəni in təriauəh e nasəkəhruiniən,
kəni matəuə e nəuan tepət e nəmiəgəhiən rəhan, in tateh
nətəmimi məmə kotəhmen-əhmen əmə, kəni nian tətəni nati
kəti mə otol, matol əmə.
18 Nətəmimi rəha nəniən nəməlinuiən, kotəhmen=pən e
nətəmimi nətəm kəmotərfei nikiti nati e nasumiən, kəni tateviə
mətəuə e nəuan. Nəmə kotol natimnati min əha motasiru e
nətəmimi o nələhuiən nəməlinuiən, kəni ilah okoteruh nəuan
məmə in nəhruahruiən.

4

Noliən rəha nuvaiən iuəkir o nəhue niftəni, uə Uhgin

1 ? Nak u nəukəti nəməuiən mine norgəhuiən rəhatəmah?
Natimnati min əha kəutəhuva mətəu-inu itəmah nəkotolkeikei
nətəuiən təuvir e nipətitəmah, kəni nətəligiən min əha rəha
nətəuiən təuvir, ilah kəutəluagin e nikitəmah kətiəh kətiəh
məmə okəhuva nətəmi asoli min e nəmiəgəhiən rəhatəmah.
2 Nikitəmah tatuvən o natimnati rəha iətə-pisin, mətəu
nəsotosiən, kəni nautorgəhu məutəməu ohni. Nautolkeikei
natimnati nəuvein, mətəu nəsotosiən. Kəni məta
onəkohamu nətəmimi ohni. Nəsotosiən natimnati mətəu-
inu nəsotətapuəhiən lan o Uhgin.
3 Kəni nian nəkotətapuəh lan, mətəu nəsotosiən, mətəu-inu
nəmotətapuəh lan e nətəligiən tərah məmə otol itəmah aru əmə
nəkotətəu təuvir lan.
4 Itəmah nəmotəpəh Uhgin kəni mautohtəu=pən natim-
nati rəha nəhue niftəni, təhmen e pətan iətəm təsisiaiən
rəhan iərman, məpəh kəni mətitəu=pən əpnapin əmə nəman.
Nəkotəhrun uə kəpə məmə, iətəmimi iətəm tolkeikei pik natim-
nati rəha nəhue niftəni, in tətəməki e Uhgin. Kəni iətəmimi kəti
iətəm tatitəpin məmə otolkeikei natimnati rəha nəhue niftəni,
in tətuva məmə in tikimir rəha Uhgin.

3:18 Mat 5:9 **4:1** Rom 7:23 **4:4** Rom 8:7; 1Jon 2:15

5 Kəni nəghatiən u rəha Nauəuə Rəha Uhgin səniəmə
nəghatiən əpnapin əmə. Tətəni məmə, "Uhgin tolkeikei pik
məmə nikitah iətəm in təməfa kəm tah, otolkeikei pik in
matuvən əmə ohni."
6 Mətəu Uhgin tətəfa əuau rəhan nəuviriən tətuva kəm tah
məmə otasiru e tah. Kəni tol lanəha, Nauəuə Rəha Uhgin tətəni
məmə,
"Uhgin tətahtipəsig e nətəmimi min u kəutəfəri,
mətəu tətəfən rəhan nəuviriən kəm nətəmimi min u kautosi-
ahu rəhalah nətəligiən."
7 Kəni tol lanəha, otosiahu itəmah kəni mautol nəuia Uhgin.
Otəhtul əskasik nian Setən tətuva mətəfən-əfən kəm təmah,
kəni in otaiu muvən isəu o təmah.
8 Əhuvən iuəkir o Uhgin, kəni in otuva iuəkir o təmah.
Itəmah u nol təfagə tərah, otafəl nəhlmitəmah. Kəni itəmah
u rəhatəmah nəhtuliən keiu, otol nikitəmah tuva kətiəh
məhruahru.
9 Təuvir məmə nikitəmah otahmə məpəou, kəni nəkotasək
əfəməh o rəhatəmah təfagə tərah. Otəuhlin rəhatəmah
naləhiən otuva nasəkiən, kəni rəhatəmah nagiəniən otuva
misiu.
10 Otosiahu rəhatəmah nətəligiən tuvən kəm Iərməniig, kəni
in otəfəri itəmah.
11 Piak min mine nəuvinik min. Sotəni rahiən itəmah
min. Nəmə iətəmi kəti tətəghati rah e pian kəti, uə in
tətələhu nəghatiən kəti məmə in təmol təfagə tərah kəti,* kəni
iətəmi kəha, in tətəni rah lou† mətələhu nəghatiən məmə lou
təsəhmeniən məmə otol rəhan uək, uə lou in nati əpnapin əmə.
Kəni nian nəkotələhu=pən lou məmə in təsəhmeniən, itəmah
nəsotohtəu-pəniən lou, mətəu nəmotəri motəharəg-pəri e lou,
kəni məsotatig ahgəliən lou.
12 Uhgin əmə in təməfa lou, kəni in əmə tətakil nətəmimi
mətələhu nəghatiən lan. Kəni in təhrun nosmiəgəhiən, kəni
məhrun nərəkiniən. ?Mətəu itəmah, nikitəmah təhti məmə
itəmah Uhgin min, məmə nəkotakil təfagə tərah min rəha
piatəmah min motəni pətigəm nalpiniən rəhalah? !Kəpə!

Nəghatiən əfəri

13 Otətəlig-to, itəmah nətəmimi nəutəni məmə, "Rəueiu uə
olauig, kəhuvən itaun u uə taun əha, motatig o nu kəti, motol
bisnis ikin, kəni motol məni."

4:6 Prov 3:34; 1Pitə 5:5 **4:7** Efəs 6:12 **4:8** Aes 1:16; Sek 1:3; Mal 3:7 **4:10** Job 5:11; 1Pitə 5:6 * **4:11** Nəghatiən u rəha Jemis nipətin təsəniən məmə kitah okəsotəgətuniən təfagə tərah rəha nətəmimi. Nəghatiən min tepət e Nauəuə Rəha Uhgin tətəni məmə kitah kotəkeikei motəgətun təfagə tərah rəha nətəmimi məmə okohiet rəkis lan. Mətəu kotəkeikei motol e nətəligiən təuvir. Kəl 6:1; Luk 17:3; 2Tim 3:16; Jem 5:20; Kəl 5:21; 1Təs 5:14; 2Təs 3:15; Tait 3:10. † **4:11** "lou" e fes u tətəghati e "lou rəha nolkeikeiən." Eruh e Jemis 2:8. **4:12** Rom 2:1; 14:4

14 ? Nəkotəhra motəhrun məmə nak otuva olauig? ? Nəmiəgəhiən rəhatəmah in nak? Itəmah nəkotəhmen e nahnigəm iətəm otəmanikə min.
15 Mətəu nəghatiən iətəm təhruahru məmə onəkotəni in tol lanu, nəkotəkeikei motəni məmə, "Nəmə in nəuia Iərmənig pəhriən, kəni iəkotatig kəni motol natimnati min u, uə natimnati min əha."
16 Mətəu rəueiu, nəutagət əfəri məutəfəri pik itəmah. Kəni nəghatiən min əha iətəm nautəni, ilah rəfin kotərah.
17 Tol lanəha, in təfagə tərah kəti nəmə iətəmimi təhrun nati kəti təuvir iətəm təkeikei mol, mətəu təsoliən.

5

Nəghatiən tatuvən o nətəmimi rəhalah nautə tepət

1 Itəmah nətəm rəhatəmah nautə tepət. Otətəlig-to e nəghatiən u. Təuvir məmə nəkotətəu tərah motasək əfəməh o nərahiən iətəm tətuva o təmah.
2 Rəhatəmah nautə tinəmnəmit rəkis, kəni uvni min kinəutoarehre rəhatəmah napən.
3 Namrəiən tatus rəhatəmah aiən u kol tətoraip-oraip, mine silfə. Kəni namrəiən in otəni pətigəm noliən tərah min rəhatəmah kəni motus nipətitəmah təhmen e nigəm. Nian rəha naunun nian tətuva iuəkir, mətəu itəmah nəmotoriarun rəhatəmah nautə min.
4 ! Otətəlig-to e nati u! Rəhatəmah noluək min kəmotəulək e rəhatəmah nasumiən min, mətəu nəməsotətəouiən e məni nəuvetin rəhalah. Kəni nətəouiən iətəm nəməsotəfəniən kəm lah, kəutəni pətigəm rəhatəmah noliən tərah min. Iərmənig Əsanən Pik Agin, tinatətəu nasəkiən rəha noluək min rəhatəmah.
5 E nəhue niftəni u, itəmah nəmotatig e natigiən iətəm timətig əmə, nəmotol nikitəmah tagiən o rəhatəmah nautə e nian iətəm otəsuvəhiən Uhgin otakil rəhatəmah noliən min. Itəmah nəkotəhmen e nati miəgəh min iətəm kətaugin ilah, kəni kotasisi o nian rəha nuhiən ilah.
6 Nəmotiuvi pətigəm nətəmimi nətəm kotəhruahru e kot, kəni motakil ilah motəni nalpiniən rəhalah, kəni mautohamu ilah, kəni ilah kəməsotoliən nati kəti məmə okotəniəhu itəmah.

Nətəligiən əfəməh
e nian rəha nərahiən

7 Piak min mine nəuvinik min. Otol məmə rəhatəmah nətəligiən otəfəməh nian nəutəhtahnin Iərmənig otitəlig=pa min. Nikitəmah tətəhti noliən rəha iətəmi kəti rəha nasumiən. Tətəhtahnin nian əhruahru rəha nəteiən nimai, kəni mətəhtahnin nian rəha nərfeiən, kəni mos rəhan nətəligiən

---

4:14 Sam 39:5,11; Prov 27:1 **4:17** Luk 12:47 **5:2** Mat 6:19 **5:4** Dut 24:14-15 **5:5** Luk 16:25

təfəməh nian mətəhtahnin mətəuarus=pən timəhtə, kəni matəulək e rəhan nauəniən təuvir agin.

8 E noliən əha təhmen əmə, itəmah min, otol məmə rəhatəmah nətəligiən otəfəməh, kəni motəhtul əskasik, mətəu-inu otəsuvəhiən Iərmənig otitəlig=pa min.

9 Piak min mine nəuvinik min. Sotəghati-əghatiən uə nəni rahiən itəmah min məmə nikitəmah təsagiəniən o natimnati min nəuvein. Nəmə nautol lanu lan, Uhgin otakil nəghatiən o rəhatəmah noliən tərah min. !Rəueiu əha in tətəhtul maru, kəni otəsuvəhiən tuva mol!

10 Piak min mine nəuvinik min. Nikitəmah tətəhti-to iəni min aupən nətəm kəməutəni pətigəm nəghatiən min e nərgi Iərmənig. Rəhalah nəmiəgəhiən tətəgətun itah məmə rəhatah nətəligiən otəkeikei məfəməh e nian nərahiən tətuva.

11 Kəni nəkotəhrun inu, kətəni məmə nətəmimi nətəm kəutəhtul iəkis e nian nərahiən tətuva, ilah kautatig e nəuviriən pəhriən. Nəmotətəu nanusiən rəha Job məmə təməhtul əskasik e nian iəkis min, kəni motəhrun nəlpəkauiən təuvir rəha Iərmənig o Job, kəni uərisig e nian tepət rəha nərahiən, Iərmənig təmol təuvir agin kəm in. Kəni tol lanəha, sotaluiən məmə niki Iərmənig təməri məriauəh e nasəkəhruiniən itah, kəni nikin tepət o tah.

12 Piak min mine nəuvinik min. Nati u in nati keikei, məmə nəsotosiən nonauvil. Sotosiən nonauvil e negəu e neai, uə nəhue niftəni, uə nati kəti min. Nian rəfin, otəni əmə nipəhriəniən. Nian itəmah kəti otəni məmə, "Əuəh," kəni rəhan nəghatiən otəkeikei mol nipəhriəniən. Kəni nian itəmah kəti otəni məmə, "Kəpə," kəni rəhan nəghatiən otəkeikei mol nipəhriəniən. Nəmə iətəmi kəti təsoliən lanəha, kəni Uhgin otələhu=pən nəghatiən rəha nalpiniən kəm in.

Nəfakiən iətəm nəuan əha ikin

13 Nəmə itəmah kəti tətatig e nərahiən, təuvir məmə otəghati kəm Uhgin e nəfakiən. Nəmə itəmah kəti nikin tagiən, təuvir məmə otani nəpuən min rəha nəni-viviən.

14 Nəmə iətəmi kəti tatimis, təuvir məmə otauin e eldə min rəha niməfaki məmə okəhuva motəfaki lan, kəni motol=pən oiel e nərgi Iərmənig.

15 Kəni nian ilah kəutəhatətə məmə Uhgin otol vivi iətəmi əha, kəni motəfaki lan, rəhalah nəfakiən in suaru məmə Iərmənig otol məmə iətəm tatimis otətəu təuvir min. Kəni nəmə in təmol təfagə tərah kəti iətəm tatiuvi=pa nimisiən, kəni Uhgin otafəl rəhan təfagə tərah.

5:7 Dut 11:14; Jer 5:24 **5:8** Rom 13:11-12; 1Pitə 4:7 **5:11** Eks 34:6; Job 1:21-22; 2:10; Sam 103:8 **5:12** Mat 5:34-37 **5:14** Mak 6:13 **5:15** Mat 17:18-20

16 Tol lanəha, təuvɨr məmə nəkotəni pətɨgəm rəhatəmah
noliən tərah mɨn kəm təmah mɨn, kəni motəfaki o təmah
mɨn pəh motəmiəgəh. Iətəmimi kəti iətəm təhruahru, rəhan
nəfakiən in təsanən, kəni təuə e nəuan.
17 Inu təhmen e Elaijə u aupən. In iətəmimi kəti təhmen əmə
e tah. Kəni in təməfaki pɨk məmə otəsəfuviən, kəni nuhuən
təməsəfuviən mos nu kɨsɨl mɨne məuɨg sikɨs.
18 Kəni təməfaki mɨn, kəni Uhgɨn təmahli=pa nuhuən tuva
mɨn, kəni nasumiən rəfin, nauəniən təmatɨg mɨn e lah.

Iuvipa mɨn nətəmimi kəməhuvən isəu
e rəhalah nəhatətəiən

19 Piak mɨn mɨne nəuvɨnɨk mɨn. Nəmə itəmah kəti tatekəu
mətəpəh suaru rəha nɨpəhriəniən, kəni nəmə iətəmi kəti mɨn
tatiuvi=pa mɨn,
20 təuvɨr məmə nəkotəhrun nati u məmə, iətəmimi u iətəm
otol iol təfagə otɨtəlɨg=pa mɨn e suaru rəha nɨpəhriəniən, in
otosmiəgəh iol təfagə u e nɨmɨsiən, kəni tol suaru məmə Uhgɨn
otafəl rəkɨs təfagə tərah mɨn tepət rəha iətəmi kəha.

5:17 1King 17:1; 18:1 **5:18** 1King 18:42-45 **5:19** Kəl 6:1

1 Pitə
Nauəuə iətəm Pitə təmaupən mətei
Nəghatiən əkuəkir rəha nauəuə u 1 Pitə

?Pəh təmətei nauəuə u? Pitə təmətei nauəuə u.

? Təmətei tatuvən kəm pəh? Təmətei nauəuə u tatuvən kəm nətəmimi rəha Uhgin nətəm kəutatig ikin pisin pisin min e profens min rəha Pontəs, mine Kəlesiə, mine Kapətosiə, mine Esiə, mine Pitiniə (1Pitə 1:1). Rəueiu kətəni nərgin nitəni min əha məmə Teki.

? Natigiən təhro lan nian təmətei? E nian əha, iətəmi asoli rəha Rom, nərgin u Niro, təmərəkin pik niməfaki. Təmoh nəfaki min nəuvein kohmis, kəni moh nəuvein. Otəsuvəhiən toh Pitə.

? Təmətei nauəuə u o nak? Pitə tolkeikei məmə otəfəri nətəligiən rəha nəfaki min nətəm kəutatig e nərahiən. In tolkeikei məmə okotəhtul əskasik e rəhalah nəhatətəiən kəni mautol nati kəti iətəm təuvir, nati əpnapin nərahiən tətuva.

Pitə təməni təuvir kəm lah

1 Iəu Pitə, iəu aposil kəti rəha Iesu Kristo. Iətəni təuvir kəm təmah nətəmi rəha Uhgin nətəm nəutatig ikin min rəfin e profens min u Pontəs, mine Kəlesiə, mine Kapətosiə, mine Esiə, mine Pitiniə. Uhgin təmitəpin rəkis itəmah, kəni imatəmah ikin səniəmə nəhue niftəni u, itəmah napispis min əmə u ikinu.

2 Tatə Uhgin təmitəpin itəmah mətəu-inu, aupən aupən agin, təmol rəhan nəlpəkauiən mələhu, kəni in təməhrun rəkis suaru min rəfin rəha nəmiəgəhiən rəhatəmah. Kəni Narmin Rəhan tatol itəmah nəutəhtul pisin motasim məmə, nəkotol nəuia Iesu Kristo, kəni niran tafəl itəmah e noliən tərah min rəhatəmah.*

Pəh Uhgin otəfən rəhan nəuviriən mine nəməlinuiən tepət kəm təmah.

Otəni-vivi Uhgin
o nəlpəkauiən rəhan

3 ! Pəh kotəni-vivi Uhgin iətəm in Uhgin mine Tatə rəha Iərmənig Iesu Kristo rəhatah! E nasəkəhruiniən asoli rəhan, in təmol məmə kitah kotair=pən e nəmiəgəhiən vi, kəni məutələhu=pən əskasik rəhatah nətəligiən lan. Tətuva

---

* **1:2** Nəghatiən Kris əhruahru tətəni məmə, Uhgin "təmorin=pa nira Iesu tafəl-afəl itah" u nipətin məmə təteikuas e təmah e noliən tərah min. Afin min e nəghatiən min u "təmorin=pa niran tafəl-afəl" mine "niran təteikuas e nətəmimi": Lev 14:6-7; Sam 51:7; Eks 24:5-8; Hip 9:19; 1Jon 1:7.

min lanəha mətəu-inu Iesu Kristo təməmiəgəh min e rəhan nimisiən.
4 Kəni e nəmiəgəhiən vi u, kitah okotos natimnati təuvir
min əpəha e negəu e neai iətəm Uhgin təmələhu pisin məmə
rəhatah. Kəni nati u ko təsəmnəmitiən, kəni ko təsamikmikiən,
kəni ko rəhan nəhagəhagiən təsikəiən.
5 E nəhatətəiən rəhatəmah, nəsanəniən rəha Uhgin tətəhtul
pəsig e təmah mətəuarus=pa in otosmiəgəh itəmah, kəni Uhgin
otol əpu rəhan nosmiəgəhiən e naunun nian.
6 Nikitəmah tətagiən o nati u, nati əpnapin nəmə nian iəkis
pisin pisin min kəhuva pau e rəhatəmah nəmiəgəhiən. Mətəu
kəhuva o nian əkuəkir əmə.
7 Nian iəkis min əha kəutəhuva məmə okotəgətun məmə
itəmah nəutəhatətə pəhriən. Aiən u kol tətoraip-oraip, in
nati kəti iətəm nigəm tatus mətafəl rəkis iətəm tərah min
lan. Kəni nian iəkis min əha kotəhmen e nigəm iətəm tatus
rəhatəmah nəhatətəiən mətafəl rəkis iətəm tərah min lan. Aiən
u kol, in nati təuvir, mətəu otəpanikə min nian kəti. Mətəu
rəhatəmah nəhatətəiən, in nati təuvir tapirəkis aiən u kol.
Kəni e rəhatəmah nəhatətəiən, Uhgin otəni-vivi itəmah, məfəri
nərgitəmah, məfən nisiaiən asoli kəm təmah e nian Iesu Kristo
otuva mietigəm=pa lan.
8 Nati əpnapin nəməsoteruh pauiən Iesu Kristo, mətəu nau-
tolkeikei in. Kəni nati əpnapin nəsotehiən u rəueiu, mətəu
nəutəhatətə lan. Kəni nikitəmah təməri məriauəh e nagiəniən
iətəm in təuvir pik agin tapirəkis, kəni ko iətəmi kəti təruru
nəni ərəfiniən nəuviriən rəha nagiəniən əha.
9 Nikitəmah tətagiən lanəha mətəu-inu itəmah nautos nati u
iətəm nəutəhatətə lan, u məmə Uhgin otosmiəgəh rəhatəmah
nəmiəgəhiən.
10 Suaru rəha Uhgin o nosmiəgəhiən nətəmimi lan, in nati
kəti iətəm iəni min aupən kəmotolkeikei pik məmə okotəhrun
tuvən təhmin min, kəni tol lanəha kəmotafin motəsal vivi e
nəghatiən min lan. Kəni ilah kəməutəghati e nəuviriən u iətəm
otuva o təmah.
11 Narmin rəha Kristo təmətatig ilah min, kəni mətəghati
kəm lah, kəni aupən ikin mətəni pətigəm nahməiən iətəm
otuva e nəmiəgəhiən rəha Iesu, kəni uərisig lan e nəsanəniən
asoli rəhan. Mətəu iəni min kəmotalkut o nəhruniən suaru
iətəm natimnati min əha okəhuva lan, mine rəhalah nian
əhruahru.
12 Uhgin təmol əpu kəm iəni min aupən məmə, nəghatiən
min iətəm ilah kəmotəni, kəməsotəghatiən e nian iətəm ilah
kəmotatig lan, mətəu kəmotəghati əmə e nian rəhatah. Kəni

1:4 Kol 1:12 **1:5** Jon 10:28; 17:11 **1:6** Jem 1:2; 1Pitə 5:10 **1:7** Prov 17:3; Sek 13:9; Mal 3:3; Jem 1:3 **1:8** Jon 20:29; 2Kor 5:7 **1:10** Mat 13:16-17 **1:11** Sam 22; Aes 53; Luk 24:26-27

rəueiu, nətəmimi kinotəni pətigəm nəghatiən rəha nanusiən
təuvir kəm təmah e nəsanəniən rəha Narmin Rəha Uhgin iətəm
tatsipən e negəu e neai. Kəni natimnati min u kotəuvir agin
məmə nagelo min, ilah min kotolkeikei məmə okoteruh kəni
motəhrun natimnati min rəha nosmiəgəhiən e Kristo iətəm
kəməhuva.

Noliən rəha nəmiəgəhiən iətəm təhruahru

13 Tol lanəha, nəkotəkeikei motol rəhatəmah nətəligiən
təhtul maru o noliən uək, kəni motəgətun vivi rəhatəmah
nətəligiən. Otələhu=pən əskasik rəhatəmah nətəligiən e
nəuviriən iətəm Uhgin otəfinə kəm təmah nian Iesu Kristo
otuva min.
14 Otol nəuia Uhgin təhmen=pən əmə məmə kəlkələh min
nətəm kotəuvir kautol nəuia tatə min. Aupən rəkis, itəmah
nəməsotəhruniən nipəhriəniən rəha Uhgin, kəni nəmautol
noliən tərah min iətəm nikitəmah əmə tolkeikei. Mətəu rəueiu,
sotegəhaniən e nətəligiən min əha okotiuvi rəkis min itəmah.
15 Uhgin u iətəm təmauin e təmah, in tasim məhruahru.
Kəni ko itəmah min, onəkotəkeikei motasim motəhruahru e
natimnati rəfin iətəm nautol.
16 Nəkotəkeikei motol lanəha mətəu-inu Nauəuə Rəha Uhgin
tətəni məmə, "Nəkotəkeikei motasim motəhruahru mətəu-inu
Iəu iəkasim məhruahru."
17 Itəmah nəkotətapuəh e nasiruiən o Uhgin u təhmen
məmə in rəhatəmah Tatə, mətəu nəsotaluiən məmə Uhgin
tətakil noliən min rəha nətəmimi rəfin, kəni in tatol əmə e
noliən iətəm təhmen-əhmen əmə. Tol lanəha, nəsotaluiən
məmə itəmah iapispis min əmə e nəhue niftəni u. Sotohtəu-
pəniən noliən min rəhan. Mətəu nian nəutəmiəgəh əhanəh e
nəhue niftəni u, onəkotəgin motisiai Uhgin e noliən təuvir min
rəhatəmah.
18 Nəkotəkeikei motol lanəha mətəu-inu itəmah nəmotəhrun
rəkis nati keikei iətəm Uhgin təmətəou rəkis itəmah lan.
Otətəlig-to e noliən rəha nəmiəgəhiən rəhatəmah aupən iətəm
nipətin tikə u təmsipən o tipitəmah min. Mətəu Uhgin təmitis
rəkis itəmah e noliən tərah kəha. Kəni Uhgin təməsosiən
nəhmti nəmiəgəhiən rəhatəmah e nati kəti rəha nəhue niftəni
iətəm otəpanikə, təhmen e silfə mine aiən u kol tətoraip-oraip,
19 mətəu in təmos nəhmti təmah e nira Kristo iətəm in nati
keikei təuvir pik agin. Kristo in təhmen e nəti sipsip təuvir
iətəm nimisiən uə nərahiən tikə agin lan.†
20 Aupən aupən agin, nian Uhgin təməsol əhanəhiən nəhue
niftəni u, təmitəpin rəkis Kristo məmə otol uək əha. Mətəu

1:14 Rom 12:2; Efəs 2:3; 4:17-18 **1:16** Lev 11:44,45; 19:2; 20:7 **1:17** Rom 2:11; Nəh 2:23 † **1:19** E nian rəha Oltestimin, nətəmimi kəmautol sakrifais kəm Uhgin o təfagə tərah min e nəti sipsip min iətəm nərahiən tikə e lah. Afin e Eks 12:5. **1:19** Uək 20:28; Hip 9:12-14

rəueiu iuəkɨr o naunun nian, Uhgɨn təmol əpu in, məmə otuva
masiru e təmah.
21 Kəni e natimnati mɨn əha Iesu təmol, itəmah nəkotəhatətə
e Uhgɨn, iətəm təmosmiəgəh Iesu Krɨsto e nɨmɨsiən, kəni məfəri
in məfən nəsanəniən iətəm təhagəhag mɨne nɨsiaiən kəm in.
Kəni tol lanəha, nəkotəhatətə e Uhgɨn, kəni mautələhu=pən
əskasɨk rəhatəmah nətəligiən lan.
22 Nəmoteikuas e rəhatəmah nəmiəgəhiən tɨnuva mɨnɨvi mɨn
rəkɨs mətəu-inu nəmotətəu=pən nəghatiən rəha nɨpəhriəniən.
Kəni o natimnati mɨn u, nəkotos nolkeikeiən pəhriən tətuva o
təmah mɨn nəuvein. Kəni tol lanəha, otolkeikei pɨk itəmah mɨn
e nɨkin pəhriən.
23 Otol lanəha mətəu-inu, nəmotair vi rəkɨs mɨn, kəni
nəmiəgəhiən vi rəhatəmah təmsɨsɨpəniən o nətəmimi nətəm
ilah rəfin okəpanohmɨs. Mətəu nəmiəgəhiən vi u rəhatəmah
in otətatɨg naunun tɨkə, mətəu-inu təmsɨpən e nəghatiən kəti
iətəm tətəmiəgəh mətatɨg naunun tɨkə, inu nəghatiən rəha
Uhgɨn.
24 Nauəuə Rəha Uhgɨn tətəni məmə,
“Nətəmimi rəfin kotəhmen e nɨmalɨ nɨmanuvehli,
kəni nəuvɨriən rəfin rəhalah təhmen əmə e nəugɨnɨgi əpəha e
nɨkinati.
Nɨmanuvehli əha tətaukei, kəni nəugɨnɨgi mɨn kəutəmei,
25 mətəu nəghatiən rəha Iərmənɨg tətatɨg itulɨn naunun tɨkə.”
Kəni inu nəghatiən rəha nanusiən təuvɨr iətəm nətəmimi
kəmotəni pətɨgəm rəkɨs kəm təmah.

2

1 Mətəu-inu o nəghatiən mɨn əha, otəraki e noliən mɨn
u kohiet rəkɨs e rəhatəmah nəmiəgəhiən: noliən rəfin rəha
nəməkiən e nətəmimi kəni matol nərahiən kəm lah; noliən
rəfin rəha neiuəiən; noliən rəha nətəm kəutəni pɨk nati, mətəu
kəsotoliən; noliən rəha netetiən; noliən rəfin rəha nəni rahiən
nətəmimi.
2-3 Itəmah nəmotəhrun rəkɨs məmə Iərmənɨg təmol təuvɨr
kəm təmah. Təhmen=pən məmə nəmotun askəuvɨn nəua nɨgi
iətəm tətəhiən. Kəni rəueiu nəkotəkeikei məhuva motəhmen
e iəpəou mətmətɨg mɨn u kəutasək o nəmahiən. Itəmah
nəkotəkeikei motolkeikei pɨk nauəniən mɨne nəmnɨmiən iətəm
təhruahru məuvɨr məmə nəkotaugɨn nɨkitəmah lan. Kəni
natimnati mɨn əha okotol nəkotepət e rəhatəmah nəmiəgəhiən
iətəm Uhgɨn təmosmiəgəh itəmah lan.

1:20 2Tim 1:9-10 **1:21** Jon 14:6; Rom 5:1-2 **1:22** Jon 13:34; Rom 12:10
1:25 Aes 40:6-8 **2:1** Efəs 4:22; Jem 1:21 **2:2-3** Sam 34:8

Kəpiel miəgəh
e Nimə Rəha Uhgin

4 Uhgin tolkeikei məmə otuvləkin rəhan kəti nimə e
tah nətəmimi. Kəni təmitəpin Kəpiel kəti iətəm nətəmimi
kəmotəpəh, mətəu in kəpiel keikei tətəmiəgəh məmə Uhgin
otətuəuin nimə lan. Kəni nian nəkəhuva o kəpiel u Kristo e
suaru rəha nəhatətəiən,
5 itəmah min, nəkotəhmen e kəpiel miəgəh min iətəm
Narmin Rəha Uhgin tatos itəmah matuvləkin Nimə lan Rəha
Uhgin. Kəni itəmah pris asim min, nətəm nautəfən sakrifais
min kəm Uhgin iətəm nikin tətagiən ohni mətəu-inu o natim-
nati iətəm Iesu Kristo təmol.
6 Təhmen=pən e Nauəuə Rəha Uhgin tətəni lanu məmə,
"Oteruh-to. Iətələhu kəpiel əpəha Jerusiləm,*
inu kəpiel keikei pik agin iətəm iəu iəmitəpin,
kəpiel u in rəha nətuəuiniən nimə,
kəni iətəmimi iətəm otəhatətə lan,
in otəsaulisiən."
7 Kəpiel u in nati keikei o təmah nətəm nəutəhatətə lan.
Mətəu o nətəmimi min nətəm kəsotəhatətəiən lan, kəpiel u in
təhmen=pən e nəghatiən u e Nauəuə Rəha Uhgin iətəm tətəni
məmə,
"Kəpiel u iətəm nətəmimi rəha nuvləkiniən nimə kəmotəraki
lan,
mətəu Uhgin təmol tuva kəpiel rəha nətuəuiniən nimə,"
8 kəni Nauəuə Rəha Uhgin tətəni məmə,
"Kəpiel u tatol nətəmimi kautələs pikiən,
kəni in kəpiel iətəm tatol məmə nətəmimi kəutapitətəl lan
mautəmei."
Ilah kəutələs pikin kəpiel u mətəu-inu kautəhti nəuia
nəghatiən, kəni inu nəlpəkauiən iətəm Uhgin təmol o lah.
9 Mətəu Uhgin tinitəpin rəkis itəmah məmə rəhan min, kəni
itəmah pris min rəha Kig, kəni itəmah nətəmi asim min nətəm
Uhgin tətarmənig e təmah, kəni itəmah nəuaniləuis min kəti
iətəm Uhgin təmaskəlim məni məmə rəhan. In təmol itəmah
lanəha məmə nəkotəhrun nəni pətigəmiən nəni-viviən iətəm
tətəfəri in o rəhan nəuviriən mine natimnati iətəm in təmol. In
təmauin rəkis e təmah məmə onəkohiet e napinəpuiən məmə
nəkəhuvən e nəhagəhagiən təuvir rəhan.
10 Aupən rəkis, itəmah nətəmimi əpnapin min əmə, mətəu
rəueiu, itəmah nauəniləuis min rəha Uhgin. Aupən ikin,
nəməsotəhruniən nasəkəhruiniən rəha Uhgin, mətəu rəueiu,
nəkotəhrun nasəkəhruiniən rəha Uhgin.

2:5 Rom 12:1; Efəs 2:21-22; Nəh 1:6 * **2:6** Nəghatiən Kris əhruahru tətəni məmə, "Saion," nərgin kəti min rəha Jerusiləm. **2:6** Aes 28:16; Efəs 2:20 **2:7** Sam 118:22 **2:8** Aes 8:14 **2:9** Dut 7:6; 14:2; Aes 9:2; Uək 26:18; Efəs 5:8

11 Rəhak min nətəmimi, nikitəmah otəkeikei mətəhti
məmə nəhue niftəni u səniəmə imatah əhruahru ikin.
Kitah kotəhmen e iapispis min mine Nanihluə† min ikinu.
Tol lanəha, iətəni əskasik kəm təmah məmə nəkotəhtul
əskasik isəu o noliən tərah min iətəm nətəligiən rəhatəmah
tolkeikei. Nətəligiən min əha, ilah tikimir min rəhatəmah kəni
kəutəluagin e nikitəmah.
12 Nian rəfin kitah kəutatig e nəlugin e nətəmimi nətəm
rəhalah nəhatətəiən tikə. Kəni nəmiəgəhiən rəhatəmah in
otəkeikei məhruahru vivi agin məmə nati əpnapin ilah
okotətu=pinə nəghatiən tərah e təmah, mətəu okoteruh noliən
təuvir min rəhatəmah, kəni ilah okotəfən nisiaiən kəm Uhgin e
nian in otuva min makil nətəmimi lan.

Nisiaiən nətəmi asoli

13 Kitah nətəmimi rəha Iərmənig, kəni kotolkeikei məmə
okotisiai nərgin. Tol lanəha, nəkotol nəuia nətəmi asoli
min rəfin nətəm nətəmimi kəutəfəri ilah məmə okotarmənig.
Iətəghati e nətəmi asoli təhmen e kig, iətəm in iətəmi asoli agin,
14 uə təhmen e rəhan nətəmi asoli min iətəm tətahli pətigəm
ilah o noliən rəhan uək. Ilah okəhuvən motələhu nalpiniən
kəm nətəmimi nətəm kəutəhti lou rəhalah, kəni məutəni-vivi
nətəm kautol noliən təuvir.
15 Nautol lanəha mətəu-inu Uhgin tolkeikei məmə
rəhatəmah noliən təuvir min okotəniəhu nəghatiən alməli
min rəha nətəmimi min u rəhalah nəhruniən tikə kəni tətəni
rah itəmah.‡
16 Itəmah səniəmə slef min rəha təfagə tərah min, mətəu-
inu Uhgin təmitis rəkis itəmah. Tol lanəha, otətəu=pən noliən
rəha iətəmi kəti lanəha. Mətəu sotəniən məmə, "Uhgin təmitis
rəkis iəu, kəni tol lanəha, iəkəhrun noliən nati nak iətəm
iəkolkeikei, nati əpnapin in təfagə tərah." Kəpə. Itəmah slef
min rəha Uhgin, kəni tol lanəha, otətəu=pən noliən min iətəm
kotəhruahru.
17 Otəfən nisiaiən iətəm təhruahru kəm nətəmimi rəfin.
Otolkeikei nəfaki min, inu nətəmimi min rəha Uhgin, kəni
onəkotəgin motisiai Uhgin, kəni otisiai kig.
18 Itəmah slef min, onəkotəkeikei motol nəuia rəhatəmah
nətəmi asoli min, kəni motəfən nisiaiən kəm lah. Nəkotol
lanəha kəm lah rəfin, nətəm kautol timətig kəni motəuvir o
təmah, mine nətəmi min u kautol noliən əskasik min kəm
təmah.
19 Nəmə təhro nautol əmə nati əhruahru min əmə, mətəu
rəhatəmah nətəmi asoli min kautol tərah e təmah kəni

† **2:11** Nanihluə, Ianihluə — Afin-to e tiksinəri. **2:11** Kəl 5:17,24 **2:12** Mat 5:16 **2:13** Tait 3:1 ‡ **2:15** E nian rəha Pitə, nətəmimi nəuvein kəmotəməki nətəm kəutəfaki motətu=pən nəghatiən min e lah məmə ilah kəmautol nati pisin pisin min iətəm kəməutatgəhli e lou. **2:15** 1Pitə 3:16 **2:17** Rom 12:10 **2:18** Efəs 6:5

nəutətəu tərah lan. Uhgɨn otəni-vivi itəmah nəmə nəutos əmə nian iəkɨs mɨn əha kəutəhuva mautohmɨs əmə e nɨkitəmah mətəu-inu nəutəsal=pən əmə o Uhgɨn.

20 Mətəu kəsəniən məmə itəmah nətəm nəkotəuvɨr nəmə nautol noliən tərah kəti, kəni nətəmi asoli kautoh itəmah ohni, kəni nəsotaiuiən motagɨm. Nalpɨniən u, in rəhatəmah aru əmə. Mətəu Uhgɨn otəni-vivi itəmah nəmə nautos nahməiən mətəu-inu nautol nati təuvɨr əmə, kəni məsotagɨmiən.

21 Uhgɨn təmauɨn e təmah məmə nautol noliən təuvɨr u, mətəu-inu Krɨsto təmos nahməiən o təmah. In təmaupən məgətun noliən əhruahru əha məmə itəmah nəkotohtəu=pən əmə nɨmei nəhlkɨn.

22 Nauəuə Rəha Uhgɨn tətəni məmə,

“In təməsoliən təfagə tərah kəti,

kəni in təməsəniən nəghatiən eiuə mɨn nian kəti mɨne.”

23 Nian nətəmimi kəmotəghati rah lan, mətəu in təməsahiən ilah. Nian in təmətəu nahməiən e nɨpətɨn, mətəu in təməsəniən məmə in otalpɨn nɨtai nərahiən. Mətəu in təmələhu=pən natimnati rəfin e nəhlmɨ Uhgɨn iətəm nian rəfin rəhan nakiliən in təhruahru əmə.

24 Nian Iesu təməhkul e nɨgi kəməluau, kəni təmos nalpɨniən rəha təfagə tərah mɨn rəfin rəhatah e nɨpətɨn. In təmɨmɨs məmə təfagə tərah mɨn okohmɨs e nəmiəgəhiən rəhatah, kəni kitah okotəmiəgəh məmə okotohtəu=pən suaru rəha nəhruahruiən. Təmosmiəgəh itah e nahməiən rəha nɨməgɨm e nɨpətɨn.

25 Aupən, itəmah nəkotəhmen e sipsip mɨn iətəm kəmotəluei. Mətəu rəueiu, nəmotəuhlin itəmah məhuva o Iətəm Tateh Vivi Sipsip, inu Iətəm Tateh Vivi nəmiəgəhiən rəhatəmah.

3

Noliən təuvɨr rəha iərman mɨne pətan u kəmuol marɨt

1 Kəni e noliən əhmen əmə rəha nɨsiaiən Iərmənɨg, itəmah nɨpətan nəkotəkeikei motol nəuia rəhatəmah mɨn nəman mətəu-inu o nati u. Nəmə ilah kəsotəhatətəiən e nəghatiən rəha Uhgɨn, kəni rəhatəmah noliən təuvɨr mɨn əmə okotiuvi=pən rəhalah nətəlɨgiən o Uhgɨn. Noliən təuvɨr mɨn rəhatəmah kotəhmen, motapirəkɨs nəmə nəutəghati kəm lah.

2 Nian ilah koteruh məmə noliən rəhatəmah in təhruahru vivi, kəni kauteruh nɨsiaiən e nəmiəgəhiən rəhatəmah, inu təhmen əmə məmə otiuvi=pa ilah kəhuva o Uhgɨn.

3 Pəh malə-malə rəhatəmah in səniəmə rəha nɨpətɨtəmah, təhmen e noliən rəha nəlisiən nəuanutəmi, uə nuvəniən e

---

2:20 1Pitə 3:14,17 **2:21** Mat 16:24; Jon 13:15 **2:22** Aes 53:9; Jon 8:46; 2Kor 5:21; 1Jon 3:5 **2:23** Aes 53:7; 1Pitə 3:9 **2:24** Aes 53:5-6; Rom 6:11 **2:25** Esik 34:5-6; Mat 9:36; Jon 10:14; Hip 13:20-21 **3:1** Efəs 5:22

natimnati kəmol e aiən u kol tətoraip-oraip,* uə nuvəniən e
napən vi min.
4 Mətəu otol malə-malə e nikitəmah iətəm nəuviriən rəhan ko
təsikəiən. Malə-malə u tol lanu, in noliən əpəou əmə, mine
noliən mətig nəməlinuiən əha ikin. Noliən əha in noliən keikei
kotəuvir e nəhmti Uhgin.
5 Inu noliən rəha nipətan nəfaki min aupən nətəm
kəmotələhu=pən əskasik rəhalah nətəligiən e Uhgin. Ilah
kəmotol nəuia rəhalah min nəman, kəni noliən əha, kəmautol
malə-malə e nikilah,
6 təhmen e Serə iətəm təmol nəuia Epraham, kəni mətauin
lan məmə in rəhan iətəmi asoli. Kəni itəmah nenəti Serə
nəmə itəmah nautol noliən min iətəm kotəhruahru, kəni
məsotəginiən.
7 Kəni itəmah nəman nətəm nəmotol marit, e noliən əha
inəha rəha nisiaiən Iərmənig, nəkotəkeikei motos neinatigiən
o neruh viviən rəhatəmah min nipətan e nəmiəgəhiən
rəhatəmah mətəu-inu, ilah kəsotosiən nəsanəniən təhmen
e təmah. Kəni motisiai ilah e rəhatəmah noliən min mətəu-inu
ilah min okotos min nati təuvir u, nəmiəgəhiən itulin. Otol
lanəha məmə nati kəti otəsasisigiən e rəhatəmah nəfakiən.

Nəfaki min rəfin

8 Naunun nəghatiən əha. Itəmah rəfin nəkotəkeikei motol
noliən min u: otos nətəligiən kətiəh, otasəkəhruin itəmah min,
otolkeikei itəmah min, otol nikitəmah timətig o təmah min,
otosiahu rəhatəmah nətəligiən.
9 Nəmə nətəmimi kautol tərah e təmah, mətəu nəsotalpiniən
nitai nərahiən. Nəmə nətəmimi kəutəghati rah e təmah, mətəu
nəsotalpiniən. Mətəu otəfaki motəni=pən kəm Uhgin məmə in
otol təuvir kəm lah. Nəkotol lanəha mətəu-inu Uhgin təmauin
e təmah məmə onəkotol noliən əha, pəh onəkotos nəuviriən
rəhan.
10 Nauəuə Rəha Uhgin tətəni məmə,
"Iətəmimi iətəm tolkeikei nəmiəgəhiən təuvir,
kəni molkeikei məmə otətəu təuvir nian rəfin,
in otəkeikei məsəniən nəghatiən tərah min,
kəni in otəkeikei məsəniən neiuəiən.
11 In otəkeikei məuhlin in, miet rəkis e noliən tərah min,
kəni mol əmə natimnati min iətəm kotəuvir.
In otəkeikei malkut pik məmə otatig ilah nətəmimi rəfin e
nəmə̇linuiən.
12 In otəkeikei mol lanəha mətəu-inu Iərmənig tateh vivi nətəm
kotəhruahru,
kəni matətəlig vivi e rəhalah nəfakiən,

---

* **3:3** Nati kətəuan kəmol e aiən u kol tətoraip-oraip, uə iəring, uə ring, uə nəuanati katəlis nəhlmitəmi lan. **3:3** 1Tim 2:9 **3:6** Jen 18:12 **3:7** Efəs 5:25

mətəu tatol tikimir ilah nətəm kautol təfagə tərah.”
13 ?Nəmə nəkotalkut pik o noliən natimnati min iətəm kotəuvir,
pəh otol nərahiən kəm təmah?
14 Mətəu nəmə nipəhriəniən nautətəu nahməiən o noliən
əhruahru rəhatəmah, kəni nəutatig e nəuviriən pəhriən.
Sotəginiən e nərahiən iətəm nətəmimi kotəhrun noliən kəm
təmah, kəni pəh nikitəmah təsəhti pikiən.
15 Mətəu e nikitəmah, otisiai Kristo məmə in Iərmənig. Otəhtul
maru e nian rəfin o nuhalpiniən nəghatiən rəha iətəmimi pəh
iətəm tətətapuəh o təmah məmə təhro nəutələhu=pən əskasik
rəhatəmah nətəligiən e Iesu. Mətəu otəghati mətig kəm lah e
nisiaiən.
16 Kəni nian rəfin nəkotəkeikei motəhrun e nətəligiən
rəhatəmah məmə rəhatəmah noliən in təhruahru əmə. Kəni
nəmə nətəmimi kotəghati rah e noliən təuvir min rəhatəmah
mətəu-inu itəmah rəha Kristo, ilah okotaulis e nəghatiən tərah
min rəhalah.
17 Nian nautol noliən təuvir min, mətəu nautos nahməiən
lan, kəni nahməiən u, in nati təuvir nəmə nahməiən u in
nətəligiən rəha Uhgin. Mətəu nəmə nautol noliən tərah min,
in nati tərah, nati əpnapin məmə nautos nahməiən lan.
18 Tol lanəha mətəu-inu, Kristo təmimis o təfagə tərah min,
təmimis nian kətiəh əmə tinəhmen, ko təsimis miniən nian
kəti. In iətəmi in təhruahru agin, mətəu təmimis o nətəm
kəsotəhruahruiən məmə otos itəmah muvən kəm Uhgin.
Kəmotuhamu in kəni nipətin timis, mətəu Uhgin təmol məmə
in təmiəgəh min e nimisiən, e nəmiəgəhiən kəti rəha negəu e
neai.
19 Kəni e nəmiəgəhiən əha, təmuvən məni pətigəm nəghatiən
rəha Uhgin kəm narmi nətəm kəmohmis u kəutatig e kaləpus,†
20 ilah u kəmautəhti nəuia Uhgin aupən aupən agin nian
Uhgin təmatos rəhan nətəligiən əfəməh mətəhtahnin ilah e
nian suah u Noa təmatuvləkin negəu. E nian əha rəha
nəhu asoli, Uhgin təmosmiəgəh nətəmimi eit əmə nətəm ilah
kəməutatig e negəu nian negəu təmuvən=pən e nəhu.

3:12 Sam 34:12-16 **3:14** Aes 8:12-13; Mat 5:10; 1Pitə 2:20; 4:14 **3:16** 1Pitə 2:12 † **3:19** Nətəmimi nətəm kotəhrun vivi Baebol, kəutəni məmə suaru keiu o nəhruniən fes 19 u. Suaru 1: Aupən suah u Noa təmətəni pətigəm nəghatiən rəha Uhgin kəm nətəmimi. Nian in təmətəni pətigəm nəghatiən təhmen lanu, təhmen əmə məmə ilau Iesu kəmətuan. Kəni nəghatiən rəha Noa in təhmen əmə e nəghatiən rəha Iesu. Mətəu nətəmimi e nian əha kəmotəuhlin=pən nəmtahlah e nəghatiən rəhan, kəni rəueiu əha ilah kəutəməhli e kaləpus. Suaru 2: Kəmotətu-pəri Iesu e nigi kəməluau e Fraide. Kəni e Sarere, nian nipətin təmətəməhli əhanəh e nipəg, mətəu narmin rəhan təmuvən meruh nətəmimi min u ilah kəutəməhli e kaləpus u fes 19 tətəni. Kəni məghati kəm lah. In təmuvən məmə təni=pən kəm lah məmə in təmol win e rəhan uək. Mətəu in təməsegəhaniən e lah məmə okotəuhlin rəhalah nətəligiən kəni motəhatətə lan, mətəu ilah kəmotəmkarəpən rəkis. **3:20** Jen 6–7

21 Kəni nəhu əha, in narmɨ noliən bəptais iətəm tatosmiəgəh
itəmah mɨn rəueiu. Noliən bəptais u, nɨpətɨn səniəmə
tətafəl rəkɨs nəmɨt e nɨpətɨ iətəmimi, mətəu in təhmen məmə
nəkotətapuəh o Uhgɨn məmə in otəfa kəm təmah nəhruniən
məmə rəhatah təfagə tərah mɨn təmɨkə. Kəni nəsanəniən asoli
iətəm Uhgɨn təmol Iesu Krɨsto təmiəgəh mɨn e nɨmɨsiən lan, in
nəsanəniən iətəm tatosmiəgəh itəmah e noliən bəptais.
22 Kəni Iesu Krɨsto tɨnuvən rəkɨs əpəha e negəu e neai,
kəni mətatɨg e nɨkalɨ Uhgɨn maru, ikɨn nɨsiaiən tətatɨg ikɨn,
mɨne nəsanəniən, mɨne nepətiən. Kəni Uhgɨn təmol məmə
nagelo mɨn, mɨne natimnati rəfin iətəm kautos nepətiən mɨne
nəsanəniən, ilah rəfin kəutatɨg ahgəl narmənɨgiən rəha Iesu.

4

Suaru rəha noliən nəuia Uhgɨn

1 Tol lanəha natimnati mɨn əha, itəmah onəkotəkeikei mo-
tos nətəlɨgiən rəha Krɨsto kəni mautəhtul maru o nətəuiən
nahməiən e nɨpətɨtəmah, mətəu-inu in təmətəu nahməiən asoli
e nɨpətɨn. Nautol lanəha mətəu-inu nəmə itəmah nɨnotətəu
tərah e nɨpətɨtəmah, nati əpnapɨn nautol noliən təuvɨr mɨn,
kəni tətəgətun məmə nɨnotəpəh noliən rəha təfagə tərah.
2 Tol lanəha, nian itəmah nəutatɨg e nəhue nɨftəni u,
nəsotohtəu-pəniən suaru rəha noliən natimnati tərah mɨn
iətəm tətatɨg e rəhatəmah nətəlɨgiən, mətəu onəkotohtəu=pən
suaru rəha noliən nəuia Uhgɨn.
3 Nəmotərəkɨn rəkɨs nian tepət o nɨtəu-pəniən noliən mɨn rəha
nətəmimi mɨn u kəsotəniən nɨpəhriəniən e Uhgɨn. Aupən,
itəmah nəmautit əpnapɨn nɨpətan; kəni nətəlɨgiən rəhatəmah
təmatuvən o natimnati tərah mɨn; kəni nəməutapɨs; kəni
nəmautol lafet rəha nɨtəuiən nɨpətan; kəni nəməutəmnɨm
alikol məutapɨs məutalməli; kəni nəməutəfaki kəm narmɨ nati
mɨn iətəm in noliən tərah agɨn.
4 Nətəmimi mɨn əha kəsotəniən nɨpəhriəniən e Uhgɨn,
narmɨlah təmiuvɨg mətəu-inu itəmah nəmotəpəh nɨtəu-pəniən
ilah məhuvən motamnɨm e təfagə tərah rəhalah iətəm təhmen
e naruəh asoli iətəm tətaiu. Kəni ilah kəutəni rah pɨk itəmah
ohni.
5 Mətəu ilah okotəkeikei motəni pətɨgəm natimnati mɨn
rəfin e nəmiəgəhiən rəhalah kəm Uhgɨn iətəm in tətəhtul
maru məmə otakil məni nəghatiən rəha nalpɨniən rəha nətəm
kəmohmɨs, mɨne nətəm kəutəmiəgəh.

4:1 Rom 6:2,7 **4:3** Efəs 2:2-3 **4:5** Uək 10:42

6 Tol lanəha, nətəmimi min u nətəm kəmohmis rəkis, ilah
kəmotətəu nanusiən təuvir* məmə nati əpnapin kəmohmis
təhmen e nətəmimi rəfin, mətəu Uhgin təhrun noliən ilah
okotəmiəgəh min e narmin, təhmen lan.
7 Kitah kəutəhuva iuəkir e nian rəha naunun natimnati
rəfin. Tol lanəha, otol rəhatəmah nətəligiən otərman-ərman
məmə nəkotəhrun nəghatiən kəm Uhgin e nəfakiən iətəm
təsanən.
8 Kəni nati keikei in ilis tapirəkis natimnati rəfin məmə,
nəkotolkeikei itəmah min e nikitəmah rəfin mətəu-inu e nian
nautol lanəha, kəni nian rəfin, nəutəhtul maru o naluiən e
noliən tərah min rəhatəmah.
9 Kəni nəkotəkeikei motit itəmah min məhuvən lahuənu min
rəhatəmah məmə nəkotauən itəmah min, kəni motəgətun ikin
nətəmimi okotapili ikin. Kəni məsotoliən məmə nikitəmah
təsagiəniən ohni.
10 Uhgin təməfinə nəsanəniən pisin pisin min kəm təmah
kətiəh kətiəh. Təuvir məmə nəkotol uək e nəsanəniən min
əha məutasiru e təmah min. Kəni otol uək əha e noliən rəha
noluək min nətəm kautol uək əhruahru rəha Uhgin nian rəfin.
Onəkotəuəri nəuviriən rəhan e suaru pisin pisin min iətəm in
tətəfinə.
11 Tol lanu, nəmə Uhgin təməfən kəm iətəmi kəti nəsanəniən
rəha nəni pətigəmiən, kəni təuvir məmə in otəni pətigəm
təhmen əmə məmə rəhan nəghatiən in rəha Uhgin. Nəmə
Uhgin təməfən kəm iətəmi kəti nəsanəniən rəha nasiruiən, kəni
təuvir məmə in otasiru e nətəmimi e nəsanəniən iətəm Uhgin
təməfən məmə, e natimnati rəfin, nətəmimi okotəni-vivi Uhgin
o nati iətəm Iesu Kristo təmol. Pəh kitah kəutəni pətigəm rəhan
nəuviriən mine nəsanəniən əmə lanko matuvən naunun tikə.
Əuəh.

Nəfaki min okotos nahməiən e nipətilah

12 Iəu min nəuvein nətəm iəkolkeikei pik itəmah, iəkəhrun
məmə rəueiu nərahiən əskasik tatələs pikin itəmah təhmen e
nigəm, kəni nautətəu nahməiən asoli lan. Mətəu təsəuviriən
məmə narmitəmah otiuvig pik o nərahiən min əha. Nərahiən
min əha kəutəhuva o nətəmimi tepət, səniəmə itəmah əmə.
13 Mətəu təuvir məmə nikitəmah otətagiən əmə mətəu-inu
nəutətəu nahməiən təhmen=pən əmə e Kristo. Kəni nəmə
nautol lanəha, kəni nikitəmah otagiən pik agin nian in otol
əpu rəhan nəhagəhagiən asoli rəha nəuviriən mine nəsanəniən
rəhan.

---

* **4:6** Nəmə təhro nəghatiən u, "Nətəmimi min u nətəm kəmohmis rəkis," tətəghati e nətəmimi nətəm kəmotəhatətə e Kristo, kəni uərisig lan kohmis. Uə nəmə təhro tətəghati e nətəmimi nətəm kəmohmis e nian rəha Noa (eruh-to 3:19). **4:7** 1Pitə 1:13; 5:8; Rom 13:11-12 **4:8** 1Pitə 1:22 **4:11** Rom 12:6-8 **4:13** Uək 5:41; Jem 1:2; 1Pitə 1:6-7

14 Nəmə nətəmimi kəutəni rah itəmah o nərgɨ Krɨsto, kəni
onəkotatɨg e nəuvɨriən pəhriən, mətəu-inu nian kəutəni rah
itəmah o Krɨsto, inu tətəgətun məmə Narmɨn Rəha Uhgɨn iətəm
təsanən məhagəhag mətatɨg o təmah.
15 Tərah məmə itəmah kəti otol noliən rəha nohamuiən
itəmi, uə nakləhiən, uə natgəhliən lou, uə təfagə tərah əkəku
kəti təhmen e nəghati pɨkiən. Nəmə in tatos nalpɨniən mətətəu
nahməiən ohni, kəni təhruahru əmə.
16 Mətəu nəmə itəmah nautos nahməiən mətəu-inu itəmah
Krɨstɨn mɨn, sotaulɨsiən ohni, mətəu nəkotəkeikei motəni-vivi
Uhgɨn məmə nautos nərgɨn u Krɨstɨn.
17 Tol lanəha mətəu-inu nian rəha nakiliən nətəmimi rəha
Uhgɨn tɨnətuəuin. ! Kəni nəmə nakiliən əha tɨnətuəuin e
nətəmimi rəha Uhgɨn, kəni okəmanəhro e nətəmimi mɨn u
kəutəhti nanusiən təuvɨr rəha Uhgɨn!
18 Nauəuə Rəha Uhgɨn tətəni məmə,
“Nəmə in tiəkɨs o nətəm kotəhruahru məmə Uhgɨn otosmiəgəh
ilah,
kəni otiəkɨs pɨk o nətəmimi kotəruru Uhgɨn mautol təfagə tərah
məmə in otosmiəgəh ilah.”
19 Kəni tol lanəha, nətəmimi nətəm kautətəu nahməiən mətəu-
inu in nətəlɨgiən rəha Uhgɨn, təuvɨr məmə ilah okotələhu=pən
nəmiəgəhiən rəhalah e nəhlmɨ Uhgɨn iətəm təmol neai
mɨn nɨftəni mɨne natimnati rəfin, kəni nian rəfin in tatol
rəhan nəghatiən. Kəni təuvɨr məmə ilah okautəkeikei
mautohtəu=pən mɨn əmə suaru rəha noliən təuvɨr.

5

Nəghatiən tatuvən kəm eldə mɨn mɨne nətəm aluə

1 Kəni rəueiu, iəkolkeikei məmə iəkəghati nəuvetɨn kəm təmah
eldə mɨn rəha niməfaki. Iəu eldə kəti iəkəhmen e təmah, kəni
iəu əhruahru iəmeruh nahməiən rəha Krɨsto, kəni Uhgɨn otəfa
kəm tah rəhan nəuvetɨn nəhagəhagiən asoli rəha nepətiən
mɨne nəsanəniən rəhan, iətəm in otol əpu.
2 Inu rəhak nəghatiən kəm təmah məmə, otol uək rəha neh
viviən nətəmimi rəha Uhgɨn nətəm kəutatɨg e nəhlmɨtəmah,
təhmen e iətəmi rəha sipsip iətəm tateh vivi rəhan sipsip mɨn.
Kəni otol e nɨkin agiən mətəu-inu nəkotolkeikei məmə nəkotol.
Inu nətəlɨgiən iətəm Uhgɨn tolkeikei. Mətəu təsəuvɨriən məmə
nəkotol nɨkitəmah təsagiəniən məmə nəkotol. Kəni sotoliən
mətəu-inu nɨkitəmah təhti məmə onəkotos pɨk məni lan. Mətəu
otol əmə mətəu-inu nɨkitəmah tətagiən məmə onəkotasiru.
3 Kəni təsəuvɨriən məmə itəmah nəkəhuva motəhmen e iətəmi
asoli iətəm tatol təskasɨk kəm rəhan noluək mɨn, mətəu itəmah

---

4:14 1Pitə 2:20 **4:18** Prov 11:31 **5:1** Rom 8:17-18; 2Kor 1:5-7; Efəs 3:13; Fɨl 1:29 **5:2** Jon 21:15-17; Uək 20:28

onəkotol noliən iətəm in təhruahru məuvir məmə iəfaki min kotəhrun neruhiən kəni motohtəu=pən noliən rəhatəmah.
4 Iətəmi asoli rəha nətəmi kəutəsal vivi o sipsip min otiet pətigəm=pa min, kəni e nian əha, in otəfinə nətəouiən təuvir rəha nisiaiən kəm təmah iətəm ko rəhan nəuviriən təsikəiən.
5 Kəni e noliən kətiəh əmə, itəmah nətəm aluə, otisiai motol nəuia eldə min rəha niməfaki. Kəni itəmah rəfin agin onəkotosiahu rəhatəmah nətəligiən teiuaiu mautisiai itəmah min rəfin. Otol lanəha mətəu-inu Nauəuə Rəha Uhgin tətəni məmə,
"Uhgin təsagiəniən e nətəm kəutəfəri mətahtipəsig e lah,
mətəu tətəfən rəhan nəuviriən kəm nətəm kautosiahu aru ilah."
6 Kəni tol lanəha, otosiahu aru itəmah motatig ahgəl nəhlmi Uhgin əsanən, məmə in otəfəri itəmah e nian əhruahru rəhan.
7 Kəni otos rəfin natimnati min nəutətəlig lan məhuva motələhu=pən kəm Uhgin mətəu-inu, in tolkeikei itəmah mateh vivi itəmah.
8 Otair mauteh vivi mətəu-inu rəhatəmah tikimir Setən in təhmen=pən e laion kəti iətəm tətaiu oneuən kəni nikin tətərkərik mətəsal e iətəmimi məmə otun.
9 Otəhtul əskasik e nəhatətəiən rəhatəmah nian Setən tətuva o təmah, mətəu-inu itəmah nəfaki min nəuvein əpəha ikin min rəfin e nəhue niftəni, kautos əmə nahməiən əhmen əmə.
10 Mətəu uərisig lan nəmotətəu rəkis nahməiən e nian əkuəkir əmə, kəni Uhgin otol nəkotətəu təuvir min e rəhatəmah nəmiəgəhiən, kəni mol nəkotəsanən e rəhatəmah nəhatətəiən, motəhtul əskasik, kəni nati kəti otəsiuvi rəkisiən itəmah. Nəuviriən min rəfin tatsipən əmə o Uhgin, kəni in təmauin e təmah nəkəhuva e Kristo məmə nəkəhuvən e nəhagəhagiən asoli rəha nəuviriən rəhan, mine rəhan nəsanəniən iətəm tətatig itulin.
11 Pəh kotəni pətigəm nəsanəniən rəha narmənigiən rəhan, tatuvən əmə lanko naunun tikə. Əuəh.

Naunun nəghatiən

12 Sailəs* itimlau min, təmasiru e nauəuə u, kəni iateh məmə in piak təuvir kəti, kəni rəhak nipəhriəniən tətatig lan. Iətətei nauəuə əkuəkir u kəm təmah məmə iəkəfəri rəhatəmah nətəligiən, kəni iatəni pətigəm məmə natimnati iətəm iəmətei rəkis, kəutəghati e nəuviriən pəhriən rəha Uhgin. Otəhtul əskasik lan.

5:3 2Kor 1:24; Fil 3:17; Tait 2:7 **5:5** Prov 3:34; Efəs 5:21; Jem 4:6 **5:6** Mat 23:12; Luk 14:11; Jem 4:10 **5:7** Mat 6:25-30 **5:8** 1Təs 5:6 **5:9** Efəs 6:10-18; Jem 4:7 **5:9** Efəs 6:11-13; Jem 4:7 * **5:12** Nəghatiən Kris tətəni nərgin u məmə, "Silfanus" iətəm in nərgin əkuəkir u "Sailəs." **5:12** Uək 12:2,25; 13:13; 15:22,30

13 Piatəmah mɨn mɨne nəuvɨnɨtəmah mɨn e niməfaki u ikɨnu
Rom kəutəni təuvɨr kəm təmah.† Uhgɨn təmɨtəpɨn itəmah min
ilah. Kəni nətɨk u Mak, in mɨn tətəni təuvɨr kəm təmah.
14 Otəni təuvɨr kəm təmah mɨn təhmen məmə itəmah kətiəh
əmə e Krɨsto.
Pəh Uhgɨn otəfɨnə rəhan nəməlinuiən kəm təmah rəfin u
nətəmimi rəha Krɨsto.

† **5:13** Nəghatiən Kris əhruahru tətəni məmə, “Pətan iətəm tətatɨg Papilon,” mətəu nɨpətɨn məmə “niməfaki əpəha Rom.” E nian rəha Oltestɨmɨn, Papilon in taun asoli kəti iətəm nepətiən mɨne nəsanəniən rəfin rəha nəhue nɨftəni tətatɨg lan, kəni nətəmimi ikɨn kautol tɨkɨmɨr kəm nətəmimi mɨn rəha Uhgɨn. Kəni təhmen=pən əmə e nian rəha Pitə, Rom tətarmənɨg e lahuənu mɨn rəfin mətəməki e nətəm kəutəfaki kəm Uhgɨn. **5:13** Uək 12:2; 2Tim 4:11

2 Pitə
Nauəuə iətəm tatol keiu lan iətəm Pitə təmətei
Nəghatiən əkuəkɨr rəha nauəuə u 2 Pitə

?Pəh təmətei nauəuə u? Pitə təmətei nauəuə u.

? Təmətei tatuvən kəm pəh? Təmətei tatuvən kəm nətəmimi rəha niməfaki ikɨn mɨn rəfin.

? Natɨgiən təhro lanu nian təmətei? Pitə təhrun məmə otəsuvəhiən tɨmɨs, kəni molkeikei məmə otəfən rəhan naunun nəghatiən kəm niməfaki.

? Təmətei nauəuə u o nak? Tolkeikei məmə otəhgi-pəri kəni məgətun nətəmimi rəha niməfaki məmə nəgətun eiuə mɨn okəhuva e nəlugɨn e lah. Mətəu niməfaki otəkeikei matəhtul əskasɨk mətɨtəu=pən əmə nəgətuniən iətəm təhruahru. Kəni molkeikei məmə nəhatətəiən rəhalah e Iesu otəkeikei muva məskasɨk, kəni nəhruniən rəhalah e Iesu otəkeikei meviə.

Pitə təməni təuvɨr kəm lah
(Jut 4-13)

1 Iəu Saimon Pitə, iəu slef mɨne aposɨl rəha Iesu Krɨsto. Iətəni təuvɨr kəm təmah nətəm nəmotos nəhatətəiən iətəm in təuvɨr təhmen e rəhatɨmah. Nəmotos nəhatətəiən əha e suaru rəha Iesu Krɨsto iətəm təhruahru. In rəhatah Uhgɨn mɨne Iosmiəgəh.

2 Pəh Uhgɨn otəfɨnə rəhan nəuvɨriən mɨne nəməlinuiən tapirəkɨs agɨn kəm təmah nian rəhatəmah nəhruniən rəha Uhgɨn mɨne Iesu rəhatah Iərmənɨg tətevіə matepət.

Uhgɨn təmauɨn e lah məmə rəhan mɨn nətəmimi

3 E nəsanəniən rəha Uhgɨn, təməfa kəm tah natimnati rəfin iətəm okotəkeikei motos məmə kitah kautos nəmiəgəhiən, kəni məmə kəutaliuək e suaru əhruahru iətəm Uhgɨn tolkeikei. Tətəfa e nəhruniən rəhatah ohni. In təmauɨn e tah e rəhan aru əmə nəsanəniən mɨne nəuvɨriən.

4 Kəni e nəsanəniən mɨne nəuvɨriən rəhan, in təməfa rəhan nəniəskasɨkiən mɨn iətəm iahgɨn kəni məuvɨr pɨk. Təməfa lanəha məmə e nəniəskasɨkiən mɨn əha, nəkotəhrun nuvaiən motol kətiəh e noliən rəha Uhgɨn, kəni motagɨm rəkɨs e nərahiən rəha nəhue nɨftəni iətəm təmsɨpən e nolkeikeiən tərah mɨn e nɨki nətəmimi.

5 Kəni tol lanəha, nəkotəkeikei motalkut pɨk məmə noliən rəhatəmah otuva məuvɨr agɨn. Rəhatəmah nəhatətəiən əha ikɨn, kəni nəkotəkeikei motol mɨn noliən mɨn u: otol təuvɨr kəm nətəmimi, kəni otos nəhruniən,

6 oteh vivi rəhatəmah nətəligiən min, kəni otəhtul əskasik
e Uhgin nian nərahiən tətuva, kəni otəfən rəhatəmah
nəmiəgəhiən rəfin kəm Uhgin kəni motol nəuian,
7 kəni otolkeikei nəfaki min, kəni otolkeikei nətəmimi rəfin.
8 Təuvir məmə nəkotol noliən min əha, mətəu-inu nian nau-
tol mautol mautol ilah, kəni rəhatəmah nəhruniən e rəhatah
Iərmənig Iesu Kristo otəuə e nəuan tepət min e nəmiəgəhiən
rəhatəmah.
9 Mətəu nəmə iətəmimi kəti təsoliən natimnati min əha, kəni
in təmalu məmə Uhgin təmafəl rəkis noliən tərah min rəhan
aupən, kəni tətəgətun məmə in təhmen e iətəmi kəti iətəm in
təruru nəsal-pəniən isəu, uə nəmə təhro nəhmtin təpis.
10 Tol lanəha piak min mine nəuvinik min, nəkotəkeikei
motalkut əskasik məmə nəkotol noliən min əha, kəni ilah
okotəgətun məmə nipəhriəniən, Uhgin təmitəpin itəmah, kəni
mauin e təmah məmə rəhan nətəmimi. Mətəu-inu nəmə
nəkotol natimnati min əha, kəni ko nəsotəmeiən nian kəti,
11 kəni Uhgin nikin otagiən məmə oterəh e doə o təmah
məmə nəkotəhrun nuvəniən ikin iətəm Iesu Kristo, rəhatah
Iərmənig mine Iosmiəgəh, in otarmənig itulin ikin.
12 Tol lanəha, nian rəfin iəkəkeikei mətəni=pinə natimnati
min u kəm təmah məmə nikitəmah otəhti min, nati əpnapin
nəkotəhrun ilah, kəni motəhtul tiəkis e nipəhriəniən iətəm
nəmotos rəkis.
13 E nian iətəmiəgəh əhanəh e nəhue niftəni u, nikik təhti
məmə təhruahru məmə iəkəni pətigəm min natimnati min əha
məmə nikitəmah otəhti min,
14 mətəu-inu iəkəhrun məmə otəsuvəhiən iəkimis, təhmen
məmə rəhatah Iərmənig Iesu Kristo təmol əpu əhruahru kəm
iəu.
15 Kəni iəkəkeikei malkut pik rəueiu məmə onəsotaluiən
natimnati min u nian oiəkimis rəkis.
16 Nian iəmotəni pətigəm kəm təmah məmə Iesu Kristo
otuva min e nəsanəniən, iəməsəniən namsu min iətəm iətəmi
kəti təmol e rəhan əmə nətəligiən, mətəu itimahal iəmleruh
əhruahru e nəhmtitimahal məmə rəhan nəsanəniən min
nəhagəhagiən in ilis agin.
17-18 Itimah Iesu əpəha ilis e nitəuət rəha Uhgin nian Uhgin
Tatə təməfən nisiaiən kəm in, kəni mol in nəhagəhagiən tasiə
miet e nipətin, kəni təmətəu nəuia Uhgin u Nəhagəhagiən Asoli
təməni kəm in məmə, “Inu nətik iətəm iəkolkeikei, nikik tagiən
pik ohni.” Itimahal min iəmhlətəu nəuian əha təmsipən e
negəu e neai.
19 Natimnati min əha təmol itimah iəkotəhrun vivi məmə
nəghatiən rəha iəni min aupən in nipəhriəniən. Nəghatiən əha
təhmen e lait kəti tətasiə e napinəpuiən. Kəni təuvir məmə

1:6 Kəl 5:22-23 **1:14** Jon 21:18-19; 2Kor 5:1 **1:17-18** Mat 17:5; Mak 9:7; Luk 9:35

itəmah min onəkotətəu vivi nəghatiən əha mətəuarus=pən Iesu Kristo otuva min. Kəni Iesu Kristo təhmen e fətukai iətəm tətəri, kəni nian rəhan otuva min lan, təhmen e nəhagəhagiən rəha nianiən. Kəni nəhagəhagiən rəhan otasiə e nikitəmah məgətun vivi Uhgin kəm təmah.

20 Kəni nati asoli e natimnati min u, nəkotəkeikei motəhrun məmə nəghatiən rəha iəni min e Nauəuə Rəha Uhgin, səniəmə nətəligiən mine nəghatiən əmə rəhalah,*

21 mətəu-inu nəghatiən rəha iəni min təsisipəniən e nətəligiən rəha nətəmimi əmə, mətəu nətəmimi kəmotəni pətigəm nəghatiən iətəm təmsipən e Uhgin nian Narmin Rəhan təmek nikilah masiru e lah o nəghatiən.

2

Nəgətun eiuə min

1 Mətəu iəni eiuə min əha ikin e niki nətəm Isrel aupən, kəni e noliən kətiəh əmə, nəgətun eiuə min okəhuva min e nikitəmah. E noliən oneuən, okotəni pətigəm nəgətuniən eiuə min iətəm otərəkin rəhatəmah nəhatətəiən, kəni tapirəkis nati u, ilah okotəuhlin nəmtahlah e rəhalah Iətəmi asoli, nati əpnapin in təmos nəhmti lah. Kəni otəsuvəhiən, Uhgin otərəkin ilah e nalpiniən iətəm ilah aru əmə kautiuvi=pa.

2 Kəni nətəmimi tepət okotohtəu=pən noliən tərah min rəhalah iətəm tol naulisiən. Kəni tol lanəha, nətəmimi tepət okotəni rah suaru rəha nipəhriəniən.

3 Kəni mətəu-inu ilah kotolkeikei pik məni, kəni oko-tos rəhatəmah natimnati e noliən ekəu-ekəu e nəuanagei min iətəm kəmotsipən əmə e nətəligiən aru əmə rəhalah. Nuvəh agin, Uhgin təməni pətigəm nalpiniən rəhalah, kəni otəsuvəhiən in otərəkin ilah.

4 Itəmah nəkotəhrun məmə in otol nalpiniən əha mətəu-inu nəmoteruh noliən rəhan aupən. Nian nagelo min kəmotol təfagə, Uhgin təsaskəlim əməiən rəhalah nalpiniən, mətəu təmərаki=pən e lah e nipəg asoli teiuaiu agin, ima nətəm kotərah, kəni təmənlis ilah e sen, kəni kəutatig e napinəpuiən mətəuarus=pa in otələhu nəghatiən o nalpiniən rəhalah.

5 Kəni Uhgin təməsaskəlim əməiən nalpiniən rəha nətəmimi aupən nətəm kəmautəhti nəuian e nian rəha Noa, mətəu təmohamu ilah e naruəh asoli iətəm təmaiu. Mətəu Noa təmətəni pətigəm nəghatiən rəha noliən iətəm təhruahru

---

1:19 Nəh 22:19 * **1:20** Suaru kəti min o nəuhliniən nəghatiən Kris e 1:20 tol lanu: "Kəni nati asoli e natimnati min u, nəkotəkeikei motəhrun məmə iətəmi kəti tikə məmə, in pisin əmə otəni nipəti nəghatiən rəha iəni min iətəm kəmətei e Nauəuə Rəha Uhgin," **1:21** 2Tim 3:16; 1Pitə 1:11-12 **2:1** Mat 24:11; Jut 4 **2:4** Jut 6

e nəhmtɨ Uhgɨn, kəni Uhgɨn təmosmiəgəh in, mɨne rəhan
nətəmimi səpɨn.
6 Kəni Uhgɨn təmol nalpɨniən o nərahiən rəha nətəm Sotəm
mɨne Kəmorə, kəni təmuvan taun mil əha e nɨgəm, kuol
nəhmtahu e lau. Inu tətəgətun nati nak iətəm otol kəm
nətəmimi mɨn u nətəm kautəhti nəuian.
7 Mətəu in təmosmiəgəh iətəmi u Lot. In iətəmi əhruahru
e nəhmtɨ Uhgɨn, kəni nɨkin tətahmə o noliən tərah mɨn iətəm
tol naulɨsiən rəha nətəmi mɨn əha ikɨn əha u kəmautəhti nəuia
Uhgɨn.
8 Kəni in təmətatɨg ilah min ilah, kəni nian rəfin in təmeruh
noliən tərah mɨn rəhalah, kəni mətətəu nəghatiən tərah mɨn
rəhalah, kəni nian rəfin əmə, nɨkin iətəm təhruahru əmə,
təmahmə pɨk o noliən tərah mɨn rəhalah.
9 Natimnati mɨn əha tətəgətun məmə Iərmənɨg Uhgɨn təhrun
nosmiəgəhiən nətəmimi nətəm kotəhatətə lan, kəni təhrun
nəmki rəkɨsiən ilah e nərahiən iətəm kəutatɨg lan. Mətəu
nətəmimi nətəm kəsotəhruahruiən, Uhgɨn təhrun naskəlɨmiən
mol nalpɨniən kəm lah rəueiu muvən mətəuarus nian in
otələhu nəghatiən o nalpɨniən rəha nətəmimi.
10 Uhgɨn otol nalpɨniən kəm nətəm kotərah rəfin, mətəu in
otol nalpɨniən asoli kəm nətəmimi nətəm kautol natimnati
rəha naulɨsiən iətəm nɨpətɨlah tolkeikei məmə okotol, kəni
natimnati u kautol ilah tamɨkmɨk, kəni nətəmimi mɨn əha
kəsotolkeikeiən məmə iətəmimi kəti uə Uhgɨn otarmənɨg e lah.

Nəgətun eiuə mɨn əha kəutəfəri məsotəgɨniən nati kəti, kəni
məsotəgɨniən nəni rahiən natimnati e negəu e neai iətəm
kautəmiəgəh u ilah ilɨs pɨk.
11 Nati əpnapɨn nagelo mɨn u ilah kotəsanən kəni nahgilah
tepət tapirəkɨs nətəmimi mɨn əha, mətəu nagelo mɨn
kəməsotahiən nəgətun eiuə mɨn əha,* məsotətu-pəniən
nəghatiən kəti e lah e nəhmtɨ Iərmənɨg Uhgɨn.
12 Mətəu nəgətun eiuə mɨn əha kəutəni rah natimnati mɨn
iətəm ilah kəsotəhruniən. Ilah kotəhmen e nati arpɨn mɨn,
iətəm rəhalah nətəlɨgiən tɨkə, mətəu kautol əmə nati iətəm
nɨpətɨlah tolkeikei. Nati arpɨn mɨn əha kəmotair məmə
nətəmimi okotaiu o lah motohamu ilah. Kəni Uhgɨn otərəkɨn
mɨn nətəm kotərah mɨn əha təhmen e nətəmimi motarpɨn kəni
motohamu nati rarpɨn mɨn əha.
13 Uhgɨn otətəou ilah e nərahiən mətəu-inu ilah kəmotol
nərahiən kəm nətəmimi.

2:5 Jen 6–8; 2Pitə 3:6 **2:6** Jen 19:24; Jut 7 **2:7** Jen 19:1-16 **2:10** Jut 7-8,16

* **2:11** Suaru kəti mɨn o nəuhliniən fes u təhmen inu: Nati əpnapɨn nagelo mɨn u ilah kotəsanən kəni nahgilah tepət tapirəkɨs nətəmimi mɨn əha, mətəu nagelo mɨn kəməsotahiən natimnati ilɨs pɨk əha. **2:11** Jut 9 **2:12** Jut 10

Kəni nəgətun eiuə min əha, nikilah tagiən məmə okotauən mine motəmnim pik, səniəmə lapin əmə mətəu e nərauiə. Ilah kotəhmen e napiniən e napən, uə kotəhmen e niməgim iətəm tatol aulis itəmah, mautərəkin nərgi niməfaki. Kəhuva motauən itəmah min ilah, mətəu kəuteiuə e təmah, mautol noliən tərah.
14 Nian rəfin rəhalah nətəligiən tatuvən o nakləhiən e nipətan u rəhalah nətəligiən timətig əmə. Kəni nian rəfin kautol təfagə tərah məsotəpəhiən. Kautiuvi kalin rəkis nətəmimi nətəm rəhalah nətəligiən təsəskasikiən kautəhuvən o noliən tərah. Ilah kəutəgətun aru ilah e noliən rəha navərəsiən. Uhgin təməni rəkis nalpiniən rəhalah.
15 Ilah kəmotəpəh suaru iətəm təhruahru, kəni motekəu motohtəu=pən suaru rəha Paləm nəti Peor, iətəm təmolkeikei pik nosiən məni e noliən tərah.
16 Mətəu togki kəti təmahi o rəhan noliən tərah min. Kitah kotəhrun məmə togki min kəsotəghatiən, mətəu Uhgin təmol togki rəha Paləm təghati e niki iətəmimi məmə otəniəhu noliən ekəu-ekəu rəha iəni u.
17 Nəgətun eiuə min əha kotəhmen e nəhmti nəhu iətəm təmamir, uə kotəhmen e nəpuə iətəm nimətagi asoli təməmki rəkis kəni nuhuən tikə lan, mətəu-inu nəgətuniən rəhalah kotərah. Uhgin təmələhu kalin napinəpuiən asoli məmə okotatig lan.
18 Ilah kəutagət əfəri e nəghatiən iətəm nipətin tikə. Kəutəghati e nəghatiən min rəha noliən min iətəm nipəti nətəmimi kotolkeikei, kəni mautiuvi=pa nətəmimi kəhuva e nərahiən iətəm kəmohiet vi əmə lan.
19 Kəutəni əskasik məmə nətəmimi kotəhrun nitəu-pəniən natimnati iətəm ilah kotolkeikei, lou kəti tikə lan. Mətəu ilah aru slef min rəha nolkeikeiən tərah min rəhalah, mətəu-inu iətəmi kəti in slef rəha nati nak iətəm tətarmənig lan.
20 Mətəu nəmə kotagim rəkis e nərahiən rəha nəhue niftəni nian kotəhrun Iərmənig mine Iosmiəgəh rəhatah Iesu Kristo, kəni uərisig lan kohtəlig e noliən rəha təfagə tərah, məhuva slef rəhan, ilah kotatig e nərahiən iətəm in tərah tapirəkis in aupən.
21 Nəmə ilah kəmotəruru agin suaru rəha nol-əhruahruiən, kəsi, in nati tərah nəuvetin o lah. Mətəu tərah pik agin o lah nəmə ilah kinotəhrun suaru əha rəha nol-əhruahruiən, kəni uərisig lan kotəuhlin nəmtahlah e nəghatiən rəha Uhgin iətəm təməfən kəm lah.
22 Noliən rəhalah kotəhmen e nəghatiən əuhlin mil u keiu, “Kuri kəti təmitəlig muvən maton nati iətəm in təmeuə rəkis

---

2:15 Nam 22:7; Jut 11; Nəh 2:14 **2:16** Nam 22:28-35 **2:17** Jut 12-13 **2:20** Mat 12:45 **2:21** Luk 12:47-48

lan," mine "Pikəh iətəm təmaig, kəni mitəlig min muvən mətaig e nəmit."

3

Nian rəha Iərmənig

1 Rəhk-iəli min, inu rəhak nauəuə iətəm tatol keiu lan tatuvnə o təmah. Iəmətei ilau pəti məmə nikitəmah otəhti min natimnati min əha, kəni məmə okuəhgi-pəri itəmah muol nətəligiən rəhatəmah təhruahru.
2 Iəkolkeikei məmə onəkotətəlig min e nəghatiən min iətəm iəni min rəha Uhgin kəmotəni aupən, mine nəghatiən rəha Iərmənig Iosmiəgəh rəhatah iətəm rəhatəmah aposil min kəmotəni pətigəm kəm təmah.
3 Nati kəti iətəm nəkotaupən motəhrun məmə, e nian Naunun Nian tətuva iuəkir, nətəmimi nəuvein okəhuva nətəm kəutətəu=pən əmə nati nipətilah tolkeikei məmə okotol, kəni ilah okotagət əfəri motəni rah nəghatiən rəha Uhgin.
4 Okotəni məmə, "? Təhro? ? Təməni-əskasik rəkis məmə otuva min, mətəu in iə? E nian iətəm tipitah min kəmohmis mətəuarus=pa u rəueiu, natimnati rəfin təsol pisiniən kəti tatol əmə lanko. Kəni aupən aupən agin, nian Uhgin təmol niftəni mətəuarus=pa rəueiu, natimnati rəfin kautol əmə nati kətiəh."
5 Kəutəni lanəha, mətəu ilah kəsotolkeikeiən məmə okotətəlig e nipəhriəniən u məmə Uhgin təməghati, kəni təmol neai mine niftəni e nəghatiən rəhan. Kəni mol niftəni tiet e nəlugi nəhu, kəni mos nəhu mol ikin min rəfin e nəhue niftəni.
6 Kəni təmatig mos min nəhu əha mauitarmin mərəkin niftəni aupən ikin lan.
7 Kəni nəghatiən əha rəha Uhgin tətaskəlim neai min niftəni kətuatig rəueiu, kəni ilau okuatig muətəuarus=pa nian in otuvan ilau e nigəm e nian rəha nakiliən mine nalpiniən rəha nətəm kəutəhti nəuia Uhgin.
8 Mətəu iəu min nəuvein, sotaluiən e nati kətiəh u məmə, e nətəligiən rəha Iərmənig Uhgin, nian kətiəh in təhmen e nu uan-tausin, kəni nu uan-tausin in təhmen e nian kətiəh.
9 Nətəmimi nəuvein, nikilah təhti məmə Uhgin təpəou o nol uəhaiən nəniəskasikiən min rəhan, mətəu səniəmə tol lanəha. Rəhan nətəligiən təfəməh o təmah, kəni nikin təsagiəniən məmə in otəkeikei mol nalpiniən kəm nətəmimi, mətəu tolkeikei məmə nətəmimi rəfin okotəuhlin nəmtahlah e noliən tərah min rəhalah mohtəlig=pən ohni.
10 Mətəu Nian Rəha Iərmənig otuva təhmen e iətəmimi təmuva məmə otakləh, otuva e nian iətəmi təruru. E nian əha, kotətəu nərkərikiən asoli, kəni neai otikə. Kəni nigəm otus

---

2:22 Prov 26:11 **3:2** Jut 17 **3:3** 1Tim 4:1; Jut 18 **3:5** Jen 1:6-9 **3:6** Jen 7:11; 2Pitə 2:5 **3:8** Sam 90:4 **3:9** Hab 2:3; 1Tim 2:4

nəhue niftəni mine natimnati min rəfin kəutatig lan, kohkə agin.
11 Kəni mətəu-inu Uhgin otərəkin rəfin agin natimnati min
əha e noliən əha, itəmah nəkotəkeikei motətəlig e noliən rəha
nəmiəgəhiən rəhatəmah. Nəkotəkeikei motohtəu=pən suaru
iətəm nəmiəgəhiən rəhatəmah otəhruahru e nəhmti Uhgin
motasim.
12 Nikitəmah otəkeikei magiən o nian əha iətəm tətuva,
kəni motol natimnati iətəm okotol nian əha otuva uəhai əmə.
E nian əha, nigəm otus mərəkin neai, kəni nəpiapeiən otol
mitigar, mine məuig, mine məhau min okotaiəh mohkə.
13 Mətəu Uhgin təmənəiəkis məmə otol neai vi mine niftəni
vi, ikin rəha nətəmimi nətəm kotəhruahru e nəhmtin. Kəni
kəutəhtahnin nati əha o nəniəskasikiən əha.
14 Tol lanəha, iəu min nəuvein. Kəni mətəu-inu
nəkəutəhtahnin nian əha iətəm tətuva, otalkut əskasik o
nati milahal u məmə, aupən Uhgin otəsehiən napiniən kəti e
nəmiəgəhiən rəhatəmah, kəni uərisig məmə təfagə tərah kəti
tikə lan, kəni naunun nəkotatig e nəməlinuiən itəmah min.
15 Nəkotəkeikei motos e rəhatəmah nətəligiən nati u məmə,
noliən rəha nətəligiən əfəməh rəha Iərmənig o tah, tatol məmə
in otosmiəgəh nətəmimi nəuvein min. Inu təhmen e nəghatiən
iətəm piatah təuvir Pol təmətei kəm təmah e neinatigiən iətəm
Uhgin təməfən kəm in.
16 Tətəghati e natimnati min əha e nauəuə min rəfin rəhan.
E nauəuə min əha, natimnati nəuvein əha ikin iətəm tiəkis
məmə okotəhrun. Kəni nətəmi kotenəu-enəu məsotəhruniən
nati, kəni rəhalah nətəligiən tətaliuək-aliuək, ilah kautəuhlin
nəghatiən min rəha Pol, e noliən kətiəh əmə iətəm kautəuhlin
nəghatiən rəha nauəuə nəuvein min rəha Uhgin. Kəni Uhgin
otərəkin ilah ohni.

Naunun nəghatiən

17 Kəni tol lanəha, iəu min nəuvein. Mətəu-inu nəkotəhrun
rəkis nati u, otair məmə nəghatiən alməli rəha nətəmimi
nətəm kəutəhti nəuia Uhgin, okəsotiuvi rəkisiən itəmah e
ikin rəhatəmah nəhatətəiən təskasik ikin, kəni nəkotəmei e
rəhatəmah nəhatətəiən.
18 Mətəu otol rəhatəmah nəhatətəiən teviə məskasik e
nəhruniən rəha Iərmənig mine Iosmiəgəh rəhatah Iesu Kristo,
kəni teviə min e nəuvirən iətəm təməfinə kəm təmah. !Pəh
kotəni-vivi in nian rəfin, rəueiu tatuvən matuvən əmə lanko
naunun tikə! Əuəh.

3:10 Mat 24:29,35; Luk 12:39; 1Təs 5:2 **3:15** Rom 2:4 **3:17** Mak 13:33; 1Kor 10:12

1 Jon
Nauəuə iətəm Jon təmaupən mətei
Nəghatiən əkuəkɨr rəha nauəuə u 1 Jon

?Pəh təmətei nauəuə u? Aposɨl Jon təmətei nauəuə u. In pia Jemɨs, kəni ilau nətɨ Səpəti mil. In kəti rəha nətəmi tueləf rəha Iesu. Kəni in iətəmi u iətəm Iesu tolkeikei pɨk. In təmətei nauəuə mɨn u: Nanusiən Təuvɨr Iətəm Jon Təmətei, 1 Jon, 2 Jon, 3 Jon, mɨne Nol Əpuiən.

?Təmətei tatuvən kəm pəh? Təmətei nauəuə u tatuvən kəm nətəmimi rəha niməfaki mɨn ikɨn mɨn rəfin. In tolkeikei məmə nətəmimi ikɨn kətiəh kətiəh okotafin, kəni motahli=pən nauəuə u tatuvən e niməfaki mɨn ikɨn pɨsɨn pɨsɨn mɨn.

?Natɨgiən təhro lanu nian təmətei? Nətəmimi nəuvein kotəni məmə Iesu Krɨsto səniəmə in Nətɨ Uhgɨn pəhriən iətəm təmuva iətəmimi pəhriən kəti. Kəutəni məmə narmɨn rəha Krɨsto təmuva e nɨpətɨ suah kəha Iesu nian Jon Bəptais təmol bəptais lan. Kəni narmɨn rəha Krɨsto tiet e nɨpətɨ Iesu, uərisɨg tɨmɨs e nɨgi kəməluau. Mətəu nəgətuniən əha in neiuəiən. Kəni mautəgətun məmə noliən tərah in tɨkə. Ilah nəuvein kotəni məmə təuvɨr əmə məmə nətəmimi okotol əpnapɨn əmə noliən tərah mətəu-inu e rəhalah nəgətuniən, nɨpətɨ iətəmimi in nati əpnapɨn əmə. Nərgɨ nəgətuniən mɨn əha, kətəni məmə "Nostisisɨm."

?Təmətei nauəuə u o nak? Təmətei nauəuə u məmə otəgətun mɨn nəghatiən iətəm təhruahru, kəni məmə otəni pətɨgəm neiuə mɨniən rəha nəgətun eiuə mɨn. Kəni təməgətun məmə nolkeikeiən in nati asoli. Kəni molkeikei məmə otasiru, kəni mol nəhatətəiən rəha nəfaki mɨn tuva məskasɨk kəni motəhrun vivi məmə Uhgɨn təmosmiəgəh pəhriən ilah, kəni ilah mautos nəmiəgəhiən itulɨn.

Nəghatiən Miəgəh

1 Nəghatiən iətəm in Nəukətɨ Nəmiəgəhiən* təmaupən matɨg e nətuəuiniən nian,† inu, itɨmah‡ iəmotətəu kəni moteruh e nəhmtɨtɨmah əhruahru.§ Iəmoteh, kəni motek e nəhlmɨtɨmah əhruahru.* Inu u, in Nəghatiən iətəm in Nəukətɨ Nəmiəgəhiən iətəm iəutəghati lan, məutəni pətɨgəm.

---

* **1:1** Jon 14:6 † **1:1** Jon 1:1,3 ‡ **1:1** Nauəuə u, Aposɨl Jon in təmətei. Nati əpnapɨn məmə in tətəni pɨk "itɨmah," mətəu Jon pɨsɨn əmə təmətei. Nian təmətei nəghatiən u "itɨmah," nian nəuvein tətəghati aru əmə lan, kəni nian nəuvein tətəghati aru lan mɨne aposɨl mɨn nəuvein. § **1:1** Luk 24:48; Jon 1:14; 19:35; 2Pitə 1:16; 1Jon 4:14 * **1:1** Jon 20:27

2 Nəukəti Nəmiəgəhiən əha təmietigəm=pa;† iəmoteruh kəni
mautəhtul pətigəm o nəni pətigəmiən,‡ kəni məutəni=pinə kəm
təmah məmə in nəmiəgəhiən itulin, in təmətatig ilau Tatə
Uhgin kəni təmiet=pa o timah.§
3 Iəutəni pətigəm kəm təmah natimnati min iətəm iəmoteh
kəni motətəu rəkis, məmə itəmah min onəkəhuva motol kətiəh
kitah min itəmah. Okəhuva kətiəh kitah Tatə Uhgin mine
Nətin, Iesu Kristo.*
4 Iautətei natimnati min u məmə otol nagiəniən e nikitimah
təri məriauəh.

Okotaliuək e nəhagəhagiən

5 Nəghatiən u inu, itimah iəmotətəu ohni kəni iəutəni=pinə
kəm təmah, məmə Uhgin in nəhagəhagiən,† kəni napinəpuiən
tikə agin lan.
6 Nəmə kitah kotəni məmə kinautol kətiəh kitah min, mətəu
kitah kəutaliuək əhanəh e napinəpuiən,‡ kəni kitah kəuteiuə,
kəni məsotatigiən e nipəhriəniən.§
7 Mətəu in tətatig e nəhagəhagiən, kəni nəmə kotaliuək e
nəhagəhagiən təhmen lan,* kəni kitah kautol kətiəh kitah min,
kəni nira Nətin, Iesu, tətaruətuəh e tah o noliən tərah min
rəfin.†‡
8 Nəmə kitah kotəni məmə səniəmə kitah nol təfagə tərah,§
kitah kauteiuə aru əmə e tah min, kəni nipəhriəniən tikə e tah.*
9 Uhgin in iətəm kitah kotəhrun narəriən lan, kəni rəhan
noliən in təhruahru əmə.† Tol lanəha, nəmə kitah kotəni=pən
noliən tərah min rəhatah kəm Uhgin,‡ kəni in otafəl itah
kəni malu e rəhatah noliən tərah min, kəni maruətuəh rəkis
e noliən tərah min rəfin rəhatah məmə okotəhruahru e
nəhmtin.§
10 Mətəu nəmə kitah kotəni məmə kəsotol aginiən noliən
tərah, kəni kitah kəutəni məmə Uhgin tateiuə, kəni rəhan
nəghatiən təsatig aginiən e nəmiəgəhiən rəhatah.*

---

† **1:2** Jon 1:1-4; 11:25; 14:6 ‡ **1:2** Jon 15:27 § **1:2** Jon 1:1-4 * **1:3** 1Kor 1:9
† **1:5** 1Tim 6:16 ‡ **1:6** Jon 3:19-21; 8:12; Efəs 5:8; 1Jon 2:11 § **1:6** 1Jon 2:4; 4:20
* **1:7** Aes 2:5 † **1:7** Nəmə kəutəhlan vivi e nəhmti Uhgin, okotəni pətigəm əmə təfagə tərah min kəmautol kəsotəhmeniən e nəhmti Uhgin. Mətəu səniəmə təhmen e naruətuəhiən iətəm kətaig e nien o nos rəkisiən nətuakəmiən kəti e nipətitəmi. Nira Iesu otəkeikei maruətuəh e tah, məmə in otos rəkis noliən tərah min rəhatah. (Nipəti nəghatiən u "nira Iesu" tətəni məmə Iesu təmimis təhmen e sakrifais kəti təmol o təfagə tərah min.) Tol lanəha, kitah kəutəhlan vivi, motəhruahru e nəhmti Uhgin, kəni in təseruhiən noliən tərah rəhatah, mətəu-inu nira Iesu təmafəl rəkis.
‡ **1:7** Hip 9:14; Nəh 7:14 § **1:8** Jer 2:35; Rom 3:9,19; Jem 3:2 * **1:8** 1Jon 2:4 † **1:9** Uhgin tətalu təfagə tərah min rəha nol təfagə min, mətəu in tatol e nəhruahruiən, mətəu-inu nimisiən rəha Iesu in təmətəou rəkis noliən tərah min. Tol lanəha, təhruahru məmə Uhgin otalu noliən tərah min rəhatah mətafəl rəkis.
‡ **1:9** Sam 32:3-5; 51:2; Prov 28:13 § **1:9** Jer 31:34; Maeka 7:18-20; Hip 10:22
*

2

Iesu Kristo in iətəmi rəha nasiruiən e tah

1 Rəhak min kəlkələh min,* iətətei natimnati min u kəm təmah,
mətəniəhu itəmah məmə onəsotoliən təfagə tərah. Mətəu
nəmə iətəmi kəti otol təfagə tərah, rəhatah kəti əha ikin iətəm
tətəghati rəhatah lan kəm Tatə Uhgin,† inu Iesu Kristo in Iətəmi
Təhruahru.
2 In ko, iətəm təmol sakrifais aru e rəhan nəmiəgəhiən o
rəhatah noliən tərah min, kəni o nati u, niəməha otəsol miniən
Uhgin.‡§ Kəni təməsoliən o rəhatah pisin əmə noliən tərah min,
mətəu rəha nətəmimi min rəfin agin e nəhue niftəni.*
3 Kitah okotəhrun əsas məmə kotəhrun Uhgin† nəmə kitah
kautol nəuian.‡§
4 Iətəmi u tətəni məmə "Iəkəhrun Uhgin,"* mətəu təsoliən
nəuian, in ieiuə, kəni nipəhriəniən tikə lan.†‡
5-6 Mətəu iətəmi u tatol rəhan nəghatiən,§ nolkeikeiən rəha
Uhgin təmatig minpi vivi pəhriən e nikin.* Iətəmi u tətəni
məmə tətəhtul=pən lan,† otəkeikei mitəu suaru kətiəh əmə
iətəm Iesu təmitəu.‡ Noliən u tətəgətun əsas§ məmə kitah
kautatig lan.*

Kitah kotəkeikei motol nolkeikeiən kəm tah min

7 Nikik keikei min, iəu iəsəteiən nəghatiən vi kəti kəm təmah
məmə onəkotol, kəni mətəu iətətei in əuas† iətəm nəmotos rəkis
e nətuəuiniən, nian nəmotətəu nanusiən təuvir;‡ nəghatiən
əuas u in nəghatiən ninotəhrun rəkis məmə nəkotolkeikei
itəmah min.
8 Mətəu e neruhiən kəti min, nəghatiən u iətəm iətətei
tatuvnə o təmah məmə onəkotol, in tətəuhlin məmə nəghatiən
vi,§ mətəu-inu kineruh e suaru vi kəti e nəmiəgəhiən rəha Iesu

---

* **2:1** 1Təs 2:11 † **2:1** Rom 8:34; 1Tim 2:5; Hip 7:25 ‡ **2:2** Rom 3:25; 1Jon 4:10 § **2:2** Iesu in təmol sakrifais aru e nəmiəgəhiən rəhan o rəhatah noliən tərah min, kəni nati əha, niəməha təsoliən miniən Uhgin. Iesu in sakrifais, kəni in pris min iətəm təmol sakrifais u. Iesu təsətapuəhiən o Uhgin məmə otəni məmə kitah kəməsotoliən noliən tərah kəti, mətəu təmətapuəh o Uhgin məmə oteruh itah məmə kitah nətəmimi rəhalah noliən tərah min kəmotos rəkis nalpiniən. Inu nətəligiən min rəfin rəha Uhgin, kəni nati u, in təməhmen. * **2:2** Jon 3:17 † **2:3** 1Jon 4:13; 5:2 ‡ **2:3** Noliən nəuian u, təsoliən itah kotəhruahru, mətəu tətəgətun əmə məmə kitah kotəhrun Uhgin. § **2:3** Jon 14:15 * **2:4** Tait 1:16; 1Jon 3:6; 4:7,8 † **2:4** Nətəmimi nətəm kəutohtəu=pən Nostisisim, kəutəni məmə ilah kəutəhrun vivi Uhgin, mətəu noliən rəhalah təsəhruahruiən. Afin-to e Nəghatiən Əkuəkir Rəha Nauəuə u 1 Jon məmə nəkəhrun nətəligiən rəha Nostisisim. ‡ **2:4** 1Jon 1:6,8 § **2:5-6** Jon 14:15 * **2:5-6** 1Jon 4:12 † **2:5-6** Nian tətəni məmə suah iətəmi kəti tətəhtul=pən e Iesu, nipətin u məmə in tətatig lan məsietiən, tatsipən lan, tatos rəfin nəsanəniən rəhan ohni, tətahgəl lan, tatilpin ilau min. ‡ **2:5-6** Mat 11:29 § **2:5-6** 1Jon 2:3 * **2:5-6** Jon 15 † **2:7** Dut 6:5; Lev 19:18 ‡ **2:7** 1Jon 2:24; 3:11,23; 4:21; 2Jon 5,6 § **2:8** Jon 13:34

mine rəhatəmah. Mətəu-inu rəueiu, napinəpuiən tinətagim,*
konu nəhagəhagiən pəhriən† tinətasiə rəkis.‡
9 Kəni iətəmi u tətəni məmə in tətatig e nəhagəhagiən mətəu
tətəməki e pian,§ in tətatig əhanəh e napinəpuiən.*
10 Iətəmi u iətəm tolkeikei pian, in tətəhtul e nəhagəhagiən,†
kəni nati kəti tikə e nikin məmə otapitətəl lan, morin.‡
11 Mətəu iətəmimi u iətəm tətəməki e pian, in tətatig e
napinəpuiən,§ kəni mətan e napinəpuiən, kəni məruru ikin
tatuvən=pən ikin, mətəu-inu napinəpuiən tətəuveg nəhmtin.*
12 Rəhak kəlkələh min, iətətei nauəuə u kəm təmah,
mətəu-inu Uhgin təmafəl rəkis noliən tərah min rəhatəmah e
nati u iətəm Iesu təmol.
13 Tatə min, iətətei nati u kəm təmah,
mətəu-inu itəmah nəkotəhrun in, iətəm təmaupən matig e
nətuəuiniən.†
Nətəm aluə min, iətətei nati u kəm təmah,
mətəu-inu itəmah nəmotehpahu rəkis‡ iətəmi tərah, Setən.
14 Kəlkələh min, iətətei nati u kəm təmah,
mətəu-inu nəkotəhrun Tatə Uhgin.
Tatə min, iətətei nati u kəm təmah,
mətəu-inu itəmah nəkotəhrun in, iətəm təmaupən matig e
nətuəuiniən.§
Nətəm-aluə min, iətətei nati u kəm təmah, mətəu-inu itəmah
nəkotəsanən,*
kəni nəghatiən rəha Uhgin tətatig e nikitəmah,
kəni nəmotol win e iətəmi tərah, Setən.†

Sotolkeikeiən natimnati rəha nəhue niftəni

15 Sotolkeikeiən nəhue niftəni‡ uə natimnati min rəha nəhue
niftəni. Nəmə iətəmi kəti tatolkeikei nəhue niftəni, kəni
nolkeikeiən rəha Tatə Uhgin təsatigiən e nikin.§
16 Mətəu-inu natimnati rəfin u rəha nəhue niftəni, ilah u,
kəsotsipəniən o Tatə Uhgin, mətəu kautsipən e nəhue niftəni
əmə. Natimnati rəfin u rəha nəhue niftəni, ilah u, nolkeikei
pikiən natimnati rəha nəhuvegin əmə,* kəni nolkeikeiən
natimnati iətəm tatiuvirəkis nəhmtitəmi,† mine nəfəriən o
rəhalah nautə, mine nepətiən.
17 Kəni nəhue niftəni u otəpaniкə. Kəni nolkeikei pikiən
nautə min otəpaniкə. Kəni nolkeikei pikiən o noliən min
rəha nəhue niftəni iətəm kautiuvi nətəligiən rəha nətəmimi

---

* **2:8** Rom 13:12 † **2:8** Jon 1:9 ‡ **2:8** Efəs 5:8; 1Təs 5:5 § **2:9** 1Jon 3:10,15,16; 4:20,21 * **2:9** 1Jon 1:5 † **2:10** 1Jon 3:14 ‡ **2:10** Sam 119:165 § **2:11** 1Jon 1:6 * **2:11** Jon 11:9; 12:35 † **2:13** Jon 1:1 ‡ **2:13** Jon 16:33 § **2:14** Jon 1:1 * **2:14** Efəs 6:10 † **2:14** 1Jon 2:13; Sam 119:9-11; Jon 5:38; Hip 4:12; 1Jon 1:10 ‡ **2:15** Rom 12:2 § **2:15** Jem 4:4 * **2:16** Jen 3:6; Rom 13:14; Efəs 2:3 † **2:16** Prov 27:20

otəpanikə.‡ Mətəu iətəmimi iətəm tatol nəuia Tatə Uhgin,§ in otətatig ituliṇ.

Tikimir min rəha Kristo kinəhuva rəkis

18 Kəlkələh min, kinotevig=pən e naunun nian.* Nəmotətəu məmə Tikimir rəha Kristo† otuva.‡ Kəni rəueiu tikimir min rəha Kristo tepət, kinəhuva rəkis.§ Tol lanəha, kitah kotəhrun məmə, kinotevig=pən e naunun nian.

19 Nətəmi min u, kəmotəpəh rəhatah niməfaki min* mətəu ilah səniəmə rəhatah agin min, aupən agin mətəuarus=pa u rəueiu mine. Nəmə rəhatah agin min, kəməsohietiən e tah. Mətəu ilah kəmohiet e tah, kəni tətəgətun məmə ilah səniəmə rəhatah min əhruahru.

20 Mətəu itəmah ko, Iətəmi Əhruahru, in təmaliku=pinə† kəm təmah e Narmin Rəha Uhgin,‡ kəni itəmah rəfin nəkotəhrun nati u.

21 Iətətei nati u kəm təmah, səniəmə nəkotəruru nipəhriəniən, mətəu itəmah ninotəhrun rəkis nipəhriəniən, kəni motəhrun məmə nipəhriəniən təsəuəiən e neiuəiən.§

22 ?Pəh u in ieiuə? Iətəmimi u iətəm tətəni məmə Iesu səniəmə in Kristo iətəm Uhgin təməni məmə otahli=pa. Iətəmimi u inu, tikimir rəha Kristo. In təsəniən nipəhriəniən e Tatə Uhgin mine Nətin.*

23 Iətəmi təsəniən nipəhriəniən e Nətin təruru nosiən Tatə. Iətəmi tətəni nipəhriəniən e Nətin, in tatos min Tatə Uhgin.†

24 Otaskəlim tiəkis mautol nati nak nəmotətəu e nətuəuiniən, nian nəmotətəu nanusiən təuvir. Nəmə nautol, kəni itəmah onəkotəhtul=pən e Nətin, mine Tatə Uhgin.‡

25 Kəni nati u inu, nəmiəgəhiən ituliṇ, in təməni əskasik məmə otəfa kəm tah.

26 Iətətei nəghatiən min u kəm təmah mətəni pətigəm nətəmimi min u nətəm okotiuvi rəkis itəmah.§

27 Mətəu Narmin Rəha Uhgin iətəm nəmotos e Kristo,* in tətatig əhanəh e nikitəmah. ? Tol lanəha, pəh min təhrun nəgətuniən nati vi kəti kəm təmah? Narmin Rəha

‡ **2:17** Hip 12:27 § **2:17** Mat 12:50 * **2:18** Rom 13:11 † **2:18** Tikimir rəha Kristo in "antichrist" e Inglis. ‡ **2:18** 1Jon 2:22; 4:3; 2Jon 1:7 § **2:18** 1Jon 4:1 * **2:19** Uək 20:30 † **2:20** Nətəm Isrel kəutaliku=pən e rəhn-kapə pris min e oiel, mautol kəni tətəgətun məmə ilah u, səniəmə nətəmimi əpnapin əmə, mətəu ilah u, nətəmimi rəha Uhgin əmə, nətəm in təmitəpin o noliən uək u. Kəni e noliən əhmen əmə, Iesu in tətəfa Narmin Rəha Uhgin kəm nətəmimi min əha nətəm kəutəni nipəhriəniən lan, mətəgətun məmə Kristo təmitəpin ilah məmə rəhan əmə. Nətəmimi min u nətəm kautos nalikuiən e Narmin Rəha Uhgin, in təhmen e nəmtətiən kəti məmə ilah u, rəhan min nətəmimi. Tətaliku=pən e Narmin Rəha Uhgin e lah məmə ilah kotəhmen o noliən uək rəhan. ‡ **2:20** 1Jon 2:27; 2Kor 1:21-22 § **2:21** 2Pitə 1:12 * **2:22** 1Jon 4:3; 2Jon 1:7 † **2:23** Jon 8:19; 14:7; 1Jon 4:15; 5:1; 2Jon 1:9 ‡ **2:24** Jon 14:23; 15:4; 1Jon 1:3; 2Jon 9 § **2:26** 1Jon 3:7 * **2:27** 1Jon 2:20

Uhgin tətəgətun natimnati rəfin kəm təmah,† kəni nəgətuniən əha rəhan, in nipəhriəniən, səniəmə neiuəiən. Tol lanəha, otəhtul=pən əskasik e Kristo,‡ təhmen=pən əmə məmə Narmin rəhan təməgətun itəmah məmə nəkotol.

28 Kəni rəueiu əha, kəlkələh min, otəhtul=pən lan, məmə nian in otuva§ kəni kitah kəsotəginiən məsotaulisiən e nəhmtin* e rəhan nuvaiən.

29 Nəmə nəkotəhrun məmə in təhruahru,† onəkotəhrun əsas məmə nətəmimi rəfin nətəm kautol noliən əhruahru, ilah u, nenətin min.‡

3

Kitah u nenəti Uhgin min

1 ! Oteh-to! ! Nolkeikeiən asoli agin Tatə Uhgin təmolkeikei itah lan,* məmə tətauin e tah məmə nenətin min!† Kəni nipəhriəniən məmə kitah əha. Nətəmimi rəha nəhue niftəni kəsotəhruniən məmə kitah nenətin min,‡ mətəu-inu ilah kotəruru Uhgin.§

2 Nikik min, kitah nenəti Uhgin min u rəueiu. Kitah kəsotəhruniən məmə okotəhro lanu motol pisin nian Kristo otitəlig=pa. Mətəu kitah kotəhrun məmə nian otitəlig=pa,* kitah okotəhmen lan,† mətəu-inu e nian əha, okoteruh əhruahru məmə in tol lanəha.‡

3 Kəni iətəmimi iətəm tatuhuin məmə otəhmen e Kristo, in otəkeikei mol nəmiəgəhiən rəhan təhlan məuvir§ aru noliən min rəhan,* mətəu-inu Kristo in min in təhruahru vivi agin.

4 Iətəmimi iətəm tatol noliən tərah, in tətatgəhli min lou rəha Uhgin, mətəu-inu nəghatiən u noliən tərah, nipətin u, natgəhliən lou rəha Uhgin.

5 Kəni itəmah nəkotəhrun məmə Kristo təmuva məmə otos rəkis rəhatəmah noliən tərah min,† kəni noliən tərah tikə lan.‡

6 Tol lanəha, nəmə kitah kəutəhtul=pən lan, tol=pən ko kəsotəkeikeiən e noliən tərah min. Mətəu nətəmimi min u nətəm kautəkeikei e noliən tərah min, tol=pən kotəruru agin in, məsoteruhiən in.§

7 Kəlkələh min, sotoliən iətəmi kəti teiuə e təmah e nati u. Iətəmi tatol nati əhruahru, nipətin u məmə in iətəmi əhruahru təhmen e Kristo məmə in iətəmi əhruahru.

8 Mətəu iətəmimi iətəm tatəkeikei əhanəh e noliən tərah min, tətəgətun məmə in rəha Setən, u iətəm təmatol noliən tərah e

---

† **2:27** 1Kor 2:12 ‡ **2:27** Jon 15:4 § **2:28** 1Jon 3:2; Kol 3:4 * **2:28** Efəs 3:12 † **2:29** 1Jon 3:7 ‡ **2:29** Jon 1:13 * **3:1** Jon 3:16 † **3:1** Jon 1:12 ‡ **3:1** Jon 15:21; 16:2,3 § **3:1** Jon 15:21; 16:2,3 * **3:2** Kol 3:4; 1Jon 2:28 † **3:2** Rom 8:29; 2Pitə 1:4 ‡ **3:2** Jon 17:24; 2Kor 3:18 § **3:3** Təhlan məuvir, nipətin u, tətafəl rəkis. * **3:3** 2Kor 7:1; 1Jon 1:7; 2Pitə 3:13,14 † **3:5** 1Jon 3:8 ‡ **3:5** 2Kor 5:21 § **3:6** 1Jon 3:9; 2:4; 5:18; 3Jon 1:11

nətuəuiniən mətəuarus=pa u rəueiu miṇe.* Mətəu Nəti Uhgiṇ
təmuva o nərəkiniən uək miṇ əha rəha Setən.†
9 Nətəmimi miṇ u nətəm kəmotair vi miṇ məhuva nenəti
Uhgiṇ miṇ,‡ ilah ko kəsotəkeikeiən e noliən tərah,§ mətəu-
inu ilah kautos nian miṭə rəha Uhgiṇ. Kəni o nati u, ko ilah
kəsotəkeikeiən e noliən tərah, mətəu-inu ilah nenəti Uhgiṇ
miṇ.*
10 Tol mə, kotəhrun nəniən məmə pəh miṇ u nenəti Uhgiṇ,†
kəni pəh miṇ u nenəti Setən.‡ Iətəmimi u iətəm təsol
əhruahruiən, kəni in məsolkeikeiən pian kəti,§ in səniəmə nəti
Uhgiṇ kəti.

Kitah kotəkeikei motolkeikei itah miṇ

11 Nəghatiən u inu, nəmotətəu e nətuəuiniən e nanusiən
təuvir,* məmə kitah okotəkeikei motolkeikei itah miṇ.†
12 Sotoliən niṭai Ken, iətəm in iətəmimi rəha Setən kəni
təhuamu pian.‡ ?Kəni təmohamu pian o nak? Təmohamu
mətəu-inu rəhan noliən miṇ tərah, konu rəha pian, noliən miṇ
in təhruahru.§
13 Piak miṇ, narmiṭəmah təsiuvig piḳiən nəmə nətəmimi
rəha nəhue niftəni u kəutəməki e təmah.*
14 Nəmə kitah kotolkeikei piatah miṇ, tətəgətun məmə kitah
kinotapirəkis rəkis nimisiən, minotevig=pən e nəmiəgəhiən.†
Mətəu iətəmi u nolkeikeiən tiḳə lan, in tətatig əhanəh e
nimisiən.‡
15 Iətəmimi u iətəm tətəməki e pian§ in təhmen e iətəm
tətəhuamu iətəmi,* kəni itəmah nəkotəhrun məmə iətəm
tətəhuamu itəmi, in təsosiən nəmiəgəhiən itulin.†
16 Kitah kotəhrun vivi məmə nolkeikeiən in tol lanu, mətəu-
inu Iesu təməfa rəhan nəmiəgəhiən o tah.‡ Kəni təhmen əmə
lanəha, təuvir məmə kitah miṇ kotəfən nəmiəgəhiən rəhatah o
piatah miṇ.§
17 ?Nəmə iətəmi kəti rəhan natimnati tepət kəni pian kəti
rəhan nati kəti tiḳə, mətəu in təsolkeikeiən məmə təhrun e
pian,* məsoliən nati agiṇ lan, nolkeikeiən rəha Uhgiṇ otəhro
lanu matig e iətəmi u?†

---

* **3:8** Jon 8:44 † **3:8** Hip 2:14 ‡ **3:9** Jon 1:13 § **3:9** 1Jon 5:18 * **3:9** Nikiti nati tateviə mətəuə e nəuan. E suaru əhmen əmə, Uhgiṇ tatələhu=pən rəhan nian miṭə e iətəmi kəti, kəni in tateviə təhmen e nikiti nati iətəm kəmərfei e nəmiəgəhiən rəha iətəmimi u, kəni mətəuə e nəuan e noliən miṇ rəha Uhgiṇ. Tol lanəha, nətəmimi miṇ u nətəm kəmotair vi miṇ motuva nenəti Uhgiṇ miṇ, ilah kəsotəkeikeiən e noliən tərah. † **3:10** 1Jon 3:1,2; Jon 1:12 ‡ **3:10** 1Jon 3:8 § **3:10** 1Jon 2:9; 4:8 * **3:11** 1Jon 2:7 † **3:11** Jon 13:34-35; 15:12; 1Jon 4:7,11,21; 2Jon 1:5 ‡ **3:12** Jen 4:8 § **3:12** Prov 29:10 * **3:13** Jon 15:18,19; 17:14 † **3:14** Jon 5:24 ‡ **3:14** 1Jon 2:9 § **3:15** 1Jon 2:9 * **3:15** Mat 5:21,22; Jon 8:44 † **3:15** Kəl 5:20,21 ‡ **3:16** Jon 10:11 § **3:16** Jon 15:13; 1Təs 2:8 * **3:17** Dut 15:7,8; Jem 2:15,16 † **3:17** 1Jon 4:20

18 Nenətik min, pəh kitah kəsotəniən nolkeikeiən e nohlitah
əmə, mətəu okotol əpu nolkeikeiən pəhriən e noliən min
rəhatah.‡
19 Noliən min rəhatah kautəgətun məmə kitah nətəmimi
rəha nipəhriəniən, kəni tol lanəha, nian okotəhtul e nəhmti
Uhgin, kəni kəsotəginiən.
20 Kəni nati əpnapin nəmə kotətəu=pən e nikitah məmə
okotos nalpiniən o natimnati nəuvein, mətəu Uhgin in ilis
tapirəkis nikitah, kəni in təhrun natimnati rəfin, kəni otəni
məmə kitah kotəhruahru uə kəpə.
21 Piak min, nəmə kotətəu=pən e nikitah məmə okəsotosiən
nalpiniən, kitah okəsotəginiən e nəhmti Uhgin,§
22 kəni motos natimnati rəfin ohni iətəm kəutətapuəh=pən
ohni,* mətəu inu kitah kautol nəuian† kəni mautol noliən
iətəm in tolkeikei.‡
23 Konu nəghatiən u rəhan tətəni məmə kotəkeikei
motəhatətə e Nətin,§ Iesu Kristo,* kəni motolkeikei itah min,
təhmen məmə inu in təməni kəm tah.†
24 Nətəmimi min u nətəm kautol nəuian,‡ ilah kautəhtul=pən
vivi lan,§ kəni in tətəhtul=pən vivi e lah. Kəni kitah kotəhrun
məmə in tətatig e nikitah, mətəu-inu Narmin Rəha Uhgin iətəm
in təməfa, in tətəgətun kəm tah.*

4

Onəkakil meruh mətig narmin min

1 Nikik min, nəmə iətəmimi kəti tətəni məmə Narmin rəha
Uhgin tətatig lan, matol in tətəni pətigəm rəhan nəghatiən, kəni
təuvir pik məmə onəkoteruh vivi motakil mətig məmə narmin
əha tətatig lan, in rəha Uhgin pəhriən, uə səniəmə rəha Uhgin.*
Kitah okotəkeikei moteh vivi mətəu-inu iəni eiuə min tepət
kinohiet rəkis məutəghati e nəhue niftəni.†
2 Tol lanəha, itəmah onəkotəhrun vivi məmə in Narmin
Rəha Uhgin iətəm tətatig e iətəmimi kəti, inu, Narmin iətəm
tətəni pətigəm məmə Iesu in Kristo iətəm Uhgin təməni məmə
otahli=pa, kəni in təmuva e nipətin,‡ narmin əha in Narmin
əhruahru rəha Uhgin.§*

---

‡ **3:18** Esik 33:31; Rom 12:9 § **3:21** Efəs 3:12; 1Jon 5:14 * **3:22** Mat 7:7 † **3:22** Jon 14:15 ‡ **3:22** Hip 13:21 § **3:23** Jon 6:29 * **3:23** Jon 1:12; 3:18; 20:31 † **3:23** Jon 13:34 ‡ **3:24** 1Jon 2:3 § **3:24** 1Jon 2:6; 4:15 * **3:24** 1Jon 4:13 * **4:1** Jer 29:8 † **4:1** Mat 7:15; 1Jon 2:18 ‡ **4:2** Jon 1:14; 1Jon 2:23 § **4:2** Jon təməni tol lanu mətəu-inu nətəmimi nətəm kəməutohtəu=pən Nostisisim, nəgətuniən rəhalah tətəni məmə Iesu, nipətin pəhriən tikə, mətəu in narmin əmə, kəni in təmos narmi iətəmi kəti. Mətəu nipəhriəniən, nipətin əha ikin. Nipəhriəniən, Iesu Kristo in iətəmimi pəhriən, kəni in min Uhgin pəhriən. * **4:2** 1Kor 12:3

3 Mətəu iətəmimi kəti iətəm təsəni pətigəmiən məmə Iesu in
Kristo iətəm Uhgin təməni məmə otahli=pa, narmin rəha
iətəmimi əha, səniəmə rəha Uhgin. Inəha, in narmin
rəha tikimir rəha Kristo,†‡ iətəm nəmotətəu rəkis məmə in
otəpanuva, kəni rəueiu tinətatig rəkis e nəhue niftəni.§
4 Kəlkələh min, itəmah nətəmimi rəha Uhgin min, kəni
nəmotəhgi rəkis iəni eiuə min əha,* mətəu-inu Narmin iətəm
tətatig e nikitəmah in tapirəkis narmin iətəm tətatig e nəhue
niftəni u.†
5 Ilah nətəmimi rəha nəhue niftəni u,‡ tol lanəha, nəghatiən
min rəhalah kəutəni, ilah rəha nəhue niftəni əmə, kəni nətəm
kəutətəlig e lah, ilah min nətəmi rəha nəhue niftəni u.
6 Mətəu itimah rəha Uhgin. Tol lanəha, nətəmimi nətəm
kotəhrun Uhgin, ilah kotətəlig e timah. Mətəu nətəmimi nətəm
ilah səniəmə rəha Uhgin, ilah kəsotətəligiən e təmah.§ Kəni
tol lanəha rəueiu, kitah okotəhrun əhruahru nətəmimi nətəm
Narmin rəha nipəhriəniən tətatig e lah,* mine nətəmimi nətəm
narmin rəha neiuəiən tətatig e lah.†

Nolkeikeiən rəha Uhgin mine rəhatah

7 Nikik min, pəh kitah kotəkeikei mautolkeikei itah min,‡
mətəu-inu nolkeikeiən in tatsipən e Uhgin, kəni iətəm tatol
nolkeikeiən, in təmair vi min muva nati Uhgin kəti,§ kəni
təhrun Uhgin.*
8 Mətəu iətəmi u rəhan nolkeikeiən tikə, in təruru Uhgin,
mətəu-inu Uhgin in nəukəti nolkeikeiən.
9 Uhgin təmol əpu rəhan nolkeikeiən kəm tah lanu, məmə
in təmahli=pa Nətin nəuan kətiəh əmə,† tuva e nəhue niftəni,
məmə kitah okotos nəmiəgəhiən ohni.‡
10 Nati u in nolkeikeiən pəhriən, səniəmə kitah
kəmotolkeikei Uhgin, mətəu in təmolkeikei itah.§ Uhgin
təmahli=pa Nətin tuva, kəni in təmol sakrifais aru e rəhan
nəmiəgəhiən o rəhatah noliən tərah min, məmə niəməha
otəsol miniən Uhgin.*
11 Piak min, Uhgin təmolkeikei pik itah lanu,† kəni tol lanu
lan, kitah min okotəkeikei motol min nolkeikeiən əha kəm tah
min.‡

---

† **4:3** 1Jon 2:22; 2Jon 1:7 ‡ **4:3** E Inglis, kətəni məmə "antichrist," kəni nipətin u
məmə in tikimir rəha Kristo. § **4:3** 1Jon 2:18 * **4:4** Jon 16:33 † **4:4** 2King
6:16; Rom 8:31 ‡ **4:5** Jon 15:19; 17:14,16 § **4:6** Jon 8:47 * **4:6** Jon 14:17
† **4:6** Mak 13:5 ‡ **4:7** 1Jon 3:11 § **4:7** Jon 1:15 * **4:7** 1Jon 2:4 † **4:9**
Jon 1:18 ‡ **4:9** Jon 3:16,17; 1Jon 5:11 § **4:10** Rom 5:8,10 * **4:10** Rom 3:25
† **4:11** Jon 3:16 ‡ **4:11** Jon 15:12; 1Jon 3:11

12 Iətəmi kəti təsehiən Uhgin nian kəti mine.§ Mətəu nəmə
kitah kotolkeikei itah min, kəni Uhgin tatig e nikitah, kəni
nolkeikeiən rəhan təmatig minpi vivi pəhriən e nikitah.*
13 Kitah kotəhrun† məmə kitah kotatig lan, kəni in tətatig e
tah, mətəu-inu tinəfa rəkis rəhan Narmin kəm tah.‡
14 Kəni itimah iəmoteruh rəkis məutəni pətigəm§ məmə Tatə
Uhgin in təmahli=pa Nətin məmə in Iosmiəgəh rəha nəhue
niftəni.*
15 Iətəmimi iətəm tətəni pətigəm məmə Iesu in Nəti Uhgin,
kəni Uhgin tətatig lan, kəni in min tətatig=pən e Uhgin.†
16 Kəni tol lanəha, kitah kotəhrun nolkeikeiən rəha Uhgin o
tah, kəni məutarəriə lan.
Uhgin in nolkeikeiən.‡ Iətəmi tətatig e nolkeikeiən,
tətatig=pən e Uhgin, kəni Uhgin min tətatig lan.§
17 Nian kəutatig lanəha e Uhgin, kəni nolkeikeiən
rəhan təmatig minpi vivi pəhriən e nikitah,* məmə kitah
kəsotəginiən† e nian Uhgin otakil itəmi, mətəu-inu e nəhue
niftəni u rəhatah noliən təhmen e Kristo.
18 Iətəmi u təriauəh e nolkeikeiən, ko təsəginiən e Uhgin.
Mətəu-inu nolkeikeiən pəhriən u, iətəm tinatəuə rəkis e
nikitah, tətəhgi rəkis nəginiən.‡ Nətəligiən rəha nosiən
nalpiniən tatol itah kəutəgin, kəni nati u tətəgətun məmə rəhan
nolkeikeiən pəhriən təsəuə əhanəhiən e nikitah.
19 Kitah kotolkeikei itah min mine Uhgin mətəu-inu Uhgin
təmaupən molkeikei itah.
20 Mətəu nəmə iətəmi kəti təni məmə, "Iəu iəkolkeikei Uhgin,"
mətəu tətəməki əhanəh e pian u tətəhatətə min e Kristo,§
in ieiuə,* mətəu-inu iətəmi təsolkeikeiən pian u in tateh e
nəhmtin,† ko təsolkeikeiən Uhgin, iətəm in təsehiən.‡§
21 Kəni in təməfa rəhan nəghatiən kəm tah məmə: iətəmimi
pəh tolkeikei Uhgin in otəkeikei molkeikei min pian.*

5

Kitah kautol win mətəu-inu kitah kəutəhatətə e Iesu

§ **4:12** Jon 1:18 * **4:12** 1Jon 4:17; 2:5 † **4:13** 1Jon 2:3 ‡ **4:13** 1Jon 3:24 § **4:14** Jon 15:27 * **4:14** Luk 2:11; Jon 3:17 † **4:15** 1Jon 3:24 ‡ **4:16** 1Jon 4:8 § **4:16** 1Jon 3:24 * **4:17** 1Jon 4:12; 2:5 † **4:17** Efəs 3:12 ‡ **4:18** Rom 8:15 § **4:20** 1Jon 2:9 * **4:20** 1Jon 1:6; 2:4 † **4:20** 1Jon 3:17 ‡ **4:20** Rəhatah noliən tətəgətun əhruahru nati nak tətatig e nikitah. Nəmə iətəmimi kəti in tolkeikei pik Uhgin, nolkeikeiən rəha Uhgin tatig e nikin, kəni ko in otolkeikei min nətəmimi, kəni in otol noliən təuvir min əmə kəm lah. Mətəu nəmə kitah kəsotolkeikeiən Uhgin, kəni ko kitah kəsotolkeikeiən miniən nətəmimi. Kəni nəmə kitah kəsotolkeikeiən nətəmimi, tətəgətun məmə kəsotolkeikeiən Uhgin § **4:20** 1Jon 4:12; Jon 1:18 * **4:21** 1Jon 2:7,9

1 Iətəmimi iətəm tətəhatətə* e Iesu məmə in Kriſto iətəm
Uhgiṅ təməni məmə otahli=pa, iətəmi inu, in nəti Uhgiṅ,†
kəni iətəmimi iətəm in tolkeikei Tatə Uhgiṅ, in tolkeikei miṅ
nenətiṅ miṅ.‡
2 Kəni nəmə kotolkeikei Uhgiṅ kəni mautol nəuian,§ konu
kitah kotəhrun məmə kotolkeikei miṅ nenətiṅ miṅ.*
3 Mətəu-inu nəmə kotolkeikei Uhgiṅ, niṗətiṅ u məmə, oko-
tol nəuian.† Kəni rəhan nəghatiən otəhmen e katipə iətəm
təhvevig əmə.‡
4 Nətəmi miṅ u ilah nenəti Uhgiṅ miṅ,§ ilah kautol win e noliən
miṅ rəha nəhue niftəni. Konu nəhatətəiən rəhatah in tətəfa
nəsanəniən o noliən win e noliən miṅ rəha nəhue niftəni.
5 ?Pəh miṅ u ilah kəutəhtul əskasik motol win e noliən miṅ
rəha nəhue niftəni u? Ilah əmə əha, nətəm kəutəhatətə məmə
Iesu in Nəti Uhgiṅ.

Iəruəsan kisil kahlol əpu Iesu Kriſto kəm tah

6 Iesu Kriſto, in iətəmi u iətəm təmuva, kəni nəhu miṅe
niran* katuol əpu in kəm tah məmə in Nəti Uhgiṅ. Səniəmə
nəhu əmə iətəm tatol əpu in, mətəu nəhu miṅe niran. Narmiṅ
Rəha Uhgiṅ in tətəruəsan nəghatiən mil u rəha nəhu miṅe nirə,
mətəni pətigəm, kəni rəhan nəghatiən in niṗəhriəniən mətəu-
inu Narmiṅ Rəha Uhgiṅ in niṗəhriəniən.
7 Kəni nuhapuminiən kisil kəhləruəsan ilahal miṅ.†
8 Ilahal u, Narmiṅ Rəha Uhgiṅ, miṅe nəhu, miṅe nirə. Kəni
ilahal u, kəhlegəhan lan mahlol əpu nəghatiən rəhalahal miṅ.
9 Nian miṅ, kitah kautətəu nəghatiən miṅ iətəm nətəmimi
kəutəni pətigəm, məutəhatətə e lah.‡ Mətəu nian Uhgiṅ tətəni
pətigəm nati kəti, in iahgin tapirəkis, kəni kitah okotəhrun
nəhatətə təhmiṅ miṅ e rəhan nəghatiən, mətəu-inu in Uhgiṅ,§
kəni in tətəhtul pətigəm o Nətiṅ.
10 Iətəmimi iətəm tətəhatətə e Nəti Uhgiṅ, in tətəni
niṗəhriəniən e nikin o nəghatiən u rəha Uhgiṅ. Mətəu iətəmimi
iətəm təsəhatətəiən e nəghatiən u rəha Uhgiṅ, təhmen əmə
məmə in tətəni məmə Uhgiṅ in ieiuə əmə,* mətəu-inu Uhgiṅ
təməhtul pətigəm o Nətiṅ, məni pətigəm Nətiṅ kəm in, mətəu
in təsəniən niṗəhriəniən lan.
11 Konu nəghatiən iətəm Uhgiṅ təməni pətigəm o Nətiṅ, in
tol lanu. Uhgiṅ təməfən nəmiəgəhiən itulin† kəm tah, konu
nəmiəgəhiən u, katos o Nətiṅ.‡

---

* **5:1** Jon 3:15 † **5:1** Jon 1:13; 1Jon 2:22; 1Jon 2:23 ‡ **5:1** 1Jon 2:23 § **5:2** 1Jon 2:3 * **5:2** 1Jon 3:14 † **5:3** Jon 14:15 ‡ **5:3** Mat 11:30 § **5:4** Jon 1:13 * **5:6** Jon 19:34,35 † **5:7** Jon 14:17 ‡ **5:9** Jon 5:33,34 § **5:9** Mat 3:16,17; Jon 5:32,37; 8:17,18 * **5:10** Jon 3:33; 1Jon 1:10 † **5:11** Mat 25:46 ‡ **5:11** Jon 1:4

12 Iətəm tatos Nəti Uhgin, in tatos nəmiəgəhiən. Mətəu iətəm
təsosiən Nəti Uhgin, in təsosiən nəmiəgəhiən.§

Naunun nəghatiən

13 Iətətei nəghatiən min u kəm təmah nətəm nəutəhatətə
e Nəti Uhgin, məmə onəkotəhrun məmə itəmah nəkotos
nəmiəgəhiən itulin.*
14 Pəh kəsotəginiən,† mətəu kotəskasik o nətapuəhiən o nati
kəti e nəhmti Uhgin. Nian okotətapuəh o nati kəti kəm in iətəm
təuvir e rəhan nətəligiən, kəni kitah kotəhrun vivi məmə in
otətəu rəhatah nəfakiən.‡
15 Kəni nəmə kotəhrun məmə in otətəu itah, kəni nati nak
okoteasiə=pən ohni, kəni kinotəhrun rəkis məmə okotos.§
16 Nəmə koteh piatah kəti tatol noliən tərah, mətəu səniəmə
noliən tərah iətəm təhrun niti-pəniən e nimisiən, ik onəkəfaki
ohni, kəni Uhgin otəfən nəmiəgəhiən kəm iətəmi u.* Mətəu
noliən tərah kəti əha ikin iətəm tatiti=pən iətəmi e nimisiən,†
kəni iəu iəsəniən məmə onəkotəfaki o nətəmi min iətəm kautol
noliən əha.‡§
17 Noliən tərah min rəfin, ilah təfagə tərah,* kəni mətəu
təfagə tərah min əha ikin iətəm kəsotiti-pəniən iətəmi e
nimisiən.†
18 Kitah kotəhrun məmə iətəm tətair e Uhgin‡ təsəkeikeiən
e təfagə tərah, mətəu-inu Nəti Uhgin tətaskəlim-ərain vivi in,
kəni iətəmi tərah u Setən, təruru nekiən.§
19 Kitah kotəhrun məmə kitah nenəti Uhgin min,* mətəu
nətəmimi rəha nəhue niftəni rəfin, ilah u kəutatig e nəhlmi
Setən.†
20 Kitah kotəhrun min məmə Nəti Uhgin təmuva kəni
məfa neinatigiən kəm tah,‡ məmə kitah okotəhrun in, u
in nipəhriəniən.§ Konu kitah kautəhtul=pən e Uhgin u in
nipəhriəniən, mətəu-inu kitah kautəhtul=pən e Nətin Iesu
Kristo. In u, in Uhgin pəhriən, kəni in nəukəti nəmiəgəhiən
itulin.*

---

§ **5:12** Jon 3:15,16,36 * **5:13** 1Jon 5:11 † **5:14** Efəs 3:12; 1Jon 3:21 ‡ **5:14** Mat 7:7 § **5:15** 1King 3:12 * **5:16** Jem 5:15 † **5:16** Hip 6:4-6; 10:26 ‡ **5:16** Jer 7:16; 14:11 § **5:16** E fes u, mine fes 17, Jon tətəghati e təfagə tərah iətəm tatiti=pən itəmi e nimisiən. Jon tətəghati e təfagə tərah iətəm kətəuhlin nəmtahtəmi o Kristo. Noliən tərah əha, tətəgətun məmə nətəmimi kautol ilah kəsotosən nəmiəgəhiən itulin, konu nəuvetin min u məmə narmilah tinimis. Nati u inu, Jon tətəni əhagəhag kəm tah e 1Jon 5:12 mine 1Jon 3:14. E Mat 12:31-32 kitah kəutafin nəuvetin min e nol təfagə u, nəni rahiən Narmin Rəha Uhgin. * **5:17** 1Jon 3:4 † **5:17** 1Jon 5:16; 1Jon 2:1 ‡ **5:18** Jon 1:13 § **5:18** Jon 14:30 * **5:19** 1Jon 4:6 † **5:19** Jon 12:31; 14:30; 17:15 ‡ **5:20** Luk 24:45 § **5:20** Jon 17:3 * **5:20** 1Jon 5:11

21 Nenətik min, otagim rəkis e natimnati min iətəm okotos
nimei Uhgin e nikitəmah.†‡

† **5:21** 1Kor 10:14; 1Təs 1:9 ‡ **5:21** Nəghatiən Kris əhruahru tətəni məmə, “onəkagim e narmin nati min.” Mətəu Jon tətəghati e təfagə tərah, məmə in təhmen e narmi nati. Nəmə kotolkeikei rəhatah təfagə tərah, kəni in təhmen e narmi nati. In tatos nimei Uhgin e nikitah.

2 Jon
Nauəuə iətəm tatol keiu lan iətəm Jon təmətei
Nəghatiən əkuəkɨr rəha nauəuə u 2 Jon

?Pəh təmətei nauəuə u? Aposɨl Jon təmətei nauəuə u.

?Təmətei tatuvən kəm pəh? Təmətei tatuvən kəm pətan kəti rəha niməfaki. Mətəu nəmə təhro nəghatiən u "pətan," nɨpətɨn təni məmə niməfaki kəti. Kəni "nenətɨn mɨn," ilah nətəmimi rəha niməfaki. Jon təmətei nəghatiən mɨn əha, təhmen e nəghatiən kəti tətəhluaig. Təsolkeikeiən məmə otəni pətɨgəm nərgɨn mətəu-inu, kol məta nətəmimi nəuvein kotol noliən tərah e lah.

?Natɨgiən təhro lanu nian təmətei? E nian əha, nəgətun mɨn tepət kəutaliuək e ikɨn pɨsɨn pɨsɨn mɨn. Nətəmimi nətəm kəmotətəu nəghatiən rəhalah kɨnotəfən nauəniən kəm lah. Kəni motəfən ikɨn mɨn rəha napɨliən, kəni məutasiru e lah. Mətəu nəgətun eiuə mɨn kautəhuvən əpnapɨn mɨn o niuvi rəkɨsiən nətəmimi rəha niməfaki məmə okotəpəh nəghatiən pəhriən.

? Təmətei nauəuə u o nak? Nian nəgətun eiuə mɨn kəutəhuva, Jon təni məmə nətəmimi nətəm kəutəhatətə e nəghatiən pəhriən rəha Uhgɨn, okotəkeikei motahtɨpəsɨg e nəgətun eiuə mɨn əha, kəni motəpəh noliən mɨne nəgətuniən rəhalah, kəni məsotasiruiən e lah. Mətəu Jon tolkeikei məmə nətəmimi rəha niməfaki okotəkeikei motolkeikei nətəmimi pəhriən rəha niməfaki. Inu nəlpəkauiən rəha Uhgɨn.

Nətuəuiniən

1 Nauəuə u rəha eldə tatuvən kəm pətan Uhgɨn təmɨtəpɨn* mɨne nenətɨn mɨn. Nɨpəhriəniən məmə iəkolkeikei pɨk itəmah. Mətəu səniəmə iəu pɨsɨn əmə iəkolkeikei itəmah, mətəu nətəmimi mɨn rəfin u nətəm kotəhrun mɨn nɨpəhriəniən,† kotolkeikei itəmah.

2 Kəni iəkotolkeikei itəmah, mətəu-inu o nɨpəhriəniən iətəm tətatɨg e nɨkitah‡ kəni otatɨg itulɨn e nɨkitah.

3 Pəh Tatə Uhgɨn mɨne Nətɨn Iesu Krɨsto okuəfɨnə rəhalau nəuvɨriən, mɨne nasəkəhruiniən, mɨne nəməlinuiən kəm tah nətəm kotohtəu=pən suaru rəha nɨpəhriəniən mɨne nolkeikeiən.

Kitah okotohtəupən nəghatiən pəhriən mɨn

---

* **1:1** 1Pitə 5:13 † **1:1** Jon 8:32 ‡ **1:2** Jon 14:17

4 Nikik təmagiən asoli nian iəmeruh nenətim min nəuvein,
kəni meruh məmə kəutaliuək e suaru rəha nipəhriəniən,§
təhmen əmə məmə inu, Tatə Uhgin təməni kəm tah məmə
kotəkeikei motol.
5 Kəni rəueiu əha, nəuvinik, iəu iəsəteiən nəghatiən vi kəti
kəm təmah, mətəu in əmə u kinotətəu rəkis e nətuəuiniən.*
Kəni iəkətapuəh məmə okotol əmə nolkeikeiən kəm tah min.
6 Kəni nolkeikeiən u, nipətin u noliən nəuia Uhgin. Kəni
in tətəni məmə kitah okotəkeikei motohtəu=pən suaru rəha
nolkeikeiən, təhmen əmə məmə inu nəmotətəu e nətuəuiniən.
7 Mətəu-inu nəgətun eiuə min tepət kəutan e nəhue niftəni.†
Ilah kəsotəhatətəiən məmə Iesu in Kristo iətəm Uhgin təməni
məmə otahli=pa,‡ in təmuva iətəmimi pəhriən, e nipətin
pəhriən.§* Iətəmimi tol lanəha in ieiuə kəni in tikimir rəha
Kristo.†
8 Tol lanəha, autətəu itəmah məmə nəsotəmkarəpəniən e
nəua uək asoli rəhatah, pəh itəmah onəkotos nətəouiən rəfin
lan.‡
9 Nəmə iətəmi tətətu=pən aru əmə nəgətuniən kəti rəhan e
nəgətuniən rəha Kristo, kəni məsəkeikeiən e nəgətuniən rəha
Kristo,§ noliən rəhan tətəgətun məmə Uhgin təsatigiən e nikin.
Mətəu iətəmimi pəh iətəm tətatig əskasik e nəgətuniən rəha
Kristo, in tatos Tatə Uhgin mine Nətin ilau pəti e nikin.*
10 Nəmə iətəmi kəti tuva ohnik, kəni məsəniən nəgətuniən
əhruahru rəha Kristo, nəsitiən in muvən imam ikin, məsəniən
"təuvir" kəm in.†
11 Mətəu-inu iətəmi tətəni "təuvir" kəm in, tətasiru lan matol
suaru o rəhan nəgətuniən tərah.‡

Naunun nəghatiən

12 Iatos nəghatiən tepət məmə iəkətei kəm təmah, mətəu
iəsolkeikeiən məmə iəkətei e nima nauəuə mine pen. Mətəu
nikik tətəhti pik məmə iəkuva meruh itəmah kəni məghati
əhruahru kəm təmah e nəhmtitəmah, pəh nagiəniən rəhatah
otəriauəh.§
13 Nenəti piam* nətəm Uhgin təmitəpin, ilah kəutəni təuvir
kəm ik.

---

§ **1:4** 3Jon 1:3,4 * **1:5** 1Jon 2:7 † **1:7** 1Jon 4:1 ‡ **1:7** 1Jon 2:22; 4:2,3 § **1:7** Jon təməni tol lanu mətəu-inu nətəmimi nətəm kəməutohtəu=pən Nostisisim, nəgətuniən rəhalah tətəni məmə Iesu, rəhan nipətin pəhriən tikə, mətəu in narmin əmə, kəni in təmos narmi iətəmimi kəti. Mətəu nipəhriəniən, nipətin əha ikin. Nipəhriəniən, Iesu Kristo in iətəmimi pəhriən, kəni in Uhgin pəhriən e nian kətiəh əmə. * **1:7** Jon 1:14 † **1:7** 1Jon 2:18 ‡ **1:8** 1Kor 3:8; Hip 10:35,36; 11:26 § **1:9** Jon 8:31 * **1:9** 1Jon 2:23 † **1:10** Rom 16:17 ‡ **1:11** 1Tim 5:22 § **1:12** Jon 3:29 * **1:13** Pia pətan əha in niməfaki kəti min, Jon in tətatig ikin əha. Kəni nenəti pian u, ilah nimənin rəha niməfaki əha.

3 Jon
Nauəuə iətəm tatol kɨsɨl lan iətəm Jon təmətei
Nəghatiən əkuəkɨr rəha nauəuə u 3 Jon

?Pəh təmətei nauəuə u? Aposɨl Jon təmətei nauəuə u.

?Təmətei tatuvən kəm pəh? Təmətei tatuvən kəm Kaeəs u in iətəmi asoli kəti rəha niməfaki, kəni in təhrun Jon.

?Natɨgiən təhro lanu nian təmətei? E nian əha, nəgətun mɨn rəha niməfaki kautəhuvən ikɨ pɨsɨn pɨsɨn mɨn, kəni məutəgətun. Nətəmimi nətəm kautətəu rəhalah nəgətuniən kəutəfən nauəniən kəm lah, kəni məutəfən ikɨn rəha napɨliən, kəni mətasiru e lah.

?Təmətei nauəuə u o nak? Kaeəs, in iətəmimi kəti iətəm tətasiru e nəgətun mɨn iətəm kəutaliuək ikɨ pɨsɨn pɨsɨn mɨn. Jon təmətəu nanusiən kəti e noliən təuvɨr rəha Kaeəs, kəni Jon təmətei nauəuə u məmə otəfəri nətəlɨgiən rəhan.

Nətuəuiniən nəghatiən

1 Kaeəs, ik piak keikei kəti. Iəu, eldə* rəha niməfaki, iətətei
nauəuə u kəm ik. Nɨpəhriəniən u, məmə iəu iəkolkeikei pɨk ik.†
2 Piak keikei, iəu inəhrun rəkɨs məmə nɨkim təsanən məuvɨr
e nəhmtɨ Uhgɨn, kəni iətəfaki məmə onəsɨmɨsiən mətatɨg vivi
əmə, kəni natɨgiən rəfin rəham otəuvɨr.
3 Nɨkik təmagiən pɨk nian iəmətəu piatah mɨn nəuvein
kəməhuva məutəni məmə nətəhtul əskasɨk o nɨpəhriəniən, kəni
mətəkeikei mətaliuək e nɨpəhriəniən.‡
4 Nian iətətəu məmə nenətɨk mɨn kautaliuək e nɨpəhriəniən,
kəni nɨkik tagiən pɨk məriauəh mətapirəkɨs natimnati mɨn
rəfin.

Kaeəs təmol uək təuvɨr

5 Piak ruən, ik nətəhtul əskasɨk o nati nak iətəm ik natol kəm
piatah mɨn nətəm kautəhuvnə, nati əpnapɨn məmə ilah nətəm
ikɨ pɨsɨn.§
6 Ilah kəmotanus rəham nolkeikeiən u ikɨnu e niməfaki. Ik
nəmol təuvɨr kəm lah, masiru e lah. Kəni nian okautəhuvən
e rəhalah suaru, təuvɨr məmə onəkasiru e lah* e noliən iətəm
Uhgɨn tolkeikei,

---

* **1:1** 2Jon 1:1 † **1:1** Inu nauəuə rəha aposɨl Jon, mətəu in təsəni pətɨgəmiən in, mətəu təmətəhluaig lan, təhmen=pən əmə e noliən kətiəh əmə iətəm in təmol e Nanusiən Təuvɨr iətəm Jon Təmətei. ‡ **1:3** 2Jon 1:4 § **1:5** Rom 12:13; Hip 13:2 * **1:6** 1Kor 16:11; 2Kor 1:16

7 mətəu-inu ilah kəutaliuək o nəni pətigəmiən nəghatiən
rəha Iesu Kristo, kəni məsotosiən nasiruiən kəti o nətəm
kəsotəfakiən.
8 Tol lanəha, kəni kitah u, kotəkeikei motasiru e nətəmi
kotol lanəha, məmə kitah okotos nəhlmitah min kətiəh o nəni
pətigəmiən nipəhriəniən.

Tiotrefes mine Temetrius

9 Iəmətei nauəuə kəti kəm niməfaki rəham, mətəu Tiotrefes,
in tolkeikei pik məmə otəfəri aru in, məmə in iətəmi asoli kəti,
kəni in təsətəligiən e timah.
10 Nəmə iəu iəkuvnə, kəni iəu oiəkanus əhruahru natimnati
min nəuvein iətəm in tatol, mine nəni oneuəniən nikalitimah
iətəm in tətəni. In səniəmə təsitiən əmə piatah min muvən
iman ikin, mətəu tətəniəhu min nətəmi min u nətəm ko-
tolkeikei məmə okotit piatah min məhuvən imalah ikin, kəni
mətahli pətigəm ilah e niməfaki.
11 Piak ruən, sosiən o noliən tərah rəha nətəmimi, tərəkin
ik. Os əmə o iətəmimi iətəm rəhan noliən təuvir. Ətəlig-to lan
məmə nətəmimi min u nətəm kautol təuvir, tətəgətun məmə
ilah nenəti Uhgin min,† mətəu nətəmimi min əha nətəm kautol
tərah, tətəgətun məmə ilah kotəruru Uhgin.
12 Mətəu Temetrius, nətəmimi rəfin kəutəni-vivi in.‡
Kəni rəhan noliən min u nian rəfin kəutəgətun min məmə
tatitəu=pən nəghatiən pəhriən. Kəni itimah min iəutəni
pətigəm kəm nətəmimi məmə in iətəmi təuvir, kəni nəkotəhrun
məmə itimah iəutəni nipəhriəniən.§

Naunun nəghatiən

13 Iatos nəghatiən tepət məmə oiəkətei məni=pinə kəm ik,
mətəu iəsolkeikeiən məmə oiəkətei e pen,
14 mətəu-inu nikik tətəhti pik məmə otəsuvəhiən iəkeruh ik,
kəni kilau kuəghati əhruahru kəm lau min.
15 Iətəfaki məmə pəh Uhgin otəfinə kəm təmah rəhan
nəməlinuiən.*
Ik min nəuvein kəutəni=pinə "təuvir" kəm ik. Kəni
onakəni=pən "təuvir" rəhatimah kəm piatah min nəuvein
ko ikin ko.

---

† **1:11** 1Jon 2:29 ‡ **1:12** 1Tim 3:7 § **1:12** Jon 19:35; 21:24 * **1:15** Rom 1:7; Efəs 6:23

Jut
Nauəuə iətəm Jut təmətei
Nəghatiən əkuəkɨr rəha nauəuə u Jut

?Pəh təmətei nauəuə u? Jut təmətei nauəuə u. In pia Jemɨs mɨne Iesu. Nətəmimi nəuvein, nɨkilah təhti məmə Jut təmos nauəuə rəha 2 Pitə, kəni mafin nian in təmətei nauəuə u rəhan.

? Təmətei tatuvən kəm pəh? Kitah kotəruru əhruahru məmə Jut təmətei nauəuə u tatuvən kəm pəh. Nəmə təhro təmətei tatuvən kəm nətəm Isrel nətəm kəutəni nɨpəhriəniən e Iesu Krɨsto.

?Natɨgiən təhro lanu nian təmətei? E nian əha, nəgətun eiuə mɨn nəuvein kəməhuvən motaliuək ikɨ pɨsɨn pɨsɨn mɨn, məutəgətun nətəmimi. Mətəu ilah kəməutəgətun rah ilah, məutəni məmə təuvɨr əmə məmə nətəmimi rəha niməfaki kautol noliən tərah əpnapɨn mɨn. Ilah kəutəni məmə təuvɨr əmə o noliən lanəha, mətəu-inu nəuvɨriən rəha Uhgɨn in iahgin, kəni ko təsoliən nalpɨniən kəm lah.

?Təmətei nauəuə u o nak? Jut tolkeikei məmə iəfaki mɨn ikɨn mɨn rəfin okotətəu məmə nəghatiən rəha nəgətun eiuə mɨn in tərah, kəni in neiuəiən əmə. Kəni tolkeikei məmə niməfaki otəhtul əskasɨk e nəghatiən iətəm in nɨpəhriəniən.

Jut təməni təuvɨr kəm lah

1 Iəu Jut, slef rəha Iesu Krɨsto, kəni iəu pia Jemɨs, iətəni təuvɨr kəm təmah u Uhgɨn təmauɨn e təmah. Uhgɨn Tatə tolkeikei pɨk itəmah, kəni Iesu Krɨsto taskəlɨm vivi itəmah.

2 Pəh nasəkəhruiniən, mɨne nəməlinuiən, mɨne nolkeikeiən rəha Uhgɨn otəri məriauəh e nəmiəgəhiən rəhatəmah.

Noliən mɨn rəha nətəm kəutəuhlin nəmtahlah e Uhgɨn

(2Pitə 2:1-17)

3 Iəu mɨn nəuvein, aupən, iəmolkeikei pɨk məmə iəkətei nauəuə u tuvnə o təmah o nəghatiən e suaru iətəm Uhgɨn tatos o nosmiəgəhiən itah. Mətəu rəueiu, iətətəu məmə iəkəkeikei mətei nəghatiən u tuvnə o təmah məmə iəkol əskasɨk nɨkitəmah məmə onəkotəluagɨn əskasɨk o naskəlɨmiən nəghatiən pəhriən rəha nəhatətəiən rəhatah. Uhgɨn təmələhu=pən nəghatiən u e nəhlmɨ iəfaki mɨn e nian kətiəh əmə, kəni ko təsəuhliniən.

4 Iatəni lanu mətəu-inu nətəmimi nəuvein kəməhuva oneuən e nɨkitəmah. Kəmətei aupən agɨn məmə ilah okotos nalpɨniən. Ilah kəutəhti nəuia Uhgɨn, kəni mautəuhlin

---

1:1 Mat 13:55

nəghatiən pəhriən rəha nəhatətəiən rəhatah mautəni məmə
tətegəhan e nakləhiən e pətan mine noliən əhmen min lanu
nəuvein. Kəni kəmotəuhlin nəmtahlah e Iesu Kristo iətəm in
pisin əmə in Kig mine Iərmənig rəhatah.
5 Nəghatiən u, nəkotəhrun rəkis ilah rəfin, mətəu iəkolkeikei
məmə iəkəni misimaru min kəm təmah məmə Iərmənig
təmosmiəgəh rəhan nətəmimi mohiet Ijip, mətəu uərisig
təmərəkin ilah u nətəm kəsotəhatətəiən lan.
6 Kəni otətəlig-to e nagelo min nətəm kəmotəmkarəpən e
nepətiən rəhalah, mətəu kəmotəpəh ikin əhruahru rəhalah.
Uhgin təməlis ilah e sen iətəm ko təsitəgitiən nian kəti, kəni
mahtipəsig e lah e napinəpuiən mətəuarus=pa Nian Asoli
iətəm okakil ilah lan, kəni mol nalpiniən kəm lah.
7 Kəni təhmen əmə e Sotəm mine Kəmorə mine taun min
titəlau e lau. Nətəmimi ikin min əha kəmotəpəh noliən
əhruahru mautəhuvən e noliən rəha nakləhiən e pətan mine
noliən rəha nəman kautit aru ilah min mine nipətan kautit aru
ilah min. Kəni Uhgin təmol nalpiniən kəm lah e nigəm iətəm
ko təsəpisiən nian kəti mine, məmə nətəmimi okoteruh nəua
noliən tərah min əha kəni məutəgin e nalpiniən rəha Uhgin.
8 Nati əpnapin nətəmimi min əha kotəhrun natimnati min
əha, mətəu e noliən kətiəh əmə, ilah kəutəni məmə kəmoteruh
nati kəti təhmen e nəməhlairiən iətəm təmegəhan e noliən
tərah min rəhalah, kəni tol lanəha kotəni məmə təuvir əmə
məmə kautol noliən tərah e nipətilah mautəhuvən əmə lanəha,
kəni kəutəpəh narmənigiən min rəfin, kəni kəutəni rah nagelo
min u ilah ilis pik.
9 Mətəu Maikil, nati əpnapin in iətəmi asoli rəha nagelo
min, təməsoliən lanəha nian in mine Setən kəmatuorgəhu o
nipəti Mosis. Təməsahiən Setən məsətu-pəniən nəghatiən kəti
lan, mətəu təməni əmə məmə, “! Pəh Iərmənig otəni rəham
nalpiniən!”
10 Mətəu nətəmi min əha kəutəni rah nətəmimi nətəm
kotəruru. Kəni e noliən rəha nati miəgəh min, ilah kautol
natimnati min iətəm nipətilah tolkeikei məmə okotol, kəni
noliən əha tatərəkin ilah.
11 ! Kəsi, nərahiən asoli o lah! Ilah kautohtəu=pən suaru
iətəm nəti Atəm u Ken təmitəu=pən. Kəni ilah kinotəfən rəfin
nikilah e noliən tərah iətəm Paləm təmol aupən mətəu-inu
in tolkeikei pik məni. Kəni ilah kəmotol noliən rəha Kora
məutəhti nəuia nətəmi asoli min, kəni e noliən əmə əha iətəm
Uhgin təmərəkin Kora mine rəhan min, Uhgin otərəkin ilah.
12 Nian nautol lafet təuvir min mətəu-inu itəmah
nəkotolkeikei itəmah min, kəni ilah kəhuva motauən pik

1:4 Kəl 2:4; 2Pitə 2:1 **1:5** Eks 12:51; Nam 14:29-30 **1:6** 2Pitə 2:4 **1:7** Jen 19:1-25; 2Pitə 2:6,10 **1:9** Dan 10:13,21; 12:1; Sek 3:2; 2Pitə 2:11; Nəh 12:7 **1:10** 2Pitə 2:12 **1:11** Jen 4:7-8; Nam 16:1-35; 2Pitə 2:15; 1Jon 3:12

əpnapiṅ əmə itəmah min ilah, nikilah təsəhtiən nətəmimi nəuvein, mətəu ilah kotəhmen e nimas kəti əpəha ihluə iətəm tətəhluaig iətəm negəu təhrun nələs pikiniən kəni məhapu. Ilah nətəm kəsoteruhiən sipsip min, mətəu kautun pik əmə sipsip min. Ilah kotəhmen e nimali nəpuə iətəm nimətagi təmələs muva, mətəu ko nuhuən təsəfuviən. Ilah kotəhmen e nigi min iətəm tinuva e nian əhruahru rəhalah məmə okotəuə, mətəu kəsotəuəiən, kəni in təhmen əmə məmə kəmohmis, kəni nətəmimi kotiuvi-pəri ilah kəni kohmis agin.

13 Peau-peau ləuantəhi kəutorasilig məutəruən əpnapiṅ əmə, kəni kitah rəfin kəuteruh əmə. Kəni təhmen əmə, kəuteruh naulisiən rəha nətəmimi əha nətəm kautol pətigəm əmə noliən tərah e rəhalah nəmiəgəhiən. Ilah kotəhmen e məhau min iətəm kəmotəmkarəpən e suaru rəhalah. Tol lanəha, Uhgin tətaskəlim imalah ikin əpəha e napinəpuiən iətəm nəhagəhagiən tikə agin ikin.

14 Suah u Inok u aupən, in nəuaniləuis iətəm tatol səpiṅ lan e nəuaniləuis min rəha Atəm, təməni pətigəm nəghatiən rəha Uhgin iətəm təməfən kəm in məmə, "Oteruh-to, Iərmənig tətuva ilah rəhan min nagelo min tausin tausin min tepət pəhriən,

15 tətuva məmə otakil nətəmimi rəfin, kəni otəni pətigəm nalpiniən rəha nətəmimi rəfin min u nətəm kəutəhti nəuian. In otol nalpiniən mətəu-inu kəmotol nərahiən tərah min e noliən tərah pik, kəni nol təfagə min əha kəmotəraki e nəghatiən min iətəm tərah kəm Uhgin."

16 Nian rəfin, nətəmimi min əha kəməutəghati-əghati kəm lah min məmə nikilah təsagiəniən o natimnati, kəni məutəni rah natimnati rəfin. Ilah kəutətəu=pən aru nətəligiən tərah e nikilah iətəm ilah aru kotolkeikei məmə okotol, kəni məutəghati əuvsan e lah min, kəni kəutəghati e nəghatiən tətəhiən məmə okotol nətəmimi okotohtəu=pən rəhalah nətəligiən.

Nəghatiən o nəhgi-pəriən ilah

17 Mətəu rəhak min nətəmimi, nikitəmah tətəhti nati nak aposil min rəha rəhatah Iərmənig Iesu Kristo kəmotəni aupən, məmə otuva.

18 Kəmotəni kəm təmah məmə, "E nian iətəm naunun nian tətuva iuəkir, nətəmimi nətəm kəutəghati əuvsan məutəni rah natimnati rəfin, ilah okotohtəu=pən aru əmə rəhalah nətəligiən tərah e nikilah iətəm ilah aru kotolkeikei məmə okotol."

19 Inu nətəmimi nətəm kəutəhapu itəmah. Ilah kəutohtəu=pən aru əmə rəhalah nətəligiən rəha nəhue niftəni, kəni Narmin Rəha Uhgin tikə e lah.

1:12 2Pitə 2:13,17 **1:14** Jen 5:18,21-24 **1:18** 2Pitə 3:3

20 Mətəu itəmah, rəhak min nətəmimi, otol itəmah
motəsanən e rəhatəmah nəhatətəiən iətəm təhruahru vivi,
iətəm təmsipən o Uhgin. Kəni otəghati kəm Uhgin e Narmin
Rəhan.
21 Kəni motos nolkeikeiən rəha Uhgin tətatig o təmah nian
nəutəhtahnin nasəkəhruiniən rəha Iərmənig Iesu Kristo məmə
in otos itəmah nəkəhuvən e nəmiəgəhiən itulin.
22 Onəkotasəkəhruin nətəmimi min u nətəm rəhalah
nəhatətəiən təsəskasik pikiən motəruru nəgətuniən nak in
nipəhriəniən.
23 Motəmkirəkis uəhai nətəm kəutatig iuəkir o nigəm
asoli motosmiəgəh ilah. Otasəkəhruin nəuvein min, mətəu
nəkotəgin pik e noliən tərah min rəhalah, iətəm kautol
nəmiəgəhiən rəhalah rəfin tamikmik. Autətəu itəmah məmə
noliən tərah rəhalah otəsekiən nəmiəgəhiən rəhatəmah.

Nəfakiən o nəni-viviən Uhgin

24 Pəh kotəni-vivi Uhgin iətəm in təhrun naskəlimiən
itəmah məmə onəsotəmeiən, kəni təhrun noliən itəmah məmə
nimei təfagə tərah tikə agin e nəmiəgəhiən rəhatəmah, nian
otos itəmah nəkəhuvən e nəhagəhagiən rəha nəhmtin, kəni
nikitəmah otagiən pik agin ikin əha.
25 Uhgin kətiəh əmə, kəni in Iosmiəgəh rəhatah. Kəni
Iesu Kristo rəhatah Iərmənig in suaru rəhan o nosmiəgəhiən
itah. Pəh kotəni məmə nəni-viviən, mine nepətiən, mine
nəsanəniən, mine narmənigiən rəfin agin, in rəha Uhgin,
aupən agin mətəuarus=pa u rəueiu, matuvən naunun tikə. !
Əuəh!

1:20 Kol 2:7 **1:23** Sek 3:2; Nəh 3:4 **1:25** Rom 16:27; 2Pitə 3:18

Nəhan-əhaniən
Nəhan-əhaniən natimnati kəm Jon
Nəghatiən əkuəkɨr rəha nauəuə u Nəhan-əhaniən

?Pəh təmətei nauəuə u? Iətəmi kəti nərgɨn u Jon təmətei nauəuə u. Məta suah u inu in aposɨl Jon, uə məta Jon pɨsɨn kəti təmətei. Kəsotəhrun viviən.

?Təmətei tatuvən kəm pəh? In təmətei nauəuə u tatuvən kəm niməfaki səpɨn, ilah kəutatɨg e nɨtəni mɨn ikɨn Esiə, (rəueiu, kətəni ikɨnu məmə Wes Teki – Western Turkey), mɨne matuvən mɨn kəm niməfaki mɨn ikɨn mɨn rəfin.

? Natɨgiən təhro lanu nian təmətei? Nian u iətəm təmətei nauəuə lan, kəpmən rəha Rom təməni məmə nətəmimi okotəkeikei motəfaki kəm iətəmi asoli rəha kəpmən təhmen əmə məmə in uhgɨn rəhalah. Mətəu nətəmimi rəha niməfaki kəmotəni məmə iətəmimi kətiəh əmə in ilɨs agɨn, iətəmimi u in Iesu Krɨsto. In əmə u, in Iərmənɨg. Kəni kəutəni məmə okəsotəfakiən kəm iətəmi asoli rəha Rom. Tol lanəha, kəpmən rəha Rom tɨnol nərahiən kəm nəfaki mɨn. Kəmotahli=pən Jon tuvən isəu e nɨtəni kəti u, kətəni məmə Patmos, məmə otətatɨg pɨsɨn əmə. Uhgɨn təfən nəməhlairiən təuvɨr agɨn kəti kəm Jon məmə oteruh Iesu Krɨsto əpəha e negəu e neai. Kəni in mafu mɨn natimnati iətəm otəpanuva, təhmen əmə məmə inu: noliən iətəm Uhgɨn otol win e Setən mɨne rəhan mɨn nətəmimi e nəluagɨniən; mɨne noliən rəha Uhgɨn o nakiliən nətəmimi e naunun nian.

?Təmətei nauəuə u o nak? In təmətei nauəuə u məmə otol əpu məmə Iesu Krɨsto in Iərmənɨg, konu məgətun rəhan nəsanəniən. Kəni in tolkeikei məmə otəni kəm nəfaki mɨn məmə okotəhtul əskasɨk nəmə nian iəkɨs mɨn okəhuva, konu ilah okəsotəfakiən kəm iətəmi asoli rəha Rom məmə in Uhgɨn. Otəsuvəhiən konu Setən otol nərahiən kəm nəfaki mɨn mətəu ilah okotəkeikei motəhtul əskasɨk, kəni in tolkeikei məmə otəfəri nətəlɨgiən rəha nəfaki mɨn mɨne nətəmimi u ilah kəutatɨg e nian iəkɨs mɨn u rəueiu. Nian Iesu Krɨsto otɨtəlɨg=pa mɨn, kəni in otəfəri ilah, mol nalpɨniən kəm rəhan tɨkɨmɨr mɨn.

Nəghatiən mɨn mɨne nətəlɨgiən mɨn tepət kəutafin e nauəuə u Nəhan-əhaniən kautsɨpən e nauəuə mɨn u rəha Oltestɨmɨn: Isikiəl, Daniəl, Aiseə, mɨne Jerɨmaiə.

?Okafin əhro nauəuə u? Nauəuə u, in tol pɨsɨn e nauəuə mɨn e Niutestɨmɨn mətəu-inu Iesu təməgətun natimnati tepət e Jon u kotol pɨsɨn agɨn. Tol lanəha, in otəkeikei mos narmɨ nati kəti məghati lan. Nəghatiən mɨn u ilah nɨpətɨlah tatɨg, təhmen e nəghatiən əuhlin. Konu, nian kitah kotafin nauəuə

u, koteruh nəghatiən əuhlin min u, təuvir məmə kitah kotətəlig e nipətilah min kətiəh kətiəh. Təuvir məmə kotafin futnot ko ləhtəni e nimali nauəuə o nəhruniən məmə narmi nati min nipəti lah təni məmə nak. Kəni kotəkeikei motaupən motətəlig e nipəti nəghatiən min u Kristin min e nian əha kəmotəhrun vivi.

Nauəuə u səniəmə in təhmen e suaru kəti uə kalendə, məmə kotəhrun neruhiən məmə nati nak otuva e nu nak, konu nati nak min otuva e nu təm tətuva, mətuva mətəuarus nian Iesu otuva min lan. Mətəu e nauəuə u, kotəhrun neruhiən nəukəti nətəligiən asoli tol lanu lan:

- Uhgin in ilis in tepət pik mine nəsanəniən rəhan tepət, mine rəhan nətəligiən təuvir e natimnati min rəfin;
- Setən in tatol nahməiən asoli e nəhue niftəni;
- Kristin min okotəkeikei motəhtul əskasik e rəhalah nəhatətəiən məmə okəsotəginiən, nati əpnapin ilah kəutatig e nian rəha nərahiən;
- otəsuvəhiən Uhgin otələs iahu Setən kəni məfən nalpiniən kəm Setən mine iərmis min rəhan;
- e Nian Uərisig, Uhgin o tol nalpiniən kəm nətəmimi min kəsotəhatətəiən e Iesu;
- Iesu Kristo otarmənig e natimnati min rəfin;
- Iesu otos nətəmimi rəhan məhuvən məutatig e neai, ikin tətatig ikin.

Nətuəuiniən nəghatiən

1 Nauəuə u, in tətəghati e natimnati min iətəm Iesu Kristo təmol əpu.* Natimnati min u, Uhgin təməfən kəm Iesu, məmə in otəgətun kəm rəhan noluək min natimnati iətəm otəsuvəhiən təkeikei muva. Kristo təmahli=pən rəhan kəti agelo tuva, kəni məgətun natimnati min u kəm rəhan ioluək, Jon.

2 Jon təməhtul pətigəm o nəni əhruahruiən natimnati rəfin iətəm in təmeruh, kəni mətei rəkis ilah e nauəuə u. Natimnati min u iətəm in təmeruh, in nəghatiən rəha Uhgin mine nəni pətigəmiən rəha Iesu Kristo.

3 Iətəmi u iətəm tətafin pətigəm nəghatiən min u, iətəm Uhgin təməfa, in otatig e nəuviriən pəhriən. Kəni nətəmimi min u nətəm kəutətəu kəni mautos e nikilah kəni mautol, okotatig min e nəuviriən pəhriən, mətəu-inu nian rəha natimnati min u nauəuə u tətəghati e lah, tinuva iuəkir agin.

Jon təmətei nauəuə
kəm niməfaki min ilah səpin

---

* **1:1** "Təmol əpu," nipətin u, məmə tətəgətun nati kəti iətəm aupən, nipətin tətəhluaig. E Bislama, kətəni məmə, "rivilem" uə "soem."

4 Iəu Jon, iətahli=pinə nauəuə u tatuvnə kəm niməfaki min
ilah səpin əpəha e nitəni Esiə.
Pəh Uhgin u iətəm tətatig u rəueiu, təmətatig itulin, kəni
otəpanatig itulin min, in otəfinə rəhan nəuviriən mine
nəmə̇linuiən kəm təmah. Kəni pəh narmin ilah səpin† iətəm
kəutatig aupən e jeə rəha kig, ilah min okotol lanko e təmah.
5 Kəni Iesu Kristo min, in otəfinə min lanko kəm təmah.
Kristo ko təməhtul pətigəm əskasik o nipəhriəniən, konu inəha,
in iətəmimi iətəm in təmaupən məmiəgəh itulin e nimisiən,‡
kəni in tətarmənig e kig min rəha nitəni min.§
Pəh nəni-viviən tuvən o Iesu Kristo u, in təmolkeikei itah,
kəni niran təmaiəh məmə otitis itah e noliən rəha təfagə tərah.
6 In Kig rəhatah, kəni təmol məmə kitah kotatig ahgəl rəhan
narmənigiən, kəni mol itah kəhuva pris min rəha Uhgin rəhan,
kautol uək rəha Tatə rəhan. !Pəh nəni-viviən o rəhan nepətiən
mine nəsanəniən tuvən o Iesu Kristo, naunun tikə! !Pəh in
otarmənig itulin! Pəh otol lanu lan. Əuəh. Amen.
7 !Oteruh-to! In tətuva e nəpuə, * kəni nətəmimi rəfin
okotəsal=pən moteruh e nəhmtilah əhruahru, kəni nətəmi min
aupən u kəmotəni məmə okəu, okoteruh min, kəni nətəmimi e
nəuaniləuis min rəfin e nitəni min, nikilah otahmə, motasək
əfəməh mətəu-inu kəmotafu.†
In otəkeikei mol lanu lan. !Əuəh! !Amen!
8 Iərmənig Uhgin tətəni məmə, "Iəu Nəukətin mine Naunun.‡
Iəu u iətatig rəueiu, kəni iəmətatig itulin, kəni iəpanətatig itulin
min, kəni iəu u, Nahgik Tepət Pik Agin."

Jon təmeruh Nəti Iətəmimi

9 Iəu Jon, piatəmah u, iətəm kitah kautos pəti nəhlmitah min
kətiəh e Iesu o nahməiən, mine natigiən e narmənigiən rəhan,
mine nəhtul əskasikiən e nian rəha nahməiən. Kəməraki=pən
lak e nitəni u Patmos,§ mətəu-inu iətəni pətigəm nəghatiən min
u iətəm Uhgin təməfa, kəni mətəhtul pətigəm o Iesu.
10 In Nian rəha Iərmənig rəhatah,* kəni iəmə̇riauəh e
Narmin Rəha Uhgin, u rəhan nəsanəniən təmol kəm iəu, kəni
iəkətəu nəuian asoli kəti e nəmtahk, təhmen əmə e təui,

---

† **1:4** Narmin ilah səpin iətəm kəutatig aupən e rəhan tron, (Nəh 3:1; 4:4; 5:6), nəmə təhro in suaru rəha nəniən Narmin Rəha Uhgin; mətəu nəmə təhro ilah nagelo səpin u kotəsanən (Nəh 1:20; 8:2) iətəm kəutatig aupən e tron. Nəmpə səpin u, kəmeh kau fifti-fo e nauəuə u Nəhan-əhaniən. E Nauəuə Rəha Uhgin, nian nəuvein tətəni "ilah səpin" mətəu nipətin məmə ilah rəfin agin. ‡ **1:5** Kol 1:18; Sam 89:27 § **1:5** Sam 89:27; Nəh 17:14; 19:16 * **1:7** Dan 7:13; Uək 1:9 † **1:7** Sek 12:10 ‡ **1:8** Nəghatiən əhruahru u rəha Iesu tətəni məmə, "Iəu u, Alfə mine Omekə." Alfə u, in letə tətəhtul aupən e alfəbit rəha nəghatiən Kris, kəni Omekə u, in letə iətəm tatol naunun lan, təhmen e A mine Z e Inglis. § **1:9** Nitəni u Patmos, in ailən kəti isəu agin o ima Jon. * **1:10** Nian rəha Iərmənig u, in Sante.

11 kəni nəuian u tətəni məmə, “Ətei rəkis e nauəuə natim-
nati min rəfin iətəm nateruh, kəni mahli=pən kəm niməfaki
səpin. Nauəuə min u okəhuvən kəm Efəsis, kəni Smanə, kəni
Perkaməm, kəni Tuatirə, mine Satis, mine Filitelfiə, mine
Laotisiə.”
12 Kəni əmeiko, iəkeirair məmə iəkeruh-to, məmə pəh
tətəghati kəm iəu. Kəni nian iəmeirair, mafu nati kətətu-
pəri lait lan, ilah səpin, kəmol e aiən u kol tətoraip-oraip,
13 kəni e nəlugi nati kətaharu-pəri lait min u lan, mafu suah
kəti təhmen e Nəti Iətəmimi,† rəhan napən təfəməh u təfəməh
pəhriən. Kəni kəməlis mankilahan e kətəuti, kəmol e aiən u kol
tətoraip-oraip.‡
14 Rəhn-kapə mine nəuanun təruən təruən təhmen e nəuaui
nitəhi,§ * kəni nəhmtin təhmen e nəmnami nigəm.†
15 Nəhlkin təhmen e prons,‡ iətəm kəmuvan e nigəm məmə
otaiəh rəkis e namrəiən, mafəl iətəm təuvir, kəni uərisig ko,
kərəpei məmə otəuvir mətoraip-oraip. Kəni nəuian iahgin
təhmen e nitəhi asoli kəti tatitəgit e nimas;
16 In tatos məhau ilah səpin e nəhlmin maru, konu nau
kəti rəha nəluaginiən in tasilə e nikalin pəti mil,§ tatsipən e
nipəgnəuan, kəni iətəmi u təhagəhag mətasiə, təhmen e mitigar
əpə e nərauiə.
17 Nian iəmafu iətəmi əha, iəmeiuaiu morin iəu əha e
nəhlkin, təhmen əmə məmə iəmimis.* Mətəu in təmea=pa
mek iəu e rəhan maru kəni məni məmə, “Səginiən. Iəu u, iəu
iəmaupən matig, kəni iəu matol naunun agin.
18 Iəu u, Iətəm Tətəmiəgəh.† ! Iəmimis aupən, kəni mətəu
eruh-to, iatəmiəgəh itulin! Kəni iəu iatos ki rəha Nimisiən
mine ki rəha Nəuan=pən.‡
19 “Tol lanəha, ətei rəkis nati nak iətəm nateruh, inu na-
timnati min rəha rəueiu, mine natimnati nəuvein min iətəm
tətuva.
20 Mətəu iəkuahpik e nipəti nati təməhluaig, u məhau min
ilah səpin iətəm nəmeruh iatos e nəhlmək maru, mine nati
kətaharu-pəri lait lan, ilah səpin, kəmol e aiən u kol tətoraip-
oraip. Məhau min u ilah səpin, nipətin u nagelo min rəha

† **1:13** Kitah kəuteruh nərgin u “Nəti Iətəmimi” e nauəuə rəha Daniel (Dan 7:13), mine e nauəuə min rəha Matiu, Mak, Luk, Jon, Uək mine Ol Sam. ‡ **1:13** Napən əha kətəni, in napən rəha pris asoli agin. § **1:14** Nəghatiən Kris əhruahru tətəni məmə, “in təruən təruən təhmen e sno.” * **1:14** Dan 7:9 † **1:14** Esik 1:28 ‡ **1:15** Prons, in aiən kəti, kalə rəhan təhmen e kol. § **1:16** Hip 4:12; Jon 12:48 * **1:17** Dan 8:17; 10:15; Mat 17:6 † **1:18** Sam 42:2 ‡ **1:18** “Iəu iatos ki rəha Nimisiən mine ki rəha Nəuan=pən,” nipətin u məmə iatos nepətiən o nahtipəsigiən mine nerəhiən e ket rəha Ima Nətəm Kəmohmis Ikin, kəni mol nətəmimi kəmohmis ilah kotəmiəgəh min.

niməfaki səpin. Konu nati kətaharu-pəri lait lan, ilah səpin, kəmol e kol, nipətin u, niməfaki min u ilah səpin.

2

Nəghatiən təmuvən
kəm nəfaki min ikin Efəsis

1 "Ətei nauəuə u kəti tuvən o agelo* rəha niməfaki e taun
Efəsis, məni=pən məmə,
Nəghatiən u rəhan, iətəm tatos məhau səpin e nəhlmin
maru† kəni mətaliuək e nəlugin e nati kətaharu-pəri lait
lan,‡ u iətəm kəmol e aiən u kol tətoraip-oraip, kəni ilah
səpin.
2 Iəu iəkəhrun rəhatəmah noliən min. Iəkəhrun nalkut
pikiən o uək min rəhatəmah, kəni məhrun min məmə
nautəhtul əskasik. Iəkəhrun məmə itəmah nəsotagiəniən
o nətəm kautol noliən tərah. Nəmotakil nətəmimi min u
nətəm ilah kotəni məmə ilah aposil min, mətəu səniəmə ilah
aposil pəhriən min, kəni nəmoteruh rəkis məmə ilah neiuə
min.
3 Iəkəhrun min məmə itəmah nautos nətəligiən əfəməh.
Nərahiən təmələs pau itəmah, mətəu nautəhtul əskasik o
nərgək, məsotəpəouiən.
4 Mətəu iateh nipəgnəmtin kəti əha ikin nəmotol,
təsəhmeniən e nəhmtək. Nəmotəpəh nolkeikeiən§ aupən
rəhatəmah.
5 Nikitəmah təhti-to nolkeikeiən iətəm nəməutatig lan
aupən. Otəuhlin itəmah, kəni motol natimnati min u
nəmautol aupən. Nəmə nəsotoliən, kəni iəkuva, mələs rəkis
rəhatəmah nati kətaharu-pəri lait lan e nimein.
6 Mətəu nati kətiəh əha ikin, nautol təuvir. Itəmah
nəkotəməki e noliən tərah min rəha nətəmimi rəha Nikoləs,*
təhmen əmə lak, təhmen mə inu iatol mine.
7 Itəmah rəfin matəlgitəmah tatig. Otətəlig vivi,
kəni motəhrun nəghatiən min u iətəm Narmin Rəha
Uhgin tətəni=pinə kəm niməfaki min. Iətəm otol win e
nəluaginiən u, iəu iategəhan lan məmə in otun nəuanigi
rəha nəmiəgəhiən iətəm tateviə e nasumiən rəha Uhgin."†

Nəghatiən təmuvən
kəm nəfaki min ikin Smanə

---

* **2:1** Nian iətəmi u tətəni "agelo," nəmə təhro tətəghati e agelo pəhriən, uə nəmə təhro tətəghati e pastə rəha niməfaki. † **2:1** Nəh 1:16 ‡ **2:1** Nəh 1:12-13 § **2:4** Jon 13:35; Jer 2:2-5 * **2:6** Nətəmimi rəha Nikoləs min əha, kitah kəsotəhrun viviən natimnati tepət e lah uə rəhalah iətəmi asoli. Ilah nətəmimi nəuvein rəha niməfaki, mətəu ilah kautəni məmə kəhrun nəfakiən kəm narmi nati min, konu kəhrun nit əpnapiniən itəmi. Ilah kautəni məmə noliən min əha, təsərəkiniən narmitəmi. † **2:7** Jen 2:9; 3:22-24; Luk 23:43; Rom 5:12,18; 6:23; Nəh 22:2

8 Kəni in tətəghati əhanəh mətəni=pa kəm iəu məmə, "Ətei
nauəuə kəti tuvən o agelo rəha niməfaki e taun Smanə,
məni=pən məmə,
Nəghatiən u rəhan, iətəm təmaupən matig, kəni in otol
naunun agin. In təmimis kəni məmiəgəh min,‡ kəni in tətəni
məmə,
9 Nətəm Smanə, iəkəhrun rəhatəmah nahməiən. Iəkəhrun
məmə itəmah nanrah min, mətəu səniəmə itəmah nan-
rah min pəhriən. ! Itəmah, rəhatəmah nautə tepət agin!
Iəkəhrun məmə neiuə min nəuvein nətəm kautəni nəghatiən
mautauvlək e təmah lan, məutəni məmə ilah nətəm Isrel,
mətəu kəpə.§ Rəhalah nimə rəha nuhapuminiən in nuha-
puminiən rəha Setən əmə.*
10 Sotəginiən e nahməiən min iətəm otəsuvəhiən kəhuva e
təmah. Iətəni=pinə kəm təmah, məmə Setən otəpanəmki=pən
itəmah nəuvein e kaləpus məmə otek askəuvin nəhatətəiən
rəhatəmah, kəni itəmah onəkotatig e nahməiən o nian ilah
ten.† Otəhtul əskasik, nati əpnapin nəmə itəmah nəuvein
okohmis, kəni iəu iəkəfinə rəhatəmah nətəouiən, təhmen=pən
əmə məmə kətəfəfau=pən e nati kəti e rəhn-kapə iətəm təmol
win e naiuiən, kəni rəhatəmah nətəouiən in nəmiəgəhiən
itulin.
11 Itəmah rəfin matəlgitəmah tatig. Otətəlig vivi, kəni
motəhrun nəghatiən min u iətəm Narmin Rəha Uhgin
tətəni=pinə kəm niməfaki min. Nətəmimi okotol win
e nəluaginiən u, nian nimisiən tisimaru min muva, ko
kəsohmis miniən. Inəha, okəsəhuvəniən e nəmnami nigəm
asoli, inu nimisiən tatol keiu."‡

Nəghatiən təmuvən kəm niməfaki min ikin Perkaməm

12 Kəni in tətəghati əhanəh mətəni=pa kəm iəu məmə, "Ətei
nauəuə kəti tuvən o agelo rəha niməfaki e taun Perkaməm,
məni=pən məmə,
Nəghatiən u rəhan, iətəm tatos nau rəha nəluaginiən kəti
iətəm tasilə e nəven pəti mil.§
13 Iəkəhrun ikin nəutatig ikin. Ikin əha, Setən tətəharəg,
mətarmənig ikin.* Mətəu itəmah nautəhtul iəkis ohniəu.
Nəməsotəuhliniən rəhatəmah nəhatətəiən lak. Imatəmah

‡ **2:8** Nəh 1:17-18 § **2:9** ?Nəghatiən u, "məutəni məmə ilah nətəm Isrel, mətəu kəpə," nipətin nak? In tətəghati əhruahru nətəmi min u nəuaniləuis rəha Isrel. Mətəu nian Iesu tətəni məmə ilah səniəmə nətəm Isrel pəhriən, nipətin u məmə nətəmimi pəhriən rəha Uhgin, inu, nətəmi kəutəfaki kəm in, mətəu səniəmə "nəuaniləuis min rəfin rəha Isrel" u ilah nətəmimi min əhruahru rəha Uhgin. (Kəl 6:15-16). * **2:9** Jon 8:33-47 † **2:10** "Nian ten" nipətin ko, məmə nian rəha nahməiən otəkeikei mol naunun mətəu-inu Uhgin təməni lanəha. ‡ **2:11** Nəh 20:11-15; 21:8 § **2:12** Nəh 1:16 * **2:13** Iətəmi asoli rəha Rom, kətəni məmə Empərə, in təhmen e kig asoli kəti. Nətəmimi tepət tepət kəutəfaki kəm in əha Perkaməm.

Setən tətatig ikin, kəni kəmohamu rəhak iətəmimi Antipas, iətəm təməhtul əskasik o nəni pətigəmiən iəu. Nati əpnapin məmə nian əha təmiəkis pau o təmah, mətəu itəmah nəmotəhatətə əskasik lak.

14 Mətəu in əmə ko, iateh nipəgnəmtin min nəuvein iətəm itəmah nautol iətəm təsəhruahruiən e nəhmtək. Itəmah nəuvein u ko ikin ko, nəutəgətun nətəmimi ko ikin ko məmə okotos nəgətuniən rəha Paləm. Paləm u, in təmol suaru kəm Kig Palək məmə in otəfən-əfən kəm nətəm Isrel, kəni pəh ilah kotol noliən tərah, mautun nauəniən iətəm kəmol sakrifais lan tatuvən kəm narmi nati iətəm kəmisikəuvin e nigi, kəni mautit əpnapin ilah min.†

15 Kəni e noliən kətiəh əmə ilah nətəm Isrel min əha, itəmah nəuvein u ikin nautohtəu=pən nəghatiən rəha nətəmimi rəha Nikoləs.‡

16 ! Tol lanəha, onəkotəkeikei motəuhlin uəhai əmə nətəligiən rəhatəmah e noliən tərah min rəhatəmah! Nəmə nəsotoliən, otəsuvəhiən oiəkuvnə o təmah, kəni iakoh nətəmimi min ko, kəni mətei ilah e nau rəha nəluaginiən iətəm tatsi=pən e nipəgnəuak.

17 Itəmah rəfin matəlgitəmah tatig. Otətəlig vivi, kəni motəhrun nəghatiən min u iətəm Narmin Rəha Uhgin tətəni=pinə kəm niməfaki min. Iətəmimi iətəm tatol win e nəluaginiən, iəu iəkəfən nauəniən oneuən u mana§ kəm in. Oiəkəfən min kəpiel ruən kəti kəm in, iətəm kəmətei=pən nərgin vi lan, kəni in pisin əmə kəha iətəm otos, təhrun nərgin.”

Nəghatiən təmuvən
kəm nəfaki min ikin Tuatirə

18 Kəni in tətəghati əhanəh mətəni=pa kəm iəu məmə, “Ətei nauəuə kəti tuvən o agelo rəha niməfaki e taun Tuatirə, məni=pən məmə,

Nəghatiən u, in nəghatiən rəha Nəti Uhgin. Nəhmtin təhmen e nəmnami nigəm, mine nəhlkin təhmen e prons* iətəm tətoraip-oraip.† Tətəni məmə,

19 Inəhrun rəkis noliən min rəhatəmah, nətəm Tuatirə. Iəkəhrun rəhatəmah nolkeikeiən mine nəhatətəiən, mine nasiruiən e nətəmimi, kəni iəkəhrun min məmə nətəligiən rəhatəmah təfəməh o nəhtul əskasikiən. Iəkəhrun məmə noliən min rəhatəmah nautol u rəueiu, təuvir mapirəkis agin noliən min rəhatəmah aupən.

20 Mətəu iateh nipəgnəmtin kəti əha ikin nautol iətəm təsəhruahruiən e nəhmtək. Itəmah nautegəhan e noliən

---

† **2:14** Nam 22-24; 25:1-2; 31:16 ‡ **2:15** Afin-to futnot e Nəh 2:6. § **2:17** Jon 6:31-33,35,48,51 * **2:18** Prons, in aiən kəti, mətəu rəhan kalə təhmen e kol.
† **2:18** Dan 10:6; Nəh 1:14-15

rəha pətan əha iətəm təhmen e pətan aupən u, Jesepel.‡ In
tətəni məmə in iəni kəti, mətəu nəgətuniən rəhan tatit rah
rəhak min noluək, matol məmə ilah kautit əpnapin ilah
min, kəni mautun nauəniən u iətəm katol sakrifais lan kəm
narmi nati iətəm kəmisikəuvin e nigi.
21 Iəmətəhtahnin pətan əha məmə in otəuhlin rəhan
noliən rəha nitəu=pən əpnapiniən nəman, mətəu in təpəh.
22 Tol lanəha, rəueiu əha, iəkol in timis pik e rəhan pet.
Kəni nətəmimi min u nətəm kəmotit əpnapin ilah min, ilah
Jesepel u, nəmə ilah kəsotəuhliniən ilah e nosiən noliən rəha
pətan əha, oiəkol ilah min kotətəu tərah pik, kəni misuə e lah e
pet u rəha nahməiən.
23 Kəni oiəkau kətiəh əmə e nenətin min, moh ilah
kohmis.§ Tol lanəha, kəni niməfaki min rəfin okotəhrun
məmə iəu əmə u, iəkəhrun nətəligiən min rəha nətəmimi, mine
nikilah. Kəni iəu iəkəfinə nətəouiən rəhatəmah tətəu=pən əmə
rəhatəmah noliən min iətəm nəmautol.*
24 Mətəu itəmah u, nətəm Tuatirə nətəm nəməsotosiən
o nəgətun min rəha Jesepel əha, iətəghati kəm təmah
rəueiu. Iəkəhrun məmə itəmah nəməsotosiən natimnati
iətəm kətəni məmə nati agin min rəha Setən iətəm tətəhluaig
e nəmtahn. Iəsələhu-pəniən nati figəm kəti min kəm təmah,
mətəu iəkolkeikei məmə nəkotol nati kətiəh əmə, inko,
25 otaskəlim tiəkis əmə e nati iətəm ninotos rəkis,
mətəuarus iəu iəkitəlig=pa.
26-27 Iətəm tatol win e nəluaginiən u, kəni tətəhtul əskasik
o noliən nəuiak, matuvən, matuvən mətəuarus naunun,
kəni iəu iəkəfən nepətiən u kəm in, iətəm rəhak tatə təməfa
kəm iəu, məmə in otarmənig e kəntri pisin pisin min. Kəni
in otos rəhan neim iətəm in nəmtətiən rəha nərgin asoli
rəhan, kəmol e aiən, kəni in otatgəhli-atgəhli nətəm e nəhue
niftəni, təhmen=pən əmə məmə aiən iətəm təmohaplis-
ohaplis sospən kəmol e nəriəpig.
28 Kəni iəu iəkəfinə min məhau u fətukai kəm in.†
29 Itəmah rəfin matəlgitəmah tatig. Otətəlig vivi, kəni
motəhrun nəghatiən min u iətəm Narmin Rəha Uhgin
tətəni=pinə kəm niməfaki min.

3

Nəghatiən təmuvən

‡ **2:20** Jesepel u aupən, in pətan rəha Kig Ehap (1King 21:25-26). In təmit nətəmimi e suaru kəti məmə okotol sakrifais kəm narmin nati min, kəni motohtəu=pən noliən rəha nit əpnapin nəman mine nipətan. Pətan kəti rəha Tuatirə təmol noliən əha, kəni Jon tətəni lan məmə Jesepel. Nəmə təhro noliən rəhan təhmen e Nikoləs iətəm təməni e Nəh 2:6,15. § **2:23** Nəghatiən u "nenətin min" tətəgətun nətəmimi u kəutohtəu=pən in. * **2:23** Jer 17:10 † **2:28** Nəh 22:16

kəm nəfaki min ikin Satis

1 "Ətei nauəuə kəti tuvən o agelo rəha niməfaki e taun u Satis, məni=pən məmə,

Nəghatiən u rəhan, iətəm tatos narmin rəha Uhgin ilah səpin,* kəni matos min məhau səpin.† Nəghatiən u rəhan iətəm tətəni=pinə kəm təmah məmə,

Iəkəhrun rəhatəmah noliən min. Iəkəhrun məmə kətəni məmə itəmah nautəmiəgəh, mətəu kəpə, itəmah ninohmis rəkis.

2 ! Otair-tə! Noliən təuvir min rəhatəmah nəmautol aupən, otəsuvəhiən tikə agin. Mətəu itəmah nəkotəkeikei motalkut məmə onəkotəfəri min noliən rəhatəmah, motol tuva məskasik, mətəu-inu rəhatəmah noliən təuvir min iətəm təhruahru e nəhmti Uhgin, iəseh əhanəhiən kəti iətəm nəmotol məhuvən motol naunun lan.

3 Tol lanəha, nikitəmah təhti nəghatiən iətəm nəmotos, kəni mautətəu aupən. Otol, kəni motəuhlin itəmah. Mətəu nəmə nəkotapili alu, oiəkiet pətigəm o təmah təhmen e iaklah, kəni itəmah ko nəsotəhruniən məmə nian nak iəkuvnə o təmah.

4 Mətəu itəmah nəuan nəuvein əmə ko Satis, iətəm kəməsotoliən napən rəhalah tamikmik. Ilah kotəhruahru, motəhmen o naliuəkiən itəmah min iəu e napən ruən.‡

5 Iətəm in otol win e nəluaginiən, in otuvən lanəha e napən ruən. Kəni ko iəsafəl rəkisiən nərgin e nauəuə rəha nəmiəgəhiən, kəni iəu iəkəni pətigəm nərgin e nəhmti rəhak Tatə mine rəhan nagelo min, məmə in rəhak əhruahru iətəmimi.§

6 Itəmah rəfin matəlgitəmah tatig. Otətəlig vivi, kəni motəhrun nəghatiən min u iətəm Narmin Rəha Uhgin tətəni=pinə kəm niməfaki min."

Nəghatiən təmuvən
kəm nəfaki min ikin Filitelfiə

7 "Ətei nauəuə kəti tuvən o agelo rəha niməfaki e taun Filitelfiə, məni=pən məmə,

Nəghatiən u rəhan, Iətəm Tasim, kəni in Nipəhriəniən. Kəni in tatos ki rəha Tefit u aupən.* Nəmə in terəh e doə kəti, kəni ko iətəmi kəti təsahtipəsigiən. Kəni nəmə in tahtipəsig e doə kəti, kəni ko iətəmi kəti təserəhiən lan.† Nəghatiən u rəhan iətəm in tətəni=pinə kəm təmah məmə,

8 Iəkəhrun rəhatəmah noliən min, nətəm Filitelfiə. Iəkəhrun məmə rəhatəmah nəsanəniən in nəuan nəuvetin

---

* **3:1** Afin-to futnot e Nəh 1:4 † **3:1** Nəh 1:16 ‡ **3:4** E fes u, "napən" tətəgətun noliən min rəhalah. § **3:5** Mat 10:32; Luk 12:8; Mak 8:38; Luk 9:26; 1Jon 2:23

* **3:7** "Ki rəha Tefit" u, tətəgətun=pən nepətiən iətəm otos e Jerusiləm vi. In ko, in tatos nepətiən məmə oterəh kəni mahtipəsig e iətəmi kəti iətəm tatuvən imə; Nəh 1:18. † **3:7** Aes 22:22

əmə, mətəu itəmah nəmautol nəuiak məsotəpəhiən, kəni
məsotəhluaigiən məmə rəhak u itəmah. Oteruh-to. Iəmerəh
e doə o təmah. Ko iətəmi kəti təsahtipəsigiən.

9 Oteruh-to. Nətəmimi min ko e Nuhapuminiən rəha
Setən, ilah kautəni məmə ilah nətəm Isrel, mətəu kəpə. Ilah
neiuə min.‡ Oteruh-to. Oiəkol ilah kəhuva motasiəulin-pinə
e nəhlkilah e nisiaiən, kəni okotəni məmə nipəhriəniən iəu
iəkolkeikei itəmah.§

10 Iəməni=pinə kəm təmah məmə itəmah onəkotos
nətəligiən əfəməh o nəhtul əskasikiən, təhmen əmə lak, kəni
itəmah nəmautol rəhak nəghatiən.* O nati u, iəu oiəkəpali
vivi o təmah e nian iətəm nərahiən otəsuvəhiən tuva e nəhue
niftəni min rəfin,† məmə otek askəuvin-to nətəmimi rəha
nəhue niftəni.

11 Otəsuvəhiən iəkuva. Otaskəlim iəkis natimnati min
iətəm itəmah ninotos rəkis, məmə iətəmi kəti otəsosiən
rəham nətəouiən‡ iətəm ninol win rəkis lan.

12 Iətəm otol win e nəluaginiən, kəni iəu oiəkol in təhmen
e nigi asoli kəti iətəm tətəruəsan Nimə Rəha Uhgin rəhak. Kəni
in ko təsietiən e Nimə əha nian kəti. Kəni iəu, iəkətei=pən nərgi
Uhgin rəhak lan, mine nərgi taun rəha Uhgin rəhak lan. Taun
u, in Jerusiləm vi, iətəm Uhgin rəhak otahli=pa, otisi-pəri e
negəu e neai, meiuaiu=pa. Kəni iəu oiəkətei=pən min nərgək
vi e iətəmi u.

13 Itəmah rəfin matəlgitəmah tatig. Otətəlig vivi, kəni
motəhrun nəghatiən min u iətəm Narmin Rəha Uhgin
tətəni=pinə kəm niməfaki min.”

Nəghatiən təmuvən
kəm nəfaki min ikin Laotisiə

14 “Ətei nauəuə kəti tuvən o agelo rəha niməfaki e taun
Laotisiə, məni=pən məmə,

!Nəghatiən u rəhan, iətəm kətəni məmə in Nipəhriəniən!
In ko, in iətəm kəhrun narəriəiən lan məmə tətəhtul pətigəm

---

‡ **3:9** Nəghatiən u “kautəni məmə ilah nətəm Isrel, mətəu kəpə,” in tətəghati əhruahru e nətəmi min u nəuaniləuis rəha Isrel min. Mətəu nian Iesu tətəni məmə ilah səniəmə nətəm Isrel pəhriən, nipətin ko məmə nətəmimi pəhriən rəha Uhgin, inu, nətəm kəutəfaki kəm in. Mətəu səniəmə nəuaniləuis rəha Isrel u ilah nətəmimi min əhruahru rəha Uhgin (Kəl 6:15-16). § **3:9** Jon 8:44; Nəh 2:9 * **3:10** Hip 12:1-3 † **3:10** Jon 17:15 ‡ **3:11** “Nətəouiən” əha, tətəghati lan, in kəfəfau kəti kəmol e nimali nigi, uə narmi nimali nigi kəmol e kol, kəni kətəfəfau=pən e rəhn-kapə iətəm təmol win e naiuiən. Kəni Kristo otəfəfau=pinə kəfəfau e rəhn-kapə iətəmimi o rəhan nəhtul əskasikiən. Iətəmimi u otəkeikei mateh vivi o nətəmi min ko nətəm kotolkeikei məmə okotos rəkis ohni. Inu, in nəghatiən əuhlin məmə ilah okəsotəpəhiən nəhtul əskasikiən məmə ilah okəsotəmkarəpəiən e nətəouiən rəhalah, inu, nəmiəgəhiən itulin ilah Kristo.

o nəni pətigəmiən nipəhriəniən əmə, kəni in nəukəti natimnati rəfin iətəm Uhgin təmol.§ * Nəghatiən u rəhan iətəm in tətəni=pinə kəm təmah məmə,

15 Iəkəhrun rəhatəmah noliən min, nətəm Laotisiə. Iəkəhrun məmə nəmiəgəhiən rəhatəmah təhmen e nəhu iətəm tareuən əmə. Təuvir məmə onəkotəhtul əmə e kətiəh, onəkotətəpu uə onəkotəpiapei.

16 Itəmah nəutəhtul əmə e nəlugin, nəkotareuən əmə — nəsotəpiapeiiən məsotətəpuiən — tol lanəha, oiəkagəh rəkis e təmah rəueiu,

17 mətəu-inu itəmah nəkotəni məmə, 'Rəhatimah nautə tepət, iautos məni asoli, rəhatimah nəmiəgəhiən təuvir, natimnati rəfin tatig, kəni nati kəti təsikəiən o timah.' Mətəu itəmah nəkotəruru məmə itəmah ninotatig rəkis e nərahiən; nətəmimi okotasəkəhruin o təmah; rəhatəmah nautə tikə agin; nəhmtitəmah təpis; kəni nəutaiu piəpiə əmə.†

18 O nati u, iətəni=pinə əhruahru kəm təmah, təuvir məmə onəkotos nəhmti aiən u kol tətoraip-oraip ohniəu, iətəm kəmuvan e nigəm tus rəkis namrəiən lan,‡ kəni pəh itəmah, rəhatəmah nautə otepət. Kəni onəkotos nəhmtin min napən ruən o nuvəniən lan, məmə onəkotəuveg nipətitəmah ko, iətəm tol naulisiən. Kəni mautos nəhmtin min mərsin ohniəu, motol=pən e nəhmtitəmah, məmə nəhmtitəmah otəhlan, nəkoteruh vivi nati lan.

19 Nətəmimi min ko rəfin nətəm iəkolkeikei pik ilah, iəu iətəghati əskasik kəm lah mətəgəu əhruahru ilah. Tol lanəha, təuvir məmə nikitəmah otimis=pa lak, kəni motəuhlin=pa e noliən tərah min rəhatəmah.

20 !Otətəlig-to! Iəu iatəhtul e namtihluə, mətəhti-əhti doə o nuvnəiən imə. Nəmə iətəmi kəti tətəu nəuiak kəni terəh e doə, kəni iəkuvən imə kəni mauən itimlau min.

21 Iəu iəmol win e nəluaginiən kəni mətəharəg-pəri itimlau rəhak Tatə e rəhan jeə, mətuarmənig. Kəni e noliən kətiəh əmə, iətəmi otol win e nəluaginiən, iəu iəkegəhan məmə otəharəg itimlau min e rəhak jeə, mətuarmənig itimlau min.

22 Itəmah rəfin matəlgitəmah tatig. Otətəlig vivi, kəni motəhrun nəghatiən min u iətəm Narmin Rəha Uhgin tətəni=pinə kəm niməfaki min."

4

Nəfakiən e negəu e neai

---

§ **3:14** "Nəukəti natimnati rəfin iətəm Uhgin təmol," nipətin keiu e nəghatiən Kris. Iesu in Nəukətin, nipətin ko, in təmol natimnati rəfin; kəni in min in Iərmənig e natimnati rəfin. * **3:14** Jon 1:1-3; Kol 1:16; Nəh 1:17 † **3:17** Jon tətəni nəghatiən əuhlin u nipətin təni məmə, e nəhmti Uhgin, nəmiəgəhiən rəhalah təsəhruahruiən məsəhmeniən. ‡ **3:18** Job 23:10; Mal 3:2-3; 1Pitə 1:6-9

1 !Uərisig e natimnati min u, iəməsal=pən əha, kəni mafu doə
kəti təmerəh=pən əpəha e neai! Kəni nəuian kətiəh əmə iətəm
iəmətəu aupən, inko iətəm in iahgin iahgin təhmen əmə e təui,
tinatəghati min kəm iəu, kəni tətəni=pa məmə, "Əri-to muva
ikinu, iəkəgətun ik e natimnati min u, iətəm okəpanol."
2 E nian kətiəh əmə, nəsanəniən rəha Narmin Rəha Uhgin
təmol kəm iəu, kəni iəkəsal=pən əpəha aupən mafu kig,
tətəharəg-pəri e rəhan jeə, mətarmənig e negəu e neai.*
3 Kəni iətəmi tətəharəg ikin əha, iəmeruh in təuvir matəlu,
mətoraip-oraip, təhmen e kəpiel təuvir keiu nərgilau ko jaspə
mine kanilian. Kəni mərai-mərai kəti təmuvən mitəlau e jeə
rəhan, kəni mərai-mərai əha tətasiə təhagəhag təhmen e kəpiel
təuvir kəti u, emirəl.†
4 Kəni mitəlau e jeə asoli rəha kig əha, jeə nəuvein
min ilah tuenti-fo, kautəhtul, kəni nətəmi asoli min
nətəm kəmotəhuitən, ilah tuenti-fo, kəutəharəg-pəri e jeə.
Kəməhuvən e napən ruən, kəni motəfəfau e hat min rəha
nisiaiən, iətəm kəmol e aiən u kol tətoraip-oraip.
5 Kəni ikin əha, jeə rəha kig tətatig ikin, tətoraip, kəni
kaluəluə titatiperəh matiet ikin. Aupən e jeə rəha kig,
nəuanisiə ilah səpin kautohuəu. Inəha, narmin rəha Uhgin
ilah səpin.‡
6 Kəni ikin əha aupən e jeə rəha kig, nati kəti min əha ikin
təhmen e nitəhi, mətəu təhmen e kilas, iətəm tatəlu, mətoraip-
oraip.
E nəlugin ikin əha, kəni titəlau e jeə rəha kig u, nati
nəuvein əha ikin, ilah kuvət, iətəm kautəmiəgəh, kautəhtul.
Kəni nəhmtilah tepət tepət, tatəpeir=pən əmə e nərfilah mine
nəmtahlah mine.
7 In aupən, təhmen e laion, kəni iətəm tol keiu lan, təhmen
e kau iərman nahgin tepət, kəni iətəm tatol kisil lan, rəhn-
kapə təhmen e iətəmimi, kəni iətəm tatol kuvət lan, təhmen e
məlikim iətəm tatiuvig.
8 Nati min əha iətəm kautəmiəgəh, ilah kuvət, mətəu
nimələlilah kətiəh kətiəh ilah sikis, kəni nəhmtilah tirəuei
əpnapin əmə ilah, muvən əpəha e nəve nimələlilahləhtəni
ikin mine. Nian rəfin ilah kəutani nəpuən lapin mine lənian,
məsotəmeigiən, kəutani məmə:

"!Iərmənig Uhgin Nahgin Tepət Pik Agin
in tasim, tasim, tasim pik agin,
iətəm in tətatig rəueiu,

---

* **4:2** Esik 1:26-28 † **4:3** Jaspə nəmə təhro in kəpiel əmehmtə, kəni kanilian nəmə təhro in kəpiel ərarəuv. Emirəl min əha, kəpiel əmehmtə min. Kitah kotəruru əhruahru kalə rəhalah iətəm in tətəni, mətəu nati nak iətəm Jon təmeruh, inko, kalə təuvir min, kotəuvir, mautoraip-oraip. ‡ **4:5** Afin-to futnot e Nəh 1:4.

təmətatɨg itulɨn,
otəpanatɨg itulɨn!”§
9 Kəni nati mɨn kəha u kəutəmiəgəh, kautəni nɨpəhriəniən
e nepətiən rəha Uhgɨn, kəni mautəfən nɨsiaiən kəm in, kəni
mautəni tagkiu kəm kig iətəm tətəharəg-pəri e rəhan jeə,
mətarmənɨg, mətatɨg itulɨn, naunun tɨkə.
10 Kəni nian nati mɨn kəha u kəutəmiəgəh kautol lanəha, kəni
nətəmi asoli nətəm kəmotəhuitən, ilah tuenti-fo, koteiuaiu
mautɨsin nəulɨlah kəm in, iətəm tətəharəg-pəri e rəhan jeə,
mətarmənɨg, kəni mautəfaki kəm in iətəm tətatɨg itulɨn, nau-
nun tɨkə. Ilah kəutɨsin nəulɨlah kəm in, kəni nɨpənəgɨlah təou
nɨftəni, kəni ilah kautəpeg rəkɨs rəhalah kəfəfau mɨn rəha
nɨsiaiən, kəni mautəlɨn aupən e rəhan jeə, kəni mautəni məmə,
11 “Rəhatɨmah Iərmənɨg Uhgɨn,
Ik nəkəhruahru, məhmen agɨn məmə onəkos nəni-viviən rəfin,
mɨne nɨsiaiən rəfin,
mɨne nəsanəniən rəfin,
mətəu-inu ik nəmol natimnati rəfin.
Ik nəmol ilah mətəu-inu ik nəmolkeikei məmə ilah okotatɨg.
Kəni mətəu-inu ik nəmolkeikei lanəha lan, ilah kəutatɨg
əhanəh.”

5

Nətɨ sipsip təmuahru
e nauəuə iətəm kəmaiu-aiu
1 Kəni əmeiko, iəmafu kig tətəharəg-pəri e rəhan jeə, kəni
matos nauəuə kəti e nəhlmɨn maru iətəm kəmaiu-aiu, kəni
nauəuə ko kəmətei=pən nati e nɨkalɨn pəti mil, kəni kəmaiu-
aiu kuvan-ərain kau səpɨn məmə otaskəlɨm tiəkɨs.*
2 Kəni iəmeruh agelo əsanən kəti tətagət əfəməh mətəni pətɨgəm
məmə, “? Pəh u in təhmen məhruahru məmə otoh rəkɨs nati
iətəm kəmuvan-ərain e nauəuə u lan, kəni migaru lan?”
3 Mətəu iətəmimi kəti tɨkə u ilɨs e negəu e neai, uə ləhtəni
e nəhue nɨftəni, uə nɨki nɨftəni, kəti ko in təsəhruahruiən o
nigaruiən e nauəuə u, mafin.
4 Kəni iəmətasək mətasək, mətəu-inu kəsehiən iətəmimi kəti
iətəm təhmen məhruahru o nigaruiən e nauəuə u mafin.
5 Kəni eldə asoli mɨn u kəti iəhuitən təni=pa kəm iəu məmə, “!
Sasəkiən! Məsal=pən-to meruh, Laion rəha Nəuanɨləuɨs rəha
Juta,† in nəukəti Tefɨt,‡ in tɨnol win rəkɨs e nəluagɨniən rəhan.
Tol lanəha, in təhruahru agɨn o nigaruiən e nauəuə kəha, kəni
meatuv rəkɨs nati əha ilah səpɨn iətəm kəmuvan-ərain lan.”

---

§ **4:8** Eks 3:14 * **5:1** E nian əha, nauəuə rəfin kəmaiu-aiu. Kotos mapepe əfəməh kəti kəni kaiu-aiu. Kəni nəmə iətəmi asoli kəti tolkeikei məmə nətəmimi əpnapɨn əmə okəsotafiniən, kəni in tuvan-ərain=pən nati kəti e nɨfɨfɨn, məmə taskəlɨm tiəkɨs mapepe. † **5:5** Jen 49:9-10 ‡ **5:5** Aes 11:1

6 Kəni əmeiko iəkafu Nəti Sipsip, tətəhtul əpəha e nəlugin
e jeə rəha kig mine nati kuvət u kəutəmiəgəh mine nətəmi
asoli min nətəm kəmotəhuitən. Nəti Sipsip u, nəkafu məmə
kəmohamu rəkis. Kəni rəhnəpati ilah səpin,§ kəni nəhmtin
ilah səpin min, ilah kəha, kəutəhtul o narmin rəha Uhgin ilah
səpin iətəm təmahli pətigəm ilah kəhuvən e nəhue niftəni.
7 Nəti Sipsip əha, təmuvən meapən mos rəkis nauəuə u e rəhn
maru kig iətəm tətəharəg-pəri e rəhan jeə.
8 Kəni nian in tinaskəlim nauəuə kəha, kəni nati min əha
u kəutəmiəgəh ilah kuvət, mine nətəmi asoli nətəm kəmotos
nəhuitən ilah tuenti-fo, ilah kəutasiəulin nəulilah o Nəti Sipsip,
moteiuaiu, nipənəgilah tatek niftəni. Ilah rəfin kautos hap*
min mine pesin min iətəm kəmol e aiən u kol tətoraip-oraip,
təriauəh e nati pien-pien min iətəm nəmiəvin təuvir. Kəni nati
pien-pien u, in təhmen e nəfakiən min rəha nətəmimi rəha
Uhgin.†
9 Kəni nati min kəha kautəmiəgəh ilah kuvət mine nətəmi
asoli nətəm kəmotəhuitən, kəmautani nəpuən vi kəti məmə,
"Ik nəkəhruahru, məhmen agin o nələsiən nauəuə u,
kəni meatuv rəkis nati min iətəm kəmuvan-ərain lan,
mətəu-inu kəmohamu ik,
kəni məmos nəhmti nətəmimi e niram
məmə ilah rəha Uhgin.
Kəni ilah kəmotsi=pən e nəuaniləuis min rəfin,
mine nəghatiən min rəfin,
mine nitəni mine rəfin,
mine nətəmi nilosilah tol pisin pisin min,
10 kəni nəmol ilah kotatig ahgəl rəhan narmənigiən,
kəni ilah rəham pris min,
kautol uək rəha Uhgin rəhatimah.
Ilah okotarmənig e nəhue nitəni."
11 Kəni iəkəsal-pen min mafu, kəni mətəu min nəuia nagelo
min tepət tepət, ko kəruru nafiniən. Kəmotəhtul, motitəlau e
jeə rəha kig, mine nati min iətəm kəutəmiəgəh, mine nətəmi
asoli min nətəm kəmotəhuitən.
12 Kəni ilah kəutani əfəməh nəpuən məmə:
"!Nəti Sipsip iətəm kəmohamu,
in təhruahru məhmen agin məmə kotəni-vivi in,
mətəu-inu tatos rəfin nəsanəniən,
mine nautə, mine neinatigiən,
mine nahgin, mine nepətiən əhagəhag!
!Təuvir agin məmə kautisiai in!"
13 Kəni iəmətəu min natimnati rəfin iətəm Uhgin təmol e
negəu e neai, mine nəhue niftəni, mine Ima Nətəm Kəmohmis

§ **5:6** Afin-to futnot e Nəh 1:4 * **5:8** "Hap," in nati kəti katoh tətani nəpuən, təhmen e kitar. † **5:8** Sam 141:2

Ikɨn, mɨne e nɨki nɨtəhi, mɨne natimnati mɨn rəfin iətəm kautatɨg e lah, ilah rəfin kautəni məmə:
"Pəh nəni-viviən mɨne nɨsiaiən tatuvən o kig iətəm tətəharəg-
pəri e rəhan jeə mɨne Nətɨ Sipsip,
mətəu-inu in tatos nepətiən əhagəhag mɨne narmənɨgiən.
!Pəh nəni-viviən mɨne nɨsiaiən tuvən o lau,
kəni tatuvən, matuvən, matuvən, naunun tɨkə!"
14 Kəni nati mɨn kəha ilah kuvət u kəutəmiəgəh, kotəni
məmə, "!Əuəh!" kəni nətəmi asoli mɨn nətəm kəmotəhuitən
kotɨsin nəulɨlah ohni, məuteiuaiu, nɨpənəgɨlah tatek nɨftəni,
məutəfaki kəm in.

6

Nətɨ Sipsip təmatgəhli nati iətəm kəmuvan-ərain
e nauəuə iətəm kəmaiu-aiu lan

1 Kəni iəmeruh Nətɨ Sipsip nian in təmatgəhli rəkɨs nati kəti
iətəm kəmuvan-ərain e nauəuə kəmaiu-aiu lan. Kəni əmeiko,
nati kəutəmiəgəh u kəti ilah kuvət tagət əfəməh e nəuian kəti
təhmen e kaluəluə, məmə, "!Va-to!"
2 Iəkəsal-pəri mafu əhos kəruən kəti. Iətəm tətasuə lan
tatələs nɨfagə, kəni kəməfəfau=pən e hat rəha nɨsiaiən kəm in,
təhmen e hat rəha iətəm tɨnol win rəkɨs e nəluagɨniən. In
təmaiu matuvən təhmen e iətəm təmol win e nəluagɨniən, kəni
matuvən mɨn məmə otol mɨn win.
3 Nian Nətɨ Sipsip təmatgəhli rəkɨs nati tatol keiu lan, iətəm
kəmuvan-ərain nauəuə lan, kəni iəmətəu nati miəgəh u iətəm
tatol keiu lan təni məmə, "!Va-to!"
4 Kəni əhos pɨsɨn kəti mɨn iətəm tərəuvarəuv təhmen e nɨrə,
təmaiu muva. Iətəmi tətasuə lan, kəməfən nisə asoli rəha
nəluagɨniən kəm in. Kəni Uhgɨn təmegəhan=pən e nepətiən
məmə otos rəkɨs nəmə̈linuiən iətəm tətatɨg e nəhue nɨftəni,
məmə nətəmimi kəutəluagɨn əmə mautohamu ohamu ilah mɨn
ikɨn mɨn rəfin.
5 Kəni nian Nətɨ Sipsip təmatgəhli rəkɨs nati tatol kɨsɨl lan,
kəni iəkətəu nati miəgəh iətəm tatol kɨsɨl lan, təni məmə, "!Va-
to!" Kəni iəkəsal-pəri mafu əhos kapɨn kəti. Iətəm tətasuə lan
tətələs skel* kəti.
6 Konu iəmətəu nəuian kəti tatsɨ=pən e nəlugɨn e nati
kəutəmiəgəh mɨn ilah kuvət, mətəni məmə, "Uvən, kəmegəhan
lam məmə nəkəhrun nosiən nəumɨs e nɨtəni mɨn, kəni ilah
okotəkeikei motərəkɨn məni asoli o nosiən nauəniən nəuan
nəuvetɨn əmə. Mətəu onəsərəkɨniən nəukətɨ nɨgi olif mɨn iətəm
katol oiel e nəuan, kəni nəsərəkɨniən nəukətɨ nɨləuɨs u krep
iətəm katol wain lan."

---

* **6:5** E nian rəha nəumɨs, kəni nətəmimi kotakil natimnati o nəuərian nauəniən.

7 Nian Nəti Sipsip təmatgəhli rəkis nati tatol kuvət lan, iətəm
kəmuvan-ərain nauəuə lan, kəni iəkətəu nati miəgəh iətəm
tatol kuvət lan, tətəni məmə, "!Va-to!"
8 !Kəni iəkəsal-pəri mafu əhos kəhmtau kəti! Iətəm tətasuə
lan, nərgin u Nimisiən, ilau iətəmimi kəti, nərgin u, Nəuanpən
tatuərisig lan mətian. Kəmuos nepətiən məmə okohamu
nətəmimi e nau mine nəumis mine nimisiən mine nati miəgəh
arpin min. Kəmuos nepətiən lanəha, təhmen e nəven nəhue
niftəni kətiəh, muəpəh əmə nəuvetin kisil.
9 Kəni nian Nəti Sipsip təmatgəhli rəkis nati tatol faif iətəm
kəmuvan-ərain nauəuə lan, iəkəsal=pən əpəha e nəve oltə,†
ləhtəni ikin, mafu nətəm kəmohamu ilah mətəu-inu ilah
kəmotəhtul əskasik o nəni pətigəmiən nəghatiən rəha Uhgin.
10 Ilah kəutauin əfəməh mautəni=pən kəm Uhgin məmə,
"Ik nəkarmənig e natimnati rəfin, ik nəkasim, kəni ik
nipəhriəniən. ?O nəhgin mine kəni ik onəkələhu nəghatiən
məmə nətəmimi rəha nəhue niftəni kəmotol tərah, kəni mol
nalpiniən kəm lah o nati iətəm kəmotol e timah? ?Onəhgin
nəkalpin nitai niratimah e nətəmi min əha?"
11 Kəmotəni lanəha, kəni kəməfən napən ruən kəm lah
rəfin. Mətəu kəməni=pən kəm lah məmə okotəmeig min
nəuan nəuvetin əmə mətəuarus nəmpə apiəpiə rəha pialah
min mine nəuvinilah min, otuva pipim məhmen. Pialah
min mine nəuvinilah min u, nətəmimi min rəha Iesu, nətəm
okəpanohamu ilah o rəhalah nəhatətəiən.
12 Kəni nian Nəti Sipsip təmatgəhli rəkis nati tatol sikis iətəm
kəmuvan-ərain nauəuə lan, kəni əmeiko, nəmig asoli kəti
təmələuəl. Mitigar təmapinəpu agin, kəni məuig təmərarəuv
agin təhmen e nirə.‡
13 Kəni məhau min əpəha ilis e neai kəmotəmei=pən e nəhue
niftəni, təhmen e nəua nigi iətəm nimətagi asoli təmarigrig e
nəuan pikis timərəgrəg.
14 Kəni neai təmikə təhmen e napən kəmaiu-aiu kələs
kagim.§ Kəni nitəuət min mine niftəni min kəmotagim e
nimeilah min.
15 Kəni nətəmimi rəfin agin, inu kig min rəha nəhue niftəni
mine iərmənig min, nətəmi asoli min rəha soldiə min, nətəmi
rəhalah nautə tepət, mine nətəmi kautos nepətiən, mine
slef min rəfin, mine nətəmi səniəmə slef min, ilah rəfin
kəmotəhluaig e nipəg kəpiel asoli min, mine nikali kəpiel asoli
min, mine nikali kəpiel min əpəha e nikalkali nitəuət asoli
min.*

† **6:9** Oltə u, in tepil kəti tətəhtul əpəha e Nimə Rəha Uhgin, kəni katol sakrifais min ikin. Kəni nətəmi min u, nəmə təhro ilah kotəhmen əhruahru e sakrifais kəti iətəm tatuvən o Uhgin. ‡ **6:12** Joel 2:31; Uək 2:20 § **6:14** Aes 34:4 * **6:15** Aes 2:10,19-22

16 Kəni ilah kəmotasək əfəməh=pən o nitəuət min mine kəpiel
asoli min məmə, “Okotəmei, motoh-ərain itimah, motəhluaig
e timah o nəhmti kig u iətəm tətəharəg-pəri e rəhan jeə, mine o
niəməha rəha Nəti Sipsip,†
17 mətəu-inu nian asoli kəgin agin lan rəha niəməha rəhalau
tinuva. ?Kəni pəh u in təhrun nəhtuliən?”‡

7

144,000 kəmol mak e lah
məmə rəha Uhgin

1 Kəni əmeiko iəkafu agelo kuvət kəutəhtul=pən e kaugə ilah
kuvət e nəhue niftəni. Kəmotəmkərain rəfin nimətagi kuvət e
kaugə kuvət rəha nəhue niftəni, məmə nimətagi otikə e nəhue
niftəni, mine nitəhi, mine nigi min.*
2 Kəməfən nəsanəniən kəm lah o nərəkiniən niftəni mine nitəhi.
Kəni iəkəsal=pən mafu agelo kəti min tatsi-pah, tatələs nati kəti
iətəm Uhgin u iətəm tətəmiəgəh, otos o noliən mak rəhan lan.
Kəni in tətəghati əfəməh=pən kəm nagelo min u kuvət, məmə,
3 “! Otəpəh pipim! Sotəhlmaniən e nimətagi məmə
otəsərəkiniən nəhue niftəni mine nitəhi mine nigi min, pəh
iəkotol=pən pipim mak rəha Uhgin rəhatah e nipənəgi noluək
min rəhan.”†
4-8 Kəni iəmətəu nəmpə rəha nətəm kəmotos mak u rəha
Uhgin. Nətəmimi 144,000 kəmohiet rəkis e nəuaniləuis min
rəha Isrel, ilah kəmotos mak əha:‡

rəha Juta	12,000
rəha Rupin	12,000
rəha Kat	12,000
rəha Aser	12,000
rəha Naptali	12,000
rəha Mənase	12,000
rəha Simion	12,000
rəha Lifai	12,000
rəha Isəkar	12,000
rəha Sepulun	12,000
rəha Josip	12,000
rəha Benjəmin	12,000

† **6:16** Hos 10:8 ‡ **6:17** Joel 2:11; Mal 3:2 * **7:1** Nimətagi kuvət əha, ilah nimətagi rəha nərəkiniən təhmen əmə e inəha e Dan 7:2 mine Jer 49:36-38. † **7:3** 2Kor 1:22; Efəs 1:13 ‡ **7:4-8** 144,000=12×12×1000. Nəmpə u 12 tətəgətun nətəmimi rəha Uhgin, təhmen e nəuaniləuis min rəha Isrel e Oltestimin, mine 12 aposil min e Niutestimin. 1,000=10×10×10. Kəni nəmpə u 10 tətəgətun nətəligiən u “təməhmen vivi.” Kəni ko tol lanu məmə 144,000 tətəgətun “nətəmimi min rəfin rəha Uhgin.”

Nɨmənin nətəmimi nətəm kəməhuvən e napən ruən

9 Uərisɨg e natimnati mɨn u, iəməsal=pən əpəha aupən, mafu
nɨmənin nətəmimi tepət tepət, ko kəruru nafiniən.§ Ilah
kautsɨ=pən e nɨtəni mɨn rəfin, mɨne nəuanɨləuɨs mɨn rəfin,
mɨne nəghatiən mɨn rəfin, kəni nɨlosɨlah tol pɨsɨn pɨsɨn mɨn.
Ilah kautəhtul aupən e jeə rəha kig, mɨne Nətɨ Sipsip. Ilah
kautəhuvən e napən ruən mɨn, kəni mautos nɨmalɨ nəmɨl e
nəhlmɨlah.
10 Kəni mautagət əfəməh mautəni məmə,
“Uhgɨn rəhatah iətəm tətəharəg-pəri e rəhan jeə, mətarmənɨg,
ilau Nətɨ Sipsip, ilau əha kəmuol suaru o nosmiəgəhiən
itah.”
11 Nagelo mɨn rəfin ilah kautəhtul motɨtəlau e jeə rəha kig,
kəni mɨtəlau mɨn e nətəmi asoli mɨn nətəm kəmotos nəhuitən,
mɨne nati kəutəmiəgəh mɨn u, ilah kuvət. Ilah mautɨsin=pən
nəulɨlah aupən e jeə rəha kig, moteiuaiu, nɨpənəgɨlah tatek
nɨftəni, kəni məutəfaki kəm Uhgɨn,
12 mautəni məmə:
“! Əuəh! ! Amen! ! Nɨpəhriəniən! Rəhatah Uhgɨn təuvɨr pɨk,
mətəhagəhag vivi.
!In teinatɨg teinatɨg, təsanən, nahgin tepət!
! Pəh kotəni-vivi in, motɨsiai in, kəni motəni tagkiu kəm in
mautəhuvən mautəhuvən naunun tɨkə! !Əuəh!”
13 Kəni əmeiko, nətəmi asoli nətəm kəmotos nəhuitən mɨn
u kəti tətapuəh ohniəu məmə, “? Pəh mɨn əha kautəhuvən e
napən ruən? ?Kəni ilah kəmotsɨ=pən iə?”
14 Kəni iəkuhalpɨn məmə, “Iətəmi asoli. Ik əmə nəkəhrun.”
Kəni in təni məmə, “Nətəmi mɨn əha, ilah kəha kəmohiet
rəkɨs e nahməiən asoli; ilah kəmoteikuas e rəhalah napən kəni
motol təruən e nɨra Nətɨ Sipsip.
15 Kəni tol lanəha,
ilah kautəhtul aupən e nəhmtɨ Uhgɨn, iətəm tətəharəg
mətarmənɨg,
kəni mautəfaki kəm in e nərauiə mɨne lapɨn e Rəhan Nimə;
kəni kig u Uhgɨn iətəm tətəharəg-pəri e jeə,
in otahgəl kəm lah mɨn nian rəfin.
16 Ilah, ko nəumɨs təsus mɨniən ilah,
kəni ko kəsotəuauə mɨniən.
Kəni nərauiə təsəhgi mɨniən ilah,
nəpiapeiən asoli rəha mɨtɨgar otəsəhgi mɨniən ilah,
17 mətəu-inu, Nətɨ Sipsip iətəm tətəharəg e nəlugɨn e jeə rəha
kig,
in otateh ilah təhmen e iətəmimi rəha nehiən sipsip.
In otit ilah, matuvən o nəhmtɨ nəhu miəgəh,*
kəni Uhgɨn otafəl rəfin nəhu nəhmtɨlah.”

---

§ **7:9** Jen 15:5 * **7:17** Sam 23:2; Aes 49:9-10; Jon 4:10; 7:37-38; Nəh 22:1,17

8

Pesɨn rəha nati pien-pien

1 Nian Nəti Sipsip təmatgəhli rəkɨs nati tatol səpɨn iətəm
kəmuvan-ərain nauəuə lan, kəni nagətiən təmɨkə əpəha e
negəu e neai o nian əkuəkɨr kəti, təhmen e uan haf auə.*
2 Kəni əmeiko iəkafu nagelo mɨn səpɨn u kəutəhtul aupən e
nəhmti Uhgɨn, kəni ilah rəfin kautos təui.†
3 Kəni agelo kəti mɨn, in tatɨtol pesɨn kəti iətəm kəmol e aiən
u kol tətoraip-oraip, kəməmki=pən nati pien-pien lan. Təmɨtol
muva məhtul aupən e oltə. Kəməfən nati pien-pien tepət‡ kəm
in, məmə otol=pən e nəfakiən mɨn rəha nətəmimi rəha Uhgɨn,
kəni məfən ilau kəm Uhgɨn, muvan əpəha e oltə kəmol e aiən u
kol tətoraip-oraip, iətəm tətəhtul aupən e jeə rəha kig.
4 Nəhanɨgəm rəha nati pien-pien mɨn, mɨne nəfakiən mɨn
rəha nətəmimi rəha Uhgɨn, iətəm agelo tətəmki e nəhlmɨn,
kəmotəri məhuvən o Uhgɨn.
5 Kəni əmeiko agelo təmɨtol pesɨn, kəni məmki=pən nɨgəm
lan, iətəm tatuəu e oltə, kəni mauvəregɨn pətɨgəm e nəhue
nɨftəni. Kəni əmeiko, kaluəluə təmatɨperəh, kəni nəmig
təməlauəl.§

Təui mɨn

6 Kəni nagelo səpɨn nətəm kautos təui mɨn, kəmotəhtul maru
o nahliən təui.
7 Kəni agelo iətəm tətaupən, təmahli rəhan təui. Kəni əmeiko,
nɨpɨspɨsɨ ais mɨne nɨgəm iətəm kəmol fɨləh-fɨləh ilahal nɨrə,
kəmauvəregɨn=pən e nəhue nɨftəni. Təmuəu mus nəuvetɨ
nɨftəni kətiəh, məpəh əmə nəuvetɨn keiu, konu təmuəu mus
nɨgi mɨn nəuvetɨn kətiəh, məpəh əmə nəuvetɨn keiu, kəni
təmuəu mus nɨmanuvehli mɨtə tuəu rəfin.
8 Kəni agelo iətəm tatol keiu lan in təmahli rəhan təui, kəni
nati kəti təhmen e nɨtəuət asoli, iətəm tatuəu, kəmərəki=pən
lan əpəha itəhi. Kəni nəuvetɨ nɨtəhi kətiəh təmol nɨrə, məpəh
əmə nəuvetɨn keiu.
9 Kəni təmərəkɨn nati miəgəh mɨn iətəm kautatɨg itəhi
nəuvetɨn kətiəh, məpəh əmə nəuvetɨn keiu, kəni mərəkɨn mɨn
negəu mɨn nəuvetɨn kətiəh, məpəh əmə nəuvetɨn keiu.
10 Kəni agelo iətəm tatol kɨsɨl lan, təmahli rəhan təui.
Kəni məhau asoli kəti təmsɨpəri, matuəu təhmen e nəuanɨsiə.
Təmsɨpəri əpəha ilɨs e neai, meiuaiu mɨmərəgrəg mus nəuvetɨ
nəhu mɨn mɨne nəhmtɨ nəhu mɨn nəuvetɨn kətiəh, məpəh əmə
nəuvetɨn keiu.

---

* **8:1** Hab 2:20; Sef 1:7-8; Sek 2:13 † **8:2** Təui mɨn e Baebol, səniəmə nɨlosɨ nati itəhi, mətəu təui əha kəmol e rəhnəpati nati kəti. Mətəu kəruru məmə e negəu e neai kəmol təui e nak. ‡ **8:3** Nati pien-pien təhmen e nɨgipɨsi, kəni kətuvan məmə nəhanɨgəm lan otos nəmiəvɨn u iətəm tətəpien vivi muvən o Uhgɨn. § **8:5** Eks 19:16-18

11 Məhau u, nərgɨn u Tarfu Tarfu. Kəni əmeiko, nəhu mɨn
nəuvetɨn kətiəh kəmotarfu, motarfu, məpəh əmə nəuvetɨn
keiu. Kəni nətəmimi tepət nətəm kəmotəmnɨm nəhu arfu,
kəmohmɨs.
12 Agelo iətəm tatol kuvət lan, təmahli rəhan təui. Kəni
nati kəti təmoh mɨtɨgar, mɨne məuɨg mɨne məhau mɨn, mol
nəuvetɨ mɨtɨgar kətiəh təmapinəpu, məpəh əmə nəuvetɨn keiu
kətiauəu. Kəni nəuvetɨ məuɨg kətiəh təmapinəpu, məpəh
əmə nəuvetɨn keiu kətiauəu, kəni nəuvetɨ məhau mɨn kətiəh
kəmohmɨs, kəni nəuvetɨn keiu əmə kautohuəu. E nərauiə, kəni
tətərauiə e nəuvetɨn keiu əmə, məpəh kətiəh. Kəni nian lapɨn,
tatɨmɨhli e nəuvetɨn keiu əmə, məpəh kətiəh.*
13 Kəni əmeiko iəməsal=pən, kəni mətəu məlɨkɨm kəti
tatiuvɨg ilɨs e nəpuə, kəni mətasək əfəməh mətəni məmə, "!
Əui! ! Əui! ! Əui! ! Mətəu-inko nagelo kɨsɨl mɨn əha ikɨn
okəpanəhlahli mɨn rəhalahal təui rəueiu, mənahlol nərahiən
asoli okəpanluva e nətəmimi rəha nəhue nɨftəni!"

9

Agelo iətəm tatol faif lan təmahli təui

1 Agelo iətəm tatol faif lan, təmahli rəhan təui, kəni iəmafu
məhau kəti iətəm tɨnsɨ-pəri e neai məmei=pən e nəhue nɨftəni.
Kəməfən ki kəti kəm məhau kəha, o nerəhiən e nɨpəg asoli
iətəm teiuaiu agɨn.
2 Nian təmerəh e nɨpəg əha, nəhanɨgəm təməri, təhmen e
nəhanɨgəm rəha iəhuei. Mɨtɨgar mɨne nəpuə kəmuapinəpu e
nəhanɨgəm rəha nɨpəg asoli.
3 Konu nati kəti təhmen e pitu, ilah tepət agɨn əha, kəmohiet
rəkɨs e nəhanɨgəm əha, moteiuaiu e nɨftəni, kəni kəməfən
nəsanəniən kəm lah o nusiən itəmi e nɨpikɨlah kəni tətahmə
tətahmə.
4 Kəməni=pən kəm pitu mɨn məmə kəsotərəkɨniən
nɨmanuvehli mɨne nɨgi mɨn, mɨne natimnati iətəm kauteviə
e nəhue nɨftəni, mətəu okotərəkɨn əmə nətəmi mɨn ko nətəm
kəsotosiən mak rəha Uhgɨn e nɨpənəgɨlah.
5 Kəni kəmegəhan e nəsanəniən kəm lah məmə okotus
nətəmimi motol nahməiən kəm lah o məuɨg faif, mətəu
kəsotohamuiən ilah. Kəni nahməiən əha, iətəm ilah okotətəu
tərah lan, tapirəkɨs agɨn nəmə nɨpikɨ velau tətei itəmi,
kətahmə.*
6 E nian mɨn əha, nətəmimi okotəsal e suaru o nɨmɨsiən,
mətəu ko kəsotehiən. Okotolkeikei məmə okohmɨs, mətəu ko
kəsohmɨsiən.

---

* **8:12** Aes 13:10; Mak 13:24 * **9:5** Nəghatiən Kris əhruahru təməsəniən nahməiən rəha nɨpikɨ velau. In təməni nahməiən rəha "skopion," in nati kəti tətəu itəmi e nɨpikɨn.

7 Iəmafu pitu asoli min əha, ilah kotəhmen e əhos min iətəm
kəmotəhtul maru o nəluaginiən. Ilah kəmotəfəfau e nati kəti
təhmen e kəfəfau rəha kig iətəm kəmol e aiən u kol tətoraip-
oraip, kəni rəhn-kapə lah təhmen e rəha iətəmimi.
8 Nəuanulah təfəməh təhmen e nəuanu pətan, kəni
nəhluvlah tasilə təhmen e nəhluv laion.
9 Niloşilah tikimkim təhmen e nati katuvən lan o
nəluaginiən, kəmol e aiən, kəni niməlmə̇lilah kəutəlipə təhmen
e niləkit-ləkitiən rəha əhos min kautiuvi jariot min tepət
kəutaiu e nəluaginiən.
10 Nipikilah tatus itəmi kətahmə tapirəkis agin nian velau
tətei itəmi e nipikin.† Ilah kautos nəsanəniən e nipikilah o
noliən nahməiən kəm nətəmimi o məuig faif.
11 Ilah, rəhalah kəti əha ikin iətəmi asoli, in iərmənig rəha
nipəg asoli iətəm teiuaiu agin. E nəghatiən rəha nətəm Isrel,
kətəni nərgin məmə Apaton, nipətin u Iərəkin, kəni e nəghatiən
Kris, kətəni məmə Apolion.
12 ! Əui! Nərahiən aupən tinol naunun, mətəu əui, əui,
nərahiən keiu min əha ikin okəpaniəuva.
13 Kəni əmeiko, agelo iətəm tatol sikis lan təmahli rəhan təui.
Kəni iəmətəu nəuian kəti təmsi=pən əpəha e niki rəhnəpati
ilah kuvət rəha oltə u kəmol e aiən u kol tətoraip-oraip, kəni
tətəhtul aupən e nəhmti Uhgin.‡
14 Kəni nəuian əha təməni=pən kəm agelo iətəm tatol sikis
lan u tətələs təui, məmə, “Itis nagelo min u ilah kuvət iətəm
kəmə̇lis ilah kəmki=pən əpəha e nəhu asoli Iufretis.”
15 Tol lanəha, təmitis ilah. Nagelo min əha, ilah kuvət,
kəmə̇lin ilah kautəhtul maru u rəueiu o auə əhruahru u, mine
nian əhruahru u, mine məuig əhruahru u, mine nu əhruahru
u, məmə okotohamu nətəmimi rəha nəhue niftəni nəuvetin
kətiəh, motəpəh keiu.
16 Kəni iəmətəu nəmpə rəha soldiə min rəhalah, nətəm
kəutasuə e əhos, kəni ilah rəfin tu-hanrit-miliən nətəmimi.
17 Kəni e nəmə̇hlairiən rəhak, iəmafu əhos min əha mine
nətəmimi kəutasuə e lah kotol lanu lan. Rəhalah aiən iətəm
tətəuveg nimankilahalah, in tərəuvarəuv təhmen e nigəm,
mol vivi nəugi naris, kəni mauiəh. Rəhn-kapə əhos min u,
kotəhmen e rəhn-kapə laion min, kəni nigəm mine nəpieniən
tərah§ mine nəhaniigəm kəhalisi=pən e nipəgnəualah.
18 Kəni nərahiən asoli milahal u iətəm kəmhliet e
nipəgnəualah, ilahal kəmlohamu nətəmimi e nəhue niftəni
nəuvetin kətiəh, miləpəh əmə nəuvetin keiu.

---

† **9:10** Afin-to futnot rəha Nəh 9:5. ‡ **9:13** Oltə u, in tepil kəti tətəhtul əpəha e Nimə Rəha Uhgin, kəni katol sakrifais min ikin. Rəhnəpati min əpəha e kaugə min.

§ **9:17** Nəpieniən tərah əha, in təhmen e nəmiəvi nərəuas.

19 Nəsanəniən rəha əhos min əha, tatsi=pən e nipəgnəualah
mine nipikilah. Mətəu-inu nipikilah təhmen e sineik, iətəm
rəhn-kapə tətatig e nipikilah. Kəni əhos min əha, kautus min
nətəmimi e nipikilah.
20 Kəni nətəmimi min u, nərahiən milahal əha
kəməsohamuiən ilah, ilah kəməsotəuhliniən nətəligiən
rəhalah e natimnati min iətəm ilah kautol. Kəməsotəpəhiən
nəfakiən kəm iərmis min mine narmi nati min iətəm kəmol
e aiən u kol tətoraip-oraip, mine silfə, mine prons,* mine
kəpiel, mine nigi, nati əpnapin məmə, ilah u narmi nati
əmə, iətəm kəsotafuiən nati, mine məsotətəuiən nati, mine
məsotaliuəkiən.
21 Kəni ilah kəməsotəuhliniən nətəligiən rəhalah o no-
hamuiən itəmi, nəmkiən nərik, noliən kləpə, noliən masig,
nitəuiən iərman mine nipətan, mine nakləhiən.

10

Agelo iətəm təmos nauəuə əkəku

1 Kəni əmeiko iəkafu agelo kəti min nahgin tepət tatsi-pəri e
negəu e neai. Tatuvən e nəpuə təhmen e rəhan napən, kəni
mərai-mərai titəlau e rəhn-kapə. Kəni in təhagəhag mətasiə,
təhmen e mitigar, kəni nəhlkin təhmen e pos asoli mil u
kətiauəu e nigəm.
2 In tatos nauəuə əkəku kəti iətəm kineg rəkis tətəməhli=pən e
nəhlmin. In təməfu=pən nəhlkin maru e nitəhi kəni məfu=pən
nəhlkin məuil e niftəni,
3 kəni in təmagət əfəməh, nəkətəu nəuian təhmen e laion.
Nian təmagət əfəməh, kəni kaluəluə təmatiperəh mau səpin,
məutuhalpin.
4 Kəni nian kaluəluə təmatiperəh mau səpin məutuhalpin
rəhan nəghatiən, kəni nikik natəhti məmə oiəkətei rəkis
nəghatiən iətəm in tətəni. Mətəu inətəu nəuian kəti tatsi-pəri
e negəu e neai mətəni məmə, "Əhluaig e nəghatiən u iətəm
kaluəluə tətəni, sətei rəkisiən."
5 Kəni əmeiko, agelo əpəha iətəm iəmafu tətəhtul=pən e
nitəhi mine niftəni, tiləfəri nəhlmin maru, mətəgətun pəri e
negəu e neai.
6 Kəni matos nonauvil e iətəmi tətatig itulin, iətəm təmol
negəu e neai mine natimnati rəfin iətəm kəutatig lan, mine
nitəhi mine natimnati rəfin iətəm kəutatig lan, kəni məni
məmə, "!Uhgin otəsəhtahnin miniən!
7 Mətəu nian agelo iətəm tatol səpin lan otahli rəhan təui,
kəni nəlpəkauiən oneuən rəhan Uhgin iətəm tətəhluaig lan,
in otuva mol nipəhriəniən lan u rəueiu. In otiet pətigəm=pa

* **9:20** Prons, in aiən kəti, mətəu rəhan kalə təhmen e kol.

təhmen əmə məmə in təməni pətigəm aupən kəm rəhan noluək min u, iəni min rəhan.”
8 Kəni əmeiko, iəkətəu min nəuian əha təmsi=pən e negəu
e neai, mətəni=pa min kəm iəu məmə, “Uvən, mələs nauəuə
iətəm kəmeg tətəməhli=pən e nəhlmi agelo iətəm tətəhtul=pən
e nitəhi mine niftəni.”
9 Kəni əmeiko, iəkuvən mətapuəh o agelo məmə otəfa nauəuə
əkəku kəm iəu. In təni=pa kəm iəu məmə, “Os mun. Nati
u otərəkin nərfəm, mətəu nian onəkun, tətəhiən təhmen e
sukəpak.”
10 Kəni əmeiko iəkələs rəkis e nəhlmi agelo, kəni mun mərgei.
Iəmun mətəu taurehi taurehi, təhmen e sukəpak, mətəu nian
iəmərgei, təmərəkin nərfək, nərfək təmərah lan.
11 Kəni kəməni=pa kəm iəu məmə, “Ik onəkəkeikei məni
pətigəm min nəghatiən iətəm Uhgin təməfinə kəm ik kəm
nətəmimi nilosilah tol pisin pisin min, mine nətəmimi e nitəni
pisin pisin min, mine nətəmimi kəutəni nəghatiən pisin pisin
min, mine kig min.”

11

Iətəmimi mil iətəm kəmuəhtul pətigəm o Iesu

1 Kəni əmeiko kəməfa nəua niuig kəti rəha nosiən mak e nati,
kəni kəni=pa kəm iəu, məmə “Uvən, mos mak e Nimə Rəha
Uhgin, mine oltə, konu mafin rəfin nətəmi kəutəfaki əha imə.
2 Sosiən mak e iat, mətəu natos əmə mak e nimə. Sosiən mak
lan mətəu-inko kinəfən rəkis iat əha kəm Nanihluə min. Ilah
okotevig əpevin e rəhak taun asim mautəhuvən mautəhuvən
motos məuig ilah fote-tu.*
3 Kəni iəu iəkəfən nəsanəniən kəm rəhak iətəmimi mil iətəm
kətuəhtul pətigəm ohniəu. Kəni okatuos əmə nati apin,
matuəhtul pətigəm o nəni pətigəmiən rəhak nəghatiən min o
nian uan-tausin tu-hanrit sikiste.”
4 Ilau u, nəukəti nigi olif mil, mine nati kətaharu-pəri lait mil
lan, iətəm kətuəhtul aupən e Iərmənig rəha nəhue niftəni.
5 Nəmə iətəmi tətalkut o nərəkiniən ilau, kəni nəmnami
nigəm otisi=pən e nohlilau, kəni mus rəhalau tikimir min.†
Iətəmimi iətəm tolkeikei nərəkiniən ilau, in otəkeikei mimis
lanəha.
6 Iətəmimi mil u, ilau katuos nəsanəniən o nahtipəsigiən
e nəpuə məmə nuhuən otəsəfuviən nian ilau okatuəghati
matuəni pətigəm nəghatiən min rəha Uhgin.‡ Kəni ilau matuos

---

* **11:2** “Məuig fote-tu” (11:2; 13:5), in təhmen əmə e “nu kisil mine nipilgan,” kəni kuəhmen əhmen min e “nian uan-tausin tu-hanrit sikiste (1,260),” kəni kihləhmen əhmen e “nian kətiəh, mine nian keiu min, mine nian nipilgan” (12:14). Nəmpə u təsəghatiən e nəmpə əhruahru əmə kəti, mətəu tətəgətun=pən məmə nian kəti tətuva o nian rəha nian iəkis min mine nərahiən, mətəu otol naunun nian kəti. † **11:5** 2King 1:10,12 ‡ **11:6** 1King 17:1

min nəsanəniən məmə okuəuhlin nəhu min kəhuva nirə§,
konu muəhrun min nərəkiniən nətəmimi rəha nəhue niftəni
e nərahiən pisin pisin min iətəm ilau kuolkeikei məmə okuol.*
7 Konu nian ilau kinətuəhtul pətigəm rəkis, kinuəni rəkis
natimnati rəfin, kəni nati miəgəh† iətəm otəri=pa e nipəg
teiuaiu agin, məriauəh kəni moh ilau, mol win e lau mohamu
ilau.
8 Nipətilau otəməhli əpəha e suaru rəha taun asoli əha, ikin
əha kəməhti=pən min rəhalau Iərmənig e nigi kəməluau‡ ikin,
kəməuhlin nərgin, məmə Sotəm uə Ijip, tətəgətun=pən noliən
tərah ikin əha.
9 Kəni nətəmimi nilosilah pisin pisin min, nətəmimi e
nəuaniləuis rəfin, mine nətəmimi e nəghatiən min rəfin, mine
e kəntri min rəfin, okotarfu əmu nipətilau, motos nian apiəpiə
kisil, kəni mine nipilgan, kəni okəsotegəhaniən məmə kitənim
ilau.
10 Kəni nətəmimi rəfin rəha nəhue niftəni okotol lafet, mo-
tagiən mətəu-inu ilau kiniamis, kəni məutəfən natimnati kəm
lah min, məutagiən mətəu-inu iəni mil iətəm kəmatuol pik
nərahiən kəm lah, kiniamis.
11 Mətəu uərisig e nian apiəpiə kisil mine nipilgan tinuvən
rəkis, kəni Uhgin təməfən nehagiən e nipətilau kəni ilau
kəmuəhtul e nəhlkilau. Kəni nətəmimi rəfin nətəm kəmoteruh
ilau, nəhmtilah təməpis, narmilah tikə.
12 Kəni ilah kəmotətəu nəuian asoli kəti təmsipəri e negəu e
neai, mətəni=pən kəm lau məmə, "Uəri miəuva u ikin u." Kəni
nəpuə təmələs ilau məri muvən e neai. Kəni rəhalau tikimir
min kəmotəhtul mauteruh ilau.
13 Kəni e nian əhruahru əha, nəmig asoli kəti təman
mərəkin nipilga lahuənu əha kətiəh mupəh əmə nain. Nəmig
təmohamu nətəmimi ilah rəfin səpin-tausin, kəni nətəmimi
rəfin nətəm kəməsohmisiən, kəmotəgin motərəmrumin, kəni
motəni nipəhriəniən məmə Uhgin e negəu e neai tatos
nepətiən.
14 ! Əui! Nərahiən asoli iətəm tatol nəmpə tu lan, tinol
naunun. Mətəu, nərahiən iətəm tatol kisil lan otəsuvəhiən
tuva.

Agelo iətəm tatol səpin lan təmahli təui

15 Agelo iətəm tatol səpin lan təmahli rəhan təui, kəni əmeiko
nəuian asoli min kəmotsi=pən e negəu e neai motəni məmə,
"Narmənigiən e nəhue niftəni rəfin agin tinuva rəha Iərmənig
Uhgin rəhatah mine rəha Kristo rəhan. Kəni in
otarmənig itulin, naunun tikə."

---

§ **11:6** Eks 7:17-21 * **11:6** Suah mil u rəhalau nəsanəniən təhmen e Mosis mine Elaijə. † **11:7** Dan 7 ‡ **11:8** "Ikin əha kəməhti=pən min Iərmənig e nigi kəməluau," tətəghati e Jerusiləm.

16 Kəni nətəmi asoli nətəm kəmotos nəhuitən min ilah tuenti-
fo, nətəm kəutəharəg-pəri e rəhalah jeə min aupən e nəhmti
Uhgin, ilah kəmotisin nəulilah, məuteiuaiu, nipənəgilah tatek
niftəni, kəni məutəfaki kəm Uhgin,
17 motəni məmə,
"Iəkotəni tagkiu kəm ik, Iərmənig Uhgin Nahgim Tepət Pik
Agin, iətəmi ko ik nətatig ko iətəm nətatig rəueiu, kəni
nəmətatig aupən,
mətəu-inu ik nəmos rəham nəsanəniən asoli, kəni minətuəuin
mətarmənig.
18 Kəntri min, kautol pik niəməha, mətəu ik rəham niəməha
asoli tinuva.
Nian tinuva o nakiliən nətəm kəmohmis.
Kəni onəkətəou iəni min u ilah rəham noluək min, kəni mətəou
min nətəmimi rəham, mine nətəm kautisiai ik, ilah
rəfin, nati əpnapin nəmə ilah kautos nepətiən asoli uə
nepətiən əkəku.
Kəni nian u rəham, o nərəkiniən nətəmi min u kəutərəkin
nətəmimi e nəhue niftəni."
19 Nian kəmerəh e Nimə Rəha Uhgin əpəha ilis e neai,
kəni kəmafu Bokis rəha Nəniəskasikiən Rəha Nasiruiən§
tətəharəg əpəha imə. Kəni təmatoraip mətasiə, kəni kaluəluə
təmatatiperəh, kəni iəmətəu nagətiən asoli min, kəni
təmatəmig, kəni ais təmimərəgrəg.

12

Pətan mine ialkitə asoli

1 Kəni nəmtətiən asoli kəti təmiet e neai. Pətan kəti təmuvən
e mitigar təhmen e napən, kəni təməharəg məfu-pəri nəhlkin
e məuig, kəni mətəfəfau e hat rəha nisiaiən kəti, kəmol=pən
məhau tueləf lan.
2 In tətasək əfəməh, tətəu nahməiən mətəu-inko in tinamki-
amki otəsuvəhiən temək.
3 Kəni əmeiko nəmtətiən kəti min təmiet min əpəha ilis
e neai, iətəm tuhapispis ohniəu. Inəha, ialkitə asoli kəti,
tərəuvarəuv, təhmen e nigəm, rəhn-kapə təmisim-isim ilah
səpin, kəni rəhnəpati ilah ten, kəni kəməfəfau=pən hat ilah
səpin e rəhn-kapə min, kəni hat min əha rəha kig asoli agin.
4 Nipikin tatoh rəkis məhau min əpəha ilis e neai,
mətəmkiahu=pa ilah nipilgan kətiəh e nəhue niftəni, məpəh
nipilgan keiu. Kəni e nian əha, ialkitə əha təmuva məhtul
aupən e pətan u iətəm otəsuvəhiən temək, məmə nəmə nətin
tinair, kəni in ton.*
5 Pətan əha təmələs nətin iərman, iətəm in otarmənig e kəntri
min rəfin, konu nəmtətiən rəha narmənigiən rəhan təhmen e

§ **11:19** Bokis rəha Nəniəskasikiən Rəha Nasiruiən u, in "Ark of the Covenant." Eks 25:10-22. * **12:4** Mat 2:13-14

neim kəti kəmol e aiən. Mətəu Uhgin təmiuvi rəkis suakəku u
o ialkitə, miləfəri ilis e rəhan jeə, məmə otarmənig.
6 Pətan u, təmagim=pən əpəha ikin təpiə-məpiə ikin, iətəm
Uhgin təmol əpenə-penə lan məmə otətatig ikin, kəni kateh,
kətəuarus=pən nian uan-tausin tu-hanrit sikiste (1,260) tinuva
minuvən rəkis.†
7 Kəni əmeiko, nəluaginiən kəti tinəhtul əpəha e negəu e neai.
Maikil ‡ mine rəhan nagelo min, kinautəluagin ilah ialkitə,
kəni ialkitə mine rəhan min nagelo kinautoh min ilah.
8 Mətəu ialkitə, nahgin tikə, təsəhmeniən. Kəni əmeiko,
Maikil mine kinotol win e lah, kəni kəmahli pətigəm ilah əpəha
e negəu e neai.
9 Kəmotələs ialkitə asoli kəha, motəraki iahu=pən e nəhue
niftəni. Kəni inu, in sineik nuvəh əha aupən,§ kətəni məmə
Iərmis, uə Setən, iətəm təmeiuə e nəhue niftəni rəfin agin.
Kəməraki pətigəm lan,* tuva e nəhue niftəni, ilah rəfin nagelo
min rəhan.
10 Kəni əmeiko iəmətəu nəuian asoli kəti əpəha ilis e negəu e
neai. Təmə,
"!Rəueiu əha, Uhgin rəhatah in tinosmiəgəh itah!
!Rəueiu əha in tinol pətigəm məmə in tatos nəsanəniən,
kəni rəueiu əha, in tinətarmənig!
Kəni rəueiu əha, Kristo rəhan təmol məmə in tatos min
nəsanəniən mine nepətiən e natimnati min rəfin.
Tol lanəha mətəu-inu rəueiu əha, kinəraki iahu e Setən e
nəhmti Uhgin. Setən u, iətəm tətəni rah piatah min lapin
mine lənian, mətəni pətigəm nipəgnəmtin min rəhalah
mətatu=pən e lah e nəhmti Uhgin.
11 Kəni piatah min kəmotəməu ilah min,
kəni motol win rəkis lan e nəsanəniən rəha nimisiən rəha Nəti
Sipsip o nosmiəgəhiən nətəmimi nian niran təmaiu e
nigi kəməluau,
motatig motol win min lan e nəhtul əskasikiən o nəni
pətigəmiən nəghatiən rəha Nəti Sipsip.
Motol win min lan mətəu-inu nikilah təməsəhti pikiən
nəmiəgəhiən rəhalah,
mətəu kəmotəhtul maru əmə məmə okohmis.
12 !Negəu e neai, mine itəmah u nəutatig ikin, otagiən mətəu-
inu kinəraki pətigəm e ialkitə!
!Mətəu əui, kəsi o nəhue niftəni mine nitəhi,
mətəu-inu Setən təmeiuaiu muvnə ohnik!
In, niəməha təməu pik,
mətəu-inko in təhrun məmə nian rəhan təkuəkir əmə."

---

† **12:6** Afin-to futnot rəha Nəh 11:2. ‡ **12:7** Dan 10:13,21; 12:1 § **12:9** Jen 3:1
* **12:9** Jen 3:14-15; Luk 10:17-18; Jon 12:30-31; Kol 2:15

13 Nian ialkitə asoli u, təmafu minəhrun məmə kinəraki
pətigəm lan tuvən e nəhue niftəni, əmeiko minatitəu pətan u
iətəm təmələs nətin iərman.
14 Kəni kəməfən niməlməli məlikim keiu kəm pətan u, məmə
in otos miuvig lan muvən əpəha ikin kəmol əpenə-penə rəkis
ikin təpiə-məpiə ikin. Ikin əha, otətatig ikin, kəni in tətagim o
sineik, kəni kateh vivi in o nian kətiəh, mine nian keiu min,
mine nian nipilgan.
15 Kəni sineik u, təmeuə təhmen e naruəh asoli kəti, məmə
otelərmin pətan u mələs magim.
16 Mətəu niftəni təmasiru e pətan u. Niftəni təməuag kəni
mərgei rəfin nəhu iətəm ialkitə təmeuə lan e nipəgnəuan.
17 Kəni əmeiko, ialkitə əpəha, niəməha təmol təmol o pətan u,
kəni in tagim muvən məmə otəluagin ilah rəhan min nəuvein
nəuaniləuis, ilah u nətəm kautol nəuia Uhgin, kəni mautəhtul
əskasik o nəni pətigəmiən məmə ilah nətəmimi rəha Iesu
Kristo.
18 Kəni in təməhtul əpəha e nipəkil itəhi.

13

Nati miəgəh
iətəm təmagərerə nitəhi məri

1 Konu iəmafu nati miəgəh asoli kəti təməhapu nitəhi
məri. Rəhnəpati ten, rəhn-kapə təmisim-isim ilah səpin,
kəməfəfau=pən e hat min rəha kig asoli agin e rəhnəpati
min. Kəni kəmətei=pən nərgin min e rəhn-kapə lah kətiəh
kətiəh, nərgin min u kotəuiakən e Uhgin e rəhn-kapə min.
2 Nati miəgəh əha iəmafu, təhmen e pusi asoli agin kəti, lepət,
mətəu nəhlkin min kotəhmen e nati miəgəh kəti u, beə. Kəni
nipəgnəuan təhmen e laion. Kəni ialkitə u, təməfən rəhan
nəsanəniən mine narmənigiən mine nepətiən asoli kəm nati
miəgəh u.
3 Rəhn-kapə nati miəgəh u kəti, nati kəti təmol, kəni nəkafu
məmə tinatol pau o nimisiən, mətəu nəuvir min. Kəni əmeiko,
nətəmimi rəfin e nəhue niftəni narmilah təmiuvig pik ohni,
kəni mautəhuərisig e nati miəgəh kəha.
4 Kəni ilah rəfin kəmotəfaki kəm ialkitə, mətəu-inu təməfən
nepətiən rəhan kəm nati miəgəh u. Kəni ilah kəmotəfaki min
kəm nati miəgəh u, kəni motəni məmə, "?Pəh in təhmen e nati
miəgəh u? ?Pəh təhrun nohiən?"
5 Kəni kəmegəhan e nati miəgəh u, məmə in otəghati əfəri,
mətəuiakən e Uhgin. Kəni kəmegəhan=pən e nepətiən kəm in,
məmə təhrun noliən nati nak in tolkeikei o məuig fote-tu.*†

---

* **13:5** Afin-to futnot e Nəh 11:2. † **13:5** 2Təs 2:1-12

6 Kəni in təməni nəghatiən tərah tepət e Uhgin, mine nərgin,‡
mine nətəmimi nətəm kəutatig e negəu e neai,§ ilah u rəhan
niməfaki.
7 Kəməfən min nəsanəniən kəm in, məmə otəluagin ilah
nətəmimi rəha Uhgin, kəni mol win e lah. Kəni kəməfən
min nepətiən kəm in o narmənigiən e nətəmimi e nəuaniləuis
min rəfin, mine nətəmimi nilosilah tol pisin pisin min, mine
nətəmimi e nəghatiən min rəfin, mine kəntri min rəfin.
8 Nətəmimi rəfin rəha nəhue niftəni, okotəfaki kəm nati
miəgəh u, inəha, nətəmimi rəfin nətəm kəməsəteiən nərgilah
e Nauəuə rəha Nəmiəgəhiən, nian nəhue niftəni təmatikə
əhanəh. Nauəuə u, in nauəuə rəha Nəti Sipsip iətəm
kəmohamu.
9 Itəmah rəfin matəlgitəmah tatig. Otətəlig vivi, kəni
motəhrun nəghatiən min u.
10 Nəmə iətəmi kəti otuvən e kaləpus,
pəh in otuvən əmə.
Nəmə okohamu iətəmi kəti e nau,
pəh okohamu əmə e nau.
Nəghatiən u, nipətin u məmə nətəmimi rəha Uhgin okotəkeikei
motol tikuvhuv, kəni motəhatətə əmə e Uhgin.

Nati miəgəh
iətəm təməhapu niftəni məri

11 Kəni əmeiko, iəmafu min nati miəgəh kəti min iətəm
təməhapu niftəni məri. Rəhnəpati keiu təhmen e nəti sipsip
kəti, mətəu tətəghati, nəuian təhmen e ialkitə kəti.
12 Nati miəgəh iətəm rəhn-kapə səpin, tətəfən rəfin rəhan
nepətiən kəm in, kəni nian nati miəgəh iətəm rəhn-kapə keiu
tətatig ilah nati miəgəh rəhn-kapə səpin, in tatol nəuian. Kəni
nati miəgəh iətəm rəhn-kapə keiu tətəkeikei kəm nətəmimi
rəfin e nəhue niftəni, məmə ilah okotəfaki kəm nati miəgəh
iətəm təmaupən, iətəm rəhn-kapə kəti tinol pau o nimisiən
mətəu tinəuvir min.
13 Kəni nati miəgəh u iətəm rəhn-kapə keiu, tatol nəmtətiən
asoli min mine nati apispis min tepət, matig mol min nigəm
tatsi-pəri e neai, mətuva e nəhue niftəni, matol e nəhmti
nətəmimi.
14 Uhgin təmegəhan=pən e nəsanəniən kəm nati miəgəh u
iətəm rəhnəpati keiu, məmə təhrun noliən nəmtətiən min nian
tətatig ilah nati miəgəh rəhn-kapə ilah səpin. Kəni in təmateiuə
e nətəmimi rəha nəhue niftəni e nəmtətiən min əha in təmol,
kəni məni=pən kəm lah məmə okotəkeikei motətei narmin
iətəm tatisikəuvin nati miəgəh əha iətəm rəhn-kapə səpin, nati
miəgəh u, iətəm kəməu pau rəhn-kapə e nisə, mətəu tətəmiəgəh.

‡ **13:6** Dan 8:10-11 § **13:6** Efəs 2:6

15 Kəni Uhgɨn təmegəhan=pən e nəsanəniən kəm nati miəgəh iətəm rəhnəpati keiu, məmə otehag=pən e narmɨn iətəm kəmɨsɨkəuvɨn e nɨgi, pəh təghati. Kəni narmɨn iətəm kəmɨsɨkəuvɨn e nɨgi kəha, təməghati, məni əskasɨk məmə okəkeikei kohamu nətəmimi rəfin nətəm kəsotəfakiən kəm in.
16 Kəni in təmətəkeikei kəm nətəmimi rəfin məmə okotos mak kəti rəhan e nəhlmɨlah maru uə e nɨpənəgɨlah. Nətəmimi rəfin agɨn kotəkeikei motos, ilah u, nətəmimi asoli mɨn, mɨne nətəmimi əpnapɨn əmə, nətəmimi rəhalah nautə tepət, mɨne nətəmi rəhalah nautə tɨkə, slef mɨn, mɨne nətəmi səniəmə slef mɨn, məmə okotos mak kəti rəhan e nəhlmɨlah maru uə e nɨpənəgɨlah.
17 Nəmə iətəmi təsosiən mak u, təruru nosiən nəhmtɨ nati kəti, mɨne noliən səlɨm mətəuarus in təkeikei mos mak rəhan. Mak u, in nərgɨ nati miəgəh iətəm rəhn-kapə ilah səpɨn, uə nəmpə iətəm tətəgətun=pən nərgɨn.
18 O nati u, onəkeikei mos neinatɨgiən tepət o nəhruniən nəmpə rəha nati miəgəh u. Kəni nəmə ik nəkeinatɨg təhmen, kəni nəkəhrun nəniən nɨpətɨn. Kəni nəmpə u, in sikɨs-hanrɨt-sikɨste-sikɨs (666), kəni in tətəgətun=pən iətəmimi kəti.*

14

Nətɨ Sipsip mɨne nətəmimi 144,000

1 Kəni əmeiko, iəkəsal=pən əpəha aupən lak mafu nətɨ Sipsip tətəhtul-pəri əpəha e Nɨtəuət Saion, kəni nətəmimi 144,000 kautəhtul ilah min. Kəni kəmətei=pən nərgɨ Nətɨ Sipsip mɨne rəhan Tatə e nɨpənəgɨlah.*
2 Kəni iəkətəu nati kəti əpəha ilɨs e negəu e neai tətagət, nəuian təhmen e nɨtəhi tatem nəuanaluəluə, kəni məhmen mɨn e kaluəluə tɨtatɨperəh, kəni iəkətəu təhmen mɨn e nəuia hap† tepət, nətəmimi kautoh.
3 Kəni ilah kəutani nəpuən vi kəti əpəha aupən e jeə rəha kig, mɨne nati mɨn kəutəmiəgəh kuvət, mɨne nətəmi asoli nətəm kəmotos nəhuitən mɨn. Iətəmi kəti təsəhruniən nəpuən əha, nətəmimi mɨn əmə kəha ilah 144,000 nətəm Uhgɨn təmos nəhmtɨ lah,‡ mos rəkɨs ilah e nəhue nɨftəni. Nətəmi mɨn əmə kəha ilah əmə, ilah kotəhrun naniən nəpuən əha.
4 Nətəmi mɨn u ilah u, nətəm kəmoteh vivi rəhalah nəmiəgəhiən, məmə namɨkmɨkiən tɨkə e lah, kəni ilah

---

* **13:18** E nian əha ilah kəməsəteiən nəmpə mɨn u 1, 2, 3, təhmen e tah u rəueiu, mətəu ilah kəmautos əmə letə mɨn rəha nəmpə; kəni ko nərgɨ nətəmimi rəfin tatos nəfɨgəmiən rəha nəmpə. Nərgɨn u Niro in tatos nəfɨgəmiən rəha sikɨs-hanrɨt sikɨste sikɨs (666). Niro u in iətəmi asoli rəha Rom e nian əha. Suah u in təmatol nərahiən asoli kəm nətəm kəutəfaki kəm Iesu. * **14:1** Afin-to e futnot rəha Nəh 7:8. In təhmen əmə e inu. Nəmpə u 144,000 tətəgətun "nətəmimi mɨn rəfin rəha Uhgɨn." † **14:2** Hap mɨn əha, nati katoh ilah o naniən nəpuən, təhmen e kitar. ‡ **14:3** 1Pitə 1:19

kəməsotitiən pətan, ilah nətəmi vi.§ Ilah kautəhuərisɨg e
Nətɨ Sipsip u, mautəhuvən ikɨn mɨn rəfin iətəm in tatuvən ikɨn.
Uhgɨn tɨnos rəkɨs nəhmtɨ nətəmimi mɨn əha. Ilah rəha Uhgɨn
əmə, mɨne Nətɨ Sipsip u. Ilah kotəhmen e nauəniən iətəm
kəməfaki vi əmə e nasumiən, iətəm kətəfən kəm Uhgɨn mɨne
Nətɨ Sipsip.
5 Ilah kəsoteiuəiən e nian kəti mɨne, kəni nati əkəku kətiəh
mɨne tɨkə məmə tol ilah kotamɨkmɨk e nəhmtɨ Uhgɨn.

Nagelo kɨsɨl

6 Kəni əmeiko iəkatɨg mafu mɨn agelo kəti mɨn, tatiuvɨg
əpəha ilɨs e nɨmagəuagəu. In tətəni pətɨgəm nanusiən təuvɨr
iətəm otətatɨg naunun tɨkə* kəm nətəmimi rəha nəhue nɨftəni,
e kəntri mɨn rəfin, e nəuanɨləuɨs mɨn rəfin, mɨne nəghatiən mɨn
rəfin, mɨne nətəmimi nɨlosɨlah tol pɨsɨn pɨsɨn mɨn.
7 In tətəni əfəməh məmə, "Otəgɨn motɨsiai Uhgɨn, kəni motəni
nɨpəhriəniən e rəhan nepətiən, mətəu-inu nian əhruahru
rəhan tɨnuva, o nəfəniən nalpɨniən kəm nətəmimi. Otəfaki kəm
in, iətəm təmol natimnati rəfin agɨn: neai mɨne nɨftəni, nɨtəhi
mɨne nəhmtɨ nəhu mɨn."
8 Kəni agelo kəti mɨn, iətəm tatol nəmpə tu lan, tətɨtəu=pən
mətəni məmə, "!Papilon təməmei! !Papilon təməmei! !Papilon
Əsanən Nahgin Tepət təməmei, meiuaiu! In təhmen e pətan
rəha suaru iətəm təmiuvi=pa nəman e kəntri mɨn rəfin kəhuva
motəmnɨm wain ilah min. Wain u nɨmɨn, inko, nɨtəuiən
nalməliən mɨn, mətəkeikei kəm nətəmimi məmə kautol noliən
tərah ilah min. Kəni nian nəman kotəmnɨm wain u, ilah
kautiuvi=pa niəməha rəha Uhgɨn o lah."
9 Kəni agelo kəti mɨn, iətəm tatol kɨsɨl lan, tatuərisɨg e
lau, kəni mətəni əfəməh məmə, "Nəmə iətəmi kəti təfaki kəm
nati miəgəh əha rəhn-kapə səpɨn, mɨne narmɨ nati iətəm
kəmɨsɨkəuvɨn e nɨgi, kəni matos rəhan mak e nɨpənəgɨn uə
nəhlmɨn,
10 kəni in təkeikei məmnɨm mɨn wain u inu, in niəməha
rəha Uhgɨn. Wain u inu, kəməsəgələkləkiən e nəhu. In otətəu
nahməiən e nɨgəm mɨne nərəuas iətəm tatuəu okios in əpəha e
nəhmtɨ nagelo asim mɨn mɨne Nətɨ Sipsip.
11 Kəni nəhanɨgəm rəha nɨgəm iətəm tatus ilah matol
nahməiən kəm lah u, in tətəri nian rəfin, naunun tɨkə.

§ **14:4** Inu təsəniən məmə nətəmimi mɨn u kəmotol marɨt ko kəsəhuvəniən e negəu e neai, kəpə. Inu in nəghatiən əuhlin mɨn kəti. Inu tətəni məmə, nətəmi kəutəfaki okəsotamɨkmɨkiən e noliən tərah mɨn təhmen nətəmimi nətəm kəutəfaki kəm narmɨ nati mɨn. Mətəu kəutaskəlɨm məha-məha Iesu əmə. Ilah kotəhmen e iətəmimi kəti u in təsapɨliən ilah nɨpətan əpnapɨn mɨn, in təhlan əmə. 2Kor 11:2; Efəs 5:25-27; Nəh 21:9

* **14:6** Kətəghati lanəha məmə Nanusiən Təuvɨr naunun tɨkə mətəu-inu in tətəghati e nəlpəkauiən itulɨn mɨn rəha Uhgɨn, kəni mətəu-inu in tətəni nɨpəhriəniən nian rəfin.

Nətəmimi min kəha kəutəfaki kəm nati miəgəh rəhn-kapə ilah səpin mine narmin iətəm kəmisikəuvin e nigi, kəni motos mak rəha nərgin, ilah okəsotəmeigiən e nərauiə mine lapin.”

12 Nəghatiən u, nipətin u məmə nətəmimi rəha Uhgin nətəm kəutohtəu=pən nəuia Uhgin, kəni məutəhatətə e Iesu, ilah kotəkeikei motəhtul əskasik.

13 Kəni əmeiko iəmətəu nəuian kəti təmsipəri e negəu e neai mətəni məmə, “Ətei rəkis nati u: rəueiu mine matuvən, nətəmimi rəha Iərmənig, mətəu nəmə okohmis, ilah okotatig e nəuviriən pəhriən.”

Kəni Narmin Rəha Uhgin təni məmə, “!Əuəh! Ilah okotəmeig e rəhalah uək, mətəu-inu okotos nəua rəhalah uək min.”

Nəuləkiən e nətəmimi e nəhue niftəni

14 Iəməsal=pən min əpəha aupən lak mafu nimali nəpuə kəti təruən, kəni iətəmi kəti tətəharəg-pəri e nimali nəpuə kəha. Iətəmi u, təhmen e Nəti Iətəmimi. In tətəfəfau e hat rəha kig, kəmol e aiən u kol tətoraip-oraip, kəni mətələs nau ekəu kəti iətəm tasilə.

15 Kəni əmeiko agelo kəti min təmsipən əpəha e Nimə Rəha Uhgin muva, kəni mauin əfəməh e iətəmi u, tətəharəg-pəri e nimali nəpuə məmə, “Os rəham nau ekəu mos muvən məulək, mətəu-inu nian rəha nəuləkiən tinuva, kəni nauəniən əpəha e nəhue niftəni tiniməhtə.”

16 Kəni əmeiko iətəmi u iətəm tətəharəg-pəri e nimali nəpuə, təmauəh e nəhue niftəni e rəhan nau ekəu, kəni məulək e nətəmimi e nəhue niftəni, təhmen e nauəniən iətəm tiniməhtə o nosiən.

17 Kəni agelo kəti min təmiet e Nimə Rəha Uhgin əpəha e negəu e neai. In tatələs min rəhan kəti nau ekəu iətəm tasilə.

18 Agelo kəti min, iətəm tatos nepətiən rəha nigəm e oltə, təmsi=pən əpəha e oltə, kəni mauin əfəməh e agelo iətəm tətələs nau ekəu məmə, “Əlləs rəham nau ekəu ko, muvən e nəhue niftəni, kəni mətei rəkis nətəmimi nətəm kotəhmen e nəua krep marəg u nəmiəvin min, əpəha e nəukətin. Nəhue niftəni təhmen e nəukətin.”

19-20 Tol lanəha, agelo kəha təmauəh e rəhan nau ekəu, tuvən e nəhue niftəni, kəni mətei rəkis nətəmi min əha kotəhmen e nəua krep iətəm tinimarəg rəkis. Kəni in məraki=pən e ikin katevig-evig e nəua krep min ikin, məmə nəhuin otiet. Ikin əha, in ihluə e taun, Uhgin tətəfətigəm rəhan niəməha, kəni matol nalpiniən ikin kəm nətəmimi. Kəni katevig-ərain nətəmimi min u, kəni niralah iətəm tətaiəh mətaiu ikin əha, in təhmen e nəhu asoli kəti nəfəməhiən rəhan təhmen e 1,600

statiə,† kəni mol lokamnɨm agɨn lan. Nəmə əhos kəti tiuvɨg=pən ikɨn, nɨrə təhrun nəriən mek nohlɨn.‡§

15

Nətəmimi rəha Uhgɨn kəmotəni-vivi in

1 Iəməsal=pən əpəha e negəu e neai mafu mɨn nəmtətiən kəti mɨn iətəm tuhapɨspɨs ohniəu. Nagelo ilah səpɨn kautos naunu nalpɨniən mɨn, ilah səpɨn. Nalpɨniən mɨn əha, ilah kautol niəməha apiəpiə rəha Uhgɨn tol naunun lan.
2 Kəni əmeiko, iəmafu nati kəti təhmen e nɨtəhi, mətəu kəmol e kɨlas mɨne nɨgəm fɨləh-fɨləh, kəni nətəmimi nəuvein kautəhtul e nɨkalkalɨ nɨtəhi u, ilah kəha nətəm kəmotəluagɨn ilah nati miəgəh kəha rəhn-kapə səpɨn mɨne narmɨn iətəm kəmɨsɨkəuvɨn e nɨgi, kəni kotol win e lau, mɨne nəmpə iətəm tətəhtul o nərgɨn.
Kəni Uhgɨn təməfən hap* mɨn kəm lah,
3 kəni kautoh, məutani nəpuən rəha Nəti Sipsip mɨne Mosɨs u, ioluək rəha Uhgɨn, kəutani məmə,
“Iərməniɡ Uhgɨn Nahgim Tepət Pɨk Agɨn
Rəham noliən mɨn kotuhapɨspɨs e tɨmah.
!Kig itulɨn, noliən mɨn rəham kotəhruahru pəhriən!
4 ?Pəh otəsəgɨniən lam, Iərməniɡ?†
?Kəni pəh otəsəfɨnəiən nəni-viviən o nərgəm?
Mətəu-inu ik pɨsɨn əmə nəkasim.
Nətəmimi e kəntri mɨn rəfɨn okəhuva
kəni motəfaki e nəhmtəm,
mətəu-inkonu nəmol pətɨgəm rəham noliən əhruahru mɨn.”

5 Kəmotani rəkɨs nəpuən əha, iəməsal-pəri e negəu e neai, mafu kəmerəh=pən Ikɨn Uhgɨn Tətatɨg Ikɨn, inu, Nima Tapolɨn rəha Uhgɨn.
6 Nagelo mɨn ilah səpɨn kəmohiet e Ikɨn Uhgɨn Tətatɨg Ikɨn, kautos nalpɨniən mɨn ilah səpɨn. Ilah kautəhuvən e napən təuvɨr u, linən, iətəm tatɨpɨtɨpɨt, kəni kəməlis nɨmankɨlahalah e kətəuti iətəm kəmol e aiən u kol tətoraip-oraip.
7 Kəni əmeiko, nati miəgəh mɨn kəha ilah kuvət kəti təməfən pesɨn mɨn iətəm kəmol e aiən u kol ilah səpɨn, kəm nagelo mɨn

† **14:19-20** 1,600 statiə təhmen e 300 kilomitə. 1,600=4×4×10×10. Nəmpə u 4 tətəgətun “nəhue nɨftəni rəfɨn.” Kitah kotafɨn e nauəuə u kaugə 4 rəha nəhue nɨftəni, mɨne nɨmətagi 4. Nəmpə u 10 tətəgətun “ilah rəfɨn.” Ko nəghatiən e fes u tətəgətun apiəpiə rəfɨn nalpɨniən rəha Uhgɨn tatuvən o nətəmimi rəfɨn ikɨn mɨn rəfɨn e nəhue nɨftəni iətəm ihluə e taun rəha Uhgɨn. ‡ **14:19-20** Nətəm Isrel ilah kautevɨg-evɨg e nəua krep məmə nəhuɨn otiet; inu katos nəmtətiən lan məmə tətəgətun nalpɨniən rəha nətəm kotərah. § **14:19-20** Aes 63:1-6 * **15:2** Hap mɨn kəha, nati katoh ilah o naniən nəpuən, təhmen e kitar. † **15:4** Jer 10:7; Sam 86:9-10

u səpin. Pesin min u, kotəriauəh e niəməha rəha Uhgin u, iətəm tətatig itulin.‡

8 Kəni nəhanigəm təmənriauəh əha Ikin Uhgin Tətatig Ikin, nəhanigəm in nepətiən əhagəhag rəha Uhgin mine nəsanəniən rəhan, kəni ko iətəmi kəti təsuvəniən əha imə e Ikin Uhgin Tətatig Ikin mətəuarus nalpiniən min ilah səpin iətəm nagelo səpin kautəmki, okotol naunun.

16

Pesin ilah səpin, kəmotəriauəh e niəməha rəha Uhgin

1 Kəni əmeiko, iəmətəu nəuian kəti təmagət əfəməh əpəha e Ikin Uhgin Tətatig Ikin, mətəni=pən kəm nagelo min u səpin məmə, "Əhuvən, motauvəregin pətigəm e nəhue niftəni pesin ilah səpin iətəm kəmotəriauəh e niəməha rəha Uhgin."

2 Agelo iətəm tətaupən, təmuvən mauvəregin pətigəm pesin rəhan e niftəni. Kəni əmeiko, nətəmimi nətəm kautos mak rəha nati miəgəh e rəhn-kapə lah səpin, kəni mautəfaki kəm narmin iətəm kəmisikəuvin e nigi, niməgim təməmirəuei nipətilah.

3 Kəni agelo nəmpə tu, təmauvəregin pətigəm rəhan pesin əpəha itəhi. Kəni nitəhi təmol nirə lan, təhmen e nira iətəmi təmimis. Kəni nati itəhi min rəfin kəmohmis.

4 Kəni agelo nəmpə tri, təmauvəregin pətigəm rəhan pesin e nəhmti nəhu min mine nəlugi nəhu min, kəni ilah kəməhuva motol nirə e lah.

5 Kəni əmeiko iəmətəu agelo iətəm tətarmənig e nəhu min təni məmə,
"Ik pisin əmə ik Uhgin, nəkəhruahru,
ik ko iətəm nətatig kəni nəmətatig,
kəni təhruahru əmə məmə onəkol nalpiniən kəm lah lanəha.
6 Rəhalah aru əmə,
mətəu-inu ilah kəmotiuvi nira rəham nətəmimi min mine iəni min,
kəni ik nəkəfən nira nimlah məmə okotəmnim."

7 Kəni iəkətəu oltə tətəghati əfəməh məmə,
"! Əuəh! Iərmənig Uhgin Nahgin Tepət Pik Agin, rəham nəghatiən nəmoh nətəmimi lan, in təhruahru agin, kəni nipəhriəniən."

8 Kəni əmeiko, agelo nəmpə fo, təmauvəregin pətigəm rəhan pesin e mitigar, kəni kəməfən nəsanəniən kəm mitigar məmə otəhgi nətəmimi təhmen e nigəm.

---

‡ **15:7** Təuvir məmə koteruh məmə, nati ilah səpin iətəm kəmuvan-ərain nauəuə lan, təui səpin, mine təhro lanu, pesin səpin rəha nalpiniən; ilahal kəhləgətun məmə nati kətiəh əmə kətsimaru kəni o noliən təhagəhag o nəhruniən. Inəha tətəni nalpiniən rəha Uhgin.

9 Kəni nəpiapeiiən təmus ilah, kəni kotəuiakən e nərgɨ Uhgɨn,
iətəm in tətarmənɨg e nalpɨniən mɨn u, mətəu ilah kotəpəh
nəuhliniən nətəlɨgiən rəhalah, kəni motɨsiai rəhan nepətiən.
10 Kəni agelo nəmpə faif tauvəregɨn pətɨgəm rəhan pesɨn
əpəha nati miəgəh tətarmənɨg ikɨn, kəni əmeiko, ikɨn mɨn rəfin
in tətarmənɨg ikɨn in təmapinəpu. Kəni nətəmimi kautətəu
nahməiən, mautus namɨlah məutauəhtuv-auəhtuv.
11 Kəni ilah məutəuiakən e Uhgɨn əpəha e negəu e neai
o nahməiən mɨn mɨne nɨməgɨm mɨn rəhalah, mətəu ilah
kəməsotəuhliniən nətəlɨgiən rəhalah o nati iətəm kəmotol.
12 Kəni agelo nəmpə sikɨs, təmauvəregɨn rəkɨs rəhan pesɨn
e nəhu asoli, nərgɨn u, Iufretis, kəni əmeikonu nəhu təmamɨr
mol suaru rəha kig mɨn kotaliuək lan mautsɨpah.
13 Kəni əmeiko, iəkəfu mɨn narmɨn tərah kɨsɨl kɨhləhmen e
fɨrok. Kəti təmiet e nɨpəgnəua ialkitə, kəti tiet e nɨpəgnəua
nati miəgəh rəhn-kapə lah səpɨn, kəni kəti tiet e nɨpəgnəua iəni
eiuə.*
14 Ilahal narmɨ iərmɨs mɨn, iətəm kautol nəmtətiən mɨn,
kəni ilahal kɨhliet mɨhluvən o kig mɨn e nəhue nɨftəni rəfin,
məhluhapumɨn ilah məmə okotəluagɨn e Nian Asoli rəha
Uhgɨn Nahgin Tepət Pɨk Agɨn.
15 Kəni Iesu təməni məmə, “!Əsal=pa-to! !Iətuva təhmen e
iakləh! Iətəmimi iətəm təsapɨliən mətair, məsəpegiən rəhan
napən o napɨliən məmə in otəsaiu piəpiəiən kəni maulɨs ohni,
in otatɨg e nəuvɨriən pəhriən.”†
16 Kəni ilah kəmotoriarun rəfin kig mɨn əpəha ikɨn kəti,
kətəni e nəghatiən rəha nətəm Isrel, məmə, “Armaketon.”
17 Kəni naunu agelo iətəm in nəmpə səpɨn, təmauvəregɨn
rəkɨs=pən rəhan pesɨn əpəha e nɨmagəuagəu, kəni əmeiko
əpəha e Ikɨn Uhgɨn Tətatɨg Ikɨn, nəuian asoli kəti tɨsɨpən əpəha
e jeə rəha kig məmə, “!Tɨnol naunun!”
18 Kəni əmeiko təmoraip, kəmətəu nagətiən asoli, kəni
kaluəluə təmatɨperəh atɨperəh, kəni nəmɨg asoli təməlauəl e
nɨftəni. Nəmɨg u, in iahgin iahgin, kəseh əhanəhiən nəmig kəti
iahgin tol lanəha nian kəti.
19 Kəni taun asoli təməhapu nəuvetɨn kɨsɨl, kəni taun mɨn e
kəntri mɨn rəfin kəmohmərəgrəg motol nati tɨkə e lah. Uhgɨn,
nɨkin təməhti noliən tərah mɨn rəha Papilon Asoli, kəni təfən
kap iətəm təmərɨauəh e wain e niəməha rəhan, təməkeikei kəm
in məmə otəmnɨm rəfin agɨn.

---

* **16:13** “Iəni eiuə” u, in nati miəgəh iətəm təməhapu nɨftəni məri, rəhnəpati keiu, iətəm təməghati lan e Nəh 13:11-18. † **16:15** Inu nəghatiən əuhlin. Noliən rəha nəfəniən napən in tətəgətun məmə iətəmimi in tatol noliən təuvɨr mɨne mətəhtul maru o Iesu nian otɨtəlɨg=pa. Mətəu noliən rəha nəpegiən napən tətəgətun noliən rəha təfagə tərah.

20 Nɨtəni əlkələh mɨn rəfin kəmotagɨm, mohkə, kəni nɨtəuət mɨn kəseh mɨniən ilah.
21 Ais u iətəm təhmen e kəpiel asoli kautɨsɨ=pən e nɨmalɨ nəpuə, kəmotəmei=pən e nətəmimi. Ais u, kətiəh əmə təhmen e fifti kilo, kəni nətəmimi kəmotəuiakən e Uhgɨn o nahli=paiən ais iətəm təməmei=pən e lah, mətəu-inu nalpɨniən u in tərah tərah agɨn.

17

Pəta-ionəhan tərah agɨn

1 Kəni əmeiko, agelo mɨn səpɨn əha kəti u kəutəmki pesɨn ilah səpɨn təmuva məni=pa kəm iəu məmə, “Va-to, pəh iəkəgətun kəm ik nalpɨniən rəha pəta-ionəhan* tərah agɨn, iətəm tətəharəg=pən e nəhu tepət.
2 Pətan əha, kig mɨn rəha nəhue nɨftəni ilah kəmautit, kəni nətəmimi rəha nəhue nɨftəni ilah kəmautəmnɨm nɨmɨn wain, məutapɨs ilah min kəni mautit.”
3 Kəni nəsanəniən rəha Narmɨn Rəha Uhgɨn təmol kəm iəu, kəni agelo təmit rəkɨs iəu iəkian əpəha ikɨn təpiə-məpiə ikɨn. Kəni ikɨn əha, iəmafu pətan əha tətasuə e nati miəgəh ərarəuv kəti. Kəmətei=pən nərgɨn mɨn iətəm tətəni rah Uhgɨn, tɨrəuei rəfin nɨpətɨn, kəni rəhn-kapə təmɨsɨm ilah səpɨn, konu rəhnəpati ten.
4 Pətan əha, tatuvən e napən iətəm tol nəugɨ naris mɨne mərarəuv təhmen e kwin kəti, in təmol malə-malə e nɨpətɨn, tətəuan nəuanati mɨne iəring, iətəm kəmol e aiən u kol, mɨne kəpiel iətəm nəhmtɨn tiəkɨs, mɨne nati kəti təuvɨr pɨk u, perəl.† Kəni in tatos kap kəti e nəhlmɨn, iətəm kəmol e aiən u kol, kəni təriauəh e nati tərah mɨn, iətəm kotamɨkmɨk agɨn e nəhmtɨ Uhgɨn, kəni ilah kəha nəua noliən tərah rəhan.
5 Kəni inəha e nɨpənəgɨn, kəmətei=pən nərgɨn kəti əha ikɨn, iətəm nɨpətɨn tətəhluaig u, tətəni məmə,

TAUɨN ƏSANƏN NAHGIN TEPƏT U PAPILON.
IN ITɨ NɨPƏTA-IONƏHAN MɨN RƏFIN.
KƏNI IN NƏUKƏTɨ NOLIƏN NATI KOTAMɨKMɨK AGɨN MɨN.

6 Kəni iəkafu məmə pətan u, in tɨnapɨs e nɨra nətəmimi mɨn rəha Uhgɨn, nɨra nətəmimi kəmautəhtul pətɨgəm o nəni pətɨgəmiən Iesu.
Nian iəmafu, kəni narmək təmiuvɨg pɨk pəhriən.
7 Kəni əmeiko agelo təməni=pa kəm iəu məmə, “?Narməm tatiuvɨg lankonu lan o nak? Iəu iəkɨtɨs nəghatiən oneuən e pətan u mɨne nati miəgəh iətəm tətasuə-pəri lan, iətəm rəhn-kapə təmɨsɨm ilah səpɨn kəni rəhnəpati ten.

---

* **17:1** Pəta-ionəhan, nɨpətɨn pətan rəha suaru. † **17:4** Perəl u, in kəpiel təuvɨr əpəha e nɨki kəuvɨn.

8 Nati miəgəh iətəm nəmeruh, təmətatig, kəni təsatigiən
rəueiu, kəni otəsuvəhiən otəri e nipəg asoli iətəm teiuaiu agin,
kəni tinətaiu matuvən məmə Uhgin otərəkin.

"Kəni nətəmimi rəha nəhue niftəni nətəm kəməsəteiən
nərgilah e nauəuə rəha nəmiəgəhiən, ilah, narmilah otiuvig
pik nian okotafu nati miəgəh u, mətəu-inu aupən in
təmətəmiəgəh, mətəu təsatigiən əha rəueiu, mətəu in otiet
pətigəm min.

9 "Iətəmimi otəkeikei mos neinatigiən o nəhruniən
nipəti nəghatiən u. Rəhn-kapə nati miəgəh u, ilah səpin,
kəutəgətun=pən nitəuət min iətəm pətan əha tətəharəg-pəri e
lah.‡

10 Kautəgətun=pən min kig ilah səpin. Kig faif ilah kinohiet
rəkis, kətiəh tətəmiəgəh rəueiu, kəni kəti min təsuva əhanəhiən.
Mətəu nian tuva, in otəkeikei mətatig o nian əkuəkir əmə.

11 Nati miəgəh u iətəm təmətatig, kəni rəueiu in təsatigiən,
in min in kig kəti, iətəm tatol nəmpə eit lan, mətəu in min in
kig kəti rəha kig min u ilah səpin, kəni tinətaiu minatuvən e
naunun suaru kəti məmə Uhgin otərəkin mau kətiəh lan.

12 "Rəhnəpati ilah ten iətəm nəmafu ilah, kəutəgətun=pən
kig ilah ten, iətəm ilah kəsotos əhanəhiən narmənigiən
rəhalah. Mətəu ilah okəpanotos nepətiən məmə ilah kig min,
motarmənig ilah nati miəgəh, mətəu o nian əkuəkir əmə.

13 Nətəligiən rəhalah kətiəh əmə o nəfəniən rəhalah
nəsanəniən mine nepətiən kəm nati miəgəh.

14 Ilah okotəluagin ilah Nəti Sipsip, mətəu Nəti Sipsip otol
win e lah, mətəu-inu Nəti Sipsip in Iərmənig rəha iərmənig
min, mine Kig rəha kig min. Kəni in otuva ilah min nətəmi
min u təmitəpin ilah, kəni ilah kautəhtul əskasik e rəhalah
nəhatətəiən."

15 Kəni əmeikonu, agelo təni=pa min kəm iəu məmə,
"Nəhu min u nəmafu, iətəm pəta-ionəhan tətəharəg-pəri e
lah, tətəgətun=pən nətəmimi nilosilah tol pisin pisin, nimənin
nətəmimi, kəntri min, mine nəghatiən pisin pisin min.

16 Nati miəgəh mine rəhnəpati ilah ten iətəm nəmafu, ilah
okotəməki e pəta-ionəhan u. Kəni ilah okotərəkin in, motol
in taiu piəpiə. Ilah okoton nipətin kəni motuvan aru nipətin
e nigəm.

17 Okotol lanəha, mətəu-inu Uhgin təmələhu=pən nati u
e nikilah, məmə okotol nətəligiən rəhan, kəni mol nikilah
kətiəh əmə o nəfəniən rəhalah nəsanəniən kəm nati miəgəh,
məmə in otarmənig, mətəuarus nəghatiən rəha Uhgin tuva
mol nipəhriəniən lan.

‡ **17:9** Nətəmimi tepət nikilah təhti məmə nati u tətəgətun Rom, in kəmuvləkin-pəri e nitəuət ilah səpin lan.

18 “Pətan əha nətafu, in taun nahgin tepət iətəm tətarmənig
e kig min rəha nəhue niftəni.”

18

Papilon təməmei

1 Uərisig e natimnati min u, iəmafu agelo kəti min təmsipəri e
neai. In tatos nepətiən asoli, kəni in tətasiəgəpin rəfin nəhue
niftəni e rəhan nəhagəhagiən.
2 Təməmərit əfəməh e nəuian kəti iətəm iahgin, məmə,
“!Təməmei! !Papilon Əsanən Nahgin Tepət təməmei!
Iərmis tərah min kinəhuva motatig ikin.
In nəuaniprasin rəha narmin tərah min.
In nəuaniprasin rəha mənig tərah min, kəsuniən,
iətəm kotamikmik e nəhmti Uhgin.
3 Mətəu-inko kəntri min rəfin kinotapis e nimin wain u,
mautitəu nalməliən, mautit in.
Kig min rəha nəhue niftəni kəmotit min,
kəni nətəmi kautol səlim e natimnati min e nəhue niftəni,
rəhalah nautə nepət rəkis e rəhan noliən iətəm
tətaumis o natimnati rəhan.”
4 Kəni əmeiko iəmətəu nəuian kəti min e negəu e neai təni
məmə,
“Ohiet rəkis lan, rəhak min nətəmimi,
məmə rəhan noliən tərah otəsələs pikiniən itəmah,
kəni itəmah nəsotosiən rəhan kəti nalpiniən,
5 mətəu-inko in təmətoriarun rəhan noliən tərah təri iuəkir
əmə tek neai, mol Uhgin təsaluiən e rəhan noliən tərah
min.
6 Otalpin nitai nati təhmen e iətəm in təmol kəm rəham
nətəmimi.
Otəfən rəhan nətəouiən mau keiu.
Otiuvi rəkis nimin wain iətəm in tarfu məskasik,
rəhan nəsanəniən tepət mapirəkis iətəmi ko iətəm in təməfən
kəm lah.
7 Pətan konu, təmatəfəri aru in, mətətəu təuvir e nautə rəhan,
mətəu rəueiu əha, əfən nətəouiən rəhan e nahməiən mine
nasəkiən,
mətəu-inu tətəghati əfəri e nikin mətəni məmə, ‘Iəu kwin kəti.
Ikinu iətəharəg, mətarmənig. Səniəmə iəu pətalimis. Ko
iəsasəkiən nian kəti.’
8 O nəfəriən rəhan, rəhan nalpiniən min otələs in o nian kətiəh
əmə.
In otatimis, mətətəu tərah mətasək.
Kəni in otatig e nian iəkis o nosiən nauəniən,
kəni nigəm otus in,
mətəu-inu Iərmənig Uhgin əha, nahgin tepət,
in tətəfən rəhan nalpiniən.”

9 “Kəni nian kig min rəha nəhue niftəni nətəm kəmautit kəni
mautos pəti nautə min rəhan, koteruh nəhanigəm e nigəm
iətəm tatus, kəni ilah okotasək, mautətəu tərah ohni.
10 Rəhan nahməiən otol ilah kotəgin, kəni motəhtul=pən əmə
isəu məutəni məmə,
‘!Kəsi! !Kəsi o taun asoli!
!Əui, Papilon, taun iətəm təmətəsanən pik! Mətəu rəueiu agin
uəha, kəmau kətiəh əmə lan, in tinatos rəhan nalpiniən!’
11 “Nətəmimi kautol səlim e natimnati e nəhue niftəni, ilah
min okotasək motasək o pətan u, mətəu-inu iətəmimi kəti min
tikə o nosiən nəhmti rəhalah natimnati.
12 Iətəmi kəti min otəsosiən nəhmti aiən u kol, mine silfə,
mine kəpiel təuvir min, mine perəl* rəhalah, kəni iətəmi kəti
otəsosiən nəhmti napən təuvir u linən, mine napən təuvir
u silik, mine napən u iətəm tətərarəuv, iətəm nəhmtilah
tiəkis agin. Iətəmimi otikə o nosiən nəhmtin nigi pisin pisin
min iətəm kəutəpien vivi, mine natimnati min iətəm katol e
rəhnəpati eləfən, mine nigi əskasik min u nəhmtin tiəkis agin,
mine prons,† mine aiən, mine kəpiel təuvir kəti u, mapil.
13 Iətəmimi otikə o nosiən nəhmti nati nəmiəvilah tətəpien
vivi min, inu sinəmon, mine səntə, mine insens, mine
frankinsens, mine fomat u mir. Nətəmimi okohkə o nosiən
nəhmti wain mine oiel mine flauə mine wit rəhalah. Kəni
iətəmimi otikə min o nosiən nəhmti kau min, mine sipsip min,
mine əhos min, mine kat min, mine slef min rəhalah.
14 “Kəni nətəmimi rəha noliən səlim e natimnati min, ilah
okotasək pik, nikilah tahmə. Ilah okotəni məmə, ‘Nəua uək
asoli min rəham iətəm ik rəham nətəligiən təmuvən pik lan,
kəni nəmatol, ilah kinotagim motəpəh ik. Rəham nautə min
mine malə-malə min rəham kinotagim, ko nəsos miniən ilah.’
15 Nətəmimi kautol səlim e natimnati min rəhalah kəm
pətan u, mautos nautə asoli min lan, ilah kautəhtul=pən isəu
ohni, məutərəmrumin o rəhan nahməiən. Ilah nikilah otahmə
kəni kotasək motasək əfəməh,
16 motəni məmə,
‘!Əui, kəsi! Taun əsanən iətəm təmatuvən e napən təuvir min
u linən, iətəm tatol nəugi naris min tərarəuv mine, kəni
matol malə-malə e nipətin tətəuan nəuanati mine iəring,
iətəm kəmol e aiən u kol, mine kəpiel min nəhmtin tiəkis,
mine nati təuvir min u perəl mine.
17 Mətəu rəueiu agin uəha, kəmau kətiəh əmə lan, kəmərəkin
rəfin nautə asoli min rəhan.’
“Kəni əmeikonu nətəmi kautələs negəu min rəfin, nətəmi
kəutaliuək e negəu, mine kiru min rəha negəu, mine nətəmimi

* **18:12** Perəl u, in kəpiel təuvir əpəha e niki kəuvin. † **18:12** Prons in aiən kəti, mətəu rəhan kalə təhmen e kol.

rəfin iətəm kautos məni rəhalah o natɨgiən e nəhue nɨtəhi, ilah
okotəhtul=pən isəu ohni.
18 Nian kotafu nəhanɨgəm lan tatuəu, kəni ilah okotəni
məmə, '!Kəsehiən taun kəti təsanən təhmen e taun asoli u!'
19 Kəni ilah okotatu rəhn-kapə lah e nɨməulul, tətəgətun=pən
məmə nɨkilah tətahmə, kəni motasək pɨk məmə,
'!Əui, kəsi! !Taun asoli u iətəm nətəmimi rəfin iətəm kautos
negəu mɨn itəhi, ilah rəhalah nautə təmepət e rəham
natimnati!
Mətəu rəueiu agɨn uəha, kəmau kətiəh əmə lam, kəmərəkɨn
agɨn ik.'
20 !Mətəu itəmah e negəu e neai, itəmah nətəmimi rəha Uhgɨn,
mɨne aposɨl mɨn mɨne iəni mɨn,
itəmah nɨkitəmah təkeikei magiən,
mətəu-inu Uhgɨn təmos rəkɨs neim e təmah mələhu=pən o
pətan u!"
21 Kəni əmeiko, agelo əsanən kəti təmələs kəpiel asoli kəti,
matu=pən e nahgin rəfin əpəha itəhi, kəni məni məmə,
"Kəmərəki=pən lanəha Papilon Əsanən Nahgin Tepət əpəha
itəhi.
Kəni okol in təsəhtul mɨniən.
22 Kəni ko kəsətəu mɨniən nəuia hap‡ mɨne nəpuən mɨn, mɨne
nəuia nahliən nau mɨne təui u ikɨn u.
Iətəmimi rəha nəlpəkauiən təuvɨr e natimnati otɨkə u ikɨn u,
kəni okəsətəu mɨniən nərkərɨkiən rəha kəpiel mɨn iətəm kətəuei
ərɨs-ərɨs wit katol flauə lan.§
23 Nəhagəhagiən rəha lait mɨn ko kəsotasiə mɨniən,
kəni ko kəsətəu mɨniən nəuia pətan mɨne iərman iətəm katuol
nəniəskasɨkiən rəhalau e nian rəha marɨt,
mətəu-inu aupən, nətəmimi u kautol səlɨm e natimnati rəham,
ilah kautol win e nəhue nɨftəni mɨn rəfin,
kəni ik nətaugɨn asim nətəmimi e kəntri pɨsɨn pɨsɨn mɨn məmə
kəhuva o rəham narmənɨgiən, e noliən masig rəham.
24 Taun asoli u Papilon in təmos nalpɨniən
mətəu-inu kəmatiuvi nɨra iəni mɨn mɨne nətəmimi mɨn rəhan
Uhgɨn ikɨn mɨn rəfin e nəhue nɨftəni.
Nɨpəhriəniən, nɨra nətəmimi rəfin nətəm kəmohamu ilah,
in tətatɨg e taun asoli u."

19

Nətəmimi ilɨs e negəu e neai
kəmotəni-vivi Uhgɨn

---

‡ **18:22** Hap in nati kəti katoh o naniən nəpuən, təhmen e kitar. § **18:22** Aupən ikɨn, kəmotos kəpiel keiu, motələhu=pən nɨkɨtɨ wit e nəlugilau motəuei ərɨs-ərɨs nɨkɨtɨ wit lan məmə otol niauin mol flauə lan. Suaru kəti o nəuhliniən fes u məmə, "kəni okəsətəu mɨniən kakɨəh nien."

1 Uərisɨg e nəghatiən rəha agelo kəha, iəkətəu nəuian asoli kəti
təhmen e nətəmimi tepət tepət kəutagət əfəməh, əpəha e negəu
e neai, mautəni məmə,
“!Aleluiə! !Pəh kotəni-vivi Iərmənɨg!
!In Uhgɨn u, təmosmiəgəh itah!
Nepətiən əhagəhag mɨne nəsanəniən in rəhan pɨsɨn əmə,
2 mətəu-inu nakiliən rəhan in təhruahru pəhriən.
Rəhan nəghatiən tɨnoh rəkɨs pəta-ionəhan u, iətəm təmit
əpnapɨn nətəmimi,
kəni tɨnətalpɨn nɨra rəhan noluək mɨn.”
3 Kəni kəmotagət əfəməh mɨn motəni məmə,
“!Pəh kotəni-vivi Iərmənɨg Uhgɨn! Nəhanɨgəm e nɨgəm iətəm
tatus pətan u, tətəri tətəri naunun tɨkə.”
4 Nətəmi asoli nətəm kəmotəhuitən mɨn ilah tuenti-fo, mɨne
nati miəgəh ilah kuvət, kəmotasiəulɨn nəulɨlah kəm Uhgɨn.
Ilah kəmoteiuaiu, nɨpənəgɨlah tek nɨftəni, motəfaki kəm in,
iətəm tətəharəg-pəri e rəhan jeə, mətarmənɨg. Kəni ilah motəni
məmə,
“!Əuəh! !Pəh Kotəni-vivi Iərmənɨg!”

Marɨt rəha Nətɨ Sipsip

5 Kəni əmeiko, nəuian kəti təmsɨ=pən əpəha e jeə rəha kig,
mətəni məmə,
“!Otəni-vivi Uhgɨn rəhatah!
!Itəmah rəhan noluək mɨn rəfin, otəni-vivi in!
!Itəmah u, nəutɨsiai, mautəgɨn e Uhgɨn, otəni-vivi in!
! Nati əpnapɨn nəmə itəmah nautos nepətiən asoli mɨn, o
nətəmi əpnapɨn əmə, mətəu otəni-vivi Uhgɨn!”
6 Kəni əmeiko iəmətəu nəuia nati kəti təhmen e nətəmimi
tepət kəutagət, kəni məhmen mɨn e nɨtəhi iətəm tatem
nəuanaluəluə, mɨne kaluəluə tətatɨperəh atɨperəh motəni
məmə,
“!Pəh kotəni-vivi Iərmənɨg!
Mətəu-inu Iərmənɨg Uhgɨn rəhatah, Nahgin Tepət Pɨk Agɨn, in
tɨnətarmənɨg.
7 Pəh nɨkitah təriauəh e nagiəniən,
kəni motəni nɨpəhriəniən e rəhan nepətiən,
mətəu-inu tɨnuva e nian əhruahru rəha marɨt rəha Nətɨ Sipsip.
Kəni rəhan pətan tətəhtul maru mətəhtahnin əmə.
8 Kəni Uhgɨn təməfən napən təuvɨr kəm in, məmə otuvən lan.
Napən təuvɨr u linən, tətoraip-oraip, məruən.”
(Napən təuvɨr u linən, tətəgətun=pən noliən əhruahru rəha
nətəmimi rəha Uhgɨn.)
9 Konu agelo u, təni=pa kəm iəu məmə, “Ətei rəkɨs natim-
nati mɨn u. ‘Nətəmi mɨn u inu nətəm kəmauɨn e lah məmə
okəhuvən e nauəniən rəha marɨt rəha Nətɨ Sipsip, ilah okotatɨg
e nəuvɨriən pəhriən.’ ”

Kəni matig məni məmə, “Nəghatiən min u, ilah nəghatiən
pəhriən rəha Uhgin.”
10 Təməni lanəha, kəni iəmisin=pən nəulik e nəhlkin,
meiuaiu, nipənəgək tek niftəni, məmə iəkəfaki kəm in. Mətəu
in təni=pa kəm iəu məmə, “! Səfakiən kəm iəu! Kilau min ik
ioluək mil əmə, kitah piam min nətəm ilah kautəhtul əskasik
o nəni pətigəmiən nanusiən təuvir rəha Iesu. Əfaki əmə kəm
Uhgin, mətəu-inu nəhtul-pətigəmiən rəha Iesu, in nəukəti
nəghatiən min rəha iəni min.”

Iətəm təmasuə e əhos kəruən

11 Kəni əmeiko iəkafu negəu e neai təmerəh, kəni mafu
əhos kəruən kəti. Iətəm tətasuə-pəri lan, nərgin ko, “Iətəmi
Kəhrun Nəhatətə Əskasikiən Lan, kəni in Nipəhriəniən.” In
tətəməu, kəni mətəfən nalpiniən kəm nətəmimi e noliən iətəm
təhruahru əmə.
12 Nəhmtin təhmen e nəmnami nigəm, kəni kəməfəfau=pən
kəfəfau tepət tepət e rəhn-kapə, kəfəfau min u, ilah kəfəfau min
rəha kig asoli agin. Kəmətei=pən nərgin kəti lan, mətəu iətəmi
kəti təsəhruniən nərgin əha, in pisin əmə təhrun.
13 In tatuvən e napən kəti iətəm kəmel e nirə,* kəni nərgin
kəha, Nəghatiən Rəha Uhgin.†
14 Kəni soldiə min rəha negəu e neai kautəhuərisig lan. Ilah
rəfin kəutəharəg e əhos kəruən min, kəni mautəhuvən e napən
təuvir u, linən, təruən məuvir.
15 Iətəmi kəha, rəhan kəti əha ikin nau iətəm tatsipən e
nipəgnəuan.‡ Kəni in otətamu nətəmimi e kəntri min e nau
əha. “In otarmənig e lah, kəni nəmtətiən rəha nepətiən u, in
neim iətəm kəmol e aiən.”§ In otol təskasik agin kəm lah,
təhmen əmə məmə katol e nəua krep min iətəm nətəmimi
kautevig-evig lan məmə nəhuin otaiəh kəni kol wain lan.
Noliən əha inəha, Uhgin Nahgin Tepət Pik Agin tatol pətigəm
rəhan niəməha asoli.
16 Kəmətei=pən nərgin e rəhan napən, mine nuvan, məmə,

KIG RƏHA KIG MIN MINE IƏRMƏNIG RƏHA IƏRMƏNIG MIN*

17 Kəni əmeikonu iəkəsal=pən mafu agelo kəti tətəhtul=pən
e mitigar, in tətasək əfəməh mətəni=pən kəm mənig min iətəm
kautiuvig əpəha e nimagəuagəu, məmə, “Əhuva, motuhapumin
itəmah min o nauəniən asoli rəhan Uhgin,
18 məmə itəmah onəkoton nəhuvegi kig min, mine nətəmi
asoli rəha soldiə min, mine nətəmi nahgilah tepət, mine
əhos min, mine nətəmi kəutasuə-pəri e lah, mine nəhuvegi
nətəmimi rəfin, nətəmi səniəmə slef, mine slef min, nətəmi
kautos nepətiən asoli min, mine nətəmi əpnapin əmə.”

---

* **19:13** Aes 63:1-6 † **19:13** Jon 1:1,14 ‡ **19:15** Aes 49:2; Hip 4:12; Nəh 1:16; 2:12 § **19:15** Sam 2:9 * **19:16** 1Tim 6:15; Nəh 17:14

19 Kəni əmeikonu, iəkatig mafu min nati miəgəh əpələ,
mine kig min rəha nəhue niftəni, mine rəhalah soldiə min.
Ilah kəmotuhapumin ilah min məmə okotəluagin ilah iətəm
tətasuə e əhos kəruən, mine rəhan soldiə min.
20 Mətəu kəmotaskəlim nati miəgəh kəha, mine iəni eiuə min
iətəm təmatol nəmtətiən apispis min nian təmətatig ilau nati
miəgəh. In təmatol nəmtətiən min əha, o neiuəiən e nətəmimi
min u nətəm kautos mak rəha nati miəgəh, kəni məutəfaki kəm
narmin iətəm kəmisikəuvin e nigi. Kəmotəraki=pən ilau pəti
kətuəmiəgəh əmə, əpəha e nipəgnəua nəmnami nigəm asoli
iətəm təpiapei matuəu matəpien.
21 Iətəm tətasuə e əhos kəruən, təmohamu kig min mine
soldiə min rəfin e nau rəha nəluaginiən iətəm tatsipən e
nipəgnəuan kəni mənig min rəfin kəmoton nipətilah, moton,
nərfilah tasisi vivi.

20

Kristo təmuva mol Kig kəni marmənig e nətəmimi mətəuaruspən nu uan-tausin

1 Kəni əmeikonu, iəmafu agelo kəti tatsipəri e negəu e neai,
tatos ki rəha nipəg asoli iətəm teiuaiu agin,* mine sen asoli
kəti.
2 Kəni in təmaskəlim ialkitə asoli u, sineik nuvəh əpələ aupən,
in Iərmis, uə Setən, kəni məlis-ərain o nu uan-tausin.
3 Təməraki=pən lan e nipəg asoli iətəm teiuaiu agin, kəni
mahtipəsig lan tiəkis, məmə in otəseiuə miniən e nətəmimi
rəha kəntri min mətəuarus=pən nu uan-tausin otol naunun.
Nu uan-tausin otol naunun rəkis, okəkeikei kerəh min lan o
nian əkuəkir min əmə.
4 Kəni əmeiko, iəkafu jeə rəha kig min nəuvein, kəni
nətəmimi nətəm kəutəharəg-pəri e lah. Uhgin təməfən
nepətiən kəm lah məmə ilah okotakil nətəmimi. Kəni
iəkafu min nətəmimi nətəm kəmətahtuv nentəuilah mətəu
kəmotəhtul pətigəm o nəni pətigəmiən nanusiən təuvir rəha
Iesu mine nəghatiən rəha Uhgin. Ilah kəməsotəfakiən kəm nati
miəgəh mine narmin iətəm kəmisikəuvin nati miəgəh mine
narmin iətəm kəmisikəuvin e nigi, kəni məsotosiən rəhan mak
e nipənəgilah mine nəhlmilah. Kəni rəueiu ilah kəmotəmiəgəh
min, kəni məutarmənig ilah Kristo u nu uan-tausin.
5 Nati əha, in nair=pa miniən e nimisiən iətəm otaupən.
Mətəu nətəmimi min nəuvein nətəm kəmohmis rəkis, ilah
kəmotos mak rəha nati miəgəh əpəha, kəməsotəmiəgəh miniən
mətəuarus nu uan-tausin.
6 Nətəmimi min kəha, nətəm kəmaupən kos ilah e nair=pa
miniən e nimisiən, ilah okotatig e nəuviriən pəhriən, mətəu-
inu ilah nətəmi asim min rəha Uhgin. Ilah okəsəhuvəniən e

* **20:1** Nəh 1:18

nəmnamɨ nɨgəm asoli, mətəu ilah okəhuva motol pris mɨn rəha Uhgɨn mɨne rəha Krɨsto, kəni ilah okotarmənɨg ilah min o nu uan-tausɨn.

Uhgɨn təmol nalpɨniən kəm Setən

7 Nian nu uan-tausɨn tɨnol naunun, okahli pətɨgəm mɨn Setən e nɨpəg asoli.

8 Kəni in otuvən əpəha e kaugə kuvət rəha nəhue nɨftəni, o nətəmimi iətəm kətəni məmə Kok mɨne Makok,† məmə oteiuə e lah, kəni mos rəfin ilah moriarun ilah o nəluagɨniən. Ilah rəfin otepət otepət, nəmpə rəhalah in təhmen e nɨpəkɨl əpəha e nɨkalɨ nɨtəhi.

9 Ilah kəmotaliuək məhuvən isəu isəu mɨn mohrəuei rəfin nəhue nɨftəni. Kəni ilah kəmotəhtul mohtəlau e ikɨn nətəmimi rəha Uhgɨn okotatɨg ikɨn, mɨne taun asoli u iətəm Uhgɨn tolkeikei pɨk.‡ Mətəu nɨgəm kəti təmsɨpəri e negəu e neai, muva mus ilah.

10 Kəni kəməraki=pən e Iərmɨs iətəm təmətəfən-əfən kəm lah, kəməraki=pən əpəha e nəmnamɨ nɨgəm asoli iətəm tətəpien. Ikɨn əha, kəməraki=pən rəkɨs nati miəgəh mɨne iəni eiuə. Ilahal okəhlətəu nahməiən itulɨn e nərauiə mɨne lapɨn, naunun tɨkə.

Naunun nakiliən

11 Kəni əmeiko iəkafu mɨn jeə asoli kəti, təruən. Kəni kig tətəharəg-pəri lan. Nəhue nɨftəni mɨne neai kəmuagɨm e nəhmtɨn, miakə agɨn.

12 Kəni əmeikonu iəkafu nətəmi kəmohmɨs, nətəmi kautos nepətiən asoli, mɨne nətəmi əpnapɨn əmə. Ilah rəfin kəutəhtul aupən e jeə rəha kig u, kəni kəmeg nauəuə mɨn.§ Kəni kəmeg mɨn nauəuə kəti, inu nauəuə rəha nəmiəgəhiən. Okeh nakiliən rəha nətəm kəmohmɨs e nauəuə mɨn u, kəni kɨnətakil ilah kətiəh kətiəh o nati ilah kəmotol.

13 Nɨtəhi təməhlman e nətəmimi kəmohmɨs=pən itəhi, kəni Nɨmɨsiən mɨne Nəuanpən kəmuəhlman mɨn lah, ilah kɨnohiet rəkɨs e lau, kəni kɨnətakil ilah kətiəh kətiəh o nati ilah kəmotol.

14 Kəni kəmələs Nɨmɨsiən mɨne Nəuanpən, kəraki=pən e lau e nəmnamɨ nɨgəm asoli. Nəmnamɨ nɨgəm asoli u, in nɨmɨsiən mau keiu.

15 Nəmə kəsehiən nərgɨ iətəmi kəti e nauəuə rəha nəmiəgəhiən, kəni okəraki=pən lan e nəmnamɨ nɨgəm asoli.

21

Jerusɨləm vi

1 Kəni əmeiko iəkafu neai vi mɨne nəhue nɨftəni vi, mətəu-inu neai əuas mɨne nəhue nɨftəni əuas kɨniakə. Kəni nɨtəhi təmɨkə mɨn.

† **20:8** Esik 38:2,9,15 ‡ **20:9** "Taun asoli u, iətəm Uhgɨn tolkeikei pɨk," in tətəghati e Jerusɨləm. § **20:12** Natimnati rəfin iətəm nətəmimi kəmotol, kəmətei rəkɨs e nauəuə mɨn u.

2 Kəni əmeiko iəkafu taun asim rəha Uhgɨn, inko Jerusɨləm vi,
tatsɨ-pəri o Uhgɨn e negəu e neai məteuaiu=pa. Kəmol malə-
malə lan təhmen e pətan iətəm kəmol malə-malə kəm in məmə
otuvən meh rəhan iərman muol marɨt.
3 Kəni əmeikonu iəkətəu nəuian asoli kəti təmsɨpəri əpəha e
jeə rəha kig mətəni məmə, "!Afu-to! Rəueiu əha, Uhgɨn tɨnol
lahuənu rəhan ilah nətəmimi. In otətatɨg ilah min, kəni ilah
okəhuva rəhan mɨn nətəmimi. Kəni Uhgɨn əhruahru otətatɨg
ilah min, kəni in rəhalah Uhgɨn.
4 In otafəl rəkɨs rəfin nəhu nəhmtɨlah. Nɨmɨsiən mɨne nasəkiən
mɨne nahməiən mɨn okohkə. Natimnati nuvəh mɨn u, ilah
kɨnəhuvən rəkɨs, ko kəsəhuva mɨniən."
5 Kig iətəm tətəharəg-pəri e rəhan jeə, təni məmə, "Iatəuhlin
natimnati mɨn rəfin kəhuva motuvi." Kəni məni məmə, "Ətei
rəkɨs natimnati mɨn u, mətəu-inu nəghatiən mɨn u, kəhrun
narəriən e lah məmə nɨpəhriəniən."
6 Kəni matɨg məni=pa mɨn kəm iəu məmə, "Kɨnol naunun e
natimnati rəfin. Iəu Nəukətɨn mɨne Naunun.* Iəu nətuəuiniən,
kəni iəu iatol naunun lan. Nətəmimi nətəm kautəuauə, iəu
oiəkəfən nəhu kəm lah, nətəmimi okotəmnɨm məsotosiən
nəhmtɨn. Kəni nəhu u tatsɨpən e nəhmtɨ nəhu iətəm tətəri
mətəfən nəmiəgəhiən itulɨn.†
7 Iətəmimi iətəm otatəhtul iəkɨs mol win e nəluagɨniən rəhan,
iəu iəkəfən natimnati iətəm iəməni iəkɨs rəkɨs kəm in. Iəu
iəkuva rəhan Uhgɨn, kəni in otuva nətɨk.
8 Mətəu nətəmi kəutəgɨn, nətəmi kəsotəhtul əskasɨkiən e
rəhalah nəhatətəiən məutəpəh iəu, nətəmi kotamɨkmɨk, nətəmi
kautohamu itəmi, nətəmi kautit oneuən əmə ilah mɨn, nətəmi
kautol kləpə, nətəmi kəutəmki nərɨk, nətəmi kəutəfaki kəm
narmɨ nati mɨn, mɨne neiuə mɨn rəfin, imalah əhruahru u
in nəmnamɨ nɨgəm asoli, tatəpien ikɨn. Nati u, in nəmpə tu
nɨmɨsiən."
9 Kəni əmeikonu, agelo aupən u kəti tətəghati kəm iəu. In
agelo səpɨn mɨn u kəti iətəm kəməutəmki pesɨn ilah səpɨn iətəm
kotəriauəh e naunu nalpɨniən ilah səpɨn iətəm Uhgɨn otol kəm
nətəmimi. In təmuva məni=pa kəm iəu məmə, "Va-to, pəh
iəkəgətun pətan rəha Nəti Sipsip kəm ik, iətəm okuol marɨt ilau
min."
10 Kəni nəsanəniən rəha Narmɨn Rəha Uhgɨn təmol kəm iəu,
əmeiko agelo tit rəkɨs iəu iəkian əpəha e nɨtəuət asoli kəti,
nɨtəuət kəha, in ilɨs ilɨs pəhriən. Kəni in təgətun kəm iəu Taun
Asim rəha Uhgɨn u, Jerusɨləm vi, iətəm təmsɨpəri o Uhgɨn əpəha
ilɨs e negəu e neai.

---

* **21:6** Nəghatiən əhruahru u rəha Iesu, "Iəu u, Alfə mɨne Omekə." Alfə ko, in letə tətəhtul aupən e alfəbɨt rəha nəghatiən Kris, kəni Omekə ko, in letə iətəm tatol naunun lan, təhmen e A mɨne Z e Inglɨs. † **21:6** Aes 55:1-2; Jon 4:10; 6:35; 7:37-39

11 In təhagəhag e nepətiən rəha Uhgin. Tatipitipit təhmen e
kəpiel təuvir kəti u jaspə, iətəm təhlan məhmen e kilas.
12 Nikalin təfəməh məri ilis, mitəlau e taun, ket lan ilah
tueləf. Nagelo min tueləf kautəhtul o ket min u. Kəmətei=pən
nərgi nəuaniləuis rəha nenəti Isrel ilah tueləf e ket min u.
13 Ket kisil e nikalin pah ikin, ket kisil min e nikalin pahav
ikin, ket kisil min e nikalin pesi ikin, kəni ket kisil min e nikalin
pari ikin.
14 Nəukəti nikali taun u kəmotəhtul pəri e kəpiel asoli ilah
tueləf. Konu kəmətei rəkis=pən nərgi tueləf aposil rəha Nəti
Sipsip e kəpiel min u.
15 Agelo iətəm tətəghati kəm iəu, in tatos nati kəti kəmol e
aiən u kol, o nosiən mak rəha taun əha, mine ket min, mine
nikalin rəhan.
16 Taun u, kaugə lan kuvət. Mak rəha nikalin min rəfin
kotəhmen əhmen əmə. Taun əha təfəməh, kəni mak rəha
nikalin min rəfin mine nəfəməhiən rəhan, ilah rəfin tueləf-
tausin (12,000).‡
17 Nikalin u, tikimkim, mak rəhan nəhlmin uan-hanrit-fote-
fo (144).§ Agelo əha, təmos mak lan e noliən rəha nətəmimi,
nətəm ilah kautos mak lanəha e nati.
18 Nikalin u, kəmol e kəpiel təuvir u jaspə, kəni kəmol taun e
aiən u kol, in əmə in əmə. Kəni kol u in təuvir, in təhlan məmə
kilas.
19 Kəpiel min iətəm kəmuvləkin nəukəti nikalin lan, kəmol
malə-malə e lah e kəpiel təuvir min. Kəmotaupən motəlin=pən
kəpiel təuvir min u jaspə; kəni nəmpə tu lan, kəmotəlin=pən
kəpiel təuvir min u safaia; kəni nəmpə tri lan, kəmotəlin=pən
kəpiel təuvir min u akat; kəni nəmpə fo lan, kəmotəlin=pən
kəpiel təuvir min u emirəl.
20 Nəmpə faif lan, kəmotəlin=pən kəpiel təuvir u oniks; kəni
nəmpə sikis lan, kəmotəlin=pən kəpiel təuvir u kanilian; kəni
nəmpə səpin lan, kəmotəlin=pən kəpiel təuvir u krisolait; kəni
nəmpə eit lan, kəmotəlin=pən kəpiel təuvir u malakait; nəmpə
nain lan, kəmotəlin=pən kəpiel təuvir u topəs. Kəni nəmpə ten
lan, kəmotəlin=pən kəpiel təuvir u kalsetoni; kəni nəmpə lepin

‡ **21:16** Nəghatiən əhruahru təni məmə "tueləf-tausin (12,000) statiə," təhmen e tu tausin tu-hanrit-tuenti kilomitə (2,220 km). Mak əhruahru rəha nəfəməhiən səniəmə nati kəti, mətəu nəmpə u 12,000, nipətin əha ikin. Nətəmimi nəuvein kotəni məmə nəmpə u tətəgətun məmə taun u in iahgin iahgin kəni təuvir pik agin, məhruahru agin. Nətəmimi nəuvein kəutəni məmə nəmpə u tətəgətun nətəmimi rəfin agin rəha Uhgin. 12,000=12×1,000=12×10×10×10. Nəmpə min u 12 mine 10, ilau nəmpə kətuəgətun nati təuvir əhruahru agin kəti. Afin-to Nəh 7:8. § **21:17** Mak u "nəhlmin uan-hanrit-fote-fo (144)" təhmen e sikiste-faif mitə (65 m). "Nəhlmin," in mak tətuəuin e nəuanəhlmin mətəuarus nikinəhlmin, təhmen e 500 cm. 144=12×12. Nəmpə u 12 tətəgətun nətəmimi rəha Uhgin. Kəni mine nəmpə u 144 tətəgətun nətəmimi rəfin agin rəha Uhgin.

lan, kəmotəlin=pən kəpiel təuvir u takuoes; kəni nəmpə tueləf lan, kəmotəlin=pən kəpiel təuvir u ametis.

21 Ket asoli min u kəmol e perəl ilah tueləf. Kəmol ket kətiəh kətiəh e perəl* kətiəh kətiəh. Kəni suaru min əpəha imə e taun u, kəmol e aiən u kol in əmə in əmə, təhlan vivi, təhmen e kilas.

22 Ikin əha, iəməsafuiən nimə kəti okətəfaki ikin kəm Uhgin, mətəu-inu Uhgin əmə, iətəm Nahgin Tepət Pik Agin, mine Nəti Sipsip, ilau nimə rəha nəfakiən.

23 Kəni ikin əha, nikitəmi təsəhtiən mitigar mine məuig, mətəu-inu nepətiən əhagəhag rəha Uhgin in tətasiəgəpin rəfin taun u, konu Nəti Sipsip kəha, in lait rəhan.†

24 Kəni kəntri min e nəhue niftəni okotaliuək e nəhagəhagiən rəhan, kəni iərmənig min rəha nəhue niftəni okəhuva, kəni motos rəhalah nautə təuvir min, məhuva e nisiaiən motələhu e taun u.

25 Kəsasisigiən e rəhan ket min nian kəti, mətəu-inu lapin tikə ikin əha.

26 Nətəmimi e kəntri pisin pisin min e nəhue niftəni, okotos nautə təuvir min rəhalah, ilah okotəmki məhuva o nisiaiiən, motələhu e taun u.

27 Mətəu natimnati min iətəm kotamikmik e nəhmti Uhgin, mine nətəmimi nətəm kautol nati iətəm tol naulisiən, mine nətəm kəuteiuə, nətəmi min u ko ilah kəsəhuvəniən imə e taun asoli u. Nətəmi min əmə ko nətəm kəmətei rəkis=pən nərgilah e nauəuə rəha nəmiəgəhiən iətəm Nəti Sipsip tatos, ilah əmə kəha kotəhrun nuvəniən imə.

22

Nəhu miəgəh

1 Kəni nian agelo təməgətun rəkis taun vi kəm iəu, kəni təməgətun min nəhu miəgəh kəm iəu iətəm tətaiu. In təhlan təhlan təhmen e kilas. Tatsi=pən əpəha e jeə rəha Uhgin mine Nəti Sipsip,

2 maiu matuvən mətələs nəlugi suaru asoli rəha taun u. Nigi rəha nəmiəgəhiən tətəhtul u e nikalkali nəhu u, in tətəuə mətau tueləf e nu min rəfin, e məuig min rəfin. Kəni nətəmimi e kəntri min rəfin kautol nimalin o nol viviən nimisiən.

3 Nati tikə agin ikin əha iətəm təkeikei mos nalpiniən rəha Uhgin. Kəni jeə rəha Uhgin mine Nəti Sipsip in əha ikin əha, kətuarmənig ikin. Kəni rəhan noluək min okotəfaki kəm in.

4 Ilah okotafu nəhmtin,* kəni okətei=pən nərgin e nipənəgilah.

5 Nian lapin otikə. Nikilah otəsəhtiən lait kəti o nasiəpəniən lan, kəni nikilah otəsəhtiən min nəhagəhagiən rəha mitigar,

---

* **21:21** Perəl u, in kəpiel təuvir əpəha e niki kəuvin † **21:23** Aes 60:19 * **22:4** Mat 5:8; 2Kor 4:6

mətəu-inu Iərmənɨg Uhgɨn in lait rəhalah. Ilah okotarmənɨg ituliɨn, naunun tɨkə.
6 Kəni agelo təni=pa kəm iəu məmə, “Nəghatiən mɨn u inu, kəhrun narəriəiən e lah məmə nɨpəhriəniən. Iərmənɨg Uhgɨn təməni=pən kəm rəhan iəni mɨn aupən natimnati mɨn iətəm okəpanəhuva, kəni in təmahli=pən rəhan agelo məmə otəgətun kəm rəhan noluək mɨn natimnati mɨn iətəm otəsuvəhiən təkeikei muva.”
7 Kəni əmeiko, Iesu təməni məmə, “!Otətəliɨg-to! !Otəsuvəhiən iəkiet pətɨgəm=pɨnə! Nətəmi mɨn u nətəm kəutaskəlɨm mautol nəghatiən iətəm Uhgɨn təməni pətɨgəm aupən e nauəuə u, ilah okotatɨg e nəuvɨriən pəhriən.”
8 Iəu Jon, iəu u iəmətəu kəni mafu natimnati mɨn u. Kəni nian iəmətəu kəni mafu rəkɨs ilah, kəni iəmɨsin nəulɨk e nəhlkɨ agelo iətəm təmit iəu muvən mətəgətun ilah kəm iəu. Kəni iəmeiuaiu, nɨpənəgək tek nɨftəni, məmə iəkəfaki kəm in.
9 Mətəu in təni=pa kəm iəu məmə, “!Səfakiən kəm iəu! Kilau min ik u ioluək mil əmə rəha Uhgɨn, kitah piam mɨn u iəni mɨn, mɨne nətəmi mɨn u nətəm kəutaskəlɨm nəghatiən mɨn e nauəuə u. !Əfaki əmə kəm Uhgɨn!”
10 Kəni in təməni=pa kəm iəu məmə, “Suvan-ərainiən nati kəti e nauəuə u məmə otaskəlɨm tiəkɨs, mətəu-inu natimnati mɨn u, otəsuvəhiən, kohiet pətɨgəm=pa.
11 Nətəmi kautol nərahiən, pəh ilah kotəkeikei mautol nərahiən. Nətəmi rəhalah nətəliɨgiən tamɨkmɨk, pəh ilah kotəkeikei e nətəliɨgiən amɨkmɨk rəhalah. Mətəu nətəmi kotəuvɨr, pəh ilah kotəkeikei e noliən əhruahru. Kəni pəh nətəmi asim rəha Uhgɨn, okotəhruahru nian rəfin, motəkeikei e nasimiən rəhalah.”
12 Kəni Iesu tatɨg məni mɨn kəm iəu, “!Afu-to! !Otəsuvəhiən iəkuvnə! Kəni iatos rəhak nətəouiən təuvɨr kəni iəkəfən kəm nətəmimi mɨn rəfin u, tɨtəu=pən natimnati mɨn iətəm ilah kəmotol.
13 Iəu Nəukətɨn mɨne Naunun.† Iəu iəmaupən matɨg, kəni iəu oiəkol naunun agɨn. Iəu nətuəuiniən, kəni iəu iatol naunun lan.
14 “Nətəmimi nətəm koteikuas e rəhalah napən təruən, ilah okotatɨg e nəuvɨriən pəhriən, məmə inu, okegəhan e nepətiən kəm lah məmə kotun nəua nɨgi rəha nəmiəgəhiən, kəni məhuvən=pən e ket mɨn rəha taun u.
15 Mətəu nətəmimi nəuvein mɨn əha ikɨn nətəm ko kəsəhuvaiən imə. Ilah u, nətəm kotamɨkmɨk, mɨne nətəmi mɨn ko nətəm kautol kləpə mɨne mautəmki nərɨk, mɨne kautit

† **22:13** Nəghatiən əhruahru u rəha Iesu, “Iəu ko, Alfə mɨne Omekə.” Alfə ko, in letə tətəhtul aupən e alfəbɨt rəha nəghatiən Kris, kəni Omekə ko, in letə iətəm tatol naunun lan, təhmen e A mɨne Z e Inglɨs.

oneuən ilah min, mine mautohamu itəmi, məutəfaki kəm
narmi nati min, mine nətəmi rəfin nətəm kotolkeikei neiuəiən.
16 “Iəu Iesu, iəmahli=pinə rəhak agelo məmə otəni pətigəm
natimnati min u kəm niməfaki min. Iəu u, Nəukəti Tefit, mətəu
Nəuaniləuis min rəhan. Iəu iəkəhmen e məhau u fətukai iətəm
tətasiə vivi.”
17 Narmin Rəha Uhgin ilau Pətan rəha Nəti Sipsip kətuəni
məmə, “!Va!” Kəni pəh nətəmi min u kotətəu, ilah min kotəni
məmə, “!Va!” Iətəmimi pəh iətəm tətəuauə, pəh in tuva. Kəni
iətəmimi pəh iətəm in tolkeikei, pəh in otəmnim nəhu miəgəh
kəsosiən nəhmtin.‡
18 Iəu Jon, iətəghati əskasik mətəni kəm nətəmimi nətəm
kəmotətəu nəghatiən rəha Uhgin iətəm tətatig e nauəuə u.
Nəmə iətəmimi kəti tətu=pən aru nəghatiən kəti rəhan e
nauəuə u, Uhgin otəfən nalpiniən min u nauəuə u tətəghati,
kəni milpin=pən e nalpiniən rəha iətəmi u.
19 Nəmə iətəmimi kəti tatos rəkis nəghatiən nəuvein e nauəuə
u, Uhgin otos rəkis nəuviriən min iətəm nauəuə u in tətəghati
lan məmə rəha iətəmimi u. Inu, nəua nigi rəha nəmiəgəhiən,
kəni məsegəhaniən məmə otatig e taun asim əha.
20 Iətəmimi iətəm tətəni pətigəm natimnati min u, təni məmə,
“Əuəh, otəsuvəhiən iəkuvnə.”
!Əuəh! Va-tə Iərmənig Iesu.
21 Pəh Uhgin tətuati e nəuviriən rəha Iərmənig Iesu tuvən
kəm nətəmimi rəhan. Pəh otol lanəha. Əuəh.

‡ **22:17** Aes 55:1; Jon 7:37